

במסכת כלים

מסכת כלים

סימן א	בפרק שני.....	סו
סימן ב	בפרק שלישי.....	ק
סימן ג	בפרק רביעי.....	קכט
סימן ד	בפרק חמישי.....	קמז
סימן ה	בטהרת התנור.....	קסה
סימן ו	בדיני כירה.....	קעט
סימן ז	בפרק שביעי.....	קפז
סימן ח	בפרק שמיני.....	קצז
סימן ט	בפרק תשיעי.....	ריג
סימן י	בדיני צמיד פתיל.....	רכ
סימן יא	בגזירת טומאה ישנה.....	רמא
סימן יב	בדיני כלי מתכות.....	רנ
סימן יג	בדיני תכשיטי מתכת ופשוטי כלי מתכת.....	ערב
סימן יד	בכלי מתכות שנחלקו או נשברו, ובכלים העשויין ממתכת	
	ועץ – בפרק יג.....	שג
סימן טו	עוד בשברי כלי מתכת, ובמיני כלי מתכת.....	שכג

סימן טז שלז
סימן יז	בדין כלים הבאים במדה..... שמ
סימן יח	בדין פשוטי כלי עץ..... שנד
סימן יט	פרטי דינים בכלי עץ ובכלי עור, בפרק ט"ז..... שעג
סימן כ	בשיעור כלי עץ וכלי עור ליטהר..... שיצ
סימן כא	בדיני כלים מזהגדל בים ועופות..... תא
סימן כב	בדיני כלי קיבול..... תיא
סימן כג	בדיני מטא, ובדין כלי של פרקים..... תכז
סימן כד	בדיני החבלים והמזרן..... תמז
סימן כה	בדיני כלי קיבול הראויין למדרס..... תנג
סימן כו	בחיבור עראי, ובחיבור ליטמא וליטהר..... תסו
סימן כז	בחיבור כלי אריגה וכלי חרישה ועוד..... תעג
סימן כח	בדין מעין מלאכתן בשברי כלים, ובפרק כ"ב על הסדר..... תפ
סימן כט	בדיני מרכב, ובפכ"ג לפי סדר המשניות..... תצו
סימן ל	בדיני אחורים ותוך..... תקי
סימן לא	בדיני כלי עור שנעשין ע"י קשירה, ובדיני סנדל ומנעל ועוד,
	(בפרק כ"ו)..... תקלב

סימן לב	בדיני אריג, ובדיני שלש על שלש ושלשה על שלשה.....תקמוז
סימן לג	בדיני מפיץ.....תקע
סימן לד	בשיעור הראוי למדרס.....תקפ
סימן לה	בדיני העורות איזה מדרס ואיזה ט"מ.....תקצ
סימן לו	בדיני מחשבה ושינוי מעשה ושינוי לשם אחר.....תקצח
סימן לז	בדיני ידות חיבור לטומאה והזאה.....תריג
סימן לח	בפרק כ"ד.....תרכ
סימן לט	בדיני כלי זכוכית.....תרכז

מפתחות

סימן א

בפרק שני

א. פ"ב מ"א פשוטיהן טהורין ומקבליהן טמאין, בדין פשוטין הראויין למדרס לענין טומאת מגע, ואם יש פשוטי כלי עץ רחבין שמטמאין מדאוריתא כשולחן למ"ד מסגרתו למטה, בחילוק שבין מקבלין של כלי עץ לתוך של כלי חרס, מיעוטא דפשוטיהן טהורין ילפינן משק, וביאור הדברים דיש מיעוט שלא כל כלי עץ רק החשוב, וילפינן משק מה נקרא חשוב, לשון שק פירושו שימוש של כלי משא, ואין המין שעשוי ממנו גורם לשם שק, ולפ"ז כלי עץ ועור מיירי במינים, ובגד ושק מיירי במהות השימוש, וזהו שלמדנו כלים משק, כיון שהוא כלי שימוש ובפירוש אמרה תורה ששימוש למשא גורם לו טומאה, ומה"ט לא שייך לומר דומיא דבגד שאין שימושו כלי מעשה אלא מלבוש, ומה"ט אין להקיש בגד לשק שהם ענינים שונים.

ב. בדין כלי עור וכלי עצם הבאין במדה פשוט ברמב"ם פ"ג ה"ב שג"ז דומיא דשק, ובתוספתא ב"ב פ"ד ה"ד שנינו פלוגתא בשידה תיבה ומגדל של עצם ושל גמי ויש לפרש דמיירי בפחות ממ' סאה, ואפ"ה ריבר"י מטהר לפי שהם דקין וחלשין ואין דרך לטלטלן מלאים, [שוב נתבאר בענין אחר ופלוגתתם אם עור ועצם כעץ לענין באין במדה, ועי' בפנים], בריבויא דכלי עצם ממעשה עזים חולין כ"ה ב', ובהא דחזור ומלמד בהיקש מעשה עזים ושק,

ג. בדין כלי זכוכית יש הרבה חילוקים שדימו אותם לכלי עץ ומתכת וחרס, ובמה דימו אותם לכלי חרס, ובדין כלי זכוכית הבאין במדה שעשוין לכבשים וכיו"ב שהחמירו שמטמאין ככלי חרס

ומתכת, ובדין אם יש להם טהרה במקוה, פ"ב מ"א נשברו טהרו, בזה שונה מכ"ח שאין להם טהרה במקוה ורק שבירתן טהרתן, ומכאן ראי' לכלי זכוכית, שם חזר ועשה מהן כלים ע"י תיקון, וה"ה ע"י ייחוד לשימוש אחר.

ד. שם כלי חרס וכלי נתר טומאתן שוה, מקרא מרבינן כלי נתר, ומהו כלי נתר, ולשון טומאתן שוה לאפוקי מב"ש, וטעמא דב"ש משום דמספק"ל אם הם כלי חרס או שטהורין לגמרי מדאוריתא, ומדרבנן גזרו עליהם, כ"מ בירושלמי דמספקא להו, ומקום הספק לפי שאינם נצרפין בתנור ככלי חרס, בתוספתא בדברי רשב"א שאמר בלשון אחרת, וכגרסת הגר"א.

ה. שם מתטמאין ומטמאין באויר, ענין הטומאה מאויר צ"ב, שם ומטמאין מאחוריהם בפי' הרמב"ם והרמב"ן דהיינו שהנוגע בכ"ח טמא מגבו נטמא, וכ"ה הגרסא ומטמאין מאחוריהן ואינם מיטמאין מגביהן, ובדברי הרמב"ם שביאר למה שינה התנא לשונו בזמן שבשניהם הכונה גבו, ויש להוסיף דקמ"ל שכלי שאין לו תוך אינו נטמא, דלא נימא דדוקא ביש לו תוך אין גבו חשוב לטמאות תוכו, בדברי הרמב"ן דגביהן כולל אוגנו ואוזנו, וקשה דמטמאין מאחוריהן היינו ג"כ מאוגנו ואוזנו, עיקר הא דפשיטא לן דמטמאין אחרים מגביהם הוא מסברא, ובראיתא אאמו"ר הכ"מ מידות כ"ח דכתיב בתנור, ובדברי הרמב"ן חולין קי"ח א' דיד חלולה מכניסה טומאה לכ"ח, והדברים מחודשים, ובמ"ש אאמו"ר הכ"מ ביישוב דבריו, ודעת תו' דיד כ"ח רק להוציא, שם ושבירתן היא טהרתן, בתוספתא בדין מלאו סיד וגפסית.

ו. שם מ"ג הדקין שבכלי חרס, פי' כ"ח הקטנים שנשברו אע"פ שפקעה טומאתן הישנה מק"ט

שבכ"ח, וביאור דבריו במה פליג על ר"ש, ובלשון הרמב"ם שפסק כר"ע, בתוספתא מכאן ואילך בלוג נשתקע הדבר ולא נאמר, ובתו"כ ל"ג מכאן ואילך, ואם התנאים שם אמרו בשם ריב"ז, בדין חצבים לר"ע נראה שלא נאמר, ולשון עד חצבים מתפרש ולא עד בכלל, ובביאור החילוק בין זה לעד לוג ועד סאה.

י. שם הפכים הגלילים והחביונות, לציוור הרמב"ם צ"ב איך יושבין שלא מסומכים, ואכתי לא שמענין הא דשולי קורפיות פ"ד מ"ג, ולכאורה למדנו מכאן שכלים הקטנים מדקין שבכ"ח אינם בכלל רישא דמתני' ושיעור שבריהן בכל שהן, ובטעמיה דהר"ש שפירש דג"ז מדברי ריב"ז, אבל בפשוטו כהרמב"ם דאתא ככו"ע, שם ואין להם דפנות, מ"ט.

יא. שם מ"ג הטהורין שבכלי חרס טבלה שאין לה לזבז, כלפי טבלה של עץ פכ"ז מ"א שטמאה מדרבנן, ובביאור החילוק ביניהם, ובחידוש של טבלה שיש לה לזבז טמאה, שם ומחתה פרוצה פ"י מתחלת עשייתה שיש שני צורות של עשיית מחתה, ומיירי בגדורה מג' רוחות ואפ"ה לא חשיב תוך כמו בניקב כמוציא רמון ברוח אחת, שם ואבוב של קלאין צורתו כמו סילונות וכיון שפתוח משתי רוחות לא ראוי לקבלה, ועוד טעמים בזה, שם והסילונות אע"פ כפופין אע"פ מקבלין, היינו צר מכאן ומכאן ורחב מן האמצע, מה ששינו בתוספתא דמקואות בסלון כפוף כל שהוא פסול, אינו ענין לכאן אלא שממעט משפופרת הנוד, בהא דפליגי ר"י ורבנן פ"ד דמקואות בחוטט בצנור של חרס כמה שיעורו.

יב. שם וכבכב שעשאו לסל הפת, החידוש אע"פ שמשמש בתוך שלו להכניס בו הפת, ומיירי בעעשאו מתחלה לכך או ששינה בו במעשה, שם וטפי שהתקינו לענבים לכאורה טפי כלי קטן ולא נתפרש איך משתמשין בו לענבים, ומהו טפי ומהו טפיה, ובדיוק דקתני שעשאו ושהתקינו, שם וחבית של שייטין החידוש שאפשר לפתחה כפי' הרמב"ם, או החידוש שהאוויר אינו כשימוש, שם וחבית דפונה

מדין גסטרא מכאן ולהבא, ולפי מה שנקטו הרמב"ם והרמב"ן דד"ז דוקא בנשברו צ"ב מ"ט לא תקני שנשברו, ואפשר דקאי ארישא דשבירתן היא טהרתן, ומסיים דהיינו למפרע אבל מכאן ולהבא עדיין תלוי בשיעורין הבאין, ומיושב דקתני אופן זה בתחלת דיני כ"ח, שם וקרקותיהן רש"י והר"ש גרסי הן וקרקותיהן, ולכן פ"י דכ"ח השלם ג"כ צריך שיעור, וחזר בו הר"ש בפ"ז, ונמצא דשלם א"צ שיעור, וכ"ה פשטא דמתני' דכולה מיירי רק בשברים, וכ"מ בסיפא בפכים הגלילים דשבריהן בכל שהן, ובבהגר"א פירש גרסת הן כשנשאר גם דפנות וגם קרקע, ומ"מ נקרא שבר כשנשבר רובו, שם יושבין שלא מסומכין, יש כלים שמטמאין כדלקמן פ"ד מ"ג.

ז. שם שיעורן מכדי סיכת קטן, פירושו כמו כדי או בכדי כבחולין נ"ד ב' ובראשונים, ואפי' גרסינן מכדי מתפרש הכי כלי חרס הדקין עד לוג שיעורן מכדי סיכת קטן, סיכת קטן היינו כולו כמבואר ברמב"ם, ובפי' הר"ש בזה, שו"ר דהרמב"ם לשיטתו, והעיקר כהר"ש דהיינו אצבע של קטן, שם ועד לוג ועד סאה, יש לעי' מה ענין לנו בגודל הכלי מעיקרו, וה"ל למימר דתלוי בגודל חשיבותו כעת, וי"ל דבעינן שברי כלי דוקא כדתנן במשנה ו', ובכלי גדול לא מיחזו כשיירי, ובכלי קטן ביותר אפשר דסגי בפחות מסיכת קטן, והדקין שבכלי חרס לא מיירי בפכין קטנים כדלקמן במתני' בפכין הגלילים, ובפי' הערוך במתני'.

ח. בדברי הרמב"ם והרמב"ן ששברי כלים טמאין רק בכ"ח, ובטעמא דמילתא, ובהשגת הראב"ד, במה שנקטנו דכלי הראוי לשימוש גסטרא נטהר בשבירתו מטומאתו הישנה, ובדברי הרמב"ן חולין בזה.

ט. שם מסאתים ועד שלש ועד חמש סאין, הלשון אומר דרשני, ואפשר דחמש סאין היינו חצבים גדולים, וזה דלא כריב"ז, מיהו אפשר דה"ק עד חמש סאין שמעתי שכלמטה ממנו, וחצבים גדולים הוי מעט טפי מחמש סאין, שם רע"א אני איני נותן בהם מדה אלא כו' בביאור למה התחיל מהדקין

עפ"ד הרע"ב], שם ושל וכולין טמא, מלכתחלה עושין אותו של מדה ידועה וגם יש בו שיפוע שיחזיק מעט להריח בו ללוקח, ואינו דומה לשל בעה"ב, ביאור פלוגתא דריב"ב ור"ע ונפ"מ לדינא, וזה כדעת הרמב"ם, ויש להסתפק אם טומאתו מדאוריתא.

יז. שם מ"ה כסוי כדי יין כו', בכולהו יש בית קיבול מדמהני התקנין לתשמיש, והחידוש דלא מהני שימוש עראי בלא התקנין, ומבואר בגמ' דבהתקנין נוטלין מהן לידים, ובטעמא דנקט כיסוי ולא מגופה, שם ניירות, ע"פ התוספתא נראה דמיירי בניירות ממש, וביאור הענין, שם כסוי הלפס בדברי הרמב"ם שעושין נקב וחידוד לשימוש, ובביאור פלוגתתם ובנפ"מ לדינא.

יח. שם מ"ו גסטרט שנמצאת בכבשן כו', דין שברי כלים שמטמאין הוא רק בכלי חרס, ורק בשיירי כלי שהי' שלם ומק"ט, ולכן אם הגסטרט נשברה קודם ההיסק אינה מק"ט אפי' ייחדה לשימוש, שהעושה שברי כלים מתחלתן בטלה דעתו, ונראה דבעינן ייחוד לטומאת גסטרט, ולא מיקרי שטהר שעה אחת כיון שבייחוד בעלמא מק"ט, ורק כשצריך תיקון לסתמו בזפת כבר בטל ייחוסו לכלי השלם, ושוב אינו חוזר וניעור ליקרא שירים, וכ"ז בגסטרט, אבל בכלי שלם שא"צ ייחוס לכלי הקודם מק"ט בסתימת הזפת או בייחוד לרמונים אע"פ שכבר נטהר, כלי שניקב ונטהר ונשבר קודם שייחוד לשימוש אחר המק"ט יש לו דין גסטרט, ונראה דכ"ז שדינו ככלי להציל בצ"פ יש לו דיני גסטרט, אפי' אם לא מועיל לו ייחוד, גרסת הר"ש בתוספתא וכ"ה באור הגנוז מיושבת במציאות, דכל שנסדק מעצמו בתנור לאחר גמ"מ נעשה סדק ישר, אבל בטיט לא נעשה סדק ישר, כאן הזכירו לשון גסטרט לפי שנחלק לשנים, וה"ה כל שברי כלי חרס.

יט. שם טיטרוס ראב"צ מטהר כו', ר' יוסי לא הזכיר טעם השימוש שע"י האצבע, ומשמע שמטמא בגלל שמקבל המים ומוציאן רק מעט מעט, ומ"מ הלשון אינו מיושב דהול"ל שאינו מוציא אלא פרוטות או טיפין, במדרש רבה בראשית

בשולי המחץ המחץ כנראה עגול בתחתיתו וסומכין אותו ע"י חבית.

יג. שם והמטה והכסא כו', בטעמא דאין מדרס בכלי חרס, וכל הני טמאין בכלי עץ אע"פ שאין מקבלין, שם והשלחן, בדין שלחן של עץ שמטמא מדאוריתא או מדרבנן, שם והספינה פליגי בה תנאי וכ"ה בתוספתא, ובטעם שנשנית ספינה בין השלחן למנורה, שם והמנורה של חרס במנורה תוקעין קנים שהנר בראשן או שתוקעין נר בראש המנורה, וקמ"ל דלא חשיב בית קיבול.

יד. שם זה הכלל כל שאין לו תוך כו', בפשוטו אכלי חרס קאי שלא גזרו בו טומאת אחורים שגזרו במשקין בשאר כלים, וקמ"ל דטהורין דקתני לגמרי קאמר אף מטומאת אחוריים, ובביאור הגמ' בכורות ל"ח א' בזה, אבל קשה לחדש טומאת משקין מה שלא מצינו במשקה זב וזבה גופייהו שהרי אינם מטמאין כ"ח מגבו, וכבר השיג בזה הראב"ד פ"ז מאה"ט ה"ג, וצ"ל ששונה כן כאן ובפכ"ז מ"א לומר דלא סגי בכלי קיבול אלא שיהא לו תוך גמור ששייך לחלקו בשאר כלים לענין משקין, אבל כשאין לו תוך גמור בשאר כלים נטמא כולו במשקין, ובכ"ח טהור לגמרי.

טו. שם מ"ד פנס שיש בו בית קיבול שמן כו', בקושיית הר"ש למה לא סגי בזה שמקבל הנר בתוכו, ואפשר שהוא פרוץ משתי רוחות ומכוסה מלמעלה ומן הצדדין, ולגבי הנר הו"ל שימוש טבלה, [עוד בדיני פנס דלא חשיב קיבול מפני שפרוץ ברוח רביעית, ובתוספתא שאין טמא אלא המשמש את הצורך, ומ"ט בית קיבול נר טהור] ושם ומגופת היוצרים, וזה כלי שהיוצרים עושין בתוכו את הצורה והגודל של כ"ח, ויש לשניהם בית קיבול ומ"מ לא חשיב קיבול ידיה, ובתוספתא סבר ר"ג איפכא, דזה שפותח בה טמאה, ובטעמא דמילתא.

טז. שם משפך של בעה"ב טהור, כו' מבואר בתוספתא דה"ה בשל עץ וכל הני דפשוטיהן טהורין, ובפשוטו החידוש בשל וכולין דאפי' של חרס טמאין, [בדברי מרן ז"ל דכ"ח א"צ קיבול

חולקין את עביו, ולכן נקרא חבירו, שם בדין הטבלה כולה בנטמאת אחת מהן, שם אם יש לה לזבזבו, טעם הטומאה בכח"ג, שם וכן בית תבלין של חרס מה נתחדש בזה, ומה נתחדש בקלמריין.

כב. עוד בביאור ענין המשנה, ובחילוק שבין כל עץ לכלי חרס, ובמשה"ק אאמו"ר הכ"מ מיד כ"ח שיש לה יתרון לעצמה, חולקין קי"ח א', ומבית הפך שבכירה שבת מ"ח ב'.

כג. שם ריב"נ אומר חולקין את עביו כו', בשרץ בכלי חרס מודה שאין חולקין, ובהא פליגי רבנן שיש להשוות כלי עץ לכלי חרס, ובגרסת התוספתא כאן בנפלו משקין על הרחב ועל שפתו החיצונה, ובתוספתא פ"ד ה"ה בתנור שחצצו שג"כ הוזכר הא דחולקין את עביו לריב"נ, ובגרסת הגרא בתוספתא, והדינים הנלמדים מזה, ואיך מתיישב עם הא דפליגי ר"מ ורבנן פכ"ה מ"ה אם חולקין את הגביים, ובפי' ר"ש בנפלו משקין.

הוספה לס"ק כ"א – כ"ג

פ"ב מ"ז וכן בית תבלין של חרס כו', פי' כל המפרשים דארישא קאי, ולמדנו מזה שאף כלי אחד עם שתי תוכות נדון מדאורייתא כשני כלים, אבל בסברא הדבר מחודש, ויש משמעות גדולה דסיפא אמשקין לחוד קאי, ורק במלאה קערות חילקו בחרס לחשבן כשני כלים אף בטומאה דאורייתא, ורק במשקין אריב"נ חולקין את עביו, וכ"ה בתוספתא פ"ד ה"ח בהגהות הגר"א ובוזר זהב דבשרץ הכל טמא, אף בתנור שהוא של חרס, וכיון שכו"ע מודו שפני הטהור טהורין מכל הצדדין במשקין, ס"ל לריב"נ דחולקין את עביו, דלרבנן צריך לחדש שכל העובי טמא, ופניו טהורין, ובביאור התוספתא דע"ג עובי הדופן שביניהם חולקין את עביו, ואינו נידון כגביים, שוב נתבאר דע"ג הרחב לא מתפרש על שפתו, אלא לאפוקי שפתו, ולפ"ז מבואר בתוספתא שאין חולקין את הגביים, ועדיין צ"ע מהא דתנור שחצצו פ"ח מ"א, דמשמע דחצצו בשאר בדופן של חרס נעשה כשני כלים, ואין נראה לומר דדוקא תנור שהוא מחובר

שציין בפי' הרא"ש מבואר שכלי זה נקרא אפרכס, ודומה לאפרכס שבפי"ד ופ"ל בזה שמוציא מעט מעט, ושם מבואר שרק מסכת מק"ט, וי"ל שיש תועלת בפיזור המים ולא רק שמחזיקין ומוציא רק מעט, ואולי זה כלי אחר שאינו מוציא המים רק ע"י נייעור, ובשו"ע או"ח מבואר שנוטלין לידים מטיטרוס וש"מ שהוא כלי גמור, ומה הדין ביש לו פקק מוכן לסתמו.

הוספה בענין הטיטרוס, ואולי זה אפרכס שנשנה בפי"ד ובפ"ל דלא מצינו מקור שדלי של הריחים נקרא אפרכס, אבל זה מיושב טפי בלשון עשה אונן כאפרכסת לקבל הכל ולהשתמש מעט מעט ועוד בכל הענין.

כ. שם מ"ז הטמאין שבכ"ח כו', החידוש בטבלה שאין הלזבו נעשה לקבל רק לעצור שלא יפול אם תתקעם הטבלה שבידו, החידוש במחתה אע"פ שעיקרה לחיתוי, ושפרוצה מצד אחד טהורה ורק שלימה טמאה.

כא. שם וטבלה שהיא מלאה קערות שאם כו' ביאור לשון שאם, שם לא נטמאו כולם אע"פ שהם כלי אחד, ומשמע שאין חילוק אם שוליים הכלים היא הטבלה, או שיש לכל אחד שוליים בפ"ע, דקערות משמע עם שוליים וקלמריין משמע בלא שוליים, וע"פ התוספתא מבואר שאפי' קבע קערות במסמר הדין כן, ולפ"ז אף הדפנות נפרדות, וטעמא דמילתא מפני שבכ"ח החשיבה תורה את התוך שהוא עיקר הכלי, ושני תוכות בכלי אחד חשוב כל אחד כלי בפ"ע, ואינו נטמא מתוכו של חבירו בק"ו מגב עצמו שאינו נטמא ע"ז.

בתוספתא ובר"ש מבואר שבכלי עץ בשרץ כולן טמאין, ואע"פ שבכלי חרס חשובין כשני כלים, י"ל דסגי בחיבור הטבלה להעביר הטומאה לכולן, אבל בכ"ח שאינו נטמא מגבו, לא עדיף חיבור לכלי מגבו, ובמשקין חשבינן גם כלי עץ ככ"ח שאין תוכו נטמא מגבו, שם בהא דקתני לא נטמאו כולן בקערות לפי שהם כלים חלוקין, משא"כ בבית תבלין שהדופן משותפת וכדאריב"נ

ניקב כמוציא רמון א"א לייחדו, ואם הקיפו בצ"פ אינו מציל שכבר בטל מתורת כלי, לדעת תו', ויש לברר מה דין כלי חרס שמתחלתו עשאו בנקבים גדולים מרמון, אם מק"ט ואם מציל בצ"פ, דין מוציא רמון הוא רק בכ"ח, וצ"ב מה נתקשה הר"ש פ"ט מ"ח מחמת וכפישה, [הוספה בביאור סוגיא דשבת צ"ה ב' צ"ו א' ומסקנת הדברים כפרש"י שם, ובקושי תו' צ"ה ב' ד"ה ניקב, ובנדון אם נקב למעלה בכלי מטהר כולן], עוד בביאור החילוק בין כ"ח לכלי שטף, בדין כ"ח שייחדו מתחלה לרמונים אם נטהר בזיתים, ובביאור פלוגתתם במתני' דחבית, ואם עשוי מתחלתו לרמונים וניקב, נטהר טפי מייחדו לרמונים אחר שניקב ונטהר כמוציא זית, סברות הפוכות שנאמרו בזה, ועסק"ג, אין נראה ללמוד מהפסוק קולא בטהרת שבירה דכ"ח.

ב. שם במשנה שיעור כ"ח ליטהר, בכלי שטף אף העשוי למשקין ברמונים, בטעם החילוק, ולמה אין מייחדין בסתמא העשוי למשקין שיהא לאוכלין, שם שיעורו בזיתים, הזית צר וארוך ואיך משערין הנקב, ומה ענין לאלפס וקדרה לשערן בצורת הזית, ואפשר שרק בצורת כזית עגול יוצא זית, שאינו מכוון כנגד הנקב לצאת לפי רחבו, שם שיעור משקין, היינו כל כלי לפי שימושו, ושאינו משקין מאוכלין שכולן בכזית גם העשוי לזרעונים, אבל משקה נדבק ואין משנין אותו בסתמא, שם העשוי לכך ולכך, כגון קדרה ובטעמא דמשערין אותה בזיתים, ובדין עשוי לכך או לכך, בתו' זבחים צ"ה א' בזה, שם מטילין אותו לחומרו כו', מה הוא עיקר הדין ומה החומרא עי' פ"ח מ"ב פ"ט מ"ח, בדין צ"פ באלפס שייחדו לרמונים, [הוספה בדין מטילין לחומרו לענין צ"פ, ובתו"כ שיש חילוק בין כ"ח לכלי שטף בעשוי אף למשקין, ופרטי הדינים מתי אזלינן לחומרא לצ"פ בנקב שאינו מטהר].

ג. שם מ"ב חבית שיעורה בגרוגרות דברי ר"ש, למה שינה התנא סדר התנאים, ואם גרוגרות הגדול מכולם שנה מלמעלה למטה, וגו' צ"ב למה, והגר"א נקט דאגוז גדול, וא"כ נקט גרוגרות ראשון שהוא השימוש הרגיל, ויש לעי' א"כ הול"ל לר"י

ונעשה יותר כשני חדרים, ומסקנת הדברים דמתני' כפי' הראשונים דבית תבלין של חרס אדלעיל קאי, מיהו הדין אמת גם אדלקמיה במשקין, ובביאור גרסת התוספתא.

כד. שם מ"ח הלפיד טמא, צ"ב החידוש, ואולי הוא מנוקב ושנאו התנא כלפי אבוב של קלאין שהוא טהור, ויתכן שכורכין בלאי בגדים על חודו ואינו מקבל, רק שיש למטה מחודו כמין קערה, עוד בענין הלפיד החידוש דהו"ל פרוץ מרובה, שם ובית שקעו של נר מטמא באויר, בפנס לעיל מ"ד לא מהני בית קיבול נר, ואולי החילוק שבפנס עיקרו להחזיר הנר ולהגין ולהאיר, והשקע רק שלא ישמט, אבל בבית שקעו אין לו שימוש אחר ולכן מיקרי תוך, ואפשר שהחילוק בעומק השקע של הנר, ובחילוק שבין שקעו של נר לבית הנר פ"ה מ"ג, בטעמא דקתני מטמא באויר טפי מכלל מקום דסתמו באויר, ובפי' רה"ג והרמב"ם שעיקר הקבלה להגין על הנחשת של המנורה, הוספה, בית שקעו של נר, דהיינו המקום שהנר שוקע מעט סמוך לפתח הנר, דחשיב ג"כ כלי קיבול.

כה. שם המסרק של צרצור כו' בתוספתא הזכירו אויר לומר דלא מיירי לאחר שנטמא הצרצור, ויתכן שהצרצור כמסנת למים ולכן מק"ט כדין כלי קיבול הפסולת ולא מפני המים, ובטעמא דר"א, ובמ"ש אאמור"ה הכ"מ דבכה"ג שיש תועלת למים בפזורן אין חסרון במוציא משקה, וזה יתכן בצירוף זה שעיקר הכלי מק"ט, ובפ"ג מ"ב מבואר שראוי להכניס בו זרעונים.

סימן ב

בפרק שלישי

א. פ"ג מ"א שיעור כלי חרס ליטהר כו', [הוספה, האם דין שבירה נלמד מפסוק או מסברא, ומה החילוק בין שבירה דבישל בו קדשים, ובהללמ"מ דשיעורן ברמונים], בשבת צ"ה ב' מבואר שכלי חרס נטהר בנקיבתו אע"פ שראוי לייחדו לשימוש בנקב כזה, מ"מ נטהר מטומאתו הראשונה, ואם

מציל בצ"פ, ואמו"ר הכ"מ נקט דאף ביותר מרמון מהני זפת, וכן נקט מרן זללה"ה בדעת הר"ש, שם מחזיק רביעית, שאין חבית פחותה מלוג, שם חרס שניקב, הינו כמוציא משקה.

ח. שם מ"ד חבית שנתרועעה כו', פר"ש באופן שנטהרה מחמת זה ואפ"ה לא בטל שם כלי מעליה, וכ"מ בסיפא דדוקא נשברה לגמרי דומיא דחרסים ממקו"א, שם והחרסין נופלין, משמע לגמרי ואפ"ה מהניא הטפלה, שם אע"פ שהוא נוטל כו', מה חידוש נוסף בטפלה בגללים, שם ה' בה חרס מחזיק כו', טומאת החבית מדין יד, וא"כ רק מוציאה טומאה, ומ"ט קתני כולה מטמאה במגע תחלה, הרי טומאת כולה רק אם נטמא הרביעית.

ט. שם מ"ה הטופל כ"ח הבריא כו', בלא סיבה אין טופלין כלי בריא, וע"כ כמ"ש בתוספתא שרועה לבשל בו, ולפ"ז אינו חוצץ בטבילה, דהו"ל מיעוט שאינו מקפיד דתוכו מצטרף לרוב, בתוספתא דמודים חכמים במיחם הטעם מפני שהאש אוכלתו, שם במשנה ואת הרעוע טמא, אפי' רעוע שאינו מטהר את הכלי, דכל שאירע ריעותא בכלי מבטל לו את הטפילה, שם וכן בחידוק הקרויה, פר"ש והרמב"ם דבהא נמי פליגי, והחידוש דאף בבריאה היא עשויה מחומר קלוש, מיהו מה שפירשו שהחידוק הוא כעין טבעת שמקיפתו והכי משמע לשון חידוק, אכתי קשה דא"כ אין בזה חילוק בין רעוע לבריא.

י. שם מ"ו יבילית שטופלין בה הפטסין, טפילה זו אינה לחזק שלא יתפרק הכלי, אלא שלא יבצבצו המים, ולכן אין חילוק בין בריאה לרעועה, שם מגופת החבית אינה חיבור, לכאורה פשיטא שהרי עיקרה כדי לפתחה, ומצינו שבת מ"ח א' שהקשו מזה לפותח בית הצואר וביאור התשובה שבגמ', וכן מצינו דשלל הכובסין חיבור לטומאה, ומ"ט לא קתני טהורה, שם הנוגע בטיפולו של תנור טמא, לפי שענינו לשמור החום.

יא. שם מ"ז מיחם שטפלו כו', כאן מרומז דין התוספתא דמודים חכמים במיחם, ולפ"ז אפשר דהחסרון של חרסית הוא מפני שהאור מפרכו, אבל

לחומר באגוזים ולחומר בזיתים או בגרורות לענין צ"פ, ובא"ר כ"כ אבל במשנה סתום, בדברי הר"ש והרא"ש דמשנה קמיתא כו"מ, ולמה לא נוקמה בסתם כלים וככו"ע, ואמנם ר"מ פליג גם במיוחד לגרורות, אבל רישא אתיא שפיר ככו"ע, ובדין ייחדו לרמונים לאחר שניקב לר"מ, ואם רבא ומר קשישא פליגי בזה, בשבת צ"ו א'.

ד. שם האילפס והקדירה שיעורן בזיתים, פי' לחומרא, וקמ"ל שאין בזה מחלוקת, אע"פ שעשויה לחתיכות של בשר, ומ"מ לא דמיא לחבית, זבחים צ"ה א' כלי אמר רחמנא כו', למה הנקיבה המטהרת לא חשיבא כשבירה בחוץ, ובביאור מצות השבירה, שם שניקב כשורש קטן, בביאור שיעור זה, ובלשון הרמב"ם דביותר מזה בטלה מצות שבירה.

ה. שם הפך והטפי כו', כל כלי לפי צורתו נקבע, אף כשעדיין לא נשתמשו בו, אם טפי היינו טפיח הרי עשוי למים, וש"מ דנקב דשמן גדול ממים, ובדברי הר"ש והירושלמי בזה, שם רש"א שלשתן בזרעונים משמע שמעיקרא עשויין לזה, ובדברי הר"ש שרק לחומרא בזרעונים, ובדין עשוי לכך ולכך כל אחד בפ"ע מהו השיעור לחומרא, ומהו גודלן של הזרעונים.

ו. שם רא"א בפרוטה קטנה, בתוספתא מוכח כגרסתנו דר"א קאמר לה, ובביאור פרוטה קטנה, שם נר שניטל פיו טהור, האם ר"א מודה בזה, משום שניכר כשברי כלים, אבל לרבנן פשיטא דטהור, ענין ניטל פיו, שם ושל אדמה כו', צ"ע פשיטא, דבפשוטו רק צירוף כבשן מועיל ובכולו, בביאור נאין שבר"ש.

ז. שם מ"ג חבית שנקבה ועשאה בזפת כו', תוכן המשנה דדין גסטרא נאמר רק כשנשבר מכלי הראוי לקבל טומאה, ולכן כשנטהר לאחר שבירתו שוב אינו מטמא, ולמדנו ממתני' דזפת מועיל להשלים הכלי לקבל טומאה, ובפשוטו היינו דוקא בכלי שמטהר בצ"פ, אבל כלי שמוציא רמון ואינו מטהר בצ"פ, לא יועיל זפת בסתימתו, ומצינו שאף משפך שייך שיקבל טומאה ע"י זפת, וש"מ דאף

ב. שם חבית שנפחתה כו', בשני האופנים מקבלת על דפנותיה, אלא שבנפחתה החבית שלימה רק שוליה נפחתו, ובסיפא הדופן כשולים והשולים דופן, שם ר"י מטהר, בתוספתא פ"ג ה"ג דבעריבה מודו ליה רבנן, לפי שלא נעשית לקבל על דפנותיה, ובחבית ס"ל שעשויה להטותה על צדה, ולפ"ז מודה ר"י למתני' פ"ב מ"ג וכ"מ בתוספתא כאן בדברי ר"מ ור"י ובפ"ז ה"י בדברי ר"מ, בדברי הגר"א והרש"ש דר"י לשיטתו שבת קכ"ד ב'.

ג. בתוספתא פ"ג ה"ה בגסטרא שנפחתה שאף לרבנן טהורה שאין שירים לשירים, בתוספתא ה"ד דחזקת חרסים הנמצאים בכ"מ כו', ביאור הדברים שסתמן ייחדם לשימוש גסטרא, וקיבלו טומאה אצל בעליהם הע"ה, בביאורי הגר"א והראשונים בזה.

ד. שם מ"ב חבית שנתרועעה כו' טהורה, מיהו עדיין לא בטל שם כלי מעליה ומצלת בצ"פ, ומנהיג לה טפילה, בדין מקבלת חצי קב בצד אחד, ובשיעור חצי קב.

ה. שם גסטרא שנתרועעה כו', לשון אין שירים לשירים משמע שאם נשבר מהכלי שלם כך טמא, אבל זה קשה דאין טומאת גסטרא אלא לקבל משקין, ואפי' ניקב בכלי שלם ואח"כ נשבר ונעשה גסטרא טהור, ע"י שבת צ"ה ב', ובפ"ב מ"ג פ"ג מ"ג, ומ"ט לא שנינו כלי גסטרא שעורה במוציא משקה, בלי קשר לשיירי שירים, בדברי אאמור"ר הכ"מ דקמ"ל אפי' שרק במלאה משקין היא מתרחבת, אבל מקבלת רביעית, ואם נימא שכאן שנינו דין מיוחד בגסטרא שניטלו אזניה בלבד ולא נשברה באופן המטהרה ניחא, אבל הדברים מחודשים מה ראה התנא לקרותה גיסטרא ולפרש איזוהי גיסטרא, בפיה"מ והרא"ש דמיירי שנשברה מראשה עד האזנים.

ו. שם מ"ג איזוהי גיסטרא כו', פ"י עד היכן מגיע ביטול חשיבותו למהוי גיסטרא, ומפרש התנא דבנטילת אזנים לחוד נעשית גסטרא, מיהו קשה דבנטילת אזנים לא נעשה שבר כלי ולא נטהר, וצ"ל

בכלי של צונן אף חרסית חיבור, והרמב"ם פ"י שאינו נדבק יפה, מיהו אפשר שזה ג"כ רק במתכת, יש לדקדק מ"ט קתני ברישא טפלו בחומר ובחרסית, ואח"כ פירט הדינים, ואפשר דקמ"ל דשניהם אינם חוצצין בטבילה.

יב. שם קומקום שניקב ועשאו בזפת כו', ע"כ מיירי באופן שלא ימס הזפת באש, כגון שהנקב בצד וכיו"ב, ועד"ז נתבאר בספר אאמור"ר הכ"מ, ופירש שם דקמ"ל שכלים שמרתיחין בהן הזפת דינם כקומקום, אף שזפת במים לשתייה גרע, קומקום ומיחם כלי מתכות הם, ובביאור מ"ש בתוספתא דזפת חיבור בכלי מתכות בדבר הראוי לה אם הכונה צונן, או דכלי סעודה ג"כ לא עבדי בזפת, בפ"י הרמב"ם דכלי זפת ר"ל כלים שעשויין מזפת, שם במשנה כלי נחשת שזפתן כו' פ"י הרמב"ם דהכלי טמא והנוגע בזפת טהור, ובפ"י הר"ש דזהו המשך דברי ר"י, וא"כ מיירי בניקב, דכלי שלם נשאר בחשיבותו, ובמ"ש אאמור"ר הכ"מ מ"ט קתני טהורין, בהא דתנן פ"ל מ"ג כוס שניקב וסתמו בבעץ ובזפת.

יג. שם מ"ח יתר מצרכה טהור, מיירי באופן שאינו חוצץ, ופשטות הדברים שהזפת מתרחב על הדופן כפ"ש, שם זפת שנטפה כו', ה"י מקום לומר שבטל והוי חיבור, שם משפך של עץ כו', מה הדין בסתימה של אבר וכיו"ב, ומה החילוק בין נקב למשפך.

סימן ג

בפרק רביעי

א. פ"ד מ"א החרס שאינו יכול לעמוד מפני אזנו כו', חידוד ואוזן ענינם שוה, ויש חידוש בחידוד שהוא יותר מגוף הכלי, בפ"י הרמב"ם דחידוד בתחתית החרס קאמר וכדלעיל פ"ב מ"ה, בביאור רישא דמתני' אם נשנית רק משום סיפא, בדברי הר"ש דר"מ ור"י פליגי על הכלל דכ"ח שטהר שעה אחת, ומתני' מוכחא דיש כאן נדון מיוחד שהאוזן דבר חיצוני, בתוספתא פ"ז ה"י בשולי המחץ ששפן וקרקסן, ובתוספתא בדין שולי כלי עץ ששפן.

רבים וגוברין על הפנימית, ולכן חולקין האמצעית, ומשכח"ל אויר בין החריצין של השפות, או בנקב שבתוך השפה האמצעית, ובדין נגע באוכלין או באויר בשפת הכלי ונפגש עם תוכו ולא נכנס לאוירו, בדין שתי שפות שות ובדין ד' שפות שוות.

י. שם כלי חרס מאימתי מק"ט משיצפרו בכבשן והוא גמ"מ, יש בזה שני פירושים א' דלא הוי גמ"מ קודם צירוף, ורק הוא גמ"מ ולא קודם, א"נ בתנאי שגם נגמ"מ, ב' והוא גמ"מ שלאחר צירוף נגמ"מ אע"פ שחסר תיקון דפתיחה וכיו"ב, ובסוגיא דביצה ל"ב א' פרש"י ור"ח דלר"מ הוי גמ"מ קודם צירוף, והסוגיא שם קשה דמיייתנן דראב"צ באלפסין חרניות כעין דעת ר"מ, והוא מאחר גמ"מ טפי מרבנן, ומזה משמע כפי' ב' דר"מ פליג ומצריך גמ"מ דוקא, והרבה פירושים נאמרו שם בראשונים וצ"ת, ונתבארו בספר אאמור"ה הכ"מ ס"ג ס"ק כ"ג, והמיושב בפשטות הוא שאין חולק בדין דכ"ח צריך צירוף בכבשן או באור באופן אחר, ור"מ וראב"צ מצריכין גמ"מ לאחר הצירוף, ופחיתת הנר והאלפסין אינה מושלמת, ואפ"ה חשיבא גמ"מ.

סימן ד

בפרק המישי

א. פ"ה מ"א תנור תחלתו ארבעה כו', תחלתו כלפי שייריו ומיירי שכבר נגמ"מ, וצ"ע ברמב"ם, ארבעה בגובה ולא ברוחב, וצ"ע ברא"ש, שם ושייריו ברובו היינו בתנור שבעה, וההוכחות לפר"ש, ובטעמייהו דרבנן, ובדברי הר"ש שקטן שונה בצורתו מגדול, בצורת תנור.

ב. שם איזהו גמר מלאכתו משיסקינו כו', נראה שתנור אין דרך להסיקו בכבשן, אלא עם שימוש הוא ניסוק, ותנור חדש היינו שלא הוסק כלל, והיסק התנור חזק יותר מצירוף הכבשן, ששם החום גדול וכאן האש עצמה שורפתו, וכ"מ בתו"כ שבר"ש וכ"כ הראב"ד שם, ועסק"ד בזה, וכ"מ בפסחים כ"ו ב' דמה"ט חדש יותן, וכ"מ תענית י"ט א' שתנורי פסחים נימוקים בגשמים, מפני שלא

שנעשה נקב או נסדק במקום האזנים, שם היו בה חדרים יוצאין כו' ביאור הענין ומהו לשון מקבל עמה, שם מטמא במגע, לכאורה מיותר ברישא, שם וכנגדו מטמא באויר מהו לשון כנגדו, שם וכל שאין מקבל כו', האם חשיב יד בכל גונא, שם היתה מוטה על צדה כו' ביאור הענין, ובתוספתא דקתני שיעורה במים, אם אפשר לפרש כהר"ש דמיירי בעשויה למשקין, ואם יש להגיה זיתים.

ז. שם שולי קורפיות כו' שלכך נעשו מתחלתן, יש להבין מה מועיל מה שנעשה לשימוש הכלי בשלימותו, הרי לשימוש גסטרסא כולן שוין, וצ"ל דבעינן שיהיו השברים ראויין מכח הכלי השלם, וכשצריכין סיוע מבחוץ בטל כח הכלי הראשון.

י. שם שולי למה לא מנו שולי מחצין בהדי שולי קורפיות, לפמשנ"ת דהא דתניא בתוספתא ששולי מחצין חסרין שיפוי וקרטוס, היינו מפני שאין יושבין שלא מסומכין, ואפשר דבאמת שולי מחצין יושבין שלא מסומכין, והחסרון ששוליהן בולטין כלפי מעלה, וכן בדפנות הבולטין לתוך הכלי, וכדקתני ודפנותיהן מאחריהן, שלא נעשו לקבלה כלל, ולפ"ז גם מה ששינוי דים פ"א מ"ב דפנות הכלים ושולי המחץ היינו כשהכלי שלם והשקע בולט לתוכו, וכן יש לפרש במגופת החבית, ובביאור פלוגתא דר"מ ורבנן בשולי מחצין ששפן, ולהאמור כל כלי חרס שנעשה באופן שיש לו חידוד ונשבר דינו כקורפיות וקוסים הצידונים, גם יש ללמוד מהא קתני שיפוי וקרטוס בשולי כלי עץ כו' שאינו עוסק ביישור המושב.

ת. תוספתא פ"ג ה"ו וכדברי ר"ז הכוזב וקוד הבבלי, לא נתפרש מה חידוש יש בזה, ואם רבנן פליגי, שם שולי כלי עץ כו' ביאור הדברים.

ט. שם מ"ד כלי חרס שיש לו שלש שפיות, מיירי בכלי שיש לו רק תוך אחד וגב אחד רק שבשפתו יש שלש חריצין שניכרת כל אחת כשפה בפ"ע, ואע"פ שעיקר הקיבול מן השפה הפנימית ולפנים, מ"מ בחיצונה עורפת חשיב התוך מהחיצונה, ובשוות ס"ל לר"י ששתים החיצונות

ו. שם מ"ב כירה תחלתה שלש כו', חידוש התורה בכירה אע"פ שאין כ"כ שימוש בתוכה רק להגביה הקדירה מע"ג הגחלים, ואמנם סתם כירה שומרת על חום הגחלים, אבל גם פטפוטין לחוד חשיבי כירה, באדר"נ פי"ב הי"ג באחד שלא ידע שכירה מק"ט, שם איזהו גמ"מ כו' הגמ"מ נקבע לפי השימוש, שם ביצה קלה שבביצים בטעמא דלא אמר תרנגולת, שם טרופה לומר שא"צ מים לבשלה בתוכן, שם ונתונה באלפס כפי' הגר"א שהאלפס צונן ועד שיתחמם תוסק הכירה, אבל באלפס חם תשאר הכירה צוננת, וכן מתפרש בהוצאת שבת שיכול להגיע מעצים אלו לתבשיל מוכן, וע"כ שגם האלפס יתחמם מהם, שם טרופה בשבת תנא טרופה בשמן וצ"ע אם גם כאן כן, דהא כאן השיעור בביצה שלימה ובאופן הרגיל, ובשבת בשיעור גרוגרת.

ז. שם הכופח, החילוק בין כופח לכירה ותנור, ובטעמא דלא יעשו שיירי כופח ככירה לבישול, ובדברי הרמב"ם דכופח שעשאו לאפייה שיעורו כתנור בד"ט.

ח. שם האבן היוצאת מן התנור כו', הענין מוכיח שהשיעור מפני שמירת החום כמו טפילה שבתוספתא, ובביאור הענין, שם אר"י לא אמרו טפח כו' טעמיה דר"י דחשיב יד מפני השימוש הנוסף של האבן, שם היו שני תנורים כו' לכאורה עיקר החידוש לר"י דשני תנורים ככותל דמו.

ט. שם מ"ג עטרת כירה, היינו טירת כירה, וכמשי"ת בטירת התנור, ולפי' הרמב"ם צ"ב למה טהורה, שם טירת התנור טירה חומה סביב התנור לשמור חומו, עשויה מטיט ואינה דבוקה לתנור, אבל צמודה לו, שם בזמן שהיא גבוהה ד"ט כו', לא נתפרש מהו שיעור זה הרי לתועלת השמירה בפחות מד"ט נמי מהני, וכ"מ בסיפא בחיברה לו דבכל שהוא ג"כ מטמאה, ואין לומר שהטירה ראויה לאפות בה שהרי גם בשל אבנים יש דין טירה, ונראה שטומאתה מדרבנן שהחשיבה כדופן התנור ודוקא אם יש לה שיעור תנור דאו נראית כדופן

הוסקו באש, ונחלקו ר"י וחכמים אם היסק ראשון במחובר דוקא, ולכו"ע תלישתו ממחובר לאו נתיצה מיקרי, ולמדנו מכאן חידוש שכלי בלא שולים מק"ט, ויש להסתפק בדין תנור שחיברו בטיט לאבן תלושה לר"י, בדין מונח ע"ג קרקע בדרך קבע בלא טיט נראה דחשיב מחובר אף לר"י.

ג. שבת קכ"ה א' דתנן נתנו ע"פ הבור כו', הנדון אם התנור כמחובר לקרקע, או דכיון ששוליו אינם ראויין להסיקו הר"ז כמונח ע"ג אבן תלושה, שם ובמאי קמפלגי כו' מדלא כתיב ישבר משמע שיש כאן בנין, שם מחלוקת בהיסק ראשון כו', ביאור הענין והכונה בצואר גמל שתלוש בגובה וגם נייד ואין לו שום קביעות, תלישת התנור אינה נתיצתו כמבואר בהיסק שני, אם הוסק בתלוש וחיברו אפשר שמק"ט מיד לר"י, שם מתקיף לה רב אשי כו', טעמיה דרבא דיש לחלק בין כלי שלם שתלוי במציאות ולא בגדרי טומאה, אבל שברי כלים מתייחסים לדין הכלי, ותנור ישן דקתני היינו שהוסק בלא חיבור, ומיושב קושית תו'.

ד. שם בר"ש תניא בתו"כ תנור שומע אני כו', ביאור הענין דר"א ס"ל שתנור משבנאו מק"ט, כיון שראוי לשימוש מיד, ועיקר היסיקו בזמן השימוש, ול"ד לכ"ח שא"א להשתמש בו בלא צירוף תחלה, ור"ע סבר כמתני' שאינו מק"ט בלא היסק, מיהו הר"ש פירש פלוגתתם אחר צירוף קודם היסק, אבל מתפרש שפיר קודם צירוף וכמ"ש הראב"ד וכמשנ"ת סק"ב, הא דקתני ת"ל אך לפנינו ת"ל וכירים, וביאר המלבי"ם שכירים לשון כור של אש, מה שחידש הר"ש שטפילה היא עיקר בדין התנור צ"ע, דתנור דאורייתא סתמו בלא טפילה כלל, רק חיבור טיט בשוליו.

ה. שם ר"י אומר משיסיק את החדש כו', מכירה וכופח מבואר שההיסק תלוי לפי השימוש ולא לפי שלימות הצירוף של הטיט, ונחלקו התנאים במה שנמסר בתנור שיעור תחלת השימוש, אם זה לפי ישן או חדש או חם, בתוספתא שבר"ש מ"ד בתנור שהסיקו לאונין של פשתן, שהחסרון בעשיית התנור, ולא בהיסק, ובביאור הענין.

התנור, וזה כפר"ש במהדו"ק ובהגר"א בתוספתא ולא שטירה כחצר.

י. שם בר"ש תניא בתוספתא שלש אבנים כו', ע"י הטפילה נעשין כתנור של חרס, ונחלקו ר"מ ור"י בטפילה שמבחוץ א"כ נשארין האבנים עיקר, וכפלוגתתם בכירה לקמן מי"א, ובגרסת הגר"א וחיברו לתנור, שם חיברו לתנור כו' הו"ל כטפילת התנור, שם חיברו זו לזו כו' כאן מבואר שטירה של אבן טמאה וע"כ דיינו מחמת התנור, שם חפר בארץ כו' דא"צ שמירה כשהתנור בחפירה.

יא. עוד בקצרה בביאור המשנה, שם אם חיברה לו כו' דטירה מחוברת דינה כטפילה ואף באבנים לחוד טמאה.

יב. שם בית הפך כו', לפי המבואר בתוספתא פ"ה ה"ו מיירי בכלי קיבול שבדופן הכירה וקמ"ל שדינו כגב כ"ח שאינו מק"ט רק מתוך הכירה, ואם נטמאת הכירה הרי הוא מטמא אחרים במגע ולא באוירו, ולפ"ז מיושב ד"ז מדאורייתא, אבל בשבת מ"ח ב' פשיטא לן דמיירי בכלי המחובר מבחוץ, וטומאתו רק מדין מחובר לכירה, ומדאורייתא אינו מק"ט שהרי הוא מחובר לקרקע, ולא מיירי במיטלטלת כפרש"י אלא בסתם כירה, וצ"ב למה לא פירשו בגמ' כבתוספתא, עיקר החילוק שבגמ' מחודש דאחר שנטמאת הכירה מאוירה איך מוסיפה טומאה לבית הפך ע"י מגע שרץ בתוכה, ואפשר שהגזירה אטו שאר חיבורים דמטמאו מדאורייתא.

יג. שם מ"ד תנור שהוסק מאחוריו כו' כל הדינים נלמדים מעובדא דר"ג, החידוש בהוסק שלא לדעתו דהוי כהכשר פירות דבעינן דעת, והא דטימאן ר"ג היינו משום שהאומנין ע"ה, שם או שהוסק בבית האומן בביאור פלוגתא דר"י ורבנן אם מהני היסק בתלוש, וכבר נתבאר בכ"ז לעיל סק"ב ג', שם וטימאן ר"ג בפלוגתא דר"י אם רבנן פליגי עליה, שם בר"ש בתנור לצלות כו'.

יד. שם מ"ה מוסף התנור כו', ענין מוסף שמוסיף טיט על שפתו להגביהו, ומיירי שהמוסף מעל לכיסוי התנור, ולכן צריך לברר למאי חזי, וביאור

התנאים דאופה בו או דסגי בסומך עליו את השפור, והמוסף אינו רואה את האש כמו דופני התנור שמיצר והולך ושיפועו רואה את האש, בפשוטו ר"י הסנדלר צריך חום גדול שיוכלו לאפות בו, ולכן שיעורו טפח, וענין של נחתומין שחזמו גדול כמבואר ב"ב כ' ב', בביאור ענין סומך את השפור ותולה יורה בשפור, בדברי הר"ש דלת"ק אינו מטמא באויר וקשה מכיו"ב דמוסף היורה, ועוד נפ"מ בין ת"ק לר"ה.

טו. שם כיו"ב מוסף היורה כו', בעדיות שנינו דקודם עדות של מנחם בן סיגני היו אומרים חילוף הדברים, ובביאור הסברות בזה, בתוספתא שבר"ש שרק המוסף מטמא באויר מבואר טעמא דמילתא בתוספתא דפרה פ"ב ה"ו שהיורה של מתכת ונטהרת בהזאה, ורק המוסף של חרס, ומהגהת הגר"א נראה שפי' שהיורה של חרס, בדין נטמא המוסף אם נטמאת היורה, ובדין נטהרה היורה אם נטהר המוסף, ואיך נצרך המוסף ביורה ששולקין בה.

טז. שם מ"ו תנור שנתן בו עפר כו', הענין שמהעפר נעשה כנחושתו של תנור, ומ"מ הדפנות השוקעות בעפר דינם כיד התנור ועדיפי מינה, ואם נטמא התנור אפי' באויר הנוגע בדפנות השוקעות טמא, וצ"ע ברא"ש והגר"א דנקטו שאף שרץ הנוגע בדופן שכנגד העפר מטמאו, בתוספתא אר"י בד"א בנתן עפר ואח"כ הסיקו, ואין במתני' הכרח דפליגא, עוד בתוספתא שבר"ש, ובדין יותר מחציו.

יז. שם נתנו ע"פ הבור כו', תוכן המשנה דלר"י תנור אינו מק"ט קודם גמ"מ, וגמ"מ היינו שיהא לו שולים, ואחרי שנתחבר מק"ט אפי' בתלוש, ונתנו ע"פ הבור ושוליו רחוקים א"כ לא נגמ"מ, ולא מהני אבן התלושה שבבור ליחשב שולים, אלא א"כ חיברה לתנור, או שחיבר את התנור לשפתי הבור, דות לרבותא דר"י שהוא כבנין שנעשה לתנור ואפ"ה לא מהני, בכירה שנינו פ"ז השיעור ג"ט, וצ"ע מהו המרחק בתנור, בדין נכנס שרץ תחת התנור באויר שעל שוליו באופן שניסוק במקום זה נראין הדברים שהתנור טהור.

סימן ה

בטהרת התנור

א. פ"ה מ"ז תנור שנטמא כו', בחולין קכ"ד א' מפרש שחולקו לארכו, ומתני' דשיירי תנור בנחלק לרחבו, לשון הגמ' שם צלקיה מיצלק ופי' הערוך דהיינו לארכו, ופרש"י צ"ב, לשון תנור שנטמא שונה משיעור כ"ח ליטהר פ"ג מ"א ומיושב בגמ' חולין שם, שם חולקו לשלשה כו' באמת גם שנים מכוונים טהורין אלא שא"א לצמצם, והיינו דקתני סיפא דהקטן טהור גם בשנים והגדול טמא גם בשלשה, עיקר הדברים צ"ב מ"ט חשיב תנור כשפרוץ עד רובו, הרי כל החום מתפזר ואין זה תנור, ומשמעות הדברים שהעושה תנור בתחלה פרוץ עד רובו ג"כ נקרא תנור, כיון שיכול לאפות בו שהפת כנגד האש, והראיות לזה.

ב. שם וגורר את הטפילה כו', דברי ת"ק לאפוקי מר"מ, ובבבבג"א שגורר גם הטפילה המחברתו לקרקע, שם רמ"א א"צ לגרור כו' בחולין מפרש לה בתנור טהור שלא יקבל טומאה, וזה מחודש כיון שכבר ה' כלי לא אשכחן שאינו מק"ט ואינו נטהר, שם רש"א וצריך להסיעו היינו בנטמא דוקא.

ג. שם חלקו לשנים כו', בחולין כ"ח ב' מבואר שאם ה' באפשר לצמצם וחלקו לשנים שניהם טהורין, וגרסת תוספתא שבר"ש צ"ע, גם פירושו בבית האומן אינו מיושב, גם מש"פ הר"ש דמיירי בנחלק לרחבו צ"ע, שאין דין שיירי תנור אלא לאחר היסוקו.

ד. שם מ"ח חתכו חוליות לרחבו, כו', בחילוק שבין נחלק לארכו לנחלק לרחבו, ובתוספתא כשחוליה אחת יש בה ד"ט, שם מירחו בטיט כו' היינו במקום החתך, וא"צ ע"פ כולו, שם הרחיק ממנו את הטפלה, ה' צריך להקדים שעשה טפילה, שם ונתן חול כו' וכ"ש אויר שמפסיק יותר, אפשר שהריוח כשיעור צורר, שם בזה אמרו כו' לאפוקי תנורו של עכנאי, שם הנדה והטהורה כו' אפשר שנקטו כן שלא יטעו דטמא נאמר, או לומר דאע"פ שהתנור ראוי, לא גזרו בו, שם בר"ש מהתוספתא רשב"ג אומר הרוצה לעשות תנורו כו' ביאור הדברים.

ה. שם מ"ט תנור שבא מחותך כו', היינו לארכו, וכדי לחברו צריך לעשות לו חשוקים מברזל או מטיט, שם נטמא, התנא סתם איך נטמא ולהגר"א פליגי בזה בתוספתא אם המירוח צריך היסק, שם סילק את למודיו אם נתקלף המירוח פשיטא, הגר"א מפרש שצריך מירוח ע"ג הלמודים ומירוח זה א"צ היסק, וצ"ב בלשון המשנה, ומ"ש מירוח שני ממירוח ראשון, בדברי הרמב"ן ב"מ נ"ט א' בשם הראב"ד, ובראב"ד בתו"כ.

ו. שם נחבאר עוד במתני', ותוכן המשנה שבתנור המחותר לארכו לא סגי בטיט לחברו ולא סגי בלימודים, וסגי באחד מהם כדי לטהרו, ולא הוצרך התנא להשמיענו דבמירוח טיט נוסף ללמודים הוא טמא, ולכן סתם בבבא דנטמא, והמירוח א"צ היסק כיון שעיקר החיבור ע"י הלימודים, עוד בביאור המשנה, ובתוספתא שבר"ש בתנור של סדקים, בתוספתא בפייס שקירזלו הדינים שם, ופולגתא דרבנן ור"ש, מאימתי טהרתו.

ז. שם מ"י חתכו חוליות ונתן חול כו', מיירי בנתן טפילה לחבר החוליות, ולמה לא שנו דבריו במ"ח, צ"ב מה דברים כעכנא יש בזה, הרי הנדון בשיקול הדעת, בפ"י הרמב"ן ב"מ במתני', שם וזהו תנורו כו' מה בא ללמדנו.

ח. שם יורות הערביים כו', החידוש שאינו נטפל לקרקע, ואין הנדון לענין אם דינו כתנור למנחות, שם וזהו תנורו של בן דינאי, יעוי' בפיה"מ מ"ש בזה, ועדיין צ"ע.

ט. שם מ"א תנור של אבן כו', לשון הכתוב אומר דרשני, דכתיב יותץ טמאים הם, במקום טמאים הם ולכן יותץ, ובביאור הדרשא אם נתיצה שיש רק במחובר, ומ"ט לא שייך נתיצה באבנים, ונראה דנתיצה נאמר במחובר שנהרס ומתפרק לשברים, אבל עקירתו לחוד לא מיקרי נתיצה ואבן אינה מתפרקת בנתיצה עד שישברנה בכח לרסיסים, שם וטמא משום כלי מתכות, להרמב"ם והגר"א היינו בתנור תלוש, והראיות לזה, ובפ"י הר"ש והרא"ש דאף במחובר מטמא.

מסמרים כו', חיברן בטיט מק"ט כמ"ש בתוספתא, שהטיט הוא החרס שגורם טומאה למסמרים, כמו בפ"ה מ"א בניקב ונסדק, שם אע"פ שעשה מקום כו', דטיט למעלה לא מהני, בפ"ה הגר"א דמקום בראשן היינו חיברן זל"ז בטיט, אבל באבנים מבואר בתוספתא דמהני חיבורן זל"ז.

ב. שם בר"ש מהתוספתא ומודה ר"י שאם נתנן ע"ג האבן כו', פ"ה אבן תלושה, דעיקר טעמיה דר"י דבעינן גמ"מ שיהא התנור מחובר לקרקעיתו, וה"ה אבן מחוברת, אבל קרקע עולם וסלע לא מהני, וטעמיה דר"י משום דקרקע עולם אינה מחוברת, וצ"ע בר"ש הנדמ"ח שכתב דר"י לטעמיה.

ג. שם העושה שתי אבנים כירה כו' דוקא באבנים שהם רחבות סגי בשתים, ור"י מצריך גם באבנים שלישית, מיהו סגי בבליטה שבכותל אע"פ שהכותל לא נעשה בדין כירה, בתוספתא שבר"ש סוף מ"ד ר"י אומר עליה ועל הזיז כו', היינו לשיטתו בשתי אבנים וזיז, דאיכא גונא שגם הזיז מק"ט, בר"ש מ"א שהזכיר אפשרות דתנור של אבנים מק"ט, והדברים צ"ע.

ד. שם אחת בטיט כו', יש לעי' בבא זו למה לי, הרי ברישא קתני חיברן ובסיפא קתני עליה ועל האבן טהורה, שם מ"ב עליה ועל התנור כו' החידוש שדופן תנור נעשה ככירה, ובדין תנור תלוש, בחידוש שבתנור טפי מכופח.

ה. שם עליה ועל הסלע, לאו דוקא מששת ימי בראשית, שם וזו היתה כירת הנזירים שבירושלים שכנגד הסלע, מ"ט לא קתני סלע בתר כותל, בטעמא דחששו כ"כ לטומאת הכירה בנזירים, פ"ה שמעתי שזה מפני הרוטב שע"ג השער.

ו. שם כירת הטבחים כו', ל"ג בזמן, פ"ה הר"ש צ"ב דבשתי כירות לא איצטריך לאשמועינן שלא נטמאו שתיקה, ובהגר"א ששופת על אבן אחת בלבד, ולכאורה יש לפרש שעושה שתי שורות של אבנים זו כנגד זו, ובכל שורה האבנים צמודות זל"ז.

ז. שם מ"ג נטמאת אחת מן החיצונות גרסינן, ובטעמא דמיירי באבנים ולא בכירה, שם

י. שם ניקב נפגם כו', ע"י סתימת הנקב בחרס נעשה כ"ח וטמא במחובר, ואין חילוק בין סתמו מבחוץ כטפלה או בתוך הנקב, ומיירי שהנקב אינו מטהרו מדין כלי מתכת, ומוסף של טיט ענין אחר הוא שנדון כתנור בפ"ע ואפי' בתנור שלם מהני, וראי' ממ"ה במוסף היורה של שולקי זיתים, שם וכמה יהא נקב כו' היינו שיעור חשוב לטיט, אע"פ שבתלוש כה"ג נשאר בדין כלי מתכת.

יא. שם וכן בכירה כו' אכולה קאמר וכן, וצ"ע למה השמיט עשה לה טיט, וער"ש גרסא כזו ולא נראה כן בשאר נוסחאות, וענין הפטופטין הוא כדין מוסף של טיט, ומיירי בכירה שלמה.

יב. שם מרחח בטיט, בתוספתא מבואר דה"ה בתנור, ובטעמיה דר"י, ובביאור התוספתא דב"כ וב"כ מטמאה משום כלי מתכת.

יג. בתוספתא שבר"ש תנור של מתכת שעשה לו טפלה כו', מיירי בתלוש והמוסף דינו כתנור של חרס וכשנחלק המוסף לשנים שניהם טמאין מספק, ואין המתכת מחברם לטומאת אויר, שם נגע בו השרץ כו' דלענין מגע המתכת מחבר כולו, בנדון אם השני מטמא באויר, שם נגע בו השרץ מאחוריו אם מיירי גם באחורי הטיט, שם נגע בו כזית מן המת כו', המתכת נעשה אב הטומאה ומטמא את החרס, ובדין נגע המת בחרס, שם ניקב נפגם כו', משמע שבתלוש נעשה ג"כ ככ"ח וכלי מתכת, ובנפל לתוכו מת באופן שאינו נטמא משום אהל, ורק משום כ"ח, ועוד בכ"ז, ועדיין צ"ע.

סימן ו

בדיני כירה

א. פ"ו מ"א העושה שלשה פטופטין בארץ כו', הרא"ש במ"ב הוכיח כפי' בתרא בר"ש, וכ"כ הגר"א, ונראה דתקע הפטופטין בארץ מהני גם בלא טיט, ורק במסמרים בעינן טיט, מפני שכירה ממתכת טהורה, וכ"מ בר"ש סוף מ"א שהתקיעה לר"י כטיט, שם להיות שופת כו', פ"ה שכונתו לצורך זה ובאופן הראוי להעמיד הקדרה, שם קבע שלשה

ב. שם של בעה"ב לאפוקי אולירין, שם שנפתחה במתני' מיירי בעומק הפחת ובתוספתא בגודל הנקב, שם פחות משלשה טפחים, כו', האם הקלת חלולה או אטומה, שם שהוא מסיק מלמטה כו', לכאורה תלוי בגובה הכירה, שם נתן אבן או צרור לסתום הפחת או למעט המרחק, שם מק"ט מכאן ולהבא בלא היסק.

ג. שם מ"ב דכון שיש בו בית קיבול כו', מבואר בתוספתא כסא שעשאו דכון וש"מ שצורתו ככסא, ומניחין הכירה ע"ג, או שמניחין הדכון בצד הכירה כאיצטבא, והדכון מעץ ודינו כפשוטי כלי עץ, אבל כשהוא כסא טמא מדרס, וביש בו בית קיבול קדרות אינם נטפלין ליקרא יד הכירה, מיהו הרחב שאין בו בית קיבול נחלקו בו ר"י ור"מ, שם וכן הכופה את הסל כו' הוא ג"כ של עץ וקיבולו כפוף לקרקע.

ד. שם בר"ש תניא בתוספתא כסא שעשאו דכון כו', בקו' הר"ש מ"ש דלטמא בעינן מסמר ולטהור סגי בנתינת הכירה עליו, וי"ל דרך לבטל חשיבות בעינן שינוי מעשה, אבל בייחדו לדכון סגי בהנחת הכירה עליו או בייחוד, שם בתוספתא בדכון של מתכת אם טהור לגמרי או רק במחובר, ומ"ש דכון דמהנו ליה פטופטין, ודכון של אולירין לא מהני ליה פטופטין, והאם פטופטין מהנו בשל מתכת מחובר לעיל פ"ה מ"א.

ה. שם מ"ג כירה שנחלקה כו' החילוק בין כירה לתנור דאזלינן בתר רובו הוא מפני שנשבר מקום השפיתה, משא"כ בתנור שמדביקין הפת עליו, ולמדנו שדופן פרוצה לא מטהרת שהרי בנחלקה לרחבה הדופן פרוצה.

ו. שם חצר הכירה כו', בפשוטו החצר בפתח הכירה מקום הכנסת העצים, והיא ראויה לבשל עליה כמו על כירה, ולכן בגבוהה ג"א מטמאה אפי' במופרשת, ובמחוברת מטמאה מדין יד, דקרינן בה לכם לכל צרכיכם, מיהו ענין כיצד משערין אותה צ"ב, ופי' ר"ש שמטמאה באלכסון צ"ע, ופי' הרמב"ם שמטמאה בפנים כגובה החצר צ"ב למה

האמצעית המשמשת כו' ולא קתני חולקין את עוביו, כיון שבאבן גדולה השאר טהור כבסיפא, אבל אין חילוק במה משמשת במציאות, בלשון הוחלטה לטמאה או לטומאה, תוכן המשנה, שם הוחלטה כו' מכח מה פשטה הטומאה, בטעם טהרת האמצעית שהוחלטה.

ז. שם אם היתה האמצעית גדולה, למה שנה ד"ז כאן, שם כדי שפיתה היינו טפח, וצ"ב למה לא חשיבא כל האבן צורך הכירה שתהא יציבה יותר, ואם הכל גזירה אטו חרס ניחא קצת, שם ואם היתה קטנה הכל טמא, יש לעי' פשיטא, ויש ללמוד מכאן דדין ניטלה האמצעית דסיפא הוא רק בקטנה כשהכל טמא, ובדין נטמאה רק אחת וניטלה האמצעית, שם אם יכול לשפות כו', האם תלוי בדעתו, שם החזירה טהורה, בדין ארבע אבנים וניטלו וחזרו האמצעים, שם מירחה בטיט כו', כאן מבואר שהטיט כדי לעשותה כירה מחרס ולא לחזק האבנים בלבד.

ט. שם מ"ד חציה כו', צ"ל דחשיב כנתיצה כשהוסיף מבחוץ, אבל מה שחזרו לטומאתן זה מכח החצי שנשאר טמא.

י. ר"ש סוף מ"ד תניא בתוספתא שתי אבנים גדולות כו', לכאורה בכל שתי אבנים סתמן טפי מטפח, וא"כ מ"ט נקט גדולות, ובדין כירה גמור המחרס שעוביה יותר מטפח, שם שתי חביות כו', מה הדין בנטמאת החבית מתוכה האם כותל החבית מטמא מבחוץ.

סימן ז

בפרק שביעי

א. פ"ז מ"א הקלתות של בעה"ב כו', הקלת ככלי קיבול ושוליה כשולי הכירה, וכשנפתחה נעשה בור שמרחיק הגחלים מן הכירה, ויתכן שהקלת בנויה ככירה, או שנותנין על גבה כירה, בביאור הראשונים בקלותות, ואיך מתפרשת תשובת ר"י מכאן, הרי הוא מודה בהיסק שני.

שמתחילין מיד ונמשכין בארכן חוץ לכירה, אבל א"כ הנדון באויר שביניהם, ואפשר דמיירי בשני אופנים, והמשוכין חוץ לג"א אין להם בתוך ג"א כלום.

סימן ח

בפרק שמיני

א. פ"ח מ"א התנור שחצצו כו', נסרים ויריעות נשרפין בתנור והם עראי, ועי' מ"ו בקרץ בינתים, שם נמצא שרץ במקום אחד הכל טמא, יש לעי' הרי אפי' אם המחיצה חוצצת הכל טמא מכח חיבור התנור, ונראה מזה דמכח חיבור מטמא רק במגע ולא באויר.

ב. שם כוורת פחותה כו', פי' שבטל ממנה שם כלי, ומ"מ חשיבא כאהל בפ"ע, שם ומשולשלת כו' פי' שפיה בחוץ, שם השרץ בתוכה כו' במת בתוכה התנור טמא והבית טהור, ובמת בבית ואוכלין בכוורת טהורין מכח הבית וטמאין מכח התנור, טעמיה דר"א שמחלק בין מחיצה לכוורת דסו"ס יש לה תוך ובית קיבול בפ"ע, נראה דמודה ר"א שהכוורת אינה מצלת חוצה לה רק תוכה, יש לעי' הרי בפחותה בשוליה מצלת באהל המת ולא בתנור, ואפשר שזוהי תשובת ר"י בתוספתא ובתו"כ, ויש לעי' מהו גדר כלי נקוב שאינו מציל ואהל שמציל לר"א, שם אר"א אם הצילה כו', כשמצלת מדין אהל מצלת אף על הטומאה אע"פ שאין צ"פ לטומאה, כוורת מצלת אף בלא גג לר"א.

ג. שם ר"ש מ"א, כל דברי הר"ש העתק מרש"י זבחים ג' א', ומיושב כמה דברים, שם בר"ש הנדמ"ח דמיירי במירה הקש בטיט, וזה צ"ע, שם פחותה, למטה או מן הצד, שם משולשלת, אם תלויה או אפי' מונחת, שם בתו"כ יכול אפי' נקובה כו' ביאור הדברים, שם בביאור התו"כ שהוזכרו ג' תשובות לר"א, ואם ר"א פליג במחיצה, אין דברי ר' יוסי מובנים, דהא כ"ש שיחלוט בטע"ט, אבל אם ר"א מודה שפיר הוכיח לו מטע"ט דמי לכוורת.

ד. שם מ"ב היתה שלימה כו', כאן שנה רבי דכלי שטף מציל, דהיינו קופה מעץ וחמת מעור,

שאל כיצד משערין, ואפשר שהטומאה מדרבנן ולא גזרו אלא במכוון כנגד הטומאה או כנגד החצר, והחידוש שהכירה מכאן ומכאן שלא כנגד הטומאה או שלא כנגד רוחב החצר טהורה, ואפשר שהגזירה משום כירה שחצצה בנסרים, ודנו הכותל שבין הכירה לחצר כמחיצה לחומרא, שם ראב"י אומר כו' בנדון אם ת"ק ור"ש פליגי עליה, תוכן המשנה בקצרה.

ז. שם מ"ד היתה מופרשת מן הכירה כו', בזה לא שייך טומאת יד, שם או שהיתה חלקה, החידוש כר"י בתוספתא דבמחבורת חקלה ג"כ טמאה.

ת. שם מ"ד פטופטי כירה כו', בריש פ"ו מיירי בפטופטין לחדוד והאש ביניהם, וכאן מיירי בפטופטין שע"ג גג הכירה, שם שלשה עשורין כחצובה, שם של שלש אצבעות ולא יותר ובריש פ"ו ג"א ולא פחות, שם מטמאין ומטמאין בין במגע בין באויר, שם ואפי' בן ארבעה יש לעי' מה החידוש, ואולי ס"ד דבד' מטמאין יותר מג"א.

ט. שם מ"ה ניטל אחד מהן כו', במכוונים מטמאין באויר לר"מ, אבל הכא היו כחצובה, וכשניטל אחד אינם מכוונים, ובפשוטו מטמאין אחרים במגע אפי' נטמאת הכירה באויר, ובדברי הר"ש והרא"ש שדימו ד"ז לבית הפך, ניטלו שתיים השלישי טהור ובדברי הר"ש בזה, שם ור"ש מטהר בתוספתא אמרינן דסבר ר"ש שכל שאינו מטמא באויר אינו מטמא במגע, אבל זה אינו מישב הכא שמטמא לר"מ גם באויר, והגר"א בתוספתא גרס דלר"מ מטמא רק במגע.

י. שם עשה שנים זה כנגד זה כו', לא נחפרש מ"ש בתוספתא שיכול לשפות עליהן אילפס וקדרה, ואם הם רחבין אינם נקראין פטופטין, שם משלש ולמטן כו', יש לעי' מ"ט אין ההמשך שלמעלה מג"א מגרע את התחתון שלא יהא ראוי לשימוש, בנדון באיזה אופן הם משוכין, שם ור"ש מטהר, משמע יותר שמהר רק מה שלמעלה.

יא. שם היו משוכין מן השפה כו', אם הפטופטין עולין רק חוץ לג"א א"כ הכל טהור, ואפשר

באוכלין גם התנור טהור, ובמשקין גם הקדירה מטמא, ומ"מ נפ"מ כשאינה מק"ט.

ט. שם בתוספתא כלי שטף שהוא מוקף צ"פ כו', בתו"כ ובספרי יליף לה מקרא, ומ"מ צ"ב טעמא דמילתא דסו"ס הכלי טהור, ויתכן שכמו שצריך צ"פ לסתימה גמורה, ה"נ כלי שמק"ט מגבו אין בכחו סתימה גמורה כגב כ"ח.

י. שם מ"ד קדרה כו', בכפויה על פיה במ"ג יתכן לפרש שלא נכנס בתוך החלל, שם שאין כ"ח מטמא כלים, כאן מבואר שאין השרץ כמתפשט לדפנות, והיינו נמי טעמא דמ"ה כמבואר שבת קל"ח ב', שם הר"ז אומר כו' שהי' מקום לומר שבב"א לא יגזרו כאן טומאת משקין.

יא. שם מ"ה תרנגול כו' החידוש באויר אבל במגע פשוט, ובמת החידוש בתרנגול שאינו מטמא ומ"מ אינו מציל, בדברי הגר"א שיש להסמיך בבא דפת לקדרה שהכל ענין אחד, וכמשנ"ת בזה לקמן ס"ק י"ג דשייך טפי למ"ו.

יב. שם בר"ש מ"ה תניא בתוספתא יש בצ"פ כו', לא נתפרש מה יש ביניהם, והגר"א הוסיף דבלוע רק בבע"ח, ואפשר החידוש שאם מת פקעה הצלה, שם החמת והכפישה, לגרסא דידן החידוש דמהני צ"פ בכלי שטף כשנפתח ואינו מק"ט, ובהגהת הגר"א דמיירי בנעשין אהלן, ובר"ש דמוקים לה כר"א, שם בתוספתא בעצם כשעורה איך מטמא החמת את התנור, שם בתוספתא ה"ח שני תנורים.

יג. שם מ"ו בית שאור מוקף צ"פ כו', המשנה כמפורשת דמיירי בכלי אחד בלי מחיצות, ולפ"ז מיירי בכלי אדמה וכמו כוורת לפי' מעייני יהושע באהלות פ"ט, וקמ"ל שאע"פ שטומאת השרץ פורצת את הצ"פ לתנור, מ"מ השאור שסמוך לשרץ אינו נטמא, כי הטומאה באה מכח התנור, וכלפי התנור יש צ"פ, ולפ"ז והשרץ בינתים היינו הפסק משהו, ואם קרץ היינו הסכין החותך הצריכו שיעמוד בינתים, ובסברא מיושב יותר כשאין ביניהם כלום אלא מקום החתך של הקרץ, ואף באהל המת

וכוורת כלי אדמה, שם השרץ בתוכה כו' כאן מבואר שכלי חרס טמא מציל מיד כלי חרס, שהרי נטמא מהשרץ, שם בר"ש דמיירי שפיהן למעלה מן התנור, ובביאור מ"ט פיהן בתוכו לא מציל, בביאור מ"ש זבחים ג' א' בחידוש שכלי שטף מציל, שם נקבו כו', נקב המטהר נעשה כפתח, וכשאינו מטהר דינו כסתום, שם מטילין אותו לחומרו כו', לא הוזכר כאן צ"פ כדלקמן סופ"ט, דכלי שטף אינו מציל בצ"פ אפי' מכ"ח.

ה. שם מ"ג סרידה שהיא נתונה כו', סרידה בלא גפיים אינה כלי כלל, ולכן אינה מצלת ליחשב תוכה תוך אחר, אע"פ שהשקע מוקף מחיצות כמו תוך, וביאור גפיים להר"מ והר"ש, יש לדקדק מ"ט קתני ואין לה גפיים לבסוף, ולא קתני סרידה שאין לה גפיים, שם שאין מצילין מיד כ"ח אלא מכלים שיש להם תוך, וסרידה אינה כלי כלל, ובטעמא דבעינן כלי להצלה.

ו. שם חבית שהיא מלאה כו' היתה כפויה כו' תוכן המשנה שאויר החבית הממשיך את אויר התנור טהור, שם ונתונה למטה מנחושתו, אבל אם המשקין נוגעין באויר התנור אע"פ שהם שוים לשולים ולא בתוך הדפנות טמאין, ובדמיון של החבית לתנור שנתנו ע"פ הבור, שם משקה טופח שבשולי החבית כו', אם משקה בדפנות השוקעות לתוך התנור נטמאת החבית ג"כ.

ז. שם בר"ש מ"ג תניא בתוספתא חוץ מן האדם מה החידוש בזה, ומה הפי' ואין חוששין שמא מחוברין למעיים, בדברי הגר"א דשאר בע"ח מצילין גם בפיהם, שם הסגוס והרדיד, היינו כלים בלא תוך.

ח. שם בתוספתא נקבו ועשאן בטיט כו' צ"ל אוכלין שבתוכן טמאין כבתוספתא לפנינו, שהרי כלי שטף אינן מצילין בצ"פ, וצ"ב למה הזכיר טעמא דאין צ"פ לטומאה הול"ל שאין צ"פ לכלי שטף כלל, שם ואם עשאה בזפת הו"ל כלי שלם ומציל מדין כלי בתוך כלי אף על הטומאה, שם בתוספתא היתה דופנה מעוכה כו', דלא חשיבא כלי בתוך כלי ככה"ג, שם קדירה שהיא מלאה אוכלין ומשקין כו',

מקום שפיתה, והכבשן עשוי לייבש ולצרף, שם בר"ש מהתוספתא לענין כירה שע"פ ארובה.

יט. שם במשנה פורנה כו', הוא תנור גדול שנותנים הפת ע"ג קרקע, ולכן טהור מדאורייתא שאין שימוש בגופו כתנור וכירים, כ"כ הגר"א, וענין הלזבו והשפה שהם בליטות שמניחין עליהם הדפוסין וכיו"ב, דהשתא משתמשין בגוף התנור, ולפ"ז אין כאן אלא תלתא תנאי.

כ. שם מ"י מגע ט"מ כו', קמ"ל שמשקין שנטמאו מפיו מטמאין את התנור אע"פ שפיו לא טמאהו, וקמ"ל שאין תוך הפה מציל, שם ה"י אוכל כו', הנדון מתי נקרא הרוק משקה תלוש שמק"ט, שם מי"א קמ"ל שחלב ודם אפי' שלא לרצון מטמאין, וכן הרוק שנשאר כשמצצה אצבעה חשיב משקה.

סימן ט

בפרק תשיעי

א. פ"ט מ"א מחט או טבעת כו', מיירי בטמאי מת שנטמאין את התנור, אבל התנור אינו מטמא כלים, ודוקא בכלים קטנים שייך שיעור זה, שם בנחשתו פי' שוליו, ולא מיקרי נחשתו אלא שולים שיש בהם ממש, מרן זללה"ה הוכיח מכאן שטומאה שנוגעת באויר של הכלי כמו כיסוי שנוגע באויר ואינו נכנס בחלל, חשיבא כבתוכו, ויש לדון שד"ז הוא רק בשולים, שכל תוך כלי מתייחס לשוליו, שם נראין אבל לא יוצאין כו', אם השולים נפחתו והם למטה מן הדפנות לא חשיב תוכו, וכל הנדון בשיעור מועט דחשיב כשולים של הדפנות, והיינו כשהבצק מונח על השולים הישרים, ושוקע מעט בסדק שנעשה, בדברי הר"ש שאין דרך לאפות על השולים ומ"ט שיערו בבצק, בשאר כלים לא חשיב תוכו אלא מן הדופן ולפנים, ונחשתו שאינה גוף הכלי שאני.

ב. שם נמצאו בטפילת התנור כו', נתחדש שהטיט נחשב ככלי, אבל מה שהזכיר בטמא טמאין פשיטא דכלי טמא אינו חוצץ, ואולי שלא נטעה שהצלתו מדין בלוע, דהא חזינן שמציל על כלי

כן כיון שאין המת מתפשט רק מכח הבית, אבל אם בית השאור גבוה טע"ט, א"כ הכל טמא.

יד. פי' הר"ש והרמב"ם דמיירי במחיצה גמורה צ"ב, דא"כ היינו דין בית תבלין של חרס וקלמרינ המתואמות פ"ב מ"ז, וכיון דחולקין את עוביו הו"ל שני כלים ואין כאן חידוש והרבה דברים צ"ת לפירושם.

טו. שם מ"ז השרץ שנמצא כו', החידוש דאע"פ שהעין פרוצה במלואה לתנור ומשמשת אותו, מ"מ לא מיקריא תוכו רק גבו, שם בעין של כירה מה החידוש, שם מן השפה הפנימית כו', אם העין נמשכת חוץ לתנור, קמ"ל שגם בעובי דופנו טהור, שם ואם יש שם פו"ט כו', אפי' אין אהל בתנור, מ"מ אהל כמאן דמליא דמי ונוגע באויר התנור ומטמאהו, ותניא בתוספתא שעפר ממעטו.

טז. שם מ"ח נמצא מקום הנחת העצים כו', הנדון כיון שגם אם העצים נמצאים בעובי הדופן הם מחממים, ושייך לקרא מקום זה כתוכו, והיינו טעמיה דר"י דתלי ליה בכנגד שפיתת הקדרה, בחדושי הגר"א בביאור מילתיה דר"י.

יז. שם נמצא מקום ישיבת הבלן כו', מבואר דדוקא בנמצא השרץ טהור, אבל נטמא התנור הכל טמא, והיינו התוספתא דמטמא במגע, ולפי הענין נראה שיושב בשקע סמוך לכירה ומשגיח על היורה, ויש פתח שפותחו לעיין בכירה, וקמ"ל שאין מקומו כתוך הכירה, ורק מן הדלת הסותמת ולפנים טמא, בפיה"מ נראה שמקומו פתוח להיקף שעושין סביב הקדרה, ובחדושי הגר"א פי' בע"א.

יח. שם מ"ט כור שיש בו בית שפיתה כו', פי' הגר"א דכור וכבשן אינם בכלל תנור דקרא, ומ"מ אם יש בהם בית שפיתה, דהיינו משתמשין בחום האש לבשל ע"ג, הרי מקום זה נדון ככירה, ובכור של נפחים שחומו רב משתמשין רק בצדו, ורק מקום השפיתה טמא כמ"ש בתוספתא, אבל בשל עושי כלי זכוכית כולו נעשה כירה, וזה שינוי הלשון במשנה אם יש בו בית שפיתה, שם כבשן של סיידין כו', כבשן שפתחו מן הצד לא שייך

ז. שם מ"ו הגפת והזגין שנעשו בטהרה כו', המשקין שיוצאין מהגפת ע"י דריכת הטמאין בהליכתן הם שלא לרצון, אבל אם מתחלה סחטם בטומאה נחלקו ר"ש ורבנן, דמשקין שלרצון יצאו לבור, והמשקין שלא יצאו לא הוכשרו, אבל המשקין שנתהוו בין הקורה לזיתים שחוזרין ונבלעין י"ל דדמו למשקין שבין רגלי הטמאין לגפת, וי"ל דכיון שכעת סוחטין אותן לרצון הרי הכל נטמא, ורק במשקה טהור הרי הוא בטל, ולפ"ז גפת דמ"ה בנעשו בטומאה, וגפת שנעשה בטהרה לכו"ע טהור, ובגרסת התוספתא שבר"ש ובהגר"א.

ח. שם כוש שבלע כו', כו כוש ומלמד הוו פשוטי כלי עץ, ואינם מצילים על הבלוע בלא תוך, מיהו גם בתוך אין צ"פ לטומאה ואין צ"פ מציל מהיסט, אבל כלים טהורין מצילין חוץ מכ"ח שאינו מציל על כלים, שם נפלו לאויר התנור, כשהם אב הטומאה.

סימן י

בדיני צמיד פתיל

א. פ"ט מ"ז מוקף צמיד פתיל, יש שני פירושים בביאור צמיד פתיל, האם צמיד זה הדבק ופתיל זה הכיסוי, או שצמיד זה הכיסוי המונח יפה, ועדיין צריך לפתלו ולחברו בדבק או בחבלים, ולכאורה לפי קמא יש לפרש דצמיד הוא הכיסוי הצמוד ודבוק, ופתיל עליו הוא המעשה שהצמיד מונח וסוגר עליו, אבל במשנה ובספרי משמע דיש פתיל בלא צמיד ויש צמיד בלא פתיל.

שוב נראה בביאור צ"פ בע"א, דצמיד ופתיל שניהם המריחה הסותמת על המקום שהמגופה מונחת על החבית, וכדתנן במה מקיפין ואמרו על העופרת שהקיפה שהיא פתיל ולא צמיד, ומתפרש שיש פתיל דהיינו עודף הנוסף על הסדק, והעודף הזה צריך להיות צמוד ודבוק, ובתרגום מקף עלוהי זהו תרגום של עליו, ולא של פתיל, וכדאמרין מוקף צ"פ, והי' ראוי לכתוב אשר אין פתיל צמיד, אלא שלא נטעה שצריך לסתמו בצמיד שלם כמו צמידים,

שטף, ועוד אפנים ליישב ד"ז, שם נמצאו במגופת החבית כו', מגופה עשויה ככובע על ראש החבית ומחוברת בטיט למטה מפי החבית בדפנותיה במקום שהחבית מתרחבת, וכנגד פיה מציל, אבל לא בצדדין, ולמדנו מקרא שמגופה מצלת אע"פ שהיא כלי לעצמה, ולא חשיבא כתוך החבית, והקלו בעובי דופן החבית ובמגופה שיצילו גם על כלי שטף ולא גזרו בהן, ויתכן הטעם דכיון שכלי חרס ניצול בצ"פ, הקילו על כל מה שבלוע בו, והדינים מבוארים גם בתוספתא שבר"ש.

ג. שם מ"ב חבית שהיא מלאה משקין כו', ביאור המשנה כהר"ש, ומוכח שגם על של חבר גזור, והמניקת כלי עץ או מתכת ושקועה בתוכה וסתומה בצ"פ.

ד. שם מ"ג השרץ שנמצא כו', כולה מתני' כשהטומאה במקום שלא נקרא תוכו, ומ"מ נמצא באפר מקלה טמא, אע"פ שהאפר למטה מנחושתו, דע"כ באו לכאן לאחר התנור עם העצים, וכ"כ בהגר"א.

ה. שם מ"ד ספוג שבלע כו', דין בלוע הוא רק בבע"ח, אבל משקין בלועין שאין עתידין לצאת ואינו מקפיד עליהן מתבטלין, ולכן בגד וחרסין המשקין שבהן אינם מטמאין, ואם נתנן בתנור כשהוסק ויצאו הרי הם מטמאין שמתחלה לא נטהרו אלא שהם בטלין לבגד, משא"כ ספוג שהוא ככלי קיבול, כיון שעשוי לספוג בו ולסחוט ולחזור ולספוג, ובגמי ולפת נחלקו, דסתמא אינם עשויין לסחוט, אבל שימושם ככלי קיבול לספוג דרכו, ויכולין לסחטן ולחזור ולספוג בהן, שם שוסף משקה לצאת בפשוטו היינו שעשוי לסחוט, ובמ"ה פירושו שמסתמא יצאו המשקין לאויר התנור, ובדברי הגר"א בזה, ובביאור ענין הלפת.

ו. שם מ"ה חרסין, נקט חרסין שאינו מקפיד עליהן, וכשהוסק יצאו המשקין, שם וכן בגפת חדשה, היינו דלא כר"ש דתוספתא, ומיירי במשקין שנשארו משעת סחיטת הזיתים.

ו. שם שיעורו כמלא כוש כו', ענין נכנס ויוצא דולק, ובמאי פליגי ר"י ורבנן, הרי לפי הרמב"ם צדו של התנור ענין אחר הוא, ובביאור דברי ר"ש ע"פ התוספתא.

ז. שם וכן הי' אומר במגופת החבית כו', הרמב"ם העתיק דת"ק משווה השיעור בשניהם במיצה הנכנסת, לשון מיצה יש לפרש מלשון מיצוי ומציצה, שם בחצבים גדולים ג"כ הנדון בכיסוי של הפתח.

ח. שם בד"א בזמן שנעשו ליין, כתב הגר"א דיין מתקלקל בנקב וכ"מ בירושלמי סופ"ג דמע"ש, וי"ל דבתנור ג"כ מקפיד על הנקב שלא יצטנן, לשון נעשו ולא קתני העשוין, לפי שתלוי בסתימה שכעת, שם בד"א בזמן שלא נעשו ביד"א דהו"ל כפתח, וכשייר בו מעיקרא ששיעורו בכל שהוא, ובדין נקב בגוף הכלי שנעשה ביד"א.

ט. שם העשוי לאוכלין כו', דכל נקב שאינו מפסיד שימוש הכלי דינו כסתום, שם בצמיד פתיל ובכונס משקה, צ"ב מה ראה להזכיר כאן צ"פ, ולעיל פ"ח מ"ב לא הזכיר צ"פ מפני שכלי שטף אינו מציל בצ"פ, אבל כאן דכולה מתני' בצ"פ הו"ל למתני לשון אחר, ואפשר דלמעוטי קדרה שע"פ ארובה, ודברי הר"ש שכתב דמתני' כב"ש צ"ע, דמבואר באהלות שם דמדאוריתא מציל ממ"נ, ובר"ש כאן הביא תוספתא ששם בניקב כזית מציל לכו"ע, וע"כ דהתם שאני.

י. פ"י מ"א ועצמות חיה שבים, מה נתחדש בזה, ובטעמא דלא תני עצמות העופות, שם וכלי עץ הטהורים אם הכונה הבאין במדה או גולמי כלי עץ, ובטעמא דלא תני גולמי כלי מתכת, ובהא דמוסיף ר"י בתוספתא כיסוי קמטרא.

יא. שם בין מפיהם בין מצדיהן, פר"ש בין בפתח בין בנקב, וה"ה בפתח שבצדו, וה"ה בנקב שבשוליו, שם בין יושבין על שוליהן בין מוטיין על צדיהן, תרוייהו בכיסוי שהוא צ"פ, וה"ה בשוליה בכפויים על פיהם, אבל כשהקרקע או הכותל הם הכיסוי זה תלוי בפלוגתא דר"א ורבנן, שם היו

ובטעמים יש לדקדק דכתיב אין צמיד במקף, וצמיד פתיל במרכא טיפחא, ויתכן שדבק שאינו סוגר ועודף על הפתח רק מחבר המכסה בדבק לא מהני, דבעינן מוקף פתיל שהוא העודף.

ב. שם סרידה שהיא נתונה כו', פר"ש שנעשה סדק בטיט שמחבר את הסרידה לתנור, ובספרי זוטא מבואר שאם מתחלה שייר אפי' כ"ש אינו מציל, אבל אם נפרץ מעצמו, וה"ה נסדק, שיעורו בפו"ט, ולפ"ז י"ל שהחמירו במרדע שהקיפו טפח בדין פו"ט, מיהו כאן לא שיך כ"כ הטעם שהוזכר שם שבת ט"ז א', שם הי' עגול כו', המיושב כגרסא שברא"ש הי' ארוך כו', וקמ"ל דאע"פ שהשיעור מפני שהקיפו טפח, מ"מ אין מודדין כן בארוך, ובההיא דכל המטלטלין כו' ודאי הדין כן.

ד. שם נסדק מן התנור לסרידה כו', יש מקום לומר שאם נפרץ במקום החיבור העראי של הטיט הר"ז מגרע יותר, ויש מקום לומר שמקום הטיט אפשר לסתמו בקל, אבל נפרץ גוף הכיסוי או הכלי הר"ז קלקול גמור ונעשה פתח, ובוה נחלקו תנאי, וענין המצומצם נראה שהחמירו במקום שמעיקר הדין שלא לטהר אלא בצמצום, אבל באופן הקל השיעור יותר, והחמירו להשוות השיעורין והקלו במרווח, כעין שמצינו עירובין ג' ב' שוחקות ועצבות.

ג. שם אלא שיעורו כמלא פי מרדע נכנס, למה שנה דינו בנכנס ולא בתרוייהו, וי"ל שהחידוש רק בסרידה שהיא של עור והנקב יכול להמתח ויכנס המרדע בתוכו בלי להרחיב הנקב, אבל בסדק שבטיט פשיטא דאין רואין אותו עגול, ויש לישב בזה גם לשון המשנה הי' עגול, שאם הי' הסדק מתוח לרחבו א"עפ שהוא סדק צר אינו מציל.

ה. שם מ"ח תנור שניקב מעינו כו' ניקב מצדו כו', הרמב"ם מפרש ניקב התנור מצדו, וכ"מ בתוספתא שרק ר"ש מחלק בעין עצמה בין האמצע לצד, והר"ש מפרש בצדו של הסתימה של העין, ובביאור כל הענין בארוכה ואיך נראית העין, ואם סותמין פיה במכסה בדרך כלל.

דבשפתותיהן נראין מודו רבנן דאינו מציל דחשיב שתוך הכלי מגולה ומק"ט, בתוספתא ד' אופנים דפליגי ר"י ורבנן, בדין כלי שמלאה טיט עד חציו אם זה בדין צ"פ מבפנים.

יז. עוד בתוספתא ה"ו בפלוגתא דריב"ר ורבנן בכפישה שמירה שפתותיה על דפנות החבית, ואם בקדרה מודו, שם בתוספתא בדין משפך אם מציל, ביאור פלוגתתם.

יח. שם מ"ו חבית שנקבה וסתמוה שמרים הצילוה, קמ"ל דנסתם מאליו ובשמרים מציל, ודלא כר"י, שם פקקה בזמורה כו', החידוש דלא סגי בהידוק הזמורה ואפי' זמורה לזמורה לא מהני, בב"ק ק"ה א' בעי רבא בסתם רק חצי הנקב מהו, ופרש"י שחציו פתוח, ובחילוק שבין זה למ"ש בספרי זוטא דבטח בתנור והשאר כל שהוא אינו מציל, דשאני פתח מנקב, ובמה שקשה לפי הראשונים שהגדון בצירוף טיט ושמרים, וביאור הדמיון בין זה לאידך בעיי דרבא, בגמ' שם מיייתי מזמורה דלא סגי באגף חציה, ומה דדחו דלא קאי צ"ע משתי זמורות שמרוחות מן הצדדין ולא מן האמצע ובסתמא קאי בזה שמרוחין משלשה צדדין, ואפשר שבאמת תלוי לפי הענין אם מתקיימין, וקמ"ל רק דלא סגי בהידוק, בדין סתם חצי הנקב באופן קבוע, ובדהוי חיבור, עוד בגדר החסרון של סתימה בלי מריחה, אם חשיב כסדוק או כאינו סתום כלל.

יט. שם במשנה נסר שהוא נתון כו', החידוש אפי' גדול, ובמקום המירוח, בביאור ענין סיגין ושוגמין.

כ. שם מ"ז תנור ישן בתוך החדש כו', תנור שלא הוסק דינו כאהל להציל, וא"צ צ"פ, שהרי הוא מחובר ואין בו חידוש התורה של תנור, ובסיפא דחדש בתוך הישן, צ"ע מ"ט סגי באין בו פו"ט.

כא. שם מ"ח לפסין זו בתוך זו כו', ביאור המשנה, ובדברי הא"ר דבנקובין ככונס משקה אין המשקה מטמא את הכלי מכח ממ"נ, וביישוב סיפא

כפויין על פיהם כו', זה מדין אהל, ובכפויין על הכותל ג"כ מדין אהל או דפנות אהלים, שם עד התהום, כדין ארצו של בית, שם על הכל מצילין, ד"ז לא שמענו בפ"ט, בדברי הרמב"ם שחידש חילוק בכ"ח.

יב. שם מ"ב במה מקיפין כו', האם הקפה היינו נוסף על הכיסוי, או ה"ה דבק שבין הדופן לכיסוי, ואם זה תלוי בפלוגתא דר"י ורבנן במ"ד, שם בסיד כו', האם יש חידוש בכל מין לעצמו, שם אין מקיפין בבעץ כו' בטעמא דמילתא, ובתוספתא דבעשוין לחיזוק מקיפין, שם אין מקיפין לא בדבילה כו', הטעם כמ"ש הר"ש וצ"ע ברמב"ם.

יג. שם מ"ג מגופת החבית המחולחלת כו', בפשוטו חיברה בטיט ואח"כ נתרועעה כמ"ש הרמב"ם, ואמנם מים מחלחלין, אבל אין נקב ניכר לעין, ובפי' מרן ז"ל דמיידי בכעין הברגה, שם הי' בית אצבע כו', היינו לרבנן דמחולחלת אינה מצלת, אבל מגופה המצלת קובעת את תוך החבית לפי המגופה, ובטעמא דלא חשיב תוך תוכו, ובדין כלי טמא אם מציל בצ"פ של המגופה, לענין שרץ.

יד. שם מ"ד הכדור והפקעת כו', בטעמא דמילתא ואם צריך מירוח גם מלמעלה וגם מלמטה, שם היתה של ניר כו', שם קשורה במשיחה לרבותא נקטיה ובר"ש בזה.

טו. שם בר"ש תוספתא החמת מעור הדג כו', הצ"פ מתייחס לחמת, והחבית ככלי שבתוך החמת, וטעמא דמילתא, הר"ש כתב דחמת מניר טהור ותמהו בזה, וקרוב הדבר שט"ס הוא בניר דרישא, שם עור הדג והניר כו', בביאור החילוק בין רישא לסיפא, ובמאי דמסיים שכל שאינו מציל כו', שם בתוספתא קדרה כו', ובדין קדרה כדרכה באהל השרץ, שם בדין שני לפסין והעליון כנוס, בטעם הדבר מ"ט אינו מציל.

טז. שם מ"ה חבית שנתקלפה כו', ביאור פלוגתא דר"י ורבנן בדין צ"פ מבפנים, וביישוב לשון חבית שנתקלפה, שם וכן קבותים של מוריים כו', אם גרסינן שגפסין ע"ש גפסיס או שגפפן, ובתוספתא

לכו"ע ואף לרשב"ג, שם בתוספתא ה"ב דגרוטאות של חו"ל אליבא דר"י אין לגזור בהם טומאה ישנה, שבלא"ה טמאין ואין שם מי חטאת, שם בתוספתא שבר"ש מ"ד דציפוי שע"ג הכלים אינו מטמא אותם, אע"פ שהציפוי נשאר בטומאתו אם יעשו ממנו כלים, שם בתוספתא דבקרדום אזלינן בתר עושפו ולא בתר חיסומו, כבתוספתא שבר"ש פ"ג מ"ג דקרדום שניטל חיסומו טמא, ולכאורה דין ברזל טמא וטהור כמו דין חלמא וגללים, דאזלינן בתר העיקר כגון שולי הקיתון במתכת, ושולי הכוורת בחלמא וגללים, במה שנסתפק אאמור"ד זללה"ה אם חוזרת הטומאה משנעשה גולמי כלי מתכת כאילו לא נשבר.

ד. פ"ד מ"ז כלי מתכת מיטמאין ומיטהרין שבורין כו', ג' אופנים יש בתוספתא, ולר"ג מהני שתי שבירות בו ביום, ובביאור לשון מיטמאין דקאר"א, בהא דקתני התיכן על כונת עשיית כלי חדש, בהא דפלגינהו בתרתי בבי, כיון שיש בזה ג' אופנים, בדברי הראב"ד שמצטרפת הזאה שקודם שבירה להזאה שאחר שבירה לתיקון, בפ"י הגר"א במתני', איך מתיישב לאביי שבת ט"ז ב' וכן לרבא.

ה. ע"ז נ"ב א' משום טומאה ישנה כו', בפלוגתא הראשונים אם מיירי כשהותר האיסור הנאה, ולכל הפירושים אין מובן הדמיון לטומאה ישנה דעלמא, כיון שאין שייך טבילה בטומאת ע"ז, ואיך תלו לה בגמ' באת"ל, בדין דרבנן של סככות ופרעות.

ו. כלים פ"א מ"א פשוטיהן ומקבליהן טמאין, זו ואצ"ל זו קתני, שם בר"ש ורמב"ם אם צריך דרשא לרבויי, שם חזר ועשה כו' אם הכונה תיקון, שם לטומאתן הישנה, מהו לשון ישנה, בטעמא דלא פסקינן כרשב"ג, - בסדר המשנה ששנה דין שם בפ"ע באמצע דיני טומאה ישנה.

ז. פ"ג מ"ה צינורא שפשטה טהורה כפפה חזרה לטומאתה, כדין כל כלי מתכת, ואפי' נטהר ע"י חלודה מבורא בתוספתא שחזר לטומאתו.

דמתני' בעליונה והתחתונה עודפת, בגרסת הר"ש והרע"ב העליונה והתחתונה עודפת.

סימן יא

בגזירת טומאה ישנה

א. שבת ט"ז ב' לטומאה ישנה דאר"י א"ר כו', נראה שמעובדא זו גזר שמעון בן שטח טומאה, ובטעמא דגזרו רק על כלי מתכות, ומהו גדר מי חטאת, שם אמר אביי כו' אביי מודה לגדר מי חטאת, ומש"ה לא אמר אלא, ורק אגב מי חטאת גזרו בכל הטומאות, בביאור פלוגתא דאביי ורבא, שם מאי ביניהו, אין הכרח שיהא נפ"מ, בביאור שני הפירושים ברש"י, ונראה דברצפו אין לחוש שיעשה פחות מכדי טהרתו, משא"כ בשיעור הנקב, וכ"ג לפרש בזבחים צ"ה א' שפוחתו דקתני היינו ע"י מעיכה דהיינו ריצוף, ומיד מחזיר דין כלי למקומו.

ויש לתמוה לאביי הרי מתני' היא דאפי' התיכו טמא, ויש לפרש דמורה אביי בטומאת שבעה דלגדר מי חטאת לא מהני התכה, ואיך מתיישב סתמות המשנה בזה, ויתכן דפליגי רק ברצפו אבל התיכו גם רבא מודה, ולכו"ע עיקר הגזירה משום גדר מי חטאת.

ב. פ"א מ"ג העושה כלים מן העשת כו', קמ"ל דלא חיישינן שחזר ושה עשת משברי כלים, וסובב וטסין וצפויין אינם מק"ט, וקמ"ל דלא חיישינן שנעשו משברי כלים, וכני כלים ואוגני כלים ואזני כלים הם חלקים בפ"ע, ואף כשנטמאו עם הכלי לא גזרו עליהם, כיון שגדר מי חטאת ישמר ע"י הכלי, וגם לפעמים הידות ע"ג כלי עץ, שם מן השחולת סתמן מכלי חדש, החידוש בגרוטים שכבר נשתקע שם כלי והחלילו, ובמסמרות סתמן מברזל חדש.

ג. שם בר"ש מהתוספתא דכלים שמראש עשויין ע"מ להתיכן אין לגזור בהם טומאה ישנה, כיון שלא התיכן כדי לטהרם, שם בתוספתא ה"א רש"א אפי' כ"מ שהי' טמא טבוי' כו', יש בזה חידוש

סימן יב

בדיני כלי מתכות

א. פ"א מ"ב כל כלי מתכות שיש לו שם בפ"ע טמא, ענין שם בפ"ע דאע"פ שהוא חלק מכלי אחר, מ"מ אם יש לו שם בפ"ע, הרי חלק זה נדון ככלי שלם, וכיסוי שעשוי לקבל א"צ שם בפ"ע כיון ששימושו אינו כחלק מן הכלי, ומבואר במתני' דדלת ונגר כו' חשיבי שם בפ"ע, ונפ"מ בנעשו למגדל תלוש, עיקר טומאת כלי מתכת ילפינן מאך את הזהב וגו' כדאמר שבת ט"ז ב', ופשוטי כלי מתכת מרבינן בספרי זוטא, מיהו לא כל הכלים מרבינן מכל דבר אשר יבא באש, אלא בעינן חשיבות מסוימת כדמפרש בספרי זוטא.

שם בר"ש תניא בספרי זוטא כשאמר דבר כו', לשון דבר מתפרש חפץ או ענין מסוים, מדלא קאמר כל אשר יבא וגו', ומרבינן מכל דבר חלק מהכלי כשהוא בעצמו משמש כגון בסיס שהמנורה מונחת עליו והפרח שמקבל את הנר, ולאפוקי קנה שהוא מחבר בין הפרח לגוף המנורה, וזה ממעטינן מאך את הזהב, ולא כל הזהב, וענין שם בפ"ע אינו עיקר הטעם, אלא זהו גילוי שחלק זה חשוב לעצמו, כמו דלת שסוגרת את הבית, אע"פ שאין דלת בלא בית, ובדרך כלל כל שיש לו שם בפ"ע שייך לחברו לכל כלי.

כלי המשמש לבהמה ואינו עושה עיקר השימוש לאדם, כמו תכשיט של בהמה טהור, וכן המשלים שימוש הכלי, כטבעת שתופסת את הבגד ואינה עושה שימוש בגד, ול"ד לבסיס של מנורה שהוא מקום שמקבל את המנורה, ולא משלים שימוש המנורה, כקנה וכיו"ב.

בדין כלי קיבול של מתכת ואין לו שם בפ"ע, סתמא אם משמש בקיבולו הרי הוא כלי בפ"ע ואינו חלק מהכלי השלם, וא"צ שם בפ"ע ככיסוי טני, ובדברי הרמב"ם והר"ש וחזו"א בזה, ומצינו בפ"ה מ"א שתנור של מתכת מחובר טהור, וכן בתיבה שעשאה לחברה בכותל בתוספתא דאהלות בפרדסקין.

ב. שם חוץ מן הדלת כו', למדנו דכל הני חשיבי שם בפ"ע, ואם נעשו לתלוש טמאין, ודלת שבמגדל דלקמן פ"ב מ"ג יש לפרש בבא במדה, ויתכן שהרופאים מוציאין הדלת כמו לריבר"י בתוספתא, א"נ כיון שיש שימושים נוספים בדלת לא חשיב מתכת המשמש את העץ, מיהו במגדל תלוש א"צ שימושים נוספים, וגם דלת של בעה"ב מק"ט, יש לדקדק למה הזכיר כאן נעשה לקרקע שזה כלל בכל מקום, אפי' בכלי שלם שחיברו לקרקע, וטפי הו"ל לאשמועין דכל הני במגדל התלוש טמאין בפ"ע, וי"ל להחידוש דאע"פ שלגבי החסרון שהוא חלק מכלי שלם מהני ליה שם בפ"ע לקבל טומאה, אבל לגבי מחובר לא מהני ואפי' בתלוש טהור.

ג. שם ומן הנגר, יש בזה חידוש דחשיב כקרקע אע"פ שנטולין אותו מהקרקע תמיד, וכן במנעול, שם והפוחה שתחת הציר, משמע שיש שני עניני פוחה, שם והקורה היינו כעין משקוף שסוגר על הדלת, שם והצנור, היינו צנורא דדשא, וצ"ב במציאות מה ענינו, והרמב"ם מפרש צנור מרוב, יש לדקדק בסדר המשנה כאן ובמו"ק י"א א' שנשנה בסדר אחר, שם שנעשו לקרקע, וגם כשהם תלושים הם טהורין, כמ"ש הרמב"ם.

ד. שם מ"ג העושה כלים כו', כבר נתבאר לעיל סי"א מ"ט לא גזרו בכל הני משום טומאה ישנה, עי"ש בכל הפרטים, שם מ"ד ברזל טמא כו' ע"כ מיירי בהתיכן, ואעפ"כ חוזרין לטומאתן ישנה, שם מחצה למחצה קמ"ל שהחמירו כרבנן, שם וכן מן החלמא כו', המיושב שחלמא מן ירק ודינו ככלי עץ, וראיות לזה.

ה. חגיגה כ"ז א' אימא וחכמים מטמאין מפני שהם מצופין, ר"א ג"כ מודה בזה, ופולגתתם אם דינם כקרקע, וגם לל"ב פליגי בזה, ובביאור פלוגתא דהני לישני, שם כ"ו ב' שאני שולחן דרחמנא קרייה עץ, ביאור הדברים, בירושלמי מפרש בענין אחר, עיקר הדין דאזלינן בתר ציפוי צ"ב מ"ט, ואם בעינן שהציפוי יהא ראוי לכלי, שם בעא מיניה ר"ש מר"י כו' הבעיא לכו"ע, שם בחופה כו' מה הנדון, במה

אמר מטמא סתם, ואכתי צ"ב אם פרומביא טמאה ומ"ש משיר שבת נ"ב ב', שם ובשעת חיבורן הכל טמא, האם זה כדלקמן מ"ז.

שוב נתבאר עוד בענין פרומביא שיצירתה מורכבת מעקרב הנכנס בפה ולחיים ועדיף משיר שהוא נוי לבהמה והמשיכה שימוש נוסף, אבל פרומביא עיקרה לצור האדם, ולפי"ז מתיישבין כמה דברים.

י. שבת נ"ב א' ומזין עליהן כו', רש"י פירש שיש טבעת קטנה מלבד השיר, ובביאור לשון רבי'ם ששנינו, ובפי' ר"ח בזה, ומה החידוש של המשנה, ובדברי התו' מ"ט לא הקשו טבילה מאן דכר שמה, שם ב' בבאין מנוי אדם כו', המקרה משונה ובטבעת קטנה דרש"י נחא קצת, שם הואיל ואדם מושך, מ"ש נותן ידו מנותן חבל, שם מי לא תניא מקל, האם זהו מקל דתנן פי"א מ"ו, ובמאי פליגי ר"י ור"י, שם והאיכא חציצה האם החציצה בין הטבעות אין בין הצואר לטבעת, שם בשריתכן מהו ריתוך, שם מעשה לתקן כו' אע"פ שעוקרה מאדם, שם במחוללין בירושלמי ובמקואות שנו רפויין.

יא. שם מ"ו פיקה של מתכת כו', גרסת הגר"א במתני' ר"ע מטער ולפי"ז קי"ל דטמאה, ולגרסא דידן ג"כ היא סתמא דמצופה טהורה כר"ע, ביאור פיקה, ובפרה שנינו דהויא חיבור לכוש, שם ומצופה טהורה בחילוק שבין זה לשלחן חגיגה כ"ו ב'.

יב. שם הכוש והאימה, על הכוש מגלגלין החוט הטווי ועל האימה את הצמר שממנו טווים, שם המקל היינו של אדם כ"מ ברמב"ם, שם וסמפוניא וחליל ילפינן מקרא שהשמעת קול משוי ליה כלי, ואפשר שהחידוש בכולהו דמצופין טהורין, שם בדין יש בה בית קיבול כנפים אם זה רק במצופה, ומהו לשון בין כך ובין כך, ומהו משמש את הצורך דקתני בתוספתא, ולדינא גם בעץ טמא, ובתוספתא בדין חליל שמקבל כוסות.

יג. שם מ"ז קרן עגולה, היינו כלי עצם דבעו קיבול לטומאה, ומהו ענין חזרת קרן עגולה, שם בביאור ענין מצופית שלה וקב שלה, ואם הנדון לטמא את הקרן או לטומאת הקב, בתוספתא

שמצינו בכלים פי"א שמצופה טהור, אע"פ שכולו מתכת טמא, יש לפרש שהציפוי להגן על העץ.

ו. שם מ"ד קלוסטרטא טמאה, משמע דקלוסטרטא היא כלי בפ"ע, ונועלין בו דלתות כפי' הרמב"ם, ולפעמים נמשך ממנו נגר, ובשבת ככ"ד א' ל"ג נגר שיש בראשו, אלא קלוסטרטא, ובעירובין הנדון על הנגר, והטעם שמק"ט פרש"י משום שימוש דיכה, ולהרמב"ם הטעם מפני שהוא כמנעול תליה ואינו מחובר לקרקע, בשבת שם משמע שמלאכתו להיתר, וגם רש"י פי' שם כן, וש"מ דלאו משום דיכה, ומתני' דעירובין מיירי במשתמש בנגר ולא בקלוסטרטא, ובירושלמי שם דפליגי מי העיקר, בתוספתא פ"ב ה"ג בקלוסטרטא הנעולה.

ז. שם ומצופה טהור, בביאור החילוק בין זה לציפוי שלחן דאזלינן בתר ציפוי, יש לדקדק מ"ט לא קתני קלוסטרטא של מתכת, שם הפין והפורנא, הגר"א תמך בפי' הערוך שהם חלקי המנעול של הקלוסטרטא, ולכן נשנה כאן באמצע דיני קלוסטרטא, וסתמן של מתכת, ועשויין להחליף וזה נותן להם שם בפ"ע.

ח. שם והקלוסטרטא רי"א שומטה כו', בשבת מבואר שפלוגתתם בהלכות שבת ולא בהלכות טומאה, ולשון התוספתא ק"ק כמ"ש הר"ש, ופי' הר"ש ע"פ התוספתא ג"כ צ"ע, לשון המשנה שתולה בפתח אחר מוכח כהרמב"ם שהקלוסטרטא מחברת שני פתחים, דאל"כ הרי הפתח השני בחדר אחר, ומה ענין לתלותו בו, אבל להרמב"ם משאירו במקומו אלא שמפרידו מטבעת אחת, שם בביאור פלוגתתם לפי סוגיא דשבת, ובסדר המשנה.

ט. שם מ"ה עקרב של פרומביא טמא, ברמב"ם מפרש שיש ג' חלקים הרסן שהוא ברזל עגול סביב הבהמה ונכנס בפיה, ועקרב הוא ברזל קטן מחובר לקצה הרסן ונתקע בחיך הבהמה ע"י שמושכין הרסן בחבל, ולחיים מחוברין בצדדי הרסן, והר"ש מפרש דרסן מיקרי עקרב, וטומאתו מפני שהוא משמש את האדם, בביאור תלתא תנאי שהוזכרו במשנה, ובמה שהוסיף ר"א בלחיים, ולא

שאינו עשוי לקבל שיירי מאכל, שם והנזמים בתורה יש נזמי האוון והאף, ועגלין באזנים ביחזקאל, ובענין נזמי העגל שהיו צריכין פירוק, שם וטבעות וטבעת יש עליה חותם תכשיט דאיש או כלי מעשה.

ד. שבת נ"ט ב' ורמינהי תכשיטי נשים, במה שנשמט כאן עיר של זהב, ואם לר"מ עיר של זהב מק"ט, שם אר"ז ל"ק כו' ר"ז סבר שרק לר"נ בטל שם תכשיט מהטבעת כיון שחותם עיקר, ורנב"י חידש שאין זו סתירה, ואף לרבנן דטבעת עיקר מ"מ מיקריא כלי מעשה, ועוד בביאור הסוגיא ובתו' הרא"ש דרבא מודה לרנב"י, ורנב"י לא מודה לרבא.

ה. כלים שם מ"ח קטלא שחוליות שלה כו', תוכן המשנה דקטליות שאמרנו כשהם של מתכת או החוליות או החוט, בדברי המשנה אחרונה שצידד דרך בנשברו חל הטומאה על החוט, ומתני' משמע איפכא, ובטעמא דמילתא, שם בלשון החוט בפ"ע, ומה הנדון בשיירי קטלא, שם ר"א אומר אפי' טבעת אחת כו', אפשר דדוקא אם עשה מהחוט טבעת ר"א מטמא.

ו. שם מ"ט נזם שהוא עשוי כו', בבאור הענין ומ"ט חשיב כלי קיבול, שם צינורא טהורה בחילוק שבין צינורא זו לצינורא דלקמן פי"ג מ"ה ולעיל פ"ט מ"ו, בגרסת התוספתא שבר"ש, שם אשכול ונפרק, מה החילוק, בתוספתא בחוליות של אלמוג.

ז. שבת נ"ב ב' שמעתי שחולקין בין טבעת לטבעת, בגמ' לא הביאו שהחילוק בחותם, אלא שממילא מוכן, וכן השואל סתם, ובתוספתא מפרש בחקוקה ואינה חקוקה, שם והתניא טבעת שהתקינה כו', מ"ט טהורה מפני טבעת הכלים או דהויא חצי כלי, ובריטב"א בשם תו', שם וברמב"ם פ"ט ה"ד, שם איהו נמי כולה של מתכת קאמר ליה, למה לא יישב דבריו לענין טומאה.

ח. פי"ב מ"א טבעת אדם כו', בתכשיטין מיירי, ובזה חלוק אדם מבהמה וכלים, ושאר כל הטבעות ענין אחר הוא, ובפי' הר"ש והרא"ש בזה,

דחצוצרת של פרקים, ועוד בביאור המשנה שענינה כמתני' דקני מנורה, ושתי ההלכות נלמדו מהדרשות שבספרי זוטא, שם כיוצא בו קני מנורה כו' ביאור הענין, שם הפרח מהו פרח ומהו בסיס.

יד. שם מ"ח קסדא, צ"ב למה הפריד קסדא מכלי מלחמה, ומ"ט לחיים טהורין, ואולי הלחיים תלויין בקסדא, שם אם יש בהם בית קיבול מים, לכאורה פשיטא, שם כל כלי המלחמה החידוש ששימושן עראי ולהרס וקלקול, שם כידון מהו כידון ומה ניקון.

סימן יג

בדיני תכשיטי מתכת ופשוטי כלי מתכת

א. שבת ס"ג ב' בירית זו אצעדה כו', למסקנא אצעדה ברגל מלשון צעד ופסיעה, בירושלמי ורמב"ם בזה, ובפרש"י דאצעדה בזרוע, ומה החילוק לרבין לענין טומאה, במ"ש אאמו"ר זללה"ה לדייק דטהורה ושבת תליין זב"ז, שם בירית באחת איך יתכן שמעמידה רק שוק אחד, שם משפחה אחת כו' בדברי הרמב"ם שכל הנוהגים בכבלים הוא מה"ט, בטעם האיסור לצאת בכבלים ברש"י דמחויא לשלשלת וברמב"ם דילמא נפל.

ב. שם מנין לתכשיט כל שהוא כו', לכאורה צריך קרא לתכשיט חשיב כלי מעשה, ובר"ש הביא דרשא מספרי זוטא, ובתלמודן נראה דילפינן מציץ, והו"מ למילף מכלי מדין אלא דכיון דילפינן מציץ אייתר דרשא דכלי מדין, וניחא קושית תו' מ"ט לא מייתי מטבעת, שם אריג ותכשיט כל שהוא כו' האם הראי' על הצירוף חצי חצי או רק על האריג שהוא תכשיט, בהא דממעטין תכשיטי בהמה וכלים, תכשיטין מעץ ומעור טהורין, אבל מאריג טמאין.

ג. כלים פי"א מ"ח כל תכשיטי נשים טמאין כו', לאפוקי דבהמה, שם עיר של זהב מבואר שנושאתה על ראשה, כמו שהוכיחו תו' שבת נ"ט א' וכ"כ הרמב"ם, ויעוי' בתו' הרא"ש מ"ט חשיבא משאוי, שם קטליות היינו רביד הזהב כפי' הרמב"ם, ומהא דמבואר שיש קטליות לבהמה וע"ז ש"מ

יג. שם של דרגש טמאה כו', אם האונקלי מחבר את הכלי פשיטא שהוא נעשה חלק ממנו, ולשון כל המחובר משמע שהוא רק מחובר ולא שהוא חלק מיצירת הכלי, אלא מיירי כאונקלי שבכתלים מ"ג שמשמש כמתלה, ויש להסתפק אם הוא חיבור להזאה, דס"ס אינו מגוף הכלי, יש לעי' בנוי כלי המחובר לכלי אם הוא חיבור לטומאה, ומשמע דלא הוי חיבור, ולמדנו מזה שלא כל המחובר ורוצה בקיומו נעשה כמוהו לענין טומאה, בפשוטו כלי שעיקרו לתליית בגדים אזלינן בתר אונקליות של מתכת וטמא, וצ"ע בדין קולב, ובחילוק שבין זה למקל של רוכלין שטמא מפני אונקליות, שם ושל אקון טהורה, באיזה אופן מיירי, שם וכולן אחת אחת בפ"ע טהורות, האם החיבור לטהור מטהרין.

יד. שם מ"ג כיסוי טני של מתכת כו', בשאר כיסויים מודה ר"ג, וכאן טומאתו אינו משום שימוש כיסוי, בביאור פלוגתתם ובטעמא דשל רופאים טמא, ומוכח שאין לשימושם דין כלי קיבול וברמב"ם בזה, בדברי הא"ר שמשמשין בגב הכיסוי, בתוספתא דמשוקע עד חציו טמא, לכאורה הענין מפני שמשמש מה שבתוך הכלי בתכונת כלי, ולא רק בתכונת כיסוי, בארוכה בכל ענין קופסא וקביא וקמטרא.

טו. שם הדלת שבמגדל כו', ואם המגדל מק"ט למה הדלת טהורה, וי"ל דנפ"מ בתלושה או בלא במדה, ומסתברא שהדלת חיבור לטומאה, ובטעמא דדלת בית חשיבא שם בפ"ע טפי מדלת מגדל, בביאור התוספתא בדלת מגדל של רופאים.

טז. שם היתוכין טמאין והפרכין טהורין, משמע שהם דומין זל"ז, ובטעמא שאין מנערין בפרכין, ולמה אין הפרכין מק"ט מכח חיבורן לכירים.

יז. שם עקרב בית הבר טמא והאונקלי שבכותלים טמאה, עקרב הוא עץ שתלויין בסופו הרבה אונקליות ולפעמים עושין האונקליות בכותל, ותולין בהם הכידין של בית הבר, והיינו דקמ"ל דבעץ הוי כלי ובכותל טהורין.

וברמב"ם דמדמי לה לבירית שטהורה, בחילוק שבין כלי מעשה לטבעת, בתוספתא בדין טבעת מצופה.

ט. שם קורת החצים טמאה, יש לפרש מפני שהחצים נתקעים בה והיא כמקבלת אותם, ובפי' הרמב"ם בזה, וצ"ע להר"ש מבית החצים, שם ושל אסירים טהורה משמע שיש דמיון ביניהם, והיינו דס"ד שהנקב כקיבול, וכ"ז בשל עץ, ובמ"ש הראשונים בשל מתכת.

י. שם הקולר טמא, החילוק בין קולר לשלשלת, שם שלשלת של סיטונות לכאורה מיירי בשלשלת של כלי המדה, כפי' ר"ש, ביאור הדברים כמ"ש בא"ר שסיטונות מוליכין השלשלת עם הכלי, ובעה"ב מודד במקומו ועיקר השלשלת לקבוע מקום למדה, וא"ר יוסי שאם יש לשלשלת שני מפתחות הרי שעשויה גם לטלטלה עם המדה, שלצורך עשה מפתח בצד שסמוך לכותל, וכן חלזון שבצד הרחוק מן הכלי מוכיח שנועל את השלשלת סמוך לכותל ונשארת השלשלת עם הכלי.

יא. שם מ"ב קנה מאזנים של סרוקות כו', הקנה פשוטי כלי עץ וע"י האונקיות טמא, ואם אונקיות בפ"ע טמאין הר"ז מדין חיבור, אבל חזינן בתוספתא דמשום אונקליות ג"כ טמא, ואע"פ שאונקליות בפ"ע טהורין, אם לא נחלק בין אונקליות דסיפא לשל מאזנים, - לגרסא שלפנינו אין חילוק בין בעה"ב לסרוקות אלא דבסתמא אין בו אונקיות, אבל גרסת הראב"ד בשל בעה"ב אם יש בו אונקליות, והיינו דאונקיות שייכי רק במשקלות קטנים כצמר ופשתן, בדברי מרן זללה"ה דאונקיות בפ"ע טהורות, ובמה שדקדק מ"ט שינה התנא בסיפא לדבר על האונקליות, בתוספתא דאונקליות חיבור לטומאה והזאה, ואם הכונה לטומאה ישנה, תוכן המשנה בקצרה.

יב. שם אונקליות של כתפין טהורה, הול"ל מקל של כתפין שיש בו אונקליות, ומשמע דמיירי באונקלי בפ"ע, וא"כ אינה בכלל הסיפא, וניחא דלר"י שלאחריו טהורה, ואם מחוברת לשלפניו אמאי טהורה, בביאור החילוק בין של כתפין לשל רוכלין.

שאינן זה חסרון גמור ובכלי עץ כה"ג טמא, ועוד דגמור שלא לשוף לכו"ע טמא, ועוד בחולין שם.

כד. שם וטבלא שנחלקה לשנים, אי מיירי בשל עץ או בשל חרס, ובמאי פליגי, ובנחלקה לשנים ואין ניכר להדיא מי הגדול, ובדין טבלא שטמאה מדאוריתא לרבנן, בדין טבלא של מתכת, מתני' מיירי לטהר טבלא שנטמאה, ומכאן ולהבא תלוי בייחוד.

כה. שם מ"ז דינר שנפסל והתקינו, ברישא נקבו, ובסיפא שכיוון מדתה, בדין סלע ודינר שלא נפסלו, שם עד כמה תפסל כו' מבואר דלא פסלתו מלכות, שם ויהא רשאי לקיימה נקובה רשאי בכל ענין, ודוקא נקובה באמצעה ובטעמא דמילתא.

כו. שם מ"ח האולר כו', החידוש בכל הני שאינם צריכין צורת כלי גמור, ובתוספתא סוף פרק ל' מני כל הני בשל זכוכית, תניא בתוספתא במשקלות שנשברו שתלוי אם מדתם מכוונת, ביאור הדברים.

כז. שם וכל גולמי כלי עץ כו', כלפי מתכת קאמר, וכל סוגי עצים וגולמיהן, חוץ משל אשכנזי בגרסא ובטעמא דמילתא, ובתוספתא קתני בתרויהו שליקה ובחילוק שביניהם, ומהי שליקה.

כח. בהא דתנן פט"ז מ"א דמטה ועריסה של עץ שמחוסרין שיפה בעור הדג טהורין, ובתירוצי תו' חולין כ"ה א' בזה, שם בחולין ובתוספתא הוזכר להטיח בטונס, וביאורו, תוספתא דלרשב"ג עד שיקשור המשיחות צ"ע ביאורו.

סימן יד

בכלי מתכות שנחלקו או נשברו, ובכלים העשויין ממתכת ועץ, – בפרק י"ג

א. פ"ג מ"א הסיף והסכין כו', אם היו טמאין לא נטהרו ומק"ט בלא ייחוד, שם הסיף, ראוי רק למעין מלאכתו, שם והרומח לאו היינו כידון דלעיל פ"א מ"ח, שם מגל יד כו' והשחור, ביאור ענינם, שם וזוג של ספרים בפשוטו נחלק הזוג בארכו, ונשאר ג' חלקים או שנחלק רק צד אחד ונשאר

יח. שם מ"ד מסמר הגרע כו', בפשוטו אינו מחט הגרע, אלא מסמר שתולה בו כלי אומנותו בשעת ההקזה, כגון הקרנא דאומנא, וכע"ז בראב"ד, שם ושל אבן השעות, האבן טהורה והנדון במסמר לחוד, ובין תלושה בין מחוברת המסמר נטפל לאבן לרבנן, שם מסמר הגרדי לא נתבאר ענינו יפה, ולהרמב"ם הוא דומה לכוש שהחוטין סובבין עליו.

יט. שם וארון של גרוסות, צ"ל שהוא בא במדה ועשוי לנחת, והעגלה אינו מחשיבתו למטלטל מלא וריקן, שאע"פ שבצד מסוים אפשר לטלטלו מ"מ עיקרו לנחת, ועי' פט"ו מ"א דבעינן עשויין ליטלטל במה שבתוכן, ובביאור הדבר ששנה התנא כאן דין העגלה בין המסמרים של ר"צ ועוד.

כ. שם מ"ה מסמר שהתקינו כו', בתוספתא קתני שעיקמו, ואם לשון התקינו מתפרש דוקא במעשה, ובביאור ענין עשאו לשמירה, שם מסמר שהתקינו להיות פותח בו את החבית, בביאור לשון התקינו, ופלוגתא דר"ע ורבנן מצינו בג' מקומות, ובטעמא שהוא צריך צירוף.

כא. שם מסמר של שלחני, משמע שמשמש בו ונראה שמקיש בו על המטבע לראות אם אינו מזויף, ונחלקו אם הוא חשוב כלי כיון שאין בתכונתו תועלת יותר לשימוש זה, בטעמא שחזר התנא עוד פעם ג' דברים וכפל ר"צ מטמא ובטעמא ששנה הא דארון באמצע המסמרים.

כב. שם מ"ו ותלוי המגרדות, בפשוטו הנדון אם המתלה טמא, ומיירי בקשור שאינו חיבור גמור, וכפלוגתא דר"מ ורבנן פט"ו מ"ד, אבל לפ"ז צ"ב מ"ש בתוספתא שהוא משמש עם הקרקע, ואולי המתלה ארוך ומשתמשים במגרדות במקום חיבורן לקרקע, ואפשר להפרידם מהמגרדת ומהכותל, ושל בעה"ב ניטלין בפ"ע בלי המתלה, וצ"ע.

כג. שם וגולמי כלי מתכת, רבנן מטהרין מסברא, ונחלקו חולין כ"ה ב' מ"ט, ור"ג מטמא כיון

בתוספתא, שם זימנין דמימליך כו', כאן מבואר דרבא מודה דמהני ייחוד, ובמ"ש אאמו"ר זלה"ה דמשוי ליה מנא לתכשיט ואגירת שער, בחילוק שבין עושין מעין מלאכתן למעין מלאכה.

ח. שבת נ"ב ב' בין מחט למחט כו', מיירי במחטין השוין זל"ז ולכן מוקים לה בשלמין ומשוויפין, שם ואמרי דבי ר"י כו', פי' דנקראת מחט, כיון שרישום מחט שלה ניכר, כפי' קמא דרש"י, שם והתניא מחט בדברי התו' בדעת אביי.

ט. פי"ג מ"ה מחט שניטל כו' יש חידוש בניטל עוקצה אע"פ שראויה לתפור, ובניטל חורה דלא סגי בראויה לקוץ, שם ואם התקינה כו' משמע שמיתוח א"צ חור ולא חור, ולעומת מזה נראה במתני' שמתחלתה עשויה בחור וחור, וש"מ שיש בזה תועלת, ולפ"ז נראה דבניטלו שתיהן גם בשל מיתוח טהורה, ובביאור התוספתא דגרס הגר"א של מיתוח, ובהתקינה למיתוח לק' מ"ח, מהא דכל מחט של תפירה ראויה למיתוח משמע דסגי במחט דקה, וכ"ע מלשון מחט, וצ"ע בירושלמי ערלה פ"א ה"ג.

י. שם של סקיין שניטל חרירה כו', משמע שבלא ייחוד נשאתר בטומאתה וש"מ שמעיקרא גם כותב בה, וענין הכתיבה פי' הרמב"ם רושם, ולא כתיבה גמורה, שם של מיתון ב"כ וב"כ טמאה, מה נתחדש כאן טפי מהרישא דבהתקינה למיתוח טמאה, בלא חור או עוקץ.

יא. שם מחט שהעלתה חלודה כו', חלודה אינה כדבר חיצוני אלא כקלקול בגוף הברזל ולכן נטהרת, שם ואם לאו טמאה, יש לעי' פשיטא, וביארו בשבת נ"ב ב' דכ"ז שרישומה ניכר טמאה, ובראיות לפי' בתרא בר"ש, ובטעם המפרשים שניכר רישום חלודה בבגד.

יב. שם צינורא שפשטה כו', ענין הדיוט יכול להחזירה שייך רק בפרקים וכיו"ב, אבל צינורא שפשטה בטל הכל, והכיפוף זוהי היצירה, שם חזרה לטומאתה היינו הישנה, וכ"מ בתוספתא בסיף וסכין.

הזוג צדו אחד ארוך וצדו קצר, ואינו ענין לסיפא שנחלקו צידי האורך זה מזה, שם נחלקו היינו שנשברו ולא שנתפרקו, שם מספרת שנחלקה, היינו שנפסק החיבור משני צידי האורך, שם בתוספתא בביאור טעמיה דר' יהודה, עוד בגרסת התוספתא הכידון והפגיון, ושם בדין שריון.

ב. שם מ"ב קוליגריפון כו', החידוש בכל הני דלא אמרינן בטל העיקר ובטלה הטפילה, בתוספתא מוכח דלאו היינו מרדה וצינורא, שם מכחול כו' מכתב כו', ביאורם, ובענין הכתיבה בפנקס, שם זומא ליסטרא, במה נסתפק רבא ב"מ ל"ג א' הרי ענינו מבואר שבת קכ"ג ב', שם וכן השן של מעדר, ביאור ענינו, שם שיעור כולן כו' מבואר בתוספתא דלכתיבה בעינן כראשי אצבעותיו, וביאור הא דנזיר נ' ב' והגהות הגר"א שם, בביאור לשון ניטל ובנחלקה שבתוספתא.

ג. שם מ"ג חרחור שנפגם כו', בביאור ענין חרחור מרדע ודרבן, ושיעוריהם, וענין רובו רוב חיסומו, שם נשבר מקופו, שבלא בית יד אינו ראוי, שם קורדום כו' ענינו, ולמה ניטל חיסומו טמא.

ד. שם מ"ד מגריפה שניטלה כפה כו', ענין גריפה, ובמאי פליגי ר"מ ורבנן, ובפשוטו לר"מ א"צ ייחוד, אלא סתמא לא בטל שם כלי מיניה.

ה. שם מגירה שניטלו שיניה כו', החידוש באחת מבינתים, ובניטלו כל שיניה נראה דפליגי ב"ש וב"ה בתוספתא וצ"ל מגירה במקום מגריפה.

ו. שם המעצד והאיזמל כו', ענינם מבואר בסוף ב"ק, ובביאור איזמל, שם וכולן שנחלקו לשנים כו' הגרסא טמאין ובטעמא דמילתא, שם והרוקני בפ"ע טהורה, ואפי' היא של מתכת, ובדין איזמל בפ"ע.

ז. שבת קכ"ג א' ילמדנו רבנו מחט כו', ביאור הספק, שם א"ל תניתוה כו' אם פשט רק לניטל חרירה, שם אמר רבא מאן דקא מותיב כו', אם ביחדה מודה רבא, ובמאי פליגי אביי ורבא, שם תרגמה אביי כו', גולם דינו ככלי לכל דבר כמבואר

תמה ע"ז, בביאורים שנאמרו מה משמשין הכדומין, שם המעבר המזרה כו', ביישוב למה סגי בשן אחת של מתכת, במה ששנו הדין בניטלה אחת, שם ואין לי מה להשיב בביאור לשון זה.

יח. יבמות מ"ג א' א"ל והתנן כו' על איזה דין הוא מקשה, שם משום דקשיא רישא לסיפא כו', יש לעי' א"כ ההלכה כרישא או כסיפא ולא שייך לומר שאינה הלכה, ויתכן דרבי סתם כתנאי, והו"ל כמחלוקת במתני' וסתם כברייא, שם אחת מבינותם טהור, היכי דייק מינה לשתים טמא, שם הא בגווייתא והא כברייא, בביאור שני דרש"י שיש שתי שורות במסרק וראי' מהתוספתא דכלים, מיהו ענין קליטת הצמר צ"ב, ובביאור הענין אם באלימתא סגי בשתים או בקטינתא, שם אלא מהכא דקתני וכולן כו' בהא דלא מחלק בין פשתן לצמר, שם אמר אביי ומאי קושיא כו' אר"פ כו', בביאור דברי אביי ור"פ, ואם למסקנא יש לקיים חילוקים אלו, שני ביאורים למסקנא האם כולה ר"ש וכחילוק דאביי ור"פ, או דרך רישא ר"ש וסיפא רבנן.

יט. שם מ"ח מסרק של פשתן כו' יש לעי' האם יש חילוק בין צמר לפשתן ובמציאות נראה שהם חלוקין, שבצמר יש שתי שורות של שינים, שם ונשתירו בו שתיים כו' בתוספתא מבואר דאפי' נשתירו הרבה שאינן רצופין טהור, ונראה דחיצונה לא משלימה לשתים, שם ואחת טהור, פי' המסרק וגם השן, שם וכולן יש לעי' לאתווי מאי, שם ושל צמר כו' בדיוק הגמ' דסגי בשתים וביישוב דגוייתא וברייא, שם היתה חיצונה כו' מה החסרון, שם ניטלו ממנו שתיים פי' ומחבורין ע"י חתיכת עץ מהמסרק, שם אחת והתקינה כו', בתוספתא קתני לכתובה, למסקנת הגמ' האם כולה ר"ש או רק הרישא, שם בנחלק לארכו שבתוספתא.

כ. תוספתא פ"ג ה"ט, בדין שן של זהב לענין טבילה והזאה, ולענין קבלת טומאה לעצמה, ולענין חציצה באדם.

כא. בדין מסרק טמא שניטלו שיניו שהם טמאות, היינו מכאן ולהבא אבל נטהרו מטומאתן, ובדין טומאה ישנה.

יג. שם מ"ו עץ המשמש את המתכת טמא כו' טבעת של מתכת כו', לכאורה הי' נראה דטבעת משמשת את החותם, כמו שפותחת את החפץ, וא"כ קשיא מ"ש רישא ומ"ש סיפא, ולפי הגר"א בא"ר נראה דטבעת טמאה מפני שהיא המעמיד, ולא מפני שהחותם כמשמש את הטבעת, אבל הראשונים פי' דחותם משמש את הטבעת, ולכאורה יש ג' חילוקים א' פותחת וחפין שהם שני כלים זה בתוך זה, ב' טבעת וחותם שהם שני חלקים מחבורין בקביעות שנעשו כגוף אחד, ג' כלי אחד שעשו משני דברים, ככלי שוליו מתכת ודפנותיו חלמא או עץ.

יד. שם וחפין שלה של מתכת כו', לכאורה נראה שאם חפין בפ"ע טמאות, לא היו נטהרות בפותחת של עץ, וא"כ ממתני' מוכח דחפין ושינים שני ענינים הם, וכן חותם של מתכת מיירי באינו מק"ט בפ"ע, ולשון התוספתא כל החותמות טהורין חוץ מחותם של מתכת מיירי בחותם בפ"ע, אבל הרמב"ם כלל חותם בהדי שן, ומשמע שחיבורו לעץ מטהרו, שבת פ"א א' ושל גל אע"פ שחיברן בדלת כו' קשה לפרש גל מלשון דלת, ובפי' ר"ח משמע שיש חפין בפ"ע בתוך המנעול שבדלת, עי"ש והועתק בערך חף, בחילוק שבין שן לחף ומהו לשון חף וחפין.

טו. שם טבעת של מתכת כו', בדברי הראשונים שפירשו דהחותם משמש את הטבעת, וביאור הענין, ור"ג ורבנן פליגי אם הכלי משמש את העושה מעשה, או שחלק קטן נטפל לכלי והכלי עיקר, שבת נ"ט ב' שהי' ר"נ אומר כו', ביאור פלוגתתם, ובפרטים שנשנו בבריתא, שם ס' א' הכל הולך אחר המעמיד הכונה עיקר הכלי, ול"ד לדר"מ שם ט"ו ב', בתוספתא שנשנו דברי ר' יוסי אחר ר"נ.

טז. שם השן שבטס כו', בראשונים פי' דתלתא מילי ניגהו, ולא נתבאר טס זה מהו, ובפיה"מ בזה, ונראה ששן פועל בכחו כמו שיני מפתחות שלנו, וחפין דוחקין ע"י דחיפה, ולכן לא חשיבי בפ"ע, ובר"ש דחפין קביעי טפי משן.

יז. שם מ"ז הכדומין האשקלונין כו', החידוש שאע"פ שכל הכלי נשבר סגי בהני שיק"ט, ור"י

סימן טו

עוד בשברי כלי מתכת, ובמיני כלי מתכת

א. פי"ד מ"א כלי מתכות כמה הוא שיעורו, כאן שנו שיעור שעדיין הוא טמא, שם כדי למלאות בו היינו מן הבאר, ולא כדי למלאותו להחזיק מימיו, ובטעמא ששנה התנא סתמא ורישא בנתרועעו וסיפא בניקבו.

ב. שם מיחם כו', מ"ט חשיבי סלעים מעין מלאכתן, ומ"ט אין שומרים סלעים בקיתונות כמו פרוטות, שם הלפס כדי לקבל קיתונות כו' אם מדיחין אותן הרי לא נשאין המים, שם מדות יין כו' למה לא ישתמשו במדות יין שניקבו לצורך שמן, שם רא"א כולן בפרוטות, לאתויי נר שבתוספתא, ובמאי פליגי.

ג. שם רע"א המחסור חטיפה כו', אם ר"ע בגולמין מ"ט לא קתני ליה לעיל, ואיך מתפרשים דבריו בשברי כלים, ובמאי פליגי רבנן, ומצינו דין שברי כלי מתכת בתוספתא ב"ק פ"ז ה"י, ודין גולמין פ"ב ה"ה, ולא נתפרש כ"כ ענין הכלל ששנה ר"ע כאן.

ד. שם מ"ב מקל שעשה בראשו מסמר כו', בפשוטו ראשו היינו הקצה הרחוק מן היד, מהא דאשכחן שמכה בו ושלא תאכלנו הארץ, אבל הרמב"ם פי' חזינא במקום אחיזת היד, והר"ש פי' דנקרא ראשו בכל צד לחוד, שם סימרו טמא, ביאור ענין זה, ולמה מצריך ר"ש שלשה סדרים, ובתוספתא דראב"צ שני דורים, שם וכולן שעשאן לנוי אי קאי נמי אחזינא, ואם יש סתם חזינא במקל, או רק מסמר.

ה. תוספתא פ"ד ה"ב פרגל שעשה כו' ביאור מהו פרגל, שם מסרק שיש בו דרבן כו' החידוש שכל המסרק כמשמש לדרבן, שם חולץ של נגר החידוש שכמעט כולו עץ.

ו. שם במשנה עשה בראשו מניקת כו', ענין מניקת על מקל מובן שהיא כשפופרת והמקל נכנס בתוכה, אבל דלת צ"ב ענינה, ובפרט שמבואר בתוספתא שיכול להמשיך להשתמש בה, שם היתה

כלי וחיברה לו כו', בתוספתא קתני היתה טמאה ואם יש חילוק בין נטמאה לראויה לקבל טמאה, בר"ש פ"ז מ"ב בזה וברמב"ם וראב"ד פי"א הכ"ד, שם מאימתי טרשתו כו', אם מתני' כר"מ או כר"י, ובביאור ענין שיחבל.

ז. שם מ"ג הקנטר של בנאי כו', בתוספתא מטהר ריב"ר מפני שעשוי לשמש עם הקרקע, והינו שנועצו בארץ ועי"ז עוקר אבנים מן הקרקע, והיינו דקמ"ל במתני', וכע"ז יש לפרש בדקור של חרש, שם יתדות אהלים כו', החידוש דלא חשיב משמשין עם הקרקע.

ח. שם שלשלת של משוחות קמ"ל דחשיב כלי מעשה, שם העשויה לעצים טהורה, שאינה כלי מעשה, וביש בה מנעול או מפתח טמאה, כמשנ"ת פי"ב מ"ב, שם שלשלת דלי גדול כו' לא קתני טמאה כיון דמיירי בדין חיבור, ולעצמה אינה מק"ט, בתוספתא דשל עולי רגלים עשרה, שם במשנה חמור של נפחים, בפ"י הר"ש, וצ"ע בפ"י הרמב"ם.

ט. שם מגירה שעשה שיניה בתוך החור כו', לא נתבאר הענין יפה, מה ענין מגירה בחור הדלת, אבל משמע שהמגירה תקועה במשקוף או במזוזות והשינים בולטין לאויר באופן שאפשר לנסר בה בתוך החור, ובאופן שא"א לנסר בה טהורה, בביאור התוספתא ואם יש חילוק בין טמאה לראויה לקבל טמאה.

י. שם כל הכסוין טהורין חוץ משל מיחם, הא דכיסויי טני טמא אין זה מפני שימוש כיסויי שבו, אבל מיחם משמש להחזרת האדים לתוך הכלי, ובמיעוטא דתו"כ ממלאכה בהם, וכיסויי קופסא טמא גם של עץ, ובר"ש פ"ב מ"ה בכיסויי של חרס.

יא. שם מ"ד הטמאין שבעגלה, החידוש דחשיב שם בפ"ע, בביאור מהו עול, ומהו צמד, שם והקטרב מהו, שם והכנפיים המקבלין את הרצועות בתוספתא דחשיב להו לנוי, ובהני דטמאות שם, שם והברזל שתחת צוארי בהמה, שם והעינבל בפשוטו היינו עם הזוג, ולאפוקי שפופרות דסיפא, שם

מגדל, במשה"ק אאמו"ר זללה"ה מ"ש מוילון שמק"ט גם במחובר, שם של דלת ועשאו לבהמה, היינו שתלשו, שם של בהמה ועשאו לדלת כו', כאן משמש אותו שימוש כדמעיכרא, ויש לעי' איזה מעשה יוכיח על שינויו, שם שכל הכלים כו' יתכן שהוסיפו ביאור זה מהגמ', שם מה נפשך אי מנא הוא כו', בפרש"י שהנדרון משום תכשיט ובריטב"א בזה, שם הא דאית ליה עינבל כו' בתוספתא מוכח כן, שם מנין למשמיע קול כו', למה צריך לזה פסוק, ומנלן דמראה חשיב כלי, שם תוד"ה כל דבר כו', בביאור מ"ש אם אינו ענין, שנשמך על הא דלעיל ט"ז ב' דמקור טומאת כלי מתכת מהני קראי, והאם דרשא זו אסמכתא, שם תוד"ה אין, בטעמא דזוג של בהמה טמא, בתוספתא גרסינן מפני שמשמיע קול לאדם, ובהגר"א והרמב"ם בזה, וברמב"ן דכל מרבה יותר, שם העושה זגין למכתשת, בפרש"י בזה, והאם הקול יפה לבשמים או הדיבור דוקא, שם ולמטפחות ספרים ברש"ש בזה, ולמטפחות תינוקות, בדין משמיע קול בשבת.

ב. שם ב' אמר אביי הואיל שההדיוט יכול להחזירו, בדין אבד הענבל ובדין הענבל לחוד לאביי, שם מתיב רבא כו', הקושיא משום דחיבור משמע שני חלקים ולא חצי כלי, בטעמא דלא אוקמוה בשל אדם, שהזוג לחוד תכשיט, בטעמיה דאביי, שם בשעת מלאכה, מתי נקרא שעת מלאכה.

המשך בסימן כ"ג

סימן יז

בדין כלים הנאים במדה

א. פט"ו מ"א השירה והתיבה והמגדל כו', יש לדקדק מה נקרא תיבה ומה ארון דקתני בסיפא שהוא טמא, וענין מטלטל מלא היינו שמשמש ככלי להעביר מה שבתוכו, ובשלחן חגיגה כ"ו ב' ובארון הקדש מגילה כ"ו ב', ובטעמא דמסעות לא חשיבי מטלטל, שם כוורת הקש, כו', יתכן שהחידוש בהני שהם כפויים ואינם מטלטלין אפי' בפחות ממ"ס, בפ"י הר"ש דפלוגתא היא בשבת, שם ובור ספינה אלכסנדריה, בסתם ספינה הבור בנוי והוא חלק

והצינורה, בפיה"מ, שם ומסמר המחבר את כולן בתוספתא קתני שהוא מחבר בו את הגלגל שלא ישמט, האם גם במתני' מיירי כה"ג.

יב. שם מ"ה העול המצופה כו' החידוש בכל הני מ"ט טהורין, ומה בין זוג לשפופרת, ובין מתכת שבצד הצואר לתחת הצואר, ובטעמא דטסין וציפרין.

יג. שם סנדלי בהמה של מתכת כו', בגמ' מבואר שיש לו בית קיבול, וסתם סנדל עשוי מרצועות בלבד, שם של שעם כו' מה הדין בעץ ומה המיוחד בשעם.

יד. שם הסיף מאימתי מק"ט כו', בפלוגתא דתנא דבריתא ב"מ פ"ד א', ובמאי פליגי, ביישוב התו' דמתני' בהחלירו, בביאור הבריתא ב"מ שם, ומהו הצחצוח במים, שם במשנה משישופנו, מה ענינו.

טו. שם מ"ו כיסוי טני של מתכת כו', מיירי שצחצחו, ומ"ט דר"י דמטהר, ומ"ש דפליגי בטני ולא בכל כלי מתכות, ודברי הרמב"ם שהעתיק ד"ז בכל כלי מתכות, בתוספתא דמורה ר"י בנשבר הכיסוי שטמא משום מראה, שם במשנה מראה את רוב הפנים, מאיזה מרחק, ומ"ט מראה מטמא ולא איצטריך קרא כמשמיע קול.

טז. שם מ"ז נתבאר בסי' י"א סק"ד.

שם מ"ח מפתח של ארכובה כו', במאי פליגי ר"י ורבנן, שם חפין ונקבים כו', אי מיירי בנשבר, שם או שנפרצו, בפ"י ר"ש.

יז. שם מסנת של חרדל כו', מה המיוחד בשל חרדל, ומה הדין בשאר מסנת, שם והאפרסם כו' מה החידוש, ובפר"ש בזה.

סימן טז

בדיני זוג וענבל

א. שבת נ"ח א' ורמינהו זוג של בהמה טמא ושל דלת טהור, פרש"י משום מחובר, ונפ"מ לדלת

בתוספתא ב"ב פ"ד ה"ד נחלקו רבי וריב"ז בשדה ותיבה של עצם ושל עור, וביאור הנדון דבהני ליכא טעמא דמיחזו כאהל, וביאור החילוק בהיקישא דעור לשק לענין פשוטין, בפלוגתא דר"מ ורבנן אם כלי אבנים הבאין במדה דינא כאהל, תוספתא פ"ה ה"א.

ו. רמב"ם פ"ג ה"א ובראב"ד בנדון כלי עץ העשוי לנחת ואינו מקבל מ"ס, ובמה שדקדק הראב"ד מלשון המשנה שאינו עשוי לטלטל אלא במה שבתוכו, אם באמת צריך כולי האי, ואם כהא דמגביהין אותו ברגלים מהני במחזיק מ"ס, עוד בביאור לשון המשנה ומהו גדר הדברים, ובדברי ר' נחמיה בתוספתא בקפות הגדולות שמק"ט.

ז. תוספתא פ"ד ה"א בדין כלי מתכות הבאין במדה, ובדין כלי חרס הבא במדה, בדין כלי עץ הבא במדה שדינו כאהל לחצוץ בפני הטומאה, אבל דינו ככלי לכל דבר, ובתוספתא שבר"ש ידים פ"א מ"ב בזה.

ח. פ"ח מ"א השידה בש"א נמדדת מבפנים כו', בביאור הדברים ובדעת ר' יוסי האם נחלקו ב"ש וב"ה ברישא, בדברי מרן זללה"ה ששיעור מ"ס הללמ"מ בכלל שיעורין, ואפי' קבעו חז"ל מ"מ מסרן הכתוב לחכמים לקבוע גדר לדאורייתא, שם מודים אלו ואלו, מה מודו ב"ש, בדברי ר"י שאמר מודים מה בא ללמדנו, שם ביניהם, היינו כל תחתית השידה, שם לזבזין מזה מוכח שאינה שידה פתוחה למעלה העשויה לרכיבה.

ט. שם בר"ש מ"ב מהתוספתא בענין מגורות שבשידה, לא נתפרש ענין בפנים, אא"כ נימא שחללן לחוץ ופתחיהן לפנים, וכן איפכא, ועדיין צ"ע.

י. שם מ"ב מוכני שלה, באהלות פ"ד מבואר שמוכני כלי קיבול ועליה מונחת השידה, מיהו משמע שיש לה גלגלים דזהו לשון מוכני בכל מקום, וצ"ל דמ"מ לא דמיא לדרדור עגלה, שעשויה רק ליגור מעט בבית ממקום למקום, ולא עשויה להעביר בה דברים כשהיא מלאה, ול"ד לארון

מהספינה, ובהני הבור הוא כלי, בתו' שבת פ"ג ב' מ"ט ספינה לא חשיבא מיטלטלת, ומ"ש מדרדור עגלה.

ב. שם שיש להם שולים, הרמב"ם פירש שולים תחתית ישרה שעומדים כך בקביעות, ושא"א לגלגלם ממקום למקום, ויותר מיושב לפרש לאפוקי שאין להם שולים כלל, דבגמ' שבת ועירובין הגרסא אע"פ שיש להם שולים, וש"מ דהי' מקום לומר שבגודל כזה אף בלא שולים טהורין, כגון כורת שע"ג קרקע, שם שהם כוריים ביבש, הר"ש נסתפק אם צריך גם תנאי זה, ומרן זללה"ה הוכיח שבכל ענין שמקבל מ"ס בלח סגי.

ג. שם בר"ש תניא בתו"כ כלי עץ כו', מ"ט מיעטנו הבאים במדה מעיקרא, ואם משום דומיא דשק א"כ א"צ ריבוי לדרדור עגלה, וי"ל דלא דמו לגמרי לשק, בסתם כורת רוב חללה ריק ואפ"ה אזלינן בתר חללה, ובטעמיה דר"נ דמטמא בקופות הגדולות, ובהא דנמדדת עם הרגלים, ענין אינו מטלטל לא מפני משא האדם שהוא חמש סאין חטים או שעורים, ורש"י פי' שלא ישבר הכלי, ומהיכן למדו שיעור זה.

ד. שם דרדור עגלה, הר"ש כתב דאתיא כחנניה, ויתכן דהני שקבועין על העגלה עדיפי, שם ועריבת העבדנין לר"מ נקטו דעבדנין כאורחא דמילתא, וביאור הנדון בעריבת בעה"ב, שם ובור ספינה קטנה האם הטעם מפני שטוענין הכל עם הספינה, או שמוליכין הבור לחוד, שם והארון, בביאור הנדון, שם שאינן עשויין ליטלטל אלא כו', בדיוק הראב"ד בזה, שם אין בין דברי כו' אם פלוגתתם בקבלה או בסברא.

ה. שם בר"ש תניא בתו"כ כלי עץ כו', כבר נתבאר לעיל סק"ג, ויש להוסיף שפשוטי כלי עץ מתמעט מדומיא דשק לחוד, והבאין במדה ממיעוטא דקרא, והטעם מפני שאין החסרון בחשיבות הכלי כמו פשוטין, אלא דהו"ל כבית ואהל ולא ככלי, ואכתי קשה דנראה בגמ' גבי שלחן דאפי' אינו מחזיק סאתים דינו כבא במדה, ויש לישב.

סימן יח בדין פשוטי כלי עץ

א. מנחות צ"ו ב' לדברי האומר מסגרתו למטה היתה טבלא המתהפכת טמאה, כו', יש לעי' הרי יש משניות טובא בד"ז, ויתכן שבא להשמיענו צורת השלחן, ויש לדון באמת אם הרגלים היו מחוברות לטבלה של השלחן או למסגרת, ואכתי צ"ב למה סיים תיבעי לך ולא פשט ממתני', או מדרשא דתו"כ, וי"ל דמיבעיא ליה אם התו"כ למד מכח השלחן או מסברא, ונראה דקי"ל מסגרתו למטה היתה, ולפ"ז שלחן טמא מדאורייתא, והא דלא מיייתי ליה בכורות ל"ח א' משום דלר"י יש לו אחורים ותוך, ובההיא דב"ב ס"ו א', במה שחידש רש"י דבדבר רחב מיקרי מקבל, בדין כלי עור ועצם שהם פשוטין כטבלה.

ב. שם א"ל מסגרתו למטה היתה, יש לעי' אם הטבלה סוגרת על המסגרת, א"כ לא ניכר הזר כלל, ואם הזר בולט מעל השלחן א"כ גם השלחן מקבל ע"י דפנות הזר, ויתכן לומר שהזר הי' על דופן המסגרת, ולפ"ז י"ל שהיו שני זרים, כפשטיה דקרא, ועוד ראיות לזה, וראה מזר של מזבח הזהב, ומהו לעומת המסגרת.

ג. שוב נראה לפרש דר' יוחנן לא נסתפק בטבלה שאין לה לזבז שהיא טמאה, וכל הנדון בטבלה של שלחן שיש לו רגלים ואינה משמשת אלא עם השלחן, והיא מתהפכת כלומר שאינה מחוברת כלל רק מונחת עליו, האם טבלה כזו חשובה לבד כלי, ולמ"ד מסגרתו למעלה לא היתה מתהפכת כי היא מחוברת לרגלים, ובזה מיושב שלא הביאו בגמ' מתני' דשלחן וטבלה ולא התו"כ דמשמשי אדם, וניחא לשון המתהפכת.

ד. בפסחים ק"ט ב' אמרו דשלחן של מקדש של פרקים היה, פרש"י ותו' שהטבלה היתה מתפרקת לשני חלקים, מלבד מה שהרגלים מתפרקות, ולשון פרקים נראה יותר שהפרקים המתחברים מתפרקים, ולא שהדף נעשה משני חלקים, ולפ"ז באמת הנדון רק על התפרקות הדף

הקדש מגילה כ"ו ב', וכבר הקשו בזה הראב"ד והריטב"א.

יא. בדין טומאת מדרס בכלי עץ הבא במדה, רוב הראשונים נקטו דטמא, שהרי לא איתקש לשק, והרא"ה שבריתב"א וע"ש הר"ן שבת מ"ד ב' פ"ג ב' חולק בזה, והרמב"ן שבת פ"ג ב' הזכיר ג"כ צד כזה, והדברים סתמן כפירוש דמטמא, ואמנם המיוחדין למדרס מטמאין גם ט"מ, מיהו עחזו"א.

בדין מדרסות הבאין במדה איך ילפינן שמטמאין ט"מ בק"ו מפכין קטנים, ובדין שלחן הבא במדה שטומאתו מדין משמשי אדם ומשמשי, ובעשוי לנחת משמע שטהור, אבל אין שיעורו במ"ס ובמטלטל מלא, אלא במציאות אם הוא קבוע במקומו בלי אפשרות לטלטלו אבל סגי במטלטלו ריקן. (הוספה)

יב. שם בזמן שהיא נשמטת, פי' שאינה מחוברת במסמר, וצ"ע בר"ש שכתב דגלגלי עגלה חשיבי נשמטין, שם אינה חיבור לה, בפשוטו אינה בדין יד של השידה ולא כפרקים, שם ואינה נמדדת עמה עדיפא מרגלים כיון שהיא כלי קיבול ודמיה למגורות שבשידה, שם ואינה מצלת כו' החידוש בסיפא שהקילו שתציל, בדברי הר"ש שהזכיר צ"פ, בהא דבקמרון לא הוזכר הצלה ולא מעות, שם ואין גוררין אתה בשבת כו' בחידושים המיוחדים במוכני בזה, ובטעמא דסיפא.

יג. שם הקמרון שלה כו', קבוע היינו לעולם, אבל במכניס ומוציא לא מהני תקיעת מסמר, ובביאור לשון קמרון, שם כיצד מורדין כו' ביאור הדברים וצ"ע ברמב"ם, שם רי"א אם אינה יכולה כו' נראה דבבא בפ"ע היא בדין שידה המוטה ונסמכת דלא דמיא לשאר כלים, א"נ באינה יכולה לעמוד בלא מוכני ג"כ טהורה.

יד. שם מ"ג השדה והתיבה כו', לגר"ש הטעם דשתו"מ הם כלים העשויים לנחת, ולא חשיבי כלי קיבול מכח זה שאפשר לטלטלם בידים, ואין דרך לאצור בהם דברים אלא כשהם יציבים, ובפי' הרמב"ם צ"ב מ"ט דרבנן דמטהרין.

מהרגלים, והא דמהני להטביל הפרקים היינו מפני שהדף לחוד טמא, והרגלים לחוד טהורות.

ה. מנחות שם תוד"ה לדברי, בביאור לשון מתהפכת לפרש"י ולפי"ר ת, במשה"ק מבכורות צ"ע דבהדיא תנן בפכ"ה מ"א, במשה"ק מב"ב צ"ע דאכתי לא נתייבשה המשנה כיון דלכו"ע מספק"ל שטמאה מדאוריתא, במ"ש דמספק"ל אם הדרשא גמורה.

ו. ב"ב ס"ו א' ושאני פשוטי כלי עץ דטומאה דרבנן, מכח מתני' דקתני מטמאין אמר כן, ולבתר דריב"ח ממילא מובן שטהורין לגמרי, והטעם מפני שאינו משמש את האדם, ובביאור קושית הראשונים ע"ד רשב"ם, מיהו מצינו בארוכות של נחתומין וסרוד של נחתומין שגזרו אטו טבלה, וי"ל דס"ד שה"ה בדף, בלשון הרמב"ן דבמנחות מבואר דטהורה מדאוריתא.

ז. בכורות ל"ח א' בהנך דחזו למדרסות הא דלא מפרש שלחן וטבלה משום דיש להם אחורים ותוך אליבא דר"י, ואם נימא דבעור ועצם טהורין ניחא דבעי לאשכוחי בכל כלי שטף, אבל משמע יותר שדינם כעץ, כמ"ש בתוספתא, צ"ע איך מתיישב כל שאין לו תוך בכ"ח, לר"י שאמר כן בטבלה אע"פ שאין לה תוך בכ"ח.

ח. בדין פשוטי כלי עץ למדו בתו"כ ובגמ' ג' ענינים דומיא דשק, וביישוב הדרשות, ובדין עור ועצם בזה, מעלת משמשי אדם בחשיבות הכלי, ומצינו במדרסות דחשיבי בלא תוך וה"ה משמשי אדם, ונראה מדברי הגר"א דבעינן כלי קיבול וכדתנן במקבליהן, ולא מהני כלי שמשמש את האדם כמגדרת וכיו"ב.

ט. כלים פט"ו מ"ב ארוכות של נחתומין, הם פשוטי כלי עץ ומטמאין מדרבנן משום דדמו לשימושי טבלה, של בעה"ב חסר בייחוד וטהורין, ובעשה בהם תיקון גמור נקבעו ככלי, בטעמא דלא הזכירו כאן דברי ר"א דעדיות, בתוספתא פ"ה ה"א בבעה"ב שהיו לו נצרים בתוך ביתו.

י. שם דף של נחתומין, בדברי הר"ש שכתב דאף בשל מתכת פליגי, כונתו בדעת ר"א, אבל גם רבנן מטהרין לגמרי בכלי עץ, ומגלן לאוקומה בשל מתכת, ונשנית כאן משום כל כלי הנחתום, וה"ה דשל בעה"ב טמא, אלא שאין דרך לעשות כזה.

יא. שם סרוד של נחתומין, מיירי בפשוטי כלי עץ דדמו לטבלה, ובפשוטו הוא כעין מחצלת לפמ"ש הר"ש דהיינו סרידה, דבסרידה שנינו ששוקעת לתוך התנור, ומשמע שהיא דבר רך, ובביאור טעמיה דר"ש, יש לדון אם סרוד וסרידה שוין, שם גיפפו מד' רוחותיו, מאי קמ"ל, ובנפרץ קמ"ל דאע"פ שיחדו נטהר כשנפרץ, שם רש"א כו' מ"ט נשנו דבריו בסוף, ואם דין המערוך גם לרבנן וברמב"ם וראב"ד בזה, שם תניא בתוספתא סרוד של צפירה כו' מ"ט דרשב"א שצריפה שאני וא"צ גפים.

יב. שם מ"ג ים נפה של סלתים טמא, נפה של סלת קולטת הסולת ומוציאה הקמח, ונותנין תחתיה יריעה של עור לקלוט הקמח, והיא פשוטי כלי עור וטמאה מדרבנן דדמיה לטבלה של עור של שולחן, ובבעה"ב אינו מיוחד לצורך עראי של הנפוי וסופו להשתמש בעור לצרכו, והא דתנן פט"ז מ"ג ים ונפה וכברה התם בנפה שמוציאה הקמח וקולטת הפסולת, ובתוספתא ל"ג התם ים, וניחא טפי, בתוספתא פליגי ר"ש ורבנן אם של סלתים צריכה יחוד, שם ר"י אומר אף של גדלת כו', הבנות הקטנות יושבות בהם ואוספות השער וגודלות אותן, ולא מיירי בגדולות שהגודלת מטפלת בהם.

יג. שם מ"ד כל התלויות טמאין, לא מיירי בידיני פשוטין אלא מייתי לה הכא משום סלתין ובעה"ב, שם חוץ מתלוי נפה כו' מה המיוחד בזה, ומצינו דסגי להו במתלה של גמי, וא"כ י"ל שרק מתלה שאפשר להשתמש בו גם שימוש יד טמא, ובביאור שני ראשים מצד אחד שנאמר בתוספתא, שם וחכ"א כולן טהורין, צ"ב מ"ש מידות הכלים, ובתוספתא משמע דפליגי כה"ג גם בידות הכלים, ובחילוק שבין טומאה להזאה, ובתוספתא דפרה מחלק בין נעשה בבית האומן לנתחבר אח"כ, שם

חוץ מתלוי נפה של סלחין כו', בהני משתמש בתלוי לתפסן יפה, שם מקל הבלשין, של מתכת הוא, ואפשר שהוא חלול, שם זה הכלל העשוי לסייע, ולא סגי בראוי לסייע אלא בעינן שעשוי לכך.

יד. שם מ"ה רחת של גרוסות כו', רחת דומה למחתה פרוצה, ובמזרה תנן פ"ג מ"ז שהוא טהור, אבל רחת שעשויה כטס ומחתה יש לדון דחשיבא כטבלה דטמאה מפני שמקבלת, צ"ב מה מיוחד בשל גרוסות, ואפשר שהגריסין נשארינן בתוכה ושופכין אותן מעט מעט, שם ושל אוצרות טהורה, בפשוטו כונסין בתוכה ולא רק גוררין עמה ע"ג קרקע, שם ושל גתות, אפשר שאוחז הענבים בתוכה שיזוב היין שעלה עם האשכולות, האם יש דמיון בין גרוסות לאוצרות ובין גתות לגרנות.

טו. שם מ"ו נבלי השירה טמאין ונבלי בני לוי טהורין, אם נבל הוא דומה לנבל יין, יש מקום לגזור בו אע"פ שאינו עשוי לקבלה, ומתני' מוכחא שהקולא בשל בני לוי משום מקדש, ופי' שני שבר"ש צ"ע.

טז. שם כל המשקין טמאין כו', אגב נבלי בני לוי תנא לה הכא, והטעם י"ל דכהנים זריזין הן, ועוד דכל חומרא יש בה הפסד קדשים, שם חוץ מספר העזרה בתוספתא האם תלוי במקום הספר או של מי הספר, בדין תפילין לטומאה במקדש.

יז. שם המרכוף טהור, נשנה כאן משום כל"י הזמר, ולא נתבאר ענינו יפה, גם אין משמש עם הקרקע, ואם ר"י דתוספתא מפרש או חולק, עוד בכ"ז, שם הבטנן כו', כתב בפיה"מ דכולם כלי שיר ניהו, ואירוס מבואר סוטה מ"ט ב' מה הוא, ומשמע שם שהוא כלי כחבית ועור מתוח על פיו, ומכין עליו ומשמיע קול, ולפ"ז מובן למה טמא, שם ר"א האירוס טמא מיושב מפני שהאלית כו', ר"י סבר דכיון שזה חלק ממלאכתה אין בזה חסרון של עמוד ונעשה מלאכתו.

יח. שם מצודת החולדה כו', יעוי' בא"ר דחולדה צריך לעורה והו"ל כלי קיבול ואע"פ שאין לו

סימן יט

פרטי דינים בכלי עץ ובכלי עור, בפרק ט"ז

א. פט"ז מ"א כל כלי עץ שנחלק לשנים טהור, קמ"ל ששבירתו מטהרתו אע"פ שיש שיעור בכל חלק, והיינו דוקא בשניהם שוין שא"א להשאיר כח הכלי בשניהם כדאמרינן חולין כ"ח ב' תרי רובי בחד מנא ליכא, אבל שולחן שנפתח אפי' נשאר טפח מטמא כדתנן פכ"ב מ"א, ומצינו פלוגתא דר"ג ורבנן בטבלה כה"ג פ"ד מ"ו, שם חוץ משלחן הכפול בהני נשאר חשיבות כלי שלם בכל חצי, אבל לא מיירי בפרקים דפשיטא.

ב. שם המטה והעריסה כו', העיקר כפרש"י והרמב"ם שעשוי לנוי וצחצוח, אבל הסרת עוקצין מעכבת ובגמור שלא לשוף בטלה דעתו, ועוד בזה בדעת ר"ת, והטעם שטהור במטה ועריסה מפני שעדיין מחוסרין סירוג, ובזה לרבנן צריך שלא יהא שום מעכב בדין המטה, בבאור פלוגתא דר"מ ורבנן, שם גמר שלא לשוף, בבאור הר"מ והר"ש והגר"א.

ג. שם רמ"א המטה משיסרג כו', שיפה קודמת לסירוג, וקמ"ל דסגי בג' ושאם סירג בלא שיפה טמא, ובלשון התוספתא עד שיסרג, ודוקא במטה פליג, והטעם שמודה בעריסה, ובטעמא דתוספ' שעגלה מעכבת את הטומאה, ולא אמרינן שהעריסה כבר מושלמת.

ד. שם מ"ב הסלין של עץ, כולה בדיני כלי עץ וכאן הכונה עץ קשה ולא עלי לולב, ובטעמא שא"צ קינוב מבפנים בשל תמרה, ובביאור ענין החיסום, ובדין גמר שלא לקנב אם בטלה דעתו, ובתוספתא בזה, שם כלכלה משיחסום, למה כלכלה צריכה תלויה, מפני שהיא גדולה וניטלת בידיות, והעיקר שהיא קטנה ועשויה לתלותה, שם בית הלגנין כו' היינו נותק שעוטף את הלגין והכוס, וכיון שנכנס שם בקביעות אין הקינוב שבפנים נצרך, הגר"א

שסוגרין אותה בהן על צוארו, והטבעות - אפשר שהם ליתנו ע"ג השלחן.

י. שם הכר והכסת של עור, מ"ט נקט של עור, ונראה דמורה ר"י בשל בגד, ומצינו שפתח הכר אינו תפור, בביאור התוספתא דשיעור כר ה' טפחים בגודלו, ולא מיירי בסתימת הפתח, בענין טיבור שבעור עריסה שבתוספתא.

יא. שם מ"ה פטילייה טמאה וחסונה טהורה, תרווייהו מהוצין או נצרים דקין, וחסונה גדולה ואינה ראויה לטלטלה ממקום למקום, אע"פ שהיא פחות ממ' סאה, שם סגנויות של עלין כו' דינה כעטיפה על הפרי, אבל בשל נצרים חשיבא כלי, שם חותל כו', כלי העשוי מעלי הלולב משנתפרק א"א להחזירו שכבר נתייבש ונתקשה ונשבר, ולכן אם מוציאין את הפרי ע"י פירוקו לא חשיב כלי אלא עטיפה על הפרי.

יב. שם מ"ו קסייה כו' המיושב כפי' הגר"א שמגין על הפנים והעינים, וקמ"ל שאינו כתריס אלא כבגד, אבל בסיפא עשוי לנגב הזיעה ולא להגן על האדם, והו"ל פשוטי כלי עור, שם רי"א אף של גרוסות כיו"ב, אע"פ שאין שם אש ולובשו זמן מרובה לא חשיב בגד, שם זה הכלל העשוי לקבלה ק"ק לשון לקבלה, בפכ"ו מ"ג בכף לוקטי קוצים.

יג. שם מ"ז המלקוט של בקר, לפי' הרמב"ם י"ל דכיון שאינו מתכוין לקבל אלא למנוע שלא יפלו על החטים לא חשיב מקבל, שם והחסום שלו, הו"ל שלחם, וקמ"ל דלא חשיב מקבל פי הבהמה, שם והמדף של דבורים, מיירי באין לו לזבו לקבל האש והגללים, וקמ"ל שאינו כטבלה שטמאה בעץ, וזהו ג"כ החידוש במניפה.

יד. שם כסוי של קופסא כו', - משמע שקופסא וקמטרא דומין, והענין שהכיסוי מגין על הדפנות, שם כיסוי תיבה כיסוי טני, בסתירה שבתוספתא בכיסוי טני, שם והמכבש של חרש קמ"ל דקבלה שע"י הכבישה אינה כקבלה, שם והכסא שתחת התיבה, פי' דהוי משמשי משמשין, שם ואנגלין של ספר, מפרשים שהוא כעין תיבה

פירש דמיירי בשל תמרה ע"פ התוספתא, ונראה שט"ס בתוספתא וצ"ל והסלין של תמרה, גם מה שהצריך תלויה לבית הלגנין והכוסות קשה, וסדר המשנה מיושב בע"א, צ"ע בדברי הגר"א שכתב דבית לגנין ג"כ צריכין תלויה, וסדר המשנה מיושב בע"א.

ה. שם בר"ש עוד תניא בתוספתא, בענין סלים של גמלים מ"ט טהורין בהותר הקשר, שם כלי נצרים של קינבן, ביאור הענין של שימוש עראי שאין טורחין לקנב עבורו, ומהו ענין הערים בתוספתא, ואיך מתפרש להגר"א, שם בתוספתא בכלי פפיר, מה הם, ומ"ט טמאין מיד.

ו. שם מ"ג הקנונים הקטנים כו', פי' שהקנונים הגדולים הם רחבים וראויין בשולים שלהם וסגי להו בדפנות נמוכות של שתי שורות, ואפשר שהם עשויין בשולים חזקים יותר, ונפה וכברה אין מכניסין בהם לקיום וסגי להו בדפנות משהו, ובדברי הרמב"ם והראב"ד בזה, בביאור ענין קנון וסוגין, ואם גרסינן ים נפה או נפה לחוד, ביאור לשון לרחב שלהן, ומהו ערך.

ז. פ"כ מ"ז מחצלת מאימתי מק"ט משתקנב, איך נעשית המחצלת, ומהו מעדנין ואיך נעשה קישורן, וענין הקניבה צ"ב, דבפשוטו אין שייך כאן ענין קינוב דלעיל פט"ז מ"ב, ובמאי פליגי ר"מ ור"י בגמ"מ של הקישור.

ח. שם מ"ד כלי עור כו' קיחותיו היינו הלולאות הקטנות שסוגרין אותו בהם, ואזניו כאוזן הכלי שנוטלין אותו בהם, כפי' הגר"א, וראי' מקיחותיו של קטבוליא, וקמ"ל שהרצועה אינה מעכבת שהיא כדבר חיצוני, ולכאורה משכח"ל אזנים בלא קיחותיו וכן איפכא, וניחא לשון משיעשה דקאר"י, אבל בעיקר הדבר אין הכרח לפרש דמשיעשה היינו מוקדם.

ט. שם סקורטיא וקטבוליא, בנדרים מבואר שהם בדיון כסות, ואמנם הם עור שטוח, אבל לובשין אותן וסוגרין הסקורטיא מאחוריו, וקטבוליא מלפניו ע"י לולאות ורצועות, וציציתה פי' הרצועות

סימן כ

בשיעור כלי עץ וכלי עור ליטהר

א. פ"ז מ"א כל כלי בעה"ב כו', פי' הרמב"ם והרא"ש שיש כאן שתי מחלוקות, והר"ש פי' דקופות של גננין זהו המשך דברי ר"א, ולת"ק קופה של בעה"ב ברמונים, וצידד יותר דר"י היינו ת"ק, וכתב הגר"א דהעיקר כהרמב"ם, מיהו עי' להלן מה שיש לדון בפי' דברי ר"א במה שהן, ויש לעי' למה הזכירו כלי בעה"ב ורש"י בברכות פי' דבעה"ב חס על כליו, וזה קשה דאומן ודאי לא מוכר כלים פגומין אפי' מעט, וי"ל דבעה"ב בביתו מזומן לו להחליף לשימוש אחר, שם כל כלי בעה"ב היינו מעץ ועור כפר"ש או מעץ ועצם כהרמב"ם, אבל חרס וה"ה זכוכית וכן מתכת יש להם שיעורים אחרים, ובטעמא דמהני יחוד ליותר מרמונים בכלי עץ ולא מהני בכלי חרס, שם רא"א במה שהן, להרמב"ם ר"א לקולא, ויותר מיושב דר"א מטמא אפי' אינם מקבלים רמונים, ובכל מה שהן מקבלין טמאין.

ב. שם קופות הגננין כו', דכל הני סתמן לטפי מרמונים, ולכאורה מהני ייחוד ליותר מרמונים בכל הכלים, ודלא ככלי חרס, אבל אין הדבר ברור די"ל דדוקא קופות וסלין שמיוחדים לכך לפי תכונתם, אבל אדם בביתו אינו מייחד כלי שיתאים רק לפריט מסוים, שם של בלנין בגבבה, תבן וגבבה נדבקין יחד ואין נופלין בנקב דרמון, וענין גבבה כהגר"א ענפים דקים מן העצים, שם רי"א כולן ברמונים, בפשוטו מ"ב ג' דלא כר"י, ויש לדון אם במשנה ד' רשב"ג שהזכיר קופה קאי ארמונים וכר"י.

ג. שם מ"ב החמת שיעורה בפקעיות של שתי, מה הטעם לשיעור זה, ולרבנן שיעורה ברמונים ומתני' היינו כר"א בתוספתא ובחולין הגרסא ראב"י, ופשוט דהוי טפי מרמונים וכ"מ ברישא דתוספתא, הנדון בחמת ובית קערות והרעי מפני שמעיקרא מיוחדים לתרויהו, ויש בזה מעלה וחסרון, דע"כ

מיוחדת לספר, ודומה לכסא שתחת התיבה, וקמ"ל דגרע מטבלה ולא חשיב משמשי אדם, שם והקמרון שלה.

טו. שם בית הנגר כו', בפשוטו יש להם שולים המקבלים וטהרתן מפני שעשויין לקרקע, מיהו מצינו בקנה בתוספתא שמק"ט, בדברי הרמב"ם והראב"ד פ"ב ה"ה ופ"ד ה"א ובדברי מרן זללה"ה בזה, ויש לפרש בפרוצין ואין להם שולים.

טז. שם תיק נבלים, צ"ל שאינו מקבל, שם והאימום מ"ש מהא דפכ"ג מ"א, שם ורהיעית של אליית, ביאורו וטעמו, שם וקנוקנית העני, כעין מטריה, שם וסמוכות המטה, שם וטפוס של תפלה, משמע שאין זה אימום של תפלה, אלא דוחקין ומרבעין העור בתוך הדפוס, שם ואימום של עושה סתות, מה נתחדש כאן יותר מאימום של מצנפות.

יז. שם זה הכלל אר"י כו', פי' באיזה אופן פשוטי כלי עץ ועור טמאין, ובתוספתא א"ר יהודה כלל אחר, והרמב"ם כתב ששניהם אמת, והגר"א פכ"ב מ"א ביאר דר"י ורבנן פליגי התם בפלוגתא דר' יהודה ור' יוסי, ולמדנו שכל זה אינו מוסכם, ובביאור המעלה של המשמש גם שלא בשעת מלאכה, ואם מנורה כשלחן ליחשב משמשת שלא בשעת מלאכה, מיהו י"ל דלא כהגר"א ואף שלחן לא משמש אלא בשעת מלאכה, נראה דתיק ונרתיק ובית כולהו מיירי עם בית קיבול, דלא חשיבי משמשין שלא בשעת מלאכה.

יח. שם מ"ח תיק הסיף כו', כולהו עם בית קיבול כמש"כ לעיל, ואפ"ה יש שא"צ בית קיבול וסגי להו בחיפוי, וזהו חידוש המשנה בכל הני, ובדברי הראב"ד בחילוק שבין תיק לחיפוי, ובאמת גם כיסוי הוי דבר חשוב ואפ"ה טהור, בביאור פרטי הדינים שבמשנה, ובסיבת הטומאה בניתנין מלמעלה, וחיפוי האלה נאמר אף בעשוי כתיק.

ט. שבת קי"ב ב' בעי חזקיה ניקב במוציא זית כו', הנדון על מה שנטמא, אבל מכאן ולהבא ודאי טמא, שם שנית לנו סנדל כו', בנקב לא ניכר כ"כ פנים חדשות, ובמטה שנשברה מוכן דפנים חדשות הן, ור' יוחנן שאל ברצועה שנפסקה מצד אחד וחזר וחיברה, ואח"כ למד מרצועה לנקב, וניחא חידושו וניחא קו' תו' ממטה.

י. שבת פ"ד א' ואם יש בה בית קיבול רמונים טמאה, מ"ט לא סגי בקיבול אבנים, ואם מוכח מזה דיותר מרמון לא מהני ייחוד, ובקופות וסלים יש טעמים מיוחדים, ובמ"ש אאמו"ר זללה"ה דאבנים א"צ כלי קיבול, ואולי בכל הני הטומאה מדרבנן.

יא. פ"ז מ"ב ונודות יין ושמן כו', מהו ענין הפיקה, ולא אמרו ברמונים מפני שאינם נכנסין בנוד, ובטעמא דלא מנו פיקה זו בבכורות, בתוספתא בניקב מן הצד, ובטעמיה דר"ש שם.

יב. שם מ"ו כביצה שאמרו כו', למה לא קבעו מדה לדורות, ואם משתנה לפי הביצים, שם בביאור פלוגתא דר"י ור"נ, שם האם שייך לצרף פרי קטן ולעשות ממנו מדה או דפרי שאני.

יג. שם מ"ז הגדולה שבא"י, אי גרסינן הקטנה ואם משערין בשאר מדינות, ובבבבג"ר א בזה.

יד. שם מ"ח כזית שאמרו כו', מבואר בגמ' דאברוטי שמו והוא שם מקום, שם זו מדברית, אפשר שקורין מדברית לזו שגדלה בלא מים ומעצמה, שם בעובי המרצע, דיין מרובע ומשולש.

טו. שם מ"ט האמה שאמרו כו', באמת אין אמה גדולה, דנעשית רק לאומנין, אלא כדי שלא נטעה לשער בה ביאר התנא כן, צ"ע בעירובין ג' ב' דאביי מדד סוכה ומבוי בקטנה ורבא מדד בגדולה דהיינו שוחקות, שם מ"י בקרא משמע דאמה בת ה', ואילו בת ו' נקראת אמה וטפה, שם מ"ב גריס הקלקי עיקרו עיגול, וא"כ שיעורו לכתמים כ"ז שערות ולא ל"ו.

יביא כלי אחר לאותו צורך, בביאור המשנה אע"פ שמקבלת, ואם יש כאן תרי תנאי או דאתיא כר"מ, והגר"א בא"ר גרס טהורה, יש לעי' מלעיל פ"ח מ"ב דקתני שיעור אחר בחמת וסלין.

ד. שם מ"ג הסלין של פת כו', לא נתפרש גודל הככר, וסתם סלי פת מחוררין, ולכן נקב אינו מפסידן שצריכין אויר, ובתוספתא דמתחלתן בעינן מקבלין רמונים.

ה. שם אפיפירות שעשה להן כו', הם עשויין כמחצלת ואין להם קיבול, ואם עשה דופן משהו מק"ט, אבל קנים שנעשו לחיזוק לא מהנו לקבלה, וגפיים הם אזנים או גיפופין, ובפ"י הגר"א בזה.

ו. שם מ"ד הרמונים שאמרו כו', ע"י שאחוזים אינם נופלין עד שיהא נקב קצת גדול מרמון, וזיתים א"צ ג' אחוזים כיון שלא משום פרי הזית שיעורו בזיתים, משא"כ ברמון, ואם משערין זית ברחבו או בממוצע, שם רשב"ג אומר בנפה כו', ה"ה בכל הכלים שהשיעור שלשה רמונים אחוזין זב"ז וגם שיטול ויהלך.

ז. שם ושאר כל הכלים כו', מלבד אלו יש קטנים ביותר כמ"ש בתוספתא, ולא נתבאר דעת ר"ש באלו, ובביאור רובן, ובדין עשויין ליותר מזיתים אם שיעורן בזיתים, ומהו שיעור תבלין שבתוספתא.

ח. שם מ"ה הרמון שאמרו כו', רמוני בדאן גדולים, ומדקתני בינוני ש"מ דלא מיירי ברמוני בדאן, ובכל מקום לפי סוג הרמונים שלו פשוט דאזלינן בחר הממוצע, שם ריב"נ אומר כו' שיעור כזית וגורגרת הוא שיעור חשיבות, ולא מפני פרי הזית והתאנה, משא"כ ברמונים, ולכן בהני י"ל שהשיעור ברמונים הגדולים ביותר, ומדחייבין במעשר ש"מ שגדלים בא"י, דקרא בפירות א"י מיירי, מיהו מסקין דאסמכתא נינהו.

שם מ"ה הרמון שאמרו כו', יש בינוני שבאותו מקום ובינוני שבכל העולם, וביומא פ' א' שיכול ב"ד לקבוע דאזלינן בחר גדול, ובענין חצירי גבע.

סימן כא

בדיני כלים מהגדל בים ועופות

א. פי"ז מי"ג כל שבים טהור, פי' הרמב"ם בין הדגים והחיות עצמן, ובין כלים הנעשין מהן, מיהו עצים שבים מיקרו בארץ, וצ"ע ברמב"ם, שם חוץ מכלב המים כו' בדין טומאת נבלות לר"ע ואם ר"ע מדרבנן קאמר, וצ"ע בר"ש שכתב דר"ע פליג אף בעופות, ואטו עופות מטמאין משום נבילה לר"ע, ובענין אם הלכה כר"ע.

ב. בבאיור דרשא דתו"כ דממעטין דגים מדומיא דבגד, הדרשא ממה שנכנס בגד בין עץ לעור, וכן ביאר המלבי"ם בתו"כ, בדין עור העוף דעת הרמב"ם והגר"א שטהור, אבל בתוספתא מודגש החילוק שבעוף אמרו רק עצמות, ודרשא אחריתי היא בחולין, בנגעים לא הוזכרו עופות מפני שהנודן רק בעורן, והקושיא משנברא ברביעי ובחמישי יש ליישב דמייירי שנברא טומאה בכריאה, ולא ביצירת האדם, ולפ"ז כנף העוז לאו משום איחלופי טמא, אלא מפני חשיבותו, או דדמי לאריג מנוצות, ובדין כובעין שעושין מנוצות, בבאיור טומאה דיום ראשון, מיהו מהא דמהני חיבור הגדל בארץ לעופות כמו לדגים משמע דעופות לא חשיבי גדל בארץ, ותמה בזה גם מרן זללה"ה דבתו"כ מאו עור מרבינן לה, וא"כ בעצמות דמימעט ממעשה עזים אין מקור לריבות, ובאמת נראה דעצמות הדג א"צ למיעוטא דמעשה עזים מפני שגם עורן טהור, עוד יש בזה כמה קושיות בתוספתא דמהני חיבור כלי גללים.

ומחזורתא דמילתא דעור עופות טמא, וענין חיבור הגדל בארץ מדרבנן דעילה מצאו כמ"ש בתוספתא, ודרשא דאו עור אסמכתא היא, ומדאורייתא בכל האופנים טהור, ומדרבנן קי"ל דבענין ממין דבר המק"ט דוקא.

ג. שם העושה כלים מן הגדל בים כו', בדין צמחים שבים, שם אפי' חוט כו' דוקא כשהחוט חיבור לטומאה, דהיינו שיש לו שייכות לכלי, וא"צ שיהא בו שיעור עצמי לטומאה, שם דבר שהמק"ט, לאפוקי כלי גללים ודלא כר"י בתוספתא, בדברי

הר"ש בנגעים והראב"ד מ"ט לצמר גמלים לא מהני חוט או משיחה, ובדברי הרמב"ם דבענין בנגעים חוט מצו"פ, בדין עורות הים הראוין למדרס, ובמתני' פכ"ד מי"א בזה.

ד. שם מי"ד ויש במה שנברא ביום הראשון כו', בפלוגתת הר"מ והר"ש בטומאת יום א' וג', ואיך מתפרש ביום ד' וה', הרי יש טו"א בדגים ועופות, ואיך מתיישב לפמ"ש דעור העוף טמא, ובביאור כנף העוז וביצת הנעמית, שם חוץ מכנף העוז בפשוטו ניכר יפה שזה כנף וביצה, אלא דחשיבי טפי כלים גמורים ע"י היקף הנוצה, והביצה ככלי חרס.

ה. שם וביצת הנעמית המצופה, לענין פרה אפי' אינה מצופה, וכן פליגי התם והכא בביצת תרנגולת, והא דלא אזלינן בתר ציפוי מפני שהוא בטל לגמרי לביצה, ובטעמא דבענין לציפוי, ולא מפני שהציפוי גדל בארץ, בתוספתא בדין ביצת תרנגולת ובביאור שאינו מעמיד, ואם ר"מ לשיטתו ונפ"מ לר"י דפרה, שם ולא הוזכרו כו', מהא דשנינו שאין טומאה בחמישי יש לדקדק שרק עוף אחד מטמא, ובדין ביצת שאר עופות לר"מ.

ו. שם אריב"ג מה נשתנה כו', הלשון משמע לקולא, אבל בתוספתא מבואר שאמר כן בין לקולא בין לחומרא, ובאמת נפ"מ רק לחומרא, ובביאור דברי ריב"ג בקושיתו הרי ידוע שהדבר בהוה רק באלו כמ"ש בתוספתא.

ז. שם וכל שנברא ביום הששי כו', עיקר המשנה לטומאת נבלות, ובדין עור האדם והשרצים, ובדין עצמות השרצים, ונראה שעור שמונה שרצים מטמא מדאורייתא ועצמותיהם מדרבנן.

ח. עוד בבאיור הדינים הנלמדים ממשנה זו.

סימן כב

בדיני כלי קיבול

א. פי"ז מט"ו העושה כלי קיבול מ"מ טמא, פי' הרמב"ם והרא"ש דאפי' מעור המצה, ובתו"כ

ויתכן שהמשחזת עשוי בשיפוע כלפי האמצע, או שקיבול השמן דבר מועט שאינו ניכר בעומק כ"כ.

ז. שם פנקס כו', בפשוטו הפנקס מחבר דפים בתוכו, וכותבין בדיו, שאין השעוה מחזקת ימים רבים, אבל מצינו שחוקקין ע"ג טבלה ופנקס, והגר"א פי' שזה ב"ק העשוי למלאות בשעוה, אבל בתוספתא הנ"ל ל"מ כן, והרי"ד סוכה י"ב ב' פי' כן במתני', אבל ל"מ דמתני' היא.

ח. סוכה י"ב ב' סככה בחיצים זכרים כו' מיירי בלא ברזל כ"מ ברש"י ותו' וריא"ז, ובגמ' אין זה מוכרע, ויש לדקדק מדקאמר דינו בסכך, ומ"ט לא גזרו אטו יש בו ברזל, בביאור בית קיבול העשוי למלאות, בדיון כדור ותפילין, מ"ט חשיב בית קיבול הרי הוא צריך רק את לחץ הדפנות, הא דחשיב בית קיבול גם כשנתמלא מפני שזה כלי חשוב, בקושיית תו' דהחך בלא הברזל כבית יד בלא הכלי, ובדברי מרן זללה"ה די"ל דבית יד ג"כ טמא.

ט. בדברי הרשב"א בתשובה שסולם ששליבותיו נכנסין בחק טמא כחיצים נקבות, והתו"כ מוקי לה בשליבות שמחברין ע"ג העמודים מבחוץ, וקשה דסתם שליבות אינם כן כמבואר בעירובין ע"ז ב', והו"מ לאוקומה בחק פרוץ משני צדיו, ובמג"א כ"כ דלא חשיב בית קיבול, ובדברי מרן זללה"ה בזה, בקושייתו מכרעי המטה ובתירוצו, עיקר דברי הרשב"א מחודשים, ויותר מיושב שכל סולם טהור מהא דתפסו סולם כמשל לכלי טהור, ולא הזכירו דמיירי באופן מיוחד, ויש לחלק דחך חשיב טפי קיבול בפ"ע, אבל סולם שאין העמוד כלי, הרי הוא מתאחד עם השליבות ואין כאן מקבל ומתקבל.

י. במ"ב סי' תרכ"ט ס"ק כ"ג בסולמות של אבוס ועגלות שטמאין מדאוריתא, ובפשוטו נקובין יותר מרמון, וטהורין כמבואר שבת פ"ד א', שם במ"ב ס"ק כ"ה וסק"י דן במרא ומגריפה, ולכאורה מרא ממתכת והכל טמא מדאוריתא, במה שמחברין כלונסאות ע"י עשיית נקב בעמוד העץ אין לחוש לכלי קיבול מכמה טעמים, א' דעמוד אינו כלי, ב' דמי לכרעי המטה שעשוין כך וטהורים, ג'

ממעט עור המצה ולא מיתקומא לא בייחדו לשלחן דטהור, ובמעובד טמא, והלשון סתום דעיקר קרא דומיא דשק במקבל, ובזבחים צ"ד א' דעור משהופשט ראוי לקבל טומאה, ומשכח"ל בראוי למדרס או בשיש בו ה' על ה', ונראה דכלי קיבול אף בלא תפירת כיס טמא, כגון צרור המרגלית, ובדברי הר"ש.

ב. שם העושה כיס מעור המצה כו', וכ"ש חיפה ודפתרא דמתוקנין יותר, וצ"ע במפרשים שנייר היינו חיפה, שם ומן הנייר דין נייר אינו ברור, דאם מדאוריתא אינו בכלל עץ לפי שעשבים אינם עץ א"כ מגלן דבכלי קיבול מטמא, ומשמע שדינו כעץ לענין טהרה במקוה.

ג. שם הרמון האלון כו', בביאור חידוש המשנה, ובתוספתא בדיון דלעת יבשה, ובהא דאשכחן דקרויה טמאה, י"ל דלעת קטנה אינה מק"ט.

ד. שם מט"ז ועל כולם אריב"ז כו', בפשוטו אין חידוש בטומאתם, אלא להזהיר מרמאות ומטומאה, שלא ידעו לבדוק אם יש בהם בית קיבול וינהגו בהם טהרה, ובביאור ספק הגמ' אם אמרה, והרי שנינו דבריו במתני', שם קנה מאזנים כו' בזה מובן הרמאות, ובענין קיבול מעות באסל, שם וקנה של עני כו' פי' הגר"א שאינו עושה לרמאות אבל ילמדו מזה הרמאים, שם ומקל שיש בו ב"ק מזוזה ומרגלית, במזוזה הענין לשמירה ולא לרמאות, וקמ"ל להזהר מפני הטומאה, ומרגלית לגנוב המכס או לשמרה מן הגנבים בדרכים, בתוספתא אינו טמא אלא המשמש את הצורך, אמקל קאי, ובטעמא דמילתא.

ה. שם מי"ז תחתית הצורפים כו', הרמב"ם פי' שיש בו בית קיבול לסדן אלא שהוא עשוי למלאות, והקשו עליו מסוכה י"ב ב', ורה"ג והר"ש לא פי' כן, אלא התחתית עצמה מקבלת, אלא דשל נפחים אינה עשויה לקבלה, ובביאור התקנה לקבלה בתוספתא.

ו. שם משחזת שיש בה בית קיבול שמן כו', יש לעי' מאי קמ"ל ובתוספתא שרק הצורך מטמא,

ומנוקבין כו' אם אינם ראויין לקבל טומאה פשיטא, וע"כ דהני כיון שעיקר עשייתן בבריאה ולא במעשה האדם, לא סגי בהוצאת הכני עד שיראו מעשה כלי, וכן באינך.

סימן כג

בדיני מטה, ובדין כלי של פרקים

א. פי"ח מ"ג נקליטי המטה, זה המשך לדיני כלי קיבול, ושנה התנא כל דיני מטה יחד, בנקליטין קמ"ל דלא חשיבי כלי קיבול מה שנכנס המוט בעמודים, והר"ש פי' הנדון בחיבור למיטה והקשה ממלכין, שם וחמור זה עשוי להחזיק המלכין, ואינו חלק מהמטה ואף בחקוק הר"ז מעשה קרקע, שם וחפוי היינו כסוי כפוי על המטה, ובפי"ח בזה, שם ומלכין, מיירי באינו מחובר וכגון שיש בו בית קיבול לכרעי המטה, ולא חשיב עשוי למלאות, ומבואר שבת מ"ז א' שחיבור מלבנות למטה הוא בונה, וצורת מלכין או מסגרת כצורת מטה, או שני ריבועים לרחבה אחד למעלה ואחד למטה בצורת מלכין להחזיק שני הכרעים.

ב. שם ומלכני בני לוי טהורים, בפשוטו מיירי במלכנים שבמקדש, וסייעתא לזה מתוספתא ומסברא, וזה כפי' רה"ג שתולין בהן כלי השיר, והובא בר"ש ור"מ, מיהו בתוספתא ב"ב פ"ב ה"ד מצינו מטה של מלכני בני לוי, ולכן הענין מעורפל דיש כמה ראיות שהכרעים תקועים במלכין, והרמב"ם מפרש דמלכין הוא פני נוי המטה ובראיות לזה, ובסוגיא ב"ב ס"ט א', שם מ"ד בביאור ענין לשונות ומהו נתנו ע"ג לשונות, ומה הדמיון למלכני בני לוי, וצ"ת בכ"ז.

ג. שם מ"ה מטה שהיתה טמאה, כו', למה נקט טמאה ומה הדין בטהורה, ומתני' מיירי בניטלה ונשברה או נאבדה, או באינה של פרקים, ולכן נטהרה, שם ניטלה קצרה כו', בטעמא דניטלה ארוכה בלא כרעים טמאה, ובטעמא דפליגי ר"נ ורבנן, ומבואר בתוספתא דבניטלה קצרה ראויה לישן עליה בשיפוע, ובניטלה ארוכה צריך להניח

שעשוין לשמש עם הקרקע, ובעושה נקב למסרים מעץ יש עוד טעמים דטהורים, וראי' לזה מכרעי המטה ומנקליטי המטה.

יא. מסקנת הגמ' בדין כלי קיבול העשוי למלאות, ואם זה דוקא באופן שמוציאין המילוי לפעמים, בדברי תו' שבת נ"ב ב' שכתבו דחותם בטבעת הוי מילוי שמבטל הקיבול, וזה קשה מחיצים, מיהו משכח"ל כמה אופנים בחותם שאינו מתישב בתוך הטבעת, ובתו' שבת י"ז א' במרדע ודרבן אם חשיב כלי קיבול, וברמב"ן וריטב"א שם.

יב. שם פי"ז מ"ז מחצלת הקש ושפופרת הקש, בשבת הגרסא כוורת הקש ושפופרת של קנים, והגר"א הגיה כמתני', ובכוורת ישרלהסתפק איזו גירסא עיקר, והנדון כיון דקש אינו מתקיים כ"כ, ור"ע בעדיות הזכיר סנדל סיידין ודייקו מתוספתא וירושלמי שהוא של קש, ויש בזה חידוש בדין סנדל ובדין קש, שם ושפופרת הקש הרמב"ם פי' כמו שפופרת הקנה, והר"ש פי' שעשה שפופרת מהרבה קשין קלועין, ושניהם נדון אחד, ואם אפשר ליישב להרמב"ם ג"כ משום דקש אינו כלי חשוב להתקיים בחלל שלו, בהא דכבר שנינו פט"ו מ"א כורת הקש ואם זה סתם ואח"כ מחלוקת, שם רש"א אף של פקועות כיו"ב, ר"ש לאפוקי מהמקילין בפקועות, ובפי' הרמב"ם והר"ש לשיטתם.

יג. שם מחצלת קנים ושל חלף טהורה, בגדולה דסתמה לסיכון, אבל קש לעולם שכיבה, בתו' סוכה כ' א' דמוקי לה אף בקטנה ובדברי הגר"א בחידושו כאן בזה, שם שפופרת הקנה שחתכה כו', בתוספתא מצריכין רבנן שיחסום ויקנב, ולא נתברר הענין החיסום שעושין בקנה, ומתני' ר"י היא דא"צ חיסום וקינב, שבת קכ"ג ב' מתני' קנה של זיתים כו' אם יש קשר בראשו כו' צ"ע איך הוא מקבל ע"י הקשר, כמה אפשרויות בראשונים.

יד. שם בתוספתא שבר"ש, בפלוגתא דרשב"ג ורבנן בדין הקרן, ואם מיירי בדעתו לשופר או לכלי קיבול, שם הקירייה מאימתי מק"ט איזה גמ"מ מלבד הוצאת המעים, שם וכולן שמנאן חתוכין

ע"ג אחרת, שם גדר שתי לשונות לוכסן כו', לפי הרמב"ם כשניטלו הלשונות ממילא ניטלו גם הכרעים, שם או שנתמעטו, בביאור התוספתא מה אמרו בראשונה.

ד. שם מ"ו נשברה ארוכה כו', החידוש ששבורה אע"פ שעתיד לתקנה לא חשיבא עראי כפרקים, שם טמאה מדרס, טעמא דמילתא, שם אבל טמאה מגע כו' בכל הענין.

ה. שם מ"ז כרע כו' במטה של פרקים כל פרק לעצמו נשאר בטומאתו, מדרבנן, אבל אינו מק"ט לעצמו, וכמה חילוקי דינים, סוכה ט"ו ב' בארוכה ושתי כרעים, הו"מ למימר שאני ארוכות המטה שאם נטמאה המטה ונתפרקה הטומאה נשאת בהם, משא"כ שיירי כלים.

ו. שם מ"ט מטה שנגנב חציה כו', תוכן המשנה דמעלת פרקים שייכת רק כשבידו להחזירה ועומדת לכך, דהו"ל פירוק עראי, משא"כ כשאבדה ממנו, דהו"ל כנשברה, שם מטה מטמאת כו', חבילה היינו שלימה כדרכי בתוספתא, ולר"א כל שאינו מק"ט אין מקום לטבילה, ואפשר דמודה ר"א בחיברה למטה אחרת, עיקר פלוגתתם מדרבנן, והנדרון בתרתי דסתרי, שם מטמאה אברים בארוכה ושתי כרעים ומטהרת בכל אבר לעצמו.

ז. פירוט דינים במאי פליגי ר"א ורבנן, לטמא וליטמא וליטהר, ולענין חציצה שדן ר"ש בתוספתא.

ח. שם מ"ח תפלה ארבעה כלים, קמ"ל דאע"פ שהם מעור אחד דינם כד' כלים, ונראה שטומאת כל בית מדאורייתא, ואע"פ שכרעי המטה וארוכות וקצרות טומאתן מדרבנן, שם התיר קציצה כו', נראה ע"פ התוספתא דתפילין אינם כלי קיבול כיון שהם כפויין על פיהם, ורק ע"י שהם תפורין לתיתורא נעשו כלי קיבול, ולכן כשהתיר התפירות מג' רוחות נטהר הבית, ואם תפרו בין בית לבית צריך להתיר גם תפירה זו, ויש ללמוד מכאן שא"צ חוט של גיד אחד לתפור כל הבתים, ושכולם נעשין מעור אחד, ואפ"ה דינם כד' כלים.

ט. פ"ט מ"א המפרק את המטה להטבילה, לכאורה זה דלא כר"א, מיהו אם פירק רק קצרה אפשר דג"כ לא הוי חיבור, בדין טבל רוב המטה שלא נטהרו מקצת הנשאים, שם הנוגע בחבלים שאין טומאת אברים בחבלים.

י. פ"ט מ"ו מטה שנטלו שתי ארוכות כו', ביאר אאמור"ר זללה"ה שהכל תלוי מתי נטמאו אם בישנה או בחדשה, ואין חילוק בין נקבעו בה ראשונה או אחרונה, וראי' לזה, ובביאור המשנה.

יא. תוספתא פ"ט ה"א כרע שהיא טמאה מדרס כו', לכאורה אפשר לפרש שקבעה במטה במסמר וכיו"ב ועי"ז ניתקה מן הישנות, או שנתן דעתו שתאה קבועה בחדשה, והעיקר כמ"ש אאמור"ר זללה"ה דגרסינן הוה על המטה הכרע טהורה.

יב. בדין כלי של פרקים שנטמא, הדבר פשוט לראשונים מ"ח ב' נ"ח ב' שהפרקים טמאין מדאורייתא, וזהו שאמרו ד"ת שלא בשעת מלאכה אינם חיבור להזאה, אבל צריך להזות על כל פרק בפ"ע, וכ"מ פסחים ק"ט ב' בשלחן, ותנן המפרק את המטה להטבילה, ואף כשהפרקים אינם ראויים לכלום, דטהרת כלי בשבירה דוקא, ופירוק לאו שבירה היא, אא"כ אבדו החלקים, ואפשר דכל מטה חשיבא של פרקים שדרך לפרקה להטבילה וכיו"ב, ובקבעה במסמרים יש להסתפק בזה.

יג. שבת מ"ח ב' רמי ליה ר"י לר"ז תנן שלל של כובסין כו', בפשוטו מקל לקרדום כשלל של כובסין, אע"פ שבסברא יש לחלק, ולכו"ע חיבורו מדרבנן, ונחלקו הראשונים אם ר"ש מודה במקל, שם בשעת מלאכה מהו שעת מלאכה, שם עבדו בהו רבנן היכירא כו', האם צריך היכר במקל שעשאו בית יד לכלי חרס, או שניכר שהוא עראי.

יד. שם ת"ר מספורת של פרקים כו', אם איזמל כפרש"י א"כ הטומאה רק באיזמל ולא בעץ, ואם נטהר האיזמל הכל טהור, ואפשר שכל פרק חשוב מגוף הכלי ולא כבית יד, וצריכין לטהר שניהם, שם תוד"ה אי חיבור כו', פרי"י והרשב"א קרובים, אלא שר"י הוכיח מסברא דהווי כלי אחד

שני חבלים דעת מרן זללה"ה דכ"ז שהשני טהור גם נימי הראשון טהורים, ויש לדון בזה, שם ר"א שלש אצבעות, בדברי הרמב"ם שתלוי בעובי החבל, ויש לדון שג' אצבעות לתפוס בידים ולקשור.

ג. שם בר"ש מהתוספתא דאפי' מאה אמה כולו חיבור, היינו שדעתו לסרג מאה אמה, וחיבור משמע אף להזאה, ובקושת מרן זללה"ה מ"ט מהני כשחסר מלאכה, ותירץ דבכריכה לחוד מועיל החבל דלא חסר מלאכה, ואפשר לומר דאף בחסר מלאכה חשיב חיבור, כיון שסופו משמש גוף הכלי, וראי' לזה מהתוספתא לענין חוט התפירה, ולענין החבל השני בעינין ג' כ' ג' בתים כמו החבל הראשון דלא סגי בקשירתו לארוכות המטה, ובביאור התוספתא הכניסו לתוך ג' בתים ובהגר"א וחזו"א בזה, בגרסת התוספתא החבל הקשור בחרס, והעיקר כגר"ש, ובביאור ענין אין חיבור לכלי חרס, שם בתוספתא בענין דרך עלייה ודרך ירידה.

ד. שם בתוספתא החוט שהשאלו למחט כו', הר"ש פ' בחוט הקשור לחוט, והגר"א פ' בחוט שאינו יוצא מן המחט שאינו חיבור למחט, ועוד בידי החוט, שם המשיחות והרצועות כו' מה החסרון בקשור, ומ"ש מטפחות הסורק, עוד בענין אין חיבור לכלי חרס, שם שירים שבכרעי המטה כו' מ"ט בעינין אוצים.

ה. שם מ"ב החבל היוצא כו', עיקר הטומאה מפני שמשלשלין, אבל בג"א מניחין אותו בשביל הפסחים, שם מעשרה ולחוף כו' ביאור הענין דבחבל אין טומאה עצמית, ובהא דמזין על החבל לטהר המטה, בחולין נ"ה א' דאזלינן לחומרא בחמשה ועשרה ובדין הזאה.

ו. שם מ"ג מזון היוצא כו' לא קתני טמא וטהור כיון שהגדון אם טמא מדרס או מגע מדרס, ועוד דרק לענין מדרס אינו חיבור כמבואר בתוספתא, בביאור ענין המזון ושימוש, ובטעמא דמזון היוצא הוי חבור עד י"ט.

ז. שם מ"ד נישא הזב כו', מיירי כשהמזון כרוך ע"ג המטה והזב לא נגע במטה, ובזה מזון שאינו

והווי חיבור, והרשב"א הוכיח מעיקר הא דמק"ט, דבלא חיבור הכל טהור, במקל של קרדום שלא בשעת מלאכה.

טו. שבת נ"ח ב' אמר אביי כו', יש לעי' מה בין מטה לזוג, דבעינן ארוכה ושתי כרעים סוכה ט"ז א', וצ"ל שבזוג מחזירו בקל יותר, ולכאורה טומאתו מדרבנן, ובדין טומאת הענבל לאביי, שם מתיב רבא הזוג והענבל חיבור, יש לעי' מאי קמ"ל מתני', והרמב"ן פ' שמזה הוכיח רבא שהזוג לחוד כלי, ולכן שייך להשמיענו שהענבל חיבור לו, שם וכו"ת ה"ק כו', דכונת התנא להשמיענו שא"צ חיבור לקבל טומאה, שם והתניא מספורת כו', הרמב"ן מפרש דכאן מוכח שאין סברא דהדיוט יכול להחזירה, ואפשר שהראי' רק לביאור לשון חיבור.

טז. שם אלא אמר רבא הואיל וראוי כו', יש לעי' מה דין אבד הענבל לרבא, דבמטה סוכה ט"ז א' מיירי רק בלא אבדו שאר אברים, וכן לאביי מתפרש כן, אלא שהלשון סתום.

יז. בדין כלי של פרקים שלקחו מהנכרי פרקים, מסתברא דכיון שלא הי' כלי מעולם א"צ טבילה, ובדין פרקים בכלי של מתכת שיש חלקים הראוין בפ"ע, כמו כלי לטחינה שיש בו סכין, ויש עצה שאם קנה כלי מורכב ע"י הגוי שיקנה עוד כלי כזה ויחליף הפרקים מזול"ז בקביעות, ונראה דיש להקל שמיטהר פרקים.

סימן כד

בדיני החבלים והמזון

א. פ"ט מ"א המפרק את המטה להטבילה הנוגע כו', החידוש דכיון שמפרקה אע"פ שנשארו ג' בתים בטל החיבור, ומה הדין כשפירק רק את החבל, שם שלשה בתים היינו שתי וערב, וברש"י מו"ק י' א' דמיירי שהשתי כבר מתוח.

ב. שם והנוגע מן הקשר ולפנים כו', להרמב"ם מיירי בקשר החבל לארוכות המטה בתחלה או בסוף, ולהר"ש מיירי בחיבר חבל נוסף, וסתמות המשנה כהרמב"ם, בדין נימין היוצאין מקשר של

ד. שם מ"י משפלת, בפכ"ד שנינו שלש משפלות הן, בחילוק שבין משפלת של זבל לשל תבן, ובפי' ר"ש כאן ובפכ"ד, ובתוספתא שבר"ש ואף הפרק, שם וחכמים מטהרין, למה חלקו גם כאן.

ה. שם בר"ש מ"ח מהתוספתא מודים חכמים לר"מ כו' בטעמא דמילתא, ובדין אריג, שם בר"ש מ"י תוספתא תיבה שחציה כו' החידוש שאין הישיבה מפריעה הפתיחה.

ו. תוספתא פ"י ה"א תיבה שהיא מלאה כלים כו', מיירי שסתמה סתימה גמורה ומ"מ נשאר דין הכלי מפני שהוא מקבל, אבל אם סתמו ריק, בטל ממנו שם כלי קיבול, ויש ללמוד כאן לקופסאות שימורים שנשארו בדין כלי לענין טומאה, ונפ"מ בנקחין מן הגוי, ואם מהני לפתוח הקופסא בצד השולים לחשבו כלי חדש, שם תיבה שהיא טמאה כו' כשנתחלפה מכלי קיבול למושב נעשית ככלי חדש.

ז. שם בתוספתא ה"ב תיבה שמוכרין כו' טהורה מפני שיש לה לזבז, שם הביא נסר כו', החלק הבולט מן הנסר אינו כלי, שם ארבעה לוחים כו', היכי מיירי, שם טבלה העליונה כו', הלזבו אינו עשוי לקבלה, שם הביא טבלה אחרת כו', פי' חלקה בלי לזבז, שם שלחנות שבכרכין, קבען בקרקע ואינם חיבור, שם הכוסות בהגר"א גרס הכסאות, שם מפני שהיא ישיבת צער, ביאור הענין.

ח. פ"כ מ"א הכרים והכסתות, כסת לתחת הראש, וסגי בזה למדרס, שם והשקין והמרצופין, בביאור דברי הר"ש שעיקרן גם לשכיבה, שם והקלוסטר כו', השימוש לשכיבה כשהן מלאין ולכן לא אמרין עמוד ונעשה מלאכתנו, וצ"ב למה תלוי כל כלי בגודל שלו, ואולי צורתם משתנה שהקלוסטר רחב ונמוך וראוי לשכיבה, בביאור קלוסטר וכריתית, שם רי"א אף הרבצל והמזודה, ביאור ענינו ובמאי פליגי, שם וכולם שנפתחו כו' סתמא כרבנן.

ט. שם מ"ב חמת חלילין כו', לכאורה השימוש לשכיבה מונע המלאכה, ועוד שאינו ראוי מפני שהאור יוצא, ובדין קבלת אור, ועסק"ו.

ראוי למשכב אינו נטמא כלל, ולענין טומאת משכב דין המזון כדין המטה בין לטמא בין ליטמא, ולר"י רק עד י"ט, בתוספתא שלענין כל הטומאות חוץ ממדרס הרי המזון חיבור למטה אפי' מאה אמה, ואם יש לחלק בין נטמא המזון לנטמאת המטה.

ת. שם בר"ש תניא בתוספתא מזון כו', בטו"מ לא מפליג בין תוך עשרה לחוצה להם, שם דרס עליה הזב היינו משא ומיירי שלא נגע בסנדלו בזה, שם חוץ לעשרה הוא טהור ומטה טהורה כגרסת הגר"א, ובדין פריש המזון הכרוך אם טמא מדרס, שם נגעו בהן משקין כו', מה החידוש, שם חיבור לטומאה ומטמא בזב דחשיב ראוי למדרס.

ט. שם מ"ה כולה טמאה מדרס, היינו עד י"ט או דלא מיירי ביוצא, ויש להסתפק אם בשאר טומאות השיעור י"ט בכרך לאחר שנטמא, ובחילוק שבין כרע למזון, שם מ"ו מטה שכרך כו' כאן לא הוזכר מדרס, לשון פירשו נאמר על הטמא, שם מטה שנטלו כו' צ"ב למה לא נשנית בפרק הקודם.

סימן כה

בדיני כלי קיבול הראויין למדרס

א. פ"ט מ"ז תיבה שפתחה מלמעלה כו' בדין מטה שסוגרת על ארגו שתחתיה, הר"ש והרא"ש ל"ג בבא זו, שם נפתחה מלמטה טהורה, כאן מודה ר"מ, שם מגורות שבה כו' אף בשלימה אינם חיבור.

ב. שם מ"ח התורמל כו' לא הוזכר דין התורמל, והרמב"ם פי' מכח זה בע"א, עיקר החידוש בכיס, ובענין כיס שדופן אחד הוא התורמל, שם החמת כו' מיירי בנפחת החמת ועור הביצים לא נפחת, בטעמא שלא הוזכר כאן דברי ר"מ.

ג. שם מ"ט תיבה שפתחה מצדה כו', למה הזכיר ט"מ, שם אר"י אימתי, בפשוטו בעיני תרתי לטיבותא, ובמ"ש הגר"א ליישב לשון או שאין לה ליבז טפח, בדין גבוהה ששה טפחים אם גם בזה הלזבו מפריע, ובתוספתא משמע דר"י רק מפרש, שם מפני שבטל העיקר כו' ביאור הענין.

יד. פ"כ מ"ד עריבה גדולה שנפתחה כו', התקינה היינו במחשבה כמ"ש בתוספתא, בביאור דברי ר"ע לשיטתו בכמה מקומות ובמה שחולק בפ"ד ידידים, שם וחכמים מטהרין עד שיקצע, למה צריך קיצוע, ובמה שנראה מזה שיושבין בתוכה, שם עשאה איבוס כו' היינו בלא נפתחה, אבל כשהיא מדרס מסתברא שפקע טומאתה ע"י האיבוס, וצ"ע בר"ש.

טו. שם בר"ש מ"ב מהתוספתא החמת בש"א מלאה ועומדת ובה"א מלאה וצורורה, ובעדיות פ"ה מ"א נשנית בשם ר"י דבש"א לקולא, ולקמן פכ"ו מ"ד שנינו דין חמתות צורורות אם מק"ט, והרמב"ם והראב"ד מדמים ענינם כל אחד לפי פירושו, והגר"א כתב דהתם באינה עומדת ולכן נחלקו שם, ופשטות הדברים דהתם מיירי בחמת שאין השולים תפורים אלא מהודקים ע"י רצועה שקושרתה, וכאן מיירי בחמת תפורה ומטמאה ט"מ, והגדון אם ראויה למדרס כשאינה צורורה, בירושלמי כלאים משמע דצורר שעה וצורר עולם שני סוגי קשירות הם, ובביאור פלוגתא דתנאי בפכ"ו מ"ד, ונמצא להגר"א דהלכה כמתני' דעדיות, ובבבבגר"א על התוספתא כאן.

סימן כו

בחיבור עראי, ובחיבור ליטמא וליטהר

א. פ"כ מ"ג מקל שעשאו בית יד לקרדום כו', מיירי בשימוש עראי ואח"כ זורקו לבין העצים, ומפורש בתוספתא ובשבת מ"ח ב', בדין המקל לסכך בו סוכה ט"ז א', שם בשעת מלאכה, פ"י כ"ז שנשאר מחובר לתועלת מלאכה, ואפ' כל הלילה, שם בתוספתא בבית יד של קרדום שלא קבעו כל צרכו, ודכוותה תנן במקואות פ"י מ"א.

ב. שם הדיוסטר כו', הא דאינו טמא שלא בשעת מלאכה צ"ב, שהרי אינו משליכו לבין העצים, וי"ל מפני שאין בו צורך כשלל הכובסין, ואפשר שדרך להחליף כל פעם יתדות אחרות, ולכן לא דמו לכלי של פרקים, א"נ י"ל שלא רצו לצרף שיטמאו

י. שם עריבת פיסונות, לא נתפרש במאי פליגי, ואין משמשת מדרס כדרכה או הפוכה, ולשון עריבה מיושב שמגבלין בה.

יא. שם עריבה משני לוגין כו', בידים תנן עריבת הרגלים, והר"ש חזר בו ממ"ש בסוף פי"ט, והא דשיעורה בזיתים או רמונים אע"פ שעשויה למשקין, היינו משום דכלי עץ שיעורו ברמונים, ובפחות משני לוגין י"ל שאינו מקבל רמונים, והרמב"ם מפרש שעשויה ללישה, שם שנסדקה טמאה מדרס, דכיון שאינה ראויה לעיקר מלאכתה, נעשה שימוש מדרס חשוב כשימוש כלי קיבול, שיעור שני לוגין לפי שאינה ראויה למדרס, ויותר מתשעה קבין אינה נוחה לשיבה בתוכה, ועוד פירושים, שם הניחה בגשמים כו', החידוש דסופה להצטמק ונטהרת בינתים, שם בקדים ונסדקה, בגרסת הר"ש, שם מקבלת מדרס מ"ט לא קתני טמאה מדרס, שם זה חומר בשיירי כלי עץ, כאן החומר בשברי כלי עץ, ונראה מזה דבתחלתן כה"ג אינה מטמאה מדרס, שם וחומר בשיירי כלי נצרים, ה"ה כל כלי עץ.

יב. שם בר"ש תניא בתוספתא כו' אפי' זבים כו', ישיבת רחיצה לא שמה מושב, או שמלאכת הרחיצה היא כשאין יושבין בתוכה, שם הרי היא כט"מ ומקבלת כו', פ"י שנשארת בטומאתה בט"מ, שם רבי אומר כשיחשוב עליה, בלא נסדקה לא מהני מחשבה, בפלוגתא הר"ש והראב"ד אם מתני' כריבר"י, שם ר"י אומר מיטמאה כו' מה החידוש ואם פליג ארבי, שם נפתחה במוציא רמון כו' כן עיקר הגירסא, שם טהורה מכלל הטומאה, למה בטלה טומאת המדרס, שם חישב עליה כו' מהו המעשה לרבנן, לכאורה רבי ורבנן פליגי בפחות מרמון דרבי לקולא וביותר מרמון דרבי לחומרא, וביאור הדברים, שם יתר על כן שנסדקה כו', למה אינה מדרס, שם נפתחה במוציא רמון כו' בהא דר"ע מחמיר כאן ומיקל בנסדקה סתם, שם א"ר יוסי כו' מה בא להשמיענו, ולמה הוצרך ר"ג לשערם.

יג. בחזו"א סכ"ה ס"ק י"ג ד' חלוקות בטומאת מדרס.

כל ארבעת היתדות, במה שצידד מרן זלה"ה לומר שהדיוסטר של מתכת והיתדות של עץ.

ג. שם קבעו בכלונס כו', פי' שחיבר הדיוסטר לכלונס, והי' מקום לומר דהו"ל הכלונס והדיוסטר אחד, וכמו שכל הכלונס אינו יד כך גם הדיוסטר, בביאור התוספתא דקבעו בכלונס, ואם מיירי שקבע הדיוסטר בכלונס או שקבע מסמר, שם עשה לו דיוסטר דהיינו שנקב בכלונס להכניס בו היתדות.

ד. שם כסא שקבעו בכלונס כו', החידוש שאינו חיבור, שם עשה בו כסא כו', שחקק בקורה, וגם צדדי החקק בכלל הכסא, שם קבעו בקורת בית הבר, נשאר בדין כסא, אבל חקקו בקורה עצמה אינו ראוי למדרס, ואינו בדין כלי עץ כיון שהוא פשוט ואינו מקבל.

ה. שם מ"ה כופת שקבעו בנדבך כו', ביאור נדבך וכופת, וקבעו בבנין לאו דוקא במסמר, ואין חילוק בין ראוי לקבל טומאה לבין אם כבר נטמא, בפשוטו אין דעתו לפנותו ואפ"ה דוקא קבעו, וכ"ג ברמב"ם, אבל בר"ש והגר"א ל"מ כן, מיהו במפץ שלא קבעו ונתן עליו מעזיבה צ"ב למה חסר בקביעות.

ו. שם בר"ש תניא בתוספתא כסא כו', לא קתני כופת כבמתני', שם ארוכה של מטה כו', מיירי בפרקים, שם מפץ שעשאו לקורה, שמתחלה עשאו לכך, ולכן טהור, שם הי' טמא פי' שעשאו לצורך שימוש מדרס אע"פ שעדיין לא נטמא, שם הערות בר"ש ע"ד התוספתא.

ז. שם קערה שקבעה כו', ביאור החידוש, ובדין חיבור לשידה, שם שלא כדרך קבלתה, ביאור הענין, ומה נתחדש טפי מאיבוס מ"ד.

ח. שם מ"ו סדין שהוא טמא מדרס כו', לא מיירי בנטמא, ובביאור טומאת וילון, שם מאימתי היא טהרתו, כמה שינוי מעשה צריך בזה, והתוספתא שנויה סתמא ואמתני' דסדין קימא.

ט. שם הערות בתוספתא שבר"ש, שם סדין שהוא טמא כו' הכא בטמא ממש מיירי, ומתי נקרא שינוי שמו, שם ומקבל טומאת המדרס, בגרסת הגר"א, שם ועשאו קלע לספינה, מכח מה מקבל טומאה, שם הסדינין והסגוסין כו' ביאור טומאת אהלים, ולמה וילון אינו נטמא טומאת אהלים.

י. שם מ"ז מחצלת כו', מחצלת מעץ והיא פשוטי כלי עץ אלא שטמאה מדרס, ובאופנים שהקנים מונעים השכיבה, ומהו כמין כי, בביאור נחלקה לארכה ולרחבה, ופליגי ר"מ ור"י בהותרו ראשי מעדנים, אבל אם עדיין לא נקשרו לכו"ע טהורה, ובקשר ולא קינב פליגי ר"י ורבנן בתוספתא פ"ז ה"ב, ביאור ענין קשירת מעדנים וצורתן.

יא. בתוספתא שבר"ש בפלוגתא דר"מ ור"י, ובביאור הא דדבולין יוצאין, ועוד.

סימן כז

בחיבור כלי אריגה וכלי חרישה ועוד

א. פכ"א מ"א הנוגע בוכבד העליון כו', האריג לחוד מק"ט, והנדון מה נקרא חיבור מכלי האריגה, מהו כובד העלון ובדין השתי שכרוך עליו ומהו נירין וקירות.

ב. שם ובחוט שהעבירו כו', בפר"ש שיש חילוק בין חוט לטלית, ובדברי מרן זלה"ה שהחוט משמש שפה כמו שחור ע"ג הלבן, ובתוספתא מתי הוי חיבור, ובדין הציצית מתי מצרפין שחור שע"ג הלבן.

ג. שם ובעירה שאינו עתיד להחזירה בתוספתא מבואר שעירה ארוכה, וצ"ע בר"ש, והרמב"ם פי' שזהו חוט הערב, וא"כ נפש המסכת ק"ו מעירה, ובשיעור י"ט לפי' זה, שם בתוספתא חולדה שגיררה כו' בר"ש דרמי למיזוך, ובמ"ש הר"ש אפי' מאה אמה.

ד. שם בנפש המסכת, היינו הסליל של כל הערב, כדמשמע בנגעים, אבל הרמב"ם מפרש רק החוט של הערב, שם ובשתי העומד, בדין השתי הכרוך

לתפוס השיש יפה אינו מק"ט, שיור טפח קאי אנפחת ואחיפוי ובדברי הרמב"ם בזה, שם מקום הנחת חתיכות, בדברי הר"ש שעי"ז נעשה משמי אדם ומשמשיו, ובפשוטו אין נותנין בשר ע"ג השלחן בלא כלי, ולחם פרוסה מיקרי, בדברי הר"ש דחתיכות הוו טפי מכוסות בלשון הנחת הכוסות הידועות, ובמשנה אחרונה בזה, שם בתוספתא שלחן שגררו התחתון טמא, ביאור הענין, ובטעמא דשלחן טמא אע"פ שהוא פשוטי כלי עץ.

ב. שם מ"ב השלחן שניטלה כו' מיירי בנשבר החיבור, אבל בשל פרקים אינו נטהר, וקמ"ל הכא שאינו מק"ט אע"פ שאפשר לסמכו לכותל, שם כשיחשוב עליו, הטעם דסתמא דעתו להחזירן ולהשתמש בו כדרכו, ור"י סבר דכל שימושי שולחן בכלל שיירי כלים, ושם וכן בדולפקי, יש לעי' מ"ט לא אמר ברישא השלחן והדולפקי, ואפשר שדולפקי יש לו ד' רגלים, ולכן לא שנאם יחד, בדין שלחן שנטמא וניטלו שלשתן כאחת בדברי המשנ"א בזה.

ג. שם מ"ג ספסל שניטל אחד מראשיו טהור כ"ה הגרסא וכ"מ במשנה י', ועוד הוכחת החזו"א וברמב"ם בזה, יש לדקדק למה לא קרא להם רגלים, קמ"ל שאין יושבין על ספסל באלכסון, אבל שרפרף אף באלכסון יושבין, מיהו רק בנשבר מק"ט, שם בתוספתא ספסל שנתהפך טהור, ש"מ שאין עושין ספסל של פרקים, שם בתוספתא בספסלין שבפונדקי כו' ענין הנקבים של הספסלים.

ד. שם משנה י' ספסלין שבמרחץ כו' עשוין משיש כמ"ש הרמב"ם, וכשרגליו של עץ ומחוברין לשיש חיבור גמור הכל הולך אחר המעמיד ומק"ט, וכרבנן דר"ע שבת ס' א', מיהו דף של עץ ורגליו של שיש ג"כ טמא, דלא גרע מדף המיוחד לשכיבה ע"ג קרקע שהוא טמא, ובקושית הרא"ש לפר"ש מ"ט דף של עץ ורגליו של אבן טהור, ובדברי הרמב"ם שפי' מתני' בדרך של שיש, ובפ"ה הי"ב העתיק התוספתא בסתמא.

ה. שם מ"ה כסא שלא היו חיפוי יוצאין כו', חיפויין הם הקרשים שיושבין עליהם, וכשהם

על כובד העליון, בדברי מרן זללה"ה מ"ט הוו חיבור הרי אינם יד, שם ובכפול שהעבירו ע"ג ארגמן, דכיון שחוטו כפול הוא עשוי להתקיים, שם ובעירה שהוא עתיד להחזירה, להרמב"ם זהו חוט הערב, והלשון צ"ב, ובפי' הר"ש, שם בתוספתא בשתי שאינו עתיד לארגו בבגד, שם הנוגע בפסיקות.

ה. שם הנוגע בצמר שעל האימא באשוויה טהור, המיושב ע"פ התוספתא הוא שחסר תיבת טמא כתר שעל האימא, ובפשוטו מיירי בלא אריג כלל כפי' הרא"ש, והנדון בחיבור הצמר לכוש, שם הנוגע בפיקה כו' בביאור הענין.

ו. שם מ"ב הנוגע בעול כו', העול ע"ג הבהמה ואינו חיבור לעגלה ולמחרישה, ובדין טומאת העול והקטרב לעצמן עי' פי"ד מ"ד, ובענין המיעוט של עין ועבות בתו"כ, ולמאי איצטריך מיעוטא אם אינם דומיא דשק, ואפשר דממעט בגד או מתכת, שם אפי' בשעת מלאכה, זהו עיקר החידוש.

ז. שם בחרב ובבורך וביצול טמא, בביאור ענינם, ומהו עין של מתכת, שם בלחין כו' פי' השני שבר"ש וכ"ה ברא"ש מיושב יותר, שם ובעריין, לא נתבאר, וטעמיה דר"י י"ל שהם ככלים נפרדים שחיברן למחרישה, כיון שאינם משמשיין לחרישה.

ח. שם מ"ג הנוגע ביד מגרה כו' כל הני הוו משמשיין לידות הכלים, שם במכבש של חרש כאן הנדון בחיבור לברזל שבו, ובתוספתא במכבש של נגר, שם והקשטנית, ביאורו כמו קשת בתי"ו, שם רי"א הנוגע במלבן כו' בטעמיה דר"י, שם הנוגע ביתר כו' החץ מק"ט ואינו חיבור, ובביאור פלוגתתם במצודת האישות.

סימן כח

בדין מעין מלאכתן בשברי כלים, ובפרק כ"ב על הסדר

א. פכ"ב מ"א השלחן כו' שיעור שלחן מתחלתו טפי, ומה"ט סגי הכא בנשתייר טפח, ובטעמא דר"י דמצריך טפי, בתוספתא שאם נשתייר עץ כדי

ופליגי אם המדפים שבאמצע יכולין ליחשב שולים, וכשיש המסגרת נשמר הכלי וסגי במדפים לקבלה, ובמדפים לחוד פליגי, בדברי הר"ש שכתב דאיה מחזקת מ"ס ולמש"כ דמיירי בטומאת מת ניחא, דבמדרסות אף במחזקת טמאה, ובנדון אם יש דין מדרס בשידה, ובדברי הרמב"ם בזה.

יא. שם ישיבת הסתת טמאה מדרס, משמע שהחידוש בחשיבות ישיבתו, ובתוספתא התירה טהורה, לכאורה הקשירה היא בדרך של עץ, ובדברי מרן זללה"ה דמיירי בשק מלא מוכין.

יב. שם מ"ט כופת שאור כו', בתו"כ ממעטינן קורה ואבן מלשון כלי, ונחלקו אם ציור וסיתות מספיק ליחשב כלי לענין מושב, ונחלקו בזה תנאי טובא בתוספתא, ואפשר דדוקא במושב פחות משלשה שראוי רק לישיבה ולא לשכיבה פליגי, בתוספתא בכף שהכהנים גובלין בה, כופת שאור שייחדה לישיבה מיירי בחקק בה, שם במשנה שסירקו כו' לר"ע סגי בחד מיניהו ולרבנן כולהו יחד ג"כ לא מהני.

יג. שם הסל והכלכלה כו', פיהם רחב ולכן דוקא בעושיין על פיהם מעשה רשת הווי מושב, והא דקתני התקין ולא אע"פ שהתקין, י"ל שלא נטעה שנטהרו לגמרי.

יד. שם מ"י האסלא טמאה מדרס, קמ"ל דלא דמי למשבר של חיה, והי' מקום לומר שאף העור בטל לברזל, ולא קרינן ביה אשר ישב עליו, שם פרשה העור טמא מדרס בין למפרע בין מאן ולהבא, וכן ברזל דינו ככלי מתכת שיש לו שם בפ"ע, שם תוספתא עור האסלא וחלל שלה, ובעירובין י' ב' בזה, ומה הדין במתקן רצועה של עור על הברזל ואין בה רוחב טפח.

טו. שם הטרסקל כו' יש טרסקל עם כלי קיבול, וכאן מיירי בכסא טרסקל שבת קל"ח א' דקתני ליה בהדי אסלא, וכן יש במדרס שיש לו שלש רגלים, ובלא עור אין יושבין עליו, והו"ל פשוטי כלי עץ, ואפשר שיש גם שולחן טרסקל.

בולטין א"א להופכו על צדו ולישב, ויש לעי' כיון שניטלו חיפוי, הר"ז כלא היו חיפוי יוצאין, ואפשר דלא חשיב מעין תשמישו, ובחזו"א בזה, שם שכן דרכו להיות מטהו כו' למה אינו יושב תמיד רק כדרכו.

ו. שם מ"ו כסא שניטל כו', מתחלה הגמ"מ רק במחפה כולו, במ"ש הגר"א דגרסינן האמצעי, שם רש"א אם הי' כו', הנדון אם שני הצדדיים מסייעים.

ז. שם מ"ז כסא שניטל שנים כו', היינו שנים זה בצד זה, שם אף כסא של כלה כו', למה לא נשנו דבריו במשנה ד', ומאי אף דקאמר, ואפשר דאף כסא של כלה שאינו טמא מושב קאמר, אפ"ה אינו נשאר בטומאתו משום קיבול.

ח. שם משנה ד' כסא של כלה כו', בפכ"ג מ"ד מבואר שאינו טמא מושב, ולא מצאנו חולק על ר"י בזה, וצ"ע ברמב"ם ור"ש, ואפשר הטעם מפני שהוא גבוה ואין דרך לישוב עליו, או חסרון אחר שאין נוח לישוב עליו דומיא דמשבר של חיה דקתני בהדיה, שם שניטלו חיפוי היינו כחיפוי דסיפא כ"כ הגר"א, וכ"כ הראב"ד בעדיות, שם ב"ש מטמאין, צ"ע אם הטעם מפני שמטהו על צדו או מפני שנסמכין על הצדדין והמשענת, או דלטומאת מת סגי בעוד שימושים, בדברי הגר"א דב"ש מטמאין משום מלבן, ובמ"ש הגר"א דשמאי מטמא קודם גמ"מ, ע"פ התוספתא דאפי' מבית האומן טמא.

ט. שם כסא שקבעו כו' נשנה כאן משום מתני' דעדיות, בפשוטו היינו עריכת העברדין, ומהא דיש שעשוי בה ש"מ שזה מצרכי העבודה, וטהור מן המדרס לפי שאין ישיבתו נוחה, מיהו צ"ע א"כ מה שייך קבעו שלא כדרך ישיבה, שם ובי"ה מטהרין מן המדרס דודאי נשאר בדין חיבור, בתוספתא ב"מ פי"א ה"ב בחילוק שבין כסא שבנה עליו לקבעו, ובחילוק שבין זה לכסא שקבעו בכלונס פ"כ מ"ג.

י. שם מ"ח שידה שניטל העליון כו', הנדון משום כלי קיבול, ובעינן שולים שיחשב כלי קיבול,

מצנפות דסגי להו בעור, שם והתפילין, שם שנקרעו פי' בשיעור שעדיין מק"ט, וכיון דלא בא לאשמועין שהם טמאין, מיתוקמא שפיר אפי' נקרעו נקב קטן, מ"ט השמיט כסת עגולה, שם הנוגע בהם טמא וה"ה מטמא, וכן במה שבתוכם לא טמא ולא מטמא, בדברי מרן זללה"ה דבשלמין הווי חיבור, שם האוכף שנקרע ש"מ שהוא מעור או בגד, שם מפני שהתפר מחברו, ועי"ז הו"ל עיקר הכלי, ולא רק חיבור.

ג. בדין מוכין שבכר אם מק"ט ואם הווי חיבור, בדברי הראב"ד והמג"א הלכות סוכה בזה, ופשטות הדברים ממתינו דלא הווי חיבור, ועוד ראיות לזה, בדברי הראב"ד באניצי פשתן, ואם טובלין הכר עם המוכין שבתוכו.

ד. שם מ"ב אלו טמאין משום מרכב, בתו"כ דהרובב על מו"מ נטמאו כדן מו"מ, ביאור מ"ט אוכף לא חשיב מיוחד למרכב, אם יושבין עליו ע"ג קרקע, או ע"ג החמור שלא בצורת מרכב, מצינו דסגי בשימוש עמידת קומפון לעשותו כמו"מ, ומ"מ העיקר נראה שיושבין על חמור כצורת הישיבה שהחמור מרכיב את הנוסעים, בברייתא דרי"ש ב"ג מדות מבואר דמרכב גרע ממשכב ומושב מפני שעשוי לסיבלון אחר ולא לנוח האדם, והענין דרכיבה מלאכה היא, ואין בה מנוחת מושב, אבל המורכבים ע"י החמור הווי שפיר יושבים, וצ"ל שנאקה מרכיבין עליה כמו על החמור, מן האמור נלמד דגם מרכב של ישיבה גמורה בדין מרכב, כמו כר הגמל וטפיטן של סוס שהוא כאוכף, ותלוי בישיבה של מנוחה או מלאכה.

ה. עירובין כ"ז א' האי מרכב ה"ד כו', לפי' תו' ודאי יש מרכב בכר שיושבין עליו, אלא שהוא בכלל מה ששנינו חוץ מן הראוי למו"מ, אבל גבא דאוכפא אינו ראוי למו"מ רק לתפוס בו והוא טמא רק משום מרכב, בקושיית הרא"ש והריטב"א בשם תו' איך יתכן שהאוכף טמא מושב והתפוס המחובר לו טמא רק מרכב, תירצו דנפ"מ כשנפרד התפוס מהאוכף, מיהו קשה דעיקר טומאת התפוס אינה מכח התפיסה בו, דהא בעינן שיהא רובו נסמך עליו

טז. שם הנסרים שבמרחץ ששיגמן, הר"ש והרא"ש פי' שהחליקן ובפשוטו עטפן בשעם שיהיו רכין ונוחין לעמוד או לישב עליהם, ובפיה"מ שחיברן יחד, ואם ר"ע לטעמיה בכופת ואינך, בדין מדרס דעמידה.

יז. שם קנקלין כו', הקנקל כלי מנוקב ומעשנין בו הבדים בבשמים וכיו"ב וכיון שהוא פתוח מן הצדדין אינו כלי קיבול, וענין בית קבלת כסות צ"ב, שהרי הכסות מונח על הכלי, ואינו נסמך על הדופן, ומיושב טפי גרסת כוסות, והיינו שרגילין להניח כוסות עם מים או מי בשמים, והעשויה ככורת היינו שמגלגלין אותה בשעת העישון ולכן לא שייך בה כלי קיבול שמתהפך.

יח. תוספתא ב"ב פ"א ה"ד ישיבת הקרון כו', בפשוטו מיירי בדף שמחובר לקרון או לאחוריו הקרון, ומהו הזהב שלפני המטה.

יט. שם בתוספתא דפין שחובטין עליהן כו', לכאורה הו"ל פשוטי כלי עץ, ואפשר שגם יושבין עליהם, שם מכבש של שרף כו', בפשוטו הקיבול אינו לרצון, דיותר נמתח כשהוא חלק, ובפי' הרמב"ם שעשוי למלאת.

סימן כט

בדיני מרכב, ובפכ"ג לפי סדר המשניות

א. פכ"ג מ"א הכדור והאימום כו', יעוי' סנהדרין ס"ח א', והתם הנדון אם העור הזה נקרא כלי קיבול, ואם טובלין סתומין הר"ז מוכיח שאינו כלי קיבול, ובזה השיב ר"א שאין זו סתירה דטמאין מפני הקיבול ואעפ"כ טובלין סתומין, והכא הנדון בנקרעו ונגע במה שבתוכן, אם זה חיבור לכלי, ולענין חציצה ודאי דלא חייצי שהרי א"צ שיבואו בהם המים, ולא נשתנה ד"ז ע"י הקרע, וצ"ע בר"ש שפי' דר"א ורבנן פליגי בדין חיבור ובדין חציצה, ויש להסתפק בנדבוקו השער והמוכין לכדור בפנים אם צריך ראוי לביאת מים.

ב. שם הכדור, לענין שאינו חיבור אין חילוק בין עור לבגד, שם והאימום, יש אימום של גודלי

גרסת הריטב"א כל התפוסות והלשון מיושב, אבל צ"ב איזה תפוסות יש עוד, שם מ"ג תפית של חמור כו', פי' קמא דהר"ש לא נתפרש, ולפי' בתרא השליבות רחוקות, ואם יעשה נקבים סמוכין ויכול לקרב השליבות זל"ז יהיו ראויין למושב, האם בשינה ופרץ טמא מרכב או מושב, טהור דמתני' היינו לגמרי, ולכן הפריד בבא זו מלעיל, לשון תפית לא נתיישב היטיב.

ט. שבת ס"ו א' מתני' ואם יש לו בית קיבול כתיחין טמא, ביומא מוכח כפרש"י, וביאור פלוגתא דאביי ורבא, בדברי רש"י מ"ט לא חשיב קבלת השוק כלי קיבול, ומ"ש מכל בגד שניטל ע"י האדם ומגין ומק"ט, בדברי הר"ש פט"ז מ"ו ובמפרשים שם, ובחזו"א בזה, מהו לשון בית קיבול כתיחין ומ"ט לא סגי במניח כתיחין במקום שהשוק נכנס, שם גמ' אמר אביי טמא ט"מ כו', דיוק לשון המשנה לאביי ורבא, שם אמר רבא מנא אמינא לה כו', איך מתפרש הראי' לרש"י, שם הכא לא סמין עילויה, האם פליגי במציאות או בסברא, בדין הליכון של זקנים שהוא טמא ואינו כמקל.

י. שם מ"ד המטה והכר והכסת של מת, פי' שמיוחדת להוציא בה מתים, ושיבת המקוננות ג"כ משימושי המטה, שמשמשת לחיים ולמתים, ור"מ סבר שנעשה רק למתים, ועי' ב"מ פ"ט ה"א כע"ז במטה שכורמין עליה את הכלים, בטעמא דט"מ לר"מ מפני שיושבין עליה באקראי והו"ל משמשי אדם ומשמשי, בביאור המשנה פכ"ד מ"ח שלש מטות הן.

יא. שם כסא של כלה כו' אמר ר' יוסי אין בהם משום מושב, בכסא של כובס מובא בתוספתא שהלכה כר"י דכו"ע מודו לזה, ובביאור הטעם שטמא ט"מ, ולא מצאנו חולק על ר"י בכסא של כלה ומשבר של חיה, בביאור התוספתא דשלש מטות ושלש עריסות, וכבר נתבאר בזה לעיל סכ"ח סק"ח.

יב. שם מ"ה החרם טמא מפני הזוטר, משמע שהחרם שטוח כסדין ותופסין בקצותיו והדגים

כמ"ש בתו"כ, וע"כ דכיון שהוא מחובר לאוכף הר"ז כנסמך עליו, ולכן לא מסתבר לפרש טומאת התפוס כשהוא נפרד, ונראה דגם במחובר לאוכף כיון שאינו משמש למושב אלא למרכב אינו חיבור לו לטמא כמושב אלא כמרכב.

אבל ר"ח גרס בגמ' ולטעמך מי לא כתיב כו', ולפירושו כל שיושבין עליו דינו כמושב, ולא חשיב מרכב אלא התפוס שתופסין בו או יושבין עליו, והדברים צריכין יישוב דעיקר הוכחת הגמ' מהא דמצינו מרכב שהזב נישא עליו ואינו ראוי למו"מ, ולפי' ר"ח הרי רק מה שאינו נישא עליו נקרא מרכב, גם תמוה לומר שהמקשן לא ידע מהו מרכב כלל, ועוד הוכחות דגם מרכב שיושבין עליו דינו כמרכב.

ו. בספר מרן זללה"ה סכ"ז סק"ח ט', כתב דזב שרכב על גבי בהמה והי' תחתיו מו"מ דינו כמשכב, וד"ז מבואר בתו"כ, עוד כתב דאי לאו קרא הי' מרכב טמא כמושב, ואין נראה כן בברייתא דרי"ש, עוד כתב דיש טומאת מרכב בלא השענת רובו, ובתו"כ ורמב"ם מבואר דבעינן רובו, וכ"מ בדבריו בסמוך דדינם שוה לאופני הטומאה, עוד כתב דגבא דאוכפא אינו חיבור גמור, ולמש"כ אינו נטמא רק מכח חיבורו לאוכף שישב עליו רובו.

ז. שם זריז האשקלוני, חגורה של האוכף שיש לה חשיבות לעצמה, ולכן נפרדת מן האוכף לדין מרכב, שם ומדוכה המדית, פי' בו מין אוכף וצ"ל שאינו ראוי לשיבה רגילה רק לרכיבה, ועוד אופנים בזה, אבל בעץ תלוש לא שייך לשון מרכב, וצ"ע בר"ש בזה, בתוספתא דאר"ש שלשה מושב, שם ועביט של גמל וטפיטן של סוס, שניהם מין אוכף ואינם ראויין לשיבה נוחה, שם ר"א אף טפיטן כו', ל"ג אף, ואי גרסינן יש לומר דלא כל טפיטן טמא רק של אלו שמשמשין בו בקומפון, בביאור טעמיהו דרבנן, שם אבל אוכף של נאקה טמא, הוכחות דטמא מושב קאמר, ובביאור הענין.

ח. שם בר"ש תניא בתוספתא האוכף כו', ביאור ענין התפוס שלו, שם ושאר כל התפיות כו',

שאינן להם פנים, ולפי שתי המחלוקות דר"מ ור"י
הא בהא תליין, דלר"מ בעינן דוקא תוך גמור ככ"ח
ושא"א להפכו, ור"י סבר דבאפשר להפכו בעינן תוך
גמור ככ"ח, אבל בא"א להפכו כל שיש לו פנים
פניו היינו תוכו, שם וכן טבלה כו', לר"י איצטריך
דחשיב הצד החלק תוך, אע"פ שאין ניכר הפיכתו
כשלחן, שם בתוספתא מה הוכיח ר"י ממנהג
הכהנים.

ד. שם מ"ב המרדע כו', בשני כלים שיש להם תוך
נדון כל אחד כאחוריים לשני, אבל באין להם תוך
ס"ל לר"מ שהם ככלי אחד או שלא חילקו אלא
דומיא דכ"ח, יש לעי' מה הדין לר"י בנגע בעץ ולא
בברזל, ולכאורה ה' נראה דמגביו והוא טהור, אפי'
בתוך שבעה לחרחור, ושיעור שבעה נאמר בנטמא
חרחור, במה שמבואר בתוספתא דנפלו משקין לתוך
כפה של זומא לסטרא הכל טמא, ובמזלג רק חציו,
ובמרדע תרוייהו חציו, בדברי הרמב"ם שיד החרחור
כתוכו, שוב חזרנו מזה והעיקר שבנטמא המרדע
נטמא הדרבן או החרחור, ונתבאר בזה כמה חילוקי
דינים, שם במשנה אלא לשירים, ביאור הדברים.

ה. בדין זומא לסטרא לר' יהודה אם ה' מודה
לר"מ ונפ"מ לר"ש בזה, בדינים שבתוספתא אם
מתיישבים אליבא דר"מ, ובחז"א בכ"ז.

ו. שם מ"ג מדות יין ושמן כו', יעוי' ברא"ש, ויש
לפרש טעמיה דר"י כיון שמשקין דבוקין בהן
חיישינן שמחובר מגבו לתוכו, או דחיישינן שיתחבר
כשישתמש בתוכו, ולכן לא רצו להקל כאן שיהא
תוכו טהור, עוד יש לבאר שמשתמשין במדות ע"י
שאיבה מהחבית, והרי בכל אלו שימוש תוכן
ואחוריהם ביחד, ולכן לא חילקו ביניהם, דכיון
שאחוריהם טמא ממילא נטמא הכל, והנה מבואר
במתני' דלר"ש לכתחלה לא ישתמש בתוכו בלא
טבילה, ומזה יש להבין טעמיה דר"י שאף בדיעבד
החמירו שיהא טמא, דברי ר"ש מתפרשים כך, יש
להם אחוריים ותוך לענין שאם נטמאו מאחוריהם מה
שבתוכן טהור, אבל לכתחלה לא ישתמש בתוכן עד
שיטביל, וצריך להטביל גם את תוכו מפני
שחוששים שגם תוכו נטמא, ויש אפשרות לפרש

נשארין בתוכו, וזוטו טמא משום אריג בלא קיבול,
ומוכח בפכ"ח מ"ט שנקבי החרם קטנים, ולא
נתפרש למה עושין זוטו בנקבים קטנים, הרי גם
בנקבים הגדולים אין הדגים יוצאין, שם הרשתות
והמכמרות, מיירי בכלי קיבול, ומבואר בגיטין ס' ב'
שקונין הדגים בתוך של הרשת, וצ"ע בר"ש שכתב
מיני חכה, שם והמדף, לפי' הגאונים שהוא מכסה
את החפירה בפילתו צ"ע דהו"ל פשוטי כלי עץ,
ובבהגר"א בזה, וענין פלצור הוא מלא נקבים
כמבואר בספרי זוטא, שם והאקן, כו', היכי מיירי
שאינן להם תוך, ובביאור הפסוק ככלוב מלא עוף,
וענין סל של צידי דגים, שם ומצודות הסכרין, היכי
מיירי.

סימן ל

בדיני אחוריים ותוך

א. פכ"ה מ"א כל הכלים יש להם אחוריים כו', ענין
אחוריים ותוך הוא דבר מחודש שהמציאו חכמים
גזירה משום משקה זב וזבה, ועשו היכר בגזירתם,
ועצם הרעיון נלמד מכלי חרס, וחילקו רק בגונא
דמחולק בכלי חרס, ור"י חילק גם בכלי שיש לו
פנים שניכר מה תוכו ומה אחוריו, ועוד בביאור
הענין עפמשנ"ת בס"א ס"ק י"ד וסי"ח סק"ז, דין
אחוריים ותוך גם בכלי מתכת ובגד.

ב. שם כל הכלים יש להם כו', פלוגתתם בכלי
שאפשר להפכו אם יש קולא באחוריו, בביאור
ענין תוברות דר"מ אם צריך שלא יהא אפשר להפכו
או דסגי בהיכר שזהו הצד הפנימי, כמו אימרא של
חלוק, בדין נטמא מאחוריו והפכו שעכשיו הפנימי
טמא, מה דינו של הנוגע בגבו, לר"מ כשאין
תוברות נטמא גבו הכל טמא.

ג. שם השלחן והדולפקי יש להם כו', תיבת אחוריים
בדר"מ צ"ב, יש לעי' איך מתיישבים דברי ר"י
עם הכלל דכל שיש לו תוך בכ"ח, וי"ל דהכלל רק
במדרסות, כיון שאין להם פנים ליחשב תוך, ומ"מ
קשה דלא דמי לתוך דכ"ח, וי"ל דנפ"מ בכלי
שאפשר להפכו, וזוה דוקא יש לו תוך בכ"ח יש לו
אחוריים, כגון כרים וכסתות ולאפוקי שטיח וסדין

וצריך להטביל האחרים קודם שישתמש בתוכו, וראיות לכאן ולכאן והראשון עיקר.

ז. שם מ"ד הרובע וחצי הרובע, שניהם חקוקים בבקעת, וגובהן שוה אלא שאחד צר ואחד רחב, ותלמידי ר"ע הקשו שהצר כאחרים לרחב, ונראה שהקשו רק על הדופן המפריד ביניהם ולא על הדופן החיצוני של חצי הרובע, שם א"ל של כת קודמין היא, פ"י שזו שאלה של הראשונים, או שכבר נשאלה כן בדורות הקודמין והשיבו כך, ויותר נראה דהכונה לגנאי זו שאלה של קודם שלמדו, בביאור צורת רובע וחצי הרובע, ועוד בביאור שאלת תלמידי ר"ע, ומה הדין בשרץ בכלי חרס כה"ג.

ת. שם מ"ה נטמא הרובע כו', לכאורה משנה ד' מיותרת, ואפשר דכיון שלא נאמר לפני ר"ע כלשון מ"ה רק כלשון מ"ד לכן דקדק לשנות דברים כהוייתן, שם ואח"כ אין חולקין את הגבין, בטעמא דמילתא בפיה"מ ועוד, במ"ש אאמור"ר זללה"ה דנטמא תוך הרובע ונחלקו הגבניים ע"י התוך, אינם מתחברין ע"י מגע נוסף, בלשון המשנה מ"ט אמרו גבין ולא אמרו אחוריים.

עוד בענין רובע וחצי הרובע, מה שנקטנו בנטמא הרובע שהדופן האמצעית שבתוך חצי הרובע אינה מטמאה, שו"ר שאין ד"ז פשוט, בדברי הר"ש והרא"ש יכולין להתפרש לריב"נ, ובסברא אין לטהר את הצד הפנימי לרבנן, ובפשוטו ת"ק וריב"נ פליגי, דת"ק השווה משקין לשרץ בכ"ח, העולה לדינא, ומ"מ העיקר שגם לרבנן פני חצי הרובע טהורין, ונתבאר בהוספה לס"א ס"ק כ"א, כ"ז לפי מה שנקטנו שהרובע וחצי הרובע בגובה שוה, אבל אם הרובע גבוה מחצי הרובע לא הוצרך התנא להזכיר כאן ענין דופן אמצעית, וכמה פרטי דינים לפ"ז, שוב נתבאר בסוף סק"ז ענין הרובע וחצי הרובע, ושהם בגובה שוה.

פ"ב מ"ז ריב"נ אומר חולקין כו', יעוי' משנ"ת לעיל מה הדין לרבנן, ועפ"ז יתפרשו דברי ריב"נ, בדברי התוספתא בנפלו משקין על דופן האמצעי, ואיך חולקין את הגבין לריב"נ, והגר"א הגיה דנדון

כאחרים לריב"נ, אבל לפנינו מבואר שיש חילוק בין הרחב לשפה החיצונה, ואין מובן איך חולקים הדופן האמצעית, ואין נראה כלל לומר דדופן האמצעית כתוכו דמיא, אע"פ שיש סברא שהוא כמחיצה בתוך הכלי, ע"י פ"ד מ"ד, וניחא הלשון נדון כאחרים שכאן נדון כתוך, מיהו אפשר שכאן צ"ל נפלו על הרחב שלו מנגבו והוא טהור, אבל לרבנן דין דופן אמצעית כשפתו החיצונה, [שוב נתחדשו בזה דברים ונכתבו בהוספה לס"א ס"ק כ"א כ"ג], שם אם יש לה לזבו כו', גם במשקין מחלקין כן כמו בכלי חרס, וע"י לקמן פכ"ו מ"ב בדין כיס בתוך כיס, ובמשנ"ת ס"ק י"ז מ"ש מטבילה.

ט. שם וכשהוא מטביל כו', פ"י אחר שנטמא תוכו, ובא להטבילו, מהא דקתני הכא וכשהוא מטביל יש לדקדק דמודה ר"מ לרבנן שיטביל כולו, בדין מטביל את כולו בדרבן וחרחור וזומא ליסטרו, ומ"ט נשנה רק כאן, ומ"מ סתמות הדברים שאינו מטביל כולו, בביאור ענין טבילת אחרים לחוד, בטעמא דהקלו שלא יטמא אוכלין נדה ז' א'.

י. שם מ"ו כני כלים כו', ביאור פרטי הדברים, ובלשון הכלים מקבילים אי קאי על הידות או על הכלים, שם מנגבין והן טהורין שעיקר שימושן לתוך של הכלי, ולכן אין לטמאם עם האחרים ולטהר את התוך, שם מנגבין כדין גב כלי חרס, גרסת לקבל רמונים ט"ס ולא נמצא בראשונים כלל, שם על מקצתו כו' אפי' על הידות, שם אחריו במשקין בין מחמת שרץ בין מחמת ידים, בתוספתא פ"ג ה"א מ"ט בנפלו משקין על הרחב של הטבלא דהיינו צדו מנגבו והוא טהור, ומ"ש משפת הכלי למעלה.

יא. שם מ"ז כל הכלים כו' בית הצביעה משמע שזה שקע בדופן הכלי שמכניס ידו שם, ואין לו קולא דיד ואוזן כיון שזהו הדופן עצמו, לשון בית הצביעה פירוש בית התפיסה או בית הכנסת האצבע, ונראה דגרסינן הצביעה, ושמואל חידש דמתפרש כמו הצביטה, וכ"מ בערוך, בביאור דברי שמואל ור' יוחנן חגיגה כ"ב ב', דין בית הצביטה הוא בהני שיש אחרים ותוך, ובטעמיה דר"י

דבוראי נגעו ג"כ לא חשבוהו כשותה משקין טמאין, וזה מוכח שהרי שפתו למעלה כאחוריו, שם בקומקום דקתני וחזרו לתוכו, דמשום נצוק לא הוי חיבור.

טו. בקצרה ענין בית הצביעה שהקלו לחשבו כיד ואוזן לענין ידים בלבד, אבל בעיקר הדברים דינו כאחורים, שהוא נטמא מכח אחורי הכלי ואחורי הכלי מחמתו, ומ"מ בטומאה הנפגשת בידים וביה"צ הקלו, בביאור דברי ר"מ ור"י, וביאור הספיקות שבירושלמי.

טז. שם מ"ט כלי הקדש כו', בדברי ר' יוסי בתוספתא שמיותר להזכיר בית הצביטה, כיון שאין להם אחורים ותוך, ואין מתיישב הלשון לר"מ, ובדברי הר"ש שכתב דלר"י לא שייך שיהא קדש בכלי כזה, שם אין מטיבילין כלים בתוך כלים לקדש, מאי שייטיה הכא.

יז. פכ"ו מ"ב כיס בתוך כיס כו', מיירי בכיס של עור קטן בתוך גדול ככוס בתוך ספל, והוא תפור בשוליו לכיס החיצון, ואין הפנימי כדופן אמצעי של חיצון, וכשהחיצון עורך על הפנימי נחשבין המשקין שבפנימי כבתוך החיצון, דכיון שהוא מחובר לחיצון אינו חוצץ ליחשב ככלי אחר, אבל מהחיצון לפנימי הרי הפנימי חולק רשות לעצמו, ובביאור החילוק בין כיס לבית תבלין של עץ פ"ב מ"ז, בדין נטמא פנימי מאחוריו אם פוסל אוכלי תרומה, או שדינו כתוכו של חיצון.

סימן לא

בדיני כלי עור שנעשין ע"י קשירה, ובדיני סנדל ומנעל ועוד, (בפרק כ"ז)

א. פכ"ו מ"א סנדל עמקי כו', לת"ק החידוש לאפוקי מדר"י, שנצין הם הרצועות, והכיס עשוי מעור פשוט שמתכווץ ע"י הרצועות שבלולאות, וכע"ז סנדל עמקי, בפשוטו משנה ב' דלא כר' יוסי, והמפרשים לא כ"כ, וצ"ע מ"ט טהור לר"י הרי הדיוט יכול להחזירו, ובפשוטו הלכה כרבים דלא כר' יוסי, ולפ"ז ניטלו שנציו טמא לכו"ע נפשט

בתוספתא שאם יש יד או אוגן אין קולא דבית הצביעה, ענין בית הצביעה נתבאר במ"ח בדברי ר"י כיצד היו ידיו טהורות כו', שכדי שלא יטמא את הידים הקלו שאינו חלק של גב הכלי, והגדון במשקה טופח שבבית הצביעה שנטמא מכח אחורי הכלי, וביארו בתוספתא דביבש אין ידיו מק"ט כלל, ור"מ מוסיף שאפי' ידיו טמאות אינן מטמאות את בית הצביעה, כשהמשקין בבית הצביעה, ובכלל דמילתא שכתב בזה.

יב. שם בתוספתא שבר"ש משקין טמאין כו', פי' דאחורי כלים אינו מטמא אוכלין ולכן צריך לדון בשיש שם משקין שטומאתן מדין אחורי כלים, שם משקין טהורין כו', דהיינו כשאחורי הכוס טהורין, שם נטמא המשקין, פי' שהכלי מק"ט ממשקין שאינם ידיים, שם רמ"א לידיים כו' משמע דרישא ככו"ע, וצ"ע בדעת ר"ע בכוס, שם א"א לומר במלא משקין כו', פי' דנגיעתו במשקין אינה מתייחסת לבית הצביעה, שם בירושלמי דבית הצביעה כבית מטבחים ע"ש.

יג. שם במשנה ר"ט אומר כו' רע"א כו', הראשונים פי' דפליגי את"ק שאמר כל הכלים, ולפ"ז אפשר דר"מ ור"י כת"ק שהרי לא הזכיר מפני שראשון ראשון נטמא בפיו, אבל לעומת זה הם ג"כ הזכירו כוס, ובתוספתא נשנו דבריהם בתר דברי ר"ע, ושנו בכוס, והר"ש כתב דסיפא דמ"ח דלא כר"ע, שם רט"א לעריבה גדולה של עץ, פי' שא"א לנשאה ע"י יד ואוזן ובהכרח להשתמש בבית הצביעה, ומ"ט הזכיר של עץ.

יד. שם מ"ח כיצד היו ידיו טהורות כו' סתמא כר"י, שם אינו חושש שמא נטמא כו', הגר"א פי' דתיתי קאמר שאינו נטמא מביה"צ, ואין לחוש שנגע חוצה לו, ובמשנה אחרונה פי' שאין לחוש לטומאת ביה"צ, ולשון שמא לא נאמר על ספק, אלא כלפי חוששין אומרים שמא, שם ה' שותה בכוס כו', פי' הר"ש דזה דלא כר"ע וכ"כ הגר"א דלא קאי אכיצד, שם חזר וטימא כו', א"צ לחזור כדי לטמא, כיון שהם חיבור, וכתב מרן זללה"ה

דינים, והתם מסיבה צדדית שמשתמשים בהם נעשין מדרס וט"מ, ולא משימוש פרקלינין, ומצינן למימר דמתני' ר"י דתוספתא.

ו. שם וכל בית אצבעות טהורות, דלא חשיב מלבוש לאצבע, שאין זה תועלת לאצבע, שם חוץ משל קייצין כו' פי' קוצצי תאנים, וראיות לזה, ודרכן ה' לקחת עמהם אוג שהוא חמוץ כדי להפיק המתיקות, ודכוותה ברכות מ"ד א' שמוציאין לקוצצי תאנים ספלי טרית, ולא שייך לפרש שמוציאין טרית, ולא לפרש לוקטי קוצים, ולא שוטחי תאנים, שם נקרעה כו' בטעם שיעור זה.

ז. שבת ק"ב ב' מאי לאו ל"ש פנימית כו', יש לעי' לרבנן מי נחא הרי בנפסקה פנימית וחיצונה שוב אינו ראוי לשימוש, וצ"ל שנפסקה חיצונה ותיקנה וחזר ללבוש עם התיקון, וכשחזרה ונפסקה פנימית עדיין מק"ט, כיון שייחדה לשימוש עם התיקון החיצוני, והגרא"מ הורוויץ ז"ל פי' ע"ד זה ברייתא אליבא דר"י, ויישב בזה קושית תו', היכי משכח"ל שתהא טמאה מגע מדרס, ואיך מתיישב המשנה בד' אזנים ותרסיותם, בפי' ר"ח שעשה שתי אזנים ומשתמש באחת וזה דוחק.

ח. ברם עיקר פרש"י בסוגיא לא נתיישב, איך יתכן שא"א לתקן סנדל שנפסק ויחזור כדמעיקרא, עד שישליכוהו מפני הגנאי, ומה גדול הגנאי כ"כ, והרי בגמ' מבואר שחס עליו ולכך התירו לו בדלא מינטר, ואם אינו ראוי כעת מ"ט מק"ט ע"ש התיקון, סו"ס עכשיו אינו כלי, ועוד תמיהות רבות.

ונראה מפ"י ר"ח שתרסיות ואזנים הם עצמם חופין את הרגל, וכן פרש"י ביבמות ובפ' במה אשה, ובצד הפנימי הרגל זקופה ואין הרצועה תופסת הרגל יפה, ועוד שאין הרגל נוטה ליפול לצד פנים רק לצד חוץ, אבל כשיהפכנה תוכל רצועה זו לתפוס את הרגל בלא תיקון נוסף, שאינה נשמטת אם לא תכופף את האוזן לגמרי ותצא לחוץ, אבל לצד פנימי א"צ שמירה, ודי לה בחוטם ועקב ואוזן חיצונה, ועוד יישובים רבים בהבנת כל הסוגיא, ואיך מועיל לחליצה, ומ"ט פשיטא לן לרבנן

פלוגתא דר"י ורבנן, נפשט ונשאר שניצו צ"ע מה הדין לרבנן, בדין אבדו שניצו לר' יוסי.

ב. שם רי"א אף כפיפה מצרית, יש לעי' במאי פליגי, ואם פליגי רק אם הוצרכו למנות כפיפה מצרית, נחא דרשב"ג אמר כיו"ב, דרבנן פליגי עליה בדינא, שם אר"י והלא ל כל הכלים כו', באמת אין חולק בזה על ר' יוסי, ולת"ק מנו אותם לאפוקי מדר"י שטמאין כשהם מפורקין, שם אבל אלו כו' היינו הכיס והסנדל ולא הרצועות, שם לא אמרו אלא בכפיפה מצרית כו', מה הפירוש שאין האומן יכול להחזירה, דלכמות שהיתה אינו יכול, או שלהחזירה אינו יכול, פירוש שצריכה פעולת קליעה כחדשה, במקום שנתפרקה, וזה לא מיקרי להחזירה, הא דנטמאת במעשה הדיוט פשיטא, ונראה שאין חילוק בין נטמאו לקבלת טומאה, בביאור החילוק בין שמעתין לההיא דאביי שבת נ"ח ב'.

ג. שם מ"ב כיס של שנצות כו', לעיל נתבאר דמתני' רבנן היא, ובניטלו שניצו לא גרע מצרור המעות לר"א, שם נפשט טהור, לר"י טמא, ומודה ר"י בצרור המרגלית דלית ליה שנצין, שם טלה עליה את המטלית כו' ביאור הענין שחיבור המטלית מונע העור מלהתפשט, ולכן קתני מלמטן דוקא.

ד. שם צרור המרגלית כו', באופן עשיית הכיס הזה, ונפשט טהור אף לר"י, בביאור התוספתא דפשוטו טהור, צ"ע למה צרור המרגלית טובלין כמות שהן, ויתכן שהוא קבוע כן, באופן שרואין המרגלית בצדה העליון, שם צרור המעות כו' במאי פליגי.

ה. שם מ"ג כף לוקטי קוצים כו', היכי דמיא, הרי כל כפפה שלובש ראוי לטמאותה, וצ"ל שאינו מתלבש על גופו, שם הזון והבורכיר טמאין, פי' איזור ועור המתלבש על ברכיו, הנדון אם חשיב כלי קיבול או שטומאתו משום מלבוש, שם והשרוולים טמאין, למה לא מנה אותם ביחד עם הזון והבורכיר, או משום שהם מדרס, או משום דדמו לפרקלינין, שם והפרקלינין טהורין, לעיל פכ"ד מט"ו מחלק ג'

רצועה, וניחא לשון ניטל ונפסק, ועוד בזה, ונחלק לשנים על הסנדל קאי, וכגון שנשאר מחובר ע"י הרצועות, ובביאור ענין ניטל כף כולו טהור רובו טמא, וכמה אפשרויות בזה.

יג. שם סולים שנפסק כו' היינו סנדל בלי דפנות בעקב ולפניו, ונתפס רק ע"י רצועות, ולכן בכל מקום שנפסק טהור, שם מנעל שנפחת כו' ביבמות תניא במנעל נפרם ובסנדל נפחת, ומשמע דלא מיירי בשולים, אבל לא שמענו דפנות בסנדל.

יד. שם מנעל שעל האימום כו', ר"א סבר שהורדת הסנדל מהאימום היא גמ"מ, וברפוי מבואר שכבר נגמ"מ קודם לכן, אבל כשהוא מהודק ע"ג האימום ס"ל דלא נגמ"מ, וצ"ע בתוספתא מ"ט מטהר ר"א בנטלתו, ומהו ענין החזרתו לאימום, בבהגר"א בוז' בזה, מ"ט נקט שהאשה נוטלתו, וק"ל דלא כרש"ש, בתוספתא ב"מ פ"ו ה"א ממתי מנעל וסנדל מק"ט.

טו. שם כל חמתות צרורות כו', שעשה שוליה ע"י צרירת חוט תחתיה ולא ע"י תפירת שוליה, בביאור צרור שעה שבירושלמי שהכונה בצורת הצרור ולא בכונתו.

סימן לב

בדיני אריג, ובדיני שלש על שלש ושלשה על שלשה

א. שבת ס"ד א' מנין לרבות את החבק כו' למדנו שא"צ דומיא דשק, מיהו דוקא כשיש לו חשיבות של אריג, ובביאור הענין איך ילפינן דומיא דשק להצריך קיבול, בזמן ששק גופיה א"צ קיבול מפני שהוא אריג, בדברי התו' שכתבו שאריג צריך דומיא דשק, ובקושית הרשב"א א"כ למה צריך למעט חבלים, למדנו משמעתינ דבגד א"צ דומיא דשק מפני שהוא אריג, ויש עוד ביאור בזה, הדבר מפורש בתוספתא שבר"ש פ"ט מ"ח דאריג א"צ קיבול, שם תוד"ה ש"מ, י"ל דמהיקש ילפינן מה שנתבאר בכל אחד, אבל כאן יש סתירה בין

דכשרה לחליצה, ובביאור תרסיות ביבמות ובירושלמי, שם ב' נפסקה כו' נפלוג כו' ביאור הענין, ובאיזה אופן מיירי ד' אונים כו', שם שלא לשבור כו', בקושית תו' וכי באיזה מדרס נגע זה, ובמה שקשה בתירוץ.

ט. לענין הלכה קי"ל כו' יהודה וכ"ה בשו"ע או"ח, וצ"ע ברמב"ם, שם קי"ב א' איפסיק ליה רצועה כו', מנלן דמיירי בחיצונה, שם שקול גמי לח וכוונן עליה, האם הכריכה שמא יפול או משום הוצאה, ובירושלמי בזה, ואם צריך גמי בנפסקה פנימית, שם התם לא מינטר, ההיתר כדן מי שהחשיך דקתני עד שמגיע לחצר החיצונה, וכמבואר בירושלמי, ומיקרי גמי טלטול כלאח"י דרך מלבוש, ואפשר דבנפל מרגלו אסור להחזירו, ולמדנו מהירושלמי דה"ה רה"ר, ושגם ר"י מתיר.

י. לשון קצרה בביאור סוגיא דשבת ע"פ פר"ח, כו"ע מודו דכשנשארה אוזן חיצונה הרגל מתקיימת על הסנדל, שעיקר הסמיכה נצרכת לצד חוץ, וע"י קשיחות האזנים הרגל נשארת, ופולגתתם אם התפירות של הפיכת המנעל לרגל שניה משוי ליה מנא, הא דלא חזי במנא לכיסויי ביה היינו מפני שעומד לתיקון, והתירו כמו מי שהחשיך כמבואר בירושלמי, הא דמהני לחליצה היינו כשהפכו והחיצונה שלימה, סנדל שתיקנה הרי היא כחדשה מתוקנת.

יא. פכ"ו מ"ד סנדל שנפסקה כו', במתני' מיירי כשראויה לשימוש אחר שנפסקה אוזן אחת, ומשכח"ל בדאיכא ד' אונים לר"י, ולרבנן מפני שיכול להפכו, שם ותיקנה לכו"ע התיקון משוי ליה כחדש ואין בו חסרון, שם אבל טמא מגע מדרס כשנשאר הכלי בשלימותו אין לשאול באיזה מדרס נגע, ורק כשנעשה כלי חדש שייך לשאול כן, ובדברי הרא"ש והתו' שהטומאה משום חיבור לאוזן, שם לא הספיק לתקן כו' הראשונים ל"ג כאן טהור, וכונת התנא ללמדנו שכולם שוין בזה שאין כאן מנא.

יב. שם נפסק עקיבו וניטל חוטמו, מהו עקיבו ומהו חוטמו, ונראה שחוטמו מגופו של סנדל, ועקבו

אביי פליג בבגד לצורה ובעוצבא לקיצוע, ואפשר דרבא נמי פליג בפחות מגע"ג, בביאור ענין חישב עליה דמהני בפחות מגע"ג, דהיינו כלאחיה דמעילה י"ח א', בביאור ענין בגד שחישב עליו לצורה, בפרש"י ובפי' הרמב"ם.

ו. ר"ש פכ"ז מי"א תניא בתוספתא שלש על שלש כו' ולעולם אינה טמאה עד שיצניענה לבגד, יש לעי' למה גע"ג טמא מפני שעומד לעשותו טלאי לבגד, הרי השתא חסר בגמ"מ, ואטו עדיף מבגד שלם שחישב לעשות בו צורה שאינו מק"ט, ואפשר דתוספתא מטלית לבגד אינה שינוי במהות רק בכמות, ולכן שפיר מק"ט גם קודם שחיברה לבגד, וכן הדין בטע"ט למושב אע"פ שעושהו טלאי, מ"מ יושב עליו כשיעור מושב, ובדברי מרן זללה"ה בכ"ז.

ז. שבת כ"ט א' רב המנונא אמר כו' ביאור לשון קולי מטלניות, תוכן הסוגיא דאם ייחדו לבגד לא פקע, ואם לא ייחדו ולא השליכו, בזה נחלקו אם נטהר בייחוד לאלו, ביאור מה סבר ר"ע ומהיכן מוכח שחזר בו, בירושלמי מוכיח דמודה ר"א באשפה, ושם בירושלמי בטעמיה דר"א, בהא דס"ל לעיל כ"ח ב' דקיפול מבטלו מבגד, לא קי"ל הכי, מסקנא דשמעתין דבתרתי פליגי.

ח. בדין להדליק ברוב היוצא דלא שייך בנר חנוכה, ולא בנרות חלב שלנו, שמושחין הפתילה בחלב או שעוה, וכ"מ בריטב"א והאו"ז, וצ"ע בבה"ל ה' חנוכה, ובמ"ב ה' שבת.

ט. פכ"ז מי"א שלשה על שלשה באשפות כו', מה הדין בבגד ארבעה ובתוספתא ששק ועור ומפץ שזרקן לאשפה טמאין, ובפשוטו יש ללמוד מזה דה"ה בבגד בארבעה, ובדברי מרן זללה"ה בזה, שם בריא וצורר מלח, כשהבגד חשוב בטלה דעתו, ומה הדין בייחדו כשאנו בריא, שם בבית או בריא כו', ביאור ענין בריא ואינו צורר מלח, שם כמה מלח כו' בביאור פלוגתתם, שם רש"א שוין שלשה כו', הרמב"ם והרא"ש פירשו דלענין מדרס טהור בכל ענין, והדברים צ"ב בסברא ובלשון, ובפשוטו בא

הפסוקים ואין הדבר מבואר באחד מהם, ועי' הגז"ש הו"ל כנכתבו הכל בשניהם, ורק עי"ז נתברר.

ב. שם ס"ג ב' אמר רבא אריג כל שהוא כו', יש לעי' הרי כבר למדנו ד"ז מאו שק כדבסמוך, וי"ל דאי מהתם לחוד הו"א שצריך שיעור וא"צ קיבול, שם אריג ותכשיט כל שהוא, תכשיט מעץ ועור טהור וקמ"ל דמאריג טמא, שם ס"ד א' מוסף שק כו', זהו ענין מציאותי שמתקיים ד"ז בשק טפי מצו"פ, שם למאי חזי כו' דבעינן שיהא כלי שלם, ובביאור החילוק בין אריג כל שהוא לההיא דלאחיה מעילה י"ח א', דהתם כלי גדול מגרע האחיה.

ג. שם כ"ו ב' דכו"ע מיהת שלש על שלש כו', מה נתחדש בגע"ג טפי מאריג כ"ש, והענין דהתם במיוחד וכאן בסתמא, בדברי המלבי"ם בדרשא דוהבגד דבתו"כ יליף מיני' שילוח מחנות, כיון שהחסרון בגע"ג הוא דלא מייחד, א"כ שתי וערב גרע טפי, שיעור שלשה טפחים אין להצריך יותר, שם לעשירים לא חזיין שמשליכין אותם, אבל השימוש בפועל שוה לשניהם, מיהו שו"ר לדון בזה עי"ש, שם ואימא לרבות שלשה כו' פי' ולא נטמא שלש כלל.

ד. פכ"ז מ"א מוסף עליו השק כו' בביאור מ"ש הר"ש דאריג דעור טהור, שם מוסף עליו הבגד, בביאור מה נוסף בבגד על שק שאריג כ"ש טמא, וראיות דמטלניות שאין בהם גע"ג ג"כ מהני ייחוד, מעילה י"ח א' מתני' אר"ש מה טעם כו' משמש שבמשכב ואחיה לא דמו, שם תנא קצע מכולן כו', כמה דברים קשים לפרש טומאה בכל שהוא בעור ומפץ, ואפשר לפרש דהאי ברייתא לא קיימא אמתני' אלא אבגד ושק, ועוד בענין זה ובתוספתא ב"ב פ"ב ה"ג, שוב נתבאר בזה לקמן סל"ד סק"ד.

ו. זבחים צ"ד א' מאי ביניהו כו', בקושית תו' הרי מבואר במתני' דפליגי בעור משהופשט, ותירצו תו' דבעינן לאשכוחי גונא בבגד, וקשה א"כ מאי משני בעוצבא, ואפשר דאביי ורבא פליגי באופן שסגי בביטול מחשבתו אם צריך כיבוס לר"א, ולפ"ז

ור"י, וצ"ע במאי פליגי אם בטו"מ או מדרס, ואיך מתיישב ר"י לשיטתו, שם רג"א אלו ואלו טהורות, בתוספתא סברי ר"י ור"ש כותיה, וכ"נ דעת ר' יהודה שם, אבל מתני' בפכ"ד מ"ד דלא כותיה, בתוספתא בדין אנגלין ותיק הספר.

יד. פכ"ד מ"ד של ידים טמאה מדרס, הטעמים בירושלמי, וקמ"ל דחשיבא עשויה לכך ולכך, ובטעמא דטמאה מדרס באינה עשויה לרוב גופו, שם ושל ספרים, באינן מצוירות דומיא ידיים, ואתיא ככ"ה, בבאור הירושלמי מ"ט מותרות משום כלאים לרבנן, נראה דמטפחת שנותן בשעה שמסתפק טמאה מדרס, שם ושל תכריך נבלי בני לוי חדא קתני, ובטעמא שהזכיר לשון תכריך, בדין תכריכי המת בסברא נראה שמק"ט, ועכ"פ אין לשנות משנתנו במטפחות, ואין דרך מת במטפחת, בדברי הר"ש דה"ה שאר נבלים, ויש לחלק בין תיק של עור למטפחות של בגד, יש לעי' מ"ש מתכריך הכלים דלעיל משנה י"ב, ומצינו תכריך ארגמן בפכ"ז מ"ו שהוא טמא, ובביאור הדברים.

טו. פכ"ח מ"ח בגדי עניים כו', שלש גרסינן, וכמו שביאר הר"ש מהתוספתא דמיירי בבגד שבלה וכולו מחובר, אלא שיש נקבים רבים מחמת הבלאי, ובפחות משלשה אף בשל עשיר טמאין, צ"ב בגדי עשירים לעשירים מאי אתא לאשמעינן, בפי' הרמב"ם שעשה בגד ממטליות קטנות, בדברי הרמב"ם בטומאת צרעת ובפכ"ב ה"כ, הראשונים בשבת ועירובין גרסי במתני' שלשה על שלשה, ולא ראו התוספתא, ולפ"ז אין הגמ' שבת מ"ז א' מיושבת יפה, בשו"ע או"ח סי' ש"ח סי"ג כתב דפחות מגע"ג הוי מוקצה, ובפשוטו זהו השיעור אף לעשירים, אבל האחרונים לא כ"כ, ולפמש"כ גע"ג לכו"ע לא הוי מוקצה, פחות מגע"ג לכו"ע הוי מוקצה, ונפ"מ רק בבגד שבלה, ובדין גע"ג באשפה, בקושית הראב"ד מ"ט כאן לא אזלינן בתר עניים, ובעלמא אמרו חזו לעניים, ובפשוטו בעלמא מוכחין דלא בטלה דעתו, וכאן הדבר תלוי במציאות אם השליכו או לא, בתוספתא דבעינן רוב שפתותיה קיימות, ובדברי רשב"ג שם.

לומר שאף באינו בריא טמא כמו גע"ג, ועדיין הלשון צ"ב, ובדברי מרן ז"ל שהזכיר לפרש דקמ"ל שגם גע"ג צריך שיהא בריא.

י. פכ"ז מ"א בתוספתא שבר"ש שם, שלש על שלש שנמצא כו', ההוראה לבעה"ב עצמו, שם שכל הבית מן המוצנע, איך זה מתיישב עם הגמ' שבת כ"ט ב', שם או בכסותה כ"ה בתוספתא לפנינו, וגר"ש צ"ב, וברמב"ם ור"ת שהזכיר תחובה או תלויה בבגדו, שם בשאר אופנים שבבריתא, ומהו יצניענה לבגד.

יא. פכ"ח מ"א שלש על שלש שנתנה בכדור כו', אפי' נטלה מהקופסא נטהרת, שם או שעשאה כדור בפ"ע טהורה, למה אינה בדין כלי קיבול, וי"ל שאין לה צורה רק עוטפין אותה ותופרין, א"נ מיירי שגלגל הבגד על עצמו, וכ"נ בפי' ר"ש, וענין התפר ממעטו לפי' ר"ש ולפי' הרמב"ם, ולשון המשנה כהרמב"ם, לכאורה בבא דרישא בעשאו כדור בפ"ע מיותרת, וישוב לזה, הא דעשאו כדור נטהר ע"י מיעוט התפר אתיא אף לר"א דמ"ב דתפירה הויא מעשה, שם אבל שלשה כו' בדברי הראשונים שנשאר ט"מ, ומה שמיושב לפר"ש דטהור לגמרי, ובמיושב כהראב"ד שבנתנו בכדור טמא רק ט"מ.

יב. שם מ"ג העושה אספלנית כו', יעוי' בתוספתא, ונראה דבגע"ג לכו"ע טהור ופלוגתא דרשב"ג רק בשלשה, וא"צ להוסיף חכמים בתוספתא, שם מלוגמא, ביאור ענין רטיה ואספלנית ומלוגמא, שימוש רטיה אינו כבגד ומשעה שבלע הסממנין הוחלט הבגד לשימוש זה, ואע"פ שמכבסו וחוזר להשתמש בו, לא חזר לטומאתו, מתני' בשלשה על שלשה אבל משכח"ל גם בטע"ט שקיצען למושב.

יג. שם מ"ד מטפחות ספרים בין מצוירות כו', ענין ט"מ ביאורו בירושלמי כלאים מפני שמחמם ידיו בהן או שעושה אותן כמין כלי קיבול, ויש לפרש דמצוירות הם קטנות ועשויות רק כפי רוחב הספר, וצ"ע טעמיהו דב"ש, ובדין כפה דבסמוך מ"ה מ"ט טמאה ט"מ, ואפשר שהיא כלי קיבול, ובסנהדרין מ"ח א' וברש"י שם, מיהו בתוספתא פליגי בה ר"מ

מטה שלא ייחדה למושב, ובדין מפץ של ייחדו למושב בלבד, יש לדקדק למה לא הביא ר' אילעא ממתני' דכלים פכ"ד מ"י.

ג. שם ב' מפץ שטמא בזב כו', בסוגיא דב"ק מוכח שמפץ נעשה אב הטומאה באהל המת, ואין רמז לחילוק בין עץ לשיפה וגמי, וגם קשה ליישב כן הגמ', והדברים סתמן כפירושן שכל היוצא מן העץ שוה לכל הדינים, ואין שום חילוק בין עץ שיפה וגמי לשאר אילנות, שם ואמאי הא ל"ל טהרה במקוה, בקושי תו' מב"ק כ"ה ב', ויסוד דבריהם ע"פ פרש"י עירובין ק"ד ב', וכבר העירו שבירושלמי ותו"כ יש דרשות אחרות, וליתא להאי כללא דכל שאין לו טהרה במקוה אינו נעשה אה"ט, ואתיא הגמ' בכל מפץ כפשטה, וכ"כ הרמב"ם פכ"ד מ"י בשם הר"י מיגש וכ"כ בשטמ"ק ב"ק בשם הר"ר ישעיה, והרמב"ם כתב דמפץ בט"מ דרבנן, שם א"ל ר"ח כו' פ' בעץ עם כלי קיבול יש טהרה במקוה משא"כ חרס, א"ל רחמנא כו' אדרבה כו' ביאור הענין, שם מי לא עסקינן דיחדינו כו', מה נלמד מלשון זה אם כפר"ת או כפי' ר"י.

ד. העולה לדינא.

ה. פכ"ד מ"י שלשה מפצות הן, במה שהזכיר ישיבה ולא שכיבה, בטעמא דשל צבעים ט"מ אע"פ שהם פשוטים, דברי הר"ש במפץ של עץ לא נתפרשו, וכמבואר איפכא בתו' שבת ובב"ק, ובטעמא דשל גתות טהור, ובפי' ר"ש בזה.

ו. סוכה כ' א' תנן התם כל החוצלות כו', לרשב"ל מיירי במחצלת גדולה, ובדאיכא גדנפא, ומ"ט לא נוח לפרש בגדנפא גם בשעם וגמי, וע"כ של שעם וגמי בקטנה ושל קנים בגדולה, ותרוייהו רק מיקרי ויתיב.

ז. עוד בביאור הגמ' לפי סדר.

שם כ' א' ת"ר מחצלת של שיפה כו', ביישוב ברייתא זו עם ברייתא דלקמן ב' דלכו"ע טמאה, שם של קנים ושל חילת כו' בגדולה מיירי, ובגרסת רש"י ותו' גדילה מלשון גדיל, שם אחת זו כו'

טז. שם במשנה העבים והרכין כו', בדברי התוספתא אלו הן העבים, ובמעיל זבחים צ"ה א' ובטעמא דמתני', במה שהביאו שיראין בתוספתא וזה דלא כתלמודן שבת כ"ז א', ובגרסת ר"ה גאון בתוספתא, מ"ט קתני לשון רכין ולא דקין, במ"ש בזבחים שם דאגב אביהן חשיבי, ביאור הדברים דגע"ג הוי שיעור בגד, לענין נגיעים וציצית וקריעה ועוד, אלא דלא סגי בהכי לקבל טומאה, דין הכנסת טומאה למקדש רק בשיעור טומאה, ולא סגי במקצתה.

יז. פכ"ז מ"ב שלשה על שלשה שנקרע כו' היינו שנחסר בקרע ולא רק שנסדק, תוכן המשנה דבשלש על שלש כל משהו מטהר, ובשלשה רק מה שמפסיד השימוש, וכל שיש נקב המפסיד בעינין שלשה על שלשה במקום אחד, ובביאור בשרו נוגע בכסא, ובדין קרע בלי חסרון, שם שלש על שלש שנמחה כו' בעינין גע"ג שלמים, בלי חוט שנמחה, ולא סגי בסך הכל גע"ג, שם בענין טהרת האשפה, שם בהמשך המשנה.

יח. פכ"ח מ"ז שלש על שלש שאמרו כו', כאן מבואר דגע"ג עיקר ענינו לתפרו על בגד אחר ולכן צריך מלל, ובביאור טעמייהו דרבנן, שיעור ג' אצבעות בינוניות.

סימן ל"ג

בדיני מפץ

א. שבת פ"ד א' מה הוא אית ליה טהרה במקוה כו', מהו הענין בטהרה במקוה, ולמה אוכלין וחרס אין להם טהרה, ובזה מובן הדרשא לענין מושב, ולמה צריך מיעוט לכלי אבנים ממשכב, במשה"ק תו' מכופת שאור, י"ל דהתם נמי כמפץ דמי, שהרי דלעת יש לה טהרה במקוה.

ב. שם מפץ במת מנין, מפץ עשוי כמחצלת שארוג שתי וערב, והנדרון מפני שהוא פשוטי כלי עץ, ולענין מדרס מרבין להו מכל המשכב, ומק"ו למדנו לשאר טומאות, וטעמא דמטה יש לה טהרה במקוה מפני שדומה לשק במשמשי אדם ומשמשיו, ובדין

סימן לד

בשיעור הראוי למדרס

א. פכ"ז מ"א הבגד מטמא כו' מ"ט לא מני דין שאר מיני בגד דאין בהם משום גע"ג, שם כל שאין לו תוך כו', אכלי עץ קאי, שם מוסף עליו העץ כו', מבואר דפשוטי כלי עץ כטבלה מק"ט מדאוריתא, שם מוסף עליו העור כו', שם מוסף עליו השק כו' מתי אריג מטמא, שם מוסף עליו הבגד של צו"פ בלבד.

ב. שם מ"ב הבגד מטמא כו', בפשוטו הלכתא נינהו, או מסרן לחכמים, ושיעורין אלו מפני חוסר החשיבות, ולא מפני המציאות, דודאי אפשר לשכב ע"ג עור כמו ע"ג בגד, שם שוין למדרס ולט"מ, אם בכל הני טומאתן מרבינן מק"ו כמו מפץ, ונפ"מ אם יש להם טהרה במקוה, שם רמ"א שק שייריו כו', ס"ל דלמדנו מהלכה חשיבות שק, ונפ"מ בדליכא חסרון דגמ"מ.

ג. שם מ"ג העושה שנים מן הבגד כו', הוכחות שכולן מצטרפין אף מפץ עם בגד, ומ"ט שנה זוגי זוגי במעילה, ובצירוף ג' מינין יחד, בדברי ר"ש דשק אינו נעשה חיבור לבגד פחות משלשה, בביאור שנים מן הבגד, בחידוש של ארבעה מן העור.

ד. שם מ"ד המקצע מכולן כו', מפץ חזי למרדעת של חמור, ובבגד בג' אצבעות סגי, למדנו דתלוי בכונתו בייחוד אם למשכב לא סגי בפחות משלשה, ולמושב בטפח, ובטעמא דנקט ר"ש טעמא דמושב ולא משכב, ובביאור ברייתא דמעילה י"ח א', נראה דסגי בייחוד וא"צ קיצוע אלא בחסר קיצוע.

ה. שם משולי הקופה, קופה עשויה מנצרים המחוברין באריגת חוטין, ואינה מתקיימת יפה, וכנראה שוליה מחוטין בלבד, ומשמע דמודה ר"ש דבשלשה אף מצידיה מתקיים, וע"ז השיבו חכמים דכללא הוא דמקצע בטפח.

בתוספתא הגרסא אף אריגה, שם וכן הי' ר"ד כו' הכי ק"ל כדלקמן בסוף פרקין, בירושלמי בדין ארוגה שהתירוה, ומה בין זה לבלאי כלים, שם תוד"ה של שיפה ביאור דבריהם, ובמאי פליגי ר"ד ורבנן לפי שיטתו.

ת. שם תנן התם כל החוצלות כו', אימא אף מדרס, למה כאן תנן מדרס ולקמן ב' תנן אף מדרס, שם מאי חוצלות למה שינה התנא לשונו ולא אמר מחצלות, שם מזבלי ביאורו, שם מחצלות של אושא בקנים מיירי, שם ב' כדאושא דמיין, בקטנה שייחדה לשכיבה אין חולק, שם והתניא וכן כו' מהא דט"מ בפשוטין לר"ד לא קשיא לן.

ט. שם מיתבי חוצלות של שעם כו', מיירי בקטנה דגדולה לסיכון, וזו שבסכך לא מיקרי ויתבי, ומיירי בלא גדנפא, ומ"מ טמא לר"ד מדין משמשי אדם ומשמשיו, בכולן פלוגתתם שוה בדין מיקרי ויתבי אי משוי ליה מדרס.

י. שם ושל ספירא בתוספתא דכלים גרסינן צפירה, והיא מסיבי הדקל, וראיות שאין זה שער, שם של שעם וגמי נקביהם גדולים ואינם ראויין לניפוי, בביאור פרסי וילון או כברה, שם חזו לנוזיאתא, לענין משמשי אדם ומשמשיו אף בשימוש כיסוי סגי, שם תוד"ה חזיין לפרסי דוחק שמתחמם בהני, שם תוד"ה חזיין לנוזיאתא למה לא הקשו בכולם, שם תוד"ה מסככי בודיא בלא גדנפא ראוייה לקבל התמרים שלא יטנפו בנפילתם.

יא. בדברי התו' שבת ע"ו א' דמפץ מק"ט רק בייחוד למדרס, וצ"ע דבכמה מקומות מוכח שא"צ יחוד למדרס, ותו' לשיטתם מ"ז א' חידשו כן, אבל למ"ש הר"ש פכ"ח מ"ח מהתוספתא אין מקור לד"ז, והר"ש גופיה בפכ"ז כתב כתוס' וע"פ מה שחזר בו משתנה ד"ז, וכבר כתב בחזו"א דהר"ש דלא כתו'.

ו. שם מ"ה בלוי נפה כו', התקין היינו חישוב עליהן ומיירי במתקנין, והקיצוץ הוא הידור, ולכאורה ה' נראה דבלאי כלים גרע שניכר שבירתם, והגר"א כתב איפכא שרק בשברי כלים פליג ר"ע, וקצת משמע כן בפ"ב בתוספתא שבר"ש מ"ב, וכ"נ עיקר.

ז. שם כסא של קטן כו' ה"ה גדול, ובלא רגלים טהור, וכמו ששנינו בספסל דגובה טפח הוי מושב.

ח. שם חלוק של קטן כו', בתו"כ מבואר דחלוק וטלית הם כחמת ותורמל שעיקר שימושם אינו למדרס, וש"מ דמלבוש אינו נקרא משכב ומושב, ולכן רק ביש בו שלשה טמא מדרס ככל בגד, וטעמיה דר"א אולי י"ל דחשיב ליה כסדין, כיון שהוא מוטל בעריסה, שם וחכ"א עד שיהא כו' היינו שלשה, ובדין חלוק עם כפתורים אם נמדד פשוט, בדברי הגר"א שכתב דאריג כל שהוא טמא, ובפשוטו היינו ט"מ והכא מדרס.

ט. שם מ"ו אלו נמדדין כפולין כו', מאי קמ"ל, ובאיזה אופן מיירי במטלית ומאי קמ"ל, בתוספתא בחפת חלוק.

י. בדין סנדל שהוא מדרס גם בפחות מטפח יש לבאר שהוא ככלי בפ"ע, ולא כבגד שנטפל לאדם, ואמנם גם סנדל דינו כבגד, אבל לגבי חשיבות כמעמיד את האדם וכמושב הרי סנדל ככלי ולא כאנפילאות, ובתוספתא בעור לעקיבו ופרסתו, ובדין פרקלינין פכ"ד מט"ו.

יא. פכ"ח מ"ט כסת הסבלים כו', קמ"ל שאין שימוש הישיבה סותר לנשיאת הסבלים, שם משמרת של יין כו' המשמרת טמאה ט"מ ושימוש הישיבה לא נאות בדרך שימושה לסינון, שם סבכה של זקנה כו', בפכ"ד מט"ז יש ט"ס והעיקר כבתוספתא שם וכמתני' כאן, ויש לפרש שהחילוק בגודל הנקבים, ומבואר בפיה"מ דסגי בטפח, שם חלוק של יוצאת החוץ כו' אפי' שראויה לשער אבל לגוף אינה ראויה, בפ"ה הר"ש ענין יוצאת החוץ.

יב. שם מ"י סבכה שהתחיל בה מפיה כו', בטעמא דלא שנאה בלשון כולל דבעינן גמ"מ, שם שביס שלה כו' ביאור הענין, שם ההחוטין שלה, מבואר במתני' שבת קי"א ב' וחוטין סבכה, שם סבכה שנקרעה היינו שנחסרה.

יג. שם בר"ש מהתוספתא העושה חלוק מן המשמרת כו' קמ"ל שאין במשמרת חשיבות לגע"ג, שם משמרת של יין שבלתה כו' קמ"ל לאפוקי מראבר"ש דסיפא, ומצינו בשבת שמערים ליתן במשמרת רמונים.

סימן לה

בדיני העורות איזה מדרס ואיזה ט"מ

א. פכ"ו מ"ה אלו עורות טמאין מדרס, אי מיירי ביש בהן ה' על ה' קמ"ל דשימושן הרגיל אינו נוגד את המדרס, כמו עור הסרוק והסורק, בדברי רשב"ג דמצריך ה' על ה' גם בכר וכסת ועריסה א"כ מאי רבנותא בהני טפי מכל עור ה' על ה', ואם רשב"ג פליג על מתני' דהמקצע מכולן.

ב. שם עור שחישב עליו לשטיח, קמ"ל דסגי בעמידה ליחשב מדרס, וי"מ לשטיח על המטה או לישן עליו, שם עור סקורטיא וקטבוליא, באיזה אופן הם עשוין, עור החמור ועור החמר תרוייהו גרסינן ובביאור הדברים ולמה עור החמור אינו מרכב אלא משכב, ולמה עור החמור מק"ט, שם עור החמר למה אינו מפשוטי כלי עור, ואפשר שמשמש מדרס וגם שימושים אחרים, או שדינו כמפץ, שם עור הכתן, מה שפי' מנפצי פשתן ק"ק מקסיא של עושי פשתן פט"ו מ"ו, ויש לפרש דומיא דרופא, שם עור הכתף ועור והרופא ביאור ענינים ומאי קמ"ל, שם ועור העריסה מה החידוש הא היינו עיקר משכב דקרא, שם ועור הלב של קטן קשה לפרש לב על כונת שמירת בגדיו וגם חתול ק"ק, וי"ל בפשוטו להגן על לבו, שם עור הכר, פי' הכר עצמו.

ג. שם עור הסרוק עור הסורק, טעמייהו דרבנן דקפיד על הנקיות ואינו מפקירו למדרס, מיהו

ח. עדיות פ"ג מ"ד חוץ משל גלגילון, בתוספתא דכלים נראה דגלגילון חגורה, ובביאור התוספתא שם מהו שפת הבגד ומהו צידי הבגד, לא נתפרש במאי פליגי, ובפשוטו פלוגתתם במשנה ה' מענין אחד הוא, וע"כ דר' דוסא לא חשיב חיבור הקליעה חיבור, ולכן גם בקיבול הקלע מטהר, מהו של צמרים, שם מ"ה בתוספתא דכלים פליג ר"ד בבית קיבול של משיחות.

סימן לו

בדיני מחשבה ושינוי מעשה ושינוי לשם אחר

א. קדושין נ"ט ב' שאני מחשבה טומאה כו', עיקר הפסוק לומר דסגי ברצון, אלא דמ"מ משמע שע"י הרצון הר"ז בכלל יתן ממש, עיקר הדרשא לענין שיהא ראוי לקבל טומאה כמו כי יותן מים, וש"מ דמחשבה כמעשה נאמר על הראוי לקבל טומאה, ואין יתרון בטומאה עצמה, בדברי התו' דקושיא דר"ל ממחשבת טומאה, ולכאורה קשה שהרי אין שום חילוק בין ראוי לנטמא, ואם ה' מועיל מחשבה ה' מועיל גם כשנטמא, שהטומאה אינה עושה חלות בכלי כלל, אין להקשות לר"ל גופיה דודאי דיבור דתרומה חסר בעיקר החלות.

ב. פכ"ה מ"ט כל הכלים כו' אלא בשינוי מעשה, לכאורה כלי שהי' ט"מ וייחדו למדרס חל במחשבה, וא"כ כופת שאור סגי בייחדו לשיבה, וצ"ע בתו' ב"ב י"ט ב' שהצריכו מעשה, מיהו יש לדון דצריך מעשה חקיקה כדלעיל פכ"ב מ"ט, שם שהמעשה מבטל כו' בגמ' הגרסא מוציא, ומיושב לשון מיד, ול"ג שהמעשה שאין זה נתנית טעם אלא ביאור לבבא דרישא, וביישוב אריכות המשנה.

ג. שם בר"ש תוספתא ר"א אין שינוי מעשה כו', א"צ מעשה שמקלקל לגמרי, אלא שהשינוי יהא לכוון קלקול, ואף להוציא מיד מחשבה כן, ומבואר שבת נ"ב ב' דאף במקלקל שימוש הקודם לא מהני אם הכלי נשאר בתיקונו, צ"ע בתו' פסחים מ"ה ב' שדימו דין חמץ לטומאה, האם סתם מתני' דכלים מפורשת דלא כר"י, ומ"ט סבר ר' אמי שבת שם כר"י.

צ"ב בעור הסרוק למה טמא ט"מ, וכנראה מדמו ליה לתכריך כלים, אבל אין נראה שנעשה כלי קיבול ע"ז, ורק בהכשר מיוחד נעשה התכריך ככלי קיבול, ויש לפרש דהו"ל כמשמשי אדם מכח המדרס שמצוי קצת.

ד. שם מ"ו עב כסות ותכריך כסות, ענינו עור שהוא ככלי קיבול לכסות או מקופל ונעשה כעין כלי קיבול, והנדון אם שוכב על עור זה, ובארגמן נוהר יותר, ובתוספתא גרסינן דבארגמן מודו ב"ש, ופליגי בכסות, שם עור שעשאו חיפוי כו', עור שמחפה המשקולת ניטל עמו בכל מקום ואין מוציאין אותו לעולם, ומש"ה פליגי, משא"כ חיפוי שאר כלים, ול"ד לצרור המרגלית שאינו חיפוי מלמעלה אלא בתוכו, ובצורר המשקולת דנסהדרין ס"ח א'.

ה. שם בר"ש תניא בתוספתא כו' אם יש בו חמשה על חמשה טמא ואם לאו טהור, משמע דשימושי בגד של עור לא מהני ובעינין ה' על ה' דטהור לגמרי משמע, וקשה מכמה מקומות שעור מק"ט בפחות מה' על ה', פכ"ו מ"ג פט"ז מ"ו נגעים פי"א מ"א, ונראה לפרש מתני' בעור שעומד לכל הני, ולא מיירי משעשאו שטיח וסקורטיא, דא"כ הול"ל השטיח והסקורטיא, ועוד ראיות לזה, וקמ"ל דסגי בעומד לצורך אלו כדי שיהא טמא מדרס, אבל משנגמ"מ פשיטא דכיון שמשמש גם לבגד טמא, ולמדנו דשימוש בגד של עור לא גרע מכלי קיבול, ובדין בגד של עץ, כגון סיב וניר בתוספתא שבר"ש פכ"ז מ"ה.

ו. שם בר"ש עוד תניא בתוספתא חיפוי בית הלגינין כו', ביאור הענין, והאם שימוש עראי שחוץ לבגד לא מהני ליחשב מדרס, בביאור בית הלגינין ועור החמור.

ז. שם בתוספתא העושה פסיקא, בספרי מטות מרבינן פסיקא משום אריג, וכ"מ בכמה דוכתי שהיא מבגד, וניחא שמטמאה בלא קיבול, ובירושלמי שבת פ"י ה"ו מייתי בריתא זו שאריג לבהמה טהור, והיינו בתכשיט, בחילוקים שבין גרסת התוספתא לירושלמי, ובסתירת התוספתא בדין שיירי פסיקא.

ויש מקום לדון דשינוי ממדרס לט"מ א"צ מעשה, מיהו אכתי מחשבה לא סגי, ובגמ' משמע דהומנה לחוד שיין שתטהר, שם אבל טמאה ט"מ, לגרסתנו מפורש שאינה טמאה מגע מדרס.

י. שם חמת שעשאה שטיח, מיירי בשינוי מעשה כפי' שני בר"ש, דלא שיין בע"א, אבל הנדון הוא מפני שנתבטל הכלי הראשון, שם חמת שעשאה תורמל כו', מה שיישב ר"ש מ"ט קתני טהור תרי זימני לא נתיישוב, גם קשה לפרש סדין של עור, ומיושב דמתני' פליגא על התוספתא ולא מפליג בין עור לבגד, ובביאור פרטי הדינים שבמשנה, בא"ר גרס כהרמב"ם ובהגר"א פכ"ו מ"ט גרס כהר"ש, בהא דסדין שעשאו כר נשאר בטומאתו קודם גמ"מ של הכר.

י"א. שם מ"ו מטלית שטלייה על הקופה כו', דוקא טלאי ולאפוקי כשהאריך הקופה במטלית, בדין מטלית על מפץ דמשמע שבטל מדרס, ונקט קופה שבהפרישה טהורה לגמרי, בחדושי הגר"א דאפי' היתה קופה מטמאה מדרס ה' הדין כן משום שינוי לשם אחר, שם טליה על הבגד כו' בפשוטו כל הבגד אב הטומאה גמור, ובר"ש בזה, שם תניא בתוספתא שבר"ש בדין מטלית שצריכה מחשבה, ובהא דשק ומפץ לא מבטלי אהדדי, ובזרקן לאשפה מ"ט טמאין.

י"ב. פכ"ד מ"ז שלש קופות הן, מכאן ולהבא הכל קופה אחת, והנדון בשעת חיבורן כשאחת טמאה מי העיקר, וכ"כ הראב"ד והר"ש, ובביאור חילוקי הדינים, שם רש"א כף מאזנים, כאן אין צד לטהר המיחם, והנדון רק לטהר הכף, ומיירי כולה בכף שלמה גם כשטלאה על המיחם מן הצד, ובביאור דברי ר"ש וראב"צ בתוספתא, ובביאור דין נקוב.

י"ג. חולין ע"ב ב' לימא ר"מ לטעמיה, האם ר"מ חולק בכל טומאת ביה"ס, בדברי תו' והרמב"ם דק"ל כו' יוסי, וזה תלוי בנדון הנ"ל, דאם ר"מ מודה בעלמא, הרי במתני' נשנו דבריו כרבים, שם אמר עולא לא שנו כו' לכאורה מרומז כן במתני'.

ד. במנחות ס"ט א' מיבעיא ליה לרמב"ח בפיל שבלע הוצין ועשה מהן כפיפה מצרית אם דינם ככלי גללים, ופשיטא לן דלענין כפיפה שלימה לא חשיב שינוי מעשה, ויש לפרש מפני שנשארו קשוחין כעץ, ורק מאיסותא משוי להו ככלי גללים, בדברי תו' שם ובכ"ב כ"ב א' דבעי מיניה בהוצין ומ"ט סבר ראב"א שאינו ת"ח.

ה. פכ"ו מ"ז כל מקום שאין חסרון כו', בביאור הדברים בדין מעשה בחסרון מלאכה, שם אלא העוצבא, שאם דעתו להשתמש בלא קיצוע מק"ט אע"פ שדעתו לקצע לאחר זמן, ואם רשב"מ פליג אמתני', במש"כ לעיל סל"ה סק"ה דמשנה דאלו עורות מיירי קודם גמ"מ, ואיך זה מתיישב עם מתני'.

ו. שם מ"ח עורות של בעה"ב כו' לכאורה ד"ז מיותר, ואולי אפי' בעה"ב שמוכר עורות ואינו עבדן, שם ושל עבדן שייחד לעצמו לצורך ביתו, ואפ"ה לא חל כיון שאין דעתו החלטית, ובדין נשתמש בפועל מה דינו, וברמב"ם בזה, שם של גנב כו', בסוגיא דב"ק האם זה תלוי ביאוש קונה, או דבמציאות לאחר יאוש מחשבתו של הגנב החלטית, האם ר"ש ורבנן פליגי ובמאי פליגי במציאות, בגדר החילוק בין מחצלת לעור, באיזה אופן ממעטינן בתוספתא מחשבת אדם שאינו שלו.

ז. שם מ"ט עור שהוא טמא מדרס כו', סנדלין סופן מדרס ואפ"ה טהור, שם כיון שנתן בו את האיזמל כו', נראה דבכלי גמור לא מהני איזמל עד שיעשה מעשה המטהרו, או כשנשלם הכלי השני, שם עד שימעטנו כו' בהא דאמרינן חולין קכ"ג ב' דבתחת לחוד חלים, ומגלן דלא סגי במעשה כזה.

ח. שם ראב"צ אומר אף העושה כו', דמטפחת לא חשיבא פנים חדשות בעור שטוח, אבל בכסת טהורה, וכגון שנטלן מכמה כסתות, אבל הפך הכסת למטפחת תנן בפכ"ח מ"ה שהוא טמא לגרסתנו בפ"י הרמב"ם, ובמ"ש הר"ש דמיירי במטפחות הידים.

ט. פכ"ח מ"ה כיפה שהיא טמאה כו', בדברי הר"ש דכיון שנאסר בכה"ג בהנאה הו"ל כשינוי מעשה,

י"ד. פכ"ח מ"ז טלה על הבגד מרוח אחת כו', ביאור החילוקים שבמשנה, ובדין מטלית פחותה מגע"ג, בדברי ר"ע האם זה חיבור או רק טמא, בביאור דברי ר' יהודה ואם הוא חולק גם בדעת ר"ע לקולא.

סימן לז

בדיני ידות חיבור לטומאה וחזאה

א. בירושלמי פסחים פ"ג ה"ב שיש חיבור להזאה ולא לטומאה, ונחלקו בזה תנאי בתוספתא דפרה, ובתלמוד נראה כר"ע שאין חיבור להזאה ולא לטומאה, ובביאור דרשא דירושלמי בזה, ומנלן דסגי בהזאה ע"ג היד.

ב. פכ"ט מ"א נומי הסדין כו', בפשוטו השיעורין לפי הנוחיות ובדין רוצה לקיים יותר מכאן, בתוספתא בדברי ר' יוסי ורבנן בזה, יש לדקדק דלא קתני חיבור להזאה.

ג. בדין יד למדרס, בדברי מרן זללה"ה שחלק על תו' אנש"ש, וביאור הדברים, וראי' מכמה בריתות כהחזו"א, ומה שיש לדון בזה.

ד. שם מ"ב שלש כסותות של צמר כו', יש לפרש שהם תפורין יחד כדי להשתמש בכלן יחד, ומ"מ טפי משלש בטלה דעתו, וכן בכולהו, שם חלוק אחד כו' נפ"מ לפלוגתא דר"י ורבנן, שם יתר מכאן כיון שתפרן רוצה לקיים הוא, שם ר"י אומר כו' לקמן מ"ח לא הובאו דברי רבי.

ה. שם מ"ג חוט המשקולת שנים עשר, לכאורה בעה"ב משתמש בו להרבה דברים וגם לבנית כותל קטן, אבל אינו בונה בנינים, בנדון אם השיעור טפחים או אמות הנה מתני' כמפורשת דר"ל אמות, ויש רק דיוק למה שנה אמה לבסוף, אבל ודאי הלשון מפורש כן, וכן בסברא שא"א לומר שהשיעור שתי אמות בלבד, ובשיעור כזה אין דרך בחוט כלל, ויתכן דנקט אמה בסוף לומר דיתר מכאן קאי רק על חמשים אמה, אבל בשמונה עשר יכול להוסיף כיון שהוא ראוי לבנאים, בתוספתא פ"ז

י"ד. מנחות כ"ד א' בעי רבא עשרון כו', יש לעי' אמאי לא נילף מדין טומאה בחיבורין דלא אמרינן שבע ליה טומאה, שם ב' אבל טמא מגע מדרס, היינו מדין מגע ביה"ס, אבל לא שייך שתפקע המדרס וישאר חציו, לכאורה מגע הסדין יכול להגיע רק לאחר חלות המדרס, וצ"ע בתו' דקרו ליה בכ"א, ורק בזב וסדין שנגעו יחד בתחתון מיקרי בכ"א, בטעמא שלא הקשה אביי מת"ק, ובדברי התו' בזה, לדברינו לא נתפרש למסקנא מ"ט דת"ק, ויש בזה כמה סברות בכח גופו דכיון דחיבור הוא חל טפי מגע, אבל בסדין מקופל לא מהני.

ט"ו. שם כי נגע בו הזב מיהא טמא, אביי דייק מסתמות הלשון שלא הזכיר תחלה, שם א"ל וממאי דהאי כו', ס"ד שהאב מפקיע המגע, שם דילמא מיקמי מדרס, אפשר דכונתו לומר נגע בו הזב בגופו בשעת עשיית המדרס, ולשון הגמ' ל"מ כן, ומה הוסיף ר"י במורה ר"י, שם אלא מסיפא כו' החידוש בחלק מהמושב שטמא חלקו השני, שם קפולין, מ"ט לא חשיב מגע לאביי, ולאבא ג"כ הו"ל למידק מכאן דשבע ליה טומאה, שם ומונחין זע"ז, לא משמע הפסק אור, וקשה שיחזור ויטמא את העליון, ופי' מרן זללה"ה דאה"נ וקמ"ל עיקר הדברים שחל על התחתון, ואה"נ דיתכן שנטמא אח"כ העליון.

ט"ז. פכ"ז מ"ז הבגד שארג כו' יש חילוק בין הרישא והסיפא אם המגע מצד עצמו או מצד חיבור לגע"ג, האם מוכרח דמתני' כר"מ, בחידוש המשנה דשלשה לא פקע לגמרי, שם מ"ח מפני שאמרו החידוש בסיפא, שם מ"ט, החידוש דוילון לא מיקרי שם אחר, ובתוספתא ב"מ פ"א ה"ד בזה, שם אר"י כו' במאי קמיפלגי, שם אא"כ נגע בו הזב, בשעת עשיית המדרס או לפניו או לאחריו, בביאור מורה ר"י ששנינו במנחות כ"ד ב', שם מ"י שלשה על שלשה, מה נתחדש במשנה זו.

י"ז. פכ"ח מ"ח טלית שהתחיל בה לקבעה כו' במשה"ק הר"ש למה לא נשאר מגע מדרס, ובתירוצ' הרמב"ן חולין קכ"ג א' בזה, ובשני התירוצים שבר"ש.

לכל הידות ולא לחוטין, חוץ מאלו שנשנו בלשון שיירי דמתפרש לא פחות.

יא. שם בר"ש מהתוספתא בדין שיירי הסכין, ובבהגר"א שהכונה שיירי יד הסכין, ובגרסת הכוש והמזרה ובביאור חולף.

סימן לח

בפרק כ"ד

א. פכ"ד מ"א תריס הכפוף, כולם של מתכת כפופין, וראיות לזה ובטעמא דפשוטין לא חזו למושב, בר"ש עשוין למשכב וברמב"ם לשיבה, שם ושמחקין בו אינו עשוי למדרס וחשיב כלי מעשה, ושל ערביים אינו עושה מעשה אפי' של משחק רק לדוגמה והוא קטן ביותר, ולכן אפי' של מתכת טהור, בדברי הרמב"ם והר"ש שהזכירו משמשי אדם.

ב. שם מ"ב העשויה בקתדרא, אם עשויה לאדם פשיטא, ואין נפ"מ איך עשויה, ובפשוטו עשויה למשא, אלא דבעשויה בקתדרא שנוחה לשיבה חשיבא עשויה לכך, שם כמטה, אפי' בלא קיבול חשיבא משמשי אדם ומשמשי, שם ושל אבנים, טהורה מכלום אע"פ שיש לה לזבז, דביותר מרמון לא מיקריא כלי קיבול, אלא כחבלים המחזיקים את המשא, ובדברי אאמ"ר זללה"ה בזה.

ג. שם מ"ג שלש עריבות הן, בביאור השיעור דב' לוגין, ואיזה מדרס נעשה בב' לוגין, ומ"ט ישיבת מרחץ לא חשיבא מושב, ומ"ט ביותר מט' קבין שנסדקה לא היא מדרס, ובנדון אם המדרס בתוכה או על גבה, ובדין הבאה במדה.

ד. שם מ"ד שלש תיבות כו', בדין מדרס הבא במדה, וכבר נתבאר פלוגתת הראשונים בזה בסי"ז ס"ק י"א.

ה. שם מ"ה שלשה תרבוסין הן, חידוש המשנה בזיתים דלא חשיבי משמשי אדם ולא קיבול, והיינו עור ששוחטין הזית כשמנקפין הזיתים, ובפי' הר"ש והרמב"ם.

ה"א שיש שיעור לעובי החוט, ולמאי נפ"מ, שם של סיידין ענינו לעשות קו ישר בצבע או בסיד, שם בתוספתא דסיידין נ' אמה, ובביאור משוחות דרשב"ג בתוספתא.

ו. שם מ"ד חוט מאזנים כו', בב"ב מייתנין שאין פחות מזה, ויש לעי' אם מתני' קיימא אתרוייהו, ובסברא דוחק לומר שד' אצבעות אינם חיבור, שהרי הדרך לעשות מעט יותר, שם יד הקרדום לאחריו היינו מן הברזל ולחוך, ולפניו טפח היינו בשייר היד כמ"ש בתוספתא ולומר דלא פחות מטפח, והשיעור הרגיל במ"ז, שם רי"א טפח טהור לגמרי כמ"ש בתוספתא וא"כ י"ל שמודה לשיעור ג"א.

ז. שם מ"ה חוט מאזנים, הסדר הוא ג' אצבעות ואח"כ טפח, שם יד הקרדום מלפניו טפח, היינו לא פחות, שם שיירי יד הפרגול טפח היינו ג"כ לא פחות מטפח, וענינו רצועה שמכין בה, שם יד מקבת כו', כאן במקבת לפיתוח ובמ"ז במקבת גדולה.

ח. שם מ"ו חוט מאזנים של צמרים כו', בדברי הר"ש מהתוספתא וגמ' ב"ב בזה, שם יד המקור כו' ענינו עשיית נקבים באבן הריחים שלא תהא חלקה כ"כ, שם יד המעצד של לגיונות בפי' הרמב"ם ובגרסא של גתות.

ט. שם מ"ז שיירי הדרבן כו' פי' דפחות מכאן לא חזי, אבל יותר הוי חיבור, שם יד הרדיד ארבעה, ממה שיש כלי מיוחד לעוגיות נראה שמלאכתו אינו כעודר, ולכן א"צ יותר מד"ט, שם יד הקרדום כו' החילוק בין ניכוש לריקוע ועידור, שם יד בן הפטיש כו' צ"ב שיעורו, שם של סתתין כו' זה גדול ממפתחי אבנים.

י. שם מ"ח יד מגריפה כו', אע"פ שגורפין גחלים אין זה בכלל משמשי האור, והסיידים גורפין סיד מן הבור, שם יתר מכאן כו', אם הטעם שאינו חיבור להזאה מפני חשש שמא אין החלטתו ברורה, או שחיבור לטומאה חומרא מדרבנן, בפשוטו משנה זו

טו. שם מ"ו שלש בססיות הן, במשנה נקרא כן למושב צר כמקום הנחת מזרק של דם, ובססיות מושב רחב להניח עליו מגדל וכיו"ב, במטה וסופרין קתני שלפני, אבל בדולפקי קתני של, לומר שהוא מונח על הבסיס, ולכן אינו מדרס דאמרין עמוד ונעשה מלאכתנו, ושל מגדל טהור שאינו משמש לאדם כלל, ולשון הר"ש והרמב"ם משמע דמיירי במגדל הבא במדה.

ז. שם מ"ז שלש פנקסיות הן, פנקס דאפיפורין אינו מענין פנקס העשוי לכתיבה, ומצינו לשון פנקס בכל כלי המתקפל, ובביאור ענין קיבול השעוה.

ח. שם מ"ח שלש מטות הן, פשוטי כלי עץ הן, ובמדרס טמא, וכן במשמי אדם ומשמשיו, אבל של סרגין אינה ראויה לשמש אדם עצמו כלום, ולכן טהורה.

ט. שם מ"ט שלש משפלות הן, של תבן הנקבים גדולים ואינה ראויה למדרס, וטמאה משום כלי קיבול, ושל זבל גדולה ונקביה קטנים וראויה למדרס, ופוחלץ אינו מקבל רמונים ואינו ראוי למדרס, ובמקבל רמונים תניא בתוספתא שהוא מק"ט.

י. שם מ"י שלשה מפצות הן, מפץ הוא פשוטי כלי עץ ומטמא מדרס, ושל צבעים אינו מיוחד לישיבה אבל משמש קצת ולכן מק"ט, ושל גתות אינו עשוי לישיבה בשום פעם.

יא. שם מ"א שלשה חמתות כו', עורות הים טהורין אף מן המדרס, וביש בהן כשיעור השימוש מדרס מבחוץ, ואין זה מעכב את הקיבול מבפנים.

יב. שם מ"ב לתכריך הכלים היינו שנעשה קיבול כמו צרור המרגלית, ורצועות וסנדלין כפר"ש.

יג. שם מ"ג שלשה סדינין הן, של צורות תלוי על הכותל ולא חשיב בגד ולא כלי.

יד. שם מ"ד שלש מטפחות הן, מיירי בשל בגד שיש בו משום כלאים, וראוי לקנח בה ידיו, ודכוותה בנבלי בני לוי, וצ"ע בר"ש.

סימן לט

בדיני כלי זמוכית

א. שבת ט"ו ב' כלי זמוכית מ"ט גזור כו', לכאורה גם מתכת בריחה מן החול, וכנראה שהמתכת גושים מעורבין בחול, והזמוכית זהו חול כזה, ובטעמא דל"ג בכלי אדמה, שם הב"ע כגון שניקבו כו', נראה דדיחויא בעלמא הוא, והעיקר דיש להם טהרה במקוה, ועוד ראיות דמהני להו טבילה, ובקו' תו' מ"ט לא אוקמוה למתני' בכלים הנלקחין מן הנכרי, ועוד ראוי לגרסת הרמב"ם והר"ש דכלי זמוכית טמאין מדרס, ועוד ראוי מתוספתא ב"ק פ"ז ה"ט, בהא דנשברו יש להם תקנה מ"ט זה גורם טומאה.

ב. שם ט"ז א' עבדו בהו רבנן היכירא כו', פשוטו שאין שורפין כלל על טומאת כלי זמוכית, וכד' רש"י והרמב"ם, וצ"ע בתו' ומקור דבריהם מסוגיא מ"ח ב', ובדברי הגרע"א ז"ל שרצה לחדש דמהני טבילה לטומאה מגבו.

ג. שם כלי חרס וכלי נתר הוא דטומאתן שוה כו', בטעמא דלא דייק מדמני להו בהדי כלי עץ ועור ועצם, ונראה לדייק מזה שאין מטמאין ומיטמאין מאורין, וצ"ע בסתימת הגמ', ובדיוק מתוספתא שבר"ש פ"ל מ"א, ויתכן בטעמא דקרא שרק מה שאין לו טהרה במקוה נטמא מאורין, ואפשר שהיכירא דאוריו עשו לכו"ע כדלקמן מ"ח ב' כע"ז לר"מ, שם ב' הואיל ונראה תוכו כברו האם הגזירה שמא יטעו, ומ"ט לא חשיב גזירה לגזירה.

ד. כלים פ"ל מ"א כלי זמוכית כו', כתב הר"ש שנשנית אגב סיפא, ולכאורה יש ללמוד הלכות ממה שנשנית בכלי זמוכית לחדו ולא אגב אחריני, בכלי זמוכית טבילה ושלחן ג"כ טהורין ובזה קילי מכלי עץ, שם הטבלא והאסקוטלא כו' מה החילוק בין זה לכלי עץ, ומה החידוש באסקוטלא.

שהחילוק אם הפגם בכל עובי הדופן של הכוס, לשון פגם משמע מעט, ולכן קשה לפרושי שנשבר שליש מהדופן.

י. שם ניקב ועשאו בין בבעץ בין בעופרת כו', בתוספתא מבואר שבבעץ לת"ק טהור ולר' יוסי טמא כזוכית ולר"מ כמתכת, ולפ"ז נחא בפשיטות קושית תו' שבת ט"ו ב' מנלן דטעמיה דר"מ משום מעמיד, בתוספתא כוס של אבן שניקב וסתמו באבר דאף לר"י טמא משום מתכת, ובביאור אאמור"ר זללה"ה בזה, ואם מחמירין בתר המעמיד ובתר עיקר הכלי בתרתי דסתרי, שם ר"י אומר בבעץ טמא ובזפת טהור למה חזר לומר בזפת טמא.

יא. שם בר"ש מהתוספתא כוס של זוכית שניטלו שוליו כו', יש לפרש כמו שולי קערה ואסקוטלא דמ"א, ולכן נשאר הכלי שלם שרק הרגל נשברה, וכיון שעומד ככלי שבור טהור, ואם מתחלה עשאו בלא רגל רק הכלי עומד על שוליו טמא, ולכאורה זה פשיטא, שם הכוס והצלוחית שניקבו כו', החילוק שכוס וצלוחית עשויין לשפוך מתוכן, ונמצא שהנקב העליון נעשה כתחתון כששופכין עליו, משא"כ בקערה ותמחוי שממלאין מתוכן ע"י כף ומזלג, שם אם יכולין לקבל את החמין כצונן, מ"ט לא קאמר אם יכולין לקבל חמין, ובמ"ש אאמור"ר זללה"ה בזה בפ"ג מ"ז, ובדין יתדן לצונן, שם הכוסות הצידונין החתוכין כו', אפשר שמשפיין אותן וראב"צ סבר דקודם השיוף הו"ל כקודם גמ"מ.

יב. שם מ"ד צלוחית קטנה כו' בא"ר ביאר שגדולה שניטלת בשתי ידיים יש לחוש שיסרט, ואפשר שקשה לכיון לשפוך מתוכה כיון שאין לה פה צר, אבל בשל יד אחת אפשר בקל יותר, וכמה דברים מיושב בזה, שם של פליטון כו' רגילין לתלותה על גופו ולאחזו כולה בידו ומצויה לסרוט, שם לגינין גדולים כו' קמ"ל דחשיב אותו שימוש, ולא שימוש חדש, לגין שופכין מתוכו ואינו ראוי לזה, אבל כבשים מוציאין מתוכן ביד או בכלי ויכולין ליזהר.

ה. שם שולי קערה כו', הכונה לרגל הקערה שעשויה כעין קערה קטנה הפוכה, וכשנשברה הקערה הופכין אותה ומשתמשים בתוך של הרגל, ואפ"ה בלא שיפן וקרקסן טהורין, בתוספתא ב"ק פ"ז ה"י המיושב לגרוס ששברי כ"ח מצילין בצ"פ, ושברי כלי עץ וכלי זוכית מצילין מיד כ"ח, ואינן מצילין בצ"פ.

ו. שם בר"ש תניא בתוספתא השידה והתיבה כו', בביאור החילוק בין שתו"מ לשאר כלי זוכית, ואם המחודש הוא הטומאה או הטהרה, שם בתוספתא כלי זוכית אין מק"ט עד שתגמ"מ, בדין גולמי כלי זוכית ולא נתפרש במאי מיירי רשב"ג.

ז. שם מ"ב אסקלקריא טהורה, מ"ט שינה התנא ולא קראה מראה, ואפשר דשאני מראה של זוכית שרואין מעבר לזוכית, ובביאור החילוק ממראה של מתכת, שם ותמחוי שעשאו אסקלקריא טמא, דלא חשיב שינוי מעשה להעלותו מטומאתו, בתוספתא מחלק בין תמחוי טמא לטהור, ולכאורה העיקר כמתני', וצריך לדחוק בתוספתא.

ח. שם תרווד שהוא נותנו על השלחן כו', דברי ריב"נ מחודשים שהרי משתמש בתוכה של הכף לאכילה, וצ"ל דכיון שאין הכלי מעצמו יכול לקבל, וגם בצירוף האדם אינו מקבל אלא מעט לפי שעה אין זה חשוב קיבול, ובתוספתא דבאינו מקבל כלל טהור לכו"ע, ובמקבל אלא שממקמק ושופך פליגי, לשון המשנה תרווד שהוא נותנו יש לפרש דה"ק סתם תרווד שכשהוא נותנו על השלחן כו' ולא לחדש סוג תרווד אחר, בתוספתא מבואר דה"ה בשל עץ ועצם, וברבותא דזוכית, בהא דפליגי פ"ב מ"ד במשפך שמטהו על צדו ומריח בו ללוקח, מה יש לנו ללמוד משם.

ט. שם מ"ג כוס שנפגם כו', רק בזוכית מקפדין בזה, וכ"ז שנפגם מיעוטו משתמשים בצד השלם, ובנתפזרו שלש פגימות ברובו טהור, שם רש"א אם מפזר כו', אם הפיזור כשמעקמו לשתות, או

טהורין, והרמב"ם גרס טמאין, ולדבריו לא תלוי בטהרה במקוה, ומלשון הברייתא ומדין טבלה נראה דגרסינן טהור, ונפ"מ גם למטמא בגדים ואינו מטמא כ"ח אם מטמא כ"ז.

טו. כמה חילוקי דינים שנאמרו בכלי זכויות.

יג. שם והאפרכס של זכויות טהורה, שאינה עשויה לקבלה ואף במתכת נאמר ד"ז כחידוש, שם אר"י אשריך כלים כו' ביאור דבריו, שם בתוספתא שבר"ש.

יד. שם בר"ש מהתוספתא בדין מדרס כלי זכויות, הר"ש הביא שתי גרסאות וגרסת הגר"א כלפינו

סימן א

בפרק שני

פ"ב מ"א כלי עץ וכלי עור כו'

א. פ"ב מ"א כלי עץ וכלי עור וכלי עצם וכלי זכוכית פשוטיהן טהורין ומקבליהן טמאין, פשטות הלשון דמקבליהן היינו כלי קיבול שיש לו תוך, ופשוטיהן היינו סכין ומזלג וכיו"ב, מיהו כלי עץ הראוי למדרס דהיינו לישיב עליו טמא מדאוריתא כמבואר בכורות ל"ח א', ובפשוטו כלי כזה מטמא גם במגע מדאוריתא, כדילפינן שבת פ"ג ב' בק"ו מפכין קטנים, וכמ"ש תו' שם ד"ה מפץ, שמכאן למדנו הכלל שכל המטמא מדרס מטמא ט"מ, אבל ברמב"ם בפ"א מכלים ה"י מבואר שטומאת מגעו מדרבנן, ולפ"ז הא דתנן נדה מ"ט א' כל המטמא מדרס מטמא טמא מת היינו מדרבנן, ועמ"ש אמו"ר הכ"מ בכלים ס"ה סק"ב שזה דלא כתו' בכמה מקומות.

עוד מצינו מנחות צ"ו ב' למ"ד מסגרתו למטה היתה, ששולחן מטמא מדאוריתא אע"פ שאין לו תוך, ולפ"ז הא דתנן מקבליהן טמאין כל העשוי לקבלה בכלל, ומדרס מיקרי ג"כ מקבל את האדם שיושב עליו ואף שלחן שמשתמשין עליו מיקרי מקבל, אע"פ שהוא בגדר פשוטי כלי עץ, מיהו מצינו פשוטי כלי עץ המקבלין כדף של נחתומין שטומאתן רק מדרבנן ב"ב ס"ו א', וא"כ צ"ע במה הדבר תלוי ועי"ש בספר אמו"ר הכ"מ בשם תו' דבעינן רחבין הרבה, ומ"מ הדברים סתומין במתני' שאם מקבליהן היינו שיש להם תוך, תיקשי מכל הני שטמאין מדרס או שמקבלין על גבן, ואם הכונה שעשויין לקבלה ולאפוקי סכין ומזלג וכיו"ב, א"כ חסר במשנה שיש מקבלין שטהורין כדף של נחתומין וכיו"ב, - שוב נתבאר כ"ז בס"ד בסי"ח סק"ח דטעמא

דשלחן טמא מפני שמשמש אדם ומשמשיו, וג"ז דומיא דשק כמ"ש בתו"כ, עי"ש.

יש לדקדק מ"ט לא קתני בסיפא גבי כלי חרס ג"כ דפשוטיהן טהורין, ולפמשנ"ת דינם שונה מכלי עץ, דבכלי חרס בעינן תוך דוקא, ולא סגי בעשוי לקבלה כשלחן וכיו"ב, ועוד דבכלי חרס שיש לו תוך מטמא אע"פ שאין לו שולים כגון תנור וכירים שהקרקע עולם זהו השולים שלהם, ובשאר כלים כה"ג טהורין, דלא חשיב שהכלי מקבל, כיון שאינו מטלטל, מיהו במשפך של רוכלין כל הכלים טמאין לריב"ב אע"פ שמקבלין רק ע"י הנחת אצבעו מלמטה, וגם בכלי חרס גזיה"כ הוא בתנור וכירים שהם מחוברין ומשמשין עם הקרקע, וגם בעינן עשוי לקבל בתוך דפנותיו כתנור שמדביקין בדפנותיו או בקרקעו ערע"ב, וער"ש הנדמ"ח בכ"ז, שוב נתבאר לקמן סק"ה דאינם מיטמאין מגביהן כולל כלי שאין לו תוך.

בביאור הלימוד דפשוטיהן טהורין מדומיא דשק **הא** דפשוטיהן טהורין ילפינן שבת קכ"ג ב' בכורות ל"ח א' מדומיא דשק, ויש לעי' מה הענין לדמות כולם לשק, ואטו נדמה כולם לבגד דכתיב קודם שק, והנה בתו"כ מבואר דכיון דכתיב מכל כלי עץ הו"ל מיעוטא מכל ולא כל, וכיון שרמז הכתוב מיעוט ולא ביאר מאי ממעט, שפיר יש לקיים מסברא שיש גילוי בפסוק זה מאי ממעטינן, כאילו נאמר הריני ממעט לכם מכל ולא כל, וממילא מובן דמה שדומיא דשק אינו מתמעט, וע"כ שמה שאינו דומיא דשק מתמעט.

וביאור הדרשא דומיא דשק הוא משום דשק אין עיקר פירושו מין העשוי משער

וריקן, כיון שחשיבותו בשימוש בגד, ולא בשימוש כלי מעשה, ולא שייך להקישו לשק שגם בו נאמר השימוש המחשיבו, וכמשנ"ת, ואמנם נתרבה מוהבגד גם גע"ג, אבל הכל בשימוש הנקרא בגד, ולא בשימושי כלי, ועי"ש דבתו' שבת ס"ג ב' ד"ה מנין נקטו לדמות בגד לשק, ולע"כ שם, וע"ע בספר ס"ה סק"י, ועי' תוספתא שבר"ש פ"ט מ"ח מבואר דבאריג א"צ כלי קיבול, הובא לקמן סכ"ה סק"ה.

שו"ר בחזו"א סכ"ח סק"א צידד ג"כ שאין דין מטלטל מלא וריקן בבגד, ועי"ש משה"ק ע"ז, ועמש"כ לקמן סכ"ט סק"ט, שוב נתבאר עוד בכ"ז לקמן סל"ב סק"א.

בדין כלי עור וכלי עצם הבאין במדה

ב. **בדין כלי עור וכלי עצם הבאין במדה** בפשוטו יש לדמותם לשק כמו כלי עץ, דאין מקום לחלק בהיקש של כלי עור לשק דכי היכי דמדמינן להו במתני' לענין פשוטי כלי עור, כמו כן יש לדמותם לענין מטלטל מלא וריקן, שהכל ענין אחד בחשיבות הכלי, וכ"כ הרמב"ם בפ"ג ה"ב, מיהו בתוספתא ב"ב פ"ד ה"ד שנינו השידה והתיבה והמגדל של עצם ושל גמי רבי מטמא וריבר"י מטהר, והגר"א הגיה של עור במקום של גמי, [והדבר קשה להגיה חדא דדרך לשנות של עור קודם של עצם, ועוד דאין דרך לעשות שידה תיבה ומגדל מעור שהוא רך, ולא מיקרי בשם שידה תיבה ומגדל, (ויש ליישב דמה"ט שנה עצם לפני עור), ועוד דאין דרך להמציא לשון גמי בטעות סופר במקום עור שו"ר בר"ש שגרס כהגר"א], ולא נתפרש מ"ט דרבי דמטמא, ועוד יש לדקדק שלא הוזכר בברייתא שהם באין במדה, כמו שהוזכר בכל דוכתא גבי שדה תיבה ומגדל הטהורין, [וכעת ראיתי בר"ש פכ"ז מ"ו (בנדמ"ח העתיק של עץ ושל עור, וצ"ל כנדרפס) של עצם ושל עור, וזה כגרסת הגר"א].

עזים, אלא שק פירושו כלי המשמש למשא, כמו ויהי הם מריקים שקיהם, וכמו שבגד פירושו העשוי ללבישה, ואין במשמעותו ממה הוא עשוי אם מצמר ופשתים או אף משאר מינין, ה"ה דשק פירושו העשוי למשא, [מיהו אמת הוא שאם יעשה בגד משער עזים לא יחשב בגד, וכן שק למשא מצמר ופשתים אין שמו שק אלא כר וכסת], ובדרך כלל עושין אותו מחוטים גסין שהם חזקים יותר, ואינם ראוין ללבישה, וכדתנן שבת קכ"ב ב' מחט של סקאים, וראי' לזה מיריעות עזים דמשכן, שהם עשוין משער עזים כמו שק, ולא קרינן להו שק, ולשק לא קרינן מעשה עזים, אלא ש"מ דשק ענינו שימוש שק, כמו בגד שענינו שימוש לבישה, וע"ע לקמן ד"ה שם וכלי עצם, ולשון הרמב"ם פ"א הי"ב אחד העשוי מן העזים או מצמר גמלים או מזנב הסוס והפרה וכיו"ב.

והשתא ניחא דילפינן דומיא דשק, דכיון שהחשיבה תורה שימוש שק לכלי המק"ט, ש"מ שזהו דבר חשוב, ומזה למדנו שגם כלי עץ שיש לו חשיבות כשק מק"ט, וכיון דשק ענינו שימוש למדנו ג"כ דבעינן מטלטל מלא וריקן, דזהו השימוש שהחשיבתו תורה כלי.

וניחא נמי דלא שייך לומר דומיא דבגד, לפי ששק ענינו שימוש כלי מעשה, ובגד ענינו מלבוש, ולא שייך לדמות כלי עץ למלבוש, אלא שק, ומה"ט אין לדמות בגד לשק, חדא דבבגד לא כתיב מיעוטא דמכל, ועוד דבגד ענינו שימוש בגד, וכבר אמרה תורה ענינו, ולא שייך לומר בגד דומיא דשק, אבל בכלי עור ממילא מובן לדמותו לשק, כיון שגילה הכתוב דחשיבות כלי הוא דומיא דשק, וא"צ להזכיר מיעוט נוסף בכלי עור, וכן הדין בכלי עצם דבעינן דומיא דשק.

ולפ"ז מיושב כמ"ש אאמו"ר הכ"מ שם ס"ב סק"ד דבבגד אין ענין של מטלטל מלא

שבועות י' א' דבכל התורה ילפינן למד מלמד חוץ מקדשים, עי' תו' שבת ס"ד א', ובפשוטו א"צ לזה דכולהו ילפינן שבת ס"ד א' מגז"ש, ומעשה עזים ושק תרויהו ילפי מהדדי עי"ש.

בחילוקים שבכלי זכוכית, ובטעם הדבר

ג. שם וכלי זכוכית, מצינו הרבה חילוקים בגזירת כלי זכוכית, שדימו אותם לכלי מתכת ולכלי עץ ולכלי חרס, פשוטיהן טהורין ככלי חרס ועץ, ואינם חוזרין לטומאה ישנה ככלי חרס ועץ, ודלא ככלי מתכת, ולענין שאינן נעשין אב הטומאה ואינן נטמאין ע"י אדם הנושא נבילה שמטמא שאר כלים בשעת משאו, ואינו מטמא אדם וכ"ח כדתנן פ"ה דזבים, ה"ה דכלי זכוכית בכלל כלי חרס כ"ג לכאורה, וכל מדרס כלי זכוכית טהורין ככלי חרס כדתניא בתוספתא שלהי כלים, [שור"ר דגרסת ר"ש והרמב"ם טמאין], וכן טבלה שאין לה לזבזב בכלי עץ טמאה כדתנן פכ"ז מ"א ובכלי זכוכית טהורה כדתנן פ"ל מ"א, וזה ככ"ח, ואינו מטמא מאוירו שלא החמירו בו ככלי חרס כיון שהחמירו שמטמא מגבו, וערמב"ם וראב"ד פ"א ה"ה והר"ש כאן בנדמ"ח כתב הטעם דעברו הכירא דלא לשרוף עלייהו תרומה וקדשים, ומטמא ביותר ממ' סאה כדין כלי מתכת וכלי חרס שבת פ"ג ב', מיהו בשדה חיבה ומגדל לא גזרו כדתניא בתוספתא ב"ב פ"ז ה"ג והובאה ברמב"ם פ"ג ה"ג, ויש לפרש הטעם דכשמשמשין תשמיש המצוי לכלי עץ הקלו בהן, וכשמשמשין ככלי מתכת וחרס דהיינו לכבוש בהן ירק ולהניח בהם יין ומים, גזרו בהם טומאה, [ודברי הראב"ד שזכוכית דקה ומטלטלין מלאין קשה ליישבן במציאות], והרמב"ם כתב בפ"א ה"ה שאין להם טהרה במקוה, וזה ככלי חרס, וכמשה"ק בשבת ט"ו ב' ותירצו דמיירי בהטיף להם אבר, מיהו קשה דבכלים הנלקחין מן הנכרים גזרו בהם טבילה ע"ז ע"ה ב', וזה מחודש לתקן טבילה בדבר שאין לו טהרה במקוה, מיהו בגמ' סברו להטביל גם כלי

ולכאורה הי' מקום לפרש דמיירי בשדה חיבה ומגדל שהם כלים גדולים אבל אינם מחזיקין מ"ס, ואפ"ה מטהר ריב"ר"י בעצם וגמי לפי שהם עשויין לנחת בפחות ממ"ס, דכיון שהם רכים ונשברים בקל אין דרך לטלטלן מלאין כלל, [ואפי' אם העצם חזק הרי חיבוריו קלים להתפרק טפי מעץ], והרי כתב הרמב"ם בפ"ג ה"א דכלי עץ העשוי לנחת אפי' אינו מקבל אלא דבר מועט טהור, והשתא ניחא טעמיה דריב"ר"י שמטהר בגמי שהוא כלי עץ דכיון שהוא רך אינו מטלטל מלא, וכן כלי עצם, אבל הבאין במדה כו"ע מודו שטהורין, אבל הדברים רחוקים, והעיקר דמיירי בבאין במדה, ולגודל הפשיטות לא הזכירו בהדיא.

שוב נתבאר לקמן סי"ז סק"ה כגרסת הר"ש והגר"א ויש חילוק בין מיעוטא דפשוטי כלי עור למיעוטא דבאין במדה.

בביאור המקור לכלי עצם שמקבל טומאה, ושפשוטו טהור

שם וכלי עצם, בחולין כ"ה ב' מרבינן כלי עצם מוכל מעשה עזים להביא דבר הבא מן העזים מן הקרניים ומן הטלפים, ועזים פרט לעופות, ואין לפרש דמעשה עזים היינו שק שנעשה משער של עזים, דשק ענינו שימוש של משאות וכמשנ"ת לעיל, ואינו עשוי דוקא משער עזים, אלא מכל שער קשה שאינו צמר רך, ערמב"ם פ"א הי"ב, ובספרי שם מבואר דיליף שק משרץ דתו"כ עי"ש, ואפשר דקרני העזים מצויין יותר לעשות מהם כלי קיבול, - הא דפשוטי כלי עצם טהורין פר"ש דאיתקוש לעץ ועור, ובמקו"א הם הוקשו לשק, והקשה אאמו"ר זללה"ה בס"ב סק"ו דדבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש, ועי"ש דכיון שמצינו בכולהו דבעינן מקבלין (חוץ ממתכת), א"כ מסברא יש לדון שלא חידשה תורה במעשה עזים טפי מינייהו, והו"ל גילוי מילתא בעלמא, ולע"כ, מיהו קי"ל

שהוא כלי מכלי חרס, ומיושב בזה דב"ש לא הכריעו מכח הדרשא אם נתר בכלל כלי חרס.

הרמב"ם האריך בביאור ענין הנתר, אבל סיים שכמה מיני חומרים של טיט דינם ככלי נתר, אע"פ שאינם יכולין ליצורף בכבשן ככלי חרס, ולפ"ז י"ל דמה שאמרו ע"ז ל"ג ב' כלי מחפורת של צריף הוא אחד משאר המינים שהזכיר, ואין זה הכרח שיתפרש שזהו אותו נתר שרוחצין ומכבסין בו.

טומאתן שוה מה בא לאפוקי

לשון טומאתן שוה בא לאפוקי מב"ש דס"ל שכלי נתר דינו גם ככלי שטף לחומרא, כמ"ש הגר"א, והדבר מפורש בתוספתא דבה"א כלי נתר הרי הן ככלי חרס לכל דבר, וזהו ממש לשון טומאתן שוה שאין כלי נתר מיטמא מגבו כב"ש.

ומעמידו דב"ש מפורש בירושלמי כלאים פ"ח ה"ד הובא בר"ש שם מ"ה דמספקא להו אם נתר ככלי חרס דמי, ויעוי' בפיה"מ שביאר דה"י מקום לומר דכלי נתר ככלי אדמה דמו, כין שאינם ראויין להיסק גדול, עי"ש באריכות, (וגם משמע שנימוחין בקל כדכתיב במשלי חומץ על נתר ופרש"י שם שהחומץ נוקבו), ולהכי איצטריך ריבויא דוכל כלי חרס, וב"ש מספק"ל אם נתר כחרס, ונראה דהצד השני הוא שמדאורייתא אינו מק"ט, ורבנן גזרו עליו ככלי זכוכית, או שקדמה גזירתו לכלי זכוכית, מיהו מהא דסברו שמטמא מגבו, משמע דיש מקום להחשיבו ככלי מתכת, וזה מגזירת כלי זכוכית, עי' חשיבותו בפיה"מ.

בתוספתא שם רשב"א אומר בלשון אחרת, משמע שאומר כדברי ת"ק רק בלשון אחרת, וזה מוכיח כגרסת הגר"א דמטמאין ככלי חרס ומטמאין ככלי שטף, שת"ק ביאר הנפ"מ לענין אחוריהן [פי' גביהן] ואוירן, ורשב"א סתם דלכל מילי מטמאין [בין להטמא ובין לטמא] ככ"ח וככלי שטף, ויש

אדמה לגרסת רש"י ולהשאלות גם של חרס עי"ש.

שו"ר בספר אאמו"ר הכ"מ ס"ב סק"ג שהביא דעת הר"ש והרא"ש שיש להם טהרה במקוה, והרא"ש כ"כ במתני' דהכא דדוקא כ"ח שבירתו טהרתו אבל הני דרישא דנשברו טהרו ולא קתני שבירתן היא טהרתן ש"מ שיש להם טהרה אחרת והרי קתני ברישא כלי זכוכית בהדי כלי עץ וכלי עור, וכ"מ בתוספתא פ"ז ה"ג שאמרו זה חומר בכלי זכוכית מכלי עץ, משמע דבשאר מילי לא חמירי, ועי"ש שכ"כ הגר"א יו"ד סי' קכ"כ ס"ק י"ט ושכ"כ המאירי בשם הראב"ד ע"ז ע"ה ב' מטבילת כלי זכוכית של נכרים.

שם נשברו טהרו, ולא קתני ושבירתן היא טהרתן כדקתני בכ"ח, דהתם אין להם טהרה במקוה כמ"ש הרא"ש שם וכ"מ בגר"ש, אבל כאן קמ"ל תרתי דיש להם טהרה במקוה, וגם אם נשברו טהרו, וכל ענין חזרו לטומאתן ישנה לא שייך אלא בהני שיש להם טהרה אחרת, וש"מ דכלי זכוכית יש להם טהרה במקוה, כמשנ"ת בספר אאמו"ר הכ"מ שם.

שם חזר ועשה מהן כלים מק"ט מכאן ולהבא, עשיית כלים מתפרשת שתיקנם משבירתן, אבל משכח"ל גם בייחדן מכאן ולהבא לצורך אחר, כגון כלי המיוחד למשקין שניקב ונטהר, וייחדו לאוכלין שאין הנקב מפסידו, וקמ"ל מתני' דלא חזרו לטומאתן ישנה בתיקנן, ולא גזרינן שמא עשה הנקב כדי לטהרו ולא ינקבנו כשיעור.

בילפותא דכלי נתר

ד. **שם** כלי חרס וכלי נתר טומאתן שוה, בתו"כ יליף כלי נתר מוכל כלי חרס, [כ"ה בפיה"מ, ולפנינו וכלי חרס וכנראה ט"ס, ועי' הגר"א דבסמוך], מיהו גם שברי כלי חרס יליף מהאי קרא, וכתב הגר"א דכלי נתר יליף מוא"ו דוכל, ואפשר דתרתני ש"מ דוכל כלי חרס משמע כל סוג של חרס, ומשמע כל חלק

גבו נקרא אחוריו ובטעם שינוי הלשון בזה

ועיקר הדבר דגבו נקרא אחוריו מבואר בתו"כ שבר"ש ובתוספתא כאן ובמשניות כמ"ש הרמב"ן שם, ושנינו בפכ"ה מ"ה לענין אחורי הרובע וחצי הרובע וחכ"א אין חולקין את הגביין, והיינו אחוריים כמ"ש הר"ש שם, מיהו טעמא בעי למה שינה התנא בתוך כדי דיבור ושנה אחוריו על כונת גבו, וסיים אח"כ בגביהן, ויעוי' בפיה"מ ובספר אמור' הכ"מ ס"ב סק"ז דלגבי הכלי שתוכו טמא מתאים לשנות אחוריו, שאנו מתייחסים לפני הכלי שהוא תוכו ועיקרו שהוא הטמא, וע"ז אמרין שהוא מטמא גם מאחורי תוכו, אבל הבא לנגוע בכלי בעלמא אין להתייחס בלשון שנגע באחורי תוכו, ומתאים יותר לשנות מגבו, ושינה התנא לשונו כדי שלא נטעה בין מטמא לנטמא, וע"י שינוי הלשון יהא ברור יותר שמטמא אחרים באחורי תוכו הטמא, ואינו נטמא מגבו, (וסמך התנא שנבין מהענין שלא שייך כאן מקום שלישי, ולא עלה ע"ד שיחדשו כאן מקום נוסף שהוא ברגל הכלי כדפרש"י ותו', וכמשה"ק הרמב"ן ע"ז שם).

ויש להוסיף עוד ביאור בזה, דאכתי לא שנינו דכלי חרס שאין לו תוך אינו מטמא, דה"י מקום לומר דכלי שיש לו תוך צריך לנגוע בתוכו שהוא עיקר הכלי, אבל כלי שאין לו תוך נטמא בכל מקום, ועכשיו ששנינו ואינן מיטמאין מגביהן, למדנו שאין להם שום טומאה אלא מתוכן, דגבו של שלחן ומנורה ג"כ נקרא גבו, ומיושב היטיב שינוי הלשון, דאחוריהן קאי על הכלי שנטמא תוכו, וגביהן קאי על כל הכלים שאינם נטמאין מגביהן, וממילא אותם שאין להם תוך לא שייכא בהו טומאה כלל.

והרמב"ן כתב דנקט גביהן לפרושי מילתא שאין להם טומאה כלל לא מאוגנן ולא מאוזנן דכולהו גב נינהו, וזה כעין מש"כ, מיהו אכתי לטמא אחרים מטמא מכל גבו גם

לע"י בנטמאו מגביהן אם יש להם טהרה במקוה, דלכאורה ממ"נ נטהרין, וכן אינם נעשין אב הטומאה ככלי חרס, וכמש"כ לעיל דטומאת כלי שטף מדרבנן היא.

ביאור ענין מתטמאין ומטמאין באויר

ה. **שם** מתטמאין ומטמאין באויר, ענין מטמאין באויר שייך להבין שכל מה שנכנס ברשות הכלי הר"ז דומה לאהל המת, [עי' פ"ח מ"א בענין זה], דהו"ל כבבעלות הטומאה ושלטתה, אבל הא דהכלי עצמו נטמא מטומאה שבאוירו צ"ב, ומצינו ג"כ שטומאתו חמורה שאין לו טהרה במקוה, והו"ל כטומאה קבועה שלא תסור ממנו, ולכן היא שולטת בכל תוכו, אבל אכתי למה נטמא מאוירו צ"ב, ובפשוטו זה מחולשת הכלי שמק"ט מאוירו ונטפל לטומאה שבתוכו, אבל מהא דמטמא אחרים באויר יותר משאר כלים קשה, וע"כ דכיון שאין לו טהרה במקוה נעשה יותר כולו גוף הטומאה, וג"ז מפני פחיתותו, ולכך אינו נעשה אב הטומאה, אע"פ שהכל גזיה"כ מ"מ כדי להבין חילוקי הדינים צריך קצת ביאור בדברים.

בביאור מטמאין מאחוריהן שכלי חרס שנטמא מטמא גם מגבו

שם ומטמאין מאחוריהם, פי' הרמב"ם וכן הסכימו הרמב"ן והר"ן שבת ט"ז א' דאחוריהן היינו גביהן, וכלפי תוכן שנינו אחוריהן, דנהי דאינו מק"ט מגבו, אבל אם נטמא תוכו אף אחוריו טמאין, דכולו נטמא וממילא הנוגע באחוריו טמא, וכמו שביאר הר"ש מתו"כ ומגמ' דבכורות, וגרסת הר"מ והר"ש כגרסת משניות מדויקות שכתב הרמב"ן, ומטמאין מאחוריהן ואינן מיטמאין מגביהן, וכן ברישא גרס מיטמאין ומטמאין מאוירן, שו"ר בזה אריכות דברים בספר ערכי תנאים בחזקיה אבי עיקש יעוי"ש בשם הגאונים, ולע"כ.

מאוגנו ואוזנו שהרי הכלי כולו טמא ומטמא, ואפשר דכלפי כלי שנטמא תוכו מתאים לסיים שאחורי תוכו נטמאו, אבל לקבל טומאה אין להזכיר אחוריו טפי מאוגנו ואוזנו וקרי לכולהו גבו, ויש להוסיף דכלי טמא אינו מטמא מאויר אחוריו, כגון שקע אוגנו ותחתיתו, ודוקא גוף הכלי מטמא וזה נקרא אחוריו.

בטעם הדבר דכ"ח שנטמא מטמא גם מאחוריו עיקר הדבר דכלי חרס שנטמא מטמא גם מאחוריו סברא היא, שלא מצינו בתורה כלי שחציו טמא וחציו טהור, ואם נתמעט מהכתוב שאינו מק"ט מאחוריו, או מצמיד פתיל או מאל תוכו, אין לחדש מזה שלא יטמא אחרים מגבו, דכיון שכולו טמא הרי הוא מטמא מכל מקום, שמעלת תוכו שייכת רק לגבי הכלי עצמו שאין הטומאה שולטת עליו כל זמן שלא נכנסה לתוכו, שהוא עיקרו, אבל לטמא אחרים במגעו אזלינן בתר גוף הטומאה, והרי הוא כולו טמא וממילא מטמא בכל צד שהוא, וממילא נמצא דמרוכה מדת לטמא מליטמא, וכן בסברא כמשנ"ת, וכ"מ חולין ק"ח א' דיד להוציא ק"ו מלהכניס, שו"ר בספר אמו"ר הכ"מ שם.

וכתב עוד דמהא דמרבין יד כלי חרס שנטמא, והרי יד לא עדיפא מגבו כמ"ש תו' בכורות ל"ח א', וכן בסברא דגבו נמי ידו מיקריא שהרי מחזיקין בגבו את תוכו, וחשיב טפי גופו משומר שנלמד ק"ו מיד חולין קי"ח א', ומה"ט א"א לומר דידות איתרבו מגזיה"כ ולכן עדיפי מגבו, דבאמת גם גבו ידו היא, וכמו כשיש בליטה בגבו או שתופס באוגנו, דודאי חשיב יד, ואפ"ה אינו נטמא מגבו, וכ"מ ברמב"ן שבת שם דבכלל גביהן גם אוגנו ואוזנו וה"ה ידות, ולמדנו מזה שכלי טמא מטמא אחרים מגבו ק"ו מידו.

בדין יד לכלי חרס

מיהו להכניס אין ידו מכניסה לו טומאה, וכמ"ש תו' ותו' הרא"ש נדה כ"ו א'

ותו' חולין כ"ד ב' ובכורות שם דלמסקנא מרבין בכלי חרס רק יד להוציא, [ואמנם לא הזכירו כן בצריכותא דגמ' שם, אבל ודאי מתיישב שכ"ה האמת דרק יד להוציא למדנו מתנור, אלא שאין החסרון בכח היד, אלא דלא עדיף יד מגופו מגבון, והוכיחו כן מהתוספתא שאין כ"ח נטמא אלא מתוכו או בהיסט, וכן מהא דצמיד פתיל מציל בכ"ח אע"פ שיש לו יד, והרמב"ן חולין קי"ח א' כתב דמשכח"ל דביד חלולה שיש לה תוך, והדברים מחודשים דבפשוטו אין שום מעלה ליד שיש לה תוך, דאפי' בכלי עץ ועור שפשוטיהן טהורין לא יועיל להם יד חלולה כלום, שאין יתרון לחלל שלה להחשיב הכלי כלום, וכמו שפשוט לרמב"ן שבת שם דאוגנו ואוזנו בכלל גבו אע"פ שבאוגן יש חלל, ואפי' נותן אצבעו בתוך החלל, מ"מ פשוט שאין לזה מעלת כלי שיש לו תוך, גם מ"ש הרמב"ן דמשכח"ל ביד של עץ ושל אבן שיוצאת מתוכו צ"ב מה יתרון יש בזה, הרי גם גבו תופס את תוכו, ומדהזכיר אבן ע"כ דאין כונתו משום דעץ מטמא טפי מחרס, וכבר תמה בזה הרשב"א.

שו"ר בספר אמו"ר הכ"מ עוקצין ס"א סק"ג שהאריך ביישוב דברי הרמב"ן דמיירי ביד חלולה וחללה פתוח רק לפניו, [והשרץ מת בתוך היד], ועי"ש בשם תו' הרא"ש משה"ק ע"ד הרמב"ן, וכן בסברא שאם אין חללה משמש שימוש כלי אין יתרון בזה שהיא חלולה אפי' פתוח חללה רק לפניו, ואם יש בה שימוש כלי א"צ לדין יד, ועי"ש משה"כ ליישב האופן של יד מעץ, וכ"ז צ"ת והמיושב כפי' תו' דלמסקנא אין יד להכניס בכלי חרס, וייתורא דלהכניס היינו בזרעים ושאר כלים, - עמש"כ לקמן ס"ח סק"א בפ"ח מ"א שכתבנו הוכחה לזה.

בתנור מצינו שאע"פ שאין לו שולים הוא מק"ט, אם בהיסק ראשון כדתנן פ"ה מ"ד, או לכו"ע בהיסק שני כדאמר שבת קכ"ה א', ועמש"כ בזה לקמן ס"ד סק"ב, ועכ"פ זהו

דין מיוחד בתנור ששימושו להדביק בדפנותיו, ומונח ע"ג קרקע שהם כשולים לצורך הגחלים, ועכ"פ כלי אחר כה"ג י"ל שאין לו תוך כלל, ולקמן פ"ה מי"א מבואר דאף תנור של מתכת מק"ט, ועי' לקמן ס"ה ס"ק י"ג בתוספתא בדין יד המוסף לתנור המתכת.

שם ושבירתן היא טהרתן, פר"ש והרא"ש דקמ"ל שרק שבירתן מטהרתן, ואין להם טהרה במקוה, ובתוספתא פ"ז ה"ט תניא אין טהרה לכ"ח אלא שבירתו, ואפי' חברו בקרקע ואפי' קבעו במסמר, מלאו סיד וגפסית רשב"ג מטהר, והגר"א הגיה טמא ור"ש מטהר, ונראה דאין רא"י ממתני' דלא כרשב"ג, דהא איהו נמי תני ברישא אין טהרה לכ"ח אלא שבירתו, אלא דס"ל דמלאו סיד אין כאן כלי אלא לבניה, ואנן קיימינן בטהרת כלי חרס שנשאר במציאות של כלי, ואף בשברי כ"ח יש דין כלי לקבל טומאה מכאן ולהבא, ומ"מ שבירתן מטהרתן מהטומאה הקודמת.

משנה ב'

ו. **שם מ"ב** הדקין שבכלי חרס, פי' הכלים הכי קטנים כדאר"ע עד קדרות הדקות [וכמו ששינוי פי"ז ויש שאמרו במדה דקה ויש שאמרו במדה גסה, וכע"ז בפ"ב דרמאין שנשברו ונשאר מהן הקרקעית או הדופן והם מקבלין בתוכן שיעור כדי סיכת קטן בלא סיוע מבחוץ שלא יפלו, הרי הם מקבלין טומאה מכאן ולהבא, אבל טומאתן הישנה פקעה בשבירתן.

בהא דלא קתני שנשברו

ויש לעי' מ"ט לא קתני בהדיא שנשברו, הדקין שבכ"ח שנשברו וכו', לפי מה שנקטו הרמב"ם והרמב"ן חולין נ"ד ב' והר"ש פי"ז מט"ו בנדמ"ח דבתחלתן אין להם שיעור ואפי' מקבלין כל שהוא טמאין, [ועי' לקמן ס"ק ט"ז ראי' לזה ממשפך של רוכלין אליבא דר"ע, שו"ר בירושלמי שבת פ"ח ה"ז שאמרו בפשטות מי לא מודה רשב"ל בכלי חרס קטן

שלם כל שהוא שמקדשין בו, ואמנם הוזכר שם קבלת טומאה אבל מפשטות הלשון משמע דכלי גמור הוא], א"כ הול"ל דדוקא בנשברו שיעורן כך, ואפשר דארישא קאי דקתני שבירתן היא טהרתן, ואפ"ה שבריהן מק"ט מכאן ולהבא, וקמ"ל דאע"פ שראויין לקבל טומאה מכאן ולהבא נטהרו בשבירתן כיון שנשבר השימוש הראשון, ועכשיו שייך בהן שימוש חדש, ואם היה שונה הדקין שנשברו, לא הוה ידעינן דבטמאין שנשברו כך פקעה טומאתן, והוה ס"ד דבעינן שבירתן עד שלא יהיו ראויין לקבל טומאה.

ומיושב בזה למה פתח התנא בדיני שברי כ"ח, כיון דקאי ארישא דשבירתן היא טהרתן, מיהו י"ל דניחא ליה לשנות כל המתרבין מקרא דוכל כלי חרס, דהיינו כלי נתר ושברי כ"ח.

אם כלי חרס מתחלתו צריך שיעור

שם וקרקרותיהן, גרסת רש"י הן וקרקרותיהן, ועפ"ז פירש שגם בכלי חרס שנעשה מתחלתו צריך שיעור סיכת קטן, וכ"כ הר"ש כאן, אבל לקמן פט"ז חזר בו, דבתחלתו סגי בכל שהוא, וכ"כ הרמב"ן שם דלא גרסינן הן, והוכיח דסגי בכל שהוא מרמון ואגוז שחקקום התינוקות למוד בהם שזהו פירושא דמתני' העושה כלי קבול מ"מ טמא, וכ"ה בר"ש שם, וכע"ז ברמב"ם אלא שפירש עיקר לשון מ"מ על המין שנעשה הכלי.

ובאמת אין מקום לכלול במתני' דין עשיית כלי מתחלתו, שהרי כולה מיירי בשיירי כלים לפי גודלם, ובסברא ג"כ אין להצריך שיעור לכלי מתחלתו, וכמו שהביאו מצרור המרגלית, ומהחוטט בצנור לקבל צרורות לר"י מקואות פ"ד ולקמן במתני' תנן שיעור קרקרותיהן כל שהן, ולפמשנ"ת שם הטעם כיון שהם כלים קטנים שיעור שבריהם בכל שהוא, ולא נאמרו שיעורין דמתני' אלא בדקין שבכלי חרס, דהיינו כלים ואין בכלל

לפמש"פ לקמן סק"י בפכין הגלילים מבואר שמק"ט עי"ש], והתנא כולל תרוייהו שיעור כדי סיכת קטן מכלי שמחזיק כדי סיכת קטן עד לוג, ועיקר ביאור המשנה בכדי, שו"ר בזה בספר אאמו"ר הכ"מ ס"ב ס"ק ט"ו, ואפשר נמי לפרש דהדקין שבכלי חרס כאילו קתני כלי חרס הקטנים שיעור שבריהן בכדי סיכת קטן, ושיעור זה הוא עד שיהיו כשיעור לוג, וכיון שהזכירו הקטנים בהדיא ממילא מתפרש שפיר כ"ח הקטנים עד לוג שיעורן בכדי סיכת קטן, ועי' לקמן סק"ט בדברי ר"ע.

בשיעור סיכת קטן

שיעור סיכת קטן כתב הר"ש די"ל שהוא אחד מצ"ו בלוג, דומיא דרביעית מסאה, ולכאורה היינו סיכת קטן כולו, דלסוף אבר קטן של קטן סגי בכמה טיפות, ובאמת כאן לא הוזכר אבר קטן אלא קטן, וכ"כ הרמב"ם אדם קטן, מיהו אפשר שזה מעט יותר מאחד מצ"ו, ולא דמו זה לזה דסו"ס יש ברביעית שיעור חשוב, ולכן סגי באחד מצ"ו, אבל כאן בעינן שיעור סיכה, דהוי דבר חשוב ליחשב כלי, עי' בסמוך, וכדחזינן בסיפא דסגי בלוג לאחד מק"כ, דהיינו לוג מחמש סאין.

אב"י הר"ש והרא"ש כתבו שהשיעור כדי סיכת אבר קטן של קטן בן יומו, והכי מסתברא דכיון שמצינו שהוא שיעור חשוב להוצאת שבת, אין לנו לחדש כאן שיעור אחר, אבל קשה למה בשבת כתוב אבר קטן וכן בעדיות, ואילו כאן כתוב סיכת קטן במשנה ובתוספתא ובתו"כ, והרי לכך כתב הרמב"ם אדם קטן, ולעומת זה אדם שלם אפי' קטן זה שיעור גדול מדאי, ומהרמב"ם לשיטתו אין ללמוד לפי' הר"ש, שו"ר בחזו"א ס"ד סק"ג.

למה שיעור חשבר תלוי בגודל הכלי

שם מכדי סיכת קטן ועד לוג מלוג ועד סאה ברביעית, יש לעי' מנלן לחלק בין כלי

זה פכין קטנים (כדתנן פ"ג הפך והטפי ובנגעים פ"ב על מה חסה התורה על פכו ועל טפיו).

מיהו בתו"כ גרסינן הם קרקרותיהם ודופנותיהם, ואפשר שבא לאפוקי כלי שמתחלתו אינו יושב אלא בסמיכה כדתנן שולי קרפיות ושולי קוסים הצידונים שלכך נעשו מתחלתן, וכן היו הבזיכין במקדש כדתנן פסחים ס"ד א', ובבהגר"א פירש הם כשנשאר מהם גם קרקע וגם דפנות, ומשמע שגם בכה"ג נטהר הכלי, ואפשר דהיינו כשנשבר רובו העליון, ונשאר מיעוטו התחתון שלם, ואפשר דקרקרותיהן כולל דפנות מעט, וקמ"ל דדוקא כשנשבר כל הכלי ומה שנשאר נקרא בשם קרקע הכלי, [וגרסת הרמב"ן קרקעותיהן], ולפ"ז לא סגי בנשבר רובו, אבל אין נראה כן, ומסתברא דכל שבר שפוגמו משימושו הראשון כיון שצריך לייחדו לשימושו החדש נטהר בשבירתו.

שם יושבין שלא מסומכין, אע"פ שכלי שמתחלתו שוליו חדודין מטמא בכל גונא, ואף שבריו טמאין, מ"מ בשברי כלי שתחלתו יושב בלא סמיכה, לא חשבינן השברים כלי, ואם אינם מקבלין בלא סמיכה טהורין, ונראה הטעם כיון שצריכין סמיכה מבחוץ נמצא שמכח הכלי הראשון אינם ראויין לשימוש, ובטל מהם שם שירים, עי' לקמן ס"ק י"ח ובמשנ"ת ס"ג סק"ב.

שם שיעורן מכדי סיכת קטן, בלשון מכדי

ז. **שם** שיעורן מכדי סיכת קטן, פי' שיעורן שיקבל הכלי כדי סיכת קטן, ולפ"ז לשון מכדי צ"ב, ויעוי' בראשונים שיש גורסין כדי ויש בכדי, וכ"ה בחולין נ"ד ב', ואי גרסינן מכדי נראה דקמ"ל שכלי שהוא פחות מכדי סיכת קטן מתחלתו שנשבר טהור, אע"פ שרובו קיים אינו מק"ט, וכל דין שברי כלי חרס הוא מכלי שמקבל כדי סיכת קטן, דפחות מזה אינו חשוב לטומאת שברים, [מיהו

אם דין שברים הוא דוקא בכלי חרס

ח. הרמב"ם בפ"ח ה"י כתב שדין שברים הוא רק בכ"ח, והסכים לזה הרמב"ן חולין נ"ה א', והראב"ד בהשגות כתב דלרבנן נקט הפסוק כ"ח וכל שכן שאר כלים דחשיבי טפי, ומצינו לענין גולמי כלים דכלי מתכות דחשיבי טהורין, דכיון שעשוין לכבוד ודמיהן יקרים אין משתמשין בהם אלא בשלימותן כדמפרש חולין כ"ה ב', ואפשר לומר דהיינו נמי טעמא דשברי כ"ח, ועוד דכיון שאין להם תקנה משתמשין במה שהם, אבל שאר כלים אפשר לתקנם, ולכן במאורע שא"א לתקנם אין דרך להשתמש בשבריהם, שכך הוא טבעו של עולם להשתמש כפי הרגיל, ויש להביא ראי' מתוספתא דידים פ"א דקתני התם שנוטלין לידים משברי כ"ח ואין נוטלין לידים משברי כלי עץ ועצם, וש"מ שלא נתחדש בהם דין שברי כלים, וכן בתוספתא פרה פ"ה ה"ו שאין מקדשין בשולי כלי עץ כלי עצם וכלי זכוכית, ומפורש עוד בתוספתא שבר"ש כלים פ"י מ"ד דשברי כ"ח מקדשין בהם ולא שברי שאר כלים, מיהו בשפן וקרקסן מטמאין בכל שהן, ועמש"כ ס"ג סק"א, מיהו לפמשנ"ת דשולי כלי עץ היינו תחתית הכלים שלא נעשו לקבלה אין ראי' משם, אבל באור הגנוז בידים מסיים שברי כלי מתכת אין נוטלין בהם לידים.

ובאמת לענין קבלת טומאה בשברי כ"ח שנטהרו מבואר בתוספתא שבר"ש פ"י מ"ד דלא מהני שפן וקרקסן לרבנן לקבל טומאה כיון שנטהרו שעה אחת, אע"פ שדינם ככלים להציל בצ"פ, ובשברי שאר כלים ששפן וקרקסן מקבלין טומאה, הרי דבשיפוי הם חשובין יותר ונעשין ככלי חדש שלם.

אם כ"ח נטהר בשבירתו אף ששבריו ראויין לטומאת גסטרטא

מה שנקטנו שכלי חרס שנטמא נטהר בשבירתו אע"פ ששבריו ראויין לטומאת

גדול לקטן לענין שיעור השבר, הרי כמו שמכלי קטן חשיב כדי סיכת קטן שיעור חשוב לקבל טומאה, ה"ה מכלי גדול, וי"ל דהא דשברי כ"ח מטמאין מרבין בתו"כ מקרא דוכל כלי חרס, ומבואר במתני' ו' דגסטרטא שבכבשן שנשברה קודם ההיסק טהורה, וש"מ דדוקא שיורי כלי מקבלין טומאה, ואפשר שהדרשא מתפרשת וכל שהוא מכלי חרס יטמא.

ולפ"ז ניחא דלפי גודל הכלי משערין השיריים, דמשהו מכלי גדול לא מיקרי שיירי הכלי, וניחא נמי מ"ש הר"ש לשער לפי אחד מצ"ו, (שעד אחד ממאה מיקרי שיירי הכלי), ולא מפני השימוש לשמן, דהא בכל הכלים זהו השיעור, אבל יש מקום לחלק דפחות מכדי סיכת קטן אינו חשוב כלל, תדע דלכאורה נראה ממה שלא הוזכר אלא מכדי סיכת קטן ולא פחות, דכלי שמחזיק פחות מסיכת קטן, אפי' רובו קיים, אין לו דין שברים, וש"מ דלא סגי בשיעור שנשאר לפי ערך הכלי, אלא בעינן שיהא שיעור חשוב בשבר עצמו, ולכן בעינן כדי סיכת קטן אע"פ שזה יותר מאחד מצ"ו, וכן בכולה מתני' יש שיעור קצוב לפי החשיבות דרביעית בעינן ללוג ומשהו כמו לסאה, (שו"ר בשם הראב"ד בתו"כ טעם אחר, וצ"ע), שוב כתבנו לקמן סק"י דאפשר דפכין הגלילים והחביונות שיעור שבריהם בכל שהוא מפני שבתחלתן הם קטנים ביותר, ובמשנה זו מיירי בכלי חרס כחביות וכיו"ב, ולא בפכין קטנים, - בערוך פי' מתני' מכדי סיכת קטן דהיינו גודל הכלי קודם שנשבר, ועפ"ז רצה לשער דהיינו אחד מצ"ו, אבל למאי דנקטינן שכל כלי קיבול מתחלתו טמא אפי' מחזיק משהו, ע"כ דהכא בשברי כלים מיירי, וכ"מ בחולין נ"ד ב', וממילא מתפרש כפשוטו כדי סיכת קטן, וא"צ לשער כמה זה ביחס ללוג, דשפיר י"ל שהוא יותר מאחד מצ"ו וכמשנ"ת.

סאים כלמטה הימנו, ואף חמש סאים בכלל, וזה פחות מחצבים גדולים מעט.

בביאור דברי ר"ע במתני'

שם רע"א אני איני נותן בהם מדה אלא הדקין כו', יש לדקדק למה התחיל הדקין כו', הול"ל עד קדרות הדקות שיעורן כדי סיכת קטן, ונראה דר"ע מפרש שקיבל דיני גסטרא בלשון זו, ולכן חוזר על המימרא מתחלתה, ועוד דמתפרש מהדקין שבכ"ח עד קדרות הדקות שיעורן כדי סיכת קטן, ולפמשנ"ת לקמן סק"י דר"ע מודה בפכין הגלילים דשיעורן בכל שהן, הוצרך לפרש דשיעור סיכת קטן הוא רק בדקין שבכלי חרס, ולא בפכין וחבינות.

ל'שניה דר"ע אני איני נותן בהם מדה משמע שמודה שהשיעור קרוב לדברי רי"ש, אלא שר"ע אינו קובע המדה לפי סאין, אלא לפי סוגי הכלים שהיו רגילין בהן, ואמנם מדתן קרובה לדברי רי"ש, אבל נפ"מ לגבי השיעור בצמצום, דאזלינן לפי סוגי הכלים, וכל שהם בכלל מדה זו שפיר דמי.

וכן נראה בלשון הרמב"ם פ"ח הי"ג י"ד שכתב עד חביות שהן מקבלות כסאה או קרוב לה כו' עד חבית המכילה סאתים או יתר כו' היה הכלי מחבית המכילה סאתים עד חצבים גדולים כו', הרי שכתב בהדיא שאין השיעור בצמצום ואף יתר מסאתים בכלל פחות מסאתים, ולעומת זה יש כלי סאתים שנחשב כיתר מסאתים, וזה מיושב רק כדברי ר"ע, וכ"כ אאמור"ר הכ"מ ס"ב ס"ק ט"ו בדעת הרמב"ם, ועי"ש שנקבע לפי סוג החרס שעושין ממנו כלים אלו או חצבים גדולים וכן כולם, ועי"ש בדברי הר"ש.

בתוספתא בדברי ר"ע

בתוספתא מסיים בה מכאן ואילך בלוג נשתקע הדבר ולא נאמר עכשיו ר"נ וראב"י אמרו חצבים גדולים שיעורן בשני

גסטרא, כ"ה פשטות המשנה דכלי שנשבר נטהר, ואין לך שבר כלי יותר מחבית שנחלקה לשנים ומקבלת על דפנותיה בלבד, וממילא כל האופנים בכלל, דכל שנשבר השימוש הראשון פקעה טומאתו, ומכאן ולהבא צריך ייחוד לשימוש גסטרא, ובלא כונה אינו מק"ט, ונחלקו בזה הראשונים בשבת צ"ה ב', ועי' לקמן ס"ק... ראייה לזה, וכ"מ בנר שניטל פיו פ"ג מ"ב, וזה ג"כ חידוש נלמד מקרא דוכל כלי חרס, ודוקא שיירי כלי כמבואר במ"ו, וכ"מ ברמב"ן חולין שם.

ל'ענין כלי לקדש בו ולנט"י נראה בתוספתא ב"ק פ"ז ה"י שא"צ שיעור, דאע"פ שאינו מק"ט מ"מ כלי הוא, כמו שמוכן שכלי המקבל לוג חשיב כלי אע"פ שהוא משיירי כלי המחזיק חמש סאין, וע"ע פ"ג ה"ו ומקבלין כל שהן.

ביאור הלשון ועד שלש ועד חמש

ט. **שם** מסאתים ועד שלש ועד חמש סאין בלוג, הלשון אומר דרשני, שאם מחמש סאין ולמעלה השיעור ג"כ לוג, הו"ל למימר מסאתים ולמעלה שיעורן בלוג, ואם רק עד ה' סאין השיעור לוג, הול"ל מסאתים ועד חמש, ולמה הזכיר שלש, ונראה דחמש סאין זהו שיעור חצבים גדולים, ובא לומר דשיעורן בלוג, ושיעור הלשון מלוג עד סאה מסאה ועד סאתים מסאתים ועד שלש, ואח"כ הוסיף לבאר דחמש שיעורן כשלש, ולא למימרא דטפי מחמש שיעורו בשני לוגין אלא דחמש שמיע ליה, ואם ה"י אומר רק חמש ה"י משמע דטפי לא, אבל השתא מתפרש דעיקרו שמע מסאתים ועד שלש והוסיף ששמע גם דה"ה חצבים גדולים שהם חמש סאין, וטפי לא שמיע ליה, ואם ה"י שונה ד' וה' סאין ה"י ג"כ מתפרש כבעלמא ואפי' טובא, שוב כתבנו להלן דלר"ע חצבים גדולים כלמעלה הימנו, וא"כ אמר רי"ש דעד חמש

לוגין, ואפשר הכונה דר"ע קאמר שנשתכח הדבר ולא נמסר לו בקבלה מה הדין בהני שגדולים יותר מחצבים גדולים, ול"ג בלוג, וזהו שנשתקע הדבר ולא נמסר, ועכשיו אמרו ר"ג וראב"י שיש קבלה דשיעורן בשני לוגין, ואולי מעדותם נשנה במתני' בשם ריב"ז, מיהו בתו"כ הגרסא כבתוספתא, שלא אמרו בשם ריב"ז, וזה מיושב יותר שאם הם אמרו בשם ריב"ז לא הוה פליג ר"ע, ועי' בסמוך, מיהו בתו"כ ליתא לתיבות מכאן ואילך בלוג, וזה מיושב כמש"כ שר"ע אמר שנשתכח דין מחצבים גדולים ואילך, ויתכן שבטעות נשמט בתו"כ, והתנא של התוספתא אומר שיש להשקיע ולבטל מי שאמר כן דשיעורן בלוג, ועכשיו אמרו ר"ג וראב"י בפירוש ששיעורן בשני לוגין, וגרסא דמתני' ריב"ז צריכה יישוב, דמשמע שכולהו תנאי דתוספתא ותו"כ לא ידעו קבלה זו.

בדין חצבים גדולים

בדין חצבים גדולים אפשר לומר דנהי דעד חמש סאין דרי"ש כלמטה ממנו, כמו בסאה וסאתים כדמפרש חולין נ"ה א' וכו' בתוספתא כאן גבי חמש סאין, אבל חצבים גדולים דר"ע כלמעלה ממנו, וכן מיושב בסברא דלודיות ולחמיות נמי כלמעלה הימנו, דעד שמתחיל לודיות הו"ל בכלל דקות, ולא מסתבר שמתחיל לודיות ולחמיות כלמטה, ואח"כ כלמעלה, ולפ"ז ניחא דלא פליג ר"ע אריב"ז, אלא שאמר דנשתכח הדבר ולא נאמר.

שם הפכים הגלילים כו'

י. **שם הפכים הגלילים** [בתוספתא פ"ב ה"ג הפכים הגלילים שמוליכין בהן שמן למרחץ] והחבינונות [בתוספתא קתני שביהודה] משמע שהם דומים זל"ז אלו בגליל ואלו ביהודה, וחבינונות מלשון חביות קטנות, ולפי הציור ברמב"ם אינם יושבין שלא מסומכין, ולא משמע שידעו כאן מה שנתחדש בפ"ד מ"ג שולי קורפיות כו' שלכך נעשו מתחלתן,

וצ"ל דאע"פ שהם חדודין מלמטה מ"מ יושבין שלא מסומכין, שרק מבפנים הם מחודדין, ועושין כן כדי למצות כל הנשאר, א"נ י"ל שהם צרים וישרים, ושיעורן בכל שהן לפי שכל מעט שנשאר ראוי לשימוש, א"נ יש לפרש בפשיטות דכלים קטנים כאלו לא נתנו בהם שיעור לפי שצריך עשייתן לשיעור מועט, שהוא קרוב לסיכת קטן, ואין ראוי ליתן שיעור שבריהן כסיכת קטן, ולפ"ז פשוט לתנא שאין שיעור לגדלו של כלי חרס, ואדרבה אם הוא קטן ביותר, שיעור שבריו כל שהוא.

שם שיעור קרקותיהן כל שהן, כאן מבואר שאין שיעור לכלי חרס, והר"ש פירש דאתיא כריב"ז ופליג על ת"ק, היינו מפני שפירש ברישא דכלי חרס פחות מסיכת קטן אינו מטמא, וע"כ דהך סיפא פליגא, אבל למ"ש הרמב"ם וש"פ שאין שיעור לקבלה דכ"ח, יש לקיים מתני' כפשטה דאתיא ככו"ע, וכמבואר נמי בתוספתא ובתו"כ שלא אמרו התנאים אלא דין חצבים גדולים, וכן פסק הרמב"ם בהלכות ד"ז.

שם ואין להם דפנות, קמ"ל שאפי' אירע שנחקק שם מעט, או שהיו משופעין באופן שמתקבל בדפנותיהן מעט, לא חשיבי נעשו לקבלה, ולפמשנ"ת לקמן פ"ד מ"א ובתוספתא שם שאין דין גסטרא בדפנות אלא בכלים שמשמשין בדפנותיהן כדי לערות לתוכן, ולכן עריבה גדולה אין לה דין דפנות כדתניא בתוספתא פ"ג ה"ג, ניחא דהני אין להם דין דפנות, כיון שאין מטין אותן על צדיהן, לפי שהם קטנים ושימושן רק בשוליהם, עי' לקמן ס"ג סק"ב.

משנה ג'

יא. **שם מ"ג** הטהורין שבכלי חרס טבלה שאין לה לזבז, כלפי שגזרו בכלי עץ מדרבנן דטבלה שאין לה לזבז טמאה כדתנן פכ"ז מ"א, קמ"ל הכא דבכלי חרס לא גזרו, ובכלי עץ גזרו או משום דשלחן טמא

שם ואבוב של קלאין, סתם אבוב של זמרים, עי' ערכין י' ב', ולכן ביאר של קלאין דבזה ס"ד שהוא כלי קיבול, ושנינו במנחות גבי עומר נתנוהו לאבוב ואבוב הי' מנוקב כדי שיהא האור שולט בכלול, ושנינו בערכין באבוב של זמר שיש אבוב של נחשת ויש של קנה, ולמדנו מזה דאבוב הוא כקנה חלול ויש בו נקבים להשמיע קול זמר, ויש לעי' למה לא חשיב כלי שיש לו תוך הרי הוא מקבל בתוכו הקליות, ואפשר דכיון שהאבוב פתוח משתי רוחותיו, אינו חשוב כלי קיבול אלא כלי שימוש לקלייה, שמכניס בצד זה ומוציא בשניה, ודמי קצת לשימוש סילונות שמעמידין המים לשם מעבר ולא לשם קבלה, דלישניה דקרא אל תוכו מתפרש כלי קיבול שעשוי להחזיק, וזה אינו ראוי להחזיק אלא לשעה, ועיקר הקיבול הוא בתחתיתו ששוכב ביושר ויש לו רק שתי דפנות כמו מחתה פרוצה שטהורה, ואפשר שנקביו גדולים ורק מכח הדוחק והסיבובים של האבוב הרי הקליות נשמרין בתוכו, ולכן לא חשיב כלי הראוי לקבלה, אע"פ שבמעשה הקלייה הם נשמרין בתוכו, אבל א"צ לזה רק אם היו דפנות מד' צדדין, ואפשר שהם באמת רק עוברין באש כמו בסילון ויוצאין מיד בצד השני שלא ישרפו, והר"ז דומה לשימוש סילון, אע"פ שיש מטרה בשהייתן במקום זה, ועמשנ"ת עוד בספר אאמו"ר הכ"מ ס"ב ס"ק ט"ז בזה, ושם נסתפק בדין מעשה רשת שפרומ"ר אם מיקרי תוך, ובסברא נראה דכל שראוי לתשמישו חשיב נמי תוך, וכן בכירה אפי' רחוקות האבנים זו מזו יותר מעוביין וכ"ג בלפיד לפמשנ"ת לקמן מ"ח, ועוד מקומות.

שם והסילונות אע"פ כפופין אע"פ מקבלין, אפשר דעיקר כונת התנא להשמיענו מקבלין, כענין ששנינו במקואות פ"ד סילון שהוא צר מכאן ומכאן ורחב מן האמצע אינו פוסל מפני שלא נעשה לקבלה, אלא כדי שלא

מדאוריתא וכמ"ד מסגרתו למטה היתה או לכו"ע מנחות צ"ו ב', ואיכא למגזר אטו שלחן, או דמקבליהן חשיב שפיר, אבל תוך בעי דפנות דוקא, ולכן בכלי חרס לא שייך לטמאות משום קיבול אלא בדאיכא תוך דרפנות, [שוב נתבאר דטומאת שלחן וטבלה מדאוריתא מדין משמשי אדם ומשמשיו, עי' סי"ח סק"ח].

מיהו גם בטבלה שיש לה לזבו יש חידוש, שהלזבו אינו עשוי להחזיק בתוכו, אלא לשמור שלא ישמטו הדברים מן הטבלה כשיטה אותה מעט, אבל עיקר סמיכות הדברים על הטבלה עצמה, כמו במגשים כיום, שהלזבו אינו כדי להחזיק מה שבתוכו, אלא לשמור שלא ישמט ויפול.

שם ומחתה פרוצה, לקמן מ"ז שנינו מחתה שלמה, ונראה דאין לפרש מתני' במאורע שנשבר דופן המחתה, דלשון הטהורים שבכלי חרס משמע סוג כלים, ולכן יש לפרש שיש שני סוגי מחתות, יש פרוצה ברוח רביעית שמעלים עליה הגחלים בקל, ולעומת זה אינם נשמרים יפה, ויש מחתה שלמה ברוח רביעית שחותים בה הגחלים, ואפשר שרוח רביעית עשויה באלכסון שיהא נוח לחתות בה, והמחתות שהקטירו עליהם היו שלימות, וכן מחתת כהן גדול ביוהכ"פ מסתברא שהיתה שלמה, ועי' שבת פ"ב א' דחרס שחותין בו מחזיק טפי מרביעית, עי"ש בר"ח ורש"י, וש"מ דסתם מחתה לקבל בה גחלים, ולא רק להפך בה את הגחלים.

ולפ"ז מתני' כפי' הגר"א שהמחתה מגופפת מג' רוחות ופרוצה ברביעית, ולא שנשברה אלא שכך נעשית מתחלתה, ואפ"ה לא מהני הבית קיבול לחשבה כיש לו תוך, כיון שתוך זה אינו מחזיק, וכמו כל ניקב כמוציא רמון, וכ"ש כאן שכל הרוח פרוצה, ועי' לקמן פט"ו מ"ב ובמש"כ סי"ח ס"ק י"א.

נטעה לפרש דמקבלין ר"ל כפופין שיכולין לקבל, לכן הוסיף התנא כפופין ומקבלין, - מה ששינוי בתוספתא דמקואות פ"ה ה"ד דסילון כפוף כל שהוא פסול ענין אחר הוא כמשנ"ת בספר אאמו"ר הכ"מ במתני' פ"ו מ"ח.

הא דתנן במקואות פ"ד דחוטט בצנור לקבל צורות שיעורו ברביעית וכאן שנינו בתוספתא סתמא פ"ב ה"א שאם עשה בהן בית קיבול טמאין, י"ל דאתיא כר' יוסי דאמר אף בשל חרס כל שהוא, ואפשר דבסילון ע"כ לעשות הקיבול בעיקר יצירתו, כיון שהוא סתום מכל צדדיו, משא"כ צנור שהוא פתוח מלמעלה ויכולין לחטוט בו חקק אחר יצירתו, ולכן לא חשוב בפחות מרביעית, ודוחק, וצ"ל דטעמייהו דרבנן דכיון שלא נעשה לקבלה רק לעכב האבנים ולא לצורך קבלתם, אין בכח החטט לחשבו כלי בפחות מרביעית, דחשיב כצורת הצינור, ולא ככלי קיבול בתוך הצינור.

יב. **שם** וכבכב שעשאו לסל הפת, בתוספתא שבר"ש פ"ג מ"א מבואר דכבכב עשוי לאוכלין ומשקין כאילפס וקדרה, [וכן בתוספתא פ"ב ה"א הגרסא באור הגנוז כיסוי כבכב וכיסוי הלפס], וכאן מיירי שעשאו לכסות בו סל הפת, והחידוש דאע"פ שמשמש בכח התוך של הכלי, שרוצה לשמור על טריות הפת בכח הדפנות של הכבכב, ואפ"ה טהור כיון שמשמש בתוכו כשהוא כפוי, ותניא בתוספתא זה הכלל כל המשמש כפוי בכ"ח טהור, אבל אם הי' כיסוי בלבד פשיטא דטהור, ומיירי כגון שעשאו מתחלה לכך, כדקתני שעשאו, א"נ שעשה בו שינוי מעשה, מיהו עדיין הוא ראוי לשמש ככלי קיבול ככל כבכב, וקמ"ל דכיון שעשאו לסל הפת, כ"ז שלא חשב להשתמש בו כדרכו טהור.

שם וטפי שהתקינו לענבים, פי' הר"ש שעשה בו מעשה להשתמש בו ככיסוי, אבל לא

נתפרש איך משתמשין בכלי זה לצורך הענבים, הרי סתמא ענבים נמצאין בגת או בסלין גדולים, וסתם טפי הוא כלי קטן, ואינו ראוי לכסות בו סל, עי' נגעים פי"ב על מה חסה התורה על פכו ועל טפיו, ובפרה פ"ו מ"ג משמע שפיו צר, [וכאן פי' הרמב"ם דטפי היינו טפיח, ומצינו בשבת קכ"ה ב' זמורה שהיא קשורה בטפיח, ופרש"י פך ששואבין בו מן הבור, ושם קנ"ז א' ופקקו את המאור בטפיח, ומשמע שהוא כלי קטן וצר מצד אחד ונכנס לנקב המאור כפקק, ובפ"ג בפיה"מ כתב דטפי לשון טיפין, ואפשר דטפיח ג"כ לשון טופח להטפיח, וביומא ל' א' נראה דהגרסא מחזיר מפה על האורחים שאין נוטלין ידיים בטפיח], ופי' הרמב"ם שנותנין לתוכו ענבים לשמורם בקרירותן לא נתפרש ענינו, וגם הדין אינו מובן דהו"ל כלי קיבול גמור להחזיק בו ענבים, וצ"ע.

ויתכן שעושה נקב בשולי הטפי ומכניס ענבים ודוחקן ומוציץ המשקין דרך פיו.

בא"ר נראה שדקדק מ"ט קתני בכבכב שעשאו ובטפי שהתקינו, ופירש החידוש דאע"פ שרק תיקנו ע"י מעשה ולא עשאו מתחלה לכך, וי"ל בזה דכבכב כמות שהוא ראוי לסל הפת, אבל הטפי צריך תיקון מסוים שיהא ראוי לענבים.

שם חבית של שייטין, הרמב"ם פי' שסותמין פיה בקלף או בעור, ואפשר שמתחלה עושין חבית מיוחדת לצורך זה או שזהו המעשה שמבטלה מתורת כלי גמור, וקמ"ל שאף אם אירע שנפל הכיסוי ונפל שרץ לתוכה טהורה, ולפ"ז א"צ לפרש בחבית שתחלת יצירתה באוטם שזה פשיטא דלא חשיבא שיש לה תוך וגם לא משכח"ל שתכנס טומאה לתוכה כשהיא שלימה, מיהו י"ל דס"ד שגם שמירת האויר בתוכה מיקרי שימוש בתוכה, כיון שרק עי"ז אפשר לשוט עליה, וס"ד שאם נפתח העור של הכיסוי ויכולין ליכנס לתוכה

ומושב סגי בזה שהזב נשען עליו אבל הראוי רק להשען לא מיקרי מדרס, ולכן שולחן אפי' של עץ לא מטמא משום מדרס, וצ"ע בהגר"א בזה.

שם והספינה, פלוגתא דתנאי היא שבת פ"ג ב', וילפינן לה מדרך אניה בלב ים, ואמנם התנא מנה אותה בהדי שלחן ומנורה, אבל אין טעם זה נכון בספינה, ומה"ט הפריד התנא בין שלחן למנורה בספינה כדי שיוכל לסיים זה הכלל כל שאין לו תוך בכ"ח, והרי ספינה יש לה תוך, לכך שנה מנורה לבסוף להסמיכה לזה הכלל, כ"כ אאמור"ר הכ"מ.

שם והמנורה של חרס, קמ"ל דאע"פ שעשויה להחזיק בתוכה כלי קיבול של השמן, מ"מ גוף המנורה אינו אלא מעמיד לכוסות אלו שהם כלים נפרדין, ולכן אינה מטמאה, אבל אם הכלים היו מחוברים היתה כולה נחשבת כלי קיבול, וכאן מיירי שהמנורה רק קנים ותוקעין בהן את הכוסות, ע"י שבת מ"ז א' המחזיר קנה מנורה בשבת, ובפשוטו יש נקב בכוסות שנתקע קנה המנורה בתוכן, או שבראש הקנים יש כוסות, והקנים נתקעין בגוף המנורה, וכן ראיתי בא"ר שמנורה אין לה בית קיבול, ומשימין עליה את הקנים שנותנין בהם שמן ופתילה, שו"ר בר"ש פכ"ב מ"א מתוספתא דמנורה משמשת את הכלים ולא את האדם, ועי"ש מתו"כ דממעט מנורה בהדיא.

אם יש טומאת משקין דרבנן באחורי כלי חרס יד. **שם** זה הכלל כל שאין לו תוך בכ"ח אין לו אחורים, פשטות המשנה כפ"י הרמב"ם שהתנא מפרש דכל הני דמתני' טהורין לגמרי ואף טומאת אחוריים שגזרו רבנן במשקין אין בהם, דה"י מקום לומר דלא גרע כלי שאין לו תוך מאחורי כלי שיש לו תוך, ואם חידשו טומאה באחורי כלי לחוד, כ"ש שיחדשו לטמאות תוך הכלי שאין לו תוך, כלומר עיקר הכלי, ולכן קאמר התנא דבכלי שאינו מק"ט טומאה דאוריתא מפני

תקבל טומאה, קמ"ל, ובתוספתא ב"מ פ"י ה"א תניא דכד ריקנית שהיא מלאה רוח טהורה, והתם מיירי בעץ שמטמא במדרס.

שם וחבית דפונה בשולי המחץ, בידים פ"א מ"ב משמע ששולי המחץ עגולים כדפנות הכלים ומגופת החבית, ולכן אין נוטלין מהן לידים, וכ"מ בתוספתא ב"ק פ"ז ה"י, והמחץ כלי גדול ופעמים שממלאין ממנו לחבית, ע"י טהרות פ"י מ"ז, וכדי להעמיד המחץ ולתמכו נותנין חבית צמודה לשולים והיא נעשית לו דופן וקרקע, וחבית זו לא נעשית לקבלה, ואע"פ שהמחץ גופו טמא, אבל החבית נדונית לעצמה ואינה מק"ט, ובפיה"מ וא"ר פירשו שמגביהין אותו ע"י הכנסת הידים בתוך החבית, וקמ"ל דלא חשיב תוך, (ובאמת צ"ע מ"ט לא מני מחץ בהדי שולי קורפיות פ"ד מ"ג, ועי' ס"ג סק"א ז'), - ולקמן ס"ג סק"ז נתבאר ענין שולי המחץ וחבית דפונה בע"א.

יג. **שם** והמטה והכסא והספסל, כל הני פשוטין נינהו ובכלי עץ מק"ט מדאוריתא משום מדרס, וקמ"ל שאין טומאת מדרס בכלי חרס, וביאר הגר"א דמטה לשכיבה וכסא לשיבה וספסל לעמידה, והם ג' עניני מדרס, ומקראי ילפינן דאין מדרס לכ"ח, וטעמא דקרא יש לפרש משום דלא חשיב לקראו מושב ומשכב, ואין לך בו אלא חידושו כשהוא כלי קיבול, ורש"י פירש מפני שעלול להשבר, וכן יש לפרש הא דאינו נעשה אה"ט ואין לו טהרה במקוה משום דלא חשיב, ודמי לאוכלין ומשקין.

שם והשלחן, שלחן של עץ טמא או מדאוריתא למ"ד מסגרתו למטה היתה מנחות צ"ו ב', או מדרבנן, [שוב נתבאר סי"ח סק"ח דטומאת שלחן מדאוריתא מדין משמשי אדם ומשמשיו], וקמ"ל דבחרס לא גזרו מדרבנן כיון דלא סגי במקבלין עד שיהא לו תוך, אבל משום שהאדם נשען עליו לא חשיב מדרס, דלא מרבינן אלא שכלי הראוי למשכב

טומאת משקין, אלא ודאי פשוט דטומאת אחורים שייך להזכיר רק בכלי שמק"ט משרץ, אבל בפשוטי כלי חרס אין להזכיר לשון אחורים כלל, ועו"ק דהא אמרינן בגמ' למה לי למיתלייה בכ"ח נימא כל שאין לו תוך בכלי שטף כו', וזה מוכיח שאין כאן שום חידוש דין בכלי חרס, ומשה"ק דפשטות המשנה דבדיני כ"ח מיירי, יש ליישב דבאמת הרבה מאלו יש להם תוך, והי' מקום להקל בטומאת משקין שלהם שיטמא רק גבן, וקמ"ל שגדר טומאת אחורים הוא מפני שלגבי תוכן עשאוהו ככ"ח שאינו מקבל טומאה מגבו, ולכן נקבע ד"ז בגדרי כ"ח, ושפיר ראוי לשנותו כאן.

ובזה יש ליישב הא דתנן פכ"ז מ"א כל שאין לו תוך בכ"ח אין לו אחורים דלא יתכן לפרש לענין משקין דשאר כלים דתנא בקולי כלי חרס מיירי, וכתב אאמו"ר הכ"מ בס"ב סק"ז שמשנה זו מכרעת כהרמב"ם, ולמש"כ כיון שזהו גדר תוך העשוי לקבלה, שנה התנא כן לבאר דכ"ח צריך תוך ולא סגי בקבלה, וכיון ששנה דכלי חרס מטמא משום כלי קיבול, הוסיף דמ"מ צריך תוך דוקא, ובלשון קצרה נקט כלל זה, אבל מתפרש שפיר כמו בפ"ב לגבי כלי שטף, וכדמפרשין בבכורות שם, וגם אשמועינן דשאר כלים מטמאין בלא תוך, וזה ג"כ טפי מכ"ח, אע"פ שהזכיר לשון קיבול בכלי חרס ולשון קיבול בכלי עץ ולשון קיבול בכלי עץ ועור ועצם פ"ב מ"א לא דמו זל"ז, שו"ר בתו"כ שהביאו עדות חזקיה אבי עיקש לבתר הני דטהורין בכלי חרס, [ושם לא קתני זה הכלל], ומבואר שעל מה ששנינו במשנתנו ביארו בגמ' דאין לו אחורים בכלי שטף, וכדעת הראב"ד.

משנה ד'

טו. **שם מ"ד** פנס שיש בו בית קיבול שמן טמא ושאיין בו טהור, פנס של חרס יש בו נקבים להוציא האור, והוא עשוי

שאיין לו תוך, לא גזרו בו טומאת משקין כלל, וכן מוכח לקמן פכ"ז מ"א דבכלי חרס מיירי.

ומה שאמרו בכורות ל"ח א' כל שאין לו תוך בכ"ח כנגדו בכלי שטף אין לו אחורים לחלוקה, ענין אחר הוא ואין זה פירושא דמתני', אלא ה"ק כמו שבכלי חרס החידוש שנטמא גבו לא נטמא תוכו נאמר רק בכלי שיש לו תוך, כך גם בכלי שטף נאמר ד"ז רק בכלי שיש לו תוך, אבל בכלי שאין לו תוך נטמא גבו כולו טמא, שאין בו שני צדדין לחשוב גבו לחוד ותוכו לחוד, אבל כלי חרס שאין לו תוך אין לו טומאת משקין מגבו כלל, וזוהי מתני' דהכא ודלקמן פ"ז מ"א.

מיהו קשה לחדש טומאת משקין באחורי כ"ח, וכמו שתמה הראב"ד פ"ז מאה"ט ה"ג, ומה שמצינו בתוספתא פ"ד ה"ה בתנור, היינו כשנטמא תוכו במשקין, וע"כ לפרש מתני' כההיא דבכורות, ולומר דכל הני שטיהרנו בכ"ח מפני חסרון תוך, חשיב נמי חסרון תוך לענין טומאת משקין של כלי שטף ולחומרא שכולו טמא, וצ"ל להרמב"ם דכיון שחידשו טומאת משקין שלא יטמאו תוכן כעין כ"ח, השוו גם כ"ח בד"ז, ומ"מ הדברים סתומין שהי' לגמ' לפרש תקנה מחודשת כזו, שהרי גם משקה זב וזבה גופייהו אין מטמאין כ"ח מגבו כלל, גם צריך לחדש דכ"ח של ע"ה שטמא מגבו מציל באהל המת, כיון שאין תוכו טמא, וע"ע לקמן ס"ק כ"ג ראי' לדברי הראב"ד מהתוספתא.

ובמכרא הדבר פשוט שאין שייך להמציא טומאה לדבר שאינו מק"ט כלל, והו"ל למימר כל הטהורין שבכ"ח טהורין גם מטומאת משקין, ולא הו"ל אין לו אחוריים, אלא שאין לו טומאה כלל, וזה צ"ע לפי הרמב"ם, ועו"ק שאם הי' אחוריים לכלי חרס לענין משקין, דין הוא שיהא כולו טמא, שהרי בכלי שטף כולו טמא כשאין לו תוך, ואיך ס"ד שיהא לו אחורים, והו"ל אין לו אפי'

ואפשר דהתם יש דפנות, ובפנס קיבול הנר אינו בתוך דפנות אלא כמין יתדות מגינות, וכך מתפרש קיבול נר שאינו יכול להיות קיבול שמן, ועמש"כ לקמן ס"ק כ"ד.

[עוד בענין פנס, בפשוטו פנס פרוץ לכה"פ מרוח אחת שמשם מכניסין את הנר ומדליקין אותו, ומשם האור יוצא, (ואפשר שהוא פרוץ יותר מזה), ולכן הפנס עצמו לא חשיב כלי קיבול לנר, כמו שמחתה פרוצה לא חשיבא כלי קיבול, שהגנה משלש רוחות לא חשיבא קיבול, ויש לשאול מ"ט ביש בו בית קיבול נר ג"כ טהור, ומסתברא שהשקע שהנר בתוכו אינו נחשב כלי קיבול של הנר, שעיקרו בפנס, והשקע הוא רק תפיסה מועטת כעין יתדות ומסמרים שתופסין הנר שלא ישמט הנה והנה, אבל אין הבית קיבול הזה משמש ככלי קיבול, ליחשב דומיא דשק, [ואף ביש בו בית קיבול שמן תניא בתוספתא גבי זכוכית שאין טמא אלא המשמש את הצורך, לומר שאין הפנס נחשב כולו כחלק מהבית קיבול של השמן, שהוא כלי חשוב לעצמו, ובית קיבול השמן נחשב כאילו נר נתון שם], וכיון שעיקר הפנס אינו כלי קיבול מפני שהוא פרוץ ברוח רביעית, אף עם החקק הזה לא נעשה כלי קיבול.

שוב נתעוררתי לפרש שהבית קיבול שמן אינו בחקק בפנס, אלא ככלי קיבול המונח ע"ג הפנס, אלא שהוא מחובר כגוף אחד עם הפנס, ובכה"ג מובן טפי שאין טמא מן הפנס אלא המשמש את הצורך, דהיינו חלק השולים הנצרך לקיום הבית קיבול הזה, וביש בו בית קיבול נר היינו בליטה מסוימת שהנר נתפס בה, ולא חשיב בית קיבול עי"ז, כיון שאינו עשוי לקבלו כשק שהוא נסמך בעיקרו על הפנס, והוא הנושא, והבית קיבול שנכנס בתוכו קצת לא חשיב השק והמקבל של הנר, אבל שמן שאין לו שום קיום רק על ידי הבית קיבול טמא, ומ"מ אינו עושה את הפנס

להגין על הנר מפני הרוח כמ"ש בפיה"מ, ושל זכוכית זוהי עששית שהנר מאיר מתוכה, ויש בו בית קיבול שמן היינו שיש חקק בכלי שמשמש כנר, ושאין בו בית קיבול שמן, מניחין הנר שהוא הכלי שבו השמן בתוך הפנס, ויש בו בית קיבול נר היינו חקק מועט או יתדות קטנים שמגינים על הנר שלא ישמט הנה והנה.

והקשה הר"ש למה התוך שמקבל את הנר לא חשיב תוך לטמא את הכלי, ומה שתירץ שהפנס יש בו רק דופן אחת להגן מפני הרוח קשה במציאות וכמבואר בפיה"מ, ומה שהוסיף שהנר מונח על הטבלה של הפנס שאין לו תוך קשה, דבית קיבול נר דקתני בתוספתא משמע בית קיבול גמור, ולפ"ז יש כאן שתי קושיות שהפנס עצמו קיבול של הנר, ואם יש בו שקע לקבל הנר, הרי יש כאן בית קיבול נוסף, (כדתנן במ"ח ובית שקעו של נר מטמא באויר), ואין נראה לומר דכלי שמקבל כלים לא מיקרי תוכו, כיון שהכלי חוצץ והו"ל תוך תוכו, כדמשמע בטבלה שמלאה קערות, ועוד דבכלי זכוכית אין דין תוכו שהרי מטמא מגבו.

ואפשר שהפנס פרוץ משתי רוחות כדי שהאור יצא לחוץ, ובכה"ג לא חשיב תוך לגבי הנר, [כעין מ"ש הר"ש בדופן אחת], והרי הוא דומה לסילון מרובע שמכוסה גם מלמעלה ועי"ז הוא מגין מפני הרוח, ואין זה שימוש של תוך רק של טבלה, וכיון שאין מטרתו לקבל הנר רק להגן מפני הרוח, חסר בחשיבות קבלתו כיון שהוא ג"כ פרוץ, ובאמת יש בזה חידוש ואיצטריך תנא לאשמועינן, ואע"פ שיש בו שקע או שינים לתפוס הנר, אין לזה חשיבות בית קיבול, שזה רק שימוש של יתדות ולא שימוש של תוך.

מיהו צ"ב מה בין פנס שיש בו בית קיבול נר שהוא טהור, לבין בית שקעו של נר שהוא מטמא באויר, ולכאורה היינו פנס,

כטפל לבית קיבול הזה, שהוא חשוב יותר ממנו.

ובתוספתא שבר"ש מבואר שאין טמא אלא המשמש את הצורך, וזה נשנה בתר קיבול נר טהור, אבל פשוט שהכונה דטמא שאמרנו בקיבל שמן הוא רק המשמש את הצורך, דבכל דוכתא מתפרש כן, שהטמא שאמרנו הוא רק הצורך, אבל פשוט שאין לשנות טהור אם באמת טמא המשמש את הצורך, ואפשר שלכך לא שנה התנא במתני' קיבול נר טהור, שהי' צריך להאריך דבקיבול שמן אין הכל טמא, שהי' משמע טמא דומיא דטהור כולו, אבל השתא ששנה ואם לאו טהור, שזה ודאי כולל גם קיבול נר, מ"מ מתפרש שפיר ואם לאו הכל טהור, אבל בבית קיבול שמן אין הכל טהור אלא מקום הקיבול והצריך לו טמא.

ובתוספתא ב"מ פ"ב ה"ג תניא פיקטו שיש בה בית קיבול שמן כו' והגר"א הגיה פנס, אבל קשה דכולה נשנית בלשון נקבה ופנס נשנה בלשון זכר, ועוד דמסיים בה דין של עץ, ואין עושין פנס של עץ שעלול להשרף ועוד דקתני בה תמירות או מגורות כהגר"א, וזה אין שייך בפנס.

ושם בה"ד תניא מנורה שיש בה בית קיבול שמן כו', ובפשוטו מיירי בשל עץ שנותנין על זיוין שלה נרות, ופעמים עושין בליטה או מסמרים לקבל הנר, וקמ"ל דלא חשיבי קיבול, כמ"ש בפנס].

שם מגופת היוצרים שהוא פותח בה טהורה ושהוא גומר בה טמאה, לגרסת הגר"א בתוספתא דר' נחמיה אומר חילוף הדברים דר"ל דמגופה שפותח בה טמאה ושגומר בה טהורה, [ובאמת פ"י זה מתיישב בתוספתא, דבענין אחר אין מובן מה שייך חילוף הדברים, אלא דצ"ל שהתנא קיצר וסמך על מה שמבואר במתני'], לפ"ז למדנו שלשניהם יש בית קיבול, ותנא דמתני' סבר שהדפוס

שעושה בו את הצורה של הכלי הוא שימוש עראי, ואין זה בדין כלי קיבול רק כדפוס שעושה צורה, ולכן לא חשיב תוך לטמא בכלי חרס, עי' בהגר"א בזה, והמגופה שגומר בה נותן בה הכלי ליישרו ולהחליקו, ור"ג סבר שא"צ את התוך של המגופה כיון שהכלי כבר מושלם, ונותנין אותו לתוך המגופה לשפשו שם, ואין זה שימוש לקבלה.

וי"ש מקום לומר איפכא שזו שפותח בה צריך את התוך דוקא, ולכן היא טמאה, וכן זו שגומר בה דקביע תשמישה כמש"פ הגר"א, ומיושב במאי פליגי, ונקראת מגופה כיון שסוגרת על הטיט בצורה זו, כ"ז כתבנו בלי ידיעה איך נראית מגופת היוצרים, אבל זכינו ללמוד דיש מקום לומר חילוף הדברים, וממילא יש חידוש בכל הצדדים.

טז. שם משפך של בעלי בתים טהור, בתוספתא מבואר דשל מתכת טמא ושל עץ ושל עצם ושל זכוכית טהור, וכ"מ במתני' סופ"ג, והטעם דכיון שאינו מקבל הר"ל פשוטי כלי עץ שהם טהורין ושל מתכת טמאין, ושל רוכלין נמי טמא בשל עץ ושל עצם ושל זכוכית, כמבואר בתוספתא, דאע"פ שהר"ש כתב במ"א דשל חרס א"צ קיבול, אבל כאן חשיב קיבול גמור, ובמתני' אגב טהורין שבכלי חרס נקט משפך, אע"פ שאין זה דין בכ"ח דוקא, ועוד דיש רבונתא דחשיב תוכו בהטייה על צדו, ובפשוטו כ"ח קיל משאר כלים, כדחזינן בטבלה שאין לה לזבו, שטהורה בכ"ח וטמאה בכלי עץ.

[וי"ע] בספר מרן זללה"ה ס"ד סק"ז שכתב דמשפך וטיטרוס טמאין רק בכלי חרס, כיון שא"צ שולים המקבלין אלא תוך, וכבר כתבנו מהתוספתא דה"ה בעץ ועצם, ונראה דה"ה טיטרוס, ואמנם בכלי חרס א"צ מטלטל מלא וריקן דומיא דשק, אבל חידוש התורה שהשולים של הקרקע משלימין בכלי חרס זהו דין מיוחד בתנור, שדרכו בכך ומטמא

שם רע"א מפני שמטהו על צדו ומריח בו ללוקח, קבלה היתה בידם ששל רוכלין טמא, ונחלקו בטעמא דמילתא, ובפשוטו נראה דר"ע פליג אריב"ב וס"ל דזה שמקבל ע"י הנחת אצבעו מלמטה לא משוי ליה כלי קיבול, כיון שעיקר שימושו להעביר השמן כסילונות, ואינו ראוי לקבל בלא אצבעו, א"כ אינו כלי קיבול בעצמו, אבל כשמטהו על צדו הוא מקבל בעצמו, והוא עשוי באופן שיוכל לקבל בצדו, נמה שנקטנו דלר"ע הנחת האצבע לא מהני לעשותו כלי, היינו מדקתני מטהו על צדו, ואם נותן אצבעו לסתום הנקב, א"כ א"צ להטותו על צדו, ויתכן גם שאפשר להניחו על צדו שיחזיק ולא יפול, ואפי' נימא כפשטות הדברים שאינו יכול להחזיק כך בלא סמיכה, מ"מ מתחלה הוא עשוי לקבל בידו להריח בו ללוקח, ובפשוטו שיעור קבלתו פחות מכדי סיכת קטן, וראי' מכאן דתחלת כ"ח א"צ שיעור כלל, עי' לעיל מ"ג ובמשנ"ת לעיל סק"ו.

ונפ"מ במשפך של רוכלין שאינו עשוי במדה מכוונת ויכול להטותו על צדו דטהור לריב"ב, ובעשוי בשיפוע ישר שא"א להטותו על צדו ולקבל בתוכו, אע"פ שהוא של מדה דטהור לר"ע, [מיהו מסתברא דאף לר"ע כולו מטמא באויר דאגב מקום השקע שמטהו ומקבל שם נחשב הכל כלי קיבול, דסתמות הדברים דלא פליגי בזה, וגם ר"ע הו"ל לפרושי הנוגע בצדו בלבד טמא], וכ"נ ברמב"ם שפסק רק כטעמו של ר"ע, אבל לשון הר"ש והרא"ש משמע דר"ע מוסיף עוד טעם על דברי ריב"ב, וצ"ע היכי משמע דר"ע מודה לריב"ב וריב"ב לא מודה לר"ע.

וי"ש להסתפק אם טומאתו מדאורייתא או מדרבנן, ובצד שטומאתו מדרבנן ודאי יש לפרש דריב"ב ור"ע פליגי, דאין לך בו אלא חידושו, ואין לחדש שגזרו מדרבנן בשני אופנים, מיהו גם בדאורייתא הפשטות הוא דפליגי וכמשנ"ת, ועי' תוספתא שבר"ש פ"י

במחובר, ואילו שאר כלי חרס טהור במחובר וגם צריך שולים, וכל מה שטמא בכלי חרס כדין תוך טמא נמי בכלי עץ, חוץ מתנור וכירים, וראי' לזה דתנור ג' מחיצות טמא ברובו, ובכלי חרס מחתה וטבלה בג' רוחות טהורין, ועי' לקמן ס"ד סק"ב ועי' לעיל ס"א סק"ה ד"ה בתנור, וע"ע בספר אאמו"ר זללה"ה ס"ב סק"ו.

שם ושל רוכלין טמא, יש לעי' האם המשפך של הרוכלין שונה בצורתו ממשפך של בעה"ב, או שאצל הרוכלין מקבל טומאה אותו משפך שיורדין לטומאתן במחשבה להשתמש בהן, וגראין הדברים שהמשפך של רוכלין שונה בצורתו שהוא קטן ביותר שעשוי לשמנים מבושמים שמודדין מהם מעט, ואין לבעה"ב שימוש בכלי קטן כזה, וכ"מ בתוספתא דמשפך של מתכת בין של בעה"ב בין של רוכלין טמא, וש"מ שהם שני סוגי משפך, מדלא קאמר אפי' של בעה"ב טמא, וכ"נ שהבינו הר"ש והר"מ, ולפ"ז נראה דמשפך של רוכלין אין כולו בשיפוע כמשפך של בעה"ב, ועשוי כן כדי שיוכל להטותו על צדו ולקבל בו מעט, וגם עושין אותו במדה מכוונת וכמש"כ בסמוך.

שם מפני שהוא של מדה, משמע שעושין אותו מתחלה במדה ידועה, כגון עשירית הלוג או פחות, ועכ"פ מדתו ידועה, שמתחלה עושין כן לרוכלין שלא יצטרכו לשאת עמהם כלים של מדידה, וכיון שמתחלה נעשה לכך אע"פ שאינו משמש אלא ע"י הנחת אצבעו מלמטה מיקרי כלי קיבול, כמו טיטרוס דבסמוך מ"ו, - סתם משפך אינו רחב כמוציא זית, וכ"ש של רוכלין שהוא קטן, ונראה דבמוציא זית לא מהני של מדה, כיון שבטל מתורת כלי לאוכלין לא מהני נתינת אצבע לעשותו כלי, מיהו גם בכלי עץ אין מועיל נתינת ידו בנקב גדול כזית, ורק נקב כאצבע ופחות מזה שייך לחשבו שימוש נאות.

מ"ד אם משפך מציל בצ"פ, ופשטות הדברים שטומאתו מדאוריתא, וכמ"ק מדטימא בזכוכית.

משנה ה'

יז. שם מ"ה כסוי כדי יין וכדי שמן וכסוי חביות כו', בכל הני מיירי שיש להן בית קיבול, דהא קתני סיפא בהתקין לתשמיש טמאין, והטעם שהם טהורין מפני שהם משמשינן כיסוי וכפויין הן, כמו כבכ ששאו לסל הפת לעיל מ"ג, וכמ"ש הר"ש מהתוספתא, וחידושא דמתני' דאע"פ שמשמשינן עראי גם ככלי קיבול טהורין, וכ"כ הגר"א מהתוספתא, [מיהו עי' להלן דהתוספתא קיימא רק על ניירות], וגם סיפא דמתני' בכיסוי הלפס היינו דקמ"ל דשימוש הסינון והרוני מיקרי שימוש קבע לקבל טומאה, אע"פ שעיקר שימוש לכיסוי, והיינו רבואת דסיפא דהתקין לתשמיש טמאין דאע"פ שעיקר שימושן כיסוי, מ"מ אם תיקן להם בית מושב גם לשימוש התוך שלהם טמאין.

ולקולא ג"כ דינם ככלי עי"ז כדאמר רבא חולין קי"ז א' מגופת חבית שתיקנה נוטלין ממנה לידים, ותניא נמי הכי, וכ"ה בתוספתא דידן, מגופה שהתקנה לכלי נוטלין ממנה לידים, וכמ"ש תו' שם דתיקנה היינו שעשאה מיושבת וראויה להשתמש בתוכה, [והא דלא מייתו בגמ' ממתני' דאיכא למימר דהיינו רק לחומרא שמטמאין], ונראה דלהכי קתני כיסוי חביות ולא קתני מגופת חבית, דמגופה מדביקין אותה בטיט ואינה עשויה לתשמיש כלל, אפי' באופן עראי, אבל כיסוי כדים וחביות משתמשינן באופן עראי, וקמ"ל דטהורין כ"ז שלא התקין לתשמיש, דעיקר שימושן לכיסוי, והעראי אינו מחשיב את השימוש בתוך שלהם ליעשות כלי קיבול, והזכיר כדי יין ושמן וחביות לרבואת דשימוש עראי שלהם לא חשיב ולרבואת דהתקין לשימוש זה טמאין, ובכדי יין ושמן שהם

קטנים החידוש דמהני התקין, ובחביות החידוש דאע"פ שהם גדולים לא חשיבי כלי אלא בהתקין.

שם ניירות, הר"ש הביא שיש גורסין והניירות, ויש לתמוה מה ענין ניירות להזכירן בכאן, שהם או כלי עץ או כלי עור, ואנן בכלי חרס קיימינן, אבל בתוספתא נראה כפי' זה, דקתני וניירות שמשמש בהן עראי ומשליכן טהורין, והרי אין דרך להשליך אחר השימוש שום כיסוי כלים אלא את הנייר, [ועי' תוספתא שבר"ש פט"ז מ"ב בכלי נצרים שהוזכר שמשמש בהן עראי ומשליכן], ויש לפרש דכיון שדרך לכסות החביות בנייר, תנא להו בהדי כיסוינן לאשמועינן דשימוש עראי אינו מטמא, אפי' שאין להם שימוש אחר, ולאשמועינן דאם התקין לתשמיש קבוע טמאין, וזה מיושב יותר מלומר על שם מקומן, דמה מיוחד יש במקומן, הרי כל מגופת חבית יש לה בית קיבול, ויש בה את החידושים דמתני' דשימוש עראי אינו מטמא, ואם התקין לתשמיש טמאין, [והרמב"ם בפ"ח ה"ד סתם וכיסוי החביות, אע"פ שפירש במתני' ע"ש מקומן, והיינו משום דסתמא הכי הוא], אלא ודאי העיקר דניירות מילתא באפי' נפשה היא, ואשמועינן דמהני להו התקין לתשמיש, עי' ביצה ל"ב ב' ואין חותכין את הניר לצלות בו מליח, וערמב"ם פ"ב ה"א דהעושה כלי קיבול מן הניר טמא אע"פ שניר אינו מק"ט, וער"ש פ"י מ"ד מהתוספתא דניר טהור, ובפי"ז מט"ו תנן דהעושה כיס מן הניר טמא, שו"ר בתורע"א שכבר הקשה כן, ועמש"כ בזה לקמן ס"י ס"ק ט"ו.

ולפ"ז העושה כלי קיבול קבוע מן הניר כגון כיס טמא, אבל העוטף את המליח לצלותו שלא יחרך באש, כיון שלאחר השימוש משליכו אינו נעשה כלי, אפי' עשאו בצורת כלי, דכיון שעם שימוש נשחת לגמרי, לא נחשב כלי עי"ז.

משנה ו'

יח. **שם** מ"ו גסטרטא שנמצאת בכבשן כו', כבר נתבאר לעיל סק"ח מדברי הרמב"ם והראשונים ומבואר בתוספתא בכמה מקומות שחידוש התורה ששברי כ"ח מטמאין, הוא רק בכ"ח ולא בכלי עץ ושאר כלים, ונתבאר כאן במשנה שחידוש זה הוא רק בשברי כלי שהי' שלם, שחידשה תורה דשיירי כלי ככלי, אבל כלי שהי' מתחלתו שבר אינו מטמא, וכמ"ש תו' נדה כ"ו ב' דהו"ל כגורומין דרק בשיירים מטמאין.

ומעמא דמילתא יש לפרש דכלי חרס עשויין לשמש לדברים פחותין, ודרך להשתמש בשבריהן ג"כ, כגון לקבל שמן ויין המנטפין מן החבית וכיו"ב, אבל אם קרקסן ושפו ועשאן כלים מק"ט, כמבואר בתוספתא פ"ז ה"י, וכ"ז בנהג כדרך שעשה כלי רגיל, אבל עשיית כלי שנראה כגסטרטא בטלה דעתו ולא חל ע"ז שם כלי, [וכן בשאר כלים אין דרך להשתמש בשברים כיון שהם כלים חשובין ואינם עשויין להשתמש בצורה בזויה, ושברים שימושן בזוי, כדמחלקינן מהאי טעמא חולין כ"ה ב' דגולמי כלי מתכות טהורין וגולמי כלי עץ טמאין, שמפני חשיבותן אין משתמשינן בהם בגולמים עד שיגמרו סוף חשיבותן].

וקמ"ל מתני' דאפי' נסדקה בכבשן שאין כאן דעת בעלים דנימא בטלה דעתו, מ"מ אזלינן לפי מה שאירע בזמן ההיסק, ואם פקע הכלי לאחר גמר מלאכה הו"ל בדין גסטרטא וטמאה, וקודם גמ"מ טהורה, [ויש בזה חידוש דלא בעינן שיירי כלי ששימש בפועל, או שהי' ראוי לשימוש אבל בנושבר בכבשן ס"ד שאין זה שיירי כלי שנולד כבר, וקמ"ל דאזלינן בתר האמת אם נגמר הכלי].

וביארו בתוספתא שבר"ש ובאור הגנוז דלאחר גמ"מ השברים שוין ותוכה מאדים, וכ"ה במציאות שטיט שנחלק מעצמו בזמן

מיהו עדיין לא נתיישב יפה קישור הניירות לכאן, דאם מיירי בכיסוי הרי בכל ענין טהורין, ואפי' קבועין, ואם מיירי בכלי קיבול הרי אין ענין למנותו בהדי כיסוי, אע"פ שבשניהם התקנים לתשימש טמאין, ואלי כיון דגם אלו שהתקינן לתשימש הוי רק עראי, ועיקרן לכיסוי, ואפ"ה מהני, ואשמועינן דבניר ג"כ מהני, וצ"ע.

שם כסוי הלפס בזמן שהוא נקוב ויש לו חידוד טהור, פי' הרמב"ם שהנקב עושין כדי שיצאו האדים מן האלפס, והחידוד לתפוס בו הכיסוי כעין ידית, ובאופן זה אין הכיסוי ראוי לשימוש, אבל כשאינו נקוב ואין לו חידוד כיון שהוא שטוח ביותר הוא ראוי לשימוש ע"י שהופכין אותו ומשתמשינן בתוכו, ואע"פ שעיקרו לכיסוי די בשימושים אלו שיקבל טומאה.

שם מפני שהיא מסננת לתוכו את הירק, פי' שהמשקין מתמצין מן הירק לתוך הכיסוי, ולשון את הירק לתוכו משמע שהירק בתוכו, אבל ע"כ פירושו שהמשקין בתוכו.

שם ראב"צ אומר מפני שהיא הופכת עליו את הרונקי, ובנקוב שהמשקין יוצאין אין הופכין עליו תבשיל שנוטף ממנו, ונראה ענינו כשרוצין שיצא גוש מושלם הופכין הקדירה על הכיסוי, כמו שעושין במיני מאפה ופשטידא, ויש לעי' במאי פליגי, ובתוי"ט כתב דלא פליגי, ובמשנה אחרונה כתב דלת"ק שיעורו במשקין, ולראב"צ שיעורו בזיתים כיון שעשוי לאוכלין, מיהו קשה דבזמן שהוא נקוב טהור לכו"ע, אע"פ שהנקב פחות מכזית, כמבואר בפיה"מ, ואולי שימוש סינון הירק אינו חשוב לראב"צ, כיון שמשליך המים ואינו עשוי לקבלה חשובה, והי' יכול להשליכם ע"ג קרקע, ונשאר שימוש בתורת כיסוי בלבד, ונפ"מ במקום שאין דרך להשתמש ברונקי, מיהו מסתברא שאינו תלוי בכל אדם, אלא במנהג המקום.

וסתמו בזפת חוזר ומק"ט, כיון שטומאתו מכח עצמו, וא"צ קשר לכלי העבר.

וב"ז כשצריך מעשה חדש שאינו מכח הכלי הקודם, אבל כשצריך רק ייחוד להשתמש בו הרי טומאתו מכח הכלי השלם שנקרא שיירי כלים, שלא נתחדש בו דבר רק כח השירים שבו, ומהני שפיר ייחוד לשימוש להחשיבו לקבל טומאה, אבל בלא ייחוד אינו מק"ט דסו"ס שברים ניהו, [ועי' לקמן ס"ג סק"ג ראי' לזה מתוספתא פ"ג ה"ד לפמש"פ שם דשברי כ"ח שבבית היוצא טהורין כיון שלא חשב עליהם לשימוש גסטרא], וכן כלי שלם שניקב ונטהר מהני ייחוד לזיתים ולרמונים לקבל טומאה, דסגי בחשיבותו מכאן ולהבא ואין לו ענין עם העבר כלל.

וב"ז שלם שניקב בכונס משקה ואח"כ נשבר י"ל שאין השברים מק"ט כיון שהם שברי כלי טהור, אע"פ שחלק מהשברים שלם ואינו מוציא משקה, אבל אם ייחודו לרמונים ואח"כ נשבר וחלק מהשברים מקבל משקין מטמא שפיר משום גסטרא כיון שהוא שברי הכלי שמק"ט, וצ"ע בזה בשבת צ"ה ב' ולע"כ.

שוב נראה בסוגיא שם דכל שמציל בצ"פ חשיב כלי, וא"כ גם שבריו יש להם דין גסטרא, ולפ"ז כל כלי שמועיל לו ייחוד אע"פ שלא ייחודו, יש לשבריו דין גסטרא, ורק כלי שאינו מציל בצ"פ דהיינו גדול שניקב ברמונים וקטן ברובו אין לשבריו דין גסטרא.

מה שהוזכר כאן במתני' לשון גסטרא לפי שהכלי נסדק לשנים, והיינו גיסי תרין, וה"ה כל שברי כלי חרס, אלא שהם לא נקראין גסטרא שאין בהם שני חלקים, אבל הכל דין אחד.

במתני' לקמן פ"ג מ"ג ג"כ מבואר ענין זה דשברי כ"ח טמאין משום גסטרא רק כשבאין מכלי הראוי לקבל טומאה, עיי"ש

ההיסק אינו נחלק בשוה, שאף האדם אינו יכול להפריד טיט זה מזה בשוה עד שיחלקנו בסכין או בכלי, [ובזה יכול לחלקו קודם גמ"מ בשוה יותר כיון שהוא רך, משא"כ לאחר גמ"מ שצריך לשברו, וכמ"ש הר"ש פ"ה מ בתנור], אבל לאחר גמ"מ שהכלי פוקע מן החום וכיו"ב הרי הוא נסדק בשוה ומקום הסדק מאדים לפי שלא נתלבן באור, וקודם גמ"מ כשפקע מעצמו אינו נסדק בשוה כיון שהטיט מתפורר ומקום הסדק מלבין כיון שהיה פתוח בזמן ההיסק ונתלבן באור.

אם בגסטרא צריך ייחוד לתשמיש

וכבר נתבאר היטב כל ענין גיסטרא שתלוי בשברי כלים דוקא, בספר אאמו"ר הכ"מ ס"ג ס"ק י"ג בראיות עיי"ש, אלא ששם נטה יותר דגסטרא נשאת בטומאתה בלא מחשבה לשימוש גסטרא, דאל"כ הו"ל כ"ח שטהר שעה אחת, [וכתב דממילא גם כ"ח שניקב כמוציא זיתים שמתמא מפני שראוי לרמונים מיירי בנתן דעתו גם לרמונים קודם שבירתו, מיהו עיי"ש דנקט עיקר שד"ז רק בשברי כלים ולא בכלי שלם, וא"כ מה שאמרו שבת צ"ה ב' ועדיין כלי הוא לקבל בו רמונים אפי' חזר וייחודו מהני, ורק בגסטרא לא מהני ייחוד מחדש], אבל מסקנת הר"ש הנדמ"ח בפרקין מ"ב כדברי התו' חולין נ"ה א' דדוקא כשחסר תיקון אמרינן דהו"ל כגסטרא שטהרה שעה אחת, ולכן כלי שלם שניקב מהני ליה סתימה בזפת, שמעתה מטמא הוא מדין כלי שלם, אבל גסטרא שניקבה לא מהני לה סתימה בזפת כיון שכבר נטהרה שעה אחת.

וביאור הדברים כמ"ש אאמו"ר הכ"מ שם דגסטרא טומאתה מכח שיירי הכלי השלם, וכיון שנטהרה ואינה יכולה לקבל טומאה מכח הכלי השלם עד שיחדש בה סתימת זפת, א"כ בטל הקשר ליחשב שיירי כלים ולכן היא טהורה, אבל כלי שלם שניקב

טומאה טפי מאפרס, ועי"ש שאין זה מתיישב בלישניה דר' יוסי.

ואפשר דלשון מפני שהוא כמוציא פרוטות בא לומר שהנקבים הם משמשים התועלת לפזר המים, ונקב ששימושו חיובי ולא שלילי אינו מבטל שם תוך מהכלי, דסו"ס המים מתקבצין בתוכו לתועלת חיובית.

ולשון הרמב"ם פי"ח ה"ו טיטרוס אע"פ שהוא נקוב ומוציא פרוטות מתטמא, שהרי המים מתכנסים בצדדים והן עשויין לקבלה, וקצת משמע שאינו מפרש כמ"ש בפיה"מ, מיהו אפשר דכיון שתוכו רחב הרבה ונקביו מועטין קרי ליה שהמים מתכנסין בצדדין, ועי' כ"מ בזה, מיהו באמת קשה לפרש דאפרס דבראשית רבה שמפורש ענינו שנסתם בנתינת אצבע, הוא טיטרוס דמתני', ויותר מיושב שכמו במתני' פי"ד ופ"ל נקרא אפרס כלי שממלאין אותו ומטפטף מעט מעט בחטים, הוא הנקרא אפרס בב"ר, וממילא אינו נקרא טיטרוס, [ובערוך טטרונא מביא מהמדרש מזה ומזה הם כתובים טטרונא פי' בלשון יוני מנוקב משני צדיו, וזה מסייע קצת ענין טיטרוס, וצ"ע, אבל הגרסא הנכונה טטרוגא עי"ש].

ואפשר לפרש שיש כלי כיו"ב המחזיק פרוטות ויש לו נקב קטן שמוציא פרוטות, מ"מ אינו מוציא פרוטות אלא ע"י ניעור שהנקב קטן וצריך לכיון הפרוטה שתעמוד בצורה שתצא מן הנקב, וה"נ טיטרוס דומה לכלי המוציא פרוטות שאינו מוציא מימיו אלא ע"י ניעור, והוא כלי כזה שאמנם פתוח מלמטה, אבל יש בו גלגל שסותמו שלא יוציא מימיו, (ואולי אפשר לפרש כן בדברי הרמב"ם), ואין זה דומה לאפרס.

בשו"ע או"ח סי' קנ"ט ס"ה מתיר ליטול ידיו מטיטרוס כפי' המפרשים, ובמ"ב ובה"ל כתב דרק כשנקביו דקים שמוציא טיף טיף מותר, [ומבואר שנוטלין לידיים בטיפין

בחבית שנקבה ועשאה בזפת, ונתבאר לקמן ס"ב סק"ז, וכן בפ"ד מ"א ועמש"כ בזה לקמן ס"ג סק"א.

יט. **שם** טיטרוס ראב"צ מטהר ר"י מטמא מפני שהוא כמוציא פרוטות, לפי מה שביארו כל המפרשים שהמים מתקיימין ע"י סגירת האצבע מלמעלה, וכמ"ש בבראשית רבה בפסוק יהי רקיע על אפרס שמימיו מחזיקין ע"י סתימת האצבע מלמעלה, א"כ לר"ע במשפך שאינו מק"ט מכח הקבלה שע"י האצבע, ה"נ אינו מק"ט מכח זה, אא"כ נימא דמודה ר"ע לריב"ב, ואפשר דהכא גם ריב"ב מודה כיון שגם לאחר סתימת האצבע אינו כלי קיבול שלם, וגם בניעור מימיו יוצאין אפי' בסתום באצבע, ולעומת זה במשפך הרי המדה שימוש עראי, אבל בטיטרוס לכך נעשה מתחלתו, וזוהי התועלת הרצויה שא"א בענין אחר, ובמשפך נחא ליה טפי אם הי' סתום לצורך המדה, וכאן נוח לו שיצאו המים בכל מקום שירצה מיד עם הסרת אצבעו.

ולישניה דר"י מפני שהוא כמוציא פרוטות משמע שאינו מטמא מפני קיבולו ע"י הנחת האצבע, דא"כ לא צריך ליתן שום טעם אלא מפני שהוא מקבל, אבל הלשון משמע שגם מה שהכלי מקבל בלא האצבע חשיב קבלה, כיון שהוא מקבל המים אלא שמוציא מעט מעט כמוציא פרוטות, וכ"מ בר"ש שבמהדו"ק כתב דלא ידע פירושא דמפני שהוא כמוציא פרוטות, ובמהדו"ב ביאר שגם מה שמחזיק בלא האצבע מיקרי קבלה, כיון שאינם יוצאים בהדיא אלא מעט מעט, ומ"מ הלשון סתום דהול"ל מפני שאינו מוציא אלא פרוטות או טיפות, ועוד דאפרס שמוציא מעט מעט טהור בזכוכית כדתנן סוף מכלתין, ובפי"ד תנן אפרס של מתכת טמא, וש"מ דשאר כלים טהור, מפני שאינו מקבל אע"פ שעשוי לקבל הרבה ולהוציא מעט מעט, וראיתי בספר אאמור"ר הכ"מ ס"ב סק"ה בזה דמהני מה שנסתם לגמרי ע"י אצבעו שיקבל

דא"צ כלי קיבול טמא, אבל בזכוית טהור דלא מהני תפיסת האצבע לעשותו כלי קיבול, וכו"ע מודו שהוא טהור, וגרע ממשפך כיון שע"י ניעור המים נופלין משא"כ במשפך, וכמשנ"ת בספר אאמור"ר זללה"ה ס"ב סק"ה ונראה שאפי' בכלי חרס שא"צ שולים בתנור, מ"מ כאן הוא טהור, וכמשנ"ת לעיל ס"ק ט"ז דכלי חרס קיל משאר כלים.

ולאמור לפמש"פ דמבואר במתני' שאין זה כלי קיבול, א"כ לענין נט"י אין להתיר במה שקורין טיטרוס, ובמ"ב ס"י קנ"ט ס"ה כתב להקל רק במוציא טיף טיף, ובשם מהרש"ל כתבו שאין ללמוד נט"י מטומאה, ולמשנ"ת הרי גם בטומאה טהור, ואף המוציא טיף טיף במציאות הוא כונס משקה, וגם אינו ראוי לנטילה יפה בצורת טיפין, ומסתברא שאף במשפך של רוכלין אין נוטלין לידים, דסו"ס חסר בכח הכלי, [וצ"ע ביש לו פקק קבוע לסתום המשפך אם נוטלין ממנו לידים, ואולי יש לחלק אם נוטל דרך הנקב, דפסול כיון שבזמן הנטילה נתבטל הכלי, או שנוטל מלמעלה והפקק סוגר במקומו], ובמה שקורין טיטרוס אפי' בפקק קבוע מלמעלה אין להתיר ליטול.

אבל המפרשים פירשו שם שהכונה לאפרכס של ריחים, ולא מצאנו בשום מקום שיש כלי בריחים שנקרא אפרכס, רק רשב"ם ב"ב ס"ב א' פ"י קלת אפרכס, הרי ששמו קלת, ולא אפרכס, והרמב"ם ורגמ"ה פ"י קלת בע"א, מיהו מצאנו בחולין פ"ט א' עשה אזניך כאפרכסת וכן בחגיגה ג' ב', וענינו להקשיב ולקלוט הכל שלא יאבד שום דבר, ורש"י פ"י טרמוי"א שעל הריחים, ופירשו שממנו החטים נכנסין מעט מעט לתוך הריחים, והוא כצורת אוזן שהיא רחבה ונקב קטן באמצעה, אבל לא נתפרש מה הוראה נאמרה כאן בעשיית אזניו כאפרכסת, הרי כך היא צורת האוזן, והרי אין כאן הוראה לקלוט מעט מעט, אלא אדרבה לקלוט הכל, ולא לאבד דבר מפני

טיפין בלא קילוח], ובנקבים גדולים כתב עפ"ד הרמב"ם שאינו מק"ט, והיינו כפי' ר"ש והראשונים במפני שהוא כמוציא פרוטות, ומבואר בדבריהם דל' יוסי מק"ט מדאוריתא, שאם רק מדרבנן החמירו אין ללמוד מזה להתיר בנט"י, ואננם בשם מהרש"ל הביאו שאין ללמוד נט"י מטומאה, והיינו אפי' אם הטומאה מדאוריתא, וכתב במ"ב שיש להקל בנט"י.

ויש להסתפק בכלי שיש לו פקק מוכן לסתימתו אם גם בזה מטהר ראב"צ, [ואפשר דנפ"מ אם גם מהרש"ל מודה בזה שכשר לנט"י], ונראה דלא מהני לחשבו כלי, כמו משפך שיש לו פקק שלא נחלקן אלא בפקק בזפת בסופ"ג, אבל בפקק נפרד לכו"ע אינו מק"ט, וה"ה בטיטרוס, ומסתברא דאפי' במתוקן פקק מחובר לא מהני לראב"צ, כיון שמימיו יכולין לצאת ע"י ניעור, ואינו מחזיק גמור, אבל במשפך מסתברא דמהני.

[עוד בענין טיטרוס, כבר נתבאר דמה שמפרשים בלשון טיטרוס, הוא הנקרא אפרכס במדרש רבה בראשית בפסוק יהי רקיע, ששאל הכותי איך עומדים המים במאמר, וא"ל הבא לי אפרכס והראה לו שאם מניח טס של כסף או זהב לסתום פיו אינו מונע המים מלישפך, ואם מניח אצבעו [שהסגירה מושלמת] המים עומדים, וא"כ מפורש ששם הכלי הזה נקרא אפרכס, וכ"כ במוסף הערוך שבלשון יוני קורין אפרכס לכלי הגננים שאם ישים אדם אצבעו על פיו אחד לא יורקו המים מצד אחר, ורש"י ור"ח עירובין קי"ד א' פירשו שזהו מטיפין מיארק לחולה עי"ש, ולא הזכירו בזה ענין טיטרוס כלל.

ולפ"ז לכאורה ראוי לפרש שזהו אפרכס שנשנה במתני' פ"ד מ"ח ופרק ל' מ"ד, דלא מצאנו כלי אחר שנקרא אפרכס, ולמה לנו לחדש פירוש אחר באפרכס דמתני', ולפ"ז נחית התנא לפרש דאפרכס של מתכת

שהבוהן רחב הרבה יותר מפרוטה, וגם סתם אצבע רחבה יותר מפרוטות שלהם, מ"מ הוא כלי מסוים שמוציא משקין, ולכך מטהרו ראב"צ, ור"י מטמא מפני ששיעורו בפרוטות, והפרוטות מתקיימות בו, ולפ"ז גם במשנה זו מבואר דאפרס טהור לכו"ע, (ולא מהני אחיזת המשקין ע"י סתימת אצבעו), ורק שעשוי לפרוטות טמא.

ויש לדקדק למה שנה התנא שהוא במוציא פרוטות, ולא אמר מפני שהוא מקבל פרוטות, ועוד דהול"ל מפני ששיעורו כמוציא פרוטות, כדאמרינן בעלמא שיעורו כמוציא זיתים כמוציא רמון, וחדא קושיא מיתרצא בחברתה שהרי ר' יוסי בא ליישב קושיית ראב"צ דכיון שהוא נקוב בכונס משקה ראוי שיטהר, וע"ז השיבו ר' יוסי שאינו בכונס משקה אלא במוציא פרוטות, וכן הוא הלשון בעלמא נר שיעורו בשמן רא"א בפרוטה קטנה, דהיינו כלפי שיעור הפחות אומרים ששיעורו ביותר, וממילא מובן שהוא משמש לפרוטות מעיקרא ג"כ.

ענין שימוש הפרוטות בטיטורס הוא אגב השימוש למים, שהרי לא ייחד אדם כלי כזה לפרוטות, ומכיון שהורגל בזה הוא ממשיך להשתמש בו לפרוטות אף משניק, ולא אמרינן בטלה הטפילה, ועוד דבשימוש של קבלה לא חשיב טפילה ליבטל, כ"ז ראוי לכך, [אח"כ יש סיבה שלא משתמשין בו שמא ישכח וישפך הכל], ובעיקר הדברים גם כלי שאינו מק"ט סגי בשימוש מועט להחשיבו כלי קיבול, כמו כיסוי הלפס ומהות הלכי אינה תלויה בקבלת טומאה שכל השנויים במשנה ג' הם כלים חשובים וסגי בשימוש מועט של קבלה לגרום לה טומאה.

ואין להקשות איך כלי מק"ט מפני שימוש הטפל של פרוטות, דכן הוא הדין בנר לר"א ובפך וטפי לר"ש, וכן בדוכתי טובא הכלי מק"ט מפני השימוש הטפל, אלא ששם

ריבוי השיטות, ובערך אפרס כתב שמכניס הרבה ומוציא קימעא, ולא נתפרש מה ההוראה להוציא קימעא, ויש מפרשים שהוא מקום שהקמח יוצא מהריחים, ושם נותנין כלי לקלוט הכל, ועדיין אין מיושב המשל בזה.

והערוני בביאור ענין האפרסת דאע"פ שלהבנת ריבוי השיטות והענינים צריך משך זמן, וא"א לקלוט הכל בב"א, מ"מ לא ימנע בגלל זה מלשמוע הכל, אלא כמו שהכלי שע"ג הריחים קולט כל כמות החטים, ומוציאם לתוך הריחים קימעא קימעא, כך יקלוט כל השמועות באזניו ויכניס ללבו קימעא קימעא, ומ"ש בירושלמי סוף דקדושין נקב אוזניך כאפרסת מתפרש ג"כ נקב קטן, ואמנם כל אוזן ג"כ נראית כאפרסת, אבל כל אוזן קולטת הכל כמשפך, ואמר ע"ז נקב אותה בנקב קטן שלא להכביד על הלב, אבל לא להמנע מלקלוט הכל בתוך האפרסת, וכן בחולין פ"ט א' מתפרש לקלוט אע"פ שאינו מבין, ואח"כ להתבונן לאט לאט, דאין ריבוי שיטות בהגדה.

ולפ"ז מתפרשת מתני' בפ"ד ובפ"ל בדלי שע"ג הריחים ומבואר שאע"פ שהכלי עשוי כדי לקבל כל החטים ולהוציאן רק קימעא קימעא, אפ"ה אין דינו ככלי קיבול, כיון שמוציא כל מה שבתוכו, וא"כ קשה מ"ט דר"י דמטמא אם טיטורס כאפרסת, הרי הטעם שהזכיר ר"י לא מהני כמבואר במתני' דאפרס של זכוכית טהור מפני שאינו מקבל, והטעם של סגירה ע"י אצבע לא הוזכר בדברים כלל.

והל"ל ראיתי במהרי"ח על המשניות שפירש דר' יוסי סבר שטיטורס שיעורו במוציא פרוטות ולא במוציא משקין, וד"ז מתיישב יפה בלשון המשנה וגרסינן במוציא בבית, ואמנם גם למה שצדדנו שאין זה אפרס, ועוד שאפרס פיו צר ואינו מקבל פרוטות, מיהו משכח"ל שפיו נסתם באצבע

ועוד יש חידוש בטבלה שהלזבו לא נעשה לקבלה בתוכו, רק להגן שלא יפול אם תעמוד הטבלה באלכסון מעט, אבל הדברים המונחים על הטבלה נסמכין על גוף הטבלה בלבד, כמו טבלה שמלאה קערות תלושין שג"כ מטמאה בלזבו עודף.

ובמחתה יש חידוש שאף מחתה כזו שעיקר פעולתה להפוך הגחלים ולא לקבל לתוכה גחלים, להניח מוגמר עליה, והיא משופעת בסופה לחיתוי, וכמו מחתה פרוצה דלעיל מ"ג עמש"כ שם ס"ק י"א, אפ"ה חשיב תוכה כלי קיבול, כיון שדופן הרביעי משפע באלכסון ומקבל, ועוד לאשמועינן דפרוצה מרוח אחת טהורה וכהגר"א לעיל שם, ודוקא שלמה טמאה, (וי"ל לאידך גיסא דשלמה בצורתה פרוצה ברביעית, ואפ"ה נקראת שלמה, ופרוצה היינו טפי מרביעית, ולא נהירא).

ויתכן עוד שבא ללמדנו שבכל השנים ברישא שטהורין אין בהם אופנים שטמאין כגון במטה וכסא וספסל ושולחן שבכל ענין טהורין, שאם הי' בהם דבר והיפוכו הי' שונה אותו בסיפא, ומתפרש הכי הטמאין שבכלי חרס הם רק שנים אלו השנויים כאן.

כא. **שם** וטבלה שהיא מלאה קערות שאם נטמאת כו' למאי דגרסינן שאם, אפשר דכיון שבא לפרש הטמאין שבכ"ח, וכאן יש טהרה בכ"ח יותר מכלי עץ לכן הוא אומר אע"פ שאם נטמאת אחת מהן בשרץ לא נטמאו כולן, מ"מ אם יש לה לזבו עודף נטמאו כולם, והרמב"ם ל"ג שאם.

מהו מלאה קערות

שם לא נטמאו כולם, פי' הר"ש בפי' בתרא וכ"ה ברמב"ם וכן העתיק הרא"ש רק פי' בתרא שהקערות מחוברות לטבלה מתחלת עשייתה, וכ"ה פשטות המשנה שהנדרן

הכלי בלא"ה טמא, ורק נשאר בטומאתו בגלל הטפל, וכאן עיקר שימוש הכלי אינו גורם טומאה, אבל באמת אין בזה חילוק, דכל שימוש עראי ממשיך הטומאה מכח עצמו לחוד, אלא שאם יבטל העיקר תבטל הטפילה שאין מחזיקין כלי לטפלה, [ובנר וכיו"ב בטל השמן ונשאר הפרוטה], וטעם זה לא שייך כאן, כיון שממשיך להשתמש בכלי לצורך טפטוף המים, ואע"פ ששימוש זה אינו מק"ט, אבל מ"מ נשאר הכלי משמש לשימוש זה, והרי הוא מתחבר עם שימוש בפרוטות לקבל טומאה, שאין החילוק בין אם הקבע מק"ט או לא, אלא אם הקבע משמש בקביעות, וזה שאינו בדין כלי קיבול אין זה מבטל ממנו שם כלי, תדע דאפרס ומשפך של מתכת טמאין, דשימוש כזה חשיב כלי, אלא שאינו בדין כלי קיבול, ולא גרע מצב זה מכלי שלם שניקב במוציא פרוטות.

ויש להוסיף שלכך שנה התנא מפני שהוא ולא מפני ששיעורו, לבאר גם שהוא עשוי לקבל פרוטות, וה"ק מפני "שהוא" עשוי לפרוטות ולכן "שיעורו" כמוציא פרוטות, ולפ"ז גם א"צ להגיה במוציא פרוטות, אלא מיושב טפי בלשון כמוציא פרוטות כבעלמא].

משנה ז'

כ. **שם** מ"ז הטמאין שבכלי חרס טבלה שיש לה לזבו ומחתה שלימה, מ"ש הר"ש והרא"ש שדרך התנא לשנות בסיפא אגב רישא, לכאורה זהו דוקא כשיש חידוש בסיפא, אלא שהי' אפשר ללמדו מדיוקא דרישא, אבל דין מיותר לגמרי אין מקום לשנותו, [ועוד דכיון ששנה ברישא יותר מעשרה כלים, וכנגדם שונה בסיפא רק שני כלים אין דרך התנא לשנות בכה"ג אגב רישא, ועי' בסמוך ד"ה ויתכן], ואפשר שנשנה דין טבלה משום סיפא טבלה שהיא מלאה קערות ויש לה לזבו עודף.

ולא חשיבא ההפרדה לעשותה בשני כלים, ועמשנ"ת לקמן סי' ל' ס"ק י"ז].

החילוק בין בית תבלין של חרס לשל עץ

ומבואר בתוספתא דבית תבלין של עץ שנטמא אחד מהן בשרץ הכל טמא, ויש להסתפק האם הטעם שאחד מטמא את חברו מגבו, או דבאמת הכל כלי אחד, ורק בכלי חרס שנתחדש חשיבות תוכו, א"א שיטמא תוך אחד את התוך השני, ופשטות הדברים שיש ללמוד מכלי חרס דחשבינן להו כשני כלים מחוברין, שאם היו ככלי אחד היו טמאין גם בכלי חרס, ולפ"ז צ"ב למה בכלי עץ כולן טמאין, אפי' אם הנוגע בתוך של אחד כנוגע בגבו של השני הסמוך אצלו, אבל אכתי במלאה קערות למה נטמאת הקערה השלישית בנגיעת שרץ בראשונה, ונראה מזה שהטבלה כולה חיבור אלא דלא עדיפא מגב הכלי, וכמו הנוגע בשולי הטבלה, וכן בקערות שיש לכל אחת דופן בפ"ע אם בכלי עץ כולן טמאין, כמש"כ לעיל, ע"כ היינו מכח חיבור הטבלה.

ובתוספתא פ"ב ה"ב תניא דקבעו במסמר חיבור לטומאה ולהזאה, ובפשטות היינו שקבע בתי תבלין של עץ בטבלה ע"י מסמר, וקמ"ל שהר"ז כעשויין כך מתחלתן, וכן יש ללמוד משאר החילוקים שם בתקעו ובנוטל ונותן, ולמדנו מזה כמו שצדדנו לעיל דכולה מתני' אף בקערות חלוקות זו מזו ויש אור ביניהם, ואפ"ה בשל עץ הוה חיבור לטומאה ע"י הטבלה, דכח החיבור של הטבלה כגב כלי עץ, וכן הדין בכלי חרס שהנוגע בתחתית הקערה שנטמא טמא, אע"פ שנגיעתו בתחתית הטבלה, דבאמת כולה חיבור, ורק התוך של הכלי השני מציל על עצמו.

והיינו דאמרינן בבית תבלין של עץ שנטמא אחד במשקין לא נטמא חברו שכל אחד לגבי חברו כגב הכלי דמי, ולכן בשרץ

בטומאת הכלים ולא באוכלין שבתוכן, ויש להסתפק האם הקערות עשויות כלי בפ"ע ומחוברות בקרקעיתן לטבלה, ויש לכל קערה שולים בפ"ע, אבל מחיצות בלבד ששוליהם היא הטבלה חשיבי כלי אחד, או דאף בשאין להם שולים, ורק מחיצות מחלקות אותן מ"מ חשיבי ככלים בפ"ע, ולכאורה נראה דהיינו דאשמועינן בקלמרינן המתואמות שרק דופן מפריד ביניהם, מ"מ דינם שוה לקערות שהם יש להם שולים לכל קערה בפ"ע, ולפ"ז י"ל דבטבלה שהיא מלאה קערות מיירי אפי' בדפנות חלוקות שהדין כן בלזבו עודף ובכלי עץ בכל גווא.

אם הכל כלי אחד למה לא נטמא חברו

ויש לעי' למה באמת לא חשבינן לכולהו ככלי אחד, ובמה נגרע כשיש לו שני שקעים זה בצד זה, ולכאורה נראה דכיון שחידשה תורה בכ"ח שרק בתוכו מק"ט, והיינו במקום שהוא עיקר הכלי וחשיבותו, ואפי' מגבו שהוא אותו דופן של תוכו אינו מק"ט, א"כ יש לשאול בכלי שיש לו שני תוכות, האם תוך אחד חשיב עיקר הכלי לגבי חברו, או שתוך אחד לגבי השני גרע מגבו שהרי הוא תוך אחר, ואם מגבו אינו נטמא, הרי מתוך אחר בודאי לא יטמא, ואמנם בסברא י"ל דסגי בחשיבות של תוך אחד לטמא את הטבלה כולה, דכיון שנטמא תוכו תו לא מחלקינן כלי אחד לשנים, אבל ממתני' יש ללמוד דבאמת הם כשני כלים מחוברין, ולא ככלי אחד, שאין שימוש שני תוכות בכלי אחד, ולכן דינם כל תוך לעצמו, והרי הוא כנטמא מגבו, שאין טומאה נכנסת לתוכו, ואם יש לה לזבו עודף שא"צ להגיע לחשיבות תוך של הקערה השניה, הרי כולם נטמאין מכח הטבלה, שהרי הם באמת כלי אחד, [הוספה, ועי' מנחות כ"ד א' שמחלקין בגמ' בין כלי בתוך כלי שנתן כלי של קפיזא בתוך כלי של קב, לבין עריבת תרנגולין שהמחיצה נמוכה

נטמאו כולן, ולא מפני שהדופן המשותף כגבו, אלא הטבלה כולה חיבור כגב הכלי, דלגבי התוך של כל קערה אין כח בטבלה לטמאותה יותר מגב הקערה עצמה.

ויש לדקדק מ"ט קתני בבית תבלין של עץ לא נטמא חבירו, ובקערות קתני לא נטמאו כולן, ולפמ"ש"כ דבקערות מיירי כשאין הכותל משותף א"כ אין כאן חבירו, אבל בכלי עץ דקתני חולקין את עביו, הרי מיירי בחברו שהדופן שלהם משותף, שו"ר בחדושי הגר"א הזכיר מזה, ומ"ש בא"ר בזה צ"ב, שו"ר בספר אאמור"ר הכ"מ ס"ב סוס"ק י"ב בזה.

[יש] לבאר מה החילוק בין כ"ח לכלי עץ בדין חיבור לטומאה, ומצאנו מדאורייתא שכ"ח אינו מק"ט מגבו, וזה מוכיח שחיבור אינו גורם טומאה, אבל משנטמא הרי הוא מוציא טומאה מגבו.

ובלי חרס שיש לו שני תוכות דינו כשני כלים, כיון שלא שייך לומר על אחד מהם שהוא החשוב שהגדירתו התורה עיקר הכלי, וכיון שרק אחד נטמא אינו מכניס טומאה לחבירו, כיון שלא נגעה טומאה בתוכו.

אבל בכלי עץ שלא חילקה תורה גבו מתוכו, הר"ז מגדיר שבכלי עץ הכל חיבור אחד, וכגוף אחד בלא תוכות חשבינן להו, שהתוכות אינם חוצצין בחיבור כלום, בין בקבלת הטומאה בין בהוצאת הטומאה.

ומה"ט אפי' אם חיבר כלי עץ טהור לכלי טמא שלא נטמא הטהור, מ"מ לענין חיבור כגוף אחד חשיבי, כמו שמובן בגוף אטום כשנעשה חיבור, שהוא מוציא טומאה, באופן שהי' מכניס טומאה, ד"ז מצאנו במטה שחיבר לה כרע ובתפילין שחיבר בית אחד, ובבגד שחיבר לו בגד, ומבואר שם דבפירושו חזרו לטהרתן, מיהו יש לדון דהתם נעשו כלי אחד ע"ז, ולא גריעי מידות הכלים שמוציאים

טומאה, אבל בשני כלים נפרדים מחוברין כשתים עשרה מטפחות פכ"ט מ"א, יש לברר אם גם בטהורים וטמאין הנוגע בטהור טמא מכח החיבור.

שם לא נטמאו כולם, אבל הטבלה עצמה טמאה כולה, דהתוך של הקערה מיקרי תוך של הטבלה, מיהו מה שכנגד הקערה גם בטבלה טהור.

שם אם יש לה לזבז עודף נטמאת אחת מהן נטמאו כולן, אם נכנס השרץ באויר הלזבז נטמאו כולם מכח הטבלה, וקמ"ל שאפי' מת השרץ בתוך הקערה מיקרי תוך של כולן מכח הלזבז עודף, דכיון שהלזבז כולל בתוכו כל מה שבתוך הקערות, אין בדפנותיהן בכדי לחלקן לכלים נפרדים, שהם ככלים משוקעים בתוך של הטבלה, אע"פ שהאמת שהם משמשינן ככלים נפרדים, והלזבז אינו לעיקר שימוש הכלים, מ"מ כיון שאין תועלת בשימוש התוך מכח הדפנות שהרי הלזבז ג"כ מחזיק כל מה שבתוכן, לכן אינם ככלים נפרדין, אפי' חיבר קערות במסמר בתוך הטבלה שהלזבז עודף.

שם וכן בית תבלין של חרס וקלמרין המתואמות, כבר נתבאר לעיל דבקערות מיירי שהם ככלים נפרדים שלכל קערה יש דופן לעצמה, אלא שהם מחוברות לטבלה בתחלת יצירתה והם חלק מגוף הקערה, וה"ה בחיברן לה במסמרים בטבלה של עץ, כמבואר בתוספתא, והכא אשמועינן בבית תבלין שיש רק מחיצה אחת המפסקת ביניהם, ונראין טפי כולהו ככלי אחד שיש בו שקעים נפרדים, ואפ"ה לא נטמאו כולם.

שם וקלמרין המתואמות, יש לעי' מה מיוחד יותר בקלמרין, ולפי המבואר במקואות פ"י מ"א דקלמרין פיהם שוקע לתוכן, יש בזה חידוש דבלזבז עודף נטמאו כולן, אע"פ שאינם פתוחין כ"כ לתוך המחיצות של הלזבז העורף ליחשב כתוך אחד, כמו שני בקבוקים

שבתוך לזבו עודף צריך לראותם ככפ"ע, וה"ה שני שקעים, כזה (ציור א).

ויתכן עוד דבקלמרין המתואמות הם מחוברין בדופן אחד באופן שהשקע משותף לשניהם אבל הוא פרוץ משתי רוחות ואפ"ה חשיבי שני כלים, כיון ששקע זה אינו עשוי לקבלה ואינו מטמא מאוירו, ובמקום שמקבל הדיו הם מחולקין זה מזה.

כב. **תוכן** הדברים שנתבארו לעיל.

א. טבלה שהיא מלאה קערות, מיירי שהקערות הם גוף אחד עם הטבלה, כגון שבתחלת עשיית הטבלה ע"י הטיט הוסיף בה טיט כמין קערות, והכל גוף אחד ממש, מיהו מיירי גם כשכל קערה נפרדת מחברתה, ויש לכל אחת דפנות לעצמה, וגדולה מזו מבואר בתוספתא שאפי' חיבר קערות לטבלה במסמר הדין כן, אלא ששם מיירי בכלי עץ, [והענין מוכיח שהחיבור לטבלה ולא שחיבר דפנות הבית תבלין זל"ז שחילקו בין מסמר לתקע ולנוטל ונותן, וזה שיין בתוחב הקערות בטבלה], וזהו שנתחדש בבית תבלין טפי מקערות, ששם הדופן משותפת, ונראה יותר ככלי אחד עם שקעים לכל תבלין בפ"ע.

ב. בכלי עץ כה"ג חשיבי כולם כלי אחד כיון שהם חלק אחד עם הטבלה, והם חיבור לטומאה ולהזאה כמבואר בתוספתא, וש"מ שהם ככלי אחד ממש אף לקולא, ולכן הדבר פשוט למה בשרץ נטמאו כולם, ומה שצריך ביאור הוא מ"ט בכלי חרס הם חלוקין זה מזה, והתשובה לזה דבאמת הם כלים שונים אלא שיש להם חיבור, כמו קערות שחיברם במסמר, דודאי הם כלים שונים, ומ"מ הוו חיבור לטומאה ולהזאה, [ומצינו בכמה מקומות חיבור להזאה אפי' בשני כלים כיון שחיבורן קבוע, כמבואר בפכ"ט מ"ב], ולענין טומאת משקין דימו כלי עץ לכלי חרס שלא יטמא גבו את תוכו, דלגבי תוכו חשיב גבו כגב כלי חרס שאינו מק"ט.

ג. בכלי חרס שנתחדש בתורה שחיבור אינו גורם לטומאה, שהשרץ הנוגע בדופן הכלי מבחוץ אינו מטמא אותו, ה"ה דתוך של קערה אחת אינו מטמא את השניה, דיותר חיבור הוא הדופן מבחוץ לתוכו מאשר קערה אחת לחברתה, מיהו היה מקום לדון דכיון שכבר נחתה טומאה לחלק מהטבלה ע"י תוך של קערה אחת, מעתה יטמאו כולם כמו שכלי חרס שנטמא תוכו מטמא מגבו, ומ"מ למדנו במתני' דלא אלים תוך אחד לטמא את השני, דחשבינן להו כשני כלים שיש להם חיבור, הגע עצמך הרי שתוך אחד גדול שהוא עיקר הכלי ותוך אחד קטן, הרי אם נטמא הקטן הדבר מוכן שלא יטמא את הגדול, ומ"מ א"א לטהר את הקטן, דסו"ס יש לו תוך, וכיון שלמדנו שהם כשני כלים, הרי הדין כן בכל תוך לעצמו.

בספר אאמו"ר הכ"מ ס"ב סק"ט כתב דא"א לומר שהם כלי אחד, ואפ"ה כלי חרס בתוכו תלי רחמנא, שהרי ביד כ"ח שיש לה תוך כתב הרמב"ן חולין קי"ח א' שהיא מכניסה טומאה לכלי בתוך של היד לחוד, מיהו בספר עוקצין ס"א סק"ג חזר מזה ופירש דברי הרמב"ן כשהיד חלולה ופתוח החלל רק לתוך של הכלי עי"ש, [ועי' לקמן פ"ג מ"ד ובמש"כ לקמן ס"ב סק"ח].

ועוד הקשה מהא דשבת מ"ח ב' דאמרינן שאם בית הפך ובית התבלין ובית הנר שבכירה ככירה דמו הרי השרץ שנכנס באויר שלהם או שנגע בתוכן מטמא את הכירה, אע"פ שהתוכות נפרדים לגמרי זה מזה, (עי"ש ברש"י שפירש דמיירי גם בטומאת הכירה באוירה, וכ"ה ברמב"ם פ"ז ה"ה ומ"מ נגיעת תוך אחד מטמא את השני, ואם ככירה דמו מטמאין זא"ז גם מאוירן), וש"מ שאם הם כלי אחד מטמא תוך אחד את כולו, וכבר תירץ שם או דשימושי כירה חשיבי טפי כחד לטמאות את הכירה, או דהיינו טעמא דקאמר דלאו ככירה דמו.

ועי"ש שביאר שהם כלים נפרדים והכותל המשותף גורם שיטמאו כולם בכלי עץ, ולפמ"ש"כ דקערות דתוספתא מיירי שקבען במסמר לטבלה הרי מפורש דאע"פ שהם כלים נפרדים הם נטמאין ע"י הטבלה, אבל א"צ שיהא הכותל משותף, אלא הטבלה מחברת אותן לטומאה ולהזאה, ולענין כ"ח כיון דבתוכו תלא רחמנא לא מהני כח חיבור להביא טומאה מזל"ז, מק"ו מגבו שאינו מטמא את תוכו וכמשנ"ת, ובית הפך ובית התבלין שבכירה אינם מטמאין אותה מדאורייתא, ואפשר שהם עצמם אינם מק"ט מדאורייתא כיון שהם מחוברין, ולא חידשה תורה טומאה במחובר אלא בכירה עצמה, ולע"כ בסוגיא שם.

מה דין העובי לרבנן

כג. **שם** ריב"נ אומר חולקין את עביו המשמש לטמא טמא המשמש לטהור טהור, לרבנן משמע שדין כלי כ"ח, ובכ"ח בשרץ נראה שהעובי כולו טמא, ורק התוך של חבירו טהור, ויכ"נ בתוספתא פ"ד ה"ה, וריב"נ חילק בטומאת משקין שחולקין את עביו, ובפשוטו היינו דוקא בנטמא אחד מהן מתוכו במשקין, אבל בנפלו משקין ע"ג שפתו תנן בפכ"ה מ"ה דלרבנן אין חולקין הגביין, ואפי' ברובע וחצי הרובע שמבורר לכל אחד מהו גבו וכולו שלו, וכ"ש כאן שצריך לחלוק את עביו, דודאי אין חולקין את הגביים.

אבל בתוספתא קתני נפלו משקין על גבי הרחב שלו ר"א משום ריב"נ חולקין את עביו, נפלו משקין ע"ג שפתו החיצונה נדון כאחורים, ומשמע שאף במשקין שנפלו על הדופן שביניהם חולקין את עביו, [עי' להלן דליתא], והגר"א הגיה דבנטמא תוכו אמר חולקין את עביו, ובנפלו משקין על עביו נדון כאחורים שאין חולקין את עביו לרבנן דר"מ שם, אבל לשון הרחב שלו ושפתו

החיצונה צ"ב, שאם הכונה שפתו החיצונה שאינה משותפת, הרי מבואר דס"ל כר"מ שחולקין את הגביים, ואם נוכל לפרש שפתו החיצונה דהיינו באותו מקום שנקרא רחב, אלא שנפלו משקין בצד החיצונה המשמש את הטהור ונדון כאחורים דלרבנן כולו טמא, הוה ניחא, אבל הלשון ל"מ כן, וצ"ע בסוגיא דפכ"ה ולע"כ, ועי"ש בר"ש פי' בתרא שחצי הרובע בתחתית הרובע, - שוב נתבאר בזה בס"ד לקמן סי' ל' בהוספה לסק"ח עי"ש.

הרי"ש והרא"ש במתני' כתבו דה"ה אם נפלו משקין [טמאין] על הכותל שביניהם נדון מחצה על מחצה, ומקורם מתוספתא זו, אבל לא נתיישב שהרי אין חולקין את הגביים, ועמ"ש בזה אאמור"ר הכ"מ בס"ב סוסק"י, ועי"ש שכבר תמה בזה מרן זללה"ה בסכ"ט ס"ק י"א.

[שו"ר שא"א לפרש התוספתא בנפלו ע"ג הדופן, דהא קתני המשמש את הטמא, ועדיין אין כאן טמא, אלא ודאי הרחב היינו פני הדופן מבפנים, ושפתו החיצונה היינו ע"ג הדופן, ומבואר שנדון כאחורים והכל טמא, שאין חולקין את הגביים, וכגרסת הגר"א].

עוד מצינו דברי ר"י משום ריב"נ בתוספתא פ"ד ה"ה ושם פסק הרמב"ם בפט"ו ה"ה כריב"נ, אלא שלא נתבררה הגרסא בתוספתא וכמ"ש הראב"ד בהשגות שם, וכן בהגהות הגר"א הגיה בענין אחר.

ולכאורה תוכן הדברים בתוספתא דתנור שחצצו לשנים ע"י מחיצה והוסק אחד מהן הרי השני טהור אפי' נטמא בשרץ, דקודם ההיסק אינו מק"ט בשום ענין, הוסקו שניהם ונטמא אחד מהן בשרץ השני טהור כמו בית תבלין של חרס, אבל העובי שביניהם כולו טמא, אבל נטמא אחד במשקה אר"י בשם ריב"נ שחולקין את עביו, ואם הוסקו שניהם ואח"כ חצצו ונטמא אחד מהם בשרץ שניהם טמאין, נטמא אחד מהן במשקה הרי

דוכן בית תבלין של חרס אסיפא דמשקין קאי, דנהי דבשרץ ליכא אפשרות כזו רק בטבלה שהיא מלאה קערות נפרדות, ואפי' חיברם בעיקר יצירתן סו"ס ניכר כל אחד ותוך שלו ככלי בפ"ע, אבל בבית תבלין של חרס שהם גוף אחד נטמא אחד מהן בשרץ כולן טמאין, ורק במשקין מצינו חילוק זה, [ועי' לקמן חזרנו מכ"ז].

ובאמת חלוקת המשנה צריכה יישוב, דמני כולוהו בהמשך אחד, בית תבלין וקלמרינ ובית תבלין, ואם איתא דרישא אדלעיל קאי, הו"ל לשנות משנה בפ"ע בבית תבלין של עץ, ולא לחברם יחד בוא"ו החיבור, בפרט שהאמת שקלמרינ עשויין מעץ או גם מעץ כדתנן מקואות פ"י מ"א, [והרמב"ם בפירושו מחלק משנת וכן בית תבלין למשנה בפ"ע, וכ"ה בהערכת המשנה בכתב ידו, אלא שהוא ביאר מלאה קערות ג"כ בתחלת יצירתן, וא"כ היינו ממש בית תבלין של חרס], ועוד דאי אדלעיל קאי א"כ נחית התנא לבאר דלאו דוקא מלאה קערות שיש לכל קערה דופן לעצמה, אלא ה"ה כשהם כלי אחד, ולמה הוציאם מתוך הרישא למנותם בוכן, וטפי הו"ל וטבלה כו' ובית תבלין וקלמרינ נטמא אחד מהן כו', ובפשוטו גם טבלה דרישא המשך להטמאין שבכלי חרס, ולאשמועינן דבלזבו עודף הכל טמא, וא"כ אין ראוי להפריד בית תבלין בוכן, ולא לשנותו כהמשך להטמאין שבכ"ח, ועוד דא"כ גם בבית תבלין יש לדון מה דין הדופן שביניהם, ומבואר בתוספתא פ"ד ה"ה שגם בכלי חרס דהיינו תנור מחלק ריב"נ כן במשקין, וא"כ אמת הוא שריב"נ קאי גם אבית תבלין של חרס, ולמה לא חשש התנא להבדיל ביניהם כשהרישא בשרץ והסיפא רק במשקין.

אבל לפי מה שצדדנו הכל מיושב, דבבית תבלין של חרס דינו כשל עץ, שבשרץ כולו טמא, ובמשקין רק אחד טמא, ולריב"נ חולקין את עביו, וקלמרינ המתואמות כולל

חברו טהור, ולגרסת הגר"א נטמא בשרץ שניהם טמאין, ובהוסק ואח"כ חצצו אפי' נטמא במשקין שניהם טמאין, והכי מסתברא דתו לא מהניא חציצה לחלקו כלל, כדחזינן שנטמא באויר, ולא דמי לבית תבלין שנטמא אחד מהן בשרץ השני טהור, כיון שאין חולקין כלי חרס כדתנן פ"ח מ"א, ובית תבלין הו"ל כחצצו ואח"כ הסיקו.

ולמדנו כאן דין טומאת משקין בכלי חרס, דאע"פ שאין כ"ח מטמא מגבו, מ"מ יהבינן למשקין שבתוכו קולא דמשקין לריב"נ ולכו"ע, ולמדנו מכאן דהעובי שביניהם בשרץ כולו טמא, ולא חילק ריב"נ אלא במשקין, ובפשוטו רבנן פליגי עליה ולא מחלקין בזה, וכאן לא הוזכר דין נפלו משקין על הכותל החוצץ כמו בפ"ב הי"ב בכלי עץ, כיון שאין כ"ח מטמא מגבו אפי' במשקין, וכמ"ש הראב"ד פ"ז מאה"ט ה"ג.

הוספה לס"ק כ"א - כ"ג

פ"ב מ"ז וכן בית תבלין של חרס וקלמרינ המתואמות, פ"י כל המפרשים דארישא קאי, שדין בית תבלין של חרס כדין טבלה שהיא מלאה קערות, והנה בית תבלין ודאי מתפרש שהכל כלי אחד, אבל בטבלה שהיא מלאה קערות סתמא הם כלים נפרדים ובתוספתא מחלק בין קבען במסמר, לתקע, ומכניסין ומוציאין, ומשמע שהם קערות נפרדות שחיברן, מיהו התם מיירי בעץ דבחרס אין תוקעין במסמר, ואפשר שעשאן מתחלה כך, ומ"מ מיירי שלכל קערה יש דופן לעצמה, ולכן שייך לדון אותם ככלים נפרדים שמחוברין ע"י הטבלה.

ולפ"ז נתחדש במתני' שכלי חרס שיש לו שני תוכות דנים אותו מדאוריתא כשני כלים, ונטמא אחד מהן בשרץ לא נטמא חברו, אבל בסברא הדבר מחודש דלא מצינו כלי אחד שחציו טמא וחציו טהור, כשחיבורו בעיקר יצירתו לכלי אחד, ויש מקום לומר

ודאתאן עלה הא דנטמא אחד מהן לא נטמא חבירו אפי' לרבנן שהעובי טמא כולו, מ"מ פני הדופן של הטהור מבפנים טהור, כמבואר בראשונים, ואמנם בהוספה לסי' ל' סק"ח צדדנו שכיון שעובי הדופן טמא גם הנוגע בו בתוך של הטהור נטמא, היינו מכח קושיא דכלי חרס שנטמא בשרץ שא"א לטהרו, אבל לפמשנ"ת כאן דבכלי חרס בטומאת שרץ הכל טמא, ורק בטומאת משקין מחלקינן בזה, אפשר לקיים שפיר שטיהרו כל הטהור מבפנים אף פני הדופן של הטמא.

ומיושב יפה מה שחידש ריב"נ חולקין את עביו, דכיון שכו"ע מודו שהשני טהור לגמרי, וגם פני הדופן הטמא שבתוך הטהור טהור, קשיא ליה איך אפשר לטהר פניו בזמן שכל עביו טמא, [ובכל אחורים ג"כ הדין כך, וזה לא קשיא ליה, ורק בכח טומאת תוכו מצד אחד קשיא ליה], ולכן חידש שחולקין את עביו, וגם למעלה חציו טהור, [אבל בחרס שנטמא בשרץ יש לטמאות כל הדופן המפסיק, ולכן לריב"נ א"א לטהר את חבירו כלל, ולמש"כ דבזה בלא"ה הכל טמא ניחא].

ואכתי קשה מה שמבואר בתוספתא דנפלו משקין [טמאין] ע"ג הרחב שלו דהיינו גג הדופן ג"כ חולקין את עביו, ואמאי הרי לרבנן דר"מ פכ"ה מ"ה אין חולקין את הגביים, וכמשה"ק מרן זללה"ה, י"ל דבדופן האמצעי כשניכרת החלוקה שהוא שייך לשני כלים חולקין את הגביים, [ונכבר הוזכר מזה בהוספה הנ"ל ע"ש], ובכ"ה ג' אם היו הכלים טהורין ונפלו משקין טמאין על חציו של גג הדופן, בזה נטמא רק אחורי אותו הכלי שהחצי שלו כדין כלי שנטמא תוכו שחולקין את אחוריו, וה"ה כאן אפי' בנטמא רק אחוריו דהיינו הגג שבדופן שבין שניהם, [וה"ה וכל שכן בטבלה שהיא מלאה קערות שמטמאת אחת מהן מאחוריה במשקין שרק

בין של חרס ובין של עץ, ולכן הוציא התנא בית תבלין של חרס ולא שנה אותו ביחד עם טבלה דרישא, ומ"מ שנה וכן, לומר דלזבו עורף אף במשקין כולן טמאין, וביאר בהדיא בית תבלין של חרס ושל עץ כיון שבחרס יש חידוש שאין דינו כטבלה דרישא, ובעץ החידוש שאין נטמא כולו, - ולפמשנ"ת ס"ל סק"א דכל ענין חילוק אחורים ותוך נלמד מכלי חרס, וכמו שאמרו כל שאין לו תוך בכ"ח אין לו אחורים, ניחא ששנה התנא כאן חרס ועץ בהדי הדדי, כיון שכולם מענין אחד בחילוקי דיני משקין.

ובתוספתא פ"ב ה"ב תניא בית תבלין של עץ העשוי מגורות מגורות ואין לו לזבו כו', ולכאורה ר"ל שהוא דומיא דבית תבלין של חרס שיש מחיצות מפסיקות שתי וערב, ולא שהוא מלא קערות, דבזה לא שייכי דברי ריב"נ, ובתר הכי קתני קבעו במסמר כו', וזה שייך רק בקערות מבחוץ שחיברן לטבלה.

ובפ"ד ה"ה יש ט"ס, אבל נראה שם שדברי ריב"נ שייכים גם בתנור שהוא כלי חרס, ואע"פ שהוא כגוף אחד כשהוסקו שניהם, ומחלקינן שם דבשרץ כולו טמא, ובמשקין חבירו טהור, ובעובי שביניהם כולו טמא ולריב"נ חולקין את עביו, כ"ה בזר זהב ובהגהות הגר"א, וזה מפורש כמש"כ דבכלי אחד שנחלק במחיצה בשרץ כולו טמא, אפי' בכלי חרס.

ולאמור דכל כלי חרס שנטמא תוכו אם הוא גוף אחד כולו טמא, ניחא בפשיטות מה שאמרו שבת מ"ח ב' בבית הפך ובית התבלין ובית הנר שבכירה אי ככירה דמו אפי' באויר נמי ליטמו, וש"מ דכשנטמאת הכירה נטמא עמה גם התוך שבבית הפך, ולא אמרינן דכשני תוכות דמו, דכל שהוא גוף אחד אפי' שני תוכות נמי טמאין, ועמש"כ בזה לעיל ס"א ס"ק כ"א - כ"ג.

בתנור שחצצו בחרס אמרו שבשרץ הכל טמא, וזה סותר למתני' פ"ח דדוקא בנסרים אינו חוצץ, ועי"ש בר"ש מהתו"כ דמשמע שהנדון בכל כלי חרס ולא דוקא בתנור, ועוד שהרי תנור מטמא אף בצואר גמל בלא שולים, ויש להשוות דין מחיצה בתנור בין באויר בין ע"ג קרקע.

ולכן נראה דיש לפרש התוספתא כך, תנור שחצצו לשנים והוסק אחד מהן ונטמא במשקין [כ"ה בראב"ד] הוא טמא וחברו טהור, [כאן אין חולקין לריב"נ כיון שהשני אינו כלי ומ"מ פני תוכו של השני טהור], בשרץ כולו טמא והעובי שביניהם כולו טמא, [פ' ודאי דהחצי שלא הוסק טהור, אבל המחיצה כולה טמאה גם מבפנים], הוסקו שניהם ונטמא אחד מהן [במשקין] ר"י אומר כו', [בשרץ כולו טמא והעובי שביניהם כולו טמא כצ"ל, דלא מחלקין את עביו בטומאה דאוריתא, ואף בצד הפנימי של הטהור הרי הדופן של הטמא טמא, דלא מצינו בדאוריתא חילוק לטהר דופן הטמא בגלל שהוא התוך של השני], ומדקתני העובי טמא מוכח שהשני טהור אף בשרץ, בד"א בזמן שחצצו כו' מטמא במגע ובאויר בכל התנור, כמו בחצצו בנסרים וביריעות פ"ח מ"א, נטמא אחד מהן במשקה הרי חבירו [טהור] [טמא], דכולו חד תוך חשיב, - כאן לא הוזכר נפלו משקין על שפתו דכלי חרס אינו נטמא מגבו אפי' בשרץ וכ"ש במשקין, (וערמב"ם במשנה ג').

ודאיתא עלה מתני' דוכן בית תבלין של חרס מתפרשת לשני הדינים בין לרישא בין לסיפא, דבשרץ דינו כטבלה שהיא מלאה קערות, ובמשקין דינו כבית תבלין של עץ, כמבואר בתוספתא כאן בתנור שחצצו ואח"כ הסיקו, וכן קלמריין כולל של עץ ושל חרס ושל זכוכית, ומיושב בזה הכל.

ואם נימא דקאי רק על הרישא [אע"פ שהדין אמת גם על הסיפא וגם קלמריין יש של

היא טמאה], אבל אם נטמאו אחוריו במקום שאין החלוקה ניכרת נדון כאחורים ואחוריו כולן טמא, והיינו דקמ"ל דשפתו החיצונה מטמאה את כל אחורי הכלים כמו שבגב הכלים כולן טמאין, מיהו בכה"ג נצטרך לטמא את כל גג השפה של הדופן האמצעי, כיון שטמאנו את אחורי שניהם, וממילא שני החצאין טמאין, והדברים צ"ת.

שוב נראה לפרש התוספתא נפלו משקין ע"ג הרחב שלו היינו פני הדופן מתוכו, ואמנם ק"ק למה קראו רחב שלו ולא קראו תוכו, וי"ל משום דבעינן מגע, וכלפי שפתו שהוא צר קרי לדופנו הרחב שלו [ועי' פכ"ה מ"א בתוספתא שפר"ש דרחב שלו היינו צדה של הטבלה], ונפלו על שפתו החיצונה היינו גג הדופן המפסיק, ומיושב בזה שאין ראוי לריב"נ לשנות דבריו על גג הדופן קודם שיפרש עיקר הדין דבנטמא תוכו חולקין עוביו של דופן, והשתא ניחא דבאמת בנטמא תוכו מיירי, ולפ"ז נפלו על שפתו החיצונה היינו ע"ג הדופן המפסיק נדון כאחורים שאין חולקין את הגביים לרבנן, שו"ר שא"א לפרש בענין אחר, דהא קתני המשמש את הטמא, ואם נפלו רק על הדופן הרי אין כאן טמא כלל, אלא ודאי כמש"כ דמיירי בנפלו משקין בתוכו, [שו"ר בתוספתא ב"מ פ"ו ה"ג דקתני בנצרים הרחב שלו, ומשמע דהיינו הדופן המפסיק כמש"כ כאן, ולע"כ].

ועידיין צ"ע בפ"ח מ"א וזבחים ג' א' דמשמע שרק נסרים ויריעות אין חולקין כלי חרס, אבל חרס גמור מחלקו, [ועמש"כ ס"ח סק"א שיש חילוק לענין לטמא אחרים ובאוירו בין התוך שנכנס בו השרץ, לבין השאר שהוא מדין חיבור], וי"ל דדוקא בתנור הדין כן כיון ששוליו היא הקרקע עולם ואין חיבור בין החצאין, ולכן דופן חרס משוי להו כשני תנורין, משא"כ בבית תבלין ששוליו הכלי זה הטבלה והיא גוף אחד, מיהו אכתי קשה דהא התוספתא בתנור מיירי, ולפמשנ"ת הרי גם

עץ או זכוכית], י"ל דבבית תבלין חידוש שלא נטמא חבירו, אבל בלזבו עודף פשיטא שטמא כולו, וברישא קתני רק אלו דקמ"ל שהם טמאין, דאע"פ שהקערות חלוקות, מ"מ בלזבו עודף כולן טמאות.

משנה ח'

כר. שם מ"ח הלפיד טמא, במ"ש הר"ש דקמ"ל דאע"פ שיש לו חידוד למטה, כבר תמה אאמור"ר הכ"מ בס"ב ס"ק י"ח דעדיפא מינה שנינו בפ"ד מ"ג בשולי קרפיות כו' שלכך נעשו מתחלתן, וכן היה במקדש כדתנן פסחים ס"ד א' ולא היו לבזיכין שולים שמא יניחום ויקרש הדם, וכתב דשמא ס"ד כיון שכולו בוער באש לא מיקרי תוך שמקבל דבר ממשי, ובפשוטו סגי לקבל טומאה בשביל הקיבול שעד ההבערה, וגם חידוש ההבערה צ"ב, ושמא הי' נקוב כעין אבוב של קלאין, כדי שיהא האור ניכר מכל הצדדין, וג"ז פשוט דמק"ט, והתם שאני שהוא פרוץ משני צדיו, עי' לעיל ס"ק י"א, ומ"מ י"ל שראה התנא לשנותו בסיפא כנגד אבוב דרישא, לומר שטהרת האבוב חידוש מיוחד הוא דוקא באבוב, וכיו"ב מתפרש בית שקעו של נר כלפי פנס, עי' להלן, ואולי גם לפיד נשנה כלפי פנס.

ויתכן שהלפיד עשוי בצורת קנה שנותנין עליו הכלי עם הבלאי בגדים והשמץ, ואינו כלי קיבול מכח זה, רק הוא מוקף כעין קערה רחבה מתחת האש כדי שלא תפול האש על ידיו, וקערה זו אינה עשויה לקבלה קבועה, רק להגן ולקבל אם יפול, וקמ"ל דמ"מ חשיב תוך העשוי לקבלה, ויתכן גם שכורכין הבגדים על הקנה בראשו כענין ששנינו ב"ה כ"ב ב' במשואות שכורכין במשיחה על הכלונסאות, ואין זה כלי קיבול, ומק"ט רק מפני הקערה שלמטה מראשו, וכמש"כ, א"נ יתכן שכורכין על הקנה שתוך הלפיד, וכותלי הלפיד אינם מקבלים אלא מגינים שלא תפול עליו האש,

וכמש"כ לעיל אלא שלפי זה האש בתוך חלל הלפיד, רק שאינה נשענת על דפנותיו, וקמ"ל דחשיב כלי קיבול.

[שוב נתבאר דבלפיד הדפנות הם פרוץ מרובה כדי שיהא האש ניכר יפה, וס"ד דלא חשיב כלי קיבול כמו במחתה פרוצה, וקמ"ל דמ"מ כיון שמקבל הבלאים והשמץ חשיב שפיר כלי קיבול].

שם ובית שקעו של נר מטמא באויר, לקמן פ"ה מ"ג תנן בית הפך ובית התבלין ובית הנר שבכירה מטמאין במגע ואינן מטמאין באויר דברי ר"מ, ובפשוטו בית הנר מניחין בו הכלי שנקרא נר, ולא שמן ופתילה, וא"כ הם דומין זל"ז אלא ששם כל הנר בפנים, וכאן הוא שקוע מעט וכולו בחוץ, ולכאורה הנר שבכירה להדליק ממנו ולא להאיר, שאין הכירה מקום למאור, ולכן הנר שקוע כולו בבית הנר], ויתכן שהזכירו כאן מטמא באויר כלפי בית הנר שמטמא רק במגע, אבל באמת אינם ענין זל"ז שהרי גם בית הנר שבכירה מטמא באויר, אלא שאינו מטמא את הכירה רק אם נטמא במגע, כ"כ רש"י שבת מ"ח ב' וכו"ה ברמב"ם, [ובסברא הי' מקום לדון דחידוש התורה דכירה מחוברת מטמאה זהו רק בכירה, ולא בבית הפך והתבלין שבה, מיהו רש"י פירש בכירה מטלטלת, ולע"כ].

ופר"ש דחידוש המשנה דאע"פ שאינו שקוע אלא מעט, וביאר אאמור"ר הכ"מ בס"ב ס"ק י"ח דבאמת אינו משמש שימוש כלי בתוכו, אלא שימוש יתירות שגם שלשה מסמרים יכולין לתפוס הנר במקום זה, שאינו מוגן ע"י התוך של הכלי רק נתפס שלא ישמט, ועי"ש שציין לדברי הרמב"ם פ"ב ה"ד שכתב הכף החקוק שתחת רגלי המטות והמגדלות וכיו"ב אע"פ שהוא מקבל טהור כו' לפי שאינו עשוי לקבלה אלא לסמוך בו.

לפי רה"ג והרמב"ם שבית שקעו של נר מקבל גם השמן הניגר מן הנר, א"כ החילוק בין זה לפנס מיושב, והיינו דתפיסת הנר לחוד לא חשיב כלי קיבול עם תוך, ורק בגלל שמתקבץ בו השמן הניגר חשיב כלי קיבול, וד"ז ליכא בפנס, והרמב"ם פ"י ה"ז כתב וכן כלי שמניחין תחת הנרות לקבל השמן מתטמא, והשמיט שיקוע הנר, והחידוש בזה אע"פ שעיקר הקבלה להגן שלא תטנף המנורה ולא יתקלקל הנחושת בשמן כמ"ש בפ"י רה"ג ופיה"מ, אפ"ה חשיב כלי קיבול, אע"פ שאין דעתו להרויח הטיפות האלו, ואפשר שמשליכן מפני מיעוט חשיבותן שנדבקין לכלי.

[עוד בענין בית שקעו של נר אפשר שהכונה בנר עצמו שיש לו בית קיבול לשמן, ויש בו שקע מעל לבית הקיבול, שסתמו אינו עשוי לקבלה, אבל לפעמים ממלאין אותו שמן יותר מתוכו ומתמלא כל השקע שמן, וזה כפי הנרות שמציירין כזה ?? ולשון שקעו מיושב בזה, אלא שלשון "בית" שקעו ק"ק, וג"ז יש ליישב שבא לומר כשהוא מוקף מד' רוחות, ובלשון שקעו לחוד לא ה' משמע כן, ומ"מ כ"נ עיקר דכלי קיבול שנותנין בו הנר לא נקרא שקעו של נר, אבל השקע שבגג הנר נקרא שפיר בית שקעו של נר שאינו תוכו אלא שקע הסמוך לתוכו].

כה. **שם** המסרק של צרצור ר"א מטהר וחכמים מטמאין, אם נטמא הצרצור פשיטא שהנוגע במסרק טמא, ולכן הזכירו בתוספתא שנטמא באויר, והיינו בין להכניס ובין להוציא, וצ"ע בר"ש שכתב שעל חנם נקט אויר, וכבר כ"כ בבהגר"א, והנה מבואר במקואות שהצרצור מטיל ממקומות הרבה, ואמרו ע"ז ע"ג א' המערה י"נ מצרצור קטן כו' דלא נפיש עמודיה, ובסנהדרין ק"ו א' אמרו וצרצורי של יין עמוני כו' רצונך שתשתה כוס יין, ומשמע שמוזגין ממנו לכוס,

ובפשוטו משנה זו נשנית כלפי פנס דתנן לעיל מ"ד שאם אין בו בית קיבול שמן אע"פ שיש בו בית קיבול נר טהור כמ"ש הר"ש מהתוספתא, וקאמר הכא דבית שקעו של נר אינו כבית קיבול נר שבפנס, מיהו לא נתפרש מ"ט דפנס טהור, וממילא אין ברור החידוש דבית שקעו של נר, ואם נפרש בית קיבול נר דפנס בלא שקע כלל ניחא, אבל קשה לפרש בית קיבול נר, בלא בית קיבול רק מונח עליו, ועוד דמשמע שיש פנס שאין בו בית קיבול נר, והיינו שהנר מונח בתוכו בלא בית קיבול, וא"כ צ"ב מה בין בית קיבול זה לבית שקעו של נר.

ואפשר דבית שקעו של נר שכל שימוש הוא השקע שמכניסין בו הנר, הרי התוך הזה חשוב כלי שיש בו תוך, אע"פ שאינו ככלי קיבול גמור רק נתפס בו מעט, משא"כ בפנס שעיקר שימושו להחזיק בו הנר כמו טבלה, ולהאיר דרך הנקבים, ואין הקיבול של הנר חשוב כ"כ, שאינו מקבל אלא מעט, ואין בזה צורך כ"כ, שעיקרו להניחו עליו, ולכן לא חשיב יש לו תוך בכלי חרס, שהחשיבות הנוספת של הכלי מבטלת מעלת התוך.

והעיקר נראה דלשון שקעו משמע ששוקע בתוכו, ובית קיבול נר מתפרש פחות משקיעה, ולמדנו ממתני' דכיון שהנר הוא כלי גמור, רק נתפס בפנס לא מיקרי חשיבות תוכו אלא כששוקע בתוכו.

ומה ששינוי מטמא באויר ביאר אאמו"ר הכ"מ שם דלא נימא שמטמא רק מדין גבו של נר שהוא כחיבור לו ע"י ששוקע בתוכו, ומשמע לפ"ז שהוא משוקע בו בקביעות וניטלין יחד, ולפ"ז י"ל דנקט אויר לומר שמיירי כשאין הנר בתוכו, וכשהוא בתוכו אין אויר, ועוד דכלפי ששינוי בבית הנר שבכירה שמטמא במגע ולא באויר קמ"ל הכא שטומאתו מדאורייתא ולא מחמת הנר.

וא"כ מסתבר לומר שהמסרק מסנן המים והיין ביציאתן, ועי"ז מטיל ממקומות הרבה, [שו"ר דכ"מ במתני' פ"ג מ"ב דר"ש אומר שצרצור שיעורו בזרעונים וש"מ שיש לו פתח גדול הראוי להכניס בו זרעונים בקל עד שנקרא עומד לכך, [ובפיה"מ כתב זרעונים שגדלן ממוצע כגון אפונים וזה שיעור גדול ביותר], וע"כ דמה שמטיל ממקומות הרבה זה ע"י המסרק], וקמ"ל דאע"פ שהיין אינו מתקיים בתוך המסרק, מ"מ מיקרי עשוי לקבלה בצירוף תוך הכלי שפתוח בשולי המסרק כשמסירין הפקק.

ויש להסתפק מה דין מסננת של חרס שעשויה לקלוט הפסולת, האם חשיב כלי קיבול עי"ז, ולכאורה אין חילוק בין כלי המקבל אוכלין למקבל אשפה, וא"כ לפמ"ש"כ שהמסרק כמסננת ראוי שיקבל טומאה כדין כלי קיבול, וכן הצינורות והסילונות שיש בהם מסננת חשיבי כלי קיבול, [מיהו לענין מקוה מסתברא דבראוי לקבל משקין תליא מילתא],

ולפ"ז צ"ל שהמסרק אינו מסננת, אלא שמחלק המים שיצאו ממקומות רבים, מיהו י"ל כיון שאינו מקבל ממש, רק מונע שלא יעברו מטהר ר"א, כיון שבדרך כלל היין נקי, ואינו צריך סינון רק למאורע אם יפול משהו, אבל בעושה פעולת סינון מסתברא דלכו"ע הוי כלי, שו"ר בביצה כ"ג ב' בריחים של פלפלין שטמא משום כלי כברה, וכתבו תו' מירושלמי מפני שקולטת הסובין, ובפלפלין אפשר שקולטת החתיכות שלא נדרכו, ובפשוטו חרס ועץ שוין בזה דחשיב שפיר תוך המקבל.

ואאמור הכ"מ בס"ב ס"ק י"ח כתב עוד דאפשר דכיון שיש תועלת למשקין מהמסרק שישפכו טיפין טיפין בכל הרוחב, הר"ז בדין כלי קיבול, אע"פ שאינו מחזיק משקין, שהוא נקוב יותר מכונס משקה, מ"מ כיון שהוא כלי הראוי לאוכלין כ"ז שאינו מוציא זיתים, מהני התועלת שיש ממנו למשקין, שלא יתבטל מתורת כלי בכונס משקה, ועבא"ר פ"ג מ"ב בענין הצרצור.

סימן ב

בפרק שלישי

- הוספה -

פרק ג' מ"א מנין שהשבירה מטהרת

פ"ג מ"א שיעור כלי חרס ליטהר כו', יש לעי' האם הא דשבירה מטהרת ילפינן מקרא דואתו תשבורו, או דסברא היא כיון שאינו ראוי לתשמיש כלי הרי הוא טהור, והא דכתיב תשבורו בא ללמד שאין לו טהרה במקוה, כדמתפרש בזב דכלי חרס ישבר וכלי עץ ישטף במים, ובתו"כ ממעט מאותו אוכלין שאין נטהרין בשבירה, ולכאורה אוכלין אין לטהר בשבירה דהא חזו למילתיהו, מיהו כיון דבעינן שיעור כביצה שייך לטהר בנתממעטו, וערמב"ן חולין ל"ד א' בזה.

והנה מצינו דשבירה של כלי חרס שבישל בו קדשים היינו שבירה גמורה שלא יהא ראוי לכלי, ולא סגי בשברו כדי טהרתו כמבואר זבחים צ"ה א' דנוקבו ונכנס ושוברו כו' [ועי"ש ברמב"ם הובא לקמן ס סק], וכאן פשיטא לן דסגי בכדי טהרתו, וזה מיושב טפי אם זו סברא דליתיה לכלי, שאם זה חידוש התורה מנין פשיטא לן שלא חייבה תורה לשבור כבקדשים.

מיהו מצינו שנאמרה הללמ"מ דכל כלי בעה"ב שיעורן ברמונים כדאמר בברכות מ"א א' ובעירובין ד' ב', הרי חזינן דסגי בנקב לטהר הכלי וא"צ שבירת כולו, ומ"מ יש לקיים דסברא היא וההלכה קמ"ל רק את השיעור שהוא ברמונים, אע"פ שמעיקרא הי' עומד למשקין או לזיתים, ובזה שונה כ"ח ששיעורו במשקין.

ויש בזה כמה אופנים, א' נפחת רובו באופן שאינו מציל בצ"פ בזה נטהר שפיר

מסברא, ב' נשבר באופן שמציל בצ"פ ואינו מק"ט אפי' ביחוד, בזה י"ל ג"כ דסברא היא, ג' נשבר באופן שמועיל יחוד, כגון כלי העשוי למשקין שנטהר בכונס משקה, ומועיל יחוד לזיתים, ובזה יש לדון אם מסברא קים לן דכיון שבטל הכלי הרי הוא טהור, או"ד כ"ז שהכלי ראוי ביחוד, לשימוש אחר, צריך פסוק לטהרו בשבירתו.

ופשמות הדברים נראה דלא איצטריך קרא לטהר כלי שבור, דכיון שמשליכין אותו ובלא ייחוד אינו מק"ט, כללא הוא דכל שאינו ראוי לקבל טומאה מפני שמשליכין אותו ה"ה שטומאה פוקעת ממנו בשינוי מעשה, ושבירה היינו שינוי מעשה.

ואפשר דמזה שנאמרה הללמ"מ רק בכלי עץ וכלי שטף יש ללמוד דכלי חרס שיעורן בפחות מרמונים, והיינו מפני פחיתות הכלי, [ומסתברא דשיעור כלי אדמה ככלי חרס לענין צ"פ וכדדנתן פ"ח מ"ב היתה שלמה וזה קאי אכוורת שהיא כלי אדמה] ומזה למדו דבשבירה משימושו הקודם תליא מילתא.

- עד כאן הוספה -

בדין כלי שנקוב מתחלתו כמה הוא שיעורו א. **פ"ג מ"א** שיעור כלי חרס ליטהר כו', מתני' מיירי בכלי שלם שניקב ונתקלקל שימוש, ויש לברר מה הדין בכלי שנקוב מתחלתו לצורך אור וכיו"ב האם כל כלי חרס מקבל טומאה לפי שימוש, והעשוי לככרות שיעורו בככרות, או"ד אין לנו כ"ח מק"ט אלא שמקבל רמונים, אבל הנקוב במוציא רמון בטל ממנו שם כלי לענין כ"ח, ואינו מק"ט אע"פ שמשמש לדברים גדולים מרמונים, וכן נפ"מ להציל בצ"פ.

לא מיקרי כלי קיבול, ואינו כלי גם לקולא מדאוריתא אפי' נעשה מתחלתו לכך, ואינו מציל בצ"פ, [שו"ר דמהא דלר"מ פ"ג מ"ב חבית אע"פ שעשויה לגרוגרות] כמבואר בכמה משניות [מ"מ נטהרת במוציא זית, ש"מ דשברי כלים נטהרין אע"פ שראויין לשימושן הרגיל, וכסברא קמייתא, ועסק"ג].

ולפ"ז כשאר"א שבת צ"ה ב' שמעתי כלי חרס שיעורו במוציא רמון א"ל רבא שמא לא שמעת אלא במק"פ צ"פ, טפי הול"ל שמא שמעת לענין כלי שמתחלתו נקוב כמלא רמון שהוא טהור, אלא דסתמא אין כלי כזה שנקוב כמוציא רמון בשוליו לתועלת, אבל באמת הא בהא תליא דכל ששייך כלי שמק"ט בנקב כזה, הרי הוא ג"כ מציל בצ"פ.

בקו' הר"ש לקמן פ"ט מ"ח

והר"ש בפ"ט מ"ח הקשה מתוספתא דחמת וכפישה שנפחתו במוציא רמון מהני להו צ"פ, ולפמ"שנ"ת זהו דין מיוחד בכלי חרס, אבל בכלי עץ או עור לא בטלי מתורת כלי בנקב גדול ממוציא רמון, כדתנן בפ"ז החמת שיעורה בפקעיות של שתי דהוי טפי מרמונים, ותנן נמי דסלין של פת שיעורן בככרות של פת, וזה מיושב אפי' נימא דרק כ"ח שניקב בטל מתורת כלי, אבל העשוי מתחלתו כך חשיב כלי, דחמת וכפישה שנקבו ג"כ מהני להו ייחוד לככרות וכיו"ב ומק"ט, וערמב"ם פ"ט ה"ג דכלים שעשאן מתחלה נקובים כמוציא רמון כגון הסל כו' מק"ט עד שיקרע רובן.

[כ"ז מש"כ כאן הוא לפי תו' שבת שם דרבב"ר ברמונים, אבל לפמ"שנ"ת באהלות ס"ו כרש"י דרבב"ר ברובן, חשיב כלי כמוציא רמון לענין צ"פ עד רובו, ומ"מ י"ל דלענין טומאה לא מהני עשאו נקוב כרמון].

מן האמור נתבאר, א. אין מצילין בצ"פ אלא כלים, ב. כלים טהורים שמועיל להם ייחוד לקבל טומאה, מצילין בצ"פ אם סתמו הנקב

ובמברא הי' נראה שכל כלי לפי שימושן מק"ט אע"פ שנקביו גדולים, ולא דנו אלא בכלי שנשבר או ניקב, דנקב גדול משוי ליה שברי כלים, כדאמרינן שבת צ"ה ב' שהשיעור בנפחת רובו או במוציא רמון, אבל מתחלתו לא שייך פסול נקב כמו שלא שייך פסול נפחת, [מיהו כיון שנפחת משוליו כלפי מעלה שייך גם פסול כזה מתחלתו], ובכלי עץ שניקב שנינו פי"ז מ"ג הסלין של פת שיעורן בככרות של פת, וש"מ דבעשויין מתחלתן לא איצטריך לאשמועינן שכל כלי לפי ענינו, ומתני' קמ"ל דאפי' ניקבו עד שיעור ככרות של פת מק"ט.

מיהו מהא דאמרינן שבת שם דכלי חרס שניקב כמוציא רמון תו לא מהני ליה ייחוד לקשואים ואבטיחים, ואפי' ייחדו לאבטיחים ואח"כ ניקב כמוציא רמון נטהר, כדפרש"י שם, וכן אמרו שאינו כלי להציל בצ"פ אפי' ייחדו לאבטיחים, לדעת תו', ואמרו שאין ע"ז שם כלי כלל, ואפי' נעשה מתחלתו לקשואים ואבטיחים, ומזה משמע שאפי' עשאו נקוב מתחלתו אינו כלי, דבחרס רק כלי המחזיק בתוכו חשוב כלי, וכשהוא נקוב כמוציא רמון הרי הוא כסל שמחזיק בכח מחיצה וחבליים, ולא מקרי כלי, מיהו בעץ ועור מיקרי כלי בכל ענין, ומציל בצ"פ, וכגון שלא ייחדו לשימוש, ונשאר טהור באהל המת, וכגון שסתם הנקב בצ"פ, דכל נקב שמטהרו חשיב פתח לענין צ"פ, ואף בייחדן לשימוש נפ"מ לאוכלין שבתוכם בתוך כ"ח שהשרץ בתוכו.

ויש ליישב דדוקא בניקב נעשה כלי חרס שברי כלים יותר משאר כלים, דאע"פ שהוא ראוי לשימוש הקודם, כגון בעשוי לאבטיחים וניקב כרמון, מ"מ הוא שברי כלים וגנאי להשתמש בהן, ומ"מ מהא דפשיטא לן שאם ניקב כמוציא רמון אינו מציל בצ"פ, אע"פ שעשוי לאבטיחים מתחלתו, נראה יותר שכלי חרס שמנוקב בשוליו כמוציא רמון תו

כשבר כלי, אלא אפי' מתחלתו כלי שאינו מחזיק רמונים טהור, אפי' עשאו מתחלה בנקבים גדולים להניח בו פת, שכלי חרס בנקבים גדולים חסר בחשיבות כלי, דאם בעשאו מתחלה השיעור יותר מרמונים, הדין נותן דבכלי שלם שעשאו לקשואים ודלועין ונשבר שג"כ לא יטהר ברמונים, ולא מצאנו מדה ששית בדרכא וראי' לזה מדר"א בסוף פרקין דס"ל דלא מהני ייחוד מכמוציא זיתים, שהרי מדמה לה לכלי אבנים, ונלרבה השיעור ברמונים], ולשון כלי אבנים משמע טפי אפי' נקוב מתחלתו כך.

ויש לעי' א"כ מ"ט קאמר רבא בסמוך שמא לא שמעת אלא במקף צ"פ, הרי אפשר לפרש דבריו כפשטן, דהשיעור היותר גדול ששייך בכלי חרס הוא כמוציא רמון, וי"ל דכיון דסתם כ"ח שיעורו בזיתים, א"א לסתום שיעור רמונים במאורע שייחדו לרמונים, ובפרט לפמש"כ דהמשמש לרמונים ג"כ שיעורו בזיתים כ"ז שמשמש לכל הדברים, ורק בייחוד לרמונים שיעורו ברמונים, וא"כ לא הו"ל למימר שיעורו כמוציא רמון, דמשמע לאפוקי ממ"ד שיעורו כמוציא זיתים.

בהא דמהני ייחוד עד רימון

יש לעי' מנין קים ליה לרבא דמהני ייחוד עד רמונים, ומהא דאר"ש פ"ג מ"ב חבית שיעורה בגרוגרות יש ראי' דלא כר"א דסו"פ דאמר בכזית, ואין ראי' לשיעור רמונים, וי"ל דמהא דרב אסי דשמעתי כ"ח שיעורו ברמונים, ומדמהני רמונים בנפחת רובו, ש"מ דשיעור רמונים חשוב לעשות כלי, ויש לזה סמך בהללמ"מ דכלי עץ שכולן ברמונים.

בביאור רברבי וזוטרי

שם והא רבא הוא דאמר מוקף צ"פ עד שיפחת רובו, לישניה דרבא כמפורש דרובו הוי טפי מרמונים, וזה מוכיח כפרש"י דבזוטרי השיעור ברמונים וברברבי ברובו, [וכ"מ בתוספתא שבר"ש פ"ט מ"ח דטפי

בצ"פ, נקבו בפחות מכדי טהרתן א"צ לסתום הנקב, ג. כלים שאין מועיל להם ייחוד כגון כלי חרס שניקב כמוציא רמון [דין זה ליתא לפמש"כ באהלות, עי' בהוספה, אלא עד רובו לעולם מציל, ובקטן פחות מרמון אפי' נפחת רובו מציל, כדעת רש"י], או שנפחת רובו, אינו מציל בצ"פ אפי' סתם הנקב, דשוב אינו כלי, [ולעולם יותר מכזית בעי סתימה בצ"פ], ד. כלי עץ וכלי עור שנקבו יותר ממוציא רמון מהני להו ייחוד לקבל טומאה, ולכן כשהם טהורין הם מצילין בסתם הנקב בצ"פ, דכ"ז שלא ייחדם אינם מק"ט, ה. כלי חרס שעשוי תחלתו בנקב שמוציא רמון לתועלת, צ"ע אם מק"ט, וע"ע בסמוך בכ"ז, שו"ר שאין ללמוד משברי כ"ח לעשוין מתחלתן בנקבים, שאין דרך לקיים שברים וכמש"כ לעיל, וראי' לזה מחבית לר"מ דסתמה לגרוגרות ונטהרת בזיתים, ולפ"ז צ"ל שלא הי' בזמנם כלי חרס שעשוי מתחלה נקוב יותר מרמון, או דלא מיירי כלל בעשוי מתחלתו רק בשברים, [והעיקר שאינו מק"ט ביותר מרמון].

- הוספה -

עוד בסוגיא דשבת צ"ה ב' (ע"פ מזה שכתבנו באהלות ס"ז)

הא דאמר ועדיין כלי הוא לקבל בו רמונים היינו בייחודו לרמונים כדפרש"י, אבל סתם כלי חרס נטהר בזיתים ואפי' עשוי גם לרמונים, מ"מ משניקב כזית נטהר, כיון שאין מקיימין כלי שבור, מפני שניכר פגמו ועוד שפעמים טועים ונותנין בו זיתים, וכיון שאינו ראוי להרבה שימושים אין משתמשין בו, אא"כ ייחדו לרמונים בהדיא, [ועמשנ"ת לק' בהוספה לסק"ב דלענין צ"פ אפי' ייחדו לרמונים שיעורו בזיתים].

בדין כ"ח שנטהר כמוציא רימון

ונראה שכל כלי חרס נטהר כמוציא רמון, אפי' ייחדו לקשואים ודלועים, כמבואר במימרא זו, ולא רק ניקב שהוא נראה

ויש לפרש דרמונים שאמרנו פליגי בה אמוראי במערבא איכא למ"ד ברמונים כדאמרן, ואיכא דפליגי עליה ואמר דבאופן זה שיעורו בשורש קטן.

וביאור הדברים דבכלי קטן שנפחת רובו אמרנו דכיון שמקבל רמונים לא בטל שם כלי מעליו, ואיכא מ"ד דבנפחת רובו רק בפחות משורש קטן לא בטל שם כלי מעליו, אבל בשורש קטן כיון שנפחת רובו טהור, ואמנם רובו בפחות משרש קטן זה דבר רחוק, אבל שפיר קמ"ל גדר הדין שרק נקב קטן אינו מפסיד ברובו, ומשכח"ל בלזבו של טבלה שהוא מועט ביותר ורובו פחות משורש קטן.

ורחב"כ משמיה דר"א פליגי וס"ל דשיעור כלי קטן בכזית, דהיינו כאותו שיעור שאמר רבא ברמונים אמר איהו בכזית, מיהו פליגי גם בייחדו לרמונים שאינו מק"ט, דהא מדמי ליה לכלי אבנים, ונמצא הכלל דהשיעור שמהני ליה ייחוד הוא השיעור שמציל בצ"פ בנפחת רובו, [ועי' להלן דגר"ח תני ר"א, וראי' מר"י ור"ש דלא ס"ל שהשיעור בזיתים], ולמדנו לפ"ז בזוטרי תלתא אמוראי בכמה שיעורו, וביותר מכזית ורובו קיים לכו"ע מציל, ואפי' ביותר מרמונים, אבל בזוטרי שרובו נפחת פליגי בכמה שיעורו, ויתכן דלר"א לעולם בעינן רובו להציל בצ"פ, אבל יותר נראה כלשון ראשון.

להלכה כמאן קי"ל

בפי' ר"ח כתב דלא קי"ל כרבא, ואי גרסינן רבה הו"ל מר קשישא בריה דרבה בתרא לגבי אבוה, אבל כיון דמשמיה דר"א קאמר אין להכריע מזה, וכנראה ס"ל שהגמ' סידרה דבריו כמסקנא, אבל לפמש"כ דמימרא דשמעתי כלי חרס שיעורו במוציא רמון דלא כר"א, א"כ מבואר שם דרבא דהוא בתרא ס"ל ברמונים, וכן לגרסת חסא במקום רב אסי הוא בתרא, וכן חד מאמוראי דמערבא כרבא וראיתי דר"ח גרס משמיה דר"א תני וא"כ י"ל

מרמונים מציל (עד רובו) וכ"מ בדר"א סוף פרקין דברברכי השיעור ברובו, ועוד הוכחות נתבארו באהלות שם, ועי"ש בטעמא דמילתא דלענין צ"פ הו"ל ככלי אבנים], מיהו לא כפרש"י דא"צ סתימה כלל, אלא כפר"ת דבזה מהני צ"פ, אבל בנפחת רובו בטל ממנו תורת כלי לגמרי והו"ל כלבינה שאינה מצלת, (וראיתי בספר הישר שהביא פר"ת, וחזרו לומר בשמו דהעיקר כרש"י).

ולפ"ז כלי קטן שאינו עשוי לרמונים, אבל יכול לקבל רמונים אפי' נפחת רובו לא בטל שם כלי ממנו לענין צ"פ, דסו"ס ראוי הוא לשימוש כלי, ומשכח"ל כגון קערה שנפחת רוב דופנה, כגון שהי' גובה הדופן טפח, ונעשה נקב יותר מחצי טפח, [או שנפחת רוב דופנה מלמעלה, וגודל הפחת פחות מרמון, מיהו בזה יש לדון דחשיב גיסטרא, כיון שמקבל מן הנקב ולמטה], דכיון שהנקב אינו מוציא רמון הרי הוא בדין כלי לצ"פ, ואם סתם הנקב בצ"פ הרי הוא מציל, ובכלי גדול שהנקב יותר גדול מרמונים שיעורו ברובו, וביאור זוטרי כלי שרובו פחות מרמון, כגון כלי שדופנו טפח, וברברי הוא כלי שרובו יותר מרמון.

וזוהו שאמר שמעתי כלי חרס שיעורו במוציא רמון, דאע"פ שהכלי נפחת רובו, אפ"ה כ"ז שהוא מחזיק רמונים לא בטל שם כלי מעליו, ומיירי בכלי רגיל בלא ייחוד כלל, כגון מחתה שלימה שנפחת רוב דופנה בנקב שאינו מוציא רמון, דנהי דנטהרה בזיתים, אבל עדיין לא בטל שם כלי ממנה לענין דמהני סתימת צ"פ.

צ"ז א' אמר עולא פליגי בה כו', לשון הגמ' סתום אהיכא קאי, ונראה דמתפרש דשיעור רמונים שאמרנו פליגי בה אמוראי דאיכא למ"ד שורש קטן, דאין לפרש פליגי על שיעור זיתים שלא הזכיר כאן בגמ', ומדסתמו משמע שהדבר מובן אהיכא קאי,

דשמותי הוא, ור"ש ור"י דמתני' דאמרי בגרוגרות ובאגוזים דלא כר"א, וגרסתו כל כלי חרס בין גדול בין קטן.

בדין נקב מלמעלה אם מטהר את כל הכלי

צ"ה ב' תוד"ה ניקב, תימה לר"י כו', משמע מדבריהם דכל שיש נקב כמוציא רמון אפי' בשפת הכלי הרי הוא טהור, והדברים מחודשים דכיון שרוב הכלי קיים הרי הוא ראוי לשימוש מן הנקב ולמטה, ובפשוטו כל נקבים דשמעתין היינו שהנקב מפסיד את הכלי במקום זה, וממנו ולמעלה טהור, ולא מיירי בחלק התחתון שהוא לא ניקב, וזה הכי תניא בתוספתא שבר"ש פ"ז מ"ב מיהו התם מיירי בכלי עץ, דעיקר המידות מגדירות את ההפסד שהנקב עושה במקום שנקוב, ואין הנקב משפיע על המקום שלא ניקב כלום, וא"כ כלי שניקב בדופנו רחוק משוליו טפה, הרי הטפה התחתון שהוא שלם אין בו חילוק כמה נקוב ממנו ולמעלה, ולענין זה כונס משקה ורימון שוין.

וא"ת א"כ איך משכח"ל גיסטרא שמקבלת רביעית או לוג, הרי כ"ז שהיא מקבלת לא נטהר החלק הזה כלל, כמו בניקב כונס משקה סמוך לשפת הכלי, שממנו ולמטה טמא, וי"ל דכלי שרובו נשבר הרי הוא נטהר כולו, ולא חילקנו בנקבים אלא בנקב שמפסיד רק במקומו אבל כלי שרובו נשבר קרינן ביה תשבורו והוא טהור, [ואפשר דה"ה בניקב בחציו התחתון שעי"ז רובו העליון נטהר, ושוב אין משתמשין במיעוט], ומ"מ בשייריו יש דין גיסטרא שאם ייחדו להשתמש בו מק"ט, [באופן שכלי עץ כה"ג טהור], ומשכח"ל ג"כ כשמעקם קרקרותיו על דפנותיו, שאינו מקבל כדרכו.

-עד כאן-

בטעם דכ"ח בזיתים וכלי עץ ברימונים

מה ששינו פ"ז מ"א כל כלי בעלי בתים שערון ברמונים מבואר עירובין ד' ב'

שזה בכלל הללמ"מ דשיעורין, או מקרא דגפן ותאנה ורמון, וד"ז נאמר בכלי שניקב דסתמא עד שמוציא רמון מקיימין אותו, ולא מיירי בעשאו מתחלתו נקוב כמבואר במשניות שם, ודכוותה מתפרש שבכלי חרס כיון שהוא כלי פחות משניקב כמוציא זית אין מקיימין אותו, ואמנם יש חילוק שכלי עץ שייך לתקנו טפי מחרס, אבל פשטות הדברים שמק"ט מפני שמשמשין בו בנקב כזה, ולא מפני שמשמרין אותו לסותמו, ועוד דכיון דה"ה כלי עצם שא"א לתקנו, ש"מ שהדין נקבע לפי שימוש כשהוא נקוב, שמפני חשיבותו מייחדין אותו לשימוש אחר, ואין משליכין אותו, ערש"י עירובין שם.

ולפ"ז למדנו שסתם כלי עץ אפי' העשוי לזרעונים אם ניקב מייחדין אותו לפירות גדולים עד רמונים, ולכן לא בטל שם כלי מהם בסתמא, ובכלי חרס סתמו עד כזית, ובעשוי למשקין סתמו בכונס משקה, שאין דרך להחליף שימושי הכלים ממשקין לאוכלין, שיש להם היכר לפי תכונת הכלי, כגון הפך והטפי שאינם ראויין לשמן משליכין אותו, ואין מצניעין בהם זרעונים לרבנן.

מיהו אם חזר וייחדן לאוכלין שיעורן בזיתים, ובייחדן לרמונים שיעורן ברמונים, ואם ייחדן לאבטיחים ונקבו כמוציא רמון טהורין, שאין דרך להשתמש בשברי כ"ח ובטלה דעתו, לכן לא מהני ליה צ"פ, לדעת תו', ואפי' נעשו מתחלה לאבטיחים בלבד, מ"מ ניכר שהם שברים.

ונחלקו הראשונים ז"ל אי קי"ל כרבא דמהני ייחוד עד לרמונים, או דקי"ל כמר קשישא בריה דרבה [וי"ג דרבא] שבת צ"ו א' דמשניקב כמוציא זית הו"ל ככלי גללים ולא מהני ליה ייחוד, ור"ח שם כתב דמסקנא דשמעתא דלא כרבא, וממנו פסק כן הרמב"ם, וגם כתב חמש מדות בכלי חרס דהיינו לענין צ"פ, וג"ז ע"פ פי' ר"ח שם.

שנטהר במוציא רמון, ולשון הגמ' צ"ו א' הא ברברבי הא בזוטרי משמע שאין שום כ"ח שניקב במוציא רמון, ועדיין שם כלי עליו, דאל"כ מ"ט אמרו שיעורן ברמונים הרי תלוי בכל כלי למה ייחדו, ודוחק לומר דיש חילוק בין אם מתחלה ייחדו לאבטיחים לבין אם ייחדו לאבטיחים משניקב כמוציא זית, הרי סו"ס עכשיו מק"ט בגלל הייחוד השני, והר"ז כמתחלתו מיוחד לכך, שו"ר דחבית סתמה מיוחדת לגרורות ואפ"ה נחלקו בה, ועי' לקמן סק"ג עוד בכ"ז, [ובהוספה נקטנו עיקר שנטהר ואין בכ"ח יותר מרמונים].

בעיקר טהרת כלי חרס בניקב כזית, יש מקום לומר דמקרא ילפינן לה דכתיב ואתו תשבורו שע"ז יטהר, וכלי שלם שניקב כמוציא זית שייך לחשבו כלי שבור, אע"פ שעדיין ראוי לשימוש, ואם חזר וייחדו מק"ט וצריך שבירה גדולה מזו, אבל אין נראה לחדש כן, אלא לפי דעת בנ"א דחרס משליכין אותו, ועמשנ"ת בזה בתחלת ס"ק זה בהוספה.

שם במשנה שיעור כ"ח ליטהר בו

ב. שם במשנה שיעור כ"ח ליטהר העשוי לאוכלין כו', בכלי עץ אף העשוי למשקין שיעורו ברמונים, כדתנן פי"ז כל כלי בעה"ב שיעורן ברמונים, ולא מחלקינן בעשוי למשקין, שמפני חשיבותו מייחדין אותו לאוכלין, [ולא מפני שאפשר לתקנו, שהרי משתמשין בו כשהוא נקוב, ובמצב זה הוא מק"ט], אבל חרס משליכין אותו, ואע"פ שראוי לייחדו לאוכלין מ"מ כל כלי יש לו צורת שימוש הרגיל, כפך וטפי וקדרה ואלפס, ואין דרך לייחד כלי שאינו מתאים לשימוש הרגיל, ולהשתמש בו שימוש אחר, אבל העשוי לאוכלין משתמשין בו לכל מיני אוכלין עד כזית, אע"פ שעיקרו לזרעונים, (שו"ר בתו"כ דלהציל בכ"ח לענין תוך תוכו בכ"ח בכונס משקה ובכלי שטף בזיתים, שו"ר שהובא ד"ז ברמב"ם פי"ד ה"ט והראב"ד

[הוספה, והעיקר נראה דקי"ל כרבא, ובפרט לגרסת ר"ח דתני משמיה דר"א, א"כ זו ברייתא בשם ר"א, ואנן קי"ל כר"ש ור"י בחבית דלא כר"א].

בקו' איך חבית בגרורות אם אין ייחוד לרימונים

והקשו ע"ז ממתני' פ"ג מ"ב דחבית שיעורה בגרורות דברי ר"ש ר"י אומר באגוזים, וכן פסק הרמב"ם הרי בהדיא דמהני זה שהכלי מיוחד לאגוזים, שיהא שיעורו יותר מכזית, וראיתי בשם ספר מי נפתח דבכלי שמעיקרו מיועד לרמונים לכו"ע שיעורו ברמונים, ולא נחלקו אלא בסתם כלי ששיעורו בזיתים, דלרבא מהני חזר וייחדו לרמונים ולר"א שם לא מהני לייחדו משנטהר במוציא זית, אבל אם מעיקרא מיוחד לרמונים אינו נטהר בזיתים לכו"ע, ובמתני' פליגי בחבית אם מיקרי מיוחד לגרורות ואגוזים או לא, [שו"ר דו"א שהרי הרבה משניות מפורשות דחבית עשויה לגרורות, ואפ"ה מטהר ר"מ בזיתים, וש"מ דאף במיוחדין ס"ל דאין משתמשין בשברי כלים], וזה היפך סברת הר"ש והרא"ש שכתבו במ"א דבמיוחדת לגרורות ואגוזים נטהרת במוציא זית, ומהני לחזור וליחידה לרמונים, וביאר אאמור"ה הכ"מ בס"ג סוסק"ז שגם העשוי לרמונים נראה כשבר כלי בניקב כזית, ואין משתמשין בשברי כלי חרס לשימושי כלים, ולכן צריך דעת מפורשת לאחר שנשבר להשתמש בו לרמונים, וסברת הרמב"ם איפכא דמשנטהר משימוש הרגיל לא מהני ייחוד, אבל מעיקרא לא משתנה משימוש לרמונים כ"ז שהנקב אינו מוציא רמון.

מיהו לפ"ז לא שמענו דכלי חרס המיוחד לאבטיחים נטהר במוציא רמון, דכולה שמעתתא מייירי בסתם כלי חרס דמהני ליה ייחוד לרמונים לרבא, וטפי מרמונים תו לא מהני ליה ייחוד ואינו מציל בצ"פ, אבל כשמעיקרא נעשה לאבטיחים לא שמענו כלל

הממוצע באורך וברוחב, הוא הנקב שמוציא מן החבית, וצ"ע דסתמות הדברים משמע כל שיוצא זית במציאות והיינו אפי' ברחבו, ולפ"ז גם אם גרוגרת קטנה מאגוז הנקב שלה גדול יותר, עסק"ג בזה, וא"כ הטעם דאלפס וקדרה מפני שנראין כשברי כלים, אע"פ שאין זיתים בקדרה כלל, וצ"ע, ועמש"כ בזה לקמן ס"כ סק"ו, [שור' בחזו"א סי"א ס"ק ל"ה נקט שמשערין בצורת זית צר וארוך וכתב שמתבטל מתורת כלי ממקום הצר כזה... עיי"ש].

שם שיעורו במשקין, היינו בכונס משקה כדתנן בפ"ח מ"ב ובפ"ט מ"ח, [וכ"כ הר"ש מההיא דרבא וצ"ב שלא הביא ממתני'], מיהו אכתי לא נתפרש איזה משקה, ובסמוך מחלקינן בין שמן למים, ועוד חילוקים שבתוספתא, וה"נ כולל התנא כמה סוגי משקין כל כלי לפי ענינו, ומשניקב בכונס שמן נטהר אע"פ שעדיין ראוי הוא למים, או איפכא לפי החולקים על הר"ש דמוציא מים קודם לכונס שמן, מ"מ נטהר בנקב קטן לפי שימוש הרגיל, עד שייחדנו למשקה אחר, ואילו באוכלין לעולם שיעורו בזיתים, ואפשר הטעם מפני שמשקה נדבק בדפנות ונבלע בהן, ולכן אין דרך לשנות ממשקה למשקה משא"כ באוכלין.

בדין העשוי לכך ולכך

שם העשוי לכך ולכך כו', בתוספתא שבר"ש מ"ב מבואר דאלפס וקדרה מיקרו עשויין לכך ולכך, והיינו התבשיל שיש בו אוכלין ומשקין בבת אחת, וכ"כ הר"ש והרא"ש שזהו החדוש דמתני' דאולינן לחומרא כדין העשוי לאוכלין לחוד, ולפ"ז לא שמענו מה הדין בחבית שעשויה למים ולאגוזים, דבזה י"ל שדינה כעשויה לאגוזים או לאוכלין אף לקולא, ויש לעי' למה מטילין את האילפס לחומרו בזיתים, הרי סתמא כיון שאינו ראוי לבשל בו בטל גם משימושו לאוכלין, ואפשר

השיג עליו, ועחזו"א ס"י סק"ה ובהוספה, ועמש"כ לקמן ס"ח סק"ד, ולע"כ, שוב נתבאר בהוספה לעיל סק"א בכ"ז).

איך משערים נקב בזיתים

שם שיעורו בזיתים, יש לעי' איך משערין בזיתים הרי זית אינו עגול אלא ארכו יתר על רחבו, ואם נשער בארכו בעינן נקב גדול וברחבו נקב צר, ודוחק לומר שמשערין לפי ערך בשיעור כזית עגול שארכו ורחבו שוין, דסתמא משמע כזית דומיא דרמון, ורמון ודאי משמע בגוף הרמון דילפינן ליה מקרא, מיהו מזה אין ראייה דבהאי קרא ילפינן עצם כשעורה וכגרוגרת ואכילת פרס פת חטין ורביעית יין וככותבת, וש"מ דמשערין לפי ערך, וא"כ גם כזית שייך לומר שמתפרש לפי ערך, אבל ודאי במתני' פי"ד מ"ד דתנן הרמונים שאמרו שלשה אחוזין זב"ז מבואר דמשערין בגוף הרמון, ואמנם רמון ארכו ורחבו שוין כמעט, אבל בפשוטו יש לפרש זית כרמון, ועוד דחבית שיעורה בגרוגרות היינו מפני שעשויה לגרוגרות, ובודאי השיעור לפי צורת הגרוגרת, ודכוותה באגוזים וזיתים, [וגם האגוזים סתמן ארוכין וצרין ברחבן דומיא דזיתים, שזוהי צורת האגוזים הגדלים בארץ ישראל], ועו"ק דבשלמא חבית שייך לומר ששיעורה בזיתים ממש, מפני שנותנים בה זיתים, אבל אלפס וקדרה שאין מבשלין שם זיתים מה ענינם לשיעור זית ברחבו, אם שיעור כזית עגול אינו יוצא מהן.

ואפשר דנקב שמוציא כזית ברחבו דהיינו במקום הצר אינו נחשב מוציא זית, שרחוק שיזדמן הזית כנגד הנקב ביושר, וגם סתמא במלאה זיתים מיירי שהם דוחקין זא"ז, כדאמרין ברמונים שלשה אחוזים זה בזה, [וכמו שידוע היום בקופת צדקה שמכניסין לתוכה פרוטות אינם יוצאים ממנה מאותו נקב בדרך כלל], ולפ"ז בשיעור כזית עגול מיקרי מוציא זיתים, וכן בגרוגרות ואגוזים השיעור

- הוספה -

פ"ג מ"א מטילין אותו לחומרו בזיתים

פ"ג מ"א מטילין אותו לחומרו בזיתים, מפרש בתוספתא דלחומרו היינו שאינו נטהר בכונס משקה אלא בזיתים, ולענין צמיד פתיל הו"ל לחומרו בכונס משקה, ומבואר בזבחים צ"ה א' דמדאורייתא נטהר בכונס משקה (או בשורש קטן), ולפ"ז לענין צ"פ זהו עיקר הדין דבנקב בכונס משקה צריך צ"פ.

הא דדין צ"פ בנקב תלוי בטהרת הכלי כבר נתבאר לקמן ס"י סק"ט דבפתח הכלי הצריכה תורה סתימה מושלמת בצ"פ, אבל נקב של קלקול בכלי אינו בדין פתח הכלי, ולכן א"צ סתימה כלל, אבל אם הנקב גדול כ"כ שהכלי נטהר ע"ז, הר"ז מוכיח שיש כאן פתח, שהרי נקב זה סותר שימושי הכלי, ולא שייך לחשבו כסגור, ולכן צריך צ"פ לסותמו.

בדין כלי שטף לענין צ"פ

ובתו"כ שמיני מבואר שבכלי שטף שמצילין מיד כ"ח שיעור הנקב הצריך צ"פ הוא במוציא זיתים, וכ"ה ג"כ במתני' פ"ח מ"ב בקופה וחמת ששיעור נקיבתן במוציא זיתים, ויש לעי' אמאי הרי כל כלי בעה"ב שיעורן ברמונים, וקופה וחמת איכא שדינם טפי מרמונים, וא"כ מ"ט לענין צ"פ שיעורן בזיתים, ועי' חזו"א ס"י סק"ה שכתב דלדעת הרמב"ם הוא ברמונים, ובהוספה בסוף הספר כתב דבתו"כ מבואר בזיתים, כלשון הרמב"ם.

ונראה מזה דכל פתח שמוציא זית הוא פתח חשוב, ואע"פ שהכלי לא נטהר בזה מ"מ צריך סתימת צ"פ, ולכן כלי חרס שייחדו לרמונים, אע"פ שאינו נטהר אלא במוציא רמון, מ"מ צריך צ"פ בכזית, דכמו שמובן שקופה של בעה"ב ששיעורה בתבן וחמת ששיעורה בפקעות של שתי וסלין של פת בככרות של פת לענין טומאה, מ"מ לא מסתבר שנחשוב סל שמוציא כמעט ככר שלם

דבכונס משקה עדיין ראוי לבשל בו, דאע"פ שמטפטף מעט, סתמו נסתם ע"י האוכלין שדוחקין על הנקב, או שהחום גורם לכלי שיתרחב ויסתם הנקב וגם לאחר שנתבשל מתמעט הרוטב ונעשה כאוכלין, וכיון דאפיקתיה מכונס משקה, חזר דינו כאוכלין לזיתים, [שו"ר בתו' זבחים צ"ה א' שכ"כ בסוה"ד, וכתבו דהוה ניחא לומר דמדאורייתא שיעורן בשורש קטן, ואמנם גדר זה אינו מובן מנלן, אבל בסברא מיושב שרק בנקב משהו אפשר לבשל בו עדיין, אבל בשורש קטן שוב אינו ראוי לבשל בו, ובתו' שם כנראה לא ראו התוספתא דאילפס וקדירה לחומרא בזיתים].

שו"ר בספר אאמו"ר הכ"מ ס"ג סק"ז שכתב דמדאורייתא נטהר בכונס משקה, ומדרבנן החמירו שיהא בזיתים, ולכאורה מלשון לחומרו אין להוכיח שהרי אף בפ"ח ובפ"ט שנינו לחומרו בכונס משקה, ואם לענין צ"פ פשוט דמדאורייתא בעינן צ"פ בנקב שכונס משקה לא הו"ל לחומרא, ואפשר שאין הדבר מוכרע בכל אדם, ולכן מחמירין בזה, וכמ"ק מדסתם תנא האילפס והקדירה שיעורן בזיתים, משמע שיש בזה אמת מדאורייתא, שאם זה רק חומרא לא הי' שונה כן בסתמא, [מיהו לקמן סק"ד נתבאר דר"ל בזיתים ולא יותר וא"כ אין רא' משם], אבל מהא דאמרין בזבחים שם דסגי בשרש קטן, ש"מ שכבר נטהר מדאורייתא.

לכאורה באילפס וקדירה שייחדן לרמונים יש מקום להצריך צ"פ מדרבנן בנקובין בכונס משקה, כיון שהם ידועים לכלים שעשוין גם למשקין, ולא ידעו שנטהרין בלא צ"פ מפני שייחדן לאוכלין, מיהו בכלי העשוי לאוכלין ולמשקין כל אחד בנפרד, בזה א"צ לחדש שהחמירו להצריכו צ"פ בכונס משקה, וכמ"ש אאמו"ר הכ"מ שם בדעת הר"ש והרא"ש, ועמ"ש"כ לקמן סק"ה בזרעונים לר"ש.

מכלי שיחדו לרמונים ומכל כלי בעה"ב ששיעורן ברמונים, והרי ודאי מודה ר"י דסתם חבית לגרורות טפי מאגוזים, ובהדיא שנו ד"ז בתו"כ לגבי חבית, וסתם ספרא ר' יהודה הוא, הרי דחבית העשויה לאוכלין שיעורה בזיתים לענין צ"פ ולא באגוזים.

וז"ל התו"כ יכול אע"פ שנקבה, ת"ל כל אשר בתוכו יטמא, וכמה הוא שיעורו של נקב בכלי חרס ככונס משקה ובכלי שטף כמוציא זיתים, ואם נימא דקאי על חבית של חרס, א"כ מפורש דלחומרא שיעורה ככונס משקה, אע"פ שעשויה גם לאוכלין בלבד, ואינה נטהרת מדאורייתא בכונס משקה, דלא גרעה מיחדה לרמונים שמק"ט מדאורייתא בכ"ח עד כמוציא רמון, וי"ל דמדרבנן החמירו ששיעורה ככונס משקה, כיון שמשמשת גם למשקין לחוד, ולפ"ז יש חומרא בקדרה ולפס שמדאורייתא במשקין, ויש חומרא בחבית אע"פ שמדאורייתא בזיתים.

הא דתנן העשוי לכך ולכך, כולל גם או לכך

ומיושב בזה הא דתנן פ"ח מ"ב ופ"ט מ"ח העשוי לכך ולכך מטילין אותו לחומרו ככונס משקה, ואם איתא דמיירי בלפס וקדירה הרי מדאורייתא נטהר ככונס משקה, וממילא מעיקר הדין צריכין צ"פ, ומתני' דפ"ט מ"ח ודאי מיירי רק בכ"ח, וע"כ דמתני' כוללת גם לכך או לכך, ובזה בכ"ח החמירו שצריך צ"פ בכונס משקה, אע"פ שמדאורייתא לא נטהר אלא במוציא זיתים, ובעשוי לכך ולכך החמירו שלא יהא נטהר אלא במוציא זיתים.

אבל בכלי עץ שלעולם אינו נטהר מדאורייתא בכונס משקה, הרי שהחשיבו אותו כעשוי לאוכלין ויותר מזה ששיעורן ברמונים מדאורייתא, אלא שלענין צ"פ שיעורן בזיתים כמ"ש בתו"כ, וכן אם התו"כ מיירי בחבית דחשיבא עשויה גם ליין, הרי מפורש שיש

יחשב כסתום, ה"ה דגדר זה נכון מכזית, שלא אמרו בכלי ששייך לחשבו כסתום אלא בנקב קטן מכזית, אבל טפי מכזית נהי דהכלי חשוב שלם בקיבולו, אבל סו"ס כלי פתוח הוא.

ובאמת הדבר מפורש במשנה פ"ח מ"ב דסל וקופה וחמת ודאי כלי עץ ועור נינהו ששיעורן ברמונים או ביותר מזה, אלא שבמשנה שם שנינו העשוי למשקין שיעורן במשקין, ומשמע דאף בכלי עץ אזלינן לחומרא בכונס משקה, ובתו"כ מבואר שיש חילוק בין כ"ח לכלי עץ, ומשמע דבכלי עץ כיון שנאמרה הללמ"מ ששיעורן ברמונים, הרי לעולם דינם בכזית כדין העשוי לאוכלין, דכיון שבכ"ח הו"ל כסתום, ה"ה בכלי עץ, דהא לעולם דינם ברמונים.

ואם באנו להשוות מתני' עם התו"כ יש לפרש דכלל דמתני' בכ"ח נאמר, דהעשוי למשקין שנטהר במשקין שיעורו במשקין, כדמסיים לחומרו במשקין, אבל בכלי עץ שאף העשוי למשקין שיעורו ברמונים, אינו בכלל ד"ז דלעולם מיקרי עשוי לאוכלין, כיון שאפי' העשוי למשקין אינו נטהר אע"פ שניקב בכזית שמיחדין אותו לרמונים מהללמ"מ, ואמנם קופה וחמת כלי עץ ועור הם, אבל הכלל בא ללמד דיני כ"ח, ובכללן קופה וחמת שלעולם דינם כעשוי לאוכלין, ואמנם הגר"א הגיה בתו"כ כבמתני' אבל ע"כ מבואר שם שיש חילוק בין כ"ח לכלי שטף, ומבואר גם שכל כלי שטף שוין, והיינו כמשנ"ת דמכזית ואילך חשיב פתוח חשוב בכל הכלים, אע"פ שאינם נטהרין בנקב כזה.

בדין חבית לענין צ"פ

ודאיתאן עלה הדבר פשוט דהא דתנן במשנה ב' רש"א בגרורות ורי"א באגוזים היינו רק לחומרא שאינה נטהרת בפחות מאגוזים, אבל לענין צ"פ ודאי שיעורה בכזית לכו"ע, [כ"ז מדאורייתא, אבל מדרבנן שיעורה בכונס משקה כמשנ"ת להלן], דלא עדיפא

חילוק בדין ניקב ככונס משקה בחבית גופה, בין כ"ח לכלי שטף, ומן הטעם שכתבנו.

ולצ"ז מתני' דפ"ג מ"א מתפרש העשוי לכך ולכך כמ"ש בתוספתא כגון הכבכב והאילפס והקדרה, ובזה רק לחומרא במוציא זיתים, והדר מפרש דין חבית שמדאורייתא שיעורה בזיתים לטהרה, או בגרוגרות לר"ש, ולחומרא לענין צ"פ בכונס משקה, ובאילפס וקדרה קמ"ל שלא החמירו בהם ר"י ור"ש טפי מכזית, כיון שמדאורייתא טהרתן בכונס משקה, והפך והטפי והצרצור לר"ש לחומרו בזרעונים וכן נר לר"א, ולענין צ"פ כולן במים, ואפשר דאף נר שיעורו במים לענין צ"פ ולא בשמן, מדרבנן, ומדאורייתא מסתברא דשיעורו בשמן אף לקולא.

בפלוגתת הרמב"ם והראב"ד פי"ד ה"ט

ועיקר הדברים כבר נחלקו בזה הרמב"ם והראב"ד בפי"ד ה"ט, שהרמב"ם העתיק התו"כ לענין כלי שטף ומתני' לענין כ"ח, והראב"ד תמה דבמתני' מבואר גם בקופה וחמת כבכ"ח, ואין כונתו ברורה, שאם הראב"ד רוצה לחדש מכח מתני' דלענין צ"פ יש שיעורים אחרים מדאורייתא או מדרבנן הו"ל לפרושי חידוש זה, ומנלן הא, ובאמת קשה לפרש משנה זו מדרבנן על כלי שטף, שחידשו חומר בעשוי למשקין שנקב ככונס משקה צריך צ"פ, ולשון המשנה משמע דמעיקר הדין שיעורו במשקין, ולחדש מדאורייתא דין כלי שטף ככ"ח ג"כ מחודש, ובפרט שמבואר בתו"כ שיש חילוק ביניהם, והראב"ד בהשגות לא ידע התו"כ, [מיהו בפירושו לתו"כ גרס כן עי"ש].

והנה כורת במס' אהלות היא כלי אדמה לפמשנ"ת בס' מעייני יהושע, וא"כ דינה ככ"ח להציל בצ"פ, ויש להשוות בה דיני נקב לכלי חרס, ושפיר סתם תנא דמתני' דיני כ"ח בסתמא דזה קאי על הכוורת השלימה, ולא נחית לדקדק בדין הקופה

והחמת, אבל הדין הוא שהם בכלל העשוי לאוכלין בכל הכלים, כמו שהוא מדאורייתא לענין טהרת הכלי, ברמונים אפי' בעשוי למשקין, והר"ז בכלל עשוי לאוכלין דמתני'.

העולה לדינא לדעת הרמב"ם, א. כ"ח העשוי לאוכלין סתמא נטהר במוציא זיתים, ואף לקולא לענין צ"פ זהו שיעורו. ב. ייחדו לרמונים נטהר במוציא רמון, ולענין צ"פ שיעורו במוציא זיתים מדאורייתא. ג. עשוי למשקין נטהר בכונס משקין, וכן לענין צ"פ. ד. עשוי לכך ולכך בב"א, מדאורייתא נטהר בכונס משקה, ומדרבנן בזיתים, ולענין צ"פ בכונס משקה מדאורייתא. ה. עשוי לכך או לכך, נטהר במוציא זיתים מדאורייתא, ולענין צ"פ בכונס משקה מדרבנן, ומדאורייתא בזיתים. ו. וכן הדין בעשוי למשקין ולרמונים דמדאורייתא נטהר ברמונים, ולענין צ"פ בזיתים, ומדרבנן במשקין, וה"ה בעשוי למשקין וניקב וייחדו לרמונים.

בכלי שטף, ליטהר שיעורו ברמונים, ולצ"פ בזיתים, אפי' עשויה רק למשקין או לכך ולכך, וכדחניא בתו"כ לענין חבית, דלא גזרו בכלי שטף כיון שאין פעם שנטהרין במשקין, [וגם לא מהני להו שריותא דצ"פ, וא"כ משניקב לא יועיל לסתמן], ובכ"ח ג"כ גזרו רק במאורע שלכך או לכך, אבל העשוי למשקין וכן לכך ולכך מעיקר הדין בכונס משקה לצ"פ, ואין לנו לחדש בכלי שטף הרבה גזירות, ובפרט שמבואר בתו"כ שלא גזרו.

-עד כאן -

פ"ג משנה ב'

ג. **שם** מ"ב חבית שיעורה בגרוגרות דברי ר"ש כו', צ"ב למה שינה התנא הסדר המקובל בכל מקום ר"מ ברישא ור"י ור"ש, ואפי' אם ר"ש מצריך השיעור הגדול, הו"מ למיתני מלמטה למעלה ור"מ ברישא, ובתוי"ט כתב דגרוגרות גדולין מאגוזים,

מהא דאר"י באגוזים מוכח שזה גדול מגרוגרות, דכיון שסתמה לגרוגרות לא מסתבר לטהרה באגוזים, דממ"נ או בזיתים או בגרוגרות, ומזה מוכח דאע"פ שגרוגרת שטוחה ורחבה, מ"מ הנקב פחות מאגוזים.

יש לעי' בהא דקתני סתמא שיעורה בגרוגרות דמשמע אף לקולא, וא"כ חידוש הוא דר"י מיקל בחבית באגוזים שאם נקבה כזית א"צ צ"פ, והיינו משום דס"ל דבודאי אין משליכין אותה עד כאגוז, ומסתמות המשנה אין הכרע גמור, דהא קתני בתר הכי אילפס וקדרה שיעורן בזיתים והיינו לחומרא, ושייך לומר כן בדר"י ור"ש, [ואף אם אותה חבית עשויה גם ליין, הרי לפמשנ"ת סק"ב דעשויה לכך או לכך דינה כעשויה לאוכלין], אבל סתמות הלשון משמע דחבית אף לקולא שיעורה בגרוגרות, שו"ר בא"ר שכתב דר"י רק לחומרא קאמר, והלשון סתום, ובפשוטו משמע שכל התנאים שוין שדינם מוחלט אף לקולא, והר"ש בזרעונים ובפרוטה קטנה, כתב ג"כ דלחומרא קאמר.

[בהוספה לסק"ב] נתבאר דלענין צ"פ אין יותר מכזית ובעשוי לכך או לכך בכונס משקה, ועי"ש.

בדעת הר"ש והרא"ש במשנה א'

כתבו הר"ש והרא"ש במ"א דרישא דתנן העשוי לאוכלין שיעורו בזיתים מיירי גם במיוחדת לאגוזים ולגרוגרות, וסתמא כר"מ והו"ל סתם ואח"כ מחלוקת, ולא נתפרש מה ההכרח לומר כן, ומ"ט לא נימא דמשנה קמייתא בסתמא, והכא דוקא בחבית פליגי, גם מה שסיימו דביחודה לרמונים מק"ט, לא נתפרש מה גרע ייחוד ראשון שסתמה לגרוגרות מייחוד אחרון, וכבר כתבנו לעיל סוסק"א בשם אאמו"ר הכ"מ דסתמא דמילתא אין אדם משתמש בשברי כ"ח, ולכן צריך כונה מפורשת להשתמש בו לאחר שנשבר, ומ"מ הדברים מחודשים לטהר כלי מטומאתו

ובהגר"א כתב דקטנים מאגוזים, ולפי הגר"א לא שנה התנא הסדר לפי גודל הנקב, ואפשר שאפי' אם אגוז גדול מגרוגרת כדנקט הגר"א, וכ"נ דגרוגרת הוי רק מעט יותר מכזית, לפמ"ש בשו"ע סי' שס"ח ס"ג די"ח גרוגרות הוי שש או שמונה ביצים, ולפי המציאות אגוז גדול מזית, מ"מ י"ל דסתם גרוגרת שטוחה וצריך נקב גדול שתצא בו יותר מאגוז, ואף בפרודות צורת התאנה שרחבה ונמוכה, ומסתמא משערין בפרודות, דדרוסות לא נפקי בנקב כלל, מיהו מהא דר"י מטהר בכאגוז ש"מ דאגוז גדול מגרוגרת, דלא הי' מיקל באגוז, ולא דמי לר"מ שמשוה כולן בזיתים, אבל ר"י חילק בין חבית לשאר כלים, וזה מיושב רק אם החמיר יותר, ואע"פ שדרך לדורסן בחבית, כדתנן סופ"ק דמעשרות הגרוגרות משידוש הי' דש בחבית כו', אבל לפ"ז צריך נקב גדול דכיון שהם מדובקין לא נפקי כלל, ומתני' משמע דסגי בנקב כגרוגרת, ועי' שבת קמ"ו א' דיש גרוגרות דרוסות בחבית ויש מפורדות.

ואפשר דסתם חבית עשויה לגרוגרות ולא לזיתים ולא לאגוזים, ואפי' אם אותה חבית עשויה ליין, מ"מ באוכלין עשויה לגרוגרות, [עי' לקמן פ"ד מ"ב ובסופ"ק דמעשרות ובשבת שם ובאהלות פ"ו מ"ב וציינם הר"ש, ועי' יבמות ט"ו ב' חבית של זיתים, מ"מ זיתים כבושים במים ואנן באוכלין בלא משקין קיימינן], ולהכי נקט דר"ש ברישא דאזיל לפי הרגיל בגרוגרות, שו"ר שכ"כ בא"ר דר"ש אזיל בתר רוב תשמישה, ור' יהודה מוסיף עד כאגוז, ור"מ ממעט ומשוה החבית לכל כלי חרס, כמש"פ הגר"א, ואם הי' שונה דר"ש בסוף הי' משמע שהוא כעין מכריע בין ר"מ ור"י, ותפס הממוצע, ועכשיו ששנאו ברישא מתפרש שזהו מפני שימושה הרגיל, ומתפרש חבית שיעורה במה שהיא משמשת דברי ר"ש, וצ"ע.

במה שחזר ושנה אלפס וקדרה

ד. **שם** האילפס והקדירה שיעורן בזיתים, מבואר בתוספתא דהיינו לחומרא דאלו הם העשויין לכך ולכך, ויש לעי' מאי קמ"ל הכא טפי מברישא, ואפשר דלבתר דקתני דר"י ור"ש מצרכי בחבית טפי מכזית, הוצרך לפרש דבאלפס וקדרה לא פליגי, ואע"פ שקדרה עשויה לחתיכות גדולות כמו לקטנות, מ"מ עיקר שיעורה באוכלין מחודש, שהרי אינה ראויה לבשל בה, ועוד דכיון שעשויה לקטניות וכיו"ב, כיון שניקבה שאינה ראויה אלא לחתיכות של בשר משליכין אותה, שאין אדם מחזיק כמה מיני קדרות, ול"ד לחבית שעשויה לגרוגרות, וגם מניחין בה לזמן מרובה, אבל תבשיל שמחליפין בכל יום, אינו מיוחד כלי נקוב לתבשיל ביתו, ולפ"ז מתפרשת המשנה הלפס והקדירה שיעורן בזיתים ולא יותר לכו"ע, דלא פחות מבואר במשנה א', והכא קמ"ל דלכו"ע לא בעינן טפי מזיתים, ולפ"ז אין לדייק מזה דמתני' מיירי אף לקולא, דהכא לענין דא"צ יותר באמת מיירי אף לקולא, כ"ז קודם ההוספה, ועמשנ"ת שם.

בענין שבירה בקדשים זבחים צ"ה א'

זבחים צ"ה א' כלי אמר רחמנא ולא כלי הוא, יש לעי' דהא בעינן שבירה במקום קדוש, ובנוקבו כדי טהרתו מקיים בו ואותו תשבורו, נמצא ששוברו שלא במקום קדוש, דמה"ט אין מטבילין הבגד בחוץ מפני שמקיים בו כיבוס בחוץ בטבילתו, ומבואר מזה דשבירה דכלי חרס בפנים היא שבירת כולו באופן שלא יהא ראוי לייחוד כלי כלל, [ונראה דאפי' ניקב יותר מרמון שאינו ראוי לייחוד כלי, מ"מ כ"ז שלא נפחת רובו יש בו מצות שבירה, דאכתי כלי הוא לענין צ"פ, אבל משבטל אפשרות צ"פ בטלה נמי מצות שבירה דהו"ל כלבינה], ואילו ואותו תשבורו מספיק ששובר את שימוש הקודם, וכן בזב אשר יגע בו הזב ישבר, ומענינו הוא נלמד

כשהוא מיוחד לאגוזים וניקב במוציא זית אע"פ שמתחלה דעתו להמשיך להשתמש בו לאחר שבירתו, אלא דע"כ בדר"מ מבואר סברא זו, דהא חבית עשויה לגרוגרות ונטהרת בזיתים, וע"כ הטעם מפני שאין אדם משתמש בשברי כלי חרס, ובנקב כזית הוא נחשב כשברי כלים, מיהו אם חזר וייחדו לאחר שבירתו אפשר דמק"ט לר"מ, דבפשוטו חמש מדות דרבא שבת צ"ה ב' אתיין אף לר"מ, ומזה מוכח סברת הר"ש דייחוד לאחר שבירה אלים טפי.

מיהו ר"י ור"ש ס"ל דמיוחד לגרוגרות ואגוזים אינו נטהר בזיתים, ומודו נמי דמהני ייחוד לאחר שנטהר במוציא זית ואגוז עד רמונים כר"מ, מיהו למאן דפליג ארבא לכו"ע לא מהני ייחוד לבתר שבירה, אבל קודם שבירה פליגי ר"י ור"ש אר"מ בזה, ולפ"ז פליגי רבא ומר קשישא בריה דרבא אם ייחוד לבתר שבירה עדיף, ור"מ נמי מודה בזה, או דייחוד דקודם שבירה עדיף, ור"י ור"ש מודו דלא מהני שום ייחוד אחר שנטהר בשבירה.

ויתכן דרבא אמר דבריו אליבא דר"י ור"ש דקי"ל כר' יהודה, ולר"מ לא מהני ייחוד בנקוב כזית, ולא מהני מיוחד לרמונים מתחלתו, ורק לר"י ור"ש דמהני מיוחד מתחלתו מהני נמי ייחוד משנשבר, ומר קשישא פליג דלכו"ע לא מהני ייחוד משנשבר, ולא מיירי בחבית שמיוחדת מתחלתה לגרוגרות ואגוזים, ולפ"ז לא נצטרך לחדש סברות הפוכות, [מיהו העיקר נראה בזה דלמר קשישא שדימה אותם לכלי אבנים ס"ל שאין שום כ"ח מק"ט במוציא זית].

עוד יתכן דר"מ סבר דחבית בזיתים כיון שמעיקרא עשויה גם לזיתים, ולכן כשניקבה נעשית כשברי כלים, משא"כ כלי שאינו עשוי לזיתים כלל אלא לרמונים, אינו נראה כשברי כלים בניקב כזיתים, וצ"ע בכ"ז.

לשמן, שזה משבש את סדרי ביתו, שהרבה פעמים יקחו בטעות את הנקוב להשתמש בו כפי ההרגל, ולכן אף בכלי שעדיין לא נשתמשו בו, נטהר לפי דרך הרגיל שבו.

בדברי הר"ש דשמן דק ממים

הר"ש כתב דנקב המכניס שמן אינו מכניס מים, ויש לעי' א"כ למה טפי נטהר בשמן, הרי טפי עשוי לדלות בו מים לפמ"ש בפיה"מ פ"ב מ"ג דטפי היינו טפיח, ותנן שבת קכ"ה ב' זמורה שהיא קשורה בטפיח ממלאין בה, וצ"ל דכיון שעשויה גם לשמן חוששין לקיימו שלא יטעו להשתמש בו, וכמש"כ לעיל.

בעיקר דברי הר"ש כבר תמהו האחרונים ששמן עב ממים ואינו יוצא במקום שמים יוצאין, ובודאי שאינו נשפך במהירות יותר ממים, ובירושלמי סוכה ספ"ד אמרו דספל היין ממחה להוציא טפי ממים, ושמן ממחה מדבש, ועי"ש בפ"י ר"ח סוכה מ"ח ב' שכתב שזה היפך תלמודן דמבואר שהמים ממחרין לצאת.

ואפשר דבאמת שמן קל ממים, שהרי הוא צף ע"פ המים, אבל לכאורה יין כבד ממים, ולכן ג' לוגין יין כבדים מג' לוגין מים, ויש יותר לחץ על הספל, ועדיין אין זה מיישב כונס משקה, וגם לחץ האויר הרי גדול מן המים, שהם עולין בגישתא ובת גישתא, וא"כ אין יתרון לכובד היין כ"כ, ועוד דבחולין כ"ו ב' אמרינן דמיא דיקירי שכני תתאי ופירא קפי מלעיל, ומשמע שהיין צף, מיהו התם מיירי בתמד ולא ביין צלול, ועמשנ"ת בזה בספר אאמו"ר הכ"מ ס"ג ס"ק י"א, וצ"ת.

בשיעור זרעונים

שם רש"א שלשתן בזרעונים, מבואר שאינן נטהרין במשקין, ורש"מ דמעיקרא מיוחדין אף לזרעונים, מיהו כתב הר"ש שרק לחומרא בזרעונים, ולפ"ז לצ"פ שיעורן בשמן ובמים,

דכיון שהפסוק מפרש שבליעת הכ"ח צריך שבירה ע"כ היינו שבירת כל מקומות הבליעה, והשברים נבלעין במקומן כדבסמוך, ולכן לא חשיב שביטל מצות השבירה בפנים, כיון שהמצוה לבער הבלוע בפנים, ולא לטהר הכלי, כמו שכיבוס הבגד אינו ענין לטהרתו, ועמשנ"ת בהוספה לתחלת סק"א.

שם שניקב בשורש קטן, הרמב"ם בפ"ח ממעה"ק הכ"א העתיק שיעור זה, ורש"מ שהי' חסר בספרים של רש"י, ועשטמ"ק, ויש לפרש שהחמירו לנוקבו טפי מכונס משקה שלא יצמצמו, אבל מדאורייתא כבר נטהר בכונס משקה, וכמש"כ סק"ב בשם אאמו"ר הכ"מ, (ועי' תו' בסוה"ד), מיהו מ"ש הרמב"ם דבניקב יותר מזה בטל מתורת כלי ואינו נשבר בפנים, צ"ל דלאו דוקא קאמר אלא ביותר ממוציא זית או רמון, ולכן לא התירו שניקוב נקב גדול, ורק כלי שאינו ראוי לקבל טומאה אפי' בייחוד להשתמש בו, בטל מתורת כלי לענין שבירה במקום קדוש, כמו שאינו מציל בצ"פ.

בדברי התו' סוד"ה לא שנו, עמש"כ סק"ב שכנראה לא הי' לפניהם התוספתא דאלפס וקדרה מיקרו עשויין לכך ולכך ולחומרו בזיתים.

שו"ר בספר אאמו"ר הכ"מ ס"ג סק"י בכל הנ"ל עי"ש. ועי' בהוספה לסק"ב עוד בכ"ז.

בהא דאין מייחדין צרעור לשמן

ה. **שם** הפך והטפי שיעורן בשמן והצרצור שיעורו במים, יש לעי' למה אין מייחדין כלי העשוי למים שניקב ואינו ראוי למים שיהא לשמן, דהא פך וטפי שניקבו בכונס מים נשארינן מיוחדין לשמן, שאינם נראין כשברי כלים בנקב קטן כזה, וי"ל דאזלינן כל כלי לפי צורתו, שאדם מתרגל להשתמש בפך לשמן ואינו מתרגל בצרצור

וא"כ מודה ר"ש לחילוק של ת"ק דפך וטפי שבשמך וצרצור במים אף לקולא, [לפי המציאות], והדברים סתומין בלשון המשנה, דכיון שמודה לדברי ת"ק ומוסיף חומרא הול"ל ושלשתן לחומרא בזרעונים, ובתוספתא פ"ב ה"ג קתני לדר"ש בתר אילפס וקדירה דקתני בהו לחומרו, ומשמע דר"ש אף לקולא, [שו"ר דלחומרא לכו"ע שלשתן במים, וא"כ לר"ש אין חילוק ביניהם].

והנה בעשוי לכך או לכך נקטנו לעיל סק"ב דאף לקולא שיעורן בזיתים, וה"נ ראוי לומר בדר"ש דאף לקולא שיעורן בזרעונים, שאינו משליכין בגלל נקב קטן, ול"ד לעשוי לכך ולכך ביחד, שכבר אינו ראוי לשימוש הרגיל, אבל בהני מיוחדין לזרעונים מעיקרא, ואף לקולא שיעורן בזרעונים, ובתוספתא קתני גם נבלי יין בדר"ש, ונראה מזה דס"ל שאין משליכין כלי שלם בנקב קטן, וסתמא מיוחדין אותו לזרעונים.

זרעונים משמע קטנים כגון זרעוני גינה וחטים ושעורים, אבל הרמב"ם בפיה"מ פ"י שגדלן ממוצע כגון האפונים, וזה שיעור גדול, והזכיר גם מין טופח והוא קטן ביותר כמבואר בפאה פ"ה מ"ג אין מגלגלין בטופח, והכי מסתברא דקב בנקב קטן ביותר מטמא ר"ש שאין משליכין כלי שלם, אבל בניקב נקב הניכר מודה דטהורין, ועי' תוספתא שבר"ש פ"ז מ"ד שהוזכר שיעור בתבלין, ועי' בזה לקמן ס"כ סק"ז.

שם נר שיעורו בשמן

ו. **שם** נר שיעורו בשמן רא"א בפרוטה קטנה, הר"ש גרס ר"ש וא"כ ר"ש לטעמיה ברישא, אבל בתוספתא ב"מ פ"ד ה"א קתני נר שיעורו במשקין רא"א בפרוטות, ואמנם התם בשל מתכת מיירי, אבל חזינן מזה דר"א הוא האומר דנר שיעורו בפרוטות, והר"ש גרס שם בתוספתא הנוד, אבל קשה דבכלי מתכות מיירי, וגם אין נותנין פרוטות בנוד כלל.

מידו צ"ב מאי בפרוטה קטנה, והאם זה דלא כפרוטות דקתני בתוספתא, ובמתני' פ"ד מ"א אר"א דכולן בפרוטות, ואאמו"ר הכ"מ בס"ג ס"ק י"א כתב דפרוטה קטנה בא לומר דהיינו המטבע הקטנה שבאותו מקום, ואם יש פחותה מפרוטה שיעורה לפי הקטנה, ובאמת יתכן שאיסור האיטלקי שהוא מכסף קטן מפרוטת נחשת, אע"פ שהפרוטה אחד משמונה באיסור.

מידו אפשר דבאמת אין אדם מיוחד נר לפרוטות, אבל פעמים שנשאר לו מטבע קטן בכיסו, ומניחה בנר, וכדי לבאר הענין אר"א בפרוטה קטנה, אבל קיתונות של מתכת מיוחדן לשמור פרוטותיו, וכן מדות יין ושמן אליבא דר"א, ומשו"ה קתני לשון רבים, ולפ"ז גם בנר השיעור בפרוטות כמו בקיתונות, אלא שר"א ביאר טעמו בלשון פרוטה קטנה, ואע"פ שאין זה שימוש קבוע מ"מ מעיקרא מיוחד לשימוש זה ואינו משליכו.

שם נר שניטל פיו טהור

שם נר שניטל פיו טהור, כתב אאמו"ר הכ"מ שם דסתמא דלא כר"א, שהרי גם כשניטל פיו ראוי הוא לפרוטות, [ואי גרסינן ר"ש א"כ ר"ש לשיטתו בזרעונים והוי נמי סתמא דלא כאידך דר"ש], וכתב כן גם בשם מרן זללה"ה, מיהו נראה דיש ליישבה גם כר"א, דכשניטל פיו ונראה כשברי כלים אינו משאירו, ובפרט בנר שאין שימושו לפרוטות אלא למאורע, ואין דרך להשאיר נר לצורך זה, אלא דכשהוא שלם אינו משליכו, אבל כשנראה כשברים משליכו, (ובבהגר"א כתב שעדיין ראוי להדלקה מעט, וזה אינו מובן שהרי מיד ישפך כל השמן בנקב שפחות מפרוטה).

ברם יש לשאול דמשנה שא"צ היא, דפשיטא דבלא פה לא חזי להדלקה, וא"כ עיקרה לסתום דלא כר"א, אבל אין נראה כן אלא שגם בלא פה חזי להדלקה, ע"י שיוציא

וש"מ שאף אח"כ מועיל הצירוף באש, וא"כ גם בנר שיין שיועיל, ועי' ב"מ ע"ד א' שמייבשן ואח"כ מכניסן לכבשן, ואולי ס"ד דסגי בהיסק של מקום הפתילה, ואגב זה יקבל כולו טומאה, ואה"נ דסגי בהיסק אש כשל נר לכל הנר, דצירוף כבשן הוא בחום הכבשן ואין אבוקה כנגדו, וכאן הוא באש ממש, וכמו תנור וקדירה דמהני באש ממש, וכ"מ בפיה"מ שהחסרון מפני שלא נצרף כולו, והערוני לחלק כן מהא דתנן פרה פ"ה מ"א מן הסדר השלישי דמשמע שאינם בתוך האש, ואין הכרח גמור משם, אבל עיקר החילוק אפשר לקיים דצירוף נאמר על התוצאה ונאמר גם בנתינת מים צוננין בכלי מתכת שליבנו, והיסק מתפרש באש ממש.

בביאור נאין שבר"ש

בתוספתא שבר"ש הוסקו והנאים טמאים, לפנינו הסקין והנאין טמאין, והגר"א הגיה הוסקו והן נאין טמאין, וזה ע"פ פר"ש, אבל הדבר זר לפרש נאין מלשון נא, דמתרגמין כד חי ומי סני ליה למימר שלא הוסקו כל צרכן, ואיך מתפרש לשון נא על חרס, ואולי לשון נא אינו לשון חי אלא בשל ולא בשל וכן הוסק ולא הוסק והוא שם כללי על חצי חצי, וצ"ע, וע"ע בתוספתא פ"ג ה"ז שמשקעין את הנאות בטיט הלבן, ושם פי' הגר"א ג"כ שלא נצרפו כל צרכן, ואם יש סוג אפיה כזו שרק במצב זה קולטין את הטיט הלבן ניחא, וכן מצינו בפסחים... יוצאין במצה הינא.

[לשון] התוספתא הפכין דגלילים כו' והצורצורין והשקורין עד שלא הוסקו טהורין כו' ומשהוסקו טמאין הוסקו [כבר"ש] והנאין טמאין, ופר"ש והן נאין, ויש לשאול מ"ש הני מכל כלי חרס ויש לפרש דכיון שהם כלים קטנים א"צ הסקת כבשן לקיומן, וס"ד שמק"ט, וע"ז מסיים דבאמת מה"ט סגי להו בהיסק מועט עד שנעשין נא, ולכן קמ"ל

הפתילה בצדו, וקמ"ל דאפ"ה הו"ל שברי כלים וטהור, ולא אמרינן שהכלי שלם, ונשברה הבלטיטה שאפשר להדליק בלא זה.

ענין ניטל פיו, הוא כך, לפי שהנר שלהם הי' כלי קטן שבו נותנין השמן, ובצדו יוצא בליטה קטנה חלולה ופתוחה לתוך הנר ויש בראשה נקב קטן שהפתילה יוצאה בו, וכ"כ בפיה"מ, שו"ר בספר אאמו"ר הכ"מ שם, ועי"ש בדין טומאת גסטרדא בנר שניטל פיו.

[ונראה], שגם במקדש הי' כן, והיינו דאמרינן מנחות פ"ח ב' לא נצרכא אלא לפי נרות כו' אשחורי משחר כו', והיינו דכתיב אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות, והנה בששת הנרות עושין הפיות לכוון האמצעי, מיהו באמצעי צ"ע איך יעשו, דלא משמע שעשו נר אחר באמצעי, ומה נקרא פני המנורה, ואולי האמצעי הי' משוך קצת לדרום ופי הנר לצפון, ופני המנורה היינו פני הקנה האמצעי, מיהו עדיין צ"ב הא דכתיב בהעלותך אל הנרות אל מול פני המנורה יאירו, וכתיב אל מול פני המנורה העלה נרותיה, ומשמע שהדבר תלוי באהרן ולא בעשית המנורה, וצ"ע].

שם ושל אדמה שהוסק פיו בפתילה טהור, פי' הרא"ש וכן הוסיף הר"ש בפי' בתרא שהוסק רק פיו, ואילו נצרף כולו בכבשן הי' טמא, ויש לעי' פשיטא, הרי אפי' הוסק פיו בתנור טהור, ואפי' הוסק כולו בפתילה לכאורה הי' נראה דטהור, דהיסק הפתילה לאו שמיה היסק דדבר מועט הוא, ופי הנר לחודו לאו כלי הוא, ועוד דלכאורה הי' נראה שלאחר שנתייבש לא יועיל כלום לצרפו בכבשן, וא"כ היסק הפתילה אינו בדין שיועיל כלום, ומיהו זה אינו דמצינו דמהני היסק התנור באפייה בו לחוד, וש"מ שאף לאח"ז מהני ההיסק, ומצינו ביצה ל"ד א' שנותנין קדירה חדשה על האש בלא מים לחסמה,

דהיסק מיהא בעו, אבל בכלים גדולין לא סגי בנא].

ש"ר בב"ב צ"ז ב' והועתק בסמוך מש"כ שם.

ב"ב צ"ז ב' תאנא פיסטות נאות ומגופרות, בתוספתא פ"ו ה"ב מקבל עליו עשר נאות פינסות פיסטות מגופרות, המפרשים פי' נאות לשון נוי, אבל הר"ש בכלים פ"ג מ"ב פירש לשון התוספתא שם פ"ב ה"ג הוסקו והן נאין שלא הוסקו כל צרכן ונשארו נא, והוא לשון מושאל מאל תאכלו ממנו נא, והתם מיירי בכלים דקין שאף כשהן נא כבר נשלם עיקר בשולן, וכן תניא בתוספתא שם פ"ג ה"ז מקום שמשקעין את הנאות בטיט הלבן כו' וכ"ה בתוספתא דטהרות, ובפשוטו היינו שנגמ"מ בתוך הסיד הרותח, למדנו מזה שתנא דברייא מבאר מה נקרא פיסטות שהיו נא ולא נצרפו יפה בכבשן, ונתן לתוכן גפרית שנגמר יבושן ע"י הגפרית, וקנקנים כאלו עלולין לישרב כיון שלא נצרפו יפה, כדתניא בתוספתא כאן הלוקח קנקנים מחבירו ונמצאו פינסות ונשתברו, וכן ראיתי לשון ר' ברוך מארץ יון שהעתיק התוספתא עשר נאות פיסטאות מגופרות ופי' נאות שלא עמדו בכבשן כל צרכן מלשון אל תאכלו ממנו נא, וכן פי' ר"ח שע"י שהאש שבגפרית מלחכת ונראות מבושלות נאות, ולמש"כ נתבאר דנאות לשון נא, אבל הענין אחד, שו"ר בריטב"א שכ"כ בשם ר"ח שהן נא ונראות כמבושלות.

ובערוך וכן הועתק מפ"י ר"ח דבלשון יון הכדות והחביות והקנקנים דשחלי וכן השואבות יין ומזיעות אותו בחוץ נקראות פוטסאות, ואפשר שהגורם לזה מה שהיו נאות ולא נסתמו הנקבים בכבשן יפה, והיינו דתנן בכלים פ"ג מ"ו יבלית שטופלין בה הפטסין שזה נעשה לסתום הנקבים שלא יזיעו, וכן פי' הרמב"ם שם, והר"ש באהלות פ"ט מ"י כתב דפיטוס מלשון פיסטאות דשמעתין, ואפשר

שסתם פיטס כיון שאינו נכנס בכבשן מפני גדלו הרי הוא ניסוק פחות ומזיע.

פרק ג' מ"ג

ז. שם מ"ג חבית שניקבה ועשאה בזפת ונשברה כו', תוכן המשנה דשברי כ"ח אינו מטמאין משום גסטרא אא"כ נשברו מכלי שלם שיכול לקבל טומאה ע"י ייחוד, אבל אם נטהר לגמרי שעה אחת אין לו טומאה לעולם, דשברי כ"ח רק מכח שירים הם מטמאין, כדתנן פ"ב מ"ו בגסטרא שנמצאת בכבשן וכמשנ"ת לעיל ס"א ס"ק י"ח, ולכן אם הי' נקוב כשהוא שבר כלי, כבר נטהר לגמרי מכח הכלי, ותו לא מהני ליה תיקון, אע"פ שהוא ראוי ממש כמו אותו שנשבר מן הכלי.

ולמדנו ממתני' דסתמת זפת מהניא לכלי שנטהר בשבירתו לחשבו ככלי שלם, ואע"פ שזפת אינו חשוב כלי, מ"מ לסתום נקב מהני, ואפי' נקב שנטהר בו, דכ"ז שיש עליו שם כלי הרי הזפת מתבטל לכלי, ואינו חשוב כלי בפ"ע, ואע"פ שלענין עיקר דינא דמתני' מצינן לאוקומה בחבית שניקב במוציא משקה שאינה נטהרת בזה, אבל השבר של החבית נטהר במוציא משקה כדרכא שבת צ"ה ב' וכדלקמן פ"ד מ"ב שאין שירים לשירים, מ"מ הדין מוכח דבכל נקב קאמר אע"פ שנטהר בו, כדתנן מ"ז בקומקום שניקב ועשאו בזפת דרק משום שאינו יכול לקבל חמין מטהרינן ליה, ואע"פ שהקומקום כבר נטהר בנקב זה כדקתני טהור, ועוד מדסתם תנא חבית שניקבה כו', ולא משמע דנקב כזית אינו בכלל חבית שניקבה.

וגדולה מזו מצינו במ"ח שאפי' משפך שפקקו בזפת איכא תנאי דמקבל טומאה, אע"פ שמעיקרא לא הי' כלי שיש לו תוך, ונראה ללמוד משם דמשפך מציל בצ"פ דסו"ס כלי הוא אלא שאין לו תוך, [שו"ר בתוספתא פ"ז ה"ט משפך אפי' טהור אינו

וצ"ע, מיהו גם לפמ"ש"כ בכלי חרס קטן שמציל בצ"פ עד שיפחת רובו, וכן בשאר כלים שמק"ט ע"י יחוד טפי מרמון באמת מהני להו סתימת זפת להשלים הנקב אפי' גדול עד רובו, ובסברא זה מיושב כיון שהוא בדין כלי לקבל טומאה גם בלא הזפת, אם ייחדנו להשתמש בו.

ולפמ"ש"כ שהדבר תלוי בכלי המציל בצ"פ, למדנו שמשפך שפקקו מציל בצ"פ, [לכו"ע, ואפי' שלא בזפת], אע"פ שאין לו תוך ואינו טמא בכ"ח, מ"מ לא בטל שם כלי ממנו, שהרי בכלי מתכת המשפך טמא, ושפיר חשיב כלי להציל בצ"פ גם בכ"ח, אע"פ שחסר לו חשיבות תוך לקבל טומאה, מ"מ כלי הוא, ומה"ט שייך שיועיל זפת לעשותו כלי קיבול, שהזפת כסותם נקב שבמשפך, ולא כעושה עיקר הכלי, וכן בחבית שנתרועעה ונטהרה מ"מ שם כלי עליה לטהר בצ"פ, וזה מחודש טפי כיון דלא מהני לה ייחוד, מ"מ כיון שהטעם מפני שעשויה לגרוגרות, א"כ לצורך שימוש אחר עדיין חשיבא כלי.

[וכעת ראינו בתוספתא שבר"ש פ"ח מ"ג מבואר דזפת הוי חיבור גמור כגוף הכלי, וטיט הוי רק בגדר צ"פ עי"ש ולע"כ לפ"ז בסוגיין].

[שוב נראה דכל זמן שמציל בצ"פ חשיב לא בטל שם כלי מעליה, ולעיל כתבנו עפ"ד תו' דהיינו עד רמון, אבל לפמ"שנ"ת עיקר כדעת רש"י בשבת צ"ו א' א"כ היינו עד שתפחת רובה, ולפ"ז כלי גדול שניקב עד רובו מהני לסתמו בזפת ולעשותו כלי גמור, דזפת בחרס הוי חיבור בגוף הכלי, ולא כטיט שסותם בלבד, מיהו דוקא באופן שהזפת מתבטל לכלי כגון שהוא מיעוט בתוך נקב, אבל תוספת חיצונית לא מהניא אע"פ שהוא מיעוט, כיון שצריך שהזפת יתבטל לכלי, וכן בחרס שנשאר צריך שיהא הרוב שבו חרס והמעט רק מזפת, ולא מהני מה שהיה תחלה

מציל דר"מ וחכ"א מציל בכיסוי, עי"ש], אבל חבית שניקבה כמוציא רמון כיון שאינה מצלת בצ"פ [לפי תו'] הואיל ובטל שם כלי מעליה, ה"נ דלא מהני לה זפת, דזפת אינו עושה כלי, רק מבטל חסרון נקב שבכלי, וכמו שהוא מועיל לסתום נקב למהוי צ"פ, וש"מ שסתימתו חשובה, ה"ה דמהני לשמור על הכלי שיחשב כלי המק"ט, [כ"ז לפי תו'] דבנקב רמון לא מהני צ"פ, אבל לפרש"י מהני צ"פ עד רובו וכן נקטנו עיקר, עי' לעיל], מיהו מסתברא שיש סתימות שמועילין לצ"פ, ומ"מ לענין כלים בטלה דעתו להניח סתימה כזו בקביעות.

וכן מצינו בסמוך בחבית שנתרועעה ונטהרה, ואפ"ה מהני טפילת גללים לעשותה כלי, מפני שלא בטל שם כלי מעליה.

בשיעור הנקב שאפשר לסתום בזפת

ולאמור כ"ז שהכלי ראוי לקבל טומאה ע"י ייחוד מקרי לא בטל שם כלי ממנו, אבל אם גם ייחוד לא מהני, א"כ הזפת עושה את כל הכלי, והו"ל ככלי זפת, ולא מפני שבכלי חרס תלוי במה שהי' קודם לכן, אלא דמכאן ולהבא אינו כלי חרס כיון שהזפת מקיים עיקר הכלי, ומתני' דקתני סתמא חבית שניקבה מתפרשת כ"ז שהוא בגדר נקב שבחבית, וכשהנקב גדול שאינו ראוי לייחוד, הרי"ז ככלי שנשבר, וגדר הדברים נקבע לפי צמיד פתיל.

אבל בספר אאמור"ר הכ"מ ס"ג ס"ק י"ג נקט דאף ביותר ממוציא רמון מהני זפת, דסו"ס עכשיו כלי הוא ע"י הזפת, ואין לנו בכלי שלם אלא המציאות מכאן ולהבא, וכתב שזה דלא כהר"ש, ומרן זללה"ה בס"ה ס"ק י"א נקט כן בדעת הר"ש, וצ"ע בגדר הדברים דאטו עד רובו מועיל זפת לחשבו כלי חרס, ואפי' אם הנקב למעלה באופן שנשאר בשוליה שיעור גיסטרא מ"מ י"ל דלא מהני זפת לעשותו כלי במקום שהנקב גדול מרמון,

במקום זה רוב חרס, דהשתא מיהא רוב זפת
[הוא].

השתא ממנה טהורה, כל שכן ממקו"א, וי"ל
דקמ"ל דממנה כמקום אחר דמי.

שם אם יש במקום הזפת מחזיק רביעית, נקט
רביעית משום שאין חבית פחותה מלוג,
[דלא מיקרי חבית אלא לגין וכיו"ב], ותנן
בפ"ב מ"ב מלוג ועד סאה ברביעית,
ובתוספתא שבר"ש קתני חרס שפירש מן
החבית ומן הקדרה אם מקבל כשיעור טמא,
ופר"ש דכל חד כשיעורו כדלעיל פ"ב מ"ב.

שם חרס שניקב ועשאו בזפת כו', אפי' ניקב
במוציא משקה כדין גסטרא, ואפי' ייחדו
כבר לגסטרא, מ"מ כיון שנטהר בנקיבתו שוב
אינו נעשה כלי ע"י זפת.

פרק ג' מ"ד

ח. **שם** מ"ד חבית שנתרועעה כו', פר"ש
דמירי שכבר נטהרה בגלל
שנתרועעה, ואפ"ה מהניא טפילת הגללים
שתקבל טומאה, וכ"מ בסיפא דדוקא בחרסין
שנשברו ונפרדו לגמרי לא מהני טפילת גללים,
דומיא דחרסין שממקום אחר, אבל כ"ז שהן
מחוברין לא בטל שם כלי מעליה, (ולמדנו
דחבית שנתרועעה ונטהרה, מ"מ מצלת בצ"פ,
ע"פ משנ"ת לעיל סק"ז), ועמשנ"ת בספר
אאמור"ר הכ"מ ס"ג ס"ק ט"ו.

שם אע"פ שהוא נוטל את הגללים והחרסים
נופלין, משמע נופלין ממש, דומיא דסיפא
של חרסים ממקום אחר, והכא נמי אע"פ
שבמשך הזמן נתרועעה יותר ועכשיו מתקיימת
רק ע"י הטפילה, אפ"ה חשיב שהכלי הראשון
קיים, ובסברא ה' מקום לחשבם כשברים כיון
שאין להם חיבור מעצמם, וקמ"ל דכיון
שהגללים נטפלו כשהיה כלי, הרי הם בטלין
לכלי, וחשיב הכלי כמחובר מעצמו, וכן בנקב
שסתמו בזפת מהני כיון שנטפל כשהיה הכלי
שלם.

שם שנשברה ודבק ממנה חרסים או שהביא
לה חרסים ממקום אחר כו', יש לעי'

-הוספה-

[פ"ג מ"ד נשברה ודבק ממנה חרסים או
שהביא חרסים ממקום אחר וטפלין
בגללים כו' מפני שבטל שם כלי מעליה, פי'
דכ"ז שנשאר הכלי הקודם וחזיקו בדבק
ובטפלה, הרי הם נעשין כגוף הכלי, ואע"פ
שכעת עומדין החרסים על ידי הדבק, אין זה
מגרע כיון שהדבק נעשה כגוף הכלי, אבל אם
כבר נשבר הכלי ובהעמידו ע"י דבק, אינו
נעשה כלי חרס אלא כלי אדמה, כיון שקיומו
ע"י הדבק, ולא ע"י היסק בתנור, ואמנם אם
דיבקו בטיט ונתנו בכבשן, מבואר בתוספתא
פ"ג ה"א שהוא טמא, דהו"ל כלי חרס חדש.

ולפ"ז משנה זו אינה ענין לכלל שכל כלי
חרס שטהר שעה אחת אין לו טומאה
לעולם, כיון שהכלי הזה גם עכשיו אינו כלי
חרס, כיון שקיומו ע"י הדבק, והחידוש הוא
כשלא בטל שם כלי מעליו שהוא טמא, אבל
בגיסטרא שניקבה וסתמה בזפת, הרי יש כאן
כלי גמור של חרס, והוא נטהר מפני שבטל
שם כלי מעליו ואינו שיירי הכלי השלם.

מיהו קשה מ"ש כלי חרס מכיל עץ שדיבקו
בדבק שהוא נחשב ע"י כלי עץ, ולא
אמרינן הואיל וקיומו ע"י הדבק הו"ל כלי

אדמה, ולא מחלקינן בין אם בתחלה עשאו בדבק, או שנשבר ודיבקו.

והנה נקטנו דהכלל שכל כ"ח שטהר שעה אחת אין לו טומאה לעולם, ד"ז נאמר רק בשברי כ"ח, ומפני הסברא שאינו שיירים של הכלי השלם, וכ"כ הר"ש בסוף מ"ג דדוקא אחרס הוא דאמרינן כיון שטהר כו' אבל חבית עצמה כו', וכ"מ בתוספתא שנשנה ג"פ דין כלי חרס שטהר שעה אחת בגיסטרא בלבד.

ברם יפה העיר ב"א הר"א נ"י שהתוספתא בפ"ז ה"י אמנם נשנית בשולי הכלים שבטלו מתורת כלי, וקודסין ושפן ועשאן כלים, אבל שם מבואר דכל הכלים טמאין בכה"ג, כיון שהם כלים מכאן ולהבא, וא"צ שיהיו שיורי הכלי השלם, ואעפ"כ בכלי חרס נחלקו ר"מ ורבנן, ואמרו לר"מ הטעם דכלי חרס שטהר שעה אחת כו', והרי כאן ששפן ובכל הכלים טמאין, הרי אין כאן ענין של שיירי הכלי הראשון, ומ"ט טיהורו חכמים מכח האי כללא שנאמר בקבלה או בהללמ"מ.

ונראה מזה שהכלל הזה נאמר גם בכלי חרס שיש לו טומאה מצד עצמו בשאר כלים, ואפ"ה בחרס הוא טהור, ולפ"ז מיושב שהכלל של כ"ח שטהר אמנם כולל גם כלי גמור, וטהר שעה אחת אין הכונה טהור שאינו מק"ט, אלא שבטל שם כלי מעליו גם לענין צ"פ, [ד"ז אינו פשוט, והוא פלוגתא דר"י ור"ל בירושלמי, אלא בטל מתורת כלי שאינו ראוי אפי' לגסטרא], ובזה נאמר הדין שלא יחזור לטומאתו לעולם, ולא יועיל דבק וטפלה, עד שיחזירנו לכבשן עם הטפילה ויצרפנו ככלי חדש, ואמנם אמת הוא שהכלל נאמר בכ"ח שבטל לגמרי שאפי' השברים נתבטלו לגמרי מתורת כלי, ולכן הכלל הזה נמצא רק בשברי כלי חרס, אבל למדנו מזה שאפי' יחזור ויעשה כלי שלם משברי כלי חרס, הרי הוא טהור, שאין כלי חרס נעשה

כלי מכח דיבוק, אלא ביצירה של צירוף כבשן.

וגם ר"מ מודה לכלל זה, אלא דפליג בשפן וקרקסן, שלאחר התיקון נשאר הכלי כולו חרס מקורי בלבד, [וא"צ לזה שיהא שבר מכלי שלם, ואין בזה כללים דפ"ב מ"ב], ואפ"ה מטהרי רבנן דכיון דסו"ס שברים נינהו, וניכר עליהם החסרון של שברי כלים, א"א לטמאן רק מכח שיורי הכלי הראשון, ולא מהני השיפוי לחשבן ככלים חדשים לגמרי, ונראה ללמוד מזה דמגופת חבית שהפכה ותיקנה ביישור בית מושבה, או שהיתה מרובעת בשוליה, דשפיר מק"ט מכאן ולהבא, שלא אמרו אלא בשברי כ"ח שטהרו, דכיון שניכר בהם החסרון שהם שברים זהו הגורם להם פחיתות שלא יקבלו טומאה לעולם, ובלא"ה נמי י"ל שהיא כלי אלא שאינה עשויה לקבלה, ולא שייך להזכיר ביטול שם כלי מעליה, (מיהו שולי המחצין חשיבי כשברי כלים לענין זה כיון שהם היו שולי המחצין וגם כפויין על פיהם ולא דמי למגופה).

ודאתאן עלה זכינו ליישב משנתנו דקתני או שהביא חרסים ממקום אחר, דלכאורה משנה שא"צ היא, דק"ו מהחזיר חרסי חבית זו למקומה, ולמשנ"ת נחא דקמ"ל דפרקי חרסים שחיברן ע"י דבק, אע"פ שלא היו כלים אלא מתחלה הכין חתיכות חרס לחברן, אפ"ה הכלי טהור, דכיון שהיו חרסים בטל שם כלי מעליהן ואינם מק"ט, וזה דין מיוחד בכלי חרס שאינו נעשה כלי ע"י שום חיבור אלא צירוף כבשן.

ומיושב הא דקתני כל כלי חרס שטהר ומוקמינן לה בשברי כלי חרס, דבאמת הכלל על כל הכלים השלמים, אלא דשטהר היינו שבטל לגמרי אפי' מתורת גסטרא, ובשאר כלים שהחזירן למקומן בין ע"י טפילה בין ע"י דבק חזרו לטומאתן, וכאן קמ"ל דאפי' החרסים שממקום אחר שאינם

שם ה' בה חרס מחזיק רביעית כולה מטמאה במגע וכנגדו מטמא באויר, מבואר כאן דכיון שהחרס ראוי לטמא משום גסטרא, לא בטל שם כלי מעליו, ולפמ"ש תו' שבת צ"ה ב' בתירוץ קמא דכלי שלם אינו מטמא משום גסטרא לפי שאינו ראוי להניח תחת חבית המנטפת, צ"ל דאע"פ שאינו ראוי לגיסטרא כשהחבית שלימה ע"י דיבוק החרסים, מ"מ כיון שסו"ס החבית מקבלת כעת כולה וגם באותו רביעית, לכן נשאר ע"ז שם כלי, מיהו לפי מ"ש בדעת רש"י וכ"מ בא"ר ריש פרקין בכל גונא יש טומאת גיסטרא, וניחא בפשיטות.

בדין ה' בחרס מחזיק רביעית איזה שיעור טהרתו

[יש להסתפק בה' חרס מחזיק רביעית וניקב במוציא משקה אם נטהר, דהא כעת הוא כלי שלם בצירוף החרסים שדיבק עמו, וא"כ מניחין גיסטרא תחתיו, ואינו בגדר אין מביאין גיסטרא לגיסטרא, דלכלי אבנים שניקבו ג"כ מביאין גיסטרא, או"ד כיון שדינו כגיסטרא והשאר כדין יד בלבד, אין לנו לחדש שיעור הנקב כדין כלי שלם, ולכאורה הפשטות הוא שנטהר במוציא משקה כדין גיסטרא, אבל קשה דהא לאחר שנטהר הכלי, עדיין דינו ככלי אדמה וכלי גללים לענין צ"פ, וכיון שכלי גללים דינו ככ"ח ששיעור הנקב בכונס משקה, נמצא שכלי זה נשאר דינו כסתום בנקב הזה של מוציא משקה, ויחד עם זה אנו אומרים שהוא נטהר מדין גסטרא בנקב זה, וי"ל דאה"נ הוא נחית מחשיבות כ"ח ונשאר בדין כלי גללים].

העיר הר"ב נ"י דלכאורה אם ה' בה חרס מחזיק רביעית על דפנותיה, לא חשיב חרס מחזיק רביעית, כיון שבצורה שהיא עומדת על שוליה אינה מקבלת על דפנותיה כלום, ומצד שני צ"ב למה לטהר חרס שמקבל רביעית, דסו"ס גם מקום הדופן מקבל, ובזה

באין מכלי, ועומדים ע"י דבק לחוד וגם יש להם טפלה, אפ"ה טהורים, והיינו דקתני שבטל שם כלי מעליה לגמרי, וזה דין מיוחד בכלי חרס שאין לו טומאה לעולם, שאינו מק"ט כדין כ"ח אלא בעשיית כלי חדש בכבשן, אבל אכתי דין כלי אדמה יש לו לכל דבר, ור"מ ורבנן נחלקו רק לענין קב"ט.

ולפ"ז חבית שניקבה וסתמה בחתיכת חרס ודבקו בדבק או בטפילה הוי חיבור, כיון שלא בטל שם כלי מעליה, שאין החסרון בחיבור החרס בדבק וגללים אלא מפני שבטל שם כלי מעליה, וכאן אכתי לא בטל שם כלי מעליה ואפשר דגללים לא מהני רק לקיים חיבור שהיה טוב מעיקרו או אפי' דבק טוב שנתרועע לאחר טפילת הגללים, אבל גללים לחוד לא משוו חיבור, כמו שטיט לחוד אינו חיבור בתוספתא פ"ו ה"ד, אבל זפת הוי חיבור, ומיושב בזה הא דקתני אע"פ שהוא נוטל את הגללים והחרסים עומדים, דבטפילת גללים לחוד פשיטא דלא מהני, מיהו אפשר דחשיבי ככלי גללים, כמ"ש בחזו"א.

וחרסים שטפלן בטיט מבפנים או מבחוץ וצירפן בכבשן הו"ל ככלי חדש ומקבלין טומאה כמ"ש בתוספתא פ"ג ה"א, [וצ"ע ברמב"ם פט"ז ה"ח שהצריך מבפנים ומבחוץ, כנראה גריס כן בתוספתא כמ"ש בה"ז, אבל גרסתנו עיקר], ובשאר כלים כל שהטפלה מתבטלת לכלי טמא, וא"צ שיהא החיבור מעץ טבעי, דדבק מאדמה כמסמרים ממתכת, וכל שהכלי מעץ דינו ככלי עץ.

הא דנחלקו רבנן ור"מ בשולי כ"ח שקרדסן ושפן היינו רק לענין קבלת טומאה, אבל דין כלי לצ"פ ולמלאות ולקדש לכו"ע יש להם דין כלים, כ"מ בתוספתא דפליגי רק לענין טומאה, והיינו דלא גריעי מכלי אדמה, כמו במתני' דנשברה ודיבק דלא גריעא מכלי אדמה].

מכער את הכלי, וע"כ שיש לו סיבה לחשוש שהכלי ישר, וזה כענין ששינוי בתוספתא כלי חרס שטפלו להיות מבשל בו הרי זה אינו חיבור, פי' דאע"פ שע"י הבישול עלול הכלי להתבקע, והוא טופלו תחלה שלא ישרף, אפ"ה אינו חיבור, (ונראה שטפלו בטיט וכיו"ב, דגללים נשרפין ומתפוררין וכדתנן במ"ז מיחם שטפלו בחומר ובחרסית).

ולפ"ז נראה דאינו חוצץ בטבילה, דכיון שטפלו לצורך נהי דלא חשיב כגוף הכלי לטמא, אבל ודאי דהוי בגדר אינו מקפיד שהרי רוצה בקיומו, כתיורין בתרא דהר"ש, ונלעולם הטפילה מיעוט שהרי תוכו ושפתו רוב שאין טופלין אותם, דלא חשיב תוכו בית הסתרים אלא עיקר הכלי, ומשערין לפי כל הגלוי שבכלי, מיהו טפי מרובו חוצץ, דכל שאינו חיבור הרי הוא בדיני חציצה אע"פ שאינו מקפיד, ואולי לא גזרו רבנן ברובו בכה"ג שרוצה בקיומו, ולע"כ בסוגיא פסחים מ"ה ב', ותנן במקואות פ"ט מ ובתוספתא שם דכל אלו שאינם חוצצין לא טמאין ולא מטמאין, וכן הביאו בתוספתא כאן דכשות של קטן אינו חיבור, וה"ג תנא ליה במתני' במקואות שם שאינו חוצץ ואינו חיבור, והיינו רבותא דרבנן דאע"פ שאינה חוצצת מ"מ אינה חיבור, מיהו בפסחים מ"ו א' משמע דבכלי כל שרוצה בקיומו טמא ומטמא, דלהיות חלק מהכלי אפשר בקל יותר מבאדם, ואפשר דבהא פליגי אמוראי שם כמשנ"ת במקואות, ואם כאן הטפילה חוצצת לרבנן אע"ג דניחא ליה, יש לפרש שבטלה דעתו ברצון זה.

ותניא בתוספתא דמודים חכמים לר"מ ולר"ש במיחם שטפלו עד מקום שהאור שולט בו שהוא חיבור כו', דמיחם של מתכת כיון שהאש אוכלת את המתכת גילין לטפלו בטיט וכיו"ב שלא ישרף, עי' ב"מ ע' א' חוסכא דנחשא, ולכן הוי חיבור במקום שהאור שולט בו, ולא דמי לכלי חרס שאינו נאכל באש, ואינו חשוב לחוס עליו ואין חוששין

י"ל דהו"ל כדין גיסטרא שלא חישב עליה, כיון שאינו חושב לקבל בה כדרכה ועוד שיש כאן שינוי מעשה לבטל קבלת הדופן, ואפי' נטמא כבר נטהר עי"ז, וצ"ע.

בהא דכולה מטמא במגע

והנה הא דשאר החבית מטמאה במגע היינו מדין יד, שהיא המשך הכלי, ובפשוטו רק מוציאה טומאה לאחר שנטמא כנגד החרס שמחזיק רביעית, אבל יד כלי חרס אינה מטמאה את הכלי דלא עדיפא מגבו, ואפי' יש ליד תוך אין זה תוך העשוי לקבלה, ואין לזה חשיבות של כלי, שהרי טומאתו רק מדין יד, ומה"ט אינה מטמאה באויר, ועמשנ"ת בספר אאמור"ר הכ"מ בעוקצין ס"א סק"ג בדברי הרמב"ן והרשב"א חולין קי"ח א' בדין יד כ"ח הובא לעיל ס"א סק"ב, והרמב"ם בפ"ט הי"א כתב שמתטמא במגע וזה צ"ע, ועי' שבת מ"ח ב' והתם מפרשים שבית הפך נטמא אם הכירה נטמאה במגע, וזה ענין אחר של היכר מדרבנן, אבל הרמב"ם בפ"ז ה"ה כתב שזה כלל כל מקום שאמרו כו' אינו חיבור אלא מדבריהם כו', ועמ"ש בזה אאמור"ר הכ"מ בס"ק ט"ז.

יש לדקדק בהא דקתני כולה מטמאה במגע וכנגדו מטמא באויר, ולא קתני איפכא כנגדו מטמא באויר, וכולה במגע, חדא משום דעיקר הטומאה מכח הרביעית, ועוד דרק לאחר שנטמא הרביעית מטמאה כולה, ואפשר דכיון דכולה כולל גם מגבה, דהא מיירי לאחר שנטמאת, לכן אמר כולה תחלה שיתפרש כולה ממש, ולא רק הצד הפנימי שאצל הרביעית, שאז הי' מתפרש שהכלי נטמא ע"י מגע של התוספת.

פרק ג' מ"ה

ט. **שם** מ"ה הטופל כלי חרס הבריא, בפשוטו כשטופלין את הבריא זהו בגלל שיש חשש שישבר, שאין אדם טופל כלי בגללים וכיו"ב כדי שיהא חזק יותר, שזה

שהם כגוף הכלי, ועמש"כ בסמוך בדברי הר"ש.

מ"ש הר"ש שרגילין לסבבה בעיגול של עץ או של ברזל המהודק בה לחזקה שלא תשבר אם תגוף באבן או בעץ והכי משמע לשון חידוק כעין חגורה וכ"ה בפ"ה גאון וממנו בערוך, צ"ע, דבפשוטו ד"ז חיבור הוא, כיון שהוא כגוף הכלי, והוא שוה בבריא וברעוע, ואין זה ענין לטפילה, שנעשה לחיזוק הדופן עצמו, כטופל כלי חרס בגללים וטיט, מיהו לשון חידוק קרויה משמע שאינה טפילה אלא הידוק באופן אחר, [ועמשנ"ת בהוספה בסמוך], ומ"מ נראה דהיינו דוקא דבר שעושין ברעוע טפי מבריא, שהוא נעשה לחיזוק גוף הכלי, ולא בעיגול שעושין בעיקר יצירת הכלי.

- הוספה -

בביאור חידוק הקרויה

פ"ג מ"ד וכן בחידוק הקרויה, קרויה היא דלעת וכמבואר בתוספתא ובפרה שמתבילין אותה, וש"מ שדינה ככלי עץ, ובתוספתא קתני הקרויה הבריאה [כגרסת הגר"א וכפר"ש], וקמ"ל דאע"פ שקרויה גם כשהיא בריאה היא עשויה מחומר חלש, וס"ד שצריכה חיזוק גם בבריאה קמ"ל, וכ"כ בא"ר, ולפ"ז לר"מ ור"י ודאי דהויא חיבור, שהרי רבנן הוצרכו לפרש דבריאה אינו חיבור.

ובאמת טעמא בעי למה א"צ חיזוק כמו כלי רעוע, לא מיבעיא לפר"ש שהוא מרה"ג דהידוק היינו מסגרת לחזק שפת הקרויה, דודאי גם בבריאה צריכין כן, ואף לפי הרמב"ם שהוא עור או קלף שעוטף את הקרויה צ"ב למה לא יהא חיבור, [מלבד דלשון הידוק, לא משמע עטיפת עור], הרי הדלעת גם כשהיא בריאה היא בגדר דבר רעוע בכל ענין.

ונראה ע"פ הירושלמי פסחים פ"ג ה"ב ובחולין נ"ז ב' דחידוק הקרויה הוא

כ"כ אם ישרף, ומ"מ לענין טבילה אינו חוצץ, דאגב שטופלין כנגד האור מוסיפין בטפילה שלו קצת יותר מזה ואינה חוצצת.

[ויעוי] בירושלמי פסחים פ"ג ה"ב הובא בסמוך בהוספה, ולקמן סל"ז סק"א דמבואר שם דחידוק הקרויה הבריאה אינו חיבור לטומאה ואינו חוצץ בטבילה, ואף חיבור להזאה, וזה מוכיח כגרסא שלפנינו שאינו חוצץ].

עוד בתוספתא והיקרין שטפלן להיות זופת בהן הרי אלו חיבור, והגר"א הגיה אינן חיבור, והכי מסתברא דרק במיחם מסיים דמודים חכמים לר"מ ור"ש.

שם במשנה ואת הרעוע טמא, נראה דאפי' רעוע שאינו נטהר ע"ז כדלקמן פ"ד מ"ב טמא, דכל שטופלו מפני שהוא רעוע הוי חיבור, ורק כשטופלו שלא יתקלקל אינו חיבור, וניחא בזה דאיצטריך לסיים ואת הרעוע טמא, דהא ממילא ש"מ דפליגי רק בבריא, ועוד דמרישא דנוטל את הגללים והחרסים נופלין טמאה שמעינן דברעוע טמאה, אלא ודאי אתא לאשמועינן דאפי' רעוע מעט הוי חיבור.

שם וכן בחידוק הקרויה, פר"ש דבהא נמי פליגי ר"מ ור"ש ורבנן, ובתוספתא קתני רק הא דהטופל את הבריא טהור, ובפשוטו החידוש דאע"פ שקרויה [שהיא דלעת] גם כשהיא בריאה צריכה חיזוק, שהרי היא מחומר חלש, קמ"ל דבבריאה אינו חיבור, וכיון דלרבנותא דרבנן נשנית יש לנקוט דר"מ ור"ש פליגי וכמ"ש הר"ש, וכ"כ בפיה"מ, שו"ר שכ"כ בא"ר, (מיהו מ"ש הרמב"ם דהיינו כלי חרס צ"ב, דודאי היינו דלעת והו"ל בדין כלי עץ, וכ"מ בתוספתא שמתבילין אותה, וכן פי' הרמב"ם בפרה פ"ה מ"ג, וכ"מ בתוספתא שבר"ש סוף פ"ז שיוציא המעיים מתוכה, גם עטיפת העור והקלף לא מיקרי חידוק ופעמים

והרא"ש שהטפילה הזו היא להגן שלא יפלוט מימיו דרך הדופן, ואין שייך להזכיר כאן רעוע ובריא, וכמו בתנור שטיפולו שומר על החום, ואין ענינו שלא ישבר, ולכן אין חילוק בין רעוע לבריא, ובתרויהו הוי חיבור, מיהו דוקא יבלית ודוקא פיטסין, שהכלי צריך לזה והטפילה מועלת לו.

[ובערוך ערך פיטס פי' דכלים ששואבין ומזיעין היין בחוץ נקרא פיטסאות בלשון יון, וער"ש אהלות פ"ט מ"ט דפיטוס היינו חבית גדולה העשויה כעין קנקנים כמו עשר פיטסאות למאה, ע"י לעיל סק"ז הובא סוגית הגמ' ב"ב צ"ז ב', ועכ"פ פיטסין מזיעין, וסותמין אותן מבחוץ שלא יפלטו היין.]

ול"שון המשנה יבלית שטופלין צ"ב דהו"ל פיטס שטפלו ביבלית [הנוגע בה] טמא, ומשמע שאפי' טפל קנקנים בשרון ביבלית הוי ג"כ חיבור, דכל טפילת יבלית היא למנוע הזעת המשקין, ואינה כדי לחזק הרעוע כלל, מיהו בקנקנין הגדולים לא הוי חיבור כמ"ש בתוספתא שבר"ש, דהתם מיירי בכלי הארוג בהוצין וכיו"ב, וכאן בכלי אטום מלא שמזיע.

שם מגופת החבית אינה חיבור, יש לעי' פשיטא הרי אין לך עראי גדול מזה, שעיקר שימוש המגופה כדי לשמור על מה שבתוך החבית, ולפתחה לבסוף, והנה מצינו שבת מ"ח א' דהפותח בית הצואר בשבת חייב ושאלו מה בין זה למגופת חבית, ותירצו זה חיבור וזה אינו חיבור, וביארו הראשונים ז"ל שחוטי בית הצואר הם ג"כ חוטין שנתפרו באופן עראי ע"י הכובס ודעתו לנוטלן ואפ"ה הוי חיבור, כיון שכעת הם חלק מן הבגד, ולפ"ז ה' מקום לומר דה"ה מגופה, ומשני טעמא משום דמגופה היא דבר חשוב בפ"ע ואינה נעשית חיבור באופן עראי, אבל החוטים מתבטלים לבגד אפי' באופן עראי, דלא חשיבי ונעשה חיבורן טפי קבע, כך ביאר אאמור"ר הכ"מ בספר שבת.

כעין שעוה ודבר הנמרח לחזק ולסתום הבקעים, כיון שדנו שם לענין חציצה דומיא דצואה שעל הכסא ועוד, ובחולין שם נתנוהו על גולגולת שנפחתה, וש"מ שזה דבר רך הנמרח להגן ולדבק הבקעים, והשתא ניחא שאין הידוק זה מועיל בבריא לחולשתו של הקירוריה, שההידוק ג"כ רך, והתועלת רק לדבק הסדקים, וכיון שהוא בריא אינו מועיל כעת.

ודאתאן עלה מיושב נמי הא דקתני בדברי חכמים ואת הרעוע טמא, דהו"ל" וחכמים מטהרים, וממילא מבואר דאבריא קיימי, והשתא ניחא שהוצרכו לומר כן משום חידוק הקירוריה, שאין לשנות סתם דחכמים מטהרין וכן בחידוק הקירוריה, דהו"ל לפרושי דברעוע טמא, דלא נימא שחידוק אינו חיבור אפי' ברעוע, ואפי' אם אין מקום לטעות מ"מ אין נאות לשנות וכן בחידוק הקירוריה ולסמוך על הדיוק דרישא שרעוע חיבור.

ויתכן דר"מ ור"ש מודו בחידוק הקירוריה שאין בו שום תועלת בבריא, דבשלמא טפלה של טיט או גללים מועלת לכלי גם כשהוא בריא, שהם עשויין מחומר של כלי אדמה וכלי גללים, אבל חידוק הקירוריה הר"ז כמו דבק וכיו"ב, וכשאין סדקים אין מקום לדבק כלל, ולפ"ז ניחא טפי דנקטו רבנן רעוע טמא כדי לסיים וכן בחידוק הקירוריה כלומר דכי היכי דמודיתו לן שיש חילוק בין בריא לרעוע, וה"נ נימא בחבית.

ויש לזה משמעות הלשון בתוספתא פ"ג ה"א דקתני מודים חכמים לר"מ ור"ש במיחם כו' בחדוק הקירוריה כו', ומשמע קצת דבהא לא פליגי, מדלא קאמר אבל בחידוק כו' פליגי, ומשמע מודים במיחם, ובחדוק ג"כ שוין אלא דבזה לכו"ע הבריא טהור.

- עד כאן -

בפרק ג' מ"ו

י. **שם** מ"ו יבלית שטופלין בה הפטסין הנוגע בה טמא, פי' הרמב"ם

והולך, ועי' לקמן פ"י מ"ב לענין צ"פ, [ועי' להלן דנפ"מ לענין חציצה], אבל הרמב"ם פ"י דחרסית אינו נדבק יפה, ולפ"ז גם הטופל כלי הרעוע בחרסית אינו חיבור, וי"ל דדוקא במיחם שהוא של מתכת ואצל האור אינו חיבור, אבל בכלי חרס בעלמא הוי שפיר חיבור, ועי' תוספתא שבר"ש דקתני סיד וגבסס ולא קתני חרסית, ואפשר שלא חש להאריך, - בתוספתא נראה דכו"ע מודו דבמקום שאין האור שולט בו אינו חיבור, ונראה הטעם משום דפליגי רק בחרס, אבל במתכת כו"ע מודו.

יש לדקדק בלשון המשנה דהול"ל מיחם שטפלו בחומר טמא ובחרסית טהור, ולמה שנה שטפלו בחומר ובחרסית דמשמע שטפלו בשניהם יחד, ולא אורחיה בהכי, ואפשר שבא לומר דבאותו מקום בכלי ובאותו אופן שחומר חיבור, חרסית אינו חיבור, דלא נימא שכנגד האור אין טופלין בחרסית ולכן אינו חיבור, ואפשר דלענין חציצה אף חרסית אינו חוצץ, דסו"ס נוחא ליה שמגין עליו מפני האש, ולא בטלה דעתו, אלא שאינו חיבור להיות כגוף אחד, ולכן קתני שטפלו בחומר ובחרסית בחדא בבא לומר שדינם שוה לענין חציצה, אבל לענין נגיעה הנוגע בחומר טמא ובחרסית טהור, והכי מסתברא דחשיב אינו מקפיד.

יב. שם קומקום שניקב ועשאו בזפת ר"י מטהר כו', יש לעי' פשיטא, הרי קומקום עשוי להרתיח על האש, וכמבואר שבת ל"ח ב' מ"ח א', ע"ז ע"ה ב', [וצ"ע בא"ר שפי' שנותנין בו מים מן המיחם, שו"ר ברש"ש ציין כמה משניות שהקומקום על האש והערוני דאפשר כונת הא"ר שעשוי גם לשימוש זה לחוד, והוא ראוי לזה קצת], ובודאי בטלה דעתו כשסותם הנקב בזפת שנימוח באש, ומדקתני לה בשם ר"י משמע שיש בזה חידוש, ואפשר דרבנן פליגי עליה, (ועי' תוספתא ב"ב פ"ז ה"ד תמחוי וקערה שנסדקו אם יכולין לקבל את החמין כצונן

ועוד מצינו שלל הכובסים שהוא חיבור לטומאה אע"פ שהוא עראי טפי ממגופת החבית, עי' שבת שם דמיתו לה בגמ', וא"כ שפיר יש חידוש במגופה.

ולא מצי למיתני מגופת החבית טהורה, כיון שהי' מתפרש שמגופה אינה בדין כלי קיבול בכלי חרס כדתנן פ"ב מ"ה כיסוי כד"י יין כו', ולהכי נקט בה לשון חיבור, דנפ"מ כשהחבית טמאה שאוכלין הנוגעין במגופה טהורים, שו"ר שכ"כ אאור"ר הכ"מ בס"ג ס"ק י"ח, ועי"ש עוד בזה.

שם הנוגע בטיפולו של תנור טמא, קמ"ל דאע"פ שהוא בריא, כיון שטיפולו לשמור החום, וזה חיבור גם בתנור בריא, והיינו נמי טעמא דיבולית שטופלין בה הפטסין כמ"כ לעיל.

פרק ג' משנה ז'

יא. שם מיחם שטפלו בחומר ובחרסית כו', מדלא קתני מיחם שנתרועע, ש"מ דטפילתו חיבור בכל ענין, והיינו כדתניא בתוספתא דמודים חכמים לר"מ ור"ש במיחם שטפלו עד מקום שהאור שולט בו כו', שו"ר בתרוע"א שכ"כ, וכן פשוט בסברא דבמתכת כו"ע ל"פ שא"צ טפילה לחיזוק אלא מפני האש.

ולפ"ז אפשר דהטעם שחרסית אינה חיבור לא מפני שאינו נדבק יפה אלא מפני שהאש מפרכתו, דהא מיירי בטפילה שכנגד המקום שהאור שולט בו, [וכ"ה בר"ש אלא שלא הזכיר שהאש גורמת לזה שו"ר בהגר"א], וניחא בזה דבעלמא מצינו שחרסית עדיפא מטיט, כדתנן בשבת ע"ח ב' דשיעור הוצאה של חרסית הוא פחות משל טיט שם ע"ט א', וא"כ נדבק ג"כ יפה, אלא שהאור מפרכו, ולפ"ז לא בטלה דעתו בזה שטפלו בחרסית, דסו"ס מגין הוא על המיחם, אלא דלענין חיבור חשיב חיבור עראי, כיון שמתפורר

טמאין ואם לאו טהורין, ומשמע דאתיא ככו"ע, והתם לא סתמן כלל).

ונראה דמיירי כשהנקב אינו מכוון כנגד האש ואינו נמש בחמין, אלא דמ"מ מתרכך הוא ואינו ראוי לקבל את החמין כצונן, דמענינו הוא נלמד שהסתימה במקום שהזפת מתקיים, והבעלים ממשיך להשתמש בו לחמין, ואפ"ה מטהר ליה ר"י, דאע"פ שיכול לקבל חמין, אבל כיון שהוא מתרכך בחמין, אין ראוי להשתמש בו לחמין, שפעמים נמש לגמרי, או שמתערב במים, או שנמחה במשך הזמן, וכיון דכלי של חמין הוא אינו מק"ט בסתימה כזו, ועמש"כ לעיל ע"ד הא"ר, [שו"ר בספר אאמור"ר הכ"מ שכתב דמיירי שיכול להשתמש בו חמין אלא שאינו שימוש נאות כשל צונן, עי"ש, וזה ע"ד מש"כ דודאי מיירי כשלא יותך הזפת באור, ועי"ש דבייחדו לצונן בלבד מקבל טומאה, והוכיח כן מדלא קתני שאינו יכול לקבל את החמין בלבד, ולמה הוסיף התנא כצונן לומר שבאמת יכול לקבל חמין רק לא בשימוש רגיל כצונן, ועי' תוספתא שבר"ש פ"ל מ"ג שהוזכר ג"כ לשון חמין כצונן, ומשמע שאם צריך זהירות מיוחדת לחמין טהור, ורק אם מקבל חמין בשופי הדין כן].

ולפ"ז יש לפרש וכן ה"י אומר בכלי זפת כמ"ש אאמור"ר הכ"מ בס"ג ס"ק י"ט דהיינו כלים שמרתיחין בהם את הזפת שדינם כקומקום, ומצינו בתוספתא שבר"ש מ"ה דהיקרים שזופת בהן הם כלים שמבשלין בהם זפת, וקמ"ל דזפת כחמין דמי, אע"פ שהוא סמך ואינו נשפך כ"כ בנקב, וגם אין הפסד אם יהיה נימוח ממנו מעט, אפ"ה לא מהני ליה סתימת זפת.

קומקום ומיחם כלי מתכת ניהו כדלקמן פי"ד מ"א, ובשבת מ"ב ב' לענין צירוף המיחם, ותניא בתוספתא הזפת חיבור בכלי מתכת בדבר הראוי לה כו' כיצד קיתון הניקב

ועשאו בזפת ה"ז אינו חיבור כו' אבל חבית שניקבה כו', ופי' הר"ש דהראוי לה היינו שעשויה לצונן, וא"כ צ"ל קומקום במקום קיתון, דקיתון סתמו לצונן כדאמר ע"ז ע"ה ב', ולפ"ז נשנה דינו של ר' יוסי בסתמא בתוספתא, ומבואר דדוקא בכלי מתכת בעינן שיכול לקבל את החמין כצונן, דכיון שהזפת בכלי מתכות אינו חיבור מתאים כ"כ, לכן כשנוסף ריעותא שאינו יכול לקבל חמין טהור.

ואפשר דדבר שאין ראוי לה ממעט דבר שמשתמשין בו בסעודה, שמכוער להביא כלי העשוי בזפת לשימושי סעודה, ולפ"ז שפיר גרסין קיתון, כיון שמביאין אותו ע"ג השלחן, ונקט כלי מתכות שיש שמפני חשיבותן אין זפת ראוי להן, אבל בכלי חרס בכל ענין הוי חיבור, ואין זה ענין לדרי' יוסי, שו"ר בפ"ל מ"ג דבכוס של זכוכית לכו"ע לא מהני סתימת זפת, והתם מדין מעמיד אתינן עלה, וא"כ זו קולא בזכוכית שטומאתו מדרבנן, אבל משמע דלא משום פגם אתינן עלה.

במה ששינו בתוספתא שבר"ש דבעץ וקסטרו חבור בחבית, יעוי' מש"כ לקמן ס"י ס"ק י"ב בתוספתא על מתני' דבעץ ועופרת פ"י מ"ב.

- הוספה -

פ"ג מ"ז קומקום שניקב ועשאו בזפת כו', בפשוטו נראה דר"י מיירי בין בנקב המטהר ובין בנקב שאינו מטהר, [כדתנן פי"ד מ"א כדי ליחם בו] דמ"מ אין הזפת חיבור לקומקום, ואף במקום שאינו רואה את האש, [דבמקום שרואה את האש נמש מיד], כיון שא"א להשתמש בו בחמין בלא זהירות, כי צריך למהר להסירו מן האש מיד כשירתחו המים, וגם שלא להשהות החמין בתוכו הרבה, וזהו לשון חמין כצונן, וכע"ז בפ"ל מ"ג בר"ש, שיכול לקבל חמין לפי שעה, אלא

שצריך זהירות ואין השימוש רגיל בצונן, כן מתבאר בספר אמו"ר זללה"ה.

והא דשבק תנא מיחם דאיירי ביה, י"ל דקומקום הוא כלי קטן כדאמר שבת ל"ח ב' שהעלינו קומקום של חמין מדיוטא התחתונה לדיוטא העליונה, ומה"ט אינו משמש למטבעות אלא לחמין, וכדתנן פי"ד מ"א, וכאן קמ"ל דאע"פ ששוהה זמן מועט על האש טהור כיון שאינו יכול לקבל את החמין כצונן, ואצ"ל מיחם שהוא גדול יותר ושוהה הרבה על האש שהוא נמס וטהור.

ובתוספתא תניא דהזפת חיבור בכלי מתכת בדברי הראוי לו, והינו בכלי העשוי לצונן, דהא ר"י רק משום חמין מטהר ליה, וש"מ דבעשוי לצונן טמא, וכ"כ הר"ש ראוי לה צונן שאין ראוי לה חמין, ולפ"ז יש חסרון בתוספתא דקתני כיצד קיתון שניקב ועשאו בזפת הר"ז אינו חיבור, וצ"ל הר"ז חיבור, אבל קומקום שניקב אינו חיבור כו', דהא קיתון עשוי לצונן כמבואר ע"ז ע"ה ב', ובתוספתא שבר"ש פי"ד מ"א שמוזגין בו לאורחים, ובשבת נ"א א' ממלא את הקיתון ונותן לתחת הכר והיינו צונן, והרי כתב הר"ש שגם בבא דקיתון היתה חסרה בתוספתא.

ולפ"ז מבואר בתוספתא סתמא כו' יוסי, ומבואר דאף בנקב שאינו מטהר את הקומקום ר"י מטהר שאינו חיבור והנוגע בו טהור, דהא קתני הר"ז חוצצת עליו בטבילה, כן הוכיח מרן זללה"ה בס"ה סקי"ח, [ומש"כ טומאה ישנה צ"ב דהא אינו נטהר בטבילה כשהוא נקוב וטהור], ומיהו סתם נקב בקומקום מטהרו שהרי שיעורו כדי ליחם בו מים, אלא דמשכח"ל שהנקב למעלה בכלי, וצריך להטבילו בשביל החלק התחתון השלם, והכי סתמא דמילתא כמש"כ לעיל שהזפת רחוק מן האש, ולפ"ז מבואר שהזפת אינו חיבור והנוגע בו טהור, וכ"ש שאינו מביא את הכלי הטהור ליחשב כלי ע"י סתימה זו.

ויש להקשות מהא דתניא בתוספתא פ"ו ה"ד גבי חבית שהזפת חיבור לה ושאר כל הכלים שעשאן בזפת אין הזפת חיבור להן, וי"ל דהתם קאי על סל וקופה וחמת שנשנו ברישא, ששם באמת אין מתאים סתימת זפת, דסל וקופה עשויין מנצרים קלועים וחמת מעור, ובהני אין זפת מתאים, אבל תיבה מעץ י"ל דזפת חיבור לה, כיון שהיא עשויה מגוש ולא מנצרים, וכאשכחן במשפך בסמוך.

- ע"כ הוספה -

שם וכן הי' אומר בכלי זפת, [עמשנ"ת לעיל בביאור מתני', ועי' להלן בפ"י ר"ש], פי' הרמב"ם כלים שעשאן מזפת, ולא מצינו כלים כאלו בשום מקום, שאין דרך בנ"א לעשות כן, ואינם ראויין לשום דבר, לפי שנמסין בחום, ואף כשמתקיימין מ"מ הם נעשין כדבק להדביק כל מה שניתן בתוכן, ומשמע דס"ל שדינו ככלי עץ כדאמרינן בתוספתא במשפך דטעמיה דר"ע מפני שהוא מינו, וש"מ שהזפת נקרא יוצא מן העץ, וכ"כ רש"י שבת כ' ב', ומ"מ אין זה ענין למשנתינו דלא מיירי בסוג כלים אלא בתיקון כלי שניקב, ועוד דאם עשה כלי שמיוחד לצונן דין הוא שיקבל טומאה, כמו כלי העשוי מניר, וגם עור אינו עשוי לקבל חמין, ואפ"ה מק"ט.

שם במשנה כלי נחשת שזפתן טהורין ואם ליין טמאין, פי' הרמב"ם דהכלי עצמו ודאי מק"ט, וטהורין על הנוגע בזפת קאי, והו"ל כטופל כ"ח הבריא, ואפשר שענין מריחת הזפת כדי שלא ישפיע הקור והחום על תוכו, שהזפת אינו קולט חום וקור, וליין יש גם תועלת שלא יחמין, שהרי מצינו שיין בכלי זהב וכסף מחמין, ונקט כלי נחשת שדרך לזפתן טפי משאר מתכות.

והר"ש פירש דטהורין לפי שאין יכולין לקבל את החמין כצונן, וקשה אם לא ניקבו למה נטהרין, ואי מיירי בניקבו הו"ל לפרושי שניקבו ועשאן בזפת, דהא בעשויין ליין לא מיירי בנקב רק בכל הכלי, והר"ש סמך דקאי

ע"ד ר"י שהי' אומר בכלי זפת כבקומקום, וממילא מובן דמיירי בנקב שסתמו, וכדמייתי עלה מהתוספתא, ובפשוטו הי' דרך לזפות כל הכלי כמו שנהגו לזפת את הגת ע"ז ע"ד ב'.

לפי ר"ש דמדמי להו לקומקום שניקב משמע דמפרש טהורין לגמרי, אלא שלא מסתבר לטהר כלי שלם בגלל מריחה שמבחוץ, וכמש"כ, ולפי' הרמב"ם שהנדון על הנגיעה בזפת מתפרש כמו דקתני לשון מטמאין וטהור במ"ה, אלא ששם התנא מתייחס להטופל, וכאן הלשון כלי נחשת, ולא הזופת כלי נחשת, ולכן ק"ק לשון טהורין, ובזה תירץ אאמור"ר הכ"מ שם דכיון שזופתין כולו מבית ומחוץ בכופר, אין אפשרות ליגע בגוף הכלי, ושייך לומר שהכלי טהור, ואפשר שהתנא בא לכלול גם כלי נחשת שניקבו ועשאו בזה וכמ"ש בתוספתא שהזפת חיבור בכלי מתכות בדבר הראוי לה, ולכן קתני טהורין.

בפרק ל' מ"ג נחלקו ר"י ורבנן בכוס שסתמו בבעץ אבל זפת לכו"ע טהורה, ואין זה ענין לשמעתין, דכוס עשוי לצונן, [ע"ז ע"ה ב' שבת מ"ב א'], אלא הענין דמשום מעמיד לא שייך לטמא בזפת, דהא זפת גופו אינו מטמא, וכ"מ בתוספתא שם דטעמא דר"י דמטמא משום מעמיד וכמ"ש הר"ש, שו"ר, בספר אאמור"ר הכ"מ ס"ג ס"ק י"ט בזה ע"ש.

פרק ג' מ"ח

יג. **שם** מ"ח יתר מצרכה טהור, נראה דמיירי באופן שאינו חוצץ, שדרך לסתום זפת בריוח, שזה מסייע להחזיק יותר, ומ"מ כיון שאינו צרכה ממש אינו חיבור, ומסתברא שגם משהו חוץ לנקב מיקרי צרכה, אבל מה שמתרחב יותר אינו צרכה.

ופשטות הדברים שבאותה סתימה יש חלק שנקרא צרכה ויש שאינו צרכה, וזה כפי' הר"ש שהרחיב הזפת חוץ לנקב, אבל אם עשאו עבה א"כ אינו יכול לנגוע בצרכה

שהוא מכוסה ביתר מצרכה, וי"ל שנוגע בו מן הצד, מיהו אם בולט הרבה הוי חציצה, ועיקר חידוש המשנה הוא באופן שאינו חוצץ וכמש"כ.

שם זפת שנטפה על החבית כו', מיירי באופן שאינו מקפיד וכדתנן במקואות פ"ט מ"ה אלו חוצצין בכלים הזפת והמור בכלי זכוכית, הרי דבסתם חבית אינו חוצץ, ויש בזה גם קצת חידוש טפי מזפת שבנקב דס"ד שטיפה מתבטלת טפי לכלי למהוי חיבור, שאינה ניכרת כדבר בפ"ע, משא"כ זפת שבנקב יתר מצרכה, וער"ש פ"א סוף מ"ג דצואה דבוקה במטה דינה כמטה, ובתוספתא כאן הגרסא צואה שעל הכסא אינה חוצצת עליו, ומתפרש דאינה חיבור, שו"ר בכ"ז בספר אאמור"ר הכ"מ ס"ג ס"ק כ"ע ע"ש.

שם משפך של עץ ושל חרס שפקקה בזפת, יש לעי' האם נקט זפת משום דר"ע, דס"ל דזפת בעץ מיקרי מינו, אבל עיקר פלוגתתם היא גם בבעץ ובסיד, או דלכו"ע סתימת בעץ אלימא וחשיב כלי, ורק בזפת שניתך בקל פליגי, והר"ש פירש שבמשפך אינו נדבק יפה, וא"כ י"ל שאבר וטיט נדבק יפה, אבל פירושו מחודש, ויותר בקל אפשר לסתום משפך מנקב שבחבית כיון שסותם פי הנקב מלמעלה והוא מתקיים ע"י המקום הרחב.

והנה החילוק בין משפך לנקב פשוט, דנקב הוא קלקול בחבית, וסתימתו אינה יצירה חדשה, והיא קבועה, אבל משפך צריך לשנות ייעודו של הכלי ע"י זפת לחוד, וחשיב כעשיית כלי ע"י זפת, וראב"ע סבר דמשפך כלי הוא, ולא גרע מנקב שבחבית, ור"ע סבר דדוקא בשל עץ שהוא מינו מהני ליחשב כאילו הי' כולו של עץ כך מתחלתו, והרא"ש כתב דבשל עץ נדבק הזפת יותר, ויש לדקדק מזה דדוקא בזפת וכיו"ב פליגי, אבל סתמו באבר הוא סתימה לכו"ע, ולא משמע כן

סתמות המשנה, אלא מאן דמטמא ס"ל דבכל
מילי מהניא סתימה, ור"י מטהר בכולם, ובדעת
ר"ע יש להסתפק אם דוקא בזפת מטמא, או
דה"ה באבר, שו"ר בספר אאמו"ר הכ"מ שם
מבואר עד"ז עי"ש.

(יעוי' בתוספתא ב"ק פ"ז ה"ט פלוגתא דר"מ
ורבנן אם משפך מציל באהל המת,
ולרבנן מציל בכיסוי פי' הרש"ש פ"י מ"ד
בתורת כיסוי ע"ג כלי, ולע"כ).

סימן ג

בפרק רביעי

פרק ד' משנה א'

א. פ"ד מ"א החרס שאינו יכול לעמוד מפני אָזְנוֹ או שהיה בו חידוד והחידוד מכריעו טהור, חרס קרי לשבר כלי חרס כדלעיל פ"ג מ"ג וכגון שיש בו השיעור לקבל משקין כדלעיל פ"ב מ"ב, ובפשוטו חידוד מתפרש כמו חידודין יוצאין להלן מ"ג, שנשבר החלק העליון של הכלי כולו, ונשאר חתיכת חרס חדה הבולטת למעלה, וכיון שהחבית מתרחבת לצדה, שדופנה רחב משוליה, הרי החידוד שנשאר בצדה מכריעה ליפול על הצד ולכן אינה מקבלת בקרקעיתה, [שו"ר בא"ר שפירש כן], וה"ה באזנו כה"ג, וקמ"ל אָזְנוֹ דאע"פ שאינו מגוף הכלי, מ"מ הוא מבטל מתורת כלי, וקמ"ל בחידוד אליבא דר"י דמהני ניטל החידוד שיחא טמא, א"נ יש חידוש בחידוד שהוא טהור אע"פ שאין לו שימוש, ולא אמרינן דעתיד לינטל כנטול דמי, אבל באזון שהוא דבר חשוב ויש לו שימוש של יד בגסטרא הזו, פשוט יותר שהוא מטהור, א"נ כיון שהוא משמשו, ס"ד דעיקר הכלי טמא, והיד טפילה לו, - אבל הרמב"ם והרע"ב פי' חידוד בתחתיתו ונדחק בלשון שהחידוד מכריעו, וכנראה לא משמע ליה שהחידוד בצד דופנה המתרחב לצדדין, ופירשו חידוד כדלעיל פ"ב מ"ה בזמן שהוא נקוב ויש לו חידוד טהור, ובאמת הרמב"ם גם לקמן מ"ג מפרש חידוד בענין אחר עי' בציוור הנדמ"ח ובמ"א, ולכן לא פירש כאן כן.

ויש לעי' מאי ס"ד שיקבל טומאה במצב זה שאינו ראוי לשימוש, ומצינן למימר דכולה לרבנותא דר"י מיתניא, דאע"פ שעכשיו הוא טהור, מ"מ בנטלה האזון טמא, ואפשר דס"ד דיתר כנטול דמי, ובייחודו לשימוש טמא

מיד, אע"פ שעדיין לא נטלה האזון, - נראה דאע"פ שכשהוא מלא הרי המשקין מכריעין את האזון והחידוד, מ"מ טהור, כיון שצריך שיהא ראוי להניחו תחת החמת קודם שנטף ממנה.

נטלה האזון כו' בביאור המחלוקת

שם נטלה האזון נשבר החידוד טהורה ר"י מטמא, בתוספתא ביארו טעמיהו דרבנן מפני שכלי חרס שטהר שעה אחת שוב אין לו טומאה לעולם, אבל בפשוטו גם ר"י מודה לעיקר ד"ז, שכבר נשנה בסתמא בפ"ב מ"ו ובפ"ג מ"ג ד', ודוקא הכא ס"ל דחשיב שפיר שיירי הכלי השלם, שהרי ענין כלי חרס שטהר שעה אחת נתבאר בספר אאמור"ר הכ"מ והובא לעיל ס"א ס"ק י"ח דדוקא בשיירי הכלי השלם חידשה תורה טומאת גסטרא, וכעין גרדומין כמ"ש תו' נדה כ"ו ב', אבל כיון שטהר שעה אחת א"כ כבר פסק הקשר עם הכלי השלם, והו"ל כשברי כלים מתחלתן שאינם מטמאין אע"פ שמקבלין כשיעור, וכמשנ"ת הענין שם, וקסבר ר"י דהכא שסיבת הטהרה היתה מפני דבר נוסף שמעכב, ולא הי' חסרון בגוף השבר שהוא ראוי לשימוש גסטרא, לכן כשנסתלק המפריע החיצוני חשבינן ליה שיירי הכלי השלם, כיון שלא נתחדש בכלי יותר ממה שהי' בכלי השלם, כההיא דחרס שניקב וסתמו, שכאן יש רק שיירי הכלי הקודם, וניטל המפריע, ורבנן סברי דאעפ"כ כיון שטהר שעה, וצריך מעשה לתקנו שוב אין בו חידוש התורה דשברי כלי חרס.

והדבר מוכח במתני' דהא קתני רישא דאזון וחידוד ג"כ גורמין טהרה לכלי, וש"מ שהי' מקום לומר שדבר חיצוני אינו גורם

באהל המת, וראיתי בספר אאמו"ר הכ"מ ס"ג ס"ק כ"א שכתב דנעשו ככלים חדשים, אבל אכתי קשה למה לא נטמאו, והיה מקום לגרוס טהורין, אבל מקבלין כל שהן משמע אפי' כל שהוא, ולא אפי' מקבלין כשיעור, ועמש"כ ס"א סק"ח, וקרוי לומר שט"ס בתוספתא וצ"ל אין מצילין בצ"פ, וזה נשתרשב לבבא שאח"כ בשברי כ"ח, ושם הגיה הגר"א, וזה שייך לכלי עץ וכמש"כ, ולפ"ז בכלי עץ גרסינן אין מצילין בצ"פ אבל מצילין מיד כ"ח, ובשברי כ"ח גרסינן מצילין בצ"פ ומצילין מיד כ"ח.

חבית שנפחתה והיא מקבלת על דפנותיה

ב. שם חבית שנפחתה והיא מקבלת על דפנותיה, פי' שנפחתה ונפרצו לגמרי שולי החבית, אבל על צדה היא מקבלת, כיון שסתם חבית מתרחבת לצדדין כזה (ציור...), או שנחלקה כמין שתי עריבות שמקבלת ג"כ על דפנותיה באותו ענין, אלא שמקבלת גם על קרקעיתה שהיא נעשית כדופן והדופן כקרקעיתה, ולמדנו מהרישא דנפחתה שגם כשהחבית שלימה יש בה דין גסטרא, עי' תו' שבת צ"ה ב' בחבית שניקבה דאינה ראויה לגסטרא, וכאן חזינו דשלימה ג"כ יש לה דין גסטרא לענין לקבל על דפנותיה.

שם ר"י מטהר וחכמים מטמאים בביאור המחלוקת

שם ר"י מטהר וחכמים מטמאין, בתוספתא פ"ג ה"ג מבואר דבעריבה אף רבנן מודו שאפי' מקבלת על דפנותיה טהורה שמתחלה לא לכך נעשית, והיינו מפני שעריבה רחבה ושטוחה ואין משתמשין בה בהטייה על צדה כלל, ובחבית אמרו רבנן בתוספתא שם ה"ה הטעם שמתחלה לכך נעשית להיות מוטה על צדה ומוציא את מה שבתוכה לצדדין.

ולפ"ז מיושב מה שנחלק ר"י כאן בחבית ולא נחלק בפ"ב מ"ב, דמודה ר"י שיש כלים שמקבלין על דפנותיהם כשהם שלמין, כגון משפך לר"ע פ"ב מ"ד שמטהו על צדו

טהרה, ועלה קתני דמ"מ בנשבר מטמא ר"י, ולפי הצד שכולה רישא נשנית משום סיפא, הרי מפורש במתני' דדוקא הכא ר"י מטמא, וזהו ש' כנראה משמע ליה דמפרשי רבנן כלל זה דהיינו טעמייהו, ועוד מייתי בתר הכי מהתוספתא ופי' הר"ש דר"מ ור"י אמרו דבר אחד, ולכן משמע ליה דרבנן ור"י בהא פליגי, אבל בכל דוכתא מצינו כן שהחולקים הביאו הטעם מהפסוק וכיו"ב, וביארו בגמ' דפליגי אם גם בכה"ג מיירי קרא ומהתוספתא דשולי מחצין ג"כ נראה שהנדרון מפני שצריך לסלק המפריע, אבל סתימת נקב כיון שמחדש דבר לכו"ע לא מהני, ועי' בספר אאמו"ר הכ"מ ס"ג ס"ק י"ג שכ"כ בפשיטות דר"י פליג רק כאן ולא פליג בפ"ג מ"ג עי"ש, וכ"כ מרן זללה"ה בס' סק ואפשר דהר"ש מודה לחילוק זה אלא שכתב דלדידהו יש יוצא מן הכלל בכה"ג, ולרבנן אין יוצא מן הכלל.

בענין שולי המחץ שנחלקו ר"מ ורבנן בתוספתא

הר"ש הביא תוספתא פ"ז ה"י דפליגי ר"מ ורבנן בשולי המחץ וכיו"ב שנטהרו כשנשברו ואח"כ שפן וקרקסן ועשאן כלים אם מק"ט, ונראה הענין שאינם יכולין לישב שלא מסומכין וע"י שיפוי ראויין לישב שלא מסומכין, ודמאי פלוגתא זו לדר"י בפרקין, אבל בניקב ועשאו בזפת שהוסיף בו דבר לכו"ע טהור, ואפשר דר"י פליג אדר"מ, דדוקא אוזן וחדידו שהם דברים חיצונים מהניא נטילתן, משא"כ שיפוי וקרקסן שזה כתיקון מחודש, ועוד דהני עומדין לינטל, ושיפוי זה דבר מחודש שאין סתמו עומד לכך, שוב נתבאר בע"א לקמן סק"ז.

עוד שם בתוספתא דשולי כלי עץ כו' אינם בדין כלי, קרדסן ושפן ועשאן כלים ממלאין בהם כו', ובפשוטו הי' נראה דנשאר טהורין אע"פ ששפן, דרק בכלי חרס נתחדש דין שירים, אבל בפ"ג ה"ו קתני שהם טמאין, וצ"ע א"כ איך מצילין בצ"פ, הרי הם נטמאין

ומריח בו ללוקח, ויתכן שיש עוד כלים כאלו, כגון צרצור, וע"ז שנינו בפ"ב דדפנותיהן ג"כ יש להם דין גסטרא לכו"ע, ורבנן נמי מודו בעריבה, ולא נחלקו אלא בחבית אם השימוש שלה מיקרי גם בדפנותיה כשהיא שלימה.

וראיה לזה מהתוספתא דקתני שר"מ ור"י שוין בד"ז, ובהדיא אמרו שם דחרס שפירש מדופנה של חבית כדרך קבלתה טמאה, ושר"מ דמודים לדפנות בשברי כ"ח, ובתוספתא דפ"ז ה"י קתני דשולי המחצין ושולי הפחתין וקרקרות הכלים ודפנותיהם כו', קירדסן שפן כו' ומק"ט מכאן ולהבא דר"מ, ומשמע דמודה ר"מ שגם הדפנות מק"ט, ושר"מ שיש אופנים שגם הדפנות מטמאין בשברי כ"ח, גם לר"מ ור"י, ולא נחלקו אלא בחבית, מיהו צ"ע היכי מיירי כדרך קבלתה בחבית לר' יהודה, ואפשר דיש פלוגתא בין ר"מ ור"י בפרטי הכלים, ולכן נשנו דברי ר"מ לחוד בפ"ז ה"י ודברי ר"י לחוד בחבית שנפחתה, אבל בעיקר הדברים אמרו דבר אחד, ועי' להלן מש"כ ממאורות הגר"א.

יש לעי' במה שאמרו רבנן דלכך נעשית מתחלתה, האם יש צורך בקבלת הדפנות, או שכך המציאות דכשמטה על צדה לערות מה שבתוכה מקבלת על הדפנות, ואפשר שיש תועלת בכל שפיכה מחבית שלא נשפך הכל בב"א, (א"נ פעמים שמסדרין החביות על צדם באוצר וכיו"ב, ונעשין הדפנות כשולים, אבל לשון התוספתא שמוציא את מה שבתוכה, משמע דהיינו בשעה שמערה מה שבחבית), שוב הערני ב"א ה"ר שלמה נ"י דמבואר בעירובין נ"ג ב' שדולין מן החבית בכלי, וכשמטה על צדה יכול למלאת במה שנאסף שם קרוב לפי החבית.

במאורות הגר"א והרש"ש כתוב דר"י לשיטתו שבת קכ"ד ב' דבעינן עושין מעין מלאכתן ובגמ' שם קכ"ה א' מבואר דר"מ פליג עליה, וכאן בתוספתא

מבואר דר"מ ור"י שוין, ושר"מ דלאו בהכי תליא, ואפשר דבהא פליגי אם שייך דרך קבלתה בדפנות החבית, ורישא דדפנות החבית בתוספתא כר"מ ולא כר"י, וצ"ע, [שוב נתבאר דר"מ ור"י לא אמרו דבר אחד, ומ"מ מדפליג ר"מ ש"מ דלאו מטעמא דר"י הוא], - גם מ"ש דרבנן לדבריו דר"י קאמרי צ"ב, דהא בעריבה מודו רבנן, ושר"מ דדוקא בחבית פליגי, והטעם כמ"ש בתוספתא, וא"כ מבואר דרבנן נמי בעו מעין מלאכתן, גם נראה דמודה ר"י לענין שבת דסגי במקבלין על דפנותיהן, דמעין מלאכתן היינו לקבלה וכל האופנים בכלל. וכ"מ בחדושי הגר"א דר"י לא פליג אמתני' פ"ב מ"ב.

בהא דתנן פ"ב סוף מ"ב ואין להם דפנות, עמש"כ ס"א סק"י.

ביאור התוספתא אם היתה גיסטרא ה"ז טהורה

ג. **תניא** בתוספתא ה"ה ב' פלוגתא דר"י וחכמים בחבית שנפחתה, ואם היתה גסטרא הרי זו טהורה שלא אמרו שירין לשירין אלא שירין לכלים, משמע הענין שאם כבר נטהרה מדין כלי שלם, ונטמאה מדין גיסטרא שמקבלת על שוליה, ואח"כ נפחתו שוליה אע"פ שמקבלת על דפנותיה טהורה, דהשימוש על דפנותיה הוא בכח שירים, וכיון שכבר נטהרה מדין כלי ונטמאה מדין שירים, שוב אין שירים לשירים, שו"ר בבהגר"א על התוספתא ה"ה ד"ה מפני שכ"כ, שו"ר בספר אאמו"ר הכ"מ ס"ג ס"ק י"ד שביאר דבזמן שהיתה גיסטרא לא היתה ראויה לשימוש על דפנותיה, שזה שייך רק בכלי שלם עי"ש.

[מידה אין הדבר ברור בכונת התוספתא, ואפשר לפרש דקאי אמתני' גיסטרא שנתרועעה ומפרש דמה ששנינו דבאינה מקבלה משקין טהורה לפי שאין שירים לשירים, ר"ל שלא אמרו אלא שירים לכלים, ומסיים עלה איזוהי גיסטרא כו', וקאי אנתרועעה כמתני'].

בדברי התוספתא חזקת חרסין הנמצאין בו'

בתוספתא ה"ד חזקת חרסין הנמצאין בכל מקום טהורין חוץ מן הנמצאין בבית היוצר מפני שרובן מן הגסטרות, הראב"ד כתב שיש גרסאות טמאין, וכן הגיה הגר"א, ולפ"ז נראה לפרש שהנדרון אם השברים טהורין כדין כלי טמא שנשבר, שנטהר עד שייחדנו לגסטרא, או דחיישינן שכבר ייחדוהו לשימוש גיסטרא ונטמא מיד אצל ע"ה ודינו ככלי שלם שהוא טמא, וע"ז אמרו דבכל מקום מחזקינן ליה בטומאה מפני שרובן מיוחדים לגסטרא ונטמאו, חוץ מן הנמצאין בבית היוצר שאינו מיוחדם לשימוש גיסטרא ומשליכן, ולכן לא נטמאו, ואע"פ שכלי היוצר השלמים טמאין, דהא מיירי בע"ה, מ"מ החרסין שברשותו טהורין, [ולשון מפני שרובן בו' חוזר לרישא, שלכך חזקתן טמאין בכל מקום, ואולי לכן טעה המגיה לגרוס טהורין, דמשמע ליה דקאי הטעם על הסיפא וזהו טעם לטמאות], ולפ"ז לא מיירי באפשרות לקבל טומאה מכאן ולהבא, ומענינו הוא נלמד דאיירי התם בדין הכלי עצמו אם הוא טהור או טמא, וזה מתיישב עם גרסת הגר"א.

ובנדפם ביאור הגר"א על התוספתא פירשה בדין אין שירים לשירים שנשנה בתוספתא לקמן ה"ה, וכגרסת טהורין, ואין הענין מתיישב במציאות דסתמא אם הי' גיסטרא אין הבעה"ב משליכו כשהוא ראוי עדיין, ומענינו הוא נלמד דלא מיירי באפשרות לקבל טומאה, ולא שנה עדיין דין מטה על צדה ושאר שירים לשירים, וערמב"ם וראב"ד פ"ח מכלים ה"טז ובכ"מ שם ולא נתפרשו הדברים.

פרק ד' משנה ב'

ד. **שם מ"ב** חבית שנתרועעה בו' טהורה, לעיל פ"ג מ"ד פר"ש דלא בטל שם כלי מעליה, ומהני לה טפילה לקבל טומאה, וכתבנו בס"ב סק"ח שאף מצלת בצ"פ

במצב זה, אלא שאינה כלי חשוב לקבל טומאה, ולא מהני כאן מחשבה, כיון שאינו מייחדה לדבר שהיא מתאימה לזה, ול"ד לניקב כזית שמיחדה לרמונים, ועיקר הדברים דדינה ככלי ואינה מק"ט, קים להו לחז"ל מסברא, וכמו כלי שצריך ייחוד לרמונים שאינו מק"ט ומציל בצ"פ, דכיון שאינו עומד לשימוש אינו מק"ט, אבל לא בטל שם כלי מעליו אם ייחדנו, וה"נ יכול לטפלה בגללים, דלא בטל שם כלי מעליה.

שם ואינה יכולה להטלטל בחצי קב גרוגרות, יש לעי' הרי שנתרועעה בצד אחד ויכולה לקבל בצד שני מאי, מי אמרינן כיון שאם יניח הגרוגרות בצד זה תשבר, לא חשיבא כלי הראוי, או"ד כ"ז שאפשר לטלטל עמה חצי קב גרוגרות משתמשים בה, והכי מסתברא.

שיעור חצי קב כתב הר"ש דהיינו מזון סעודה אחת, ונראה דאין הכונה שמעביר בה סעודתו, (דאין דרך לסעוד כ"כ הרבה גרוגרות בב"א, ובסתמא אוכל גם פת וכיו"ב), אלא שנקבע בדעת בנ"א שיעור חצי קב כשיעור חשוב להחזיק הכלי לצורך זה.

גסטרא שנתרועעה בו'

ה. **שם** גסטרא שנתרועעה ואינה מקבלת משקין בו', שאין שירים לשירים, לשון זה משמע שהטעם מפני שזו גסטרא שנתרועעה, אבל כלי שלם שנתרועעה שאין זה שירים לשירים אלא שירים לעיקר הכלי טמא, אבל בשבת צ"ה ב' מבואר דכלי שניקב במוציא משקה טהור מלטמא משום גסטרא, וש"מ שאין טומאת שברי כלי חרס אלא בראויין לקבל משקין, לפי שנותנין אותן תחת החבית הנוטפת לקבל המשקין, וכ"כ במאורות הגר"א, ובתוספתא פ"ב ה"ג קתני בהדיא גסטרא שיעורה במשקין, והגר"א הגיה במוציא משקין, וכן הוכיח אאמו"ר הכ"מ בס"ג ס"ק י"ד ממה שבכל מקום הוזכר השיעור במשקין בשברי כ"ח, כדתנן פ"ב מ"ב ובפ"ג מ"ג,

ואע"פ שמיירי שם בחבית ששיעורה בגורגרות או בזיתים, וש"מ שאין דין טומאה בשברי כ"ח כשאינם ראויין למשקין.

ולפ"ז צ"ב למה נקט התנא טעמא דאין שירים לשירים, דזה משמע כמו ששינו בתוספתא פ"ג ה"ה בגסטרא שנשברה ומקבלת על דפנותיה שלא אמרו שירים לשירים אלא שירים לכלים, [ולשון הר"ש והרא"ש משמע קצת דה"ק שאין אומרים הבא כלי שהוא שירים להניחו תחת כלי שהוא שירים, וז"ש בגמ' שאין אומרים הבא גסטרא לגסטרא, אבל באמת התם באו לפרש מ"ט השיעור מוציא משקה ולא כונס משקה כמו בכלי שלם, ולא מ"ט נטהר במשקין ולא בזיתים, וגם אין זה במשמעות הלשון, וגם בגמ' לא הזכירו המשנה, וש"מ שאין זה מענין לשון המשנה], ומשמע דכלי שראוי רק לאוכלין הוא בגדר שירים, ואף שנשבר מכלי שלם מיקרי שיירי שירים, דהיינו שירים גרועים, ואפשר שהתנא תפס לשון זה במתני' כדי לרמוז גם ההיא דתוספתא ששם אם ה' נשבר מתחלה לארכו הרי הוא טמא כדתנן במשנה א', וכדקתני ברישא בתוספתא, ורק מפני שמשנתה בגסטרא משוליה לדפנותיה מיקרי שיירי שירים, (וערמב"ם פ"ט ה"ט שכתב הא דאין שירים לשירים רק על התוספתא ולא על המשנה).

ואכתי צ"ב מה נתחדש בגסטרא שנתרועעה, ומ"ט לא שנינו גיטרא שיעורה במוציא משקה, כמו שאמר רבא שבת צ"ה ב' ורב אסי שם צ"ו א', וגם אפשר שזה בכלל מה ששינו פ"ב מ"ב בכדי סיכת קטן ורביעית דהיינו שמקבל כדי סיכת קטן או רביעית, ובמוציא משקה אינו מקבל שיעור זה, לפי שנחסר והולך.

ואאמור"ר הכ"מ שם כתב דמיירי כשהגיטרא יכולה לקבל רביעית, ורק מלא המשקין אינה יכולה לקבל, והיינו דקמ"ל דבנתרועעה טהורה, וזה רק מדין אין שירים

לשירים, ולפ"ז כלי שלם העשוי למשקין אע"פ שאינו מקבל משקין במלואו טמא, כיון שמקבל כשיעור גיטרא, דהיינו רביעית לסאה, מיהו עיקר הדין מחודש למיזל בתר כל הכלי, אע"פ שמקבלת רביעית, והרי אם נשבר החלק הרעוע ונשאר רק רביעית, הו"ל גסטרא ראויה לקבל טומאה, ונמצא שהנוסף מגרע, שו"ר בספר שם שהלחץ על המים מרחיב הסדקים ואינה מקבלת כלום, ורק בלא לחץ מקבלת רביעית, שו"ר בספר מרן זללה"ה ס"ו סק"ה שכתב כע"ז, וביאר דכיון שכשימלאוהו משקין יתפרק כולו, לכן אין משתמשין בו כלל אפי' לאוכלין, ובאמת הנוסף מגרע כחו של הרביעית שמקבל, ולפ"ז אין חלק בגיטרא שלא נתרועע, אלא שהרעוע מחזיק רביעית, ולא שייך לומר דל הרעוע מהכא וישאר רביעית.

ועדיין הלשון צ"ב דקתני אע"פ שהיא מקבלת אוכלין, וטפי הו"ל למימר אע"פ שמקבלת משקין כשיעור ששינו פ"ב מ"ג, מ"מ כיון שנתרועעה טהורה, ומה ענין להזכיר האוכלין, אם גסטרא עשויה רק למשקין, (ומרן זללה"ה אזיל קצת בשיטת הר"ש, ולע"כ).

באיזה גיטרא מיירי

ואם נימא דהכא מיירי בגסטרא שנטלו אזניה והכלי שלם עדיין, וכדמסיים עלה איזוהי גסטרא, ומתפרש דגם בניטלו אזניה לחוד הוא בדין זה, דסו"ס מיחזיא כשיירי כלים, וכשנוסף החסרון שנתרועעה נטהרת כשאינה מקבלת משקין, ניחא דמיירי בגסטרא שלא נטהרה כדן שברי כ"ח, כיון שהכלי עדיין שלם, ואם לא נתרועעה אפי' ניקבה במוציא משקה טמאה שדינה ככלי שלם, ואם נתרועעה נטהרת כשאינה מקבלת משקין, ולפי שאין שירים לשירים, כלומר דבכלי שהוא כבר שירים אין השיעור בחצי קב גורגרות אלא במשקין, א"נ עפ"מ ש"הר"ש והרא"ש דכיון

שניטלו אזניה אינה מטלטלת ממקום למקום, וא"כ מה"ט משתמשין בה שימוש גסטרא לקבל משקין.

ולפ"ז י"ל דבגסטרא דעלמא דהיינו שברי כ"ח שנטהר הכלי בשבירתו, ומק"ט מכאן ולהבא מדין גסטרא כשייחדו להשתמש בו, בזה אף להר"ש נטהר בנקב כמוציא משקה, והכא מיירי בגסטרא שניטלו אזניה וכיו"ב, שאין דינה כשברי כלים, ולא נטהרה בשבירתה, דכלי בלי אזנים כלי גמור הוא, [ובכל הכלים הוא נשאר בטומאתו, ולא רק בכ"ח ע"י ס"א סק"ח], ואפ"ה נתחדש כאן שבתרועעה שיעורה במשקין, ואע"פ שאינה עומדת למשקין, מ"מ אם אינה ראויה למשקין מפני שנתרועעה טהורה, אע"פ שמטלטלת בחצי קב גרוגרות, (ואאמור"ר הכ"מ שם פירש כונת הר"ש בניקבה למעלה מרביעית, דומיא דסיפא דחידודין, ועפ"מ"ש לעיל דדוקא בנתרועעה משערין במשקין בכולה, ולא ברביעית לחוד, ע"ש, וכע"ז פי' במשנה אחרונה, ולע"כ).

אבל הדברים מחודשים, דמה ראה התנא ליתן שם גיטרא לכלי שאינו בדין גיטרא, ולפרש אח"כ דמיירי בסוג אחר של גסטרא, טפי הול"ל חבית שניטלו אזניה שנתרועעה כו', [ויש ליישב דעד השתא קתני החרס, וכאן בא לשנות שהיא שלימה אלא שנשברה והיא בגדר שירים, ולכן קרי לה גיטרא], ובתוספתא נמי קתני לה בתר דין גסטרא שנשברה ומקבלת על דפנותיה שלא אמרו שירים לשירים אלא שירים לכלים, וש"מ דבדין סתם גסטרא מיירי, ע"י לעיל סק"ג, [מיהו למש"כ שם בהוספה י"ל דהתוספתא נמי קיימא על מתני' בנתרועעה].

והרמב"ם וכן הרא"ש מפרשים שניטלו אזניה היינו מראש החבית עד האזנים, דכ"ז שרוב הכלי קיים אינו בגדר גסטרא, וה"ה דמתפרש כן בניטלו אזניה לחוד, דהיינו

עם חלק הדופן שהאוזן מחוברת לו, דכיון שנעשה נקב גדול כזה נטהר החלק העליון, ונקבע דין הכלי בחלק התחתון לחוד דהיינו שולי כלי חרס, והחלק העליון דינו כחידודין, וכן בנסדקו אזניה שבתוספתא או נסדקה למטה מאזניה, מתפרש שבמקום הסדק המשקין יוצאין, ובטל שם כלי ממנו, [שוב נתחדשו בזה דברים בביאורי המשניות, וע"ע בהוספה לסוסק"ו].

פרק ד' משנה ג'

ו. שם מ"ג איזוהי גיטרא כל שניטלו אזניה, פי' עד היכן היא גיטרא אפי' רק ניטלו אזניה, והנה סתם גיטרא מתפרש בכלי חרס שנשבר שבר המטהרו, שנתקיים בו ואותו תשבורו, ומ"מ נתחדש בקרא דוכל כלי חרס שמקבל טומאה מכאן ולהבא אם ייחדו להשתמש בו, וזהו דין גסטרא שנטהר במוציא משקה כדאמר שבת צ"ה ב', וכאן נתחדש דבניטלו אזניה לחוד ג"כ נעשית גסטרא, ולכאורה ה' נראה שאינה נטהרת מטומאתה בנטילת אזניה, דסו"ס נשאה כלי שלם, לא מיבעיא להר"ש דמשמע שלא ניקבה או נסדקה במקום שניטלו אזניה, אלא אפי' נימא שנעשה נקב במקום אזניה, מ"מ עדיין רובה שלם, וקמ"ל דמ"מ חשיב כשירים לענין שאם נתרועעה ואינה מקבלת משקין טהורה, מיהו כבר כתבנו לעיל סק"ה דקשה לומר שהתנא חידש כאן דין גיטרא שאינה בדין שברי כ"ח, ויש לפרש כמ"ש בתוספתא דמיירי כגון שנסדקה במקום שניטלו אזניה, ובכ"ה ג נטהרת כדין שברי כ"ח, שנתבטלה חשיבותו הקודמת, ובתוספתא הלשון כל שנסדקו אזניה ואפי' אחת מהן, נסדקה למטה מאזניה אע"פ שאזניה קיימות הר"ז גיטרא, ואם מתחלה עשאה בלא אזנים [כ"ה בר"נ גאון שבת ובהגר"א], נדונית כחבית, לכאורה ר"ל אע"פ שנסדקה במקום שרגילין לעשות אזנים אינה נעשית גסטרא ע"ז, דאל"כ פשיטא שדינה כחבית, דאטו כלי

באור, עבוד רבנן היכירא שלא יטמא בית הפך, קמ"ל דהכא הכונה לטמא את הכלי באורין של החידודין, להכי קתני כנגדו, מיהו נראה דיותר מדויק לשנות כנגדו מטמא באור, כיון שהחידוד אינו אור אלא אור שכנגדו, ורק במקום שאין נאות לשנות כנגדו שונה אור, כמו בית שקעו של נר שאין מתאים לשנות כנגדו.

שם וכל שאין מקבל עמה בזיתים מטמא במגע כו', לכאורה נראה דמיירי דוקא כשהחידודין מקיפין סביב דומיא דרישא, אלא שיש ריוח ביניהם כמוציא זית, ולכן מטמאין במגע כדין יד, אבל אם חידוד אחד יוצא, אינו בדין יד, דסתמא עומד לינטל, כדלעיל מ"א.

היתה מוטה על צדה כמין קתדרא

שם היתה מוטה על צדה כמין קתדרא כו', פי' דמיירי שמקבלת על דפנותיה ושוליה יחד, דמתחלה כשהיתה שלימה היו הדפנות שבצד השני מכריעות ועומדות על שוליה, ועכשיו כשנשבר צד אחד, הרי הדופן השני מכריע את השולים, ונמצא החבית מוטה על צדה ודופנה ושוליה נוגעין בקרקע, והיא מקבלת בדופנה ושוליה יחד, וקמ"ל תנא שמשערין בקבלת זיתים באלכסון, אע"פ שהחידודין מיושרין, וביושבת על שוליה היו מקבלין זיתים, או איפכא, אפ"ה אזלינן לפי קבלתה בצורה זו, ולא אזלינן בתר צורת הכלי המיושר, לא בשוליה ולא בדפנותיה.

וכעת ראיתי בספר אאמו"ר הכ"מ ס"ג ס"ק כ"ב שיש חידוש בחידודין יוצאין שחלק מהנקב נטפל לכלי, אע"פ שבהמשך הוא מתרחב ומוציא זית, ובנקב שבדופן הכלי אם הוא מוציא זית הרי תחתיתו צר מעט ואפ"ה הוא מצטרף ובטל שם כלי ממנו ולמעלה, וכאן דנו את החידודים כשפת הכלי, ששם השיעור כנפגם ברוחב זית באמצעו, אבל אם יש בחידוד גובה זית יתכן שדינו כנקב

בלא אזנים אינו כלי חשוב, ובתוספתא ה"ו בשולי הקרפאות כו' קתני שנסדקו מלמעלה ומקבלין כשיעור מלמטה, ולמדנו מזה דבהכי מיירי כל עניני גסטרא, ועי' לקמן בהוספה סוס"ק זה.

היו בה חדודים יוצאין

שם היו בה חדודים יוצאין כל המקבל עמה בזיתים מטמא במגע כו', פי' כ"ח שנשבר ויוצאין בשפתו חתיכות חרסין חדין, והם מקיפין את השפה סביב, [ואפשר דנקט לה גבי ניטלו אזניה, שאז בסתמא חידודין יוצאין], אם החידודין סמוכין זל"ז והריוח פחות ממוציא זית הר"ז כגוף הכלי ומטמא באור, ואע"פ שהגסטרא עצמה שיעורה במוציא משקה, מ"מ להתחבר לשולי הכלי שמקבל משקין סגי במוציא זיתים, דסו"ס כלי קיבול הוא, והיינו מקבל עמה שמלבד קבלת המשקין שבה, מקבל עמה בזיתים.

מיהו לשון המקבל עמה צ"ב, דודאי אם חצי זית נמצא בתוכה שוב לא יצא בנקב שבין החידודין, והול"ל כל שאינו מוציא זיתים, ואפשר שבא לומר דהיינו דוקא כשאין נקב אחר באותו גובה בחבית, דבעינן שבגובה זה תקבל זיתים בכל החבית סביב, וזה אם נפרש כל המקבל על הנקב שבין שני החידודין שיוצאין, אבל בפשוטו כל המקבל קאי על כל השטח של החבית בגובה זה, ולא על חידוד מסוים, ויש לפרש שכאן ביאר התנא דשיעור זיתים רק בגלל שמקבל עמה, מיהו בתוספתא קתני מקבל עמה במים, ועי' להלן ע"ד התוספתא.

שם מטמא במגע, לכאורה כאן מיותר ד"ז, והול"ל רק שכנגדו מטמא באור, ושוב אצ"ל במגע.

שם וכנגדו מטמא באור, בעלמא קתני באור סתמא, אלא שמצינו לקמן פ"ה מ"ג דאינן מטמאין באור ר"ל שאם נטמא התנור

בתוך הכלי, אע"פ שבתחתית הנקב צר, ע"ש, ולע"כ.

בדברי התוספתא כל המקבל עמה במים

בתוספתא קתני כל המקבל עמה במים, ופר"ש דמיירי בעשויה למשקין, ולכאורה זהו לשיטתו לעיל מ"ב שיש דין גסטרט לאוכלין, ומפרש מתני' בעשויה לאוכלין, אבל למ"ש הרמב"ם והגר"א שטומאת הגסטרט היא רק למשקין, א"כ מאי מהני מה שהיתה מעיקרא לאוכלין, סו"ס השתא למשקין קיימא, ואם מהני ליטפל לכלי כזה שטומאתו משום משקין, במוציא זיתים, א"כ השתא נמי נימא הכי, [מיהו אם נימא דגיסטרט משמשת גם לאוכלין, אלא שצריך שתהא ראויה למשקין, יש לישב קצת עי' להלן], גם צ"ב מהו ענין מקבל עמה במים, הרי רק כלי שלם מקבל מים, וכל סדק משהו מוציא מים, וא"כ החידודים שיוצאין לא יתכן שיקבלו מים, ואם הכלי אינו מוציא מים, א"כ לא שייך לומר כל המקבל עמה במים, הרי זהו גוף הכלי השלם, ולא שייך לומר עליו שמקבל עמה, הרי זהו גוף הכלי וגם אם סדוק כולו כך מטמא באויר.

ויתכן שט"ס הוא בתוספתא וצ"ל זיתים במקום מים, וביאר התנא דאע"פ שעיקרה למשקין מ"מ שיעור החידודין הוא בזיתים, והמעתיק תיקן מים משום דקשיא ליה מה ענין זיתים אצל משקין, ומיושב בזה ג"כ מ"ט לא קאמר כל המקבל עמה משקין, ומשמע דמים לאו היינו משקין, ואינו בדין לחלק בזה, דראוי לילך לפי המשקין של הכלי, [עי' לעיל פ"ג מ"ב ובמש"כ ס"ב סק"ה], ואי גרסינן זיתים ניחא שקרוב למעתיק לטעות בין זיתים למים, והשתא הויא הבריייתא כמתני', אלא שפירש התנא דמשערין בזיתים אע"פ שעיקרו למשקין, וצ"ע, - לשון בשעה שהוא מערה לתוכה משקין לא נתפרש, אא"כ נימא דבעשויה למשקין קאמר, עי' בסמוך.

מיהו אכתי יש לשאול בכלי שלם העשוי למשקין שנטהר בכונס משקה, וניקב עליונו בכונס משקה אם מק"ט באוירו העליון, כמו כאן בגסטרט דאזלינן בתר חידודין שאינם מוציאין כזית, או"ד הכא מיירי בעיקרו לאוכלין, אלא שלענין גסטרט בעינן גם שיהא ראוי לקבל משקין, אבל כלי שעשוי מתחלה למשקין לא יטמא החלק שאינו ראוי לעיקר תשמישו, ולפ"ז יש לקיים שפיר ע"ד פי' הר"ש.

- הוספה -

פ"ד מ"ב גיסטרט שנתרועעה כו', בכל דוכתא מתפרש גיסטרט שברי כלי חרס, כדלעיל פ"ב מ"ו שבת צ"ה ב', אבל במשנה זו יש כמה הוכחות שאינה מתפרשת כפשוטה, אלא איזוהי גיסטרט כל שניטלו אזניה, ולכן שינה התנא לשונו דקרי ליה החרס במשנה א' ובפ"ג, והשתא קרי ליה גיסטרט לומר דמיירי בכלי שלם שנשבר ממנו חלק, כגון שניטלו אזניו או יותר מזה, ולהכי קתני שנתרועעה ולא קתני שניקבה במוציא משקה, שבוז עדיין מק"ט ע"י שיניח גיסטרט תחתיה, ואפי' ניקבה בכונס משקה י"ל דלא חשיבא שירים כיון דחזיא לאוכלין, ואפשר לתקנה, אבל בנתרועעה בטל שימוש משקין לגמרי, וכיון שיש לה שני חסרונות שהיא כבר שבר כלי בגלל שניטלו אזניה, וזה מונע טלטולה כדרכה, וגם נתבטל ממנה שימוש משקין ע"י הריעוע, הו"ל שירים לשירים.

ולפ"ז ניחא מה שהוצרכו לטעמא דאין שירים לשירים, ולא אמרו מפני שאין אומרים הבא גיסטרט לגיסטרט, וגם בגמ' אמרו זה כטעם בפ"ע, ולא הביאו מתני' דאין שירים לשירים, ולפמשנ"ת הרי בנתרועעה אין שייך להביא גיסטרט, ובגיסטרט שבגמ' לא שייך להזכיר שמקבלת אוכלין, דקודם שניקבה ג"כ לא קיימא לאוכלין, [אא"כ נימא דאגב משקין משמשות לאוכלין, עי' להלן].

לאשמועין דמתחלה בלא אזנים טמאה, וחידוש זה איצטריך רק בנתרועעה, וכיון דע"כ ארישא קאי, אין דוחק לומר שרק לענין נתרועעה הדין כן.

שם היו בה חידודין יוצאין כו', צ"ב אהיכא קאי, דהא גיסטרא שניטלו אזניה בלבד, אין חידודין יוצאין בה, ולעומת זה היו בה חידודין יוצאין מתפרש בחבית שנשברה, ואם חוזר לחבית הול"ל חבית שנשברה והיו בה חידודין יוצאין, ומדקתני סתמא ש"מ שהוא חוזר לגיסטרא, והיינו שהדבר מובן שגיסטרא היא שבר כלי, ודוחק לומר שכעת חוזר התנא לגיסטרא דעלמא, כיון שלא הוזכרה כאן כלל.

וע"כ צ"ל דשם גיסטרא כולל כל מיני שברים, ובנתרועעה הדבר תלוי באזנים, [ואפשר שיש עוד שברים דומים לזה לחשבה כשירים], ומוסיף התנא שאם הגיסטרא נשברה באופן שחידודים יוצאים, ולא מיירי בנתרועעה שהרי מקבלת מתחת החידודין וחשיבא כלי, ולפ"ז מתחת החידודין נשאר שיעורה בגורגרות לר"ש, אבל בחידודין לכו"ע שיעורה בזיתים, דבאמת ה' מקום לומר שמקום החידודין אינו כלי, דסתמא אין משתמשין שם, וקמ"ל דחשיב כלי, מיהו אין לזה מעלת חבית ששיעורה בגורגרות, כיון שאין זה השימוש הרגיל, אלא שלפעמים משתמשין בה לאוכלין ולכן חזר דינה כסתם אוכלין, ולא כאוכלין של חבית.

ולפ"ז נמצא פי' המשנה כהר"ש דמיירי בגיסטרא ששיעורה באוכלין, אלא דלא מיירי בגיסטרא של כלי שנטהר מכח שבירתו, אלא בכעין זו שניטלו אזניה, או בשבירה דומה לזו, ולפ"ז לא למדנו ממתני' דכלי שעשוי רק למשקין, וניקב בכונס משקה למעלה מרביעית, שיטמא מן הנקב ולמעלה, דהכא מיירי בכלי העשוי גם לאוכלין, דהיינו חבית.

והנה סתם חבית שנשברה ונעשית גיסטרא נטהרת ומק"ט מכאן ולהבא ע"י ייחוד [ו"א גם בלא ייחוד], אבל כאן מיירי בגיסטרא שלא נטהרה כלל, דנטילת אזנים אינה מטהרת ורק ע"י הריעוע היא נטהרת, ומיושב בזה שמפורש במשנה דלא מיירי בגיסטרא דעלמא, דלא מיירי כשייחודה לשימוש גיסטרא, של תחת הכלים המנטפין, שאין דרך לייחד חבית לכך, וסתמא קתני גיסטרא כזו שנתרועעה וממילא היא עדיין טמאה בדין כלי.

שם מ"ג איזוהי גיסטרא כל שניטלו אזניה, פי' איזוהי גיסטרא דאיירינן בה במ"ב דבעינן דוקא נתרועעה כל שניטלו אזניה, דכיון שאינה ראויה ליטלטל הרי כשנתרועעה דמיא לחבית שנתרועעה ואינה ראויה ליטלטל בחצי קב גורגרות, ואמנם א"צ אזנים דוקא לטלטלה, כדחזינן בתוספתא דבעשאה מתחלה בלא אזנים נידונית כחבית שלמה, אבל מ"מ יש כאן פגם לשימוש טלטול החבית, וכשנוסף לזה רעוע שאינה ראויה למשקין הו"ל שירים לשירים, אבל נקב לחוד לא משוי לה כשירים, דאע"פ שצריכה תיקון, מ"מ חבית בריאה היא, ובכה"ג סגי בשימוש אוכלין שבה, אע"פ שניטלו אזניה, דכ"ה פשטות הדברים דחבית שיעורה בגורגרות היינו אפי' ניטלו אזניה, דסו"ס חבית שלמה היא.

ולפ"ז הא דשברי כלי חרס שיעורן במשקין, וכלשון התוספתא פ"ב ה"ג גיסטרא שיעורה במשקין, לא איצטריך לאשמועין במתני', דכיון דלא קיימא לאוכלין כלל, א"צ בזה לטעמא דאין שירים לשירים, אלא דבמציאות לא חזיא.

ואין דוחק לפרושי איזוהי גיסטרא רק על גיסטרא שנתרועעה, דע"כ מיירי הכא רק בחבית, שאין דין אזנים אלא בחבית שהיא גדולה, ובודאי גיסטרא שבגמ' מיירי בשברי כלי, וכאן מבואר בתוספתא דאיצטריך

מיהו יתכן שאפשר לקיים הדין כמו שנקטו הגר"א והאחרונים לדחות ראית הר"ש ממתני', וזה תלוי אם נרצה לקיים דמתני' כוללת גם דיני כלי חרס שנשבר כולו, שגם שם נאמר דין חידודים דמתני', ובתוספתא לפנינו משמע שבעשויה למשקין שיעורה במים, [ומ"ש שם הוא הדבר ארישא קאי שדין מוטה על צדה כיושבת על שוליה בזיתים], אא"כ נגרוס זיתים במקום מים כמשנ"ת בפנים, וצ"ע.

שם היתה מוטה על צדה כמין קתדרא כל המקבל כו', לכאורה בחבית שניטלו אזניה, וכל שבר כיו"ב, אין החבית נוטה על צדה בגלל זה, וע"כ מיירי בנשברה הרבה עד שמוטה על צדה, ואם נפרש התוספתא דבעשויה למשקין אין החידודין מצטרפין לכלי, ע"כ מיירי הכא בשרובה שלימה, ואעפ"כ מוטה על צדה.

ויפה העיר הר"ב נ"י דקמ"ל שאין מיישרין אותה לישב על שוליה כדמעיקרא, דכיון שעכשיו עומדת מעצמה על צדה, דנין אותה כפי מה שמקבלת כעת, ולא כפי מה שקיבלה מעיקרא, כיון שצריכין לסמוך אותה שתקבל כך.

- עד כאן -

שם שולי קורפיות ושולי קוסים הצידונים

ז. **שם** שולי קורפיות ושולי קוסים הצידונים כו' טמאין שלכך נעשו מתחלתן, כלי שלם שיש לו חידוד בתחתיתו פשוט שהוא טמא, וחשיב כלי קיבול עם תוך, כדאשכחן בכלי שרת פסחים ס"ד א' שלא הי' לבזיכין שולים שמא יניחום ויקרש הדם, אבל הכא דמיירי בשולי הכלים שנשברו ונשאר רק השולים, הר"ז חידוש גדול לומר דמהני מה שנעשו לכך מתחלתן, הרי השימוש שהיה להם מתחלתם אינו מועיל לסופן, דלשימוש גסטרא צריכין סמיכה כמו כל כ"ח שנשבר.

ולכאורה הי' נראה מזה דהא דבעינן בעלמא פ"ב מ"ב יושבין שלא מסומכין, היינו מפני שהו"ל ככ"ח שטהר שעה אחת, דכיון שמכח שיירי הכלי השלם, אינו ראוי לקבלה, בטל ממנו שם שיירי כלים, והו"ל כחסר תיקון נוסף, משא"כ בהני שלכך נעשו מתחלתן, אין חסרון בהתייחסות לכלי השלם, כיון שבשלימותו ג"כ הי' צריך סמיכה, (דבפשוטו אינם משמשיין מה ששימשו בשלימותן, ולכן קשה לומר שממשיך לנהוג בסמיכה שנהג בהם כשהיו שלימים, ולכן אינו משליכו מפני חוסר סמיכה, שאינו מרגיש בו שבר גרוע, דמסתברא שבטל שימושן הקודם).

בענין שולי מחצין שבתוספתא

ויש לעי' מ"ש שולי קורפיות משולי מחצין כו', ששנינו בתוספתא פ"ז ה"י שהם טהורין, ורק בשפן וקרקסן ועשה מהם כלים נחלקו ר"מ ורבנן אם מק"ט מכאן ולהבא, ומשמע שאינם ראויין לקבל מפני ששוליהם עגולין, ואמאי הרי כיון שלכך נעשו מתחלתן ראוי שיקבלו טומאה בלא שיפוי כלל, ואולי יש להוכיח מזה ששולי המחצין יש בהם שקע לתוכן, כענין חקק מושב שעושים לכוסות של כסף בר"ש פ"ב סוף מ"א, ואינו עשוי לקבל כלל כשהם שלמים, וכן עיקר כמשנ"ת לקמן סק"ז [וענין החקק שבשולי מחצין יתכן שהשולים שוקעין לתוך הכלי, אי נמי שהשולים ישרים אלא שהדפנות מאריכות למטה מן השולים, וממילא נוצר מקום הראוי לקבלה בתחתית המחץ].

ולפ"ז יש לפרש מה ששנינו בתוספתא שם וקרקרות הכלים ודפנותיהם מאחריהם (וברמב"ם מאחוריהם) אין ממלאין בהן כו', דהיינו שהשקע בשולים ובדפנות מאחורי הכלי לצד פנים, שלא נעשו לקבלה כלל, ובזה מיושב הא דקתני סתמא דקרקרות הכלים ודפנותיהם אינם בדין כלי, ובתור הכי קתני שברי כלי חרס שמקבלין אפי' כל שהן

החסרון מפני שאינם יושבין שלא מסומכין וכפי' הר"ש, [ועמש"כ ס"א ס"ק י"ב], מיהו בפשוטו מגופת החבית מקבלת מעט, ולפי מה ששינונו דלענין קידוש סגי במקבלין כל שהן, ע"כ שהחסרון שאינה עשויה לקבל כלל, והתקנה דקתני היינו שעשאה ככלי חדש דומיא דשפן וקרקסן, וערמב"ם פ"ו מפרה ה"ג ד', והתם נמי בשולי שאר כלים אע"פ שמקבלין אינם בדיון כלי עד שיעשה בהם מעשה שיחשבו כלי מחדש, וכדקתני בשולי מחצין ג"כ כהאי לישראל, ונחלקו ר"מ ורבנן לענין קבלת טומאה בכלי חרס, אבל לענין שאר דיני כלי מודו דמהני.

ולפ"ז יתכן דר"מ דמטמא שולי מחצין ששפן ועשאן כלים, היינו דוקא הני שאינם שברי הכלי הראשון, דמעיקרא לא הי' מקבל במקום זה כלל, ולכן הוא נראה ככלי חדש, וכדמהני לשולי כלי עץ, אבל כל שהוא שיירי הכלי הראשון כיון שנטהר אין לו טומאה לעולם, אבל אין נראה כן אלא דאף בשולי כלי אחר שנטהר מהני שפן וקרקסן לר"מ, כיון שא"צ להגיע לחשיבות הכלי הראשון, אלא יש לו טומאה עצמית, ורבנן סברי דכ"ח גרע בזה משאר כלים, דסו"ס ניכר שזה שברי כלים, ואין חשיבות לכלי כזה, מכיון שטהר שעה אחת, ואפשר דר"מ לשיטתו שא"צ צירוף לכבשן לגמ"מ דכ"ח, ולכן מהני שפן וקרקסן, אבל מהא דאמרי רבנן טעמא דטהר שעה אחת, משמע קצת דבהא פליגי, ואמנם גם ר"מ מודה לכל זה וכמשנ"ת לעיל סק"א, אבל כאן פליגי אם בשיפוי לחוד נעשה ככלי חדש.

ומהא דקתני שפן וקרקסן בין בשולי מחצין ובין בשולי כלי עץ ועצם וזכוכית, וכן שנינו בפרק ל' מ"א בשולי קערה ואסקוטלא של זכוכית, וכל הני יושבין שלא מסומכין כשהם שלמין, וסתמא הכי הוא גם כשנשברו, אלא שלא נחדש בהם דין שברי כלים כמשנ"ת לעיל ס"א סק"ח, למדנו שהשיפוי והקירטוס לעשותן כלים, ולא ליישר מקום

ממלאין בהן כו', וה"נ תניא בתוספתא ידידים פ"א ה"ד, ולא פירשו מ"ש רישא ומ"ש סיפא, ולעיל פירשנו דברישא מיירי באינם מקבלין בלא סמיכה או תיקון של שפן וקרקסן, והדברים סתומין, אבל למש"כ י"ל דהיינו דקתני מאחריהן, דמיירי בבית קיבול שמאחורי הכלי בשוליו ובדפנותיו, שאינם עשויין לקבל כלל, ורק ע"י השיפוי והקרקסן משוי להו כלי, וש"מ דשולי המחץ דמו להו שיש להם שקע בתחתיתם, [וחבית דפונה בשולי המחץ פ"ב מ"ג יתפרש לפ"ז שנתנוה באותו שקע להיות לו לדופן, ואפשר דדוקא כשכפויה על פיה באותו שקע].

ולפ"ז יש לפרש גם מה ששינונו ידידים פ"א מ"ב אין נותנין לידים לא בדפנות הכלים ולא בשולי המחץ ולא במגופת החבית, דכולהו מיירי אפי' בכלים שלמים, ומיירי בשולי הכלים ודפנותיהם מאחוריהם, דהיינו שיש שקע שמקבל מבחוץ, ואינו כלי כיון שלא נעשה לקבלה, דהא לא הוזכר לשון שברים כלל, מיהו ה"ה בשבריהן כיון שאינם מקבלין כדרכן, ובתוספתא קתני שברי כלי חרס שיש בהם כדי קבלת רביעית נוטלין מהם לידים, וא"כ הו"ל לפרושי דרישא מיירי באין מקבלין רביעית, אבל למש"כ ניחא, דבאמת בשברי כ"ח נוטלין בדפנותיהם ובקרקרותיהן אם מקבלין רביעית, אפי' שיירי כלי גדול שאינו מק"ט אלא בלוג, אבל לענין נט"י סגי במקבל רביעית, ולקדש בו סגי במקבל כל שהוא, כבתוספתא כלים פ"ז ה"י, ומתני' מיירי בהני שאינם עשויין לקבל כלל, דומיא דמגופה שעשויה לכפותה על פיה, מיהו הא דקרטסן ושפן מיירי בשבריהן של אלו שמתקנן שיוכלו לישב על פיהם ושוליהן למעלה.

מידה מצינו בחולין ק"ז א' דמגופת חבית שתקנה נוטלין ממנה לידים, ופי' תו' שם שתקנה שתקבל שלא בסמיכה, כי המגופה עגולה ואינה מקבלת, ודייקו מדקתני לה בהדי דפנות הכלים ע"ש, וא"כ יש לפרש שבכולם

מושבם, וזה מסייע לפרש כמש"כ דשולי מחצין ואינך, מיירי ביושבין שלא מסומכין, אלא שלא נעשו לקבל.

ודאתאן עלה כל כלי חרס שנעשה מתחלתו עם חידוד מלמטה ונשבר מק"ט אע"פ שאינו יכול לישב שלא מסומכין וכדקתני בתוספתא בהדיא שולי הקרפאות ושולי הקיסום הצידונים וכלי חרס ששוליו חדים כו' טמאין שלכך נעשו מתחלתן, הרי מבואר שד"ז הוא בכלל כלי חרס ששוליו חדים, ואין סיבה להוציא מחצין ופחתין מן הכלל, ולמש"כ נתיישבו הדברים.

אחי"כ ראיתי בספר אאמו"ר הכ"מ ס"ג ס"ק כ"א שכבר ביאר עיקר הדברים הנ"ל, ועי"ש עוד, ושם הביא מהר"ש פ"ל מ"א שפירש שולי אסקוטלא שמקבלין מאחוריהן וע"ז קתני קירטסן או שפן טמאין, ועי"ש במשנה שאסקוטלא כטבלה, וכבר הביא מזה המ"א סי' קנ"ט סק"ג דלא מיירי בשברי כלים וכ"כ בבהגר"א שם, ולע"כ.

בתוספתא שולי הקרפאות כו'

ח. **תוספתא** פ"ג ה"ו שולי הקרפאות כו' וכדברי ר"ג הכוז וקוד הבבלי שנסדקו מלמעלה ומקבלין כשיעור מלמטה כו' טמאין שלכך נעשו מתחלתן, לא נתפרש היכי דמי ובמאי פליגי, ומצינו פט"ז מ"א קוד הבבלי שכשנחלק לשנים נשאר בטומאתו, ושם מיירי בכלי עץ וכאן בכלי חרס כמש"כ הר"ש שם, ואם נימא שקוד הבבלי יש לו שני רגלים, וכשנחלק לשנים ונשאר בדין כלי, הרי הוא מק"ט, י"ל שאז אינו יושב שלא מסומך, דהיינו שיש לו שני בית קיבול מלמטה וקיבול אחד משותף למעלה וננסדק היינו שנחלקו לשני כלים, וכל חצי נשאר בשלימותו, אלא שהוא צריך את המושב של החצי השני כדי לסמכו, וסבר דכל חצי נדון לעצמו וחשיב שלכך נעשה מתחלתו, כיון שלא נשבר בכלי הזה, אלא שחסר לו את הכלי השני לסמכו,

ורבנן דפליגי עליה אפשר דסברי כר"י פט"ז מ"א שכל אחד דינו ככלי שלם בפ"ע ואפי' בכלי עץ טמא, א"נ רבנן ס"ל דלא חשיב לכך נעשו מתחלתן, כיון שמתחלה הי' עומד מכח שני רגלים, ועכשיו כל חצי אינו עומד בפ"ע, אבל קשה שלא הוזכר כאן שנחלק לשנים, אלא שנסדק, וצ"ע.

שם שולי כלי עץ כו' קרטסן שפן ועשאן כלים ומקבלין כל שהן טמאין, בכל הני לא נתחדש דין שברי כלים לטמא, ולכן צריך לשופם ולקרטסן לעשותן כלים חדשים, ושוב אין שיעור לקבלתן, שזה נאמר רק בשברי כ"ח שמק"ט מכח הכלי השלם, ור"מ ורבנן נחלקו בכ"ח שנטהרו אם נעשין ככלים חדשים ע"י שיפוי וקירטוס, וכמשנ"ת בזה לעיל סק"א, ועי' פ"ז ה"י דליחשב כלי לכו"ע מהני, ורק לקבלת טומאה נחלקו, שו"ר בספר אאמו"ר הכ"מ ס"ג ס"ק כ"א שפירש שולי כלי עץ בבית קיבול שבשוליהן כשהן שלמין, וכמש"פ בשולי מחצין.

פרק ד' משנה ד'

ט. **שם** מ"ד כלי חרס שיש לו שלש שפיות, הלשון מבואר שאין כאן אלא כלי אחד, ויש לו שלש שפות סביב לפי הכלי, שאם יש כאן ג' כלים הר"ז ענין לטבלה שהיא מלאה קערות פ"ב מ"ז, וכל כלי ודאי נטמא בתוכו, והגדון אם השני נטמא מן הראשון, ומשנה זו מפורשת שאם הפנימית עורפת הכל טהור, והיינו מפני שהשפות החיצוניות של הכלי הם בדין גב הכלי, ואין כ"ח מיטמא מגבו, ואם נטמא תוכו כולן טמאין, דכולן גבו של הכלי, והגדון אם משפת הכלי החיצונה מיקרי תוך הכלי, או שאין שום טומאה אלא מתוכו של הכלי ממש.

ולמדנו במתני' דאע"פ שהכלי מקבל מן השפה הפנימית לחוד, מ"מ אם החיצונה עורפת הכל טמא, דמיקרי תוך הכלי, אע"פ שעדיין זה באויר של שפת הכלי השניה

והפנימית, דמ"מ תוך שפת הכלי החיצונה הוא וג"ז מיקרי תוכו.

ונחלקו ר"י ורבנן אם בשלשתן שוות הפנימית עיקר, או דשתים החיצוניות גוברות על הפנימית, וקובעין שתוך הכלי מתחיל מן החיצוניות, כמו שבעודפת החיצונה גוברת, ה"ה דבשוות יש כאן ג' כוחות חלוקין מהיכן מתחיל הכלי, דהא ניכר שהם שפתותיו של הכלי, ומן השפה ולפנים מיקרי תוכו, והשפה הפנימית אינה מבטלת שם שפה מן החיצונה.

ופבר ר"י דחולקין את האמצעית, דכיון שכל שפה מושכת לצדה, ושתים הפנימיות מבטלות את החיצונה, ושתים החיצונות מבטלין את הפנימית, לכן חולקין את האמצעית, שחצי הדופן כבתוך הכלי וחציו כשפת הכלי, ומסתברא שחלוקה זו מדרבנן היא, דלא מסתבר לומר באמצע הדופן, שחציו תוך וחציו גב.

היכי משכח"ל טומאה ע"ג השפה האמצעית

ויש לעי' היכי משכח"ל טומאה ע"ג השפה האמצעית, הרי גם בכלי שיש לו שפה אחת הנוגע ע"ג שפת הכלי אינו מטמא, דלא מיקרי תוכו אלא מן השפה ולפנים, וכלשון התוספתא פ"ג ה"ו מן השפה הפנימית ולפנים טמא הימנה ולחוץ טהור.

ואפשר אולי ללמוד מזה שהנוגע באוכלין שנמצאין בתוך הכלי אע"פ שנגיעתו בשוה עם השפה, מ"מ כיון שמגעו במה שנמצא בתוכו מיקרי נופל אל תוכו, וא"כ השרץ הנוגע באויר שבתוך הכלי, אע"פ שלא נכנס מן השרץ בפנים, מ"מ נגע בתוכו של הכלי מיקרי וטמא, ולפי צד זה ניחא שהשפה הפנימית וחצי האמצעית דינם כאויר שבתוך הכלי, אבל הדברים מחודשים וצריכין ראייה.

ומשכח"ל נמי כגון שהשפה עשויה בעיגול או בחוד שמשפע ויורד, ויש אויר כעין חריץ בין השפות מפני השיפוע של ראש

השפה כזה (ציור ג), ונגע שרץ בתוך החריץ, א"נ כגון שיש נקב בשפה דחשיב כתוכו לכו"ע אם החיצונה עודפת, וה"ה הכא בשוין לר"י, וכל שנכנס שרץ בעומק החריץ הר"ז כנכנס בתוכו ומטמא באויר.

שו"ר בספר אאמו"ר הכ"מ ס"ב ס"ק י"ג נתבארו הדברים, ועי"ש משנ"ת בדעת הרמב"ם.

היו שתי שפות בלבד, נראה דמודה ר"י שהכל טהור, דודאי שפה הפנימית עיקר, ורק כשהשתים גוברים על הפנימית ס"ל דחולקין את האמצעית, - היו ארבע אפשר דאמצעית כולה כלפנים, מיהו בהיו חמש או יותר מסתברא שרק השתים הפנימיות כפנים, שאין להחמיר מדרבנן יותר, וגם אפשר דבטלה דעתו ולא מיקרי תוכו טפי משתי שפות, אע"פ שבחיצונה עודפת אפי' טובא הכל טמא.

כ"ח מאימתי מק"ט משיצרפו בכבשן כו'

י. שם כלי חרס מאימתי מק"ט משיצרפו בכבשן והוא גמר מלאכתו, בתוספתא פליג ר"מ ואמר משנגמרה מלאכתו, ולא נתבאר האם הגמ"מ הוא קודם הצירוף בכבשן או אח"כ, דאם אחד מהן מאוחר הול"ל עד שתגמ"מ ומשיצרפו בכבשן או עד שיצרפו ומשתגמ"מ, ומלשון המשנה והיא גמ"מ יש לדייק שאע"פ שיש גמר שעושין לאחר הצירוף, מ"מ כבר נעשו כלים בצירוף לחוד, ולפ"ז למדנו שנגמרה מלאכתו דר"מ הוא לאחר הצירוף, וכן פי' הרמב"ם, אבל הגר"א מפרש איפכא משיצרפו בכבשן ובתנאי שהצירוף נעשה לאחר הגמ"מ, וה"ק ובתנאי כשהיא גמ"מ, ולאפוקי אם הצירוף נעשה קודם גמ"מ, ולפ"ז דר"מ קודם לרבנן, (ועב"מ ע"ד א' שמחליקין ומייבשין קודם הכנסה לכבשן, וא"כ נפ"מ דר"מ בהני שמחוסרין פתיחה, עי' להלן).

בסוגיא דביצה ל"ב א'

ובביצה ל"ב א' אמרו דלר"מ אין פוחתין את הנר מפני שהוא עושה כלי, אבל לרבנן עשיית הכלי היא בצירוף בכבשן, ועדיין אין הדבר ברור אם הנר דמתני' מיירי קודם צירוף או אחר צירוף, דרש"י ור"ח פירשו קודם צירוף, ומבואר מזה כפי' הגר"א דגמ"מ דר"מ קודם לרבנן, והרמב"ם פי' דמיירי לאחר צירוף, ולרבנן הנר כבר כלי קודם פחיתתו.

ובירושלמי מבואר דגמ"מ דרבנן בנר הוא קודם הפחיתה, ולכן מתיר רשב"ג לפחות את הנר כמו שמתיר באלפסין עירניות, אבל בתלמודן לא התיר רשב"ג בנר אלא באלפסין, ובירושלמי ג"כ יש מקום לדחוק דמיירי רק באלפסין, ולא דמי לנר דמתני', אבל פשטות הירושלמי כפי' ר"ח דכל כלי חרס הסתומין שוין, לרבנן מק"ט קודם פתיחתן, ונר ואלפסין שוין.

ובתלמודן אמרו דמאן דאסר נר כראב"צ דגמ"מ הוא בפתיחת הכלי הסגור, ורשב"ג דשרי סבר שכבר נגמ"מ קודם לכן, ומזה מוכח דגמ"מ דר"מ לאחר הצירוף, אבל לפ"ז לא נתפרש מה שאלו למאי חזי, הרי כבר נשלם הכלי כולו, והרי רבנן סברי שכבר נשלם קודם לכן, ומה שייך לשאול למאי חזי.

ואפשר לומר דנר מיירי קודם הצירוף, וגמ"מ דכלי חרס פעמים לפני הצירוף ופעמים לאחר הצירוף, ובנר גמ"מ קודם הצירוף, ובאלפסין הגמ"מ לאחר הצירוף, דהיינו פתיחת הנר והאילפס ותיקונו מלבד הצירוף, מיהו יותר מיושב לומר דלכו"ע אין טומאה בכ"ח קודם צירוף, ומ"מ ס"ל לרב יוסף שרק לר"מ וראב"צ חשיבא פחיתת הנר עשיית כלי, כיון שכלי סתום אינו מק"ט, ואמנם הנר גם לאחר פחיתתו אינו מק"ט קודם צירוף, מ"מ כיון שזהו המעשה שעושהו כלי לבסוף, חשיב נמי השתא כשפוחתו שעושה כלי.

ובזה מיושב הא דרשב"ג מתיר רק אלפסין ולא פחיתת הנר, דבאמת הנר מיירי קודם צירוף שאין פחיתתו גמ"מ, אבל מ"מ זה בשלבי עשיית כלי, משא"כ באלפסין שכבר נגמ"מ לגמרי קודם פתיחתן, ומה שאר"י בלישנא קמא דמתני' ר"מ היא, היינו בהא דקתני מפני שהוא עושה כלי, אבל אה"נ דאף לרבנן אסור, כדחזינן בבריתא דרשב"ג דמודה בנר שאסור, אלא דלשון מפני שהוא עושה כלי נאות יותר לר"מ דס"ל שעשיית הכלי תלויה בפתיחתו, א"נ לר"מ שעשייתו בפחיתה לאחר צירוף, יש לגזור יותר בכל פחיתה אף שקודם צירוף.

העולה מהאמור, דלכו"ע אין כ"ח מטמא קודם צירוף, ולרבנן אף כלים שפוחתין אותן לאחר צירוף מק"ט משיצרפו, שהפחיתה הזו אינה מלאכה, [ובסברא צ"ב מ"ש ממישקל אקופי מגלימא שבת ע"ה ב' דחייב משום מכה בפטיש, ואפשר דחשיב שחסר מלאכה גמורה, ולכן לא חשיב מכה בפטיש, ומ"מ לא חייב משום בונה כיון שכבר נגמ"מ, ואי מיירי קודם צירוף ניחא שלא נגמ"מ], ולר"מ שהפחיתה גמ"מ אינו מק"ט עד הפתיחה.

באלפסין עירניות נתחדש דאע"פ שלא נפחתו מעולם מ"מ חשיבי כלים להציל בצ"פ, שהרי לבינה אינה מצלת כדאמר זבחים ג' ולראב"צ החידוש גדול יותר דאע"פ שאינם מק"ט מצילין באהל המת, דנהי דלא נגמ"מ לטומאה, מ"מ כלי הוא.

מיהו לשון הגמ' מיושב יותר אם ר"מ אזיל בתר פחיתה וגמ"מ בין קודם צירוף בין לאחר צירוף, ממה שאמרו עד כאן לא קאמר ר"מ התם אלא דחזי לקבולי ביה מידי, ובשלמא אם מיירי קודם צירוף שייך לומר לקבולי ביה מידי, אבל אי מיירי לאחר צירוף א"צ הסבר מ"ש מהתם, הרי הכלי כבר שלם, ברם גם בדברי ראב"צ אמרו לשון זה, ואיהו

מיירי לאחר גמ"מ, דלרבנן מק"ט קודם פחיתה, ולראב"צ רק לאחר פחיתה, וע"כ צ"ל שלמדו מדראב"צ דס"ל כר"מ דאזלינן בתר גמ"מ אף קודם צירוף, וע"ז הקשה אביי דליכא למילף נר מינה.

ולפ"ז צ"ל שיש טומאה לכלי חרס גם בלא צירוף בכבשן ולא מיקרי כלי אדמה, כיון שעשוי מטיט שעושין ממנו חרס, כמו שביאר הרמב"ם בפ"ב מ"א דכלי נתר אין מסיקין אותן בכבשן, ועי' בזה לעיל ס"א סק"ד, ומצינו ביצה ל"ד א' שקדירה חדשה נעשה גמ"מ שלה בהיסק ראשון שמבשלין בה ע"ש, וער"ש הנדמ"ח במתני' שהקשה ע"ז מהא דפ"ג מ"ב דנר של אדמה שהוסק פיו בפחילה טהור, ומשמע דכל שלא הוסק מיקרי של אדמה, ועתו"כ שבר"ש פ"ה מ"א, דג"כ נראה בדברי ר"ע דכלי חרס אין מק"ט בלא היסק באור לכו"ע, ולא מסתבר דאתיא דלא כר"מ, [ואפשר דמדרבנן מטמא ר"מ כנפחת קודם צירוף כיון שזהו גמ"מ לאחר צירוף, והדברים מחודשים], וער"ש פ"ה מ"א תוספתא בדר"מ דבעינן היסק בתנור, וכן שנינו בפרה פ"ה טובל ולן על הכבשן, ומבואר שקודם לכן לא נטמאו ברשות ע"ה, ונתבאר בספר אאמור"ר הכ"מ ס"ג ס"ק כ"ג כל השיטות בביאור הסוגיא בביצה.

ואפשר דיש ליישב דבאמת ר"מ וראב"צ מיירו לאחר צירוף בכבשן, והקשו בגמ' מ"ט חשיבא פחיתה הכלי גמ"מ, הרי עדיין לא נשלם תיקונו בפחיתה לחוד, וע"ז תירצו דחזי לקבולי ביה פשיטי, ולכן חשיב גמ"מ, אע"פ שאינו עומד לכך, עד שיתקנו תיקון גמור להדליק בו ולבשל בו, והתירו פחיתה שהיא כעין שבירה, ודומיא דשובר אדם את החבית וקרע עור שע"פ החבית, שהיא שבירת קלקול אלא שראויה לו למה שהוא צריך בה כעת ליו"ט, ואמנם ודאי אפשר ליתן לתוכו שמן, אבל אינו עומד לשמן במצב זה עד שישלים תיקונו, ומ"מ חשיב

גמ"מ לאנוחי ביה מידי או פשיטי, והא דקאמר ע"כ לא קאמר ראב"צ התם היינו דקאסר בפחיתת אלפסין עירניות, ועדיין אין מיושב הא דאמרינן ע"כ לא קאמר ר"מ התם, והיכא אשכחן ליה דאמר דסגי בפחיתה לקבל טומאה, הרי י"ל משתגמר מלאכתן לגמרי, וי"ל דאה"נ אבל העמיד דבריו ע"ד רב יוסף שלמד מכלי חרס לנר, וה"ק אפי' תימא דבכלי חרס סגי לר"מ בפחיתת הכלי אכתי בכ"ח למאי חזי, ועדיין צ"ת.

[שוב] נראה עיקר דאין כ"ח מטמא בלא צירוף כבשן, ור"מ מצריך גמ"מ לאחר הצירוף, ורבנן סברי שהצירוף הוא גמ"מ, ומה שמשלימין בידים לאחר הצירוף, הוא סתימת עראי כמגופת החבית ולא חשיבא עשיית כלי, וכע"ז פלוגתא דראב"צ ורבנן, ובירושלמי נראה כל"ב דרב יוסף, ורשב"ג מתיר פחיתת הנר ופחיתת אלפסין חירניות ביו"ט כרבנן דראב"צ.

והנה באלפסין חירניות נראה שהם סתומות, מדמצילות בצמיד פתיל, ומ"מ חשיב כלי לרבנן, כיון שהמכסה והכלי כשני כלים שסתומים בטיט וכיו"ב דמו, וכמו שמגופת חבית מותר לפתחה בשבת, כך מותר לרשב"ג לפתוח אלפסין אלו ביו"ט, ומשמע שהנר ג"כ סתום כמו האלפסין, והיינו דמדמי להו בגמ' וא"כ גם ר"מ דמצריך גמ"מ בכ"ח, היינו פתחתו.

והקשו בגמ' בשלמא אלפסין חירניות מתחלה סתומין לגמרי והפתחה עשאתן כלי, אבל נר מתחלה ראוי להדליק בו, או שיכניס שמן או פתילה במקום הנקב של פי הנר שדולקת הפתילה שם, א"נ כל נר יש בו נקב קטן, ופחיתת הנר הוא הרחבת הנקב, וזהו ששאלו למאי חזי פי' איזה כלי נעשה ע"י הפחיתה טפי ממעיקרא שהי' ראוי לנר, ומשני שע"י הרחבת הפתח ראוי לקבל בו פרוטות, כדתנן פ"ג מ"ב רא"א כדי לקבל פרוטות.

ובשמי"ק ביצה שם הביא מירושלמי שכמו שמסיקין האלפס וכיסויו יחד, כך נבראו שמים וארץ יחד, וזה מתפרש כאלפסין חירניות, שהם מחוברין בהיסקן ועומדין להתפרק, ובנר דקתני לשון פחיתה ולא לשון פתיחה משמע שפתוח מעט, ורוצה להרחיב פתחו לנקותו וכיו"ב, וע"ז הקשו למאי חזיא הרחבה זו שתחשב כלין].

מהא דשנו בתוספתא דשבת פי"ז ודביצה פ"ג הא דאלפסין חרניות בתר קורעין עור שע"פ חבית, משמע דמיירי בסגירה עראית, ואם הי' אפשר לפרש שיש בהם מאכל ופוחתין אותן להוציאם, הי' מיושב ההיתר דרשב"ג טפי, אבל מהא דקתני טהורות במשא

הזב מבואר שאין בהם מאכל, וכן פשיטות הגמ' שאמרו חזי למינח ביה מידי, ולא אמרו שיש בו אוכלין או שמן.

ברשב"א ותו' רי"ד ביצה ל"ב א' פירשו דת"ק דראב"צ נמי ס"ל כראב"צ שא"צ צירוף בכבשן, ועדיפי מיניה דס"ל שכבר נעשה כלי קודם פתיחתו ולראב"צ רק לאחר פתיחתו, ובאמת מבואר במתני' דראב"צ מטהר טפי מת"ק, אבל לא יתכן לאוקומי כולהו תנאי דבחירתא דלא כהלכתא, וע"כ מוכח מזה או דמיירי לאחר היסק בכבשן, או דלראב"צ דאזיל בתר פתיחה, יש לאסור פחיתת הנר גם קודם היסק, אע"פ שאינו מק"ט עי"ז.

סימן ד

בפרק חמישי

ובתוספתא קתני בהדיא תנור של בנות תחלתו בכל שהוא ושייריו ברובו שרמ"א תחלתו ארבעה ושייריו ארבעה, ומפשטות הגמ' נראה דשיירי גדול דוקא, אבל לפי גרסת התוספתא הי' משמע דתנור של בנות של ג"ט ושייריו ברובו, ומ"מ העיקר כמבואר בגמ', וכ"מ בזר זהב על התוספתא פ"ד ה"ו.

שם ושייריו ברובו, פי' בגמ' דקאי אשיירי תנור גדול, מיהו לאו תנור גדול הרבה אלא שרובו הוי פחות מד' כגון תנור שבעה, והשתא מה שאמרו בד"א בגדול קאי שפיר גם על שייריו ארבעה דקאמר ר"מ, אלא שזה נאמר על תנור גדול שמיעוטו נשאר ובהו השיעור ארבעה, אבל תנור פחות משמונה שייריו ברובו ואפי' פחות מארבעה, ובהו פליגי אר"מ, ולכן כללוהו בהדי תנור קטן, אע"ג דמיירי בתנור מארבעה ועד שמונה, מ"מ הוא קטן כלפי הגדול דרישא דמודו ביה רבנן לר"מ ששייריו בארבעה.

והא דקים להו לרבנן דברובו סגי אפי' פחות מד', י"ל שלמדו כן משברי כ"ח דמרבין להו מקרא דוכל כלי חרס, ומזה למדו טומאת גיסטרא, ולמדו לתנור ג"כ שיעור כזה, [ועי' לקמן סק"ג ד"ה שם מתקיף], מיהו בתנור גדול ששייריו ארבעה, אפשר דמסברא ידעין ששיעור גדול כזה חשוב תנור, וגם אין בו חסרון דשברי כלים, כיון שהוא כבנין במחובר שנשבר חלק ממנו, ואינו ככלי תשיש שהשבור פגום יותר, - יעוי' לקמן ס"ה סק"ג דדין שיירי תנור ברובו הוא דוקא בנשבר לאחר שהוסק, וצ"ע בר"ש פ"ה מ"ז, עי"ש.

א. **פ"ה מ"א** תנור תחלתו ארבעה ושייריו ארבעה דר"מ, לשון תחלתו נאמר כלפי שייריו, אבל לא מיירי בתנור שעוסק באמצע בנינו, שהרי כבר הסיקו לאפות בו סופגנין, ואין דרך להסיקו באמצע עשייתו, ולכן יש לפרש תחלתו כלפי שייריו, ובאמצע עשייתו אפי' הוסק י"ל שאינו מק"ט [מיהו אם הוסק לצורך אפייה כבר נגמ"מ אלא שרוצה להוסיף עליה], וצ"ע ברמב"ם, ואפשר דלהכי קתני משתגמר מלאכתו דכל שהוא דקתני היינו בשל בנות שנגמ"מ בשיעור זה, מיהו עיקר מתני' אסיפא קאי איזהו גמ"מ, ובגמ' העתיקו משתגמ"מ קודם ושייריו ברובו, לומר דכ"ש דקתני היינו שנגמ"מ בשיעור זה, ואינו עומד להשלימו.

שיעור ארבעה הוא בגובה, שיש בו מקום לגחלים ולהדביק פת בכתליו, ואם יש בו גובה ד"ט הוא משמר חומו וראוי לאפייה, ולפ"ז אין מקום להצריך רוחב דע"ד דלא מצינו שיעור כזה בתנור, ואין לחדש כן, וצ"ע בלשון הרא"ש גבי שייריו, עי"ש.

שם ושייריו ארבעה, קמ"ל דאפי' תנור תשעה שנשבר רובו ונשאר ארבעה מק"ט, ובתנור שבעה אם לא נשאר ארבעה אע"פ שנשאר רובו טהור.

שם וחכ"א בד"א בגדול, שיש דין ד' בתחלתו ובשייריו כשנשאר מיעוטו, אבל בקטן תחלתו כל שהוא, ופי' בגמ' טפח, דכל שהוא דקתני היינו שאין לזה שיעור, אלא שהוא ראוי לשימוש, ובמציאות קים לגמ' דפחות מטפח אינו ראוי כלום, ומה"ט פשיטא לגמ' דשירים פחות מטפח טהור, כיון שאינו ראוי לכלום.

מטלטלין האידנא כיסויי דתנורא, וער"ש פ"ה מ"ה.

ב. **שם** איזוהו גמר מלאכתו משיסקנו כדי לאפות בו סופגנין, פשטות הדברים שתנור חדש לא נצרך בכבשן תחלה, אלא מביאין מבית האומן כעין כלי חרס גדול בלא שולים, שמייבשין אותו היטיב באופן שהוא מתקיים ככלי אדמה להעבירו ממקום למקום, ואח"כ מחברין אותו במקומו בטיט, ומסיקין אותו באור, וכיון שבלא"ה מסיקין אותו באור, אין טורחין להסיקו שתי פעמים.

והראיות לזה מדתנן לקמן מ"ד שהסיקו בבית האומן טמא, ומשמע שזה מאורע שמסיקין אותו בבית האומן, ואם מצרפין אותו שם בכבשן היינו היסקו, ואין לומר שהנודן על הטפילה שלו, שהרי מתני' מייירי בתנור גופיה בלא טפילה, ועוד דכיון דחזינן שהדליקה שנפלה עושה היסק ש"מ דבהכי סגי, אלא שהדליקה מאחוריו וסתם היסק מתוכו, ועוד תניא פסחים כ"ו ב' תנור שהסיקו בקליפי עולה חדש יותץ וישן יוצן, ואם כבר צירפו לחדש בכבשן וההיסק הזה רק לצורך הטפילה, א"כ א"צ לנתץ רק את הטפילה ולא את התנור, וכ"כ תו' שבת קכ"ה א' ששברי תנור חדש שלא הוסק אינם ראויים כלל, והיינו מפני שעדיין הוא טיט ולא חרס, ועי' לקמן סק"ד שכך מתפרש בתו"כ שבר"ש סוף מ"א וכ"ה ברבב"ד שם, וכן שנינו תענית י"ט א' צאו והכניסו תנורי פסחים בשביל שלא ימוקו, והיינו מפני שהם של טיט והגשמים ממחין אותן, ויש לדחות שהיו בדין כלי אדמה, ומ"מ חזינן שקובעין אותן בקרקע קודם היסק, וכ"מ ברמב"ן עה"ת שהחידוש בתנור שעשוי מטיט ומסיקין אותו במחובר ודינו ככלי חרס, ואע"פ שאין מצרפין אותו בכבשן, עי"ש.

עוד ראי' מלקמן פ"ו מ"ג שמסיקין מירוח הטיט כדי לבשל כו' והטיט נמרח לח,

עיקר מה ששנה התנא שייריו ארבעה הוא לומר דלא סגי בפחות מזה, אבל לא ס"ד כלל ששייריו יצטרכו יותר מד', שאין תועלת יותר בתנור חמשה וששה, ולכן אע"פ שהוא מיעוטו פשוט דסגי בד"ט, כמו שפשוט דבתנור עשרים סגי בעשרה, ומזה גופא יש ללמוד דלרבנן בשיירי תנור שבעה סגי בשלשה ומחצה ומשהו, שהרי כבר ראינו דיש מקום לומר דשירים עדיפי.

ומה"ט מיושב כפי' ר"ש דר"מ לקולא, ולרבנן בתנור תשעה שיעורו בארבעה, ומיושב נמי הא דאמרי בד"א בגדול, כיון דגדול משמונה שיעורו בארבעה, וסיפא דשיעורו ברובו מייירי בקטן דהיינו משמונה ועד ארבעה, שבוה שיעורו ברובו, וכן הוכיח הר"ש מהא דאמרו רובו דטפח למאי חזי, ש"מ שאם הי' חזי למידי הי' מטמא גם בפחות מטפח, כיון דלעולם שירים עדיפי, וכ"ד הרמב"ם והגר"א.

כתב הר"ש דהא דגדול שיש בו ג"ט אינו מק"ט מדין קטן, דהיינו שיעשנו לשימושי תנור קטן, לפי שצורת תנור קטן שונה מתנור גדול, ונמצא שמפני רחבו וצורתו אינו ראוי לשימושי תנורים של קטן, והכי מסתברא שתנור של בנות שונה מכל תנור, אבל נראה שגם אם היו דומין זל"ז, מ"מ כיון שמשמש לצרכי אפיית פת בטלה דעתו, ולמסתר או להוסיף קאי, ולא מבטלין שימושי אפייה שלו מפני שיכול להעבירו לתינוקות, דסו"ס אינו עומד לכך.

תנור עשוי כקדירה שאין לה שולים, ורחב מלמטה ומיצר כלפי מעלה, ופתוח מלמעלה להדביק הפת, או להכניס הצלי, כענין משלשלין את הפסח בתנור, ולמטה פתח קטן בצדו להכניס העצים, ומכסין אותן מלמעלה בדף ומדביקין הדף בטיט כשרוצים לשמור חומו זמן מרובה, כההיא דביצה ל"ט ב', דשרקין ליה בטינא, ובשבת קכ"ב א' כמאן

וכן מתפרש בפ"ה מ"ח ט' י' י"א דבכולהו ההיסק בטיט לח שמירחו, ואח"כ הסיקו.

וביאור הדברים דצירוף שבכבשן אין האש נוגעת בכל כלי, אלא התנור מוסק ע"י עצים שבצדו וממלאין אותו סדרים כדתנן פרה פ"ה מן הסדר הראשון והשני והשלישי, וכבשן חומו רב מאד ובכח זה נצרפין כל הכלים, אבל היסק תנור הוא באש עצמו וזה יותר חזק מצירוף כבשן, ונתעוררתי לזה, והיינו דתנן פ"ג מ"ב ושל אדמה שהוסק פיו בפתילה טהור, אבל הוסק כולו באש כשל פתילה טמא, וכן ליבון קדירה ריקנית באש ביצה ל"ד א', ולכן שיעור ההיסק של תנור שונה משל כלי חרס, ועי' תוספתא פ"ד ה"ט הובא לקמן ק"ד דפליגי תנאי אם כלי חרס שנצרף ועשאו תנור וטפלו בטיט, אם צריך היסק לסופגנין, ועי' זבחים צ"ו א', מבואר דהיסק תנור מועיל ככבשן, מיהו צ"ב בסוטה ט"ו ב' שכלי חרס שנתאכמו חוזרין ומתלבנין בכבשן האש, וצ"ב איך הכבשן מחזירן לליבונן, וכ"מ בתוספתא שבר"ש פ"ב מ"ו שהכבשן מלבין את החרס, ובע"ז ע"ו א' כתבנו דלשון ליבון מלשון צירוף ולא דוקא צבע לבן אלא שנטהר מכל סיג, וצ"ע בזה.

ונחלקו ר"י ורבנן בשבת קכ"ה א' ולקמן בתוספתא שבר"ש סוף מ"ד ובמ"ו בדין תנור שהסיקוהו קודם שנגמ"מ, דלר"י אין לו דין תנור אם הסיקו קודם שקבוע במקומו בקרקע, ולרבנן אפשר להסיקו אף בתלוש, והיינו עובדא דתנור שהסיקוהו בבית האומן שאז הוא תלוש, ור"י אמר בתוספתא שחכמים טיהרוהו, ולכונ"ע לאחר שהסיקוהו במחובר אם נתלש מק"ט, שאין תלישתו נתיצה, כמבואר בשבת שם.

ולפ"ז למדנו חידוש גדול שתנור מטמא בתוכו, אע"פ שאין לו שולים, ואינו ראוי לקבל, (אא"כ ידביק בדפנותיו או שיניחנו ע"ג קרקע), ואמנם גם כשאופין בו מדביקין

הפת בדפנותיו, מ"מ בצירוף הקרקע יש כאן כלי, אבל כשהוא תלוש אין כאן כלי קיבול, וגרע מסילונות וכיו"ב בפ"ב מ"ג, ומ"מ מיקרי כלי ואם נפל שרץ לתוכו אע"פ שנכנס בזו ויצא בזו התנור טמא, וכן התנור מטמא אחרים באופן זה, מיהו זהו חידוש מיוחד בתנור שטימאתו תורה אע"פ שאינו מקבל מכח קיבולו, רק נדבק בדפנותיו, ובשאר כלי חרס לא מיקרי כלי קיבול עי"ז, ולקמן ס"ק י"ז כתבנו שאם הרחיק הדפנות מן הקרקע מיקרי תנור רק כנגד הדפנות, ושרץ שבשוליו לא מיקרי בתוכו, ובזה מיושב טפי שטומאתו גם בתלוש, שהרי השולים אינם חלק מהתנור.

וי"ש להסתפק אם מהני חיבור התנור בטיט לאבן תלושה, לר"י, או דבעינן דוקא חיבור לקרקע, דבתוספתא שבר"ש סוף מ"ו תניא ומודה ר"י לחכמים בתנור שנתנו ע"פ הבור או ע"פ הדות ונתן שם אבן ומרחו בטיט מן הצדדים שהוא טמא, והר"ש שם לעיל מיניה כתב מחובר לקרקע או לאבן עבה, ומבואר דס"ל דחיבור לאבן ג"כ מהני, אבל לשון התוספתא ומרחו בטיט מן הצדדין מתפרש יותר שמרחו לבור בטיט, דאם עיקר חיבורו לאבן, א"כ הבור כולו מיותר, אבל במירחו לבור יש חידוש דכיון שהבור סתום עם התנור, הרי האבן התלושה שבבור מצטרפת וחשיב שהתנור ניסוק מקרקע הבור, וכ"כ בבהגר"א על התוספתא שחבר התנור לקרקע, ואצ"ל אם מירח האבן לבור דהו"ל בור עצמו, אבל אכתי לא שמעינן במירח האבן לתנור ולא לבור מאי, דהא הו"ל אבן תלושה, ולקמן ס"ק י"ז כתבנו דבתוספתא פ"ה ה"א משמע כהר"ש.

ונראין הדברים שאם הניח תנור ע"ג קרקע וצידדו באופן שנקבע במקומו, חשיב ג"כ כמחובר לר"י, וכמו שהמצדד את האבן חייב משום בונה לענין שבת כדאמר שבת ק"ב ב', ה"ה שהמצדד את התנור נעשה מחובר, כדחזינן בנתנו ע"פ הבור שאם הוא

מאבן אחת נאמר לשון שבירה], ומייתי מטמאים יהיו לכם דמרבא אפי' תלוש, ומפרש דבהיסק שני מודה ר"י שאפי' תלוש מטמא, וערמב"ן עה"ת, ואף לרבנן עיקר תנור מחובר הוא, ולכן צריך ריבוי לתלוש שאע"פ שאין לו שולים קבועין מיקרי כלי, בין בעתיד לחברו ובין בנתנו ע"ג האבן, אבל אם הי' כתוב רק שתנור טמא הוה מוקמינן ליה בתלוש, ולא מחדשינן טומאה במחובר.

שם מחלוקת בהיסק ראשון אבל בהיסק שני אפי' תלוי בצואר גמל, אמר עולא והיסק ראשון לרבנן אפי' תלוי בצואר גמל, ביאור הדברים דסתם תנור מדביקין אותו לקרקע בטיט, ונעשית הקרקע שוליו, ונותנין שם עצים להסיקו, וכאן נתנו ע"פ הבור ואין קרקעית הבור ראויה ליקרא שולי התנור כיון שהיא בעומק ואם מסיק מלמטה אינו ניסוק מלמעלה, ונתן אבן תלושה בבור ומסיק ע"ג האבן ועי"ז התנור ניסוק למעלה, וקסבר ר"י דלא מהני האבן לחיבורו של התנור, ולרבנן א"צ חיבור, אלא בכל מקום שהוסק טמא, ואפי' הוא מטלטל ממקום למקום, וכדתנן כלים פ"ה מ"ד דהוסק בבית האומן טמא, אע"פ שאין לו שום זיקה לשום קרקע.

לשון אפי' תלוי בצואר גמל, בא לומר אפי' תלוי באויר גבוה רחוק מן הקרקע, וגם מטלטל ממקום למקום ע"י הגמל, והיינו שחיבר חוט לתנור ותלאו בצואר גמל, רחוק מצוארו מעט, והסיק אש למטה ונתחמם התנור מכח האש עד שראוי לאפות בו סופגנין, ומשל בעלמא הוא שאין דרך לעשות כן, אלא לומר שא"צ שום חיבור, אלא הואיל והוסק מ"מ טמא.

ובאמת א"צ היסק שני כלל, אלא לומר שאפי' אינו משמש עם הקרקע, אלא תלוי באויר וכך מסיקין אותו, מק"ט, אבל היסק ראשון לרבנן צריך בשביל גמ"מ, ומהני

קרוב לרצפת הבור ומסיק מלמטה והוא ניסוק מלמעלה טמא, וש"מ דבהנחה ע"פ הבור נעשה כמחובר, ואמנם אפשר לומר דהיינו דוקא כשנכנס בעומק קצת ונתפס בדוחק בין כותלי הבור, אבל אין מקור לזה אלא בכל ענין שקבוע כאן ומתיישב בטוב ע"ג קרקע הו"ל כמחובר, אפי' בלא טיט, ואם ניסוק כך מק"ט לר"י, שו"ר שכ"כ מרן זללה"ה בס"ז ס"ק כ"א, ולשון רש"י שבת קכ"ה א' שיהא קרוב להיות מחובר.

ומה"ט מיקרי תנור כלי קיבול, מפני שסתמו מונח ע"ג קרקע, ושימושו עם השולים שהיא הקרקע, ולכן גם קודם שהניחו מיקרי כלי, אבל משום הדבקה על דפנותיו לחוד לא הי' נחשב לכלי קיבול, שאין כאן תוך שמקבל אלא דופן שנדבקין אליו, וגרע מקבלת כלי פשוט, מיהו יש תועלת בדפנות סביב לשמור החום ובזה עדיף מפשרו כלי חרס, שו"ר שא"צ את השולים לקבלתו, וטומאתו מפני דפנותיו לחוד.

ג. **שבת** קכ"ה א' דתנן נתנו ע"פ הבור או ע"פ הדות ונתן שם אבן כו', יעוי' בפרש"י, ולפי' ר"ח והרמב"ם וכדמוכח בכלים פ"ז מ"א מתבאר שהנדון אם התנור כמחובר לקרקע הבור, ובזה אמרו שאם הוא מסיק מלמטה והתנור ניסוק מלמעלה חשיב שפיר קרקע הבור כרצפת התנור, ואין מגרע אם הוסיף אבן תלושה בקרקעית הבור, אבל אם נתן האבן בבור להגביה קרקעיתו ומסיק רק ע"ג האבן, לא מהני להחשיב התנור כמחובר לקרקע עי"ז, וחכ"א הואיל והוסק מ"מ טמא, דא"צ מחובר כלל, וכגון שהוסק באש שיכולין לאפות סופגנין בתנור.

שם ובמאי קמיפלגי בהאי קרא תנור וכירים יותן, מדלא כתיב ישבר כמו בכלי חרס, ש"מ שתנור בנאוי ע"ג קרקע, וכל שבירה שלו נקראת נתיצה, [נתיצה נאמר על פירוק מחיבור, כמו ונתצתם את מזבחותם, ומצבה

טומאה בהיסק ראשון, אבל לכאורה הכונה שברי תנור שכבר הוסק, אלא שלא הוסק במחובר, אבל שברי תנור חדש שלא הוסק כלל לכו"ע לאו כלים חשיב, וכמו שתירצו תו' ד"ה בשעושיין, וישן במציאות קאמר ולא בהלכות טומאה, שו"ר שכבר כ"כ מרן זללה"ה בכלים ס"ז ס"ק כ"ד.

ד. ר"י סוף מ"א תניא בתו"כ תנור שומע אני בין חדש בין ישן כו', תוכן הדברים דר"א סבר דתנור שחיברו בטיט בקרקע וראוי לשימוש אע"פ שעדיין לא הוסק, הרי הוא מק"ט, כיון שכבר נקרא תנור ועומד לשימוש, ול"ד לכלי חרס שצריך לצרפו קודם השימוש, כיון ששם השימוש אינו מצרפו, אבל תנור ששימושו ע"י היסק הרי נגמרה מלאכתו לשימוש בהכנתו ככלי אדמה, וכמשנ"ת סק"ב, וכשירצה לאפות בו מסיקו וממילא גם נגמ"מ, וא"צ להקדים היסקו לפני השימוש, והיינו דקא"ר"א מה כ"ח משנגמ"מ אף תנור משנגמ"מ, ודחה ר"ע דלא דמי שבכ"ח כבר נגמרה כל מלאכתו, אבל בתנור עדיין צריך להסיקו אלא שא"צ שיהא ההיסק בהכנת התנור, אלא בשימושו.

והשיב ר"א דאעפ"כ ראייה גדולה היא, וצ"ב מה הראיה, הרי באמת לא דמי ואם רוצה לומר מסברא דסגי בזה שמוכן לשימוש, מה למד מכ"ח לתנור, וצ"ל דכיון שהפסוק מתפרש תנור וכירים של הכלי חרס שנאמר בתחלה, דכתיב וכל כלי חרס אשר יפול מהם אל תוכו וגו' תנור וגו', הרי"ז מתפרש בהדיא על הכלי חרס דרישא, ולכן סבר ר"מ לדמותו לענין גמ"מ, דכיון שהתנור כבר מוכן לשימוש מכא מלאכתו, אין לחדש ולהצריך בו שישתמש בו תחלה, שהרי כ"ח נטמא קודם השימוש, ודכוותיה בתנור, [שו"ר ביבמות מ"ו א' דכללא הוא בדעת ר"א שדינן אפשר משא"א, עיי"ש].

אפי' בצואר גמל, וכדתנן בכלים פ"ה מ"ו וחכ"א הואיל והוסק מ"מ טמא.

וי"ש כאן חידוש דר"י למד מיותן שהתנור מחובר, ואפ"ה ס"ל שתלישתו מחיבורו לאו נתיצה היא, שהרי מק"ט בתלוש, וי"ל דכיון שתלשו שלם לא מיקרי יותן, וזה נלמד מטמאים הם, אבל מ"מ לא שייך להזכיר לשון נתיצה בדבר שאינו בנוי, וערמב"ן עה"ת בזה.

וי"ש לעי' מה מועיל ההיסק השני במחובר לר"י הרי כבר הוסק קודם שנגמ"מ, ואפשר דאה"נ דסגי בחיברו לקרקע, וא"צ לחזור ולהסיקו, וקמ"ל רק שאינו מק"ט בתלוש מכא ההיסק, ולאפוקי מרבנן.

שם מתקיף לה רב אשי א"ה אדמיפלגי בשברי תנור ליפלגו בתנור גופה, נראה דרבא סבר דתנור גופיה אף לר"י נקרא כלי, שהרי הוסק וראוי לשימוש תנור, ואע"פ שלענין טומאה אינו כתנור דקרא, אבל לענין מוקצה אין חילוק איך הוסק בהיסק ראשון, כיון דסו"ס שניהם ראויין בשוה, אבל לענין שברי כלים כמו שבכלי חרס בעינן שברי כלי שהי' מק"ט, אבל מכיון שנטהר שעה אחת שוב אינו מק"ט לעולם, עי' לעיל ס"א ס"ק י"ח ביאור הדברים, עפמשנ"ת בספר אאמו"ר הכ"מ, עי"ש, וה"נ הכא אין דין שברי תנור לר"י כיון שלא הי' לו טומאה מעולם, ובזה אזלינן לענין שבת כפי גדרי טומאה, כיון דדין שברים חידוש הוא, ודוקא בדמיקרו מנא שרי.

ואפשר דרב אשי סבר שאם אזלינן בתנור שלם בתר המציאות, ראוי לומר כן גם בשברי התנור, ואם אזלינן בשברי התנור בתר דיני כלי, ראוי לומר כן גם בתנור שלם לר"י, אבל סברת רבא מובנת שפיר, וכמש"כ, ויש ללמוד מכאן דתנור חשיב כלי, אף כשהוא מחובר, דהא מדמינן להו לענין מוקצה, מדין דחשיב מנא.

בתו' ד"ה בשברי הקשו מ"ט נקט תנור ישן, ומשמע שהבינו דר"ל תנור שכבר קיבל

כתב דמספק"ל אם מצרפין התנור תחלה קודם ההיסק, ובמהדו"ב פירש שצריך היסק גם אם צרפוהו תחלה בכבשן, ועפ"ז הוסיף כן בביאור התו"כ, ולפמ"ש"כ אתיא כמ"ש הר"ש במהדו"ק שאין מצרפין אותו תחלה בכבשן, וכמשנ"ת, ועי' ראב"ד בתו"כ שפי' כמ"ש"כ, וכ"נ ברמב"ן עה"ת שהתנור בנוי מטיט ולא מחרס שנצרך עי"ש.

וביאר הר"ש בד"ה משיסקנו, שלכך צריך בתנור עוד היסק לאחר הצירוף בכבשן כדי לחבר הטפילה לתנור, והדברים מחודשים דבפשוטו אין דין טפילה בתנור כלל, שאם הי' צריך תנור עבה יותר היו עושין אותו מתחלה עבה, ודין תנור של התורה הוא בלא טפילה כלל, אלא שאם חיבר לו טפילה היא נעשית כמוהו, וכמו חבית שנתרועעה וטפלה בגללים פ"ג מ"ד שהם נעשים כגוף החבית לחבר החרסים, כך הדין בתנור שצריך לגרור הטפילה, שהיא שומרת על התנור שלא יחשב כנתון, אבל אין דין טפילה מעיקר התנור כלל, ואף החיבור בטיט לקרקע אינו מעכב בעיקר דין תנור כמשנ"ת לעיל סק"ב, תדע דתנן פ"ג מ"ו הנוגע בטיפולו של תנור טמא, ואם איתא שזהו עיקר עשיית התנור פשיטא, ודוחק לפרש בטיפול נוסף על הטיפול הרגיל, ועוד דבכירה ג"כ שנינו משיסקנה כדי לבשל עליה כו', וכירה א"צ טפילה כ"כ, אע"פ שגם טפולה של כירה טמא עד ג' אצבעות, אבל לא שייך לומר שזה נצרך לעיקר הכירה, שהרי אין אופין בתוכה.

ה. **שם** במשנה ר"י אומר משיסק את החדש כדי לאפות בישן סופגנין, ובתוספתא שבר"ש ר"מ אומר (לפנינו ר' יוסי) רואין את העצים שהוסק בהן כאילו לא הוסקו אלא לאחר רדיית הפת, והיינו שהתנור כבר חם רק צריך לשמור חומו כדי לאפות הסופגנין שנתנן כעת, והנה למדנו מכאן שאין שיעור ההיסק נקבע לפי הנצרך לחיזוק החרס, ולא תחלת שימוש לצרכו, אלא שניהם יחד, וכדתנן מ"ב

וחזר ר"ע וחילף את הדין, פי' שדן את הלימוד של ר"א בלשון אחר, וע"ז לא יוכל ר"א לקיים דבריו, (עי' כע"ז מנחות פ"ב א'), מה כ"ח משנגמ"מ באור אף תנור משנגמ"מ באור, והיינו דוקא לאחר היסק, ואין הכונה גמר מלאכת האור, שהרי לפמשנ"ת אין היסק שתי פעמים, אלא דתנור דומיא דכ"ח שכבר נגמ"מ באור ונעשה חרס, ולאפוקי תנור שלא הוסק כלל שלא נגמ"מ באור.

אי מה כ"ח בשמו אף תנור בשמו, תנור שלא הוסק תנור שמו, דכיון שהוא מוכן לשימושו נקרא תנור, ת"ל אך כ"ה גר"ש, אבל אין הדבר מוכן דאך מעין ובור כתיב, ואינו ענין לתנור דלעיל מיניה, אבל לפנינו בתו"כ הגרסא ת"ל וכירים, וביאר המלבי"ם דכירים לשון כור של אש, ולפי שיש בו שתי שפיתות מיקרי כירים, וא"כ מבואר בלשון כירים שנגמ"מ באור, ותנור דומיא דכירים, ויש להסתפק מאי קסבר ר"א בכירים, אם הוא מודה דכירים דוקא לאחר שכבר הוסקו, ויש מקום לחלק בין תנור לכירים, כיון שבתנור אופין בתוכו והרי ההיסק והשימוש יחד אבל בכירים שופתין על גביו, וצירופו קודם לבישול שעל גביו, אבל אין נראה לחלק ביניהם, והמלבי"ם נקט שכל דין כירים מיותר, דהו"מ למילפיה מתנור.

(בתוספתא פ"ד ה"ט תנור מאימתי טמא כו' ור"ש מטמא מיד, לגרסת הגר"א שמחק תיבת תנור כ"ז קאי אפיטס שעשאו תנור ותיבת תנור ט"ס וכמ"ש הגר"א, וכע"ז יש בה"ח, וכ"מ מהא דלא קתני ליה בריש פרקין בהדי ר"י ועמ"ש"כ לקמן ס"ה סק"ו).

והנה מה שביארנו הוא כפי' ר"ש, אלא דהר"ש סבר שהתנור כבר נצרך בכבשן, ומיקרי תנור חדש עד שייסקנו, והיינו ג"כ מהטעם שכתבנו לעיל סק"ב שהיסק התנור באש עצמו, ולא רק בחום הכבשן, ולכן יש תועלת בהיסק לאחר הצירוף, ובר"ש הנדפס

שיתלבן שאל"כ ישרף ויחרך], ולכן לא חשיב התנור כמשמש בגופו, שהאונן של פשתן בתוך תוכו ואינו משמש בתוכו, דתנור דקרא אין לך בו אלא חידושו, ולא כל שימוש.

ומרן זלה"ה נסתפק אם יש לטמאותו בתלוש מדין כ"ח, ולא נתפרש דודאי אינו כלי קיבול בלי שולים, ורק מדין תנור שייך לטמאותו בתלוש, וכיון שמדין תנור הוא טהור, אצ"ל שאינו בדין כ"ח.

ו. **שם מ"ב** כירה תחלתה שלש ושייריה שלש, סתם כירה שומרת על חום האש שיעלה רק למעלה לחימום הקדירה, מיהו בדין התורה בכירה נתחדש טפי מתנור, שהרי גם כשהכירה אינה מקבלת כלום, ואפי' שלשה פטפוטינן נעשין כירה, והעצים מונחים בקרקע ואין להם שום סיוע מהפטפוטינן, אבל תנור מדביקין בו הפת, וכולו עשוי לשמור החום ולאפות בתוכו, וכן לענין הדין שתנור תלוש ג"כ נטמא ומטמא, ה"ה בכירה, דמחד קרא דטמאים הם ילפינן לה, שגם בתנור עיקר טומאתו בתלוש, בגלל שראוי לשמש ע"ג עצים במחובר, או כעין מחובר, ועכ"פ השימוש של תנור וכירה שוין בזה שאופין ומבשלין עליהם באש שלמטה שהיא השולים שלהם, מיהו סתם כירה שומרת על חום העצים שלא יתפשט, ובהכי איירי מתני' דשיעורה שלש וצריכה היסק של הדפנות, ושייריה שלש ולא סגי ברובה, דבפחות משלש לא חזיא למידי, - באדר"נ פ"ב הי"ג מייתי עובדא באחד שהחזיק עצמו כמדקדק בטהרות ולא ידע שכירה טמאה, וביאר בספר בנין יהושע שחשב שרק תנור שמקבל על דפנותיו מק"ט, ומשמע שהיה חסר לו שימוש חכמים ולא ידיעת מקרא מפורש, ואולי סבר דתנור וכירים חדא מילתא היא שיותן גם החלק העליון וגם החלק התחתון ששם העצים דומיא דכירים, ועכ"פ הי' פשוט לו מהפסוק שרק אשר בתוכו יטמא, מ"מ למדנו מזה שבפשטות

ככופח שאם עשאו לאפייה שיעורו כתנור עשאו לבישול שיעורו ככירה, ואע"פ שמדובר באותו טיט, וכן כירה עשויה מאותו טיט.

וביאור הדברים דבאמת סגי בשיעור הפחות שבכולם לעשותו כלי, כמו שמועיל היסק הפתילה לפי הנר פ"ג מ"ב, עמש"כ בזה לעיל ס"ב סק"ו, ומ"מ כיון שהיסק גמור מועיל יותר, לכן לא חשיב שנגמ"מ כ"ז שאינו ראוי לתשמישו הרגיל, ונחלקו התנאים במה שנמסר השיעור כדי לאפות בו סופגנין אם הכונה לאפות ממש, או שנתנו שיעור קבוע לכל התנורים בין חדש בין ישן בין חם בין צונן, ולתנא דמתני' השיעור לאפות ממש בכל תנור כפי ענינו, ור"י סבר דבכולם נתנו שיעור כדי לאפות בו, ולתנא דתוספתא נתנו השיעור בתנור חם כדי לאפות בו, אע"פ שכעת אינו ראוי לאפות בו, דסו"ס נצרף התנור בחום גדול משך הזמן שראוי לאפות בו סופגנין.

הא דתניא בתוספתא שבר"ש מ"ד תנור שהסיקו להיות צולה בו טמא להיות טומן בו אונן של פשתן טהור שאינו עושה מלאכה בגופו, אין הכונה בתנור שעשוי לפת והיסק ראשון נעשה לאונן של פשתן, דבכה"ג ודאי נגמ"מ משהסיקו בכדי לאפות בו סופגנין, וכמ"ש מרן זלה"ה בס"ז ס"ק ט"ז דלא גרע מהוסק שלא לדעתו שהוא טמא, אלא ר"ל תנור שעשאו לצורך אונן של פשתן, ונקט הסיקו שהוא גמר מלאכתו.

וביאור הדברים דתנור שעשוי לאפייה משתמשין בכתליו והו"ל כלי קיבול ממש, והעשוי לצלייה תולין באויר הצלי, ומ"מ חשיב שימוש בגופו שהאש צולה אותו בתוך התנור, והדפנות מסייעות לאש לצלות אבל באונן של פשתן גורפין האש, והפשתן מתלבן מחום שנקלט בדפנות, ולא חשיב מלאכה בגופו, והעיקר נראה דהטעם מפני שרגילין ליתן האונן בתוך כלי, [כ"כ רש"י שבת י"ז ב' שנותנין אותן בקדירה לתנור

כירה גריעא מתנור לפי שאינה משמשת לתוכה.

שם איזהו גמ"מ משיסקנה כו', כבר נתבאר לעיל סק"ה דמה שנקבע שיעור ההיסק בתנור לחוד ובכירה לחוד אינו בגלל שבמציאות נגמ"מ של החרסים כך, דהא כופח עשוי באותו אופן ואפ"ה תלוי אם עשאו לאפיה או לבישול, אלא גמ"מ של תנור וכירים משהוסקו לצורך שימושם, ולפש"כ סק"ב זהו תחלת צירופם באש, ואפ"ה סגי בהיסק המועיל לשימוש.

שם ביצה קלה שבביצים, הא דלא קאמר דתרנגולת, ללמדנו שהטעם מפני שהיא הקלה שכתבשילין, ואם הי' שונה תרנגולת הו"א שהטעם מפני שזהו המצוי והרגיל, ואם הוסק לביצה אחרת לא נדע אם סגי בהכי, והשתא קמ"ל שכל ביצה שנתבשלה הוי גמ"מ, - בירושלמי שבת פ"ח ה אמרו דביצה דכלים היינו ביצה שלימה ודשבת גרוגרת מביצה וכ"ה בתלמודן שם פ' ב', ובכלים אזלינן לפי דרך הרגיל שהיא ביצה שלימה.

שם טרופה ונתונה באלפס, אם נפרש שהאלפס חם והאש תחתיו, הרי הביצה תתבשל מיד, והכירה תשאר צוננת, וע"כ דמיירי באלפס צונן, ובזמן שיתחמם האילפס וגם תתבשל הביצה אז תחשב הכירה ג"כ שנגמ"מ, ואמנם לא ידענו שיעור אילפס בעובי שוליו, אבל ע"כ סמך התנא דמיירי באלפס הרגיל הידוע אצלם.

ובאמת עיקר הדברים לקבוע שיעור היסק כירה כשיש לו אלפס מחומם צ"ב, וביותר קשה לומר כן בהא דתנן שבת פ' ב' שהמוציא קנה עבה או מרוסס שאינו ראוי לקולמוס שיעורו כמוציא עצים לבשל עליהם, ביצה קלה שבביצים טרופה ונתונה באלפס, וביאור הדברים שהשיעור הכי פחות שיש בו חשיבות להוצאה הוא כדי לבשל בו ביצה שזה התבשיל הכי ממהר להתבשל, ונמצא

שהוציא כבר עצים בשיעור חשוב, ואם איתא שאינו יכול לבשל בעצים אלו רק אם ימצא אילפס חם נמצא שאין לו עדיין חשיבות בעצים לבשל עליהם, ולמה יתחייב בהוצאת שבת, הרי אינו יכול להגיע לתועלת של בישול עי"ז, וכן בהיסק כירה שבתחלת שימוש הראוי נגמרה מלאכתה, ואם א"א לבשל עליה ביצה עד שיביא אילפס מחומם מכירה אחרת, א"כ לא שייך כלל לחשוב בישול זה כתחלת שימוש, מלבד שבמציאות הרי ביצה מתבשלת בסודר שהוחם בחמה כדתנן שבת ל"ח ב' ולא יפקיענה בסודרין עי"ש פרש"י, וא"כ באילפס מחומם היא תתבשל מיד בלא אש כלל.

וכבר כתב בחידושי הגר"א שדברי הרמב"ם והרע"ב שפי' באילפס חם תמורה, והרמב"ם כתב באילפס שהוחם חום בינוני כי פעמים שאין האילפס מתחמם אלא בכמות גדולה של עצים, ולפ"ז לא ידענו שום שיעור ממתני', דבחום מועט הביצה מתבשלת, וא"כ מה הוא בינוני, ומה שכתב דבעינן הרבה עצים, אה"נ, דהא בעינן שתוסק הכירה, ואמנם הלשון משמע שהעיקר היא הביצה, והרי חימום האילפס הוא יותר מחימום עשר פעמים ביצה, ולכן סבר הרמב"ם להוציא האילפס מן החשבון, אבל כבר כתבנו שע"כ לחשוב גם זמן חימום האילפס, אלא שמטרת כל זה היא הביצה בין בשמעתין בין בשבת, ובכלל הא דקתני אילפס לאפוקי קדרה, והיינו כפי הדרך לבשלה או השיעור המועט.

לשון טרופה מצינו גם בטבוי"פ פ"ג מ"ב ירק של תרומה וביצה טרופה נתונה על גביו, ופר"ש שנתערב ביחד החלמון ובחלבון, וקמ"ל דלא מיירי בביצה שלימה שצריכה מים לבשלה באלפס, ולא מיירי בחלבון שממהר להתבשל, אלא טרופה שמעורבין יחד, וזהו השיעור לצורת בישול רגילה, אבל מ"ש הרמב"ם דטרופה מעורבת בשמן ומטוגנת במחבת צ"ב דמגלן להכניס כאן ענין שמן, שו"ר דבשבת פ' ב' תנא טרופה בשמן

אפשר לייחדו לשימוש כירה, אבל מעיקרא נטהר כשנתמעט, וצריך ייחוד מכאן ולהבא.

ברמב"ם פט"ו ה"ב ופט"ז ה"א מבואר דדין הכופח בין לשיעורו בין לגמ"מ תלוי אם עשאו לאפייה או לבישול, ואע"פ שהר"ש פ"י המשנה לענין גמ"מ, לאו לאפוקי שיעורו, שהרי התנא בא להשמיענו כל דיני כופח, ולא יתכן שיסתום מלפרש שיעורו, והרש"ש דייק מ"ט לא קתני דין הכופח רק בסיפא באבן היוצא, ואז יתפרש על שלשת הדינים, ומדכפל התנא ב' פעמים ש"מ דלא קאי אלא אתרתי, ונראה דלא מצי למיסתם בתר אבן היוצא, שדין כופח עשאו לאפייה שיעורו כתנור, אלא הול"ל האבן היוצא ממנו שיעורו כתנור, [כדקתני השתא היוצא מן הכופח], ואז ה"י מתפרש רק על הסיפא, ולכן הוצרך לשנות גם במציעתא וממילא יתפרש גם על הרישא.

ח. **שם** האבן היוצאת מן התנור טפח כו', בנדה כ"ו א' אמרינן דיד תנור הוא, וכן בתו"כ יליף יד מלכם, ומסיים מכאן אמרו האבן היוצאת כו', מיהו לא נתפרש ענין היד לאיזה צורך נעשה, שהרי סתם תנור וכירים קבועין וא"צ לטלטלם כלל, וכן מתפרש בין התנור לכותל שהוא קבוע שם, ודוחק גדול שעושין יד למאורע שתולשין ומעבירין אותו ממקום למקום, וגם אין דרך לעשות אבן יד לתנור, שאם היא רק מודבקת מבחוץ היא לא תתקיים בטלטול, ובודאי שאין חוקקין תנור לתקוע בו אבן, וגם אין מקום לחלק בין תנור לכירה וכופח, וגם דמבואר בגמ' דפחות מטפח ודאי חיבור, וכל שהוא לא חזי ליד כלל.

והנה הר"ש כתב דבתוספתא קרי לה טפילה, והרמב"ם ג"כ כתב שהאבן מסייעת לשמירת חום התנור, ובתוספתא מבואר ששיעור טפילת תנור טפח ושל כירה ג' אצבעות והובא ברמב"ם, וא"כ זה מלמדנו דאבן היוצאת ג"כ מה"ט ששומרת החום של

[ובהלכות שבת כ"כ, אבל בהלכות כלים סתם], ופרש"י שע"י השמן ממהרת להתבשל, ומ"מ אפשר דדוקא בשבת אזלינן כפי הפחות דהוי חשיבות בעצים, אבל כאן השיעור כביצה כולה כמ"ש בירושלמי, וא"כ י"ל שהשיעור כפי השימוש הרגיל שמבשלין כל הביצה החלבון והחלמון יחד ואף בלא שמן, ובשיעור זה מיקרי תחלת שימוש משא"כ בשבת דסגי בזה שבהשתדלות יגיע לתבשיל כגרוגרת, והערוני דלפ"ז אפשר דלענין שבת משערין גרוגרת מהחלבון עם שמן, וטרופה רק אשמן קאי, דסגי בתבשיל הממהר יותר אפי' מחלבון לחוד, מיהו סתמות הדברים שלא שיערו אלא כפי הדרך הרגילה.

ז. **שם** הכופח עשאו לאפייה כו', החילוק בין כופח לכירה מבואר שבת ל"ח ב' כופח מקום שפיתת קדירה אחת, כירה מקום שפיתת שתי קדרות, והחילוק בין כופח לתנור ביאר שם רש"י במשנה דתנור מתוך שקצר למעלה ורחב למטה נקלט חומו לתוכו טפי מכירה, וכופח עשוי חלל ככירה (אבל ארכו כרחבו, פ"י וכירה ארכה פי שנים ברחבה), ומבואר שהחילוק בזה שתנור מיצר והולך כלפי מעלה וכירה רחבה למעלה ולמטה בשוה, ולכן דומה לכירה, ואפשר שתנור כיון שאופין בדפנותיו הכפופין כלפי האש, לכן הוא עשוי כסגור למעלה אלא שמניחין פתח להכניס בו הפת, ובכירה וכופח הקדירה סוגרת על הנקב.

ובזה מובן ששייך לעשות הכופח לאפייה בדפנותיו, אבל כירה אינה ראויה לכך, שהיא רחבה וארוכה ופתוחה בשני מקומות, וקמ"ל תנא שטהרתו וטומאתו תלויין בכונת הבעלים, שאם עשאו לאפייה שיעורו בד"ט, ושייריו בד"ט, ויש בזה חידוש שדינו לגמרי כתנור, ולא אמרינן שאם נתמעט מד"ט ואינו ראוי לתנור יחשב ככירה, קמ"ל שנטהר בפחות מד"ט, דכיון שעשאו לאפייה דינו כתנור לכל דבר, ובאמת גם תנור שנתמעט

התנור והכירה, והענין שלפי גודל החום שבתנור בענין הגנה שלא יתקרר, שהאור מקרר את החום הגדול יותר מאת החום הקטן, ולכן בכופח תלוי אם עשאו לתנור חומו גדול וצריך טפח.

ואם הי' אפשר לפרש דאבן היוצאת היינו טיט הדבוק לטפילה לתנור הי' נוחא בפשיטות, אבל כבר שנינו בפ"ג מ"ו הנוגע בטיפולו של תנור טמא, וא"כ זו משנה מיותרת דכיון שמפרש כאן דלא כל טיפולו של תנור טמא, למאי איצטריך מתני' דלעיל, ועוד דטיפול לא מיקרי אבן, ועוד דכיון דמרבה לה מיד כ"ח, משמע שאינה טפילה, דהיא עדיפא מיד, ומסברא י"ל דכגוף התנור חשיבא, כענין חבית שטפלה בגללים פ"ג מ"ד.

ולכן צ"ל שהאבן אינה טפילת התנור, אלא אבן שבנין סביבה לחזקה מבחוץ [ומחוברת לה בטיט], או שמניחין עליה דברים ליד התנור, וקמ"ל דמה שהאבן מועלת לשמור חומה מיקרי צרכיכם, ואע"פ שאינה כגוף התנור שהרי היא גוף לעצמה, מ"מ היא חיבור כיון שיש בה תועלת וצורך לתנור, ומרבינן לה מלכם לכל צרכיכם, ומיירי באבן שע"ג קרקע יוצאת מן התנור גבוהה ורחבה שמועלת לשמירת החום, ואף כשהיא רחבה הרבה מ"מ רק הטפח שהוא לצרכה חיבור, ואע"פ שאינו עתיד לשבור היתר מן האבן, מ"מ מה שאינו מועיל לשימוש התנור אינו חיבור, שהשימוש בחלק הנוסף של האבן הוא לצורך שימושים נוספים, ואינו בכלל לכל צרכיכם של השימוש בתנור עצמו.

ולפי"ז הי' אפשר לומר דבטפילת התנור לא נתנו חכמים שיעור, דכיון שמירחו בטיט לצרכו אין לזה שיעור, וכמו שסתמו במשנה פ"ג מ"ו, ורק באבן אמרו שיעור טפח, דאבן אינה כגוף התנור ממש, דהו"ל כבונה תנור עבה ביותר, מיהו יש שיעור שבטלה

דעתו, והו"ל כטופל כלי חרס הבריא פ"ג מ"ה, שו"ר בתוספתא פ"ד ה"א כגר"ש והגר"א דרשב"ג בשם ר"י קאי ארישא, ודין הטפילה סתמא קתני טפילת התנור עד כמה חיבורו לתנור עד כדי צורך וכמה הוא צורך בתנור טפח ובכירה ג' אצבעות, וכיון שכן אין לחדש פלוגתא בזה דלכו"ע יש שיעור לטפילה, ויש להשוות אבן לטפילה דטפי מטפח בטלה דעתו ואינה חיבור, וכ"ה ברמב"ם פ ה.

שו"ר לקמן מ"ג בשלש אבנים שחיברן לתנור שדינם כתנור ומשמע אפי' יתר מטפח, שהם משמשינן כתנור, משא"כ אבן אחת.

שם אר"י לא אמרו טפח אלא בין התנור ולכותל, בתו"כ אר"י והלא אמרו האבן היוצאת מן התנור כל שהוא טמאה, פי' אפי' רחבה הרבה, לא אמרו טפח אלא בין התנור לכותל, ואפשר דבין התנור לכותל אין לאבן שימוש אלא כטפילה, ולכן שיעורה כטפילה, אבל בצד של אמצע הבית יש לה שימוש נוסף, והיא כדין יד לכל רוחב האבן, ולא משום דר"י פליג שטפילה אין לה שיעור, אלא דוקא באבן פליג דחשיבא בכלל לכל צרכיכם.

שם היו שני תנורים סמוכין זל"ז נותן לזה טפח ולזה טפח והשאר טהור, מיירי באבן אחת שבין שני תנורים, ואע"פ שהיא משמשת את שניהם, אין כולה חיבור, אלא חולקין אותה ורק הטפח חיבור, ולכאורה עיקר המשנה לר"י איצטריך לומר דבין שני תנורין כבין תנור לכותל שהשיעור טפח, דכל תנור משמש מעשה כותל לחבירו, מיהו דוקא בסמוכין זל"ז, והכי משמע בתו"כ דמייתי לה בתר דברי ר"י כבמתני', ושם לא באו לסתום הלכה, וניחא שהרמב"ם השמיט ד"ז ומשמע דס"ל דלרבנן אין בזה שום חידוש, שו"ר בתוי"ט בשם מהר"ם ובא"ר שכתבו דאתאן לת"ק, והיינו דלר"י כולה חיבור.

שהרי לא השתנה ענין שימוש האבנים כשחיברן לתנור.

והחילוק בין כירה לתנור, לפי שכירה א"צ שימור החום כ"כ, כדחזינן שטפילת כירה ג' אצבעות, ובאינה מחוברת לא מהניא כ"כ לכירה, ולכן אינה חשובה כלי, וכן בחפר תנור בארץ תניא בתוספתא שהטירה טהורה, והיינו מפני שא"צ שמירת החום בקרקע.

שם בזמן שהיא גבוהה ד"ט מטמאה במגע ובאור, לא נתפרש מ"ט צריכין שיעור זה, הרי אם הטירה שומרת על חום התנור, אפי' פחות מד"ט תטמא, [וכדחזינן בסיפא בחיברה לו שג"כ טומאתה מדין שמירה ובכל שהוא סגין], ומה ענין לקבוע לטירה שיעור תנור של ד"ט, ואולי הטירה ראויה לשמש כתנור לעצמה, שיכולין לאפות בה, ובחדושי הגר"א הנדמ"ח פ"י דמטמאה במגע ובאור של הטירה, ומשמע שהיא מטמאה ככלי בפ"ע, ואין טומאה במחוברת אא"כ נקראת תנור, מיהו לפמש"כ שהטירה סמוכה לתנור לשמור חומו א"כ אין שם אור, ואפי' יהא משהו אור י"ל שאינו אור העשוי לקבלה, ועוד דבתוספתא מבואר שאף ג' אבנים מחוברות סביב דינן כטירה, והרי כולה מאבן, ולא שייך בה טומאה מצד עצמה, רק כדין טפילת התנור.

ואפשר שטומאת הטירה מדרבנן שהחשיבה ככותלי התנור, ומטמאה במגע ובאור

של התנור, שהטירה כתנור שיש לו שתי שפיות, וכשנטמא באור הפנימית כולן טמאות, ואפשר דאפי' אם חשבינן הטירה כתנור בפ"ע, מ"מ לא חשיב התנור כתוך תוכה של הטירה, דכיון שהטירה משמשת את התנור הו"ל כחד, ומהתוספתא דאבנים נראה שטומאתה רק מכח התנור, וכפי' קמא, - מהא דתניא הכא בית הפך שטומאתו מדרבנן ולא שבקיה בהדי דיני כירה בפ"ז וכמו שנשנית בתוספתא פ"ה ה"ו ג"כ משמע דטירה טומאתה מדרבנן ולכן

ט. **שם** מ"ג עטרת כירה טהורה, פר"ש דהיינו טירת הכירה דקתני בתוספתא, ואפשר דקרי לה עטרה מפני שהיא נמוכה ג' אצבעות ונראית כזר ולא כטירה, גם יתכן שט"ס וצ"ל טירת הכירה, במקום עטרת, וטעמא דמילתא יתבאר בסמוך בדין טירת התנור.

לפ"י הרמב"ם (והרא"ש) שהעטרה למעלה ע"ג הכירה בשפתה לשמור החום שיעלה לקדרה ולא יתפשט לצדדין, ולשמור הקדרות שלא יפלו, לא נתפרש למה אינה מטמאה, והרי לכם לכל צרכיכם בתנור וכירים כתיב, ועדיפא מידות שהרי זה משמש לעיקר הבישול.

שם טירת התנור, נראה דטירה לאו היינו חצר, שהרי שנינו בפ"ז מ"ג חצר הכירה כו' מטמאה כו', וכאן שנינו בתוספתא טירת הכירה טהורה, ובקרא נמי כתיב בחצריהם ובטירותם, וש"מ דטירה לאו היינו חצר, ומתרגמינן כרכיהון, וכן פרש"י בשה"ש טירת כסף עיר מבצר, הרי דטירה חומה סביב, וכ"מ בתוספתא שעושין טירה משלש אבנים לחוד וגם בתוך חפירה, וע"כ שהיא כחומה סביב התנור לשמור חומו, וגם במתני' קתני אבל אם חברה לו אפי' שלש אבנים כגרסת הגר"א, וג' אבנים סביב התנור שייך רק בצמודין סמוך ממש.

ולמדנו מזה שטירה היא בנין מטיט סביב התנור, כמו טפילה, אלא שאינה דבוקה ממש לתנור, ומ"מ קרובה ביותר שנשמר החום עי"ז, ופעמים שעיקרה מאבנים ומחברין אותם בטיט זל"ז, ובסיפא קתני אם חברה לו, הרי דרישא בסמוכה ואינה מחוברת, וכן שנינו בתוספתא דשלש אבנים שחיברן זל"ז ולא חיברן לתנור הרי הן כטירה, למדנו מזה צורתה של הטירה, וגם שסתם טירה סמוכה לתנור כשלש אבנים שחיברן לתנור,

שנאם יחד, ולכן הזכיר בטירה מגע ואויר דלא דמיא לבית הפך.

נמצינו למידין דטירה היא כחומה צמודה לתנור לשמור חומו, וכיון שאינה מחוברת לו אינה מטמאה מדאוריתא, ומ"מ אם היא ראויה ליחשב כתנור בפ"ע, דהיינו שעשויה מטיט או מאבנים שחיברום בטיט, וגבוהה ד"ט כשיעור תנור גזרו עליה טומאה, שהחשיבה ככותלי התנור, ובפחות מד"ט ע"כ אינה דופן התנור דניכר שהתנור פנימי וליכא למיגזר, אבל כשהטירה מכסה את כל גובה התנור נראה הכל ככותל עבה, ושיעור ד"ט ככולו דמי, וניחא השתא דטומאתה רק מתוכו של התנור, שדנין את התנור כטיט וטפילה שמירחו ע"פ הטירה מבפנים, [והאויר שבין הטירה לתנור הרי הוא כסדק בעובי שפת הדופן של התנור, ואפשר דלא חשיב תוכו, ואפשר שאין שם אויר כלל בדרך הרגיל], אבל אם חיברה לתנור נעשית כטפילת התנור ואע"פ שאין בה ד"ט ולא חיבור טיט טמאה.

אבל הראשונים ז"ל פירשו שנותנים הפת בחצר התנור לאחר רדייתו, ולא נתפרש א"כ מ"ט הטירה טמאה הר"ז כלי חרס המחובר לקרקע, ומה ענינו לתנור, וגם בכירה מצינו ענין חצר לקמן פ"ז מ"ג, ומ"ט סתמו כאן שהיא טהורה, וכ"ז צע"ג, ומה שכתבנו אפשר לפרשו בפ"י הר"ש במהדו"ק שלא פירש שנותנין שם הפת וכן בבהגר"א על התוספתא.

שו"ר לקמן מ"ח בר"ש מהתוספתא בתנור חדש שהלבישו מבחוץ על תנור של סדקים שאם אין חול או צרור בינתים הו"ל כטפילה ותנור שלם, והתם הפנימי אינו ראוי בפ"ע, וכאן הפנימי ג"כ ראוי, ועכ"פ חזינן שאף בלא טיט אפשר שנעשין כאחד.

י. **שם** בר"ש תניא בתוספתא שלש אבנים שחיברן זו לזו ועשאן תנור ועשה להן טפילה בין מבפנים בין מבחוץ מטמאות במגע

ובאויר דברי ר"מ ר' יהודה אומר מבפנים מטמאות במגע ובאויר, ומבחוץ מטמאות במגע ואין מטמאות באויר, הנדון הוא מתי תנור של אבן נדון כתנור של חרס, וקתני דבחיבור בטיט של האבנים סביב עדיין חשיב כלי אבן וטהור, אבל אם מירחן בטיט כולן כטפילת התנור, הרי הטיט נחשב כתנור של חרס לבדו, וממילא האבנים ג"כ נטפלין ליחשב כחלק מן התנור, ור"י אומר דדוקא מבפנים חשיב הטיט כתנור והאבנים כטפילה, אבל מבחוץ לא בטל מיניה שם תנור של אבן, ולפ"ז הא דמטמא במגע היינו מדרבנן, ועבדו ביה היכירא כדאמר שבת מ"ח ב'.

ובפרקין לקמן מ"א נחלקו בכירה של אבן שמרחה בטיט והתם רבנן מטהרין ור"א אומר מבפנים טמאה ומבחוץ טהורה, והר"ש כתב דה"ה דפליגי בתנור, וזה צ"ע מתוספתא דהכא דבתנור של אבן ר"מ מטמא טפי מר"י, והלשון מוכיח דבתנור של אבן קרי לטיט טפילה ובתנור של מתכת ובכירה קרי לטיט מירחו בטיט, והיינו טעמיה דר"מ דהיכא דצריך טפילה ועושהו תנור נעשה שפיר כלי חרס דבטל האבן לטפילה, אבל בכלי מתכת דחשיב, הו"ל הטיט רק מירוח ולא כלי חרס הוא, ובכירה ג"כ מיותר הטיט, ולכן גם בשל אבן מטהר ר"מ.

והגר"א הגיה במקום ועשאן תנור וחיברן לתנור, וצ"ע דבחיברן לתנור תנן אפי' שלש אבנים טמאות וא"צ מירוח כלל, ועוד דבסיפא קתני חיברן לתנור ולא חיברן זל"ז טמאות, וא"צ מירוח, ואולי הגר"א הוסיף רק וחיברן ועשאן תנור, לומר שצריך לחבר האבנים זל"ז.

שם חיברן לתנור ולא חיברן זל"ז [מטמאות, כ"ה בתוספתא ובהגר"א] לכאורה הו"ל כאבן היוצאת מן התנור, וכדחתן נמי במתני' אם חברן לו אפי' על שלש אבנים טמאות, והיינו דקתני שלש אבנים לומר שאינם

הדבר שטומאתה מדרבנן כדין טפילת התנור, ומק"ט רק ע"י תוכו של התנור, ולא חלקו כאן בין מגע לאויר, לפי שקבעו שיעורה כשיעור תנור, ולכן השוו דינה לתנור.

שם אם חברה לו אפי' (על) שלש אבנים טמאה, פי' עד השתא מיירי בטירה שאינה דבוקה לתנור, אבל אם חיבר את הטירה לתנור, אע"פ שאין בה גובה ד"ט ואע"פ שאינה של חרס, ורק שלש אבנים נפרדות מדובקות לתנור טמאה, וד"ז מבואר בתוספתא דקתני חיברן לתנור ולא חיברן זו לזו מטמאות, והיינו דקרי ליה שלש אבנים דאע"פ שהקיפן סביב התנור כטירה אבל הם שלש אבנים נפרדות, ואפ"ה טמאות, - לכאורה שלש אבנים מחברם כעין משולש, ואם התנור מרובע צ"ל שמשאירין פתוח במקום הכנסת העצים לתנור.

יב. **שם** בית הפך ובית התבלין ובית הנר שבכירה מטמאין במגע ואין מטמאין באויר דר"מ ור"ש מטהר, בתוספתא פ"ה ה"ו קתני שאם הם בנויים בכירה תוכן נדון כאחורי הכירה, ובאמת ד"ז פשוט שהכירה מחוברת ולא נתחדש בתורה טומאה במחובר אלא בשימוש כירה לבישול, אבל בית הפך שבנוי בדופני הכירה אין לו דין כירה לטמא במחובר, אבל לא גרע מדופן הכירה עצמו שאם נטמאת הכירה מתוכה הרי כולה מטמאה מגבה ככל כ"ח שאינו מקבל טומאה אלא מתוכו, ולאחר שנטמא מטמא מגבו, וכן בית הפך אינו נטמא לא באויר ולא במגע תוכו מבחוץ, ואם נטמאת הכירה בין במגעה בין באוירה אינו מטמא אחרים מאוירו, אבל מטמא אחרים במגעו כדופן הכירה.

ונראה דבד"ז לא פליג ר"ש, וגם בתוספתא נראה דלא פליג אלא בסיפא, דהיוצאין מן הכירה עד שלש אצבעות טמא פחות [יותר, הגר"א] מכאן טהור דר"מ ור"ש מטהר, והיינו דפליגי אם מטמאין אותו כדין

מחוברות זל"ז, וגרסינן שפיר על שלש לומר שלא נתחברו ונשארו שלש בפ"ע, מיהו יותר מיושב כגרסת הגר"א שמחק תיבת על, ולשון שלש אבנים כולל שהם פחות מד"ט ושהם שלש חלוקות זו מזו, ומשמע שאפי' יותר מטפח טמאות, וא"כ עדיפי מטפילת התנור, שיש להם כח תנור בעצמם, אבל אכן אחת שיעורה בטפח כדתנן במ"ב.

שם חיברן זו לזו ולא חיברן לתנור הרי הן כטירה, כאן מבואר שטומאת הטירה היא רק מכח התנור, שהרי תנור של אבן טהור, ואפ"ה מטמאין משום טירה כשהן גבוהין ד"ט, כמ"ש הר"ש.

שם חפר בארץ ועשה בהן טירה טהורה וטירת כירה טהורה, פי' הגר"א שהכניס התנור בחפירה, ולפ"ז יש לפרש שעשה האבנים טירה בבור, ובפשוטו הטעם דבתוך הקרקע א"צ טירה לשמור החום, דדופן החפירה מגין כמו האבנים, והיינו דסמך ליה דטירת כירה טהורה, דהיינו נמי מה"ט דכירה א"צ טירה לשמור חומה, והא דקתני ד"ז באבנים דוקא היינו משום דירות הערביים שהוא חופר בארץ וטח בטיט מיקרי תנור לקמן מ"י כשיכול לעמוד בפ"ע, אבל לא דמי דהתם מיירי בעיקר התנור, וכאן מיירי בטירה שבאה לשמור חום התנור, וא"כ ה"ה אם עשה טירה מטיט בחפירה טהורה, ואפשר דלגרסתנו ועשה להן טירה מתפרש כמו ועשה לתנור טירה, ולא דוקא בטירה מאבנים מיירי אלא כל שהתנור בחפירה א"צ טירה, ולכן אפי' עשה לו טירה מטיט טהורה.

יא. **שם** עטרת כירה טהורה, פי' טירת כירה טהורה, ונקראת עטרת מפני שהיא נמוכה כזר.

שם טירת התנור, היינו חומה של טיט סביב התנור אך אינה מחוברת לו, ובזה הדין דדוקא אם יש בה שיעור תנור שהוא ד"ט טמאה, פחותה מכאן טהורה לגמרי, וקרוב

טפילה דשיעורה בכירה שלש אצבעות, ואע"פ שאין כ"כ תועלת בטפילת משהו כזה, אפ"ה ס"ל לר"מ דבצירוף תועלת הפך והתבלין הוא חיבור בשיעור טפילה, דסו"ס מהני מידי גם לשמירת החום, ור"ש מטהר, ולפ"ז מתני' דמטהר ר"ש מיירי ביוצאין מן התנור ולא חשיבי כדופן התנור.

ולפ"ז אין כאן קושיא מ"ט מטמא במגע ולא באויר, שהרי דופן כלי חרס מבחוץ אינו מטמא באויר חקק שבו, עי' לעיל ס"א סק"ה, ודינו כדופן לטמא אחרים במגעו, ומיירי בנטמאת הכירה בין במגע ובין באויר, דלעולם דופן כ"ח מטמא במגע ולא באויר.

אבל בשבת מ"ח ב' מפרשים מתני' בכלי חרס גמור לעצמו אלא שהוא מחובר לכירה, ובאמת אינו חלק מהכירה ואינו מק"ט מדאוריתא כלל, כיון שאין טומאה לכ"ח המחובר לקרקע, חוץ מתנור וכירים כמבואר שבת קכ"ה א' דהיינו רבותא דקרא בתנור וכירים, ומ"מ החמירו מדרבנן שיקבל טומאה כיון שהוא מחובר לכירה, (אבל בפשוטו בית הפך אינו מק"ט כלל אפי' במגע, וזה מחודש שלענין זה כגב כ"ח דיינינן ליה, שו"ר בחזו"א ס"ז ס"ק י"ד), ועבדו היכירא שרק אם נגעה טומאה בגופה של כירה נטמא בית הפך, אבל לא בנטמאת מאוירה.

ובאמת גם אם הי' בית הפך ראוי לקבל טומאה, אין כ"ח מטמא חבירו, ולכן פרש"י שם דמיירי בכירים מטלטלין, וגם בית הפך מק"ט, ומ"מ אין מטמאין זא"ז אלא במגען, ואם נטמא אחד מהן באוירו לא נטמא חבירו, אבל קשה לפרש סתם כירה במשנה בתלושה דלר' יהודה אינה מק"ט כלל רק אם נתחברה כדרדשינן שבת שם מקרא דיותץ, ורש"י פי' בחומש ובעוד מקומות דכירה מטלטלת, אבל פשטות המשנה והגמ' במחבורת, וכ"כ בתורי"ד שם, וכ"נ ברמב"ם ועי' בהגה בפ"י הרא"ש במתני'.

ויש לעי' למה לא פירשו בגמ' מטמאין במגע ואין מטמאין באויר כבתוספתא שאינם מטמאין אחרים באויר שלהם, דלא חשיב תוך הכלי, וטומאתן רק מכח החיבור לכירה, ומטמאין כדופן הכירה, ואפשר דהוה גרסי במתני' מיטמאין במגע ביו"ד ולא מטמאין, ואפשר דפשיטא לגמ' דלא איצטריך לאשמועינן שאינם מטמאין אחרים מאוירן, שהרי הם עצמם ג"כ לא מק"ט מאוירן ולא מתוכן, וכל טומאתן רק מכח הכירה, והו"ל למימר נטמאת הכירה טמאין, וממילא נדע שאינם מטמאין אחרים מאוירן, ולכן פירשו דעבוד היכירא לחלק באיזה אופן נטמאת הכירה, (ועמש"כ סק"ט לצדד דרישא דטירה ג"כ מדרבנן, ולכן נשנו יחד אע"פ שלא מיירי כאן בדיני כירה, ועי' לקמן ס"ז סק"ט במתני' דפ"ז מ"ד).

עיקר החילוק הוא מחודש, שהרי כירה שנטמאה מאוירה שוב אין תוספת טומאה במגע בתוכה, ואפ"ה מהני מגע תוכה לטמא בית הפך המחובר לה, ואפשר דכיון דס"ל דבעלמא מדאוריתא כל המחובר לו הרי הוא כמוהו, רצו לשמור כלל זה בכל דבר ואפי' במחובר לקרקע דלהוי ככירה, ומזה ילפינן דס"ל כל המחובר לו, ושלל הכובסים יתפרש ג"כ מה"ט, שהחמירו מדרבנן כדי לקיים הכלל שמדאוריתא, ובפי' ר"ח שם כתב שנדחית הראי', ולמש"כ שפיר הביאו רא"י מהא דגזר כולי האי, ש"מ דס"ל דבעלמא מדאוריתא טמא, ואין רמז לדיחוי כלל בגמ', שהרי המשנה צריכה ביאור גם לדברי רב, ורב שפשט מזה דטעמיה דר"מ משום דמחובר לדבר כמוהו, ע"כ מפרש מתני' משום היכירא.

שוב נתבאר כל הענין בס"ד, דר"מ ור"ש פליגי בבית הפך הבולט יותר מג' אצבעות שאינו מטמא משום דופן הכירה, ובזה ר"ש מטהר, וזהו ששינו בתוספתא עד ג"א טמא לכו"ע ואין חילוק בין נטמא במגע או באויר, וגרסינן יותר מכאן במגע טמא

דהו"ל לדעתו, וא"צ לחזור ולהסיקו שכבר הוסק, וה"ה אם בא להשתמש בו בתלוש, יורד לידי טומאתו במחשבה, שו"ר בזה באריכות בספר אאמו"ר הכ"מ ס"ג סק"א ולע"כ.

שם או שהוסק בבית האומן טמא, בהא פליגי ר"י ורבנן האם לתנור שלא נתחבר לשוליו בקרקע (או ע"ג האבן) מק"ט, או דדוקא תנור שיש בו נתיצה טמא, כדאמר שבת קכ"ה א', וסתם תנור אין מסיקין אותו בבית האומן כדשמע לישנא דמתני' שזה מאורע שהוסק בבית האומן כגון ע"י דליקה שנפלה, והטעם מפני שבלא"ה יוסק באפייתו, והאומן מכינו ככלי אדמה עד ההיסק שיעשה ככלי חרס, ור"י סבר שאינו מק"ט עד שיחברנו, ולכן לא מהני ההיסק בבית האומן ששם אין לו שולים, מיהו משחיברו מקבל טומאה מיד, שהרי כבר הוסק, וא"צ היסק על הטיט המחובר לקרקע, שאף בלא טיט הוא נעשה מחובר, וכבר נתבאר כ"ז בארוכה לעיל סק"ב ג', ועי' לקמן ס"ק י"ז דאפי' תנור תלוש שמחובר לאבן תלושה טמא לר' יהודה, רק בעינן גמ"מ עם שולים.

שם וטימאן ר"ג, דתנא דמתני' סבר דלא פליגי רבנן עליה, ולשון טימאן משמע שנטמאו ממש, ויש לפרש מפני שהיו ברשות ע"ה לאחר גמ"מ, וגרסת טמא ברישא מוכרחת כמ"ש הר"ש, ור' יהודה דתוספתא נמי מודה שטימא ר"ג בכל הני, אלא דס"ל שחכמים טיהרום משום קודם גמ"מ, וכיון שלא נחלקו על ר"ג בהיסק מאחוריו ושלא לדעתו, ש"מ דבזה כו"ע מודו שטמא.

שם בר"ש הביא גרסא בתוספתא דתנור לצלות בו טהור, ובהדיא שנינו במ"ה מפני שהוא סומך עליו את השפוד, והיינו של צלי כמ"ש בתוספתא, וגם מסיפא מוכח דהוצרך להשמיענו דין אונן של פשתן לבתר צלי, והיינו משום דרק בסיפא טהור, ועי' לעיל סק"ה.

ובאור טהור והיינו ר"מ דמתני', ובנגע שרץ בבית הפך הכל טהור, דאין כ"ח נטמא מגבו, ונתבאר בארוכה בביאורים עי"ש, מיהו אם נקיים התוספתא כגרסתנו מתפרש דברי ר"מ על ג"א טמא דקתני ברישא, וע"ז פליג ר"ש, וזה דלא כתלמודן ולא כמתני'.

מהא דמחמירין במגע טפי מבאור יש ללמוד שכ"ח מטמא במגע תוכו מדאוריתא, והוסיפה תורה דאף באור מטמא, ולא שכל הטומאה רק מפני אורו, דא"כ לא הי' מקום להמציא חילוק בין מגעה לאוריה מדרבנן.

יג. **שם** מ"ד תנור שהוסק מאחוריו כו', כולוהו ילפינן מהא דטימאן ר"ג בדליקה ניסוק רק מאחוריו ושלא לדעתו ובבית האומן תלוש הוא, וזה מוכיח לגרוס טמא, שאם הוא טהור אין ראי' למה טיהרום חכמים, דאיכא למיתלי בחדא מהני תלת, ופשטא משמע שידעו מהוראתו של ר"ג דכל הני טמאין, ועוד דיש לקיים סתמא דמתני' כחכמים דפליגי אר"י, ועוד דמודה ר"י שר"ג טימאן, וסברי רבנן דקי"ל כותיה שלא חלקו עליו החכמים.

החידוש בהיסק מאחוריו שלא הוסק יפה כבתוכו, והחידוש בשלא לדעתו דחשיב גמ"מ בלא דעת, ואע"פ שאמרו חולין קי"ח א' דפירות שלא הוכשרו כתנור שלא נגמ"מ דמי, והתם בעינן הכשר לדעת, כמדפרש ב"מ כ"ב א' יותן דומיא דיתן, קמ"ל הכא דמהני גמ"מ שלא לדעת, ונראה דלאחר שחיברו בקרקע מיקרי לדעת, אבל בבית האומן לא הוי לדעת דסתמא האומנן היו ע"ה ומיד נטמאו התנורים ברשותם, וזהו שאמרו וטימאן ר"ג, ולא אמר שראוין לקבל טומאה, ואפשר דאף אצל חבר לא ניחא ליה שתגמר מלאכתן עד שיגיעו למקומן, שלא יצטרכו שמירה בדרך.

ונראה שאם הי' הדין דלא מהני היסק שלא לדעתו, הי' מק"ט מיד עם חיבורו

יורד לתנור, והוא סומך את השפוד על המוסף, וניחא שהשמיט הרמב"ם שיעור זה כיון דאתיא רק לרי"ה, אבל אכתי קשה למה השמיט שיעור טפחיים של יורה של שולקי זיתים.

שם מפני שהוא סומך עליו את השפוד של צלי, כ"ה בתוספתא, משמע שהוא משמש רק כדי לתלות עליו את השפוד, אבל הצלי נמצא בתוך התנור, וניחא שפיר דפליג רי"ה שאין זה שימוש תנור, שאם לא הי' המוסף הי' השפוד נסמך ע"ג התנור, אלא שכותלי המוסף מעכבין וצריך לתלות השפוד למעלה, ואפשר שהוא צריך להגביה השפוד, שלא יגיע הצלי לגחלים, ויותר נראה שמבשל גם כנגד המוסף, אע"פ שאינו אופה בדפנותיו, מ"מ מבשל כנגד פתחו, עי' בסמוך.

ובתוספתא אר"י מפני שהוא תולה יורה בשפוד ונותנה עליו, ולא נתפרש ענין תליה זו, ואמנם אפשר שנותן יורה ע"ג המוסף, אבל מהו ענין תליית היורה בשפוד, ואפשר שהיורה בתוך התנור וכדי להגביה מן הגחלים הוא תולה אותה בשפוד, ונותנין את השפוד ע"ג המוסף, ואתיא דר"י כת"ק אלא דלא מיירי בשפוד של צלי, אלא בשפוד שתופס את היורה, שהוא צריך את גובה המוסף וחזקו לתפוס עליו את היורה, אבל לפ"ז אין המוסף משמש לחום שבו, משא"כ בצלי דאפשר שמקצתו כנגד המוסף, דאע"פ שאינו אופה בו פת, אבל הצלי מתבשל בו כיון שהוא כנגד פי התנור הפתוח לו, ולכן מיושב יותר שהיורה מונחת על המוסף ומתבשלת שם, אבל לא נתפרש מהו ענין השפוד, [שוב הערני ב"א ה"ר שלמה נ"י דצ"ל שהוא תולה [חררה] בשפוד, והענין שר"י לא ניחא ליה לאוקמי צליית בשר גבי נחתום, ולכן פירש שתוחב חתיכת בצק קטנה בשפוד והיא נאפית במוסף, ורי"ה ניחא ליה טפי לפרש שהוא אופה בו כדרכו כשהוא

יד. **שם** מ"ה מוסף התנור של בעה"ב טהור ושל נחתומין טמא, מוסף פירושו שהוסיף טיט למעלה והמשיך בו את הדפנות מעל הכלי, וזה מבואר צורתו במוסף היורה של שולקי זיתים, שמבואר בתוספתא דפרה שהיורה של מתכת והמוסף של טיט ודינו ככלי חרס שמתמא מאוירו, וכ"מ בתוספתא שבר"ש כאן, ומזה למדנו צורתו, שניכר שיש כאן תוספת שאינה עיקר הכלי, ובאמת אינה נעשית לשימוש עיקר הכלי אלא לתוספת, כמו מוסף היורה שנעשית אם יגלוש מהיורה בתחתיתה, כך המוסף של התנור נעשה להגנה נוספת, וק"ק בלשון הר"ש כשהוא קטן, שאם עשוי לשימוש גם של בעה"ב טמא.

והנה מבואר במתני' דמה שמוסיף עליו בשמירת החום, לא מיקרי תנור ולא צרכי התנור כדין יד, וצריך שיהא במוסף שימושי אפייה וצלייה ממש, וקאמר ת"ק דסגי בזה שסומך עליו את השפוד, ורי"ה אמר שאופה בו כשהוא נדחק, והיינו שנותן כיסוי התנור ע"ג המוסף והחום מגיע גם למוסף, אבל בסתמא נותן הכיסוי ע"ג עיקר התנור. **והחילוק** בין של בעה"ב לשל נחתומין הוא בחום התנור כמבואר ב"ב כ' ב', ועי"ש ברש"י שמסיקו תמיד, אבל ודאי שהוא גדול והבלו מרובה, ולכן שייך גם לאפות במוסף שעליו, [ומה שאמרו שהנחתום נוהג כן, היינו מפני ששייך לעשות כן בתנור], ומבואר בתוספתא בשם רי"ה ששיעורו טפח, א"כ משמע שרק עד טפח עולה חום כ"כ הראוי לאפיה, וכמו שאמר איהו גופיה דשיעור טפילה של תנור טפח, וה"נ חום המוסף למעלה כטפילה וראוי לאפות בו, והטעם לפי שתנור מיצר והולך והפת הדבוקה בדופן המשפע רואה את האש, אבל המוסף אינו רואה את האש שהוא עולה ישר עם פי התנור, או רחוק ממנו מעט, ולפ"ז לת"ק השיעור של המוסף הוא יותר מטפח, שהרי הצלי עצמו

נדחק, ותנא דמתני' לא הזכיר שפור של צלי כדי לכלול גם דברי ר"י דתוספתא].

כתב הרש"ש דלת"ק אינו מטמא באויר כנגד המוסף, שטומאתו רק מדין יד, וזהו מה שחידש רי"ה שהוא אופה בו והו"ל כתנור, אבל אין נראה כן פשטות הדברים דהא במוסף היורה קתני בהדיא בתוספתא שטמא באויר, ובמתני' קתני כיו"ב מוסף היורה, ודוחק לומר דהאי כיו"ב הוי רק לרי"ה, אבל לת"ק אינו כיו"ב לגמרי, ולפי מה שצדדנו שלת"ק ג"כ מבשל הצלי בדפנות המוסף נחא בפשיטות, וגם אם הוא רק תולה בו את הצלי מ"מ כיסוי התנור הוא למעלה מן המוסף כשצולה בו, וכ"כ הר"ש והרא"ש והר"מ דרי"ה סבר דשימוש סמיכת השפור לא מהני, שו"ר דאין כונתם משום דלא מהני אלא שאין נראה לו לפרש דטמא משום צליית בשר דנחתום שאין זה מצוי כלל, אבל אם ה' מצוי ה' מודה דמהני.

שם ר"י הסנדלר אומר מפני שהוא אופה כשהוא נדחק, ולפ"ז אם אינו ראוי לאפות בו כגון שהמוסף רחוק קצת מפי התנור, טהור, אבל לסמוך עליו את השפור אפשר בכל ענין.

טו. **שם** כיוצא בו מוסף היורה של שולקי זיתים טמא ושל צבעים טהור, בעדיות תנן שהיו אומרים חילוף הדברים, והיינו שהיתה קבלה בידם שאחד טמא ואחד טהור, וסברו דשל צבעים טמא והעיד להם מנחם בן סיגני [שה' צבע כמ"ש בתוספתא שם], דשל צבעים טהור ושל שולקי זיתים טמא, ולשון המשנה משמע שהוא העיד את שני הדברים, ולא רק שדייקו מעדותו על הצבע שטהור דש"מ דאיפכא נמסר בקבלה.

ויש לעי' מה סברו מעיקרא ומה נשתנה בעדותו, ואפשר דבאמת הצבע מקפיד יותר שלא ישפך, וסברו שהמוסף של הצבע

נצרך יותר, ולמסקנא אמרו שהצבע אינו ממלא היורה כ"כ, מפני שחושש על צבעו, וגם אינו מעלה רתיחות כ"כ, אבל שולקי זיתים מצוי יותר שהרתיחה גולשת, ונמצא שאותו טעם שחשבו לטמא אמרו לטהר, שאינו משתמש בזה רק לחשש רחוק, ובזיתים אינו חושש כ"כ על הפסד רתיחתם וסברו לטהר, ולמסקנא טמא מפני שמשתמש במוסף הרבה, ואמרו בתוספתא ששיעורו טפחיים לפי שפעמים גולש הרבה זיתים ושמן.

שם בר"ש תניא בתוספתא ואינו מטמא באויר אלא כנגד המוסף, ביאור הדברים נמצא בתוספתא דפרה פי"ב ה"ו דקתני שכל הכלים מזין עליהם בין מתוכן בין מאחריהם חוץ ממוסף יורה של שולקי זיתים, שהוא מטמא את ההזאה באויר כנגד המוסף, שמזין עליו מאחוריו, ולמדנו מזה שהיורה של מתכת ונטהרת בהזאה, ואינה מטמאה באויר, אבל המוסף שלמעלה נדון ככ"ח ומטמא באויר, ולכן ההזאה נטמאת בדרך כניסתה לתוך היורה, וע"כ צריך להזות עליה מבחוץ, והגר"א שהגיה מטמא באויר כנגד המוסף, מוקים לה ביורה של חרס, וקמ"ל שאף כנגד המוסף מטמא באויר כדין תוך כ"ח, אבל היות וסתמא בשל מתכת עבדי ליה מיושב טפי כגרסא דידן, וכמ"ש בתוספתא דפרה.

ומסתברא שהמוסף נשאר בטומאתו, ואם נכנס שרץ במוסף נטמאת היורה, אבל מ"מ מהניא הזאה וטבילה ליורה, ואינה חוזרת ונטמאת מכח המוסף, שאין כ"ח מטמא כלים, שו"ר בבגהר"א על התוספתא בפרה שהמוסף נטהר בגלל שהוא טפל ליורה, ולכאורה ה' נראה שאם הוא נטהר מפני טפילותו ליורה, ה"ה שלא יטמא באויר כדין היורה, ומדמטמא באויר משמע שהחמירו לחשבו ככלי בפ"ע, ולכן גם אינו נטהר, ועי' בסמוך איך נצרפת התוספת.

ומצינו עוד ענין מוסף התנור בתנור של מתכת לקמן מ"א, ועמש"כ בזה לקמן ס"ה סק"י.

שם ומאימתי הוא מטמא משיתחיל לשלוק בו, פי' דהמוסף הוא של טיט ואינו של חרס וא"כ חסר לו היסק לצרפו, ומ"מ מטמא משיתחיל לשלוק ביורה, וצ"ב מ"ט לא חשיב כלי אדמה, וצ"ל דכיון שהוא ניסוק בקביעות הרי הוא נצרף בחום היורה, ולפ"ז יתכן דדוקא יורה של מתכת שחם מקצתו חם כולו, אבל בשל חרס י"ל דלא הוי צירוף, [ועי' לעיל בדברי הגר"א על התוספתא].

טז. **שם** מ"ז תנור שנתן בו עפר עד חציו מעפר ולמטן מטמא במגע מעפר ולמעלן מטמא באויר, ביאור הדברים שהעפר נדון כנחושתו של תנור, שאם סתמו בטיט נחשב מקום הטיט כשולי התנור, שאם נטמא התנור הנוגע בשולים טמא, ואם נגעה טומאה בשולים טהור דלא חשיב תוכו, [א"כ הבצק הבינוני נוגע במקום זה כדלקמן פ"ט מ"א, ולע"כ], וקמ"ל מתני' דהעפר ג"כ מתבטל ונעשה כשולים.

ולפ"ז אין כאן חילוק בין מגע לאויר, אלא שאמרו שהמשך דפנות התנור נידונים כגב כ"ח, שמטמא במגע אם תוכו נטמא, ואין חילוק אם תוכו נטמא במגע או באויר, ודפנות התנור מעפר ולמטן דינם כתנור שדפנותיו שוקעות בקרקע, דהא תנור אין לו שולים, ובזה פשיטא שאינו מטמא באויר שבתוך הקרקע, ורק בתנור שמונח ע"ג קרקע שמלאהו בעפר יש לדון אם העפר מבטל את תוכו או שהוא עראי כעפר שבתוך כלי, ולענין לטמא במגע ודאי דיש לו דין יד ועדיף מיניה שאם נטמא התנור נטמא כולו עד שוליו, ואף במשוקע בקרקע מסתברא שהנוגע בדפנות שבקרקע טמא, שהם חלק מהתנור.

מיהו יש כאן חידוש בזה שהעפר אינו נדון כשולי התנור ממש, שהרי הנוגע בעפר

טהור, דהו"ל כאויר וקתני שאינו מטמא באויר, ומ"מ העפר מבטל כח הדפנות ליחשב כשולים ולא כתוכו, וכמו שכתבנו בעפר של קרקע עולם שהדפנות שוקעות בקרקע, ששם מובן שקרקע עולם אינו בדין שולים, וה"נ אמרינן גם בעפר התלוש שמלאהו בתנור, אבל אם מלאהו בטיט מסתברא שדינו כשולי הכלי, שהרי ניסוק עם התנור, והנוגע בו טמא.

בפשוטו נשאר ד"ט מעפר ולמעלן, דאל"כ הרי חסר בשיעור תנור.

שם בר"ש תניא בתוספתא תנור כו' דר"מ וחכ"א אין חולקין כלי חרס אלא כולו מטמא במגע ובאויר, יש לדקדק למה שנו חכמים במגע ובאויר, הול"ל באויר כמו ברישא, ואולי יש ללמוד מזה דמדרבנן החמירו שיטמא באויר, אבל במגע מטמא מדאורייתא, ולכן הזכיר שניהם שיש כאן שני כוחות לטומאה.

שם אר"י בד"א בזמן שנתן בו עפר ואח"כ הסיקו כו', מבואר דאף בכה"ג כולו חיבור לטמא במגע, דחשבינן ליה כיד הכלי ועדיף מיניה שהוא דופנו ומקיים את שוליו, ואע"פ שלא הוסק טמא, ואם בד"א דר"י מפרש הרי גם רבנן מודו בזה.

ולפ"ז יתכן דרבי סתם במתני', ויתפרש לכל חד כדאית ליה, לר"מ אפי' מלאהו אחר ההיסק, ולר"י דוקא במלאהו קודם ההיסק, ובאמת פשטות המשנה הוא בנתנו קודם ההיסק, דלא מיירי במאורע שהחליט למלאותו עפר, אלא שבנאו מתחלה כך, וגם דומיא דנתנו ע"פ הבור, דמיירי רק בהיסק ראשון, אלא שיש לדקדק מסתמות הדברים דמיירי גם במלאהו לאחר ההיסק, והר"ש כתב דסתמא כר"מ.

במה שפירשנו במשנתנו דמעפר ולמטן מטמא אחרים במגע אם נטמא התנור, אבל אם נגע שרץ בדופני התנור מבפנים

מיושב טפי על פי הבור דרישא], ונתן עליה העצים והסיק את התנור טהור, דהאבן אינו שולי התנור, והו"ל כתנור תלוש, ומה ששנינו נתן שם אבן הוא רק לכאר איך הסיקו, ורבנן סברי דאפי' הסיקו בתלוש מק"ט, כדלעיל מ"ד ובתוספתא שם, וכבר נתבאר כ"ז לעיל סק"ב ג' מסוגיא דשבת קכ"ה א'.

הא דקתני ע"פ הדות הוא לרבותא דר"י דאע"פ שיש כאן כאילו בנין מיוחד לתנור, מ"מ לא חשיב כמחובר עי"ז, אבל לרבנן אפי' תלוש גמור בצואר גמל טמא, ועי' לקמן פ"ז מ"א זו היתה תשובת ר"י כו', ואפשר דקלתות דמו לדות, ולכן הוסיף נמי דות.

גבי כירה פ"ז מ"א תנן דהשיעור ג"ט הוא המרחק שמסיק מלמטה וקדירה בשלה מלמעלה, ואפשר שכאן השיעור יותר מג"ט כיון שההיסק בתוך התנור לצרף דפנותיו, ובכירה ההיסק לבשל על גבה, וצריך לקרב האש יותר, מיהו גם בכירה מיירי בהרחיק ג"ט מהמקום שרגילין להניח העצים, ולא ג"ט מהקדירות, וא"כ גם בתנור השיעור ג"ט, ואפשר שאם הרבה עצים והסיקו מלמטה שפיר דמי, ורק בזה שהסיקו ע"ג האבן שע"פ הבור ס"ל לר"י דלא מהני.

יש לעי' באופן שמסיק מלמטה והתנור ניסוק מלמעלה ונכנס שרץ למטה ומת על קרקעית הבור למטה מדפנות התנור, אבל הוא בתוך העצים והאפר, האם דינו כנפל לתנור או לא, מי אמרינן כיון דלא הוי תנור לר"י רק מפני הקרקע שהיא שוליו, א"כ ש"מ שהכל כלי אחד, או"ד אין טומאת תנור אלא כשנכנסה הטומאה בתוך הכלי חרס, והכי מסתברא, דהא לרבנן טומאתו מדין תלוש, ולר"י צריך שיהא מחובר, אבל התנור הוא רק הכלי חרס, כמו בהיסק שני שמודה ר"י דאפי' בצואר גמל טמא, וכן מצינו לקמן פ"ח מ"ג דחבית שנתונה למטה מנחושתו של תנור

במקום העפר טהור דהו"ל כאחורי התנור, דהא לא קרינן ביה תוכו, ראיתי ברא"ש וא"ר ותורע"א שפירשו דבנגע שרץ בדופן התנור נטמא, ורק בתוך העפר הרי הוא חוצץ ומבטל דין תוכו של התנור ממקום זה, ואמנם מיושב בזה דהוי מגע דומיא דאויר, אבל הדברים מחודשים, דאין לחדש דין תוכו בצד הפנימי שנתבטל ע"י העפר, וביותר קשה שאם מלאהו ואח"כ הסיקו הרי החלק התחתון הוא כלי אדמה שעדיין לא הוסק, וע"כ שרק מכח חיבור לתנור הוא טמא, שו"ר בספר מרן זללה"ה ס"ז סק"כ בזה.

שם במשנה עד חציו, נראה דטפי מחציו בטלה דעתו, שאין דרך לעשות תנור גדול ולסתום רובו, ואמרינן שהיותר על חציו עתיד לפנותו.

יז. **שם** נתנו ע"פ הבור או ע"פ הדות ונתן שם אבן ר"י אומר אם מסיק מלמטן כו', תוכן המשנה דתנור שמונח ע"ג קרקע והסיקוהו לכו"ע מק"ט, אבל אם הוא תלוש והסיקוהו פלוגתא דרבנן ור"י, דלר"י דכתיב יותץ משמע שאם לא נתחבר לקרקע אינו מק"ט, ולרבנן יותץ, לרבותא, אבל גם בתלוש מק"ט, וההיסק ששנינו כאן הוא צירוף התנור שיעשה כלי, ושיעורו כדי לאפות בו סופגנין, ומש"ה קתני לשון מסיק והואיל והוסק, ולא לשון אפייה, כיון שפלוגתתם רק בהיסק ראשון.

ולכן אם נתנו ע"פ הבור או ע"פ הדות סמוך לקרקע באופן שההיסק של הקרקע מועיל לאפות בתנור סופגנין, הר"ז כמונח ע"ג קרקע שמק"ט לכו"ע, ואע"פ שרחוק מעט השולים מן הדפנות, אבל אם השולים רחוקים הרבה מן הדפנות באופן שאינו מועיל להניח עצים למטה כשיעור שדרך להסיקו ולאפות למעלה הו"ל כתנור תלוש שאינו מק"ט לר"י, אע"פ שנתן אבן תלושה לסתום פי הבור או בתוך הבור להגביה השולים, [ולשון ונתן שם

משקין שבתוכה טהורין, ולא חשיב בשולי התנור, [נמצינו במוסף היורה של שולקי זיתים ששוליו אינם מטמאין באיר, רק המוסף לחוד כמשנ"ט ס"ק ט"ו, ונתעוררתי לזה].

ולפ"ז יש דמיון בין הרישא לסיפא לשנותם יחד, דברישא מיירי שהגביה שולי התנור לתוך הדפנות, ובסיפא מיירי שהרחיק שולי התנור מן הדפנות, ובאמת לא מיקרי תנור אלא כנגד הדפנות.

שם בר"ש תניא בתוספתא ומודה ר"י לחכמים בתנור שנתנו ע"פ הבור או ע"פ הדות ונתן שם אבן ומרחו בטיט מן הצדדין שהוא טמא, מירחו משמע שמירח את התנור, ומהר"ש לעיל נראה שמירח את התנור לאבן, שהאבן משמשת מעשה קרקע, שכתב לעיל

מחובר לארץ או לאבן עבה, [שו"ר שכ"ה ברש"י שבת קכ"ח א'], ובהגר"א נראה שחיבר התנור לארץ, ובמתני' פ"ז מ"א תנן מירחה בטיט את האבן לקלת, ובתוספתא פ"ה ה"א מבואר דמהני לר"י חבור הפטפוטין לאבן כמו שמהני חיבורן לקרקע וזו לזו, ולפ"ז משמע כר"ש דבחיבור התנור לאבן בטיט מן הצדדין טמא, ובאמת א"צ את הבור כלל, שאף חיבור תנור לאבן ושולים תלושין משוי ליה מנא לר"י, דיותץ לאו דוקא מן המחובר, אלא כל שמחובר על מתכונתו עם שולים מק"ט לר"י, וכמ"ש בתוספתא דלר"י לא מהני היסק קודם גמ"מ, שזהו גדר החסרון בתלוש, וכל שנגמ"מ בכל ענין מק"ט, שא"צ לדין תנור דוקא מחובר, אלא ה"ה תלוש, והעיקר שיהא מתוקן עם שוליו.

סימן ה

בטהרת התנור

שום נפ"מ לדינא אלא ליישב הלשון, דמיצלך היינו לארכו וגסטרא לרחבו.

שם תנור שנטמא, לעיל פ"ג מ"א קתני שיעור כלי חרס ליטהר, ולא קתני כלי חרס שנטמא כיצד מטהרין אותו, ובוה רמז התנא מה שאמר רבא חולין קכ"ד א' דבנטמא כו"ע ל"פ דבעינן גורר את הטפילה ועד שיהא בארץ, ובתר הכי פליגי בתנור שלא נטמא כיצד עושין שלא יקבל טומאה.

שם חולקו לשלשה כו', העיקר שלא ישאר רוב תנור שלם, ובחלקו לשנים כיון שא"א לצמצם מספק שניהם טמאין, עי' חולין כ"ח ב' שאם הי' אפשר לצמצם היו שניהם טהורין, וזהו שביאר התנא בסיפא דבגדול וקטן הקטן טהור אע"פ שחלקו רק לשנים, ובאחד כשנים אפי' חלקו לשלשה הגדול טמא, כ"כ הגר"א, אבל אכתי צ"ב מהיכי תיסק אדעתין לומר שיטהר, אטו ס"ד שאם חלק את הקטן לשנים יטהר הגדול, ואפשר דכיון שהחמירו כאן משום דא"א לצמצם, ס"ד דהיינו דוקא מפני שא"א לטהר שניהם וע"כ שניהם טמאים, אבל בחלקו לשלשה ואירע שאחד גדול כשנים אפשר להקל שהשנים יחד הם הרוב, ובפרט שזה קרוב יותר לאמת דהא מיירי בנתכוין לחלק לשלשה, אפ"ה חיישינן והגדול טמא.

עיקר הדברים דתנור שנחלק לשנים הגדול טמא נראה מחודש, דבכלים מצינו שנקב כזית עד רמון מבטל תורת כלי לגמרי, ובתנור שפרוץ עד חציו עדיין דינו כתנור, ואמאי הרי בסברא הי' נראה דכל נקב שמפזר חום התנור מטהרו, שו"ר דבאמת שנינו שיעור זה בסוף פרקין כמה יהא בנקב כדי שיצא בו

א. פ"ה מ"ז תנור שנטמא כיצד מטהרין אותו חולקו לשלשה כו', בחולין קכ"ד א' מפרש דחולקו לשלשה היינו לארכו, וההיא דריש פרקין ושייריו ארבעה [וכן מתני' דחתכו חוליות] היינו לרחבו, ולשון הגמ' התם דצלקיה מיצלך הכא דשווייה גיסטרא, ופרש"י דצלקיה מיצלך היינו לרחבו, וזה קשה דלשון מיצלך נאמר על פירוק ופיצול גמור, כמו בברכות נ"ו ב' ואצטליק כשנפשח לארכו, ולרחבו מיקרי חוליות כדתנן במ"ח, ובוה מתאים לשון גסטרא שנחלק לשנים, ובכל צד יש צורת תנור, [שוב נראה דקושיית הגמ' מ"ט לא סגי לטהרו במיעוטו מד"ט, ותיצו דהיכא דחתכו לגמרי כגיסטרא טהור, אבל בצלקיה מיצלך שהוא מחובר מלמטה ורק סדוק וחתוך מלמעלה לא מהני שחלקו עד למטה מד"ט, כיון דחלים וקאי, ולכן לא אמרו בפשיטות כאן לארכו כאן לרחבו, שאם עשאו גיסטרא לארכו טהור, ורק בגלל שרק צלקיה מיצלך בעינן עד שיהא בארץ, ובערוך מיייתי ויבקע וצלח ומתפרש כאן כמו דצלחיה מיצלח שרק עשה בו בקע, ולא עשאו גיסטרא שמחולק לגמרי], אלא שלשון הגמ' התם דצלקיה מיצלך והכא דעבדיה גיסטרא משמע כפרש"י, ומצאתי בערוך ערך גסטרא שפי' התם בגורר את הטפילה דצלקיה מיצלך, וקרי ליה התם כיון שהאריכו כאן בביאור תחלתו ושייריו קרי ליה הכא, שהרי מתני' דתנור שנטמא אינה מסוגית הגמ', אלא דמיייתו לה התם, במתיב רב ירמיה, ושפיר קרי לה התם, אע"פ שמתחלה עסקו במשנה זו והקשו עליה, והר"ש במ"א העתיק הא דצלקיה מיצלך והא דעבדיה גסטרא, ואין

ולפ"ז נחא דלא חשיב יותץ כ"ז שנשאר בו שיעור תנור הראוי כך מתחלתו משא"כ ישבר דכלי חרס, שאינו ראוי לשימושו הקודם כלל, ואם עשה כלי חרס שבור כגיסטרא מעיקרו טהור, עי' ס"א ס"ק י"ח, [ובזה שיין לומר דנתיצת תנור הוי פחות משבירת הכלי, כמ"ש הרמב"ן, כיון שכלי שבירתו עד שאינו ראוי אלא לגיסטרא], ותנור אף כשנשאר חציו ראוי הוא, ובתוספתא קתני שנתנו בזוית, מיהו גם בלא זוית אפשר לאפות בו וכמ"ש.

ב. שם וגורר את הטפלה עד שיהא בארץ, פי' דר"מ אמר דסגי שחולק את התנור עצמו מבפנים, ואע"פ שנשאר סתום מקום החיתוך בטפילה, אינו נעשה תנור עי"ז, כלפי זה אמר ת"ק דבעינן לחלוק גם מבחוץ, וקרי לה גורר את הטפילה כיון שהטפילה אינה גוש מחובר, אבל תוכן הדברים חולקו מבפנים ומבחוץ.

ועד שיהא בארץ היינו שלא ישאר בו חיבור כלל, לאפוקי מדר"מ דסגי בנשאר פחות מד"ט, וכמבואר בחולין קכ"ד א' דכשנשאר מחובר אפשר לחזור ולחברו כולו, ונקט עד שיהא בארץ ולא עד הארץ, כדי לבאר שאף את התנור עצמו צריך לחלק עד הארץ.

ובהגרי"א פי' שצריך לגרור את הטפילה כולה גם החלק המחובר את התנור לקרקע, והיינו גורר את הטפלה עד שיהא התנור מונח בארץ בלא שום חיבור, ולפ"ז חולקו לשלשה מתפרש כולו עד הארץ, ולא איצטרך לאשמועין עד הארץ אלא בטפילה, אבל ממה שהזכיר ר"מ ולא עד שיהא בארץ משמע דאחלוקת התנור קאי, דאי אטפילה הא קאמר א"צ לגרור את הטפילה כלל.

שם רמ"א א"צ לגרור כו', מפרש חולין קכ"ד א' דהיינו דוקא בתנור טהור שלא יטמא, אבל אם כבר נטמא מודה שצריך לגרור את הטפלה ועד שיהא בארץ, והנה לענין שבירי כלי חרס כל שהי' עליו שם כלי ונשאר שיעור

האור, ועמש"כ בזה בסק"י, [וברמב"ן עה"ת כתב דילפינן מיותץ שא"צ לשברו לרסיסים, ולמש"כ הרי כ"ח שכתוב ואותו תשבורו סגי ליה בנקב כזית, וכאן בתנור בעינן נתיצת רובו, ולשון שבירה שיין בתלוש ובתנור לשון נתיצה מפני שהוא מחובר, כדאמר שבת קכ"ה א', ומצינו ונתצתם את מזבחותם לפי שעשוי פרקים ושברתם את מצבותם שעשויה מאבן אחת, הרי דלשון נתיצה על החיבור ולשון שבירה על גוף הדבר, ומזה למדו שתנור מחובר הוא, וכל שבירת חלק ממנו ג"כ נקראת נתיצה מחיבורו, ועי' בסמוך].

ונראין הדברים שהעושה בתחלה התנור פרוץ ורובו קיים ג"כ מקבל טומאה, וראיה לזה מדאמרינן בגמ' חולין קכ"ד א' דהרוצה שלא יבא תנורו לידי טומאה כיצד הוא עושה חולקו לשלשה, הרי שאף מעיקרא יש רק עצה בחולקו לשלשה, ובר"ש מבואר שאפי' כשעשוי טיט רך הדין כן, וש"מ דשימוש תנור מעיקרא שיין ברוב היקפו, ובהדיא הביא מהתוספתא שחלקו לשנים אפי' מבית האומן טמא, ובפשוטו היינו קודם היסק, דלא מיירי בנפלה דליקה בבית האומן, ועי' לקמן סק"ג בגרסא זו, והחידוש בבית האומן שיכול לכוין חצי בדקדוק, ואפ"ה אמרינן שא"א לצמצם.

ובתוספתא פ"ד ה"ז שבר"ש ד"ה הגדול טמא תניא דף של תנור שנתנו בזוית להיות אופה בו טהור ואם יש בו רוב תנור טמא, הרי דבשיעור רוב תנור והיינו רוב היקפו שהוא יותר מחצי עיגול טמא, וש"מ שבשיעור זה הוא ראוי לאפות בו, שעיקר האפייה בתנור מכח האש שרואה את הפת, שהתנור עשוי בשיפוע כלפי מעלה, והפת מודבקת בשיפוע שלמעלה ורואה את האש, ואמנם חום האש אינו נשמר כבתנור סגור, אבל הפת שפיר נאפית, ולפי שאינו מקבל בתוכו רק נדבק בדפנותיו דינו כתנור ברוב היקפו.

לפי שא"א לכוין, ואם אפשר לכוין טהור, ולפנינו בתוספתא ליתא סיום זה, וגם בחולין שם מבואר דליתא, ובבכורות י"ז ב' מבואר שלכו"ע א"א לצמצם בכ"ח כמ"ש הר"ש, וקרוב הדבר שזהו פ"י שנוסף בגליון הא אפשר לכוין טהור כבגמ' שם, והר"ש מוקי לה בנחלק בבית האומן קודם עשייתו כשהוא עדיין לח, ויש לעי' דבכה"ג ראוי למדוד לפי רוב העיגול, ואין הדבר תלוי ברוב מה שהי', שהרי מעולם לא הי' כאן תנור, והענין מוכיח דהנדון לשער היכן נמצא רובו של תנור, ובבית האומן אין ענין חלוקה כלל, אלא הנדון אם עשה תנור חצי עיגול, אם מק"ט מכאן ולהבא, ומה"ט גם גרסת כל שהוא ובית האומן אינה מובנת כ"כ, ואפשר דבעושה מתחלה חצי טהור, ורק בהי' שלם וחלקו חיישנין שיש באחד רוב, ואפי' כל שהוא מתפרש אפי' גדול הרבה, ואפי' מבית האומן שעדיין לא הי' תנור וגם שקודם היסק יכול לכוין יותר לחלקן בשוה, אפ"ה חיישנין לכל חצי שהוא רוב.

[שם בר"ש מהתוספתא ואפי' כל שהוא ואפי' מבית האומן, מבואר כאן דאפי' לר"מ דמיקל קודם היסק מודה הכא דבחלקו לשנים קודם היסק ג"כ טמא, ולשון אפי' כל שהוא י"ל דקמ"ל אפי' קטן טפח שאפשר לכוין, או דס"ד דתנור קטן ורק חצי אינו ראוי וטהור קמ"ל].

הא דחלקו לשנים היינו לארכו, אבל לרחבו שיעורו בד"ט כדלקמן מ"ח, ודין שיירי תנור דלעיל מ"א מסתברא שזה רק כשנשאר החלק המחובר על מקומו, אבל נשאר החלק העליון אפשר שאינו בדין שיירי תנור ושיעורו בד"ט, גם סתמא לא מיירי בתנור שבעה, וצ"ש בר"ש שפי' ד"ז לרחבו, שאין זה מענין משנתינו, ובבית האומן ודאי טהור בפחות מד"ט, דלא מיקרי שיירי תנור אלא לאחר שהוסק והי' לו דין תנור, עי' לעיל ס"ד סק"א.

שבר מיקרי שברי כלים, אע"פ שלא נטמא, וכאן הדין כן דוקא בנטמא, דכל שיכול לחזור ולהתחבר לא מיקרי נתון, אבל במצב זה אינו מק"ט, דזה שיכול להתחבר לא משוי ליה כלי מהשתא, ורבנן סברי דכי הדדי ניהו, אבל אם לא הי' מעולם כלי י"ל דרבנן נמי מודו דסגי בממעטו מד"ט, מיהו מהלשון הרוצה שלא יבא תנורו לידי טומאה משמע שאין עצה המועלת לרבנן בכה"ג, ומשמע דס"ל דחשיב שפיר תנור גם בכה"ג, ואפשר שרק מדרבנן החמירו בזה שלא לחלק בין נטמא לקודם שנטמא.

[והעיקר נראה דמיירי בתנור שלא הוסק עדיין ורק בזה מהני לר"מ בלא גרירת טפלה, אבל משהוסק אע"פ שלא נטמא, כללא הוא דלטהר כלי שלא יקבל טומאה דינו כמו כלי שכבר נטמא, וכמ"ש הר"ש פ"ז מ"ב ובתו' שבת נ"ח ב', ונתעוררתי לזה, ובאמת לפמש"כ דמשמע דלרבנן אין עצה לטהר התנור, א"כ מוכח דדברי ר"מ אף בלא הוסק, וממילא נוכל לקיים דדוקא בלא הוסק מהני לר"מ, ועי' לקמן סק"ג בפי' התוספתא ואפי' מבית האוצר].

שם רש"א וצריך להסיעו, פי' שצריך להזיזו ממקומו בקרקע, דבזה מיקרי נתיצה, ולכאורה ד"ז יש להצריך רק בתנור שכבר נטמא, אבל קודם שנטמא כיון שחלקו שוב אינו מק"ט, ואע"פ ששנו דבריו בתר דברי ר"מ, והרי ר"מ מיירי רק בשלא נטמא, י"ל שסמך רבי בזה על סתמות המשנה בלא חסורי מיחסרא, דהשתא מתפרשים דבריו על תנור שנטמא, וכן סיפא דמתני' דחלקו לשנים אנטמא קאי דקתני טמא.

ג. שם חלקו לשנים כו', בתו"כ מסיים בה חלקו לשנים והם שוים טמאים מפני שא"א, ובחולין כ"ח ב' הגירסא שניהם טמאים לפי שאי אפשר לצמצם, ואמרו הא אפשר לצמצם טהורין עי"ש, וכ"ה בתוספתא שבר"ש

שם חלקו לשלשה כו' נתבאר בסק"א.

ד. **שם** מ"ח חתכו חוליות לרחבו פחות מארבעה טפחים טהור, כבר נתבאר לעיל סק"א דלעיל מ"ז מיירי שנחלק לארכו ובזה אזלינן בתר רוב היקפו של תנור, אבל בחלקו לרחבו פחות מד"ט הו"ל בדין שיירי תנור דבעינן ד"ט, והחידוש כאן במשנה דאע"פ שהוא משתמש בחוליות כשמונחות זו ע"ג זו טהור, דכיון שאינם חיבור זל"ז טהורות.

ובתוספתא פ"ד ה"ח תנור של חוליות שכל אחת ואחת פחותה מד"ט והיתה בהם אחת שיש בה ד"ט היא מטמאה במגע ובאור והשאר מטמאות במגע ואין מטמאות באור, ויש לפרש שהוא עשוי חוליות מבית האומן באופן שהחוליות משתלבות זו ע"ג זו ואינם מחוברין בטיט, הרי הם בדין יד ולא בדין תנור, ולכן מטמאין רק במגע, ולא מיירי בחתכו אלא בתנור של חוליות שעשוי כך, וסיפא מיירי באינן מחוברות כלל, ולכן אין להם דין יד, כך מתפרש לגרסת הגר"א.

שם מירחו בטיט מקבל טומאה משיסקנו כו', בפשוטו סגי במירוח טיט בין חוליה לחוליה, ונקט מירחו לומר שא"צ שיהא הטיט מחברן באמצע, אלא ה"ה דסגי בחיבור הטיט מבחוץ, וכשמסיקו מבפנים ניסוק גם הטיט שבחוץ, כמו תנור שהוסק מאחוריו לעיל מ"ד.

שם הרחיק ממנו את הטפילה, שיעור הלשון, עשה לו טפילה לחבר החוליות אלא שהרחיקה מן התנור מעט, דמירוח טיט דרישא לא מיקרי טפילה כיון שעיקרו בין חוליה לחוליה, אבל כאן מיירי שעשה כעין תנור שלם מבחוץ, רק שהרחיק מעט ונתן חול או צרור בינתיים, דבכה"ג אין הטפילה מחברת את החוליות, אע"פ שבמציאות מגינה עליהם שלא יתפרדו, מ"מ לא חשיבי מחוברין ממש, - לשון את הטפילה משמע הטפלה הידועה, ומ"מ אין זה מכריח לפרש דמרחו בטיט

דרישא היינו ע"פ כולו כמו טפילה, דשפיר קיצר בלשונו ולא שנה עשה לו טפילה והרחיקה.

שם ונתן חול או צרור בינתיים, ה"ה וכל שכן אור בינתיים שיותר נשמר החום ונדבק התנור כשיש חול וצרורות ולא אור בעלמא, ואפשר דנקט צרור ללמדנו שזהו השיעור של הריח כשיעור צרור, או חול דומיא דצרור, שלא נדבק ע"י הטיט, דאל"כ הו"ל זו ואצ"ל זו ובתנור של עכנאי לא הוזכר צרורות, אבל הדין שוה, ואפשר שנכנס מעט טיט בין הצרורות, ולכן לא הזכירו צרורות.

שם בזה אמרו הנדה והטהורה כו', יש לדקדק מהו לשון בזה אמרו, וי"ל דכיון שר"א השווה דין חול בין חוליה לחוליה לדין חול בין הטפילה לחוליות, לכן הדגיש התנא שרק בזה אמרו שהוא טהור כיון שהטפילה אינה נוגעת בתנור כלל, אבל כשנוגעת בתנור לא מהני החול שבין החוליות להפסיק ביניהם, שהטפילה מחברתן.

ויש לדקדק מ"ט נקט לשון הנדה והטהורה כו', ולמה לא אמר סתם טהור כבכל מקום, ואפשר כדי שלא יבואו לטעות ולומר דטמא שנינו כמו בתנורו של עכנאי, דבפשוטו נחלקו ר"א ורבנן אם אמרו בזה טמא או טהור, [ועי' ירושלמי מו"ק פ"ג ה"א דמשמע קצת שהיה בזה פלוגתא בקבלה איך אמרו], וכדי שלא יבואו לידי טעות שנה לשון זה שלא יוכלו לטעות בו, ועוד מרומז בזה שאע"פ שהוא תנור מושלם לא גזרו בו טומאה, וזהו לשון אופות בו שהוא ראוי לכך, ואע"פ שבמציאות אופין בו כדרך תנור לא גזרו בו, וכע"ז בתוספתא משמיה דרשב"ג שזו עצה לעשות תנור יפה בטהרה.

שם בר"ש תניא בתוספתא רשב"ג אומר הרוצה לעשות תנורו בטהרה מביא תנור של סדקין ומביא תנור חדש ומלבישו מבחוץ ונותן חול או צרור בינתיים כו', בפשוטו זהו

והוא טהור שעדיין אינו מק"ט ואפי' הסיקו כך, דבלא היסק פשיטא.

שם נטמא, לא פירש התנא איך נטמא, אבל מהסיפא דקתני מירחו בטיט מקבל טומאה, שמענו גם לרישא דבהכי מיירי הא דקתני נטמא, מיהו צ"ע למה סתם התנא ד"ז, ויתכן לומר דמשום דפליגי בתוספתא ר"ש ורבנן האם במירוח ראשון צריך להסיקו, או דסגי בהיסקו הראשון, כמו בהיסק שני לכו"ע, כדקתני סיפא שא"צ להסיקו שכבר הוסק [כ"ה לגרסת הגר"א], לכן סתם התנא נטמא דרישא היכי הוה, דמתפרש לכל חד כדאית ליה, דלר"ש ג"כ צריך להסיקו, אלא שאם הסיקוהו קודם המירוח נמי מהני, דכיון שהלימודים מהדקין אותו הרי גופו של תנור נעשה אחד ע"י הלימודין, ומהני הסיקו בלא היסק הטיט שבחוץ, אלא דמ"מ בלא מירוח לא הוי כחד, ול"ד לתנור שחתכו חוליות דמ"ח ששם הטיט הוא עיקר החיבור, ולכן צריך היסק לכו"ע.

ועדיין צ"ב לרבנן מ"ש היסק ראשון דבעינן דוקא לאחר מירוח בטיט, ולאחר שהוסק סגי במירוח טיט בלא היסק.

ועוד צ"ב כשסילק את לימודיו דקתני טהור האם נפל כל מירוח הטיט, או שרק המירוח שע"ג הלימודים נפל, דאם נפל כל הטיט כולו, א"כ מאי קמ"ל דבסילק את לימודיו טהור, הרי חזר כקודם מירוח, וי"ל בזה דכיון שלענין היסק סגי בהיסק ראשון, ס"ד דתו א"צ טיט כלל, ולכן הקדים שצריך מירוח וא"צ היסק.

ואם נימא דבסילק את לימודיו נפל רק הטיט שע"ג הלימודים, ועדיין נשאר טיט שמחבר החתיכות, ומ"מ אינו חיבור בלא הלימודים, דכיון שהם דפים דפים בעינן חיבור אלים טפי ממריחת טיט, לפ"ז ניהא דקמ"ל דטיט שע"ג הלימודים עיקר, ומ"מ א"צ להסיק אותו טיט, ושאר הטיט שמרחו ע"ג החתיכות

דין המשנה של הרחיק ממנו את הטפילה, אלא שכאן התנור החיצון הוא מושלם בפ"ע, ואם ה"י תנור ישן שכבר הוסק ה"י מטמא את תוכו, כיון שהפנימי אינו חשוב כלי, ולא מיקרי תוך תוכו, אבל כיון שהוא חדש שלא הוסק, לא מהני ליה היסק של הפנימי, ולכן אינו מק"ט, אע"פ שהוא מגין על חום הפנימי כתנור, ועשה לחיצון טפלה מבחוץ דחזינן שהחום יוצא מן הפנימי לחיצון, אפ"ה אינו נחשב תנור עי"ז, ויש להסתפק אם הסיקוהו מבחוץ אם מק"ט, או"ד כבר הוחלט שאינו כלי, שהרי הוא משמש את הפנימי, ורק אם ה"י בדין תנור קודם חיבורו, לא מתבטל מיניה שם תנור ע"י חיבור זה, [מ"ש דחדש היינו שלא הוסק והוא מלשון התו"כ תנור שומע אני בין חדש בין ישן, אבל אפשר דחדש לאפוקי סדוק ואע"פ שהוסק אינו מק"ט במצב זה, ולפנינו בתוספתא הגרסא של חרש והיינו ג"כ לאפוקי של סדקין].

ה. **שם** מ"ט תנור שבא מחותך מבית האומן כו', פשטות הדברים שהוא מחותך לארכו עשוי דפין דפין כחביות של עץ העשוין מנסרים, כמ"ש הר"ש וכ"ה ברמב"ן ב"מ נ"ט א' בשם הראב"ד, ולשון המשנה ג"כ משמע דתנור של חוליות לא מיקרי מחותך, אבל דפין דפין קרוי מחותך שאין כאן צורת תנור שלם פחות מד"ט, אלא כל התנור מחותך לארכו לדפין, (ובהגר"א משמע שפי' מחותך לרחבו, ולפ"ז כל המשניות האלו בחוליות, ועמש"כ סק"ו), [מיהו במציאות נראה שהחיתוך לרחבו שאין דרך לחבר דפין בחצאי עיגול ולעשותן תנור, אבל חוליות שלרחבו משתלבות בקל].

שם ועשה בו למודים ונותנן עליו והוא טהור, פי' שעושה לו חשוקים כחגורה מברזל, או מטיט של חרס, [כ"ה ברא"ש ובראב"ד], להקיף את הנסרים ולהדקן שלא ישמטו זה מזה, ואע"פ שנתן הלימודים עליו לא נעשה כאחד בלא טיט, והיינו דקתני ונותנן עליו

שהלימודים חדשים ומתהדקין יפה, אבל אם פירקן ואח"כ החזירן צריכין מירוח שיתחברו יפה, ומיושב בזה מ"ט ברישא לא הוזכר מירוח, אבל כבר נתבאר בתוספתא שאף ברישא צריך מירוח, ופשטות הדברים דסיפא מיירי גם בהחזיר עליו לימודים אחרים חדשים, וכן ביאר לשון והוא טהור אין הכונה והוא חדש, אלא דינא קאמר דבעינן מירוח מלבד הלימודים, דאי משום שלא הוסק פשיטא דטהור, ועראב"ד בת"כ שהביא גם גרסת התוספתא שצריך מירוח גם ברישא.

פס"ז נכתב לקמן.

ז. שם מ"י חתכו חוליות ונתן חול בין חוליא לחוליא כו', הסכימו הר"ש והרא"ש והרמב"ם דמיירי שנתן טפילה על כל התנור מבחוץ, ועי"ז נתחברו כל החוליות יחד, ור"א סבר דבאמת החוליות נפרדות, ורק הטפלה מחוברת, וטפלה לחודה לא חשיבא תנור, ורבנן סברי שהטפלה שדבוקה בתנור מחברתן, ומודו רבנן בהרחיק את הטפילה מן התנור כדלעיל מ"ח, וצריך טעם למה לא שנו דברי ר"א מיד לאחר מ"ח, לומר דבחול בין טפילה לתנור כו"ע מודו, ובחול בין חוליא לחוליא פליגי.

יש לעי' מה דברים כעכנא הקיפוהו, הרי הנדון בשיקול הדעת אם החול מפסיק בכה"ג, דהא בלא חול מהני צירוף טפילה שמבחוץ, כדלעיל מ"ח, ור"א מדמי ליה לחול בין הטפילה לתנור כמ"ש הר"ש, ואין כאן יסוד חדש להקיף עליו דברים רבים ממקום אחר.

הרמב"ן ב"מ נ"ט א' הביא פירושם של ר"ח והראב"ד שלא חיבר החוליות בטיט, ומשמע דמפרש שהחוליות היו מטיט לח שמחלחל בחול ומדביקן, דבחוליות בלא טיט מבואר במשנה ח' שטהור, והדברים צ"ת דודאי טיט יבש שמסיקן אינו מלחלח את

נשאר במקומו וכבר הוסק, וטיט שע"ג הלימודים לחוד גם בהיסק ראשון אין היסקו מעכב, ולפ"ז מ"ש וא"צ להסיקנו קאי על התנור ועל טפילתו, שכבר הוסקו, ומירוח האחרון א"צ שכבר הוסק התנור, אבל המירוח הזה שע"ג הלימודים גם מעיקרא א"צ היסק, וכן נראה בבהגר"א על התוספתא וכן בור זהב שכשסילק את למודיו נשאר המירוח על החתיכות, וצריך עוד מירוח על הלימודים, והמירוח הזה א"צ היסק, ור"ש סבר שכל המירוח א"צ היסק.

מיהו לשון המשנה שכבר הוסק צ"ב, דמהיכי תיסק אדעתין להצריך היסק למירוח שכבר הוסק, הרי המירוח שע"ג הלימודים גם מעיקרא לא הי' צריך היסק, והמירוח שנשאר במקומו על שאר התנור פשיטא שאין תועלת בהיסק שני, והמיושב בלשון המשנה הוא שההיסק הראשון צריך ליעשות כשהתנור מושלם עם המירוח של הטיט, וכיון שכבר הוסק פעם אחת לאחר גמ"מ עם הטיט, שוב א"צ היסק שני, אע"פ שבבנין השני של התנור לא נשאר המירוח של הראשון, אבל לא נתבאר טעמא דמילתא, ומצינו לר"י בר"ש מ"ד מהתוספתא דבעינן היסק לאחר גמ"מ, אבל התם מיד שנגמ"מ מק"ט, אבל כאן ממ"ג אם צריך היסק למירוח של הטיט א"כ בבנין שני ג"כ צריך, ואם סגי בהיסק התנור והלימודים א"כ בהיסק ראשון נמי לא נצריך היסק דוקא לאחר מירוח הטיט, וזהו באמת טעמו של ר"ש, אבל אכתי טעמייהו דרבנן לא נתפרש ושמא נאמר שההיסק הראשון שהי' עם המירוח חיברן יחד, ונהי דנטהרו בסילוק הלימודים, מ"מ נשאר בהם מעלת ההיסק הראשון, וצ"ע.

שוב נתבאר בזה לקמן סק"ו שבאמת אין חילוק בין היסק ראשון לשני, עי"ש.

הרמב"ן ב"מ שם בשם הראב"ד פירש דברישא א"צ מירוח טיט לפי

החול, ובלא טיט מבחוץ אין כאן שום חיבור, וכמ"ש כל מפרשי המשנה וכמ"ש כ.

שם וזהו תנורו של עכנאי, אין טעם להזכיר שם האיש שעשה כן, ורק אם הוזכר בביהמ"ד תנור זה בשם עכנאי, שייך לומר שזהו התנור הידוע בביהמ"ד, ומזה מובן שהכונה שהקיפוהו דברים כעכנאי, ועל שם זה קראוהו תנורו של עכנאי, ויש לעי' למה הוצרכו לטמאות כל טהרותיו של ר"א בגלל מקרה נדיר כזה, ואפשר שרבים נהגו ע"פ ר"א לעשות תנורים בטהרה באופן זה, ולכן הוצרכו לטמאות טהרות מרובים שעשו כר"א, מיהו ודאי מפני שהי' רגיל לחלוק על הרבים עשו כן, ובירושלמי מו"ק פ"ג ה"א אמרו שהקפיד על ששרפו טהרותיו בפניו, וצ"ל שידעו על טהרות מיוחדות שהי' בהם חידוש וטיהורם ע"פ הוראתו, או דמיירי בטהרות שהי' יחיד בהוראתו, כמו שהיו כורתין עצים לעשות פחמין לסכין של מילה במקומו של ר"א, וביטלו שלא לסמוך עליו כלל, ולפ"ז חייבו גם את אנשי עירו שלא לקבל הוראתו, ולא משמע כן, וצ"ע.

ח. **שם** יורות הערביין שהוא חופר בארץ כו', במנחות ס"ג א' ממעטינן להו מלשון תנור, ולכן יש מקום לדון אם יש להם דין תנור, מיהו התם ממעטינן נמי כופח, ור"י מרבה ליה מתנור תנור, והתם החסרון בתועלת האפייה שהרי תנור מיצר והולך כלפי מעלה וחומו רב כמבואר שבת ל"ח ב', וכופח דומה קצת לכירה, ויורות הערביין רחבין ופתוחין למעלה, ומכניס העצים מלמעלה בפתח שמכניסין בו הפת שאין הפתח לעצים מלמטה, ואח"כ סותמו בכיסוי, ואפייתו גרועה מתנור.

מידו במתני' דנו מפני שמחברו לדפנות החפירה שהערביים עושין כן שלא יצטרכו להעביר תנור ממקום למקום, ולכן הם חופרין בארץ והרי דפנות הבור מסייעין לטיט לשמור חומו, וגם הטיט עומד ע"י דפנות

החפירה וס"ד שאין לו דין תנור לעצמו שעיקר התנור הוא כותלי החפירה והטיט רק טיח על הכותל, שגם כשיכול הטיט לעמוד בפ"ע אינו עשוי לכך, שהוא באמת נטפל לדופני החפירה, וניחא ליה בכך, אלא שפעמים הוא עבה ויכול לעמוד בפ"ע, אבל עיקרו משמש בעבה כמו בדק כטיח ע"ג דופני החפירה, [וכמו לקמן מ"א בכירה של מתכת דלא מהני מירוח טיט ולר' יהודה מיירי ביכול לעמוד בפ"ע, כמ"ש בתוספתא], והיינו דקמ"ל שהוא טמא.

שם וזהו תנורו של בן דינאי, לא נתפרש מאי קאמר, והרמב"ם פ"י שגם ע"ז דנו אלא שהסכימו שטמא, דאם הכונה שם אדם מה ענין לנו באדם זה, והרי הזכירו יורות שנוהגין בהם הערביין, ושנינו דלענין מנחות מתמעט משם תנור, ואפי' כופח מתמעט שם, ור"י מרבה ליה מייתורא, אלא די"ל דכיון שהנדון אם מק"ט מפני שנטפל לעפר הארץ, א"כ אין זה ענין למנחות דאפאו בתנור של אדמה ג"כ נקרא מאפה תנור, אע"פ שאינו מק"ט, וכופח מק"ט ואינו בדין תנור למנחות.

ו. **עוד** בביאור מתני' דתנור שבא מחותך מבית האומן.

תנור שבא מחותך לארכו מבית האומן, [שו"ר דבמציאות יותר נראה לרחבו דלא דמי חרס לנסרים של עץ], עיקר לשון בית האומן לומר שעדין לא הוסק, כמו במשנה ד' שהוסק בבית האומן, מיהו אפשר דמיירי שהאומן עשאו מתחלה חתוך לארכו, דכששוברו לארכו מתפרק כולו, ורק מתחלה שייך לעשותו חתיכות.

שם ועשה בו למודים ונותנן עליו והוא טהור, בפשוטו הלימודים הם נסרים מעץ כמו במו"ק י"ב א', או מברזל, והם מחברים החתיכות זל"ז, וקמ"ל מתני' דלמודים כיון שאינם מטיט אינם מחברין החתיכות זל"ז ליחשב כתנור שלם, ולכן אפי' הסיקו עם

הלמודים טהור, אבל אם מרחו בטיט ואח"כ הסיקו פשיטא דטמא כדתנן לעיל בכתבו חוליות, ולכן לא הוצרך התנא להשמיענו איך נטמא, דעיקרו לומר שע"י למודים לחוד אינו נטמא.

שם נטמא פי' אם מרחו בטיט והסיקו ונטמא, ובתוספתא קתני מרחו בטיט טמא [פי' מק"ט], נטמא וסילק את למודיו כו', ואין להקשות למה סתם תנא דמתני', לפי שהדבר פשוט דשייכא ביה קבלת טומאה ע"י מירוח טיט.

שם וסילק את למודיו טהור, שהטיט אינו יכול לקיים את החתיכות בלא לימודים, ומשסילק את הלמודים נעשה שבר כלי, אפי' לא נפל הטיט מיד דמ"מ כנפל דמי, החזירן לו טהור דחסר בחיבור הטיט, ואם אירע שנשאר הטיט בשלימותו י"ל שא"צ מירוח שני, וקמ"ל שאין טומאה חוזרת ע"י הלימודים.

שם מרחו בטיט מק"ט וא"צ להסיקנו שכבר הוסק, שכאן א"צ היסק למירוח, כיון שהתנור מהודק ע"י הלימודים, והטיט רק מרוח מבחוץ, ולא דמי למשנה ח' שכל החיבור ע"י הטיט ולכן צריך להסיקו.

והנה יסוד הפירוש כבר נתבאר סק"ה, אלא שכעת נתחדש דאין חילוק בין הרישא לסיפא, שאם כבר הוסק גוף התנור ונתן עליו לימודים ואח"כ מרחו בטיט א"צ להסיקו בשביל הטיט, בין ברישא בין בסיפא, ולא עלה על הדעת לחלק ביניהם, [ודברי התוספתא פלוגתא דר"ש ורבנן, לא קיימא על הרישא הזו, דודאי התנור צריך היסק בין ברישא בין בסיפא, והמירוח א"צ היסק ואולי נשתרבב מלקמן ה"ט ועי' להלן ע"ד התוספתא ה"ח ט'], והתנא לא הוצרך ללמדנו שע"י מירוח נטמא התנור, ולכן סתם דבריו, ועיקרו ללמדנו דלמודים לא מהנו כדי לטמאו לא בחדש ולא בישן, ומ"מ סילוק הלימודים מהני

לטהר את הטמא, וסתמא לאחר סילוק הלימודים, מתפרק קצת מירוח הטיט, ולכן צריך מירוח כדי לקבל טומאה, ואפשר שבמציאות איך שעושין הלימודים בהכרח נסדק החיבור וצריך לחזור ולמרוח הסדקים, והחידוש הוא בזה דס"ד דלישן סגי בחיבור כל דהו של לימודים, או דסגי בחלק הטיט שנשאר ממירוח ראשון, וקמ"ל נמי שהמירוח א"צ היסק בכה"ג שיש לימודים, ולא דמי למירוח דלעיל.

בתוספתא שבר"ש תנור של סדקים, בפשוטו אין תנור כזה, אלא הכונה שא"צ תנור שנחלק לגמרי, אלא אפי' נסדק בטל מיניה שם תנור, ובעינן למרחו רק בטיט וכיו"ב שעושין ממנו תנורים, ואפי' אם לא הי' עליו שם תנור מעולם, שכבר הי' סדוק מבית האומן, ונתן טיט אפי' כל שהוא דהיינו רק על מקום הסדק משהו.

שם כללו של דבר כל דבר שאין עושין ממנו תנורים כו', יש בזה חידוש כיון שהטיט נמרח מבחוץ ואפי' בכל שהוא סגי, ויש אופנים שא"צ להסיק המירוח, וא"כ י"ל דזפת ושעוה נמי מהני שיהא חיבור, קמ"ל, ומכלל זה למדנו דלא מהני למודים לחבר, שהרי הם מעץ ואין עושין מהם תנורים.

תוספתא פ"ד ה"ח פ"טס שקירולו כ"ה ברמב"ם פט"ז ה"ח (ובנוסחאות אחרות שקירדלו) ולכאורה זהו מלשון אבנים מקורזלות שבת פ"א א', והיינו שתיקן החבית הגדולה שתהא ראויה לעשות תנור, והגר"א הגיה שפרע אותו, ובשם חסדי דוד פירשו שהסיר שוליו.

שם ועשאו תנור כו' אע"פ שמקבל על דפנותיו כשיעור טהור, לכאורה הכונה דאע"פ שהוא כלי חרס גמור וא"צ היסק, אפ"ה בטל ממנו שם כלי ואינו מק"ט עד שיסיקנו כדין תנור עם הטפלה שמבחוץ, ור"ש אומר שא"צ היסק כיון שהוא כלי חרס שלם

שהוסק בכבשן, רשב"ג אומר (משם ר' שילא) צ"ל משום ר"י הסנדלר, כמו בריש פרקין, והגיה הגר"א משתגמ"מ ע"פ גרסת הר"ש במ"א משיגמור עי"ש.

שם הטיחו בטהרה ונטמא מאימתי טהרתו כו', משמע שאפשר להחזירו לדין פיטס ולטהרו, ונחלקו אם צריך להסיר הטפילה או להסיעו ממקומו, והיינו כשחוזר לעשותו כלי קיבול, וק"ק מה נשבר בהסעה ממקומו, ולא שייכא פלוגתא זו בכל תנור, שאין הטפלה הכרחית לו, ואף בתלוש הוא מטמא, וצ"ע בהגר"א בזה.

שם שאלתי את שמעון בן חנניא בנו של רחב"ת ששאל את אביו ואמר כו', כ"ג דצ"ל.

ט. **שם** מ"א תנור של אבן ושל מתכת טהור בתו"כ יליף לה מדכתיב תנור וכירים יותץ את שיש לו נתיצה יש לו טומאה, ובאמת לשון הכתוב אומר דרשני דכתיב תנור וכירים יותץ טמאים הם, והול"ל תנור וכירים טמאים והם יותצו, והר"ז מלמד דאלו ששייך בהם נתיצה טמאים הם, ובאמת לא הוזכר בהדיא שהתנור וכירים מחרס, ומשמע כל שהוא בר נתיצה טמא, ואפשר שמזה למדו לתנור שניקב וסתמו בטיט, ולאבנים שחיברן בטיט ועשאן כירה, מיהו אין זה פשוט דהא יהבינן להו דין כלי חרס ליטמא באויר, וא"כ נמצא דכל דבר נתיצה נאמר בחרס בלבד.

יש לדקדק למה חשיב חרס יש לו נתיצה טפי מאבן ומתכת, ומצינו בגמ' שבת קכ"ה א' דיותץ משמע מן המחובר לקרקע, דמניה ילפי רבנן דלרבותא קמ"ל דבתנור וכירים מחובר מק"ט, ואם איתא דפירוק החיבור היינו יותץ, הרי ודאי גם במתכת ואבן שייך כן, אבל הרי מבואר לעיל מ"ז דטהרת תנור היא רק ע"י שחלקו לשלשה שלא יהא רובו במקו"א, ולא סגי בעקירתו מן הקרקע, דאפי' בצואר גמל מק"ט.

ונראה דלשון נתיצה שייך רק בבנין מסוים, כדכתיב ונתצתם את מזבחותרם לפי שמזבח מכמה אבנים, ושברתם את מצבותם שעשויות מאבן אחת, הרי דניתוץ מתפרש פירוק החיבור, ולא שבירת גוף אחד, ומ"מ דבר שנשאר שלם בניתוצו ג"כ לא בר נתיצה הוא, דניתוץ משמע הרס ופירוד לאיבוד, ואבן ומתכת שגופן חזק ואחיד שהם גוף אחד ממש, אינם נתצין לחלקים קטנים בעקירתן מן הקרקע, אלא נשארין בשלימותן, וכמו שניתוץ המזבח דע"ז, וניתוץ הבית דנגעים, מתפרש הרס ופירוד, כך בתנור בעינן שבירה כמו שכ"ח נשבר, ולא כאבן ומתכת שניתוצן מהמחובר נקרא עקירה, כמו עקירת אילן שאינו ניתץ בתלישתו, ואע"פ שאפשר לנתצו בהכאות מרובות, וה"ה אבן ומתכת שייך לשופם ולנתצם, אבל בניתוקה מהמחובר אינה מתפרקת כחרס.

שם טהור, וטמא משום כלי מתכת, פי' הרמב"ם וכ"כ הגר"א דטהור לגמרי מפני שהוא מחובר, וטמא משום כלי מתכת כשהוא תלוש, שהרי מצינו בגמ' שבת שם דחידוש הוא בהאי קרא דמחובר טמא, וממילא ודאי מתמעט תנור של מתכת מחידוש זה, שהרי אינו בכלל יותץ, ונשאר דינו ככל כלי מתכת דמחובר טהור, אבל לענין שלא יטמא באויר לא איצטריך למעוטיה, דהא לא כתיב אויר בתנור וכירים, אלא מדין כ"ח ידעינן שמטמאין באויר, וכלי מתכת לא הי' מטמא באויר, וכן כלי אבן ס"ד שהם בכלל טומאת התנור, כיון דקרא סתמא כתיב תנור וכירים יותץ ולא כתיב ממה עשוי התנור, אבל לא ס"ד שיטמאו באויר, שזה נלמד רק מכח כ"ח דכתיב ברישא דקרא, והתנור וכירים שהם מחרס דינם ככ"ח.

וביאר הגר"א דלהכי לא קתני טהור משום כ"ח וטמא משום כלי מתכת, דלא מיירי באותו מצב המחובר שיהא לו שני דינים, אלא במחובר טהור לגמרי, וטמא משום

וביאור הדברים דתנור של אבן ומתכת מחובר שהוא טהור, מ"מ אם יש לו שיעור חשוב העשוי מחרס, הרי הוא מק"ט כדין תנור של חרס, ונקב שהאש יוצא מתוכו החוצה, וכן נפגם בשפתו כשיעור זה, כ"נ, דנפגם וניקב שוין, אלא ניקב באמצע ונפגם בשפתו, ונסדק היינו בכלול או ברובו, דכיון שעומד להתפרק, [כדתנן ר"ה כ"ז א' בשופר שנסדק, וכע"ז בסוכה באתרוג ולולב שנסדק], הרי הטיט משוי ליה כלי, ולכן הוא טמא כדין כלי חרס, ואע"פ שלא בטל שם כלי מתכת ממנו בנקב וסדק, מ"מ חשיבות הטיט מהניא לטמאותו כדין תנור, ויש מקום לדון דבתלוש שהמתכת מטמא מצד עצמו, לא יחשב כלי חרס ע"ז, ורק בגלל שהוא טהור סגי בשיעור טיט כזה לטמאותו, (כענין חיבר להם מן הגדל בארץ כו' לקמן פ"ז מ"ג), מיהו ע"י בזה בתוספתא דנראה שבכל ענין טמא משום תנור של חרס, ובאופן זה נותנין עליו חומרי חרס וחומרי מתכת, ע"י לקמן ס"ק י"ג.

ומוסף של טיט הוא ענין אחר, כדגרסינן או מוסף של טיט, ומיירי בתנור שלם של מתכת או של אבן, דהמוסף של טיט שעושה על פיו נדון כתנור בפ"ע, כענין ששנינו במ"ה מוסף התנור של נחתומין טמא, ואע"פ שאין בו שיעור תנור לחוד, מ"מ מהניא ליה השיעור של המתכת להחשיבו כתנור גמור, כ"נ, דאם יש בו כשיעור לחוד ודאי לא מגרע מה ששוליו של מתכת, דבלא שולים כלל ג"כ טמא לרבנן דר"י, ואף לר"י כה"ג לא מגרע מתנור שע"פ הבור שמסיק מלמטה והוא ניסוק מלמעלה.

ומקור ד"ז למדנו ממוסף היורה של שולקי זיתים לעיל מ"ה ועמשנ"ת בזה לעיל ס"ד ס"ק ט"ו, ומבואר בתוספתא דפרה שהיורה של מתכת והמוסף של טיט, והיורה נטהרת בהזאה וטבילה, וכנגד המוסף מטמא באויר, ועמש"כ שם שדינו ככל כ"ח שאין לו

כלי מתכת בתלוש, ולפמשנ"ת לא הי' מקור לדון שיטמא באויר, שהרי כל הנדון מפני שלא נאמר ממה התנור עשוי, וכתוב טמאים הם, אבל טומאת אויר לא כתיב בתנור, דנימא שגם של מתכת יהא דינו כך, והא דמטמא באויר היינו מפני שהוא כלי חרס, וטומאתו מתייחסת לרישא דקרא, וע"י לקמן ס"ק י"ג בביאור התוספתא.

ויש לתמוה בדברי הר"ש והרא"ש שפירשו הא דקתני טהור שאינו מטמא באויר ויש לו טהרה במקוה, ולא הזכירו החידוש בטומאת מחובר כלל, וביותר קשה בדבריהם פ"ו מ"א דנראה ששלשה מסמרים של ברזל מטמאין משום כירה כדין כלי מתכת אע"פ שהם מחוברין, והרי אין מקור לטומאת מחובר בכירה של מתכת, וע"כ שפירשו כן במתני' דבאותו אופן שעשוי סתם תנור דהיינו שהוא מחובר אפ"ה מטמא משום כלי מתכת, וצ"ע.

ולמדנו ממתני' דתנור של מתכת תלוש אע"פ שאין לו בית קיבול טמא, כיון שמדביקין בו את הפת, והוא משמש כלי להגן על האש ולאפות בתוכו, וכן בכירה של מתכת, וע"י לעיל ס"א סק"ה בדברי הר"ש פ"ב מ"א.

י. שם ניקב נפגם נסדק עשה לו טפילה או מוסף של טיט טמא, כ"ה בתו"כ ובנוסח המשניות להרמב"ם והרא"ש, דהיינו שלא הוזכר בתנור לשון עשאו בטיט, וקתני או מוסף של טיט, מיהו בתוספתא במקום טפילה תני ועשאו בטיט אפי' כל שהוא טמא, ובפיה"מ נראה דטפילה היינו שסותם הנקב מבחוץ, ועשאו בטיט היינו שנותן טיט תוך הנקב, (והדין אמת, אבל סתם טפילה משמע ע"פ כולו, ובבהגר"א ג"כ גרס תרתי אלא שנראה שמפרש שטפלה ע"פ כולו נמי מהניא, וזה קשה דאפי' לר"י דוקא מבפנים ויכול לעמוד בפ"ע מהני).

ברם לא מצינו גרסא זו בשום מקום, וגם הרמב"ם בנוסח המשנה כת"י ליתא, ולא בשום נוסחא, וביותר קשה שבתו"כ העתיקו המשנה וגם שם חסר תיבות ועשאו בטיט, ולא יתכן שבמקרה נשמט מהמשנה וגם מהתו"כ וילקו"ש ולכן מיושב יותר שזהו גליון שהוסיפו במשנה דווקנית, שהיא רק מקור יחיד נגד כל הנוסחאות.

ואפ"ר שהתנא קיצר בכירה ולא רצה להאריך בשיעור הנקב, ובדין מוסף שע"ג הכירה, ואמנם הוא נלמד בק"ו מפטופטי כירה, אבל גם ד"ז אמת דמוסף של כירה טמא, וכל מה שהאריך התנא הוא כדי להשמיענו חידושא דפטופטין, ולכן לא סתם וכן בכירה ותו לא, וגם בבא דמירחה בטיט נשנית בתוספתא גם בתנור, וא"כ גם במתני' יש לפרש דמירחה בטיט אתרווייהו קאי, כיון דקתני וכן, וכמו שבנפגמה דין כירה כתנור ה"ה דבמירחה בטיט דין תנור ככירה.

וי"ש חידוש בנפגמה דכירה שאין הפגם מפסיד בראשה כ"כ, שהרי בין הפטופטין הכל פרוץ, ומ"מ מהני סתימת פגימת הכירה בטיט, וכן בנסדקה אפי' נסדקה לרחבה דבנחלקה טמאה כדתנן פ"ז מ"ג, מ"מ מהני הטיט לחברה שתחשב כירה של חרס כולה, ובזה מיושב מה ששנה ג' אופנים אלו, אע"פ שקיצר וסמך על מ"ש וכן בכירה.

ועדיין צריך יישוב שאין הריוח גדול בקיצור בהשמטת תיבות ועשאה בטיט, אא"כ נאמר שחשש התנא שנטעה בדין מוסף של כירה, ולא רצה לשנותו בחדא, דהא זהו דין פטופטין וכדבסמוך, ודוחק, ואפשר שרצה לכלול כאן דין מגור שבתוספתא, וצ"ע.

ובתוספתא שנינו כירה של מתכת שעשה לה מגור [בהגר"א מגוד] ופר"ש שזהו מקום שהכירה יושבת עליו, ולפמש"כ הר"ש זהו פטופטין, ואפשר שמגוד הוא היקף טיט סביב כמו מוסף טיט דקתני בתנור.

טהרה במקוה, הרי ראינו כלי חרס שנסמך על כלי מתכת, שבלא השולים של מתכת אינו כלי כלל, ואפ"ה מטמא באויר במקום הטיט, ומזה למדנו שזהו מוסף של טיט ששנינו כאן, שהתנור עצמו של מתכת או של אבן, אבל המוסף שהוא של טיט נידון לעצמו.

שם וכמה יהא בנקב כדי שיצא בו האור, לכאורה היינו שתצא אש דרך הנקב לחוץ, ועי' לקמן פ"ט מ"ח בתנור שניקב מצדו לענין שצריך לסותמו כדי שיטהר בצמיד פתיל ושם מוזכר שיעור כוש נכנס ויוצא דולק או שלא דולק, וזה פחות משיעור שתצא בו האור, דבעינן שהשלהבת לחוד תבקע דרך הנקב, מיהו צ"ע מהו שיעור עוביו של תנור שמשערין בו, ואין נראה דבאבן עבה ביותר לא יהני טיט, דהא סו"ס יש כאן נקב גדול, והטיט סותמו, [שוב נראה איפכא דכאן סגי בנקב כל שהוא אע"פ שאינו צריך צ"פ, דמידי דחשיב בעינן, ואפי' אם הכותל עבה משערין אותו לפי כותל דק].

יא. וכן בכירה כירה של אבן כו', האי וכן קאי אכולה מתני', וכדמסיים ואזיל כירה כו', ולא רק על שיעור הנקב, וכ"מ בר"ש ועי' פיה"מ, ותרווייהו בחד קרא כתיבי ומדין שניהם נתמעטו של אבן ושל מתכת מקרא דיותף.

שם ניקבה נפגמה נסדקה עשה לה פטופטין, ענין הפטופטין הוא כמו מוסף של טיט, וכמשי"ת בסמוך, אבל אכתי חסר במשנה בניקבה ונפגמה ונסדקה איך סתם הנקב, והר"ש הביא משנה דווקנית דקתני בה ועשאה בטיט, והשתא הוי ממש דומיא דתנור, דהתם קרי ליה טפילה וכאן טיט, ובתוספתא קתני גם בתנור שניקב ועשאו בטיט, ומצינו גם טפילה בכירה כמו בתנור וכמ"ש בתוספתא פ"ד ה"א דטפילת התנור עד כמה היא חיבור לתנור, עד כדי צורך, וכמה הוא צורך בתנור טפח ובכירה שלש אצבעות.

בפ"ע, דמ"מ המתכת אינו מתבטל לטיט, אלא שר"י חידש שהטיט אינו מתבטל למתכת וחשיב כתנור בפ"ע, ומיירי בתלוש דבמחבור ליכא טומאת כלי מתכת, ויתכן דבתלוש אף לר"י אין המתכת נטפל לחרס, ורק במחבור יש חשיבות לטיט שעומד בפ"ע לומר שהמתכת כמגיין עליו, אבל בתלוש הטיט נטפל למתכת.

יג. שם בר"ש תניא בתוספתא תנור של מתכת שעשה לו טפילה ועשה לו מוסף וחלקו לשנים ונטמא אחד מהן באויר הוא טמא וחברו טהור, פי' דתנור של מתכת שלם שעשה לו למעלה בשפתיו מוסף של טיט הרי המוסף מקבל דין כ"ח, כדתנן במתני' ונתבאר לעיל סק"י, ואם חלק המוסף לשנים, הרי כל חצי טמא לעצמו כדין תנור שחלקו לשנים, ששניהם טמאים כל אחד לעצמו, וזהו הדין ששנינו כאן שמוסף מטמא באויר וכל חצי נדון לעצמו, [ואע"פ שטומאת השנים היא מספק שמה הוא הרוב, מ"מ שניהם מטמאין גם באותו כלין], ולענין טומאת אויר אין המתכת חיבור למוסף, ולכן כשנטמא המוסף באויר רק החצי שנטמא טמא וחברו טהור, - לפמשנ"ת דליכא דין טומאת כלי מתכת במחבור, ע"כ מיירי הכא בתנור תלוש, וכ"כ בבהגר"א על התוספתא, ואע"פ שכתב הר"ש דכולה מילתא חומרא בעלמא, מ"מ לא שייך להחמיר כטומאת כלי מתכת במחבור.

שם נגע בו השרץ מתוכו הוא מטמא במגע ובאויר וחברו מטמא במגע ואינו מטמא באויר כגרסת הגר"א, והיינו דלענין טומאת מגע הוי גם המתכת חיבור, ומעביר טומאה גם לחצי המוסף השני, כמו שמטמא את המתכת בכח מגע, אבל אם נטמא באויר הרי המתכת טהור, לפי שאינו מק"ט באויר, וחברו דהיינו החצי השני של המוסף מטמא במגע כדין כלי מתכת ואינו מטמא באויר, מיהו יתכן דכיון שהמתכת נטמא במגע, הרי גם הצד השני של המוסף נעשה בדין כ"ח טמא

שם עשה לה פטפוטין, טמאה, פי' שאם על הכירה של אבן או של מתכת השלמים הוסיף למעלה פטפוטין של טיט, דהיינו כמין גבשוש של טיט העולה מן הכירה שעליהן שופתין את הקדירה כמ"ש בפי' ר"ה גאון, הר"ז בדין כירה של חרס, כיון ששלשה פטפוטין לחוד נעשין כירה כדתנן פ"ו מ"א, וה"נ ע"י הכירה של מתכת הם מחוברין ליעשות כירה אחת, וכדתניא בתוספתא פ"ה ה"א ומודה ר"י שאם נתנן ע"ג האבן וחיברן לה שהיא טמאה מפני שהאבן מחברתן, וה"נ הכירה של אבן מחברתן, ואינם בטלין לכירה של מתכת, דסו"ס יש כאן שיעור כירה מחרס, וזהו מה שנתחדש בכירה טפי מתנור, דבעינן מוסף שלם מטיט דוקא, ולא סגי בפטפוטין, וכ"מ בתוספתא דמיירי בכירה של מתכת שלימה שעשה לה מגור [או] ועשה לה פטפוטין טמאה כגרסת הגר"א, מיהו נראה שא"צ פטפוטין ג' אצבעות לפי שהאבן והמתכת משלימין אותן, כמו במוסף של תנור.

יב. שם מרחח בטיט כו', פי' בכירה השלימה שמרחח בטיט מבפנים ומבחוץ, ויש תועלת במירוח לשמור החום של המתכת שלא יצא לחוץ, אפ"ה כיון שהמתכת שלמה הרי הטיט נטפל למתכת, ועדיין הוא בדין כירה של מתכת, וה"ה באבן, ור"י אומר שאם יכול הטיט הפנימי לעמוד בפ"ע, דיינין הכירה של אבן ושל מתכת ככותל הבור שטחו בטיט, ואם יכול הטיט לעמוד בפ"ע טמאה, ובתוספתא פליגי כה"ג גם בתנור, ללמדך שדינם שוה גם בזה, וכיון דקתני לה בסיפא יכול להתפרש דקאי גם אתנור, אלא שבהכרח נשנית בתר כירה דסמיכא לדין תנור ברישא, וסמך התנא שנדע דה"ה בתנור, וכ"כ הר"ש ד"ה מרחח.

בתוספתא מסיים בה [בדברי ר"י] בין כך ובין כך מטמאה משום כלי מתכת, והיינו שהמירוח של הטיט אינו מבטל ממנה שם כלי מתכת, ואפי' אם הטיט יכול לעמוד

ומטמא באויר, כגרסא שלפנינו בתוספתא, - נגע בו משמע במוסף, ועי' בסמוך.

שם וטפלה טהורה, שהטפלה של המתכת אינה חיבור לו, ואפשר דדוקא כשנטמא התנור מכח המוסף הרי הטפלה טהורה, אבל אם נטמא המתכת בעצמו הויא הטפלה חיבור לו.

שם נגע בו השרץ מאחוריו כולו מטמא מגע אחד ופוסל אחד, [הגר"א מחק תיבת מגע, ויש ליישב דר"ל מטמא רק במגע ולא באויר עי' בסמוך דקתני ואוירו כו'], ואפשר דהכא מיירי רק בנגע במתכת, אבל נגע במוסף אינו מתבטל ליחשב כגב התנור של מתכת, דלא אשכחן טומאה בכלי חרס מגבו, ועי' להלן בדברי ריב"ר.

שם נגע בו כזית מן המת מאחוריו כולו מטמא מגע שנים ופוסל אחד, ואוירו מטמא אוכלין ומשקין וידים מפני שנעשה אב הטומאה ומטמא את גופו דברי רבי, פי' דהמתכת נעשה אב הטומאה וגורם למוסף שיהא ראשון לטומאה, ולכן המוסף מטמא באויר אוכלין ומשקין כדין כ"ח, דכלי חרס אינו נעשה אב הטומאה, מיהו אם נגעו במוסף י"ל דנעשה ראשון דלא גרע מדין יד של המתכת, דהרי הוא חיבור לו, וזהו ששנינו כולו מטמא מגע שנים, גם המוסף של טיט, אבל באויר מטמא רק המוסף, וכדין מוסף היורות של שולקי זיתים בתוספתא שבר"ש מ"ה.

הק"ש ה"ש אמאי לא הוי אבי אבות דחרב הרי הוא כחלל, ותרץ דכולה מילתא חומרא בעלמא וכולי האי לא אחמור בנגע בטפלה מאחוריו, וער"ש ריש אהלות, ואם נימא דבעינן מגע מת שלם למהוי כחלל ניחא, ולע"כ.

שם ריב"ר"י אומר משום אביו אינו מטמא אוכלין ומשקין וידים [פי' אוירו של המוסף] שאין כ"ח מטמא מאחוריו, ור"ל

דכיון שאם נגע במוסף עצמו מאחוריו ה"י טהור אינו בדין שבנגע במתכת מאחוריו נטמא המוסף.

שם ניקב נפגם נסדק ועשאו בטיט אפי' כל שהוא טמא, פי' שא"צ טפילה על כל התנור, להחשיב בכלולו של חרס, אלא כיון שסתם הנקב בטיט נעשה ככלי חרס, ובמתני' קתני עשה לו טפילה, ואפשר דלאשמועינן שלא מהני טפילה ע"פ כולו אלא בניקב, וכדתקני בסיפא גבי כירה מירחה בטיט כו', - לכאורה הכא מיירי בתנור מחובר שאין בו אלא טומאת כ"ח, אבל לפ"ז סתום דרישא בתלוש וסיפא במחובר, ולכן נראה ללמוד מזה דבתלוש ג"כ נעשה בדין כ"ח בניקב וסתמו בטיט, אע"פ שנשאר בו גם דין כלי מתכת, דודאי בסתימה כזו חזר דינו ככלי מתכת, ועי' בסמוך.

שם נפל השרץ לאוירו כולו מטמא במגע באויר, דעי"ז נעשה כלי חרס.

שם נפל לתוכו כזית מן המת שלא באהל כולו מטמא אוכלין ומשקין וידים בין מתוכו ובין מאחוריו, פי' שאם ה"י התנור באהל המת ה"י נטמא המתכת מן המת, וה"י דינו כדלעיל בנגע בו כזית מן המת, אבל עכשיו שאינו באהל הרי טומאתו רק מכח אויר כלי חרס, וכיון שכ"ח אינו נעשה אב הטומאה לא שייך לטמאותו יותר מזה, ומכאן נראה כמש"כ דהכא מיירי בתנור תלוש שטמא גם מדין כלי מתכת, ולכן באהל המת ה"י טמא המתכת.

והיינו דמסיים כללו של דבר כ"ז שהוא טמא משום כ"ח, דהיינו באויר לחוד, נדון משום כ"ח שאינו נעשה אב הטומאה, משום כ"מ נדון משום כ"מ לטמא שנים ולפסול אחד, ואינו מטמא באויר.

נמצא לפ"ז דבניקב וסתמו בטיט והתנור תלוש נדון ככלי חרס לחומרא וככלי מתכת לחומרא, וכולו מטמא במגע ובאויר,

ובהי' שלם ועשה לו מוסף של טיט מטמא באויר רק כנגד המוסף, אבל במגע מתוכו נטמא כולו המוסף והמתכת, ואף במגע מאחוריו חשיב המוסף כגב כלי מתכת, ובנגע במתכת מאחוריו נעשה המתכת אב הטומאה לכו"ע, ומ"מ נחלקו אם המוסף נעשה ראשון בדין כ"ח לטמא מאוירו, אבל במת השרץ בתוך התנור שלא כנגד אויר המוסף, מ"מ נעשה גם המוסף טמא לטמא אוכלין ומשקין באויר, ועדיין צ"ע בכ"ז.

סימן ו

בדיני כירה

צ"ב דהא ר"י אחיבון בטיט דרישא קאי, ואדרבה איפכא משמע דבעינן בכלהו חיבור טיט.

שם להיות שופת עליהן את הקדרה, פי' שעשאן לצורך כירה ובאופן הראוי לשפות עליה, דאפי' לרבנן דשתי אבנים הוו כירה היינו מפני שהם רחבין וראוין לשפות עליהן את הקדירה, אבל פטופטין צריך שיהיו שלשה ומסודרין כחצובה שהקדירה עומדת עליהן יפה, [כחצובה פרש"י ב"מ כ"ה א' רגלי הקנקן כל אחד כנגד אורו של שני כניקוד סגו"ל].

שם קבע שלשה מסמרים בארץ, פי' כיון שלא חיבון בטיט רק בתקיעה, לא מק"ט דהו"ל כירה של מתכת, אבל אם חיבון בטיט הרי הטיט [שנעשה חרס בהיסק] משוי לכולה כירה של חרס, כמו שמצינו בסופ"ה בניקבה ונפגמה ונסדקה ועשאה בטיט שנעשית בדין כירה של חרס לקבל טומאה באויר, ה"ה חיבור המסמרים והאבנים לארץ בטיט, דלא גרע מחיבור סדק וסתומת נקב בטיט, וכמבואר בסוף מ"ג דבעינן שהטיט המחבר את האבן לקרקע יוסק ככירה, וש"מ שהכירה נעשית כירה של חרס.

שם אע"פ שעשה מקום בראשן מקום שתהא הקדרה יושבת טהורה, פי' שהרחיב ראשי המסמרים בטיט להיות מושב טוב לכירה, אפ"ה לא נעשית בדין כירה של חרס עי"ז, אבל אם חיבום בטיט לקרקע טמאה כמבואר בתוספתא, ומסתברא דאע"פ שהמסמרים בלא"ה תקועים יפה בקרקע, מ"מ מהני הטיט לחשבה כירה של חרס, דסתם מסמרים שבתוספתא מתפרש בתקועים כדרך המסמר

א. פ"ז מ"א העושה שלשה פטופטין בארץ וחבון בטיט כו', כבר כתב הרא"ש דבמשנה ב' מוכח כפי' בתרא בר"ש, וקרי ליה ראשון לפמ"ש הרא"ש בדיבור הקודם סוף מ"א], דהא קתני אחת בטיט ואחת שלא בטיט, ואם החיבור אחת לחברתה הרי ממילא שניהם בטיט, ואמנם הר"ש פי' בזה דמיירי בדאיכא שלישיית, אבל במשנה ב' קתני עליה ועל האבן בלא שלישיית, ובהדיא מבואר בתוספתא דלרבנן סגי בחיבון בארץ ור"י מצריך גם חיבון זל"ז בטיט, ומודה בחיבון לאבן שהיא מחברתן, והר"ז מפורש דחבון בטיט היינו לארץ, ולפ"ז חיבון בטיט דמתני' היינו שחיבון לארץ בטיט, וכ"כ הגר"א.

ויש לעי' מה הדין אם תקע את הפטופטין בארץ, מי אמרינן כיון שהם עצמן חרס בעינן רק שיהיו קבועין במקום זה, וסגי בתקועין בקרקע, או"ד בעינן חיבור בטיט דוקא, ובסברא נראה דבפטופטי חרס א"צ חיבור טיט דוקא, אבל במסמרים ויתדות ואבנים הרי עיקר הכירה טמאה מפני חיבור הטיט שלה שהוא בדין חרס, כמבואר בסוף מ"ג שצריך להסיק הטיט הזה כהיסק כירה, מיהו בתוספתא נשנו פטופטין בהדי מסמרים ויתדות, אבל אין זה מכריח לחדש דלא מהני תקיעה לפטופטין, אדרבה נראה דדוקא למסמרים לא מהני תקיעה כדקתני בסיפא, והיינו דקתני אע"פ שעשה בראשן כו' ומשמע דהיינו מפני שהם של מתכת, אבל אם הי' כולו חרס דומיא דמסמר שתקועין יפה, טמא, וכ"מ בר"ש הנדמ"ח סוף מ"א דמה"ט מהני לר"י חיבור בארץ במסמרים המחוברין זל"ז בלא טיט משום דמיירי בנעוצים בארץ, וש"מ דנעיצה מהני כחיבור בטיט, מיהו עיקר פר"ש

ולכאורה הי' נראה מפשטא דמתני' דבאבנים מודה ר"י דסגי בחיבורן לקרקע לחוד, מפני שהם רחבות וניכר הקשר ביניהם, וראיה לזה מדקתני ר"י מטהר עד שיעשה שלישית, ולא קתני עד שיחברם זל"ז, וגם שיעשה שלישית, אבל בתוספתא מבואר בהדיא דר"י פליג אף באבנים, וע"כ שלא הביא רבי במתני' דברי ר"י בהא דמצריך חיבורן זל"ז, אבל בהא דמצריך שלישית מיייתי ליה.

בפי' הר"ש הנדמ"ח הוסיף דר"י לטעמיה דמצריך לעיל פ"ה מ"ו בתנור שיהא מחובר לארץ, וצ"ע דבפשוטו אם היתה כירה שלמה מונחת ע"ג קרקע הר"ז טמאה אף לר"י, ובאבנים אף לרבנן בעינן חיבור לקרקע, וא"כ אין זה ענין לר"י דבעי היסק לאחר גמ"מ, אלא דבעי שיהא דבר המחבר את שלשת הפטופטין, וקרקע עולם אינה מקשרת ביניהם, וכדקתני בתוספתא דמודה ר"י במחוברין לאבן שהיא מצרפתן.

ג. **שם** במשנה העושה שתי אבנים כירה וחברם בטיט טמאה, פר"ש דאבנים שהם רחבות יכול ליתן שתי אבנים זו בצד זו ולשפות עליהן את הקדירה משא"כ בפטופטין דמודו רבנן דפחות משלשה לא הויא כירה, ובפטופטין לא מהני חיבורן זל"ז בראשן, כיון שהם נפרדים לגמרי זה מזה לא מהני אפי' יחברם בזר של טיט סביב למעלה, [שוב כתבנו עוד בזה עי' בביאורים].

שם ור"י מטהר עד שיעשה שלישית, וה"ה אם אבן אחת עשוי כמין גם דחשיבי כשתים, דהעיקר שתהא הכירה מושלמת בזה שסומכת הקדירה מג' רוחות.

שם או עד שיסמוך לכותל, פי' שיש בליטה בכותל והיא משמשת כאבן, וכמו במתני' דבסמוך האבן שהיה שופת עליה ועל הכותל, והתם באבן אחת ע"כ שהכותל בולט מעט לשפות עליו, אבל בסמיכה לכותל לחוד שלא

והיתד שנתקע, ואפ"ה חשיב הטיט עיקר שהם מחוזקים בבנין, והחיזוק שבתקיעה, עראי.

בא"ר משמע שפי' דמקום בראשן כו' ר"ל שחיברן למעלה זל"ז בטיט, וקמ"ל דחיבור למעלה לא מהני, ואף בפטופטין כתב כן, ולפ"ז אין החידוש במסמרים טפי מפטופטין, ולעיל כתבנו דנעץ פטופטין וקבען בארץ מק"ט בלא טיט, אבל חיבורן זל"ז בחוט של טיט לא מהני, אבל אבנים שחיברן זל"ז ולא חיברן לקרקע תניא בתוספתא דטמאות, וי"ל דשאני התם שנעשית כירה שלמה, ומקום חיבור האבנים לא גרע מכירה של אבן שנסקדה ומירחה בטיט שנעשית עי"ז כירה של חרס, אבל פטופטין גופיהו חידוש הוא דחשיבי כירה באופן שכולה פרוצה, ולכן לא מחדשינן דפטופטין של אבן ומתכת יחשבו כירה ע"י חיבורן זל"ז בחוט של טיט, אבל בחיבורן לקרקע בטיט חשיב הטיט עיקר המעמיד, ודיינינן לה ככירה של חרס, וכמשנ"ת, וצ"ע בהגהות הגר"א על התוספתא שהגיה באבנים ג"כ שחיברן זל"ז ולא חיבורן בקרקע טהורות, וזה דלא כגרסת הר"ש והרמב"ם פט"ו הי"ז עי"ש, וכנראה זה ע"פ פירוש בפטופטין ומסמרים, ולמש"כ יש ליישב ולחלק בין אבנים לפטופטין, שוב נחבאר בזה בביאורים למתני' עי"ש.

ב. **שם** בר"ש תניא בתוספתא ומודה ר"י שאם נתנן ע"ג האבן וחברן לה שהיא טמאה מפני שהאבן מחברתן, בפשוטו היינו אבן תלושה, וש"מ דמודה ר"י בתנור שהסיקו ע"ג אבן תלושה שהוא טמא, וכמ"ש הר"ש פ"ה מ"ו דאם הסיקו כשהוא מחובר לאבן עבה מק"ט אף לר"י, מיהו נראה דאבן מחוברת ג"כ מחברת את ג' הפטופטין והמסמרים לר"י, אבל סלע מחובר מברייטו דינו כקרקע, שבזה ס"ל לר"י דקרקע עולם אינה מחברת את הג' פטופטין ליחשב כלי יחד.

מי"א דמריחת טיט על נקב וסדק משוי לאבן ולמתכת כלי חרס ע"ש.

עיקר טומאת כירה של אבנים שחיברן בטיט זל"ז ולקרקע, יש מקום לדון שטומאתן מדרבנן, וכן תנור וכירה שניקבו ונפגמו ונסדקו וסתמן בטיט, דסו"ס אין כאן שיעור תנור וכירים מחרס, ושמא חומרא דרבנן היא, וכמ"ש הר"ש פ"ה מי"א בנדמ"ח לענין קושיא דחרב ה"ה כחלל.

ד. **שם** אחת בטיט ואחת שלא בטיט טהורה, יש לעי' מאי אתא לאשמועין, הרי מרישא שמעינן דדוקא חיברן בטיט, ועוד דבסיפא קתני עליה ועל האבן טהורה, והיינו על האבן התלושה כמ"ש הר"ש, ואפשר דאתא למיסתם דלא כר"י, [נועי' לעיל סק"ג דשנים בטיט ואחת שלא בטיט מסתברא דלא מהני לר"י, שו"ר שהגר"א פי' בזה דמשנה זו אף לר"י], או דס"ד דוחיברם בטיט דרישא לרבנותא דאפי' בזה פליג ר"י, ונראה שזה כהקדמה למתני' דבסמוך, וקמ"ל נמי שאפי' נעקר טיט מאחת מהן נטהרות שתייהן.

ועוד נראה דאפי' אבן אחת שעשויה כמין גם בטיט ואחת שלא בטיט טהורה, כיון שזו שבטיט לחוד לא הויה כירה, ולר"י כה"ג במחברין בטיט חשיבא ככירה של שלש אבנים כיון שעשויה באופן מתוקן שיש לה שלשה פטפוטין, וג"ז בכלל אחת שלא בטיט.

שם מ"ב האבן שהוא שופת עליה ועל התנור כו', החידוש דאע"פ שהתנור הוא כלי כו', ואינו נטפל ליחשב כירה עם האבן, מ"מ נעשה דופן כדופן שני של האבן, ונעשין יחד כירה, ולחידוש זה הוצרכנו גם בתנור מחובר.

ויש לעי' תנור וכירים תלושין מאי, מי אמרינן לגבי הכירה שעם האבן לאו בר נתיצה נינהו, או"ד כיון דתנור וכירים מיקרו בר נתיצה הרי הם מתחברין עם האבן המחוברת ליקרא כירה, ובתו"כ קאמר לה מפני שיש

תפול לא מהני מידי, דלא אשכחן מעלה בסמיכה, כמו שלא יועיל לסמוך לאבן גבוהה, והחידוש בסמיכה לכותל דאע"פ שהכותל אינו מקבל דין כירה, והנוגע באבן הבולט מן הכותל טהור, אע"פ שנטמאת הכירה, שאין הכותל של הבית נטפל ליקרא כירה, מ"מ מהניא בליטה זו להחשיב הכירה כבעלת שלשה פטפוטין, כיון שסו"ס מסייעת להעמיד הקדרה יפה, ועי"ז נעשין השתים כירה, מיהו אבן תלושה לא מהני, כיון שאינה קבועה לא נעשית כחלק מהכירה להשלים חשיבות הכירה, שו"ר שכ"כ בהגר"א, (וכ"מ בר"ש לפי' קמא), אבל סלע הקבוע ככותל דמי.

תניא בתוספתא פ"ה ה"ג הובאה בר"ש סוף פרקין ר' יהודה אומר עליה ועל הזיז אם ינטל הכותל והזיז עומד בפ"ע טמא ואם לאו טהור, פי' שאם הזיז הבולט מן הכותל אינו חלק מהכותל הרי הוא נטפל ליקרא כירה, ונטמא עמה, ואם לאו דינו ככותל ואינו נטמא עמה, ולר"י לשיטתו מיירי בדאיכא שתי אבנים מלבד הזיז, ושופת על שלשתן, א"נ שיש ג' מלבד הזיז.

בר"ש הנדמ"ח ד"ה או עד שיסמוך לכותל ואע"ג דכלי אבנים אינן מק"ט אפי' מד"ס הטיט שבראשן נותן להם תורת חרס, א"נ תנור וכירים כתיב ואפי' של אבנים במשמע כו', לכאורה תירוץ קמא לפי' קמא דלעיל, ותירוץ בתרא לפי' בתרא שהחיבור בטיט לקרקע, מיהו הדברים צ"ב דהא ממעטינן מתכת ואבנים כאחת, וכבר נתבאר לעיל מיניה ביהדות ומסמרים דמהני חיבור לארץ בטיט, וזהו ג"כ דינא דאבנים כאן, ומה נתחדש להר"ש כאן דיש יתרון לכירה של אבנים, ובאמת דינם שוה ורק ע"י הטיט נעשין האבנים בדין כירה, וכמבואר בסוף מ"ג שרק משיסיקנה כהיסק כירה מק"ט, והיינו משום דהטיט המחבר הוא העושה אותה כירה, וכמשנ"ת לעיל ס"ה סק"י בביאור המשנה פ"ה

להם נתיצה, ואם הכונה נתיצה מחיבורן הרי גם אבן כה"ג טמאה ומה נתחדש בנתיצת תנור, אבל אם בכה"ג מצטרף כח התנור לחשבו בר נתיצה אפי' בלא טיט ניחא, ונפ"מ נמי באבן העשויה מחרס ואינה מחוברת, ואם נימא דשתי אבנים מחרס מק"ט אע"פ שאינם מחוברין ה"נ מצטרפת, אבל אין לנו מקור לחיבור להיות כירה אחת בלא חיבור לקרקע, ולכן נראה דאבן מחרס לא מצטרפת בלא חיבור טיט, וה"ה תנור וכירים.

פדר המשנה תנור כירה כופח, ולכאורה כופח פשוט טפי שנטפל לאבן ליחשב כירה, שהוא חשוב פחות מכירה שיש בה שפיתת שתי קדרות, ותנור הוי חידוש טפי מכירה שאינו עשוי לשפיתה כלל, וא"כ הו"ל זו ואצ"ל זו, מיהו בלא"ה כיון דבכל דוכתא נקט להו בסדר הזה, אין נכון לשנות כאן.

ה. **שם** עליה ועל הסלע, פר"ש דסלע היינו מחובר מששת ימי בראשית, ונראה דה"ה כשתלשו וחזר וקבעו במחובר גמור, דאבן מחוברת בתקיעה ג"כ לא נעשית כירה, וקמ"ל בסלע אע"פ שקבוע, ובכותל אע"פ שמחובר בטיט, וראיה לזה מכירת הנזירים שבירושלים שלא השאירו בעזרת נשים סלע מחוברת מששת ימי בראשית, ותחתיה כיפין ע"ג כיפין, וכונת הר"ש רק לבאר מהו סלע ומהי אבן.

שם וזו היתה כירת הנזירים שבירושלים שכנגד הסלע, יש לדקדק מ"ט לא קתני סלע לבסוף, וממילא יתפרש ע"ז וזו היתה כירת הנזירים, ולא יצטרך לסיים שכנגד הסלע, וזה יותר מדויק לשנות הסלע בסמוך, ואפשר שהרישא היתה משנה קדומה ששנו אבן תלושה, ואבן מחוברת, וכותל, וזהו הסדר הראוי, ואח"כ כשהוסיף התנא וזו היתה כו' לא רצה לשנות הסדר, וגם הוי לא זו אף זו, דכותל בנוי ומחובר בטיט דומה לאבן מחוברת בטיט, ואפ"ה טהורה.

ושמעתי מהגרד"ל שליט"א שמה שחששו בכירת הנזירים אע"פ שכלי חרס אינו מטמא כלים, וא"כ הדוד שהשלמים בתוכו לא יקבל טומאה מהכירה, אלא כיון שאמרו נזיר מ"ה ב' ת"ר ואח"כ נוטל את הרוטב ונותן על שער ראש נזרו ומשלח תחת הדוד, א"כ הרוטב ה' נטמא באויר הכירה, ולכן נזהרו שתהא כירה שאינה מק"ט, וניחא בזה שלא עשו כירה של מתכת כמו תנור של מתכת זבחים צ"ו א', אע"פ שזה יותר כבוד המקדש, לפי שחששו שתטמא ולא ידעו ויגרמו טומאה לקדשים, ולפ"ז לתנא דמתני' שם שאם גילח במדינה לא היה משלח תחת הדוד, ובפשוטו מדינה היינו ירושלים, דלא מיירי במאורע שיצא חוץ לירושלים וגילח ובא לשלח שער בירושלים, אלא רק מגלח במקדש משלח תחת הדוד, כלשון הברייתא שם, [ותמחו על הרמב"ם שם פ"ח מנזירות ה"ג שפסק כר"י שאף בירושלים משלח], לפ"ז י"ל שרק במקדש נזהרו שתהא הכירה כנגד הסלע, וכ"כ בפיה"מ כאן דמיירי בלשכת הנזירים, ולשון המשנה מיושב טפי בכירה אחת הידועה, דלא משמע דה"ק וכך היו נוהגין הנזירים בכל מקום, אלא די"ל דאפי' למ"ד שמשלח תחת הדוד בירושלים, מ"מ לא נזהרו בזה אלא בכירה קבועה שבמקדש.

ו. **שם** כירת הטבחים בזמן שהוא נותן אבן בצד אבן, יש גורסין אבן בצד אבן אבן בצד אבן שתי פעמים, ויש שאין גורסין בזמן, עי' מלאכת שלמה שלא נמצא מקור נאמן לגרסת בזמן, מיהו נראה שהפירוש שוה בשתי הגרסאות, דאי ל"ג בזמן הרי פירושו שכך מנהג הטבחים, שנותנין אבן בצד אבן, ואי גרסינן בזמן פירושו שאין זה כלל לכל הטבחים.

מידו לא נתיישב פי' הר"ש והרא"ש דמיירי בשלש אבנים שעשאן שתי כירים, וקמ"ל שאין האמצעית כולה טמאה וכדמפרש ואזיל, חדא שאין זה במשמעות הלשון

נטמאו שתיים החיצונות, ויש לדקדק מ"ט נקט טומאה באבנים הרי לא שייך טומאה אלא בתוך הכירה, והול"ל נטמאת אחת מהן, או נגע שרץ באחת מהן, וי"ל שנוח לתנא לשנות דבריו על האבנים כדי לבאר אמצעית וחיצונות, ואה"נ דע"כ מיירי בנטמא תוך הכירה שבין החיצונה והאמצעית.

שם האמצעית המשמשת את הטמאה כו', להכי לא קתני חולקין את עוביה, לפי שבאבן גדולה נותן לכל אחת רק כדי שפיתה והשאר טהור ולכן שנה המשמשת את הטמאה שרק כדי שפיתה טמא, משא"כ בבית תבלין וקלמריין פ"ב מ"ז שכל הכותל משמש להם, ולעולם חולקין את עוביו, ונכ"מ במ"ד דקתני חציה של זו טמאה וחציה טהורה, ואע"פ שמעיקרא היתה כולה טמאה והיינו בטפח], מיהו סתמא דמתני' מיירי ביש באבן רק טפח שזהו שיעור שפיתה, דמקתני סיפא ניטלה טהורה והחלטה האמצעית לטומאה, וש"מ שכולה נטמאת והיינו ביש בה רק טפח, [ואפ"ה חולקין את עוביה וחצי טפח טהור, אע"פ שמשמש לטמאה עד טפח, ואפשר הטעם מפני שעשויין לשפות על שתייהן יחד, ולכן חולקין בשוה, וכ"מ בתוספתא שבר"ש שאף שתי חביות חולקין את עוביו והרי בחבית אין הדופן עבה טפח, ומה"ט קתני התם חולקין את עוביו, ושם החידוש גדול יותר שהחבית אינה כירה, וכ"כ הגר"א דמיירי באבן טפח, וכ"מ מהא דמשמע ששלשת האבנים שוות, והרי החיצונות לגמרי טמאות, והיינו בטפח בלבד], וזה כספרים דגרסי הוחלטה אמצעית לטומאה ולטהרה, אבל אם גרסינן לטמאה ולטהרה דהיינו לכירה הטמאה והטהרה, א"כ י"ל דהוחלטה שהיא שייכת לטמאה כאלו מעיקרא היו רק שתי אבנים, אבל גם בזה תלוי לפי גודל האבן, מיהו גם לגרסא זו פשטא דמתני' שהחיצונות כולן טמאות, וש"מ דמיירי באבנים טפח, ועי' בסמוך שנראה כגרסא זו.

דמשמע דחדא כירה היא, ועוד דאי בשתי כירים הרי הנדון רק על האמצעית, דמהיכי תיסק אדעתין שיטמאו כולם, והול"ל נטמאת החיצונה הרי האמצעית חציה טהורה, ועוד דלשון אבן בצד אבן לא משמע כן.

ולכאורה אפשר לפרש שהטבחים צריכין כירה גדולה ומסדרין שתי שורות של אבנים סמוכות זו לזו וזו כנגד זו, [ולגרסת אבן בצד אבן שתי פעמים הר"ז כמפורש כן], ונותנין עצים בשטח ארוך של כמה כירות ביחד, ועי"ז שופתין כמה קדירות לפי הצורך פעמים גדולות ופעמים קטנות, והי' מקום לדון כל האורך ככירה אחת, וקמ"ל שכל אבן נדונית כירה עם שכנגדה, ושיעור הלשון אע"פ שהוא נותן אבן בצד אבן ואין שום ריוח ביניהם, אפ"ה לא נטמאו כולן, ודינן כל אחת ככירה בפ"ע.

ובביאורי הגר"א פ"י שהטבח שופת כל הקדרה ע"ג האבן, והאש סביבות הקדרה, ונמצא שאין אבן צריכה לחברתה, והו"ל שפיר כירה באבן אחת, והדברים מחודשים טובא דודאי אין כירה בלא חלל ובשתי בנים דוקא, אבל באבן אחת לא מיבעיא בחרס דבעינן תוך דוקא, אלא אפי' בשאר מינים י"ל דלא חשיב כלי עי"ז, ואפשר דמ"מ חשיב פשוטי כלי מתכת, אבל מ"מ אין זה ענין לכירים.

ולכאורה נראה דדעתו ז"ל שהעצים מונחין בין שתי אבנים ועי"ז החום נשמר כמו בכירה, אבל הקדירה עצמה מונחת רק על אבן אחת, וכיון דמטמאין רק מקום שפיתה, הרי מקום שפיתה של כל אבן הוא לעצמו, ועי"ז שנכנסת טומאה בתוך הכירה בין האבנים נטמאת רק אחת מהן, ואכתי צ"ב איזו אבן נטמאת, ואולי אינו שופת על החיצונה כלל, וצ"ע.

ז. **שם** מ"ג נטמאת אחת מן החיצונות גרסינן, כ"ה בכת"י, וכ"מ בסיפא

כונתו לומר דבאבן טפח ברישא כולה טמאה אלא חולקין אותה).

שם נותן לזו כדי שפיתה כו', יש לעי' נהי דלשפיתה סגי בטפח כמ"ש בתוספתא, אבל ליציבות האבן וחזקה היא צריכה טפי מטפח, וא"כ הדין נותן שתחשב חיבור וכולה טמאה, ואמנם אבן גדולה מאד מוכן שאין כולה חיבור, וכמו טפילת התנור שהיא חיבור רק עד טפח, אף כשכולה גוף אחד, מ"מ צ"ב למה קבעו השיעור בכדי שפיתה.

ואם נימא דכל טומאת האבנים היא מדרבנן אטו חרס, י"ל שלא גזרו טפי ממה שעושין בכירה של חרס ששיעורה רק עד טפח, ואפשר דכיון שאפי' כירה של אבן אם היתה בנויה יפה בעיגול ככירה שלימה היתה יציבה בפחות מטפח, לכן לא החשיבו את הכירה הגרועה שעשויה מאבנים שתהא חיבור יותר, ואפשר דכיון שא"צ את העודף לשמוש כירה אלא לתמוך בכירה שלא תפול, הר"ז כדבר חיצוני התומך בכירה, ולא חשיב עיקר הכלי.

שם ואם היתה קטנה הכל טמא, יש לעי' פשיטא, וכבר שנינו כן ברישא שהמשמשת את הטמאה טמאה, ואיך יתכן שבשתיהן טמאין לא יהא הכל טמא, ונראה ללמוד מזה דמה ששנינו ניטלה האמצעית אם יכול לשפות כו', היינו דוקא באבן קטנה שהכל טמא, דכיון שלא הי' כאן חלק טהור באמצע, ונמצא שסילוק האבן רק משאיר את הטמא בטומאתו, לכן אם יכול לשפות עליה יורה גדולה טמאה, אבל היתה האמצעית גדולה והי' חלק באמצע שהוא טהור, בזה לא מחדשין טומאה לאמצע ע"י סילוק האמצעית לחוד, וממילא יהא דינם ככירה חדשה, ונטהרה מטומאתה.

ולפ"ז נראה שאם נטמאת רק אחת מהן וניטלה האמצעית טהורה, שנטילת האמצעית אינה מטמאה, רק משאירה את

תוכן המשנה חולקין את עוביה של אמצעית, ומשמשת דנקט לאפוקי אבן גדולה שאינה משמשת יותר מטפח, והדין נקבע קודם השימושים בפועל, לשון המשמשת את הטמאה בפשוטו לפי הענין מתפרש את הכירה הטמאה, אבל התנא הרי שנה הטמאה רק באבן החיצונה, א"כ מתפרש משמשת עם הטמאה יחד, וכן לשון הוחלטה לטומאה מיושב יותר אם הוחלטה משמשת רק את הכירה הטמאה, ולא שמשמשת את האבן הטמאה, אבל אם הלשון מתפרש שכולה טמאה, ולא שהוחלטה לשמש את הכירה הטמאה, א"כ התנא שנה את הדין שהיא טמאה ולא את ההגדרה למי היא שייכת, ויותר מיושב בלשון הוחלטה, שזה בהגדרה שמעתה היא שייכת רק לטמאה, שאם הכונה רק לדין הול"ל האמצעית כולה טמאה, אבל אם הכונה ששתי הכירות מושכות בה, וכשניטלה אחת מהן הוחלטה לשניה, זהו לשון חלוט לצמיתות לאחת מהן.

שם ניטלה טהורה הוחלטה כו', לכאורה אין הטומאה מתפשטת בנטילת הטהורה, אלא דהשתא מטמאה האמצעית כולה מדין חיבור ועדיפא מיד, דהו"ל כחלק מהכירה הטמאה, כמו טפילת התנור, וכל תוספת לגוף הכלי, שנעשה כגופו.

שם הוחלטה האמצעית לטהורה, לכאורה הא דנטהרה האמצעית היינו מדין נתיצה שניתצה הכירה הטמאה בנטילת האבן, וקרינן בה תנור וכירים יותץ שנטהרת בנתיצה, אע"פ שהיא כלי לשניה.

ח. שם אם היתה האמצעית גדולה כו', לכאורה גם ברישא הדין כן, וא"כ צ"ב למה נקט לה בכה"ג, וי"ל דיש בזה טפי חידוש שאע"פ שטמאה מכאן ומכאן עדיין טהורה היא באמצעה, וכ"ש בטמאה מצד אחד בלבד, (והרא"ש הזכיר ד"ז ברישא, אבל אין

הטמאין בטומאתן, ובכה"ג פקעה טומאה לגמרי.

ולפ"ז מיושב דקתני הכל טמא ולא קתני כולה טמאה, כיון שבא לומר שהאזיר של האמצעית כולו טמא, ולכן נשאר הטומאה כשיכול לשפות עליהם יורה גדולה, **ולפ"ז** אפשר שאינה מק"ט מכאן יכול לשפות כשאין דעתו לכך, ורק בהיו טמאות לא פקעה טומאתה, שוב הראוני בספר מרן זללה"ה ס"ח סק"ט שכתב דמשמע שאפי' באמצעית גדולה הדין כן, וכנראה ה' לו חידוש בקטנה דלא הויא משנה שא"צ וכמש"כ.

וי"ש להסתפק אם דין ניטלה האמצעית הוא דוקא באבן אחת ששייכת לשתי הכירות, או דה"ה בארבע אבנים שעשאן ג' כירות וניטלו שתיים האמצעיות, דאפשר דכולי האי לא חשבינן לכירה הראשונה כקיימת.

שם אם יכול לשפות כו', יש לעי' במה תלוי ד"ז, האם בעינן שיהא דעתו להשתמש בכירה זו, או דסגי שבמציאות יכולין לשפות עליה, והכי מסתברא, מיהו צריך שיהא כדרך ולא באופן משונה.

שם החזירה טהורה, יש להסתפק מה הדין כשהחזיר כירה טמאה באמצע, כגון שהחזיר ג' או ב' אבנים טמאות שמחוברות יחד מי אמרינן כיון שהכל טמא נשאר בטומאתן, או דכיון שנעשו שתי כירות או שלש כירות, בטלה כירה הראשונה, ולפ"ז אין הטעם מפני שהאבן שהחזירה טהורה, אלא דכיון שנעשו שתי כירות בטלה כירה הראשונה, וניטלה האמצעית שאני, שכל התוך שבאמצע ה' מעיקרא בשתי אבנים אלו, וניטל המפסיק באמצע, אבל בד' אבנים אין האבנים החיצונות מתייחסות לאמצע של הפנימית כלל, והכי מסתברא, וכמש"כ לעיל באבן גדולה עי"ש.

שם מירחה בטיט כו', מבואר דבנתינת האבן לחוד כבר בטלה כירה הגדולה, ולא אמרינן דאבן שמונחת בלא טיט אינה קבועה ליחשב כירה, מיהו דוקא כשדעתו לחברה כאן, ואפשר דדין כירה של אבן יש כאן מיד גם בלא טיט, ונראה שאפי' נפל שרץ בגדולה ואח"כ נתן את האבן באמצע טהורה, מיהו י"ל דהא דסגי באבן בלא טיט זהו בגלל שמעיקרא היו שתי כירות והחזיר האבן למקומה, ומ"מ נראה שאין לחלק בלא ראייה.

שם משיסקנה כדי לבשל כו', מבואר כאן שעיקר הטומאה מפני החרס ולא מפני האבן, דכיון שהחרס חשוב כאן, הו"ל ככירה של חרס כמו בפ"ה מי"א, וה"נ מחבר את האבן, ולכן לא סגי בחיבור טיט של האבן, עד שיהא הטיט כחרס, שאם הטומאה מפני האבן ששייך בה נתיצה, הוה סגי בטיט שנתייבש, שכל כותל נבנה באבנים וטיט בלא היסק.

ט. **שם** מ"ד חציה של זו טמאה וחציה טהורה, הדבר מחודש שפוקעת טומאה מהאבן ע"י שסמך לה אבן שניה, וצ"ל דחשיב כנתיצה לגבי הכירה הראשונה, וכשחזרו לטומאתן אין הטעם משום דמיתלא תלי, דהא במ"ג שהאמצעית לא נטמאה, מ"מ בניטלה טהורה הוחלטה האמצעית לטמאה, ומה"ט חזרו אלו לטומאתן שגם אם מתחלה היו ד' אבנים ונטמאה הפנימית ואח"כ ניטלו החיצונות הרי האבנים של הפנימי טמאים כולם.

י. **ר"ש** סוף מ"ד תניא בתוספתא שתי אבנים גדולות שתי חוליות של עמוד שהתקין להיות שופת עליהן יורה גדולה כו', יש לעי' מה החידוש בהני שהאבנים גדולות והיורה גדולה, הרי הדין כן בכל האבנים ולכאורה סתמן טפי מטפח, שאין האבנים יציבות בעובי מועט, ואפשר דלרבוא נקט בכה"ג שצריך את האבן הגדולה שלא תתעקם מכובד היורה הגדולה, אפ"ה אינו מטמא אלא

צורך השפיתה שהוא טפח, וכבר נתקשינו בטעמא דמילתא לעיל סק"ח.

ונראה דבכירה העשויה מחרס אין שיעור לעוביה, ודוקא אבנים או אפי' חוליות מעמוד של טיט כיון שאין גופן כירה רק משמשות לשפיתה כעין כירה, בזה אמרין שאין טמא אלא צורך שפיתה טפח.

שם שתי חביות כו' והעובי שביניהם חולקין אותו כו', לכאורה נראה דדוקא בנטמאת הכירה חולקין אותו, אבל בנטמאה החבית כולה טמאה, דשימוש הכירה אינו מפקיע את עיקר הכלי של החבית, ול"ד לאבנים ששימוש שתייהם שוה, מיהו כיון דע"כ מיירי בחיברן בטיט לקרקע, דבלא זה אין לחדש כח קביעות של כירה חדשה, א"כ י"ל דבטלה טומאתן משום דהו"ל מחובר לקרקע, ורק מדרבנן מק"ט, וא"כ י"ל שהקלו בהן לחלוק את עוביין אפי' נטמאו מתוכן.

שם ר"י אומר עליה ועל הזיז כו', היינו לר"י לשיטתו דבעינן שיסמוך לכותל, והשתא מפרש בעליה ועל הזיז היוצא מן הכותל, ועמש"כ סק"ג בזה.

שם כירה שנותנה על גבי הטף של אבן כו', סתם כירה אין לה שולים, ואם עשאה עם שולים פשוט שהשולים טמאין, אבל בנתנה ע"ג האבן טמאה רק ג' אצבעות, דטפי מזה א"צ לעובי שולים, ונפ"מ בנגע בשולים אם מטמא, שוב נראה דהתוספתא מיירי בבליטת הטיף, ולא בעובי שוליו.

ורשב"ג אמר דבעינן שיהא טיט מחבר את הטף לכירה באופן שניטלת עם הכירה, וראב"ש סבר דבעינן שיהא מחובר באופן שלא תשמט הכירה מהטף כשמטין אותה, וזה חיבור יותר אלים מדרשב"ג, ובר"ש נשמט בבא דרשב"א.

סימן ז

בפרק שביעי

שהקלתות זהו ג"כ הכירה, ולפ"ז אפשר ששם הכירה הזו קלתות, ואין זה לשון רבים אלא כך שמה ואולי יש לה מקום שפיתת שתי קדרות ככירה, ולכן נקראת קלתות], וק"ק מהו ענין הכירה הזו, שנקראת קלתות, הרי בפשוטו זוהי כירה מיטלטלת עם שוליה, ואיך זה מגיע לשם קלתות.

ש"י בב"ב ס"ה א' פרשב"ם והרמב"ם דקלת אינו מושב הריחים, אלא כלי שסביב הריחים שלא יתפור הקמח להרמב"ם, או שנותנין לתוכו החטים לרשב"ם, ולפ"ז קלת דומה קצת לתנור וכירה וכפ"י הר"ש והגר"א, וניחא טפי שסתם התנא לשון קלתות, דצורתה מוכחת עליה שהיא ראויה לשימוש כירה, וגם מבואר מזה שיש לה שולים, וממילא מתפרש שפיר שנפחתו השולים.

ולפ"י הגר"א ניחא הא דמיייתי מינה ר"י לתנור שנתנו ע"פ הבור או ע"פ הדות, דחזינן שכירה שאין שוליה קרובים לדפנותיה טהורה, ויש לעי' הרי גם ר"י מורה בהיסק שני שמטמא אפי' צואר גמל כדאמר שבת קכ"ה א', וקלתות שנפחתה הרי סתמא מיירי לאחר שכבר הוסקה פעמים רבות, וא"כ תיקשי נמי לר"י לנפשיה, וע"כ לחלק בין כירה ותנור שאין להם שולים, שהם ראויין להניחן בכל מקום ע"ג קרקע, ושפיר מק"ט באופן זה, משא"כ בקלתות שמחוברת לשולים, דכיון שאינה ראויה לבשל עליה טהורה, וא"כ לרבנן נמי ניחא דה"ה בהיסק ראשון, [שו"ר בתוי"ט, ועוד].

ואפ"ר דר"י סבר שאם תנור שלא נגמ"מ בחיבורו לקרקע מק"ט, הדין נותן שגם הקלתות תקבל טומאה, וגמר מלאכת

א. **פ"ז מ"א** הקלתות של בעה"ב שנפחתה כו', רה"ג והרמב"ם פירשו בית מושב הכירה, ולפ"ז מיושב שהרי לפי פירושם קלת ענינו ידוע שהוא בסיס לריחים, ודכוותה יש בסיס לכירה, אבל אם הקלתות זהו כלי שעשוי כעין כירה, לא נתבאר מהו ענינה ובמה היא חלוקה מכירה, [ועי' להלן דבב"ב ס"ה א' פ' קלת בע"א], ולעומת זה קשה דפשיטות המשנה שהכירה ג"כ טהורה, דאל"כ מה הביא ר"י מכאן ראי' לדבריו, וצ"ל דהכירה דבוקה לקלת ונעשית כגוף אחד עמה, - כירה זו תלושה ועשויה עם שולים כדי שיוכלו לטלטלה ממקום למקום, ומקבלת טומאה גם ככל כלי חרס.

והנה לשני הצדדים הקלתות עשויין באופן שתחתית הכירה גבוהה ושם מניחין הגחלים, ועל הקלת מונחת הכירה, או שהדפנות עולות מן הקלת כזה (ציור ד), וכשנפחתה הקלת נופלין הגחלים לחלל שנעשה בקלת, [בין אם הקלת חלולה, או שהיא אטומה, ונעשה חקק בתוכה ועי' להלן דהעיקר שהיא אטומה, שהרי גם כשהיא חלולה מיירי שנשארו שולים מלמטה, וא"כ היינו אטומה], ואם זה יותר מג"ט חשיב שאינה ראויה לבשל עליה, ואפי' נתן אבן למעט החקק לא מהני עד שימרחנה בטיט, וא"צ היסק לטיט זה, רק שתהא האבן קבועה ותחשב חלק מן הכירה, וזהו ג"כ מה שאר"י בתנור שנתנו ע"פ הבור שאע"פ שנתן שם אבן לא מהני עד שיחברנה בטיט כמ"ש בתוספתא.

והגר"א פ' ענין קלתות כהר"ש וענין הפחת כהרמב"ם, וזה כפ"י השני שכתבנו, והוכיח כן מדלא הוזכר כירה במתני', ש"מ

נטהרין בנפחתו, ושל אומנים דינם כתנור שנתנו ע"פ הבור, וצ"ע].

שם שנפחתה, פר"ש דקלתות לשון יחיד ולכן קתני שנפחתה, [ועי' לעיל דאפשר שיש בה מקום שפיתת שתי קדרות ולכן נקראת קלתות], ותניא בתוספתא פ"ה ה"ה הקלתות של בעה"ב שנפחתה הר"ז טהורה וכמה הוא שיעורה בפיוזור גחליה, ויש לפרש שהנדון כמה גודל הנקב של הפחת שנטהרת בכך, ומפרש בפיוזור גחליה היינו שהנקב גדול באופן שהגחלים נופלין בפחת, ולשון פיוזור גחליה לומר דלא סגי בנקב אחד שנופלין הגחלים, אלא באופן שאין הגחלים מתקיימין למעלה מן הפחת, ועמ"ש"כ להלן בהא דקתני נתן אבן או צרור.

שם פחות משלשה טפחים טמאה, אם הקלת חלולה, א"כ שיעור שלשה טפחים הוא בגובה השולים מעיקרא, ואם היא אטומה מיירי שנפחתו שוליה עד עומק ג"ט, ולשון המשנה שנפחתה פחות מג"ט משמע יותר בשוליה אטומין שהפחת פחות מג"ט, ולא שאם היתה מעיקרא פחות מג"ט טמאה, ועוד דמתפרש במתני' שכשנפחתה ג"כ נשארו שולים המחזיקים את הגחלים, וא"כ לעולם היא כגוף אטום, שיש לה שולים למעלה ולמטה, ומעט חלל באמצע או בלי חלל כלל, ותרוייהו גוף אטום מיקרו.

שם שהוא מסיק מלמטן וקדרה בשלה מלמעלן, יש לעי' הרי הדבר תלוי בגובה הכירה ובכמות העצים, ואיך נקבע שיעור ג"ט בכל דבר, ואפשר דה"ק אם נפחתה מהרגיל הרי תוך ג"ט עדיין ראויה היא לבשל עליה, דלעולם כל מקום שהאדם עושה לכתחלה במרחק מסוים, הרי עד ג"ט עדיין ראוי הוא בדיעבד לבשל עליה, (זכר לדבר להסביר הלשון שאם לחי וקורה מקומם סמוך לכותלי המבוי אע"פ שהרחיקן עד ג"ט מהכותל שפיר דמי, וה"ע עד ג"ט מהמקום הראוי לכתחלה

השולים יעשה ע"י אבן שמירחה בטיט ויסתום הפחת, דכמו שחסרון חיבור הכירה לקרקע שיהא לה שולים אינו מעכב בטומאתה, ה"ה חסרון תיקון השולים שלא יהיו רחוקין מג"ט, אבל לר"י י"ל דקלתות שנפחתה חשיב כקודם גמ"מ, ואע"פ שזה היסק שני, מ"מ מהני המציאות שהיא גוף אחד עם השולים לחשבה כקודם גמ"מ, שהיא חסרה תיקון בגופה, ורבנן סברי דהכא גרע שא"א להשתמש בה בהנחה בעלמא.

הא דתנור מטמא אפי' תלוש ואע"פ שאין לו שולים, היינו מפני השולים אינם חלק מהכלי, ובכלל חידוש התורה שמחובר מק"ט, נתחדש גם שהכלי הוא חלק החרס בלבד, ומקומו ע"ג קרקע הוא כדבר נוסף שמסייע לשימוש הכלי, ולכן הוא מק"ט בלא שולים, ור"י יליף ד"ז מקרא דוטמאים יהיו לכם, וחידוש זה למדנו רק בתנור וכירים ששוליהם זו הקרקע, אבל בכלי עם שולים אין לנו חידוש זה, והר"ז בדין כלי חרס דעלמא שאם אינו ראוי לשימוש הוא טהור, וזו היא תשובת רבנן לר"י, ור"י לשיטתו דהא דתנור מק"ט בלא שולים, לאחר שהוסק עם שולים, נלמד מקרא דוטמאים יהיו לכם, א"כ בהיסק ראשון יש לדמות תנור לקלתות.

ויתכן שכל מה ששנה ר"י דבריו בתנור שנתנו ע"פ הבור היה מכח משנה זו של קלתות, שהוכיח מכאן שבלא שולים אינו מק"ט, ובעינן מירוח האבן בטיט, והעתיק דינו דומיא דמשנה זו, שאל"כ היה שונה דבריו בהסיקו בבית האומן וכיו"ב, ורבנן השיבו לו שהם מודים לו דבכה"ג לא חשיב שולי כירה, אלא שא"צ שולים כלל.

ב. **שם** של בעלי בתים, לאפוקי של נחתומים וכיו"ב, כמו שיש בתוספתא דכון של אולירין עי"ש, ושם אמרו מפני שעשוין לשמש עם הקרקע, [ואולי גם כאן של בעה"ב תלושין הן להעבירם ממקום למקום, ולכן

הר"ז מועיל בדיעבד), ואמנם אם מתחלה היתה הכירה גבוהה מדאי, והי' מרחק הגחלים יותר מהראוי לכתחלה, ה"נ שיעור המרחק בפחות מג"ט.

שם נתן אבן או צרור טהורה, גבי תנור פ"ה מ"ו לא הוזכר צרור, לפי שפי הבור גדול ואינו נסתם אלא באבן, אבל כאן קמ"ל שאפי' בנקב קטן דסגי ליה בצרור, מ"מ אם לא מירחו בטיט טהור, וקמ"ל דצרור זהו שיעור של נקב שמפזר גחליה, וזה מחודש דבפשוטו הגחלים גדולים יותר מצרור, וא"כ עדיין היא ראויה לבשל על גבה, ולא משמע שמילא הפחת בצרורות, דמתני' קתני לשון יחיד, וצ"ל דמייירי בצרור גדול מעט, והחידוש בצרור כשתחבו בתוך הנקב ומהודק יפה, ואפ"ה לא מהני עד שימרחנו בטיט.

שם מרחח בטיט מקבלת טומאה מכאן ולהבא, פי' מיד משמרח וצ"ע להסיקנה, שהטיט בא רק לקובעה בקלתות במקום מסמר וכיו"ב, ולא דמי למירוח טיט שבפ"ה ו'.

ג. **שם** מ"ב דכון שיש בו בית קיבול קדרות טהור משום כירה כו', בתוספתא תניא כסא שעשאו דכון, ולמדנו מזה שדכון דומה לכסא, וסתם כסא הוא מעץ, (וכסא מחסר טהור), ולמדנו מזה שהדכון עצמו אינו כירה, שלא שייך לעשות כירה מעץ שהרי תשרף, ולכן יש לפרש שהדכון הוא מושב לכירה, והנדון אם הוא חיבור לכירה, כיון שהוא משמש לצרכיה, כמו כירה שנתנה ע"ג הטף של אבן שמטמאה עד שלש אצבעות בתוספתא שבר"ש סופ"ו, וקמ"ל דכיון שהוא כלי בפ"ע אינו מטמא משום כירה.

והא דאינו מטמא משום כלי עץ, י"ל שהוא בכלל פשוטי כלי עץ דתנן בפ"ב מ"א פשוטיהן טהורין ומקבליהן טמאין, ואע"פ ששלחן איכא למ"ד שמקבל טומאה למ"ד מסגרתו למטה היתה מנחות צ"ו ב', ודף של

נחתומין מטמא מדרבנן ב"ב ס"ו א', [ועי' בכ"ז בסי"ח], ה"מ כלים שמשמשין להניח וליטול, אבל כלי שמונחת עליו הכירה בקביעות לא מיקרי עשוי לקבלה, וזהו שהזכירו בתוספתא כסא שעשאו דכון, דמשום מדרס אף פשוטי כלי עץ מטמאין, כדאמר בכורות ל"ח א', אבל כשעשאו דכון פקעה טומאתו.

ואין לומר שהדכון עצמו כירה, שאם הוא מעץ הרי הוא ישרף, ולכן בסל שייך רק לכפאו על פיו ולעשות הכירה על גביו, וצ"ע בחדושי הגר"א שפירש שהדכון עצמו כירה, מיהו בדכון של מתכת שייך שיהא כירה אם יעשו פטפוטין על גביו, עי' להלן בדברי התוספתא בזה.

ועוד שאם הדכון עצמו ככירה, ואינו טמא משום כירה מה שייך להזכיר שהצדדין שלו אינן מטמאין משום כירה, ופליגי ברחב שלו, הרי כל הנדון משום הדכון והוא עצמו אינו מטמא משום כירה.

ולכן צריך לפרש שהדכון מושב לכירה או דף היוצא מן הכירה, ומשמש להעמיד הקדרות על גביו, ומדין כסא ושלחן אינו מטמא, אבל יש לדון שיחשב חיבור לכירה, וקמ"ל שאם יש לו בית קיבול לקדרות הרי הוא חשוב, ואינו מטמא משום כירה, אבל בשטח הרחב שאינו מקום קיבול הקדרות ס"ל לר"י שנדון שפיר משום כירה כדין יד הכירה, אבל הצדדין שסביב הקיבול של הקדרות אינם מטמאין משום כירה, אבל שפיר י"ל שיטמאו משום צדדי דופן הכלי קיבול.

ולפ"ז מתני' ה"פ, דכון שאין בו בית קיבול קדרות, הרי כולו בדין הרחב שלו דפליגי ביה ר"מ ור"י, (או יתכן דר"מ ג"כ מטמא), אבל אם יש בו בית קיבול קדרות הרי הוא כלי בפ"ע, והבית קיבול ודאי לא נטפל לכירה, אבל מקום הרחב משמש את הכירה, ולכן לר"י מטמא משום כירה, אבל

הצדדין שהם הדפנות של הבית קיבול אינם מטמאין משום כירה, אפי' לר"י, ומ"מ אפשר שיטמאו משום דופני הכלי קיבול, ולכן קתני רק שאינו מטמא משום כירה, מיהו לאו בכל גונא מטמאין משום כותלי הכלי קיבול, דכיון שהם רחבין מעט וראויין להניח עליהן קדרות, סתמא לא חשיב כדופן הכלי קיבול, אלא ככלי בפ"ע.

שם וכן הכופה את הסל ועושה ע"ג כירה, סתם סל הוא מעץ, ועשוי מנצרים וכיו"ב, כדי שלא יכבד על המשא שבתוכו, ואין עושין סל מחרס וממתכת, (ואף כבכב של חרס שעשאו לסל הפת פ"ב מ הוא של חרס והסל של עץ), וא"כ הכירה שעושה על גביו יש לה שולים שלא ישרף הסל מהאש, וכיון שהסל רחב מהכירה, יש לו מקום להניח הקדרות שם, והנודון האם הוא חיבור לכירה, ולפ"ז קאי רק על הסיפא, דהכלי קיבול ודאי נתבטל בכפייתו, שהרי אינו ראוי לשימוש, אבל הרחב שסביב הוא בנודון הרחב שלו דפליגי ביה ר"מ ור"י.

ד. **שם** בר"ש תניא בתוספתא כסא שעשאו דכון אע"פ שמשתמש בו טהור, היה טמא ועשאו דכון טמא עד שיקבענו במסמר, לכאורה קובעו במסמר לקרקע שיהא מיוחד במקום זה לכירה, ואפשר שטהרתו מדין מחובר, ואע"פ שדף של נחתומין שחיברו טמא מדרבנן, מ"מ דכון שאינו מק"ט מפני שימוש לכירה, ה"ע מהני ליה חיבורו לקרקע להחליטו כדכון והוי כמעשה לבטל שימוש כסא שהיה לו.

והקשה הר"ש מאי שנא ראוי לקבל טומאה מנטמא, הרי כל הכלים אינם עולים מידי ראייתן לקבל טומאה אלא בשינוי מעשה, ולכאורה הא דבעינן שינוי מעשה היינו כשמבטל חשיבותם כענפים שבצרון לאכילה ונמלך לסיכון, שזהו ביטול החשיבות, אבל כסא שעשאו דכון שהוא שימוש חשוב, סגי

בהעמדת הכירה עליו או אפי' בייחוד לחוד כיון שזהו הוספת חשיבות, וזה מהני בטהור, ובטמא בעינן חיבור במסמר לקרקע, כמו שהביא הר"ש בנדמ"ח ממגירה שעשה שינוי לחור הדלת דמהני לה ייחוד לטהורה, ולטמאה מהני קביעה במסמר לקרקע, שג"ז שימוש חשוב ולא ביטול החשיבות, וצ"ע בסוגיא בזה.

ויותר נראה דכסא שעשאו דכון ר"ל שמתחלה עשאו לצורך דכון, אלא שמשתמש בו גם שימוש כסא, ובאמת אין חילוק בין נטמא לראוי לקבל טומאה, ומצינו ענין כזה בתוספתא בכמה דוכתי, בב"מ פ"א ה"ג מפץ שעשאו לקורות כו', ובב"ב פ"ז ה"ג תמחוי שעשאו אספקלריא כו', ובאהלות פ"ז ה"א תיבה שעשאה פרדיסקים כו', ואפשר דקביעת המסמר זהו השינוי מעשה כמו כשריתכן שבת נ"ב ב' ולא רק לדין מחובר, ולע"כ.

שם בתוספתא דכון של מתכת של בעה"ב אע"פ שהטיט שוקע לתוכו טהור, בפשוטו אין חילוק בין דכון של עץ לדכון של מתכת לענין שיטמא מכה חיבורו לכירה, וא"כ יש לפרש דבשל מתכת שייך שהטיט ישקע לתוכו, דהיינו שהכירה נבנתה על הדכון, ולא היתה כלי שלם בפ"ע שמונח ע"ג הדכון, אלא הטיט של השולים של הכירה שוקע ודבוק בדכון, ובעץ אין עושין כן, ועוד דדינא דפטופטין לא שייך בשל עץ דא"א להסיק על גביו.

וכתב הר"ש דטהור משום חרס וטמא משום מתכת, וכוונתו כדלעיל פ"ה מ"א, מיהו התם הכירה משמשת לבשל עליה, אבל כאן הדכון הוא רק איצטבא לכירה, ומ"מ י"ל שהוא טמא כדין פשוטי כלי מתכת, ואפשר לומר דמיירי במחובר דמשום כלי מתכת הוא טהור, אלא דלפ"ז צ"ב מ"ש מדכון של אוליירין, ועי' להלן.

שכנגדה, אבל בכירה שנחלקה נתקלקל מקום השפיתה, ונטהרה בכך כדין נתיצה, ואם יתקן מקום השפיתה תטמא מכאן ולהבא.

שם כופח שנחלק בין לארכו בין לרחבו טהור, יעוי' ברש"י שבת ל"ח ב' שכופח מרובע, ועיי"ש מ"ש בזה, ובמתני' קמ"ל אע"פ שהוא ארוך וצר, מ"מ אם נחלק מקום השפיתה טהור.

ו. **שם** חצר הכירה בזמן שהיא גבוהה שלש אצבעות זהו שיעור כירה לעיל פ"ה מ"ב, ובסמוך במ"ג מבואר שאף במופרשת מטמאה במגע ובאור, ושם א"א שתטמא מכח הכירה שאינה מחוברת לה, ועיי"כ דחשבין לה ככירה בפ"ע, ולפ"ז אף במחוברת יש לה שימוש של כירה בפ"ע לפי שיכולין לבשל על גבה, כמו על הכירה.

ובפשוטו החצר נמצאת בפתח הכירה במקום שמכניסין שם העצים, וגורפין הגחלים לתוכה, ואפשר שגם מניחין שם קדירה להתבשל בעת הצורך, או לשמור חומה ע"ג הגחלים שגרפו מהכירה, וכיון שמשמשת את הכירה והיא חיבור לה, הרי היא בדין יד, שאם נטמאת הכירה נטמאת החצר, מיהו מדין יד אינה מטמאה באור, ששימוש יד לא עדיף מגב כלי חרס שהוא גופו ומטמא מגבו, ואינו מטמא מאור גבו רק במגעו, דלא מיקרי אותו אור תוכו כלל, [וכן מבואר כאן במתני' דבפחות מג"א מטמאה במגע משום יד ואינה מטמאה באור, אע"פ שלשימוש יד אין מקום לשיעור ג' אצבעות, אלא שאין כלל דין אור ביד, ובדברי הרמב"ן חולין קי"ח א' נתבאר לעיל ס"א סק"ה, עמש"כ שם מדברי אאמור"ר זללה"ה בספר עוקצין בזה].

ולפ"ז אם נטמאת הכירה אין החצר מטמאה מאורה ורק אם החצר בעצמה נטמאה מטמאה באור, וקשה א"כ באיזה אופן שייך לומר שאם נטמאת החצר נטמאת הכירה, בין אם ת"ק פליג אראב"י ובין אם מודה לו, אבל

שם עשה לו פטפוטין טמא, לכאורה זהו כמו כירה של אבן ושל מתכת דסוף פ"ה דתנן עשה לה פטפוטין טמא, וה"נ הדכון הוא שולי הכירה, והפטפוטין הם הכירה של חרס שטמאין אפי' במחובר, אבל מסיפא דאוליידין משמע דבמחובר טהור.

שם כוורת של מתכת של בעה"ב העשויה ככפישא כו', לכאורה כוורת זו במקום הסל דמתני', שהיא עגולה ושטוחה ככפישא רק שהיא ממתכת, ונקראת כוורת לפי שימושה, אלא שכאן כפאזה על פיה ועשו על גבה כירה.

שם דכון של אולדיין אע"פ שעשה לו פטפוטין טהור שלא נעשה אלא לשמש עם הקרקע, יש לעי' מה מגרע שמשמש עם הקרקע, הרי טומאתו משום כירה, ואולי יש ללמוד מכאן דעשה לה פטפוטין דכירה של אבן ושל מתכת בסופ"ה מיירי רק בתלושה שהיא כלי, ואז הפטפוטין טמאין משום כלי חרס, ולשון הר"ש שאינו עשוי לכירה צ"ב.

ה. **שם** מ"ג כירה שנחלקה לארכה טהורה ולרחבה טמאה, בתנור מבואר שבמקום שנשאר רובו טמא, אע"פ שהוא פרוץ והחום יוצא, וכן בכירה שנחלקה לרחבה הרי היא פרוצה ברוח אחת והחום יוצא, [וצ"ע מכאן לפר"ש לעיל מ"א בקלות שנפחתה דהיינו שנפחת הדופן והחום יוצא, שהרי כאן ראינו שהכירה הפרוצה טמאה], והא דלארכה טהורה היינו מפני שהיא עשויה לשפות על גבה, וכשנחלקה א"א לשפות עליה, משא"כ לרחבה שנשאר מקום השפיתה שלם, ומשמע ששני הצדדים טמאין, ואפי' אם הרוב במקום אחד כיון שנשאר בכל צד מקום שפיתה, ובזה חמירא כירה מתנור, ובנחלקה לארכה אפי' הרוב במקום אחד טהורה, ובזה חמיר תנור שעדיין אפשר לאפות בו, שהוא מיצר והולך כלפי מעלה ומדביקין הפת בדופנו למעלה ומסיקין מלמטה, והפת נאפית מכח האבוקה

דוקא כנגד הפתח של הכירה נטמאת הכירה, אלא דלפירושו אינו מובן שפוד למה לי, הרי הדבר פשוט שמשערין בכירה כגובה החצר, ולשון כיצד משערין מוכיח שיש שתי אפשרויות איך לשער.

והנה מהא דמשערין לענין טומאת אויר יש להוכיח דרי"ש פליג אראב"י, שהרי לענין שרץ שנפל לחצר א"צ לשער כלום שנטמא בתוך חלל המחיצות, וא"כ הנדון רק איך משערין את הכירה והחצר יחד לענין טומאת אויר, והרי אם טומאת החצר מדין יד כבר נתבאר שאם נטמאת הכירה אין החצר מטמאה באויר, וע"כ דס"ל שאם נטמאת הכירה הר"ז כנכנס שרץ בחצר, וממילא ה"ה שאם נכנס שרץ בחצר כנכנס בכירה, דכיון דלאו מדין יד וחיבור אתינן עלה, ע"כ דס"ל ששניהם כמקום אחד חשיבי, וא"כ אין לחלק בין נטמאת החצר לנטמאת הכירה.

שם רי"ש אומר נותן את השפוד מלמעלן למטן, במלאכת שלמה הוסיף בשם רב"א ומלמטן למעלן וכתב שכ"נ בפיה"מ, ולפ"ז נראה שמעמיד שפוד אחד בחצר עד גובה הכירה וכנגד אותו שפוד מוריד שפוד בכירה מלמעלה למטה, וכנגד השפוד מטמא באויר, דהיינו שאם הכירה רחבה מן החצר מניח שפוד בשני צדי החצר וכנגד מטמא בתוך הכירה, אבל החלק שהכירה רחבה בו מן החצר אינו מטמא באויר ואין החצר נטמאת כשנמצא שרץ באויר, וכן איפכא אם החצר רחבה מן הכירה הרי הם מטמאין זא"ז רק כרוחב הכירה, א"נ משערין עם שפוד כפי רוחב פתח הכירה ששם מתחברין החצר והכירה, והחידוש בזה שמחלקין את אמצע הכירה חלק מטמא באויר וחלק טהור, וזה חידוש אלא שהכל חומרא מדרבנן, ויתכן שרק מה שנמצא בכירה כנגד השרץ שבחצר נטמא, וזה מיושב יותר בענין השפוד, שמעמיד שפוד כנגד השרץ עד למעלה ומוריד כנגדו שפוד בכירה, ורק מה שמכוון כנגד השפוד נטמא,

עכ"פ חזינן דשייך לומר שאם נטמא החצר נטמאת הכירה, והיינו רק אם נימא שאויר החצר כתוך כירה דמי ולא משום חיבור ויד, וכן אם נימא שבנטמאת הכירה נטמאת החצר ומטמאה באויר ג"כ צ"ל דכחד תוך דמו.

ויש לפרש שזהו מה ששאלו כיצד משערין אותה, ובפשוטו אינו מובן מה השאלה כיצד ומה צריך לשער, הרי הדבר פשוט שכמו בהיתה מופרשת מן הכירה, כל מה שתוך המחיצות מיקרי אויר, ה"ה במחוברת, ואין סברא לומר שתטמא באלכסון עד גובה הכירה, שאין זה נקרא תוכה כלל, וגם לא הו"ל למיבעי כיצד משערין, דמשמע שקודם החידוש של האלכסון יש כאן שאלה כיצד, ואם רי"ש חידש שגם למעלה מן המחיצות הוי תוכה, הו"ל לפרושי רי"ש אומר אפי' למעלה מן המחיצות מטמאה וכיצד משערין כו', ועוד דנותן את השפוד מלמעלה למטה לא משמע באלכסון כלל, ולמה לא אמר מניח את השפוד באלכסון, ועוד מאי כנגדו מטמא דקאמר, הו"ל תחתיו מטמא באויר, ועוד דטפי הו"ל להניח דף באלכסון כנגד כל החצר, אבל שפוד הוא צר והוא רק סימן לשיעור, וכנגדו אינו סימן, שהרי העיקר הוא שתחתיו חשיב אויר, והצדדים הם הנקראין כנגדו, ועוד דהו"ל לפרושי היתה הכירה גבוהה מן החצר כיצד משערין אותה, דהא בכירה גבוהה שלש או בחצר גבוהה הרבה אין נדון כיצד משערין, ולא הו"ל למיסתם הכי, ומכל זה נראה שהנדון כיצד משערין את החיבור שבין החצר לכירה שיחשבו שתיהן כתוך אחד לטמא באויר, דסו"ס החצר חוץ לכירה, רק שיש פתח המחבר ביניהם.

והרמב"ם בפיה"מ פי' ג"כ שאין לטמאות הכירה והחצר אא"כ השרץ נמצא באויר שבגובה החצר, דהיינו שאם החצר גבוהה ג' אצבעות הרי היא נטמאת מאויר הכירה רק אם השרץ הי' בתוך ג' אצבעות התחתונות של הכירה, וכן אם השרץ בחצר

וכן איפכא מהכירה לחצר, ונמצא שרק מקום מצומצם מטמא באויר מזל"ז, ולכן לא אמרו שפור בצד זה של החצר ושפור בצד זה של החצר, ואפשר שאף לא כנגד אורך שפור אלא כנגד השרץ בלבד, אבל ל"מ כן כיון שלא הוזכרה הטומאה עצמה כלל, ומ"מ י"ל שאם השפור כנגד השרץ בלבד, א"כ גם הטומאה בצד שני ג"כ רק כנגדו.

ויתכן עוד שהגזירה אטו תנור שחצצו בנסרים, דה"נ חשבינן הכי והחצר ככירה אחת, שהרי הם חיבור זל"ז, והמחיצה של הכירה מחיצה בתוך התנור, ולפ"ז טמאה הכירה אפי' שלא כנגד פתח החצר, ומ"מ לא גזרו אלא כנגד הטומאה, ומיושב טפי ענין המשערין ע"י שפור, כיון שאין רואין את הטומאה שהרי הכותל חוצץ, וניחא שלא הזכירו כנגד הפתח כלל, וא"כ אפשר גם שהחצר מקיפה סביב הכירה וכפי' ר"ש, ולא רק כנגד הפתח.

שם ראב"י אומר נטמאת הכירה כו', כבר נתבאר לעיל שאם החצר נטמאת רק מדין יד, א"כ אינה מטמאה באויר, ולפ"ז ע"כ דראב"י פליג ארי"ש, דהא בשרץ באויר החצר א"צ לשער כלום, דודאי כנגד המחיצות טמאה, ובשרץ בכירה אין האויר של החצר טמא, ונאמרו דברי ראב"י כנגד דברי רי"ש לומר שא"צ לשער בשפור כלל, והגר"א כתב דדברי ראב"י כו"ע, והיינו לשיטת הר"ש שנותנין השפור באלכסון בחצר, וא"כ שייכי דברי רי"ש גם לראב"י, אבל למש"כ ע"ד הרמב"ם ע"כ דפליגי, [והרמב"ם פ"ז ה"ו באמת פסק דלא כראב"י וגם דלא כרי"ש, וצ"ע דהא משנת ראב"י קב ונקי], דלראב"י אין מה לשער באויר כלום.

תוכן המשנה בקצרה לפמשנ"ת, חצר הכירה היא ראויה לשימוש כירה בפ"ע, כדחזינן בסיפא במופרשת מן הכירה, ושיעורה ג"א ככירה בתחלתה, וכשמחוברת לכירה דינה

כיד שנטמאת עם הכירה, וכשנטמאה החצר בשרץ שנפל לאוירה, מטמאה באויר כדין כירה, וכשנטמאה רק מכת הכירה מטמאה רק במגע, ובפחות מג"א אינה מטמאה מכת עצמה, וזהו דין החצר לראב"י, שאם נטמאת החצר לא נטמאת הכירה, ולת"ק ורי"ש נטמאת החצר נטמאת הכירה, מיהו לא נטמאת כל הכירה רק כנגד הטומאה, ואם החצר כנגד הפתח א"כ הטומאה מתפשטת במקום הפתח, ואם החצר סביב ע"כ נתחדש כאן שהטומאה עוברת גם במקום הכותל של הכירה, ויתכן שזה גזירה כדין תנור שחצצו דלא מהני להפרידן, וה"נ הכירה וחצרה כחד כירה דמו, ומשערין כנגד הטומאה ע"י שפור כמשנ"ת לעיל.

שוב נתבאר בענין אחר בפי' על המשניות.

ז. **שם** מ"ד היתה מופרשת מן הכירה, פי' דהשתא לא שייך לטמאותה משום יד, שהרי אינה מחוברת לכירה, ולכן בזמן שהיא גבוהה שלש אצבעות ויש לה טומאת כירה מצד עצמה מטמאה במגע ובאויר, פחות מכאן או שהיתה חלקה טהורה, שאין לה חיבור להטמאות מן הכירה.

והא דהיתה חלקה משנה שא"צ היא, דהא חלקה היא כ"ש מפחות מג"ט שטהורה וכמשה"ק הר"ש, ולדעת רי"י בתוספתא דבמחוברת שניטלת כאחת עם הכירה טמאה אפי' בחלקה, נראה דקמ"ל דדוקא במופרשת חלקה טהורה, אבל במחוברת אפי' חלקה טמאה, ור"ש מפרש דאו שהיתה חלקה אכל חצר קאי אפי' מחוברת, שאין לה חשיבות יד אלא כשיש לה דפנות כחצר אלא שהם פחותות מג"א, אבל חלקה לאו חצר היא, [ולשון באר חלקה ונסר חלק דמתפרש בלא דפנות מצינו גם באהלות פ"ה מ"ו מלבד פכ"ד מ"ז שהביא הר"ש].

ח. **שם** מ"ד פטפוטי כירה שלשה של שלש אצבעות מטמאין במגע ובאויר,

מגע, וכוונתו דלענין שיחשב האויר שביניהם כאויר כירה, הרי ככל שהפטפותין מרובין נראה טפי כתוך הכירה, אבל לענין מגע י"ל שהפטפות המיותר אינו חיבור, ואכתי קשה שהרי כשהן ארבעה הם עשויין בריבוע בד' זויות וכמש"כ מהתוספתא, ובכה"ג אין אחד מהם מיותר.

ואפ"ר דאפי' הן ארבעה כך דינן דדוקא עד ג"א מטמאין באויר, דהי' מקום לומר דבריבוי הפטפותין חשיבא טפי כירה ואפי' יותר מג"א מטמאין באויר, (והי' מקום לומר דנפ"מ לסיפא דניטל אחד מהן, אלא שזה קשה מהתוספתא דמבואר דמטמאין במגע ובאויר כשהשנים שבאלכסון קיימין, וכ"ש ניטל אחד מהן).

ט. **שם** מ"ה ניטל אחד מהן מטמאין במגע ואינן מטמאין באויר דברי ר"מ, מיירי בשלשה שעשויין כחצובה שאין השנים הנותרים מכוונים באמצע זה כנגד זה, ולכן אינן מטמאין אלא מדין חיבור לכירה.

ובפ"ש המטמאין מטמאין אחרים במגע אפי' נטמאת הכירה באויר, ול"ד לבית הפך ובית הנר דלעיל פ"ה מ"ג דהתם הם כלים גמורים בפ"ע, ולכן מק"ט רק מדרבנן, ועבדו בהו רבנן היכירא, כדמפרש שבת מ"ח ב', אבל כאן הפטפותין לא חשיבי לעצמן ואין ראוי לחלק בטפילותן לכירה, וא"כ מתפרש מטמאין אחרים במגע, אם נגעו בהן אוכלין ומשקין ולא מיירי באיזה אופן נטמאה הכירה, אבל הר"ש והרא"ש דימו ד"ז לבית הפך, והרמב"ם מפרש כולה מתני' במגע ובאויר הכירה, ודברינו הם ע"פ הגר"א דכולה מתני' במגע ובאויר של הפטפותין, וניחא בזה שהפריד התנא מתני' דבית הפך ושנאה בפ"ה, אע"פ שמקומה כאן בדיני חיבור הכירה, כבתוספתא פ"ה ה"ו, אלא דהכא מדאורייתא והתם מדרבנן, ועמש"כ בזה לעיל ס"ד ס"ק י"ב ועי' בסמוך.

מה ששנינו ברפ"ו העושה שלשה פטפותין בארץ, היינו שהפטפותין הם הכירה והגחלים ביניהם, אבל פטפוט כירה מיירי בדאיכא כירה שלימה שהעצים בתוכה ומניחין הקדרה ע"ג הפתח שבגג הכירה, וכאן הוסיף עוד בליטות של טיט ע"ג גג הכירה שהם מרחיקין את הקדירה מן האש, שהאש מגעת רק עד פתח הכירה, ומ"מ עד ג' אצבעות הוו חיבור ודינן ככירה עצמה לטמא אף באויר, כמו העושה שלשה פטפותין בארץ שהם עצמן כירה, ואם נכנס שרץ ביניהם נטמאת הכירה שהם כהמשך דפנות הכירה, - בתוספתא קתני מפני שהוא שופת עליהן את האלפס ואת הקדרה הרי בהדיא שהפטפותין למעלה.

שם שלשה, נראה שהם עשויין כחצובה דהיינו בצורת משולש, על מקום שפיתה אחת שעליהם מניחין את הקדירה כפי' הרמב"ם והגר"א, ואם עושין פטפותין לכל הכירה עושין ששה פטפותין ג' בכל פתח הכירה, וכשעושין ארבעה פטפותין מעמידין אותן בארבע זויות, כדתניא בתוספתא ארבעה פטפוט כירה שניטלו שנים מהם אלכסון, והר"ש לשיטתו שהפטפותין הם רגלי הכירה, ובזה לא שייך לעשות פטפותין רק לחצי ארכה.

שם שלש של שלש אצבעות, בעושה פטפותין לחוד הרי תחלתן לא פחות משלש, ואפי' עד ג"ט או יותר טמאה, אבל כאן הפטפותין מרחיקין הקדירה מן האש, ולכן יותר מג' אצבעות אינן חיבור לכירה, ופחות מכאן כ"ש הן טמאין, ואפשר שעושין אותן כדי שיכנס אויר ולא תסתום הקדירה פי הכירה.

שם מטמאין במגע ובאויר, גם מקבלין טומאה באויר, וגם מטמאין אחרים באויר, ואם נטמאת הכירה או הפטפותין, הרי הם מטמאין אחרים במגע.

שם ואפי' הן ארבעה, יש לעי' מה החידוש בארבעה, ובהגר"א פי' דהחידוש לענין

הא דחשיבי חיבור פר"ש דחזו קצת להיות שופת עליהן, ולפי"ז בניטלו שנים ונשאר אחד הרי הוא טהור, וכ"ה פשטות הדברים דהנודן להחמיר בחיבור של השנים, ולא ע"ש העתיד שדעתו לבטלם ולהוסיף עליהם עוד פטפוט, דמהא דפליגי משמע דר"מ מטמא בכל ענין וכן ר"ש מטהר משמע שהנודן בדין שני פטפוטי אפי' אין דעתו להוסיף עליהם, ובזה אפשר להבין כדעת הר"ש דחיבורם רק מדרבנן גזירה אטו שנים זה כנגד זה דהווי חיבור מדאורייתא לר"מ, ואפשר לומר דחשיבי כגב כירה מדאורייתא אלא שאין להם חשיבות כירה לעצמם לטמאות באויר.

שם ור"ש מטהר, בתוספתא שבר"ש שהי' רש"א כל פטפוט כירה שאינם מטמאין באויר אינם מטמאין במגע, וביאור הדברים שאין דין חיבור בפטפוטי, אא"כ הם עצמן כירה, וזה מיושב על ד"ז, דר"מ מטמא במגע ולא באויר, אבל בתוספתא קאי ר"ש על דין שני פטפוטי באלכסון דלר"מ מטמאין באויר, וא"כ צ"ל דר"ש ה"ק באויר ודאי דלא מטמאו שנים לחוד, אלא אפי' במגע נמי לא מטמאין, דכל שאינם עצמן בדין כירה, אף חיבור לכירה נמי לא הווי, ואפשר דר"מ גופיה מטמא להו באויר רק מדרבנן, ובסברא ודאי נראה כן דשנים לא חזו לכירה כ"כ, ולא חשיב אויר שלהם כתוך הכירה.

והגר"א הגיה בתוספתא בדר"מ נטמא במגע ואינו נטמא באויר, וכתב תוי"ט שכ"ה גרסת הרמב"ם במתני' בעשה שנים זה כנגד זה דמטמאין רק במגע, ולפי דבריהם הרי"ז מיושב עם כללא דר"ש, אבל לשון התוספתא ל"מ כן, דהא קתני שהוא שופת עליהן את הקדרה, גם במתני' משמע שיש חידוש בשנים זה כנגד זה טפי מניטל אחד מהן, ואין חידוש בדר"ש מטהר, אלא דר"מ מטמא במגע ובאויר, ובכתי' המשניות להרמב"ם במגע ובאויר כלפנינו.

י. שם עשה שנים זה כנגד זה מטמאין במגע ובאויר דר"מ, בתוספתא גבי שנים באלכסון קתני מפני שהוא שופת עליהן את האילפס ואת הקדירה, ולא נתפרש מאי קאמר, הרי לעולם מה ששופתין על הכירה זהו אילפס וקדרה, ועו"ק איך באמת יכולין לשפות קדרה על שני פטפוטי לחוד, דהא לא מיירי ברחבין כשתי אבנים שעשאן כירה, דא"כ תו לא מיקרו פטפוטי, ואולי יש לדחוק דמ"ש מפני שהוא שופת ר"ל דמיירי בגונא שהוא שופת עליהן, וכגון שהם רחבין קצת, וקמ"ל דבזה כנגד זה ע"ג הכירה חשיבי שפיר כהמשך הכירה, אע"פ שבפטפוטי בארץ בעינן שלשה דוקא, אבל באופן שא"א לשפות עליהן טהורין, ובאינם זה כנגד זה לא מהני יכולין לשפות עליהן דבטלה דעתו לעשות כן בשנים בלבד, ור"ש מטהר שדין פטפוטי ע"ג כירה כמו פטפוטי בארץ דפחות משלשה לאו כלום הוא.

שם משלש ולמטן מטמאין במגע ובאויר, יש לעי' מ"ט חשיבי ככירה, הרי החלק העליון מגרע שלא יוכלו להשתמש בתוך ג' אצבעות, שבהכרח יניח הקדירה למעלה מג"א, ובשלמא אם נימא שההמשך עומד ליקצץ שמא שייך לומר דלגבי תחתון כקצוץ דמי, אבל כיון דלמעלה מג' מטמא במגע ש"מ דחשיב חיבור, וא"כ קשה למה התחתון מטמא באויר, וצ"ל דאזלינן בתרוייהו לחומרא, דכיון שהוא שופת עליהן למעלה מג' הווי חיבור לטמא במגע, ומ"מ לא בטלה טומאת אויר מהתחתונים כיון שסופו ליקצץ, והו"ל כפחות מג"א, - ולפי' הגר"א במשוכין שעשוין באלכסון, אפשר גם כאן לפרש בעשוין באלכסון, שאפשר לשפות עליהן בכל אורך הפטפוט כזה (ציור ה) או כזה (ציור ו).

שם ור"ש מטהר, לפי כללא דתוספתא נראה דקאי רק על הסיפא דמג' ולמעלן, דכלפי שרמ"א מטמאין במגע ואין מטמאין באויר, קתני דר"ש מטהר, דס"ל שכל שאינן ראויין

משערין אותן, והרמב"ם פירש כיצד משערין ג"א, וזה צ"ב דחושבנא בעלמא הוא, וגם מה שיך לומר מקום הכנה טמא, פשיטא, שהרי הכנה מן הפטופוטין ולפנים, וכן קשה לפר"ש.

ובחדושי הגר"א פירש שהכנה עגולה וקמ"ל שמודדין בעיגול, ואף הבולט חוץ לפטופוטין בעיגול שוה טמא, ואפשר לפי זה דבעלמא פשיטא לן שמשערין מפטופוט לפטופוט בקו ישר, והיינו במשולש, אבל כאן שהפטופוטין משוכין יותר מג"א, ומשערין שרק בתוך ג"א מטמא באויר, בזה ס"ל לרשב"ג שמשערין בעיגול, כיון שבלית העיגול היא עדיין לפנים מן הפטופוטין שהם משוכין יותר מג"א לחוץ כזה (ציור ח), ובעלמא משערין כזה (ציור ט), אבל כאן משערין בעיגול ג"א מהכירה, וזה כפי קמא דלעיל ס"ק י"א דמיירי בפטופוטין שנמשכין יותר מג"א ובתוך ג"א מטמא באויר.

ולכאורה אפשר לומר דבעלמא שיש ג' פטופוטין ע"ג הכירה הרי כל גובה הכירה נמשך עד הפטופוטין, וכן בג' פטופוטין לחוד דריש פ"ו משערין לפי הסדר הראוי להנחת העצים שזה כתוך הכירה ולא במשולש, ורק כאן שהם משוכין חוץ לכירה משערין בקו ישר מפטופוט לפטופוט, ורק תוך המשולש טמא, וכן מקום הסרגל שנתנו מפטופוט לפטופוט, ולפי שהפטופוט עגול והכנה שהיא הסרגל באמצע העיגול, נמצא שחצי העיגול של הפטופוט כלחוץ, ורק חציו הפנימי ומקום הסרגל טמא, כזה (ציור י), והסרגל הוא דק ולכן לא נקט שפוד כמשה"ק הגר"א.

פשיטא דמתני' כר"מ, דהא לר"ש במשוכין חוץ לג"א הכל טהור, אבל אי מיירי

בנותן פטופוטין שנמשכין חוץ לג"א דמ"מ תוך ג"א מטמא לכו"ע, אתיא שפיר אף כר"ש, וכ"מ בפיה"מ, וכן לפמ"ש"פ איצטרין לשער גם בתוך ג"א, כיון שהם משוכין משפת הכירה לחוץ.

ליטמא מעצמן אינם מטמאין מכה חיבור, אבל אם ר"ש מטהר כאן גם למטה מג' הול"ל רש"א הכל טהור, וגם לבאר מ"ט פליג על התחתונים, ועוד דבמשוכין מן השפה ודאי בתוך ג"א מודה ר"ש דטמאין, ובחד לישנא קתני להו במתני' ר"ש מטהר סתמא, ולכן יש לנקוט בתרויהו דקאי רק אסיפא, וכפי קמא בר"ש.

יא. **שם** היו משוכים מן השפה, לכאורה מיירי בפטופוטין רחבין שהם גם בתוך ג"א וגם חוץ לג"א, ולפ"ז מדקתני דבתוך ג"א מטמאין במגע ובאויר, מבואר שהם משמשין כפטופוט גם בתוך ג"א, ולפמ"ש בא"ר מיירי בעשוין אלכסון, א"נ ברחבין בגובהן שהם משמשין מששה פטופוט גם תוך ג"א כזה (ציור ז).

ולפי הציור ברמב"ם משמע ששימוש הפטופוט רק חוץ לג"א, ולפ"ז מיירי בשני אופנים שאם משוכין מן השפה פחות מג"א הרי כל הפטופוטין מטמאין במגע ובאויר, ואם משוכין חוץ לג"א כל הפטופוטין מטמאין רק במגע ולא באויר, ולא מיירי בפטופוטין רחבין שנמצאין גם בתוך ג"א וגם חוץ לג"א, וזה מיושב יותר במציאות, וגם בלשון המשנה, דהו"ל לתנא לאשמועין דין משוכין מן השפה עד ג"א בלי שנמשכין יותר, ומתפרשא הכי דעד השתא מיירי בפטופוטין שע"ג הכירה, ואם היו משוכין משפת הכירה ובולטין באויר [כציור שברמב"ם], הדבר תלוי אם משוכין תוך ג"א או רק חוץ לג"א, אבל בפיה"מ מ"ו מבואר דבואתן פטופוטין המשוכין יותר מג"א, מ"מ בתוך ג"א מטמא לכו"ע, ואתיא סיפא דכיצד משערין אותן לכו"ע.

יב. **שם** מ"ו כיצד משערין אותן רשב"ג אומר נותן את הכנה כו', הנה גם בפטופוטי כירה שבמ"ד ושכפ"ו מ"א יש לשאול אם משערין תוכן בעיגול או במשולש, ולשון המשנה משמע שרק במשוכין שאלו כיצד

סימן ח

בפרק שמיני

מאורו בחצי השני, שטומאת גופו רק מדין יד וחיבור, ואינו מטמא באויר, [מיהו אם יטול המחיצה יחשב הכל תוך אחד, וגם מה שמונח בחצי השני מיקרי בתוכו], והשתא ניחא דקמ"ל מתני' דהכל טמא גם מה שנמצא באויר החצי השני, דאין מחיצה מועלת בכלי חרס, [ועמש"כ ס"א בהוספה לס"ק כ"א - כ"ג].

ב. **שם** כוורת פחותה ופקוקה בקש, באהלות פ"ט מ"ג מבואר דכוורת פחותה בטל ממנה תורת כלי אע"פ שפקוקה בקש, וכ"מ בסמוך מ"ב דהיתה הכוורת שלמה הרי היא בדין כלי להציל בתוכה, והנה באהל המת דין הכוורת הפחותה כאהל בפ"ע, ואין הטומאה שבבית מטמאה אוכלין שבתוך הכוורת, [אבל בשלימה אינה מצלת בלא צ"פ, ואינה מצלת על הטומאה שבתוכה], ואף בטומאה בתוך הכוורת אינה מטמאה את האהל רק מדין סטל"צ, (שהיא מדרבנן, וגם משכח"ל שיש לה פתח לצאת שלא דרך הבית), - כוורת ששינו באהלות פ"ט היא כלי אדמה לפי הוכחת המעייני יהושע, ומיושב לפרש כאן כן, ועי' לק' סק.

שם ומשולשלת לאויר התנור, פי' אבל שפתה חוץ לתנור, שאם כולה בפנים בשלימה השרץ בתוכה התנור טמא, כמ"ש הר"ש מ"ג מהתוספתא שאין צ"פ לטומאה וכיון שפיה בפנים צריכה סגירת צ"פ, אבל פיה לחוץ בשלימה הרי היא כלי שלם ומתמעט מתוך תוכו, מיהו בפחותה אפי' כולה בפנים, אם מכוסה הרי היא בדין אהל ומצלת.

שם השרץ בתוכה התנור טמא השרץ בתנור אוכלין שבתוכה טמאין, ובמת בתוכה

א. פ"ח מ"א התנור שחצו בנסרים או ביריעות, נסרים ויריעות נשרפין כשמסיקין את התנור, וע"כ שזוהי חלוקה עראית, אבל אם חילק את התנור בדבר קבוע הר"ז נעשה כשני תנורים, וכמבואר לקמן מ"ו בבית שאור והקרץ בינתים, מיהו שם פירשו שמתחלתו הוא מחולק בדופן של חרס באמצע, ומ"מ הדין אמת בכל מחיצה קבועה, ועמש"כ לקמן סק בביאור המשנה שם.

שם נמצא שרץ במקום אחד הכל טמא, תוכן המשנה שהמחיצה אינה מפסקת והו"ל כאילו נמצא השרץ גם בצד השני, ויש לעי' הרי אפי' אם המחיצה מפסקת לענין שלא יחשב השרץ כנמצא בצד השני, אבל אכתי הכל טמא מכח התנור, דכיון שהתנור הוא כלי אחד והמחיצה עראית, הרי חציו השני נטמא מדין חיבור לטמא, וכיון שכל התנור טמא ממילא מה שנמצא בחצי השני ג"כ טמא מכח התנור עצמו, ולא מכח השרץ, ולענין הטומאה אין חילוק, שהרי כל מה שבאויר התנור שהשרץ בתוכו, ג"כ נטמא רק מכח התנור, כדתנן לקמן מ"ה השרץ שנמצא בתנור הפת שבתוכו שניה שהתנור תחלה.

ונראה מכאן דאם החצי השני הי' טמא רק מדין חיבור לתנור לא הי' מטמא מאורו, דלא קרינן ביה כל אשר בתוכו, שאין זה תוכו של התנור רק חיבורו וגופו, והרי הוא מטמא כגב כלי חרס שאין לו דין אויר כמשנ"ת לעיל ס"א סק"ה דגב כ"ח ואחוריו וידות הכלי כל הני אין להם דין אויר, ומטמאין רק במגע, אם כבר נטמא הכלי מתוכו, וה"נ אם המחיצה היתה מועלת שלא יחשב השרץ בתוך החצי השני, לא הי' מטמא

התנור טמא והבית טהור, (מעיקר דין אהל מיהו טמא משום סטל"צ), וכן אם מת בבית אוכלין שבתוכה טמאין מכח התנור והם שניים, ובכוורת שאינה בתוך התנור האוכלין טהורין שהם בתוך אהל הטהור, כיון שהכוורת אינה כלי, ואין דרך הטומאה ליכנס.

ובזה מובן טעמיה דר"א שהכוורת הזו שבתוך התנור ובתוך הבית, הרי היא מצלת מן המת שבבית, מפני שהיא כבית נפרד, ואין יתכן שלא תציל מן התנור שנטמא מכח המת שבבית, וטעמיהו דרבנן דהכלי טופל מה שבתוכו אליו, ולא שייך לומר שהתוך של הכלי הוא כבית אחר כלפי הכלי, שקיבולו של הכלי הוא גופו, ורק בכלי בתוך כלי נתחדש ענין תוך תוכו, כיון שגם הכלי הפנימי יש לו כח לטפול תוכו אליו, והוא אינו מק"ט מכלי חרס.

והנה מודה ר"א שמחיצה אינה חולקת את הכלי לשנים, ואף בכוורת י"ל שהוא מודה שמשני צידי הכוורת מבחוץ טמא, כמו בכלי שבתוך כלי שאינו חולק את הכלי החיצון, אע"פ שהוא חולק את תוכו, ומ"מ ס"ל דתוך האהל מחולק מחוצה לו.

ויש לעי' הרי בכוורת פחותה בקרקעיתה שאינה פקוקה בקש בקרקעיתה שהיא מצלת באהל המת מודה ר"א שאינה מצלת בכלי חרס, שהרי האוכלין בתוך הכלי חרס, שיש רק מחיצות של אהל, אבל הקרקע הוא של הכלי החיצון, או קרקע עולם שהוא קרקע התנור, והרי חזינן מזה דאהל המת קיל מתוך כלי חרס, ונראה שזוהי תשובת ר' יוסי בתוספתא ובתו"כ, דמייתי מאהל של ד' מחיצות בלי קרקע שמציל במת ואינו מציל בכלי חרס, ואמרו לו שג"ז דומה למחיצה כיון שאינו מקום בפ"ע, ורק באהל דומיא דכלי שיש לו שולים לעצמו, סבר ר"א דלא גרע אהל מכלי.

ויש לעי' מה נקרא כלי נקוב ומה נקרא אהל, ויתכן לומר דכל שמועיל לו מחשבה לייחדו לשימוש כמו רמונים ויקבל טומאה, הר"ז בדין כלי, ומהני ליה צמיד פתיל לסתום הנקב, וכל שלא מועיל לו מחשבה לטמאותו הרי הוא בדין אהל, ונתבאר בכ"ז לעיל ס"ב סק"א עי"ש, מיהו כוורת ששנינו באהללות לפי המבואר בספר מעייני יהושע ע"פ התוספתא דכלים ב"מ פ"ה ה"א מיירי בכלי אדמה, ולפ"ז אפשר דדוקא כלי אדמה שנפחתו נעשין אהלים, אבל כלי חרס וכלי עץ שנפחתו עדיין שם כלי עליהם, (ועי' לקמן פ"י מ"ז דתנור חדש שלא הוסק אין דינו ככלי, וזה ג"כ משום דהו"ל כלי אדמה).

שם אר"א אם הצילה במת החמור כו', לר"א כוורת עדיפא מכלי המוקף צ"פ, שהרי אין צ"פ לטומאה, וכאן כשהשרץ בתוכה ג"כ התנור טהור, והיינו דחשיבא אהל ובאהל אין דין צ"פ, ולכן בכלי אף לר"א אינו מציל על השרץ שלא יטמא אא"כ פיו חוץ לתנור, אבל בכוורת פחותה אף על השרץ מצלת אפי' פיה לפנים, שהצלתה מדין אהל, וכגון שהאהל סתום מלמעלה, דבאהל אין דין של צ"פ, דהיינו דקתני פקוקה בקש במקום הפחת ובמקום הפתח.

בפי הכוורת בחוץ ג"כ מצלת לר"א, אע"פ שאין לה גג, כיון דסו"ס המחיצות מחלקות אותה מן האהל, ושוב אין חילוק בין יש לה גג או לא, דכוורת שעומדת בארובה ופיה לחוץ אם אינה כלי הרי היא חוצצת ומצלת על מה שבתוכה.

ג. **ר"ש** מ"א פ"י עשה מחיצה כו', כ"ז לשון רש"י בזבחים ג' א', ובה מיושב שכתב הר"ש להכי נקט פחותה כו' כדאמרינן בזבחים כו', ולא פ"י כדתנן במ"ב היתה שלמה, ובר"ש הנדמ"ח מ"ב הוסיף היתה שלמה הכוורת.

והנה רבנן דאמרו לו במתני' ודאי סברו דר"א מודה במחיצה שאינה מצלת, ולא מצינו שר"א השיב בזה דבר, ובזבחים ג' ב' אמרו דטעמייהו דרבנן משום דאתא קרא לאפוקי מק"ו, ומשמע מזה שההוכחה ממחיצה אינה מכרעת לבטל הק"ו, דאל"כ למה הוצרכו לפסוק, הרי ממחיצה מוכח שהק"ו אינו מכריח, אלא ודאי מה שהביאו ממחיצה ביארו לו בזה טעמא דקרא, ור"א סבר דליכא קרא ולכן דריש ק"ו, ומ"מ שפיר מקיים מסברא דמחיצה לא מהני כי היכי דלא מהניא לרבנן מסברא, דמוכח במתני' שד"ז פשוט להם מסברא, ועמש"כ סק"ב טעמא דמילתא בדעת ר"א.

ולפ"ז אי גרסינן בתו"כ דברי אמרו לו קודם ריב"נ, ונימא שבאמת היו ג' תשובות, [ולא דאמרו לו קמא הכונה לריב"נ ור"י, וכמו תנא והדר מפרש], א"כ ת"ק אמר דמחיצה אינה מצלת, וריב"נ אמר הטעם שאין דרך לחלוק כלים אף לא באהלים דהיינו בד' מחיצות, וסבר דבזה יודה ר"א, שבטל ק"ו דכוורת, ואמר לו ר' יוסי שאין בזה תשובה טפי מתשובת רבנן, ור"י השיב מאהל טע"ט על רום טפח דאיכא ד' מחיצות, אפ"ה לא מהני להציל אפי' לר"א, כיון שהיא מונחת על קרקע התנור, ואע"פ שזו כוורת, ואמרו לו שג"ז אינה תשובה מחייבת לר"א דשפיר מודה בכוורת שאין לה שולים, ופליג בכוורת שיש לה שולים, דקרינן בה תוך תוכו, אבל באין בה שולים הרי השרץ או האוכלין בקרקע התנור, ולא בקרקע הכוורת, - ממה שלא הוזכר ת"ק דאמרו לו בתוספתא אין ראייה ד"ל שקיצרו בתוספתא וסמכו על מתני', כמו שמצוי בתוספתא דכלים.

אבל אם ר"א פליג במחיצה שחולקת כ"ח, לא נתפרש מה הוסיף ר' יוסי באהל טע"ט שאינו מציל בכ"ח, הרי בודאי דכ"ש דפליג ר"א בזה שמציל בק"ו, בשלמא לפי' קמא הרי זו הוכחה גדולה יותר דקשה לחלק

שם בר"ש הנדמ"ח דע"כ מיירי בפקוקה בקש ומירח בטיט כעין צ"פ כו', צ"ע דהא באהל אין דין צ"פ אלא פותח טפח, ובפשוטו לענין צ"פ לא מהני חיבור הקש בטיט עד שיסתום כל הפחת בטיט וכיו"ב, אלא הכא מיירי בכוורת שאין לה דין כלי ולא מהני לה צ"פ, רק דינה כאהל המציל במת כ"ז שאין בו פותח טפח, וע"ע לקמן ס"ק י"ב בדברי הר"ש הנדמ"ח סוף מ"ה.

פחותה פי' הרמב"ם שנפתח בה כמין חלון, והיינו מן הצד, וה"ה בשולים באופן שנשארו השולים רק שנעשה נקב, וכ"כ הראב"ד בתו"כ מן הצד או מלמטה, מיהו ע"י לעיל סק"ב בדדליכא שולים מודה ר"א.

שם משולשלת, תלויה, כ"כ רש"י, אבל בפשוטו אפי' מגעת לקרקע התנור מטהר ר"א, אבל מיירי ביש לה שולים, ופשטות לשון משולשלת שהכניסה מלמעלה ע"י חבל ובאין חבל מתפרש ששפתה מבחוץ, דסתם שלשול נשאר תפוס מלמעלה, כמו משלשלין את הפסח משלשלין את האומנים.

שם אבל במחיצה מודה כדמוכח בתו"כ כו', במהדו"ב פי' הר"ש דאמרו לריב"נ ולר"י דר"א פליג גם על מחיצה באמצע.

שם יכול אפי' נקובה יציל ת"ל כל אשר בתוכו יטמא, דהוי ריבוי שאף כלי אחר אם הוא נקוב אינו מציל, ככל כלי שאינו מוקף צ"פ שאינו מציל באהל המת, וה"נ כח הכלי מציל, וכיון שהוא נקוב אינו מציל, ואם סתמו בצ"פ מציל על האוכלין שלא יטמאו, ואינו מציל על התנור שלא יטמאנו השרץ שבכלי, שאין צ"פ לטומאה.

שם בר"ש הנדמ"ח כתב לפרש שיש כאן ג' תשובות לר"א, א' שכן דרך לחלק אהל במחיצה, ואין דרך לחלק כלי במחיצה, ב' שכן מחיצה מצלת באהל מטומאה ומודה ר"א שאינה מצלת בכ"ח, ג' דחצצו מארצו מציל על כלים שבחצץ, ואינו מציל בכ"ח.

בין זה לכוורת, וכיון דמודה בטע"ט יש לו להודות גם בכוורת, אבל אם ר"א פליג במחיצה כ"ש דפליג בטע"ט.

בעיקר הא דחולקין אהלין ואין חולקין כלי חרס, יש לבאר דכלי באמת כולו טמא, ומחיצה עראית אינה מחלקתו לשנים, אבל הבית אינו טמא בעצמו, אלא שהוא מחבר את כל האהל, וממילא במחיצה אפי' עראית חסר בחיבור הבית להיות אהל אחד, (מיהו באהל פשתן שהוא טמא יש לדון אם דמי לכלי חרס, לענין טומאת כל האהל, ומ"מ כח המאהיל ודאי מתחלק ע"י המחיצה).

ד. **שם מ"ב** היתה שלמה וכן הקופה וכן החמת כו', כאן שנה רבי שכלי שטף ג"כ מציל באהל השרץ, דקופה הויא כלי עץ פט"ז מ"ג, וחמת כלי עור, ער"ש פי"ז מ"ב, וכתוב וחמת מים, והכוורת לפמשנ"ת באהלות פ"ט לפי המעייני יהושע שהיא כלי אדמה, א"כ מבואר כאן גם הא דכלי אדמה ג"כ מיקרי כלי ליחשב תוך תוכו, ובתוספתא שבר"ש מ"ג קתני אפי' כלי גללים כלי אבנים כלי אדמה, וקתני אין לך שהוא מציל מיד כלי חרס אלא כלים שיש להן תוך, כגון הסל והקופה והחמת.

שם השרץ בתוכה התנור טהור, כאן מבואר דאע"פ שהקופה נטמאה הרי היא מצלת מדין תוך תוכו, (דדוקק להעמיד בתוכה באוירה דוקא ופשוט), ועוד העירוני מדחזינן שאינו מציל בצ"פ בכלי שטף, ש"מ שאינו מציל מפני הטומאה, וע"כ דדין תוך תוכו אפי' טמא מציל, ובסברא הדבר מובן דלאו מדין הצלה הוא, אלא משום דלאו תוכו הוא, ומה"ט מציל על הטומאה אע"פ שאין צ"פ לטומאה, ומה"ט אפי' כ"ש מציל אע"פ שאינו מציל בצ"פ וכמש"כ.

כתב הר"ש מהתוספתא דמיירי בפיהן למעלה מן התנור, כדתניא בפ"ו ה"ג ד', וביאר דאי כולה משוקעת בתנור כחד תוך חשיבא,

ולכאורה אפי' לא חשיבא כחד תוך, מ"מ פי הכלי צריך סתימת צ"פ, ואין צ"פ לטומאה, ואף לטהרה תניא בתו"כ דלא מהני לכלי שטף, ע"י בזה בסמוך, ולכן צריך שיהא פיה למעלה מן התנור, וכ"מ בתוספתא שם לענין נקב, והרי טעמא דנקב משום דהו"ל כפתח וכפי הכלי, ולכן צריך סתימת צ"פ, ואפשר שגם מ"ש הר"ש דמה שפתוח לאויר התנור מיקרי חד תוך, מתפרש ג"כ כמש"כ, דזהו ודאי אמת דמוקף צ"פ לא מיקרי תוך תוכו דמה"ט אינו מציל על טומאה שבתוכו, וה"נ כיון שיש פתח פתוח לאויר מיקרי הכל אויר תוכו, ובתו"כ מרבה נקבו מכל אשר בתוכו יטמא.

בזבחים ג' ב' מפרשין דעיקר קרא איצטריך לכלי שטף שבתוך כ"ח שמציל, אבל כלי חרס שבתוך כלי חרס פשיטא לן שמציל, דמינה מחריב בה ומיקרי בתוך הפנימי ולא בתוך החיצון, ויש לעי' האם כלי אבנים וכלי אדמה מיקרו לאו מינה ככלי שטף, או"ד דוקא לכלי שטף איצטריך קרא, כיון שאינם מצילין בצ"פ באהל המת, ואף לא באהל השרץ למ"ש בתו"כ, וכיון שמחיצתן קלושה חשיב שפיר בתוך התנור ליטמא מדין תוכו, אבל בכלי אבנים ואדמה שאינם מק"ט כלל, לא גרע תוך דידהו מתוך דכ"ח, שהרי הם מצילין בכל מקום שכ"ח מציל, והכי מסתברא, דאם איתא דכלי אבנים ואדמה ג"כ צריכין ריבויא, א"כ מנלן לרבות גם כלי שטף, דלמא לא מרבי קרא אלא כלי אבנים ואדמה.

שם נקבו העשוי לאוכלין כו', בתו"כ מרבה נקבו מכל אשר בתוכו, דבמקום שהנקב פתוח לתנור מיקרי תוכו של התנור, דכיון שאין הכלי חוצץ במקום זה הרי הוא פתוח לאויר התנור, וביאור הדברים דכמו שכלי פתוח שכולו בתוך התנור לא מיקרי תוך תוכו, כיון שאין תוכו נפרד מאויר הכלי, ה"ה כל נקב שמפסיד שלימותו של הכלי מיקרי פתח, דכיון שנקב זה בלא סתימה גורם טהרה לכלי,

דלענין זה לכלי חרס מדמינן להו, אע"פ שבלא"ה אין מק"ט מכלי חרס, וצ"ע ובירור, שו"ר בחזו"א ס"י סק"ה עי"ש, ובתו"כ מבואר שיש חילוק בין כ"ח לכלי שטף לענין הנקב להציל בכ"ח, וכמ"ש הרמב"ם פי"ד ה"טן והגר"א הגיה בתו"כ כבמתני', ולפי"ז כלי שטף וכ"ח שוין בזה, וכמ"ש, ועראב"ד בתו"כ שם.

ה. **שם מ"ג** סרידה שהיא נתונה ע"פ התנור ושוקעת לתוכו ואין לה גפיים כו', תוכן המשנה כמ"ש בתוספתא אין לך שהוא מציל מיד כ"ח אלא כלים שיש להם תוך, כגון הסל והקופה והחמת, ולכן הסרידה שהיא כעין דף של עור, או כעין מחצלת של עץ, שהם פשוטי כלי עץ ועור שאינם מק"ט, אע"פ ששוקעין כסדין ששוקע לתוך התנור, אפ"ה אינו מציל דלא מתמעט מתוך תוכו אלא כלי שיש לו תוך בעצמו, ולא כלי חלק ששוקע ועוטף מה שבתוכו, ובאהלות פ"ה מ"ו מבואר שאם אין לה גפיים לא חשיבא כלי כלל.

ואם יש לה גפיים הרי היא ככלי שיש לו תוך, ואם גפיים הן מחיצות כמ"ש הר"ש מפט"ו מ"ב דקתני גיפפו מארבע רוחות, נחא בפשיטות, אבל באהלות בתוספתא פי"ג ה"ב קתני לשון לזבו, וא"כ גפיים היינו אזנים ליטלה בהן, ובאופן זה השקע חשיב תוך, כיון שעשוי לקבל בתוכו וליטלה בגפיים, וד"ז מחודש וצ"ב, ואפשר דבגבוה טפח מיקרי לזבו, וביש לה סביב משהו עם אזנים מיקרי גפיים, שו"ר בפי"ז מ"ג עשה לה גפיים כל שהן טמאה רש"א אם אינה יכולה כו', מבואר שהגפיים סביב עושין לה בית קיבול, ומ"מ מצריך ר"ש שתנטל ע"י הגפיים עי"ש, ועי' לקמן ס"כ סק"ה, וסי"ח ס"ק י"א.

יש לדקדק למה לא שנה סרידה שאין לה גפיים שהיא נתונה כו', כמו באהלות פ"ה מ"ו, ולמה שנה לבסוף ואין לה גפיים, ואפשר

ש"מ שנחשב פרוץ, ופירצה ופתח ענינם אחד, ורק נקב קטן שאינו מפסיד שלימות הכלי חשיב שפיר כסתום, כיון שיש עליו תורת כלי גם במצב זה, ונקב גדול שאינו חוצץ מ"מ אם סתמו בצ"פ מציל במקום שצ"פ מציל, כמבואר בתוספתא שבר"ש מ"ג ועי' לק' סק"ח, בדברי התוספתא, ועי' בסמוך בדין צ"פ במשנה זו.

שם מטילין אותו לחומרו בכונס משקה, לעיל פ"ג מ"א תנן מטילין אותו לחומרו בזיתים שמק"ט כ"ז שלא ניקב כזית, וכאן מטילין אותו לחומרו בכונס משקה שאינו מציל עד שיסתום הכוורת בצ"פ.

ויש לדקדק מ"ט בפ"ט מ"ח דקתני כה"ג מסיים בה מטילין אותו לחומרו בצ"פ ובכונס משקה, וכאן לא שנה התנא בצ"פ, [ואמנם גם צ"פ לא הי' מועיל לטומאה, אבל מ"מ הי' מקום להזכיר צ"פ לטהרה], ונראה שכאן רמז רבי הדין המבואר בתו"כ ובספרי דכלי שטף אינו מציל בצ"פ באהל השרץ כמו שהביא הר"ש מ"ג, וכ"ה בתוספתא שבר"ש הלכה ה' וכ"כ בספרי חוקת, ולכן כאן דמיירי בקופה וחמת שהם כלי שטף, א"כ משניקבו שוב אינם מצילין אפי' בצ"פ, מיהו הכוורת שהיא כלי אדמה מצלת בצ"פ באהל השרץ כשם שמצלת באהל חמת, אלא (דהתנא לא נחית לזה, שכבר שנה בפחותה שמצלת לר"א בלא צ"פ, ובניקבה מיירי דוקא נקב שאינו מבטל ממנה שם כלי, ועוד) דכיון דבקופה וחמת לא מהני צ"פ, לכך סתם רק לחומרו בכונס משקה.

יש לתמוה מ"ט אמרו כאן בקופה וחמת שיעורן בזיתים ובמשקין לקמן פי"ז מ"א ב' תנן ששיעורן בתבן ובפקעיות של שתי (או ברמונים), ולכאורה מוכח מזה דלהציל בכלי חרס כשם שאין מצילין בצ"פ כיון שהם כלי שטף, כך אין מצילין כשיש בהם פתח, ולענין זה כל פתח שפוסל בכ"ח פוסל בכלי שטף,

שבא לרמוז שאם יש לה גפיים, אע"פ שרק השולים שקעו לתוך התנור, ולא דופני הסרידה, אפ"ה מיקרי תוך תוכו, וזה נלמד מדקתני ואין לה גפיים לבסוף, שבאותו אופן ששקעה ברישא לתוכו, ה"י מועיל לה גפיים בסיפא, וחתני הרח"ש נ"י העיר דקמ"ל בלשון זה שאף סרוד של נחתומין שהוא טמא בלא גפיים מ"מ כאן אינו מציל, דבלשון זו כולל התנא כל עניני סרידה שבמציאות אין לה גפיים ואע"פ שמק"ט מ"מ אינה מצלת מפני שאין לה תוך.

שם שאין מצילין מיד כ"ח אלא כלים, לכאורה אפי' אם הסרידה היתה בדין כלי אינה מצלת מפני שאין לה תוך, דהא סגוס ורדיד דקתני בתוספתא כלים נינהו, ואינם מצילין מפני שאין להם תוך, מיהו בידיים פ"א מ"ב קתני טעמא דאין נוטלין לידיים במגופת החבית שאין נוטלין לידיים אלא בכלי, והכונה כלי העשוי לקבלה.

טעמא דמילתא דבעינן כלי לצ"פ ולכ"ח, מפני שרק כלי יש לו חשיבות לומר שהוא תוך בפ"ע, אבל אוכלין שגיבולן בטיט אינם בגדר מקום נפרד לעצמו, ולא מהני מה שאינו מק"ט, דסו"ס אינו מקום לעצמו, וחשיב הכל כגוש אחד שמקצתו מק"ט, ובזבחים ג' ב' אמרינן דלרבנן לא צריך קרא לאוכלין שגיבולן בטיט, והיינו נמי טעמא דסרידה דאע"פ ששוקעת לתוכו ונעשה בתוכה כעין תוך של כלי, מ"מ לא חשיב תוך בפ"ע כיון שאין לו חשיבות כלי.

ו. **שם** חבית שהיא מלאה כו' היתה כפויה כו', תוכן המשנה שהחבית המאהילה על התנור והנמצאת בקרקע התנור אינה ממשיכה את אהל השרץ שבתנור, ולכאורה פשיטא דבתוכו כתיב, ואפשר דכיון שמדמינן קצת לאהל המת לענין הצלה, ס"ד שאמרו גם לחומר, או מפני שהחבית משמשת כעת מעשה קרקע וכיסוי לתנור, אפ"ה אינה כתנור.

שם ונתונה למטה מנחושתו של תנור, אבל אם נתונה בדיוק בנחושתו של תנור טמאין, כדין מחט או טבעת שנמצאו בנחושתו של תנור פ"ט מ"א, וכן בכפויה על פיה רק מה שנמצא למעלה מן התנור טהור, כמבואר בר"ש מהתוספתא דבחי' דופנה מעוכה לתוכו מה שבתוך התנור טמא, ולמדנו מכאן דתנור שנתנו ע"פ הבור ומסיק מלמטן והוא ניסוק מלמעלה, מ"מ השרץ בבור, התנור טהור, דסו"ס אין הבור חלק מן התנור, וכמש"כ לעיל ס"ד ס"ק י"ז, ומשמע שזה פשיטא ואשמועינן תנא דשרץ בתנור החבית טהורה, ולפמש"כ ה"ה שהבור טהור, אע"פ שהוא קבוע ומשמש להסיק בו את התנור.

שם משקה טופח שבשולי החבית טהור, פ"י ר"ש שהמשקה שבחבית טמא, כיון שחציו התחתון נעשה ראשון, והמשקין מטמאין זא"ז, ורק טופח שבשולי החבית אינו מק"ט, דהו"ל קטפרס ורק טופח, ולפ"ז מיירי שכבר נתרוקנה בשעה שנכנסה לפי התנור, שאל"כ כבר נטמאו מהמשקין שנגעו בהם, וצ"ע אמאי לא פ"י כפשוטו שאם יש משקה טופח בדופני החבית הרי הם נטמאין ומטמאין את החבית כדין קדרה שבסמוך מ"ד, ועי' בסמוך.

ז. **שם** בר"ש מ"ג תניא בתוספתא הכל מצילין מיד כ"ח כו' חוץ מן האדם, יש לעי' אדם פשיטא שאין לו היתר דצ"פ, וי"ל דס"ד דחשיב תוך תוכו, שהאדם אינו מתבטל ליחשב בתוך כ"ח, וגם נכרי בכלל אע"פ שאינו מק"ט, דהכא בדין תוך תוכו קיימינן.

שם כיצד טהור שהיו אוכלין ומשקין לתוך פיו הכניס ראשו לאויר התנור טמא נטמאו, דאע"פ שהאדם אינו נטמא מכ"ח ולא מהמשקין שנטמאו, מ"מ אינו בדין תוך תוכו להציל, וד"ז מבואר גם במתני' לקמן משנה י'.

שאינן אדם לוקח למשא אלא כלים קלים שעשויין מנצרים וכיו"ב, ועוד דבהדיא קתני ברישא שרק כלים שיש להם תוך מצילין כגון הסל והחמת והקופה, וכונת התנא שם להשמיענו שאפי' כלי שטף מציל, ועכ"פ הדבר פשוט שיש לקיים גרסא שלפנינו טמאין, שוב נתבאר דהעיקר כגירסת טהורין, עי' ביאורים לפ"ח מ.

ברם יש לשאול במה ששינוי שרץ בתוכן התנור טמא שאין צ"פ לטומאה, דמשמע שלטהרה יש להם דין צ"פ, ואמאי הרי הם כלי שטף ואין להם דין צ"פ כלל, וי"ל דקושטא קאמר שגם באופן שאינם מק"ט מ"מ אין צ"פ לטומאה, וד"ז מבואר בתוספתא שבר"ש מ"ה דחמת וכפישה שנפחתו במוציא רמון אע"פ שבטלו מתורת כלים מצילין באהל השרץ, ועל הטומאה אינן מצילין, דהצלתן רק מדין צ"פ, [ועמ"ש"כ בזה לקמן ס"ק י"ב], ונפ"מ גם בסל וקופה שמחזיקין מ' סאה שאינם מק"ט ומצילין בצ"פ, ומ"מ ראוי לתנא לומר טעם זה שהוא אלים טפי מאין צ"פ בכלי שטף.

ועוד העיר ב"א ה"ר שלמה נ"י שאם הי' הדין שיש צ"פ לטומאה היו גם כלי שטף מצילין בצ"פ, דכיון שהם מק"ט מגבן החמירה תורה שלא יצילו על מה שבתוכן, אע"פ שאינם מק"ט מן התנור, דמ"מ קצת כח טומאה יש בתוך כלי המוקף צ"פ, כדאמר חגיגה כ"ה א' שאין צ"פ לקדש, [מיהו אפשר שזה רק מדרבנן, כ"נ בתו' שם], ולכן לא אלים כוחם להציל מן הטומאה, אבל אם גם כלי טמא הי' מציל, [כמו בתוך תוכו], ה"נ היו כלי שטף מצילין בצ"פ, ועי' להלן בקדרה שבתוספ', ובסק"ט בד"ז.

שם ואם עשאה בזפת התנור טהור שהזפת חיבור לה כו', דטיט שסותם את הנקב הרי"ז כצ"פ, כיון שאינו נעשה גוף אחד עם החבית, רק כסתימת פתח, וכל פתח שמטהר

שם ואין חוששין שמא מחוברין למעיין, פר"ש דכשבלען אינם מטמאין ולא נטמאין, דטומאה בלועה לא מטמאה, וטהרה בלועה אינה נטמאת, אבל ההמשך אינו מובן, ומהו לשון ואין חוששין, והגר"א הגיה בלען טהור, (ועמ"ש הגר"א בתוספתא), ועדיין אין הענין מובן, (ואין לומר דבלען טמא כיון שנטמאו האוכלין והמשקין שבפיו, הרי הוא נטמא מדין אוכל אוכלין טמאין ושתה משקין טמאין שפוסל את התרומה בשלהי זבים, כמו כלי שנטמא במשקין, דכיון שצריך לאכול כחצי פרס הרי אינו נטמא במעט שבלע מפיו), דלומר דבלוע מציל אין להזכיר אין חוששין שמא, אלא דבלען במעיו לא טמאין ולא מטמאין.

בהגהות הגר"א גרס בתוספתא וכל בע"ח מצילין בפיהם חוץ מן האדם, ולא נתפרשו הדברים, דודאי רק הבלוע בבע"ח טהור, כדתנן תרנגול שבלע את השרץ, [ובתוספתא מקואות פ"ח ה"ד שכל הבלועין באדם ובבהמה ובחיה ובעופות טהורין, ולא חילקו בבליעתן, וכן פשוט בסברא דלא מיקרי בלוע, ומשום תוך תוכו אין לחלק בין אדם לבהמה, שו"ר בא"ר פ"ח מ"י שכתב ג"כ כהגהות הגר"א דחשיב בלוע בבע"ח, וצ"ע.

שם בתוספתא הסגוס והרדיד כו', זהו דין סרידה שנשנה במתני', והני מק"ט ואפ"ה אינם בדין כלי להציל בתוכם.

ח. **שם** הסל והקופה והחמת כו' נקבו ועשאן בטיט שרץ בתוכן תנור טמא שאין צ"פ לטומאה שרץ בתנור אוכלין שבתוכו טהורין, צ"ל טמאין, וכ"ה לפנינו בתוספתא, דהא סל וקופה וחמת כלי שטף הם ואינם מצילין בצ"פ אפי' באהל השרץ, כדתניא בסמוך בתוספתא ובתו"כ, ונשתרבו מבכא דבסמוך דקתני בחבית ובקדרה שהם מצילין על האוכלין בצ"פ, אבל סל וקופה וחמת אינן מצילין, ואין סל וקופה וחמת מחרס ומאדמה,

והנה בספרי חוקת יליף מטמא הוא שכל שאינו מציל באהל המת אינו מציל באהל השרץ, ולמדנו מזה שהמקור להציל צ"פ בכ"ח נלמד מאהל המת, ולכן קרא דטמא הוא מרבה גם באהל השרץ, ועפ"ז אתיא גם הדרשא דתו"כ, דמרבה להו מכל האוכל, וממעט צ"פ ממיעוטא דמכל, דבלא קרא י"ל דכמו שאין חולקין כ"ח, כך אין צ"פ מציל בו, ולכן אין לך בו אלא חידושו כלי שאינו מק"ט שום טומאה מגבו.

ונראה דכלי שטף המוקף צ"פ, הטומאה נכנסת דרך פתחו, שלא נתחדש כח בצ"פ לסתום הכלי לגמרי, אלא בכלי חרס שאינו מק"ט מגבו, והצ"פ משוי לכוליה כמגבו, אבל כלי שטף שגבו אינו מגין בפני הטומאה, נשאר דינו ככלי פתוח, שאין סגירתו עושה אותו כגוף אטום, מיהו גם דרך גב הכלי אפשר לקיים סברא זו, ולא רק דרך פתחו, דכיון שטומאה נכנסת דרך גבו, לא למדנו בו חידוש זה דצ"פ, דאפשר להגדיר כלי חרס מגבו ככלי אבנים, וכלי שטף מגבו ככ"ח מתוכו, שהוא עלול לקבל טומאה ולכן אינו חוצץ בפני הטומאה, - ועי' לקמן ס"י ס"ק ט"ו בדין קדרה שמכסה על פי החבית כדרכה בתוך התנור, בר"ש פ"י מ"ד מהתוספתא.

י. **שם** מ"ד קדרה שהיא נתונה בתנור כו', יש לעי' הרי כבר שמענו במ"ג שאע"פ שדופני החבית בתוך התנור אינה מק"ט מן התנור, ושמא במ"ג לא הוזכר בהדיא שהדפנות תוך חלל התנור, ער"ש מהתוספתא היתה דפנה מעוכה לתוכו, וש"מ דברישא מיירי שאין הדפנות בתוכה.

שם שאין כ"ח מטמא כלים, כאן מבואר דלא אמרינן שהשרץ כמתפשט בכל התנור, כדתנן במ"ה שהפת שניה ומפרש בשבת קל"ח ב' דלא חזינן לתנור כמאן דמלי טומאה, מיהו אפי' אם היה כמאן דמלי לענין שהפת תחלה

את הכלי צריך סתימת צ"פ להציל מה שבתוכו, אבל בעשאה בזפת הו"ל כלי שלם שמציל מדין תוך תוכו, ולכן גם השרץ בתוכה התנור טהור.

שם בתוספתא היתה דפנה מעוכה לתוכו השרץ בתוכה התנור טמא, כאן קמ"ל דאע"פ שהחבית שלימה והיא כלי בפ"ע, מ"מ כיון שהיא כפויה על פיה, ואינה מקבלת בדפנות אלו, אין לזה דין תוך תוכו, מה שנמצא בתוך חלל התנור טמא, אע"פ שדפנות החבית מפסיקות, מיהו בלא"ה טמאין כיון שהחבית פתוחה לתנור, ואינה מוקפת שם בצ"פ, ובכה"ג אפי' עומדת כדרכה אם פיה בתוך התנור אוכלין שבתוכה טמאין, כדין קדרה במ"ד, ובתוספתא בסמוך דבעינן צ"פ בקדרה, (ומ"מ אפשר שהדין אמת שהרי שנינו פ"י מ"א דבכלי כפוי על פיו מציל ג"כ על מה שבתוכו, מיהו התם מיירי במוקף צ"פ גם בפיו בלא הקרקע, ולע"כ).

שם קדרה שהיא מלאה אוכלין ומשקין כו' היו טמאין התנור טמא שאין צ"פ לטומאה, יש לעי' כיון שהמשקין טמאין ומטמאין את הקדרה, א"כ אפי' אם יש צ"פ לטומאה, כאן לא מהני כיון שהקדרה טמאה, וכלי טמא אינו מציל, וי"ל דמשכח"ל שהקדרה טהורה כגון שהמשקין אינם נוגעין בקדרה, דמ"מ התנור טמא כיון שאין צ"פ לטומאה, ועמש"כ לעיל בבבא דסל וקופה שמוקפין צ"פ.

ט. **שם** כלי שטף שהוא מוקף צ"פ כו' שכל שאינו מציל באהל המת אינו מציל באהל השרץ, בתו"כ דבסמוך מפי' לה מקרא, ומ"מ בסברא הדין מחודש דכיון שבכ"ח אין הטומאה בוקעת לתוך הכלי שטף, למה אינו מציל על מה שבתוכו, הרי הטעם שבאהל המת אינו מציל, זה בגלל שהכלי נטמא מגבו, ומזה ילפינן שכלי חרס אינו מק"ט מגבו אפי' באהל המת.

שלא אמרין טומאה כמאן דמליא דמי, נחא ששנה התנא דין הפת סמוך לדין השאור.

בחידוש המשנה דאף כשהתנור מכוסה בפת שמפריד בין השרץ לתנור, מ"מ הטומאה נכנסת לתנור והתנור הוא שמטמא את הפת, וצ"ב הלשון שהתנור תחלה, שהרי זה פשיטא, וטפי הול"ל שהתנור הוא שמטמא אותה ולא השרץ, ובאמת בכזית מן המת בתנור הפת תחלה, לפי שהיא נטמאה מן האהל ולא מן התנור.

יב. **שם** בר"ש מ"ה תניא בתוספתא כו' יש בצ"פ ואהלים שאין בבלועין, ולא פירש התנא מאי היא, ובהגהות הגר"א הוסיף שבלועין אינן מצילין אלא בבע"ח שהוא חי, ואפשר שלכך לא ביאר התנא ד"ז דממילא מובן שהמהות של בלועין זה דוקא בבע"ח, ואין ענין להזכיר יתרון הצ"פ שהוא בכלים ויתרון האהלים שהוא בכל המאהיל שאינו כלי, מיהו אפשר דכיון שבמת התרנגול התנור טמא, חשיב יתרון לצ"פ כיון שבלא שינוי מקום חוזר הבלוע ומטמא, ואמנם גם בצ"פ ואהלין לא מהנו לטומאה, מ"מ נפ"מ שאף על האוכלין אינו מציל, דאיהו גופיה נמי נטמא בתנור.

עוד הוסיף הגר"א שיש בצ"פ מה שאין באהלים שצ"פ מציל מיד כ"ח, משא"כ באהלים וקרבן דר"א, וי"ל דהתנא סתם כיון שכבר נשנית מחלוקתם לעיל מיניה.

שם בתוספתא החמת והכפישה שנפחתו כמוציא רמון אע"פ שבטלו מתורת כלים מצילין באהל השרץ, ע"כ דהיינו בצ"פ שהרי אין אהל מציל בכ"ח, ויש ללמוד מכאן דאף למ"ד שכ"ח שנפחת כמוציא רמון אינו מציל בצ"פ, כיון דנעשה שברי כ"ח, וכשסותמו הר"ז כגיבלו בטיט, מ"מ בכלי עור וכלי עץ דחשיבי שאין משליכין אותן לאשפה בנקב כמוציא רמון, מהני שפיר צ"פ להציל על מה שבתוכן, וכבר נתבאר בכ"ז לעיל ס"ב סק"א,

לא הי' מטמא כלים, דסו"ס אינו נוגע בשרץ, ורק כח תוך כ"ח גורם כאן את הטומאה, מיהו בגמ' שם מבואר שהכל ענין אחד שאם הי' הפת כמק"ט מהשרץ, היו גם הכלים שבתנור נטמאין מהשרץ.

שם הר"ז אומר מטמאין לא טמאני ואתה טמאתני, כאן החידוש שאפי' אירעה טומאת המשקין בתוך הקדירה, דאיכא הוכחה שאין זו טומאת משקין של זב וזבה, אפ"ה הקדרה טמאה, אבל כשמוציאין משקין טמאין בעלמא אפי' נטמאו מתנור פשיטא טפי שהשוו מדותיהם לטמאות כל דבר כדין אב הטומאה, מיהו כל טומאת משקין משונה שהם נעשין תחלה ולא אב הטומאה ואעפ"כ מטמאין כלים והכלים נעשין שני שפוסלין תרומה ולא חולין, כדתנן בסוף זבין והאוכלין והכלים שנטמאו במשקין, ומדאורייתא לא שייך כלי שני.

יא. **שם** מ"ה תרנגול שבלע את השרץ כו', החידוש הזה נצרך לאשמועי' רק באויר התנור שאוכלין שגיבולן בטיט נטמאין באויר וכן השרץ שבטיט מטמא באויר, וקמ"ל דבלוע מציל טפי מצ"פ, אבל במגע פשיטא שאינן מטמאין, שהרי אין נוגעין בהן, ולכן איצטריך חידושא דבלוע בבע"ח שאינו מטמא אפי' באויר כ"ח, וה"ה באהל המת שהבלוע אינו נטמא ואינו מטמא.

שם ואם מת טמא, נקט תרנגול שאע"פ שכשמת אינו מטמא, מ"מ בבלוע הוא מציל דוקא חי.

שם השרץ שנמצא בתנור כו', בשם הגר"א הגיהו משנה זו סמוך לדין הקדרה דלא חשיב שהשרץ מתפשט בכל התנור, ולכן הקדירה טהורה, וה"ה שהפת שבתוכו שניה שמק"ט רק מכח התנור, ובשבת קל"ח ב' ג"כ מבואר דתריהו חד טעמא הוא, מיהו לפמשנ"ת לקמן סק"ח שהשאור טהור בגלל

ע"ש מש"כ ליישב קושית הר"ש בפ"ט מ"ח על תוספתא זו, - והגר"א מוקים לה באהל המת ומדין אהלים, והלשון אע"פ שבטלו מתורת כלים משמע דמ"מ נשאר להם דין כלי במקצת לענין צ"פ, ואם הכונה דהו"ל אהל הול"ל כיון שבטלו מתורת כלי, וגם כ"ח ראוי שיחשב אהל בכה"ג, אבל למש"כ הר"ש דמיירי בצ"פ ניחא, - לשון הר"ש הנדמ"ח דמוקים לה כר"א צ"ב, דהא בשריותא דצ"פ ל"פ, אלא שהר"ש גופיה גם במ"א פירש במירווח, עמש"כ בזה בסק"ג.

שם בתוספתא החמת שהיא נתונה בתנור כו', תוכן הדברים שהחמת שפיה חוץ לתנור מצלת מדין תוך תוכו, ולכן העצם כשעורה שבתוכה אינו מטמא את התנור, וכיון שכרוך בסיב אינו מטמא את החמת במגע, [אבל אם ה' הפנימי כ"ח ה' נטמא באויר, ולא ה' מטמא את התנור שאין כ"ח מטמא חברו], וכשאחזו הטהור בחמת והעלה אותה עם העצם], נטמא במשא ונעשה אב הטומאה, וגם החמת נעשית אב הטומאה בחיבורין, כיון שתופס בה בשעה שנטמא במשא, וכדתנן בריש אהלות דכלים באדם טמאין טומאת שבעה, והיא מטמאה את התנור.

שם בתוספתא ה"ח שני תנורים כו', תוכן הבריתא דאע"פ שהחבית פתוחה לתנור העליון והשרץ בתוכה, מ"מ העליון טהור, אבל בטומאה בעליון אוכלין שבחבית בתוך חלל העליון טמאין, שאינה מצלת על מה שבתוכה כיון שפתוחה לתוכו.

יג. **שם** מ"ו בית שאור מוקף צ"פ כו', נראה לפרש דמיירי בכלי אדמה שאינו מק"ט ואינו מטמא באוירו, וזה נלמד ממה שהשרץ בתוכו ועדיין הוא מציל בצ"פ, ואם הוא נטמא מן השרץ איך הוא מציל בצ"פ, הרי כלי טמא אינו מציל, ומצינו דכוורת היא כלי אדמה כמשנ"ת לעיל סק"ב מדברי המעייני יהושע באהלות פ"ט, ודכוורת בית

שאור כאן הוא כלי אדמה, ואם ה' הכלי הזה עומד באויר והשרץ והשאור סמוכין זל"ז ה' השאור טהור, דכיון שאינו נוגע בשרץ אין אויר הכלי מטמאו, וזהו מה ששינונו כאן דאע"פ שהכלי נמצא באויר התנור, וכיון שכולו בתנור הוא צריך היקף צ"פ, אפ"ה הוא מציל על השאור שלא יקבל טומאה מן השרץ, וזה חידוש נפלא שהטומאה יוצאה מן הכלי לתנור, ומטמאה כל אשר בתוכו, ואפ"ה אינה חוזרת מתוך התנור לכלי, ואמנם בכלים נפרדים הדבר פשוט כן, דלא גרע שרץ בכלי שבתנור משרץ פתוח בתנור, אבל כשאותו כלי כאילו נפרץ להוציא הטומאה לתנור, ואפ"ה אינו מטמא את הסמוך לו, זהו מחודש אבל הדין מוכרח, וקמ"ל מתני' דאין צ"פ לטומאה, דהא מיירי בכלי טהור שמציל על תוכו, אבל אם ה' כ"ח לא שמענו שאין צ"פ לטומאה, שהרי הכלי נטמא, וכלי טמא ודאי אינו מציל.

וראיתי בתו"כ דמייתי מזה שמרובה מדת ליטמא בכ"ח מלטמא, שהרי התנור נטמא מכח השרץ, ואין השרץ מטמא את השאור שבתוך הבית שאור, וכן התנור אע"פ שנטמא אינו מטמא את השאור שבתוכו, ומבואר שראו את זה כדבר מחודש, ע"ש, ושם לא הוזכר קרץ בינתים, ומשמע דמיירי בבית שאור אחד בלי קרץ בינתים, וזה לא יתכן אלא בכלי אדמה וכמשנ"ת, שהשאור והשרץ סמוכין זל"ז רק שאין נוגעין זה בזה.

שם והקרץ בינתים, לפמשנ"ת מיירי שהם סמוכין זל"ז בכלי אחד בלי שום מחיצה, ואין ביניהם אלא משהו, ולפ"ז יש לפרש קרץ לשון חתך, שאין ביניהם אלא משהו של מקום החתך, דקרץ לשון חיתוך כדתנן ביומא קרצו ותנן בטבו"י מקרצות, וכמו שהביאו קרא דמחומר קורצתי, דהיינו נחתכתי והובדלתי, וכלפי השאור שהובדל מן העיסה נקט לשון זה, שחתכת השאור ג"כ נקראת מקרצת, וצ"ב למה בחר התנא בלשון זו לומר שרק משהו הפסק ה' ביניהם, דלא מצינו שמשמש

דנטמא אחד מהן השני טהור, וממילא הוא גם מציל על עצמו בצ"פ, ואפי' השרץ בתנור מגולה אין החצי השני נטמא, ומה גרע שגם השרץ מוקף צ"פ, ואם החידוש בקרץ שהוא טיט ואינו מחיצה גמורה, באמת יש לשאול דבכה"ג אין חולקין כ"ח, דהא טיט לא הוי כדופן אלא כצ"פ, וכדתניא בתוספתא שבר"ש מ"ג שאם עשאה בטיט אינו מציל על הטומאה שבתוכו דהו"ל צ"פ, ולא מהני צ"פ להפסיק באמצע כ"ח, וגם הר"ש כתב דהקרץ של חרס והו"ל כשני כלים.

וה"ש המשנה כמפורש דמיירי בכלי אחד, דקתני בית שאור מוקף צ"פ, ולא קתני בית שאור שנחלק לשנים בקרץ, ושני החלקים מוקפין צ"פ, [ואף בכותל האמצעי צריך צ"פ דנהי ששניהם יחד מובדלין מהתנור, ואין אפשרות שתחזור הטומאה לתוכן, מיהו כיון שזה שעם השרץ טמא, שוב אינו מציל כלל, וצריך צ"פ גם בכותל האמצעי, וזה לא הוזכר], אלא מיירי שיש לו רק סתימה אחת בצ"פ, וקתני השאור והשרץ בתוכו, ולא קתני השאור באחד והשרץ באחר, וכל עיקר חידוש המשנה ששניהם בכלי אחד, ואעפ"כ אין השרץ מטמא את השאור, ונקט בית שאור שא"צ כלי גמור, שמניחין אותו להחמיץ שם ואין מטלטלין אותו, וסגי ליה בכלי אדמה, כמו כוורת לפי המעיני יהושע שמוכח כדבריו באהלות פ' כוורת כמשנ"ת שם, וכ"ה פשטות המשנה שדין תוכו יש רק בתנור ולא בבית השאור.

טו. **שם** מ"ז השרץ שנמצא בעין של תנור כו', העין היא נקב בדופן התנור, וכל ארכו הוא רק דופן התנור, כ"נ בפיה"מ, ואפשר שהיא בולטת מן התנור לחוץ קצת, והכי מסתברא דעין משמע מקום ולא רק נקב וכדמשמע לקמן פ"ט מ"ח תנור שניקב מעינו, וכן ביש שם פו"ט דקתני בסיפא, משמע שהעין יותר מעביו של התנור, וכ"נ באהלות פ"ה מ"א ועינו קמורה לחוץ, ועמש"כ לקמן

בלשון קרץ על כונת משהו, ואולי הקרץ נקרא הסכין שחותך את הבצק והצריכו שיהא ביניהם הסכין שחותך את השאור, כדי שלא נחוש שהשרץ נגע בשאור, ועכ"פ אינו מבדיל גמור בהלכה, רק חומרא דרבנן במציאות, ואולי הוא פשוטי כלי עץ.

שו"ר בירושלמי חלה פ"ג ה"א ובתוספתא חלה פ"א ה"ו מבואר דקרץ עשוי מקמח, דקתני שמצטרף לחלה, וזה כפי' רה"ג שהוא פחות מכביצה, ובירושלמי שם אמרו שמניחין הקרץ תחת הבצק, ואולי הוא פירווי בצק קשים שלא ידבק לעריבה, מ"מ לענינו למדנו מוכח כמש"כ שאין שום מחיצה בין השרץ לשאור, רק חתיכת הבצק שאינה מטמאה את השאור, ומפסקת בינתים שלא יגע השרץ בשאור.

שם ואם היה כזית מן המת כו', גם כאן הדין כמו בשרץ, דכיון שאין אהל טפח בתוך הבית שאור, א"כ אין הטומאה מתפשטת מהמת לשאור רק ע"י אהל הבית, ולכן אינה חוזרת ונכנסת לבית שאור שהרי הוא מוקף צ"פ, אבל אם יש פותח טפח בבית שאור לחדור, הרי הוא נעשה אהל להעביר הטומאה לשאור בלא הבית, שהרי לפמשנ"ת המת והשאור נמצאים יחד בכלי אחד בלי שום מחיצה (גם אם הקרץ מפסיק), ולכן אם יש טפח על טפח בבית שאור, הרי הוא מעביר טומאה דרך כיסוי הבית שאור בלי הבית, ולכן לא מהני הצ"פ מידי, אבל בדליכא טפח אין המת מטמא רק ע"י שיוצא לבית, ושוב אינו נכנס.

יד. **הר"ש** פירש דמתני' מיירי בכ"ח שנחלק לשנים ע"י מחיצה, וכל חצי כלי בפ"ע, כדין בית תבלין של חרס וקלמרין המתואמות לעיל פ"ב מ"ז שאם נטמאת אחת מהן בשרץ לא נטמאו כולם, וכע"ז בפיה"מ, והדברים תמוהים א"כ מאי קמ"ל מתני' הרי יש כאן שני כלים נפרדים שכבר שנינו בפ"ב

מצטרפין, אבל מדסתם תנא משמע דהפוחת טפח של עין לחוד גורם טומאה לתנור, אפי' אם הוא פתוח למעלה ואין אהל טפח בתנור ובכירה (סמוך לעין שיש בה פו"ט).

ונראה מזה כמ"ש מרן זללה"ה ב ס דכיון דאהל המת כמאן דמליא טומאה דמי, הרי הטומאה כממלאת את כל העין, והו"ל כנוגע בתוכו של תנור וכל שנוגע השרץ באויר תוכו טמא, אע"פ שלא נכנס ממש לתוכו, ולפ"ז גם מה ששנינו בשרץ מן השפה הפנימית ולחוץ טהור, היינו משהו לפנים מן התוך של התנור, שהמשהו הראשון נקרא השפה של העין, וממנו ולחוץ התנור טהור.

בתוספתא פ"ו ה"ח קטני דעפר וצרורות ג"כ ממעטין בעין של תנור מפותח טפח, כמו שממעטין בחלון, דהשתא מדין אהל אתינן עלה, אבל בכלי חרס אין עפר מבדיל וממעט.

טז. **שם** מ"ח נמצא מקום הנחת העצים, היינו מקום הכנסת העצים לתנור, וטפי הול"ל מקום הכנסת העצים, אלא לאשמועין שהפתח הוא בשולי התנור והכירה, שהעצים יכולין לעמוד בפתח ג"כ, שאם הי' הפתח גבוה באופן שמכניסין העצים והם נופלים לשולי התנור, אפשר שבזה לא יאמר ר"י שמשפה החיצונה ולפנים טמא, כיון שא"א להעמיד העצים שיתקיימו שם.

שם רי"א מן השפה החיצונה ולפנים טמא, טעמיה דר"י מפני שהעצים שעומדים בתוך עובי הדופן ג"כ ראויין לחמם התנור, ואע"פ שסוגרין הפתח כדי שלא יצא החום לחוץ, אבל מ"מ לא נפיק מדין תוכו, כיון שראוי לזה ולפעמים דולקים גם שם, וחכמים סברי דמ"מ רק תוך התנור טמא.

שם ר' יוסי אומר מכנגד שפיתת הקדה ולפנים טמא כו', טעמיה דר"י דכנגד שפיתת הקדרה מהני חום העצים דרך הדפנות

ס"י סק"ה, וקמ"ל מתני' דאע"פ שהעין חלולה ופתוחה לתנור, ומשמשת את התנור, מ"מ לא מיקריא תוכו, ואמנם אם התנור נטמא העין טמאה דלא גריעא מגבו, אבל הכא בשרץ שנמצא קיימין לענין לטמא את התנור, וקמ"ל דכנוגע בו מגבו דמי.

שם בעין של תנור בעין של כירה כו', יש חידוש בתנור ויש חידוש בכירה, כיון שבכירה העין במקום האש, ואין סתימתה נצרכת כ"כ בשעת האפייה, משא"כ בתנור שצריך לסתמה בשעת האפייה, ולעומת זה העשן מקלקל את הפת בתנור, וכיון שהוצרך לשנות שניהם לומר דבתרויהו לא חשיב בתנור, נקט ג"כ כופח שנמנה עמהם.

שם מן השפה הפנימית ולחוץ כו', אם העין נמשכת חוץ לדפנות, הי' מקום לומר דבתוך עובי הדפנות מיקרי תוכו, כמו מן האגף ולפנים, ועוד דגם בעובי הדפנות אין סותמין את כל עובי הדופן כשסוגרים את העין, וקמ"ל דאינו טמא מן הסתימה ולפנים רק הכל טהור עד תוכו ממש, מיהו אם נוגע באויר תוכו טמא, עי' להלן, ולפ"ז מתפרש מן השפה הפנימית, אבל לא בשפה עצמה.

שם ואם היה באויר כו', פי' שאין אהל ע"ג התנור והעין, דבתוך הבית הכל נטמא מאהל המת, אבל באויר כיון דליכא אהל טפח הרי הטומאה בוקעת ועולה רק כנגדה, והר"ז ככזית שנוגע בתנור מבחוץ.

שם ואם יש שם פותח טפח הכל טמא, פי' שיש בעין חלל טע"ט ברום טפח מרובע, הרי הטומאה נכנסת לתנור גם כשהוא באויר, והנה אם התנור והכירה מכוסין הרי הכל כאהל אחד וככל טומאה שנכנסת ויוצאת בחלון שיש בו טע"ט ברום טפח, ואם אין ג"ט מהעין ועד לגג התנור והכירה אפי' אם אין בעין טע"ט מרובע, הרי האהלים מצטרפין ליחשב אהל טפח כמבואר סוכה כ"ב א' דבאין ביניהם גע"ג אפ' אין ברחבן טפח

התנור, דומיא דעין ומקום העצים ולא קתני סתמא מקום ישיבת הבלן טהור, וזהו שנינו בתוספתא שמן הסתימה ולחון מטמא במגע ואינו מטמא באויר, שדינו כגב לכל דבר, שו"ר בחדושי הגר"א שדייק מסתמות המשנה דפליגא על התוספתא, ולפמש"כ לגרסנו דנמצא השרץ קאמר, אתיא שפיר כהתוספתא, שו"ר בבהגר"א בזר זהב על התוספתא שהשווה מתני' והתוספתא.

וממה ששנינו אין טמא אלא מן הסתימה ולפנים יש ללמוד שהבלן והצבע

יושבים במקום שיש פתח לתוך הכירה, כדי שיוכלו להשגיח על האש שלא תקדיח את היורה, ובכל הזמן הפתח סתום, אבל מפעם לפעם פותח לעיין בתוכה, [דלא מיקרי סתימה אלא במקום פתח דאל"ה הו"ל דופן ולא סתימה], וזהו שהוצרכו להשמיענו שהמקום הזה אע"פ שיש לו תוך שהוא מקום הראוי לישב שם, והוא פתוח לחלל הכירה, [נצי' רא"ש שכתב שהוא חלול עד אויר התנור, אלא שלא ביאר שסותמין הפתח כל הזמן שלא יצא החום ולא יכווה בחום האש], והוא משמש לשיבת הבלן, מ"מ לא מיקרי תוך הכירה רק מן הסתימה ולפנים, ואף לא מקום הסתימה עצמה, אבל אם נטמאת הכירה הכל טמא דמקום זה בכלל גב הכירה חשיב דנלמד מלכם לכל צרכים כדין יד, או דחשיב כגוף הכירה, כיון שהוא בעובי הדפנות ופתוח לתוכה.

והרמב"ם בפיה"מ כתב שיש בנין סביב הקדרה העשוי ככיפה והאומן יושב סמוך לו מבחוץ, ואפשר לפירושו שביורה גדולה כצבע ושולקי זיתים בונים היקף סביב למעלה מן הכירה לשמור החום כי היורה גדולה, והצבע יושב חוץ להיקף, ולפמש"כ יש פתח בין מקום ישיבתו להיקף ופתוח ומעיין בו וחוזר וסוגרו, ולפ"ז גם ההיקף דינו ככירה, אע"פ שהוא מעל גג הכירה.

יותר, ומקום שפיתה הוא טפח כדתניא בתוספתא שבר"ש פ"ו מ"ד, ולכן אם הקדירה מונחת על עובי דופן הכירה, הרי בחלק זה מהני האש שבעובי הדופן לחמם הקדירה, אבל ממקום השפיתה ולחון אין תועלת בחימום העצים ולכן טהור, ובבא זו בכירה מיירי כמ"ש בפיה"מ, אבל לר' יהודה אפשר דה"ה בתנור, דהא לא תלי טעמא בשפיתת הקדרה, מיהו י"ל דלר"י נמי דוקא בכירה, אבל בתנור אין תועלת לפת בחום שבעובי הדופן.

שם מכנגד שפיתת הקדירה ולחון טהור, מקום השפיתה הוא החלק הבנוי סביבות הנקב של הכירה, ואין כלל ששיעורו טפח ותלוי לפי המבנה של הכירה, ולכן לא ניתן השיעור בטפחים, ולפ"ז באמצע עובי הדופן חציו טמא וחציו טהור, ויתכן דמדרכנן החמיר ר"י בזה, - בחדושי הגר"א כתב דר"י לחומרא ולאפוקי מתו"ט שפי' דר"י לקולא דמשמע ליה מקום שפיתה מקום הפתח של הכירה שהקדרה סותמתה, כפשטות לשון הר"ש, וזה יתכן רק אם נמשך כמין צינור לתוך חלל התנור מיהו כבר נתבאר מהתוספתא דמקום שפיתה היינו הבנין ולא האויר.

יז. **שם** נמצא מקום ישיבת הבלן כו', ענין זה לא נתבאר, ונראין הדברים שהצבע צריך להשגיח על היורה שלא תקדיח את הצמר, ולכן הוא יושב קרוב לכירה ומשגיח שלא ירתיח יותר מדאי, ולא יגלשו המים, וכיו"ב, וכן במרחץ ובשולקי זיתים, [וכיון שכל אחד מתוקן מושבו בענין אחר לפי הצורך, לכן מנה התנא שלשתן], ומשמע במשנה מדקתני נמצא [השרץ] במקום ישיבת הבלן כו' דמיירי לענין שהשרץ לא יטמא את הכירה וקמ"ל שמקום מושבו אינו כתוך של הכירה, אבל דינו כגב הכירה שאם נטמאת הכירה נטמא גם מקום ישיבתו, דלהכי קתני ד"ז רק בנמצא השרץ שהנדרן לטמאות את

שם בר"ש תניא בתוספתא מן הסתימה ולפנים מטמא במגע ובאוויר, דזהו חלל הכירה, ואפי' אם הסתימה באמצע הדופן, מ"מ מן הסתימה ולפנים מיקרי תוכו, מן הסתימה ולחוץ מטמא במגע, פי' אם נטמאת הכירה.

וראיתי בחדושי הגר"א שכתב דבבא זו אתיא כר' יוסי, ומשמע שהוא מפרש שהבלן יושב במקום הנחת העצים, דאל"כ מה ענין זה לר", וגם כתב דהא דמסיים אין טמא אלא מן הסתימה ולפנים, היינו סתמא כר' יוסי, ולא נתפרש איך משמע מלשון זה מקום השפיתה ולפנים, ובפשוטו אין זה ענין למקום הנחת העצים, אלא מקום אחר הוא שיושב שם בגובה להשגיח על הכירה, שו"ר בזה על התוספתא דלא מפרש לה אדר' יוסי.

יח. שם מ"ט כור שיש בו בית שפיתה טמא, ושל עושי זכוכית אם יש בו בית שפיתה טמא, הא דכור וכבשן טהורים, פי' הגר"א שלא טימאה תורה אלא תנור וכירים שעשויין לאפייה ולבישול, ובאמת בתורה יש שם מיוחד לכור ולכבשן ואינם נקראין תנור וכירים, הרי בהדיא שאינם בכלל לשון תנור וכירים, וקמ"ל מתני' דמ"מ אם הוסיף להם בית שפיתה, דהיינו מקום שיכול להשתמש בחום הכור גם לבשל עליו קדרה, הרי"ז נעשה כירה במקום השפיתה ומק"ט.

יש לדקדק למה לא שנה התנא סתמא כור של נפחים ושל עושי זכוכית, ומ"ט פלגינהו בתרתי, [שו"ר בתוי"ט ומפרשים], ואפשר דבכור של נפחים שחומו גדול מאד, שצריך להתיר מתכות לא שייך לשפות קדירה על פתח בגג הכור, ולכן מה ששייך בהם זה לבנות מקום שפיתה בגג או בדפנו, וזהו ששנינו בתוספתא כור של נפחים שהוא עומד בארץ וחיברו בטיט להיות שופת עליו את הקדרה טמא, ואין טמא אלא המשמש את הצורך, [ומצינו כה"ג לעיל בתוספתא שבר"ש פ"ו מ"ד שאם התקין שתי אבנים גדולות

לשפות עליהן יורה גדולה אין טמא אלא צורך דהיינו מקום שפיתה טפח], והיינו שרק חלק מן הכור המשמש ככירה לשפות עליו טמא, אבל בעושי זכוכית אין צריך חום גדול כ"כ, ושייך שימשש מקום השפיתה בכל הכור.

וזהו ביאור הלשון כור שיש בו שנוסף עליו מקום שפיתה, הרי מקום השפיתה שבו טמא, ושל עושי זכוכית אם יש בו בית שפיתה הרי כולו טמא, וזהו לשון אם יש בו, שזהו תנאי בגדר הכור של הזכוכית, אבל בכור של נפחים לא קאי על הכור רק על הבית שפיתה שהוא טמא, (והר"ש כתב דתוספתא זו של נפחים זהו רישא דמתני', אלא שהוא גורס במתני' כור, ובתוספתא תנור, ולפנינו בתרוייהו קתני כור).

שם כבשן של סיידין ושל זגגין ושל יוצרים טהורה, כפי' הגר"א דכבשן אינו בכלל תנור דקרא, ולא קתני כאן אפשרות שפיתה, דכבשן פתחו בצדו והוא רחב הרבה, ואין שייך להתקין בו מקום שפיתה כלל, שאין נוקבין אותו בגגו, [ובפשוטו כבשן דומה לפורנה, שמניחין הקדרות ע"ג קרקע כדתנן בפרה פ"ה מ"א המביא כלי חרס לחטאת טובל ולן על הכבשן כו' רש"א מן הסדר השני רי"א מן הסדר השלישי, וקמ"ל נמי דכאן לא מהני לזבו ושפיות כבפורנה], אבל בכור שהוא צר וגבוה שייך להתקין מקום שפיתה.

והנה זגגין היינו עושי זכוכית, אלא דברישא מיירי בכור של עושי זכוכית שהם מוציאים את הזכוכית מן החול, ע"י שבת ט"ו ב' ב"ב ס"ז א', וכאן מיירי במקום שמייבשין את הזכוכית לאחר עשיית הכלי, דומיא דכבשן של יוצרים שמצרפין שם את הקדרות.

שם בר"ש תניא בתוספתא כו' כירה שנתנה ע"ג ארובה העליונה אע"פ שהוא שופת עליה את הקדרה טהורה, עשה לה פטפוטין טמאה, לכאורה אם בונה כירה ע"ג הארובה

וְלַפְּמִשְׁנִית אתיא שפיר מתני' כבתוספתא דבלא לזבו טהורה מפני שעשויה לשמש עם הקרקע, והכונה שלא לשמש בגופה אלא להגן על החום, אבל החיבור לקרקע אינו חסרון בתנור וכירים, ואין כאן אלא ג' תנאים ואף בתוספתא מתפרש כן, ומה ששינונו כולן שם אחד הן היינו כהגר"א דכולן משם אחד הן מטמאין את הפורנה, דכיון שיש לה לזבו או אסטגיות נעשית כלי, ואין חסרון מה שהיא מחובר כדין כל תנור שמטמא במחובר, [והר"ש גרס והכל אחד, ולכן נדחק דפליגי רק בלישנא בעלמא, וכיון שבתוספתא כולהו משמיה דר"ג, לא מסתבר דפליגי בלישניה כולי האי, ובלא"ה רחוק לומר כן עי' בהגר"א], וצ"ע בהגר"א בזה.

פ"י המבואר בתוספתא דכולהו משמיה דר"ג פליגי, יתכן לומר דלא פליגי, וכל הני מהנו לחושבה כלי, מיהו להרמב"ם והרא"ש פליגי בשפה דקה, ועמ"ש"כ לעיל, ולתנא דמתני' צ"ב למה שנה דברי ר"ג לבסוף, ואם כל אחד מוסיף על חבירו דלא מיבעיא לזבו ואסטגיות אלא אפי' שפיות, ניחא.

כ. **שם מ"י** מגע טמא מת כו', האדם שהוא ראשון אינו מטמא כלים, אבל המשקין שנטמאו ממנו מטמאין את התנור, דמשקין שנטמאו בראשון מטמאין כלים, הרי זה אומר מטמאין לא טמאני ואתה טמאתני, כמ"ש הר"ש ממס' פרה, התנור שנטמא במשקין נעשה שני, ואינו מטמא חולין אלא משקין, עי' זבים סופ"ה וידים פ"ג מ"ב, - בחדושי הגר"א כתב דאוכלין דנקט אתיא כר"מ דסיפא שהרוק שעל הדבילה טמא בכל ענין.

שם טהור שהיו אוכלין ומשקין כו', קמ"ל דאע"פ שהאדם נשאר טהור, אינו מציל על תוך פיו כדין תוך תוכו או צ"פ, וכדתניא

נעשית הכירה המשך של הארובה, ולא חשיב כלי בפ"ע, אבל אם עשה לה פטפוטין שאינם משמשין כהמשך של הארובה הרי הם בהכרח כירה, ולא גרע מפטפוטין ע"ג קרקע דתנן בפ"ו שהם נעשין כירה.

יט. **שם** במשנה פורנה אם יש לה לזבו טמאה כו', לשון פורני תניא ביצה ל"ד א' ואין אופין בפורני חדשה שמא תפחת ופרש"י תנורים גדולים שפתחן בצדן, עי"ש ובונים אותו בטיט ולבנים והוא ניסוק באפייה, דלא שייך להביא גודל כזה מן הכבשן, ומצינו בכמה מקומות פת פורני והיינו פת גדולה הרבה, והענין דסתם פת מדביקין אותה בדופני התנור, ולכן אין שייך לעשות עיסה גדולה ביותר, אבל בפורני אופין ע"ג קרקע, ושייך לעשות פת גדולה בין בדפוס בין שלא בדפוס.

וביאר הגר"א דהטעם שהיא טהורה מפני שאין התנור משמש מעשה כלי, אלא מגין על הקרקע שהפת בתוכו, וזהו ששינונו בתוספתא שלא נעשית אלא לשמש עם הקרקע, ול"ד לתנור וכירים אע"פ שאין להם שולים, דמ"מ התנור מדביקין בו הפת, והכירה מניחין הקדרה ע"ג, ונמצא שיש שימוש כלי בחרס עצמו, אבל בפורנה הבנין רק מגין על החום שבתוכו, ולכן אינה בכלל תנור דקרא, אע"פ שבנוי בטיט ונעשה חרס בהיסקו.

אבל אם יש לה לזבו או אסטגיות או שפיות, דהיינו בליטות בגוף התנור שמניחין עליו הדפוס של הלחם, או שהלזבו משמש כטבלא ודפוס והלחם בתוכו, וכיו"ב שיש שימוש גם בגוף התנור, הרי' נעשה כלי, ודינו כתנור, והרמב"ם והרא"ש פירשו דשפיות דקה מלזבו, ואפשר דשפיות היינו כעין איצטבא צרה דמיקרו ג"כ שפה, ומתאים לזה לשון שפיות, ואסטגיות אפשר שעשויה ככיפה להדביק בה פת כמו בכל תנור, או שזה לשימוש אחר.

בתוספתא כמ"ש הר"ש, - וכתב בא"ר שכאן חוזר התנא למשנה ה' דבלוע מציל, וקמ"ל דבפיו לא מיקרי בלוע ולא תוך תוכו, ואינו מציל בצ"פ.

שם היה אוכל דבלה כו', כאן הנדון על הרוק שבפיו בלי קשר לתנור, ופליגי אם הרוק שבפיו קודם שנתלש אם דינו כמשקה, דהא מגע טמא מת שאין אוכלין בפיו אינו מטמא את התנור אע"פ שיש רוק בפיו, דכ"ז שלא נתלש אין דינו כמשקה, ונחלקו תנאי ברוק שעל הדבילה אם דינו כתלוש.

שם הי' פונדיון לתוך פיו כו', דכונתו לתלוש הרוק שיוכל לבלעו למנוע הרגשת הצמאון, ובלא פונדיון אע"פ שתולשו בפיו

כדי לבלעו משמע שהוא טהור, ורק בכיחו טמא, ולע"כ.

שם מי"א האשה שנטף חלב כו', מיירי ג"כ במגע טמא מת, אלא שהדין אמת גם בזבה ונדה, שרק מפני שחשוב משקה הרי הוא נטמא ממנה, דהכא לא איירי שהכניסה ידה לתנור, ולכן הנדון רק בגלל החלב, ולכן לא הזכיר התנא איזו טומאה, שכל הטומאות שוין, והגר"א פי' דקמ"ל נמי שהחלב נטמא אם התנור טמא, וכולל התנא כאן שני הדינים שנשנו במשנה י'.

שם היתה גורפתו כו', כאן השמיענו התנא שדם מגפתה טמא, וכן הרוק שעל אצבעה חשיב שנתלש לרצון, וכשהחזירה ידה לתנור נטמא ברוק של אצבעה.

סימן ט

בפרק תשיעי

נימוח ולא משמע שנשבר התנור בשוליו, אבל לשני הפירושים אין זה עפר בעלמא, דלא מיקרי נחושתו אלא דבר שיש בו ממש ששייך לתנור.

ומרן זללה"ה ב הוכיח ממתני' דטומאה שנוגעת באויר תוכו של תנור מיקריא בתוכו, אע"פ שלא שקעה בתוך הדפנות, דסגי בזה שהטומאה נוגעת בתוכו, מיהו במתני' י"ל דדוקא בנחושתו חשיב תוכו עד השולים, אבל בפי התנור שיש שם כיסוי, ואינו המקבל של הכלי, לא חשיב תוכו אלא בחלל הדפנות, ושוליו שאני שעיקר הקיבול של הכלי הוא ע"י שוליו, אע"פ שהתנור עיקרו להדביק הפת בדפנותיו, מ"מ מהות כלי קיבול הוא מכח שוליו ודפנותיו, ולכן עד שוליו מיקרי תוכו.

ואמנם למטה מנחושתו לא מיקרי תוכו, אע"פ שהוא פתוח לאויר התנור, כדתנן פ"ח מ"ג בחבית שהמשקין שבתוכה טהורין, דאין לתנור שולים, כיון שהוא פתוח לחבית, אבל מ"מ בנחושתו חשיב שפיר תוכו, כיון שיש לו שולים והם המהוים את תוכו, מיהו לפ"ז הו"מ למיתני בפ"ח מ"ג חבית שנתונה בנחושתו של תנור, ולא למטה מנחושתו, ולעיל ס סק"ו דקדקנו מזה כדברי מרן זללה"ה שאם החבית והמשקין נוגעין בקצה הדפנות הרי הם טמאין, ולכן דוקא משהו למטה ממקום נחושתו של תנור טהורין, ויש לדחות דבדליכא שולים מיקרי הכל למטה מנחושתו של תנור, שמיד מסוף הדפנות חשיב למטה מנחושתו, אבל מה שמונח על שוליו מיקרי תוכו, תדע דמקום שהבצק שוקע ודאי לא מיקרי בתוך חלל הדפנות, ואפ"ה מיקרי תוכו, וש"מ דשוליו שאני.

א. פ"ט מ"א מחט או טבעת שנמצאו בנחושתו של תנור, מיירי בטמאין טמא מת שהן מטמאין את התנור, אבל אם היו טהורין ונטמא התנור, אין תנור מטמא כלים, ולא הזכירו כאן איך הגיעו הכלים לשם, דמשכח"ל שהם בולטין לצד השני, ונגע בהם המת, וערמב"ם פ"ג מכלים ה"ו שכתב ד"ז בטומאת כלים הנמצאים, ולשון המשנה משמע שכאן א"צ לטעמא דמ"ג, והיינו כשידענין שנטמאו כעת במגע מבחוץ, - במחט הסדק צר, ובמשהו אין הבצק נוגע, ולעומת זה כולה בתוכו, אבל טבעת רחבה ורובה למעלה מנחושתו, ודוקא בכלים קטנים, אבל בפחת רחב לא שייך ענין שיעורא דמתני' כמשנ"ת להלן.

שם בנחושתו של תנור, נחושתו היינו שוליו, ושנינו למטה מנחושתו, ותניא שבת מ"א א' מפני שנחושתה מחממתה, וכתוב ביחזקאל כ"ד למען תחם וחרה נחושתה, למדנו מזה שנחושתה יש בו ממש, ולא רק מקום שנקרא כן סוף הדפנות, וקרקע עולם לא מיקרי נחושתה, דמשמע שיש נחושתה ויש למטה מנחושתה ובקרקע עולם הכל אחד, מיהו במ"ג שהאפר למטה מנחושתו של תנור משמע שמקום הראוי לנחושתו ג"כ נקרא כך, וכגון שנשחק הטיט שהי' בשולי התנור ששימש כשולים.

והנה מבואר במתני' שגם בעומק השולים מיקרי תוכו של התנור, ואע"פ שזה למטה מדפנות התנור, ובשולי התנור יש טיט שאינו גוף אחד עם התנור, ער"ש שני פירושים בזה, ומה שהוכיח הר"ש שהטיט בשולים אינו גוף אחד עם התנור, שחרס אינו

שם נראין אבל לא יוצאין אם אופה כו', נראין אבל לא יוצאין מתפרש אפי' שהם שוקעין מעט, שאם הם ממש בשוה עם השולים, אין להזכיר ענין הבצק, ורק בגלל שהם שוקעין מעט צריך למדוד בבצק, והא דמשערין בבצק היינו שאם הבצק אינו נוגע בהן, חשיבי השולים בתחלת הסדק, והמחט למטה מנחושתו, אבל אם הבצק נוגע הר"ז בכלל שולי התנור, שא"צ ללקטו במלקט וברהטני.

ונראה דמיירי שהבצק מונח על נחושתו של תנור והוא שוקע מחמת רכותו מעט, אבל אם הבצק כולו מונח בשקע, שנפחת נחושתו הרבה, בזה לא נאמר שיעור המשנה, דלפעמים שטח זה נקרא למטה מנחושתו, [כמו באפר מקלה לקמן מ"ג], ותנא דמתני' קמ"ל ששקע מועט כישר דמי, ואפי' אין שם טבעת אלא משקין טמאין, ג"כ השיעור כן, שאם הבצק נוגע בהן הרי הן כבתנור, ומטמאין את התנור.

והקשה הר"ש מ"ט משערין בשולי התנור באפיית הבצק, הרי העצים בשוליו, והפת מדביקין בדפנותיו, ולשון אם אופה את הבצק, ולא קתני אם מניח את הבצק, משמע ששיעור זה משום סדר אפייה הוא, מיהו י"ל שהבצק אינו שוקע מיד, רק עם תפיחתו ובמשך זמן האפיה, ולכן הזכירו האפיה, ומ"מ אמת הוא דמשום דשייכא ביה אפיה גם בשוליו נקבע שיעור זה.

שם באיזה בצק אמרו כו', כע"ז באהלות פ"ח מ"ב שהם יכולין לקבל מעזיבה רכה דברי ר"מ וחכ"א מעזיבה בינונית, והיינו ג"כ שאין הטיט נופל בין הענפים.

בב"ל כלי חרס וכן בדופנו של תנור לכאורה בכל נקב לא חשיב תוכו אלא מן השפה הפנימית ולפנים, לא מיבעיא בנקב קטן שא"צ צ"פ שהוא כסתום, אלא אף בנקב שצריך צ"פ כדתנן לקמן מ"ח בניקב מעינו ומצדו, מ"מ

הנקב הוא קלקול וחשבינן הכלי עד הנקב, ורק בשולי התנור שאינו גוף הכלי, וגם ע"ג קרקע עולם מיקרי תנור, בזה י"ל שקרקע שאינה ישרה ג"כ חשיבא שולי התנור, והשיעור כמה ששוקע הבצק הבינוני, וזה תלוי ברוחב הנקב, אבל דוקא באופן שהבצק מתחלה אינו נכנס בנקב, אלא מונח על שפתי הנקב, ושוקע במשך הזמן, וכמשנ"ת לעיל.

ב. **שם** נמצאו בטפילת התנור מוקף צ"פ אם בטמא טמאין ואם בטהור טהורין, קמ"ל דאע"פ שטיט אינו מציל כדלקמן מ"ו בלבינה שבלעה את הטבעת, מ"מ בטפילת התנור הרי היא נעשית כחלק מן הכלי ומצלת.

מיהו הא דקתני בטמא טמאין צ"ב, דפשיטא דכיון שכלי טמא אינו מציל בצ"פ, ודוחק לומר שכאן השמיענו התנא בראשונה ד"ז, דמה ענין יש להזכיר ד"ז בדין טפילת התנור, [ועוד יש לעי' איך ניצולין בצ"פ, הרי כלי חרס אינו מציל על כלי שטף, וחתני הרח"ש נ"י, ר"ל דהא דקאמר בטמא טמאין היינו בכלי המק"ט אע"פ שהוא טהור, וניחא בזה שתי הקושיות, אבל בסמוך נראה שאף כלי חרס מציל בדופנו, כדתנן במגופת החבית שו"ר ברבב"ד פ"כ ה"ה מטו"מ שפי' כן, ועי"ש מ"ש בטעמא דמגופה], ושמא ס"ד דעובי דופנו עדיף מתוכו, כמו שהוא מציל על כלי שטף, אע"פ שתוכו אינו מציל, או שלא נטעה שהוא מציל מדין בלוע, (כמו שנראה ברמב"ם שכתב ד"ז בפ"כ בדיני בלוע, ולא בפכ"א בדיני צ"פ), וגם ראה התנא להקדים דין כלי טמא שאינו חוצץ מפני שההמשך תלוי בד"ז כאן ובמ"ב.

שם נמצאו במגופת החבית מצדיה טמאין מכנגד פיה טהורין, מגופת החבית אינה כלי להציל בצ"פ כדתנן בידים פ"א מ"ב, ולכן מצדיה טמאין, אבל כנגד פיה, הרי היא כטיט הסותם את הכלי, שגם הוא נצול בצ"פ, (וכמו טפילת התנור).

דלא שכיח או משום דנראה כבטל לכלי, וכ"כ הרא"ש בסוף מ"ב אלא שכתב דלאו משום היקף צ"פ אלא משום דבטילי לגבי מגופה וטפילה, וזה צ"ע דבלא צ"פ פשיטא דטמאין, ואפי' בכלי אדמה נראה דטמאין בדליכא צ"פ, כמו כוש שבלע את הצינורא, ורק מפני שנטפלין לתוכו טהורין, והסברא רק בגזירה דב"ש.

הצלת מגופה בצ"פ הביא הר"ש מספרי זוטא דיליף לה מקרא, ולכאורה הטיט והטפילה שמורחין בהן פי הכלי פשיטא שמציילין, שאם הטומאה נכנסת בהן הרי היא נכנסת לכלי, והא דאיצטריך קרא היינו למגופה שהיא בעצמה כלי, ואינה חיבור לחבית כדתנן פ"ג מ"ו, ואינה מצלת כשהיא לעצמה, ואפי"ה מהני ליטפל לכלי להציל גם על מה שבתוכה.

וי"ש כאן חידוש שהסותם פי החבית העליון נעשה הטיט בדין צ"פ ובטל ממקומו שם תוכה של חבית, אע"פ שהסתימה עראי, ולכן מחט בתוך הטיט הכלי טהור, ואפי' בתוך מגופה ששוקעת לתוך החבית אם יש תחתיהן כקלה"ש חשיבי כבתוך הצ"פ, ולא כבתוך חלל החבית, ואפשר שזוהי הדרשא של טמא הוא, לומר שאם לגבי הכלי נקראת הסתימה צ"פ, הרי כל מה שבתוך הצ"פ אינו מטמא אותה.

שו"ר לקמן פ"י מ"ג דבהיה בית אצבע של חבית שוקע לתוכה השרץ בתוכה החבית טמאה, דמגופה אינה כלי ולא חשיב תוך תוכו, ואם איתא אכתי תשתרי מפני שהמגופה מבטלת שם תוכה ממקום זה, וי"ל דההיא רבנן היא ובמחולחלת דוקא דכיון דלא חשיבא צ"פ הו"ל כמגופה בתוך החבית אבל אם מוקפת צ"פ, הו"ל בכלל הריבוי דמגופה מצלת, ומתבטל שם תוך ממקום המגופה, [תדע דמגופה שבית אצבע שלה שקוע מסתמא מצלת באהל המת, ואע"פ שטומאת האהל

וענין כנגד פיה וצידיה הוא כך, דסתם חבית רחבה באמצע ומתקצרת למעלה במקום הפתח, והמגופה היא כמו חצי כדור שסותמת על פי החבית, ודפנותיה מגיעות עד רוחב החבית, ושם מורחין אותה בטיט, וכל השטח שתחת המגופה מכנגד פיה עד המקום שמדביקין המגופה לחבית מיקרי מצדיה, ששטח זה נסגר ע"י המגופה, ואינו נצרך לסגירת פי החבית, אלא שמריחת הטיט של המגופה על החבית רחוקה מפיה עד למטה, במקום שהמגופה מגעת לחבית, ויש אופנים שהמגופה בולטת לכיוון פי החבית לסותמה יפה כזה (ציור יא), כדתנן שוקעין בתוכה שהמגופה שוקעת לתוך פי החבית, וכ"כ בתוספתא נמצאו למטה משפתה כנגד תוכה של חבית, וכן בספרי זוטא בתוך המגופה באוירה של חבית.

שם נראין בתוכה אבל לא לאוירה טהורין שוקעין בתוכה ותחתיהם כקליפת השום טהורין, לפמ"ש בפיה"מ שנתחדש כאן קולא בגזירה דב"ש לקמן מ"ב ונהרמב"ם לשיטתו לא הביא ממשנה זו, ופ"י מ"א דכלי חרס אינו מציל על כלי שטף, אבל אם נמצא בתוך הדופן של הכלי הוא מציל עליהם, וכמש"כ לעיל בטפילת התנור, יש לפרש דהיינו דקמ"ל הכא שמגופה מצלת על כלי שטף, שהיא כדופן הכלי, אבל אם המגופה שוקעת לתוך החבית, והמחט נראית בתוכה הו"ל כאילו היא באוירה ואינה מצלת, אבל אם הטיט סוגר עליה בתוך המגופה, אע"פ שהיא בחלל החבית מצלת, כיון שהיא בלועה במגופה, וכ"מ בתוספתא ע"י להלן.

מה שהקילו שבתוך דופןו של הכלי חרס מציל גם על כלי שטף, לכאורה גדר הדברים מפני שכלי חרס מציל על עצמו ועל כלי חרס, ולא רצו לחדש שנכנסה טומאה בעביו, ואע"פ שבתוך חלל החבית חילקו כן, כדתנן במ"ב החבית והמשקין טהורין, ומניקת טמאה, מ"מ בעובי דופןו הקלו, אם משום

להם טהרה במקוה בלא"ה א"א להשתמש בהן, לכן לא גזרו עליהן.

ואף על של חבר גזרו כדעת הרמב"ם, שאם היו גוזרין רק על של ע"ה הי' ר' יהושע יודע מיד טעמם של ב"ש, וגם אין בזה תועלת שהרי לא נוכל לסמוך עליו, ורק אם קבענו דין מוחלט לכולן, הרי הוא מקבל ד"ז, ועוד שהדין משונה ביותר שהמניקת אינה מטמאה את המשקין, ולא יקבל ע"ה ד"ז רק אם נקבע הלכה כזו גם אצל החבר, ועי' באהלות פ"ה שאם פינן לכלי אחר טמאין, וה"ה הכא שהמניקת מטמאה משקין אחרים, ומשה"ק הר"ש ממתני' דלעיל במגופה ובטפלה כבר נתבאר לעיל סק"ב, ואדרבה גם שם מוכח דבתוך איריה של חבית אינה מצלת עליהן, והיינו לאחר חזרה דב"ה.

והמניקת היא כלי עץ או כלי מתכת, דאילו היתה כ"ח כמ"ש בפיה"מ היתה ניצולת בצ"פ, ועוד דסתמא אינה כלי קיבול ובכ"ה בלא"ה טהורה, כדין סילונות בפ"ב, ועי' פי' ר"ה גאון דמניקת היינו גישתא בלשון הגמ', וכ"כ בפיה"מ.

שם חזרו ב"ה להורות כב"ש, מעיקרא לא חששו שמא הי' בתוך צ"פ, ובמקרה שהי' ראוי לזה ביררו הדבר היטיב, באיזה אופן הי', ולפעמים סמכו עליו.

הא דכלי טמא אינו מציל ילפינן בספרי מהא דדוקא חרס מציל, כיון שאינו מטמא מגבו, ובכלי טמא הרי מה שבתוכו נטמא בחיבורין, וכיון דמתפרש בפסוק שמה שבתוכו טהור, הרי מבואר דמיירי בכלי שאינו מק"ט.

ד. **שם** מ"ג השרץ שנמצא למטה מנחושתו של תנור, כולה מתני' מיירי כשהמקום שנמצא שם השרץ או הכלי אינו בדין תוכו של התנור, דהיינו למטה מנחושתו של תנור, ואפ"ה באפר מקלה טמא, וכגון שנפחת התנור ונתנו העצים למטה מנחושתו,

נכנסת לתוך השקע, וש"מ דצ"פ מציל גם בכה"ג, והערוני לזה, מיהו צ"ע דאיך מצלת המגופה על טבעת שבתוכה שלא תטמא את החבית הרי בתחלה היא שוקעת ומחולחלת עד שיסתמנה, ושמא משכח"ל אם מירח הרבה טיט בגובה דסו"ס מיקרי צ"פ אע"פ שעדיין לא הכניסה בתוך החבית.

שם בר"ש דתניא בתוספתא מחט וטבעת כו', דין א' המבואר בתוספתא דמגופה אינה מצלת מצדה, זהו הא דתנן מצדיה טמאין, דין ב' דמגופה מצלת גם למעלה משפת החבית, זהו הא דתנן נראין בתוכה אבל לא לאוירה, וכיון שהם למעלה משפתה א"צ שיהא טיט ע"ג, [ואע"פ שהם בולטין באויר המגופה שרחוק משפת החבית, דהכל בכלל הצ"פ], דין ג' שנמצאו בתוך החבית למטה משפתה ובלועין במגופה, זהו דין המשנה דדוקא בתחתיהן כקלה"ש טהורין, דין ד' דבאין תחתיה כקלה"ש הרי היא ג"כ מטמאה את החבית דחשיבא בתוך החבית, והא דחבית אינה מצלת, זה כדין תוך כ"ח שאינו מציל על כלי שטף כגזירה דב"ש, כ"ה לגרסת הר"ש הנדמ"ח וכ"ה בהגרא א עלהתוספתא ובזר זהב, - לשון התוספתא למטה משפתה, כנגד תוכה צ"ב, דהא כל למטה משפתה של חבית הו"ל תוכה, ודוחק לפרושי דאתי לאפוקי למטה משפת החבית מבחוץ דהא היינו מצידי המגופה.

ג. **שם** מ"ב חבית שהיא מלאה משקין כו', פי' ר"ש שזהו דין המשנה באהלות פ"ה, וזהו דין המשנה לקמן פ"י מ"א שנשנית לאחר חזרה דב"ה, דכיון שכלי ע"ה טמא הרי אינו מציל בצ"פ, וכיון שהאמינו לע"ה בטומאת מת, הוצרכו לגזור שאין צ"פ מציל על כלי שטף, כדי שיוכלו לשאול כלים מע"ה ולא יצטרכו הזאה ג' וז', אבל כלי חרס ואוכלין ומשקין דבלא"ה אין סומכין על ע"ה, משום טומאת זיבה והיסט ועוד, וכיון שאין

שם נמצאו באפר המקלה כו', מה שפי' הרמב"ם שגרפו מן התנור, היינו באופן שיודע שלא באו לשם עכשיו, וקשה דא"כ הר"ז כנמצאו בתוך התנור, וא"כ פשיטא, וכן קשה לפי' ר"ש, וכבר נתבאר בהדיא מן התוספתא דמיירי למטה מנחושתו של תנור.

ה. **שם** מ"ד ספוג שבלע כו', דין בלוע הוא רק בבע"ח, אבל מ"מ משקין הבלועין בכלי ואין יכולין לצאת טהור, וביכולין לצאת ואינו מקפיד עליהן במשקין קלין טהור ובמשקין חמורין פליגי ר"י ור"ל נדה ס"ב ב', אבל ספוג עשוי לשאוב בו משקין, ועשוי להכניס ולהוציא ודינו ככלי קיבול, ולכן אע"פ שלא יצאו כעת בתוך התנור דינם כנתונים בתוך כלי קיבול שטמאין את התנור.

אבל בבגד שבלוע בו יש לדמותו לפתילה שבתוספתא דבנפל לתנור כשהוסק סופן לצאת, מיהו אפשר שאין לדמות בגד לחרסין, ד"ל שאף בתנור יתייבשו המשקין, ופתילה שאני שהיא דקה והמשקה קרוב לצאת.

שם שסוף משקה לצאת, לכאורה לקמן בחרסין שבתנור הכונה שכיון שנמצאו בשעת ההיסק בודאי יצאו המשקין, אבל כאן אע"פ שלא יצאו חשבינן להו כמשקין מכוסין שסופן לצאת, וכיון שסתמא עתיד להוציאן דמו למקפיד עליו דטמא, וכ"כ הר"ש דעשוי להכניס ולהוציא, וצ"ע בחדושי הגר"א וכ"ה בא"ר שכתב דבמתני' מדמי ספוג לחרסין, והרי במתני' מיירי בלא הוסק, וא"כ למה סופו לצאת, אלא קרי ליה סופו לצאת כיון שעשוי לספוג בו ויסחטנו, אבל אין המשקה יוצא כעת בתנור, ואפשר דנקט טעם זה ברישא דר"ש מודה בו, שסתמא יסחטנו, משא"כ בגמי, וזהו מ"ש שהוא עשוי להכניס, כלומר כיון שצריך לספוג בו הוא עתיד להוציא, ועראב"ד פי"ד ה"ו ובמ"ש בשבת קמ"ג א'

דכיון שהמחט בתוך האפר ש"מ שלא היתה שם קודם התנור, שהרי את העצים הכניסו רק לאחר עשיית התנור, ולא שייך לטהרו אא"כ נאמר שהם הגיעו לשם שלא בדרך התנור, רק חפרו מקרקעיתו והכניסוהו לשם, וזה רחוק לחדש כן, שהתנור דבוק לקרקע בטיט, ואין דרך להגיע לקרקעיתו, וגם אין לזה קולא של כל הטומאות כשעת מציאתן, שהרי אנו יודעים שבאו לכאן אחר התנור, וזה מפורש במתני' שהקלו בנמצאו למטה מנחושתו רק בגלל ששם היו עד שלא בא התנור, וד"ז א"א לומר בתוך האפר מקלה, ולא אמרינן שמא בשעה שחיתה בגחלים הפך והכניס לתוך האפר, דכל ההיתר ברישא זה מפני שכל הטומאות כשעת מציאתן ובמקום מציאתן, שו"ר בחדושי הגר"א הנדמ"ח וז"ל נמצא באפר ג"כ למטה מנחושתו ואלמעלה קאי, וזה כמש"כ, שו"ר שכ"ה בא"ר והביא שכן מפורש בתוספתא דקתני בשרץ שנמצא באפרו של תנור למטה מנחושתו של תנור טהור מפני שיש לו במה יתלה, מחט או טבעת שנמצאו באפרו של תנור למטה מנחושתו של תנור טמא מפני שאין לו במה יתלה, והתנא במתני' סיים הא דאין לו במה יתלה, לרמוז דבשרץ ג"ז טהור.

שם שאני אומר שם היו עד שלא בא התנור, ע"כ מיירי כשאנו יודע אם הם טמאים, ואפ"ה חיישינן שהם טמאי מתים שהם אב ומטמאין את התנור, כדין כלים הנמצאים, וכ"כ הרמב"ם פי"ג מכלים ה"ו, שאם יודע שנטמאו במת רחוק לומר שמכירם ויודע שנטמאו במת, ושיתכן שהניחם שם עד שלא בא התנור.

כתב הר"ש דמסתברא שבאו תחלה דאל"כ באפר הו"ל לאשתכוחי, ולכאורה החשש שנפלו לאחר שגרפו את התנור, ובשרץ שנמצא ג"כ מיירי שמצאוהו לאחר שגרפו הגחלים, וע"כ שנפל מעיקרא או עכשיו.

במתני' בספוג וכמשנ"ת כונתו בספר אאמו"ר זללה"ה שם.

שם וכן חתיכה של לפת ושל גמי, בגמי מבואר בתוספתא שעשוי לשאוב את היין בנקב שבחבית שצריך להיות סתום, והגמי ראוי לשמור הסתימה, ולהעביר דרך גופו מעט שמועיל לבדוק החבית לעמוד על טיבו של היין, ור' יוסי אמר מפני ששואב הליחה מן המכה, כדתנן עירובין ק"ג ב' כורך עליה גמי, ור"ש פליג דלא חשיבי כלי קיבול עי"ז, אע"פ שמשמשין לשאוב בתוכן כספוג, מ"מ הבלוע שבהם שפיר בטל כמו בבגד, ורבנן סברי שיכול לסוחטו ולחזור ולהשתמש בו.

אבל של לפת, לא נתבאר באיזה אופן הלפת סופג משקין לתוכו, ואפשר שיש חלקים בלפת שהם שואבים, ויש חלקים שיש בהם לחה ואינם שואבים, ואין זה מה שקורין מעריין גור, [עמ"א סו"ס ר"ה, ובמ"ש אאמו"ר זללה"ה ברכות ל"ט א'], ואפשר שעלי הלפת כגמי, ובתרגום רות וילפת מתרגם ואתריכך כליפתא, ודלא כדפרש"י סנהדרין י"ט ב', ואם יש חלק רך בלפת ניחא שהוא ג"כ שואב, מיהו אפשר דכונת התרגום למבושל.

ו. **שם** מ"ה חרסין שנשתמש בהן משקין טמאין כו', ונקט חרסין שעשוין להשליכן ואינו מקפיד עליהן, ולכן הבלוע מתבטל, אבל אם הוסק התנור הרי יצאו המשקין וטימאוהו, ור"ל בגמ' שם מטמא במשקין חמורין שאפי' לא הוסק אינם בטלין ומטמאין.

שם סוף משקה לצאת, פ"י שמסתמא יצאו המשקין לחוץ וטימאו את התנור, ונקט האי לישנא לומר דמיירי בבלוע שיכול לצאת, וכן יש ללמוד מגפת דבסמוך דמיירי כשלא ידענו אם יצאו משקין, רק בסתמא נקטינן שיצאו.

שם וכן בגפת חדשה, פ"י שנתנה בתנור להסיקו בה, אפ"ה המשקה היוצא מן

הגפת מטמא את התנור, וכל י"ב חודש נקטינן בסתמא שיש בו ליחה, ויצאו משקין תחלה, (ול"ד לעצים שהמשקין בגופן וההיסק מייבשם תחלה, אבל גפת הוא מפסולת זיתים כתושים ויוצא השמן בקל, ער"ש סוף"ד דמכשירין ולע"כ).

בפשוטו מתני' דלא כר"ש דמטהר בגפת, ועמשנ"ת בזה לקמן סק"ז.

ז. **שם** מ"ו הגפת והזגין שנעשו בטהרה והכלו עליהם טמאין ואח"כ יצאו מהן משקין טהורין כו', יעוי' בר"ש מהתוספתא כאן ובטהרות, ולכאורה ביאור הענין דגפת שבלע משקין טמאין ונתנו בתנור והוסק התנור הרי התנור טמא, כמו חרסין שבלעו משקין טמאין, ונחלקו ר"ש ורבנן בגפת שנעשה בטומאה אם המשקין הבלועין בו טמאין, או שהמשקין שבתוכו לא הוכשרו ונשארו טהורין כמו בגפת שנעשה בטהרה.

ומעמידו דרבנן דבנעשה בטהרה המשקה הבלוע כעת אין לו דין משקה, ואינו מק"ט מהטמאין שמהלכין עליהן, אבל כשנעשה בטומאה הרי המשקה הנסחט לרצון חשיב משקה גמור, ואמנם המשקה שלרצון יורד לתוך הבר, אבל כיון שנסחט דרך הגפת משקה טמא חשיב הכל משקה טמא, ור"ש סבר שהמשקה שנשאר לא נחשב משקין, כיון שהוא בלוע ולא קיבל טומאה כ"ז שלא נסחט לרצון.

וביארו בתוספתא שכשסוחטין את הזיתים והענבים רוב המשקין יוצאין לבור, אבל המשקין שבתוך הגפת והזגין לא יצאו עדיין, אלא שיש קצת משקין שיצאו וחזרו לגפת, והם המשקין שיצאו בין הקורה לגפת, דהמשקין העיקריים יצאו מתחת הגפת לבור, אבל המשקין שיצאו מעל הגפת בין הקורה לגפת חזרו ונבלעו בגפת, ור"ש מטהר מפני שנסחטו שלא לרצון, ורבנן סברי דכיון שרוב המשקין הנסחטין כעת טמאין, הרי גם המשקה

דפרזלא כו', ועמשנ'ת בזה לקמן סכ"ב ס"ק י"א, מיהו כ"ז שלא בלעו את הצינורא והדרכן י"ל דחשיבי יד לפשוטי כלי מתכת ומק"ט, [נפשטות המשנה פי"א מ"ו שרק כוש של מתכת טמא, וש"מ שאינו יד לצנורא, וה"נ מסתברא שאין הכוש משמש את הצנורא, אלא כל אחד משמש בפ"ע, וש"מ ממתני' דצנורא יש לה שם בפ"ע וטמאה, מיהו י"ל דכוש דמתני' שם מיירי בלא צנורא], ומ"מ כשבלעום נטהרו, והנוגע בהם מבחוץ טהור, ואע"פ שעומד להוציא הבלע מתוכם, והיינו דקמ"ל בלבינה דאע"פ שאינה כלי, מ"מ אינה מצלת על בליעתה.

וכתב בא"ר דבכל הני אפי' היו כלים שיש להם תוך ומוקפין צ"פ לא היו מצילין, דאין צ"פ לטומאה, ואין צ"פ מציל מטומאת היסט, שהוא בדין משא, ולגבי משא הזב אין נפ"מ בסתימה של הצ"פ, דסו"ס הוא מסיט את הטהרה שבפנים, ורק במגע ובאהל שייך לטהר ע"י סתימת צ"פ שמונעת את הטומאה מליכנס, וכן בנכנסו לאהל המת אף צ"פ אינו מציל כדלעיל מ"ב ופ"י מ"א, מיהו זה קשה דהא כלים טהורין מצילין בצ"פ, ורק כלי חרס אינו מציל, והני כלים טהורים נינהו.

ולפ"ז עיקר חידושא דמתני' שאין הבלוע בכלים ניצול, אע"פ שמשקין הבלועין טהורין, מיהו הני בליעתן עראי.

שם נפלו לאויר התנור קאי ארישא דנכנסו לאהל המת, דאותם שנטמאו בהיסט הזב הוו ראשון, ואינם מטמאין את התנור.

שם נגע בהן ככר של תרומה טהור, ואם היו בתוך כלי חרס מוקף צ"פ הי' הכלי נטמא מהטבעת שהיא טמא מת, ומטמא את הככר, כ"כ בא"ר, וצ"ע מ"ש ממנוקת שהמשקין והחבית טהורין.

שלמעלה חשיבי משקה ונטמאו, אבל בהלכו עליהן טמאין ויצא משקה ונגע ברגליהם של הטמאין, אותו משקה הוא שלא לרצון ואינו מק"ט, והיינו דקתני טעמא מפני שמתחלתן נעשו בטהרה, שרק באופן זה מטהרין חכמים, ואע"פ שכעת יצאו משקין תחת רגלי הטמאין אינם מק"ט, וגם כשנתנן בתנור והסיקו טהור, ובהכי מיירי בתוספתא דבנעשו בטהרה ונפל לאויר התנור אפי' בשעת הסיקו טהור, וע"כ הכונה אע"פ שהלכו עליהם טמאין, או שהיה הגפת באהל המת, שהגפת אינו מק"ט והמשקין אינם מק"ט, ומה ששנינו שנעשית בטהרה ונטמאת תיבת בטהרה ט"ס הוא, וליתא בר"ש דפו"י וכת"י ותוקן ע"פ התוספתא שלפנינו, וצ"ל שנעשית בטומאה כגרסת הגר"א, וכ"כ בתוספתא דטהרות.

ולפ"ז מתני' דלעיל דקתני וכן בגפת חדשה, מיירי בנעשית בטומאה, דהא מיירי במשקין שנשארו מן הדריכה, מדמפליג בין חדשה לישנה, ובסיפא קאמר דבנעשית בטהרה אע"פ שהלכו עליהם טמאין ויצאו משקין בשעת דריכתן ונגעו ברגליהם הרי המשקין טהורין, ונפ"מ כשיצאו אח"כ המשקין בתנור בשעת הסיקו שהוא ג"כ טהור, ולהכי קתני ואח"כ, דלגבי משקין שיצאו בשעת הדריכה ונגעו ברגליהם של הטמאין אין נפ"מ, שאפי' טמאין ממש טהורין בתנור קר שלא הסיקוהו, כיון שחזרו ונבלעו, אבל במה שיצאו בפ"ע אח"כ יש חידוש יותר.

ח. **שם** כוש שבלע כו', כוש אינו מק"ט כדין פשוטי כלי עץ וכן מיירי במלמד הבקר, שאינו מק"ט ועי' תו' שבת י"ז א' ד"ה ועל, ואפשר שלכך נקט התנא מלמד ולא מרדע וקמ"ל שפקעה טומאתו כשבלע הדרכן, [ובפשוטו הדרכן תקוע בחוזק, ועדיף מעשוי למלאת, ועי' שבת ק"ג א' דבזעיה ברמצא

סימן י

בדיני צמיד פתיל

ומ"מ מלשון הספרי יש ללמוד שהם שני דברים צמיד ופתיל, מדקתני זה צמיד וזה פתיל, ולא כמש"כ שזהו תיאור המעשה של הסתימה, וכ"נ ממתני' דקתני שהוא פתיל ואינו צמיד משמע שפתיל זוהי מציאות ולא מעשה, מדלא קתני מפני שאינו צמיד.

נמצינו למדין שני פירושם, א' שהסגירה היא רק צמיד, וצמיד פירושו סגירה צמודה ודבוקה יפה, ופתיל עליו פירושו המעשה, שהצמיד הוא פתיל על פתח הכלי, דהיינו שסוגר עליו עם הצמיד סביב, ופירוש זה נסתר מלשון המשנה וספרי כמש"כ, אבל יש לקיימו כפי' הגר"א שפתיל הוא הכיסוי, וה"ק שצמוד הפתיל שעליו, ופתיל הוא הכיסוי, וצמיד היא המריחה, ב' דצמיד זו הסגירה של המגופה היטיב צמודה, ופתיל היינו שנוסף לצמיד יש פתילה המקיפתו וקושרתו, וה"ה דבק וכיו"ב, וזהו שאמרו בספרי שפתיל זה העודף, כלומר המריחה הנוספת על הסגירה הצמודה, ולרש"י פתיל הוא הדבק שפותלו וקושרו לחבית.

שוב נראה בענין אחר, דבין צמיד ובין פתיל תרוייהו במירות המדביק את המגופה, וכלשון הספרי פתיל זה העודף [שנוסף עליו], וצמיד זה [הדבק], וכדתנן סרידה שהיא נתונה ע"פ התנור מוקף צ"פ בין סרידה לתנור, הרי שסרידה היא מלבד המריחה, וא"כ מתפרש שאין מריחה צמודה עליו לסתמו, ואמרו במריחת בעץ ועופרת פתיל ואינו צמיד, דפתיל זה העודף על הכלי לסתמו במקום שהכיסוי נצמד לכלי, וצמיד היינו שהפתיל הזה צמוד ודבוק, והא דלא כתיב פתיל צמיד, דאז הי' משמע דבעינן כלי הנקרא צמיד, ועכשיו

א. פ"ט מ"ז מוקף צמיד פתיל בתרגום מפרש מגופת שיע מקף עלוהי ובת"י מגופתא דמחברא ביה מקף על פומיה, ולפ"ז בלשון צמיד כתוב כל תכונת הסתימה שתהא צמודה ודבוקה, ופתיל עליו נאמר על המעשה של סתימת פי הכלי, וה"פ וכל כלי פתוח אשר אין פתיל עליו צמיד, כלומר שאין סותם על פתחו סתימה צמודה, ופתיל מתפרש המקיף כמו פתלתול נפתולי, וחוט נקרא פתיל על שם שהוא מקיף ומסובב, נמצא דצמיד זה גדר המכסה, ופתיל זה המעשה שמכסה הכלי בצמיד, ושנינו בפ"י מ"ב מפני שהוא פתיל ואינו צמיד, שהוא סותם על הכלי אבל אינה סתימה דבוקה וצמודה, [שו"ר דהא ליתא דהתם ג"כ מיירי במריחה שסותמת על המגופה, ולא מגופה של בעץ ועופרת], אבל ברש"י בחומש נראה שצמיד הוא הכיסוי ופתיל הוא הדבוק המתפתל היטיב סביב, ובחולין כ"ה א' פרש"י פתיל מגופה צמיד פתיל עליו שמצומדת מגופתו עליו לפיו יפה, וזה כלשון התרגום, ובפיה"מ והרא"ש פ"י מ"ב שהוא פתיל שהוא מחזק את הכיסוי על הכלי ומהדקו [ואינו צמיד] אבל אינו מדביקו לחרס הכלי, וברא"ש אבל אינו מתמרח ויפרד מן הכלי, וברא"ר פירש צמיד הוא החיבור שבין הכלי ולפתיל, ופתיל הוא הכיסוי מלמעלה, ובספרי פתיל זה העודף צמיד זה הדופק, ובהגהות הגר"א צמיד זה המוקף פתיל זה הפקק, וזה כפירושו בא"ר, וגרסת הרמב"ן שבת צ"ה ב' מפני שהוא צמיד ואינו פתיל, ואולי צ"ל בספרי צמיד זה הדבק פתיל זה המגיף, או צמיד זה הדופק ופתיל זה הגולל, כלומר שהדופק דומה למריחה שמחברת את הגולל לקרקע, שהוא סותם החיבור שביניהם,

להצריך צ"פ עליו, (ובילקוט ל"ג כיסוי רק כדי יין וכדי שמן וכיסוי טפיחין והגרסא רשב"ג אומר, וא"כ י"ל דלא קאי ארישא אלא דין בפ"ע, אבל בספ"ז הנדפס כתוב כיסוי וכנראה נשמט בילקוט).

והנה אם נפרש ששיעור מרדע שאמרו לענין גודל הסדק ענינו מפני שהיקיפו טפח, וכמו שאמרו לענין כל המטלטלין מביאין את הטומאה בעובי המרדע, מובן שיעור זה שלא רצו להקל בסדק גדול של טפח על טפח, והחמירו מדרבנן בהיקיפו טפח, ומיושב נמי הא דאמר ה"י עגול אין רואין אותו ארוך כו', דבכוש ומיצה וקנה דלקמן מ"ח השיעור בגלל השימוש הראוי בכוש וקנה, הדבר פשוט דבעינן שיעור כוש וקנה, אבל כאן שהשיעור מפני שיש בהיקיפו טפח, ה"י מקום לומר דה"ה בכל נקב שיש בהיקיפו טפח, וקמ"ל דדוקא בעגול שיש בעביו שליש טפח בכל מקום הדין כן, [וכגרסת הרא"ש ע"י להלן], ויש לדחות דנקט במרדע וה"ה לכולהו, או משום דסתם סדק ארוך הוא לכן הוצרך להזכירו, משא"כ בנקב דבסמוך, שוב נתחדש בזה עוד לקמן סק"ג.

מיהו במרדע ביארו רש"י ותו' שבת ט"ז א' דכיון שהאדם הנושאן נטמא טומאת ערב משום טומאה בחיבורין, גזרו עליו טומאת שבעה, שלא יטעה שטיהרוהו בלא הזאה, עי"ש, וטעם זה לא שייך כאן, אך יתכן שלא רצו להקל בסדק גדול של טע"ט, ולכן קבעו השיעור מלא מרדע דמיקרי טפח מפני היקיפו, וצ"ע בספרי זוטא שסתמו שהשיעור פו"ט, ולא הביאו מלא מרדע.

ושיעור פותח טפח אפשר שהוא רק בתנור מפני שהוא מחובר, ולכן נתנו בו שיעור פתח של אהל, אבל בכלים השיעור פחות מזה הרבה, מיהו מצינו כמוציא רמון, שהוא קרוב לטפח, ושפיר י"ל דבתנור השיעור פו"ט, ועי' לקמן סק"ח, [שוב נתבאר לעיל

מתפרש שכל מה שפתיל ועודף עליו צריך שיהא צמוד ודבוק, ומלשון מוקף צ"פ חזינן דפתיל אינו ההיקף סביב, אלא דבעינן שיהא כולו סביב סתום בפתיל הצמוד, וגם בתרגום מקף עלוהי הוא תרגום של עליו, ולא תרגום של פתיל, וצמיד פתיל מתרגם מגופת שיע, והיינו סתימה דבוקה, ועליו היינו מקף עלוהי, וכן בטעמים צ"פ מחוברין ומתפרש ששניהם עליו, וכך הוא שמה של הסתימה הנתונה עליו ועדיין יש לדקדק בטעמים שיש מקף המחבר בין אין לצמיד, ובפשוטו אין לזה מקום, אלא כדי להפריד בין הצמיד לפתיל במדה מסוימת, ומתפרש כמו אין צמיד הפתיל שעליו.

ואפשר שיש ללמוד מזה דבעינן שיהא הדבק מרוח על הסתימה מבחוץ, ולא סגי בדבק שמחבר את המכסה לכלי, אלא בעינן מירוח מבחוץ שתהא ניכרת הסגירה, וזהו לשון פתיל שיורד עליו, וזהו ששנינו במה מקיפין ומוקף צ"פ דבעינן תוספת על הסגירה, והיינו דכתיב אין צמיד מחובר במקף, שהפתיל שעליו אינו צמיד, ועי' לקמן ס"ק י"ב דמשמע שא"צ שיכלוט הכיסוי עליו לרבנן דר"י, ולר"י באמת צריך צ"פ עליו מבחוץ, וה"י אפשר לומר דלרבנן צריך צ"פ עליו מבפנים.

ב. **שם** סרידה שהיא נתונה ע"פ התנור מוקף צ"פ, סרידה פו"ש פשוטי כלי עור וסותם בה פי התנור, ומירחה בטיט וכיו"ב, ונסדק הטיט המחבר בין הסרידה לתנור, והנה הר"ש הביא ספרי זוטא שאם סתם התנור בטיט ובתחלה שייר כל שהוא אינו מציל, אבל אם אחר שסתמו נסדק מאליו שיעורו בפותח טפח, ולפ"ז הדין נותן ששיעור הסדק בין הסרידה לתנור פו"ט, מיהו במתני' הביא הר"ש ספרי זוטא דכיסוי כדי יין וכדי שמן וכיסוי טפיחין הרי אלו בכל שהוא אמר רשב"ג הואיל ונאמר צמיד פתיל מה אני מקיים פתוח להביא את הסדוק, ומשמע שבא לומר דסדק מיקרי ג"כ פתח ולא בא להקל דסדוק כסתום, אלא שגם הסדק דינו כפתח

בפ"ח מ"ב שאין נקב יותר מכזית שמציל כשהוא פתוח, עי"ש].

שם ה' עגול אין רואין אותו ארוך, כ"ה גרסת הרמב"ם והר"ש, ותמהו בזה דאיפכא קמיבעיא ליה, והרא"ש הביא גרסא ה' ארוך אין רואין אותו עגול, וכתב שזו גירסא מדויקת, ומה שאמרו פי מרדע ולא אמרו מרדע כמו כוש וקנה, י"ל מפני שבראש המרדע יש דרבן וחרחור, וקאמר דמשערין כמלא פי המרדע נכנס, דהיינו העץ לחוד, בלי הנוסף עליו, ובפשוטו הדרבן תקוע בצדו סמוך לסופו, ופי המרדע נכנס בעיגול, ואח"כ בולט הדרבן ואינו יכול ליכנס יותר, א"נ מפני שמרדע הוזכר לגבי אהל שיש בעביו שליש טפח לכל ארכו, כמ"ש בתוספתא ב"מ פ ה, קאמר הכא דסגי במה שפי עביו נכנס.

אבל אין נראה לומר שמרדע אינו עגול, דא"כ בטל שיעור מרדע ששנינו שעביו שליש טפח והיקיפו טפח, ואם איתא שגם העשוי כמשולש משערין לפי היקיפו, א"כ אין שיעור מרדע משנה כלום, והעיקר תלוי אם מאהיל בעובי שליש טפח, הגע עצמך בעשוי כזה (ציור יב) או כזה (ציור יג), שלמטה שליש טפח, ואח"כ משלים טפח להיקיפו מפני שהוא צר וגבוה, וכי השיעור הזה מוסיף להחשיבו טפי טפח, הרי אין כאן חשיבות אהל יותר ע"י שנמשך בגובה, אלא ודאי רק בשיש שליש טפח בכל היקיפו סביב יש לו חשיבות של עובי המרדע שמשערין לפי היקיפו, וזהו כל המטלטלין מביאין את הטומאה בעובי המרדע, כשיש להם עובי המרדע בכל ההיקף סביב, וזה מוכיח שמרדע הוא עיגול, וכיון שלא נמסר שיעור אחר לפי המרדע, ש"מ שגם בפיו הוא עגול, וע"כ כגרסת הרא"ש, שוב נתחדש בזה עוד לקמן סק"ג.

ג. **שם** אלא שיעורו כמלא פי מרדע נכנס, יש לעי' למה נקט התנא ד"ז בנסדקה סרידה, הרי ד"ז כולל גם במרדע דרישא,

שנסדק בין התנור לסרידה, ושם השיעור במרדע שלא נכנס, והו"ל אלא שיעורו כמלא פי מרדע, ותו לא, שזה כולל כל דיני מרדע.

ויפה העיר בני ישראל נ"י דעיקר חידוש המשנה הוא בנסדקה סרידה, שהיא עשויה מעור רך קצת, כדתנן פ"ח מ"ג סרידה שהיא נתונה ע"פ התנור ושוקעת לתוכו, וא"כ גם בסדק צר וארוך יכול המרדע להכנס בלי להרחיב הנקב יותר, רק שימתח ארכו ויהא כעין עגול, וקמ"ל דאין רואין אותו עגול, אלא אם פתוח כמלא פי מרדע נכנס, בלי להטות רוחב הנקב וארכו, אבל ברישא שנסדק הטיט המחבר את הסרידה, בזה הדבר פשוט שאין רואין אותו עגול, כיון שהטיט קשה והסדק צר, ומיושב שלא הוזכר ד"ז רק בסרידה, וא"צ לחדש כמ"ש סק"ב דהנדרון מפני שהשיעור נמסר לפי שהיקפו טפח.

ובזה אפשר ליישב גם הגרסא ה' עגול אין רואין אותו ארוך, שאם מתח את הנקב של הסרידה לרחבו, ועכשיו נכנס בו מרדע, אבל באמת הנקב צר וארוך, אלא שלפי שעה פתח את רחבו על חשבון האורך, ונעשה כעין עיגול, כגון סדק צר משהו וארוך טפח, שאם מותחין רחבו נעשה ארכו ורחבו חצי טפח, וקמ"ל שתלוי במציאות שאם כעת מתח רחבו והמרדע נכנס אינו מציל, ולא אזלינן לפי האמת שהסדק הוא ארוך וצר, ואמנם עיקר כונת התנא איפכא וכגרסת הרא"ש, מ"מ רמז בלשון זה גם איפכא שהנקב צר, רק כעת ה' מתוח ופתוח, שאינו מציל.

ולפ"ז אפשר לקיים יותר דמרדע הוא שיעור אמיתי ולא מפני שהיקיפו טפח, ויתפרש הטעם מפני שיכולין להשתמש בו להכניסו דרך הנקב, ולא מפני שמרדע עשוי לכך, אבל תפסו שיעור חשוב של כלי שראוי למלאכה, וגם יש חרחור בראשו שראוי לשימוש מסוים, אם התרחור חוד ממשיך בראשו והוא צר מהמרדע.

שוב נתבאר בע"א בכ"ז עי' ביאורים.

ד. **שם** נסדק מן התנור לסרידה, היינו שנסדק הטיט המחבר, שזה מצוי שנסדק, אבל התנור עצמו אינו נסדק אלא ניקב ונשבר, ודין ניקב התנור עצמו לא שמענו, וכ"כ הר"ש הנדמ"ח שנסדק המירות, אבל בפיה"מ כתב שנסדק גוף התנור בגבהו עד הסרידה אשר על פיו, ומשמע שנסדק לארכו בגוף התנור, ואפשר דלא משמע ליה שהטיט המדבקן עבה כ"כ שיש בו יותר מכמלא מרדע.

שם שיעורו מלא פי מרדע שלא נכנס ר"י אומר נכנס נסדקה סרידה כו', נראה שהיתה קבלה בידם דאחד מהן שיעורו בצמצום ואחד שיעורו בריוח, ונחלקו באיזה מקום הנקב מקלקל יותר, והנה מצינו שהכלי שנטהר בכונס משקה, חשיב פתוח בנקב כזה, ואילו במגופת החבית השיעור גדול יותר, וש"מ שיותר נפסד הכלי בגופו מבמקום כיסויו, ועד"ז יש לפרש פלוגתתם במתני' דיש מקום לומר שנקב במקום דיבוק הכיסוי מקלקל יותר מפני שהדיבוק עראי, וכיון שנפרץ הדיבוק מעט נעשה כפתוח, ויש מקום לומר דבגוף הכיסוי נעשה יותר פרוץ, כיון שזה קלקול קבוע שנפסד הכיסוי, אבל במקום החיבור חשיבא גם הפתיחה עראי, ובקל חוזרין וסותמין אותו, ובזה נחלקו ר"י ורבנן, (ודכוותה בתנור שניקב מצינו דהיינו בסתימה שסתם את עינו, ומצדו היינו בצדו של העין שהיא עשויה מחסר דהוי קלקול בכלי, ברם שוב נתבאר הסיפא בע"א עי' לקמן סק"ה.

וענין השיעור בריוח ובצמצום נראה דעיקר השיעור נמסר בזה שבצמצום, לכל חד כדאית ליה, לרבנן במריחה ולר"י בגופו, ולכן החמירו שאפי' בלא נכנס אינו מציל, והשוו מדותיהם גם בנסדק במקום אחר, כדי שלא להמציא עוד שיעורים, אע"פ שבמקום זה אף מעט יותר דינו כסתום, ולכן הקלו במדה ההיא בריוח, דהיינו נכנס ויוצא, (ובמלא פי

מרדע אע"פ שעיקרו מפני שיש בהיקפו טפח, מ"מ השוו מדותיהם, והקלו ביוצא ונכנס במקום שהנקב אינו מקלקל כ"כ, ודוחק), ומצינו עירובין ג' ב' שמודדין בשוחקות ועצבות בכל חד לחומרא, ואם שם זה מעיקר הדין י"ל שכאן ג"כ הדין כן, דמעיקר הדין זה שיעורו מרווח וזה מצומצם.

ובשנסדק בין התנור לסרידה מיירי שלא הוגבה הכיסוי ממקומו, אלא שהטיט נתייבש ונעשה סדק פתוח בטיט, אבל אם הכיסוי זו ממקומו בטל כל הסתימה, והו"ל כתחלתו ששיעורו בכל שהוא, דכ"ז שלא נסתם קרינן ליה כלי פתוח, אבל משנפרצה הסתימה מעצמה לא חשיבא פתח דהא לא ניחא ליה ודעתו לסותמה.

ה. **שם** מ"ח תנור שניקב מצינו, עין של תנור יתכן שאין בה משך אורך, והיא רק נקב בדופן התנור, שפותחין אותו להוציא העשן ולהכניס אויר, וסוגרין אותו לפי הצורך, ונקרא עין ע"ש שפותחין וסוגרין אותו כ"כ רה"ג, וכ"נ ברמב"ם פ"ח מ"ז.

אבל יותר נראה שיש לעין משך אורך נוסף על התנור, שיוצא כעין קרן לצדו של תנור, כדתנן פ"ח שם שלפעמים יש בעין פו"ט, דהיינו טע"ט מרובע ואין דרך תנור להיות עבה כ"כ, וגם הלשון משמע שהשרץ בעין ולא בעביו של תנור, וכן הלשון שפה הפנימית ולחוץ, וכ"מ באהלות פ"ה מ"א תנור שהוא בתוך הבית ועינו קמורה לחוץ, וש"מ שהעין נמשכת חוץ לתנור תחת כותלי הבית עד שמגיעת לחוץ, ועי' תוספתא בעשה למודים לסתום העין.

והנה הר"ש והרא"ש פירשו ניקב מצדו דהיינו מצדה של עין, דאם הכונה תנור עצמו לא הו"ל מצדו אלא ניקב התנור עצמו, ומפרשים דהיינו נמי מן האמצע ומן הצד דקאמר ר"ש, דניקב מצינו היינו מאמצע הסתימה של העין, ומצדו היינו בין הסתימה

צדו ואמצעו לזכרון, ונחלקו ר"י ורבנן איזה מהם מרווח יותר.

ולפ"ז רבנן לא מחלקין בעין בין אמצע הסתימה לצדה, ומשו"ה סתם ברישא ניקב בעינו בכל מקום שהוא, ובצדו של תנור דנקט לשון זכר, ועל העין הי' נוקט לשון נקבה, וגם הי' מפרש אמצע העין ברישא.

והדבר מפורש בתוספתא פ"ז ה"ב רש"א בעין שני שיעורין מן האמצע נכנס ומן הצד אינו נכנס, [לפנינו כעין במקום בעין וכעת נדמ"ח מכת"ו בעין והגר"א הגיה בהן]. הרי מפורש שר"ש הוא שחידש בעין שני שיעורים, אבל ת"ק משווה דין העין בין מצדה בין באמצע, ולפי שהדבר סתום במשנה ביארו בתוספתא דר"ש קאי על עין דרישא, (ובתוספתא דכלים מצוי הרבה שהלשון מתייחס על המשנה, בלי להתחיל מתחלת המשנה, כדלעיל פ"ב ה"א מגופת היוצרים ר"נ אומר חילוף הדברים, וקאי את"ק דמתני', ושם פ"ג ה"ב ור"ע מטמא בשל עץ מפני שהוא מינו וקאי אמשפך דמתני', וה"נ קאי אר"ש דמתני' לומר שהוא חידש חילוק בעין בין מן האמצע למן הצד).

ולפ"ז מבואר כפי' הרמב"ם דניקב מצדו אתנור קאי ולא על העין, ור"ש ארישא קאי, ויש לעי' א"כ למה לא הסמיכו דברי ר"ש לעין של תנור, ולמה שנו דבריו לבתר צדו של תנור, וי"ל דא"כ הי' צריך להפוך הסדר ברישא, ולמיתני תנור שניקב מצדו ואח"כ ניקב מעינו ואח"כ דברי ר"ש, שהרי א"א להפריד דברי ר"ש מסיפא ידידה, וניחא ליה לתנא למיתני ניקב מעינו בהדי סרידה, דתרווייהו מיירו בצ"פ, משא"כ נקב מצדו דמיירי בניקב בדופנו שהוא ענין אחר, ועוד דלת"ק ור"י נאמר חילוק בתנור שניקב בין צדו לאמצעו כמו ברישא, כמשי"ת להלן, וניחא ליה לשנות החילוקים כמו ברישא, כיון שהקבלה היתה בחילוק שבין עינו לגופו, כמו

לתנור, ולפמש"כ שיש אורך לעין א"כ מצדו היינו בין העין לסתימה, ויש מקום לפרש מצדה של עין בארכה, דניקב מעינו היינו בפתח העין, ומצדו היינו בדופן העין שעשויה מחרס קבוע, ונעשה בה נקב, שזה דומה לנקב בסרידה שהם כלים קבועים, ולאפוקי ניקב בטיט הסותם, אבל קשה דמה ענין לכוש בארכה של עין, הרי א"א ליכנס דרך שם לתנור, שאין הכוש מתעקם ליכנס לתנור, וגם הול"ל ניקבה מצדה דאעין קאי.

ואפשר שיש לעין מכסה קבוע לסותמה, שהרי עשויה לפתוח ולסגור, ובניקב המכסה מיקרי מן האמצע, ובניקב מקום המריחה של הצמיד פתיל מיקרי מן הצד.

מידו קשה לפר"ש והרא"ש דר"ש קרי להו מן האמצע ומן הצד, ות"ק סתם מעינו ומצדו, ואם איתא דר"ש קאי אעינו דת"ק, הול"ל רש"א מעינו נכנס ומצדו אינו נכנס, ובאמת הקושיא על ת"ק למה סתם מעינו ומצדו, אם צדו הוא גם בעינו, והול"ל מאמצע עינו ומצדה, וגם אין סברא שיקרא אמצע העין עינו, ומקום החיבור צדו.

והרמב"ם מפרש ניקב מעינו דהיינו מקום הסתימה של העין, וניקב התנור עצמו מצדו, וקרי לדפנות התנור מצדו, ולאפוקי מראשו דהיינו רישא דסרידה, ואולי גם בשיפוע העליון לא מיקרי מצדו, ועכ"פ לשון המשנה מתפרש תנור שניקב מעינו דהיינו שסתם את עינו וניקבה הסתימה, ותנור שניקב מצדו בגוף התנור, וכן מיושב הלשון דקאי על התנור ולא על העין, וכן לשון ניקב מצדו מורה על ענין חדש, ולא על ניקב מעינו דרישא, דא"כ הול"ל לסיימו מצדו לחוד בלא תיבת ניקב, ובפרט שלא הוזכר אמצע ברישא, דודאי לא הול"ל להתחיל ניקב מצדו, ועי' להלן דנאמרו שתי הלכות באמצע וצדו בחד נכנס ובחד אינו נכנס או דולק ואינו דולק, וכיון שנאמרו בענין אחד, ראו לשנותם בלשון

ובזה מיושב מה שנחלקו ר"י ורבנן דבר והיפוכו ברישא ובסיפא, ובפשוטו אין ענינם דומה, דברישא מיירי באמצע הסרידה ובצדה, ובסיפא מיירי בפתח העין בתוך הסתימה ובצדו של תנור, ומה ראו לחלוק בדבר והיפוכו בשני ענינים שונים, ולפמש"כ דעין של תנור דמיא לאמצע הסרידה כדחזינן בדר"ש, ניחא שנחלקו ר"י ורבנן בקבלה מתי אמרו נכנס ומתי שלא נכנס וכן בדולק ושלא דולק, דלרבנן במן הצד ובצדו שלא נכנס ושלא דולק, ובאמצע נכנס ודולק, ולר"י איפכא, וכל חד מפרש לה בטעמו, וכיון שהמחלוקת בקבלה הוצרכו שניהם להשוות דין אמצע ודין צדו בשני האופנים.

והנה רבנן סברי דבניקב התנור עצמו הוי קלקול טפי, ואע"פ שאין התנור נטהר בנקב כזה ולא ביותר מזה, מ"מ חשיב פתח להצריכו צ"פ, ור"י סבר דבתנור עצמו עומד לסתימה טפי מבעינו, ורבנן סברי דבעין חשיב נקב עראי ואינו נעשה פתוח ע"ז.

ור"י פליג שגם בעין השיעור בלא דולק, ועוד דנכנס ויוצא אפי' שלא דולק, אפשר שהוא יותר מנכנס דר"ש, ומן הצד השיעור בלא נכנס כלל, ובזה מודה לרבנן דסרידה דמן הצד חמיר טפי ממן האמצע, והיינו מפני שהחיבור בין הכיסוי לתנור מתקלקל טפי מבאמצע הכיסוי.

ז. שם וכן היה אומר מגופת החבית שיעורה מלא מיצה שניה של שיפון מן האמצע נכנס מן הצד אינו נכנס, דהיינו שאם ניקבה המגופה עצמה שיעורה בנכנס, ובמקום החיבור של המגופה והחבית שיעורו באינו נכנס, ולא נתפרש רבנן מאי קסברי, והרמב"ם פסק בכולם כשיעור האמצע, דרבנן נמי מודו לשיעור שיפון וקנה, אלא שלא חילקו בין האמצע לצדו, וכמו בעין של תנור השוו צדו לאמצעו לענין דבעינן דולק, ה"ה בכולהו השוו מן הצד לאמצע דבעינן נכנס.

בין הסרידה לתנור לבין סרידה עצמה, [שו"ר בספרי זוטא דפליגי ר"ש ורבנן בניקב מצדו באמצע ומן הצד, הרי מפורש דבצדו איכא תרי דוכתי, ושם משמע דלא כתוספתא שהרי גם לרבנן יש שני שיעורין בעין, ומשמע נמי דלא כפסק הרמב"ם דלקמן סק"ז מיהו אין הגרסא ברורה].

ו. שם שיעורו כמלא כוש [בתוספתא ב"מ פ"ו ה"ד קתני כוש שאמרו בכוש הבינוני] נכנס ויוצא דולק רי"א שלא דולק, לשון נכנס ויוצא אפשר דמשום דולק קתני ליה, אבל אין חילוק בשיעור בין נכנס לבין נכנס ויוצא, ואפשר דנכנס ויוצא הוי טפי מרווח מנכנס לחוד, שמשמעו נכנס ויוצא בלא עיכוב, ונכנס מתפרש גם בדוחק בלבד, ובאמת בנכנס לחוד ודאי אינו דולק, ורק בנכנס ויוצא שייך דולק.

והנה אם הכוש נכנס דולק להדליק התנור, א"כ יוצא לאו דוקא, אבל אם מדליק הכוש בתנור להוציא אש למקום אחר, ניחא טפי שיוצא דולק, ונתעוררתי לזה, מיהו יותר מיושב אם הכוש משימושי התנור להדליקו, ומצינו ג"כ נכנס ויוצא שלא דולק.

וענין דולק היינו שהאש אינה נחנקת ברגע העברתה, ולפ"ז הדבר תלוי גם בעובי התנור ובאורך העין, ולא רק ברוחב הנקב, ואע"פ שאין אדם מפסיד הכוש לצורך הדלקת האש, מ"מ השיעור ניתן בכוש הבינוני שהוא פשוטי כלי עץ, וראוי להדליק בו את התנור, או להדליקו מן התנור.

שם נכנס ויוצא דולק, ר"ש אומר שרק מן האמצע השיעור בנכנס, ומן הצד באינו נכנס, וזה מתאים למה שאמרו בסרידה דבאמצע הסרידה נכנס ומן הצד שלא נכנס, אלא שרבנן השוו מדותיהם בעין שמן הצד שיעורו כמו באמצע, ואפשר דבאמצע היינו בכיסוי שעל העין, דבפשוטו יש לה כיסוי קבוע וממרחין אותו בטיט מן הצד.

שם מלא מיצה שניה של שיפון, לכאורה שיעור מיצה נאמר מפני שראוי למצוץ בה היין מן החבית, ובחצבים גדולים השיעור במיצה של קנה, כיון שהם גדולים הרבה כדתנן בפ"ב מ ריב"ז אומר חצבים גדולים שיעורן בשני לוגין, ולפ"ז השם מיצה שהאריך רה"ג בזה מתפרש מלשון מציצה שאפשר למצוץ דרכו מן החבית, או מלשון מיצוי הדם, ומסתמא ענינם אחד.

שם וכן היה אומר בחצבים גדולים, פי' במגופה שלהם, כ"מ בר"ש ורא"ש ורע"ב שרק ניקבו דסיפא מיירי בגוף החבית, ועד שם מיירי בסתימה שבפתחו, וכן מיושב דבגוף החבית לא קרינן סתמא אמצע וצד, דהא מיירי שעכשיו ניקבו, ואיך ישנה דבריו דמיירי שהי' נקב גדול וסתמו בטיט ועכשיו ניקב באמצע או מן הצד, אלא ודאי באמצע היינו באמצע הכיסוי, ומן הצד היינו בחיבור הכיסוי לחצבים בטיט.

שם בד"א בזמן שלא נעשו ביד"א כו', בספרי זוטא מבואר שאם טח בתנור ושייר כ"ש אינו מציל, ורק בנפרע מעצמו שיעורו בפו"ט, וכשנעשה ביד"א הר"ז כשייר בו מתחלתו ועדיף מזה.

שם וכן היה אומר בחצבים גדולים, פי' במגופה שלהם, כ"מ בר"ש ורא"ש ורע"ב שרק ניקבו דסיפא מיירי בגוף החבית, ועד שם מיירי בסתימה שבפתחו, וכן מיושב דבגוף החבית לא קרינן סתמא אמצע וצד, דהא מיירי שעכשיו ניקבו, ואיך ישנה דבריו דמיירי שהי' נקב גדול וסתמו בטיט ועכשיו ניקב באמצע או מן הצד, אלא ודאי באמצע היינו באמצע הכיסוי, ומן הצד היינו בחיבור הכיסוי לחצבים בטיט.

ויש ליישב דקמ"ל שהחבית עצמה נטמאת בניקבה ככונס משקה, אע"פ שיש צ"פ בפתחה, ויש כאן ממ"נ שאם הנקב כפתח הרי החבית אינה מק"ט, ואם הוא כסתום ומק"ט הרי יש צ"פ בפתחה, וקמ"ל דעבדינן תרתי לחומרא ואף החבית טמאה, ולא רק אוכלין ומשקין שבתוכה].

ח. **שם** בד"א בזמן שנעשו ליין אבל אם נעשו לשאר משקין כו', פי' בא"ר דביין הנקב פוגמו ובשאר משקין הנקב מועיל, ובאמת מבואר בירושלמי מע"ש סופ"ג ובתוספתא שם דשמן ושאר משקין אין החבית נטפלת להם לענין דמי מע"ש ומוקף, היינו מפני שא"צ לכלי כ"כ, ויש להסתפק מה הדין כשיש שם אוכלין, האם בעינן לטעמא דפגם דוקא כ"יין, או דשאני משקין שיש תועלת באויר הנכנס, ופשטות הדברים דבשאר משקין נמי ניחא ליה בסתימתן, אלא דלא קפיד כולי האי.

מיהו לא נתבאר בחבית העשויה לאוכלין וניקב גופה מאי, די"ל שלא נאמרו דברים אלו אלא בפתח הכלי אלא שסתמו בצ"פ, ואם פתח משהו בטלה סתימתו, אבל בגוף הכלי אפי' נעשה ביד"א סו"ז זהו קלקול הכלי, וכ"ז שלא בטל דין קבלת טומאה מעליו דינו כסתום.

ולפי הגר"א דבשאר משקין ניחא ליה באויר, מיושב טפי הא דבתנור השיעור כמלא פי מרדע ומלא כוש, כיון דלא ניחא ליה בפתח שמצנן התנור, מיהו י"ל דבתנור קפיד נמי כ"יין, ובספרי זוטא הוזכר בתנור שיעור פותח טפח, עי' סק"ב.

ט. **שם** נקבו העשוי לאוכלין כו', דכל נקב שאינו מפסיד שימוש הכלי דינו כסתום, אבל אם ניקב כמוציא זית נעשה כפתח, וצריך צ"פ לסתום כולו, וצ"ע בלשון הרמב"ם פכ"ב מטו"מ ה"ג שכתב או עד שימעטנו, ועמשנ"ת לקמן ס"ק י"ח בסוגיא דב"ק ק"ה א' דבנקב שאינו עשוי לפתח אפשר דסגי בסתימת חציו.

שם מטילין אותו לחומריו בצ"פ ובכונס משקה, הלשון צ"ב דהא כולה מתני' מיירי בדין צ"פ, דהעשוי לאוכלין שניקב

שבכלי לבין הצלה על העלייה שהכלי מציל עם הדופן וא"צ צ"פ, ועמהר"ם מרוטנבורג אהלות פ"ה שם.

בדברי הר"ש בגדרי נקב המציל בצ"פ, נתבאר לעיל ס"ב סק"א ובס"ח ס"ק י"ב, ובאהלות ס"ו סק"א - ו'.

י. **פ"י מ"א** ועצמות חיה שבים ועורה, לר"ע פ"ז מ"ג כלב הים טמא, וא"כ מתני' דלא כר"ע, או דר"מ היא דס"ל כלב מן בהמה בסופ"ח דכלאים, ולפ"ז חיה לאפוקי בהמה ודוחק, אלא יותר נראה דכל בהמות שבים נמי מיקרו חיות, (כלב הים הוא מתנועע בגופו בסנפירים שהם בליטות כעין ידים ובאמת הם סנפירים חזקים יותר, דלא משמע שיש לו רגלים שלא לצורך).

בתוספתא קתני עצמות העופות, ואפשר שהתנא קיצר שלא להאריך בחוץ מכנף העוז וביצת הנעמית דלקמן פ"ז מ"ד, ועי' א"ר בזה, שו"ר בתוי"ט שכ"כ, ומהא דהוסיפו בתוספתא רק אלו ש"מ שלא נשנו במשנה.

שם וכלי עץ הטהורים, הר"ש פי' כלי עץ הבא במדה, וכלי עץ הטהורים דקתני בתוספתא י"ל דהו"ו דומיא דגולמי כלי מתכת, או משום כיסוי קמטרא דר"י, [ועמש"כ לקמן סי"ז ס"ק י"ב בדברי הר"ש פי"ח מ"ב], והר"ש באהלות פ"ד מ"א הקשה ע"ז דהא כלי עץ הבא במדה מציל מדין אהל, וא"צ צ"פ, [וכ"כ תו' והרמב"ן והר"ן שבת מ"ד ב', שו"ר בחזו"א אהלות ס"ג סק"ו ז' בזה], והרי כלי עץ הבא במדה חוצץ בפני הטומאה באהלות פ"ח ופ"ד ואע"פ שאין צ"פ לטומאה, [הוספה, וכעת ראיתי בר"ש פי"ז מט"ו שכתב דפשוטי כלי עץ אינן מק"ט ומצילין, ולפ"ז צריך כלי קיבול דוקא כמו בכלי חרס, ועי' לקמן סי"ז ס"ק י"ב דקמרון לא דנו להציל כיון שאין לו תוך].

במוציא זית צריך צ"פ, ומה ענין להזכיר ד"ז בהא דמטילין אותו לחומרו, ולעיל פ"ח מ"ב קתני מטילין אותו לחומרו בכונס משקה ולא הזכיר צ"פ, וביארנו שם דהיינו מפני שהמשנה מיירי בכלי שטף שאינם מצילין בצ"פ בכלי חרס, אבל עדיין אין זה מיישב לשון המשנה כ"כ, דהול"ל מטילין אותו לחומרו בכונס משקה לענין צ"פ, וג"ז אינו מיושב כ"כ כיון דכולה בצ"פ מיירי.

ואפשר דכיון דלענין הצלת קדרה ע"פ ארובה הרי ס"ל לב"ה דאף בנקובה בכונס משקה מצלת על העליה, וכתב בא"ר שם דב"ש וב"ה החמירו מדרבנן שלא תציל בנקובה גזירה אטו הצלת צ"פ, אבל מעיקר הדין מצלת עם דפנות אהלים עד נקב פותח טפח, וגדולה מזו מבואר בתוספתא שבר"ש דבניקבה יותר ממוציא זית מצלת עד פו"ט, וזה לכו"ע דכיון שאינה מק"ט מצלת עם דפנות אהלים, [ומתני' דהכא מיירי להציל על מה שבתוכה שאפי' כלי אבנים אינם מצילין על מה שבתוכן בנקבו בכונס משקה], ונמצא שיש כאן שתי חומרות דסתרי אהדדי, שאם הקדרה אינה מק"ט בדין הוא שתציל, ואם היא מק"ט הרי היא מצלת דכסתומה דמיא, ונתבאר בזה באהלות ס"ט סק"ח עפ"ד מרן זללה"ה ולע"כ, ולפ"ז י"ל דבצ"פ דקתני לאפוקי דפנות אהלים, דלענין קדירה שע"פ ארובה הרי בנקובה כזית מצלת יותר, ואף בנקובה בכונס משקה מצלת מן הדין, ורק בגזירה פליגי, ולהכי קתני דלענין צ"פ אזלינן לחומרו, ומ"מ הלשון צ"ב.

וצ"ע בר"ש שכתב דמתני' כב"ש, והרי התם אף לב"ש גזירה דרבנן היא, כדחזינן דלב"ה הקדירה טמאה ומצלת, וע"כ שלא החמירו אלא לגבי הקדירה, אבל מן הדין קדירה טמאה אינה מצלת, וא"כ מתני' אתיא שפיר ככו"ע, שיש חילוק בין הצלה על מה

הכסויין טהורין חוץ משל מיחם, ועי"ש בר"ש עוד כסויין הטמאין, ותנן בידיים פ"א מ"ב שמגופת חבית ודפנות הכלים ושולי המחץ אינן מצילין בצ"פ, דבעינן כלי העשוי לקבלה, וסבר ר' יוסי דכיסוי קמטרא מיקרי עשוי לקבלה, ואעפ"כ אינו מק"ט, ומציל בצ"פ, ואין לומר שממלאין הקמטרא בגדים למעלה מן השפה, ונכנסין לתוך הכיסוי, וחשיב קצת כלי, דכיון שאין לו שולים לא מיקרי כלי קיבול, ואפשר דלפעמים הופכין אותו ומכניסין בתוכו, וסגי בזה להציל בצ"פ לר"י, אע"פ שלא הועיל שימוש זה שיהא חשוב כלי המק"ט, דסו"ס עיקרו לכיסוי.

וחקק שבבקעת והמעץ שבחביות לא נעשו לקבלה ואינם כלי, אבל מצילין מדין אוהלין, כמ"ש הר"ש בפי' בתרא.

יא. **שם** במשנה מצילין בין מפיחם בין מצדיהן, פר"ש בין שהצ"פ בפתח הכלי, בין בנקב שנעשה בכלי שלא בכונה, ונראה שזה כולל גם כשפתחו בצדו כתיבה וברזא, דס"ד למעוטי מקרא דצ"פ עליו ולא צ"פ על גביו בספרי שבר"ש סוף מ"ד, וקמ"ל דצ"פ בצדו ג"כ מיקרי עליו, שהוא כחלק מן הכלי ונעשה כיסויו כצ"פ, משא"כ על גביו שהוא חיבור הכלי לקרקע, ולא חשיב כיסויו של הכלי, ובכל מקום שממרח הכיסוי התלוש שפיר דמי, ולפ"ז נראה דכלי שניקב בשוליו וסתמו בצ"פ ג"כ מציל, וכ"נ מהא דתנן חבית שנקבה וסתמוה שמרים הצילוה, וסתמא בשוליה מיירי, ונקט בצדיהן כיון דמיירי בפתח העשוי לשימוש, וליכא כה"ג בשולי הכלי, מיהו פתח שבצדו אפשר לקוראו ג"כ פי הכלי, וכן זה כולל גם נקב שבצדו.

שם בין יושבין על שוליהן בין מוטיין על צדיהן, מיירי במוקף צ"פ, ולא בסמוכין לכותל, וקמ"ל שא"צ שיקבל כדרך קבלתו, ואף מוטה על צדו ומקבל על דפנו מציל, וה"ה אם הפכו על פיו שמציל בצ"פ שעל

ובתוספתא קתני גולמי כלי מתכת וכלי עץ הטהורים, ומצינו חולין כ"ה א' גולמי כלי עץ טמאין, ולקמן פי"ב מ"ח וכל גולמי כלי עץ טמאין חוץ משל אשכרוע, ומ"מ איכא גוני טובא דכלי עץ טהורין קודם גמ"מ, כגון מחוסר חטיטה חולין שם, ולקמן פ"ז מ"ב ג', וע"ע רמב"ם פ"ה מכלים, ולפ"ז יש לפרש מתני' דכלי עץ הטהורים היינו כעין גולמין, שהם כבר בדין כלים, כגון שחקק בעץ קפיזא ועתיד לחקוק קב חולין שם, שכבר דינו ככלי להציל בצ"פ ואינו מק"ט, ובתוספתא לא יכול לכלול כלי עץ בהדי כלי מתכת לענין גולמין, דהא גולמי כלי עץ טמאין, ומ"מ מתפרש שפיר דכלי עץ הטהורין דומיא דגולמי כלי מתכת, וקצת דוחק לשנות כלי עץ על כונת גולמין, אע"פ שדינם ככלים, ככל דבר כמ"ש בתוספתא, שו"ר בשם רבנו הלל שפי' במחוסרין חטיטה, ועי' בסמוך דאולי יש מיני עצים פחותין, (וספוג פי' הרמב"ם צמר הים ותנן שאינו מק"ט, ועמש"כ בדין צמר הים לקמן סכ"א סק"א).

ומה שהשמיט תנא דמתני' גולמי כלי מתכת, צ"ב (ואולי י"ל דכלי מתכת שהקיפו בבעץ ועופרת נדבק יפה ומציל, וכיון ששונה בסיפא מ"ג שאין מקיפין בבעץ ועופרת השמיט כלי מתכת ברישא), ואפשר שהתנא שונה רק מיני כלים, וא"כ נצטרך לומר שבכלי עץ יש מינים שאינם מק"ט כלל, א"נ גולמי כלי מתכת תלוי בדעתו לקיימן כך, ובכלי עץ שחסרין יותר י"ל דלא מהני דעתו, ולכן מיקרי מין שאינו מק"ט, וכן יש כלי עץ שמחוסרין שליטה, דג"כ לא מהני מחשבה שלא לשלוק, ועוד י"ל דכיון דלקמן פי"ב מ"ז דר"ג מטמא גולמי כלי מתכות, ואם ה"י שונה כאן דמצילין כרבנן, הו"ל סתם ואח"כ מחלוקת, ולכן לא רצה לסתום כאן דטהורין.

בתוספתא שם ר"י מוסיף אף כיסוי קמטרא ומקיף, ומצינו לקמן פט"ז מ"ז דכיסוי קמטרא טהור, ובמשנה פי"ד מ"ג כל

והא דהוצרכו להצלה היינו מפני שארצו של בית כמוהו עד התהום והכל טמא, וכלי סגור בצ"פ שמונח ע"ג קרקע אפי' שוליו למעלה אינו מציל אלא על מה שבתוכו, אבל כשהוא פתוח וכפוי ע"ג קרקע הו"ל כאהל בפ"ע.

שם על הכל מצילין, זהו עיקר דין המשנה, וסיים חוץ מכלי חרס כמו שחזרו ב"ה להורות כב"ש לעיל פ"ט מ"ב.

הרמב"ם מחלק בין כ"ח לשאר כלים לענין להציל מדין אהל, ולפ"ז סיפא דמתני' לא מיירי בכ"ח, וצ"ע דחוץ מכלי חרס קתני רק לבתר דינא דעל הכל מצילין, וגם בתוספתא קתני דחבית מצלת לרבנן, וסתם חבית של חרס, והספרי מתפרש לרבנן בפחות מטפח דבכלי קטן מודו, ולר"א בטפח, ומדקתני חבית שסתמה טפח, ש"מ דאתיא כר"א.

יב. **שם מ"ב** במה מקיפין, לשון עליו שבתורה מתרגמין מקף עלוהי כמשנ"ת לעיל סק"א, ומזה מגיע הלשון מוקף צמיד פתיל, ובפיה"מ כאן מבואר שאם הדביק הכיסוי לכלי בכל הני סגי, אע"פ שאינו מרוח עליו מבחוץ, ולעיל שם נסתפקנו דשמא פתיל עליו מתפרש עודף ונוסף עליו, ולא סגי בדבק שבין הכיסוי לדופן הכלי, שאינו מתפרש בלשון פתיל עליו, מיהו במ"ה בגפתן עם השפה מבואר דסגי בסותם ביושר בלי מריחה מבחוץ, וכן במ"ו בחבית שנקבה וסתמוה שמרים משמע דסגי שנסתם הנקב, ואמנם בסתמא השמרים עודפים על הנקב, וכן קרי לה בתוספתא סתימה מבפנים אבל לא הוזכר תנאי זה שהצמיד פתיל יעדיף על הנקב, מיהו לשון המשנה בכל דבר המתמרח משמע הנדבק על הכיסוי ומתמרח עליו ובאמת לר"י דלא מהני צ"פ מבפנים ה"ה דלא מהני בסתימת הנקב לחוד, עד שיתמרח מבחוץ, וא"כ מתני' מתפרש מירוח מבחוץ, מיהו פקקה בזמורה בפשוטו אפי' אינה עודפת

פיו, ולא נחלקו ר"א ורבנן אלא כשהכותל או הקרקע הם הכיסוי של הכלי, אבל כלי מכוסה בכיסויו ומוקף צ"פ מציל בכל צורה שהוא עומד, (ובדברי הרא"ש בפי' בתרא כבר תמה בחזו"א), והרי מבואר בתוספתא דכמו שחולק ר"א בעל פיהם חולק בעל צדיהן, ודכוותה בעל צדיהן דרישא ה"ה על פיהם, וכ"מ בתוספתא דשתי קדרות שכפאן זע"ז מצילין, גם מה שבתוך העליון הכפוי על פיו.

שם היו כפויין על פיהם מצילין כל שתחתיהן עד התהום ר"א מטמא, וה"ה דפליג בהטהו על צדו ודבקו לכותל דלרבנן מציל כל שכנגדו בכותל, ובין לרבנן בין לר"א מתמעט כיסוי הכותל והקרקע מדין צ"פ דלא מיקרי עליו אלא על גביו, אלא דלרבנן מציל מדין אהל, ולכן באין בכלי טע"ט אינו מציל, אע"פ שמציל בצ"פ, (עי' ברכות כ"ג א'), [וק"ק דבספרי קתני חבית דסתמא יש בה טפח, וא"כ אתיא רק כר"א וכ"כ הגר"א, וצ"ע], ובדלית להו תורת כלים כלל, אף ר"א מודה שמצילין מדין אהל, אבל בכלים ששייך בהם דין צ"פ, ס"ל לר"א שאינם מצילין מדין אהל, ולרבנן מצילין, ומ"מ בעינן שיהיו דבוקין לכותל או לקרקע בצ"פ, דהכי משמע מתני' דכולה מיירי בדאיכא צ"פ, וכ"מ בתוספתא דבעינן שימרח שפתותיה, משא"כ כשאינו כלי כלל, דמציל כדין אהל גם בלא מירוח כלל, ואפשר הטעם דכשאין הכלי דבוק טומאה נכנסת לתוכו, ושוב אינו מציל, ולכן לא סגי בחיבורו לקרקע, אלא בעינן מירוח סביב כצ"פ, מיהו משמע דאף בכלי אבנים הדין כן, וער"ש אהלות פ"ט מט"ז שמבואר שם שבלא מירוח הכל טמא, מיהו התם בכלי חרס מיירי, - הא דבכותל בעינן מירוח פי' מרן זללה"ה דהיינו בכותל גינה וחצר, אבל בכותל בית מציל עם דפנות אהלים בלא מירוח.

שם עד התהום וה"ה כל שכנגדו בכותל, דהו"ל כחוץ לאהל כיון שאהל מפסיק,

שפיר דמי, אע"פ שהזמורה אינה חיבור, וש"מ שא"צ לבלוט כלום לרבנן.

שם בסיד ובגפסיס כו', לכאורה סיד וגפסיס וטיט וחומר וחרסית כולם ענינם שוה, אלא שחלק מהם נפרקין בקל ואין דיבוקם חזק, וכיון שפרט חלק הוצרך לפרוט כולם, [ועי' לעיל פ"ג מ"ז דחרסית אינו חיבור במיחם], אבל רגבי אדמה שמירחן לכאורה גריעי מכל הני, וקמ"ל בזפת ושעוה וצואה שאינם ממין החרס כלל, וכל סתימת כלי בצ"פ עראי היא, שהרי הכלי עתיד ליפתח, ולכן גם צואה מצלת.

שם אין מקיפין לא בבעץ ולא בעופרת מפני שהוא פתיל ואינו צמיד, לכאורה הענין שהעופרת נעשית גוש לעצמה, ואינה נדבקת לכלי, ופתיל היינו שעודף על הפתח וסותם עליו, אבל אינו דבוק ממש, ואפשר דלא שיין להתין העופרת על הכלי שידבק יפה, וע"כ שהעופרת מתרככת מעט באופן שאפשר להקיף בה, אבל אינה נדבקת לכלי כלל, ואמנם הכובד של המתכת מהדק הכיסוי, אבל אינו דבוק.

תניא בתוספתא אין מקיפין בקסטרון מפני שהוא פתיל ואינו צמיד ואם עשאו לחיזוק הר"ז מציל, וכתב הר"ש דקסטרון הינו בעץ וכ"כ בתרגום יונתן קסטרא, [וער"ש סופ"ג מ"ז בעץ וקסטרא], ונראה דהיינו טעמא דמציל דדוקא בפתח שהסתימה עראית בעינן צמיד, אבל בסגירה קבועה של גוף הכלי, אף בעץ חשיבא סתימה גמורה, ועשאו לחיזוק שאין עושין חיזוק במקום שעומד ליפתח, ועי' תוספתא שבר"ש פ"ג מ"ז דבעץ וקסטרא חיבור בחבית מפני שנעשין גוף אחד, וזהו דין עשאו לחיזוק דהכא.

שם אין מקיפין לא בדבילה כו' שלא יביאנו לידי פסול כו', פי' אם בא להציל טהרותיו בתוך הכלי, אין זו עצה טובה להקיף בפירות שלא הוכשרו, שמא יוכשרו באונס

ויטמא כל מה שבכלי, ואם נתן שם תרומה חמור יותר שאין זו משמרת, [ולמדנו מכאן דמים שמק"ט במכשירין גם שלא לרצונו, וכדעת הר"ש במכשירין דהא דבעינן לדעת יותן דומיא דיתן, היינו להחשיב המים כמשקין], ולפ"ז תנא דמתני' עצה טובה קמ"ל שלא יפסיד הצלתו אם יקיף בדבר שעלול לקבל טומאה, וכ"כ הר"ש, שו"ר ברא"ש שכתב בהדיא דעצה טובה קמ"ל עי"ש, וצ"ע ברמב"ם שפסק דמקיפין בהם, וביאר בפי"ה מ מפני שמותר לגרום טומאה לחולין שבא"י, ומשמע דמפרש שלא יביא את הדבילה והבצק לידי טומאה, והלשון שלא יביאנו משמע את הכלי המוקף, או את הכח המקיף, אבל הכל מפני הפסד תוכו של הכלי, ולא מפני הפסד הדבילה, שלא שנה כאן אסור להכניס דבילה שאינה מוכשרת לאהל המת שמא תתכשר, ובאמת מסתברא דבזה לכו"ע שרי, דלא חשיב גורם טומאה לחולין, וגם סתמא הבצק הולך לאיבוד ואין דעתו לאפותו עוד.

שם ואם הקיף הציל, קמ"ל שלא גזרו מדרבנן שמא יטמא, וקמ"ל שאוכלין מצילין בצ"פ ואינם בטלין מתורת אוכל.

יג. **שם** מ"ג מגופת החבית המחולחלת ואינה נשמטת, [כע"ז באהלות פ"ט מ"ג בד"א בזמן שהיא כלי מחולחלת כו' היתה כו' אפוצה איזוהי אפוצה כל שאין לה טפח ממקום אחד, ופירושו שאם הכוורת רחוקה מן הכותל טפח מיקריא מחולחלת, ואם קרובה בתוך טפח, מיקריא אפוצה, פי' מהודקת, [כ"ה פי' המע"ז], לכאורה לא נפתח הסדק ע"י החילחול, אלא שהמגופה מסתובבת מעט ועדיין היא מחוברת, או שהמגופה עולה ויורדת מעט ואינה יוצאה לגמרי, וסברי רבנן דאין זה צמיד, ור"י סבר דכיון שלא נעשה ריוח של אויר מיקרי צמיד.

ולכאורה פשוט דמיירי שהמגופה מחוברת בטיט, שכ"ה דרך כל מגופת חבית,

חרס כדפנות הכלים ושולי המחץ, וה"נ המגופה שנכנסת לתוך הכלי, שאינה נחשבת תוך תוכו כיון שמגופה אינה כלי, ונמצא שהשרץ שבתוך המגופה נחשב כבתוך החבית, וכן אוכלין שבמגופה נטמאין מהשרץ שבחבית.

ובזה מיושב מאד שנשנית משנה זו כאן, דסתם מגופה מורחין אותה בטיט ומצלת על השרץ ששוקע בתוכה, אבל כאן שהמגופה מחולחלת ואינה מצלת לרבנן, בטל כח המגופה לחצוץ בתוך של הכלי, וכל מה ששוקע בתוכה מן השפה ולפנים כבתוכה דמי.

הא דמגופה לא חשיבא תוך תוכו מבואר בידים פ"א מ"ב ובפרה, דמגופה אינה כלי קיבול, ולכן אין נוטלין ממנה לידים ואינה מצלת בצ"פ, ומה"ט לא חשיבא תוך תוכו בכ"ח, דבעינן כלי שיש לו תוך דוקא כדתיא בתוספתא שבר"ש פ"ח מ"ג, [ואף בית האצבע לא מיקרי תוך לטמא באויר אלא שהשקע כבתוך החבית דמין], וצ"ע בר"ש כאן שכתב בזה טעמים אחרים, שו"ר שכ"כ במאורות הגר"א ובאר.

שם השרץ בחבית אוכלין שבתוכה טמאין, לכאורה ד"ז הוא אף במגופה שאינה מחולחלת, דכיון שהחבית נטמאה ובטל כח צ"פ מהחבית, אפי' היא מהודקת לא מהניא מידי, כיון שאין כאן חידוש התורה של צ"פ שמבטל תוך של הכלי ממקומו, מיהו אפשר דכיון שהוא מהודק יפה, מתחיל התוך ממנו ולפנים לכל דבר, אף כשאינו מציל, ורק במחולחלת שאינה סוגרת יפה חשיבא ככלי בתוך כלי, ואם נימא שאף בכלי טמא מציל למדנו מזה דצ"פ משוי ליה כגוף אטום ומבטל שם תוך מן הסתימה ולפנים, ולכן גם בטל דין פתח להכניס הטומאה, ולפ"ז גדר צ"פ אינו מפני שאטום בפני הטומאה שלא תכנס בפתח זה, אלא מבטל שם פתח ומבטל שם תוך כלי ממקום סתימתו, ויש סברא לומר

[ע"י שבת מ"ח א' ב"מ כ"ג ב'], דבלא דבר המתמרח אין כאן צ"פ כלל, וכ"ה לשון הרמב"ם פכ"ב מטו"מ ה"ט מגופת החבית שנתחלחלה אע"פ שאינה נשמטת אינה מצלת שהרי נתרעע הצמיד, [ודברי הראב"ד דמוקים לה בלא מירוח לא נתפרשו], ואפשר שמצב זה של חלחול בלא שתהא נשמטת מצוי רק במגופה שהיא עשויה ככובע הסוגר על פתח החבית, ולכן נקטו ד"ז במגופה, ונראה שאם מתחלה היתה מחולחלת אינה מצלת, והכא שנתחלחלה לאחר חיבורה, וכיון שלא נעשה נקב אע"פ שכונס משקה דרך חלחול מציל לר"י, וכ"ה לשון הרמב"ם.

שו"ר בספר מרן זללה"ה סי"ג סק"א שפי' במגופה שמתחלה עשויה באופן זה שמחולחלת ואינה נשמטת, וכעין מ"ש הרש"ש בהברגה, או בדומה לזה, וניחא בזה דלא קתני שנתחלחלה, ומ"מ הדברים מחודשים, דכל שיוצאת ע"י הברגה לכאורה חשיבא נשמטת, ורק סתימת צמיד מבטלת הפתח לשעתו.

שם ה' בית אצבע שלה שוקע בתוכה [פי' שיש בגב המגופה שקע ובתוך השקע יש בליטה לתפוס ע"ז המגופה, ולהסירה מהחבית], כו', פר"ש דמירי במחולחלת ואליבא דרבנן שאינה מצלת, (דלר"י אין נפ"מ במחולחלת), וכבר נתבאר לעיל פ"ט מ"א בר"ש מתוספתא וספרי זוטא דמגופה ששוקעת בתוך החבית מצלת על הטומאה שלא תכנס לחבית, ואין זה ענין לאין צ"פ לטומאה שלא תצא, כיון שהגדרון להציל שלא תכנס טומאה לחבית, ועמשנ"ת בזה לעיל ס"ט סק"ב דכ"מ במתני' שם, מיהו ד"ז נלמד מקרא דמגופה מצלת על החבית בצ"פ בכל ענין, וחשבינן תוך החבית מן המגופה ולפנים, שג"ז בכלל חידוש התורה שרק מן הצ"פ ולפנים נכנסת הטומאה, ולכן כל המגופה נחשבת מהצ"פ ולחוץ, אבל במגופה מחולחלת שאינה בדין צ"פ, חזר דין המגופה ששוקעת לתוך החבית, ככל הכלים שאין להם דין תוך להציל בכלי

שם או של עור קשורה במשיחה, אתרוייהו קאי דהיינו שהמטלית של ניר או של עור קשורה במשיחה, ובפשוטו מתפרש אע"פ שקשורה במשיחה ומהודקת היטיב על דפנות החבית, מ"מ לא חשיב צמיד עד שימרח מן הצדדין, [ועי' לקמן ס"ק ט"ו מהתוספתא דאפשר דבצור העור והניר על עצמו א"צ מירוח, וניחא טפי דאיצטריך לאשמועינן הכא דבעי מירוח ולא סגי בקשירה], אבל מירוח לחוד בלא משיחה נמי שפיר דמי, והר"ש נסתפק דשמא תרתי בעי, קשירה ומריחה, ולא נתפרש טעמא דמילתא, הרי דיבוק המריחה יפה, ומנלן לחדש דלא סגי בכיסוי עור ומריחה, ומה בין זה לכפישה.

ואפשר דלרבותא נקט קשורה במשיחה, לומר דאע"פ שהמריחה בצידי החבית, לא דמיא לחבית שעטפה בניר ובעור דלא מהני מירוח מן הצדדין, כיון שאין על העור והניר שם מגופה, אלא זהו עטיפה של כל הכלי, וקמ"ל דבעטיפה מועטת באופן שקשורה במשיחה בדפנות החבית ומרוחה שם מצלת, כיון שהמטלית נקראת כמגופה של החבית, שו"ר בחזו"א סי"ג סק"ט בזה.

טו. **שם** בר"ש תניא בתוספתא החמת מעור הדג והנניר שהלביש בה את החבית וצורה [כ"ה ברמב"ם פכ"ב ה"י] למטה הרי זו מצלת, פי' שהחמת היא הכלי שמציל בצ"פ על החבית שבתוכו, ואין החמת כמגופה של החבית, אלא היא כלי המוקף צ"פ שמציל על הכלים שבתוכו, ומה ששינו צורה למטה היינו שקשר קצוות החמת בחבל ובמשיחה והדקה היטיב, דכה"ג חשיבא סגירה מעלייתא וא"צ מריחה, כיון שדרך לסגור עור בהידוק קשירה, (עי' פכ"ו מ"ד), וראיה לזה מדמסיים בסיפא בעור הדג והניר כו' אע"פ שמירח בטיט מן הצדדין לא הציל, ומשמע דהיינו רבותא דסיפא אע"פ שעשה בהן מה שלא עשה ברישא, דאי ברישא מיירי ג"כ במירוח,

דצ"פ היא סתימה עראית, ורק בחידוש התורה אין הטומאה נכנסת דרכו, ונתחדש שמבטלת כח התוך של הכ"ח במקום המגופה, שג"ז מחידוש ההצלה, אבל לא שבאמת כח הצמיד העראי גדול לבטל כח התוך, ונפ"מ כשיש שני פתחים ואחד סגור בצ"פ והשני אינו צמיד, והשרץ במגופה שהיא צ"פ, וכן בכלי שטף שסותם על כ"ח באופן שאין לו דין תוך תוכו, ומדברי מרן זלה"ה בס"ג משמע שבכל ענין מבטל דין תוך כ"ח ממקום המגופה, ולפ"ז ניחא טפי שגם סיפא דמתני' רק במחולחלת, וצ"ע.

יד. **שם** מ"ד הכדור והפקעת של גמי כו', פר"ש דכנקובים דמו וכ"מ בפ"ט מ"ד דגמי עשוי להכניס ולהוציא משקין, ותרוייהו של גמי, וקמ"ל כדור אע"פ שאטום יותר, וקמ"ל פקעת שאינה דומה לכלי.

שם עד שימרח מלמעלן ומלמטן, פי' הגר"א דר"ל או מלמטן, ולכאורה כשמירח מלמעלה או מלמטה הרי המירוח לחוד מציל, והכדור רק מעמיד את הצ"פ, וא"כ גם הי' שונה לא הציל לחוד, הוה ידעינן דמלמעלה או מלמטה שפיר דמי, ושמא ס"ד דכיון שאין המירוח מתקיים מעצמו, לא מהני סתימה של גמי כלל, ויותר נראה דטעמא קאמר, וכאילו שונה לא הציל כיון שלא מירח מלמעלה או מלמטה, ויש גורסין מלמטה למעלה, ומתפרש שימשיך המריחה בכל עיגול הכדור מהצדדין עד למעלה, וקמ"ל דמהני סתימה בעיגול שמתקיימת רק ע"י הכדור, ולשון הרמב"ם פכ"ב ה"ט עד שימרח על כל הכדור ועל כל הפקעת מלמטן למעלן ומתפרש על כל העיגול מלמטה עד למעלה.

שם היתה של ניר, פי' המטלית הסותמת היתה של ניר ולא של בגד, חשיבא שפיר סתימה אע"פ שמים מחלחלים דרך ניר, מ"מ השתא הויא סתימה מעלייתא בלא נקבים.

בצ"פ שהניר והעור מרוחין בטיט, וי"ל דכיון שהם עוטפין את כל החבית הרי הם חשובין לעצמן, ולא מיקרו מגופת החבית, וכיון שהסגירה מתייחסת לעור ולניר בעינין שהם עצמם יהיו ניצולין בצ"פ.

והא דמסיים שכל שאינו מציל כו', מחקו הגר"א, ואפשר דדינא קאמר אינו מציל כלל ואפי' באהל השרץ, שכל שאינו מציל באהל המת אינו מציל באהל השרץ, ולא חשיבא החבית תוך תוכו כיון שהיא פתוחה לתנור, ואין העור והניר חשובין צ"פ, ומה שהזכיר כאן הר"ש ענין צ"פ על גביו צ"ב.

שם בתוספתא קדרה שכפאה כו', דקדירה היא כלי קטן כלפי החבית, והויא כמגופה, ולכן בכל מקום שמגופה מצלת אף הקדירה מצלת, ואף מן הצדדין מהני כאן כח הקדירה, טפי ממגופה שאינה נקראת כלי להציל מכוחה רק מכח החבית, - בהגר"א מסיים כאן וכל שאינו מציל באהל המת אינו מציל באהל השרץ, ולכאורה פשיטא דכלי טמא אינו מציל באהל השרץ, שאפי' כלי שטף שאינו מק"ט בתנור אינו מציל, כ"ש כלי טמא, שו"ר ברי"ש שכתב דבתנור אע"פ שנשארת טהורה ג"כ אינה מצלת, כיון שבאהל המת היתה נטמאת, והיינו כמו שכלי שטף אינו מציל אע"פ שנשאר טהור, ועי' בסמוך בדין שני לפסין, ועי' לעיל ס"ח סק"ח בדין כלי שטף שאינו מציל בצ"פ בתוך כ"ח.

שם בתוספתא שני לפסים ושתי קדרות שכפאן זה על זה והעליון כנוס, אע"פ שמרחן בטיט מן הצדדין אין מצילין כו', לעיל בר"ש מ"א הביא תוספתא שמצילין, אלא דהתם מיירי שאין אחד כנוס מחבירו, ופי' ר"ש דכשהעליון כנוס לתוך התחתון והטיט בשפתו של העליון נשאר ריוח בחלק שהתחתון עודף על העליון ושם הטומאה נכנסת לתחתון, וכלי טמא אינו חוצץ, וממילא גם באהל השרץ אינו חוצץ אע"פ שאין הכלי

קשה מ"ט לא קתני לה ברישא, ומאי אע"פ דסיפא, והר"ש שכתב דמיירי במירוח גם ברישא, היינו מפני שגרס וצדדה, ובזה דלא מיירי בצוררין, פשיטא דבעינן מירוח, ובהגר"א על התוספתא פי' ג"כ במירוח בטיט, אבל הרמב"ם שם סתם דבצורן למטה מצילין.

כתב הר"ש דנייר לאו כלי עץ הוא אלא של עשבים ולכן אינו מק"ט, וכ"כ הרמב"ם פ"ב מכלים ה"א דכלי קיבול מן הנייר טמא אע"פ שנייר אינו מק"ט, וכן תנן לקמן פי"ז מט"ו שהעושה כיס מן הנייר טמא, [ועי' מש"כ לקמן סכ"ב סק"ב], וא"כ הדין נותן דחמת מנייר מק"ט, ועי' לעיל פ"ב מ"ה דניירות טהורות ותניא בתוספתא שאם התקינן לתשמיש טמאות, ועמש"כ בזה לעיל ס"א ס"ק י"ז, [שו"ר בתורע"א שם], ועדיין לא נתיישב טעמא דתוספתא שהחמת של נייר טהורה.

וקרוב הדבר שט"ס בתוספתא וברישא ל"ג נייר כלל, וראיה לזה מדקתני ברישא בה ובסיפא בהן, ומצלת ומצילין, וכן וצורה וצורן, מיהו י"ל דאחמת קאי, ועוד מדקתני החמת מעור הדג והנייר, ולא קתני או מנייר, ולשון והנייר לא משמע החמת מהנייר, וגם אין דרך לעשות חמת מנייר דחמת סתמו למים כדכתיב וחמת מים, ונייר אינו מחזיק מים כלל, ואין עושין כלי גדול כ"כ מניר להלבישו על החבית, שו"ר בספר מרן זללה"ה סי"ג סוסק"ט שכתב דלהרמב"ם מיירי בנייר פשוט, ולכאורה ד"ז קתני בסיפא שאינו מציל, (ועי' לקמן סי"ב סק"ד דחלמא ג"כ עשב הוא).

שם עור הדג והנייר שהלביש כו', פר"ש דכיון שאינם כלי אינם ניצולין בצ"פ, וביאור הדברים דברישא החמת מצלת על עצמה בצ"פ, והחבית ככלי שבתוכה, אבל בסיפא שהעור והניר הם פשוטין ואין להם תוך, א"כ לא מהני להו צ"פ, וא"ת נהי דלא הו"ו כלי לעצמן, אבל אכתי יצילו את החבית הסתומה בצ"פ של הניר, דסו"ס החבית עטופה

טמא, ומשמע שאם סתם כולו בטיט דהיינו שמשפת העליון עד שפת התחתון מלא טיט שפיר דמי.

ויש לעי' מאי קמ"ל בזה שכיון שחלק התחתון פתוח לאהל המת הרי הוא נטמא ושוב אינו מציל, ודוחק לומר שהחידוש רק לאהל השרץ, ושמא ס"ד שהמעט הזה לא מיקרי תוך פתוח, וביותר קשה דקתני אע"פ שמרחן בטיט מן הצדדין, והכונה דוקא כשלא מירח כל הצדדין, ופשטות הלשון שמירח בין בשפת העליון ובין בשפת התחתון, ואפ"ה לא מהני, ולפר"ש מיירי במירח רק בשפת העליון הכנוס, ושפת התחתון מגולה, ובדרך כלל ממרחין הטיט בשפת התחתון שהוא המגולה וראוי למרח בו.

ולכאורה הי' נראה דכיון שאין הצ"פ בשפת הכלים, הר"ז ככלי בתוך כלי דלא חשיב כיסוי, וכמו בחמת שהלבישה על החבית דבעינן צ"פ לחמת, וה"נ כיון שקדירה אחת כנוסה בתוך חברתה צריך צ"פ לכלי בפ"ע, ולכן אפי' מירח בטיט את כל הריוח שבין הקדירות, דנמצא שלכל קדרה יש צמיד פתיל בשפתה ג"כ לא מהני, כיון שצריכה הקדרה להיות סגורה בעצמה בלי השניה, [ובפשוטו ה"ה תחתון כנוס, מיהו יתכן שהחילוק אם העליון סותם על הפתח כמגופה ואם התחתון כנוס י"ל דהעליון חשיב כמגופה, ונתעוררתי לזה], ומצינו בתוספתא שם ה"ז שנחלקו ריב"ז ורבנן אם צריך למרח מהשפה דוקא, או שיכול לחברן ע"ג הדפנות, והתם בכפישה שנראית ככיסוי פליגי, ובקדירה שדומה למגופה לכו"ע מהני, וכמש"כ לעיל מהתוספתא ה"ח [ודוחק לומר דקדרה וכפישה שוין ובא לסתום דלא כריב"ז], אבל בשני אלפסין ושתי קדרות י"ל דלכו"ע לא מהני.

מיהו הא דמסיים שכל שאינו מציל באהל המת אינו מציל באהל השרץ, אינו מובן כ"כ, לפ"ז דהא אין הדין פשוט באהל המת

טפי מאהל השרץ, משא"כ לפר"ש דבאהל המת נטמא התחתון, וילפינן מיניה לאהל השרץ אע"פ שלא נטמא.

טז. שם מ"ה חבית שנתקלפה והזפת שלה עומדת וכן קבوتים של מורייס שגפסן עם השפה רי"א אינן מצילין כו', בתוספתא מבואר דר"י ורבנן פליגי אם יש צ"פ מבפנים, והיינו דדין צ"פ אמרה תורה שיש מריחה על כיסוי הכלי מבחוץ, ונמצא שמלבד המריחה הכלי ג"כ סגור ומגין שלא תכנס הטומאה, אבל בצ"פ שמבפנים הרי הטומאה עברה את הכלי הפתוח או הנקוב, ונמצא שרק הצ"פ מגין מפני הטומאה, ובזה ס"ל לר"י דבעינן צ"פ עליו על הכלי, ולא מהני צ"פ לפנים מן הכלי, ולרבנן כל סגירת צ"פ שמתחברת עם הכלי שפיר דמי, גם מבואר בתוספתא דגפסן עם השפה קאי רק אקבوتים של מורייס, וחבית שנתקלפה בבא בפ"ע היא.

ולפ"ז מתפרש חבית שנתקלפה דהיינו שנשבר חלק מן החרס, ונשאר ק הזפת המרוח מבפנים, וקרי ליה נתקלפה מפני שנפרד הזפת מהחרס, אבל באמת נשארה הקליפה ונשבר העיקר, והר"ז כנקב שמירחו בזפת מבפנים, דבהא פליגי ר"י ורבנן, ועראב"ד פכ"ב הי"א דא"כ הול"ל חבית שנשברה והזפת עומדת, ויש ליישב דבאמת לא קתני דוקא בניקבה החבית, ונפ"מ נמי בהניח הכיסוי על הזפת ולא על החרס, דכלל דמתני' חבית שנתקלף הזפת ממנה והזפת קיים בשלימות האם הזפת מציל כשצריך הצלה, ונפ"מ בניקבה או כשהדיק הכיסוי לזפת ולא לחבית, מיהו הלשון שהזפת עומדת משמע טפי שהחבית אינה עומדת.

וכן קבوتים של מורייס שגפסן עם השפה, גם בזה מיירי בדין צ"פ מבפנים, כגון שמילא פי החבית בטיט, אבל הטיט אינו עודף על דפנות החבית, אלא סותם את הפתוח, ואינו

ובאמת בתוספתא קתני ד' אופנים בפלוגתא דר"י ורבנן, ולא קתני הא דקבוחים של מורייס, משום דמיירי בשפתותיהן נראין, ובוזה לכו"ע לא היא סתימה, ובתר הכי קתני פלוגתא דר"י ורבנן ומפרש כיצד, [ועי' גרסת הגר"א בע"א], חבית שניקבה וסתמוה שמרים ר"י אומר אינה מצלת, מבואר בזה כמ"ש הר"ש דמתני' דבסמוך הוא סתמא כרבנן, והו"ל מחלוקת ואח"כ סתם.

עוד תניא בתוספתא דעין של תנור שעשה לה למודים מבפנים ר"א אינה מצלת וחכ"א מצלת, ובוזה יש חידוש טפי מאינך כיון שכל הסתימה מבפנים, דהינו שהחלק הסותם הוא בשטח התנור, ול"ד לזפת שהתוך של החבית נקרא מן הזפת ולפנים, אבל כאן הלימודים [שהם נסרים דבוקים יפה] נמצאים כולם בתוך חלל התנור, ואפ"ה מצילין לרבנן.

עוד תניא בתוספתא כפישה שנתן בה טיט עד חציה והשקיע בה את הכלים ר"י אומר אינה מצלת וחכ"א מצלת, ובפשוטו מיירי הכא בכלי שאינו מק"ט, ומלאהו בטיט עד החצי, דהשתא אינו מק"ט בחציו הפתוח, ושפיר יכולין לסגור רק חצי כלי בצ"פ, וקסברי רבנן שהטיט שנמצא בפנים נחשב ג"כ לצ"פ מבפנים, וזה מחודש יותר מהראשונים, שהכלי חציו מגולה ונקרא צ"פ לחציו השני, ואע"פ שאין בכלי אלא טיט, והכלים משוקעין בתוכו, מ"מ מיקרי היקף צ"פ, [אבל פחות מחצי י"ל דלא מיקרי צ"פ על הכלי, אלא הטיט מתבטל לשולים ולא קרינן ביה צ"פ עליו אפי' לרבנן].

והנה אופן זה לא שנינו במתני', וזה דומה לקבוחים של מורייס שמלא בהן טיט מלא זרת, אלא דקבוחים מקבלין טומאה וכפישה אינה מקבלת טומאה, וניחא שבתוספתא הקדים התנא גונא דקבוחים לומר שבוזה גם רבנן מודו שאינם מצילין, כדי שנדע מ"ט בכפישה מצילין, אבל במתני' קתני גונא

עודף על הדפנות של שפת הכלי, והיינו דקתני שגפסן [כמו שזפתן], דהיינו שדרך הקבוחים לסתמן בגפסים לשמור המורייס, אלא שהטיט עודף על שפת הכלי, וכאן נתן הסתימה בשוה עם השפה, והר"ש העתיק מהתוספתא שגפסן, וזה מיושב יותר דלא מיקרי כלי הסתום בגפסים שגפסו כזפת, כיון שהזפת ממרח כל החבית ושפיר מיקרי שזפתה, אבל הגפסים סותם הפתח לחוד, ולא נופל על החבית שם גפוסה בגלל שיש גפסים בפתחה, ולכן מיושב לגרוס שגפסן עם השפה, ובמע"ש סופ"ג תנן שגפסן על סתימת המגופה, וכאן שסותם בטיט קתני שגפסן, [וניחא נמי דקתני שהטיט שוקע לתוכה ולא קתני שהגפסים שוקע לתוכה], או כגרסת משניות שלפנינו שגפתן בתי"ו שג"ז לשון מגופה כמו מגופת החבית, והנה הקבוחים פיהם צר ושייך לסתמן מבפנים לחוד, אבל כלים גדולים צריכין מגופה שהיא כלי, או גוש טיט ככלי אדמה שנסמך על הדפנות, ונקט דבר שבהוה.

ובתוספתא ה"ו תניא שגפסן עם השפה ושפתותיהן נראין אע"פ שהטיט שוקע לתוכן מלא זרת אינן מצילין שכל מי שאינו מציל באהל המת אינו מציל באהל השרץ, והגר"א הגיה שגפסן בתוכה והוסיף בסיפא שגפסן עם השפה, ור"ל דברישא מיירי שהטיט שוקע מעט יותר משפת הכלי, ונמצא שנשאר מקצת תוכו של הכלי מגולה והוא נטמא באהל המת, ולכן אינו מציל אף באהל השרץ, ואף לגרסא דידן יש לפרש כן, אלא שבמשנתנו דקתני שגפסן עם השפה מיירי שאין שפתותיהן נראין, ובתוספתא מיירי שניכר שפת הכלי לעצמו, וזהו כמו שהטיט שוקע לתוכה לגירסת הגר"א, ואע"פ שהטיט עבה שיעור זרת שהוא חצי אמה, וס"ד שנתבטל דין תוך משפת הכלי, וקמ"ל דאפ"ה מיקרי שפת הכלי הניכר לעצמו, כפתח הכלי, והוא נטמא באהל, ושוב אינו מציל, ואפי' באהל השרץ אע"פ שלא נטמא.

שם בתוספתא משפך [אפי' טהור] אינו מציל דברי ר"מ וחכ"א מציל בכיסוי, הא דאינו מציל כדרכו, היינו משום דלא חשיב תוך, ואין מציל אלא כלי שיש לו תוך, ואפי' של רוכלין אין קבלתו חשובה כ"כ, ואפשר שטומאתו מדרבנן, עמש"כ בזה לעיל פ"ב מ"ד.

והא דס"ל לר"מ שאף בתורת כיסוי אינו מציל צ"ב, מ"ש מנסר וכל כיסוי שא"צ תוך, ואפשר דכיון שהוא כלי לעצמו אינו נטפל ליחשב כיסוי, אא"כ הצ"פ מועיל גם לו, וכיון שאינו ראוי לצ"פ אינו מציל את החבית, ול"ד למגופה שאינה עשויה לשימוש תוכה כלל.

יח. **שם מ"ו** חבית שנקבה וסתמוה שמרים הצילוה, אע"פ שלא סתמה בידים, וסתמת שמרים עראי היא, מ"מ מהני בצ"פ, דכל סתימת צ"פ עראי היא, שהרי הוא סותם את פתח הכלי, ועתיד לפותחו להוציא מה שבתוכו.

וכתב הר"ש דסתמה כרבנן ודלא כר"י, וכ"מ בתוספתא, מיהו עיקר הדין איצטריך לאשמועינן אף לר"י באופן שיצאו שמרים גם לצד השני של החבית, שהרי חידוש המשנה גם ששמרים חשיבי סתימה אע"פ שהם עראי ונעשית מאליה, וזה איצטריך לאשמועינן גם לר"י.

שם פקקה בזמורה עד שימרח מן הצדדין, פי' אע"פ שהזמורה סתימה מעלייתא היא, אבל אכתי בין הזמורה לחבית צריך מירוח צמוד, ובפשוטו א"צ שתבלוט הזמורה כלום, וש"מ שכל צ"פ שבנקב אע"פ שאינו מרוח עליו מציל, מיהו לר"י דאין צ"פ מבפנים, לכאורה צריך דוקא מבחוץ שיעדיף על הפתח, ולא סגי בטיט בעובי הדופן, וכמבואר בתוספתא דשמרים אין מצילין לר"י, וכן בגפסן עם השפה.

דקבותים בפלוגתא דר"י ורבנן, ובאופן שאין שפתותיהן נראין, שו"ר בספר מרן זללה"ה סי"ג סק"ז שכתב שגם בכלי אבנים אינו מציל כשחציו מגולה, ולמד זה מכ"ח ומהא דכלי שטף אינו מציל באהל השרץ, ולמש"כ ג"ז בכלל פלוגתא דר"י ורבנן, ולרבנן מציל בכלי אבנים אע"פ שחציו פתוח לאהל המת.

יז. **עוד שם** בתוספתא גבי כפישה כפאה על פי החבית ומירח דופנותיה עם דפנות החבית מצלת על מה שבחבית ועל מה שבינה לבין החבית, ריבר"י אומר [אף] על מה שבחבית אינה מצלת עד שימרח עם השפה, והנה מגופה מבואר לעיל פ"ט מ"א ובתוספתא שם שאינה מצלת על מה שבצדדין, רק על מה שכנגד פי החבית, דכיון שאינה כלי הראוי להציל בצ"פ אינה מצלת אלא בכח מגופה, ולכן הצדדין שאינם כנגד פיה אינם ניצולין, אבל בכפישה שהיא ג"כ כלי הרי המירוח מועיל גם לכפישה, ולכן מצילין שתייהם יחד על הכל, וריבר"י מצריך שיהא המירוח בשפת החבית דוקא, ואינה מצלת כלל, אע"פ שמרוח בשפתי הכפישה.

וכבר כתבנו לעיל ס"ק ט"ו דבקדרה תניא בתוספתא שאע"פ שמירחה עם דפנות החבית מצלת, [ואמנם כאן גרסין דופנותיה עם דפנות החבית, אבל בר"ש ובהגר"א הגירסא שפתותיה], ובשתי קדרות תניא שאם העליון כנוס אינם מצילין, [אלא שהר"ש פירש שם שלא מירח בשפתי התחתון כלל], וצדדנו לחלק בין קדרה שנראית ככיסוי לחבית, לבין שתי קדרות דכיון ששתיהן חשובות, בעינן שהמירוח יהא בשפתי שתיהן, לאפוקי אם אחת נכנסת בשניה, הר"ז ככלי בתוך כלי ולא כמגופה, וצ"ע בזה עי"ש, ונחלקו ריבר"י ורבנן בכפישה דמיא לשני כלים כשני אלפסין ושתי קדרות, ולפר"ש קשה שהרי כפישה אינה מק"ט, וא"כ מה מגרע כששפתותיה נראין, עי' לעיל סוס"ק ט"ז בזה.

גדול צריך לסותמו, וכשמשאר ממנו מעט הר"ז כנשאר משהו פתוח דמי, או"ד כיון דמעיקרא שיעור זה לא חשיב פתח, השתא נמי כסתום דמי, ובפתח גמור הרי הבאנו מספרי זוטא דבאמת צריך לסתום כולו, והנדון כאן בנקב של קלקול שנעשה בחבית, האם כשמשאר מעט ממנו הו"ל כפתח הנעשה בידי אדם ששיעורו בכל שהוא, כיון שכבר חל שם פתח על מקום זה.

ומייתנין בגמ' מזמורה שמיעטה את הנקב, ואינה מצלת עד שימרח, ודחי דדילמא טעמא דמתני' מפני שהזמורה אינה מתקיימת בלא מריחה, ולפ"ז לצד דסגי במיעט חצי הנקב, ה"נ אם יחזק את הזמורה ביתד ומסמר שלא תשטט, הר"ז ג"כ מצלת אע"פ שלא מירחה מן הצדדין, וכן סגי במירחה מג' רוחותיה דג"כ סגי בהכי שלא תשטט, והדברים מחודשים דודאי פשטא דמתני' דבעינן מריחה דוקא למהוי צמיד, ועוד דבשתי זמורות מבואר בהדיא דלא סגי במירוח שמן הצדדין עד שימרח גם באמצע, ואע"פ שכל זמורה מרוחה מג' רוחותיה.

ואפשר דכונת הגמ' דלצד זה דסגי באגף חציה קמ"ל מתני' דהידוק זמורה לחברתה אינו כהדוק סינין ושוגמין, ובמקום שצריך הידוק לקיום הסתימה בעינן מריחה דוקא, מיהו אם יש קיום לסתימה ע"י מירוח שמג' רוחות וכיו"ב סגי בזה, דהתנא נחית לבאר אופן הסתימה שיש לו קיום, ואיכא גוויי שיש לו קיום בפחות מזה.

ונראה דדוקא אגף חציה קמיביעא ליה, דהיינו סתימה עראית מלשון הגפת דלתות ומגופה, אבל אם סתם הנקב בחרס גמור, דהיינו שסתמו בטיט וצירפו בכבשן, פשיטא ליה דמציל, דכיון שנקב זה אינו מגרע בשימוש הכלי כלום, הר"ז כסתום.

עוד בענין הגמ' ב"ק ק"ה א' יעוי' בספר מרן זללה"ה בסי"ג סק"ד דבסתם הנקב

שם ובין זמורה לחברתה, קמ"ל דאע"פ שהזמורה רכה ומתהדקת יפה לחברתה, עדיין צריך מריחת צמיד, וזה לא שמענו מזמורה אחת דרישא, דהתם הזמורה הרכה אינה מתהדקת יפה בחבית הקשה, אבל זמורה ע"ג זמורה ס"ד דא"צ מירוח, נע"י שבת ג"ז א' דרך ע"ג קשה לא מיהדק כ"כ, ורך ע"ג רך מיהדק טפין, קמ"ל.

בב"ק ק"ה א' בעי רבא אגף חציה מהו, וגרסת הראשונים אגף חציה והניח חציה מהו, ובתו' שבת צ"ו א' ובראשונים שם פ' אגף חציה בידים בטיט וחציה בשמרים, והדברים צ"ת דפשיטא דמהני כל סוגי סתימות המתקיימות, כמו שסותם בזמורה ובמירוח, ואם החשש שמא לא יתחברו יפה אין זה ענין לבעיות דרבא, וגם קשה מאי מייתי ראי' מזמורה דלא מהני בלא מירוח, אדרבה מהתם חזינן דזמורה ומירוח מן הצדדין של הזמורה מצטרפין, אע"פ שהם שני סוגי סתימה, וגם אין רמז בגמ' לשני עניני סתימה דנימא שפתח סתימת השמרים וסתמו בטיט.

ופשטות הגמ' כפרש"י שהניח חצי הנקב פתוח, דנקב אין כאן וסתימה גמורה אין כאן, שאם מעיקרא הי' סתום כולם בשמרים או בטיט, ואח"כ נפתח חצי הנקב מהשמרים או מהטיט הרי הוא מציל, ומיבעיא ליה בהניחו מעיקרא כך מאי, ולכאורה הדין מבואר בספרי זוטא שבר"ש פ"ט מ"ח הי' טח בתנור ושייר הר"ז בכל שהוא, ובזמן שפרע מעצמו שיעורו בפו"ט, ויש לחלק דשאני התם שזהו פתחו של תנור, וכ"ז שלא סתמו הו"ל פתח שנעשה ביד"א ששיעורו בכל שהוא, והכא מיבעיא ליה בנקב שנעשה שלא לרצונו, אלא שהוא גדול והו"ל כפתח, ובזה י"ל דסגי בסתם חציו, ובזה ניחא מתני' דכדור ופקעת ונייר ועור דהתם בפתח החבית מיירי.

והדמיון לאידך בעיי דרבא, מיושב לפ"ז, שהנדון מי אמרינן כיון שנעשה נקב

זל"ז, וה"ה אם תקועין יחד במסמר, והחידוש אפי' סינין, [וכ"כ בערוך ערך דסינין פי' כמעשה המשכן כו'], וכ"כ הרמב"ן פ' תרומה כ"ו י"ז בשם ברייתא דמלאכת המשכן בביאור משולבות שנאמר על הקרשים שני הסנין יוצאין מן הקרשים שנים לכל אחד ואחד שמשקיע את הזכר בתוך הנקבה, ופי' סנין כעין שעושין בארגזים להדק ולחבר הדפין זה בזה כמין יתדות של עץ כמו ששנינו במשנה כלים עשאן בסנין או בשוגמין ואומר בתלמוד קנין וסנין ב"מ קי"ז א' ע"כ ברמב"ן שם, ומפרש שבכל קרש יש בליטה אחת ונקב אחד ונכנסין זו בזו.

ושוגמין פי' הרמב"ם שעטף הנסרים בשעם יחד, וזה ג"כ חיבור גמור, ואפשר כונתו שמוחת כעין גמי לחזק הנסרים יחד, והגמי סובב ומחברן, וכע"ז בערוך, והר"ש פי' שנתן קליפין הרכין ביניהם שזה מדבקם כעין מריחה, וכע"ז פירש בסינין, ונראה דמתני' קמ"ל שהחיבור הרגיל שעושין בנסרים להצמידן זל"ז מהני גם לענין צ"פ, דהו"ל כגוף אחד, וכמו כלי שעשוי מנסרים נסרים כמו כוורת שבת ע"ד ב', אבל אם השוגמין מתמרחין א"כ אין בזה חידוש, ועי' לקמן סוף פכ"ב הנסרים שבמרחץ ששיגמן ר"ע מטמא, ומשמע דמפני שחיברן יפה ס"ל שעשוין גם לשיבה וחכמים מטהרין כו' ע"ש.

שם א"צ למרח מן האמצע, דנסר לנסר נצמד יפה, אבל לא מהני סינון לצדדין, שאין הנסר מתחבר עם דופני הכלי ע"י סינין או שוגמין.

משה"ק הר"ש מתוספתא דאהלות צ"ב, דהתם לא מיירי בצ"פ, וגם העין אינה כלי.

כ. **שם מ"ז תנור ישן בתוך החדש** וסרידה ע"פ הישן כו', יעוי' ברמב"ם

ור"ש, והנה תנור חדש דינו כאהל, שלא נתחדש דין תנור בלא היסק, ואינו ככלי אדמה כיון שהוא מחובר, אבל תנור ישן אינו נעשה

בזמורה אף אם מתקיימת הרי אין כאן צמיד, מיהו הוסיף להסתפק מלשון הגמ' דמשמע דאי הוה קאי הוה סגי בלא מירוח, ובוזה אפשר לומר שדיוק הגמ' ממירוח שבין שתי הזמורות, וכ"מ בר"ש ובתו' שבת צ"ו א', אבל לשון הגמ' משמע דמעיקר המירוח דייקנן, ובעיקר דין צמיד יש להסתפק האם בלא צמיד הר"ז כפתוח משהו, או דבלא צמיד הו"ל כפתוח כולו, דכיון שהנדון בסתימה עראית, אם אינו מדבקה הר"ז כדלת ולא כסתימה, ולפ"ז אם יחבר הסתימה במסמר ג"כ מהני, וזה ודאי מבואר שצריך להקיף בצ"פ סביב ואפי' משהו מעכב, וש"מ דבלא זה חשיב כפתוח, ולפ"ז חילקנו בין נקב שבדופן לבין פתח החבית, ובנפתח נקב במגופה איכא ופנים שמצלת, כמתני' דסופ"ט, ובמחולחלת שנתקלקל הצמיד פליגי ר"י ורבנן, אבל בנקב מספק"ל ליה לרבא אם סגי בסתימת חציו, כיון דלאו פתח הוא אלא קלקול, דלרצון שיעורו בכל שהוא, ולכן העמיד רבא דבריו על חבית שניקבה, ולא ברישא כפתח החבית, ולפ"ז זמורה שמתקיימת ע"י מסמר אפשר שמצלת בלא מירוח כלל, אם לא נחדש דבלא מירוח לא חשיבא סתימה אלא פתח, אף בנקב, וסתמות הגמ' דמכל ענין המירוח בזמורה דייקנן, ולא רק מבין זמורה לחברתה.

יט. **שם** במשנה נסר שהוא נתון ע"פ התנור כו', לכאורה החידוש דאע"פ שהנסר גדול ואינו נראה ככיסויו של תנור, אפ"ה מהני מירוח מן הצדדין סמוך לפי התנור, או בשפת הנסר.

שם היו שנים עד שימרח מן הצדדין ובין נסר לחבירו, קמ"ל דלא מהני הידוק הצדדין בטיט, לחזק החיבור שביניהם שיחשב כסתום.

שם עשאן בסינין, פי' הרמב"ם וכ"נ בפ"י רה"ג שיש חתיכת עץ כעין מסמר שקועה בנקב שבזה ושבזה וע"ז מתהדקין הנסרים

השרץ בתחתונה אין כלי חרס מטמא כלים, ונלחומרא כלי הוא ומק"ט עד שינקב כזית כדתנן פ"ג מ"ב, ועי"ש בתוספתא דלפס עשויה לכך ולכך, אבל אוכלין ומשקין שבהן בדין הוא שיטמאו דכיון שאינם חוצצין הרי הם נטמאין מן התחתונה, והמשקין יטמאו גם את הלפסין, ועי' בסמוך בדברי הגר"א בא"ר בזה.

שם השרץ בעליונה והתחתונה עורפת הרי"ז כבתוכה של התחתונה, דלא מיקרי תוך תוכו אלא כשהכלי שהשרץ בתוכו פיו חוץ לכלי התחתון, ומיירי בכלים שלמים.

שם כל שיש בה משקה טופח טמאה, דלגבי המשקין הכל בתוך התחתונה כיון שהיא עורפת, ומטמאין את האמצעית, וכתב בא"ר דבנקובין בכונס משקין, אין הכלים נטמאין עי' המשקין, כיון שאם הכלים מק"ט הרי"ז בדין תוך תוכו, והטעם שהמשקין נטמאין הוא מפני שהכלים נקובים ואינם בדין כלים ולכן אינם חוצצין, וא"כ ממ"נ אם מק"ט הרי המשקין טהורין, ואם אינם מק"ט הרי הם טהורין, וניחא בזה דקמ"ל תנא שרק בסיפא ביש בהם משקה טופח טמאין, וממ"נ י"ל שהחמירו גם במקום ממ"נ, כיון דסו"ס המשקין מטמאין כלים, וצריך לחדש שמטמאין כלי אחר חוץ מכלי זה, ולא מצינו שתיקנו כאן תרתי דסתרי כמו שתיקנו בהצלת צ"פ וכלים שבעליה בגזירת ב"ש לעיל פ"ט ובאהלות פ"ה.

וי"ש סברא איפכא דלא מיבעיא בנקובין שהמשקין נמצאין בתחתונה, אלא אפי' בתחתונה עורפת, שלגבי האמצעית השרץ נמצא בתוך תוכה, והרי"ז אומר מטמאין לא טמאוי, שהשרץ שטימא את התחתונה אין בכחו לטמא את האמצעית ואת המשקין שבתוכה, ואפ"ה התחתונה נטמאת מן השרץ ומטמאה את המשקין שבאמצעית ואת האמצעית, ואפי' יש שני כלים באמצע,

אהל, דכלים לא נעשים אהלים לטהר כדתנן אהלות פ"ו מ"א, ולכן אם הסרידה נסמכת על הישן אינה מצלת מדין אהל, ואם נסמכת על החדש מצלת, מדין אהל וא"צ צ"פ, והא דקתני וסרידה ע"פ הישן היינו אף על הישן, אבל מיירי גם שהסרידה ע"פ החדש, אלא שאם ינטל הישן תשקע הסרידה ותפול לתוך התנור, והר"ש כתב דגרסינן וסרידה ע"פ החדש וכ"ה ברמב"ם, אבל לפ"ז לא נתפרש למה תפול הסרידה כשינטל הישן, ולכן הוצרך התנא לבאר שהסרידה אף על פי הישן.

שם חדש בתוך הישן כו', בכה"ג אם יטול את הישן תפול הסרידה ותשאר ע"פ החדש, ולכן לא חשיב עיקר האהל מכת הכלי, וכיון דליכא פו"ט אין טומאה נכנסת לתוכו, ובהגהת הטור שברא"ש הקשה דסו"ס עכשיו נסמכת על הישן, וי"ל דמ"מ אינה נכנסת בפחות מטפח לתוך החדש, נעי' אהלות פי"א מ"ח וכפישה נתונה עליו שאם תנטל כו' עי"ש, ואפשר שאם הישן גבוה יותר מטפח מהחדש, אע"פ שיש מחיצות שממעטות הריוח מטפח לא מהני, ורק מפני שהסרידה קרובה לחדש בפחות מטפח, הרי"ז כמונחת על החדש ג"כ, ודוקא כשיש רק אויר בין הסרידה לחדש, ולא במפסיק כלי אפי' פחות מטפח, נויש לעי' היתה מחט דבוקה לסרידה האם ניצולת עם התנור, דלשון המשנה כל שבחדש טהור, אבל אם טומאה נכנסת בין הסרידה לחדש, איך יהא מה שבחדש טהור, ויעוי' בספר מרן זללה"ה סי"ג סק"י מ"ש בזה, וצ"ע בסוגיות דאהלות בזה.

כא. **שם** מ"ח לפסין זו בתוך זו ושפתותיהן שוות כו', הא דכולן טהורות ברישא היינו אף אוכלין ומשקין שבתוכן דהו"ל תוך תוכו, ואם היו נקובין בכונס משקה, שוב אינם מצילין משום תוך תוכו, כדתנן פ"ח מ"ב מטילין אותו לחומרו כונס משקה, השרץ בעליונה כולן טמאות דכיון שאינם חוצצין הרי השרץ כבתוך כולן, אבל

ובשניה משקה טופח ובשלישית אין משקה טופח והשרץ ברביעית, מ"מ השניה טמאה, וזהו לשון כל שיש בה, ואם הנדון רק על האמצעית, הול"ל ואם יש באמצעית משקה טופח כולן טמאות.

וגרסת הספרים העליונה והתחתונה עודפת לא מהני מידי, דאין לפרש בין שהעליונה עודפת מכולם, דאז באמת המשקין שבכולן טהורין, אם לא שנטמאו באחורי העליון, ולא משמע לאוקומה דוקא בנגעו בכלי, דחידוש המשנה שמפני החיצונה הם נטמאין, ולא מיתוקמא במגע דוקא, ועוד דזה פשיטא שאף בכולן שוין הדין כן, שאם נגעו משקין בכלי טמא נטמאו, והר"ש והרע"ב גרסו כן, והקשה הר"ש מ"ט שנה ד"ז בגונא דהעליונה

והתחתונה עודפת והר"מ למיתנייה בגונא דהשרץ בעליונה והתחתונה עודפת דקאי בד"ז, ולפנינו בר"ש הנדמ"ח חסר ההמשך, וברע"ב הושלמו הדברים, אבל לא נתפרש מה המיוחד באופן שהעליונה והתחתונה עודפת.

ולכן נראה לקיים גירסא דידן, והנה הקושיא היא רק למה לא סתם דכל שהתחתונה עודפת כל שיש בה משקה טופח טמאה, ובזה אמרנו שיש חידוש יותר בשרץ בעליונה, ולסתום וכל שיש בה כו', לא ניחא ליה למיסתם, דיש לחוש שיפרשו שזה כלל לכל האופנים הנ"ל, ולא רק בתחתונה עודפת, ובנקובים בכונס משקה הדבר פשוט שאוכלין ומשקין טמאין ורק הכלים טהורין, (אם אין בהם משקין).

סימן יא

בגזירת טומאה ישנה

א. שבת ט"ז ב' לא נצרכה אלא לטומאה ישנה דאר"י א"ר מעשה בשלציון המלכה כו', נראה דמשום אותו מעשה גזר שמעון בן שטח שיחזרו לטומאתן הישנה, דבאותו מעשה נטמאו כליה קודם המשתה, ולא היתה יכולה להמתין שבעת ימים, ושברה הכלים ע"י נקב וכיו"ב ונתנתן לצורף וריתכן, דהיינו שסתם הנקב בהתכת כסף או זהב לתוכו, ונתפרסם הענין, ומזה נתעורר שיש לגזור שיחזרו לטומאתן ישנה, משום גדר מי חטאת שהרבה פעמים עצה זו קלה מהזאת מי חטאת וגם עיכוב הזמן, וחכמים שאמרו היינו שמעון בן שטח ובית דינו, - ריתוך פירוש הדביק בהתכת המתכת, כ"כ בערוך שכאן הכונה כמו התיכן, וכן בע"ז נ"ב א' ריתך כלי לע"ז, ויש לפרש כן גם לקמן נ"ב ב' שחיבר החבל או הטבעת לשיר והו"ל כלי אחד ואין חציצה מעכבת שם.

שם מ"ט [בר"ח הגרסא אמר עולא] משום גדר מי חטאת נגעו בה, פרש"י שלא ישתמשו במי חטאת, וכ"מ בירושלמי תרומות פ"א ה"ד דלשון גדר מי חטאת פירושו שיפסיקו להשתמש בזה, [וכן השווה שם בבהגר"א שתי הגזירות], ועי' לשון פי' ר"ח דאתי לאקולי במי נדה, והיינו שמלבד ההמתנה שבעה ימים גם יש טורח מרובה בהזאת ג' וז' להתאים עצמו לזה מכמה בחינות, ונוח יותר לנקבו ולצרפו.

והא דגזרו רק על כלי מתכות בפשוטו הטעם מפני שרק כלי מתכות ראויין להחזירן לתיקונם הראשון ע"י התכה או ריתוך, ושאר כלים שנשברו א"א להחזירם לקדמותן, ומעשה שהי' בכלי מתכות היה, וכ"נ בגמ' לעיל א'

דמה"ט הי' מקום לגזור בזכוכית דדמו למתכות שיש להם תקנה לאחר שבירתן, וכ"כ הר"ש בכלים פ"ב מ"א דבזה ניחא גם לשאר טומאות שגזרו רק בכלי מתכות, אבל הדין חרב כחלל בפשוטו הוא בכל הכלים כמשנ"ת באהלות סי"ג סק"ג, ובלא"ה בכל הכלים איכא טומאת שבעה בנוגעין במת, וגם נתבאר שם סק"א שהנוגע בחרב כחלל א"צ הזאה אע"פ שהוא אב הטומאה, כ"ה לתלמודן ולהירושלמי טעון גם הזאה, (ובביאור כונת הר"ש בחרב כחלל עמ"ש אאמו"ר זללה"ה שם).

שם אמר אביי גזירה שמא לא יקבנו בכדי טהרתו, מדלא קאמר אלא אמר אביי משמע שטעם הראשון קיים, אלא שיש טעם נוסף לטמאות גם בשאר טומאות, ואפשר שרק אגב גזירה דטומאת הנפש גזרו באלו, ששם הגזירה קרובה ומצויה גם לאלו שאינם טועין בדין, שהרי מן הדין טהורין ועלולין להזניח טהרת מי חטאת, וכשדנו איך לקבוע בשאר טומאות, אמרו שיש מקום להשוותם כיון שיש לחוש שלא יקבנו בכדי טהרתו.

שם רבא אמר גזירה שמא יאמרו טבילה בת יומא עולה לה, ואביי לא חייש לזה, לפי שהריתוך נמשך בדרך כלל עד הערב שמש, וגם אין הטעות קרובה לפי שהריוח מועט, ורבא לא חייש לדאביי לפי שבדרך כלל כל נקב מפסידו ומטהרו, ועי' חולין קכ"ג א' שהוזכרה סברא דרבא, אלא דהתם בבגד מתקנו בקל.

שם מאי ביניהו א"ב דרצפינהו מרצף, אין הכרח שיהא חילוק ביניהם, אלא דקושטא קאמר דאיכא ביניהו נפ"מ לדינא, [ואפשר דרבא מודה לדאביי, אלא שמוסיף

דלא מהני רצפינהו, ועי' לקמן סק"ד בזה], וענין רצפינהו מרצף פרש"י שמייעך הכלי והדקו כמו שפוד שנרצף במס' ביצה שנתעקם ונפסד, והביא רש"י שני פירושים אם לאביי טהורין דלא חיישינן שמא לא יקבנו כשיעור, או דלרבא טהורין דניכר שהוא כלי חדש, ולא יבאו לומר דסגי בטבילה בלא הערב שמש, ור"ח פ"י כפ"י בתרא, והרמב"ם פ"י כפ"י קמא, ולדבריו לדינא בכל ענין חזרו לטומאתן, והריטב"א הסכים לפ"י בתרא, דכיון דחיישינן שלא יטהרנו כדין, לא מהני מה שעכשיו טיהרו כדין ברציפה, שמא פעם אחרת יטהרנו בנקיבה פחות מכשיעור, ור"ח לשיטתו שפ"י בדרכא שיבואו להשוות טהרת טבילה לטהרת שבירה לענין שא"צ הע"ש, וכיון שנרצף הכלי יבינו דלא דמי לטבילה, מיהו פשטות הדברים כפרש"י שענין הע"ש עלול להשתכח כיון שאין בו מעשה המטהר, וכשרואים שמשתמשין בו ביום ישכחו ענין הע"ש, אבל אין טעם להשוות הטהרות זו לזו, ויש לפרש בפ"י ר"ח כמש"כ בפרש"י, והרמב"ם פ"י כפ"י ר"ח ופסק כל"ק דרש"י.

ולכאורה נראה כפ"י קמא דדוקא בנקב חייש אביי שלא ינקבנו כשיעור דחס עליה, אבל במיעוץ הכלי סתמא ממעכו כראוי, ואין הפסד גדול יותר ע"י מיעוץ מרובה טפי ממיעוץ מועט, וגם סתמא אין מקום לטעות בזה למעכו פחות מכדי טהרתו, אבל גזירה דרבא שייכא בכל ענין, כיון דסו"ס חזר להשתמש בכלי קודם הערב שמש אתי למימר דסגי בטבילה לחוד, ולא נחית לדקדק באיזה אופן נטהר הכלי וחזר להכשרו, וכמ"ק בחולין קכ"ג א', עי"ש, (ועי' לקמן סק"ד ראייה לזה).

וראייה לזה מהא דמוקמינן זבחים צ"ה א' הא דפוחתו לכלי נחשת דרצפינהו מירצף, ובפשוטו הכונה דפוחתו דתנן במתני' היינו ע"י שממעכו, וחזרו ומיישרו ומכניסו ומורקו ושוטפו, וכיון שבקל עושין כן וא"צ אומן

צורף לתקנו, ממילא מוכן דבמתני' חזרו ועושהו כלי, ומשו"ה לא אמרינן דהדר ורציף ליה, כיון שכך מפרשים בגמ' ענין פוחתו דמתני', וממילא מתפרש דלא מיקרי כלי חדש עי"ז, אבל ברידוד סתמא אין הנקב נסתם, וצריך צורף להתיכו לתוכו מתכת ולרתכו, וגם אפשר דחשיב כלי חדש עי"ז, ומשם למדנו דלרבא אין לטהר בדרכייה מירצף, דהא חזינן שנקרא הכלי הקודם לענין מריקה ושטיפה, ומה שפ"י תו' שם דלשון רצפינהו מירצף דהתם לא דמי לדשמעתין דחוק טובא לפרש אותו לשון בשני ענינים, וגם ידוע הלשון משפוד שנרצף, וממאכולת רצופה, אלא ודאי לרבא בכל ענין טמא.

ויש לתמוה למ"ד דרצפינהו מירצף טהור, א"כ כ"ש בהתיך כל הכלי דטהור, ובהדיא תנן פ"א מ"ד דברזל טמא שבללו עם ברזל טהור אם רוב מן הטמא טמא, ולא משכח"ל בלילת ברזל אלא ע"י התכת כולו, וכ"מ במ"ג דהעושה כלים מגרוטאות ומסמרות טמאין, אע"פ שע"כ מתוך כולן, וגם בלא ראי' סתמות הדברים דכל שבירה בכלל ולא רק נקיבה.

וכבר תירץ אאמו"ר זללה"ה בזה בכלים ס"ד סק"ב דמתני' דוקא בטומאת הנפש שבזה מודה אביי דגזרינן אף בהתיכן, דדוקא לטעמא דשמא לא ינקבנו מהני התכה, אבל לגדר מי חטאת לא מהני התכה, דסו"ס יש לחוש שיתבטלו מי חטאת, וכ"כ מן זללה"ה בסי"ד סק"ד, וניחא בזה לאביי שסתמו דאין שבירה מטהרתן לענין כלים חדשים, כיון שבט"מ הדין כן, (ועי"ש בדברי הגרע"א ז"ל אם למסקנא קאי טעמא דגדר מי חטאת, ולעיל כתבנו מדלא קאמר אביי אלא, ולגרסת ר"ח מימרא דעולא היא, ועוד דכלי שחסר הזאה ג' וז' לא יבאו לטעות דסגי בטבילה כשבירה, וע"כ דלרבא יש גזירה דגדר מי חטאת).

ב. פ"א מ"ג העושה כלים מן העשת כו', כבר נתבאר לעיל דכלי מתכת שהתיכו כולו וחזר ועשאו כלי חזר לטומאתו, [ונראה שאין שום אופן שאפשר לטהרו ולהחזירו מיד, אפי' יעשה ממנו צורות אחרות וכיו"ב, שכולה חדא גזירה היא שלא יוכלו לחזור לכלים טהורים בשום ענין], וע"כ שהנדון בעשת וחררה דלא חיישינן שבאו מכלים, וכ"מ בסיפא דפליגי ב"ש וב"ה בסתם מסמרים אם חיישינן שבאו מכלים, וש"מ דבהכי מיירי מתני'.

ובעשת וחררה שהם גוש של מתכת, קמ"ל דלא חיישינן שהחזיר כלי גמור לגוש מתכת שנראה כך מברייטו, ואע"פ שאפשר להחזירו ולעשותו עשת לא חיישינן לזה וטהור, ועי' א"ר בביאור עשת וחררה.

ובסובב של גלגל וטסין וצפויין שנינו פ"ד מ"ה שהם מהטהורין שבעגלה, וקמ"ל דלא חיישינן שמא מעיקרא נעשו משברי כלים טמאין, אבל אם ידעינן בודאי שנעשו מכלים טמאין, אין לנו מקור לטהרם בגלל שנעשו כלים שאינם מק"ט, שהרי בעשה מקערה אילפס או מיחם ודאי חזר לטומאתו הישנה, ומנלן לחלק בין כלי המק"ט כעת או לא, סו"ס כיון שמקורו בכלי טמא לא מהני להחליפו בכלי אחר באמצע, ואטו אם לאחר שהתיכו יעשה לו צורה אחרת ממעיקרא יטהר, א"כ חזרנו לגדר מי חטאת שנצריך את הצורך לשנות צורתו, ולהחזירו לצורה הראשונה.

וכני כלים ואוגני כלים ואוגני כלים, [פי' רה"ג והר"ש בשם הערוך שאוגנין הם כאזנים אלא שאינם מגוף הכלי, ולא זו אף זו קתני, וכן אם האוגן תלוש כמו כני כלים, כ"ש דלא זו אף זו קתני, ועי' תוספתא מקואות פ"ז ה"ה מבואר שאוגן מחובר לכלי, אבל אפשר שמחובר ע"י הידוק, ולא ע"י ריתוך המתכת עצמה, ולכן חשיבא טפי כדבר בפ"ע, ושם משמע שהאוגן הוא שפת הכלי הבולט

אבל הדבר סתום במתני' דקתני רישא דלרבנן בכל הטומאות חוזרין לטומאתן הישנה, והדר קתני סתמא בסיפא שאף בהתיכן טמאות, ואנן מוקמינן לה בטומאת נפש בלבד, והרי אין רמז במתני' שיש חילוק ביניהם אליבא דרבנן, ואפשר דכיון דכל כלים הנמצאים החמירו להצריכם הזאה ג' וד', ערמב"ם פ"ח מאה"ט ה"ז, לכן סתמא מיירי בטומאת מת, ואפשר שאפי' יודע שנטמאו בשרץ, כידן דסתמא מניחן בלא שמירה חיישינן נמי לטומאת מת, ולפי' האמת דמתני' מיירי בטומאת מת.

ויש מקום לומר דאף לרבא כלי שהתיכו אינו חוזר לשאר טומאות, שלא גזרו בשאר טומאות רק בחזר ועשאו כלים כמו שהיו, כגון שניקבו או שרצפן, דבזה שייך לומר שמא יאמרו טבילה בת יומא עולה לו, אבל בכלי אחר ליכא למיחש להכי, וכדעת רש"י בפ" בתרא, וניחא בזה שלא חידש אביי חילוק זה, דרבא נמי מודה בזה, ופליגי רק ברצפינהו שניכר הכלי הראשון, ולהכי לא קאמר דפליגי בהתיכו שזה יותר פשוט, אבל בגדר מי חטאת אין מקום להקל בהתיכן, מיהו הרמב"ם בפ"ב מכלים ה"א ב' כתב בכל הטומאות שגם בהתיכו חזר לטומאה ישנה, וכפי' קמא דרש"י דרבא מחמיר טפי.

ובפתמות הדברים צ"ל דלכו"ע עיקר הגזירה משום גדר מי חטאת, ולא היו גוזרים משום דאביי ורבא לחוד, ורק לבתר שגזרו בטומאת מת הוסיפו לגזור בשאר טומאות, וממילא מובן דכשאר מקום לגזור כגון שהתיכן לא גזרו, דגזירה דמי חטאת תקנה דרבנן היא, בלא חשש טומאה בכלי זה, וגזירה דשאר טומאות היא ככל גזירה דרבנן, מיהו גם לרבא דמי קצת לגזירה דטומאת מת.

שוב נתבאר לקמן סק"ד דבמתני' פ"ד מ"ז יש מקום דבהתיכו לא חיישינן שלא יקבנו כדי טהרתו.

הני נמי סתמן מן הכלי בשעת עשייתו, שיש בו בליטות וחידודין ועקמימויות, ולא חיישינן ששפשף וגירד כלי ישן, שכבר הוחלק בעשייתו, וכן לא חיישינן שזה גירוד מכלי חדש שעשאו מגרוטאות דרוב כלים מברזל חדש, וקצוצות הם חלקים ארוכין יותר, ופליגי אם יש לחוש שחתך כלי ישן, שאין דרך לחתכו אלא להתיכו, ועי' א"ר, ויתכן דאפי' אם הכלי הי' מק"ט קודם הסרת החידודין, באופן שלא נקרא גולמי כלי מתכת, מ"מ כיון שסופו לשפשף, לא חל עליהם גזירת טומאה ישנה.

שם מן הגרוטים, קמ"ל אע"פ שהחלידו ונשתקע שם כלי מהם, אפי' לא בטלה מהם דין טומאה ישנה.

שם ומן המסמרות, אפשר שדרך לעשות מסמרים מברזל חדש דאלים טפי, או דלא חיישינן שנעשו מברזל ישן, דרוב כלי ברזל מן החדש, ובנעשו מכלים אע"פ שאין ידוע שהיו טמאין, מ"מ לכו"ע טמאין, כדין כל הכלים הנמצאין דמחזקינן להו בטומאה, ואפי' התיכן וחזר ועשאן כלים טמאין.

ג. **שם** בר"ש תניא בתוספתא העושה כלים מן העקל כו', בהא דכלי גדול העשוי לגנוב את המכס נראה שאפי' נטמא מ"מ לא גזרו עליו דין טומאה ישנה, כיון שהתכתו אינה כדי לטהרו, אלא מעיקרא עשאו רק לעבור את המכס ולהתיכו, וכ"כ הר"ש דחכמים מטהרין כיון שאינו רוצה בקיומו, והיינו דאין שייך כאן גדר מי חטאת כיון שמעיקרא ע"ד להתיכו נעשה, ואפי' הי' טהור הי' מתיכו, ואפשר שעקל הגדול שעשוי להכביד ג"כ נעשה לזמן עד שיתכנו, ויכניס לתוכה אבנים במקום מתכת, שאין דרך להשאיר מתכת מרובה בלא שימוש, שו"ר שבר"ש נראה שג"ז לגנוב את המכס, שמוליכין כך המתכת ממקום הזול למקום היוקר, (או שרגילין לעשותו ממתכת גרועה

לצדדים ותופסין בהם הכלי, וכ"מ עירובין ע"ז א', ובמתכת מחברין אותן לכלי, ואינם גופו], אם עשויין לכלי עץ אף באופן שמק"ט מפני חיבורן, והכלי עץ נטמא, מ"מ אין זה בכלל גזירת טומאה ישנה דכלי מתכות, ואף בעשויין לכלי מתכת ונטמאו עם הכלי, מ"מ הם חלק בפ"ע ואינם בכלל כלי מתכת, דכיון שהכלי עצמו נשאר בטומאתו, א"צ לגזור על החלק הנפרד אף אם נטמא עם הכלי, נומה"ט נראה שאפי' נטמאו בפ"ע כדתנן מ"ז שהפרח והבסיס טמאין וכן בפכ"ד מ"ו, אפי' לא גזרו עליהם טומאה ישנה דסגי בזה שלעיקר הכלי אין טהרה בשבירה, והשוו מדותיהם לטהר כל הכנים], והר"ש במהדו"ב הקשה מאזני כלים שנטמאין עם הכלי, וכן הקשה הרא"ש מדנפשיה, ולפמשנ"ת נחא דכיון שעושין אותן חלקים נפרדין ומחברין אותן לכלי, (ולפעמים מחברין אותן לכלי עץ), לא גזרו בהם טומאה ישנה אע"פ שנטמאו עם הכלי, שאין גדר מי חטאת בחלקים אלו, [מיהו הר"ש הקשה רק מאזנים שהם מגוף הכלי, וכמדומה שהאוזן ג"כ דבוקה, והאוגן תלוש ואפי' מחובר הוא דבר שלם שחיברוהו ואינו מתבטל כ"כ כאוזן].

וכ"כ אאמור' זללה"ה בס"ד סק"א עי"ש בע"א קצת, ולדברינו כל חלק מגוף הכלי אפי' משהו חוזר לטומאתו, ועי"ש עוד אפשרות שאף ברזל טמא נטהר כשנעשה כלי אחר שאינו מק"ט, והא דברזל טמא שבללו עם ברזל טהור, עי"ש שבחר לחלק דכלי שלם שאינו מק"ט שאני שנשבר הכלי הראשון, אבל עשת וחזרה אינם כלים, וא"כ ה"ה ברזל שהתיכו ובללו, וע"כ דבכל ענין גזרו שלא יטהר, ולא מהני אפי' עשה כמה צורות כלים שונים בזה אחר זה.

שם מן השחולת [בליטות גדולות שחותכין כשמיישרין הכלי], ומן הגרודות [כעין נסורת שנושרת בשפשוף כשמחליקין הכלי].

שאינה מזוקקת מן העפר שלא היתה ראויה למלאכת כלי).

שם בתוספתא ה"א רש"א אפי' כלי מתכת שהיה טמא טבוי' וט"מ חזר להיות טבוי', לכאורה הי' מקום לומר דלא גזרו בטבוי' כלל, כיון שאינו טמא גמור, וא"צ מעשה לטהרו, וקמ"ל ר"ש דחזר לדין טבוי', ואי גרסינן טבוי' מטמא מת כבהגר"א על התוספתא, קמ"ל דאף לרשב"ג מיקרי ט"מ, ואע"פ שא"צ הזאה, ובז' קודם טבילה פשיטא דחשיב ט"מ אע"פ שא"צ הזאה כיון שניכר שטומאתו משום מת, וכתב אאמו"ר זללה"ה בסק"ד שנטהר בהע"ש אף כשהוא שבור, דכיון שאינו מחוסר מעשה לא החמירו שיהא שלם.

שם בתוספתא ה"ב ר"י אומר העושה כלים מן הגרוטאות של חו"ל טהורים, פי' במנחת ביכורים שאין גדר מי חטאת בחו"ל, דבלא"ה אין שם מי חטאת ולא עשוי לשבור הכלי כדי לטהרו, וגם ארץ העמים טמאה, מיהו כלים שבחו"ל שבאו לארץ שלמים או שבורין אין לטהרם, שהרי שבירתם נצרכת כדי לטהרם, אבל גרוטאות של חו"ל דהיינו חתיכות שברים קטנות חלודות, שכבר נשתקע שם כלי מהם בזה ס"ל לר"י דכיון שבחו"ל אין לגזור בכלים כלל, השתא נמי שבאו גרוטאות לארץ לא גזרינן בהו, ואם היו שלמים ונשברו משמע דחיישינן לטומאת ארץ העמים גם לטומאה ישנה.

שם בתוספתא, הובאה בר"ש מ"ד, כלים הטהורים שאנכן באנך הטמא טהורין, והעושה כלים מן אנך הטמא טמאין, פר"ש כעין כלי כסף המוזהבין, דהיינו ציפוי כעין טס או מתכת על הכלי, וקמ"ל שאין הכלי חוזר לטומאתו בגלל הציפוי, אבל הציפוי נשאר בטומאתו אם עושה כלי מהציפוי לחוד.

שם קרדום שעשאו מן הטמא ועושפו מן הטהור טהור כו' הכל אחר עושה מלאכה

כו' אע"פ שחסימותו מן הטמא טהור, תוכן הדברים דגזירת טומאה ישנה נקבעת לפי עיקר הכלי, ולכן אע"פ שקרדום שחסימתו מן הטמא טהור, שאין זה עיקר הכלי, שחסימתו הוא רק ציפוי ברזל חזק במקום חידודו של הקרדום, ונהר"ש כאן נתקשה בזה, אבל בפ"ג מ"ג הביא מתוספתא דבקרדום אע"פ שניטל חסימותו טמא, מ"מ בעיקר הקרדום אזלינן בתר עושפו שהוא עיקר העושה מלאכה, וכגון שחיבר חלק זה מברזל טמא לעיקר הקרדום טמא, ובקיתון אזלינן בתר השולים.

ולכאורה נראה דדין טומאה ישנה שזה לדין עיקר הטומאה דכמו שבכוורת מחלמא וגללים השולים קובעין אם מק"ט או לא, ה"ה בברזל טמא וטהור השולים של הקיתון קובעים אם חוזר לטומאתו הישנה, וכדתנן בבללן זע"ז דבתרויהו אזלינן בתר רוב.

כלי מתכת שנטמא והתיכו וחזר ועשה ממנו גולמי כלי מתכת הי' נראה פשוט דלא חזר לטומאתו הישנה עד שיקבל טומאה מכאן ולהבא, שלא גזרו שום טומאה על כלים שאינם מק"ט, ונפ"מ גם לחומרא דלא מהני הזאה על הגולמין, ואאמו"ר זללה"ה בס"ד סק"ג צידד בדעת הרמב"ם דדיינינן להו כאילו לא נשברו, ומטמאין מיד, והדברים מחודשין טובא שאין להמציא דין טומאה על כלי שאינו מק"ט, כמו שלא טימאו את השברים עד שיתקנו, מיהו לדעת הרמב"ם פ"ד מ"ז שמזין על השברים ולהגר"א שם, יש לזה קצת מקום.

ד. פ"ד מ"ז כלי מתכות מיטמאין ומיטהרין, שבורין כו' כיצד הזה עליהן כו', במתני' ובתוספתא קתני שני אופנים א' שהזאה ראשונה היתה ביום השלישי לטומאה, ואח"כ נשבר והתיכו ותיקנו, דלר"א חוזר ומזה בו ביום, ב' מוסיף בתוספתא בנשבר ביום שנטמא והתיכו וחזר ותיקנו בו ביום דלר"א מזה עליו

ורבנן אם לר"א מהני שתי שבירות אחת לג' ואחת לד', ולכן שנה תחלה יסוד מחלקותם, ואח"כ נחלקו בביאורה דתנא דמתני' סבר דכיצד פלוגתתם רק בשבירה אחת והמתנת ימים בין הטומאה להזאה, או בין הזאה להזאה, ור"נ סבר שבכלל פלוגתתם אף בשתי הזאות ביום הטומאה.

ולפמשינא הימים שהכלי שבור בהם כמאן דליתנהו דמי אפי' לר"א, והזאה לא מהניא אלא על כלי שלם, אבל אם הזה עליו בשלישי קודם ששברו ואח"כ שברו ותיקנו מונה ד' ימים ומזה עליו הזאה שניה וטהור אף לר"י, וכמ"ש הראב"ד בפ"י"ב ה"ג, והרמב"ם סובר דמהני הזאה בזמן שהכלי שבור אף לר"י, רק שאין הזאה שקודם שבירה מצטרפת עם הזאה שלאחר שבירה, ועי' א"ר שכתב ג"כ דמהני הזאה כשהוא שבור, ושטמא למפרע מי שנגע כשהוא שבור אם תיקנו אח"כ, והדברים מחודשים, ובליקוט הנדמ"ח חזר בו ומהני לר"י הזאה אחת קודם שבירה ואחת לאחר התיקון, מיהו בעינן שיעברו הימים ג' וז' בכלי שלם, ועי"ש, ועי' בספר אאמו"ר זללה"ה ס"ד סק"ד מ"ש לפרש שיש כאן שתי מחלוקות.

יש לעי' לאביי דאמר שבת ט"ז ב' דחיישינן שמא לא יקבנו כדי טהרתו, מ"ט שרי הכא ר"א לענין הזאה בלא ג' וז', וי"ל דכיון דמודה אביי בדרצפניהו מירצף, כ"ש דמודה בהתיכן, ובמתני' התיכן קתני, ולרבא דהחשש שמא יאמרו שא"צ הע"ש, לא שייכא גזירה זו בהזאה, דהא מיירי במטבילין לאחר הזאה וממתין להערכ שמש, (ולפ"ז א"צ לחדש דר"א כרשב"ג, כמ"ש הר"ש והרע"ב והגר"א דדוחק לומר דר"א ור"י פליגי בדרשב"ג ורבנן, או דפליגי אליבא דרשב"ג).

ודאתאן עלה מצאנו מקור במתני' לחלק בין טומאת מת לשאר טומאות, דלא אהני התיכן לפוטין מהזאה, וכמשנ"ת לעיל

בו ביום וחוזר ומזה עליו ברביעי, דנמצא שיש הפרש בין הזאה ראשונה לשניה ד' ימים כמו בעלמא, ובתוספתא הוסיף ר"נ בדעת ר"א שאפשר לעשות שתי הזאות ביום שנטמא, כגון שהתיכו ותיקנו והזה עליו, וחזר ושברו בו ביום והתיכו ותיקנו שמוזה עליו הזאה שניה בו ביום, דכל כלי שתיקנו לאחר שבירתו, דיינינן ליה כעברו עליו ימים שבין הטומאה להזאה ושבין הזאה להזאה, וכן חוזר ומזה עליו לאחר התיקון, ולת"ק לא מטהר ר"א אלא כשיש הזאה אחת ראשונה או שניה כדינה בהפרש ימים, ורק בהזאה האחרת ראשונה או שניה הקלו לסמוך על השבירה והתיקון, אבל לא מהני שתי שבירות ליחשב כהפסקת ימים.

ויש לדקדק בלישניה דר"א דקאמר מיטמאין ומיטהרין שבורין, מאי קאמר בלשון מיטמאין, ואפשר דה"ק כשם שמיטמאין שבורין דהיינו שחזרו לטומאתן ישנה, וכאילו היו טמאין כל ימי שבירתן דיינינן להו, א"כ הדין נותן שנוכל למנות ימי השבירה לשלישי ושבועי, ואם מונין ג' ימי שבירה לאפשרות הזאה, אע"פ שהכלי הי' טהור ואין מקום למנין באמת, ממילא זה מחייב גם לומר שאפשר להזות עליו מיד לאחר שתיקנו כאילו עברו עליו ג' ימים, ור"י אינו מדמה דין טומאה ישנה לענין טהרה, ולכן הזכיר רק שאינן מיטהרין אלא שלמין.

הא דקתני התיכן פ' התיכן וחזר ועשה מהם כלים, שאין דרך להתיכו אלא לעשיית כלי חדש, ונקט התיכן לאביי דליכא למגזיר שמא לא ינקבנו כדי טהרתו, ואולי גם רבא מודה לאביי אלא דמחמיר טפי עסק"א.

והא דפלגינהו בתרתי בבי, ולא קאמר מיד ברישא כיצד כו' דברי ר"א, י"ל משום דלא קתני במתני' כל האופנים וקתני רישא הכלל דפליגי, ומפרש חד גונא, ובתוספתא מוסיף עוד גונא, ואיכא עוד גונא דפליגי ר"נ

בהנאה, ולפ"ז יש לפרש הכא בכלים שנשתברו ואינם ראויין להיות משמשין, דהשתא בטלה טומאתן, אע"פ שאיסורן לא בטל, וכשחזר ותיקנם מספק"ל אם חוזרין לטומאתן הישנה, דמכח האיסור לחוד אינם מטמאין, ולפ"ז אפי' לא ריתכן לע"ז י"ל שחזרו לטומאתן כיון שאיסורייהו לא בטל, ואפשר דכיון דאסירי מדין ע"ז ממילא כל ריתוך לצורך ע"ז הוא, אפי' נתכוין לצורך הדיוט.

ולפ"ז מיושב קצת הדמיון לטומאה ישנה, ואע"פ שאין שייך כאן טהרה במקוה, מ"מ טומאת הכלי פקעה מפני שבירתו, וכשחזר ותיקנו לצורך ע"ז, [בין במתכוין לע"ז ובין במציאות שעדיין באיסוריה קאין], אין טומאת ע"ז חוזרת מעצמה, כיון שלא עשה בה מעשה משתיקנה, דכדי להחזיר הטומאה בעינן מעשה לע"ז כמו בכלי חדש שעשאו לע"ז, דסו"ס לגבי טומאה יש כאן רק הזמנה, ואמנם יש לחלק כיון דבכלי חדש אף האיסור לא חל בלא מעשה, מ"מ הדין כך שרק מכח טומאה ישנה שייך לטמא, דטומאת משמשין אינה חוזרת מכח האיסור רק ע"י שימוש, כמו בעושה כלי לע"ז.

ובתו' רי"ד פירש כגון שריתך כלי שהי' של ע"ז, ועכשיו ריתכו לצורך הדיוט, ומ"מ מספק"ל שתחזור טומאה ישנה, וכבר כתבנו לעיל דצ"ע היכי דמי, אם ביטלו הרי נטהר אפי' שלם, ואם לא ביטלו למה פקע איסורו כשנשבר, וגם צ"ב מה דינו של הכלי הזה, הרי בפשוטו כיון שהוא של הדיוט בדין הוא שתועיל טבילה לטהרו, ולא מצאנו טבילה לטומאת ע"ז, ועי' להלן.

נמצינו למידין לדעת הרי"ד והריטב"א מציאות האיסור של המשמשין גורמת להם טומאה, ולכן הנדון בטומאה ישנה הוא רק כשפקע איסורן, ונקטו ששבירת הכלי מפקעת איסורן, ולא מדין ביטול אתינן עלה, אלא מפני שאינו ראוי לשימוש, וכמו שאינו

סק"א, ולמדנו מכאן כפי' קמא דרש"י שבת שם דלאביי בדדציניהו טהור, א"נ בהתיכן מודה אביי גם לפי' בתרא.

ה. ע"ז נ"ב א' רה"מ משום טומאה ישנה קמיבעיא ליה כו' ותיבעי ליה שאר טומאות דרבנן כו', יש לעי' הרי טומאת ע"ז אין לה טהרה במקוה שהמציאות של האיסור גורם הטומאה, וכשבטל האיסור בטלה הטומאה כדאמרין בסמוך, וא"כ מה ענין טומאת ע"ז אצל שאר טומאות, והריטב"א כתב דה"נ כשנשבר בטל האיסור ואינו נאסר כשריתכו עד שיעבד בו, ואפ"ה מספק"ל שתחזור טומאה ישנה בכלי המותר, ולכאורה ע"כ מיירי כשביטלו דאל"כ איך פקע איסורו, [וכ"כ הרשב"א והריטב"א דלא מיתקומא בעיא דרה"מ במשמשין של ישראל שאין להם ביטול, דלא פקעה טומאה מנייהו, ומיירי במשמשין של נכרי], וכ"כ בתורי"ד דמיירי בדפקע איסורו, ולא מצאנו ביטול האיסור ע"י שבירה רק בכח ביטול ע"ז ע"י נכרי, [ואולי ס"ל דמשמשין שנשתברו פקע איסורן, כדין ע"ז שנשברה, וצ"ע בזה], וקשה אם איתא שביטלו למה תחזור טומאה הישנה, הרי אפי' הכלי שלם מהני ביטול, כשעשה בו קלקול שאינו מטהרו מטומאת כלים, ומ"מ מבטלו מחשיבות ע"ז, וא"כ לא שייך כלל להזכיר טומאה ישנה, שהרי גם כשהכלי שלם הטומאה בטלה, וכ"כ הרמב"ן והרשב"א והריטב"א בסמוך, דהו"מ למימר דכלים שנחבטלו טהורים גם כשהם שלמים, וצ"ל לדבריהם שחידשו טומאה ישנה בכלי של הדיוט שבטל איסורו, וקשה דא"כ בקטע ראש אזנו למה נטהר, והרי אין חילוק אם השלים ותיקן ראש אזנו של הכלי, שהרי הכלי בשלימותו ויטמא מדרבנן מדין טומאה ישנה.

ובתו' לקמן ב' מבואר דכלים של תקרובת ע"ז אע"פ שאיסורם לא בטל, מ"מ טומאתן מתבטלת ע"י ביטול, וכ"כ הר"ן דמשמשין של ישראל שביטלן טהורין ואסורין

ואפשר דהנדון בטומאה דרבנן דאע"פ שגזירה לגזירה היא, מ"מ ראוי להשוות דיני הטומאות שאין השבירה מטהרת לגמרי, כדי שלא יזלזלו ולא יטעו, ובזה י"ל דאף אם הקלו בדרבנן, י"ל שהחמירו בע"ז שינהגו בה כדאוריתא, לא מפני שגזירת טומאה ישנה חמורה בע"ז, אלא כדי להרגיל חומר הגזירה דע"ז, שנהגו בה כטומאה דאוריתא.

רש"י ותו' הזכירו טומאת משקין, ולפ"ז הנדון רק אליבא דרבנן, אבל לכאורה נפ"מ בסככות ופרעות שהם אהל הטומאה מדרבנן כדאמר נדה ס"ח ב', ואתיא נמי כרשב"ג, מיהו בעיא דרה"מ אין לה מקום אליבא דרשב"ג.

ו. **פי"א מ"א** כלי מתכות פשוטיהן ומקבליהן טמאין, וא"ת השתא פשוטיהן טמאין מקבליהן מיבעיא, וי"ל דניחא למינקט במתכת דומיא דכלי עץ וכלי עור וכלי עצם דפ"ב מ"א, ועוד דקמ"ל דנשברו טהרו גם במקבליהן, ואע"פ שמקבלין אחר השבירה, ועוד דע"כ הו"ל למיתני אפי' פשוטיהן טמאין, ולכן נוח לו לפרש בזו ואצ"ל זו כלישנא דלעיל.

הר"ש והרא"ש כתבו דכלי מתכות לא נתמעטו מדומיא דשק, והרמב"ם פי' שנתברו מכל דבר אשר יבא באש, וכ"ה בספרי זוטא תעבירו במים כלים שאינן לקבלה אלא סכינין והסייפים והרמחים, ועמש"כ לקמן סי"ב סק"א דלא הוזכרו בתורה כלי מתכות רק בפסוק זה, ולכן אע"פ שא"צ ריבוי כיון דכלי מתכת חשוב מעץ ועור ומשק ולית לן למילף במה מצינו משק בלא היקשא, אבל מ"מ ע"כ סמכינן אהאי קרא לכל דיני כלי מתכות, עי"ש, וכן אמרו שבת ט"ז ב' כלי מתכות דאוריתא נינהו דכתיב אך את הזהב וגו', גם יתכן דחשיבות דמתכת ג"כ מהאי קרא ילפינן, ולא מסברא.

מק"ט בעלמא כשאנו ראוי, כך פקע איסורו וטומאתו, והנדון כשתיקנו וראוי לשימוש ולטומאה, ולדעת תו' והר"ן יש לפרש שמעתין בדלא פקע איסורו, ואפ"ה פקעה טומאתו כיון שאינו ראוי לשימוש, ואין בו דין כלי לטומאה, והנדון בחזר ותיקנו אם הטומאה חוזרת, כיון שלא עשה בהם שום מעשה של משמשינן להחזיר להם טומאה, והו"ל כמשמשינן שנשברו שהם אסורין בהאה ואינם מטמאין, או"ד כיון שחזרו להיות כלים חזרה להם טומאתן.

שם ותיבעי ליה שאר טומאות דרבנן חדא מגו חדא כו', משמע שאם בטומאות דרבנן טומאה חוזרת כ"ש בע"ז דחמירא, ויש לעי' הרי בע"ז לא שייך כלל לדון משום טבילה בת יומא וגדר מי חטאת, שהרי אין להם טהרה בטבילה כלל, שזה השרץ בעצמו, וכשביטלן באמת בטלה טומאתן אף כשהם שלמין.

והסוברים שלא פקע איסורן כשנשברו, יש מקום לומר שחזרה טומאה ישנה מכח איסורם, ומ"מ זה תלוי בטומאה ישנה כיון שכלי שבור טהור, ולהסוברים שהכלי מותר בהנאה אין להמציא טומאה כיון שאינו ממשמשי ע"ז האסורין, ואין לחדש טומאה בכלי המותר משום ע"ז, ועו"ק דלא מצינו שגזרו טומאה ישנה אלא להצריך טבילה והזאה, וכאן לא מצינו ענין טבילה באיסורי ע"ז, וצריך לחדש באיסורי ע"ז דמהניא טבילה כשהכלי מותר בהנאה.

שם את"ל לא הדרא כו', לפמש"כ לעיל הו"מ למימר דאפי' אם טומאה דרבנן הדרא, משום דדמיא לשאר טומאות, אבל טומאת ע"ז שאני, ואין מקום לגזור בה, והרמב"ם בפ"ב מכלים ה"ט השווה ע"ז לשאר טומאות דרבנן, ולא פשט כאת"ל כיון שרה"מ לא הזכיר בעייתו באת"ל, שו"ר שכן הביא הגרע"א ז"ל בגליון הרמב"ם שם.

שם חזר ועשה מהן כלים, מדלא קתני חזר ותיקנן משמע אפי' התיכם ועשה מהם כלים חדשים, ואפי' שונים מהכלי הקודם, מיהו לאביי שבת ט"ז ב' לא נאמר ד"ז אלא בטומאת הנפש, שו"ר בע"ז נ"ב א' הגרסא חזר ועשאן כלים, ומתפרש שתיקן שבירתן.

שם חזרו לטומאתן הישנה, לשון הישנה צ"ב, שגם בלשון יחזור לטומאתן מבואר דהיינו טומאתן הקודמת, ואפשר דקמ"ל שזמן השבירה טהור, ולכן זמן הטומאה נקרא ישנה, וזה דלא כמ"ש בא"ר פי"ד מ"ז, ועי' לעיל סק"ד בזה], וקמ"ל דאפי' ישנה טובא כגרוטאות שהחלידו ועוד אופנים לעולם חוזרין לטומאתן הישנה.

שם רשב"ג אומר לא לכל הטומאות כו', הרמב"ם פסק כרבנן, וכ"מ שבת ט"ז ב' דאביי ורבא כרבנן, וכן בע"ז נ"ב א' פשוט לגמ' כרבנן.

יש לדקדק בסדר המשניות ששנה התנא דין כלי מתכת שיש לו שם בפ"ע באמצע דיני טומאה ישנה, והי' עדיף לשנות משנה זו באמצע מ"ד, ואפשר לומר בפשיטות ששנה תחלה כללי דין כלי מתכות, ויש להוסיף דקמ"ל שיש טהרה לכלי מתכות בחיבורן לקרקע, ולא רק שהעשוי לקרקע טהור, וכמבואר פי"ד מ"ב דמניקת שחיברה נטהרת, ועי' תוספתא שבר"ש פ"ז מ"ב דכסא שעשאו דכון ונטמא וקבעו במסמר טהור, וע"ע פ"כ מ"ה ו' ובתוספתא שבר"ש שם, ועי' תוספתא פ"ד מ"ד עד שיקבענה במסמר, ועי' שבת נ"ח ב' בזוג, וקמ"ל נמי שאינם חוזרין לטומאתן הישנה אם חזר ותלשן, ואמנם אין הדברים

מפורשים כאן במשנה, אבל כיון דקתני שעשאן לקרקע טהורין, למדנו שקרקע היא טהרה בכלי מתכות, ואילו בכלי חרס תניא בתוספתא ב"ק פ"ז ה"ט שאין טהרה לכלי חרס אלא שבירתו ואפי' חיברו בקרקע ואפי' קבעו במסמר, וקמ"ל דבכלי מתכת יש טהרה בחיבור לקרקע.

ולפ"ז שיעור לשון המשנה נשברה טהרו חזר כו' חזרו לטומאתן הישנה, ויש עוד טהרה בנעשו לקרקע, בין לענין שאינם מק"ט, ובין שנטהרין בחיבורן ואינם חוזרין לטומאתן הישנה, דסתמא קתני שבכלי מתכת יש גם דין טהרת מחובר לקרקע, ואין לחדש בהם דין טומאה ישנה כשנתלשו.

ז. **פי"ג מ"ה** צינורא שפשטה טהורה כפפה חזרה לטומאתה, פי' שחזרה לטומאתה הישנה כדין כלי מתכות דלעיל פי"א מ"א, שגם בזה יש לגזור כמו בנשברו ונקבו, אבל ברישא במחט לא קתני שפה והשחיה חזרה לטומאתה הישנה, והי' מקום לומר דכיון שאין ביד האדם להעלות חלודה על הכלי בזמן מועט, לא גזרו בזה משום טומאה ישנה, אבל בהדיא תניא בתוספתא ב"מ פ"ג ה"ו הסייף והסכין שהעלו חלודה טהורים שפן והשחיון חזרו לטומאתן ראשונה, והובא ברמב"ם פי"א הי"ז, וכן פירשו גרוטאות בפ"א מ"ג שמעלין חלודה והעושה כלים מהן טמאין, וש"מ דבכל גונא גזור, וה"ה במחט שאם שפה חזרה לטומאתה הישנה, ובאמת גדר מי חטאת איכא גם בחלודה, ובלא"ה אין לחדש חילוקים בדין חזרת הטומאה.

סימן יב

בדיני כלי מתכות

אבל הכל נסמך על דרשא דדבר, וגם חשיבות דכלי מתכות מהאי קרא שמעין לה, והר"ש במ"ח הביא מספרי זוטא דמרבה תכשיטין מכל אשר לא יבא באש, ובאמת סכין בכלל הפסוק להגעלה ושפיר ילפינן לטומאה, אבל תכשיטין אינו בכלל, מיהו התם דריש נמי סייף ורומח שאינם לאוכלין, ודריש מסיפא דקרא ע"ש.

והנה לא כל דבר חשוב לקבל טומאה, דלא מרבינן אלא כלי המשמש את האדם ולא של בהמה וכלים כדלקמן פ"ב מ"א, ומרבינן תכשיט ומשמיע קול שבת ס"ג ב', ודרשא דדבר וכל דבר נאמרה לענין מה נקרא דבר שלם בפ"ע, וכיון דכלי משמש רק כלים לא הוי דבר חשוב לקבל טומאה, דנו בכך שלפני המטה וכו', ואע"פ שהכל לצורך האדם, מ"מ כמו שאוכלין אינם בדרגת כלי, כך כל שרחוק משימוש האדם לא חשיב כ"כ.

שם בר"ש תניא בספרי זוטא כשאמר דבר ריבה את הכלים התלוין בשמותיהן ומשמשין בשמות אחרים, לכאורה תלוין בשמות אחרים היינו שהם חלק מהכלי האחר, וכל מהותן תלויה בכלי השני, כמו קנה ופרח של מנורה שהם חלק מהמנורה, שהיא בנויה מכמה חלקים, גוף המנורה והקנה והפרח שעליו, וכן הבסיס שמעמידן עליו המנורה, אבל הכן שלפני המטה הוא שימוש בפ"ע שאינו משלים את השכיבה ע"ג המטה, אלא משמש כן להניח עליו דברים לפני המטה, ואין בו תועלת בלא המטה, וזהו הנקרא משמשין בשמות אחרים, משמשין את המטה, אבל אין מהות שימושן תלוי במטה אלא בשמות של עצמן, דהיינו שהכן הוא דבר מושלם לעצמו.

א. **פ"א מ"ב** כל כלי מתכות שיש לו שם בפ"ע טמא חוץ מן הדלת ומן הגג וכו', למדנו מזה דכל הני חשיבי שם בפ"ע, וענין שם בפ"ע מבואר ברמב"ם פ"ב מ"ב ובפ"ט מ"א ובר"ש הנדמ"ח סוף מ"ה דבלא זה חשיבי מקצת כלי, והביא הר"ש מספרי זוטא דילפינן להו מקרא דכל דבר אשר יבא באש, ונראה ביאור הדרשא דמעיקרא כתיב וכל בגד וגו' וכל כלי עץ תתחטאו ולא כתיב כלי מתכת, ומדמסיים בתר הכי אך את הזהב וגו', הר"ז כמוסיף על הפסוק הראשון, דבזהב איכא נמי דין הגעלה, מלבד דין חיטוי, וכדמסיים אך במי נדה יתחטא, ומיהו כיון דהכא לא כתיב כלי, דרשינן דסגי בדבר, אבל לא כל זהב רק הנקרא דבר, ומצינו גם בגמ' שבת נ"ח ב' דילפינן מהאי קרא משמיע קול מלשון דבר אפי' דיבור, (וכדאמרינן דבר ולא חצי דבר, כלומר דדבר הוא ענין מסוים ושלם), ועי"ש ס"ג ב' דילפינן מכל כלי מעשה דמדין, ואפשר דמיעוטא דאך אסמכתא הוא, ועכ"פ המיעוט מאך את הזהב, דמשמע לא כל הזהב.

והר"ש והרא"ש כתבו דכלי מתכות פשוטיהן טמאין מפני שלא הוקשו לשק, אבל הרמב"ם כתב דילפינן לה מכל דבר אשר יבא באש וכו', וכ"ה בילקוט מספ"ז, ובאמת לא הזכירה טומאת כלי מתכת בהדיא רק בהאי קרא, ואמנם יש מקום ללמדם בק"ו דהני חשיבי טפי, וכתיב נמי והזה על האהל ועל כל הכלים, אבל לקושטא דמילתא מהאי קרא ילפינן להו, וכן אמרו שבת ט"ז ב' טומאת כלי מתכות דאורייתא נינהו דכתיב אך את הזהב וגו', וא"כ אמת הוא דפשוטיהן נמי איתרבו מדבר, ואמת הוא דלא הוקשו לשק,

וכ"כ מרן זללה"ה שם דהעיקר תלוי בשימוש, ושם לאו דוקא אלא שנקרא כן מחמת השימוש, וגם ביאר בתלויין בשמותיהן כמש"כ דשם מלאכתו של הכן הוא בפ"ע כשאדם עומד על הכן אין המטה משתתפת בשימוש הכן כו' עי"ש.

וכן לא מהני שם בפ"ע בכלי שמשמש בהמה וכלים, דענין שם בפ"ע שייך רק בחלק מכלי אחר, אבל בכלי גמור אלא שאינו עשוי לאדם אינו בכלל זה, וכ"כ אאמו"ר זללה"ה בס"ד סק"ה דכלי שיש לו שם בפ"ע מפני שהוא תכשיט כלי, הרי שם זה לא משוי ליה כלי, ורק כשעיקר שימושו גורם לו שם בפ"ע הו"ל כלי חשוב לעצמו.

ומה שמצינו משמשי כלים שהם טמאין כבסיס של מנורה וקולב שתולין עליו בגדים, ערש"י שבת ס' א', ולעומת זה מצינו שטבעת בהמה וכלים טהורה, וביארו בתוספתא ובגמ' שבת נ"ב ב' שגם טבעת שהתקינה לחגור בה את מתניו, ולקשור בה בין כתפיו טהורה, והר"ש פ"י שזוהו טבעת כלים, [וערש"י נ"ב א' ד"ה ושאר], וכן בירית טהורה אע"פ שמעמדת בתי שוקים, לכאורה החילוק שהם משמשיין את אותו השימוש של הכלי, וכיון שאינם חלק מהכלי ואינם חיבור לו כלל, לכן אין להם חשיבות כלי שהם מסייעים את הכלי לעשות מלאכתו לבדו, משא"כ בסיס של מנורה וקולב שהם משמשיין שימוש גמור לעצמן, ואע"פ שהשימוש הוא בית מושב לכלים חשיב שפיר שימוש האדם להניח כליו, כמו כלי שמקבל אוכלין וכלים, ועמש"כ לקמן סי"ג סק"ז ח'.

לשון הרמב"ם פ"ג ה"ג משמע דכלי קיבול א"צ שם בפ"ע, וכ"מ בפיה"מ בפרקין מ"ט, ולשון הר"ש שם ג"כ משום כלי קיבול ולא משום תכשיט, והיינו משום דמפרשים נדון שם בפ"ע דוקא במתכת שפשוטיהן טהורין, אבל המקבלין טמאין בכל הכלים,

ומכ"כ דבר מרבינן כלים התלויין בשמות אחרים, שכל קיומן רק כחלק מן הכלי האחר, כפרח של מנורה שמהותו להשלים בית מושב לנר, והוא חלק מהמנורה, אבל הוא משמש דבר מסוים לעצמו, משא"כ בקנה שהוא רק מחבר את הפרח לגוף המנורה, ואינו עושה שימוש מעשה כפרח שנותנין עליו ונוטלין ממנו.

גרמאות הספרי זוטא אינם מבוררים, ואי גרסינן פרח של מנורה ופיה של קרן וקנה של מנורה וקב של קרן, הר"ז השלמת המנורה והקרן מצד פיו ולאפוקי השלמת הקרן מצד הרחב, כדלקמן מ"ז דמחלקינן בין צד פיו לצד הרחב, כפ"י הרמב"ם והר"ש והרא"ש והגר"א, ועי' לקמן סוס"ק י"ג.

וענין שם בפני עצמו צריך רק בדבר שהוא חלק מכלי אחר או משמש עמו, אבל כלי שמקבל בתוכו בפ"ע ככיסויי טני של רופאים וכיו"ב הרי הוא כלי גמור לעצמו, ולא מפני מעלת הקבלה אלא שמשמש ככלי גמור בפ"ע, והא דאזלינן בתר שמא, בודאי לא השם גורם וכמ"ש הראב"ד בפ"ט מכלים ה"ג, [וכ"כ מרן זללה"ה בס"ד ס"ק י"ד בדעת הרמב"ם], אלא דכמו שהדבר מובן שתועלת שימוש הדלת הוא רק ע"י שיש ציר, ומ"מ יש לחשוב הציר כדבר בפ"ע, וכמו מפתח ופותחת ומנעול, שהשימוש נצרך לג' כלים, אבל הדבר מובן שכל אחד חשוב בפ"ע לתועלת שלו, וזהו ענין שם בפ"ע, דנחשב שהוא הכלי השלם של השלב הזה בבנין תועלת נעילת הבית, וכשאין לו שם בפ"ע הרי זה מוכיח שהוא רק חצי מהכלי, ובאמת סתם דבר שיש לו שם בפ"ע אפשר להשתמש בו לכמה מקומות, ואין יצירתו מתייחסת לדבר מסוים בלבד, ואף אם אירע שצריך לעשותו במיוחד לפי מדה מסוימת, מ"מ יצירת כלי זה סתמא נעשית לכל דלת או כלי כיו"ב, וניחא טפי דמה"ט חשיב ככלי בפ"ע אע"פ שהוא כחלק מכלי שלם.

ב. שם חוץ מן הדלת כו' שנעשו לקרקע, מדלא קתני מפני שנעשו לקרקע יש ללמוד דדלת שלא נעשית לקרקע טמאה, וגם בלשון מפני ה' מתפרש כן, אלא דהשתא הר"ז ממעט בהדיא רק דלת שנעשית לקרקע, וכל עיקר הטעם ששנה התנא את כל אלו ולא אמר בפשיטות כל הנעשה לקרקע טהור, ביאר אאמו"ר זללה"ה בס"ד סק"ז שזה ללמדנו דחשיבי שם בפ"ע ובעשויין לתלוש טמאין.

ולפ"ז צריך לדחוק דהא דתנן פ"ב מ"ג הדלת שבמגדל של בעה"ב טהורה מיירי במגדל הבא במדה, וניחא דסתם מגדל כן הוא, וכדתנן פכ"ד מ"ו דבסיס של מגדל טהור, ולכאורה היינו מפני שהמגדל טהור, מיהו ע"ש בר"ש, ועי' אהלות פ"ד מגדל כו', מיהו התם מסיים בסוף הפרק שהמגדל בא במדה, וא"כ אין ראייה דסתמא הכי הוא, [שוב נתבאר לקמן ס ס (בההיא דפכ"ד) דמיירי במק"ט וטהור משום פשוטי כלי עץ].

ולפ"ז קשה מ"ט של רופאים טמאה וצ"ל שדרך הרופאים להוציא הדלת ולהשתמש עליה בתלוש, ואמנם לריבוי בתוספתא פ"ב ה"ד שאמר הטעם מפני שהוא מעצב עליה את התינוק, ודאי מתפרש בתלוש, שדלת המגדל היא בצדו, וע"כ מוציאה ומשכיבה ומעצבו עליה, ודכוותה יש לפרש גם לרבנן ששוטח עליה האספלגית עם הסממנים, אבל מה שאמרו שתולה בה את המספרים זהו לכאורה שימוש במחובר, שתולין על הדלת כשהיא ניצבת, ומ"מ י"ל שמשמשת למספרים גם כשתולשה, ודוחק, ויותר נראה שהמגדל מק"ט, ולפ"ז למדנו מכאן דדלת אינה חיבור לכלי, דהא משמע שהדלת שבמגדל הקבועה בו ג"כ טהורה, ואע"פ שהמגדל מק"ט, וזה ג"כ קשה.

ואפ"ר דכיון שהמגדל של עץ והדלת של מתכת, סגי בכל שימוש שיש לדלת לחוד, כדי שלא תחשב כמתכת המשמשת את

שו"ר שכ"כ בחזו"א סי"ז ס"ק י"ב, אבל הדברים צ"ב, דודאי אם מקבלין בפ"ע ואינם חלק מכלי אחר טמאין, אבל בזה א"צ למעלת כלי קיבול, וכל הנדון כיון שמשמש רק עם החלק השני, כנזם של קדירה ועדשה, ובוזה אין גדר כלי קיבול מועיל, ושמא כל כלי קיבול יכול לשמש בפ"ע לצורך קבלה, אבל כנזם דוחק לומר כן, וראיתי בספר מרן זללה"ה שם שכתב וכן כל המקבלין שא"צ שם בפ"ע היינו שמשמשין בפ"ע, דאי תלי בשם כי מקבלין מאי הוי, וכונתו כמש"כ שהכלי קיבול משמש בעצמו מכה קיבולו, דסו"ס אפשר להכניס בו דבר, ומהא דתנן במתני' פותה שתחת הציר, משמע דטעמו משום שם בפ"ע דוקא, אע"פ שהיא מקבלת הציר, אם לא נימא דעשוי למלאת, ופרח של מנורה אם הוא בית שקעו של נר ער"ש מ"ז, הרי יש בו קיבול, עפ"ב מ"ח, ולע"כ, וצ"ע.

מן האמור נתבאר דכל הכלים מקבלין טמאה רק כשהם שלמים בעיקר שימושם, ובכלי מתכות שנתחדש דפשוטיהן טמאין, נתחדש גם שחלקי כלים המשמשין טמאין, מריבויא דדבר וכל דבר, [ובשאר כלים אפי' מקבלין י"ל דאינם מטמאין אלא בכלי שלם, וצ"ע בכך שלפני המטה וכיו"ב אם ה' כלי קיבול אם בשאר כלים טהור], והצריכו שיהא לו שם בפ"ע, שזה מוכיח ששימושו חשוב בפ"ע, [וגם אינו חלק מכלי זה דוקא, דסתם שם בפ"ע ראוי לכל כלי כיו"ב], וכן מיעוטא דכלי המשמש לבהמה וכלים שייך רק בכלי שאינו מקבל לעצמו, ולכן שייך נדון זה רק בכלי מתכת, אבל כלי קיבול לצורך בהמה חשיב כלי, ורק המשלים את כלי הבהמה שהוא נטפל לכלי הבהמה ואינו משמש לעצמו, צריך שם בפ"ע ובכלי מתכת דוקא, - כיסוי טני שמשמש לעצמו א"צ שם בפ"ע, כיון ששימושו כדבר נפרד, וכל ענין שם בפ"ע שייך רק בחלק מכלי אחר, דמ"מ השם מוכיח שחלק זה מוגדר ככלי לעצמו.

העץ, וכ"כ במשנה אחרונה, [ואפשר דמש"ה קתני הדלת שבמגדל, ולא הדלת של מגדל, כיון שהדלת של מתכת והמגדל של עץ, והדלת חשובה טפי, אלא שהיא נמצאת במגדל, ועוד דקמ"ל שאפי' מחוברת מק"ט ואינה מתבטלת למגדל אי מיירי שבא במדה וזה מתבאר בלשון שבמגדל, וכמ"ק ברמב"ם פ"י ה"ח, וער"ש דגרס של מגדל], ולכן אע"פ שהשימוש כשהדלת מחוברת למגדל, מ"מ מק"ט לעצמה, אבל כשעשויה לבית גמור טהורה אע"פ שיש לה שימושים לעצמה, דכל דלת של בית תולין עליה דברים ואפ"ה כיון שעשויה לקרקע אפי' בשל מתכת טהורה.

לכאורה הא דדלת של כלי תלוש מק"ט, היינו אפי' כשאינה משמשת בפ"ע כלום, רק שימוש דלת, דכיון שיש לה שם בפ"ע הרי היא ככלי שלם, אע"פ ששימושה רק להשלים הכלי, דזהו מה שנתחדש במתכת שהפרקים שהם עצמם משמשים, כדלת ובסיס חשיבי כלי בפ"ע, אבל קשה א"כ אף בבא במדה ראוי לטמא הדלת בפ"ע, דלא בטל תורת כלי ממנה שהיא של מתכת, ובספר אאמור"ר זללה"ה שם כתב לפרש דלת של בית חשיבא כדלת של רופאים, שהרי דלתות של בית ג"כ תולין עליהן ורק מפני שעשויה לקרקע טהורה, ולפ"ז הטעם דדלת מגדל של בעה"ב שבתלוש טהורה, מפני שמשמשת רק כדלת וא"צ לזה שימוש נוסף, ודלת ככיסוי דמיא ולא חשיבא יש לה שם בפ"ע, ושל בתים משמשת בפ"ע כשל רופאים, ואפשר דדלת של בית בלא"ה חשיבא כלי בפ"ע שאינה כפרק מן הבית, ורק במגדל חשיבא הדלת חלק מן המגדל ואין לה שם בפ"ע, אבל אם משמשת גם לעצמה חשיבא ככלי בפ"ע, ולפ"ז א"צ שדלתות הבית שימוש לעצמם דדלת של בית ככלי בפ"ע היא, ועחזו"א סי"ז ס"ק י"ז, וצ"ע.

יש לדקדק למה הוזכר כאן טהרה דנעשו לקרקע, הרי בכל הכלים הדין כן, ואפי'

בכלי קיבול של מתכת כמבואר לעיל פ"ה מי"א בדברי הרמב"ם והגר"א דתנור של מתכת מחובר טהור ואם נתלש טמא משום כלי מתכת, ולא מחלק בין יש לו שולים או לא, ועמש"כ ס"ה סק"י בזה ובדברי הר"ש והרא"ש שם, [ועמש"כ לעיל מדברי אאמור"ר זללה"ה ברבותא דמתני'], וגם בפותה שתחת הציר יש לדון דחשיב כלי קיבול, וכ"מ חגיגה כ"ז א' דמזבח המצופה זהב ונחשת טהור מפני שמחובר לקרקע, אבל בלא זה הוה אזלינן בתר ציפוי וטמא ככלי מתכת, ואפשר דכיון דחידושא דיש לו שם בפ"ע נאמר כלפי פרקי כלים שמשמשים רק כל החלקים יחד, כדלת וציר ופותה, ואפ"ה מטמא כל אחד בפ"ע, וכיון שכן הי' מקום לומר דכמו שאינם נטפלין לכלי שעתידין להתחבר עמו, ומק"ט בפ"ע, כך לא יהיו נטפלין לקרקע שעתידין להתחבר עמו, אבל כלי המחובר ממש פשיטא שאינו מק"ט, וכן פ"י הרמב"ם והגר"א שם גבי תנור של מתכת דבחיבורו טהור, ומה ששינוי וטמא משום כלי מתכת היינו בתלישתו, ול"ד לדף של נחתומין שאינו משמש עם המחובר דוקא, ולכן אינו נטהר בקביעות לקרקע לחוד, ולדעת הרמב"ם אם עשה בו שינוי באמת נטהר, משא"כ תנור שסתמו מחובר והקרקע שוליו, שו"ר בחזו"א סי"ט סק"ג, וצ"ע בסוגיות בזה, ועי' משנה אחרונה כאן, ולע"כ.

מידו יש גם חידוש בנגר ומנעול דחשיבי לקרקע כדלת וציר, עסק"ג, ולכן לא שנה החידוש בזה דחשיבי שם בפ"ע בתלוש.

ג. **שם** ומן הנגר, יש בזה חידוש דחשיב נעשה לקרקע, אע"פ ששימושו כתלוש, שנותנין ונוטלין אותו מן הקרקע, ול"ד לדלת שקבועה בקרקע על צירה, ולא שייך לומר שהנגר בטל לקרקע, אלא דכיון ששימושו לצורך קרקע הו"ל כעשוי לבנין, ושימוש כלי הוא העשוי לשמש את האדם במעשיו, ולא בקביעות ביתו, [ובפיה"מ כתב

דגור לרוחב הפתח, וצ"ע אם זה כנעשה לקרקע, ע"י מ"ד בקלוסטר, ובמש"כ שם סק"ו].

ובמנועול איכא חידוש טפי שאינו תקוע בקרקע כנגר, אלא תלוי ע"ג הדלת, ואמנם יש כמה אופנים בנגר ובמנועול, מ"מ לכאורה כל האופנים מיקרו עשויין לשמש עם הקרקע, וטהורין, ולפמשנ"ת לקמן סק"ו נראה דמנועול תלוי מיקרי משמש את הקרקע ולא חשיב מחובר, ואם המנועול תקוע בדלת, יש בזה חידוש דחשיב שם בפ"ע ומטמא בתלוש.

והנה בנגר ומנועול מובן טפי דיש להם שם בפ"ע, כיון שראויין לשמש בכל מקום, ואפשר להעביר נגר ומנועול מדלת לדלת, אבל ציר ופותה שקבועין ומחוברין בדלת הוי חידוש טפי לחשבם כלי בפ"ע, ובנעשו לתלוש מק"ט בפ"ע.

שם והפותה שתחת הציר, פי' רה"ג והראשונים דהיינו הנקב שבקרקע שנכנס הציר לתוכו, ועושין כמין כוס של מתכת משוקע בנקב זה כדי שהציר לא ישקע בקרקע, ויסתובב יפה ובקל, ולפ"ז נראה דיש פותה סתם ויש פותה שתחת הציר, דפותות דקרא שעשאו של זהב לא מסתבר שיעשו כן בכלי המשוקע בקרקע שאינו מוסיף בנוי הבית, והתם מתפרש כמין מפתח ומנועול וכיו"ב, וכמ"ש במוסף הערוך בביאור מוגלסיה שבתרגום, ובוה יש נוי כשהם של זהב, ומתני' לא מיירי בסתם פותה אלא בזו שתחת הציר, [שו"ר בילקו"ש מלכים סי' קפ"ו מועתק מפסיקתא על הפסוק והפותות ר"י אמר הראשון שבפותות היו של זהב ר"ס אמר אף הפותות שתחת הציר היו של זהב כו' עי"ש, ומשמע שהי' ענין מיוחד שעשאו של זהב מה שאין הדרך כן], וצ"ע, ועי' להלן בצנור.

והחידוש בפותה ובציר דבתלוש חשיבי כלי שיש לו שם בפ"ע ומק"ט בפ"ע, ולהכי נקט פותה קודם הציר, כיון שבציר יש

יותר חידוש דמיקרי כלי בפ"ע, כיון שהוא קבוע ומחובר לדלת, והוא חלק מן הדלת, ולא זו אף זו קתני.

שם והקורה, פרש"י במו"ק י"א א' מה שעל הפתח שתחזור בו הדלת, וכ"נ במתני' שם דמיירי בחלקי הדלת, וכ"נ כאן דהא מיירי בקורה של מתכת, ואין עושין כן בקורות הבית, וקורות הבית אין להם שם בפ"ע, אלא מיירי בקורה שהדלת שוקפת עליה, וכשנשברה הרי הדלת נפתחת לצד חוץ, שאין קורה שתעכב אותה מלצאת.

שם והצנור, פי' רה"ג צינורא דדשא, וכן פרש"י מו"ק י"א א', וכ"מ שם שכולם בדלת, דהתם קתני הציר והצנור והקורה והמנועול והמפתח שנשברו, דכולהו הוו דבר האבד שא"א לנעול הדלת, וסדר המשנה שם מוכיח שהכל בדלת, וגם ענין ההפסד מתפרש כן, ומצינו כתובות ס"ז ב' שאפשר להכניס מעות דרך צינורא דדשא, וכן בברכות י"ח ב' הטמינו מעות תחת צינורא דדשא, ורש"י פי' שם חור מפתן הבית שהדלת סובב בו, וזה כפותה שתחת הציר, ואמנם רש"י במלכים פי' הפותות מפתח, ומתיישב טפי דצנורא דדשא היינו היכר ציר, ולפעמים הצנור רחב ויכולין להכניס לתוכו מעות כשיעור ד' זוזי, ולפ"ז אם נימא דפותה וצנור שני דברים הם, צ"ל שהפותה שתחת הציר היא חלק נוסף מלבד הצנור, שאין מתאים כ"כ לפרש כאן מפתח שתחת הציר, וסתם צנור פתוח מלמעלה, כמו צנור שעלו בו קשקשים, והסגור נקרא סילון, מ"מ אפשר שהוא עגול ככוס ונקרא צנור מפני שהוא זקוף ופתוח למעלה, וצ"ע.

הרמב"ם מפרש צנור מרוב, ומסדר המשנה נראה דבדלת מיירי, וכן במו"ק, אע"פ שמוכן ששייך הפסד בצנור, אבל זה תלוי לפי הענין, אם יש גשמים במועד, ואם המים נכנסין לבית בדליכא צנור, דסתמא אינו כן, ומשמע טפי דכולהו חד טעמא ניהו, עי'

שם מ"ד ברזל טמא שבללו עם ברזל טהור, ע"כ מיירי שהתיך החתיכות יחד, וש"מ דברזל שהתיכו ועשה ממנו כלי חזר לטומאתו הישנה, ועי' תוספתא בעשה חצי כלי מן הטמא וחצי מן הטהור דאזלינן בתר עושה מלאכה ובתר המקבל ועמשנ"ת לעיל סי"א סק"ג.

שם מחצה למחצה טמא, יש בזה חידוש שהרי אפי' בחלמא וגללים שהנדון בדאורייתא החמירו רק מדרבנן ואין שורפין עליו את התרומה, כמ"ש בתוספתא כאן וירושלמי נזיר פ"ז, וקמ"ל שאף בטומאה ישנה החמירו.

שם וכן מן החלמא ומן הגללים, הר"ש הוכיח מירושלמי שהחלמא אינו כלי חרס מדנעשה אב הטומאה דסברו בירושלמי שאדם הנוגע וכלי החלמא שנוגעת במת טמא טומאת שבעה, ובסברא ג"כ נראה שא"א להכניס כלי גללים לתנור לצרפו שישרף ויתפורר, ואפי' מעורב עם חלמא מתייבש ונפרך, [עי' ביחזקאל שאופין פת ע"ג גחלים של גללים], ועוד דמבואר בתוספתא דיש כלי ששוליו מן החלמא ודפנותיו מן הגללים או איפכא, ואם צריך לצרף החלמא בתנור ישרפו הגללים, וגם רחוק לפרש שמערב מתכת עם גללים, אפי' עופרת, וע"כ לפרש שחלמא הוא מין עץ, וכמו שניר העשוי מן העץ מק"ט, אע"פ ששחקו לגמרי, [ועי' לעיל סי" סק"ט] ודין נייר, כך חלמא מין עץ הוא או עשב שנימוח ונדבק מעצמו, כדחזינן שעושין שולים או דפנות מהחלמא לחוד, וא"צ לדיבוק הגללים, ואולי הוא חלמית ששנינו כלאים פ"א מ"ח, שהר"ש הביא שם קרא דריר חלמות שהביאווה הרמב"ם והרא"ש כאן, ופירשו דהיינו אדאני דשבת ל"ה ב', וכיון שהוא מין עשב מיוחד שמתכווץ ומתפשט אפשר שנדבק יפה ליעשות כלי, (מיהו לשון המשנה לתוך החלמית ק"ק לפי זה), ואפשר שהריר שלו מתקשה כמו גללים, ודינו ככלי עץ, ובזה

להלן בסדר המשניות, ומ"מ לענין נעשו לקרקע מובן שפיר שצנור המחובר למזחילה דינו כנעשה לקרקע וטהור.

יש לדקדק בסדר המשנה כאן, שהוא שונה מסדר המשנה במו"ק, דהכא קתני מנעול וציר וקורה וצינור, והתם קתני ציר וצנור וקורה ומנעול, ואפשר דהתם הסדר לרבותא דהיתר מלאכה במועד, והמנעול והמפתח אינם מוכרחים כ"כ, מאחר שהדלת סגורה, אבל בלא ציר הדלת נופלת, והצנור צריך מלאכה גדולה טפי מציר, אבל הוא נצרך לדלת טפי מקורה.

ובמתני' דהכא הסדר לפי החידוש דחשיב כלי שיש לו שם בפ"ע, ולהכי קתני פותה שתחת הציר קודם הציר, שהציר הוא נטפל לדלת יותר מהפותה שהיא נפרדת.

שם שנעשו לקרקע, בנגר ומנעול ודאי הנדון אף כשהם תלושים, דכיון דסדר שימושם לחבר ולתלוש [אם מיירי במנעול התלוי עי' שבת פ"א א'], לא שייך לסתום חוץ מן הנגר, והכונה בשעה שהוא מחובר, וגם בחיבורו אינו כמחובר ממש, ועוד דבמחוברין לכלי א"צ שם בפ"ע, וכל הנדון כשהם חלק נפרד, כמשנ"ת בסק"א, אלא ודאי כיון שמשמש לצרכי הקרקע לאו כלי מעשה הוא.

ד. **שם** מ"ג העושה כלים מן העשת כו', משנה זו בדיני טומאה ישנה, וקמ"ל דלא גזרו בכל הני משום טומאה ישנה, או מפני שסתמן קודם שנעשו כלים, או שטומאתן מדין כלי עץ או מדין חיבור לכלי מתכת, ואין הכלי נטהר בנטילתו, וכן פסולת שחולת וגרודות מצויין רק בכלים חדשים, ופי' הרמב"ם לא נתיישב, ולעיל סי"א סק"ו נתבאר שיש לדקדק ממתני' דכלי מתכות שחיברן ותלשן אינם חוזרין לטומאתן ישנה, ועוד עי"ש, - עיקר ביאור המשנה והתוספתא לעיל סי"א סק"ב ג'.

מיושב שדינו ככלי עץ וא"צ צירוף בכבשן, ועושין ממנו כוורת דבורים, כיון שאין מטלטלין אותה ממקומה סגי לה בקיום כל דהו, [כמשנ"ת באהלות פ"ט דכוורת עשויה מכלי אדמה בלי צירוף כבשן, עי"ש במעיני יהושע שהוכיח כן מהתוספתא דכלים], והר"ש העתיק מהתוספתא כירה וזה לא יתכן דודאי תשרף מיד, ועפ"ז כתב שעושין ממנו כיוורת, וצ"ל כוורת כמו שהוא לפנינו בתוספתא, ועי' רה"ג.

ה. חגיגה כ"ז א' אימא וחכמים מטמאין מפני שהם מצופין, יש לעי' נהי דהוו ככלי מתכת, אכתי גם כלי מתכת המחובר לקרקע טהור, כדתנן כלים פ"א מ"ב חוץ מן הדלת כו' שנעשו לקרקע וכן תנן שם פ"ה מ"א דתנור של מתכת טהור, [מפני שהוא מחובר, דבתלוש טמא משום כלי מתכת כמש"פ הגר"א שם], וצ"ל דה"ק וחכ"א אינן כקרקע, והא דקרי ליה אדמה מפני שממלאין אותו אדמה בחנייתן, ואי קשיא לך אכתי כלי עץ העשוי לנחת נינהו, ועי' התשובה מפני שהן מצופין ודינם ככלי מתכת, ובאמת גם ר"א מודה בזה מדאיצטריך טעמא דקרקע ולא משום שעשוין לנחת.

ולפ"ז נראה דאף לאבע"א דחכמים ג"כ מטהרין, מ"מ ס"ל שאינם כקרקע, והיינו דקאמרי ליה לר"א מאי דעתך דאי לאו שהם כקרקע היו מקבלין טומאה, אין הדבר כן אלא טעמא דאין מק"ט מפני שהם כלי עץ העשוי לנחת, ולא מפני שהם כקרקע, ומאי דעתך דס"ל דכלי מתכת דמו מפני שהם מצופין, מיבטל בטל ציפויין לגביהו, וניחא בזה שלא הוסיפו רבנן טעם נוסף לטהרתן, דא"כ מנ"ל דר"א פליג, הא י"ל דקושטא קאמר שהם כקרקע, ואפי' היו של מתכת היו טמאין, אלא ודאי רבנן פליגי ואמרי שאינן כקרקע, וטהרתן מפני שהם רק מצופין, ועיקרן עץ נינהו, כדחשיב להו קרא.

ולפ"ז נחלקו תרי לישני אם קרא דשלחן הכתוב קראו עץ קאי גם על מזבח הזהב מדקרי ליה מזבח, ובתר הכי מקשינן מזבחות להדדי, או"ד האי קרא קאי רק על השלחן, אבל המזבחות אזלינן בתר ציפויין ומק"ט, ויש ליתן טעם בדבר דמזבח א"א לעשות של עץ, שהרי ישרף, וא"כ מוכרחין את הציפוי ליצירת עיקר הכלי, אבל שלחן שרק מניחין עליו את הכלים, שייך שיהא של עץ, (וגם אפשר שציפוי השלחן דק משל מזבח הפנימי, עי' ירושלמי דמשמע לכאורה שעובי הדינר הוי טפי מסתם ציפוי דק, מיהו עתו' בשם תנחומא, ועי' קה"ע שם), ובירושלמי מפרשים האי קרא במזבח העולה, וצ"ע דבפשוטו הוא עשוי מאבנים, ושמא רק מלישנא דקרא דייק, וצ"ע.

שם כ"ו ב' אלא שאני שלחן דרחמנא קרייה עץ, למדנו מזה דאע"פ שנחלקו ר"י ור"ל בכלי מסמים אם בטל הציפוי לעיקר הכלי, אבל יש דרגת חשיבות שכו"ע מודים שהציפוי בטל לכלי, דהא דקרייה רחמנא עץ אינו גזיה"כ שיקרא עץ, אלא הגדרת הדין שעיקר רצון התורה הוא בעץ, והציפוי בא לשמש את העץ, (וכלי אחר באותו ענין מק"ט משום ציפוי), ומשכח"ל עוד אופנים שהציפוי בטל לעץ, ועי' כלים פ"א מ"ד ו' ועי"ש מ"ז.

עיקר הא דמיייתנן הכא מזבח הנחשת צ"ב שהרי בבית השני ודאי ה"י בנין אבנים, ואף בבית ראשון הביא רש"י ששלמה המלך בנה מזבח אבנים, ותנן במדות שבבית ראשון ה"י כ"ח על כ"ח, ובני הגולה הוסיפו עליו, ועי' זבחים נ"ד א', וצ"ל שרק לצורך ההיקש הזכירו מזבח הנחשת, ולא משום דנפ"מ ביה, שו"ר בספר אאמור"ר זללה"ה בזה עי"ש.

בירושלמי מפרש דר"א סבר מדכתיב במזבח הזהב וצפית וגו' התורה קראת אותו קרקע, והיינו מדקרי ליה גגו וקירותיו ש"מ שאינו כלי, אלא כבית הבנוי גג וקירות,

וחשיב כלי מתכת, אלא די"ל דהיינו דוקא במצופה כולו שהעץ כבלוע ורק הציפוי נראה לעין.

שם הא בעא מיניה ר"ל מר"י בציפוי עומד כו', הלשון משמע שאין שאלה זו שייכת לפלוגתא דר"י ור"ל, דנימא ששאל לשיטתו דר"י, אלא דאף לר"ל י"ל דדוקא בציפוי עומד מתבטל הכלי לציפוי.

שם בחופה את לבזבזיו כו', פי' שאם ניכרין דפנות גוף הכלי מעל הציפוי, הר"ז גורם להוכיח שהכלי עיקר, והציפוי טפל המשמש את הככלי, וע"ז השיבו דבכל ענין במקום שהוא מצופה הרי הציפוי עיקר.

בכלים פי"א מ"ד ו' מצינו כמה כלים שכשהם של מתכת טמאין, ועץ המצופה מתכת טהורין, ואמנם מצינו בשמעתין דהיכא דהתורה קראתו עץ הו"ל עץ עיקר, אבל אכתי מכלל דר' יוחנן משמע שאין יוצא מן הכלל בין בכלי מסמים החשובין ובין בציפוי שאינו עומד, וא"כ צריך טעם מ"ש הני שמצופין טהורין, ויתכן דהני טומאתן מדרבנן ובמצופה הקלו, מדאשכחן דפליגי תנאי בקלוסטרט בתוספתא ובפיקה במתני' א"כ י"ל דפליגי מדרבנן, אבל הדבר מחודש לומר שלא תיקנו בדרבנן כעין דאוריתא, ואולי להיכירא חילקו בזה.

ואאמור זללה"ה בכלים ס"ד סק"ח כתב דבכל הני לא ניחא ליה שיהיו כולן ממין הציפוי, שאין נוח להשתמש בנגר ופיקה כבדין, וכיו"ב, ורק כשניחא ליה שיהא כולו מן הציפוי אזלינן בתר ציפוי, כגון בציפוי זהב שמפני היוקר עושהו עץ מבפנים, אבל ניחא ליה בכולו של זהב, וכן צ"ל בשולחן שחיפהו בשיש, וק"ק דסתם נגר עשוי מברזל לשמור על הדלת.

ואפשר דבכל הני הציפוי בא להגן על העץ שלא ישחק, אבל לא ניחא ליה

דאל"כ הו"ל למיכתב וצפית אותו זהב טהור סביב, אבל מדכתיב גג וקירות משמע שיש כאן בנין ולא יחידה אחת הנקראת מזבח, (מיהו קמ"ל שא"צ לצפותו מבפנים, והשתא נמי כתיב סביב), ורבנן ילפי ממזבח העולה שהכתוב קראו עץ, ומייתי קרא דשמעתין ויליף מיניה למזבח העולה (ולא לשולחן). שהוא כלי ואינו כקרקע.

שם בירושלמי משמע שהקשו שהציפוי יתבטל לעץ ויחשב כלי עץ העשוי לנחת, כדחזינן בשולחן שאם לא היו מגביהין אותו ה' טהור, ולא אמרינן שדינו כטבלה ושולחן כיון שעשוי לנחת, והתירוץ לא נתפרש, אא"כ נאמר דכיון שהעץ אינו ראוי להקטיר עליו, הרי עיקר הכלי הוא הציפוי, כמו במשפלות שעיקר הכלי אינו ראוי למדרס, ואפ"ה מטמא מדרס מפני שאפשר לשכב עליו, ועמש"כ בס סק בפכ"ד מ.

עיקר הדין דאזלינן בתר ציפוי לקולא חידוש הוא, דלמה יחשב שולחן שחיפהו בשיש כלי אבנים, הרי כל בנין הכלי עץ, והשיש מחפה מלמעלה שזה נוח יותר לאכול עליו, ובשלמא לחומרא י"ל דסגי בציפוי להחשיבו כלי מתכת, אבל לקולא מנלן, ואף לר"ל דמיירי דוקא בכלי אכסלגיא שהם פחותים, אכתי יש כאן גם כלי עץ גמור בלא השיש, וצ"ל דכל מצופה דנין מה שתחתיו כחלול, כיון שאינו משמש מעשה כלי, אבל לשון הגמ' דאפי' כלי מסמים בטלי משמע טפי לשון ביטול שנעשו כבלועין בתוך הציפוי, וק"ק לומר כן בציפוי טס של שיש לחוד שמונח מלמעלה ע"ג השולחן, וכן לאידך גיסא אכתי יש לשאול בשולחן של אבן וצפהו זהב מלמעלה, הרי מהזהב לחוד ליכא שיעור כלי, ולמה יקבל טומאה, ואפשר דאה"נ דבעינן שיהא כלי שלם מהציפוי לחוד, ובחיפה שולחן של אבן בטס של זהב טהור, דכלי אין כאן וציפוי אין כאן, ועתוד"ה כאן דציפוי שאינו עומד ג"כ מבטל את הכלי,

במתכת דוקא, ובכה"ג שבא לשמש את העץ לנוי או לשמירה לא אזלינן בתר ציפוי, דהו"ל כמתכת המשמש את העץ דתנן פ"ג מ"ו שהוא טהור, ול"ד לשלחן ומזבח שהציפוי זהב הוא חשוב בפ"ע בעוביו ובשלימותו, שו"ר במשנה אחרונה שם מ"ו, ועי' לקמן ס"ק י"א.

ואפשר שבמציאות כל הכלים הקטנים אין מצפין אותן בטס של מתכת, אלא בצבע של מתכת, כמו שמזהבין כלים בצבע זהב, שאין לציפוי הזה צורת כלי לעצמו כלל וכצבע שבכתלים דמי, ול"ד לטס של זהב ושיש שיש להם צורת כלי לעצמם, ועי' תו' חגיגה בציפוי שאינו עומד, ועי' משנה אחרונה שם מ"ו, ועי' לקמן סי"ג סק"ח הוכחנו כן מטבעת מצופה דתוספתא.

ו. **שם מ"ד** קלוסטרטא טמאה, בשבת קכ"ד א' מייתי לה בשם נגר שיש בראשו גלוסטרטא, וכ"מ בסמוך שומטה מפתח זה, ש"מ שנועלין בו את הדלת, אבל מהא דקרי ליה הכא קלוסטרטא סתמא, משמע דקלוסטרטא גופיה הוא שם של מנעול, ולא שהמנעול הוא הנגר, ויש עיגול בראשו, אלא קלוסטרטא הוא שם דבר של מנעול מסוים, וכמו שהביא במוסף הערוך שבלשון יו"ר קלוסטרטא הוא שם כלי למנעול ודבר הסוגר כמו נגר, ובגמ' ביארו שיש למנעול זה ג"כ נגר, אבל עכ"פ קלוסטרטא זהו שם של מנעול ולא שם של עיגול של ברזל, שו"ר שהעירו בגליון הנדמ"ח שבת קכ"ד א' דלא גרסינן התם נגר שיש בראשו, ואמנם בעירובין ק"א ב' תנן נגר שיש בראשו גלוסטרטא, אבל שם הנדון על הנגר, ולכן הזכירוהו.

ויש לעי' למה קלוסטרטא טמאה טפי מנגר, הרי בפשוטו שניהם עשויין לשמש עם הקרקע בשוה, ור"ש פי' ע"פ פרש"י בשבת ובעירובין שראוי לשמש בתלוש לדיכת פלפלין ושומין, [ומצינו בעירובין ק"ב א' דבעשה לו

בית יד הו"ל כבוכנא שעשוי לכתישה ושרי, ומדלא קאמר בגמ' דהיינו גלוסטרטא, משמע דטעמא דקלוסטרטא לאו משום בוכנא הוא] והדברים מחודשים שאין דרך בנ"א להשתמש בהם לצורך זה, ומהיכי תיתי שיקבל טומאה מפני אפשרות שימוש שאינו עשוי לכך, ועו"ק דברש"י שבת קכ"ד א' מבואר דחשיב כלי שמלאכתו להיתר והובא בר"ש כאן, ואילו דיכת שומין הוי מלאכתו לאיסור, ויש לדחות כמ"ש הריטב"א דה"נ ראוי לפצע בו אגוזים, אבל זה רחוק יותר, ופשטות הגמ' כרש"י שם שמלאכתו להיתר לנעילת הדלת, וכ"מ בגמ' שם דלרבה מותר לטלטל הנגר לצורך מקומו, אע"פ שכלי שמלאכתו לאיסור ס"ל דלא שרי לצורך מקומו, ויש לדחות דהסרת הנגר מן הדלת מיקרי צורך גופו לפתוח הדלת, ולא חשבינן טלטולו כצורך מקומו, ואפשר דאמנם תורת כלי משום דיכה, אבל היתר הטלטול גם בלא זה משום שעשוי למלאכת היתר של נעילה, והדיכה מצילתו ממיחזי כבונה, אבל אין זה פשטות הדברים בגמ', אלא כל ההיתר נסמך על הנעילה.

ומדברי רה"ג והערוך והרמב"ם נראה שהקלוסטרטא משמשת רק לנעילה, שלא הזכירו בה שימוש נוסף כלל, ויש ללמוד מזה דלא חשיב עשוי לשמש עם הקרקע, כיון שהוא תלוי כדבר חיצוני ואינו מחובר לקרקע, כמו שלשלת שנועלין בה דלא חשיבא כמחובר, ולפ"ז ה"ה מנעול התלוי בשתי טבעות דלא חשיב כמחובר, [ולפי גרסת הר"ש בתוספתא הרי ר"ט מטהר, וש"מ שאינה עשויה לדיכת שומין, וש"מ שאין זה פשוט שהיא טמאה טפי מנגר, ולפנינו הגרסא וחכמים מטהרין, שו"ר שט"ס הוא בר"ש בלשון התוספתא דמוכח בתחלת דברי הר"ש וברא"ש שגרסתם כלפינו], והגר"א הגיה ר"ט מתיר ולענין שבת מייירי כמו במתני', ובערוך ערך פן כתב דקלוסטרטא יש בה פין ופורנא כמו שהביא הר"ש במתני' וכ"ה ברה"ג, אלא

בתוספתא ב"מ פ"ב ה"ג תניא דקלוסטרא הנעולה חיבור חיבור לטומאה ואינו חיבור להזאה, ולכאורה אם הקלוסטרא תקועה בטבעות כנגר, אינו בדין שתחשב חיבור, שאין לך עראי גדול מזה שמוכרחין להפרידה, ואולי הכונה על הפין והפורנא שקבועין בה, אבל א"כ גם בלא נעילה הם קבועין בה, ואין לפרש כשנועלין בה את הדלת, דהא דלת אינה מק"ט, ובתוספתא קתני לה בהדי דלוסקוס הנעול, והגר"א גרס דלוסקמא דהיינו תיבה, וג"ז צ"ב האם הכיסוי חיבור לטומאה, וצ"ת.

ז. **שם** ומצופה טהורה, פ"י דכיון דקלוסטרא או נגר של עץ טהורין כדן פשוטי כלי עץ, ורק במתכת טמאה, קמ"ל מתני' דעץ המצופה מתכת טהור, ודכוותה במ"ו, כן פ"י הרמב"ם והגר"א, והקשו ע"ז דהא קי"ל חגיגה כ"ו ב' דאולינן בתר ציפוי, ודעת הגר"א דלאיבעית אימא שם כ"ז א' לא אולינן בתר ציפוי, והדברים מחודשים טובא, דלא משמע כלל דהדרו בגמ' מסוגיא קמייתא, ואין מקום לקשר מה שאמרו בגמ' במזבח, עם סוגיא דשלחן שנסתיימה בזה דאולינן בתר ציפוי, וכמפורש במשנה דשלחן שחיפהו בשיש, וכ"מ ברש"י שם דמקרא דהכתוב קראו עץ ילפינן גם למזבח, ע"ש.

וכבר נתבאר לעיל סוסק"ה עפ"ד אאמור"ר זללה"ה דהיכא דניחא ליה שיהא כולו של מתכת, הו"ל ציפוי עיקר, ובהני לא ניחא ליה שיהיו לגמרי ממתכת, ושם כתבנו שכאן הציפוי בא להגן על העץ של ישחק או לנוי, אבל אינו משמש בכח המתכת שבו לתועלת הכלי, שהרי הוא עשוי רק לתפיסת היד, ולא לחיזוק הנעילה שנעשה ע"י הנגר שהוא מעץ, וע"ע לקמן ס"ק י"א.

יש לדקדק מ"ט לא קתני הקלוסטרא של מתכת ברישא, כדקתני במ"ו בפיקה ובכוש כו', ואף אם סתם קלוסטרא ממתכת מ"מ כן הדרך לשנות בתחלה שכולו של מתכת קודם

שבערוך פ"י דהיינו בקלוסטרא, וכן כתוב בחדושי הגר"א שהעיקר כפ"י זה, מדקתני במתני' דין פין ופורנא באמצע דיני קלוסטרא, ולפ"ז יש בראש הקלוסטרא פין ופורנא שמשמשינן כשיני מנעול לסגירה, וכיון שחשובין בפ"ע הו"ל ככלי, ומזה ג"כ מוכח שאין חשיבות הקלוסטרא משום דיכה, שהרי הפין והפורנא חשובים כלי בפ"ע, והם משמשים רק לנעילה, וש"מ שגם נעילת הקלוסטרא לא חשיבא כמחובר לקרקע.

ובעירובין ק"א ב' נחלקו תנאי אם חשיבות הכלי הזה מתיר לנועצו בקרקע כנגר התלוי, או"ד סו"ס נגר הוא ואסור לנועצו בקרקע, ולא מפני שימושי דיכה, אלא סגי בזה שניכר שהוא כלי ולא מיחזי כבונה, ואמנם סתם קלוסטרא אין נועצין אותה בקרקע אלא מדלת לדלת כמ"ש במתני' שומטה מפתח זה ותולה בחבירו בשבת, שלא יטלטלנה ממקום למקום רק ישאירנה בפתח השני, ולא שייך להזכיר סתמא שיש פתח שני אלא בנגר שסוגר שתי דלתות, וגם לשון תולה בחבירו מוכיח שהם דלתות צמודות, וכמו שצייר הרמב"ם שהטבעות מכוונות זו למטה מזו, וקמ"ל שרק מוציא מהטבעת התחתונה, ונשארת תלויה בטבעת העליונה שבדלת השניה, ובזה כו"ע מודו דשרי לנעול בשבת, ונחלקו אם מותר לנועצה בקרקע, כשימוש נגר הרגיל, וכגון שיש נגר ארוך נמשך מהקלוסטרא, וניחא שלא נחלק ר' אלעזר על ר"ט ור' יהושע במתני', מיהו בניטל באגרו כו"ע שרו, ומצינן לאוקומיה דר"י ור"ט בניטל באגרו, - ולפ"ז לא שמענו דנגר עם קלוסטרא מק"ט, אבל סתמות הדברים שדינו ככלי תלוש.

שו"ר בירושלמי עירובין שם דפליגי אם נגר טפל לקלוסטרא או קלוסטרא לנגר, ומשמע דשני ענינים הם, ומ"מ צ"ב איך מצטרפין שני הענינים יחד אם קלוסטרא ג"כ עשויה לנעול כמשנ"ת מהרמב"ם.

ולר' ינאי פליגי בדין תוך הפתח כלפנים או כלחוץ, ולר"א פליגי אם התירו לטלטל קלוסטרטא.

ובתוספתא קתני ר"ט מטמא וחכמים מטהרין וברוריה אומרת כו', ומשמע לכאורה דחכמים דמטהרין לא ס"ל כברוריה וס"ל שאין שום היתר לטלטלה, א"נ ר"ט דמטמא ס"ל שהוא ככל הכלים ומותר לטלטלה, וחכמים מתירין רק לשמוט מפתח לפתח, ולתלמודן דינא דרשות בבא בפ"ע היא, ואינה ענין לדעיל, ואע"פ שנשנו כאן דברי ר"ט ובתוספתא נשנו דבריו לענין טומאה, והגר"א באמת הגיה דר"ט דתוספתא מיירי לענין שבת.

שם ר' יהושע אומר שומטה מפתח זה כו', מתוך שהסכים לדברי ברוריה, נשנו דברים אלו בשמו.

והנה כבר ביאר הרמב"ם דהקלוסטרטא מחברת שתי דלתות זו לזו ועי"ז הדלתות ננעלות, ועשויה כך שבכל דלת יש טבעת זו למעלה מזו, וכשנועלין הדלתות הרי הטבעות מכונות זו כנגד זו, ומכניסין הנגר של הקלוסטרטא בשתי הטבעות ועי"ז א"א לפתחן, וכשרוצין לפתוח מסירין הקלוסטרטא מתוכן, וקאמר ר' יהושע שבשבת מושך הנגר מתוך הטבעת התחתונה ומשאיר אותה תקועה בעליונה ואינו מטלטלה ממקומה, וזה ניחא בין לר"א שהנודון משום מוקצה דכיון שמשאירה במקומה מותר, ובין לר' ינאי כיון שנשארת בתוך הטבעת כדמעיקרא, אין כאן הוצאה כלל, שנשארה בתוך הפתח, ואולי לכן שנינו פתח ולא שנינו דלת לומר שנשארה תוך הפתח, ומ"מ בלשון חבירו מבואר שזו הדלת השניה הצמודה לה.

אבל רש"י והר"ש שלא פי' ענין הקלוסטרטא שמחברת שתי דלתות, הוצרכו לדחוק ששומטה ע"י גרידה, וזה צ"ע דבשלמא מוקצה שייך להקל כלאחר יד וכיו"ב, אבל

ששונה ומצופה טהורה, כדי שיתפרש מצופה מתכת, ואפשר דכיון דדין קלוסטרטא דסיפא אינו בשל מתכת דוקא, לכן סתם ברישא סתם קלוסטרטא, וממילא מובן מלשון מצופה דמיירי בשל מתכת, ואפשר עוד דשל מתכת משמע כולה של מתכת אף הנגר שלה, ולכן סתם התנא שאפי' החלק של הכדור לחוד של מתכת ג"כ טמאה, ואפשר שאם גם הנגר מצופה טמאה, ורק כשהקלוסטרטא לחוד מצופה והנגר מעץ טהורה.

שם הפין והפורנא טמאין, בחידושי הגר"א תמך בפ' הערוך שהם משמשיין בקלוסטרטא, ולכן שנאם התנא מאמעע דיני הקלוסטרטא, [וער"ח שבת פ"א א' שפי' שיש חפין בנגר, וכן בערוך שם, ועי' לקמן סי"ד ס"ק י"ד, מיהו התם יחיד מיקרי חף ורבים חפין, וכאן קתני הפין, וצ"ע], ולמדנו מזה שהנעילה של הקלוסטרטא לא חשיבא כקרקע, שאם מעלת קלוסטרטא משום דיכה של פלפלין ושומין, א"כ הפין והפורנא אין להם חלק בשימוש זה, ויש לחשבם כמשמשיין עם הקרקע כמו נגר, אבל לפמשנ"ת סק"ו דקלוסטרטא גופה לא חשיבא כקרקע ניחא.

ונראה דפין ופורנא סתמא של מתכת הן, ולא שייך לעשותן מצופין לקטנותם, ואפי' אם הם מצופין מקבלין טומאה, כיון שהמתכת שבהם עיקר, [ובזה מיושב קצת הא דשנאם כאן, גם אם אינם בקלוסטרטא ששנה התנא יחד כל כלי הנעילה, וקמ"ל דבהני אפי' מצופין טמאין, וזה נלמד מהסדר ששנאם בהדי קלוסטרטא בטר דין מצופין], ויש להם שם בפ"ע, כיון שאפשר להחליף פין לחוד כשנשתפשף, - ולפ"ז הפין והפורנא בקצה הרגל של הקלוסטרטא דומה לנגר, ושם בולט ברזל במנעול שלא יוכלו לשולפה מהטבעות.

ח. **שם** והקלוסטרטא ר"א אומר שומטה כו', לפי המבואר בשבת קכ"ד א' הר"ז פלוגתא נוספת שאינה ענין לטומאת כלים,

ט. שם מ"ה עקרב של פרומביא טמא, פרומביא היינו רסן של ברזל, כדאמר שבת נ"ב ב' פגי דפרזלא, והיינו ברזל עגול שנכנס בפי הבהמה וגורם שלא תוכל ללעוס ולנשוך או לאכול בשדות, והאפסר מחובר לברזל הזה ומוליכין בו את הבהמה, ומחברין לו כעין מסמר הנקרא עקרב שכשמושכין האפסר נתקע העקרב בחיך הבהמה ועוצרת מלרוץ או מלילך, והעקרב הזה יש לו שם בפ"ע, שאפשר לחברו לכל פרומביא ולהחליפו, ולכן הוא טמא.

והא דאין טמא אלא עקרב היינו מפני שהוא משמש את האדם, ואינו משמש את הבהמה לא לנוי ולא לשמירה, וכדתיא שבת נ"ב ב' דמקל של בהמה טמא מפני שמשמש את האדם לרדות בו את הבהמה, ורב יוסף שם למד מזה גם לשיר שמכניס בו ידו או לטבעת שמכניס בה אצבעו או חבל למשוך בו את הבהמה, והיינו נמי טעמא דעקרב, וק"ק מ"ט לא מייתו בגמ' מיניה, [שו"ר בחזו"א סי"ז ס"ק י"א, וסי"ט סק"ט], ואפשר משום שרק בברייתא דמקל נתפרש הטעם בהדיא, ואה"נ היינו נמי טעמא דעקרב והיינו טעמא דמקל לקמן מ"ו, שו"ר בראב"ד פ"ט ה"א שהעקרב ממשמשי ידי האדם בבהמה משא"כ בלחיים, והרמב"ם כתב דעקרב יש לו שם בפ"ע משא"כ לחיים, ובר"ש הנדמ"ח כתב שני הטעמים דלחיים עשויין לנוי ואין להם שם בפ"ע, ומשמע מדבריו שהלחיים מחוברין לברזל של הרסן והרסן כולו נקרא עקרב, וזה דלא כהרמב"ם שעקרב הוא חלק נוסף המחובר לרסן, מיהו קשה להר"ש מ"ש רסן משיר שהקשו בגמ' שבת שם למה מק"ט.

ובפשוטו הפרומביא עצמה אינה מק"ט, שאין האדם מכניס ידו בתוכה למשוך

הבהמה, תדע מדלא מייתי מינה רב יוסף שבת שם, שהרי בזה אין שייך לומר באין מגוי אדם, חדא דבמציאות ליכא, וגם התנא מיירי בדין קבלת טומאה, ואין לומר דשימוש האדם

כשהגדון משום הוצאה כדר' ינאי מה היתר יש בשמיטה, וביותר קשה מה ענין פתח שני לכאן, הרי בסתמא אין כאן אלא פתח אחד, וגם איך אפשר להוליכו לתלותו בפתח השני, ואמנם רש"י לשיטתו דקלוסטרא היינו נגר ממש, אלא שיש בראש הנגר כדור לדוך בו, והרי הוא ג"כ משמש עם הקרקע כנגר דלעיל מ"ב ואינו ענין לשתי דלתות כלל, והרמב"ם לשיטתו שקלוסטרא יש לה שימוש שונה מנגר, ומה"ט לא חשיבא כקרקע.

והר"ש והרא"ש פי' ע"פ התוספתא דר' יהושע אסר לטלטלה משום דלאו כלי היא לענין קבלת טומאה ולא נתפרשו הדברים דאטו פשוטי כלי עץ שאינם מק"ט שייך לחשבן מוקצה לענין שבת, והרי הגדון של קבלת טומאה כאן הוא משום שעשוי לשמש עם הקרקע, ובודאי שאין הנגר נחשב כמוקצה כיון שמיוחד למלאכת היתר, ואולי סבר שנעשה מוקצה משום מלאכת בונה, ועכ"פ כבר הביאו דלא יתכן כלל לפרש כן ע"פ סוגיא דשבת.

שם ר"ט אומר הרי היא לו ככל הכלים ומטלטלת בחצר, לר"א שבת קכ"ד א' צ"ל דס"ל לר"ט שהתירו לנעול הבית בקלוסטרא גם קודם התרת כלים, שלא יכלו לעמוד בגזירה זו שלא לנעול בתיהם, ומתפרש ככל הכלים דהיינו ג' כלים או שאר כלי קיבול להסוברים שהתירום בתחלה, כמ"ש תו' הגדפס בדף קכ"ג ב', ולר' יהושע ג"כ יש בזה קולא שהתירו לטלטל מוקצה אם נשאר במקומו, מיהו פשוטת התוספתא דר' יהושע למעשה קאמר, ולא איך הי' ראוי לעשות קודם התרת כלים, וזה מסייע לשינויא דר' ינאי.

סדר המשניות הי' ראוי לשנות מ"ג ד' לאחר מ"א, ואח"כ מ"ב ואח"כ דין קלוסטרא שאין דינה כנגר דמ"ב, ועמש"כ לעיל סי"א סוסק"ו.

ובהגהת מהרי"ח כתב דלת"ק אפי' בשעת חיבורן אין טמא אלא עקרב, וצ"ע מ"ט, ובפשוטו סיפא ככו"ע, (ויתכן עוד דלחיים לחוד לא מק"ט, אבל אם כבר נטמאו ונתפרקו נשארו בטומאתן לר"א, וחכמים פליגי עליה בזה).

שם ובשעת חיבורן הכל טמא, לכאורה זהו הכלל של המשניות האלו דמיירו בדין חלקים מכלי שלם, דאיתרבו מקרא ביש להם שם בפ"ע טמאין, אבל בשעת חיבורן הם כלי אחד ממש, והיינו דמיייתנן הכא עקרב בהדי קרן ומנורה, דמיירי בפרומביא שהיא כלי אחד, ויש בה ג' חלקים, והנודן בטומאת הפרקים, ולפ"ז י"ל דלת"ק פרומביא עצמה טמאה, והנודן בעקרב ולחיים לחודייה, ול"ד לשיר שיש בו נוי לבהמה, אבל פרומביא כולה לאדם, ועי' להלן מה שנתחדש עוד בענין פרומביא.

עוד בענין עקרב של פרומביא, הנה כפי המצוי היום, נותנין שלשלת של ברזל בפי הסוס, והשלשלת מחוברת לטבעות שבחלי הסוס, והחבלים מחוברים לטבעות, והנה השלשלת עשויה משני חצאים שנסגרים בפי הסוס, ויש מקום לקרותן עקרב על שם שני צפרני העקרב שתופס בהם מלפניו, ולא על שם זנבו שעוקץ בו, [מיהו לפ"ז רק שני החלקים יחד נקראין עקרב, ופשטות הדברים שהעקרב הוא חלק אחד בלבד, ואפשר שיש באמצעו חוד ובגלל זה קורין את כולו עקרב], והטבעות שמחברין בין הרצועות לשלשלת שבפיו יש לקרותם לחיים, שו"ר בחזו"א סי"ד ס"ק י"ג שכתב שעקרב אין ראוי בלא הלחיים עי"ש.

והנה הרסן המושלם עוטף ראש הסוס בחבלים והמנהיגו תופס חבלים בידו, ומנהיגו בהם, ובשעת חיבורן הכל טמא, ויש לפרש הטעם שהכל רק לצורך האדם להנהיגו בהם, ולא דמי לשיר שיש בו גם נוי, שגם

ברצועות שמושכה בהן, שהרי גם בשיר יש רצועות כרוכות, ולא הועילו שבגלל זה יקבל טומאה, שו"ר דיש לפרש טעמיה דר"י בשיר מפני החבל, וכמש"כ סק"י, ועי' להלן מה שנתחדש עוד בענין פרומביא.

שם ולחיים טהורין, שאינם משמשין את האדם אלא נוי לבהמה, או שנוח יותר ללחיים שיהא הברזל רחב.

שם ר"א מטמא בלחיים וחכ"א כו', לשון בלחיים מיותר, דממילא מובן דמטמא היינו בלחיים שטיהר ת"ק, גם קשה דחכמים היינו ת"ק, ואפשר דר"א מטמא רק בלחיים המחוברין לפרומביא, דלחיים לחוד אין להם שם בפ"ע או שהם משמשי הבהמה, אבל עם הרסן מהנו לאדם, וכך מתפרש הלשון ר"א מטמא בלחיים ולא בכל האופנים של לחיים (וכע"ז בביצה י"ד ב' אבל לא תבואה, ר"ש מתיר בתבואה, ועי"ש בשם הגר"א).

ולפ"ז נחלקו ר"א וחכמים במה ששינוי ברישא דעקרב לחודיה טמא ולחיים לחודייהו טהורין, מה הדין בלחיים המחוברין לפרומביא, ובה ר"א מטמא וחכמים מטהרין, וזהו שאמרו אין טמא אלא עקרב בכל האופנים, ובשעת חיבורן לעקרב שגם הוא תקוע בפרומביא הכל טמא אף הלחיים, ולפ"ז ניחא דמדברי ת"ק לא שמענו אלא דלחיים דומיא דעקרב טהורין, ור"א אמר שיש אופן בלחיים שטמא, וחכמים חולקין בזה.

והגר"א פירש שיש חלק שלישי שטמא לת"ק וטהור לחכמים, ואפשר דכונתו לפרומביא דהיינו הברזל העגול שנכנס בפיה, וממנו יוצא העקרב, ולת"ק טמא אף בדלית ביה עקרב, וזה כעין מש"כ שלחיים המחוברין לפרומביא טמאין, ות"ק קמ"ל דעקרב לחודיה ג"כ טמא, מיהו לא נתפרש מה בין פרומביא לשיר וכמשה"ק לעיל, ועי' תוספתא פ"ד ה"ג בדין פרומביא, ולא נתפרשו הגרסאות שם, וצ"ע, ועי"ש בהגהות הגר"א וביאור הגר"א,

ואין בו עיגול של מתכת שמחברין לו עוקץ כשל עקרב, ויתכן גם שבאמצע השלשלת יש עוקץ כפי' הרמב"ם, ולכן נקרא עקרב, אבל הרמב"ם מפרש שיש ג' כלים ממתכת א' עיגול של מתכת כשיר וטבעת, ב' באמצע השיר הזה בולט ברזל כעוקץ של עקרב, ג' טסין של לחיים בצדי הבהמה, ולפי' לא הוזכר במתני' דין העיגול של ברזל לעצמו, ולא נתבאר טעמו של ר"א בלחיים כיון שאינם חלק מיצירת הרסן, והו"ל נוי של בהמה.

י. **שבת** נ"ב א' ומזין עליהן וטובלן במקומן, לשון עליהן משמע על בעלי השיר, אבל ההזאה היא על השיר, ומ"מ נקט התנא לשון רבים שזה נוח יותר להמשיך בלשון רבים, אבל הכונה מזין עליו על השיר שלהן, מיהו רש"י פי' שיש טבעת קטנה קבועה בשיר שהוא הטבעת הגדולה, נמיהו צ"ע דבטבעת בהמה שטהורה פי' רש"י כגון שיר, ואפשר שפי' לפי המקשן, ועוד דלרש"י הטבעת הגדולה טהורה, שאינו מכניס אצבעו בה, וגם לא מצוי נוי אדם בטבעת הגדולה, וכן ב"ר"ח פי' דאיכא חציצה מפני שהשירין נושכין זה לזה, א"כ משמע שיש כמה טבעות, וצ"ע, ועי' להלן, ולשון הרמב"ם פ"ח מכלים ה"ט טבעת השיר של הבהמה, וטבעת שטהורה פי' שעושים לצוארי הבהמה.

יש לעי' מה החידוש שמזין וטובלן במקומן, ובתו' כתבו דלא חיישינן שתפול הזאה על הבהמה, ובטבילה י"ל דלא חיישינן משום חציצה, ולכאורה הטעם שהקלו מפני שהם קבועין בבהמה ולא הטריחו להסירן, וזה המשך להיתר היציאה והמשיכה דהו"ל כגוף הבהמה, [ולרב יוסף קמ"ל נמי דמק"ט משום שימוש דשיר], - ובזה ניחא הא דלא מקשינן טבילה מאן דכר שמיה כמשה"ק תו', דכיון דקתני שהם קבועין בבהמה שפיר קאמר איך ינהגו בטבילתן, אבל באשה דקתני לא תצא אשה, אין כאן המקום לפרש דין הטבילה בחול כשיוצאה בהם.

חיות קטנות יוצאות בשיר כמ"ש רש"י במתני' שבת נ"א ב', וכ"ה לשון הגמ' שבאין מנוי אדם לנוי בהמה, והשיר סביב צואר הבהמה, ופרומביא רק צער לבהמה למנוע אפשר לסגור פיה ולנשוך ולאכול, וגם מכאיב לה במשיכתה, ופשיטא לן דחשיב תשמיש האדם, אבל שיר של מתכת אינו אלא לנוי, שהרי למשוך הבהמה אפשר בחבלים לחוד, ול"ד לפרומביא שנתון בפי הסוס וחבל לא מועיל לזה כי יחתכנו בשיניו, ולכן סברו בגמ' שהמתכת שבשיר דינו כטבעת של בהמה, שאינו משמש את האדם, ורב יוסף חידש דמ"מ חשיב ג"כ משמשי אדם, והו"מ לאתויי מפרומביא אלא דבברייתא דמקל מפורש הטעם יותר, א"נ שמא הוה דחי דשאני פרומביא שהוא כלי מעשה יותר מטבעת בעלמא.

ומתני' קמ"ל שהחלק הנכנס בפי הבהמה יש לו שם בפ"ע, אבל הלחיים לא חשיבי כלי, ור"א מטמא בלחיים אפשר דהיינו דוקא כשהם שנים יחד, וזה משכח"ל כשיש חבל המחברם לפי הבהמה, והיינו דקתני בלחיים כלומר ולא בלחי אחד, וכיון דסתמא כל לחי בפ"ע עומד, אם אין העקרב שמחברם, הוצרך התנא לסיים וחכ"א אין טמא אלא עקרב, דמת"ק לא שמעינן אלא שלחי אחד בפ"ע טהור, אבל לחיים המחוברין ע"י חבל לפניהם שרק בזה מטמא ר"א, לא שמענו דעת ת"ק בזה, ולכן מסיים דאין טמא אלא עקרב, ובשעת חיבורן הכל טמא שכל הנדון בדין פרקים של כלי מתכת, אבל ביחד עם העקרב נקרא כולו כלי מתכת וטמא לכו"ע, ונתעוררתי קצת לזה, [שו"ר בספר מרן זלה"ה סי"ז ס"ק י"א פשיטא ליה דפרומביא חשיבא שימוש האדם ועדיפא משיר, ופירש בסי"ט סק"ט דשיר עשוי לשמירה ופרומביא לרכיבה ולכן חשיב צורך האדם, וזה כעין מש"כ כאן].

פירשנו הדברים ע"ד הר"ש שיש בפרומביא שני חלקים של מתכת עקרב ולחיים,

שם טבעת בהמה, הא דטהורה היינו משום דלא איתרבו אלא כלים המשמשין את האדם, אבל נוי ושמירת הבהמה לא הוי כלי חשוב לקבל טומאה.

שם ב' אר"י נפחא בבאין מנוי אדם לנוי בהמה, הדבר מחודש מה ראה התנא להשמיענו דין הזזה וטבילה בדבר שאינו מצוי כלל, ולפרש"י שיש טבעת קטנה משכח"ל שעושין טבעות לאדם וכולן מק"ט דרובן לאדם, ונוטלין מהן לחיות קטנות שעושין אותן לנוי, וכלישניה דר' יצחק לנוי בהמה.

שם ורב יוסף אמר הואיל ואדם מושך בהן את הבהמה, בפ"י ר"ח נראה שמכניס אצבעו בטבעת, אבל אם מיירי בטבעת אחת גדולה, למדנו שגם כשמכניס ידו בין השיר לצואר מיקרי שימוש לאדם, ורק אם מכניס חבל ומושך בו לא מיקרי שימוש לאדם, דבאמת השיר מתבטל לבהמה, ורק כשהאדם משתמש בגופו, שייך לדון שמק"ט משום משמשי אדם, שו"ר דיש לפרש כפשוטו שגם השימוש שע"י החבל מיקרי שימוש של האדם.

שם מי לא תניא מקל כו', גם במתני' פי"א מ"ו קתני מקל, [עיי"ש בר"ש], אלא די"ל דהוא מקל של אדם שסומך עליו, (או ששובט בו האריג), וכ"נ ברמב"ם שהעתיק תרוייהו בפ"ח ה"ט ובפ"י הי"ד, ועוד דבברייתא נתפרש הטעם הואיל ואדם רודה בהן, ומה"ט לא הביא ממתני' דעקרב של פרומביא שם מ"ה, שלא נתפרש הטעם במשנה, שוב נתבאר עוד בזה בהוספה לסק"ט עי"ש.

ויש לעי' מ"ט דר"י נפחא דס"ל שאינם מק"ט, וי"ל דשיר מתבטל לבהמה, שהוא נוי לבהמה כלישניה דר"י לנוי בהמה, ולכן שימוש משיכת האדם לא משוי ליה כלי של האדם, משא"כ במקל שהוא רק ביד האדם, וחשיב שפיר תשמישו של האדם, ולפמשנ"ת

לעיל סוסק"ט מודה ר"י נפחא בפרומביא שהיא טמאה מפני שימוש האדם, ושיר שאני שעיקר עשייתו ממתכת הוא לנוי כדקרי ליה איהו גופיה נוי בהמה.

שם והאיכא חציצה, פרש"י ור"ח שהחציצה בין הטבעת לשיר, אבל תו' בשם ה"ר פורת פירשו שהחציצה בין השיר לצואר הבהמה, ומה שלא תירצו במרווחין ואינם מהודקין ע"ג הצואר, כתבו תו' שאין דרך לעשותן מרווחין, אבל קשה א"כ מה הרווחנו בשינויא דריתכן לפרש"י שרידדן והרחיבן, הרי סו"ס עשאן שלא כדרכן, ומה יתרון יש אם הרחיבן לאחר שקבען או שמתחלה עשאן מרווחין, ולא משמע דר"ל דמורינן ליה לרתכן קודם הטבילה, וע"ק דמבואר בגמ' שהריתוך מחליטן לבהמה, ומה ראי' היא שהרחב לבהמה, ועו"ק שאמרו בגמ' שהריתוך תיקון, ומה תיקון הוא לרדד השיר ולעשות דק ורחב, ועו"ק דריתוך סתמו היתוך המתכת לסתום הנקב כדלעיל ט"ז ב' וכן בע"ז נ"ב א' ריתך כלי לע"ז, ואינו מתפרש רידוד כלל, וצ"ע ברש"י לעיל ט"ז ב' שפי' רידוד, והרי רידוד אינו סותם נקבים, וכבר כתבנו כן לעיל סי"א סק"א בשם הערוך, עי"ש.

ור"ח פירש שחיממו באור, והמים באין בכולו, ורחוק מאד לעשות כן בצואר הבהמה שלא תכווה, וגם עיקר הדין צ"ב אם אפשר לסמוך ע"ז שיגיעו המים לכולו, ופי' אחר בערוך שהשיר קליפתן ג"כ קשה, דיכול לעשותן רחבין מתחלה, וכמחוללין דברייא.

והמיושב הוא כפרש"י שיש טבעת קטנה והיא המק"ט, [נדסתם טבעת גדולה אינה מצוי בנוי אדם, וגם ענין הכנסת אצבעו שייך טפי בקטנה], והידוקה לשיר חוצץ בפני המים, וכשריתכן דהיינו שחיבר טבעת הקטנה לגדולה הו"ל ככלי אחד, ואין כאן חציצה, והטבעת הגדולה אפשר שאינה חוצצת אע"פ שלא נכנסה כולה למים, ואפשר דלאחר

וכ"מ בפרה פ"ב מ"ח שהפיקה מחוברת לכוש, ולפ"ז הנדון אם הפיקה לחודה היא כלי, דכוש של מתכת מבואר במתני' בסמוך שמק"ט, וממילא גם הפיקה המחוברת לו, וכמבואר פרה שם, וע"כ הנדון בפיקה לחודה, מיהו נפ"מ נמי בפיקה של מתכת והכוש של עץ, אבל סתמא משמע בפיקה לחודה, ואפשר שאין לפיקה שימוש כלי, (רק כאבן המכביד על החוט), ולכן י"ל דחשיב רק חצי כלי, וכדחזינן שהוא חיבור לכוש ליחשב כלי אחד להזאה, והסברא לטמאות דסו"ס יש לו שם בפ"ע, והכוש לחודה ג"כ כלי הוא, כמבואר בסיפא ובכוש של עץ ופיקה של מתכת ג"כ פליגי, דכיון שאינה כלי בלא הכוש, אם הכוש אינו מק"ט אף הפיקה המחוברת לו טהורה.

שם ומצופה טהורה, כבר נתבאר לעיל סוסק"ה דכל שהציפוי משמש את העץ לנוי או להגן טהור, וכל שהציפוי משמש כגוף הכלי אלא שהוא דק, אזלינן בתר ציפוי, דסו"ס השתא רק הציפוי משמש, והכלי נסתר כבלוע, ולפ"ז אפשר דכל שמשמש בכל הכלי עם ציפוי לא אזלינן בתר ציפוי, ולא דמי לשלחן שהשימוש להניח עליו, ולא להשתמש בכולו כקלוסטרטא ופיקה ואינך, ויותר מיושב אם נימא דכל הני אין מצפין אותן בטס של מתכת שיש לו עובי בפ"ע, [כמאני דקוניא ע"ז ע"ה ב', וגם שם נחלקו בגמ' אם אזלינן בתר תחלתו והלכתא כסופן], אלא כיון שהם קטנים עושין להם ציפוי מצבע זהב וכסף נוזלי, שאין לו שום קיום לעצמו, וגרע מציפוי שאינו עומד חגיגה כ"ז ב', ובזה לכו"ע בטל הציפוי לכלי, והתנא השמיענו ההלכה במציאות שאין בכח הציפוי הזה להחשיבן ככלי מתכות, אף לא לחומרא מדרבנן, ועי' לקמן סי"ג סק"ח מש"כ בטבעת מצופה.

יב. **שם** הכוש, [סתם כוש מעץ כדתנן פ"ט מ"ו כוש שבלע את הצנורא, ובעשאו ממתכת טמא], היינו כמו ברזל צר וחד, כדתנן שבת קכ"ג ב' את הכוש ואת הכרכר לתחוב

שריתך הקטנה עם הגדולה יכול לעשותה רפויה, שלא תזוז ממקומה, ואם נפרש שהחציצה מהחבל לטבעת, צ"ל שריתך המתכת ונדבקה לחבל, דהו"ל כגוף אחד.

שם מעשה לתקן לאו מעשה הוא, אע"פ שהמעשה מחליטו מנוי אדם לנוי בהמה, וא"כ לגבי אדם קלוקל הוא, אפ"ה לא מתבטל שם כלי ממנו, ורק בקלוקל גמור כחיתוך העור לרצועות מבטל שם כלי לטומאה, ובזה לר"י כיון שנתקנס בו את האיזמל טהור, כדלקמן פכ"ו מ"ט.

שם במתניא תנא במחוללין, בירושלמי אמרו רפויין ואפוצין, ודכוותה בתוספתא דמקואות לענין טבעת אדם אוצין חוצצין רפויין אין חוצצין, ויש לעי' למה לא ביאר התנא כן, דלשון מחוללין הוא מחודש, ובשתי טבעות אפשר שנופל לשון מחוללין שלכל אחת נשאר חלל.

יא. **פ"א** מ"ו פיקה של מתכת ר"ע מטמא וחכמים מטהרין ומצופה טהורה, לגרסא זו קמ"ל דמודה ר"ע במצופה, ולכאורה לפ"ז הויא סתמא כר"ע, כאילו שנינו שרק מצופה טהורה, והו"ל מחלוקת ואח"כ סתם דהלכה כסתם, חדא שאין דרך התנא להוסיף להשמיענו דין מצופה אליבא דר"ע, אי לא דקי"ל כותיה, ועוד דהו"ל ובמצופה אף ר"ע מטהר, ולא לשנות סתמא, ואמנם המיושב לגרסא במתני' כבתוספתא וכמ"ש בחדושי הגר"א דר"ע מטהר וחכמים מטמאין, ומצופה טהורה אף לחכמים, ולפ"ז ג"כ לדינא קי"ל דפיקה טמאה, והרמב"ם פסק דטהורה וכגרסא דידן דחכמים מטהרין, (ומ"ש הר"ש דתרי תנאי אליבא דר"ע צ"ע, שהרי משנתנו נשנית מעובדא דתוספתא, וא"כ צ"ל דלתנא דמתני' העובדא הויא איפכא, ול"מ כן, ושייך רק להגיה בתוספתא, כמתני').

פיקה, פי' הרמב"ם וכ"ה בר"ש ורא"ש שהוא כחצי כדור שעושין בראש הכוש כו',

השלחן, דחשיב השימוש בציפוי, וגוף הכלי מסייע לציפוי, ועי"ש עוד דמתני' בציפוי כעין צבע שמתבטל לעץ, וס"ד כיון דעיקר חשיבותו מפני ציפוי המתכת יטמא בזה מדרבנן מיהא, ומ"מ פשטות המשנה שיש חידוש גם בטומאתן כשהם של מתכת, ועמש"כ לעיל בזה.

שם סימפוניה אם יש בה בית קיבול כנפים בין כך ובין כך טמאה, פר"ש אפי' מצופה, וכ"נ בתוספתא דקתני סמפוניה מצופה טהורה עשה כו', ויש לעי' למה סמכו ד"ז למצופה, הרי גם כשכולה עץ טמאה משום כלי קיבול, ולשון בין כך ובין כך משמע בין מצופה בין כולו מתכת, ובאר' מבואר שבכולה עץ ג"כ טמאה, גם לשון ב"כ וב"כ צ"ב דהול"ל אפי' מצופה טמאה, [וכלשון הרמב"ם אע"פ שהיא מצופה, אלא שלפירושו ענין אחר בציפוי], א"נ אפי' כולה של עץ טמאה, א"נ אם יש בה בית קיבול כנפים טמאה, וממילא יתפרש לכל הפחות על מצופה.

ועוד צ"ב דאמרינן בתוספתא ואינו טמא אלא הממשש את הצורך, דהיינו רק החלק שנצרך להיות דופן למקום המקבל את הכנפים, כעין ששנינו פ"ו מ"ג נותן לזו כדי שפיתה מכאן כו' והשאר טהור, וכן בר"ש שם מ"ד מהתוספתא ואינו מטמא אלא צורך וכמה הוא צורך מקום שפיתה טפח כו', וכע"ז בכירה שם שיעור ג' אצבעות, וכן מצינו בפ"ב מ"ז חולקין את עביו, וכן בפ"ד מ"ד לר"י, וכע"ז בתוספתא ב"מ פ"ז ה"ד, [ושור' דהגר"א בור' זהב מפרש שתוך הסמפוניה חלול, אלא שאינו עשוי לקבל, ובמקום חיבור הכנפים מיקרי עשוי לקבל, ולפ"ז חלק מהחלל טמא וחלק טהור, אבל לפמש"כ המקבל את הכנפים אינו בחלל של הסמפוניה, והוא מקום צר בפ"ע בדופן הסמפוניה ויותר מהצורך היינו שלא נחשב כל הסמפוניה כדופן החלל], וא"כ קשה איך שנינו בין כך ובין כך, הרי

בו, ומגלגלין עליו את החוט הטווי, ואימה, שמגלגלין עליה את הצמר והפשתן המוכנים לטוויה, ועושין אותן מעץ או ממתכת, ועפיה"מ פרה פ"ב מ"ח שהכוש יש בו ג' חלקים פיקה וכוש מעץ וחודו ממתכת, והר"ש פירש שהכוש כולו אחד, [ואפשר דהחידוש דחשיבי כלי אע"פ שאינם כלי מעשה רק מגלגלין עליהם החוט, ואפשר דקמ"ל דכוש לחוד טמא וחשיב יש לו שם בפ"ע, אע"פ שמשמש רק עם הצנורא והפיקה].

שם והמקל, מדברי הרמב"ם נראה שפי' מקל של אדם, להשען עליו, או ששובטין בו על האריג, [ובזה ניחא דהול"ל מענינא דכוש ואימה, שור' בגמ' שבת צ"ב ב' וברש"י שבת ע"ה ב' פ"א א' מבואר ששובטין בכרכר, וא"כ אין ראוי לפרש דהיינו מקל דמתני'], ולכן העתיק דין מקל דמתני' בפ"י הי"ד, ודבהמה בפ"ח ה"ט, והר"ש והרא"ש הזכירו כאן מקל של בהמה, ועמש"כ לעיל סק"י.

בשאר הכוש יש צינורא של מתכת והיא מק"ט בפ"ע כמבואר פ"ט מ"ו כוש שבלע את הצנורא, וצ"ל שבלעה כפופה ונשארה כפופה בתוכו, דאל"כ צנורא שפשטה טהורה כדתנן פ"ג מ"ה, ומשמע דבשעת חיבורן ג"כ אין הכוש טמא, שכל אחד ככלי בפ"ע, אא"כ נימא דכשבלע הכוש את הצינורא בטל כח החיבור שביניהם, [דאם הכוש מק"ט פשיטא שאינו מציל].

שם וסמפוניה וחליל, הא דמשמיע קול חשיב כלי ילפינן שבת ס"ג ב' מקרא דכל דבר אפי' דיבור, וש"מ דלא כל שימוש משוי ליה כלי, ושפיר איצטריך תנא להשמיענו דרשא זו.

ואפשר שהחידוש בכל הני דמתני' דמצופין טהורין, והטעם מפני שהציפוי משמש את העץ, לנוי או לשמירה, ולפי מה שצדדנו לעיל סוס"ק י"א, הרי בכל מקום שעושה מעשה עם גוף הכלי, חשבינן השימוש בגופו והציפוי בטל, משא"כ בציפוי המונח ע"ג

שבין כך יש לה כח טומאה מפני הקיבול, וא"צ להגיע לכח המתכת שבה.

עכ"פ לדינא נקטינן דאפי' כולה של עץ טמא במקום קיבול הכנפים, ואין טמא אלא צורך הקיבול כמ"ש בתוספתא.

בתוספתא תניא נמי חליל שמקבל כוסות טמא כמו סמפוניא שמקבלת כנפים, ולשון הרמב"ם שכתב חוץ מן הסמפוניא ק"ק, ומשמע דס"ל דמתני' פליגא מדקתני רק סמפוניא, ויש לדחות דקתני סמפוניא וכ"ש חליל שהכוסות אינם חיבור לו, והול"ל טפי כלי שעשוי לקבל, משא"כ כנפים שסותמין הנקב בקביעות הם חיבור לו, - בתוספתא מסיים שהכוסות שלו טמאין, ומשמע שנעשו לקבלה, ובפשוטו נכנס בהם רק קול החליל, ואפשר שסתמא הכוסות ממתכת שיש לו צליל להגביר הקול, וא"צ עשוי לקבלה, ומ"מ חשיב שיש לכוסות שם בפ"ע שראוין לשמש בכל מקום, כמו נגר וציר וכיו"ב, ובכנפים לא הוזכר שהם טמאין, ואפשר דהיינו מפני שהם חיבור לכלי, ומיטמאין עמו, אבל אם הם סותמין הנקב בקביעות י"ל דלא חשיב קיבול כמ"ש תו' שבת נ"ב ב' לגבי טבעת וחותרם, ואם הם של מתכת הרי הם טמאין משום כלי שיר, אם חשיבי יש להם שם בפ"ע.

יג. **שם** מ"ז קרן עגולה טמאה ופשוטה טהורה, פר"ש דהיינו קרן ממש, ועגולה ראויה לקיבול מים, כדאמרינן שבת ל"ה ב' בשופר שהוא כפוף וראוי לגמע בו מים לחינוק, ובכלי עצם בעינן עשוי לקבלה כדתנן פ"ב מ"א דכלי עצם פשוטיהם טהורין ומקבליהן טמאין, מיהו מצינו שבת מ"ז א' המחזיר קרן עגולה חייב קרן פשוטה פטור, ואם הכל קרן אחת מה שייך להחזירה, והר"ש כתב שיש מהם של חוליות ובפיה"מ כתב שכולן חוליות, [אלא שפירשו בענין אחר, בכולה מתני', עי' פ"ו הט"ו ובראב"ד שם],

כשהיא כולה של מתכת כולה טמאה, וכשיש בה בית קיבול כנפים טמאה רק כדי הצורך לקיבולם, והרמב"ם בפ"ב ה"ב כתב בההיא דתוספתא פ"ז ה"ד דמדרבנן כולה טמאה, ולא נתפרש מקורו, דפשוטת התוספתא שאפי' מדרבנן השאר טהור, ואפשר דמסתמא דמתני' דייק לה, אבל כאן סתם דבריו דכולה טמאה, והיינו מדאורייתא, מיהו מתני' דקתני ב"כ וב"כ ניחא לפ"ז, דעכ"פ מדרבנן טמאה בבית קיבול, כמו בכולה של מתכת.

ובאמת חידוש הוא שחשיב הבית קיבול לכנפים לגרום טומאה לסמפוניא, שהרי שימוש הסמפוניא אינו גורם טומאה בעץ המצופה מתכת, והכנפים באים רק לסייע את הנגינה של הסמפוניא, כמ"ש הרמב"ם בפיה"מ, ואפ"ה קיבולן גורם לה טומאה, ומה"ט הגבילו דינה בתוספתא שרק המשמש את הצורך לקבלתן טמאה, ולא כל הנצרך לשימוש הנגינה של הכנפים, ודכוותה בההיא דתוספתא פ"ז ה"ד שהעתיקה הרמב"ם פ"ב ה"ב דקמ"ל שרק המסייע לקבלה טמא, ולא החלק המסייע לגנוב עי"ז, כגון מקל שיש בו בית קיבול מעות רק בחלק קטן ממנו, אלא שעושהו ארוך שיראה כסתם מקל, כדי שיוכל לגנוב, כה"ג אין מטמא אלא החלק הנצרך לקבלה.

אבל תנא דמתני' סתם כאן ושם, ולא הזכיר ד"ז דדוקא המשמש את הצורך, [וכן הרמב"ם סתם כאן], ואפשר ליישב בזה משה"ק בלשון המשנה, שלכך שנה התנא בין כך ובין כך, למעוטי, שאם הי' שונה סתמא טמאה, הי' משמע שכולה טמאה בכל ענין, והשתא מתפרש דה"ק שאם יש בה בית קיבול כנפים, א"כ בלא"ה יש בה כח טומאה מפני הקיבול, והחידוש אע"פ שהקיבול לצורך הסמפוניא שהיא טהורה, ונמצא שלשון בין כך ובין כך שכולו מיותר נשנה בזהירות מפני שלא רצה התנא לסתום שהיא טמאה, אלא

שיצא הקול מן הנקבים, לפי פרש"י בשבת, א"נ הנקב ג"כ פתוח כמו השופר, וניחא בזה פי' נרתק שבר"ש בשם הערוך, [שור"ר שכ"כ בערוך], ובפשוטו קשה מדקתני ובשעת חיבורן הכל טמא, ש"מ שבזמן שימושן הקב מחובר לה, וזה לא יתכן בנרתק, אבל בנרתק שהקרבן נכנס בתוכה כמו בקב הקיטע ניחא, מיהו צ"ל שאינו עשוי לתיק של כלי קיבול, לענין שיחשב כלי קיבול, רק להאריך הקרבן, שהרי נכנס לתוכו רק המשהו האחרון של הקרבן.

ולפ"ז אפשר שהנדון על הקב בפ"ע כשהוא של מתכת אם נקרא יש לו שם בפ"ע, ומק"ט קודם שיחברנו, [וכ"כ הגר"א שטהורה לרבנן לפי שבפ"ע אינה כלום, ומ"ש וצורתה כקב יש לפרש כמ"ש"כ דהיינו כקב הקיטע שנכנס בתוכה], ובשעת חיבורן הכל טמא שהקב חיבור לקרבן העגולה שמק"ט, או כשמצופית שלה של מתכת, אבל אם היתה פשוטה, ואינה מק"ט, לא יועיל חיבור הקב ממתכת לטמא את כולה, וצ"ע בזה.

תוספתא פ"א ה"ג חצר של פריקים ה"ז טמאה, נתפרקה העליונה טמאה והראשונה טהורה והובאה בר"ש (והובאה בראב"ד פ"י הט"ו, ולא ידע שהרמב"ם בפיה"מ מפרש מתני' דקרבן בפריקים), ונראה דמיירי במתכת, וקמ"ל שהחלק שלצד פיו טמא בפ"ע כמו מצופית.

תוכן המשנה בקצרה, קרבן עגולה מיירי בקרבן שהוא כלי עצם, והוא שלם כקרבן, בין גוף אחד בין מפרקים מחוברים, והעגול ראוי לקבל בו מים, והפשוט הו"ל כפשוטי כלי עצם, ואם בתחלתו במקום הנחת פיו חיבר חלק ממתכת שהוא כלי בפ"ע, הרי כל הקרבן חיבור למצופית, והקב שלה שהיא חלק המאריך את השופר בקצהו השני לרבנן אינו מק"ט לעצמו, ואינו גורם טומאה לקרבן הפשוטה, אבל אם חיברה לטומאה כגון לקרבן עגולה הכל טמא.

וקצת דוחק לפרש שעשה מקרבן חוליות, ואח"כ מחברן, דלכאורה קרבן עלולה להשבר ויותר נוח לרככה ולעקמה כשהיא שלימה, ולכאורה יותר מיושב שכאן מיירי בקרבן אחת שלימה, כדקתני מצופית שלה וקב שלה, ש"מ שהיא בצורת קרבן במקום הנחת פה ובצד הרחב, כמ"ש הרמב"ם ולמה יחתכנה ויחזור ויחברנה כצורת קרבן, מיהו גם להר"ש מיירי שהקרבן מחוברת מפרקיה, [ומדקתני מצופית שלה של מתכת ש"מ שאינה עשויה ממתכת, וש"מ שהיא קרבן ממש, ועגולה דקתני אפשר דהיינו חצי עיגול, כשופר כפוף בעיגול קצת, דלא מסתבר לעשותו עיגול שלם, ורש"י פירש בשבת שם שמכניס חלילים בתוך הקרבן וקרבן עגולה צריך מעשה אומן לתקוע בנקבים בחוזק כו' עי"ש, ולפ"ז ניחא שהקרבן שלמה ותוקעין בנקביה חלילין עי"ש, אבל בפ"ר"ח שם כתב שהמרכיב את החוליות בשבת חייב, ועי' להלן בביאור מה ששנינו ובשעת חיבורן הכל טמא.

שם אם היתה מצופית שלה של מתכת טמאה, מדלא קתני ומצופה טמאה, ש"מ במקום הנחת פיו מיקרי מצופית של הקרבן, וכיון שהחלק הזה טמא משום כלי מתכת, נעשית כולה חלק מכלי מתכת המק"ט, וכ"מ בתוספתא דקתני שכולה חיבור למצופית, כגרסת הגר"א, הרי בהדיא שהמצופית אינה ציפוי, אלא חלק בפ"ע ושייך לומר שכל הקרבן חיבור למצופית, (ומצופית לשון מיצוי פיה וכיו"ב), ופר"ש צ"ע, ואפשר דמתני' עיקרה לומר שהמצופית בפ"ע טמאה, ובתוספתא ביאר שגם כולה חיבור למצופית, וג"ז בכלל מתני', ועמשנ"ת להלן ד"ה שוב נראה).

שם הקב שלה, פי' ה"י הקב שלה של מתכת, דהיינו הצד הרחב שאינו ראוי להשמיע קול, בזה נחלקו ר"ט ורבנן, כן פי' הרע"ב, וכ"נ בפיה"מ ואפשר שהקרבן מונחת בתוך הקב כמו קב הקיטע, והוא סותם פיו הרחב כדי

הנר הוא שימוש חשוב בפ"ע, וכן הבסיס, אבל הקנה שבאמצע אינו משמש מעשה, אלא מחבר בין הפרח למנורה, ולכן אינו מק"ט בפ"ע, ובשעת חיבורן הכל טמא, שכל המיעוטין לענין מקצת כלי התלוין בעיקר הכלי, אבל כלי מושלם פשיטא שכולו טמא.

והיינו דקתני כיוצא בו, כיון דתרווייהו מתמעטין יחד מהאי קרא, וקצת מהן מתרבין מכל דבר, ובשעת חיבורן הכל טמא שהם כלי אחד שלם, ועשמ"כ לעיל סוסק"ט בביאור משנה דעקרב ולחיים שענינם שוה לאלו.

שם הפרח, לשון פרח מתפרש על דבר הפורח ומתרחב, כפרח שבראש הענף, כמו הפרח היוצא מן העמוד אהלות פ"ו מ"ז, ודכוותה הפרח של המנורה הוא החלק המתרחב בראש המנורה שקני המנורה צרים וארוכים, וכן קנה האמצעי, ולמעלה הם מתרחבין ולכן נקרא פרח, לשון פריחה והתרחבות, וכן שנינו באהלות פ"א מ"ח המנורה שבתוך הדות והפרח שלה יוצא חוץ לדות, והכא מיירי שהפרח הוא חלק בפ"ע המונח ע"ג קני המנורה, וכן על הקנה האמצעי שהוא גוף המנורה, ויש לו שם בפ"ע שאפשר להעבירו ממנורה למנורה ומקנה לקנה, (וער"ש פ"ב מ"ב מתו"כ דמנורה של עץ טהורה, ומשמע דלא מיקריא כלי קיבול אע"פ שמניח הנר על גבה, כיון שאין לה בית קיבול עם דפנות, ומרבינן רק שלחן שהוא רחב, ולע"כ שם).

וכן הבסיס הוא דבר נפרד, כמו הכיור וכנו, ואפשר להניח עליו כל מנורה, ולכן יש לו שם בפ"ע ובשעת חיבורן הוא חלק מהמנורה ונקרא רגל ומושב של המנורה, ונפ"מ שהוא חיבור לטומאה ולהזאה, וממילא ע"כ שגם הקנים שמחברין את הפרח למנורה טמאין, אבל א"צ לזה דודאי הקנים הם חלק מהמנורה, וזהו עיקר כונת המשנה שבשעת חיבורן אף הטהורים טמאין.

ובפשוטו נראה שנתפרקה ונשארו כאן שני פרקים וקאמר שהעליונה בלבד טמאה והתחתונה טהורה, וא"כ יש לפרש דעליונה היינו הקרובה לפיו, לפי שדרך שמטין החצוצרות כלפי מטה מעט, והחלק שבפיו ראוי לעצמו ולכן טמא, וכמו מצופית, וכ"ז מיירי כשאין ההדיוט יכול להחזירה, ולכן פקעה טומאה מהצד הרחב, ואפשר דאפי' ביכול להחזירה מ"מ אין הצד הרחב מק"ט בפ"ע, אבל אם נטמא לא פקעה טומאה ממנו, כיון שעתיד להחזירו, שו"ר בזר זהב שפי' שהחצוצרת מתעקמת כשופר, ואותו חלק יש לו קיבול, ול"מ כן שבת ל"ה ב', גם סתם חצוצרת של מתכת ככל הני דשמעתין, ואין הנדון משום כלי קיבול, ולא גרע ממצופית שהיא טמאה.

שוב נראה שע"פ הספרי זוטא שבר"ש סוף מ"ב דקתני שקנה של מנורה וקנה של קרן אינם מטמאין בפ"ע ובמתני' קתני דקני מנורה הם כיו"ב של קב של קרן, וקתני נמי דבשעת חיבורן הכל טמא בתרווייהו, א"כ ראוי לפרש דהקב שלה היינו קנה של קרן, וגרסינן במתני' הקן במקום הקו, או דגרסינן בספרי זוטא וקן של קרן או קב של קרן, ותוכן הדברים שקנה של קרן ושל מנורה לא חשיב משמש בפ"ע ולכן אינו מק"ט בפרקים, אבל כשהוא מחובר הכל טמא, ובקרן יש ג' חלקים הקרן והמצופית והקב, וסברי רבנן שהקב בפ"ע טהור, והמצופה בפ"ע טמאה, ובשעת חיבורן הכל טמא, גם הקב בקרן עגולה או מצופית שלה של מתכת, (ובספרי זוטא לפנינו שנינו פיה של קרן, וש"מ דמצופית מלשון פה), והיינו דמסיים כיו"ב בקני המנורה, ולפ"ז מתפרש הקב שלה בפ"ע כמו שמתפרש קני מנורה בפ"ע.

שם כיוצא בו קני מנורה טהורין הפרח והבסיס טמאין, דינים אלו נלמדו מקראי בספרי זוטא שבר"ש סוף מ"ב, שהפרח של מנורה נתרבה מכל דבר, כיון ששימוש הנחת

בפ"ע אינם ראוי, ולכן הם טהורין, מיהו מדברי הרמב"ם ששנה קסדא בפ"ח ה"ו בהדי כלי מלחמה ולחיים בפ"ט ה"ב משמע דס"ל ששני ענינים הם, אבל צ"ב מ"ש דהחסרון שאין להם שם בפ"ע, וזה שייך רק בחלק מכלי שלם, וכן הר"ש במ"ב דימה זה ללחיים של פרומביא וזה כמש"כ.

שם ולחיים טהורין, יש לעי' מ"ט לא חשיבי משמשי האדם, ואפי' אין להם צורת כלי, סו"ס הם טסין מיוחדים למדתו וצורתו והדין נותן שיקבלו טומאה, והרא"ש כתב דאין שם כלי עליהם, וכ"כ הר"ש מ"ב שאין להם שם [בפ"ע], ולכאורה שם בפ"ע צריך רק לפרקים של כלי שלם, כמשנ"ת סק"א, אבל לחיים כלי בפ"ע הם, והגר"א כתב דעכ"פ בעינן שיהיו כלי, ולפמשנ"ת נראה שעיקרם לחבר הקסדא לצוארו ולכן חשיבי חצי כלי, דכל לחי בפ"ע לאו כלום הוא, ואפי' שנים, וכמו לחיים של פרומביא לעיל מ"ה דלא חשיבי כלי בפ"ע, אע"פ שהם חלק מהפרומביא כמשנ"ת סוסק"ט, ולפ"ז אם היו לחיים מתוקנים ללבשן בפ"ע בודאי הוו כלי גמור, אע"פ שהם רק טסין על הלחיים, וכאן מיירי שאינם ראויין ללבישה, והנדון אם חשיבי יש להם שם בפ"ע, ואפשר שהם תלויין בקסדא, והם מגינים כדבר חיצוני ולא שייך לחשבם כשריון של האדם, וכיון שהם טסין בעלמא לא חשיבי כלי.

שם אם יש בהם בית קיבול מים טמאין, לשון הר"ש והרא"ש משמע שהלחיים כלי קיבול לשאוב בהם מים מן הבאר, כההיא דשבת נ"ט א', אבל לשון המשנה בית קיבול מים, משמע שנותנין מים בתוכן, ולא בית קיבול סתם הראוי לשאוב בהם מים, וזה באמת רחוק שישאבו מים בלחיים אלו, שאינם ראויין לכך לפי שהם חלק ממלבוש הפנים, והנקב קטן, ופשטות הדברים שהם מלאים מים ושותין אותם במלחמה, וכ"נ דעת הרמב"ם פ"ט ה"ב, (ובזה מיושב משה"ק מרן זלה"ה

ויש להסתפק במנורה של עץ ובסיס או פרח של מתכת מאי, דלא דמי לקרן שהמצופית משמשת עם הקרן, אבל בסיס נטפל לעיקר, וכן הפרח, ואע"פ שהם טמאין בפ"ע מ"מ לא שמענו שיגרמו טומאה למנורה, וצ"ע.

יד. **שם** מ"ח קסדא טמאה, בשבת ס' א' ס"ב א' משמע שקסדא כובע של מלחמה הוא דומיא דשריון ומגפיים, וכן בדין דכובע מתכת אין לובשין אלא במלחמה, [וזהו הטעם שאסור לצאת בו בשבת, כמו שאר כלי מלחמה וכמ"ש רש"י ס"ד ב' ד"ה כל שאסור], והחידוש דאע"פ שאינו ראוי למלבוש רגיל רק להגן נאלצים לסבול כובדו, אפ"ה דינו ככלי לענין טומאה, ויש לעי' א"כ מ"ט פלגינהו תנא דמתני' מכל כלי המלחמה, והרי גם לחיים כלי מלחמה נינהו, ונראה שהדרך שתופסין הקסדא ברצועה עד הצואר וקושרין אותה תחת הסנטר, והרצועה מורכבת מלחיים בצדדין, ולכן הוצרך להקדים דין הקסדא ללחיים דאע"פ שהקסדא טמאה הלחיים טהורין, וקודם ששנה שכל כלי המלחמה טמאין הוציא לחיים מן הכלל, (ובשבת תנן קסדא בתר שריון כדי שנלמד מענינו דבכלי מלחמה מיירי), ועי' להלן שהלחיים טהורין מפני שאין להם שם בפ"ע, וכ"כ הר"ש לעיל מ"ב, - מ"ש רשי בשבת ס"ב א' כובע עור תחת כובע המתכת לא נתפרש מקורו, שהרי מתני' ודאי אסרה רק כובע המתכת, וש"פ פירשו כובע מתכת בלבד, ולפרש"י י"ל דקמ"ל שהקסדא טמאה אע"פ שיש כובע תחתיה, והיא משמשת רק להגן.

ויש להוסיף ביאור דלפ"ז לא בא התנא להשמיענו דקסדא עם הלחיים שלה טמאה, דזה כבר שמעינן מכל כלי המלחמה דבסמוך ועדיפא מינה, אלא השתא קמ"ל דקסדא לחודה טמאה, אע"פ שאינה ראויה למלחמה בלא הלחיים, שקושרין אותה שלא תפול, מ"מ חשיבא כלי בפ"ע, אבל לחיים

סט"ז ס"ק ט"ו ובלא"ה לא דמי לסנדל של בהמה כיון שאין לבית קיבול צורך אחר רק לקיבול מים, והתם עיקרו לבהמה), ועי' בסמוך.

ויש לעי' פשיטא, [ואפשר שמכח קושיא זו פי' הר"ש והרא"ש דקמ"ל דסגי בראוין לקבל מים], ואפשר דאה"נ, אלא שהוצרך התנא להזהר בלשונו ולא לסתום שכל הלחיים טהורין, כיון שיש לחיים שהם טמאין, ועוד שאין עיקרו למים אלא ללבשן וקמ"ל דחשיב ככלי שלם, (ויתכן שנותנין בהם מים לצנן המתכת, והם גוף אטום שאין המים יוצאין משם, וקמ"ל שטמאין), ומהא דשייך בית קיבול מים בלחיים, יש ללמוד כמ"כ לעיל שהלחיים תלויין בקסדא ויורדין בצידי פניו, שעיקר עשייתן כדי לחבר הקסדא לצוארו תחת הסנטר, שבלא קשירה תפול הקסדא מיד, שרחוק להצמיד על הלחיים כלי קיבול, ולכן אין לטמאם מכח שימוש של מלבוש הלחיים, שלא נעשו לצורך זה, (ואינם ראויין לזה בפ"ע כלל), אלא שקשרו הקסדא במתכת רחבה כדי שייגנו על הלחיים, וכ"נ מדקרי להו לחיים ולא קרי להו מסיכה שעל הפנים, והטעם שנמשכים כרצועות הלחיים, וכמו בפרומביא סוסק"ט.

שם כל כלי המלחמה טמאים, החידוש דאע"פ שאין להם שימוש למעשים שהם מנהגו של עולם בחיי האדם, ושימושם רק בהכרח ולהרוס ולקלקל, והו"ל כמעשה גרוע ועראי, אפ"ה טמאין, והיינו דמייתי כידון שאין לו

שימוש אחר, משא"כ סיף וסכין שראוין לכל שימוש, וכן מגפיים של ברזל ושריון לא חזיין אלא למלחמה, שהם כבדים ולא נוחים ללבישה והר"ז כנושא על גבו מגן וצינה למסתור.

שם כידון, מתרגמין רומח, ולשון הפסוק גבי גלית ואתה בא אלי בחרב ובחנית ובכידון, וש"מ דכידון עשוי להרוג בו, [ועי"ש עוד כידון נחשת בין כתפיו, ופרש"י ג"כ כמין חנית ועי"ש במפרשים], וגבי פנחס אמרו סנהדרין שהוציא הברזל שבקצה הרומח ונשען על מקלו, וש"מ שבקצה המטה יש ברזל חד לדקור בו, וכל המקל טמא משום עץ המשמש את המתכת, ועמשנ"ת לקמן סי"ד סק"א דע"כ תנא דמתני' קרי רומח לכלי אחר, וא"כ כידון דהכא לאו היינו רומח דקרא, שלא ישנה התנא רומח על כונת כלי אחר מזה שבתורה.

וניקון, ע"פ המבואר במוסף הערוך שבלשון יוני הוא כלי מלחמה מפרק ומפיל החומות, וטעם מילה זו מנצח, כלומר שאין דבר עומד נגדו עכ"ל, ולפ"ז נראה שהוא ברזל חזק להכות בו או לשבור, ובהגר"א על התוספתא פי' מין רומח, ומה שהביאו משקל קינו, פירשו שזה כמו להבת חניתו וכמ"ש בפיה"מ, ועי"ש עוד במפרשים.

בתוספתא פ"ג ה"א נשנו כלים אלו שבנחלקו טהורין, ואפשר שלכך הקדים התנא ומנה את אלו שבשלמותן טמאין, והובאו במתני' פי"ג מ"א שאר כלי מלחמה שנחלקו, ועמש"כ שם.

סימן יג

בדיני תכשיטי מתכת ופשוטי כלי מתכת

והרמב"ם בפ"ט ה"ה כתב שיוצאין באצעה שמוניחין אותה בזרוע או בשוק, שאין דרכה לשלפן, נראה מדבריו שהם תכשיט הצמוד לבשר ואינה מגלה בשרה להורידה, ולא נתפרש למה היא טהורה, ובפ"ט מכלים ה"ד כתב מפני שאין עליה צורת כלי תכשיט, ונראה מדבריו שהעשויין להתחבר בשלשלת נראין כתכשיט, ולא פירש שעשויין להחזיק בתי השוקים כלל ובמ"מ שם פירש שהעשויים עם כבלים הם רפויין ויש חשש שיפלו, אבל משום דילמא שלפא ליכא, ולרש"י החשש שמא תשלוף השלשלת שהיא של זהב לחוד, ולא יפלו הבתי שוקיים כיון שהבירות נשארות במקומן, וכ"כ רש"י ד"ה ועשו.

לפמשנ"ת דאצעה של רגל טמאה ובירית טהורה, ע"כ שאין עיקר בירית לנוי אלא להעמיד בתי שוקים וכיו"ב, ובתו' פירשו דכיון שאין לה אלא אחת גנאי הוא לה, אבל קשה דגם בדאיכא שתיים הרי כל אחת לעצמה ולמה טמאה, וע"כ דלרבין ג"כ מחוברין בכבלים, דאל"כ לא ה"י משתנה שמם לכבלים, וע"י הכבלים נעשים שתיים מחוברין, ור"ה חידש שיש שלשלת נאה ביניהם, והיא עושה אותם כלי, אבל לרבין בכבלים הם תכשיט אחד מושלם של שתיים, ובירית היא אחת, וה"ה בדאית לה תרתי כיון שאינם מחוברין הרי הם בגדר אחת אחת ושתיהן טהורות, א"נ כיון שמתפארת בהן הו"ל תכשיט וטמאה אבל בדלית לה אלא אחת דגנאי הוא לה אינה תכשיט וטהורה, והרשב"א כתב שבירית שונה בצורתה מכבלים לרבין, וכ"כ בתו' הרא"ש [וכמש"כ לעיל בדעת הרמב"ם בה' כלים], והריטב"א כתב בתו'

א. **שבת** ס"ג ב' אר"י בירית זו אצעה כו' הכי קאמר בירית תחת אצעה עומדת, פרש"י דאצעה בזרועו ובירית עומדת ברגל במקום שאצעה עומדת ביד, וקשה דא"כ לא הו"ל זו אצעה ולא תחת אצעה עומדת, אלא בירית בשוק כמו אצעה בזרוע, וגם המשל של אצעה אינו מוסיף ביאור, ואאמו"ר זללה"ה כתב דרש"י בפ' מטות כתב דאצעה ברגל, וכן בתרגום ישעיה ג' דכתיב צעדות מפרש דהיינו שירין שברגל ופרש"י דהיינו בשוק, ולפ"ז מתפרש בשמעתין בירית זו אצעה כפשוטו, שבירית בשוק כמו שאצעה בשוק, אלא שאצעה נראית לעין לתכשיט, והבירית תחת הבגדים להחזיק הבתי שוקים, וזהו שאמר תחת אצעה עומדת שהיא נתונה במקומה של האצעה ותחתיה, א"נ תחתיה במקומה בחליפתה כמו זו תחת זו, [וזה תלוי אם הבירית מעל הברך או תחת הברך, ואאמו"ר זללה"ה כתב דכיון שעושין אותה ממתכת ש"מ שיש בה נוי, דנוח יותר לקשרן בבגד שהוא רך], שו"ר בפמ"ג סי' ש"ג א"א ס"ק י"ב, ומה שמצינו גבי שאל אצעה אשר על זרועו, זהו לשון מיוחד וקאי על תפילין של יד, אבל סתם אצעה ברגל, וביארו שזה מלשון צעד המכין מצעדי גבר.

וראיתי בירושלמי כאן ה"ד שג"כ מפורש כן, דא"ר יהודה בירית זו אצעה ומפרש דהיינו פרופסלה, ובתר הכי מייתי קרא דישעיה והצעדות ומפרש פרופסלה, עי"ש, וניחא בזה דמתיב רב יוסף דאצעה טמאה, ולא הקשה דאצעה בזרוע ובירית ברגל, והיינו משום דבאמת אצעה ג"כ ברגל, שו"ר בתו' הרא"ש בזה.

מצאתי ד"ז בתו', וצ"ל לתו' דלא תכשיט גמור היא, וכשמתפארת בהן הו"ל כתכשיט, וצ"ע.

שם וכ"ת כרשב"ג כו', לכאורה ר"ל שהשלשלת משמיעה קול, וע"ז השיב שאין תועלת בהשמעת הקול הזה, והא דאיצטריך קרא למשמיע קול, היינו מפני שאינו מעשה חשוב, שקול אין בו ממש, וס"ד דבעינן כלי מעשה.

שם משפחה אחת היתה בירושלים כו', יש לפרש שמשנתגלה להם הפסד זה נהגו כן רבים, דכיון שהוצרכו לכבלים לבתי שוקיים, הוסיפו השלשלת לתועלת זו, וכ"מ ברמב"ם פ"ט ה"ו, דלא מסתבר שכולם עשו שלשלת בלא תועלת, וגם אין דין קבלת טומאה כשאין דעתם לתועלת זו, ואאמור' זללה"ה כתב דאע"פ שסתמא לא נעשו להקטין הפסיעות, מ"מ כיון שיש בהם תועלת זו, תו לא חשיבי משמשין של הבתי שוקים בלבד, וחשיבי גם כלי המשמש לאדם.

שם עשו להן כבלים והטילו שלשלת ביניהם, משמע שהאצערות נקראו כבלים, ולעיל אמרו ומטילין שלשלת ביניהם ונעשו כבלים, הרי שהשלשלת היא הכובלת, ובפשוטו ר' יוחנן אמר ד"ז לבאר מתני', וא"כ כשא"ר ירמיה וכן אמר ר' יוחנן לא חידש להם בשמו אלא דבירית נמי בשתים, שו"ר בתו' הרא"ש שהעיר בזה.

ופרש"י שהאיסור לצאת משום דמחויא לשלשלת, ולפ"ז אם השלשלת מחוט או משיחה מותרת לצאת בכבלים, ואע"פ שהם מק"ט, שהרי נעשו כלי ע"י החוט והמשיחה, דחשש אחוויי ליכא אלא בנוי, ואפשר שרק שלשלת של מתכת מחברתן לכלי אחד, אבל חוט ומשיחה הו' עראי, ואינם מק"ט, והרמב"ם פ"י דילמא נפסל.

ב. **שם** מנין לתכשיט כל שהוא שהוא טמא מצין, יש לעי' מנין שתכשיט הוי כלי

ומפני שהיא מתפארת בהן נעשין תכשיט, וקשה דלענין טומאה סו"ס כל אחת לעצמה, ועו"ק דאין דרך להעמיד בתי שוקים רק ברגל אחת, וע"כ דלרבין כשעושין ברגל אחת זהו מאורע מפני צורך מסוים, ולכן אינו בכלל נוי, אבל שתים הו' בכלל נוי שזהו האופן הרגיל, וכשעושה לרגל אחת הוא שונה מכבלים, כיון שהצורך המסוים שייך רק לרגל אחת, ולמסקנא באמת אין עושין לרגל אחת, שרק נוי שייך תועלת באחת, אבל שימוש פנימי סתמו נצרך לשתי הרגלים בשוה.

כתב אאמור' זללה"ה דמהא דקתני בירית טהורה ויוצאין בה בשבת, משמע דחד טעמא הוא בהא דטהורה ובהא דיוצאין בה, והיינו כפי' תו' דלאו תכשיט היא, [ועי' תו' ס' א' דמפרשים בגמ' תהוי כבירית טהורה ותשתרי שהקושיא דתהוי נמי טהורה], ונראה שהדיוק מדקתני טהורה ברישא, דאם מילתא אגב אורחיה קמ"ל הו"ל למתנייה לבתר הא דיוצאיןבה, כדלעיל נ"א ב', מיהו הא דכבלים אין יוצאין בהן אין הטעם מפני שהם כלי המק"ט, דה"ה אם הי' הדין דלא חשיב מעשה חשוב לקבלת טומאה, מ"מ יש לחוש דשלפא ומחויא, אע"פ שאין השלשלת בגדר תכשיט כיון שאינה נראית לעין, וגם לפרש"י דהא דיוצאין בה הוא מפני שלא שלפא לה שלא יפלו בתי שוקיה, מ"מ שפיר י"ל דטהורה נמי מה"ט הוא דלאו תכשיט הוא, כיון שעשויה להעמיד בתי שוקיה נותנין אותה בסתר, - בטעמא דבירית טהורה עמשנ"ת לקמן סק"ז.

שם בירית באחת כבלים בשתים, לנוי שייך לעשות באחת, אבל להעמיד בתי שוקים לא שייך שיהא רק באחת, וצ"ל דס"ד דרבין שהעשויה לאחת יש בה צורך מיוחד באותה הרגל, ולא שלפא ומחויא כיון שזה מוכיח על מצב משונה ברגלה, ועמשנ"ת לעיל, ולמסקנא לעולם עושין שתים, וערשב"א ותו' הרא"ש הנ"ל, ובמ"ב ס"י ש"ג ס"ק נ"א שכתב שלא גזרו על בירית כיון שהיא כבגד עי"ש, ולא

גילוי מילתא כדין מה מצינו, ולבתר דידעינן שתכשיט הוי כלי, מפרשינן נמי דגדר כלי תכשיט כגדר כלי מעשה דמק"ט.

בהא דמרבין אריג ותכשיט כל שהוא, פי' בתו' הרא"ש דהיינו תכשיט העשוי מאריג בלבד, וכונתם ליישב דא"צ שיעור לתכשיט וניחא משה"ק תוד"ה אריג, וכ"כ הרשב"א והריטב"א בשם תו', ונלפרש"י נראה שהריבוי לצורת התכשיט שאינו ראוי ע"י הזהב לחוד בלא האריג, ולא הכמות כל שהוא אלא שצורת התכשיט משניהם יחד כמ"ש הריטב"א, שו"ר בחזו"א כלים סי' ל' ס"ק כ"ז], והא דבעינן ריבויא לכל שהוא היינו משום דמאז בגד שמעינן רק שמשמש בגד או מעשה, אבל תכשיט כל שהוא העשוי מאריג שאין לו מעלת מתכת ולא מעלת כלי מעשה לא שמענו, מיהו קשה דקרא דכל כלי מעשה ודאי בזהב בלבד מיירי, שהרי מרע"ה לקח רק את הזהב מאתם ונראה שהביאו רק תכשיטין לכפר על נפשותיהם ולא שאר כלים ומתכות], ולפרש"י צ"ל דילפינן אריג מהתכשיט, ששניהם משלימין זא"ז, ויתכן גם שהיו תכשיטין מזהב ואריג, אבל לפי' זה קשה היכי מיייתין ליה לאריג בלבד, ואפשר דמדקרי לתכשיט כלי מעשה למדנו ששימוש תכשיט כמעשה לענין טומאה, ועי' לעיל ס' א' כלי מעשה אמר רחמנא, ובסמוך פשיטא לן דג' חוטינן שתולה בצואר בתו טמאין, והיינו שמשמשינן לתכשיט, כלשון הגמ' ותולה בצואר בתו, וכדפרש"י, אלא שאינו תכשיט מתכת, ולמדנו מזה שתכשיט אפי' מחוטינן אין לו שיעור, וה"ה תיכי חלילתא שהם אריג טמאין אף בפחות מג' על ג', וצ"ב א"כ מ"ט קתני דמוסף שק על הבגד, הרי גם בצמר ופשתים משכח"ל תכשיט כל שהוא, וצ"ל שרק בשער של שק דרך לקלוע בלא אריגה, ואין זה דין אלא המציאות כך, וכ"כ בתו' הרא"ש דבכה"ג של קליעה בלא אריג לא חזי למידי בצו"פ.

חשוב לענין טומאה, הרי בקרא כתיב כל כלי אשר יעשה מלאכה בהן, והר"ש בכלים פי"א מ"ח הביא דבספרי זוטא מרבה להו מכל אשר לא יבא באש תעבירו במים, ובפשוטו אסמכתא היא, ואפשר שג"ז נלמד מציץ, דכיון דקרי ליה לציץ בהדי בגדים אשר יעשו, שמעינן תכשיט הוי ג"כ בכלל כלי ובגד, וילפינן נמי שא"צ שיעור לחשיבותו לפי שלא קבעה תורה שיעור לציץ, ואפי' אם נימא דשיעור שתי אצבעות הללמ"מ היא, ודלא כמ"ש תו' סוכה ה' א' ששיעור זה מדרבנן, מ"מ לאו משום שיעור חשיבות תכשיט של ציץ נקבע כן, אלא לפי שאין ראוי לכתוב קדש לה' בפחות מזה, או שאין ראוי לעשות פס צר על מצחו, אבל בעיקר שם ציץ לא נתנה תורה שיעור, וש"מ שכל תכשיט בכלל כלי אפי' כל שהוא.

וא"ת למה לי למילף מציץ תיפו"ל מכלי מדין דמני קרא חמשה מיני תכשיטין, וי"ל דאי לאו דמיייתר כל כלי מעשה לא הוה שמעינן מיניה דאריג כ"ש ותכשיט כל שהוא מצטרפין, דהוה מוקמינן הא דמרבה קרא תכשיטין מכל כלי מעשה דיליף להו לענין טומאה כלי כלי מהתם, היינו דוקא תכשיט שכולו מתכת דומיא דהני, ורק לבתר דילפינן לתכשיט מציץ אייתר כל כלי מעשה לאריג כ"ש ותכשיט כ"ש.

ולפ"ז מיושב נמי משה"ק תוד"ה מנין מ"ט לא מייתי מטבעת שהיא קטנה מציץ, דלבתר דילפינן מציץ פשיטא לן דה"ה טבעת קטנה, אבל השתא ילפינן מציץ קודם דרשא דכלי כלי מהתם, ולכן אין להסתייע מכלי מדין כלל, ובאמת ראוי ללמוד דין תכשיט מציץ שהוא מפורש יותר, שהחשיבותו תורה בכלל בגדי כהן גדול לכבוד ולתפארת, ולא ללמוד מכלי מדין שרק נרמז בדרשא דכלי כלי מהתם, ולא נכתבו התכשיטין לחשיבותן אלא לזהב שבהם, ונאפשר שאין זו גז"ש אלא

מיהו הרמב"ם מפרש כתר זהב בצורת ירושלים ושמות אותו על ראשיהן, וכ"כ תו' שם נ"ט א' דבסוטה מ"ט ב' מוכח שהיא עטרה של ראש וכפי' הרמב"ם, ומ"מ מדר"מ חשיב ליה משאוי יש בזה חידוש דמ"מ לענין טומאה נקראת תכשיט האדם, ואפי' לר"מ, אלא דצ"ב דבפשוטו כתר אינו משאוי, שו"ר בתו' הרא"ש שכתב דמשאוי גדול של זהב אינו תכשיט אלא להראות עושר.

שם קטליות, פי' הרמב"ם שזהו הנקרא רביד בתורה, וכ"כ ר"ח שבת שם, וש"מ דלא מפרשים מנקטא פארי כפרש"י, ובאמת פירושו מחודש, שאין דרך להתקשט בסניר, [ועי' שבת ס"ו ב' בביאור לוקטמין שאין יוצאין בהן, שפי' בר"ח ובגליון בשם הערוך ג"כ כעין שימוש סינר], ובת"י פ' מטות פי' אצודה קטליא דעל צואריהון, ובתו' הרא"ש שבת ס"ג ב' בשמו קטלין דעל דרעיהון, וכ"ז מסייע לפי' הרמב"ם ור"ח, וכן שנינו בתוספתא הנ"ל שירין וקטלאות של בהמה, ותנן נמי בעז' י"ט ב' שעושין קטלאות קישוט לעז', ואין מתאים שם מ"ש רש"י נ"ז ב' שלא יפלו שייריה על בגדיה, ובמתני' ג"כ מבואר שיש בה חוט וחוליות פעמים מזהב פעמים מפשתן, וכ"ז אינו ענין לבגד, [שו"ר ברמב"ן שבת נ"ז ב' שכתב דבכלים משמע שהוא תכשיט שתולין בצואר עי"ש], ואפשר שהחידוש אע"פ שעיקר המקשר את החוליות עשוי מחוטין, ואפי"ה מיקרי תכשיט של מתכת, או משום דמסיים במתני' כמה חילוקי דינים בקטלא ושיירי קטלא, לכן הקדים התנא דקטלאות טמאות.

שם ונזמים, בתורה מצינו נזמי האף ברבקה ונזמי האוזן בעגל (ולשון רש"י בפ' מטות עגיל נזמי האוזן וזה דלא כתלמודן ס"ד א' שאמרו דפוס של דדין, ומקורו של רש"י מיחזקאל וכ"ה בירושלמי בפרקין דמייתי מקרא דיחזקאל ט"ז ועגילים על אוזניך (ועי"ש בירושלמי בפ' כומז), וכן תרגם אונקלוס קדשיא כמו בנזם), והכא היינו נזמי האוזן,

הא דחשבינן תכשיט כלי מעשה כדכתיב כל כלי מעשה, היינו דוקא תכשיט של אדם, אפי' תלוי על בגדיו כל שהאדם מתקשט בהן, כמחט שאינה נקובה על חלוקה, אבל קישוטי כלים ובהמה לא חשיבי כלי מעשה, אע"פ שכלים שעושין בהם שימוש בפועל מיקרו כלי מעשה, מ"מ תכשיט אינו מעשה, וקרי ליה כלי מעשה מפני חשיבותן לקשט את האדם, ומשו"ה איצטריך ריבויא למשמיע קול לעיל (ס"ג ב') דקול לאו יצירת דבר הוא.

תכשיט מעץ ועור ועצם טהור דבעינן כלי קיבול, ולא עדיף תכשיט מכלי מעשה, כדתניא בקטלא בתוספתא שבר"ש סו"פ, וכ"כ רש"י שבת נ"ט ב' וכדתנן כלים פי"ג מ"ו בטבעת של אלמוג, ולפ"ז יש חידוש בתכשיט אריג שטמא, ועמשנ"ת לעיל ס"א סק"א מדברי אאמור"ר זללה"ה דבגד לא נדרש דומיא דשק, וכהחולקים ע"ד התו' לעיל (ס"ג ב') ד"ה מנין לאריג, שו"ר בחזו"א כלים סי' ל' ס"ק ל"ב בכ"ז.

ג. **כלים** פי"א מ"ח כל תכשיטי נשים טמאין, עיקר טומאת תכשיט חידוש הוא כדחזינן דתכשיטי כלים ובהמה טהורין כדתנן פי"ח מ"א טבעת בהמה והכלים, ובתוספתא ב"מ פ"א ה"ד כל תכשיטי בהמה כגון השירין כו' טהורין, דהא כתיב כל כלי אשר יעשה מלאכה בהם, וע"כ דממעט כלי שאינו עושה, אלא דילפינן מקרא שבת ס"ג ב' והכא אשמועינן דתכשיט אדם מפני חשיבותו נקרא כלי מעשה, וכן ציץ תכשיט הוא ונמנה עם בגדי כה"ג, כדיליף מינה שבת ס"ג ב' דתכשיט כל שהוא טמא.

שם עיר של זהב, בפשוטו נושאת אותה על לבה כענין חושן, וזהו נושקא שפרש"י שבת נ"ז א' ויש בזה חידוש שנקראת תכשיט אדם, שהרי לר"מ שבת נ"ט ב' חשיבא משאוי ולא בגד, והטעם שמפני גודלה אינה מתבטלת לאדם, והו"ל כנושא משא של תמונת העיר,

נזמי האף אסורין, ונזמי האוזן שהם מחוברין מותרין.

שם וטבעות וטבעת בין שיש כו', כ"ה הגרסא במשניות ובגמ' שבת נ"ט ב', ובפי' ר"ח שם גרס אחת טבעת שיש כו', ובבהגר"א כתב דהוסיף לומר וטבעת כו' לפרש דטבעות דרישא היינו פירושא דתכשיטי נשים, והדר מפרש דטבעת שאמרו אף שיש עליה חותם טמאה, אע"פ שאינה תכשיטי נשים אלא תכשיט דאיש או כלי מעשה, מיהו בלא"ה מתיישב שפיר שחזור ומפרש כלל דרישא דקטלאות ונזמים וטבעות, ומפרש דטבעת שאמרנו בין שיש עליה כו', ומדנקט לשון יחיד, בטבעת ולא קאמר בין שיש עליהן חותם כו' ש"מ דגרסינן וטבעת.

במתני' קתני בין שיש עליה [כ"ה בשבת בגמ' ובמשנה לפנינו ליתא] חותם כו', ומתפרש שיש עליה חותם מחובר לטבעת, דומיא דחותמה של אלמוג, אבל בתוספתא פ"ב ה"א קתני בין חקוקה בין אינה חקוקה ובכה"ג אין כאן שני דברים לקבוע מי העיקר, אלא לקבוע מהו עיקר הכלי, ועי' לקמן סק"ד בסוגיא דשבת, ולפנינו במשנה שיש לה מתפרש גם בחקוקה.

בתוספתא שם תניא דטבעת מצופה טהורה, ולכאורה לנוי הציפוי חשוב והו"ל עיקר, ולפמש"כ לעיל סוס"ק י"א בכל הני מיירי בציפוי נזול בצבע, ובוה לכו"ע לא אזלינן בתר ציפוי, שאין לו שום קיום.

ד. **שבת** נ"ט ב' ורמינהו תכשיטי נשים כו', לפנינו במשנה גרס נמי עיר של זהב, וכ"ה בפי' ר"ח כאן, וא"כ הו"מ לאקשווי מדר"מ דדאמר בברייתא לעיל דעיר של זהב משאוי היא וחייבת חטאת, אלא דהו"מ לדחויי דלר"מ באמת עיר של זהב טהורה, מיהו לקושטא דמילתא יתכן דמודה ר"מ דכיון שמשמשת נוי לאדם טמאה, אע"פ

דהא בסמוך מפרש ונזמי האף, ויש לעי' דהא בשבת נ"ט ב' מפרשינן נזמים נזמי האף, ופרש"י ותו' דנזמי האוזן מותרין, וא"כ חזינן דסתם נזמים היינו נזמי האף, והו"ל לתנא לפרושי בסיפא ונזמי האוזן, [שו"ר דבישעיה ג' כתיב ונזמי האף, א"כ י"ל דסתם נזם באזנים, כדכתיב בוישלח וכי תשא, מלבד היכא דמפרש קרא באף], והנה מצינו בתורה בנזמי האוזן לשון פריקה כדכתיב פרקו נזמי הזהב אשר באזני נשיכם וגו', והיינו מפני שהם מחוברין יפה בנקב שבאוזן כדתנן הבנות יוצאות בחוטין שבאזניהן, משא"כ נזמי האף שהם מונחים בלא נקב כדכתיב ואשים הנזם על אפה, שרק באליה של אוזן עושין נקב ועושין אותו בקטנותן ושומרין הנקב בחוטין, כדתנן הבנות קטנות יוצאין בחוטין שבאזנם, וצ"ל שהנזם עשוי באופן שנתפס יפה באף, שו"ר באבן עזרא שנתפס ע"י חוט שבמצח, וצ"ע בר"ש ורא"ש שפי' בנקב שבאף, (ואפשר שרצה אהרן שיאריך הזמן עד שיפרקו, ולכן אמר שיביאו הנזמים שבאזניהם ונראה ממה שהזכיר בניכם ובנותיכם ולא הזכיר באזניכם שאין דרך גדולים בנזמים, ומה שכתוב ויתפרקו כל העם את נזמי הזהב אשר באזניהם היינו של הבנים והבנות הנ"ל ולאפוקי נשים שלא השתתפו בעגל, אבל באזניהם היינו באזניהם של הנאמרים לעיל, וכ"כ באבן עזרא, וערמב"ן שבת נ"ז ב' בזה, מיהו גם בבני יעקב פ' וישלח כתיב ואת הנזמים אשר באזניהם, ומשמע שגם אנשים נתקשטו בנזמים, שו"ר שרש"י בחומש פירש בשם מדרש תנחומא וכ"ה בת"י שלבסוף פרקו מאזני עצמם ומבואר שנהגו להתקשט בנזמים, ואמר נשיכם בניכם ובנותיכם כדי שיאריך הזמן, (ולא מענין זמן הפירוק שכתבנו)), ולפ"ז י"ל דלענין טומאה נזמי האוזן פשוט יותר דטמאין שהם יותר תכשיט האדם שהם מחוברין כמו קטלאות וטבעות ויותר מזה, משא"כ נזם האף שרק מונח, ולענין שבת רק

שלענין שבת משאוי היא, וכן בכובלת לקמן ס"ב ב'.

שם אר"ז לא קשיא הא ר"נ הא רבנן, פרש"י דלר"נ לאו תכשיט הוא ולכן חייבת, דכיון דלר"נ אזלינן בתר חותם הו"ל כמוציאה חותם וחייבת, ויש לעי' מ"ט מוקמין מתני' דכלים כרבנן, הרי גם ר"נ מודה שטמאה כדתניא בברייתא, ואפשר לומר דכיון דמתני' תכשיטי נשים קרי לה קשיא לן דלא אתיא כמ"ד משאוי היא, אבל קשה א"כ מאי קאמר רנב"י טומאה אשבת קא רמית, הרי הקושיא היתה דבמתני' משום תכשיטין מטמא לה, וע"ז לא תירץ רנב"י כלום, אבל ידעו שפיר דמק"ט משום כלי מעשה, שזהו עיקר התירוץ דמוקמין לה כר"נ, והא דקתני טמאה בברייתא היינו משום כלי מעשה, וא"כ מתני' דמיירי סתמא בכולה של מתכת עם חותמה הרי ודאי טמאה לכו"ע, ואפ"ה לא מוקמין מתני' כר"נ משום דלאו תכשיט היא, וע"ז לא תירץ רנב"י כלום.

ויש לפרש דר"ז ורבא סברי דלרבנן דטבעת עיקר חשבינן החותם כטפל, ולכן טומאת הטבעת רק משום תכשיט, וממילא לאו משאוי היא אפי' ביש עליה חותם, ור"ז תירץ דלר"נ דחותם עיקר שפיר טמאה משום כלי מעשה, דחותם לחודיה ודאי כלי מעשה הוא, והטבעת טפילה לו, אבל לרבנן טבעת כלי גמור היא לעצמה, ואינה נעשית בגדר חותם, ורנב"י חידש דאף לרבנן דאזלינן בתר טבעת שפיר י"ל שהטבעת נקראת כלי שחותמין בו, ואינו תכשיט אע"פ שהיא העיקר, דאין דרך אשה להתקשט בו, וכמו שסולם שהולכין אחר המעמיד לרבנן, מ"מ שימוש בשיבותיו, ה"ה טבעת שיש עליה חותם לרבנן, וע"ע לקמן סי"ד ס"ק טו.

שו"ר בתו' הרא"ש שביאר עד"ז, וכתב למסקנא דרבא מודה שפיר לרנב"י, אלא דניחא ליה לאוקומי טומאה דמתני'

משום תכשיט, וס"ל כעולא ס"ב א' דיש עליה חותם הוי תכשיט דאיש, ורנב"י פליג אדעולא וס"ל דיש עליה חותם לא הוי תכשיט כלל, ולפ"ז קי"ל כרבא ורנב"י, ויתכן שטבעת של אשה ניכרת משל איש, וביש עליה חותם לרבא טהורה ולרנב"י טמאה, ויתיישב בזה דרנב"י לא פליג אדעולא וסוגיא דלקמן ס"ב א', והרמב"ם בה' שבת פסק כעולא, ובכלים פ"ח ה"ו פסק כרבא דכולם טמאין משום תכשיטי אדם, והכונה או דאיש או דאשה, וש"מ שכל הטבעות שוות.

בתוספתא דכלים ב"מ פ"ב ה"א תניא בין חקוקה ובין שאינה חקוקה טמאה, ובזה אין הטבעת שני חלקים, ומ"מ משמע דלר' נחמיה חשיבא כל הטבעת כחותם.

ה. **כלים** שם מ"ח קטלא שחוליות שלה כו', נראה תוכן המשנה לפרש דקטליות שאמרו בין שהחוט של מתכת והחוליות של מרגליות בין שהחוט של פשתן או צמר והחוליות של מתכת, דהא סתמא דרישא מתפרש שהכל של מתכת, וחוט של פשתן או צמר וחוליות של מרגליות טהור, דמרגליות הוו כלי אבנים וזכוכית הוי פשוטי כלי זכוכית.

ובתר הכי מפרש דלא מיבעיא אם החוט קיים ונתפזרו החוליות דלא פקע טומאה מינייהו, אלא אפי' נפסק החוט חשיבא כל חוליא כלי בפ"ע לפי שראוי לתלותו בצואר בתו, כמו מטבע שנפסל לקמן פ"ב מ"ז, וכאן החידוש דאע"פ שאינם עומדים לתלייה אלא לעשות מהן קטלא, מ"מ חשיבא כל חוליא כיש לה שם בפ"ע, - ומהא דחוט של פשתן טמא ש"מ דלא חשיב מעמיד של החוליות, וכ"מ במטבע שנפסל שתולין אותו בחוט והכל טמא, דלא חשיב החוט כמעמיד, אלא כחוט המשמש את החוליות, ודין מעמיד נאמר כששניהם חשובים כטבעת וחותם וכיו"ב.

שם שיירי קטלא כו', פי' שאין דרך לעשות קטלא לקטנה, ואפי"ה בנשתייר מכלי שלם טמא, דסו"ס עושה הוא מעין מלאכתו, ואף האבנים שעמה טמאות, כמו בקטלא שלמה, (אבל בעשאה מתחלה לקטנה לא איצטריך לאשמועינן דאין זה שייר קטלא אלא קטלא שלימה).

שם רא"א אפי' טבעת אחת טמאה שכן תולין בצואר, פי' תוי"ט והגר"א דהיינו שנשתייר מהחוט של מתכת בכדי שיעור לעשות טבעת, ויש לעי' דא"כ הול"ל אפי' כמלא טבעת אחת טמאה, ואפשר דדוקא אם קשר החוט כטבעת טמאה, אבל חוט פשוט כשיעור טבעת טהור, שחסר תיקון גמור, אע"פ שכמלא צואר קטנה אפי' פשוט טמא, ששם הדרך לסגור לאחר הלבשה, אבל כאן צריך שיהא עשוי כטבעת, ותולין אותה בחוט שעל הצואר.

שוב נראה עיקר דר"א מיירי בקטלא שעשויה מטבעות כעין שלשלת, ובוה אמר דסגי בטבעת אחת שכן תולין בצואר, וכדתנן לקמן פי"ב מ"ז בסלע, אלא דהתם התקינו לכך, וכאן קמ"ל דטבעת כחוליא, ות"ק מצריך גם בקטלא כזו מלא צואר קטנה, וניחא בזה שאין כאן חוליות שטמאין בפ"ע רק שלשלת, ומצינו במקואות דבשלשלת מיקרי כל עיגול טבעת, ורביד הזהב פרש"י עשוי מטבעות כשלשלת, וכ"כ המגיה בערוך שבלשון יווני נקראת שרשרת זהב קטלא, ועי"ש ערך פאר מ"ש המגיה בביאור מנקטא פארי.

ואין לפרש בחוט של פשתן דבעינן חוליות רבות כמלא צואר קטנה, לענין שיטמא החוט, ולר"א סגי בחוליא אחת דא"כ מ"ט שבק ר"א חוליא וקרי לה טבעת, ועוד דמשמע שפחות מצואר קטנה הכל טהור, והרי החוליות טמאות, ועוד פשוט בסברא דסגי בחוליא אחת שעיי"ז נעשה הכל תכשיט, דמה"ט חוליא אחת טמאה מפני שראויה

ובחוט של מתכת וחוליות של מרגליות פשיטא לתנא דטמאה, שלא נגרע חשיבותו כשהוא שלם, וכן פשוט בפיה"מ וגם בר"ש ורא"ש שג"ז בכלל קטלא, וקמ"ל דאפי' נשתברו החוליות הרי החוט מטמא בפ"ע, אע"פ שאין דרך להשתמש בו לתכשיט, מ"מ ראוי הוא לכך, ואין צ"ל בחוליות קיימות שלא פקעה טומאה מהחוט, דהו"ל פרקים שהדיוט מחזירן.

אבל לא יתכן לפרש מתני' דדוקא מפני שנתפרקו האבנים נעשה החוט כלי מתכת, דמתני' ברישא וסיפא רבותא קמ"ל אפי' נפסקו ונשתברו, ולא יתכן שיסתום התנא דטמא ויתפרש רק מפני השבירה, והקשה במשנה אחרונה אמאי לא חשיב החוט כמתכת המשמש את האבנים ויטהר, ונראה דודאי גם החוט משמש כתכשיט שניכר בין החוליות איזה חוט הוא, וכן בעורף ובצדין ניכר החוט לעצמו, וכיון שכל ענינם תכשיט לא חשבינן להו כמשמשין, אלא הכל מטרה אחת, וכל חלק שמוסיף לנוי נקרא גוף הכלי עצמו, (משא"כ בטבעת וחותם שהם ענינים שונים), ובכה"ג לא מיקרי החוט מעמיד של החוליות, אלא הכל שימוש אחד, ולא תלוי בפלוגתא דר"נ ורבנן שבת ס' א', מיהו אפשר לדחות דמתני' רבנן היא, ולכך גם בדיאכא אבנים טמאה, אבל בסוגיא שבת שם ובתו' משמע דמתני' מצי אתיא אף כר"נ.

שם והחוט בפני עצמו קיים, פי' החוט בלבד בלא שום חוליא, וגם אין לו חוליא אחרת לתלותה בו, מ"מ החוט עצמו מיקרי תכשיט, ולכן נקט בנשתברו החוליות שאין הטומאה מפני שיכול להחזירן, אלא בפ"ע טמא, ואפשר דדוקא חוט שהי' תכשיט נשאר בטומאתו, אבל חוט של מתכת שאפשר להכניס בו חוליות לא נעשה תכשיט, מיהו אם הוא מסודר באופן המתאים לנעול טמא בכל ענין.

לתלותה בפ"ע בחוט, ובחוט של מתכת מסתברא דסגי במלא צואר קטנה אף בלא חוליות כלל.

ו. שם מ"ט נזם שהוא עשוי כקדרה מלמטן כו', לשון כקדרה צ"ב שאין דרך להמשיל חלק קטן כזה לקדרה, ואולי תפסו כן לזכרון דמייירי בעדשה שבקדרה, ועכ"פ תוכן הדברים שראשו של הנזם עשוי בעיגול כעדשה, והוא נתון בתוך חלל של חצי השני של הנזם, והוא מחובר לו ע"י ריתוך, והעדשה מחוברת ע"י צינורא לאוזן, שהצינורא נכנסת לנקב שבאוזן ולנקב שבעדשה, - לשון הר"ש כקדרה רחב מלמטה וצר מלמעלה, אין כונתו שזוהי צורת קדרה, אלא שהנזם בכללותו צר מלמעלה דהיינו העדשה, ורחב מלמטה דהיינו הקדרה.

שם ונפרק כקדרה טמא משום כלי קיבול וכעדשה טמא בפני עצמו, דכעדשה הוא החלק העליון וראוי לתלותו על האוזן, אבל החלק התחתון אינו ראוי לתלותו, ואין לו שם בפ"ע, שהוא כנזם שבור, ומ"מ הוא מטמא משום כלי קיבול, ונראה דהיינו מפני שמקבל לתוכו את העדשה, ואע"פ שאינו עשוי לשום שימוש של קיבול, מ"מ מיקרי כלי קיבול בזה שמחזיק העדשה בתוכו, שצורת התכשיט היא שהחלק התחתון עודף על העליון, וגם יש קצת ריוח בין העדשה לקדרה, שהריתוך הוא רק בצדדין, ובכח"ג יש מקום לחשוב התחתון כמקבל את העליון, שאינו עשוי למלאות ולבטל את הקיבול לגמרי כחותם בטבעת, עי' תו' שבת נ"ב ב', ועוד, שכ"ז שהנזם אינו תלוי באוזן הרי העדשה כמונחת בקדרה, [ויתכן שכשנפסק מניחין אותו בקדירה עד שיחברנו], ואין ללמוד מכאן שכל כלי קיבול א"צ שם בפ"ע, דשאני הכא שהוא משמש לקבלה, ואמנם הי' מקום לחשוב ככלי אחד עם העדשה ולא כמקבל, מ"מ למדנו במתני' דכיון שהכלי התחתון עודף על העדשה שזוהי

צורת התכשיט, חזינן להו כשני כלים לענין שנחשב ככלי קיבול, ועמשנ"ת לעיל סי"ב סוסק"א אם כל כלי קיבול א"צ שם בפ"ע.

שם צינורא טהורה, לקמן פי"ג מ"ה מצינו שצינורא טמאה, וכן לעיל פ"ט מ"ו, אבל צינורא של הנזם אין לה חשיבות בפ"ע כלל, שהיא דבר מועט ודק, ור"א פליג בתוספתא ואמר דצינורא בפ"ע ג"כ טמאה וכמ"ש הר"ש, ולפנינו בתוספתא גרס טהורה ומשמע דמתני' ר"א היא, אבל יותר נראה כגרסתנו דר"א מטמא מדקאמר טמאה בפ"ע, ואם בא לומר שהיא טהורה לא הי' צריך להוסיף בפני עצמה, ואמנם כשהיא מחוברת היא טמאה, אבל תנא דמתני' שנה טהורה ולא חש שנטעה לטהרה כשהיא מחוברת, אבל ר"א שבא לטמאה שנה לשון בפ"ע, כמו ששנה תנא דמתני' בעדשה ובשאר דוכתי.

שם העשוי כמין אשכול ונפרק טהור, שהחלק התלוי באוזן הוא העץ שהוא יד האשכול, והגרגרים אחוים זה בזה בכח ריתוך, ואינם עשויין ולא ראויין לתלות גרגר יחידי כענין חוליא יחידית דלעיל מ"ח, ולכן לא חשיבי כלי בפ"ע והם טהורין.

שם בר"ש תניא בתוספתא קטלא שחוליות שלה של אלמוג דהו"ל פשוטי כלי עץ והחוט של פשתן טהורה היא, ואע"פ שהאלמוג נתפס בצינורא של מתכת טהורות, שאין הצינורא עשויה לתכשיט אלא לחיזוק, דהיינו שיתפס יפה בשרשרת, ומשמע דמודה ר"א בזה, ורק בצינורא שתופסין הנזם ס"ל שיש בו גם כח נוי וטמא בפ"ע.

ז. שבת נ"ב ב' שמעתי שחולקין בין טבעת לטבעת א"ל שמא לא שמעת אלא לענין שבת כו', לפנינו בגמ' לא סימו שא"ל לענין שבת דיש עליה חותם חייבת, אלא שממילא מובן שזהו מה ששינו בפרקין דלקמן, אבל בתוספתא כלים ב"מ פ"ב ה"א מפרש שהיוצא בחקוקה חייב ושאין חקוקה

בחיבור גמור, וכן שנינו בירית טהורה ומתפרש אף בשעה שמונחת על שוקה.

נמצא לפ"ז דטבעות אלו לא מיקרו טבעת כלים כדמשמע בר"ש ורא"ש כלים פי"ב מ"א, אלא זהו מה ששנינו ושאר כל הטבעות טהורות, שטהרתן אינה מפני טפילותן לכלי, אלא מפני שהם חצי כלי, שאין שום טבעת שמשמשת כלי בפ"ע אלא תכשיט, וכשמשמשת להשלים חגורה וכיו"ב אינה נקראת שם בפ"ע, אבל תכשיט בהמה וכלים נקרא שם בפ"ע, אלא שלא נתחדש בהם דין תכשיט.

וישיר של בהמה הוי כלי גמור שלם ועדיף משם בפ"ע, ולכן כשמשמש לאדם למשוך בו טמא, שאין החסרון בשלימותו ככלי בפ"ע, משא"כ בטבעת החגורה שאין חסרון במשמשי האדם אלא שהיא חלק המשלים את החגורה ואינה כלי בפ"ע, וצ"ע ברש"י שכתב שאין אדם משתמש בטבעת החגור אלא מונחת ועומדת, משא"כ בשיר, דלמש"כ אין החסרון במיעוט השימוש, אדרבה בטבעת החגור, הוא משתמש כל הזמן, אלא שאינה כלי בפ"ע, ובאמת רש"י כתב דהדר הויא לה כטבעת הכלים, ומה"ט חלקו תו' בחגורה דלא מיקריא טבעת הכלים רק כשמשמשת לאסוף הבגדים, ולא כשמשמשת חגורה, ועמ"ש אאמו"ר זללה"ה ס"ד סק"ו דלרש"י הוי חצי כלי, ולתו' הוי טבעת הכלים, אבל קשה דבגמ' אמרו דטבעת האדם מיקריא, וכן במתני' ממעטינן שאר כל הטבעות מלבד טבעת הכלים, (ואולי אם טבעת הכלים היתה טמאה אף זו טמאה, ורק בגלל שטומאתה רק ביחס לאדם, הר"ז כחצי כלי, ונתעוררתי לזה).

ישיר בריטב"א שהביא בשם תו' כמ"ש כדמיירי בחגורה שע"י טבעת תלושה מחברין שני הקצוות, ואם הטבעת מחוברת בודאי טמאה, ומה שפירשו תו' בחוגר בגדיו הרחבים היינו למהוי דומיא דבין כתפיו, אבל

פטור, וכאן מבואר נמי דבכולה של מתכת קאמר, דחקוקה כולה של מתכת.

שם ולענין טומאה דא ודא אחת היא כו', משמע שהשואל לא פירט ששמע חילוק בין יש עליה חותם או לאו, ואפ"ה השיבו ר"א שמא לא שמעת לענין טומאה, שהי' משמע לו שחילקו באותה טבעת, ואילו טבעת אדם ובהמה אינם ענין לטבעת דוקא.

שם והתניא טבעת שהתקינה לחגור בה מתניו כו' טהורה, יש לעי' למה באמת טבעת זו טהורה הרי היא משמשת כבגד, ולמה יהא תכשיט חשוב יותר מהמסייע לבגד שלא יפול, או לחגור שלא יפתח, והרי גם תכשיט האדם התלוי על בגדו טמא, כמו זוג שתפור על בגדו, עי' לקמן נ"ח א', ובגמ' קרו להו טבעת אדם כמו שהקשו ודאדם דא ודא אחת היא והתניא כו'.

ונראה מפרש"י דטעמא דטהורה מפני שאינה כלי בפ"ע, וכל הנדון כשהתקינה לחגור בה, דהיינו שאינה מחוברת לחגורה, רק עומדת לשמש עם החגורה יחד, והרי אנו דנין אותה כחגורה שיש בראשה האחד נקב, ומכניסין בו הראש השני, שאם חתך החתיכה מהחגורה שהנקב בתוכה לא חשיבא חתיכה זו כלי בפ"ע, וה"נ אע"פ שהיא עשויה ממתכת לעצמה מ"מ אינה כלי בפ"ע, שאין לה שימוש אלא עם הכלי, ונדכוותה בדאצבע דהויא תכשיט טמאה, שהיא משמשת כלי לעצמה, מיהו בבהמה וכלים אף תכשיטין טהורין, והיינו דאיצטריך למעוטניהו בהדיא, מלבד מה ששנינו ששאר כל הטבעות (טהורות), שכל טבעת שאינה תכשיט אינה משמשת אלא כהשלמה לדבר אחר, ולכן אינה טמאה בפ"ע, ובשעה שחוגר בה שהיא שעת חיבורה ג"כ י"ל דטהורה, כיון שבאמת אינה מחוברת לרצועה רק נקשרת עמה בשעה שחוגר בה, וחיבור זה עראי הוא, ומ"ש רש"י שעם הרצועה מק"ט יש לפרש כשמחוברת לה

כתפיו, וכ"ה הלשון בתוספתא דמסיים עלה ואין טמא אלא טבעת של אצבע בלבד, ולא קאמר של אדם בלבד, ש"מ דבאדם גופיה לא טמא אלא של אצבע שהיא תכשיט, וכן בגמ' שם נ"ב ב' הביאו ברייתא זו לומר שגם בטבעת של אדם יש חילוק בין תכשיט לשאר טבעות, ומוכח מזה כמשנ"ת לעיל סק"ז דטבעת של חגורה נקראת טבעת של אדם ולא של כלים, וטהורה מפני שאינה כלי לעצמה, וסתמות הברייתא נראה דאף בשעת חיבורה י"ל דטהורה וכמש"כ לעיל סק"ז ע"ד רש"י עי"ש.

אבל הר"ש והרא"ש פי' דטבעת של חגור זוהי טבעת הכלים, ולא נתפרש שאר כל הטבעות לאתווי מאי, ורש"י שם פי' לאתווי טבעת שבדלת, ובתוספתא לא הוזכר כאן טבעת הכלים וקתני רק הני דטהורין, שו"ר במשנ"א בכ"ז.

ויעווי ברמב"ם פ"ט ה"ד שכתב דבירית אין עליה צורת תכשיט והרי היא כטבעת הכלים וכטבעת שקושר בה בין כתפיו, ור"ל דתרויהו אין שימוש כלי שלהם חשוב בלא מעשה כיון שהם מקשטין רק את הכלי או מתקנין את הבגד ואינם הבגד עצמו ולא קישוט גמור לאדם, ונמצא שכולן מתמעטין מענין אחד, וגם לשמ"כ שהם כחצי כלי, י"ל דכיון שאינם חיבור לחגורה ולבגד, הרי החלק זה נחשב כלי גמור שאינו תכשיט ואינו בגד.

הא דטבעת הכלים טהורה היינו בשימוש כעין תכשיט או שמסייע לעיקר הכלי, אבל כלי מעשה גמור אע"פ שמשמש רק את הכלים טמא, כמו פרח שמחזיק את הנר, וכל כלי שעשוי לקבל כלים, [דלא גרע מלקבל חטים], דכלי מעשה ודאי טמא, ולכן נגר ומנעול טמאין כשאינם עשויין לקרקע, שמעשה הנעילה מעשה גמור הוא, ועמש"כ סי"ב סק"א, שו"ר בריטב"א שבת ס"ד א' ד"ה מנין עי"ש.

לא משום דבחגור מק"ט בכל ענין, מיהו פירשו שהטבעת משמשת את הבגדים שישארו במקומם, והם רק מגינין שלא יסתלקו, והאדם נהנה רק מהבגדים.

מיהו הרמב"ם בפ"ט ה"ד מכלים כתב דבירית אין עליה צורת כלי תכשיט והיא כטבעת הכלים או טבעת שקושר בה בין כתפיו, משמע מדבריו שהם כלי גמור, ואינם תכשיט ממש ולכן אינן מטמאין משום כלי תכשיט, ולא משום חצי כלי אלא ששימושן לא משוי להו שם כלי מעשה, ובפיה"מ כתב שאין לה שם בפ"ע, וצ"ע דבירית קרו לה והוי שם בפ"ע, וע"ע לקמן סק"ח.

שם כי קאמר ליה איהו נמי כולה של מתכת קאמר ליה, יש לעי' אם התלמיד חושב ששמע חילוק לענין טומאה כדמשמע פשוט הדברים, א"כ מה השיב לו ר"א שלא שמע אלא לענין שבת, טפי הול"ל דבאמת יש חילוק בין טבעת לטבעת לענין טומאה, ככל האופנים שהביאו בגמ', וי"ל דחולקין בין טבעת לטבעת באותה טבעת משמע, ולכן יש לפרש ששמע בשל אצבע ובכולה של מתכת, דהשתא הוי אותה טבעת ממש.

ח. פ"ב מ"א טבעת אדם טמאה טבעת בהמה והכלים כו', פשוט המושג כטבעת של תכשיט ששנינו לעיל פ"א מ"ח, [ועי' שבת ס' א' שזה כולל גם של איש], ולכן לא הוצרך התנא לפרש דבשל אצבע מיירי, דעיקרו לומר שטבעת ששנינו לעיל היינו דוקא של אדם, שאין תכשיט בהמה וכלים טמא, ובתוספתא פ"א ה"ד קתני כל תכשיטי בהמה כגון השירין כו' ובטבעות טהורין, וה"ה בתכשיטי כלים, וכן פי' הרמב"ם כאן טבעת הכלים והובא ברא"ש וכ"כ רש"י שבת נ"ב א'.

ולפ"ז שאר כל הטבעות לאתווי שהתקנה לחגור בה מתניו ולקשור בה בין

המתכת משמש את העץ שניחא ליה בעץ דוקא, שמקבל את החצים, ואין זה ענין למעמיד שהם כחשוקי ברזל שסביב החביות, ואינם משמשים חלק מהכלי כלל, (ואף בקורה שכולה מתכת יש לדון שהיא רק עוצרת את החץ, מיהו אם יש קורה כזו הרי ג"ז בכלל טמאה דמתני', וחשיבא העצירה ג"כ שימוש, ועוד דכיון שדרכה בשל עץ, הו"ל לתנא לפרש דמיירי בשל מתכת).

ולכאורה נראה ללמוד ממתני', דכיון שהחצים נתקעים בעץ הו"ל כעשוי לקבלה, כיון שניחא ליה שהקורה תחזיקם, שכך דרכם למנות כמה חצים קלעו למטרה, או שלא יאבדו, וא"ת מאי שייטיה הכא גבי כלי מתכות י"ל דקמ"ל דקורת החצים בכל ענין טמאה אפי' של עץ דסתמא הכי הוא, וקורת אסירין אפי' של מתכת טהורה, עי' להלן בזה, א"נ אגב קולר דטמא קמ"ל חילוק באסירין בין קולר לקורה, וכן בין קולר לשלשלת שהעשויה לכפיתה טהורה, ולכן שנה כאן כל דיני בית האסורים, וכיון ששנה קורת האסירין שהיא של עץ טהורה שנה קורת החצים שהיא טמאה, והלשון מוכיח שהם דומין זל"ז מדקתני ושל אסירין ולא קתני וקורה של אסירין, וש"מ ששניהם קורה וענינם אחד שתופסין החצים או רגלי האסירים, ואף אם מעמידין הקורה בחיבור לעמוד או לכותל, י"ל דמ"מ חשיבא כתלושה.

שם ושל אסירין טהורה, הלשון משמע שיש דמיון ביניהם והי' מקום להשוותם, וקמ"ל דשל אסירין אע"פ שדומה לשל חצים טהורה, ויש לפרש דכיון שמכניסין רגלו בנקב שבקורה, דמי קצת לכלי קיבול, וכקולר ושלשלת דמיא, ולפ"ז אין לפרש דמיירי בקורה שמונחת על הקורה הנקובה, שאין שום ענין להזכירה בדומיא דקורת החצים, וגם פשיטא דטהורה, ואף בלא קורה נוספת אינו יכול להוציא רגלו, [וכ"מ בר"ש הנדמ"ח שהנדון על הקורה הנקובה שכתב דדמיא

בתוספתא ה"א תניא דטבעת מצופה טהורה, ויש ללמוד מזה שהציפוי הוא בצבע זהב, ולא בטס של זהב, דטבעת מילתא זוטרותא היא, ואין תועלת בעץ שמלמטה אם ציפה בטס של זהב, אלא ודאי סתם ציפוי טבעת בצבע שמתבטל לגמרי לכלי, וכלשון הר"ש פ"א מ"ד כמו שמוזהבין כלי כסף לנוי, וקמ"ל דאע"פ שעיקרה לתכשיט לא חשיב ככלי מתכת ע"י ציפוי זה, ואע"פ שהעץ אלמוג שמלמטה אין לו שום חשיבות, ועמשנ"ת לעיל ס"ב סק"ה י"א בענין מצופין.

ט. **שם** קורת החצים טמאה, פי' הר"ש בשם הערוך והרמב"ם דהיינו קורה שמעמידין אותה כמטרה לזרוק בה חצים, ועושין כן להתאמן בקליעה למטרה, וכמו שהביאו מהמדרש על הפסוק כמטרה לחץ כקורת החצים שהכל מקשקשים בה, [לפנינו מורים בה] והיא נצבת, אבל מה שפר"ש אשפה שמכניסים בה החצים צ"ב שאם היא כלי קיבול פשיטא, ותנן נמי לקמן פט"ז מ"ח בית החצים ופי' הרמב"ם אשפה של החצים, וש"מ דלאו היינו קורה דהכא, (ועי' להלן בסמוך בטעמו של הר"ש).

וכתב הרמב"ם פ"י הי"ז קורת החצים שהיא המטרה שיש בה לשונות של מתכת מקבלת טומאה, וכ"כ בפיה"מ ואולי היתה תבניתה אצלם שהיתה מחוברת בה פסת ברזל [פי' ולכן לא הוצרך לפרש דמיירי בכה"ג כיון שכך היתה תבניתה אצלם], ועל כן הזכירה כאן, [בפרקין דכלי מתכת], ונראה מזה דבעשויה מעץ לחוד טהורה דהו"ל פשוטי כלי עץ, ומה"ט הזכיר הר"ש בפירוש הראשון שהיא בית קיבול, משום דלא נראה לו שתקבל טומאה מכח קבלת החצים לחוד, [והר"ש הוסיף בקורת אסירין דמיירי בשל מתכת, וכונתו דכוותה גם בחצים, וכ"כ הרע"ב], ולעומת זה קשה לחדש במתני' דבעינן לשונות של מתכת, דהו"ל לתנא לפרושי ד"ז, וגם בסברא לא נעשית כלי מתכת ע"ז, שהרי

פר"ש והרא"ש, [ועוד דכיון שעיקרו לייין ושמן, הרי אין דרך לקשרן בשלשלאות], ובזה מובן ששייך דכוותה בשל בעה"ב, כדתנן ב"ב שם במדה של בעה"ב, ועוד דבעה"ב אינו סוגר השקין בשלשלת רק באוצר, ועוד דבתוספתא א"ר יוסי אחד החוט ואחד השלשלת כו' וזה שייך רק בחוט העשוי למדה, שאין החוט מהווה שמירה לאוצר, וזה כביאור הגר"א בא"ר דשל סייטונות נמשך עם המדה ושל בעה"ב נשאר בכותל.

ונראה ביאור הדברים דכל הכלים השלשלת נטפלת להם וחשיבא כידות הכלים, והיינו דתניא בתוספתא ושל שאר כל הכלים המשמש לטמא טמא והמשמש לטהור טהור, אבל מדות של סייטונות גדולות הם וכן של בעה"ב, ועושין להם שלשלת כדי לקבוע מקומם שלא יגנבו ושלא יאבדו, ונמצא שאינה שלשלת הנטפלת לכלי, שהיא ג"כ נטפלת לכותל לשמור את מקום המדה בקביעות, ומ"מ מחלק התנא בין מדה של בעה"ב לשל סייטונות, דבעה"ב עושה השלשלת לחבר המדה לכותל, והוא מודד במקומה עם השלשלת, ואם מתיר השלשלת מן המדה משאיר את השלשלת מחוברת לכותל, ולא משום מחובר מטהרינן לה אלא שאינה משמשת ככלי, אבל הסיטונות מוציאת המדה עם השלשלת ומוליכין אותה עמהם, ואע"פ שאין הסיטונות מחזרין עם סחורותיהן ממקום למקום, מ"מ כיון ששטח מכירתם גדול, שכן דרך מוכרי כמויות גדולות, לא יתכן להביא כל החביות למקום אחד, וע"כ מוליכין המדה עמהם אצל החביות, וכיון שמתלטלין המדה למקומות הרבה מוליכין השלשלת עמה שתשמר עי"ז, מגניבה או אבידה, שאע"פ שאינה קשורה ניכר הגנב יותר במשיכת מדה שיש בה שלשלת, ויתכן שדרך למשוך המדה ע"י השלשלת כדמשמע בא"ר.

וזהו שאמרו בתוספתא ששלשלת הסיטונות עשויה לכפיתה, והיינו שהשלשלת

לקולר עי"ש], כיון שמעיקרא כשהכניסו רגלו הגביהו הקורה כמה אנשים יחד, ועכשיו שהוא לבדו כיון שפיסת רגלו מתרחבת אינו יכול להוציאה בלי להגביה הקורה, וקמ"ל דלא חשיב קיבול וטהורה, ומבואר בראשונים שאפי' היא של מתכת טהורה, דלא חשיב כלי מעשה כלל, ואפשר דמש"ה סתם התנא ושל אסירין ולא קאמר קורת האסירין, כדי לכלול כל עניני סדן של אסירים, אע"פ שאינו נקרא קורת האסירין, ואי מיירי בשל עץ נקטיה הכא בהדי קולר ושלשלת, לבאר יחד כל דיני הכלים שתופסין בהם האסירים.

י. שם הקולר טמא שלשלת כו' העשויה לכפיתה טהורה, יש לעי' דהיינו קולר היינו שלשלת, ומ"ש קולר דטמא, וי"ל דקולר הוא מתוקן בעיגול כטבעת ושיר, ונמצא שבעצמותו הוא כלי הסוגר על האדם, אבל שלשלת היא כחבל ישר, ורק ע"י נעילתו שמקיפה ומסובבה עליו וקושרו מהניא לכפיתה, ולכן חסר בה חשיבות כלי מעשה, ואם יש בה בית נעילה שיש בה את תכונת הנעילה בעצמותה, הרי היא חשובה ג"כ כלי נעילה, דעצם הנעילה מעשה חשוב הוא, וכגון שיש בסופה מנעול וכיו"ב שהנעילה נעשית מכח הכלי, ולא מכח הקשירה לחוד.

שם שלשלת של סייטונות טמאה של בעה"ב טהורה, משמע דמיירי בשלשלת שמשמשת את בעה"ב דומיא דסיטונות, וזה יתכן או במדות שמוכר בהן כדתנן ב"ב פ"ח א' הסיטון מקנח מדותיו כו' בעה"ב כו' כפי' הר"ש, או בשלשלת שסוגר בהן שקי התבואה, או תריסי החנויות כפי' הרמב"ם, ומזה שהתנא לא הזכיר המדה או השקין, משמע שהדבר ידוע שיש לסיטונות שלשלת, ולכן מיושב יותר שהגדון בשלשלת של כלי המדה, דסיטון שם של מוכר במדה גסה, [עי' דמאי סופ"ב ותו' ב"מ מ"ח א'], וכשהתנא שונה שלשלת של המוכר במדה גסה, הר"ז כהזכיר מעשה המכירה, ולא ענין שמירת שקי התבואה, וכן

נשאת מחוברת למדה גם כשמוליכין אותה וזהו כונת כפיתה כאן, ואמנם בשלשלת העשויה לכפיתה טהורה, התם עשויה לכפיתת אדם בלא כלי כלל, והכא עשויה לקושרה לכלי, ולכן חשיבא שימוש כלי, משא"כ של בעה"ב שעיקרה להשאר מחוברת לכותל, אבל אם התקינה לשמירה דהיינו שנוטל המדה עם השלשלת כדי שלא תאבד המדה, אף של בעה"ב טמאה, ולפי הגהת הגר"א בשל סיונות שעשויה לשמירה, או כביאור הגר"א דגרס שעשויה לאחיזה, נחא טפי.

והא דאר"י אימתי בזמן שהוא מפתח אחד, פ"י דשל בעלי בתים טהורה כשהיא מחוברת לכותל בלא מפתח, ולכלי יש מפתח להפריד השלשלת מן הכלי, אבל אם היו שנים פ"י שני מפתחות, [ולא שתי שלשלאות, דשנים לשון זכר ושלשלת לשון נקבה ועוד דמשמע דכולה טמאה ולא רק חציה דומיא דחלזון בראשה שכולה טמאה], טמאה, דכיון שפעמים פותח את החיבור לכותל ונוטל השלשלת עם המדה, סגי בהכי לחשבה שלשלת של הכלי, [וכ"כ בבהגר"א על התוספתא], מיהו אין זה בגדר התקינה לשמירה, דמיירי באין כונתו לשמירה, אלא דכיון שבמאורע יכול לטלטלה עם הכלי, סגי בזה לחשבו כלי, וכן אם קשר חלזון בראשה בצד שמחוברת לכותל טמאה, דזה מוכיח שהחלזון זה ראש השלשלת בזמן שהיא ניטלת עם הכלי, שלחיבור עם הכותל אין עושין חלזון, ולפ"ז אפשר שהחלזון הוא נוי שעושין בראש השלשלת לתופסה בו, ויותר נראה כהרמב"ם שזוהי צורת מנעול, שקשה לקבוע נוי ידוע בצורת חלזון בלא סיבה שמתאימה לשימושה, וכיון שנועלין בו ש"מ שאינה קבועה בכותל, וזה אופן נוסף של שני מפתחות, אלא דכאן איירי בדליכא מפתחות כלל, ויש רק סימן של חלזון כראש השלשלת ש"מ שפותחן שם, ובאר פירש שתוחבין החלזון בכותל.

ועוד אר"י בתוספתא אחד החוט ואחד השלשלת ואחת המשיחה, ולכאורה ר"ל שהטומאה מפני הקשר לכלי, ולא מפני פשוטי כלי מתכת של השלשלת, ומיירי בשעה שמחוברין למידה, ויש לעי' במ"ש הר"ש דשל בעה"ב עשויה לנוי, ואי בשעת חיבורה תטמא מדין המחובר לטמא, ועי' תוספתא פ"ב ה"ג דנוי טהור.

מתני' מיירי בשלשלת מחוברת למידה, ושל בעה"ב טהורה שאינה ככלי, אף אם אין דינה כמחובר, ולפ"ז אין ראי' ששלשלת של סיונות טמאה בפ"ע, דאפשר שאין לה שם בפ"ע דלא עדיפא משלשלת העשויה לכפיתה.

יא. **שם** מ"ב קנה מאזנים של סרוקות טמא מפני אונקיות, פ"י קנה שהוא פשוטי כלי עץ מק"ט מכח האונקיות המחוברות לו, דהו"ל כעץ המשמש את המתכת, א"נ דאזלינן בתר עיקר השימוש שהוא באונקיות, [והראב"ד כתב דקנה של מתכת ג"כ טהור בלא אונקיות שעדיין אינו כלי, וצ"ע בד"ז דכיון שעשוי למשקל ויכולין לתלות עליו משני צדדין, י"ל דחשיב יש לו שם בפ"ע, אם דרך לעשותו ממתכת], ומבואר בתוספתא דה"ה ביש בו אונקליות ולא אונקיות, והנה אונקליות מבואר שהם ויום התקועים בכותל או בכל כלי, וכאן הם עשויין לתלות בהם הצמר מצד אחד והמשקל מצד שני, ואונקיות פ"י הרמב"ם משקל וכן פ"י הר"ש במהדור"ב, מיהו המשקל תולין רק בצד אחד, (אבל לפי' קמא דהר"ש שאונקיות זה הכף מאזנים א"כ שפיר יש בשני הצדדים, ודחה הר"ש שזה נקרא כף מאזנים ולא אונקיות).

והנה לפי הגירסא שלפנינו אין חילוק בין סרוקות לבעה"ב אלא דשל בעה"ב סתמא אין בהם אונקיות, ומתפרשת מתני' כך, דקנה מאזנים של סרוקות טמא מפני שיש בו אונקיות ושל בעה"ב טהור מפני שאין בו

הוא צריך משקל משני הצדדין, או שהצמר מצד אחד תלוי באונקלי.

והא דתנן אם יש בו אונקיות טמא הראב"ד גריס אונקליות, ובזה מיושב טפי, ולהר"ש מתפרש אם התקין לו אונקיות כמו של סרוקות וצ"ע, ואפשר דשל בעה"ב לא סגי לה באונקיות, וצריך גם אונקליות למשקלות גדולים, וקמ"ל מתני' דמ"מ אם יש בו אונקיות מטמא, שזה מועיל למי שקונה מדה גסה ומוסיף עוד מעט ששיעור המועט הזה שוקלין בשינוי טבעת הקנה ממקום למקום, וסגי בזה לגרום טומאה לקנה, אע"פ שחסר לו בשלימותו.

ומצינו דאונקיא הוא משקל קטן, (עי' ירושלמי בענין העגל ועי' ערוך בערך אונקיא בענין נח, וכן בר"ש שהוא אחד מט"ז בליטרא), ולפ"ז אפשר שרק אונקיא המחובר לקנה נעשה חיבור כאונקליות שנטפלין לקנה, אבל משקל גדול יותר אינו חיבור, ומשקלות של בעה"ב סתמן גדולים יותר, ואם יש בו אונקליות טמא.

תניא בתוספתא פרשו אונקלאותיו טהור, [פי' הקנה, אבל בסיפא מבואר דאונקלי בפ"ע טהור, ופר"ש והרא"ש דאף שפירשו מן הכלי טהורין], וכשהוא מחברן חיבור לטומאה ולהזאה, ויש לעי' פשיטא כיון שאינם כלי רק ביחד, ע"כ הם חיבור לכל דבר, ולכאורה נראה דאע"פ שהאונקלי לחוד טהור, וא"כ כשפרשו נטהרו כולן מ"מ כשהחזירן חזרו ונטמאו מכח האונקלי, וזה מדין טומאה ישנה, ונתחדש דבכה"ג אפשר להזות על הקנה, אף שטומאתו רק מכח חיבורו לאונקלי, כיון דאונקלי גופיה טומאתו רק מכח החיבור לקנה, ולכן שפיר נטהר ע"י הזאה על הקנה, אבל עיקר הדין דבתחלה חשיבי כלי אחד לטומאה פשיטא, דאיך אפשר שיעשו כלי רק ע"י החיבור, ומ"מ לא יחשב כגוף אחד, וי"ל דקמ"ל דמהני אף להזאה, וכשהזה על העץ

אונקיות, אבל אם קבע בו אונקיות אף של בעה"ב טמא, ולא הזכירו סרוקות אלא מפני המציאות דסתמא יש בהם אונקיות, אבל בעה"ב שצריך לשקול במאורע אינו קובע אונקיות בקנה, ואין חילוק בין אונקיות לאונקליות כמבואר בתוספתא, ואף בשל בעה"ב הדין כן שטמא מפני אונקליות, [שו"ר שכ"מ בתוי"ט בשם מהר"ם].

ואם באנו לחלק בין סרוקות לבעה"ב נוכל לומר דשל סרוקות מיטמא באונקיא אחת ושל בעה"ב דוקא בשתים, דבעינן שיהא הכלי שלם, אבל בשל סרוקות דסתמא קאי להכי טמא בכל ענין, אבל אין לחדש כן בלא הכרח, ואפשר לומר דבתרוייהו בעינן שיהיו שתים בשני הצדדין, מיהו לפר"ש דבסמוך באמת החילוק דלסרוקות סגי במשקל, ולבעה"ב לא סגי באונקילו, אלא דלפירושא דמשקלות אין לפרש שיש משקל בשני הצדדין.

והר"ש והראב"ד פ"ט ה"ח פירשו דסרוקות יכולין לשקול ע"י הקנה ומשקיל אחת, [עי' להלן דלהר"ש מזומנין לו כמה מדות], אבל בעה"ב צריך משקל בצד אחד ואונקלי בצד השני, ופי' הראב"ד מפני שהמדה שמשנתנה לפי הרחקת הטבעת בקנה מועילה רק למדידה קטנה של צמר ופשתן, [כדתנן משקל חמש סלעים שתי ביהודה, כמה נותן לו משקל חמש סלעים כו'], אבל למדידת דברים גדולים בעינן משקל דוקא, והר"ש כתב שצריך כמה מדות, ואינם מזומנים לבעה"ב כמו לסרוקות, ולדבריהם מיושב החילוק בין סרוקות לבעה"ב, והמיוחד בסרוקות שמודד בקנה לפי שהוא מודד דברים קלים, וכן בעה"ב בתוך ביתו, אבל המוכרים חטים וכיו"ב יש להם משקל של מתכת גדול, ואינם שוקלים בקנה, והקנה של הסרוקות מדוד ומכוון לשקול בו לפי מה שמזיזין הטבעת, אבל בעה"ב אינו יכול לכזין כן מדעתו, ולכן

של קנה המאזנים, ולכן פתח בקנה מאזנים, משא"כ בכתפין ורוכלין שממילא מובן למה מחברין האונקליות, ועוד קמ"ל מתני' שהקנה נטמא מפני האונקיות גם מכח חיבור לחוד, כמ"ש בתוספתא וכגון שהיו האונקיות טמאות והם מטמאות מכוחם את הקנה, משא"כ באינך שהם כלי רק ביחד, ועוד דברישא החידוש על הקנה שחיבורו מטמאו, ובסיפא החידוש גם על האונקליות שהם נטמאות מכח החיבור.

תוכן המשנה בקצרה, שהגרסא המיושבת היא גרסת הראב"ד דבשל סרוקות יש אונקיות, ובשל בעה"ב יש אונקליות, וביאור הדברים שסרוקות שוקלין צמר שמשקלו מועט, ועושינן סימנים בקנה לפי הרחקת הטבעת שהמשקולת מחוברת לה, וכל הרחקה מסוימת היא מדה נוספת, [וכן הדבר מצוי במשקלות של מאזנים שלשקול דברים גדולים נותנין על כף המאזנים ברזל שמשקלו קילו או שתים וחמש, וכדי לשקול חצי קילו ורבע וכיו"ב, משתמשים בקנה שיש בו שנתות וברזל בצדו ולפי מקום הברזל בשנתות נקבע משקל "הגרם" של הפירות], ובעה"ב שמשקלותיו גדולים אין לו ענין באונקיות שהם משקלות קטנים המתאימים רק לצמר ופשתן ולכן קתני שאם יש בו אונקליות טמא, שהם יתידות המתאימין לתלות עליהם משקלות ופירות, וה"ה דמהני אונקליות בשל סרוקות כמבואר בתוספתא, והיינו דקתני טמא מפני אונקיות שבהכרח יש בו אונקיות למשקלות קטנים של צמר ופשתן, ובשל בעה"ב קתני אם יש בו אונקליות טמא, וחידוש המשנה שהעץ נעשה כלי ע"י חיבורו לאונקליות, אע"פ שהוא פשוטי כלי עץ, ואע"פ שאונקליות בפ"ע טהורין, מ"מ חיבורם משוי להו ככלי, מיהו אונקיות בפ"ע ג"כ טמאין כדין משקלות דתנן במ"ז, ויש לדחות דאונקיות משקלות קטנים והם ראויין רק ע"ג הקנה עם הטבעת והשנתות, וכן צידד מרן זללה"ה דכולן אחת אחת בפ"ע טהורות קאי

נטהר הכלי, וג"ז פשיטא לכאורה, - מה שכתבנו טומאה ישנה יש להסתפק בזה האם גזרו טומאה ישנה בכלי מתכות כשרק חיבורו לעץ גורם לו טומאה, או דלא פלוג בכל שטומאתו משום מתכת, ועחזו"א סט"ו סק"ד באונקלי דרגש כתב שאין לו טומאת מתכת לענין חרב כחלל, ופשוט דבהני יש דין טומאה של מתכת לענין חרב כחלל, וא"כ י"ל דה"ה טומאה ישנה.

ולפי גרסת הגר"א בתוספתא פרשו טהור, וקאי גם על פירשו האונקיות, וטהור הקנה, ניחא דקמ"ל שכשהוא מחבר את האונקיא הטמאה הר"ז חיבור לטמא את הקנה, דאונקיא אינה נטהרת, ואף הזאה על הקנה מהניא.

יש לעי' פרשו אונקיות מאי, ולכאורה אונקיות לחוד טמאות, דכיון שיש להם שיעור מדה, הויא כלי מעשה, (עי' גיטין נ"ג א' ששקל בהן משקלות), וכמבואר במתני' דסוף פרקין דמשקלות טמאות, ול"ד לאונקליאות שאין להם שימוש אלא לאחר חיבורם לקנה או למקל וכיו"ב, וכ"נ לשון הרמב"ם שכתב בפ"ט ה"ח כל המשקלות של מתכת מק"ט והם הנקראות אונקיות, וכ"כ הר"ש ורה"ג דהא דתנן המשקלות טמאות היינו משקלות ממש, הרי מבואר דמשקל מיקרי כלי מעשה, ועתוספתא פ"ב ה"ו מבואר דמשקלותשל חצי ליטרא טמאין, ויתיישב בזה שינוי הלשון דברישא מיירי בדין הקנה ובסיפא מיירי בדין האונקליות, אע"פ שהאמת דבכולהו דוקא במחברין למקל טמאות, כדקתני סיפא דאחת אחת בפ"ע טהורות, אלא דברישא אונקליות בפ"ע טהורות אבל אונקיות בפ"ע טמאות, ומרן זללה"ה בס סק צידד דאונקיות בפ"ע טהורות, וג"ז בכלל הסיפא דאחת אחת בפ"ע טהורות, ונתקשה בשינוי לשון המשנה, ולפמש"כ ניחא דכדי להפריד הסיפא מדין קנה דרישא הוכרח לשנות הלשון, מיהו אפשר דלא מצי למיתני אונקיות של סרוקות, עד שיפרש

שטומאתן מכח החיבור, אבל הני דטומאתן מכח עצמן חשיבי שם בפ"ע, א"כ י"ל שניכר איזה אונקלי שלפניו ואיזה שלאחריו ומיירי ר"י קודם שחיברו, אבל לאחר שחיברו הכל טמא, והרמב"ם בפ"ט הי"א שנה כל דיני אונקליות בהלכה אחת לומר שכולן אחת אחת טהורה.

ולפמשי"ב לעיל ס"ק י"א י"ל דבאמת גם המקל טמא כפשטות הדברים, שדוחק לומר שהמקל המחובר לאונקלי נשאר טהור, ומה ששנה התנא דינו באונקלי, כדי שיתפרש גם ע"ז בבא דסיפא דאחד אחד בפ"ע טהור, משא"כ על אונקיות דרישא, ור"י מיירי בדאיכא אונקלי רק לאחריו או רק לפניו וניכר בצורת האונקלי ובמקומו אם הוא בצד שלפניו או שלאחריו, אבל בשעת חיבורו הכל טמא.

שם של כתפין טהורה, פר"ש והרא"ש שנושאים שתי משאות אחד לפניו ואחד לאחריו, ואמצע המקל על הכתף, ולפ"ז עושין אונקלי בראשי המקל בשני הצדדין שאם יתעקם המקל לא יפול המשא, וכעין שמצויר ברמב"ם, וטעמא דטהורה לפי שאין משתמשין בה למשאוי אלא לשמירה שלא יפול המשא, שאין כח באונקלי לישא משא כבד.

אב"ל של רוכלין עושין כמה אונקליות במקל לפניו ותולין בהן ממיני רכולותיהם להראותם לקונים, ונותנים שם צורות קטנות וקלות שהם עומדים על האונקליות לבדם, משא"כ בכתפים שאין בכח האונקלי להחזיק המשא כלל.

ור"י פליג שדין האונקלי שלאחריו כשל כתפין לפי שעשוי לשמירה ולא לתלות בו, וכמו שפירש טעמו בתוספתא, כ"ז ע"פ משנ"ת בספר אמו"ר זלה"ה בס"ד סק"ז.

וי"ש לעי' א"כ למה שנו דברי ר"י בתוספתא כאילו חידש טעמא דשמירה ותלייה, הרי

נמי אאונקיות, ויתכן דאונקיות בפ"ע טמאות, [וכמש"כ לדייק ממתני', עי' לעיל], ומ"מ יש חידוש שאף הקנה נעשה כלי ע"י האונקיות, והוא חיבור לטומאה ולהזייה, ומ"מ העיקר נראה דאונקיות בפ"ע טמאות וכן מיושב בתוספתא הנ"ל, וכן הרמב"ם בפ"ט הי"א העתיק דיני אונקלי של כתפין עם כל דיני האונקליות כסדר המשנה, והרחיק דין קנה של מאזנים בה"ח, וזה מוכיח דמפרש סיפא דמתני' רק על אונקליות, וכ"מ בה"ח שכתב דמשקלות של מתכת מק"ט והם הנקראות אונקיות.

יב. שם אונקליות של כתפין טהורה, הלשון משמע שהנדרן על האונקליות לעצמן, דומיא דסיפא באונקלי דרגש, מדלא קתני מקל של כתפין שיש בו אונקליות, ולפ"ז אף כשהאונקלי מחוברת למקל הכל טהור, ובשל רוכלין האונקלי טמא, והמקל טהור, שלא נתחדש הא דאונקיות גורמין טומאה למקל ולקנה רק בקנה מאזנים שהאונקיות משלים את שימוש המאזנים שע"ז אפשר לשקול בו, והו"ל תרוייהו חד כלי וחיבור, אבל במקל של רוכלין אין האונקלי קובע את המקל שיהא ראוי למשא, ולכן רק האונקלי טמא, שאינו נטפל למקל אלא כמשמש לעצמו.

ובזה מיושב הא דאר"י שלפניו טמאה ושללאחריו טהורה, דמיירי בדאיכא לפניו ולאחריו, ואפ"ה רק שלפניו טמאה, מיהו צ"ע מ"ט לא נטמא הכל משום חיבור, ואי מיירי דבדאיכא רק לאחריו טהורה ניחא.

והנה בפשוטו נקטינן שכל האונקליות בפ"ע טהורות, כדקתני סיפא וכולן אחת אחת בפ"ע טהורות, ולשון וכולן לאתויי נמי הני דרישא, ועוד דהני שטומאתן מפני חיבורן לטמא פשיטא דבפ"ע טהורות, ועיקר החידוש בהני שגורמין טומאה כאונקליות של רוכלין, אבל אם נימא דהא דבפ"ע טהורות קאי רק על הני דזה הכלל, וקמ"ל דטהורות בגלל

הכלי להחשיב האונקלי לקבל טומאה בפ"ע, מיהו בזה פשטות הדברים שטומאתו מפני החיבור הגמור, אבל עדיין יש להסתפק אם האונקלי מטמא את הכלי.

ואם נימא שהוא חיבור לטומאה קמ"ל מתני' דאע"פ שאינו מסייע לכלי, ומשמש ככלי בפ"ע ואונקלי שבכתלים לקמן מ"ג, אפ"ה מהני ליה החיבור לקבל טומאה עם הכלי.

והנה משמע דמתני' קמ"ל באונקלי של מתכת, וא"כ החידוש דשל נקליטין טהורה, [דלא מהני שימוש מתלה אלא בכלי שזוהו עיקר שימושו כמקל של רוכלין ומאזנים, אבל הא דשל דרגש טמאה היינו אף בשל עץ, וזהו לפי פשטות הדברים שהם חיבור זל"ז, אבל אם נתחדש כאן כח טומאה באונקלי לעצמו כשהוא מחובר לטמא, א"כ חידוש זה ליכא בשל עץ.

ופשטות הדברים שהאונקלי חיבור לדרגש לטומאה, [ולהזאה צ"ע], וה"ה באונקלי של עץ, מיהו לא בכל כלי נעשה האונקלי חיבור, רק בהני שדרכן באונקלי, אבל המחבר אונקלי לספסל י"ל שאינו חיבור וקמ"ל נמי דאפי' של מתכת כשמחובר לטהור טהור, אע"פ שבכל כלי הוא משמע בפ"ע, ומ"מ ל"ד לאונקלי של רוכלין שזוהי עיקר מטרת הכלי.

לכאורה נוי כלי המחובר לכלי נעשה כמותו, וצ"ע בתוספתא פ"ב ה"ד דבעשוין לנוי טהורין, ומשמע דלא מהני חיבורן לכלי לחשבן כחלק מן הכלי, וער"ש בשלשלת של בעה"ב שכתב ג"כ טעמא דנוי, אלא דהתם אפשר לפרש הנדון שלא בשעת חיבורה, ולענין חציצות מצינו במקואות פ"ט במשנה ותוספתא שכל אלו שאינן חוצצין אינם חיבור לטומאה, וא"כ י"ל דה"ה נויי הכלים, שלא נתחדש שהם חיבור אלא שאינם חוצצין.

ולאמור דמצינו מחובר לכלי שאינו כמוהו, מיושב טפי דאיצטריך לאשמועינן

טעמיה דת"ק בכתפין הוא מפני שעשוי לשמירה, ור"י אמר דבשל רוכלין לאחוריו ג"כ זהו הטעם, ולא חידש כלום בטעם הטהרה והטומאה, רק בגדר המציאות ששל רוכלין לאחוריו לא עשוי לתלייה.

ואפ"ר דהאונקלין של כתפין כפופין כלפי מעלה ולכן פשיטא שעשוין לשמירה, ושל רוכלין אף אונקלי שלאחוריו עשוי כלפי מטה כמו אלו שלפניו, ובדרך כלל אין תולין בו להראות לקונים, וסבר ר"י שעשוי לשמירה, ורבנן סברי דפעמים שתולין גם בו, מיהו ק"ק דהא מיירי בדאיכא רק אונקלי שלאחוריו, דאל"כ הרי כולן טמאין מכח אלו שלפניו, ובכה"ג באמת אין לטמאותן משום תלייה, דלאחוריו לחוד ודאי אינו תולה, ושמא מיירי שתולה לפניו על המקל בלי אונקליות, וכשתולה לאחוריו על המקל ולפניו על האונקליות טמא, וכבר נתקשה בזה אאמור"ר זללה"ה בס"ד סק ע"ש.

יג. שם של דרגש טמאה ושל נקליטין טהורה, אם מיירי שהאונקלי מחבר את הדרגש והנקליטין, לכאורה פשיטא דכשהוא מחובר לטמא טמא, דהו"ל כלי אחד ממש, וגם פשיטא שאינו גורם טומאה לנקליטין שאינם נעשים כלי מתכת ע"י האונקלי שהוא כמשמש את העץ, ועוד דשם אונקלי ניתן לשימוש מתלה ולא לשימושים אחרים, ולכן מיושב יותר דבכולהו משמשינן האונקלין כמו במאזנים ובמקל ובכתלים, וקמ"ל שחיבורם לטמא גורם להם טומאה אע"פ שבפ"ע הם טהורים.

ואפ"ר שאין האונקלי חיבור להזאה לדרגש, שאם הזה על האונקלי לא נטהר הדרגש, ולענין חיבור לטומאה נראה דכיון שהכלי גורם לו את הטומאה ע"כ שהוא חיבור לו, אבל י"ל דהיינו דוקא שאם נטמא הכלי נטמא האונקלי אבל איפכא לא, ויתכן גם לדון שאינם חיבור זל"ז כלל, דאהני כח

טמאות, אבל משעשה בהן מעשה לחברן לטהור נטהרו, מיהו י"ל דקמ"ל שהעשויות לטמא ג"כ טהורין בפ"ע שאין להם שם בפ"ע, אבל באמת לאו משום שם בפ"ע הן טהורות, אלא דגם לאחר חיבורן לא חשיבי כלי מתכת, ורק ע"י החיבור נעשין כלי, - הר"ש והרא"ש פירשו בפ"ע לאחר שהיו מחוברין ונתפרקו, וכ"ג דעת הרמב"ם אע"פ שהעתיק דין המשנה קודם שחיברן.

לשון אחת אחת צ"ב, והר"ש גרס אחת, והנה לשון וכולן כולל של כתפין שאינם מדין מחובר לטמא, ואולי כולל מלבד אונקליות אלו.

יד. **שם** מ"ג כיסוי טני של מתכת של בעה"ב כו' מהא דפליגי רק בכיסוי טני מוכח דבשאר כיסויים מודה ר"ג שהם טהורין, וכדממעט להו בתו"כ, [ואמנם התם בכלי עץ דפשוטיהן טהורין, מ"מ שמעינן דמסייע לכלי קיבול לא מחשיבו כלי, וילפינן מיניה למתכת], אלא דר"ג מדמה של בעה"ב לשל רופאים, וביאור הדברים דהתורה מייעט שימוש כיסוי שאינו חשוב לקבל טומאה, והיינו מדכתיב אשר יעשה מלאכה בהם, וכיסוי רק מסייע מבחוץ לכלי אשר המלאכה בו, אבל כיסוי טני של רופאים עושין מלאכה בתוכו, ואין טומאתו משום כיסוי כלל, והיינו דממעטינן במתני' פ"ד מ"ג רק כיסוי מיחם, וכתב הר"ש דאין למידין מן הכללות, אבל למש"כ התם כיסוי המיחם טמא מכח שימוש הכיסוי שלו, ובוה ממעטינן רק מיחם, [והטעם לכאורה מפני שהוא מסייע להחזיר האדים העולים מהרתיחה וחוזרין ונופלין לתוך המיחם], משא"כ כיסוי טני שמשמש דבר נוסף מלבד הכיסוי, ומכח זה הוא מק"ט.

ומבואר בתוספתא דשל עץ טהור, והיינו אפי' של רופאים דהא לא קאמר מודה ר"ג בשל עץ, אלא אמתני' קאי דשל רופאים טמאה, וש"מ שאינו טמא משום כלי קיבול,

בכל הני דמחובר לטמא טמא, ולמעוטי גונא דלנוי או גונא שאין שימושם לצורך הכלי, והכלי משמש מעשה עץ להעמיד האונקלי לצרכים אחרים, שג"ז אינו חיבור.

לכאורה נראה דכלי שעיקרו עשוי לתלות בו אפי' הוא של עץ ואונקליותיו של מתכת טמא, אבל בשבת ס' א' פרש"י דקולב הוא עץ שקבוע בו מסמרים לתחוב בו, ולרבנן טהור דאזלינן בתר המעמיד ולר"ג טמא, ומ"מ אם הוא מחובר לטהור אף לר"ג טהור, דסו"ס עיקר הכלי הוא הנקליטין והאקון והמנורה, ואף לרבנן קולב של מתכת טמא, דשימוש תלייה חשיב שפיר כלי, ומ"מ אינו בגדר שם בפ"ע, דמה"ט גם של דרגש בפ"ע טהור, וכיון שכן כשהוא מחובר לטהור טהור, שא"א לחשבו כלי מתכת במנורה של עץ, - הקשה ב"א מרדכי נ"י מה בין קולב למקל של רוכלים שטמא מפני האונקליות, ועי' לעיל ס"ק י"ב שאין הדבר ברור שהמקל טמא, ואפשר שהקולב חשוב ואינו נטפל למסמרותיו, משא"כ מקל לאונקליות דאונקליות חשיבי טפי ומקל אינו חשוב כקולב, וצ"ע.

שם ושל אקון טהורה, משמע שאין בה בית קיבול, וצ"ב איך נתפס בה הדג, ויעוי' ברש"י שבת י"ח א' בקוקרי שיש בו סדקים צרים שמכניס ראשו בהם, וכשרוצה לחזור נתפס בציצין שאצל ראשו, וכה"ג לא מיקרי כלי קיבול, וגם כי דרך הדגים בטבע ברייתם לשוט רק לפנים ולא לאחור, ולכן אינם יכולין לצאת, ודוחק, - הרמב"ם פירש שתולין האקון באונקלי, ולפ"ז פשוט שהם חלק מהכלי הטהור, ושם ס"ד דכיון שעיקר המצודה נקבעת ע"י תלייתה באונקלי הר"ז כאונקלי של רוכלין שגורמת טומאה לכל הכלי, ובפשוטו תולין באונקלי אוכל לדגים וכיו"ב.

שם וכולן אחת אחת בפ"ע טהורות, לכאורה מהא דבטהור טהורות מוכח שאינן מק"ט בפ"ע, וחזינן מזה דשייך לומר שבפ"ע

דפנות הכלי, ולכן דינו ככלי קיבול, ואפשר הטעם מפני שיכולין להפוך הכלי והכיסוי ישמש ככלי והכלי ככיסוי, וזה כשהכיסוי יותר מחצי, והראב"ד בעדיות גרס ככיסוי קופסא, ואפשר דקופסא מעץ וקביא ממתכת שהרי בפ"ד ה"ג"כ הוזכר קביא ולא קופסא.

ולמדנו מזה דטעמא דמתני' פט"ז מ"ח בכיסוי קופסא שטמא מפני שדפנותיו ארוכין ומכסין כל דופן הכלי, והרי הכיסוי ג"כ ככלי, ועושין כן בקופסא שצריכה שמירה יתירה, וקאמר הכא בכיסוי טני דאע"פ שאין דרכו בדפנות ארוכות, מ"מ אם האריך בהן מק"ט כמו כיסוי קביא, או קופסא.

פירשנו לשון משוקע עד חציו שהכיסוי עודף על הכלי והכלי משוקע בתוכו, אע"פ שלשון משוקע נאמר על הכיסוי, פעמים שתופסין הלשון כן, מיהו יתכן שהכיסוי צר ונכנס בתוך הכלי, אלא שהדבר רחוק לעשות באופן ששוקע הרבה בתוך הכלי, שהוא נתקע בבגדים או בספרים שבתוכן.

עדו בענין התוספתא לפנינו הגירסא מפני שהוא ככיסוי קביא וככיסוי קמטרא, והראב"ד בעדיות גרס כיסוי קופסא וכיסוי קמטרא, אלא שבתוספתא פ"ד ה"ד הוזכר ג"כ כיסוי קביא ומיחם שמק"ט, וא"כ צריך להגיה בשני המקומות קופסא, ובאמת במתני' פט"ז מ"ז משמע שיש דמיון בין קופסא לקמטרא דאיצטריך לאשמועינן זה לעומת זה דקופסא טמא וקמטרא טהור, ולא מני להו בהדי כיסוי טני ותיבה, ומשמע שיש בהם דבר מיוחד טפי משאר כיסויים, וזה מסייע להגיה בתוספתא בתרוייהו קופסא, ובאמת לא מצינו כלי הנקרא בשם קביא, וגרסת רה"ג והרמב"ם קפסה או קפצה בלא וא"ו, ושייך לטעות ולהעתיק קביא.

והנה מצינו בכל מקום דקופסא הוא כלי השומר היטיב, וכדאמרינן נדה י"ד א' והניחתו בקופסא, ואמרינן כלי קופסא מנחות

נוצ"ע ברמב"ם פ"ט ה"ו שכתב דהו"ל כלי קיבול, גם צ"ע שהעתיק התוספתא של דלת גם על כיסוי טני, שו"ר שגם בדלת מגדל פירש שמניחין בה, והיינו סמנים שחוקים], שהשימוש שבתוך הכיסוי אינו בקבלה שבו אלא שימוש כעין טס, ונכיון שעיקר שימוש לכיסוי אין לו חשיבות של כלי קיבול, אע"פ שאם לא הי' עשוי לכיסוי הי' נחשב כלי קיבול בשימוש כזה, אף כשא"צ לדפנות דסו"ס אית ליה דפנות, מ"מ השתא הדפנות לכיסוי], ולא ביארו כאן מה משתמשין בכיסוי טני של רופאים כמו שביארו בתוספתא בדלת מגדל של רופאים, וי"ל דמפני שדלת המגדל עומדת הוצרכו לבאר שימושה, דדלת זקופה אינה ראויה להניח עליה כעין טס, אבל כיסוי טני משמש כעין טס, (וכמו שמצינו בפ"ד מ"ו שיכול לשמש כמראה).

בפשוטו משתמשין בכיסוי בצד הפנימי, והיינו דאיצטריך לאשמועינן דשל עץ טהור, אע"פ שיש לו תוך, אבל אם השימוש על גביו, א"כ פשיטא דעץ טהור, ואולי קמ"ל שאינו כשלחן שטמא בשל עץ, וכעת ראיתי בא"ר דמפרש דקמטרא הכיסוי עגול ואינו ראוי להניח על גביו, וש"מ דמפרש שהשימוש מבחוץ, וצ"ע דבתוספתא אמרו שפחות משליש הרי הוא ככיסוי קמטרא, וש"מ שאין זה ענין לכיסוי עגול, ואולי כונתו שלכך אין הופכין אותו שהוא נופל.

שם בתוספתא הי' משוקע עד חציו ועד שלישו טמא מפני שהוא ככיסוי קביא פחות מכאן טהור מפני שהוא ככיסוי קמטרא, ויתכן פירושו שאם דפנות הכיסוי של הטני מכסות חצי מדפנות הטני או [שני] שליש, הרי הדפנות משמשות ג"כ ככלי קיבול, שהם מגינות על התוך של הכלי, והנה קמטרא מבואר בפ"ט דאהלות מט"ו שהכיסוי עודף על הדפנות ויורד מעט, ובכה"ג דינו רק ככיסוי ובשל עץ טהור, אבל בקביא או קופסא הכיסוי יש לו דפנות ארוכות והוא מגין על

השתא אמרינן דבחצי ודאי סגי, דהו"ל כרוב הכלי, ובשליש תלוי לפי הענין.

ולאמור אין שום מעלה בכיסוי בזה שהוא עומד ע"ג הכלי גם כשהוא ריקן, ואין הכיסוי מהודק עד שיחשב כגוף הכלי אפי' בקופסא, ואע"פ שתוכו עשוי לבגדים ותכשיטין, מ"מ אינו ראוי להופכו ע"ג הכיסוי, והכיסוי אינו חיבור לטומאה אפי' בקופסא דלא עדיף ממגופת חבית המחוברת בטיט, וצ"ע בכ"ז בדברי הראב"ד ובמש"פ בזה אאמור'ר זללה"ה בס"ה סק"ז.

טו. **שם** הדלת שבמגדל של בעה"ב טהורה, מגדל פתחו בצדו, והדלת תלויה בצירים, ומיירי שהדלת של מתכת והמגדל של עץ, ויש לעי' אם המגדל מק"ט למה לא תטמא עמו הדלת, ולא דמיא לכיסוי טני שאינו חיבור, כדתנן פ"ג מ"ו דמגופת החבית אינה חיבור אע"פ שדבוקה בטיט, וכ"ש כיסוי בעלמא, אבל דלת שמחוברת בצירים הדין נותן שתהא חיבור, כדאמרינן שבת קכ"א ב' דלמ"ד יש בנין בכלים חייב משום בונה וסותר, ואילו מגופת חבית לכו"ע מותר לפותחה בשבת, ותנן נמי פרה פ"ב דכיסוי מיחם המחובר בשלשלת הוי חיבור, ובפשוטו ה"ה מחובר בצירים.

ונראה דמתני' קמ"ל דדלת בפ"ע טמאה, דכיון שיש לה שימוש נוסף והיא של מתכת טמאה פב"ע, ואמנם בשעת חיבורה למגדל הרי היא כמוהו לכל דבר, אבל נפ"מ בדלת בפ"ע, או בדלת של מגדל הבא במדה, ולכן סתם התנא לשונו כיון שכולל שני אופנים בין בתלושה בין במחוברת, ולפנינו הגרסא הדלת שבמגדל וכ"ה ברמב"ם פ"י ה"ח ומשמע אפי' מחוברת, ולמש"כ זהו רק בבא במדה, ובר"ש הגרסא של מגדל ומתפרש שפיר בתלושה.

והנה לעיל פ"א מ"ב מבואר דדלת חשיבא שם בפ"ע, וכתבנו לעיל שם סי"ב

מ"א א', ואמרינן טבעת שיש עליה חותם להוליכה לקופסא, ונראה שכיסוי שעשוי באופן המועיל לשמירה עדיף מכיסוי בעלמא, ומדוקדק לשון התו"כ שממעט חיפוי כלים, ולא נקט כיסוי, כיון שיש כיסויים שמגינין גם על מה שבתוך הכלי, ועי"ז יש להם חשיבות כלי, [והרמב"ם גרס קפצה, ואולי זה מלשון קופץ את פיו קפצה ידה, שזוהי שמירה מעולה יותר], ואפשר שכיסוי קופסא מגיע כנגד כל דפנות הכלי או רובו, וזהו שאמרו מפני שהוא ככיסוי קופסא וקמטרא, פ"י דמכח כלי מתכת אין לטמא אלא של רופאים, אבל אם שוקע עד חציו ושלישו, הרי הוא ככיסוי קופסא שגם בשל עץ טמא, ובכיסוי ששוקע רק מעט טהור, דהו"ל כקמטרא שהוא ג"כ מכסה יותר מסתם כיסוי, ואפ"ה תנן שהוא טהור.

ותנן נמי בפט"ז סוף מ"ח זה הכלל העשוי לתיק טמא לחיפוי טהור, משמע שיש עניני כיסוי שמוגדרין כתיק ויש כחיפוי, ודכוותה יש כיסוי שמוגדר כשימוש כלי, והר"ש שם הביא תוספתא זו דבמשוקע עד חציו טמא דהו"ל ככיסוי קביא, וש"מ שטומאת הכיסוי נקבעת לפי השיעור שהוא מכסה את דופני הכלי, ואז הו"ל כתיק ולא רק כחיפוי.

ולפ"ז מתפרש משוקע עד חציו ושלישו של טני, דהיינו שיש לכיסוי דפנות שמגיעות עד חצי גובהו של טני, ועד שלישו אם הכונה עד שלישי התחתון, דהיינו שמכסה שני שלישי, דמשמע ששלישו מוסיף בכיסוי, מדלא קתני או עד שלישו, צ"ל דפעמים דלא סגי בחצי, [שו"ר בראב"ד דגרס או עד שלישו], מיהו סתם שלישו מתפרש פחות מחציו, וא"כ מבואר דבכיסוי שלישו סגי, ותלוי לפי גובה הטני, שאם הוא גבוה הרבה סגי בשלישו, ואם לאו בעינן חציו, וזה מיושב טפי דאין טעם להצריך שני שלישי, אבל

כיסוי טני טהור, מדאיצטריך לאשמועינן בשל עץ ש"מ שיש לו תוך, ואפ"ה טהור.

ורירי פליג דשימוש התלייה בדלת כשניצבת בדופני המגדל לא משוי לה כלי, ולכן פירש שטומאתה מפני שמעצבין עליה את התינוק, דהיינו שמוציאין הדלת מן המגדל ומשכיבין אותה ומשכיבין עליה את התינוק ומיישרין אבריו עליה, דהשתא הוי שימוש חשוב כעין טס, וא"ל דא"כ תהא טמאה מדרס, ורירי סבר דהו"ל כעמוד ונעשה מלאכתנו שבת נ"ט א' שאינו נעשה מדרס, ומ"מ טמא ט"מ ע"י שבת שם, כיון שגם המגדל כלי הוא.

טז. **שם** מ"ג הייתוכין טמאין והפרכין טהורין, משמע ששניהם מענין אחד, ומ"מ הם חלוקין לענין טומאה, ומפרש בתוספתא דבייתוכין מנער את הקדרה והפרכין קבועין, ונראה מזה דבאותו שימוש הייתוכין תלושין והפרכין מחוברין, [וכ"כ בתוי"ט בשם מהר"ם], ויש לפרש שהם ברזלים שמונחין על הכירה והקדירה מונחת עליהם, [וכפי' הרמב"ם בפרכין, ועי' כ"מ], וכשהם תלושין מגביהין אותן מעט מצד אחד ומנערין הקדירה מצד זה, ואח"כ מצד השני, דהיינו שמגביהין ומורדין כמה פעמים ועי"ז מגיס ומערב הבשר לתוך הרוטב, והקבוע אינו ראוי להגיס בו, וקמ"ל שאינו מק"ט אע"פ שהכירה מק"ט, מ"מ בברזל המחובר לה לא נתחדש דין טומאה במחובר, [והא דקתני חנוני היינו מפני שקדירתו גדולה וא"א לנערה בהגבהתה אלא ע"י ברזל שתחתיה], מיהו אכתי צ"ב למה לא יחשבו הפרכין כחלק מן הכירה, [עי' חזו"א סט"ו סק"ה דכלי המחובר לכירה טהור, אבל כאן עדיף דשימושי כירה הם], דסתמות הלשון משמע שאפי' בחיבורן טהורין, מדלא קתני הייתוכין בפ"ע טמאין והפרכין טהורין ובשעת חיבורן הכל טמא, גם צ"ב מהו שינוי השם של ייתוכין ופרכין, אם החילוק ביניהם הוא רק אם הם תלושין או מחוברין, ואי גרסינן

סק"ב דדלת דבית ככלי שלם חשיבא ולא כחצי כלי, שהבית כקרקע עולם דמי ורק הדלת כלי ואינה כפרק מהבית ולכן חשיבא שם בפ"ע, אבל דלת מגדל חשיבא חלק מהמגדל, וצריכה שימוש נוסף ליחשב כלי בפ"ע, וזה גם במגדל הבא במדה דסו"ס כלי הוא, אלא שאינו מק"ט כמו פשוטי כלי עץ או כלי אבנים, שטהרתן משום דלא חשיבי כלי תשמיש כשק, אבל ודאי דכלים נינהו.

ואאמור זללה"ה כתב בס"ד סק"ז דסתם דלת של בית משמשת לתליית דברים כמו של רופאים, ולכן חשיבא כלי בפ"ע, ורק משום שעשויה לקרקע טהורה, ולפ"ז שימוש דלת לנעילה לחוד לא משוי ליה כלי בפ"ע אף בבית, ומשו"ה של בעה"ב טהורה במגדל כשאינה מחוברת לו או במגדל הבא במדה.

תניא בתוספתא פ"ב ה"ד ומפני מה דלת שבמגדל של רופאים טמאה מפני שהוא נותן עליה איספלניאות ותולה בה את המספרים ריב"י אומר מפני שהוא מעצב עליה את התינוק, א"ל א"כ תהא טמאה מדרס, כבר נתבאר לעיל דבדלת שהיא עומדת הוצרכו למצא טעם דחשיב שימוש שלה בפ"ע, ואיספלניות היינו חתיכות בגד עם משחה, ונח להניחם על הדלת ולתת בתוכן המשחה, אבל כיסוי טני הדבר פשוט שאפשר להניח עליו סממנים שחוקים וכיו"ב שמוציא מן הטני ומסדרן על הכיסוי, כיון שהכיסוי נפרד ומניחין אותו הפוך והוא מקבל הצד הפנימי של הכיסוי, ויש לו תוך, אלא שאין השימוש בתוך של הדפנות אלא רק בתחתיתו כמין טס וטבלא בלא הלזבו, ואע"פ שבכלי גמור כה"ג טמא, כאן שעיקרו משמש לכיסוי שפניו כלפי מטה לא חשבינן ליה ככלי קיבול, ולכן הוצרכו להשמיענו בתוספתא דאף של רופאין בשל עץ טהור, דסיפא דתוספתא אחכמים קאי ולא אר"ג, וכן במתני' פט"ז מ"ז סתמה דכל

זכוכית הנקרא קרנא דאומנא, ומוצצין הדם לתוך הכלי הזה.

ויותר מיושב ע"פ התוספתא דמסמר זה אינו המחט שדוקרין בה להוציא הדם הנקרא כוסילתא בגמ', [דלשון מסמר נאמר על דבר הנתקע כדכתיב וכמשמרות נטועים קבעו במסמר, ואין מתאים כלל לשון מסמר על מעשה מחט וכיו"ב], אלא שהוא מסמר שהגרע תולה בו את כלי אומנתו, ומעבירו עמו ממקום למקום, או שתולה בו את הכלי ששואב לתוכו את הדם, ולכן טיהרו ר"ש מדין משמש עם הקרקע, ורבנן סברי שאינו קבוע בקרקע, רק נתפס לעמוד יפה ע"י הנקב שבכותל או באילן, ע"י ב"ב כ"ג א', ועשוי להעבירו ממקום למקום, ומיושב בזה לשון מסמר, ולא מחט או איזמל (כלשון הרמב"ם) וכיו"ב, דלשון מסמר נאמר על הננעץ בקביעות, והלשון משמע דומיא דמסמר של אבן השעות, שאם היו שני ענינים לא הי' שוונה אותם זה לעומת זה, דמזה שלא חזר על תיבת מסמר משמע דאותו מסמר כשהוא של אבן השעות טהור, שו"ר שכ"ה בראב"ד פ"י ה"ג מכח התוספתא, וכתב עוד וי"א שהוא מסמר ארוך שסומך בו את זרועו של הניקז בשעת ההקזה, והוא ג"כ תקוע בכותל או באילן, ומעבירין אותו ממקום למקום כמש"כ בכלי האומנות.

שם ושל אבן השעות טהור ר"צ מטמא, הלשון משמע שהנדון על המסמר לחוד, ואם האבן מחוברת הרי הנדון דומה למסמר הגרע לפי הראב"ד, וס"ל לר"צ שהמסמר כלי בפ"ע ועשוי להוציא ולכוונו, ולכן לא חשיב משמש עם הקרקע, [וכ"ה גרסת הגר"א בתוספתא בדברי ר' שמעון], ואפשר שהאבן אינה מחוברת, ומ"מ אינה מק"ט מכח המסמר לחוד, דעיקר החשיבות היא האבן שבנויה ומכוונת לפי השעות, ואין בכח המסמר לעשותה כלי, ולכן לרבנן המסמר בטל לאבן והכל טהור, ולר"צ רק המסמר טמא, מדלא

הקבועין בקירות [כגרסת אור הגנוז], א"כ ענין אחר הוא, אבל אינם מענין ייתוכין.

יז. שם עקרב בית הבד טמאה ואונקלי שבכותלים טהורה, ראיתי מציירים מה שקורין הערביים עקרבא שהוא כעין מקל תלוי ובסופו יוצאין אונקליות סביב שתולין בהם את העכירין של בית הבד, והיינו הכירים ששנינו בפרקין מ"ח, ופי' הרמב"ם מוטות ברזל שחובטין בהם הזיתים, וכן פי' הרא"ש בשם הערוך עלי ברזל שכותשין בו הזיתים, והרשב"ם ב"ב ס"ז ב' פי' נסרים שנותנין על הזיתים בבית הבד כשמורידין הקורה עליהם לכבשן, וע"ע ברה"ג ובערוך, ולכל הפירושים מה שאמרו בגמ' עכירין כבשי, הם חתיכות שמניחין על הזיתים אם מברזל או מנסרים או מאבנים, ואותן החתיכות תולין אותן על האונקליות שבולטין מן המקל התלוי סביב, ונקרא עקרב מפני שצורת המקל הארוך שנראה כמתקפל בסופו ע"י האונקלי דומה לזנב של העקרב, וגם הר"ש פי' שהוא ברזל מעוקם שתולין בו הכלים.

ובזה מיושבת המשנה דאף אם העקרב מחובר לתקרה מ"מ אין דינו כמחובר, כיון שאינו חיבור קבוע, אלא מעמידין אותו כך לזמן תליית העכירין, וכנגד זה שנינו דאונקלי שבכותלים טהורה, פי' אותן אונקליות שבעקרב חשיבי תלושים ומק"ט, אבל מה שעושין אונקליות בכתלים לתלות בהן העכירין הם טהורין דכמחוברין חשיבי, ואף אם אין בזה חידוש כ"כ הוצרך להשמיענו דטהורין, כיון שגם אונקלי שבעקרב מחוברין, ושבעקרב ג"כ עיקר הטומאה מפני אונקליות שאינם נחשבין כמחובר, והמקל עצמו הרי הוא פשוטי כלי עץ.

יח. שם מ"ד מסמר הגרע טמא, קמ"ל דחשיב כלי אע"פ שאינו עושה מעשה חשוב רק חובל באדם, ואינו מיוחד כ"כ טפי משאר מסמר, וכנראה אח"כ מצמידין לנקב כלי

לתנא למימר ומסמר של ארון, ומה מיוחד במסמר של ארון זה טפי מכל שדה תיבה ומגדל שנתונים ע"ג עגלה, ובפשוטו גם אין מחברין אותו במסמר, וגם הגר"א דחה פי' זה, ויש לפרש דנקטיה הכא משום עגלה של מתכת, ואגב דברי ר"צ דבסמוך.

והר"ש פירש דארון של גרוסות עשוי לנחת, אם מפני גדלו [תדע שאינו מטלטל בלא עגלה], או מפני ששימשו במקומו, ובטעמא דר"צ מטמא י"ל לפי שפעמים עושין לו עגלה, והו"ל מטלטל מלא וריקן, וחכמים מטהרין מפני שהוא עצמו אינו ראוי לטלטול, והעגלה דבר חיצוני הוא, ומצינו בפט"ו מ"א שנשנה ארון סתמא שטמא אפי' בא במדה, וכלפי זה אמרו בארון של גרוסות שהוא טהור, וכיון שהדבר ידוע שהוא בא במדה לפי ענינו, לא הוצרכו לבאר ד"ז, אבל עדיין הדברים סתומים דמשמעות המשנה בסיפא דהיתה עגלה שלו של מתכת טמאה, כדפי' הרמב"ם דאע"פ שהארון טהור העגלה טמאה, [שו"ר שכ"מ ממה ששינה התנא מהרישא ושנה וחכמים מטהרין לבסוף, כדי שיתפרש שהעגלה טמאה גם לרבנן שהארון טהור], ואם איתא שטהרתו מפני שבא במדה, הרי בדאית ליה עגלה גם הארון טמא, כדתנן פט"ו מ"א בדרדור עגלה וכיו"ב שעשוין לטלטל מלאים בגלל העגלה אע"פ שמקבלין מ"ס טמאין, ועגלה שמשמשת את הטמא אפשר דאפי' של עץ טמאה.

ויתכן דארון של גרוסות עיקרו לנחת, ונבפרט למ"ש הערוך שהמכתשת קבועה בו], ואף אם מטלטלין אותו ע"י עגלה במאורע, מ"מ עיקרו לנחת וביש בו מ"ס סגי בזה לטהרו, עראב"ד פ"ג ה"א דפעמים כך פעמים כך טהור, ויש לפרש כונתו דבמחזיק מ"ס סתמו טהור, אא"כ עיקרו לטלטל, ולא דמי לשולחן חגיגה כ"ו ב' שאינו מחזיק מ"ס, ורק מפני שמצותו קובעתו הרי הוא בדין עשוי לנחת, בזה סגי במה שמטלטלין אותו

קאמר אבן השעות ר"צ מטמא מפני המסמר, דסתמא הוא עשוי במסמר של מתכת, ואינו בדין המחובר לטהור טהור, כיון שהוא חשוב לעצמו.

ולפ"ז מיושב יותר אם אין חילוק בין אם האבן תלושה או מחוברת, והנדון אם המסמר נדון לעצמו, או שנטפל לאבן, וסתמא נראה שהאבן מחוברת לפי שצריך לתלותה במקום גבוה שלא יהא דבר מסתיר בינה לשמש, וע"כ עושין עמוד מחובר, ולשון הרמב"ם כאן המוצבת בקרקע ובעדיות קבוע בקרקע, ומבואר שהיא מחוברת, וכ"מ בגרסת הגר"א הנ"ל, ולפי המבואר בתוספתא דמסמר הגרע ג"כ משמש עם הקרקע, ניחא טפי שנשנו זה לעומת זה, דבתרויהוה יש לדון משום מחובר.

שם מסמר הגרדי טמא, לא נתפרש באיזה מסמר מיירי, והרמב"ם פי' שכורכין עליו החוט, ולפ"ז היינו כוש דלעיל פי"א מ"ו, אלא דהכא מיירי בזמן האריגה, והתם בזמן הטווייה, ולא נתפרש מה חידוש יש בדבר, הרי הוא כלי שלם, [ואין לפרש כעין מקל ששובטין בו דזה עשוי מעץ ונקרא כרכר, עמש"כ לעיל סי"ב ס"ק י"ב], ולכאורה נראה דכלי האריגה טהורין, והמסמר אע"פ שעשוי להיות תקוע בהן טמא, שהוא כלי מתכת שיש לו שם בפ"ע, ולשון מסמר הגרדי משמע שהוא מסמר ידוע וניכר מדנקרא מסמר הגרדי, ולפי' הרמב"ם שהוא תקוע בקנה, י"ל החידוש שהוא טמא בפ"ע ושאינו כמשמש את הקנה, - ויתכן שהוא כעין צינורא לתפוס בו קצה החוט, ולהביאו אל האריגה או לשאר כלים ששם.

יט. **שם** וארון של גרוסות טהור ר"צ מטמא, הלשון משמע שנשנה זה לעומת מסמר הגרדי, אבל לא נתפרש מה ענין זל"ז, ולכן פירשו בו מסמר שמחבר את הארון לעגלה, אבל קשה להמציא כן, דמי שני ליה

להראותו לעולי רגלים, מיהו במגילה כ"ו ב' הזכירו כן בארון הקדש של ס"ת, ושמא התם ג"כ לא החזיק מ"ס אלא דסבר רבא דמפני כבוד התורה חשיב ג"כ עשוי לנחת ולזה סגי כשפעמים מטלטלין אותו, שו"ר שכ"ה בריטב"א מגילה שם.

ויש מקום לרדן דבאמת ביש לו עגלה אף הארון טמא, ומתני' קמ"ל דעגלה של עץ טהורה, אע"פ שע"ז הארון טמא שמטלטל ממקום למקום, מ"מ הו"ל כעגלה של אבנים שטהורה, כדתנן פכ"ד מ"ב דכיון שאינה מחוברת לארון אינה מק"ט מכח שימושה לארון, ולשון המשנה דקתני טמא קאי על העגלה ולא על הארון, אלא די"ל דארון בכל ענין טמא אפי' בעגלה של עץ, שו"ר בתוי"ט בשם מהר"ם, שהארון טמא מכח העגלה וכ"נ בבהגר"א, וזה צ"ע שיטמא הארון מכח חיבורו לעגלה, אם איתא דבעגלה של עץ הכל טהור.

מן האמור נתבאר כפי' הר"ש, וכ"נ שתמך הגר"א בפי' קמא דהר"ש, דטהרת ארון של גרוסות הוא מפני שעשוי לנחת, ואפשר שיש בו מ"ס ואפ"ה מטמא ר"צ, לפי שפעמים מטלטלין אותו, ואפשר שטלטלו ע"י עגלה, ואפ"ה מטהרי רבנן שעיקר הכלי לנחת, ולא שייך לומר בו שלא נעשה מתחלתו אלא לטלטלו עם מה שבתוכו כבמתני' פט"ו מ"א, ואפשר שאפי' אין בו מ"ס עיקרו לנחת [ולפי' הערוך י"ל הטעם שהוא קבוע זה מפני המכתשת שבו], וכשיש לו עגלה מודו רבנן שהוא טמא, וסיפא דמתני' קמ"ל דעגלה רק של מתכת טמאה, אבל הארון אפשר דבכל גונא טמא מפני העגלה, אבל קשה מדיוק המשנה דמשמע שהחידוש אליבא דחכמים דמטהרין, ואם גם הארון טמא א"כ אין כאן חידוש, וע"כ לומר דארון של גרוסות גדול ביותר, וגם עם העגלה אינו עשוי לטלטל מלא אלא מדוחק, והעגלה עשויה גם לטלטלו ריקם, ור"צ מדמי ליה לדרדור עגלה, וכמשנ"ת לעיל.

ולפ"ז שנה התנא כאן דין עגלה ללמדנו דשל מתכת טמאה וזה מענין פרקין, וגם להשמיענו דפלוגתתם היא בגלל העגלה דר"צ משוי ליה מטלטל מלא וריקן בגלל העגלה, ורבנן סברי דאכתי עיקרו לנחת ולא דמי לשק.

ועדיין צ"ב למה שנה התנא דין הארון באמצע דיני המסמרים, וגם במתני' דעדויות דשלשה דברים ר"צ מטמא קתני הא דארון בין המסמרים, ומייתי לה לקמן מ"ה, ונראין הדברים שבמכוון בא התנא להפריד בין המסמרים לומר שאין הנדון שזה בשניהם, דמסמר של אבן השעות הנדון אם הוא מתבטל לאבן או למחובר, אבל יש בו חשיבות כלי, משא"כ במסמר של שלחני וכל הני דסיפא הנדון אם יש למסמר חשיבות כלי, כיון שהוא דומה לשאר מסמרים ואין בו שינוי מעשה חשוב.

כ. שם מ"ה מסמר שהתקינו להיות פותח ונועל בו טמא העשוי לשמירה טהור, בתוספתא קתני שעיקמו ברישא ושהתקינו בסיפא, ונראה דבעיקמו ומשמש כעין מפתח הו"ל כלי, ואע"פ שאינו מפתח הראוי לכך, מ"מ מהני שימוש גרוע של מפתח עקום לטמאותו מדין מפתח, אבל העשוי לשמירה דהיינו שהוא נשאר ישר ככל מסמר, אלא שייחדו להשתמש בו לשמירה טהור, ונראה דשמירה היינו לסגור בו את הדלת כמו נגר, שלזה א"צ צורה מיוחדת, רק נותן המסמר בתוך שתי טבעות אחת בכותל ואחת בדלת וכיו"ב, ואפי' עשה בו מעשה כל דהו טהור, כיון שאין זה שינוי מהותי בין זה למסמר רגיל, ולפ"ז התקינו דתוספתא כעשוי דמתני', שאינו עושה בו שינוי גמור.

פ"ה הרמב"ם דעשוי לסימן צ"ת, חדא דהא פשיטא דלאו כלי הוא, וגם המציאות רחוקה שהרי אם נכנס אדם כבר גנב מה שהיה ומה יועיל לו הסימן, וגם הסימן גרוע, ומ"ש מסמר שהניחו לכך.

ואם הוא ראוי סגי לר"ע בייחוד, אבל לרבנן צריך לחזקו ע"י צירוף באש ובמים, כדתנן במכשירין פ"ה המוציא את המסמר לגשמים לצרפו, דלסתם שימוש מסמר א"צ צירוף, אבל לפתוח את המגופה צריך שיהא חזק יותר, ולא ישבר כשתוחבין אותו בין המגופה לחבית ומגביהין אותו, שאם הוא חלש לא יצליח לשבר הטיט, אלא המסמר יתעקם, וזה ע"ד פ"י הראב"ד והגר"א.

שם בר"ש תניא בתוספתא התקינו למנעל או למדרס, אם הכינו למנעל פשיטא שאין לו שם בפ"ע, וצ"ע, - שם נתנו בחרמש כו', אם הוא מחובר לחרמש הרי הוא טמא מדין המחובר לטמא, [ושלא ישמט המסיט, ובכת"י המשוט, בפשוטו זהו חיבור לכלי], ומדלא קתני התקינו ש"מ שנתנו ממש, וצ"ע מ"ט דרשב"ג דמטהר, ובפשוטו ריחים אינו מקבל טומאה דהו"ל כלי אבן, וא"כ סיפא דקתני נתנו בריחים מתפרש שהמסמר לחוד טמא מכא נתינה זו, ודכוותה מתפרש בחרמש אע"פ שהוא מקבל טומאה, וצ"ע בכ"ז, שו"ר ברמב"ם פ"י ה"א שהעתיק נתנו בריחים ופירש התקינו, והיינו מפני שהריחים הרי אינם מק"ט, ואין לדון משום חיבור.

כא. **שם** מסמר של שלחני טהור ור' צדוק מטמא, לפי הרמב"ם שתולה בו המאזנים צ"ע מ"ט דרבנן דטהור, ואם הוא מחובר מ"ט דר"צ, וגם בסתמא אם הוא מחובר הרי הוא קבוע בחיבורו, ולפרי"ש בפשוטו תלוש הוא, והו"ל כמנעול ונגר, אלא שאם התיבה מחוברת הו"ל בכלל נעשה לקרקע, וכע"ז בערוך, ולא נתפרש במאי פליגי.

ולכאורה נראה שהשלחני מחזיק בידו מסמר או ברזל כיו"ב שמשתמש בו לבדוק המטבעות, שמקיש על המטבע ומבחין לפי הצליל שעולה מן המטבע אם הוא מזויף או חלול, ורבנן סברי שאין על המסמר שם כלי,

שם מסמר שהתקינו להיות פותח בו את החבית, לשון התקינו מצינו על הזמנה לחוד כדתנן שבת קכ"ו ב' חבילי עצים כו' שהתקינן למאכל בהמה ופרש"י בגמ' הזמנים, ומצינו דחשיב מעשה כמו פ"ז מט"ו או שהתקיננו לכף מאזנים טמא שיש להם מעשה, והרמב"ם פ"י בפ"כ מ"ד דלא סגי בהתקינן מפני שצריך מעשה, וכ"כ בפכ"ו ה"ח דהתקינה היינו הכינה ע"ש, ובתוספתא שם קתני בהדיא חשיב ע"ש, ולכאורה נראה מזה דדבר שאינו מתוקן לא מהני ליה הזמנה, ולכן קתני התקינה שתהא מתוקנת לכך, אבל אם היא מתוקנת כבר, מהני הזמנה ומיקריא שפיר התקינה, ומ"מ אם הכלי גרוע יש אופנים דלא מהני הזמנו עד שיעשה מעשה לשם ייחודו, ועי' תו' ב"מ נ"ב ב' ד"ה והתקינו בביאור משנה ז' דלקמן דקתני בסלע התקינה, וברישא דקתני התקינו בעינן נקב, כמ"ש הר"ש.

ומצינו פלוגתא דר"ע ורבנן באותו ענין כאן במסמר, וכן לקמן פ"כ מ"ד בעריבה שנסדקה, ובפכ"ז מ"ה בבלויי נפה וכברה שהתקינן לשיבה, וביאור הדברים דר"ע מטמא כשהן מתוקנין לשימוש זה אף בלא מעשה, ולא קאמר שייחודן מפני שצריך שיהיו במציאות מתוקנים וראויין לזה, ולרבנן בעינן מעשה המשלים את תיקונן כקיצוע או צירוף, דכיון שאינו הכלי השלם העשוי למלאכה זו, בעינן מעשה המוכיח על השלמת ייחודו, מיהו אם הי' לו מפריע אחר שאינו ראוי לשיבה או לפתוח בו, [כגון שהי' בליטה במסמר והורידה כדי לפתוח בו החבית], צ"ע אם מהני לרבנן בלא צירוף או קיצוע, דהא חזינן שעשה מעשה, או"ד בעינן מעשה המשלים שיהא ראוי יותר, והכי מסתברא דבעינן שלימות ולא סגי במעשה, וע"ע מש"כ לקמן סל"ד סק"ו בבלויי נפה וכברה פכ"ז מ"ה.

ופתם מסמר ראוי לפתוח חבית, אלא שיש כלים שהם מתאימן יותר למלאכה זו,

של גרוסות לומר שהשנויים במ"ד חשיבי כלים וצריכים סיבה לטהרם, והשנויים במ"ה הנדון אם חשיבי כלים, וכיון שנחלקו בבבא דארון של גרוסות במשנה דעדיות מטעם זה, חילקן התנא גם כאן מאותו טעם.

כב. **שם** מ"ו ותלוי המגרדות, לקמן פט"ו מ"ד פליגי ר"מ ורבנן בכל התלויין אם הם חיבור לטומאה, והיינו חתיכת בד או מתכת שמחוברת בקצה הבגד או הכלי לתלותו בו, ויעוי"ש בר"ש מהתוספתא דבתפור לכו"ע הוי חיבור, והנדון בקשור וענוב, והנה הפשטות היא שכאן ג"כ נחלקו בנדון זה, דלרבנן שם בעינן שהתלוי מסייע בשעת מלאכה, ושייך לדון אם תלוי המגרדות מיקרי מסייע, ולר"מ צריך לדחוק בטעמייהו דחכמים שמטהרין טפי משאר תלויין, (ואולי מפני שעשוי לשמש עם הקרקע כמ"ש בתוספתא), ואפשר שהתלוי קשור לשלשלת ואינו מתבטל לכלי ככל תלויין, וחשיבותו מטהרתו שאינו מתחבר ליחשב ככלי בחיבור עראי, ולפ"ז צ"ל דפליגי רק בחיבור עראי אבל בתלוי קבוע מודו רבנן שטמא.

מידו קשה דבתוספתא א"ר נתן דתלוי המגרדות לכו"ע טהור שלא נעשה אלא לשמש עם הקרקע, וד"ז צ"ב שאם המתלה מחובר למגרדת כמו כל התלויין המחוברים לכלי מה ענין קרקע לכאן, ואם התלוי הוא אונקלי המחובר לכותל שתולין בו, מ"ט קרי ליה תלוי המגרדות, הול"ל אונקלי שבכתלים כדלעיל מ"ג, ומ"ט דת"ק דפליגי עליה דר"ג, ואולי נאמר שהמגרדות מחוברות בחוט או שלשלת לכותל, ואין מוציאין אותן מחיבורן, ואפ"ה הם מקבלין טומאה דלא חשיבי כקרקע, [כדתנן פט"ו מ"ב בדף של נחתומין שטמא לרבנן, וכ"ש הכא שהמגרדות כלי בפ"ע ומחובר לקרקע רק בשלשלת, משא"כ דף שנעשה כאיצטבא של בנין], ונחלקו אם החוט והשלשלת דינם כקרקע או ככלי, כענין שלשלת של בעה"ב לעיל מ"א, עי' סק"י,

כיון שכל חתיכת ברזל ראויה לזה, ואין במסמר צורה מיוחדת שמתאימה לשימוש זה שיקבל חשיבות כלי עי"ז, ור' צדוק ס"ל דסגי בשימוש זה להחשיבו כלי, ועי' משנה אחרונה קצת מפ"י זה, ובר"ש וברא"ש ורע"ב כאן ובעדיות הגרסא מסמר השלחני, ומשמע שהוא ידוע לשימושו ומתיישב כמש"כ, ועמשנ"ת לעיל ס"ק י"ט מ"ט הפריד התנא מסמר של שלחני ממסמר של אבן השעות וזה מוכיח כפי' זה, וע"ע בסמוך.

שם שלשה דברים ר"צ מטמא כו', מה שחזר התנא שלשת הדברים, היינו מפני שמשניות אלו נשנו מכח מתני' דעדיות, בין דר"צ ובין דר"ג, והרי זה כאילו סיים שכן שנינו בבביריתא פלוגתא דר"צ ופלוגתא דר"ג, ועי' רא"ש בזה.

ומה שכפל התנא ב"פ ר"צ מטמא וחכמים מטהרין ברישא ובסיפא, וכן בדר' יהושע בעדיות שם, יתכן דכדי שלא יטעו וישנו בתרוייהו שהיחיד מטהר, לכן חזרו להדגיש דר' יהושע מטמא ור' צדוק מטמא, וברד"ג לא הוצרכו להזכיר כיון דמסיים בה מודים חכמים לר"ג בטבלה שנחלקה כו', (והי' מקום לפרש כפל הלשון לומר שלא נחלק ר"צ עם החכמים, אלא כשחכמים שמעו שר"צ מטמא חלקו על דבריו שלא בפניו, אבל אין לחדש כן מאחר שמצאנו כן גם בדר' יהושע הר"ז מתיישב יותר כמש"כ), ויתכן שהכפל מתפרש כמו ואלו הן, דכיון שחזר על הבבא הר"ז כאילו אמר שרק אלו.

ומה ששנה התנא ארון של גרוסות בין המסמרים, [וכבר דקדק בזה הראב"ד בעדיות], כבר נתבאר לעיל ס"ק י"ט שזה בא ללמדנו ששני המסמרים ענינים נפרדים הם, מסמר של אבן השעות דינו ככלי וטהרתו מפני שמתבטל לאבן, ומסמר השלחני טהרתו מפני שאין לו חשיבות כלי, ולכן גם במשניות דלעיל חילק התנא בין דיני המסמרים בארון

וכאן חשיב טפי שמשתמש עם השלשלת, ודוחק דשלשלת לא מיקריא תלוי, ומ"מ י"ל שהכל נכלל בדין תלוי, כיון שלצורך זה נעשית השלשלת.

ולפ"ז יש לפרש דנחלקו במגדרות של בעה"ב שאינם נשארין מחוברין, [שאולירין עושין כן שלא יגנבו], ואם הבית יד שלהם נשאר תלוי טהור, אבל אם הוא ממתכת ועבדים מורידין אותו ומגדין בו כשהוא עשוי ככיפה באופן הראוי לשימוש, ס"ל לר"ג דחשיב כלי, ורבנן סברי דעיקרו לתלייה ולא כלי הוא.

כג. **שם** וגולמי כלי מתכת, בחולין כ"ה ב' מבואר דהא דגולמי כלי מתכת טהורין סברא היא, ונחלקו אמוראי בטעמא דמילתא ר' יוחנן אמר הואיל ולכבוד עשוין ר"ג אמר הואיל ודמיהן יקרים איכא ביניהו כלי עצם שדמיהם יקרים ולא חשיבי מה דין גולמים שלהם, וביאור הדברים דכלי חשוב אין משתמשים בו אלא בחשיבותו, שאם הוא חסר את השלימות הרי אין לו מעלת חשוב, ונמצא שמפסיד לעצמו חשיבות כלי המתכת, ולכן חשיבי גולמי כלי מתכת כאילו אינם ראויין לתשמיש עדיין, ונחלקו אם הטעם מפני שמפסיד דמיהם או מפני שאינם ראויין להתכבד בהם, ונפ"מ בכלי עצם כיון שמפסיד דמים יקרים כשאינם בשלימותן, או"ד בלא"ה לא חשיבי כ"כ, שאין בהם נוי מיוחד, רק הערך של הכלי, וזה יש גם בגולם, ובכלי עץ לכו"ע גולמין טמאין, כיון שאין חסר דבר מהותי בלכי, רק צחצוח וייפוי, ובכלי עץ לא חיישי להכי כ"כ, ולכן אע"פ שלא גמר מק"ט.

ומעמידה דר"ג כיון שאם החליט שלא לשוף כו' מק"ט מיד, כדתניא כל שעתיד לשוף כו' אבל אם אינו עתיד מק"ט מיד, [וכ"כ רש"י בקדושין נ"ט א' ועי"ש במאירי], הרי שאין חסרון מהותי בכלי, (וגדולה מזו מצינו בפט"ז מ"א גמר שלא לשוף, דמהני אף

בכלי עץ), ולכן לא ס"ל דכשדעתו לשוף אינו גמ"מ, ועוד דבכלי עץ כה"ג טמא, וש"מ שאין זה חסרון גמור, ואם כבר גמר הכלי בשלימות, ואח"כ חזר והוצרך לשייפו ג"כ טמא לכו"ע, שרק בתחלת עשייתו לכלי אמרינן דבגולמין טהור.

ולכאורה למ"ד טעמא דדמיהן יקרים היינו דוקא בדעתו למכרו, שאם רוצה להשתמש לעצמו הו"ל כגמר שלא לשוף, [מיהו גם לעצמו י"ל שסתמא אינו משתמש אלא ביקרם ותפארתם], וכן בעשוין לכבוד תלוי כל כלי לפי ענינו ומה"ט מני בברייתא גולמי כלי עץ וגולמי כלי מתכת, שאין זה כלל לכל פרטי הגולמים, אע"פ שברוב הדברים גדר גולמיהן שוה, ועי' לקמן פ"ד מ"א דאר"ע המחוסר חטיפה טמא והמחוסר לטישה הטהור, ופי' הרמב"ם דהו"ל גולמין.

בפשוטו כלי עור ככלי עץ דמו, וצ"ע בתוספתא ב"מ פ"ו ה"א במנעל וסנדל בעתיד לרכור ולשרטט עד שיכרכר וישרטט, ואפשר שבנוי בגדיו ומנעליו לכו"ע ממתין מלהשתמש, עד שיהיו בתפארתם.

כד. **שם** וטבלא שנחלקה לשנים, אי מיירי בשל חרס הרי משנחלקה נפרץ לזבו של רוח רביעית, ובפשוטו אינה מק"ט כמו מחתה פרוצה בפ"ב מ"ג שפי' הגר"א דהיינו פרוצה ברוח רביעית, ועמשנ"ת בזה לעיל ס"א ס"ק י"א, ולפ"ז ע"כ לאוקומה בטבלה של עץ, ומיירי כשהיתה טמאה ונחלקה לשנים, וכו"ע מודו שהקטן טהור, ואע"פ שלא מצינו דין שבירה בכלי עץ, ותלוי אם עושה מעין מלאכתו, מ"מ אם יש גדול וקטן אין הטומאה מתקיימת בשניהם, דכיון שהוא קטן ניכר שהוא שירים ואין מקיימין אותו.

ומעמידה דרבנן דמקילין בשניהם שוין היינו מפני שטומאת טבלה שאין לה בית קיבול מדרבנן היא, ובשניהם שוין הקלו שלא לטמאות שניהם מספק ואע"פ שא"א לצמצם,

ונשתייר רק טפח למה לא פקעה טומאתה, ואפשר דכיון שכולה נתקרסמה, הרי הטפח הנותר הוא הגדול שהוא טמא, וצ"ע.

הרמב"ם והראב"ד נחלקו אם מתני' בטבלא של חרס או של עץ, וכבר נתבאר דממחיתה פרוצה שמעינן דבעינן מוקף מחיצות מד' רוחות, ועכ"פ הו"ל לפרושי מ"ט טמא הגדול אע"פ שנפרץ מרוח אחת, וגם נראה דסתם טבלה של עץ דמני לה בתו"כ בהדי שולחן ודולפקי, וכן טבלה שאין לה לזבז קתני סתמא בפכ"ה מ"א ומתפרש בשל עץ, ובמתני' קתני השלחן והדולפקי שנפחתו והשמיט טבלא דמני להו בהדי הדדי, ש"מ דטבלא גריעא.

וכבר נתבאר כ"ז בספר אאמו"ר זללה"ה ס"ב ס"ק י"ט כ', ועי' חזו"א סט"ו סק"ח.

שוב נתבאר לקמן סי"ח דטבלה טמאה מדאורייתא, ולפ"ז הנדון כאן אם נטהרת בשבירתה, וייחוד מכאן ולהבא מהני, והנדון אם נטהרת מטומאתה כדין שבירי כלים, שאין דרך להשתמש בה כשהיא שבורה, והרי אין לה צורת כלי כ"כ, ולכן מתבטלת בקל, וצ"ע.

טבלה של מתכת אין מצוי שתתחלק כלל, ואם נשברה קרוב הדבר שאף החלק הגדול אינו ראוי לשימוש, מפני שהפגיונות במקום השבר סורחות את הידים, ואם חילקה מעשה אומן יתכן דפנים חדשות באו לכאן, ויתכן ששניהם טמאין, כיון שעושין מעין מלאכתן.

הא דפליגי ר"ג ורבנן היינו לגבי טבלה שנטמאה אם נטהרת בזה שנחלקה, אבל מכאן ולהבא תלוי בייחוד, ומודו רבנן שאם ייחדה לשימוש מק"ט, דאף בחלק הקטן הדין כן, ואין דוחק בזה דלא הוי דומיא דאינך שאינם מק"ט כלל לרבנן, שהרי בלשון טבלה שנחלקה מבואר דאיירי במאורע של כלי שנשבר.

ועוד דסתם נחלקה היינו שנשברה והו"ל כביד"ש, [דהכי מסקינן בכורות י"ח א' שא"א לצמצם אפי' ביד"א, מיהו בתו' שם נקטו דקי"ל ביד"א אפשר לצמצם, אלא דמסתברא דאף ריה"ג מודה בשל חרס דיש לו פגיונות וא"א לצמצם כדאמר שם י"ז ב', כ"נ], ומהא דר"י מטהר בתוספתא אפי' את הגדול, עד שיהא גדול פי שנים בקטן, דאז דיינינן ליה כנשבר מקצת הכלי, חזינן דפלוגתתם בעיקר טומאת טבלה ולא רק בצמצום החצי לחומרא או לקולא, ואף דתנא דמתני' פליג אר"י בזה, מ"מ חזינן שיש כאן מקום להקל בכל טבלה שנשברה והכי מסתברא שלא נקבעה מחלוקת במצב של א"א לצמצם, אלא דרבנן סברי דכל שאין ניכר שאחד גדול, חשיבי תרויהו שבירי כלי וטהורין, ולא משום ספק שמא הוא הקטן, אלא מפני שאינו ניכר להדיא שהוא הגדול, ור"י סבר דבעינן גדול הרבה.

מידו אם נקטינן דטבלה מק"ט מדאורייתא כדקתני לה בתו"כ בהדי שולחן ודולבקי, קשה לפרש פלוגתתם בטבלא שאינה רחבה שטומאתה מדרבנן, דלא הווי סתמי בהכי, [ולקמן סי"ח סק נתבאר שכל טבלה אפי' טפח טמאה מדאורייתא], אלא יש לפרש דטבלה חסר בה חשיבות, ואינה כשלחן ודולפקי פכ"ב מ"א דסגי להו בהנחת כוסות, ששם יש רגלים וגובה דחשיב טפי, אבל טבלה כיון שנשברה אין דרך להשתמש בה, ומ"מ ברובה קיים טמאה כמו שבנשבר משהו טמאה, וכיון שלמדנו דלכו"ע הקטנה טהורה אף כשיש בה שיעור טבלה, וזה לא תלוי בפלוגתתם, ממילא מובן פלוגתתם אם בנחלקה לשנים יש לשני החצאים חסרון של קטנה, שו"ר בתוספתא ב"ב פ"א ה"ג דקתני גם בטבלה שנתקרסמה שיעורה טפח, ואולי התם אף בייחודה לשימוש בעינן שיעור, [שו"ר ברמב"ם פ"ו ה"י שכתב בשלחן עד שיחלקו ויבדל כל חלק מחבירו, מיהו שלחן שנחלק אינו ראוי כלל, ואכתי צ"ב בטבלה שנתקרסמה

אפסלה דרישא קאי, אבל מתפרש שפיר דנפסלה בכל עניני פסול קאמר.

שם ויהא רשאי לקיימה, ד"ז הוא רק במשקלות, אבל בצואר בתו אם נקבו מותר, מיהו דוקא בנקבו באמצע שהנקב ניכר לעין מיד, אבל נקב מן הצד פעמים שמחזיק המטבע במקום הנקב ומרמה בו, ובלא"ה באמצע ניכר בקל, ובצד צריך לבדוק סביב סביב, כ"מ במ"מ פ"ז מגניבה ה"ד בהא דאמרינן כן בב"מ נ"ב ב', וניחא שהתנא שנה ד"ז רק בסיפא גבי סלע.

כו. **שם** מ"ח האולר והקולמוס כו', צ"ב מאי רבותא דכל הני טפי משאר כלים, ונראין הדברים שאין בהם צורה מיוחדת שמועלת לשימושן, ולא ניכר כלי מעשה שבהן, כמו משקלות שהם חתיכות ברזל בלבד, ואפ"ה כיון שמדתן מכוונת ועי"ז משתמשין בהן מק"ט, וכן מטוטלת שהיא ג"כ חתיכת ברזל שמורידין אותה בחוט ליישר הבנין, [וכן שנינו בכלאים סוף פ"ו רואין אותו כאילו מטוטלת תלויה בו עי"ש, ועדיף לגרוס בתרויהו מטוטלת], וכיון שמיושרת ומתאימה לענין זה חשיבא כלי אע"פ שאין בה צורת כלי מעשה גמור, וכן הכירים לפי הערוך ומקורו ברה"ג וכן העתיקו הראשונים [וכ"מ בתוספתא שבר"ש סוף פרק ל' דגרסינן והעכירין כמו בבבא בתרא דמפרשינן כבשין], הם חתיכות ברזל שכובשין בהם הזיתים, ואין כאן צורת כלי מיוחדת, רק עיקרן הכובד שבהן, וקמ"ל באולר דאע"פ שאינו סכין גמור, רק ברזל מחודד שמחדדין עליו את הקולמוס, ואין בו כח חידוד כסכין, רק מעבירין עליו הקולמוס בחוזק והוא מתחדד, שהקולמוס מקנה או נוצה ומתחדד בקל, וכן בקולמוס הדי יורד מעצמו במקום החידוד ואין הכלי מסייע בזה, אלא שעשוי בצורה מחודדת שירד מעט בחידוד, [ועדיין צ"ע בחידוש של אולר וקולמוס], והכן והכנה אם מסרגלין בהם

כה. **שם** מ"ז דינר שנפסל והתקינו לתלותו כו', כאן מתפרש התקינו נקבו, שקודם שנקבו אינו מק"ט, אבל בסיפא התקינה להיות שוקל בה מתפרש שבירר משקלה בדיוק, ואם היתה יתירה מעט משפשה, אבל אם היתה מדתה מדויקת מקבלת טומאה בייחוד בעלמא, דלשון התקינה מתפרש שהיא מתוקנת לשימוש זה, עמש"כ לעיל סק"כ דלשון התקינו משמע במעשה ומשמע בייחוד בעלמא, ובאופן שהוא מתוקן לכך.

ואפשר שאם הדינר והסלע לא נפסלו לא מהני התקינם לצואר בתו, דכח המטבע עיקר, וייחוד למשקל ודאי מסתברא דלא מהני דאכתי לא נפיק מתורת מטבע, מיהו קשה לומר דלא סגי בנקב כדי שיקבל טומאה, וא"כ נפסל אורחא דמילתא קתני, ואפשר דכיון שראוי לשימוש מטבע לא מסח דעתיה מיניה, וחשיב צואר בתו עראי, כיון שתכשיט גמור אינו בצורת מטבע.

שם והתקינה להיות שוקל בה, והיינו ששפשה שתהא מדתה מדויקת, מיהו אם היתה מדויקת מק"ט בייחוד בעלמא, ומשקלות של מתכת מק"ט כמבואר במ"ח דחשיבי כלי מעשה כיון שמדתם מכוונת לשקול בהם, כמו שאם מרבע אותם שיהיו ראויין לשקול בהם, ה"ה במכוין מדתם לצורך זה.

שם עד כמה תפסל, כאן מבואר דנפסלה דרישא היינו בחסרון, אבל פסלתו מלכות אין דרך לתלותו בצואר בתו אלא לחזור ולטבעו בצורה החדשה, כמו שעושין כל בני המדינה שנפסלו מטבעותיהם, מיהו הר"ש כתב דה"ה פסלתו מלכות, ואמנם בנקבו לצואר בתו י"ל דמהני, אבל עדיין יש לדון בייחודו למשקל שלא יחשב כלי, שו"ר דבב"מ נ"ב הגרסא עד כמה תפחת, ואמנם גם לפ"ז

דקתני רק בדרי' שמחוסרין שליקה משמע דאשכרוע לא מהאי טעמא הוא, ואפשר דשליקה של זית זה בגלל שצריך להוציא המרירות, ובזה פליגי רבנן, אבל שליקה של פירשע או אשכרוע זה לעיקר חיזוק הכלי, כמ"ש בפיה"מ.

ונפ"מ בעושה כלי שלא לצורך מאכל, דבשל זית אין בזה חסרון.

ולפ"ז מתפרש חוץ משל אשכרוע או פירשע, מפני שגולמיהן מחוסרין מעשה חשוב, ומיקרו גולם מפני שעיקר צורתן מושלמת, ומחוסרין תיקון דק שאינו ניכר בגופן, כשליקה וכיו"ב, אבל לא משום דחשיבי ככלי מתכות, דשל זית לא חשיבי.

פשטות המשנה הי' נראה דאשכרוע חשוב כמתכת, ולכן דינו כמתכת שדמיו יקרים ועשוי לכבוד, אבל בתוספתא קתני דמחוסרין שליקה, ומשמע דלא בכל גולמיהן הדין כן, שו"ר ברמב"ם פ"ח ה"א שפי' כן, ול"מ כן בתוספתא, אבל גם בפיה"מ כתב שאינו ראוי ולא מפני שעשוי לכבוד.

שם עד שתשלך, היינו שיבשלנו ברותחין הרבה כמו שלקות, ועי"ז יוצא המרירות, [ועי' לשון הר"ש והרמב"ם בזה], - לשון התוספתא וממירין את מה שבהן צ"ב, דהול"ל וממרין.

כ"ח. הא דתנן פט"ז מ"א דמטה ועריסה משישופם בעור הדג, היינו דוקא מטה ועריסה שכל בליטה קטנה מונעת השימוש, אבל בשאר כלים אין חסרון השיפה מונע השימוש, וצ"ע בתו' חולין כ"ה א' שכתבו דמיירי בהוצין גדולים, ולכאורה הוצין גדולים אינם נישופין בעור הדג, - שוב נתבאר לקמן סי"ט סק"ב דהעיקר כפרש"י והרמב"ם שעור הדג כדי לצחצחן וליפותן ולא להסיר עוקצין.

הספרים, הרי הברזל הישר שמכוונים השורות על פי צורתו, אינו עושה מעשה כלי, רק מסייע לעשות המעשה ע"פ הוראתו, והכן עושה מעשה קולמוס לחרוט בקלף שרטוט השורות.

והר"ש לקמן פרק ל' מ"ד הביא תוספתא דמני כל הני שטהורין בכלי זכוכית, ולמדנו ששייך לעשותן מזכוכית, וש"מ שא"צ בהם חודו של ברזל כסכין וכיו"ב, מיהו צריך טעם מאי ס"ד שיטמאו בכלי זכוכית שהרי פשוטיהן טהורין.

תניא בתוספתא משקלות שנשתברו אע"פ שמחזירין ושוקל בהן טהורין, ייחד מהן לחצאי ליטרין כו', ביאור הדברים שאם נותן שני החצאין שנשברו ושוקל בשניהם יחד המשקל כמו שהיו קודם לכן טהורין, כיון שכל חצי לעצמו אינו ראוי לשקול בו, א"כ אין לכל חצי דין כלי, ולא מהני שימוש כלי בצירוף אחרים, אבל אם ייחד אחד החצאין באופן שהוא לבדו מכוון למשקל חצי או רביע, כיון שהוא לבדו ראוי לשקול בו הר"ז מק"ט.

כ"ז. שם וכל גולמי כלי עץ טמאין, לשון וכל משמע דקאי כלפי גולמי כלי מתכת שטהורין לרבנן, וכלפי זה שנה כאן דיני כלי עץ דגולמיהן טמאין, ולשון כל גולמי כלי עץ, משמע דקאי על כל סוגי העצים כדמסיים חוץ משל אשכרוע, מיהו אפשר דקאי על כל סוגי גולם בין המחוסרין שיפה ובין המחוסרין כן ואוזן.

שם חוץ משל אשכרוע, גרסת רה"ג והר"ש והרא"ש חוץ משל פירשע, [ולא שמענו שם זה במקום אחר, אבל אין לתלותו במגיהי ספרים, משא"כ אשכרוע י"ל שהי' כתוב פירושו בגליון], וכ"ה בתוספתא, ושם מפרש טעמא מפני שמחוסרין שליקה, ולשון המשנה

בחולין שם תניא נמי להטיח בטונס דחשיב גולמי כלי עץ, ובתוספתא כאן הגירסא ליטול בטונס, ובפשוטו אין זו שיפה בעור הדג, ששם ענינו החלקה, וכאן ענינו מריחה או חבטה כמו מטיח ראשו בכותל, דומיא דלהקיש בקורנס שם עי"ש, ובערוך ערך טס פי' שטחין אותו להיות אדום, וכ"ה ברגמ"ה, ועמשנ"ת לקמן סי"ט סק"ב.

תוספתא סוף פ"ב, רשב"ג אומר כלי עץ כו', רשב"ג פליג על דין סאה שעתיד לגוד את שולי הכלי מבחוץ, ובכלי עצמו לא יהא שינוי דלרבנן טמא, והוסיף דבעינן גמר הסופי עד שיקשור בה את המשיחות, ולכאורה הכונה דכלי גדול קושרין בו משיחות לגוררו, וצ"ע למה הוא טהור קודם לכן.

סימן יד

בבלי מתכות שנחלקו לשנים או שנשברו ובכלים העשויין ממתכת ועץ, -
בפרק י"ג

והברזל אינו עבה ביותר, וראוי לדקור בו גם בלא חידוד התחתון, (ואי מיירי בשל עץ קמ"ל דהברזל המחודד יש לו שם בפ"ע), וכעת ראיתי בתוספתא דכידון שנחלק באמת טהור, וא"כ רומח דמתני' לאו היינו כידון, ובאמת בפ"א מ"ח קרי ליה כידון וכאן רומח ש"מ דתרי כלים נינהו.

שם מגל יד ומגל קציר, בחולין ט"ו ב' פרש"י מגל יד יש לה שתי פיות האחת חלקה כסכין והאחת יש בה פגימות, ומגל קציר פגימותיה נוטות כולן לצד אחד בשיפוע, ויש חידוש בכל אחד שמקצתו ראוי למעין מלאכתו.

שם והשחור, אם פירושו תער הרי החידוש כמו בהני דלעיל, דהיינו שנשבר בחצי ארכו, ונשאר תער קצר בשני החציים, ואם פירושו מספריים קטנות העשויות משני חלקים, א"כ חידושו כמו בזוג של ספרים, דסתמו היינו ככל מספריים העשויות משני חלקים, ועי' תו' ביצה ל"ה ב'.

שם וזוג של ספרים שנחלקו, בפשוטו מיירי בין בנחלקו לשנים כל צד בפ"ע, ובין בנשברו ברחבן בצד אחד או בשני הצדדין, דפשטא דמתני' שנחלקו כולן ברחבן, ורק בסיפא קתני שנחלקה לשנים, דהיינו כל צד בפ"ע, אבל כאן מיירי בנחלק צד אחד לרחבו, וקמ"ל שגם הסמוך לראש טמא, כמו הסכין והסייף, וניחא בזה דאתיא שפיר גם כרבנן דר' יהודה, שהזוג של ספרים מחודד וראוי כל חלק למעין מלאכתו, כמו מקצת סכין וסייף, וניחא בזה דקאי ר' יוסי אדסמך ליה שגם בזוג של ספרים שנחלק יש חלק הסמוך

א. פ"ג מ"א הסייף והסכין כו' הרי אלו טמאים, פי' אם היו טמאים לא נטהרו בזה שנחלקו, ונפ"מ נמי לענין מכאן ולהבא בכלי טהור שאינם יורדים מידי טומאתן, כ"ז שעושין מעין מלאכתן, ולכן אפי' החליט להשליכן לא נטהרו.

שם הסייף, לכאורה סייף אינו ראוי למלחמה משנשבר, וקמ"ל דסגי בשימוש של חיתוך לחדוד, ובסכין י"ל דלרבנותא דר' יוסי דהסמוך לראש טהור, ופגיון אינו ראוי לעיקר מלאכתו משנשבר.

שם והפגיון בככורות תנן נטל פגיון וצרם באזנו, והיינו שחתך, שאם הי' הפגיון עשוי כמסמר ונקב באזנו לא הי' חציו העליון מק"ט כשנשבר שחוד המרצע בחצי התחתון, פר"ש סכין שיש לו שני פיות, פי' שמחודד בכל ארכו משני צידיו, ויש לו בית יד ככל סכין, וכ"נ ברש"י חולין ט"ו ב' דשני פיות הכונה מחודד בשני צידיו, וכ"מ בשופטים גבי אהוד ובמפרשים שם, ולפ"ז הו"ל ככל סכין, ויש בזה חידוש לרבנן דר"י שהחלק החיצון טמא אע"פ שאין לו בית יד, וקשה לחתוך בו מפני שהוא חד גם מלמעלה, והרמב"ם פי' שדומה למגל קטן ע"ש.

שם והרומח, יש לעי' למאי דמתרגמינן כידון רומח, ואמרו סנהדרין שיש ברזל מחודד שתקוע בסוף העץ, דאמרינן התם גבי פנחס שנשען על העץ, והוציא שניה ונתנו בכיסו, א"כ איך החצי העליון ראוי למלאכתו, ואפי' עשאו של מתכת כיון שאין חידודו בחציו העליון אינו ראוי כלל, וצ"ל שהברזל שתוקעין בסופו הוא ארוך ויש בו כדי חלוקה לשנים,

מלאכה, מ"מ עושין בהם מעין אותה מלאכה, ומצינו בתוספתא דמספרת של פרקים לכו"ע כל אחת טמאה בפ"ע, וש"מ שכל אחת ראויה לשימוש, ומ"ט דרבנן, ואפשר לומר דשל פרקים טמאה מפני שעומדין להתחבר, ול"מ כן, דהא קתני שאינם חיבור להזאה, ויתכן לומר דכיון שמקיימין אותם כדי לחברם, משתמשים בהן בינתים, אבל באינה של פרקים שנשברה אין משתמשים בה אלא מתקנין אותה, או מפרקין ומתיכין אותה, ואולי ס"ל לר"י שאפשר לחברם באופן עראי ולהשתמש בשני החלקים, וכ"ז צ"ת, ובפשוטו אין חותכין בה אלא ענפים דקים, שא"ל לחתוך בכח מספרים ענפים עבים, והר"ש והר"מ פירשוה בשל שערות, ולא בעצים, וצ"ת, - ועי' תוספתא פ"ג ה"ו בכלבוס של נפחים שנחלקה שחותה בה את הגחלים כתחלה עי"ש.

שם בתוספתא הכידון והגונין והפגיון, ובאור הגנוז והגינין והפגש, וקרוב לגרוס הכידון והניקון והקסדא והמגפיים כדלעיל פ"א מ"ח, ושם מנה את הכלי מלחמה שמטמאין רק בשלימותו, ובמתני' דהכא מנה את הכלי מלחמה שמטמאין אף כשנחלקו, והשתא ניחא דלא סתרא למתני'.

שם בתוספתא בדין שריון, אם נחלק העליון והתחתון קיים טהור, אבל אם העליון קיים עד רובו טמא, שמשתמשים בו להגן על עיקר גופו, ובלה דקתני י"ל שנתעקם וכיו"ב, - ואם הפריד טבעת אחת ממנו וייחדה לתכשיט טמאה, אבל זה שאפשר להפריד הטבעות לא חשיבי כלי, עד שיפריד טבעת אחת וייחדה לתכשיט.

ב. **שם מ"ב** קולגריפון כו', בכל כלי יש חידוש שלא אמרינן בטל העיקר בטלה הטפילה, כגון בכותב ומוחק שהעיקר הכותב, וס"ד שאין מקיימין הכלי לצורך המוחק לחוד, רק יקח כלי אחר שיש בו כותב ומוחק, דכיון שע"כ צריך כלי לכתוב, לא

לראש, ואם נחלקו כל צד מחבירו, ג"כ הדין שוה שכל אחד טמא בפ"ע, וצ"ע בתו' שבת מ"ח ב' שצידדו דאתיא כו' יהודה דוקא, ובפשוטו מודו רבנן דשייך לטמאות צד אחד של הזוג, כמו מקצת סכין וסייף, ולא פליגי אלא במספרת שאינה מחודדת לחתוך בה בצד אחד לחוד, וצ"ע בא"ר דפשיטא דבנשבר זוג לרחבו טהור לכו"ע, והיכי משמע הכי במתני', אדרבה משמע שגם בזה יש חילוק בין הסמוך ליד או לראש לר' יוסי.

שם שנחלקו, פי' שנשברו, כמו טבלה שנחלקה לשנים לעיל פי"ב מ"ו, ולקמן מ"ד דכיון שהתנא דן על שני החלקים קתני שנחלקו, וע"כ זה נעשה ע"י שבירה, וצ"ע בר"ש שפי' בשל חוליות, דאין סייף וסכין עשוין חוליות כלל.

שם מספרת שנחלקה לשנים, פי' שנפרד צד אחד מחבירו, אבל נשברה לרחבה ונשאר החלק העליון מחובר, י"ל דמודו רבנן דטמאה, שעדיין אפשר לחתוך בה בתכונת מספריים קצרות, ולכן קתני שנחלקה לשנים דוקא, דבזה הוא דפליגי רבנן אר' יהודה, ולפ"ז מבואר דברישא מודו שהרי ברישא מיירי בנחלקו לרחבן דומיא דאינך, ובסמוך ליד הרי מודו רבנן לר' יהודה, וממילא י"ל דמודו נמי בכל חלק בפ"ע, ורק במספרת פליגי, - תער ג"כ מתרגמינן מספר, וא"כ מנלן דמספורת מיירי בשני חלקים, וי"ל דמהא דתניא בתוספתא במספורת של פרקים שכל אחת טמאה בפ"ע, שמעינן שהיא עשויה משני חלקים כמו זוג של ספרים וכל מספריים, וצע"ק בלשון הרמב"ם, וע"ע לשון רה"ג והר"ש והרא"ש, וצ"ע.

בתוספתא מפרש ר"י טעמיה מפני שמשתמש בחלקים כמו מתחלתו, ויש לעי' א"כ מ"ט דרבנן, ועוד דבכולהו זהו הטעם ומה חידש ר"י בדבריו טפי מכל הני דמתני' ברישא דטמאין, ואפי' אין עושין אותה

ישתמש בשני כלים, רק יקח כלי אחד לשניהם יחד כדמעיקרא, ומהא דקרו ליה מכחול ומכתב ש"מ דהזכר והכותב עיקר, ודכוותה בקוליגריפון להרמב"ם ובזומא ליסטרוך לפר"ש, מיהו בכולהו קתני ניטלה כפה ברישא, אע"פ שבחד הוי לא זו אף זו, ובחד זו ואצ"ל זו.

נראה דהני סתמא כולן מתכת, ואם הידות הם של עץ והברזל מחובר בשני הצדין, הרי משחיבר אחד מהם הכל טמא, דלא חשיב גולם בזה שרוצה לצרף עוד כלי, ובמתכת בדרך כלל יציקתם אחת, ואין זה בלא זה בכלי הזה.

שם קוליגריפון, בתוספתא תניא כה"ג במרדה וצינורא, וא"כ משמע דלאו היינו קוליגריפון, ומסא בגמ' היינו מרדה כמבואר תענית כ"ה א', ומדקתני שינה משמע שיש לה רק שן אחת, ואינה כמגריפה ומזלג, ומלשון כפה משמע שהיא מקבלת ולא גורפת, מיהו מצינו במ"ד גם במגריפה לשון כפה, וש"מ שאף בפעולת גריפה מתאים לשון כפה.

שם מכחול כו' מכתב כו', משמע קצת שכל מכחול ומכתב עשוי משני כלים, ועיקר החידוש בכך ובמוחק שאין עיקר הכלי עשוי לצורכם, ועי' תוספתא דחלודה מעכבת במכחול ואינה מעכבת בכך, ומזה משמע שאינה עשויה לאוזן, ועפיה"מ, ועי"ש בשיעור הכותב והמוחק, ובמש"כ להלן בזה.

כתיבה בפנקס של שעה מצינו שבת ק"ד ב' עיי"ש ברש"י, והרמב"ם לא פירש כן, רק סריטה או רושם דיו בעלמא, וגם לקמן פי"ז מי"ז ופכ"ד מי"ז שהוזכר מילוי שעה בפנקס, פי' הרמב"ם שהשעה רק לחתום בה הכתבים, ובאמת לשון כתוב אפנקסיה לא מתפרש בשעה שאינה מתקיימת ימים רבים, וכן הפנקס פתוח והיד כותבת משמע לימים רבים, וקשה לפרש כן בשעה, וכן חנוני על פנקסו לא יכתוב בשעה שעלולה לימחק,

מיהו מצינו בתוספתא דשבת פ הובא בשו"ע סי' ש"מ ס"ג דקתני טיפת דיו שנפלה על הקלף או שעה שעל הפנקס, ומשמע שאין הטיפה על הניר, ואפשר שיש שני סוגי פנקס, כמ"ש הר"ש בפכ"ד דבפנקס חלק כותבין בדיו, וביש בו בית קיבול שעה חורטין בשעה, ולהרמב"ם שאין כותבין בשעה צ"ל שנפלה שעה על הניר, וצ"ע, שו"ר דבגיטין כ' א' מבואר דע"ג פנקס חוקקין הכתב הרי בהדיא שחוקקין ע"ג השעה, מיהו אפשר שעיקר הכתב בדיו ע"ג הניר, אלא שעושין סימנים ע"ג הכריכה של הפנקס ואת זה עושין בחקק בגוף הפנקס או בשעה, שו"ר עוד שבת קמ"ט א' דע"ג טבלה ופנקס יש לפעמים כתב ויש חקק, וזה ג"כ בשעה.

שם זומא ליסטרא, בשבת קכ"ג ב' מבואר שהוא מהכלים הנצרכין בשבת, ויש לעי' א"כ במה נסתפק רבא ב"מ ל"ג א' הרי מבואר במתני' שיש לה כף ומזלג ומשתמשין בה למאכלי שבת, והנה הצורך הגדול שבה לשבת הוא כדי להוציא בשר מן הקדירה הרתחת, וכן פי' רה"ג והערורן והר"ש שבמזלג מוציאין בשר מן הקדירה, ובכף שואבין המרק והתבשיל, וגם מעבירין הזוהמא, כ"ה בר"ש, ואולי לא ידע שזה משמש לקדירה הרתחת, ולבאר בזה לשון זוהמא, מיהו ברה"ג לא משמע דמשום זוהמא מיקרי הכי, ומשמע שמפרש זו עושה תרין עבידתא, מלא פי' עושה, סרטא, מלשון עושה תרין, שו"ר בר"ש שבכף מעלין המרק, והוסיף גם סילוק הזוהמא, ולפי"ז זומא לשון מרק לשון יוני כ"כ במלאכ"ש, וכן מצינו זומן של צבעים.

שם וכן השן של מעדר, [ענין מעדר עי' ר"ש פאה פ"ב מ"ב, ומ"ש הר"ש כאן לא נתיישב ומקורו ממה שגרס במשנה ז' המעצב והמזרה, ולא המעבר עי"ש], ולכאורה באותו צד יש המעדר עצמו שהוא ברזל רחב מעט, וכמו קרדום, ובצד השני באותו ראש יש מקום לתקוע שן המעדר שהוא דק יותר מהמעדר,

טפחים לפי שרוכב על הבהמה וצריך לחתוך השרשים מרחוק, ולהנהיג הבהמה סגי בד' טפחים, ואם נפגם מיעוטו של החרחור עדיין ראוי הוא לחתוך בו השרשים, ואם נפגם רובו שוב אינו ראוי לחתוך בו, וכשנפגם רוב החידוד לא קרינן ביה נפגם אלא ניטל, וזה כמ"ש הר"ש שהכונה לרוב חיסומו, והטעם מפני שעיקר כח חיתוכו הוא ע"י חודו, משא"כ בקרדום שעיקר כחו ע"י כח ההכאה, ולכן אף בלא חידוד ראוי הוא למלאכתו, כמ"ש הר"ש מהתוספתא.

שם נשבר מקופו טהור, דנהי דבלא מקל חשיב הברזל שם בפ"ע וטמא כדלעיל פ"א מ"ב, אבל בנשבר הנקב טהור, שאינו ראוי לחתוך בו בלא בית יד, וכן הדין בקרדום.

שם קורדום שניטל עושפו טמא מפני בית ביקועו כו', בקרדום יש שני צדדים צדו אחד צר ומחודד כשן מעדר, וצדו השני רחב, והוא הנקרא עושפו, והוא הנקרא בביצה נקבות שלו, כמ"ש הר"ש, וכל צד לחוד ראוי למלאכתו.

ד. **שם** מ"ד מגריפה שניטלה כפה טמאה מפני שהיא כקורנס דברי ר"מ, לשון גורפין מוזכר על גריפה עם כלי ממקום למקום, כמו נחל קישון גרפם, עד שיגרוף את הגחלים מן הכירה, נטלו את המגרפות ואת הצינורות ומעלין באפר ע"ג התפוח, והנה המגריפה כף רחב וקצר ומחובר באמצעו טבעת רחבה שמתלבשת על המקל, כמו חרחור וכל כלי ברזל שמתלבש על בית יד של עץ, וכשנשבר הכף נשארה הטבעת המקפת את העץ, וראויה לשמש קצת כקורנס לדברים שא"צ פטיש חזק, [ואפשר שכף המגריפה מחובר למקל ע"י בית יד קצר ואח"כ מתרחב הכף, והחלק שנשאר כשניטלה כפה יכול לשמש כקורנס, אבל לשון הרמב"ם שבולט לאחריו צ"ב שאין סיבה לעשות כן].

וסגי בכל צד כדי לטמא, וכ"מ בא"ר, ועי' פ"ח מ"ז שאפשר להחליף השן כמו כרע המטה, ובזה שונה מעדר מכולן שהשן באותו צד של המעדר ולכן שנאו בפ"ע, וסתם מעדר אין בו שן, לכן שנה כך.

שם שיעור כולן כדי לעשות מלאכתו, כדמפרש בתוספתא דבעינן שישאר בית יד הראוי למלאכתו של הצד הזה, ומפרש התם דלמכתב בעינן בית יד שמגיע עד קשרי אצבעותיו, וכגון שנחלק הבית יד לשנים, דבעינן שלכל צד ישאר שיעור הראוי לשימוש, ובפשוטו א"צ שיגיע עד סוף קשרי אצבעותיו, דלכתיבה סגי בקשרי האצבעות בפרק השני, ומיושב בזה הא דבנזיר נ' ב' אמרינן דמלא פיסת היד ומלא קשרי אצבעותיו שוין דהתם מיירי עד סוף קשרי אצבעותיו, כדקתני מעיקר אצבעותיו ומפרש בגמ' מלא קשרי אצבעותיו, וכ"מ שם שמקשרי אצבעותיו מתחיל פיסת היד, עי"ש, וכאן סגי בפרק השני של האצבעות, כדקתני מגיע לקשרי אצבעותיו, וצ"ע בהגהות הגר"א שם דפריך להו אהדדי, - עי' לקמן בשן של מסרק דמבואר בתוספתא שכותב בה, וש"מ דסגי בשיעור של מסרק שהוא מועט.

לשון ניטל דקתני מתפרש שפיר שנשבר, אלא שנשאר כל הבית יד, ובנחלקה שבתוספתא מיירי שנחלק הבית יד לשנים, ובזה הזכירו שישאר שיעור הראוי לשימוש, מיהו אף בעשויין פרקים הדין כן, דהיינו שהבית יד מעץ ומחובר לו מתכת משני הצדדים.

ג. **שם** מ"ג חרחור שנפגם טמא עד שיניטל רובו, פר"ש שדרך לעשות מקל אחד ארוך בצדו אחד דרבן להנהיג הבהמה, ובצדו השני חרחור לחתוך השרש שמעכב המחרישה, כדלקמן פכ"ה מ"ב, ופעמים שעושין חרחור לחוד ומרדע ודרבן לחוד, ולשימוש חרחור בעינן לכל הפחות שבעה

אחד בכל מקום שהוא, בין סמוך ליד בין רחוק מהיד.

ובניטלו כל השנים ס"ל לב"ש שראויה לחתוך בה בחוד המגירה בלא השנים, אבל בדאיכא מקצת שנים אינה ראויה לכולם.

אבל גרסת מגריפה אינה מתיישבת כלל, שאין למגריפה פה מיוחד, ואין שייך בה שיעור מלא הסיט, ובניטלה כולה הו"ל כקורנוס, ול"מ כן.

שם נשתייר בה מלא הסיט כו', היינו דוקא במגירה שעשויה לנסרים גדולים, אבל סתם סכין וכיו"ב סגי בפחות מזה.

ו. **שם** המעצד והאזמל כו', יעוי' ב"ק קי"ט ב' ענין מעצד ומגירה, ובפשוטו מפסלת ומעצד ענינם דומה, ואף אם מעצד מיקרי נמי בשימוש של כשיל כדאמרינן בגמ' שם, מ"מ ענינו להחליק הנסרים כמבואר שם, ועי"ש שהוזכר ענין מקדח ורהיטני, והנה בכל הני בעינן לכת החידוד כדי לחתוך ולהחליק, ולכן ניטל חיסומן טהור, וול"ד לקרדום שעיקר כחו בהכאה, ולכן סגי בכל ברזל, אע"פ שאין לו ברזל מיוחד לחיסומו בפיו, וצ"ע בר"ש שלא ביאר כן], והא דנפגמו טמאין מפני שראוין לשימושן, ואח"כ יחליק את מקום הפגם, - איזמל לפמ"ש הר"ש בשם הערוך וכ"ה ברה"ג בפ"י איזמל של רוקני, ש"מ שגם האיזמל כאן מענין מעצד ומפסלת, ואינו אזמל של מילה וכיו"ב, דבכל דוכתא איזמל סכין קטנה עי' חולין ל"א א' ויש שמשתמשין בה לבדה, ויש שמרכיבין אותו על הרוקני, ועפיה"מ שפי' על איזמל נגרים קרא דחרבות צורים.

שם וכולן שנחלקו לשנים טמאין, דסגי להו בחצי ארכן, דהיינו שאם המעצד רחב שתי אצבעות, ונחלק לשנים הו"ל רחב אצבע, וג"ז ראוי למלאכתו, וכן הדין באיזמל

ורבנן סברי דלא קאי להכי, וכנראה דרך לעשות למגריפה טבעת עבה שתחזיק המגריפה, ולכן סבר ר"מ דחזי לשימוש פטיש, כ"נ ברא"ש, אבל לשון הר"ש והר"מ משמע שיש בליטה של ברזל לאחורי הבית יד ודומה לבליתת קורנס, - מש"כ שהבית יד של עץ לאו דוקא, אלא העיקר שהכף מורכבת על הבית יד, וה"ה אם כל הקנה שהוא הבית יד עשוי ממתכת, כמו שמצוי במגריפה שגורפין אש גמורה, שהעץ עלול להשרף.

פשוט הדברים דר"מ מטמא ככל הני ששנינו עד השתא, והיינו בין אם המגריפה טמאה שלא נטהרה, וכן מק"ט מכאן ולהבא בלא ייחוד, ואע"פ שאין זה מעין מלאכת הגריפה, י"ל דשלא להשליכו סגי בכל מלאכה הראויה, ורק במשמש לבהמה כסנדל של בהמה בעינן מעין מלאכתו לאדם שבת נ"ט א', או בזוג שנתפרק שעומד לחברו, אבל כדי שלא להשליכו סגי בכל מלאכה הראויה, וטעמייהו דרבנן מפני שאינה ראויה ועומדת לשימוש קורנס וכמשנ"ת, ועי"ש תוד"ה ואין ולע"כ, - ולמש"כ דוקא מפני שירדה לטומאה לא פקעה כ"ז שראויה לשימוש קורנס, אבל מעיקרא י"ל דמודה ר"מ שאין דרך לייחדה לקורנס, כגון שניטלה כפה קודם גמ"מ, בזה גם משום קורנס אינה מק"ט.

ה. **שם** מגירה שניטלו שיניה אחת מבינתים טהורה, וכ"ש אם ניטלו יותר מאחת דלא חזיא כלל, אלא קמ"ל דאפי' רק אחת מבינתים ונשתיירו כל השניים במרחק שוה, אפי"ה טהורה, ואם נשתייר במקום אחד מלא הסיט שלא ניטלו שיניה סגי בחלק לשמש מעשה מגירה.

ובתוספתא תניא מגריפה שניטל פיה ונשתייר בה כמלא הסיט ע"פ כולה טמאה, ניטלה כולה פלוגתא דב"ש וב"ה, ובפשוטו ט"ס הוא וצ"ל מגירה וניטל פיה היינו שיניה, וע"פ כולה פי' מלא הסיט במקום

עיקר ספיקו בניטל חררה, וכדמשני ליה רב יוסף, ועי' לקמן סק"ט דיוק ממתני' דלקוץ מהני רק בניטל חררה, ולמיתוח מהני בחד מינייהו, [ועי' בה"ל סי' ש"ח סי"א ד"ה וחדשה שצידד כן], ואפשר שלא ידע עוד שימושים בנקובה כשאין עוקצה מחודד, וגז' בכלל ספיקו, [שו"ר בספר אאמו"ר זללה"ה שפי' שיש עוד כמה שימושים במחט שאינה נקובה, ואף בניטל עוקצה ראוייה לשימוש, וניחא בזה דרב יוסף לא חילק ביניהם, וע"ע להלן בפ' זה].

שם א"ל תניתוה כו' איתיביה כו', מעיקרא נמי מכח משנה זו מספק"ל, ורב יוסף מייתי ממתני' דמשתמשין בזה ע"י הקוץ, וקשיא ליה א"כ למה לא סגי בשימוש זה ליחשב מעין מלאכתן לענין טומאה, ומשני אביי דלענין טומאה בעינן כלי מעשה.

שם אמר רבא מאן דקא מוטיב שפיר קמותיב כו', פשטות הגמ' דלכו"ע מהני ייחוד לקוץ, לקבלת טומאה, [ואין זה ענין לגיסטרא ושברי כלים שבאין להשתמש בהם שימוש כלי שלם, ואינם ראויין לכך, עי' מש"כ לעיל ס"א סק"ח, אבל לקוץ אין יתרון בנקובה כלל, וכלישניה דר"י מאי איכפת ליה לקוץ כו'], דהא טעמיה דרבא מפני שזורקה לבין הגרוטאות, אבל אם מימליך ומייחדה לקוץ חשיבא כלי מעשה אף לענין טומאה, ולא פליג אביי על סברא זו, ואין לנו לחדש גולמי עדיפא מניטל חררה, שרק לענין שלא יזרקנה מהני גולמי, אבל לענין חשיבות הייחוד לקוץ, אין חילוק בין גולמי לניטל חררה, ולכן כ"ז שלא ייחדה לקוץ ניטל חררה טהורה ואינה ניטלת בשבת, ובגולמי טהורה וניטלת בשבת, דכיון שאינו משליכה אמרינן דילמא מימליך וסגי בהכי לענין שבת.

ולפ"ז הא דאמר אביי דלענין טומאה כלי מעשה בעינן, אין הכונה דנטילת הקוץ לאו מעשה חשיב, אלא דכיון דלא מייחד

ומפסלת, אבל מקדח שנחלק לחצי עוביו אינו ראוי לקדוח בו כי ישבר מיד, דמעיקרא עושין אותו דק שיכנס בקל לעשות נקב, ואם נחלק מעוביו אינו ראוי כלל, ובר"ש משמע שגרס דכולן שנחלקו טהורין עתוי"ט, או שצריך להגיה בר"ש (אין) שעושין מעין מלאכתן, והלשון משמע דגרסינן טמאין כגרסא שלפנינו, דהכי משמע מדקתני שנחלקו לשנים ולא קתני שנחלקו טהורין, ולא הול"ל חוץ מן המקדח, כיון שהחידוש הוא שנשארו בטומאתן, והו"ל להזכיר טומאת המקדח מפורש, ולא טהרת שאר כלים, וגם בסברא מיושב כמשנ"ת.

שם והרוקני בפ"ע טהורה, ובתוספתא שבר"ש דאיזמל של רוקני טמא בפ"ע, ואי מיירי באותו כלי, הר"ז מתפרש ברוקני של מתכת, דשל עץ פשיטא שאינו כלי קיבול, ולא הוצרך התנא לפרש שהאיזמל בפ"ע טמא, דהא קתני איזמל בלבד, וכולל כל סוגי איזמלין, וקמ"ל בתוספתא דהרוקני לא מיקרי שם בפ"ע, אע"פ שהוא עיקר הכלי ומחליפין בו סכינין קטנין שהם האיזמלין, כיון שאינו ראוי לכלום בלא האיזמל, והא דאינו חיבור להזאה י"ל מפני שיכולין להחליף האיזמלין, והאיזמל הרי טמא בפ"ע, ואפשר דדוקא כשנטמא האיזמל בפ"ע קתני שאם חיבורו הוי חיבור לטומאה ולא להזאה, אבל אם נטמאו מחוברין הוו חיבור להזאה, תדע דבנגע טומאה ברוקני פשיטא דהוי חיבור אף להזאה, - (בשבת מ"ח ב' נ"ח ב' תניא איזמל של רהיטני חיבור לטומאה ואין חיבור להזאה, ויתכן דרוקני דומה לרהיטני או דגרסינן רהיטני, וצריך בירור).

ז. שבת קכ"ג א' ילמדנו רבינו מחט שניטל חררה או עוקצה מהו, לכאורה מספק"ל אם כאביי או כרבא, מי אמרינן כיון דלאו מנא הוא זורקה לבין גרוטאות, או"ד סו"ס מידי דחזי היא, ויש לעי' ניטל עוקצה למאי חזיא, ואפשר דלאו דוקא נקט ניטל עוקצה, אלא סירכא דלישנא דמתני' נקט, אבל

איניש מחט לשימוש זה, אינה מק"ט מכח זה שראויה לדבר שאינו מצוי, ואדם זורקה לבין הגרוטאות, ואפי' אינו זורקה מ"מ אין דעתו לשמור מחט השבורה לצורך זה, שבמאורע שנצרך לזה משתמש במחט השלימה, אבל אם אירע שייחדה לצורך זה מק"ט, - וע"ע מש"כ לקמן סוף ס"ק זה.

שם תרגמא אביי אליבא דרבא בגולמי עסקינן, נראה דגולם כזה גם בכלי עץ טהור, דהו"ל כמחוסר חטיטה חולין כ"ה א', ומ"מ מיקריא גולם לענין שהיא ראויה לשימוש מסוים, ואינה כחתיכת ברזל בעלמא, ולכן לענין שבת לכו"ע מותרת, כמו כל גולמי כלי מתכת שהם כלים לכל דבר חוץ מלענין טומאה, כדתינא בתוספתא כלים ב"ק סופ"ז הובאה בר"ש פ"י מ"ד ובר"נ גאון לענין הא דשמעתין דמה"ט ניטלת בשבת, [נדפס לעיל נ"ג א'].

שם זימנין דמימליך עיליהו ומשוי להו מנא, כאן ביאר אביי דרבא ג"כ מודה דמחט שייחדה לקוץ מק"ט, וממילא גם לענין שבת מותרת בטלטול גם בלא ייחוד כדין גולם שדינו ככלי לכל דבר אע"פ שאינו מק"ט, אלא דבמחט שניטל חררה זורקה לבין הגרוטאות, ולכן אין לה חשיבות מכח מאורע שמא ייחדנה לקוץ, אבל כשמשמרה לעשות בה נקב, מהני האפשרות שמא ייחדנה לקוץ, לחשבה כגולמי כלים שדינם ככלי לשאר מילי, והלשון מוכיח דמימליך היינו לשימוש קוץ כדפרש"י, מדקאמר טעמא דזורקה לבין הגרוטאות, ולא קאמר דמחט שבורה לא מימליך להשתמש בה לצורך תכשיט, דיש בה גנאי מפני שבירתה, וש"מ דמיירי במייחדה לשימוש קוץ, ובזה גם כשניטל חררה שפיר מייחדה לכך, אלא שמקדים להשליכה לבין הגרוטאות, ולכן לא מהניא אפשרות זו להחשיבה טפי מחתיכת ברזל שבגרוטאות.

ובתוד"ה מדלענין, כתבו דלא מהני ייחוד במחט שניטל חררה, וצ"ע מ"ש בינה לגולמין, בשלמא אם החסרון מפני שמשליכה, נוחא דלכן לענין שבת מוקצה היא, אבל אם ייחדה בהדיא אין לחלק בין גולמין לניטל חררה, ומאי דקאמר רבא דשפיר קא מוטיב, היינו שאם לא הי' זורקה לגרוטאות היתה נשארת בטומאתה משום שימוש קוץ, ואביי סבר שיש מצב בינים שאינו זורקה ומ"מ לא חשיבא לקבל טומאה.

ואאמו"ר זללה"ה כתב לפרש דזימנין דמימליך עלה להשתמש בה לתכשיט או לאגור שצורה, דהיינו שימוש חשוב וקבוע שא"צ נקב, וניחא ליה בזה דמה"ט כשנמלך לעשותה כלי בלא נקב אינו טורח לעשות נקב, אבל כשנמלך להשתמש בה להוצאת הקוץ, אין זו סיבה שלא יעשה גם נקב וישתמש בה גם לתפירה וגם לקוץ, וביאר דראית רבא ממתני' מ"ט אינה מק"ט כשניטל חררה ועוקצה משום שימוש תכשיט לאגירת שיעור וכיו"ב, וע"כ הטעם מפני שמשליכה לגרוטאות, וממילא לשבת נמי אסור.

מיהו לפ"ז לא הו"ל לרב יוסף למיפשט מקוץ דמתני', אלא הו"ל דחזי לאגירת שיעור ועוד, והוה ניתר בזה גם ניטל עוקצה, ועוד דבפשוטו מחט שבורה אינה עומדת לתכשיט, וא"כ הו"ל דהיינו טעמיה דרבא, אבל לענין קוץ גולמי ושבורה שוין, והרמב"ם פ"ח מכלים ה"ד כתב דמחט שלא ניקבה והתקניה לקוץ מק"ט, וזה כפרש"י.

[שו"ר בתו' מ"ט ב' ובזבחים צ"ב א' סתירה בד"ז, וכתבו המל"מ והמג"א סי' ש"ח ס"ק כ"ד דפשוטות המשנה דא"צ מעשה ושכ"ד הרמב"ם ושכן עיקר, וכ"ד מרן זללה"ה באו"ח סמ"ג ס"ק י"ג כ"ד עי"ש].

הא דבשברי כלים שזורקן לגרוטאות הוו מוקצה היינו בנשברו קודם שבת או כשאין עושין מעין מלאכתן, אבל נשברו

שם והתניא מחט בין נקובה כו', בפשוטו הקושיא רק לרבא, דלאביי דמיירי בשבורה, כבר תירצנו לעיל דכי קא"ל בשלימה, וכ"כ תו', מיהו כתב אאמו"ר זללה"ה דלקושטא דמילתא אביי נמי מוקים לה בגולמי דסתם מחט שאינה נקובה לא משמע שניטל חררה, אלא שלא ניקבה מעולם, וניחא שפיר שהמקשן ג"כ הבין דמיירי בשלימה, והקשה מסתמות הברייא לכו"ע, ולא נחית לפלוגתא דאביי ורבא.

ט. פ"ג מ"ה מחט שניטל חררה כו', בניטל עוקצה יש חידוש אע"פ שראויה לתפור בה, דסו"ס ניתן להכניס חוט בחור ולתחוב המחט בלא חידור, אפ"ה טהורה, וקמ"ל דבניטל חררה שאינה מק"ט משום נטילת הקוץ, ואם ייחדה לקוץ מק"ט, ועי' שבת קכ"ג א' ובתו' שם דנו בזה, ובמתני' לא נקט ייחדה לקוץ, כיון דלמיתוח אף ניטל עוקצה מק"ט, ולקוץ דוקא ניטל חורה.

שם ואם התקינה למיתון [למיתוח] טמאה, משמע שא"צ חור ולא עוקץ לצורך מיתוח, וכן שנינו לקמן סוף מ"ח בשן של מסרק שיכול להתקינה למיתוח, אע"פ שאין בה חור ולא חוד, וכ"כ הרמב"ם בפיה"מ שאין בה צורך רק לקנה דק לכרוך עליו את החוט, ולשון והתקינה מתפרש גם בייחוד לחוד כמשנ"ת לעיל סי"ג סק"כ אמתני' דמסמר שהתקינו פי"ב מ"ה, אלא דפעמים שאינה ראויה, ולא מהני יחוד לכן קתני והתקינה, שתהא ראויה לשמש למיתוח, ומיירי בייחדה להשתמש בה באמת למיתוח לעולם, ועי' לעיל סק"ז, וטמאה מכאן ולהבא, דהא מעיקרא לא היתה עשויה למיתוח.

מיהו משמע שסתם מחט של מיתון יש בה חוט ונקב, דהא תנן בסמוך ושל מיתוח בין כך ובין כך טמאה ואם איתא דמעיקרא עושין אותה בלא נקב, מה יש להזכיר דב"כ וב"כ טמאה, [ועי' להלן ד"ה שו"ר],

בשבת ועושין מעין מלאכתן אהני להו הכנה דמעיקרא, ולזה לא מהני מעין מלאכה, כיון דסתמא זורקן לאשפה, ורק מכח הכנה דמעיקרא מהני להו, כן ביאר אאמו"ר זללה"ה, וכן נמצא בריטב"א הנדמ"ח, - ואפשר דזורקה לבין גרוטאות גרע כיון ששומרה לצורך להתיכה, ובעינן חשיבות יותר להחשיבה כלי לענין שבת, והיינו טעמיה דרבא, משא"כ הני שזורקן לאשפה כ"ז שעושין מעין מלאכתן או מעין מלאכה נשאר בהכנתן כשנשברו בשבת כ"ז שלא השליכן לאשפה.

ח. **שבת** נ"ב ב' ועוד שאל שמעתי שחולקין בין מחט למחט כו', למסקנא מתפרש שהוא שאל במחט שלימה שאין בה פגם של חלודה או שבירה, ובזה שמע שיש חילוק, ור"א השיבו שהחילוק לענין הוצאה בשבת, וכמו ששאל לעיל לענין טבעת, והשיבו בדאדם של אצבע וכולה של מתכת, דהכי משמע ששמע בשתיהן שוות רק חילוק מועט של חותם או נקב.

שם ובשלימה דא ודא אחת היא כו', פי' דס"ל לגמ' שראוי להעמיד שמועתו לענין טומאה כפי מה שהבין התלמיד, ולכן אם אפשר להעמידה בחלודה שפיר ראוי לפרש כן, ומשני דמיירי בדשיפא פי' שלא העלתה חלודה מעולם, וה"ה בהעלתה ושייפוה, אבל א"צ לזה.

שם ואמרי דבי ר"י והוא שרישומה ניכר, יש לדקדק למה הוצרכו להא דר"י לענין הקושיא דנוקמה בחלודה, והלשון משמע שזה חלק מהקושיא, ונראה דאי מיירי במחט שמכוסה חלודה ואין ניכר שזו מחט, הרי היא מתמעטת כמו שבורה, כי היכי דמצינן כי קאמר ליה בשלימה, ה"נ מתמעטת חלודה שאין ניכר שזו מחט, דהויא כעין שבורה, וע"ז הביאו הא דר"י דמיירי ברישומה ניכר, דהיינו שידועים שהיא מחט, ושפיר הויא בכלל החילוק בין מחט למחט.

בסמוך ד"ה שו"ר], וכבר נתבאר בזה בספר
אאמו"ר זלה"ה דמאי ס"ט סק.

שו"ר בערוך ערך קרס וערך מתה, שהביא
בעל מוסף הערוך שבלשון יון קורין
לחוט של ערב מיתון, ומחט של מיתון זהו
הברזל שכורכין עליו חוט הערב וזורקין אותו
בתוך השתי מצד לצד, ולפ"ז מיושב דסתמו
יש לו נקב לתפוס תחלת החוט, והוא ג"כ
עבה שאינו משמש לתחבו בעוקצו, ונקרא
מחט על שם שנכנס בתוך השתי, וגם שהוא
דוגמת מחט בנקב להכניס החוט ובחור ליזרק
בו מצד לצד, ומיושב בזה הירושלמי דערלה.

י. **שם** של סקיין שניטל חרירה טמאה מפני
שהוא כותב בה, משמע שנשאת
טמאה מפני הכתיבה, כמו כל הני דריש פרקין
טמא מפני הכותב מפני המוחק, וכ"מ
בתוספתא טמאה מפני עוקצה מפני חורה,
ודומיא דמיתוח דבין כך ובין כך טמאה,
והגר"א גריס מיתוח בתוספתא, ויש לעי' מ"ט
לא חשיב שימוש הכתיבה ענין חדש, ותקבל
טומאה רק ע"י יחוד לכתיבה, ומכאן ולהבא,
[ועי' תוספתא פ"ג ה"ט בשן של מסרק
דבהתקינה לכתיבה לכו"ע טמאה, ובסתמא
פליגי ר"ש ורבנן, וש"מ ג"כ דמתני' דהכא
בסתמא טמאה], ונראה מזה שגם כשמשמש
בה לתפירה משתמש בה לכתיבה, ולכן נשאת
בטומאתה.

וזה מתיישב כפי' הרמב"ם שענין הכתיבה
במחט היא רשימה בעלמא, לסמן על
השקים בדיו וצבע, או לחרוט בעץ, [ולא
אמרו לפתוח בה את הדלת כבשבת קכ"ב ב',
דזה שימוש במקרה כמו ליטול בו את הקוץ,
ומשום זה אינה מק"ט בלא ייחוד], אבל אין
דרך לכתוב בה כתיבה ממש, ועמש"כ לעיל
סק"ב בענין כתיבה על שיעור שבפנסק.

שם של מיתון ב"כ וב"כ טמאה, יש לעי' הא
כבר שמענין מרישא דהתקינה למיתוח
טמאה אע"פ שניטל חררה או עוקצה, ואמנם

ובתוספתא לגרסת הגר"א תניא דניטל חורה
טמאה מפני עוקצה ניטל עוקצה טמאה מפני
חורה, ומשמע שיש לה שני שימושים או חור
או קוץ, אבל בדליכא תרויהו טהורה, ואמנם
לפנינו הגירסא של מוכסין ובביאור הגר"א
הגיה כובסין, אבל גם בזה חזינן שיש מחט
שמשמשת שני שימושים או חור או עוקץ,
ופשטות המשנה דבין כך ובין כך מתפרש בין
ניטל עוקצה בין חורה, לומר דלאו משום
כתיבה מטמאין בנשאר עוקצה, אלא בין
בחורה בין בעוקצה מטעם אחד טמאה, והיינו
דסגי בשימוש של אחד מהן, אבל אם א"צ
לא חור ולא עוקץ, אין להזכיר בין כך
דמשמע כלפי כתיבה דרישא, והול"ל ושל
מיתוח א"צ כלום, ובפרט שכבר נתבאר
דמעיקרא יש בה חור וחוד, ואין לנו מקור
לחדש דטמאה בלא כלום.

ואפשר שבדרך כלל נותנין חוט בנקב לצורך
המיתוח, אבל אפשר לכרכו על
המחט מבחוץ, וצריך חוד לנועצה עמוק לשם
מיתוח, ובאיכא חד מינייהו משתמשין בה,
אבל כששניהם חסרין משליכין אותה.

והא דמהני התקינה למיתוח בשן של מסרק,
אע"פ שאין בה נקב ולא חוד כמחט,
י"ל שהשן עשויה בשיפוע רחבה מלמעלה
וצרה מלמטה, ולכן מהניא למיתוח כמו
בדאיכא חידוד.

מהא דכל מחט ראויה למיתוח כדתנן ואם
התקינה למיתוח משמע שא"צ לזה ברזל
גדול ועבה, ונפ"מ נמי לאורך המחט למ"ש
בתוספתא דנחלקה לשנים בעינן שישאר
כשיעור למלאכתה הראשונה, ויש ללמוד מזה
דמחט של מיתוח אינה עבה, וכן יש ללמוד
מדמיקריא מחט, [וצ"ע בירושלמי ערלה פ"א
ה"ג דביש לו שורש כמחט של מיתון ש"מ
שיש לו ג' שנים, וגם הסברא צ"ב שם דא
בעינן יכול לחיות, ואילן קטן יכול לחיות
בשרש קטן, כמו שחי בשנה הראשונה ועי']

לגרוטאות, מ"מ כ"ז שאינה מעכבת את התפירה טמאה, דהיינו שאין החלודה בולטת הרבה באופן שהמחט נתקעת באמצע התפירה ואינה עוברת מפני בליטת החלודה.

ובזה ביארו דבי ר"י שבת נ"ב ב' והוא שרישומה ניכר, דהיינו שגם כשאינה מעכבת את התפירה, מ"מ בעינין שיהא ניכר שזו מחט, אבל אם היא נראית כחתיכת ברזל חלודה טהורה, וכפי' שני בר"ש והוא פי' ראשון ברש"י בגמ' שם, דאין לפרש מעכבת את התפירה שמלכלכת את הבגד בחלודה, דסתמא דמילתא אין זה תלוי בעובי החלודה אלא בסוג החלודה אם מתפוררת או חזקה, וסתמא דמילתא אפי' רושם חלודה החלק העליון משאיר רושם חלודה, ואף בחולדה עבה רק החלק העליון משאיר רושם בבגד, ומשעבר החלק העליון שוב אין החלודה עוברת לבגד בתפירה רגילה, אא"כ שישפשף בכח, וגם יכול להעביר החלודה העליונה בקינוח, ואין לטהרה מחוסר הקינוח, ועוד דבאמת לאו בלכלוך הבגד תליא מילתא כ"ז שתופר בה כרגיל, שבקל יתנקה הבגד, ואחר שתפר פעם אחת, שוב לא יתלכלך הבגד מהחלודה, שכבר נשתפשפה השכבה העליונה, ועוד דלשון מעכב את התפירה לא משמע מלכלך את הבגד, ועוד דוהוא שרישומה ניכר, משמע שזה תנאי במחט, ולא ביאור היכי דמי עיכוב תפירה, וגם מסוגיא דשבת דמייתו לה מתפרש דכיון שרישומה ניכר מחט מיקרי, וכמש"כ לעיל סק"ח.

והראשונים שנדחקו לפרש רישום חלודה בבגד, היינו מפני שאין מתאים לשון רישומה ניכר בחלודה שעלתה על המחט, לומר שרושם המחט ניכר מתחת לחלודה, שברוך כלל משתמשין בלשון זו על העליון שניכר ע"ג התחתון, ומ"מ יש לקיים הדברים דדוקא כשניכר שזו מחט והחלודה נראית טפלה, ולאפוקי כשאין ניכר שזו מחט.

התם מיירי בהתקינה לכך, ומק"ט מכאן ולהבא, וכאן נשארת בטומאתה, אבל אין בזה חידוש יותר דהא הכא בשל מיתוח מיירי, ואמנם קמ"ל דבעינן או עוקצה או חורה וכמש"כ לעיל סק"ט, אבל לשון המשנה משמע דחומרא קמ"ל, ונתבאר לעיל שם דלשון ב"כ וב"כ בא לומר שאין טומאתה משום כתיבה כלל, [ואפשר גם שהיא עבה ואינה ראויה לכתיבה, תדע שמחט של מיתון עבה ביותר כמבואר בירושלמי ערלה, עסק"ט], אלא תרוייהו מחד טעמא שראויה בחור או בעוקץ למיתוח, ושמא ס"ד דבעינן ייחוד למיתוח במצב החדש של השבירה, דנהי דראויה לכך בהתקינה, אבל בעינן התקינה דהיינו ייחודה, ולא דמי לכתיבה בשל סקאין, דהתם אין פגם בשימוש זה מפני חסרון הנקב, וכיון דמעיקרא משמשת גם לכתיבה טמאה, אבל כאן יש יתרון למיתוח בדאיכא תרוייהו, וס"ד דבעינן ייחוד להשתמש בה בחד מיניהו, וקמ"ל דטמאה כמו של סקאין לכתיבה, וא"צ ייחוד, - לשון הרע"ב שהתקינה ר"ל שעשאה מתחלה לכך, ולא לאחר השבירה, והרש"ש העיר בזה, ומיירי במחט עבה יותר משל סקאין, כמבואר בירושלמי הנ"ל.

יא. שם מחט שהעלתה חלודה אם מעכבת את התפירה טהורה, בכל הכלים אין החלודה מטהרתן, אבל מחט מאבדת חשיבותה כשאינה ראויה לתפירה בקל, ולמדנו מכאן דחלודה חשיבא כשינוי בגוף המחט, ולא כדבר חיצוני שמעכב את התפירה, כגון אם נדבק דבק על המחט דחשיב כדבר חיצוני עראי, ואינו מבטל שם כלי ממנה, - ובסייף וסכין ג"כ שנינו בתוספתא שנטהרין בחלודה שמעכבת כח החיתוך, ולא קתני גדר בהעלו חלודה כמו במחט, כיון שאף באינה מעכבת טהורה, ומ"מ בעינן שנתרבתה החלודה.

שם ואם לאו טמאה, יש לעי' פשיטא, דודאי מעט חלודה אינה מבטלת שם כלי, ונראה דקמ"ל אפי' כולה חלודה וסתמא זורקה

שאם היה החותם דבר נפרד מהטבעת והשליכות מן הסולם, היתה הטבעת כמשמשת את החותם והסולם את השליכות, השתא נמי שהם מחוברין חיבור גמור אזלינן בתר עיקר המשמש שבכלי.

ולאמור סיים התנא כאן בדין טבעת וחותם לומר דזה אינו ענין למשמש את השני, אלא דזהו כלי אחד, והגדון מה הוא עיקר הכלי, ול"ד למ"ש בתוספתא ב"מ פ"א ה"ב הובא בר"ש פ"א מ"ד דאזלינן בתר עושה המלאכה, דהתם מיירי במאורע שחילק פרק אחד של הכלי לשני מנינים, אבל כלי שיצירתו מפרקים, שפיר יש לקבוע איזה חלק מן הכלי עיקר.

נמצא לפ"ז ג' אופנים במתכת ועץ בכלי אחד, א. כלי שיש בו פרק משמש בפ"ע, דהיינו שהוא נכנס ויוצא כמו חפץ בפותחת, שנועל ע"י תנועת החפץ לחודו, בזה החיצון המשמש את הפנימי מתבטל לפנימי לכו"ע, ב. כלי שעשוי משני חלקים והם קבועים יחד, בזה נחלקו ר"ג ורבנן אם אזלינן בתר המעמיד שהוא עיקר הכלי, או בתר החלק המשמש כחותם בטבעת, ג. כלי קיבול שעשה שוליו ממין אחד ודפנותיו ממין אחר, דבעלמא אין עושין אותו פרקים, בזה אזלינן בתר עושה המלאכה, ועוד חילוקים ע"י בתוספתא הנ"ל.

כ"ז כתבנו עפ"מ"ש בא"ר דכיצד לא קאי אטבעת, וכונתו דטבעת וחותם לאו משום שהחותם משמש את הטבעת, אלא מפני שהוא חלק קטן בעיקר הטבעת ואינה נטפלת אליו, ובהא פליג ר"ג, אבל הר"ש והרא"ש פ"י שהחותם משמש את הטבעת, וצ"ב שהרי הטבעת א"צ לחותם לשימוש טבעת שבה, והחותם שימוש בפ"ע אלא שהוא נטפל לטבעת, וברמב"ם ג"כ נראה שהמשנה כולה אכיצד קיימא, ומזה נראה דטפל לכלי ג"כ נקרא משמש את הכלי, ולשון הברייתא בדר"ג

יב. **שם** צינורא שפשטה טהורה כפפה חזרה לטומאתה, היינו לטומאה ישנה דמכאן ולהבא פשיטא דמטמאה, ועיקר חידוש המשנה דכשפשטה טהורה, אע"פ שמחזירה בקל, ואין שייך כאן ענין הדיוט יכול להחזירה כיון שכל הכלי בטל, ולא אמרו כן אלא בפרקים, או בכלי שחסר רצועות, אבל כשכל הכלי בטל, לא מהני יכול להחזירה דהו"ל כהדיוט שיכול לעשות כלי, וכן שנינו בתוספתא פ"א ה"ד עור שכורך בו את הקמיע טמא פשטו טהור מטמא ומטהר אפי' עשרה פעמים ביום, - הרמב"ם פ"י צינורא של כוש, ובפשוטו כל עניני צינורא בכלל וכמ"ש הר"ש.

יג. **שם** מ"ו עץ המשמש את המתכת טמא כו' כיצד פותחת של עץ כו' טבעת של מתכת כו', יש לעי' מ"ש רישא דחשבינן חפין עיקר ומ"ש סיפא דטבעת עיקר, הרי בפשוטו הטבעת משמשת את החותם לחתום בו, [שו"ר שהראשונים פירשו שהחותם משמש את הטבעת, וצ"ב מה שימוש יש לטבעת מהחותם, ועי' להלן], ולא משמע כלל דרישא ר"ג וסיפא רבנן, דא"כ פליגי רבנן על כל הרישא דעץ המשמש את המתכת, ובתו' שבת פ"א א' פ"י דרישא כר"ג, והביאו מהתוספתא דמייית ברייתא דר"ג בתר דינא דחפי פותחת, ולא הביאו דבמתני' מוכח איפכא, [ולפמשנ"ת דהראשונים ס"ל שהחותם כמשמש את הטבעת ניחא דבריהם, ולפ"ז פליגי רבנן אכולה מתני', ול"מ כן במשנה ובתוספתא, ועי' להלן].

ואפ"ר דטעמא דחפין שהוא נכנס ויוצא בפ"ע, דהיינו שמעשה הנעילה ע"י תנועת החפץ לחוד, ואינו כטבעת וחותם וסולם ושליכותו שהם מחוברין ומשמשין יחד, שהחיתום נעשה ע"י שניהם, ובזה הגדון מי עיקר הכלי, אבל חפין ככלי בתוך כלי והחיצון מעמיד את הפנימי, מיהו חפין בפ"ע טהורות, ואפ"ה חשיבי כגוף בפ"ע שהפותחת משמשתו, ויתכן דהיינו טעמיה דר"ג, דכיון

שבת ס' א' וחכ"א הכל הולך אחר המעמיד, ועי' לקמן ס"ק טו.

של מתכת, ומשמע דס"ל שהחיבור לעץ מטהרו, אע"פ שהי' טמא בפ"ע.

שבת פ"א א' ושל גל אע"פ שחיברן בדלת וקבען במסמרים טהורין שכל המחבור לקרקע הרי הוא כקרקע, מדקתני שחיברן בדלת משמע דגל לאו היינו דלת, שלא הי' התנא משנה לשונו, ובפי' ר"ח ביאר הענין [ונראה כונתו שבנגר הנכנס במזוזה יש נקבים שכאשר הם מכוונים כנגד החפין שבפותחת הרי החפין יורדין לתוך הנקבים ומונעים הנגר מלזוז, עד שיביא מפתח שיש לו שינים ויכנס בנגר מלמטה וידחק החפין למעלה ואז יוציא הנגר מן הכותל, וצע"ע שם], ויש לעי' מאי קמ"ל דמחבור טהור, ואפשר דדלת גופה טהרה מפני שמחבורת לקרקע כדתנן כלים פ"א מ"ב, והי' מקום לומר שחפין המחבורין בדלת אינם כקרקע, ומשמע בפי' ר"ח שיש חפין בפ"ע בתוך הדלת שהם דוחקין חפין שסוגרין הדלת, וקמ"ל שכולן טהורין, אע"פ שהם משמשין ככלי בפ"ע שעובר ממקום למקום.

במתני' דכלים מבואר שחפי פותחת של מתכת מק"ט, ודכוותה מתפרש בתוספתא פ"ג ה"ז חפי טהורין נתנן בפותחת דהיינו שחיברן לפותחת טמאין, ושל גל היינו ג"כ מנעול כמו פותחת אלא שהוא מחבור לדלת, או שהם חפין פנימיים נוספים כדפי' ר"ח, ובתוספתא לפנינו שאפי' הן בכלי טמאין, והגיה הגר"א שחיברן בדלת טהורין, ומתיבת דלת יש מקום לטעות לכתוב כלי, ויש לגרוס שאפי' הן (החפין) בדלת טהורין, מיהו יתכן שיש חפי גל בכלי תלוש והתם הן טמאין.

וסיפא דקתני שן שבטס שבפותחת ושבמפתח לאו היינו חפין, אלא שן בולטת כמו שן בטס, ועי' פיה"מ שנועלין בהם השערים, וכ"נ דחפין לשון רבים ושן לשון יחיד, וכיון שמשמשת בפ"ע חשיבא טפי מחפין שהם שיניים קטנות שסוגרין כמה ביחד, ואמנם אין

יד. **שם** וחפין שלה של מתכת כו', לכאורה נראה שאם חפי פותחת היו טמאין בפ"ע, לא היו נטהרין בפותחת של עץ, אפי' אם בפותחת אזלינן בתר המעמיד כמו בטבעת, דכיון שיש לו שם בפ"ע לקבל טומאה, לא נגרע כחו בחיבורו בשלימותו, ולפ"ז מוכח במתני' דחפי פותחת טהורין, ורק כשחיברן בפותחת טמאין כדתניא שבת פ"א א' ובתוספתא כאן פ"ג ה"ז, דאם הם טמאין בפ"ע הרי אין להביא אופן זה להמשיל עץ המשמש את המתכת, כיון שבכל ענין טמא, והר"ש נתקשה בזה בבבא דשן שבפותחת, ועי' לקמן ס"ק טז.

ולפ"ז טבעת של אלמוג וחותם שלה של מתכת טהורה, מיירי בחותם שאינו מק"ט בפ"ע, כשאנו ראוי לחתום בו בלא הטבעת, דאל"כ לא הי' נטהר ע"י חיבורו לטבעת של אלמוג, והא דתניא בתוספתא פ"א ה"ד דחותם של מתכת טמא מיירי בשחותמין בו לחוד בלא טבעת, [מיהו לשון התוספתא שחותמין בו בלבד, אין הכוונה בלא טבעת, אלא לאפוקי חותמות שבצוארו ובכסתו דאפי' של מתכת טהורין כמבואר שבת נ"ח א', ורישא נמי כל החותמות טהורין החידוש בשל מתכת דלא חשיבי כלי מעשה, דאי בשל עץ הרי הו"ל פשוטי כלי עץ, אבל חותם של מתכת העשוי לחברו לטבעת של אלמוג אינו מטמא בפ"ע שאינו ראוי לחתום בו בלא חיבור לטבעת.

אבל הרמב"ם בפ"ד ה"ז כתב דהשן של מתכת והחותם מק"ט בפ"ע אם לא הי' מחובר לעץ, והיינו בבא דסיפא דמתני', ומשמע שחיבורו לעץ מטהרו, ובשן מבואר במתני' שהעץ נטפל לשן, אבל הרמב"ם כתב חותם בהדי שן, ולכן סיים אם לא הי' מחובר לעץ, דהיינו לאפוקי טבעת של אלמוג וחותם

שהוא חלק קטן בכלי, כמו שליבות הסולם שכל שליבה בפ"ע אינה כלי, ואילו הקורות המעמידים את השליבות חשיבי שפיר כלי, מ"מ אזלינן בתר השליבות שעליהם מניחין את הרגל לעלות, ורואין את הכלי כמשמש את השליבות.

וניחא בזה דר"נ ורבנן תרויהו אית להו שהמשמש בטל לכלי, ונחלקו מי המשמש ומי העיקר, ובחפין שבפותחת כיון שהם שני חלקים, מודו רבנן שהעושה המעשה מיקר עיקר והשני משמש.

ולפ"ז גם לרבנן דר"נ טבעת שיש עליה חותם עיקרה לחיתום ולא לתכשיט, כמו שהסולם בפ"ע לכו"ע שימושו לעלות בו, אלא דלרבנן עיקר הכלי הזה נקבע ע"פ הטבעת, כמו שאם הי' חותם חקוק טבעת, שהי' הכלי נחשב ע"פ הטבעת, ולא ע"פ מקום החקק, ויש לפרש דהיינו דקאמר רנב"י שבת ס' א' טומאה אשבת קרמית, דאף לרבנן דטבעת עיקר מ"מ י"ל דחשיבא כלי מעשה ולא תכשיט, וע"ע לעיל סי"ב סק"ד.

שבת נ"ט ב' שהי' ר"נ אומר בטבעת כו', כו"ע מודו דאזלינן בתר עיקר הכלי, כדנתן כלים פ"ג מ"ו דעץ המשמש את המתכת טמא, ומתכת המשמש את העץ טהור, ובפותחת וחפין אזלינן בתר החפין, מפני שהם שני חלקים, ונחלקו ר"נ ורבנן בכלי שנעשה משני חלקים, אבל עכשיו הוא מחובר כגוף אחד, דלרבנן אזלינן בתר המעמיד, דהיינו עיקר מבנה הכלי, ולר"נ בתר החלק שעושה את המעשה כמו חותם בטבעת, ושליבות בסולם, שעולים ע"ג השליבות, שאם היה החותם דבר נפרד, לכו"ע אזלינן בתר חותם, כמו בחפין שבפותחת, וכן בעול אחר סמלוניו הם החלקים שנפגשים בכתפי הבהמות ועי"ז נמשכת המחרישה או העגלה, וכן בערסא אחר שלשלותיו, היינו כמו החבלים שמסרגין ע"ג המטות, שהם דומין לשליבות הסולם, מיהו

הכרח מלשון יחיד כיון דקמ"ל שאפי' שן אחת טמאה בפ"ע, אבל אם דרכן בשינים יתכן שהי' שונה אפי' אחת טמאה בפ"ע, וע"ע לקמן ס"ק טז.

חפין אפשר שזה מלשון חיפופי בליטות שמתחככין בהם, דכ"ה לשון חיפופי על יתדות שבולטין עי' עירובין צ"ד א', ודכוותה חף וחפין על שם בליטות, ועי' לקמן פ"ד מ"ח במפתח שהיו בו חפין ונקבים, ומשמע שיכול להשתמש בחפין לחוד ונקבים לחוד, וצ"ב במציאות בכ"ז, - מדקתני לעשות ממנו חף, ש"מ דגרסינן חפין, ולא הפין, ועי' פ"א מ"ד הפין והפורנא, ובמש"כ סי"ב סק"ז.

משנה זו נשנית כאן באמצע שברי כלי מתכות כהקדמה למ"ז שהמזרה והמסרק של עץ מק"ט מפני השן של מתכת. טו. **שם** טבעת של מתכת כו', הר"ש והרא"ש פירשו שהחותם משמש את הטבעת, ואם הטבעת תכשיט דאיש, י"ל שהחותם טפל, אבל עיקר הקישוט הוא בזה שיש לו טבעת שחותמין בה, וא"כ עיקר הקישוט בחותם, ויש לפרש שרואין החותם כחקק או בליטה בגוף הטבעת, ולא כדבר בפ"ע, וכמו שבחקק או בליטה בגוף הטבעת חשבינן הטבעת עיקר הכלי, והחותם צורה בכלי ולא עיקר הכלי, כך אם החותם ממין אחר אינו נחשב כדבר בפ"ע, רק כמשלים צורת הטבעת.

ולפ"ז ענין המשמש אינו דוקא כידית המשמשת את הכלי, אלא כל שהכלי גוף אחד, דיינינן החלק העיקרי ככלי, והחלק הנוסף כמשלים צורת הכלי, ולא כדבר בפ"ע שהכלי משמשו, כמו סולם ושליבותיו שאע"פ שהשליבות עיקר השימוש, מ"מ סברי רבנן דאזלינן בתר המעמיד, והשליבות הם כתיקון ושיפור בעיקר הקורות המעמידים, כך הדין בטבעת.

ובהא פליג ר"נ וסבר דאזלינן בתר המשמש בפועל את המעשה של הכלי, ואע"פ

היא, [א"נ דטס יש גם במפתח ואתרויהו קאי], וניחא בזה שלא הוצרך לפרש טס דמאי הוא, וניחא שהקדים טס לפותחת דקאי בה במתני, וניחא דמפורש דחף דפותחת לאו היינו שן דטס של הפותחת, ולעומת זה לא ידענו מהו ענין הטס שבפותחת, ואיזה שימוש יש לשן שם, וגם הול"ל השן שבטס של פותחת, ובפיה"מ מבואר שפותחין השערים ע"י טס, (ואפשר שהשערים גבוהין ופותחין הנגר ע"י שן שבטס), וא"כ שפיר סתם התנא שבטס הידוע שפותחין בו השערים כמו פותחת ומפתח, ולכן סמך ענינם יחד, ושנה טס ברישא שנדע דבטס שפותחין בו מיירי.

ונראה שהחילוק בין שן לחף דשן מחובר וחזק ועושה המלאכה בכחו, אבל חף הוא חתיכה קטנה שפועלת ע"י דחיקה, שדוחק המפתח את החף והחף את השן, ולכן לא חשיב שם בפ"ע שאין לו כח לשום מעשה.

וכבר כתבנו לעיל ס"ק י"ד דממתני' מוכח דחף בפ"ע טהור, דאל"כ לא הי' נטהר ע"י שמשמש את העץ, ואדרבה הי' גורם טומאה גם לעץ כמו אונקליות של כתפים ורוכלין פ"א מ"ב, [ומ"ש הר"ש דחפין קבועין טפי משן, לפמ"ש"כ הוי אפכא דחפין זזין ממקום למקום, ושן קובעין אותה בחוזק, וצ"ע].

יז. **שם מ"ז** הכדומין האשקלונין כו' המעבר והמזרה כו' ועל כולן א"ר יהושע כו', מבואר כאן שהחידוש הוא שאע"פ שעיקר הכלי נשבר, סגי באונקלי הקיים לגרום טומאה לכל הכלי, וכן במעבר ומסרק סגי בשן אחת של מתכת לגרום טומאה לכולו, ור"י סבר דלא סגי בהכי, אבל הוא מודה שכך היתה הקבלה, ואין בידו ליישב טעמם, ואינו בא לחלוק על דבריהם, ובטב"ר פ"ד מני התם עוד כמה דינים שאמר עליהם ר"י כן, ע"י ש

אם ערסא היינו מטה הרי היא טמאה מדרס גם בחבליים, ואית דגרסי עדשה, ואפשר שעשויה לשימוש אחר ולא למשכב, ולכן בעשויה מחבליים טהורה, [ומ"ש רש"י דהיינו מאזנים לא נתפרש, דהא לכו"ע טמאה כדתנן כלים פ"ב מ"ב], - ענין קולב לא נתפרש, ועמ"ש"כ ס"ג ס"ק י"ג דלפרש"י צ"ע מה בין זה למקל של כתפים שמק"ט מכח האונקליות, וער"ח וערוך עוד בזה, וצ"ע.

שם ס' א' וחכ"א הכל הולך אחר המעמיד, אין זה ענין לדר"מ לעיל ט"ו ב' דהכל הולך אחר המעמיד, דהתם מיירי בכלי זכוית שהטיף לתוכו אבר, דיש חשיבות לאבר הזה לגרום טומאה לכלי כיון שהוא המעמיד, אע"פ שבודאי אין לאבר זה חשיבות כלל להחשיב את הכלי כשל מתכת, ומסתברא שזה מדרבנן, והתם מיירי בחלק מגוף הכלי, [וכמו כלי העשוי מחלמא וגללים או ברזל טמא וטהור בתוספתא שבר"ש פ"א מ"ד, והתם אזלינן בתר עושה המלאכה], אבל הכא המעמיד פירושו עיקר מבנה הכלי שהחלק העושה את המלאכה נטפל אליו כמו חותם לטבעת, וכמשנ"ת לעיל על מתני' דכלים.

בתוספתא פ"ג ה"ח מסיים בה רשב"א בשם ר' יוסי בסולם אחר העומדים ובקולב אחר המשלובין ובמשפך אחר הקערה, ולכאורה היינו כרבנן דאזלינן בתר המעמיד, ולפעמים עשוי המשפך משני חלקים שהחלק הצר הנכנס בקנקן הוא ממין אחר, וקמ"ל שהחלק הרחב עיקר, וענין הקולב לא נתפרש, ובדברי ר"נ יש הרבה ט"ס בתוספתא, ובזה מצינו בגמ' שבת ס' א' יישוב הגרסאות.

טז. **שם** השן שבטס שבפותחת ושבמפתח טמאה בפ"ע, הר"ש גרס ושבפותחת, וכ"נ בפיה"מ, ומבואר מדבריהם דתלת מילי קתני, טס ופותחת ומפתח, אבל לפנינו במשניות ובגמ' הגירסא שבפותחת, ויתכן לפרש לפ"ז דהטס שבפותחת חדא מילתא

בדין טב"י לתרו"מ וחלה, ובדין מעות שביד ע"ה לענין מע"ש.

שם הכדומין האשקלונין, נקט לשון רבים שכך שמם, כמו חביות לודיות ולחמיות ופכים הגלילים לעיל פ"ב וכיו"ב, דיש שנקראים תמיד בלשון רבים, (ואין לדייק מזה שעושין כמה כדומין יחד), וכדמסיים ואונקלי שלהן קיימת ולא קתני ואונקליות שלהן קיימות.

וביאור ענינם לא נתפרש יפה, ויש בר"ש מרה"ג והערוך שני פירושים, וכפי' בתרא פי' הרמב"ם, שהוא כלי שמעלין בו כלי שנפל לבאר ויש בו כמה שלשלאות ואונקליות לתפוס בהן הכלי שנפל, ולפי' זה לא נתפרש מהו אונקלי קיימת, הרי האונקליות בקצה השלשלת, ובמתני' מתפרש שאם נשארה האונקלי מחוברת לכלי, אע"פ ששאר הכלי נשבר סגי בזה שיקבל טומאה, ואם נשאר האונקלי בקצה השלשלת שניתקה מן הכלי, אין זה מועיל לכלי כלל.

ולפי' קמא בר"ש שהוא עץ עם ייחורין אילך ואילך, ג"כ לא נתפרש ענין האונקלי שקיימת מה היא, ואם נשברו הייחורין הרי נשברה גם האונקלי, ואפשר שנשברו הבקבוקים ונשאר העץ עם האונקלי, וקמ"ל דסגי בזה שהעץ יקבל טומאה, ולפ"ז אין הבקבוקין דבר נפרד מהכלי, והם כגוף אחד עם העץ וייחוריו, ולכן כשנשברו הוי כנשבר הכלי לר"י, ולא סגי באונקלי לחשבו כלי.

שם המעבר המזרה והמגור וכן מסרק של ראש כו', באמת צריך טעם למה סגי בשן אחת של מתכת, הרי שן אחת לא חזיא לכלום, ואפשר דבשתי שינים ראויין הן לשימוש, והו"ל המתכת והעץ מחצה למחצה, ואפשר עוד דכל הני ראויין ליצעות ממתכת, שאינה עץ חזק כ"כ למזרה, ולכן חשיב המתכת עיקר כלפי העץ, מיהו במסרק של ראש א"צ שיהא ממתכת, וע"כ למיתי מדין מחצה על

מחצה, ונראה דמדרבנן החמירו כן, ור' יהושע מתמה למה חידשו כן, מיהו אם יש שינים ממתכת סמוכין זל"ז לכאורה ראויין לשימוש והו"ל כלי מדאוריתא.

הא דלא קתני שהיתה אחת משניהן של מתכת, י"ל דאורחא דמילתא קתני, ועוד י"ל דקמ"ל אע"פ שמתחלה בשל עץ סגי ליה, ורק בגלל שניטלה א"א להשלימה אלא במתכת, שעץ דק אינו מחתחבר יפה, וקמ"ל דאפ"ה אחת של מתכת גורמת טומאה לכולה.

שם ועל כולן אר"י כו' ואין לי מה אשיב, פי' הרע"ב שאין בידו ליישב דבריהם למה אמרו כן, אבל יודע הוא שכך קבעו חכמים, [ומה אשיב פירושו למי שישאלני טעמו של דבר אין לי תשובה, וזה מיושב טפי מפר"ש הר"מ], ובפ"ד דטב"י מני הרבה דינים שאמר ע"ז ר"י כן, ולפ"ו בכולן הנדון בדרבנן אם ה"י ראוי לחוש ולהחמיר בתרו"מ ובמעו"ת של ע"ה וביוצא בקולר ולא אמר תנו, וכן להקל בטומאת המסרק, שהחמירו מדרבנן לטמאו.

בתוספתא פ"ג ה"ח תניא עוד כמה דברים דסגי להו בשן אחת, ומסיים בהו בדברי ר"י, (והוזכר שם שרתוע, ואיתא נמי לקמן בתוספתא ב"ב פ"א ה"ג, ויש ללמוד מכאן שזה עמוד של עץ עם שינים להעמיד עליו טבלה וכיו"ב).

יח. **יבמות** מ"ג א' א"ל והא תנן מסרק כו' וקי"ל דאין הלכה כאותה משנה,

בגמ' לא הוזכר שיש מחלוקת ידועה בזה בבריתא, אלא דהא דקי"ל דאין הלכה כמתני' ע"כ מכח ברייתא היא, דאיכא תנא דפליג אמתני', וש"מ שיש בכח הברייתא להכריע נגד משנה, ולא אמרינן ר"ח מנין לו, ועי' להלן.

שם א"ל בר מינה דהיא כו', נראה דר' נחום ידע במאי קי"ל דאין הלכה כאותה משנה, וגם הבין תשובת ר' אבהו, ורק בתלמודן לא ידעו במאי לא קי"ל, ועי' להלן.

שם זו אינה משנה, פי' שלא מכח הברייאת דחאוה מהלכה, אלא מגופה ידעינן שאינה משנה, ודנו בגמ' מ"ט.

שם משום דקשיא רישא לסיפא כו', יש לעי' א"כ מה שייך לומר דקי"ל דאין הלכה כאותה משנה, הכי הול"ל דקי"ל דיוקא דרישא עיקר או דסיפא עיקר, וגם למסקנא קשה דקי"ל כדיוקא דסיפא דדוקא התקינה לנר או למיתוח טמאה, אבל בלא התקינה טהורה דבר"ז מסיימי דווקני דברי ר"ש, מיהו בזה לא דיוקא הוא אלא דבהדיא קתני ברישא טמאה ובסיפא התקינה, ואפשר דר' נחום סבר דרבי לא הכריע במתני' וסתם כתרי תנאי, דרישא חד תנא וסיפא חד תנא, וקי"ל כהכרעת הברייאת כחד מיניהו, והו"ל כמחלוקת במתני' וסתם בברייאת שמכח זה הכרענו כסיפא דדוקא התקינה, ומסקנא דבהדיא קתני במתני' כמאן הלכתא, וזו אינה משנה כמו שנשנית בשתי סתמות הפוכות סתם ברישא וסתם בסיפא, אלא צריך לסיים בה דברי ר"ש, וזהו קי"ל שאין הלכה כאותה משנה, פי' שאינה מקוימת כמו שנשנית סתמא דרישא, ולא מפני שהברייאת מכרעת, אלא דחסר בה דברי ר"ש, וע"ע לקמן דאפשר דלמסקנא כולה ר"ש היא.

שם אחת מבינתים טהור, משמע דוקא ניטלו כל שיניו, אבל ניטלו מקצתן ונשתיירו שתיים סמוכין זל"ז טמא, ובפשתן ג"כ קתני בתוספתא דניטלו אחת מבינתים טהור, וקתני במתני' דשתיים טמאות.

שם ומאי קושיא דילמא הא בגוייתא הא בברייאת, פרש"י בל"ב שיש שתי שורות של שינים במסרק של צמר, וכ"מ בתוספתא כלים ב"מ פ"ג ה"ט שאם נחלק המסרק לשנים בין לארכו בין לרחבו טמא, ומבואר כאן ששייך שיחלק לארכו וישאר שיעור מסרק בכל אחד, וש"מ שיש בו שתי שורות, וש"מ דסגי בכל אחת מן השורות להחשיבו לקבל טמאה,

ויש ללמוד מזה דכל אחת מן השורות ראויה לסרוק, ולא רק לקבל הצמר, (ובלא"ה דוחק לפרש שעשוין כמסרק לקבל הצמר הנופל, וגם במציאות לא נתבאר לן הכי הוי קבלת הצמר הנופל לאחר הסירוק), וע"כ לומר שהם שני סוגי שינים, והחיצונות העשויות לתחלת הסירוק הם עבות יותר וצריכין שלש, והפנימיות שהם לאחר הסירוק של הראשונות הם דקות יותר וסגי להו בשנים, וכשנשארו החיצונות בלבד משתמשין בהם לסירוק הראשון, וכשנשארו הפנימיות בלבד משתמשין בהם לסירוק השני.

ויותר נראה דבאלימתא סגי בשנים או בתחלת הסירוק שיש תועלת בכל סירוק, אבל בגוייתא שהם דקות בעינן ג', דכיון שאינם ראויות לעיקר הסירוק בעינן סירוק מושלם יותר שמועיל אחר הסירוק הראשון, והיינו דוקא בג', וניחא בזה דבפשתן סתם התנא דסגי בשתיים, כיון דאלימי ניהו ועביד בהו עיקר הסירוק.

שם אלא מהכא דקתני וכולן כו' אימא סיפא אחת והתקינה כו', יש לעי' אמאי לא משני כאן בשל צמר כאן בשל פשתן, ונראה מזה שאין חילוק גמור בשיני המסרק, לענין שיהיו ראויין לנר או למיתוח או לכתיבה, בין פשתן לצמר, דגם בפשתן איכא קטיני וגם בצמר איכא אלימי, אבל בין שורה אחת לשתי שורות יש חילוק ביניהם, ועי' בסמוך.

שם אמר אביי ומאי קושיא דילמא הא בקתייהו כו', פי' דמשום דיוקא דרישא ודיוקא דסיפא סמך התנא שנבין שיש שני סוגים, ונקט חדא בפשתן וחדא בצמר אע"פ שאין חילוק ביניהם, וקצת דוחק הוא, וי"ל דסתם פשתן אלימי טפי מפני שהם רק שורה אחת, וגם מצוי שתנטל השן עם הגב של המסרק כיון שהוא צר, אבל בצמר שיש לו שתי שורות אינו מצוי כלל שתנטל השן עם חלק מהעץ של המסרק, מיהו בניטלו ממנו

כותב בה הכל מודים שהיא טמאה, ומצינן למימר דלנר או למיתוח לכו"ע בעינן התקינה, ור"ש מטמא משום כתיבה, ומשכח"ל באופן שאינה ראויה לכתיבה דמודה ר"ש דבעינן התקינה לנר או למיתוח, ומצינו במשנה ה' דמחט של סקאין סתמה לכתיבה, ואין סתמה למיתוח עד שיחדנה לכך, אלא די"ל דהתם גם בשלימותה כותבין בה, מיהו מדלא משני בגמ' רישא בכתיבה סיפא בנר ומיתוח, משמע דסתמא כולן ראויות לכתיבה, ולא מוקמינן סיפא באופן שאינה ראויה לכתיבה.

ואפשר לפרש דבאמת כולה ר"ש היא, ואכולהו מסיימי דווקני זו דברי ר"ש, והחילוק בין רישא לסיפא כדאביי ור"פ, ורבנן פליגי אף בקתייהו ובאלימתא דבעינן התקינה, וניחא שרק בשל פשתן שנה ר"ש דבריו במתני' ובתוספתא, אבל בשל צמר סתמה קטינתא ולא חזיא לכתיבה, ולכן צריכה התקינה או יחדה לנר או למיתוח, ואפי' מסיימי דווקני דברי ר"ש רק ברישא, מתפרש דסיפא אתיא אף כר"ש, וע"כ כשינויא דאביי ור"פ, וניחא בזה דכולה דברי ר"ש, ועל כולה אמרו זו אינה משנה, ולפ"ז לדינא אף באלימתא ובקתייהו בעינן התקינה דוקא, דהא ע"ז אמרו דקי"ל דאין הלכה כאותה משנה, אבל הרמב"ם פסק באלימתא דא"צ ייחוד והתקינה.

ובאמת יש להסתפק כשאמרו בגמ' אלא משום דמסיימי בה דווקני, האם הכונה אלא לאו משום קושיא אמרינן לה, אלא משום קבלה דמתני' ר"ש היא, וא"כ כולה ר"ש היא וכדאביי ור"פ, או דכיון דמסיימי דווקני דרישא כר"ש, א"כ התירוצ' דלא כאביי ור"פ, וזה כפי' קמא שכתבנו, ולשון הגמ' משמע טפי דסיומא דדווקני לא קאי על הקושיא מהרישא לסיפא, ולעומת זה מיושב טפי דדברי ר"ש נאמרו ברישא במסרק של פשתן וכמו שהוא בתוספתא, [שור"ר שכ"כ בהגהות הגר"א על הר"ש], אלא דאפשר לקיים

שנים ע"כ היינו עם הקתא מהעץ של המסרק, ועוד דבצמר יש שני סוגי שינים ויתכן שהפנימים קטיני טפי, ולכן שנה בפשתן דין אלימי, ובצמר יתפרש הא דהתקינה בגווייתא דקטיני נינהו.

שם הא בקתייהו, היינו עם חתיכת עץ שיש במה לתפוס השן ולהשתמש בה, אבל אם נשארה שן אחת בכל המסרק אף השן טהורה, כיון שאינה ראויה להשתמש בה עם כל המסרק יחד, והכי תנן במתני' ואחת טהור, וש"מ שהכל טהור.

שם אר"פ ומאי קושיא ודילמא הא בקטינתא הא באלימתא, ר"פ לא פליג אשינויא דאביי, אלא דנראה לו דוחק לאוקומה בניטלו בקתייהו, לכן לא אמרו ר"פ אמר ומאי קושיא כו', דמודה לדינא דבקתייהו לא בעינן התקינן.

מיהו יש להסתפק אי קיימו הני שינויי למסקנא, דכיון דקתני ברישא דברי ר"ש, וזה ודאי כולל אף קטינתא, דהא בגונא דבעי התקינה לרבנן מטמא ר"ש בלא התקינה, וא"כ אין לנו מקור דבקתייהו ואלימתא א"צ התקינה, אבל יש מקום לקיים כן מסברא, והרמב"ם בפ"א ה"ד הביא שינויא דר"פ, ויותר נראה סתמות הגמ' דלמסקנא בכל ענין בעינן התקינה דוקא, דאף שן דאלימתא סתמה לא מייחדין אותה לנר או למיתוח או לכתיבה, דאין דאלימתא שונה כ"כ מקטינתא, וגם מדסתם תנא דמתני', וגם מדמסיים בה דר"ש, ש"מ שא"א לקיים מתני' לכו"ע.

שם אלא משום דמסיימי בה דווקני זו דברי ר"ש, תיבת זו הוסיפו בגמ' לבאר גרסתם, והיינו דברישיא לבתר אחת אחת בפ"ע טמאות גרסי דברי ר"ש, ובסיפא קתני סתמא דבעינן התקינה, וכ"ה בתוספתא דכלים לגבי מסרק של פשתן כמו רישא דמתני', והתם מיירי לכתיבה ולא לנר ומיתוח, וז"ל התוספתא ה"ט ניטלה הימנו שן אחת טהורה ר"ש מטמא מפני שהוא כותב בה, ואם התקינה להיות

גם הסיפא אליבא דר"ש דבקטינתא ולנר ומיתוח בעינן התקינה.

יט. **שם** מ"ח מסרק של פשתן שניטלו שיניו כו', יש לעי' למה הזכיר התנא של פשתן ושל צמר בתרי בבי כל חד לחודיה, הרי בסוגיא דיבמות מ"ג א' משמע שצמר ופשתן שוין, דהא מותבינן מרישא לסיפא, והנה במציאות יש חילוק ביניהם, שמסרק של פשתן עשוי בשורה אחת, ושל צמר שתי שורות, כמ"ש בתוספתא, וכדפרש"י והר"ש דהיינו גוייתא וברייתא שאמרו בגמ', וכמשנ"ת לעיל ס"ק י"ח, ולכן הוצרך לשנות דבצמר איכא גונא דלא סגי בשתיים, ורק לענין התקינה לכתיבה או לנר ומיתוח בזה ס"ל לגמ' שאין לחלק בין של פשתן לשל צמר, וגם בזה יתכן שיש חילוק ביניהם דסתם שן של פשתן אלימתא, עמשנ"ת בזה לעיל ס"ק י"ח, והשתא ניחא דלא מצי למיתני סתם מסרק עד שיפרש של צמר ופשתן, וכיון שיש חילוק מסוים ביניהם, שנה כל אחד בפ"ע.

שם ונשתיירו בו שתיים, בתוספתא מבואר דאחת מבינתים טהור בשל פשתן כמו בשל צמר, ויש לעי' מה דין החיצונה אם מצטרפת לשתיים, וגם בשל צמר יש להסתפק בזה, די"ל דדוקא בגווייתא דבעינן שלש לא מצטרפת החיצונה, שלשירוק של שלש בעינן כולן שוין, ועי' להלן קצת דיוק לד"ז, ויותר נראה דלרבנותא נקט לה בשלש דאפי' לשלישית לא מהניא, וכ"ש לשניה, דהחסרון של השן הרחבה הוא בגלל שהיא מרחיקה את החוטין הרבה זה מזה, ואינה תופסת יפה את הנימין, שבין שער לשער, שהנימין נפרדין מכח ההרחקה, ולא נתלשין ע"י שן המסרק שמושכן למטה, ובסברא זו אין חילוק בין שתיים לשלש.

שם ואחת טהור, פר"ש טהור המסרק, ואין כונתו שהשן טמאה, דודאי כ"ז שהיא מחוברת למסרק אינה ראויה לכלום, (ואם

היתה טמאה י"ל שאף המסרק הי' חיבור לה), אלא בא לפרש לשון טהור ולא קתני טהורה דאמסרק קאי, ועי' להלן בלשון וכולן, - נראה שאין מסרק משינים של עץ ראוי לפשתן וצמר, שמסרקין בחוזק, ולכן אחת של עץ ואחת של מתכת טהור.

שם וכולן אחת אחת בפ"ע טמאות, ביבמות הגירסא וכולן שניטלו אחת אחת, ואפשר שזהו פירוש הגמ', ולא גרסא אחרת, נולכאורה משמע שניטלו מן המסרק אחת אחת בזא"ז, אבל להלן פירשנו דמפרש בגמ' דאכל אלו שניטלו קאין, ויש לעי' וכולן לאתויי מאי, ואפשר דבין אלימתא בין קטינתא קאמר, וגם לאתויי של צמר, אם נפרש רישא ר"ש וסיפא רבנן, עי' לעיל ס"ק י"ח, וגם לאתויי פנימית וחיצונה דהיינו הצדדית כבסיפא, ואם נכון הדבר דקאי אחיצונה, יש לדקדק מזה קצת דלשתיים החיצונה כן מצטרפת, ולעיל כתבנו דלרבנותא נקט לה בשלש וכ"ש בשתיים.

ואפשר דלשון וכולן בא לאפוקי השן המחוברת שהיא טהורה, וכמש"כ לעיל, ואין תיבת וכולן מיותרת, דהול"ל והשינים אחת אחת, דעד השתא מיירי במסרק, ולכן שפיר קאמר כלפי האחת שנשארה שהיא ג"כ טהורה, וכל אלו שניטלו טמאה כל אחת בפ"ע, ולפ"ז בגמ' יבמות דגרסינן וכולן שניטלו, לאו למימרא שניטלו מן המסרק אחת אחת, אלא וכולן פי' וכל אלו שניטלו עד שנשתיירה רק שתיים או אחת, וביארו בגמ' דכולן על השינים שניטלו קאי.

שם ושל צמר שניטלו שיניו אחת מבינתים גרסינן, ול"ג ואחת, ומיירי שכל השינים ניטלו אחת מבינתים, ומזה יש לדייק שאם נשתיירו שתיים סמוכות זל"ז טמאות, וכ"מ בתוספתא דקתני בפשתן שניטלו שיניו אחת מבינתים טהור, ובמתני' קתני דשתיים טמא.

שם נשתיירו בו שלש במקום אחד טמא, בגמ' פריך מרישא דסגי בשתיים, ומשני

תניא בתוספתא ושל צמר שנחלק בין לארכו בין לרחבו טמא, פ"י דכיון שיש לו שתי שורות לארכו, לכן כשנחלק לארכו נשארו שני מסרקים בשורה אחת, ובנחלקה לרחבה יש בית יד רק לצד אחד, ומשמע ששניהם טמאין.

כ. **בתוספתא** פ"ג ה"ט שן של זהב מקבלת טומאה ומזין עליה במקומה ויוצאין בה בשבת, מהא דלרבנן שבת ס"ד ב' אין יוצאין בשן של זהב, ש"מ שאינה מחוברת ותולשין אותה כשירצו, ואפשר שבשעת אכילה מוציאין אותה, ומניחין אותה רק כעין תכשיט, ולפ"ז אם נטמא האדם דין השן ככלים שנגעו באדם, ואם נטמאת השן צריך להטבילה בפ"ע, דלא שייך לומר שחיבורה לאדם כמיעוט שאינו מקפיד, ואמנם לגבי טבילת האדם י"ל שאינה חוצצת, אבל לגבי השן ודאי היא חציצה, ולהכי קתני רק ומזין עליה במקומה, ולא קתני וטובלין במקומה כדקתני בשבת נ"א ב'.

מזהא דלא חששו לטבילה של מצוה שבת שם, ש"מ שאין השן חוצצת בטבילה, אבל קשה אם דרכה לשלפה הר"ז כטבעת שחוצצת, ואולי לא חיישינן שתלך קודם שתחזירנה לפיה, כמו מלבוש.

כ"א. הא דתנן וכולן אחת אחת בפ"ע טמאות, היינו מכאן ולהבא, אבל מסרק טמא שניטלו שיניו אע"פ שראויין לכתיבה ולמיתוח, מ"מ אין זה מעין מלאכתן ונשהו, ורק מכאן ולהבא דסתמא מיחד אותן לכתיבה או לנר טמאות, ואע"פ שלא נתרבה דין גיסטרא במתכת אפי' ייחדן להשתמש בהן כך, כמשנ"ת לעיל ס"א סק"ח, היינו כשמשתמש בשברי כלים שניכר שהם שברים כמו גיסטרא, כלומר שמשתמש בו שימוש כלי שראוי להיות שלם, וכעת הוא שבור, וגנאי הוא להשתמש בכלי שניכר פגימותיו ושבריו, (וגם ק"ו מגולמין, אלא שד"ז גם בעץ), אבל במה

דילמא הא בגוייתא והא בברייתא, ולפי המבואר בתוספתא שמסרק של צמר שנחלק לארכו טמא, למדנו שכל שורה בפ"ע ג"כ גורמת טומאה למסרק, וא"כ בנשתיירו שתיים בגוייתא דטהור, ע"כ שאינם ראויין להיות בברייתא, שהשינים חלוקין זה מזה, וכמשנ"ת לעיל ס"ק י"ח.

שם היתה החיצונה אחת מהן טהור, דכיון שהיא רחבה אינה תופסת את הנימין הקטנים לתלשן מן הצמר הארוך הראוי ליעשות חוט, ולפ"ז כ"ש דבשתיים אינה מצטרפת, ועמש"כ לעיל.

שם ניטלו ממנו שתיים, פ"י מחוברין עם חתיכת עץ מהמסגרת של המסרק, ועשאן למלקטת היינו שייחדן לכך, ובפשוטו שהוא תופס השער בחודי השינים שדוחקן זל"ז על השער ומושך, ואם חודן דק ביותר צריך להתקין ולהרחיבן, (ואפשר עוד דכיון שאין החוד של השינים רחב, מלקטין בהן מן הצד, שמשכיבין השינים ומכניסין השערה ביניהם כמו במספריים).

שם אחת והתקינה לנר או למיתוח טמאה, בתוספתא אר"ש דשן הראויה לכתיבה א"צ התקינה, ולרבנן דוקא התקינה, וענין התקינה הוא במעשה אם צריך תיקון, ובמחשבה להשתמש אם א"צ תיקון, וביבמות מוקים רישא דלא קתני התקינה באליתא או בקתייהו, ולמסקנא משמע דר"ש מטמא אף בקטינתא בלא התקינה, ויתכן לפרש דכולה ר"ש ומודה בקטינתא שצריכין התקינה, ולרבנן אף באליתא צריכין להתקינה דוקא, ונתבאר לעיל ס"ק י"ח.

ואם נימא דרישא באליתא וראויה לכתיבה, וסיפא בקטינתא וראויה לנר או למיתוח כמבואר לעיל מ"ה, ניחא טפי דכולה ר"ש, ולנר או למיתוח בעינן התקינה דוקא, ורק בראויה לכתיבה ס"ל דדמאי לשל סקאין, שא"צ יחוד בניטל חרירה.

שראוי מכאן ולהבא לשימוש חשוב, ואינו פגום כשברי כלים לשימוש זה, שפיר מק"ט, דאין זה ענין לגיסטרא, דשן שהתקינה לנר נראית ככל צינורא שמשמשת לנר.

לכאורה אין דין טומאה ישנה כשמצב זה מטהר את הכלי השלם, ולא מצינו אלא כשחזר ועשה מהן כלים, שכלי כזה מעיקרא לא הי' נטהר, אבל טומאת השן היא כמו קודם שחזר ועשה מהן כלים שהם טהורין, דכיון שנטהרו בשבירה זו והם שבורין עדיין, לא שייך להחזירן לטומאתן מכח הייחוד לחוד, שהרי מצב זה גרם להם את הטהרה, ולפ"ז אם התיך מסרק של מתכת שנטמא, ועשה מהמתכת שן לנר או למיתוח חזרו לטומאתן ישנה, ואם נטל שן מהמסרק ועשאו לנר או למיתוח טהור, וזה מחודש דאי

מכח מסרק מטמאין ליה, הרי שן של מסרק טהור.

ויש מקום לומר דכל כלי מתכת שנטהר ע"י שבירה ולא ע"י הזאה וטבילה מיקרי ברזל טמא לענין הכלי החדש שעושין ממנו, שכך הגדירו הגזירה שהברזל נשארת בו טומאה אם יעשו ממנו כלי, וכיון שהברזל של המסרק טמא לענין עשית כלי חדש, השתא נמי שייחדו לכלי חיילא עליה טומאה דברזל טמא קרינן ליה, שהרי אם יתיך השן ויעשה ממנו כלי הרי הוא טמא, וש"מ שעדיין יש בו כח טומאה, וכיון שכן י"ל שהטומאה קיימת בשן משייחדה לנר, שו"ר בספר מרן זללה"ה סי"ז סק"ג שכתב דחזרה לטומאתה ישנה עי"ש.

סימן טו

עוד בשברי כלי מתכת

ובספ"ל שנתרועע תניא בתוספתא כדי להדיח בו אחת מרגליו, וכע"ז יש בר"ש פ"כ מ"ב בעריבה שנסדקה ואינה מעמדת את המים כדי להדיח בהן אחת מהרגלים, ופר"ש שהמים ממהרות לצאת ואין שהות אפי' להדיח רגלו אחת, ויש להסתפק אם כאן ג"כ מתפרש כן, דמסתבר להשוות הלשונות, אע"פ שכאן לא הוזכר מעמדת את המים, ולפ"ז מיירי בממלא כל הספל, ואינו מספיק לרחוץ אלא רגלו אחת עד שהמים יוצאין, ואפשר דהכא מיירי בשיעור מים לשפוך על רגלו, ולא להכניס רגלו בפנים כעריבה, דכמדומה שאין נותנין רגל בתוך הספל, עי' שבת מ"ב א' אם ספל כאמבטי, ועי' ערוך דספל סאה ופלאג והיינו תשעה קבין כמו עריבה, מיהו לשון להדיח בו נראה יותר שמדיח בתוכו, ועוד דכיון ששניהם שיעורן תשעה קבין וקתני בהם להדיח בהן רגלו אחת, מסתבר להשוותם, ומבחינת הכמות של המים כשממלא הספל אין חילוק בין רגלו אחת לשנים, וע"כ לומר שהמים יוצאין קודם שיפסיק להדיח רגלו השניה.

יש לעי' למה סתם התנא ולא שנה נתרועעו וניקבו, שהרי דיניהם שונים, וגם דוחק לשנות סתם ורישא בנתרועע וסיפא בניקב, ואפשר דדלי כדי למלאות בו כולל גם ניקב, דכיון שמוציא מימיו אין ממלאין בו, וכן קומקום כדי ליחם בו בכלל זה ניקב כדי לקבל חמין כמ"ש בתוספתא, ואמנם אין שיעור נתרועע כניקב לגמרי, אבל שניהם בשימוש דמעיקרא למים לקבל או להשתמש, וניקב שמקבל מים ממילא גם אפשר לחמם בו, ולכן סתם התנא לשונו ולא הזכיר נתרועעו

א. **פי"ד מ"א** כלי מתכות כמה הוא שיעורו, בפ"ג תנן שיעור כלי חרס ליטהר, וכאן קתני שיעור כלי מתכות שעדיין מק"ט, ומשו"ה לא קתני שיעורו ליטהר כדתנן בכלי חרס.

שם הדלי כדי למלאת בו, יש לעי' האם הפירוש כדי לדלות בו מים מן הבאר, או כדי למלאותו במים, שלא ישפכו מימיו בסדקין מכובד המים, ולשון התוספתא כדי למלאות בו מים לשותות, ונראין הדברים שהכונה לדלות בו מים, וזהו לשון למלאת בו מדלא קתני למלאותו, והא דקתני מים לשותות היינו אפי' שיעור מועט הראוי לשותות כגון רביעית, ולכן חשיב מעין מלאכתו, וכדאשכחן בפ"ד מ"ב חבית שנתרועעה ואינה יכולה להטלטל בחצי קב גרוגרות, אבל אם הכונה כדי למלאותו מים הרי השיעור במלואו, (ועי' בסמוך מדברי הר"ש פ"כ מ"ב) ועי' לקמן דמשיעורא דלמלאות בו ידעינן דמיירי בנתרועע ולא בניקב.

כתב הר"ש מהתוספתא דתרי בבי קמאי בנתרועעו ואינך בניקבו, וממקומו הוא נלמד דקתני כדי למלאות בו, ואם הוא נקוב הול"ל שיעורו במים, דבכל נקב אינו מחזיק מים כלל, וכן קומקום כדי לייחם בו מים לשותות היינו לחמם כוס אחת לשתייה, ובתוספתא מפרש דקיתון שנתרועע שיעורו כדי לשמש את האורחין, ובניקב תנן במתני' כדי לקבל פרוטות, וכן מיחם בניקב שיעורו כדי לקבל סלעים ובנתרועע שיעורו כדי לייחם בו, ובקומקום שניקב תניא כדי לקבל חמין, ובנתרועע תנן כדי ליחם בו.

וניקבו, כיון שכולה בניקבו, אלא שמדויק טפי השיעורים דרישא כשנתרועעו.

א"נ בלשון אחר שהתנא שנה בכל כלי את המחודש שבו, ולכן בדלי וקומקום ששיעור ניקבו במים כדמעיקרא כמו בנתרועעו שנה בהם דין נתרועעו, ובשאר כלים החידוש בניקבו דאע"פ שאינם ראויין למלאכת הראשונה אעפ"כ מק"ט מפני שימושים אחרים, אבל בנתרועעו שיעורן במלאכת הראשונה כקיתון וספל, וסתם לשונו ולא שנה ניקב ונתרועע כיון שכולל שני ענינים, וממילא מובן דנתרועע שאינו מקבל מים כ"ש שאינו מקבל סלעים ופרוטות שהם כבדים יותר, וע"כ דבניקבו מיירי, וברישא שצריך לייחם או למלאות ע"כ בנתרועעו, דבניקבו אף בלא למלאות ולייחם אינם ראויין לקבל מים כלל, (ומכאן ראי' למש"כ לעיל דלמלאות בו היינו לדלות בו), וגם משינוי הלשון כדי למלאות ולייחם ובאינך קתני לקבל, והיינו מפני שבנקב הנדון לקבל, ובנתרועע לעשות בו מלאכה, כמו בחבית שנתרועעה דקתני פ"ד מ"ב ואינה יכולה ליטלטל כו' אע"פ שמקבלת במקומה הרבה, בעינן יכולה ליטלטל, אבל בניקב כל שראוי לקבל ראוי גם למלאכתו.

נמצא לפ"ז דכל הני ששנויין בניקבו כדי לקבל סלעים ופרוטות, ממילא גם בנתרועעו שיעורן כדי לקבל סלעים ופרוטות, מיהו צ"ע אם צריכין לקבל כלי מלא, ואם צריכין שיהיו ראויין לטלטלן.

עוד בקצרה בדלי ומיחם שפיר סתם התנא כדי למלאות וליחם בו, שזהו שיעור נכון גם בנקב, שכל שאינו מחזיק מים אינו ראוי למלאות ולחמם, ושיעור סלעים ופרוטות ודאי כבדים יותר ממים, ולכן מהני שיעור זה אף לנתרועעו.

ב. **שם** מיחם כדי לקבל סלעים, בפשוטו כשהמיחם שלם אין נותנין בו

מטבעות כלל, אבל כשניקבו כיון שמתכת חשוב, אין משליכין אותו, ונותנין בו סלעים לשמרם, ויש לעי' א"כ מ"ט חשיב מעין מלאכתו, וי"ל דכיון דחשיבי ושומרים אותו, מיקרי תחלת עשייתן גם לשמור בהן מטבעות, אע"פ שהדבר רחוק ואינו מצוי כשהן שלמין, ואפשר דגם בשלמים כשהם ריקנין נותנין בהם מטבע לשעתו.

ויש לעי' מ"ט קיתונות שיעורן בפרוטות ולא בסלעים, הרי כמו ששומרים בהם פרוטות יכולין לשמור בהם סלעים, וי"ל דמיחם נחשתו עבה והוא גדול יותר, ואף כשניקב ואינו ראוי לפרוטות משתמשין בו למטבעות, אבל קיתון מכיון שאינו ראוי לכל סוגי המטבעות, אין משתמשין בו למטבעות כלל, ומשליכין אותו לגרוטאות או מתקנין אותו, ועוד דמיחם משתמר יותר במקום מיוחד, אבל קיתונות מוליכין אותן לכל מקום לשתות, ואין מניחין בהם סלעים שצריכין שמירה יתירה.

שם הלפס כדי לקבל קיתונות, מה שפירשו שמדיחין בו קיתונות צ"ב, שמשניקב מעט אינו מחזיק מים כלל, ואם מדיחין בעירוי בלבד אינו זקוק לכלי מיוחד לכך, ועוד דקיתונות עשוין למים ולצונן כדתניא ע"ז ע"ה ב', וא"צ הדחה בחמין כמו כלי בישול שצריכין למרק השומן מעליהם, ושם י"ל שמביאין כמה קיתונות לאורחים בתוך הלפס שהוא רחב ומחזיק הרבה בב"א, ומשמש מעשה טבלה ומגש, וג"ז דוחק שאין דרך להביא קדירה גדולה לפני האורחים בשימוש של טבלה.

ואפשר שאוספין שם הקיתונות הקטנים שהם מרובין, ושומרין אותם באילפס עד זמן סעודה, ויתכן שעושין כן גם כשהאילפס שלם, שנזק לאחסן אותן בתוך כלי גדול, שלא יהיו מפוזרין וגם יחסוך במקום שמירת כליו, וג"ז דוקא באילפס שהוא כלי גדול, וחס עליו שלא להשליכו כשניקב.

שם מדות יין ביין ומדות שמן בשמן, בפשוטו נקב שמכנים שמן מכנים יין, ועמשנ"ת לעיל ס"ב סק"ה בדברי הר"ש שכתב דשמן נכנס טפי ממים, ועמשנ"ת בזה בספר אאמור"ר זללה"ה ס"ג ס"ק י"א מהירושלמי, ויש לעי' א"כ למה לא ישתמשו במדות היין שניקבו בכונס יין וישתמשו בהם לשמן, ואפשר שמדות השמן עשויות בצורה אחרת קצת, ואפשר גם שקלטו ריח היין ופוגם בשמן, וגם אין דרך להשתמש בכלי נקוב מעט שמוציא שמן, למדוד בו יין, וגם אין המדה מדויקת כ"כ, אע"פ שבמדות שמן סומכין על זה שאינו כונס משקה, ולא חיישי לרגע המדידה שנוטף מעט, מ"מ אין מייחדין כלי כזה למדידה.

שם רא"א כולן בפרוטות, פי' דכל כלי מתכות ראויין גם לפרוטות, וכולן היינו כל המדות, וגם לאתויי נר כדתניא בתוספתא, (וגרסת נוד שבר"ש ט"ס), והתם לא תנא וכולן כיון שנשנו המדות יין ושמן יחד, והנר לחוד, ור"א לשיטתו אמר כן אפי' בנר של חרס לעיל פ"ג מ"ב, וכ"ש בנר של מתכת, ויש לעי' מ"ט דרבנן דמחלקין בין מדות יין ושמן לקיתונות, וי"ל דרק בכלי של מים מניחין פרוטות לפעמים, ולא במדות יין ושמן, ותו לא הוי מעין מלאכתן.

בתוספתא קתני מדות יין ושמן שיעורן במשקין, והכונה במשקין שלהם כבמתני' של יין ביין ושל שמן בשמן, וקתני במשקין כלפי ר"א בפרוטות.

ג. **שם** רע"א המחוסר חטיפה טמא המחוסר לטישה טהור, הרמב"ם מפרש דברי ר"ע לענין גולמי כלי מתכת, ופירש שאם מחוסרין מעשה אומן טהורין מעשה הדיוט טמאין, והגר"א כתב ער"מ והוא הנכון, ובא"ר פירש דמיירי בכלי שנשבר, והחידודין מפריעין בשימוש וצריך להחליקן, ובזה תלוי אם צריך אומן להחליקן, ולפ"ז מיושב קצת דשיין

במשנתנו, והינו משום דלכו"ע משירדה טומאה לכלי לא פקעה טומאתו כשמחוסר צחצוח, ורק מעיקרא לא נחתא ליה טומאה עד שתגמ"מ, [וכ"מ שבת נ"ח ב' בזוג שאם לא הי' עינבל טהור הי' לו וניטל אינו נטהר], ומ"מ מצינו בתוספתא פ"ג ה"ו דסיף וסכין שהעלו חלודה טהורים שפן והשחיון חזרו לטומאתן ראשונה, ודכוותה שיין לומר בשברי כלי מתכת שנשארו בהן חידודין, ולפ"ז נחא שאינו ענין לפלוגתא דר"ג וחכמים בגולמי כלי מתכות לעיל פי"ב מ"ו דרבנן מודו הכא דטמאין, ופליגי רק בנתקלקלו הרבה שצריכין שיפה והשחזה, [והגר"א כתב דכולה מתני' בין בתחלה בין בסוף, וניחא ליה טפי דברי ר"ע], מיהו לא מצינו במאי פליגי רבנן עליה, ובתוספתא קתני כלל אמרו בכלי מתכות המחוסר כו' וחכ"א כו', ולשון כלל מיושב טפי בגולמין, ולעומת זה דברי חכמים משמע דקיימי אמילתיה דר"ע, ואפשר שר"ע חידש דמחוסר לטישה טהור, ורבנן סברי דכל שעושה מעין מלאכתו טמא, ול"ד לסיף וסכין שאינם ראויין כלל כשהם חלודין, ועי' תוספתא ב"ק פ"ז ה"י דשברי כלי מתכות [טהורין] שקרקסן ושפן [כגרסת הגר"א] חזרו לטומאתן הישנה, והיינו כשנפסדו וכדין הסיף והסכין שהעלו חלודה.

והר"ש הביא מהערוך ג"כ מדין גולמין ומחוסר חטיפה היינו מחוסר גרידה, ודחה זה מברייאת דחולין דתניא מחוסר גרידה טהור, ולכאורה הו"מ לשנויי דברייאת דחולין ובתוספתא פ"ב ה"ה כרבנן, ומיושב במאי פליגי, ובשם י"מ פר"ש דמיירי במחוסר טפיחה והתוספתא פ"ד ה"ז כרבנן דפליגי אר"ע, מיהו הדבר רחוק לפרש מ"ש כלל אמרו בכלי מתכות שהכונה בקיתון שעתיד לשפע פיו, ועיקר הדין שפיר יש ללמוד ממה ששינונו בברייתא דחולין דמחוסר כן או אוגן טהור, וה"נ מחוסר להקיש בקורנס על פיו של קיתון שיהא משפע כמרוב להוציא המים

הגיה בתוספתא שלא תאכלהו הארץ טהור, ודברינו לפי הגהת הגר"א).

ותוכן המשנה דכשיש בראש המקל חזיינא שהוא ברזל עגולה כמין רמון, הרי המקל משמש את החזיינא, וקמ"ל מתני' דה"ה אם עשה בראשו מסמר שמקיף את המקל בעיגול כמין חזיינא, ולא שבולט חוד המסמר, דהיינו סימרו דבסמוך, אלא המסמר מקיף את המקל בעיגול.

ולכאורה נראה דבחזיינא או מסמר כעין חזיינא אפי' עשאו לנוי טמא, דחשיב שפיר כלי מתכות, כיון שעיקרו להתקשט במקל שיש בראשו חזיינא, ורק בחודי מסמרים מחלקינן בין עשאו לנוי או לשימוש, ולפ"ז וכולן קאי אכל עניני מסמרים אפי' שלשה סדרים, אבל הר"ש והרא"ש פירשו דכולן קאי בין אחזיינא בין אמסמרות, וכ"כ בחדושי הגר"א, ואפשר לפ"ז דדוקא מסמר כמין חזיינא טהור, אבל חזיינא גופיה אפי' לנוי טמא, שזהו ענינו של הכלי הזה, והרמב"ם העתיק דין נוי רק בסימרו ולא בחזיינא, אלא ששם העתיק דין התוספתא דהיינו חזיינא, ולשיטתו החזיינא בבית יד, ודברינו לפי הפירוש שהחזיינא בקצה התחתון.

מה שפי' הרמב"ם בראשו במקום אחיזת יד צ"ע, דהא קתני סיפא עשה בראשו מניקת וכן בדלת והיינו ברזל סמוך לשוליה וכן במקל סמוך לקרקע, וכן בתוספתא עשה בראשו מסמר להיות מכה בו, וזה ודאי בקצה המקל הרחוק מידו, וכן שלא תהא הארץ אוכלתו, ע"כ היינו בקצה הסמוך לארץ, ודכוותה גם להיות תופס בו במקום הדייש, יש לפרש שנשען על המקל ובמקום הדייש שיש לחוש שיחליק הרי המסמר נתקע בקרקע בקל ועי"ז מחזיקו המקל יפה, [ואמנם מצינו גם בתוספתא פ"ה ה"ח כמו בפ"ד ה"ב, ושם אין מתאים ענין מקל דשמעתין, ובביאור הגר"א שם מחק תיבות ממקום הדייש, אבל

בקילוח, שג"כ דינו כגולם שלא נגמר, וגם ר"ע מודה בזה, (ודברי המנחת ביכורים וגרסתו טמא במקום טהור לא נתפרשו, והעיקר כנוסחא ישנה וכ"ה בר"ש ובכת"י).

נמצא להאמור דאין לנו במתני' אלא פי' הרמב"ם דמיירי בגולמין, ודוחק בזה שנשנו דבריו כאן, והרי בתוספתא פ"ב ה"ה נתפרשו כל דיני גולמין, ומ"ט שנו כאן בתוספתא דברי ר"ע בכלל שאמרו בכלי מתכות, ולא תנו לה בהדי גולמין, ולכן מיושב יותר דמיירי בכלים שנשברו, ותניא בב"ק פ"ז ה"י שצריכין שיפה וקירקוס, וכאן אמר ר"ע דמחוסרין חטיפה טמאין מחוסרין לטישה טהורין, וכענין שמצינו בסיף וסכין שהחלידו שהם טהורין עד שישופם וישחזים, ולפ"ז חידש ר"ע טהרה בכלי מתכות כעין טהרת גולמין, גם לאחר שכבר היו כלים גמורין, ורבנן פליגי עליה וס"ל דבכל ענין אזלינן בתר מעין מלאכתן, ואינם נטהרין במחוסרין לטישה, וצ"ע.

ד. **שם מ"ב** מקל שעשה בראשו מסמר כמין חזיינא טמא, בראשו היינו סוף המקל הרחוק מידו, ובפשוטו אין המקל ארוך עד הקרקע, לפי שאינו עשוי להשען עליו, אלא להכות בו או להתכבד בו כגבור, וכעין שרביט הזהב שביד המלך, וכ"ז אין נוח במקל ארוך, [שו"ר ברמב"ם שפירש שהחזיינא במקום תפיסת היד ולא בקצה השני, שפירש בפ"ד ה"ח שיהא אווז בו, ופירש שזהו להיות תופס בו במקום הדייש, ועי' להלן בכ"ז, דהרמב"ם גרס טהור, ודברינו לגרסת הגר"א טמא], מיהו מצינו מקל של זקנים וסומין שנשענין עליהן, וכן כאן בתוספתא להיות תופס בו במקום הדייש או שלא תהא הארץ אוכלתו, ובאלו המקל מגיע עד הארץ, (אבל הר"ש פי' מתני' במקל שנשענים עליו, לתרוצי סוגיא, ואפשר שלהבריה זאבים מגין מרחוק קצת, ולוקחין מקל ארוך, מיהו הר"ש לא

מתפרש בדר"ש, וצ"ל שאין העץ מתבטל למתכת ע"י מסמר אחד, עד שיהא ניכר חשיבות המסמרים בשלשה סדרים או בשני דורים דהיינו סדרים.

שם וכולן שעשאן לנוי טהורין, לשון וכולן פירשו הר"ש והרא"ש והגר"א דקאי נמי אכמין חזינא, ולא נתפרש ענין החזינא לצורך מה נעשה, ופי' הרמב"ם שתופס בכדור שבידו צ"ב דודאי חשיב שמשמש את המקל, ואם עשוי להכות בו או לכבוד, א"כ גם כשיש בו משום נוי, מ"מ חשיב שפיר כלי מתכות, וצדדנו דרך על המסמר שכמין חזינא קאמר דלנוי טהור, וצ"ל שיש בצורה זו של המסמר משום נוי.

ויתכן שאין ענין חזינא במקל כלל, ושייך רק מסמר מעוקם כמין חזינא, דהיינו כחזינא שעושין במקום אחר ולא במקל, ומטרתו לתפוס בו במקום הדייש וכיו"ב, ולפ"ז נחא טפי דלנוי כולן טהורין, כיון שאין שימוש ידוע של חזינא במקל, ואין לנו אלא מסמר כמין חזינא, ובזה שייך שפיר שיהא כולו לנוי בלבד.

ה. **תוספתא** פ"ד ה"ב פרגל שעשה בראשו מסמר להיות מכה בו טמא לנוי טהור, בערוך ערך פרגל ב' מייתי מדרש מה לך לוקה בפרגול כו', והיינו שוט או רצועה לרדות, אלא שפעמים נותנין המסמר להכות בו, ולפעמים המסמר רק לנוי והוא מובלע בפרגול, ואינו דוקר בשעת ההכאה, וכן מתפרש במקל, ולפ"ז צ"ע במ"ש הגר"א כאן [והר"ש והערוך פכ"ט מ"ה שהכונה למחוגה], ואין שייך כאן ענין מחוגה, וממילא גם לקמן פכ"ט יש לפרש כמו כאן.

שם מסרק שיש בו דרבן הר"ז טמא, לכאורה הכונה מסרק של עץ שיש מסמר בראשו לשימוש דרבן, הרי המסרק כמשמש את הדרבן וטמא, אע"פ שעיקר שימושו למסרק,

פי' שהמסמר במקום אחיזת היד, מ"מ בשמעתין אפשר לפרש כמש"כ, וכיון דבכל הני ראשו היינו הקצה שרחוק מן היד, ע"כ שגם במתני' דתנן בראשו כמין חזינא היינו בקצה הרחוק מן היד, וכן לנוי מיושב טפי בראש השרביט, ודומיא דסימרו להכות בו שהוא בקצה הרחוק מידו, וראיתי בר"ש דשני הצדדים מיקרו שפיר ראש המקל, בין הראש שאצל ידו ובין הראש שאצל הקרקע, וצ"ע.

שו"ר בספר מרן זללה"ה סי"ח סק"ט שהרמב"ם גרס כמין חזינא טהור, ושם סק"י הביא שנזכר בתוספתא בשני מקומות מקום הדייש, ולא נתפרש.

שם סימרו טמא, היינו שבולטין ממנו חודי המסמרים, כמו סמר מפחדך בשרי, שנעשה חידודין, פי' הרמב"ם להכות בו, וכ"כ הר"ש והרא"ש, אלא שכתבו גם שלא תהא הארץ אוכלתו, וצ"ע דבזה אין שייך להצריך שלשה סדרים, וגם העיקר כגרסת הגר"א דכשבא להגן על העץ הו"ל מתכת המשמש את העץ.

שם רש"א עד שיעשה בו שלשה סדרים, [יתכן דבג' מסמרים זה למעלה מזה סגי, אבל לא סגי בג' מסמרים בשורה אחת], יש לעי' מה מוסיף שלשה סדרים להכאה, ובתוספתא אראב"צ דור אחד טמא שני דורים טהור, והיינו ג"כ כמו סדרים, כדלקמן פט"ז מ"ג, ולפ"ז צ"ל דור אחד טהור שני דורים טמא, [שו"ר בחזו"א שם], וכל אחד מוסיף על חבירו, [ועי' בהגר"א על התוספתא], ויתכן דראב"צ אסיפא קאי דלנוי טהור וסבר דמסמר אחד אינו נוי, והיינו דקתני וכולן שעשאן לנוי טהורין, דאפי' אחד שלנוי טהור, וכ"ש ג' דהוי עיקרן לנוי, ויתיישב בזה גרסא דדור אחד טמא, ולפ"ז גם כשעשאן לנוי כיון שראוין לשימוש של הכאה טמאין, אם אין בהם משום נוי, ומ"מ אין זו פשטות הדברים, אלא ראב"צ אלהכות בו טמא קאי, ודכוותה

מיהו לא נתפרש מה ענין של שימוש דרבן במסרק.

שם חולץ של נגר שהוא מוציא בו את המסמרים טמא, יש לעי' פשיטא, וי"ל דמיירי כשכולו עץ, ורק בקצהו יש מעט ברזל, וקמ"ל דחשיב כולו משמש את המתכת.

ו. **שם** עשה בראשו מניקת וכן בדלת טהור, מניקת הוא צינור דק ששותין דרכו, כדתנן פ"ט מ"ב חבית שהיא מלאה משקין טהורין ומניקת בתוכה, ופי' הרמב"ם שמוצצין דרכו המשקה, ולפ"ז נותנין ראש המקל בתוך המניקת שהיא כשופרת חלולה, והיא מגינה על המקל שהוא מעץ, וכיון שהיא מתכת המשמשת את העץ טהורה.

וענין המניקת בדלת לא נתבאר יפה, וגם מבואר בתוספתא שמוציאה מן הדלת ומשתמש בה, ולא יתכן להשתמש בה כשהיא מחוברת ולא דמי למגירה דלקמן מ"ג לפמ"ש כ"ס סק"ט, והרמב"ם והרא"ש פי' שעשויה לנוי לדלת, ולשון התוספתא לתחת הדלת משמע טפי כפי' ר"ש שלא תאכלנו הארץ, אבל במציאות צ"ב למה מניחין צינור תחת הדלת ואיך היא מתחברת וניטלת, אבל לנוי מתיישב בכל ענין, ומ"מ משמע יותר שיש לה שימוש המועיל תחת הדלת, דהא קתני שעשאה מתחלה לכך.

שם היתה כלי וחיברה לו טמאה, בתוספתא קתני היתה טמאה כו', ובפיה"מ פי' כן גם במתני', אבל לכאורה דינם שוה, דבין לצאת מידי טומאה ממש, ובין מדין כלי הראוי לקבל טומאה, הרי הדבר תלוי בשינוי מעשה, כ"כ הר"ש פ"ז מ"ב גבי דכון, וערמב"ם וראב"ד פי"א הכ"ד, ואפשר לפרש גם בלשון הרמב"ם שם דאין חילוק בין נטמא לראוי לקבל טומאה שאין נפקע ממנו דין קבלת טומאה אלא בשינוי מעשה שיחבל או שיחבר, ובזה גם הטמא נטהר, ובקביעה לחוד דהיינו נתינה בלא מסמר עדיין מק"ט כמו דף

של נחתומין שקבעו, מיהו עי' לקמן מ"ג במגירה דמשמע בתוספתא שיש חילוק בין טמאה לראויה לקבל טומאה.

שם מאימתי היא טהרתו בש"א משיחבל שיקלקל הכלי, ובה"א משיחבר דסגי במסמר, וכ"ש דמהני משיחבל, ולפ"ז לדינא בדעת ב"ה לא נחלקו ר"מ ור"י בתוספתא, ושפיר סתם התנא בדעת ב"ש כר"מ דהוא סתם מתני', כיון שאין נפ"מ לדינא בזה.

מודקתני משיחבל משמע שכ"ה הדרך לעשות כשמחברה למקל או לדלת, ולשון חבלה צ"ב, שאין קורין חבלה אלא לקלקול, וכאן הכונה שיתאים חיבור המניקת למקל או לדלת גם ע"י דחיקת המתכת של המניקת ועיקומה, ואין זו חבלה אלא תיקון, ורק לגבי שימוש המניקת לשתיה הר"ז קלקול, ומצינו גם בפ"כ מ"ו בסדין שעשאו וילון דתנן בש"א משיחבר ובתוספתא שבר"ש קתני משיחבל, ופליגי נמי ר"מ ור"י שם כמו במניקת, ואולי חידשו לשון זה לומר שבקלקול מועט חשיב שינוי מעשה כיון שקבעה כבר בדלת או במקל, וצריך לעקמה מעט וסגי בזה, אע"פ שלא נתבטל ממנו אפשרות השימוש של מניקת, ומה"ט לא סגי לב"ש אליבא דר"י בשיחבל, כיון שלא נתבטל עיקר הכלי, רק נתעקם מעט, ונראה דענין חבלה השחתה כמו דמתרגמינן שיחת לו חבילו להון, והיינו שהשחית וקלקל הכלי קצת להתאימו לשימוש החדש, ולא ענין חבלה כחובל בחבירו שהוא ענין מכה וחבורה.

ז. **שם** מ"ג הקנטר של בנאי והדקור של חרש הרי אלו טמאין, יש לעי' פשיטא, ובתוספתא פליג ריב"ז וסבר דקנטור טהור שלא נעשה אלא לשמש עם הקרקע, וניחא חידוש המשנה, וכבר כתב בבהגר"א שם דמשמע שאין זה כפי' ר"ש והערוך עי"ש, ואפשר שנועצין אותן בארץ כשמשמשין בהם, כמו שתוקעין יתדות בקרקע, וקמ"ל

בעצמה, והו"ל כחוט ומשיחה בעלמא, כמשנ"ת לעיל סי"ג סק"י, (וענין שם לוי שברמב"ם וברא"ש לא נתפרש, שאין שום חסרון בקריאת שם הכלי ע"פ שימושו כמו שלשלת של משוחות שלשלת דלי, וענין שם בפ"ע שייך רק בפרקים של כלי שלם, וכמשנ"ת לעיל סי"ב סק"א, וביש בה מפתח ומנעול באמת טמאה).

שם שלשלת דלי גדול ארבעה טפחים ושל קטן עשרה, הני טומאתן מדין יד, וכשנטלן מן הדלי אינם מק"ט וא"כ צ"ב מ"ט תני ליה הכא, [ושנינו ד"ז במקואות פ"י מ ובדלי גדול עלולה השלשלת הארוכה להנתק], ובאמת התנא לא אמר שהם טמאין, אלא שזהו שיעור היד שלהן, והיינו מפני שאין להם טומאה מצד עצמן וכמש"כ.

תניא בתוספתא פ"ד ה"ג דשל עולי רגלים אפי' דלי גדול שיעורו עשרה טפחים, ואפשר דכיון שמשמשים בו רק ג"פ בשנה אין חוששים שינתק, וכיון שצריכין לדלי גדול ושלשלת חזקה, עושין אותה מברזל ולא מחבל, ואפשר שעושין אותה משלשלת עבה ביותר, כיון שרבים דולים בה, אבל שאר בנ"א אין עושין כן, ולכן בטלה דעתו ולעולם השיעור ד"ט, וכ"ז בשלשלת של מתכת שעלולין הטבעות לינתק, אבל בחבל ומשיחה אפי' מאה אמה חיבור כדמסיים בתוספתא.

שם במשנה חמור של נפחים טמא, הר"ש והרא"ש פ"י העץ שמפוחות של נפחים סומך עליו נקרא חמור, וכ"כ רה"ג פ"ח מ"ג ע"ש, והרמב"ם פ"י ברזל בצורת קורה והאומן רוכב בקצהו כו' ע"ש, [ומ"מ אינו טמא מדרס, אולי מפני שכונתו להכביד על הברזל, ולא לצורך ישיבה, או מפני שמלאכתו עיקר כמו עמוד ונעשה מלאכתו, ולע"כ], ומלשון נפחים נראה יותר כפי' רה"ג, ומיירי בשל ברזל, וקמ"ל דחשיב כלי מעשה אע"פ שהוא כקורה פשוטה, ומ"ש הר"ש והרא"ש לשון עץ

דאע"פ ששימושן בכלי מעשה הוא רק כשהם בקרקע, מ"מ חשיבי כלי תלוש, כיון שמעבירין אותן ממקום למקום, כמו יתדות אהלים ויתדות המשוחות, וזה מתישיב שפיר עם הגרסא בר"ה גאון שממנו מקור פי' הערוך שהוא עשוי לחתור בו את הכותל, [ולא לחתוך כנדפס], והיינו שתוקעו בקרקע סמוך לכותל, ואח"כ מעקמו לצד והוא עוקר ע"ז את האבן של הכותל, וסבר ריב"ז דכיון ששימושן רק ע"י התקיעה בקרקע הר"ז כעשוי לשמש עם הקרקע, [שו"ר שכך מבארים לשון ערבי שברמב"ם שהוא ברזל עבה שתוחבין אותו תחת אבנים גדולות לעוקרן ממקומן], ואולי גם דקור של חרש עשוי כן שנועצו בקרקע, וע"ז יכול להשתמש בו, וכ"כ בערוך שהוא כמין נגר ויתד, ויתכן שאגב קנטר קתני ליה, דכיון ששימושן ג"כ כעין קנטר, ע"י שנועצו בעץ ועוקר ממנו חתיכות עץ וקובות וכיו"ב, כפי' הרמב"ם, לכן הביאו לומר ששניהם שוין לטמאותן.

שם יתדות אהליו ויתדות המשוחות טמאות, קמ"ל דלא חשיבי משמשינן עם הקרקע, אע"פ ששימושן רק מכח הנעיצה בקרקע, ובאהל י"ל שנטפל לאהל שגם הוא מק"ט, ובמשוחות הרי התקיעה עראית טפי מאהליו, ולכן חשיבי כתלושין, וכיון שעשוין בצורה המחודדת לנועצן חשיבי כלי מעשה, כשמחבירין להם השלשלת למדוד.

ח. **שם** שלשלת של משוחות טמאה, קמ"ל דחשיב כלי מעשה כמו משקלות.

שם העשויות לעצים טהורות, פי' הרמב"ם וכו"ה פי' קמא בר"ש ורא"ש שקושרין בהם חבילות של עצים, ויש לפרש הטעם מפני שאינם כלי מעשה, שאין מדתם ידועה, ואין בהם תכונה מיוחדת לקשירה, רק ע"י מעשה האדם, וכדתנן פ"ב מ"ב דשלשלת שיש בה בית נעילה טמאה והעשויה לכפיתה טהורה, והיינו מפני שאין בה תכונת כלי

כונתם למה שידוע בזמנם, אבל כאן מיירי בשל מתכת.

שא"א לחתוך בהם מלמעלה למטה כפי הראוי יותר.

מתניתין קמ"ל דמגירה שראויה לקבל טומאה וחיברה לקרקע אע"פ שמשמשת שימוש הכלי במחובר טהורה, אבל אם נטמאה אינה נטהרת עד שיקבענה במסמר, או שיקבענה באופן שאינה ראויה להשתמש בה, ומשמע שיש חילוק בין טמאה לראויה לקבל טומאה, ובמשנה לא חילקו בזה, ועמ"ש"כ לעיל סק"ו במניקת, ויתכן שעשאה מתחלה לקבעה בדלת, וטמאה דקתני היינו שהיתה כלי שלא ע"מ לחברה, וע"מ ש"כ לעיל ס"ז סק"ד.

י. **שם** כל הכסויין טהורין חוץ משל מיחם, פ"י כל המשמשין רק לכיסוי טהורין, דשימוש כיסוי לכלי אינו עושהו כלי מעשה, דממעטינן בתו"כ מאשר יעשה מלאכה בהן, פרט לחיפוי כלים, וכמ"ש הר"ש פ"ב מ"ג, ולא נתפרש בהדיא מה המיוחד בשל מיחם, ואין לומר שהטעם מפני שהופכין אותו ומשתמשין בו, דא"כ אין טומאתו משום כיסוי אלא משום כלי קיבול, ובזה כבר שנינו כיסוי טני של רופאים וכיו"ב, אבל כאן קמ"ל דשימוש דכיסוי שלו משוי ליה כלי, ולכאורה הטעם מפני שהכיסוי מחזיר אדי המים למיחם, ונמצא שהוא משמש מעשה כלי, ולא רק להגן על תוך הכלי, ובאילפס כה"ג אין זה שימוש חשוב, כיון שרוצין שיצטמק התבשיל ויתאדו המים.

ובזה ניחא הא דלא קתני חוץ משל טני של רופאים, דהתם לאו משום שימוש דכיסוי הוא טמא, וכן כיסוי קופסא שהוא טמא גם בשל עץ לקמן פט"ז מ"ז, ולכן לא הזכירוהו כאן, ולגרסת הראב"ד זהו קביא שבתוספתא, והזכירו שם בית הדיו, ואפשר הטעם מפני שמנער את הדיו שיהא ראוי לכתיבה, ומשתמשין בכיסוי מעשה כלי, שהוא מגן על הדיו כשולי כלי כשהופכו בשעת הניעור, או אפי' אינו הופכו וטמא בשל מתכת

ט. **שם** מגירה שעשה שיניה בתוך החור טמאה עשאה מלמטן למעלה טהורה, בתוספתא קתני שעשאה לחור הדלת, ולא דוקא חור הדלת וה"ה כל חור רחב כדלת ששיין לחתוך במגירה שכולטת לאויר החור, ולא נתפרש מה ענין להכניס ולחבר המגירה בפתח, והשינים בולטין לחור הדלת, ומ"מ תוכן הדברים ע"פ התוספתא שאם המגירה בולטת באופן שראוי להשתמש בה לחתוך כעין דמעיקרא טמאה, וזהו שעושה שיניה לחור הדלת שתחבה במזוזות או במשקוף והשינים בולטין לתוך הפתח, ואפשר לחתוך בה במקום שהשינים בולטין ע"י שיחזיק הדבר הנחתך ויגררנו על המגירה, אבל אם הפך שיניה דהיינו שכדי לחתוך בה צריכין להחזיק הנסר שרוצה לחתכו ולגררו מלמטה למעלה טהורה, דמגירה שיניה עשוין בעקמימות מעט שחותכת רק לכוון אחד, ואם נתנה בדלת באופן שא"א לחתוך בה מלמעלה למטה רק מלמטה למעלה, וזה אינו נוח לחתוך כך טהורה, ואין צ"ל שאם השינים תקועין בדלת או במזוזות ורק גב המגירה בולט, שהיא טהורה, וזהו שאין שיניה לחור הדלת אלא השינים תקועין במזוזות, וגב המגירה בולט לכוון חור הדלת.

ויתכן שחיבר המגירה כדי לחתוך בה, וקמ"ל דכיון שהיא מחוברת לקרקע טהורה, מיהו משמע שאפשר שלא יהיו שיניה בולטות לחור, וש"מ שלא נתנה כדי לחתוך בה.

ל"שון התוספתא הפכה בין מלמעלה בין מלמטה בין מן הצדדין טהורה, ומשמע הכונה שהמגירה תקועה בתוך המשקוף או המזוזות או הדלת, באופן שהשינים אינם בולטין לאויר וא"א לחתוך בהם, ואין זה עשאה מלמטה למעלה דמתני', דהתם השינים בולטות לאויר החור, אלא שעשוין באופן

בשימוש זה, ואפשר שסתם קופסא לא בשל מתכת היא, וכן בית הדיו, ולכן לא הזכירו במתני', והוזכרו בתוספתא, ובדברי הר"ש כבר נתבאר לעיל סי"ג ס"ק י"ד.

יעו"י בר"ש פ"ב מ"ה דכיסוי של חרס אע"פ שיש לו תוך טהור כיון שהוא משמש כפוי והפוך כמ"ש בתוספתא, וכיסוי כלי עץ ממעטנין בתו"כ ממלאכה בהם, ושם ס"ד דשימוש כיסוי של כלי קיבול חשוב ככלי, אבל במתכת שא"צ כלי קיבול הי' מקום לדון שלא יתמעט מהאי קרא, מיהו מצינו שבת ס"ג ב' דילפינן כלי מעשה דמתכת מכלי דתו"כ, ושפיר ילפינן מהתם דשימוש דכיסוי לחוד לא חשיב.

יא. **שם** מ"ד הטמאין שבעגלה, החידוש בהני דחשיבי שם בפ"ע, וחשיבי כלי מעשה ולא כלי הבהמה.

שם העול של מתכת, לאפוקי מצופה, אבל כולה מתני' במתכת, דאל"כ הו"ל פשוטי כלי עץ, וכל הני פעמים עשויין מעץ ופעמים ממתכת.

עול הוא הנתון ע"ג הצואר, וכ"ה בתוספתא ברזל שתחת צואר בהמה ושע"ג צואר בהמה, והיינו עול, וכבר הוכיח כן בא"ר מהמקראות, מיהו גם צמד קורין לעול המחבר שתי בהמות יחד, ואמנם אין המשא של הבהמה על הצואר, אלא העול מחובר למוטות ורצועות שיוודין בין כתפי הבהמה, והם מחוברין לעגלה או למחרישה, ועי"ז הבהמה מושכת העגלה בכח כל גופה.

שם והקטרב, כפי המצוייר הרי יש בצואר הבהמה כמו מסגרת מרובעת שעשויה מהעול שע"ג הצואר ומשני מוטות היורדות ומתחברות לברזל שתחת הצואר, ויתכן שהמוטות שבצדין קרואין קטרב, אלא דהו"ל והקטרבים, אם איתא דלעולם יש שני קטרבים.

שם והכנפיים המקבלות את הרצועות, בתוספתא קתני טהורות [מפני] שאינן עשויות אלא לנוי, וכדקתני במתני' בסיפא, והכנפיים הטמאות מפרש שם העשויות להכביד את הרצועות ושהרצועות תלויות בהם, והתם קרי להו טבעות ולא כנפיים, ועכ"פ כללא דמילתא כל שהרצועות נכנסות בהם לרווחא דמילתא חשיב לנוי, וכל שהרצועות תלויות בהם או שע"י כניסת הרצועות בטבעות הם יורדות למטה הרי יש לטבעות שימוש חשוב, וטמאות, והנה הכנפיים עשויין בעיגול כטבעות, והתנא דמתני' לא קרי להו טבעות כיון שיש עוד צורות של כנפיים מרובעין וכיו"ב, ותנא דתוספתא ביאר הענין שנדע מהו כנפיים.

שם והברזל שתחת צוארי בהמה, עיקרו להתחבר לעול ע"י רצועות או מוטות, והוא גם מגין על צואר הבהמה לפי דברי הרמב"ם, אבל אבר שבצד צוארי בהמה עיקרו להגן על הבהמה, והו"ל כלי בהמה שאינם מק"ט.

שם הסומך והמחגר והתמחויות, יש לפרש כולם במתכת, ואמנם סתם חגורה של חבל, אבל כאן יש לפרש כעין שלשלת שחוגרת וכיו"ב, וכן תמחויות כעין כוסות שמקבלין קצות ברזל שלא יזיקו לבהמה, וכיו"ב.

שם העינבל, בפשוטו עינבל לחוד לא חשיב כלי בפ"ע, וא"כ יש לפרש דנקט עינבל ללמד דמיירי בזוג שיש בו עינבל, ולאפוקי שפופרות המשמיעות את הקול בלא עינבל שהם טהורות דהו"ל כלי בהמה, ורק זוג שיש בו עינבל חשיב משמש את האדם.

שם והצינורה, פי' הרמב"ם ברזל כפוף שתופס את המשא שלא יפול מהעגלה.

שם ומסמר המחבר את כולן, בתוספתא פליגי רשב"ג ורבנן במסמר שהוא מחבר בו את

יג. **שם** סנדלי בהמה של מתכות טמאין של שעם טהורין, סתם סנדל אין לו בית קיבול, שעשוי בסוליה המתחברת ע"י רצועות ע"ג הרגל, אבל בשבת נ"ט א' מבואר דכאן מיירי ביש לו בית קיבול, דאמרינן שמק"ט מפני שראוי לשתות בו או לסוך בו, וגם למ"ד שנותנו ברגלו לא אמרו בגמ' נפ"מ כשאין בו בית קיבול אלא נפ"מ בדיקור שמפני כובדו אינו ראוי לרוץ בו, ומשמע דסתמא יש בו בית קיבול, ואפשר דשל בהמה שאין פיסת רגל רחבה לקשור בה הרצועות אין דרך להלבישה סנדלים ברצועות אלא מנעלים.

יד. **שם** טהורין, בתוספתא ב"ב פ"ב ה"ב תניא של שעם ושל צפירה טהורין, ופי' ששעם רך עשוי מקליפי עץ והיינו שגמין, וצפירה עשוי מסיב של דקל, ונראה דנקט הני דבכל ענין טהורין, דלא חזו לכלי קיבול מפני שהמשקה יוצא מהן, או שנבלע בהן, ולא מהנו לקוצים וברקנים, ושאר כלי עץ וכלי עור תלוי לפי הענין, שפעמים מתקלקלין ע"י רגלי הבהמה, ופעמים נשארין ראויין, ולכן סתם התנא והזכיר רק הקצוות הבטוחים לטומאה וטהרה, וכן יש לפרש בדברי התו' שבת שם.

יד. **שם** הסייף מאימתי מקבל טומאה משישופנו, יש לעי' מה ראה התנא להזכיר כלים אלו טפי משאר כלי מתכות, ואפשר דכיון דשיפה והשחזה עושין פעמים רבות בהמשך השימוש, א"כ י"ל שאין חסרונם נחשב חסרון, ומק"ט גם קודם השיפה וההשחזה.

ואפשר דתנא דברייתא ב"מ פ"ד א' פליג ע"ז וס"ל דמק"ט מגמר מלאכתן דהיינו צירוף בכבשן, והיינו קודם השחזה ושיפה, שאין הדרך להשחזי קודם הצירוף בכבשן, ויתפרש הטעם מפני שצריכין השחזה תמיד, א"נ סייף וסכין אינם ככלי מתכות לענין גולמין, כיון שאינם עשויין לכבוד, ועיקרם

הגלגל שלא ישמט, ופי' הר"ש והרא"ש והגר"א דהיינו מסמר המחבר דמתני', ואתיא כרבנן דרשב"ג, מיהו לשון את כולן צ"ב, והרמב"ם כתב דכל מסמר שעשוי לחבר חלקים ולא לנוי טמא, ואפשר דדוקא מסמר המיוחד וניכר שעשוי לצורך חיבור זה טמא, שהוא יש לו שם בפ"ע, אבל שאר כל המסמרות אע"פ שעשויין לחבר, דסתמא הכי הוא שמסמר עשוי לחבר ולא לנוי, אפ"ה לא חשיב כלי בפ"ע וטהור, (ואולי צ"ל גלגל במקום כולן), צ"ל שכונת התנא לומר חוץ מן המסמר שנעשה במקום שלא שייך שם טפי ממסמר אחד, וזהו המסמר שנכנס באמצע הגלגל לחברו, ואינו נראה כשאר מסמרים, ולשון המשנה בסיפא ושאר כל המסמרות טהורין קאי כלפי מסמר זה, וש"מ שאין שום מסמר טמא אע"פ שעשוי לחבר.

יב. **שם** מ"ה העול המצופה, כיון דיש אופנים דאזלינן בתר ציפוי, קמ"ל דהכא הציפוי בטל לעץ.

שם וכנפיים העשויות לנוי, בתוספתא מבואר שהרצועות נכנסות בתוכן, וקמ"ל דאפ"ה עיקרן לנוי וטהורות.

שם ושפופרות המשמיעות את הקול, קמ"ל דדוקא זוג וענבל שהקול נשמע למרחוק והו"ל משמשי אדם למצא את בהמתו כמ"ש תו' שבת נ"ח ב', אבל השפופרות קולם חלש ונשמע רק לבהמה, ולכן טהורות.

שם והאבר שבצד צוארי בהמה, דהני לנוי או להגן על הבהמה, ומ"מ לא הוו כברזל שתחת צוארי בהמה, שהוא מתחבר לעול, וא"א לקשור הרצועות אם אין נותנין ברזל זה.

שם הסובב של גלגל הטסים והציפויים ושאר כל המסמרות טהורין, כל הני אין להם שם בפ"ע, או שמשמשין את העץ.

משתגמ"מ לא מצריך צירוף כבשן לפי הגר"א שם, וי"ל דסיף וסכין שאני דבעו חוזק יותר.

גם דברי ר"ל משיצחצחם במים צ"ב מהו צחצוח זה, ואם הכונה צירוף במים לאחר ההסקה בכבשן, א"כ אין זה ענין מחודש שכן דרך כל ברזל שמסיקין באש ומצרפין במים, כדאמרינן דומה לברזל שהכניסוהו לאור ולא הכניסוהו לצונן, והרי זה ממעשה האומן ולא שייך ע"ז לסטאה בלסטיותיה ידע, דמשמע שזה דרך שימוש, ולפי"ז צחצוח דר"ל דומה לשיפה והשחזה, וזה קשה דהא תנא דברייתא פליג על מתני' דמצריכה שיפה והשחזה, וא"כ מ"ט נימא שכונתו לצחצוח במים, ומזה משמע שהצחצוח נצרך טפי משיפה והשחזה והוא גמ"מ בהסרת הבליטות שבברזל, אבל ג"ז קשה דמשמע שזהו השימוש של הסיף ולא עיקר עשייתו, ומצינו לשון צחצוח חרבות בסוטה ר"פ משוח מלחמה, והיינו להשמיע קול שפשוף החרבות זע"ז.

ונראה לפרש דצחצוח במים הוא לנקות ולהשוות הבליטות ולהחליקן, ועושין כן הרבה פעמים מפני מה שנדבק עליהם, וס"ל לר"ל שאינם ראויין לשימוש בלא צחצוח זה, ומשמע שעל כל הסכנים אמר ר"ל ד"ז, דאכולה בריתא קאי, וק"ק דקאמר ליה בלסטיותיה ידע, הרי בכל הסכנים כן, וי"ל שהלסטים מדקדקים בדבר שיהיו מזומנים למלחמה, משא"כ בשאר שימושי הסכין, ומשמע שר' יוחנן לא הכיר תיקון זה, שאם כל בנ"א נוהגין כן מה נתחדש לו בדברי ר"ל, מיהו ר"י פליג ומפרש דמיד שתגמר קאמר, ואפי' שיפה והשחזה א"צ, וכ"ש צחצוח במים.

שם במשנה משישופנו, אפשר דישופנו בכולו, וישחיזה בחודה בלבד, אבל קשה לפרשו מענין סיכה בשמן, שאין זה גמר בכלי, ובכל דוכתא ענינו שיפה, ואמנם הזכירו שיפה על מריחה ושפשוף, כמו שייף ליה מאותו המין

לחוזקם וחידודם, אבל קשה לחדש כן נגד סתמות הדברים.

וכבר הקשו הר"ש ותו' ב"מ שם על הסתירה בין מתני' לברייתא שם, ומה שתירצו דהכא בהחלידו וכדתינא בתוספתא דבהעלו חלודה טהורין עד שישופם וישחזם, קשה לפרש כן בלשון המשנה מאימתי מק"ט, שאין זה זמן לגמ"מ, אלא הענין פשוט דכיון שנטהרו בגלל החלודה צריך לסלקה ואין ההשחזה תיקון לסכין אלא סילוק החלודה, וקמ"ל דחזרו לטומאה ישנה, מלבד שדוחק לפרש מתני' בהחלידו שאין רמז לזה.

ואפשר דהברייתא מיירי בגמר שלא לשוף, וקמ"ל דמ"מ בלא צירוף בכבשן אינם מק"ט, ואף שכל כלי מתכות נעשין בהתכת כור אש שהוא כבשן, ואין עושין להם צירוף נוסף, מ"מ כאן צריך צירוף לאחר גמ"מ, כמו מסמר שהתקינו לפתוח בו את החבית דתנן פי"ב מ"ה עד שיצרפנו, דבעינן חיזוק גמרו יותר, ואם נימא דברייתא פליגא אמתני' יתפרש כמש"כ לעיל דס"ל דשיפה והשחזה דרך שימוש הם ולא גמ"מ, - הגר"א בב"מ כתב דברייתא פליגא אמתני' ונחלקו בהבנת הברייתא.

לשון הברייתא שם משעת תגמר מלאכתן, ויש לעי' האם הכונה מיד שתגמר קודם שיפה והשחזה, או משתגמר לגמרי דהיינו הצירוף הנוסף, ולא סגי בגמר של שאר כלי מתכות, ואפשר דבהא פליגי ר"י ור"ל דלר"י הוי מיד ולר"ל בעינן סוף גמ"מ, ומצינו בפ"ד גבי כלי חרס משיצרפו בכבשן והיא גמ"מ לאפוקי מדר"מ, ועמשנ"ת לעיל ס"ג סק"י בזה, וגבי תנור פ"ה תנן משתגמ"מ ואיזהו גמ"מ משיסיקנו כדי לאפות בו סופגנין, וכן בכירה שם, (שו"ר בחזו"א סל"ד ס"ק י"א).

והנה ר' יוחנן אמר שם דהיינו משיצרפו בכבשן, וצ"ב דהא בכלי חרס מ"ד

ביצה ט"ז א', והכונה מפני שמשפספין ומדביקין אותו כמו השפשוף והמירוק.

טו. **שם מ"ז** כסוי טני של מתכת שעשה בו מראה ר"י מטהר, פי' הרמב"ם שהבריקו עד שנעשה מראה, וכן מצינו במראות הצובאות שהם נחשת, וקתני עשה בו ולא שעשאו, לפי שרק החלק הפנימי הוא מראה, ועוד כדי לפרש שעדיין עיקרו לכיסוי, ויש לעי' מ"ט דר"י הרי במראה לחוד מודה שהוא טמא, וי"ל דחשיב שימוש המראה עראי, ולא סגי בזה להחשיבו מראה כלפי שימוש הכיסוי, ובכה"ג חשיב עיקר הצחצוח כנעשה לנוי, שאין דרך להשתמש במראה שצריך לגלות הכלי לצורך השימוש בה, ולכן לא סגי בשימוש עראי לעשותו מראה, אע"פ שכונת עשייתו למראה, ויש לעי' מ"ש כיסוי של טני דנקט, ואמנם של כלי הבישול ודאי בטלה דעתו, שאין שימוש המראה שבהם ראוי, וא"כ י"ל שרק טני שהוא שמור בנקיות ראוי לשימוש מראה, אבל לא שאר כלי מתכות של אוכלין ומשקין, דבהני אף לרבנן טהורין, ועי' בסמוך דדוקא בטני עשוי לשימוש מראה, אבל בשאר כלים הצחצוח עשוי לנוי בעלמא, ואף לרבנן טהור.

שם וחכמים מטמאין, שאין שימוש הכיסוי סותר לשימוש המראה, שבכל שעה יכול לגלות הכיסוי ולהביט במראה, ויתכן שרגילין לשמור בטני עניני כחול וסרק ומביטין במראה בשעת פתיחת הכלי לשימוש במיני סממנין שבתוכו, ובשאר כלים אין המראה עשוי לתשמיש כ"כ אלא לנוי, דהיינו בכלים שאינם של אוכלין ומשקין.

הרמב"ם בפ"ט ה"ו העתיק ד"ז בכל כיסוי של מתכת, ויש לפרש כונתו בהני דלא בטלה דעתו, ולאפוקי כלי אוכלין ומשקין, וגם כלי שמונח באוצר וכיו"ב אין דרך להשתמש בו למראה, ואין להחשיבו כלי מכח צחצוחו, כיון שרק במאורע כשפותחו

יכול להשתמש בו, ורחוק שיצטרך בדיוק אז להשתמש במראה, וא"כ עיקרו לנוי, ואע"פ שאין כונתו לנוי, מ"מ אמרינן ששימוש העראי בטל לכיסוי, ולא חשיב כלי גמור ע"י צחצוח הכיסוי כמראה, דסו"ס אין כאן מעשה כלי מחודש, ולא דמי לשימוש גמור כגון שמשתמש בתוך של הכיסוי, דבזה אם עשה לכיסוי קיבול עמוק יותר אע"פ שמשתמש בו רק במאורע חשיב שפיר כלי, ורק במראה מטהר ר"י.

בתוספתא לפנינו מודה ר"י לחכמים בכיסוי טני של מתכת שעשה בו מראה נשבר ובטל מתשמישו טהור, והגיה הגר"א טמא, וכן מוכח דהא קתני מודה ר"י לחכמים שטמא, ומשמע שאע"פ שבתחלת עשייתה היתה טהורה, מ"מ משנשברה ובטל שימוש הכיסוי נעשית בדין מראה וטמאה, וכ"מ בבהגר"א על התוספתא דכשנשבר בטל מתשמיש כיסוי וטמא עי"ש, אבל בהגהות הגר"א על התוספתא כתוב שנשבר ואח"כ עשה בו מראה, וזה פשוט דמ"ש מכל מראה של מתכת, ושם ס"ד דטעמיה דר"י מפני שכיסוי טני אינו ראוי למראה, ולגרסא שלפנינו קמ"ל שרק שימוש הכיסוי מונע מהמראה ליחשב כלי, ומשנשבר נעשה המראה כלי, - במתני' לא הובא ד"ז משום דנפ"מ רק לר"י.

שם במשנה מראה שנשברה אם אינה מראה את רוב הפנים טהורה, וכן צ"ל בתוספתא כמ"ש הגר"א, ובנטשטשה קמ"ל דאע"פ שרואין בה בטשטוש, כ"ז שראויה קצת מק"ט, אבל נטשטשה לגמרי טהורה ולא אמרינן שהכלי קיים וחסר רק צחצוח.

וי"ש לעי' מהו שיעור רוב הפנים, הרי ממרחק רואים גם במראה קטנה את רוב הפנים, וצ"ל דהיינו במרחק שמבחינים יפה את מראה הפנים, ואין בזה שיעור למרחק בטפחים לפי

שם ניטלו חפין כו', קמ"ל דסגי לנעול רק בחפין, או רק בנקבים שחפי הפתח נכנסין בהם.

שם או שנפרצו זה לתוך זה, היינו שהדופן שבין הנקבים נפרץ, ונעשה הכל נקב אחד גדול, כ"כ הרמב"ם, וכ"כ הר"ש, (אלא שהוסיף שנתעקמו החפין, וזה קאי אניטלו חפין, ובפשוטו קאי רק על הנקבים), ובתור הכי קתני נפרצו נקבים של מסננת שהם מענין אחד.

יז. **שם** מסננת של חרדל שנפרצו כו', יש לעי' מה המיוחד במסננת של חרדל, ובתוספתא מבואר שהיא צרה וארוכה, ולכן בנחלקה לארכה לא חזיא למידי, ובנחלקה לרחבה תלוי כמה רוחב נשאר במסננת, ומדקתני מלמטן נראה שהמסננת משפעת ויורדת כעין משפך, [וכ"כ בר"ש הנדמ"ח בפי' בתרא], ומסתנן החרדל גם מן הצדדים, ואם הנקבים שלמטה פרוצים ממילא ישפך הכל, אבל בשאר מסננות השטוחות כנפה וכברה, נהי דבמקום הנקב נופל גם פסולת, אבל הרוב מסתנן יפה בשאר הנפה, וכאן שאני שהכל יורד בשיפוע ונמצא שכל הפסולת תעבור בנקבים, ובתוספתא אראב"צ דב"ה מטהרים אף בשנים, ומתני' דלא כותיה.

שם והאפרסם של מתכת טמאה, בזוכית תנן סוף פרק ל' שהיא טהורה, וש"מ דחשיב שאינו מקבל, אע"פ שמחזיק החטים ומוציאן מעט מעט, ואיצטריך לאשמועינן בכלי מתכת דס"ד דכיון שאינו עשוי לקבל ולא להניח על גביו רק להעביר דרכו כצינור, ס"ד דלא חשיב כלי אף בכלי מתכת.

מ"ש הר"ש אפרסם של חרדל צ"ב, דבפשוטו בשל חטים מיירי ודכוותה בשל זוכית דלא קתני לה בהדי חרדל, וכ"כ הרמב"ם והרא"ש כאן ושם, וכ"כ הר"ש שם.

שתלוי בצחצוח המראה, והכל לפי הענין, וקמ"ל דאע"פ שיכול לכתול עינו וכיו"ב ע"י המראה הזו טהורה, דבעינן מראה שראויה לראות בה את רוב הפנים בב"א, - במשנ"א כתב דאזלינן בתר הבעלים, ודוחק, ומסתברא דאזלינן בתר פנים בינוניות, ע"י סוכה ה' א' דאין פנים פחות מטפח.

יש לדקדק מ"ש מראה דפשיטא לן שמק"ט, ומשמיע קול איצטריך ריבויא דמק"ט מקרא דכל דבר, וי"ל דמראה מתוקן מעצמו, ומשמיע קול צריך מעשה לנענוע, וע"ע מש"כ לקמן סט"ז סק"א בזה.

טז. **שם** מ"ז כלי מתכות כו' נתבאר לעיל סי"א סק"ד.

שם מ"ח מפתח של ארכובה שנשבר כו', של גם יש לו כיפוף אחד, ושל ארכובה עשוי משלשה חלקים, וכשנשבר חלק אחד, נשאר כמין גם, ואפשר לפתוח בו מבפנים, ששם א"צ את החלק של עובי הדלת, ורבנן מטהרין כיון שע"כ הוא צריך מפתח שלם לנעול ולפתוח מבחוץ, ואינו משתמש בחצי שראוי רק לנעול ולפתוח מבפנים.

שם היו בו חפין ונקבים טמא, אם מיירי במפתח שלם פשיטא, ולכן פר"ש דקאי על המפתח שנשבר, ומ"מ צ"ב במציאות מאי מהנו חפין ונקבים אם נשבר גומו ואינו יכול להגיע לתוך הפתח ע"י המפתח, ואפשר דבאמת לדלת ומנעול שהי' תחלה לא מהני, אבל מהני לדלת אחרת, ולא בטל מיניה שם כלי, (ויתכן דמיירי במפתח שלם וה"ק היו בו חפין ונקבים וה"ה חפין או נקבים טמא, ואע"פ שזה פשוט הקדים כן כדי לבאר אח"כ דניטל אחד מהן טמא).

סימן טז

שם של בהמה ועשאו לדלת אע"פ שחיברו לדלת וקבעו במסמרים טמא, לכאורה בזוג שממשיך לשמש מעשה של פעמון תלוש, הדבר מוכן שלא פקע שם כלי ממנו, ולכן לא סגי בחיבור, ולא דמי למניקת כלים פי"ד מ"ב ששם שימוש הדלת סותר לשימוש המניקת ומשחיברו בטל שם מניקת ממנו, וב"ש פליגי נמי התם ומצרכי שינוי מעשה, ועוד דמניקת מסייעת לדלת לשימוש של מחובר, משא"כ בזוג שעושה מעשה של כלי תלוש.

יש לעי' איזה שינוי מעשה יועיל לטהרו, הרי אינו יכול לקלקל את שימוש הפעמון שבו, שהוא צריך לו לדלת, וכל שינוי שאינו מוכיח על שימושו החדש אין בו כדי לטהרו.

שם שכל הכלים יורדים כו', בתוספתא ליתא ד"ז, שכבר נתבאר במשנה ובתוספתא ב"ב פ"ג ה"ד, ונראה שהוסיפו ד"ז בגמ' כדי לבאר טעם הברייתא, וזה מצוי שהוסיפו ביאור במשניות וברייתות דטהרות, כיון שלא נתבאר ענינם בגמ'.

שם מה נפשך אי מנא הוא אע"פ דלית ליה עינבל כו', פרש"י דעינבל לא משוי ליה תכשיט, וביאור הדברים דכיון דזוג של עבד קתני דמק"ט ובאותו אופן קתני דשל בהמה אינו מק"ט, ולכן סבר המקשן דע"י עינבל הו"ל של בהמה כשל אדם ומק"ט, ולכן הקשה דעינבל לא משוי ליה מנא, ולשון מנא דקאמר היינו חשיבות כלי לקבל טומאה ותכשיט ג"כ בכלל זה, ומשני דע"י עינבל נעשה כלי שמשמיע קול, ולא משום תכשיט כשל אדם, ועריטב"א דבאמת לא ידע המקשן טעם שיחשב כלי מעשה, ועכ"פ העינבל לא עביר מעשה.

א. **שבת** נ"ח ב' ורמינהו זוג של בהמה טמא ושל דלת טהור, פרש"י דדלת טהור משום מחובר, דלא חשיב תשמיש הכלי אלא לצורך האדם, ולכן בדלת מגדל שמק"ט אף הזוג מק"ט, כדחזינן במכתשת בברייתא בסמוך, אבל משום מחובר טהור, ואף קודם שחיברו כיון שעשאו לדלת, ולעומת זה אם עשאו לבהמה וחיברו דינו כתלוש ומק"ט כדבסמוך.

הקשה אאמור"ר זללה"ה מאי שנא זוג שעשאו לדלת טהור כיון שעשאו למחובר, אע"פ שמשמש להשמיע קול כמו בתלוש, ובוילון שעשאו למחברו אמרו ביצה י"ד ב' שהוא טמא מפני שהשמש מתחמם כנגדו, וי"ל דבוילון השמש עושה בו מעשה תלוש, ואין זה משימושי הבית, אבל זוג נעשה לשימוש הבית שישמעו מי שנכנס, וחשיב שימוש של מחובר, מיהו בסברא לא הי' נראה לטמא משום חימום השמש, דודאי עראי הוא כלפי עיקר שימושו, שנעשה למחיצה בבית, ואפשר דכיון שוילון דרך להסירו לכבסו, ומזיזין אותו ממקום למקום, הרי הוא נראה כתלוש, וסגי בשימוש כל דהוא לגזור עליו טומאה, ולפ"ז טומאתו מדרבנן, [שו"ר בחזו"א סכ"ה ס"ק כ"ד ע"ש], ואאמור"ר זללה"ה כתב סברא דבגד כמאן דפסיק דמי, ואמנם ודאי דכל מחובר מבגד אע"פ שתפסו אינו נעשה כתלוש לענין טומאה, דלא גרע מעשאו לדלת שטהור אף בזמן שהוא תלוש, שאני התם שתפיסתו עראי, משא"כ בשמש שדרכו תמיד בכך.

שם של דלת ועשאו לבהמה טמא, האי עשייה היינו תלישה וייחוד, וא"צ שינוי מעשה כמ"ש רש"י, ולכאורה אע"פ שרש"י הזכיר שתלאו בבהמה, א"צ לזה, דבייחוד לחד סגי.

שור"ר שכ"כ הרמב"ן, אחר שכתב דנפק"ל באם אינו ענין, וא"כ גם כונת תו' כך.

מיהו בעיקר הדבר יתכן דאסמכתא בעלמא היא, ומסברא קים להו לרבנן דמשמיע קול לא גרע ממקל שמנהיגין בו הבהמה לעיל נ"ב ב' שאין בו תכונת כלי רק מעשה האדם בהכאתו, וכ"ש זוג שיש בו תכונת משמיע קול.

שם תוד"ה אין כדרשב"נ כו', תכשיטי בהמה טהורין כדתנן כלים פ"ב מ"א, ובתוספתא שם ב"מ פ"א ה"ד כל תכשיטי בהמה כגון השירים הנזמים והקטלאות והטבעות טהורין, ואין טמא אלא זוג המשמיע קול לאדם, ולמדנו מזה כפי' תו' דזוג דבהמה עשוי להשמיע קול לאדם שלא תאבד וימצאנה ע"י קול הזוג כמ"ש תו', או שישמע קולה שלא תגנב שאם מפסיק לשמוע קולה יודע שגנבה, או שישמענה בדרך ביד הגנב, וזוג של תינוק ג"כ אמרו דלקלא עבידי ליה והיינו שלא יאבד, ולכן לא הוצרכו לפרש טעמא בגמ' שהי' פשוט שהקול נעשה לצורך האדם, וכמו זוג של דלת.

והגר"א מחק בתוספתא תיבת לאדם, אבל הרמב"ם בפ"ח ה"ז העתיק חוץ מזוג של בהמה וכלים המשמיע קול לאדם, כיצח העושה זוגין למכתשת ולעריסה כו' כברייתא דבסמוך, ובתוספתא שנויה סיפא דכל תכשיטי בהמה כו' בתר זוג המשמיע קול לאדם, ואח"כ שנו ברייתא דזוג של בהמה ושל דלת, שהביאו בגמ' לעיל, ולא נתפרש למה מחקו הגר"א, ואי משום דמכתשת משמיע קול לבשמים ג"ז חשיב לאדם, והרמב"ם העתיק של מכתשת בכלל המשמיע קול לאדם.

לשון הרמב"ן בתירוץ קמא איכא למימר מדכתיב כל דבר משמע אפי' דיבור בהמה, צ"ע דודאי כמו שתכשיט בהמה טהור ה"ה דיבור בהמה, דמשמע שתכשיט פשוט

שם הא דאית ליה עינבל, בתוספתא דכלים שנויה ברייתא זו בתר ברייתא דהעושה זוגין דבסמוך, והר"ז כמפורש דמיירי באית להו עינבל, ויש חידוש בדלית ליה עינבל לענין שבת, וכדתנן אע"פ שהוא פקוק.

שם מנין למשמיע קול בכלי מתכות שהוא טמא, משמע דאיצטריך קרא לכל משמיע קול לאדם, דס"ד דבעינן כלי מעשה, וקול בעלמא לא חשיב מעשה, וגרע מתכשיט שמשמש את האדם, והו"ל כבגדים, וגם תכשיט מייטנין מקרא דכל כלי מעשה כדלקמן ס"ג ב'.

ויש לעי' מנלן דמראה חשיב כלי מעשה כדתנן כלים פ"ד מ"ו, הרי אינו עושה מעשה וגם לא כמשמיע קול, ואפשר דמראה עדיף ממשמיע קול שצריך מעשה נוסף להקיש ולנענע הזוג שיוציא קול, אבל במראה הכלי מושלם וראוי לשימוש, א"נ מראה נצרך יותר לאדם, ובכלל כלי מעשה הוא כדכתיב במראות הצובאות, וחשבינן הכלי כמראה תמונות לאדם.

שם אפי' דיבור במשמע, כצ"ל, וכ"ה כפי' ר"ח ולקמן ס"ג ב', ול"ג אפי' דיבור יבא באש.

שם תוד"ה כל דבר כו' ואם אינו ענין כו', ק"ק לומר כאן אם אינו ענין ללמוד מהגעלה לטומאה, אבל באמת עיקר טומאת כלי מתכות נלמד מהאי קרא כדאמרינן לעיל ט"ז ב' כלי מתכות דאורייתא הוא דכתיב אך את הזהב וגו', ועפיה"מ פ"א מ"ב דפשוטי כלי מתכות ילפינן בספרי זוטא מכל דבר אשר יבא באש, והר"ש שם מ"ח מיייתי דילפינן שם תכשיטין מכל אשר לא יבא באש, ועוד דרשינן התם מהני קראי לכלי מתכת שיש לו שם בפ"ע, מיהו נראה דבכולהו סמכינן אהא דמסיים בהו קרא אך במי נדה יתחטא ש"מ דמקבלין טומאה, ולפ"ז ניחא בפשיטות דיליף מיניה גם הא דדיבור חשוב לקבל טומאה,

יותר ממשמיע קול, ותיורץ בתרא עיקר וכמ"ש תו'.

שם העושה זגין למכתשת, פרש"י שהקול יפה לבשמים, ובמנחות פ"ז א' ובכריתות ו' ב' אמרו שהדיבור יפה לבשמים, ומשמע דוקא דיבור ולא קול בעלמא, ולכן אומר הדק היטב בשחיקת הסממנים, ואינו מדבר בהוצאת היין מן החבית רק מקיש בקנה שהוא קול ולא דיבור, וא"כ גם הזוג אינו מועיל לבשמים, וגם סתם מכתשת אינה לבשמים, ואפשר שיותר נעים לשמוע קול פעמון מקול כתישת הסממנים, או שישמעו אם הפועלים הפסיקו מלאכתם.

שם ולמטפחות ספרים, לכאורה עושין כן שישמעו הציבור ויקומו לכבוד התורה, (זכר לדבר ונשמע קולו בבואו אל הקודש), ורש"י פירש שמשמיעין קול לתינוקות, ולפ"ז צריך שיהא הקול חזק ביותר, ודרך תינוקות ללמוד בחומשים או מגילות, עי' גיטין ס' א', ועי' מ"ב ס' של"ח סק"ו בענין פעמונים שע"ג ס"ת שנעשו להשמיע קול שיקומו מפני הס"ת וכמ"ש כ'.

שם ולמטפחות תינוקות, פרש"י שתולין בצוארן, והיינו ג"כ שלא יאבדו, ומש"ה קתני מטפחות לומר שהתינוק קטן, ולא בבגדו אלא במטפחות, ואין זה מה ששנינו ס"ו ב' ובני מלכין בזוגין, דהתם תכשיט הוא, ואף בלא עינבל הו"ל כלי לענין שבת, ואפשר שאסור ללבוש משמיע קול בשבת כשכונתו לקול, כמ"ש הרמ"א ס' ש"א סכ"ג, מיהו אפשר דלאו קול זמר הוא ושרי, ועי"ש בבה"ל בשם המג"א והאחרונים בכ"ז, וע"ע מ"ב ס' ש"ה ס"ק מ"ב, ועי' שו"ע ס' של"ט ס"ג שאסור לקשקש באגוז לתינוק או לשחק בזוג כדי שישתוק.

ב. **שם** אמר אביי הואיל שההדיוט יכול להחזירו, בפשוטו לפי סברא זו אף העינבל לחוד טמא, וכ"נ בלישניה דרבא וכ"ת

ה"ק אע"ג דלא מחבר כמאן דמחבר דמי, ובמתני' ודאי דשניהם חיבור זל"ז, וכ"נ ברש"י ד"ה אלא אמר רבא, שרק בדברי רבא נתחדש שרק הזוג טמא ולא העינבל, וכ"מ בתוד"ה אלא, עי"ש שכתבו בהדיא מקבלין שניהם, עי"ש, ועוד נפ"מ שאם אבד העינבל אף הזוג טהור, דשוב אין ההדיוט יכול להחזירו, וכל הכלי בטל וצריך לעשות כלי חדש, מיהו בהרגשה הדבר מחודש לטמאות עינבל לחוד שאין בו צורת כלי, וצ"ל דהוא כמו רגל של מטה שהיא של פרקים ועתיד להחזירה, שהיא טמאה, מיהו בפשוטו טומאה זו מדרבנן, ועוד דהתם אין הכרע מק"ט אלא שאם נטמא לא פקעה טומאתו, וכאן משמע דטומאתו עליהן אף לענין לקבל טומאה, וכמ"ש תוד"ה אלא, וגם בדברי רבא הדבר סתום דהול"ל אלא אמר רבא הא דקתני טמאין אזוג לחוד קאי, ולא הי' סותם כאילו דברי אביי קיימין דשניהם טמאין, ואם נימא דלאביי ג"כ רק הזוג טמא, י"ל שלא חילקו חכמים וקבעו שהזוג טמא לעולם אפי' נאבד העינבל, שו"ר בספר אאמו"ר זללה"ה בכ"ז, וצלע"ע בסוגיא דמטה ופרקים.

שם מתיב רבא הזוג והעינבל חיבור, פי' הרמב"ן דלשון חיבור שייך כשהזוג לבדו כלי, וכן מספורת של פרקים ואיזמל של רהיטני, שהאיזמל לחוד הוא ג"כ כלי, אבל שני שברי כלים שחיברן במסמר לא שייך להזכיר ענין חיבור, שאין כאן שני דברים אלא שני חצאים, וכמו שכל כלי אין חציו האחד מטמא את החצי השני, ואם איתא דלאביי שרק הזוג והעינבל יחד חשיבי כלי, א"כ אין מקום להזכיר כאן לשון חיבור.

וי"ש לעי' אמאי לא מוקמינן מתני' בזוג שהוא תכשיט, דודאי חשיב כלי גם בלא עינבל, ובזה קמ"ל שהעינבל חיבור לו, וי"ל שאין לחלק בין זוג דבהמה לזוג דאדם, שאם בשל בהמה העינבל והזוג כגוף אחד, הרי גם בשל אדם כן, שמהות הכלי בשניהם שוה, ואף בשל

משמיע קול כמו בעינבל, מיהו דוקא כשכבר היה ראוי לקבל טומאה מהני טעם זה וכמ"ש תו' לקמן ד"ה הואיל, ואפשר דבעינן שיהא העינבל ג"כ קיים.

אבל בסנדל של בהמה הרי שימוש של האדם במלחמה חשוב לו יותר משימוש הבהמה, ולכן חשיב הכלי עשוי גם לזה, כיון שבשעת הצורך הרי צורכו עדיף לו מצורך הבהמה, ונמצא שיש יתרון לשימושי האדם בהם, אבל בזוג הרי אלו שימושי עראי, וכשהכלי שלם כמאן דליתנהו דמי.

שם תוד"ה בשעה, יש לעי' איך משתמש בו במלחמה, הרי הוא נועל מנעליו, וצ"ל שהקוצים נתקעין במנעלו ואינו יכול לרוץ מהר, ולזה מהני הטס של מתכת שלא יתקעו במנעלו, וכיון שלצורך מדרסו של האדם המנעל יפה לו, והטס רק מכביד עליו, לא קרינן ליה מדרס, כיון שלשימוש האדם הוא גרוע, ועי' לקמן ס"ו א' בסנדל של סיידין, ואם נועלו על מנעליו יש לדון שדומה לסנדל של בהמה, וא"כ לכו"ע הוא טמא מת, ופולוגתתם רק במדרס, מיהו ריב"נ דמיתנין התם מטהר לגמרי, ולע"כ שם, ובר"ש פי"ח מ"א דלענין מדרס בעינן שיהא נהנה מכח המדרס, וה"נ י"ל שאין הסנדל של הבהמה מועיל להליכה אדרבה הוא מפריע, והנאתו רק במה שמגין מהקוצים, וזה כמש"כ.

ובזה מובן במאי פליגי ר"י ור"א אם אומרים עמוד ונעשה מלאכתנו בטמא מת, דר"א סבר דכיון דקרא דאשר ישב עליו נאמר בטמא מדרס אין ללמוד מזה לטמא מת, שהרי לטומאת מת א"צ חשיבות כלענין מדרס, ור"י סבר דגילוי מילתא בעלמא הוא דלא סגי בשימוש עראי לקבל טומאה, ובזה אין לחלק בין מדרס לטמא מת.

בהמה הזוג תכשיט, אלא שתכשיט של בהמה אינו מק"ט.

שם והתניא מספורת של פרקים כו', לכאורה זוג ועינבל עדיפי מכלי של פרקים, שהרי חיבורן קבוע שלא ע"מ להתפרק, ויש לפרש דהיינו טעמיה דאביי.

שם בשעת מלאכה חיבור, לכאורה שעת מלאכה היינו משחיברו להשתמש בו, וכל זמן שהוא מחובר לצורך שימוש מיקרי שעת מלאכה, אפי' כל הלילה שאינו עוסק במלאכה, ושלל בשעת מלאכה היינו משגמר מלאכתו ועומד לפרקו, שזהו חיבור עראי שלא לצורך, שאילו הי' מספיק הי' מפרקו, שהסדר הראוי של כלי זה שמחברין אותו רק לצורך מלאכתו.

שם תוד"ה דבר תורה תימה כו', בפשוטו מוכני כעגלה דמיא, והרי כאן שני כלים נפרדים, אף בשעת מלאכה שנושאת את השידה אינה חיבור, שו"ר בחזו"א כלים סכ"ד סק"ב שכתב דחשיבי עושין מלאכה אחת ועי"ש.

ג. **שם** אלא אמר רבא הואיל כו', יש לעי' מה הדין לרבא באבד העינבל, מי אמרינן דהשתא הו"ל כאין להם עינבל מעיקרא, ורק בפרקים מהני טעמא דלהקישו ע"ג חרס, כמו במטה סוכה ט"ז א', לפמשנ"ת לקמן ס ע"פ הרמב"ם והגר"א דדוקא בפרקים שעומד לחברן, מהני שימוש גרוע שיקבל טומאה, אבל באבדו אין ארוכה ושתי כרעים מטמאין כלל, כדתנן במטה שאבד חציה, וא"כ י"ל שגם בזוג דוקא בכ"ג שעומד להשלים מהני שימוש דלהקישו.

שם נ"ט א' הואיל וראוי להקישו ע"ג חרס, פי' שהצורה של הזוג שיש בו חלל, הרי ההד משמיע קול יותר, ובהכאה מועטת

סימן יז

בדין כלים הבאים במדה

סאה, ולא אמרינן דהני בשלשים סאה ג"כ לא מיטלטלין מלאין, ואפשר דבאמת דוקא כורת שעשויה לדבורים, שכשהיא מלאה ג"כ אינה כבדה, ואין מילואה מלא ממש, אבל אם היו עושין שידה תיבה מקש, אפשר שהיתה עשויה לנחת בפחות ממ' סאה, ואפשר דלא פלוג רבנן בכלי עץ, ועכ"פ בקש וקנים דכיון שבכורת שיעורן במ' סאה, ה"ה בכל שימוש אחר, ועי' בסמוך בכלי עצם וגמי, דאפשר דפלגי מפני שהם רפויים.

ובתוספתא ב"ב פ"ד ה"ד תניא השידה והתיבה והמגדל של עצם ושל גמי רבי מטמא וריבר"י מטהר, ולעיל ס"א סק"ב הזכרנו שהי' מקום לפרש דמיירי באינם מחזיקין מ"ס, ואפ"ה ריבר"י מטהר כיון שאינם עשויין לטלטל במה שבתוכן, שגמי רך ואינו מיטלטל מלא, וכן כלי עצם עלולין לישרב כשיטלטלו מלאים, ועכ"פ שדה תיבה ומגדל שעשוין מהן קבועים במקומן, ומיושב בזה דברי הרמב"ם פ"ג ה"ב דכלי עצם וכלי עור הבאין במדה טהורין, ואתיא שפיר כרבי, דהתוספתא מיירי באינן באין במדה, שוב נתבאר לקמן סק"ה עי"ש.

מ"ש הר"ש דכוורת הקש פלוגתא היא בשבת ס"ו א' כ"ה לפנינו בגמ', והגר"א הגיה כבמתני' פ"ז מ"ז מחצלת הקש ושפופרת הקש, ועכ"פ אין לפרש שהנדון אם קש כלי עץ, דהא קתני נמי שפופרת של קנים, ועכ"פ הנדון אם מתקיים, ומיהו גם בשפופרת גרסין של קש כבמתני', וכבר נתבאר בזה בר"ש שם בארוכה, ולע"כ.

שם ובור ספינה אלכסנדרית, בספינה גדולה הרי הבור מחובר לספינה, ולכאורה דינו

א. **פמ"ז מ"א** השידה והתיבה והמגדל, כלפי שנינו בסיפא דארון אע"פ שמקבל טמא, הוצרך לפרש דשידה תיבה ומגדל כולן אינם כארון, והחילוק דהני קבועין במקומן, משא"כ ארון שעשוי לטלטלו עם מה שבתוכו, ואף אם מטלטלין אותם לפרקים סתמא מטלטלין אותם ריקנין, [ועי' מגילה כ"ו ב' דסבר רבא שהתיבה הוא הארון שהס"ת בתוכו הוא כלי עץ העשוי לנחת, כיון שאין מטלטלין אותה עם הס"ת ואמרו לו שלפעמים מטלטלין אותה עם הס"ת, ואמרו דא"כ מק"ט, וכן בחגיגה כ"ו ב' גבי שולחן, ומשה"ק תו' שמטלטלין אותו במסעות, י"ל דענין מטלטל מלא היינו שמעבירין עמו מה שבתוכו ממקום למקום, והוא משמש ככלי, וכן השולחן מגביה את הלחם הפנים, אבל העברת המסעות אינה לצורך הלחם שעליו, אלא אדרבה שישאר עליו כל הזמן בקביעות, ובכה"ג לא מיקרי מטלטל מלא, ואולי זו כונת תו' שכתבו שמטלטלין אותו עם שאר כלים, לומר שענינו העברת הדירה ממקום למקום, ולא מפני כח הכלי להעביר מה שבתוכו דהו"ל עי"ז כלי המטלטל, אלא מפני שמעבירין כעת את כל הבית עם קביעותו], ולא נתפרש למה קורין ארון, ולמה שדה תיבה ומגדל, דאשכחן שקורין לארון הקודש תיבה וקורין אותו ארון, מ"מ משמע שארון עשוי לטלטל בו דברים ממקום למקום, ושדה תיבה ומגדל עשויין לשמש במקומן, ועי' לעיל ס"ג ס"ק י"ט בדין ארון של גרוסות, - מגדל גג משופע, שזהו לשון עשויין כמגדלין ב"מ כ"ה א' וכ"מ פסחים ח' א' גג המגדל.

שם כורת הקש וכורת הקנים, החידוש דאע"פ שהם רפויים אפ"ה שיעורן בארבעים

זבחים כ"ה ב' שהזכירו נפחתו שולי מזרק ופרש"י קרקעיתו, וש"מ דאע"פ שאין למזרק שולים כדתנן בפסחים שם, מיקרי שפיר שולים, ויש לדחות שרק בהני דפסחים עשו כן, ומיקרו בזיכין, ועי' יומא נ"ג ב' שהניחו על כן הזהב שהי' בהיכל, ואפשר שהי' הכן נקוב כדי שיכנס החידוד בתוכו, ומשו"ה לא יכלו להניחו ע"ג קרקע.

ויותר מיושב לפרש דסתם אין להם שולים כלל, כמו שמתפרש נדה ג' ב' גיטין ע"ט ב' קופה שאין לה שולים, ובתו"כ שבר"ש וכן בתוספתא פ"ה ה"א הוזכר ג"כ בקופות גדולות שיש להם שולים, וא"כ מתפרש לאפוקי אין להם שולים כבגמ' נדה שם, ורש"י פי' שם שמשמשין בצדיהן כשהן מוטלות על צדיהן, ואפשר דמירי כשיש מגירות בתוך המגדל שעומדים בתוכו ע"י מסילות, וכדאשכחן באהלות תיבת המגדל, ובכה"ג אע"פ שהכלי גדול ומחזיק מ"ס, מ"מ לא חשיב עשוי לנחת, כיון שאינו עשוי למלאות בו אלא בכלים שבתוכו, ומ"מ חשיב כלי קיבול כיון שמחזיק המגרות בתוכו, ובנדה שם אמרו בקופה כגון שיש לה אוגנים.

ואפשר דנקט שיש להם שולים משום כוורת, דפעמים שאין לה שולים כלל ומונחת ע"ג קרקע כיון שא"צ לטלטלה ממקום למקום, (וכן בור הספינה פעמים שהספינה שוליו), אבל קשה דלא חשיבא כלי קיבול, והו"ל כפשוטי כלי עץ, שו"ר בגמ' שבת ועירובין דגרסינן אע"פ שיש להם שולים, ומתפרש דכ"ש כשאין להם שולים דלא הו' כלי קיבול ואפי' אינן מחזיקין מ"ס טהורין, וזה כנוסחא באהלות פ"ח מ"ג דדוקא ביש להם שולים בעינן מ"ס, והריטב"א בעירובין באמת כ"כ דבאין להם שולים בכל ענין טהורין, ולפ"ז מתני' כפשטה, וכ"מ לעיל פ"ח מ"א דכוורת פחותה אפי' אין בה מ"ס דינה כאהל, ופחותה היינו בשוליה או בדפנותיה.

כספינה שאינו מק"ט, אבל בספינה קטנה ואלכסנדרית הרי הבור מטלטל, ולכן בפחות ממ"ס טמא, מיהו בספינה קטנה כיון שמטלטלין אותה מהיבשה לים, רגילין להביא את החבית עם המים לאחר שהורידו הספינה למים, שיוכלו לטלטל הספינה בקל, אבל ספינה גדולה ממלאין בכתף ונותנין לתוך החבית הנקראת בור שבספינה, ואפשר עוד שבספינה קטנה א"צ מים בקביעות, ולכן רק לפעמים מביאין הכלי עם המים, והו"ל מטלטל מלא וריקן, אבל בספינה אלכסנדרית הכלי קבוע עם המים.

בתו' שבת פ"ג ב' ד"ה לאפוקי כתבו דהספינה לא חשיבא מטלטלת כיון שעיקר הילוכה מחמת המים, ויש לעי' מ"ש מדרדור עגלה שעיקר הילוכו מחמת העגלה, וצ"ל דספינה מינח נייחא ומיא הוא דקא מסגו תותה כדאמר ב"מ ט' ב', ואע"פ שאין בספינה ענין של קבע כביבשה, מ"מ אין לה תכונת כלי מעשה.

ב. **שם** שיש להם שולים, מצינו בפסחים ס"ד א' שלא היו לבזיכים שולים שמא יניחום ויקרש הדם, למדנו דלשון שולים נאמר על תחתית ישרה, כגון שכל תחתית הכלי ישרה, או שעומד ע"ג רגליים וכיו"ב, כמו שולי המעיל, ולאפוקי כלי המתגלגל שאפשר לטלטלו בלי הגבתו ואין כובדו מונע מלטלטלו, כ"נ ברמב"ם פ"ג ה"א דהא דבעינן שולים לישב עליהם ע"ג קרקע היינו כדי שלא יהא נוח להתגלגל, ועי' לעיל פ"ד מ"ג דיש שולים שאינם יכולים לישב שלא מסומכים, ובבהגר"א זר זהב על התוספתא כתב דבשולים חדודין ע"כ יטלטלם לפי שאינם יכולין לעמוד בלא סמיכה ולכן מק"ט, וקשה דאכתי לא יטלטלם מלאים, גם קשה למה יעשו שדה תיבה ומגדל בצורה משונה שאינם יכולין לעמוד, ועוד דבמתני' פ"ד מ"ג קרי להו ג"כ שולים, גם פי' הרמב"ם שמגלגלים אותן קשה, שאין דרך לגלגל שידה תיבה ומגדל כלל ועי'

מחמת גודלן, והי' מקום להשוותן לשידה ותיבה דחשיבי אהל ולא כלי, וקמ"ל קרא דכיון שסו"ס מטלטלין אותן ע"י עגלה או בני אדם מרובין, אתרבו מקרא דכל.

ואפשר דמה"ט הצריך ר"י שיהיו עשויין לטלטל במה שבתוכן דוקא, דהיינו שעיקר שימושן ע"י טלטול ממקום למקום, ולא סגי במה שיכולין לטלטל, דסו"ס כלים גדולים הם, ולא דמו לכלי אלא לאהל, אבל בפחות ממ"ס אפי' עשויין עיקרן למקומן טמאין, וע"ע מש"כ לקמן סק"ה בכ"ז.

עיקר שיעור מ' סאה נקבע מפני גודל הכלי, ולא רק מפני שא"א לטלטל כלי מלא כזה, שעלול לישבר כדפרש"י בחגיגה כ"ו א', שהרי סתם כוורת אינה מלאה כבור ספינה, וסתמא רובה חלולה, ואפ"ה טהורה כיון שאין דרך לטלטל כלי גדול כזה ודמי לאהל, וניחא בזה שהשוו כל הכלים ולא חילקו אם משמשין למים ודברים כבדים, ואם הם מלאים כמים או שרק מקצתן מלא.

ובזה מובן מ"ש ר' נחמיה בתו"כ דקופות גדולות והסוגין הגדולים [וכ"ה בפט"ז מ"ג], אע"פ שמקבלין טמאין כיון שמיטלטלין במשתייר מהן, ולכאורה כל כלי שמיטלטל ריקן, מיטלטל ג"כ במשתייר בו מעט, ולמש"כ י"ל דקופה שעשויה מנצרים כמ"ש הר"ש בפט"ז מ"ג, הרי היא מתקפלת מעט, וכשאינה מלאה אין ניכר גודלה, שהרי היא מתקפלת לפי התוך שבה, מיהו יותר נראה דהני עשויין באמת לטלטל עם התבואה ממקום למקום כשאננם מלאין, משא"כ שידה וכוורת הגדולים, שהם עשויין לנחת, ואין מטלטלין אותן כלל.

וכן מצינו בפ"ח מ"א שהשידה נמדדת מבחוץ, וכן בין הרגלים איכא למ"ד שנמדד, וכן עובי הרגלים והלזבזין, וכן מוכני שאינה נשמטת נמדדת עמה וכן הקמרון שלה,

שם שהם כוריים ביבש, כתב הר"ש דמספק"ל אם צריך שיהא כורים ביבש, או דאשמועינן קושטא דמילתא ונפ"מ למו"מ, כגון שא"ל כלי גודש אני מוכר לך, ומרן זללה"ה בס"כ סק"י הוכיח דא"צ אלא מ"ס בלח, וכ"נ דמגדל גגו משופע ע"י פסחים ח' א' ואין לו גודש כיון שהוא מכוסה בגג, וכן תיבה שפתחה מצדה, וכן כורת סגורה מלמעלה, וכן בור שבספינה עשוי למים ואין בו גודש כלל, וכ"מ בפ"ח מ"א כשנמדדת מבחוץ ועובי הרגלים ובין הרגלים וכל הני לית להו גודש, ואפי' מ"ס בלח אינם מחזיקין, וגם אין סברא לקבוע שיעור הכלי לפי גודשו, [וטפי הול"ל כלי מחזיק כוריים, ולהוסיף שהגודש משלים לשיעור זה, אם הדין כן, אף שלא ידענו טעם בדבר], ומשכח"ל כלי שדפנותיו קצרות וגודשו טפי מתוכו, [וכ"נ דעריבת העבדנין רחבה הרבה ודפנותיה נמוכות], וגם ממה שהזכירו לח ויבש, נראה שאין השיעור לפי מדת היבש, דהול"ל שמחזיקין כוריים עם הגודש, ובתוספתא יליף לה מים של שלמה, וכן בעירובין שם, וש"מ שאין זו מדה מיוחדת לענין כלי עץ העשוי לנחת, אלא ילפינן שהפסוק קובע מדה גם לפי הגודש, אע"פ שעיקרו למים, ואינו עשוי לגודש כלל, (ועסק"ג דיתכן שלמדו משיעור מקוה דזהו שיעור בור ונפיק מתורת כלי, ולכן הזכירו מ"ס בלח, וש"מ שא"צ גודש כלל), - וערמב"ם פ"ג ה"א שכתב שהם כוריים ביבש, ובה"ב השמיט ד"ז, כיון שאינו דין בשיעור הכלי וכמשנ"ת.

ג. **שם** בר"ש תניא בתו"כ כלי עץ יכול אף השידה כו' ת"ל מכלי עץ ולא כל כלי עץ, יכול שאני מוציא דרדור עגלה כו' ת"ל כל כלי עץ ריבה, יש לעי' למה צריך ריבוי דכל כלי עץ, הרי מעיקרא לא מיעטנו אלא הני שאינם דומיא דשק, וממילא דרדור עגלה דדמו לשק לא מתמעטין, וי"ל דבאמת דרדור ואינך לא דמו לשק, לפי שאינן ראויין לטלטל

וש"מ דנקבע גודל הכלי גם לפי תמונתו הכללית, שכבר נראה כאהל.

משא אדם בינוני חמש סאין כמ"ש רש"י ב"מ פ' ב', והיינו תבואה שמשקלה חצי ממים, מיהו אפשר שהנפח קשה כמשאוי, וא"כ ה"ה שהוא נושא חמש סאין מים, וארבעים סאה הוא משאוי הרבה בנ"א יחד, ואף בזמן המרגלים שנשאו שיעור מ"ס, לא הי' שיעור כזה לשאר בנ"א, והני עשויון לנחת ואינן מטלטלין כלל, ויתכן שלמדו ממקוה דשיעור מ"ס הוי בגד בור מקוה מים, ושפיר הכריעו שזהו שיעור מוגדר לאפוקי מתורת כלי למהוי בגדר בור ואהל באופן שעשוי לנחת ואינו מטלטל ככלי ושק, [ועי' לקמן סק"ח מדברי מרן זללה"ה שזה בכלל הלל"מ דשיעורין עי"ש שכ"כ מדוחק מכח קושיא דר"ש ורש"ש], מיהו בשלחן חגיגה כ"ו ב' חשבינן עשוי לנחת אע"פ שאינו מקבל אלא מעט, כיון שאסור לטלטלו ממקומו, (באמת השלחן הוא שיעור מ"ס בנפחו, כמ"ש בתוספתא כאן, ובהגר"א כתב דראי' משלחן שמטבילין אותו בשיעור מ"ס, כיון שנפחו כמ' סאה, ועי' פסחים ק"ט ב' איך הטבילו השלחן, וא"כ אין ראי', ובפשוטו הקושיא משלחן מ"ט הוא טמא, ובחגיגה מתרץ לה).

ד. **שם** דרדור עגלה, כתב הר"ש דאתיא כחנניה שבת פ"ד א' דטלטול ע"י שוורים שמה טלטול, וסתמות הגמ' לא משמע דהיינו מתני', ובפשוטו יש לחלק דרדור עגלה מעיקרו מונח ע"ג העגלה, ושם מקומו כל הזמן, ולא שייד לומר שמצד עצמו הוא עשוי לנחת, משא"כ ספינת הירדן, וכן קוסטות המלכים מונחין על העגלה כל הזמן, לפי' הרמב"ם, וכן לפר"ש בשם הערוך ורה"ג י"ל דשל מלכים עשויון ליטלטל, ועמש"כ לקמן סק"י לחלק בין דרדור עגלה לשידה שע"ג מוכני שיש לו גלגלים.

שם ועריבת העבדנין, פי' הרמב"ם ששורין בה את העורות, ויש לפרש שגוררין אותה סמוך לנהר או לים לנקות העורות בים או בנהר, ועריבת בעל הבית כיון שאין ממלאין ומחליפין תדיר, הרי היא נשארת קבועה, ור"מ סבר דנקט עריבת העבדנין אורחא דמילתא, דכיון שנמסר הכלל שמה שמנו לטהרה בלבד טהור, לא דקדקו להזכיר עריבת בעה"ב דלא שכיחא בגודל כזה, אבל דינה כעריבת העבדנין, ולר"י שמנו את הטמאין דוקא א"כ מדנקטו דעבדנין, ש"מ דשל בעה"ב טהור, וסתם מתני' דקלמן פכ"ד מ' אתיא כר"י, - הרשב"ד בפ"ג ה"א פי' עריבת בעה"ב של בצק ופעמים מוליכין אותה לתנור גדול עם הבצק, ולפי' עבדנין היינו נחתום.

[**שוב** נראה דעריבת בעה"ב היינו לרחיצה כדמשמע פכ"ד מ"ג, וכמ"ש הגר"א שם דסתמא כר' יהודה, והכי מסתברא דבעה"ב אינו מעבד עורות כלל].

שם ובור ספינה קטנה, בספינת הירדן ארחב"ע שבת פ"ג ב' שטוענין אותה ביבשה ומורדין אותה למים, ואם גם הבור שבתוכה מלא מים, ניחא שהוא מק"ט אע"פ שהספינה טהורה לרבנן, דמ"מ הבור הוא כלי בפ"ע ואין לו דין ספינה, אבל מפשטות הגמ' נראה שזה דין מיוחד בספינת הירדן, שהי' חידוש שנתגלה בביהמ"ד, וש"מ דלאו היינו טעמא דמתני', (וספינת הירדן א"צ מים שמי הירדן מתוקים), אלא כמש"כ לעיל סק"א שבדרך כלל א"צ מים בנסיעה קצרה, ולכן מורדין הבור מן הספינה, ולפעמים מכניסין אותו לספינה ומטלטלין אותו עם המים שבתוכו.

שם והארון, בארון של גרוסות נחלקו ר"צ וחכמים לעיל פ' ועמש"כ לעיל סי"ג ס"ק י"ט דרבנן מטהרין מפני שבא במדה, וצ"ל

דשל גרוסות גרע מסתם ארון, כיון שיש לו שימוש קבוע במקומו לכתישה ולמכירה.

גודל הכלי, וכיון דכל מרבה, ילפינן דומיא דשק דבא במדה המטלטל מק"ט.

שם שאינן עשויין ליטלטל אלא במה שבתוכן, בתו"כ אמרו שהן מטלטלין במילואן, וה"נ הול"ל שעשויין ליטלטל במה שבתוכן, אבל הלשון שאינן עשויין ליטלטל אלא במה שבתוכן צ"ב, והראב"ד בפ"ג ה"א דקדק מזה דלא סגי במה שפעמים מטלטלין אותן במה שבתוכן, וכתב מרן זללה"ה בסי' כ' סק דבזה מובן פלוגתתם בעריבת בעה"ב, כמה חשיב שימוש קבוע בטלטולה, ועמש"כ בזה לקמן סק"ו.

שם אין בין דברי ר"מ כו', בתו"כ רמ"א כל שמנו חכמים כו', ויש לעי' אם פליגי בקבלה או בסברא, דר"מ סבר שראוי למנות הטהורין שכח דהיתירא עדיף, וממילא השאר אסור, ור"י סבר שהמחודש הוא הטמא, וסתם מתני' פכ"ד מ"ג כר"י.

ה. **שם** בר"ש תניא בתו"כ כלי עץ כו', כבר נתבאר לעיל סק"ג, ונראה להוסיף בה דברים, דלשון התו"כ משמע דגם בלא דומיא דשק הוה ממעטינן ממייעוטא דמכל, כלים הבאים במדה, אלא דכנגד זה איכא ריבויא דכל, וכדי להכריע מאי מרבה ומאי ממעט ילפינן דומיא דשק שמטלטל מלא וריקן, ויש לעי' כיון דלאו מדומיא דשק אתינן עלה, מהיכי תיתי להוציא כלי הבא במדה מכלל כלי עץ, וי"ל דכלי עץ הבא במדה יש מקום לדונו כאהל, כמו שהוא באמת לאחר שנתמעט ממכל כלי עץ הרי דינו כאהל לחצוץ בפני הטומאה, [וכדס"ל לחכמים בתוספתא פ"ה ה"א דכלי אבן הבא במדה דינו כאהל, עי' להלן בזה], ולכן גם בסברא סברו שיש גודל מסוים שמסתברא שבא הכתוב למעטו מגדר סתם כלים, ואם הי' כתוב מכלי עץ הוה ממעטינן כל אלו שבאין במדה אע"פ שמטלטלין אותן, כיון שהמיעוט הוא מפני

ולפ"ז יש שתי דרשות הנלמדות מדומיא דשק, חדא דפשוטי כלי עץ טהורין, ועוד דבעינן מטלטל מלא וריקן, ובאמת שני ענינים הם, דכלי פשוט שאינו מקבל, הרי החסרון בחשיבות הכלי, וזה ממעטינן מדומיא דשק, כיון שכל מה שהוזכר שק מיותר, דשק אינו מין אחר אלא כלי המשמש למשא, ואמנם סתמא עשוי הוא משער עזים הקשה, אבל משמעות של שק כלומר כלי המשא, וכמשנ"ת לעיל ס"א סק"א, ונמצא שבפירוש שנה הכתוב שק ללמדנו דמיירי בכלים חשובים שעשויין לקבלה, וזה ידעו מעיקרא דפשוטין איתמעטו מדומיא דשק, כדאמר שבת קכ"ג ב', ואין זה מלשון מטלטל מלא וריקן, אלא דומיא דשק שיש לו בית קיבול, ולא איצטרין בזה למיעוטא דמכל ולא כל, [שו"ר דבתו"כ מחלק בפשוטי כלי עץ בין משמשי האדם למשמשי משמשין, וג"ז מדומיא דשק וממיעוטא דכל ומכל, ולפ"ז ליתא למש"כ, ונתבאר לקמן סי"ח סק"ח בס"ד עי"ש].

ועוד ילפינן משק להכריע במיעוטא וריבויא דכל ומכל, דהיינו כלי הבא במדה שמטלטל, ובזה אין החסרון בחשיבות הכלי, אלא דכיון שהוא עשוי לנחת בטל ממנו שם כלי ונחשב כאהל, ובלא מיעוטא דמכל, לא הוה ממעטינן להו, וכיון דאיכא ריבויא ומיעוטא ילפינן משק שהקובע הוא מטלטל מלא וריקן, וג"ז סברא דכיון שהוא מטלטל במלואו, הו"ל שימוש של כלי ולא של אהל, ובאמת שק שמחזיק מ"ס ודאי טמא, שכל מהותו של שק הוא כלי העשוי למשא.

מיהו קשה ע"ז משולחן, דחשבינן ליה חגיגה כ"ו ב' כלי עץ העשוי לנחת, ורק מפני שמגביהין אותו לעולי רגלים הו"ל בכלל מטלטל, הרי חזינן שהכל תלוי במטלטל ולא בגודל הכלי דמיחזי כאהל, ואמנם הטעם

עצם, ואפשר דכלי עצם דילפינן מוכל מעשה עיזים חולין כ"ב ב' מקשינן להו לכלי עור דכתיב בהאי קרא, וריבר"י סבר דמקשינן כולהו לשק לכל מילי, שו"ר בתו"כ שגם בפשוטי כלי עץ הזכיר ריבויא ומיעוטא ודומיא דשק, והזכירו שם החילוק בין משמשי האדם למשמשי משמשי, ולפ"ז אין החילוק מבורר כמש"כ, ומ"מ יש לקיים עיקר הדברים בטעמם, ועמשנ"ת בזה לקמן סי"ח סק"ח.

פ"ג פ"ג הלכה כרבי, וצ"ע ברמב"ם פ"ג ה"ב שפסק כריבר"י, ושמא משמע ליה סתם מתני' בכל שידה תיבה ומגדל, אבל סתמא של עץ ניהו, ולכן אין לדייק מסתמות המשנה, ואין עושין כלל מעור ועצם, [ואפשר דכיון דברישא עובי הצמר הבאין במידה היינו כלי עור כמשנ"ת בפכ"ו מ"ו, ודוקא הני טמאין, ומשמע דשאר כלים הבאין במדה בעור טהורין, וכדברי ריבר"י, מיהו אין להכריע מזה דלא כרבי, דה"ק בהא כו"ע מודו, ובשתו"מ נחלקו רבי וריבר"י].

והנחלקו ר"מ ורבנן בתוספתא פ"ה ה"א אם כלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה הבאין במדה דינם ככלים או כאהלים, ויש לעי' מאי טעמייהו דרבנן דחשיבי כאהל, הרי כלי חרס הבא במדה טמא, וא"כ בהני נהי דלא חשיבי לקבל טומאה, אבל מציאותן שוה לכלי חרס, ואפשר שהנדון רק במה שהחמירו רבנן בכלים שאפי' טהורין אינם חוצצין בפני הטומאה, והקילו בכלי עץ הבא במדה, ושפיר הקילו גם בכלי אבנים הבאין במדה, ולא הקילו בכלי חרס כיון שהוא מק"ט מתוכו, וכן גולמי כלי מתכת מסתבר שהבאין במדה דינם ככלים, אבל מדאורייתא אף כלי עץ הבא במדה דינו ככלים לענין לקדש בו מי חטאת ולפסול את המקוה.

ו. **רמב"ם** פ"ג ה"א כל כלי עץ העשוי לנחת אפי' אינו מקבל אלא דבר מועט אינו מק"ט, מקורו בשלחן חגיגה כ"ו ב' שהרי

בשלחן ובארון הקודש מגילה כ"ו ב', מפני שהדין גורם שלא יטלטלום, וכמ"ש הראב"ד פ"ג ה"א והריטב"א מגילה שם, עי' לעיל סי"ג ס"ק י"ט, ולא סגי בהסכמה שלא לטלטלו, מ"מ חזינן שא"צ שיהא לו שם אהל, שהרי שלחן אינו מחזיק אלא מעט.

ואפשר ליישב דהחסרון בעשוי לנחת הוא מפני ששימושו כאוצר ולא ככלי, דכיון שהוא משמש במקומו שמכניסין בתוכו חפצים, ואינו מטלטל עמהם, הר"ז כשימוש של בית ואוצר, ושייך לומר כן גם בשלחן וארון, ולא בכל כלי קטן שאין מטלטלין אותו, דבעינן שיחשב במקום שמניחין בו, וזה שייך רק בכלי גדול שעשוי לנחת מפני כובדו, או מפני שמן הדין והכבוד אין לטלטלו.

ובזה מיושב טעמיה דרבי בתוספתא ב"ב פ"ד ה"ד דשידה תיבה ומגדל של עצם ושל גמי, והגיה הגר"א של עור וכ"ה בר"ש פכ"ו מ"ו, טמאין, דלא ממעטינן מקרא דמכל כלי עץ רק עץ ולא עור ועצם, ולא דמי לפשוטיהן טהורין דמדמינן כולם לשק דבעינן כלי חשוב וכמשנ"ת, אבל לענין למעוטי בא במדה דילפינן ממיעוטא דמכל, זה לא קאי אלא על כלי עץ, דשייך לומר שמכח קביעותו הו"ל כאהל ואוצר ואינו כלי, אבל עור ועצם הו"ל שפיר כלי גם בגודל כזה, כמו שחרס ומתכת בכל ענין חשיבי כלי, דבאמת עור מתקפל ולא מיחזי כמקום ואהל, [ובתוספתא שם סוף ה"ג קתני דעובי הצמר, ואוירטין הבאין ממדה", אע"פ שהן באין במדה טמאין, ובזר זהב כתב הטעם מפני שאין להם שוליים, משמע דד"ל שקושרין אותן משני הצדדים כעין אמתחת שכתב הרמב"ן בפ' מקץ, ולכאורה הם כשק שבא במדה שסתמו לטלטלו, ובפרט שעשוין לטלטל בהם צמר שהוא קל, ואולי אויריטין ג"כ עשוין לבגדים ועכ"פ ודאי אינם עשוין לנחת במקומן, שמוליכין בהם המשאות, ונראה דהבאין ממדה"י קאי רק על אויריטין], וכיון דלא ממעטינן עור ממילא אין מהיכן למעט

אינו מקבל אלא בגובה טפח כמסגרתו, אבל ע"כ סברא מחודשת היא גבי שלחן מפני שמן הדין אסור לטלטלו ממקומו, דבעלמא לא משכח"ל ד"ז מכח הסכמה שלא לטלטלו לחוד, ולכן סתימת הרמב"ם קשה וכמשה"ק הראב"ד.

עוד דקדק הראב"ד בלשון המשנה דא"ר יהודה שאינן עשויין לטלטל אלא במה שבתוכן, ולא אמרו שעשויין לטלטל גם במה שבתוכן, ומשמע מזה דאפי' מטלטלין לפעמים במה שבתוכן לא מהני, כיון שהן באין במדה, ולפ"ז הא דמהני הגבהת השלחן לעולי רגלים, הוא רק בגלל שהשלחן אינו בא במדה, ורק משום איסורא חשבנוהו עשוי לנחת, ולזה מהני מה שלפעמים יש מצוה לטלטלו, מיהו אפשר דלהראותו לעולי רגלים הוי שימוש חשוב ביותר, ואף בבא במדה ה' מועיל שימוש זה לחשבו כלי, וכ"נ בסברא דסגי בכל שימוש חשוב לחשבו כלי, ורק בטלטול של מאורע שאינו משימושי הכלי, כזה י"ל דלא מהני, כגון שלפעמים מזיזין אותו ממקומו עם מה שבתוכו, שלא לצורך העברת הדברים ע"י הכלי, ואולי זהו הנדון בארון של גרוסות, ע"י לעיל סי"ג ס"ק י"ט.

לשון המשנה שאינן עשויין להטלטל אלא במה שבתוכן, לכאורה מתפרש כמו שאינן עשויין אלא להטלטל במה שבתוכן, שמטרת הכלים לטלטל מה שבתוכן, והדברים מובנים בדרדור עגלה וכיו"ב, אבל עריבת העבדנין לכאורה עיקרה לשרות בתוכה, ויתכן שהעבדנין שורין בבור ובריכה שבקרקע, ומוליכין העורות וכיו"ב בעריכה מהנהר לבור, אבל בעה"ב שורין ומניחין בעריבה, וזהו שהדגיש ר"י בלשונו להוציא עריבת בעה"ב מן הכלל.

ולפ"ז גדר הדברים דכלי שעיקרו לנחת, דהיינו שהדברים יהיו מונחין בתוכו, כשידה תיבה ומגדל, לא מהני שמעבירין אותו

לפעמים ממקום למקום, כיון שאין זה כלי נוח להעביר בו מפני כובדו, אבל אם מעיקרא עשוי להעביר בו כדרדור עגלה טמא, ואפי' אם אין הטלטול מצוי, מ"מ כיון שמשמשין בכלי לצורך העברה, ולכן נעשה מתחלתו, מק"ט.

[שוב] נראה דעריבת בעה"ב היינו של רחיצה, ולפ"ז טעמיה דר"מ מפני שמטלטלין אותה לפעמים עם המים, ור"י סבר דבעינן שעשויה לטלטל את המים.

והא דשלחן וארון הקדש, י"ל דמשום שאינן באין במדה סגי בשימוש כל דהו לבטל העשוי לנחת שמפני הדין, אבל בבא במדה לא מהני שימוש כזה, לחשבו מטלטל מלא, ואפשר דכיון שמוכרחין לכלי, שאסור ליטול הלחם ממנו, והס"ת כבודו בהסתרו בארון, לכן הוי שימוש חשוב ומק"ט.

ור"נ בתוספתא מטמא בקופות הגדולות שעשויות לנחת במלואן, אבל משתמשין בהם להעביר התבואה בפחות ממלואן, ועשויות גם לצורך זה, ואמנם גם כוורת דבורים אינה עשויה להיות מלאה במ"ס, אבל מ"מ בגודל כזה אינה מטלטלת, אבל בקופות וסוגין יש שני שימושים, דגודלן נעשה לנחת לאצור בתוכן מ"ס פירות, אבל יש להם שימוש נוסף להעביר בהן פירות פחות משיעור מילואן, ואפשר דמודו רבנן לר"נ, דלא מצינו דאיירו רבנן באופן המיוחד הזה, ואין לדייק בזה מדר"מ ור"י, שזהו נדון מיוחד בפ"ע.

ז. תניא בתוספתא פ"ד ה"א כלי מתכות הבאין במדה כגון השידה והתיבה והמגדל הבאין במדה טמאין, והטעם דלא נתמעטו מכל כלי עץ ולא איתקוש לשק, וכן הדין בכלי חרס הבא במדה שהוא טמא כדאמר שבת פ"ג ב' דספינה של חרס לא ילפינן משק ולכן הבאה במדה לחנניה טמאה עי"ש, ולרבי בתוספתא ב"ב פ"ד ה"ד שגם כלי עור וכלי עצם טמאין הר"ז דין מיוחד

ולדעת הרמב"ם דאפי' מחזיק מעט אם עשוי לנחת אינו מק"ט, [וחוצץ בפני הטומאה, כלשון הגמ' יומא כ"א ב'], הדבר פשוט דלא בטל שם כלי ממנו, דלא מיחזי כאהל כלל, וכן להראב"ד אם משכח"ל כלי שע"פ הדין אין לטלטלו ממקום למקום, והוא כלי קטן, דודאי נדון ככלי, וכיון שלמדנו שדין כלי עץ העשוי לנחת דינו ככלי, ה"ה הבאין במדה שדינם כן.

ח. **פי"ח מ"א** השידה בש"א נמדדת מבפנים כו', בפשוטו ב"ש סברי שהשיעור נמסר לפי המקבלים מ' סאה במציאות, ולב"ה השיעור נמסר בכלי דהיינו אמה על אמה ברום ג' אמות, או כשיעור השלחן כמ"ש בתוספתא פ"ה ה"א ראי' לדבר ממת השלחן, ולפ"ז אם יהא כלי שדפנותיו עבים ביותר מודו ב"ש שאינו מטלטל מלא לפי מדתו מבפנים, אפי' בפחות ממ"ס, שהשיעור נמסר לפי כלי רגיל, אלא די"ל כל מדות חכמים כן.

מיהו קשה היכי קאמר ר' יוסי דמודים ב"ש שעובי הרגלים ועובי לזבזים נמדד, איך יתכן שדפנות הכלי אינם נמדדות, ורגליו ומסגרתו נמדדות, [שו"ר בשטמ"ק מנחות ל"א א' שהקשו כן, עי' בסמוך מה שתירצו], ועוד שאם השיעור נמסר לפי הקיבול של הכלי, א"כ כשרגליו משלימות לשיעור אינו מקבל מ"ס, ומה ראו למסור השיעור לפי התוך של הכלי, ועוד שהדבר משתנה בין כורת קש וקנים לבור ספינה, ובין דפנות עבים ודקים, וראוי למסור השיעור מבחוץ.

שו"ר בספר מרן זללה"ה סכ"ד סק"א שכתב דלר' יוסי לשון מודים לאו דוקא, [ונעי' לקמן מש"כ ליישב מה שלמדנו מלשון מודים], וכוונתו כמש"כ שאם הרגלים נמדדין כ"ש דפנות הכלי עצמו, [וכ"כ בשטמ"ק מנחות שם דלר"י לא נחלקו ב"ש וב"ה בד"ז], וכתב עוד דמדברי ב"ש ורש"ש נראה שנמסרה

בכלי עץ שנעשה כאהל, ולריב"ז י"ל שאין מושג של עשוי לנחת בכלי מתכת וכלי חרס, ועוד שהרי תנזור וכירים המחוברין טמאין, ושפיר י"ל דכלי חרס אפי' עשוי לנחת טמא.

ונראה דהא דחשיב כלי הבא במדה כאהל היינו דוקא לחצוץ בפני הטומאה, אבל לדיני כלים למלאת בו מי חטאת ולקדש בו ולהזות ממנו ולפסול את המקוה [וליתול ממנו לידים, עי' להלן בזה], חשיב שפיר כלי, תדע דהא ממעט ליה קרא מכלי עץ ולא כל כלי עץ, ש"מ דבכלל כלי הוא, וכן שנינו במקואות פ"ד מ"א אחד כלים גדולים דהיינו הבאין במדה, וכן בשוקת שבסלע לא חילקו בבאה במדה והיינו אפי' כחכמים דר"מ שדינן כאהל לחצוץ בפני הטומאה, וכן בסברא דלא גריעי מכלי חרס לענין דין כלי, וכ"מ בפי"ח מ"א דב"ש לחומרא שנמדד מבפנים, ומשמע שאין בזה קולא דחשיב כלי לשאר דינים.

שו"ר בתוספתא שבר"ש ידים פ"א מ"ב השידה והתיבה והמגדל בזמן שאינן עשויין לאהלים נוטלין מהם לידים, בזמן שהם עשויין לאהלים אין נוטלין מהם לידים, ולא נתפרש מהו עשויין לאהלים, האם הכונה באין במדה וכמ"ש המנחת ביכורים, או עשויין ליקבע בחיבור לקרקע, כפי המצוי בכלים גדולים, דאם הכונה דשאינם באין במדה חשיבי כלי קיבול, פשיטא, ועוד דמ"ט שבק תנא לשון הבאין במדה כבכל דוכתא, ועוד דסתם נדון של שידה תיבה ומגדל היינו הבאין במדה, ולא שייך לומר דבזמן שאינם באין במדה חשיבי כלי, שאין זה תנאי בשדה תו"מ, וטפי הו"ל שתו"מ הבאין במדה אין נוטלין מהן לידים, ולכן נראה דאף הבאין במדה חשיבי כלי לכל דבר, וכמשנ"ת לעיל, ואם עשויין להתחבר לקרקע אינם כלי כיון שאינם עשויין לשמש ככלי, ואפי' קודם שנתחברו אין להם דין כלי, ולפ"ז מבואר בתוספתא כמש"כ שאע"פ שהן טהורין וחוצצין כאהל, אפ"ה לשאר דיני התורה דינם ככלי.

הלכה בשיעור מ"ס, ולכן נחלקו איך מודדין המ"ס.

ואפשר דכיון דקים לן שלא נחלקו בעובי הרגלים ועובי לזבזין, ופשיטא ליה לר"י דלב"ה הם נמדדין, מזה למד ר"י שלא נחלקו ב"ש וב"ה בד"ז, ועוד דלשון נמדת מבחין משמע לאפוקי נמי עובי לזבזין ועובי הרגלים, מדלא אמרו שמשערין בכולה, ועוד דרש"ש אמר בתוספתא שנחלקו ב"ש וב"ה על הבינים, ולדידיה שמודים בדפנות דהיינו הרגלים והלזבזין וחולקין בחלל, כ"ש שמודים בדפנות של תוך הכלי.

ויתכן לדחוק דר"י ה"ק לת"ק אם שמעת מודים ב"ה היינו מה שבין הרגלים, [ולאפוקי מרש"ש], אבל עובי הרגלים ולזבזין נמדד לב"ה, וסמך התנא שנבין דחד מודים הוא דקתני, והיינו ב"ה כמו מודים דת"ק, וממילא קאי על ביניהם וכ"כ הרש"ש.

במה שהוכיח מרן זללה"ה מדב"ש ורש"ש שנמסרה הללמ"מ בכלל שיעורין גם מ"ס דעשוי לנחת, דאל"כ לא הי' מקום לקבוע שיעור בצירוף בין הרגלים והלזבזין, וכן להוציא הדפנות מן הכלל, ולעומת זה משמע שהכל מדרשא דמכל כלי עץ, ולא משמע שנמסרה הלכה בזה, י"ל דקים להו לחז"ל שראוי לקבוע גדר בזה, ומסרן הכתוב לחכמים, דבאמת כמה סיבות גורמות שיהא עשוי לנחת, הכובד של המשא, והנפח של הכלי, והצורך של השימושים בכלי גדול כזה, שהם כעין שימושי אוצר, ולכן כלי שהוא כבד ביותר ותוכו מועט, אינו עשוי לנחת כמו כלי גדול, אע"פ שמשקלם שוה, כענין ששינינו שהנפח קשה כמשאוי, ובהדיא מצינו כן בכוורת הקש ששיעורה כבור ספינה, וכמש"כ לעיל, והרי גם כלי מחזיק ל"ט סאה עיקרו לנחת, וא"א לשער כל אחד לעצמו, וכיון שע"כ לקבוע גדר בזה, יכולים חכמים לקבוע השיעור בדאורייתא, וממילא שפיר נחלקו איך

קבעו השיעור, כמו שהי' השיעור נמסר בהללמ"מ, ובאמת אין הטעם שלנחת שוה בכל סוגי הכלים, אלא שקבעו לטהר כל כלי גדול שגורם שיהא עשוי לנחת, אע"פ שאמת שיש כלים שעשויין לנחת יותר מאלו והם טמאים, כיון שהשיעור שלהם אינו מתאים לכלל שקבעו חז"ל, וחשבינן בזה הקביעות לנחת ע"פ תמונת הכלי, וסבר רש"ש שהשיעור נקבע בצירוף הרגלים אם הם בשיעור הפחות שהוא עד טפח.

ב"שון קצרה, שיעור מ"ס ודאי נקבע לפי גדרים גם בלא ב"ש ורש"ש, שהרי לא חילקו בכובד הכלי, ובמה שממלאין אותו בדרך כלל, וממילא ל"ק מ"ט סברי ב"ש ורש"ש שאלו בכלל הגדר של מ"ס.

שם מודים אלו ואלו, לשון זה צ"ב, דהול"ל מודים ב"ה א"נ ושון אלו ואלו, אבל מה הודאה שייך בדברי ב"ש, ואם נימא דלר' יוסי פליגי ב"ש וב"ה ברישא ומודים בסיפא ניחא, דשייך שיחלקו ב"ש בדפנות ויודו ברגלים, וכלפי זה שייך לומר ומודים שהרגלים אינן נמדדות, אבל לא נתפרש טעם בדבר וכמ"ש בשטמ"ק מנחות ל"א א' דלר"י לא נחלקו ב"ש וב"ה כלל, [ועי' בסמוך מש"כ בלישניה דר"י], ואפשר דת"ק מסברא קאמר דברגלים ולזבו לא פליגי, ולהכי קאמר מודים אלו ואלו כמו עד כאן לא פליגי כו', אבל לא שמע בהדיא מב"ה מירי בזה, ועוד י"ל דכיון שזהו נדון בפ"ע שייך לשון מודים אלו ואלו, שאין זה ממש הודאה במקצת פלוגתתם.

שם ועובי לזבזין, מהא דלזבזין נדונין בפ"ע מוכח שהשירה דומה לתיבה ומגדל ויש כיסוי מלמעלה, והלזבו בולט מעל הכיסוי, ואינו כהמשך לדפנות, [דאם היא פתוחה מלמעלה הרי הלזבו נדון כהמשך הדפנות וראוי שימדד תוכו לכו"ע, וכ"מ בתוספתא שיש מגורות בשירה, וכ"ה פשטות הדברים דשירה תיבה ומגדל ענינם שוה, וכמ"ש הר"ש.

מרן זללה"ה כ"ז בצ"ע וגם בדברי הר"ש,
ע"ש סכ"ד סק"ג.

י. שם מ"ב מוכני שלה, באהלות סוף פ"ד
ובתוספתא שם מתבאר שמוכני
היא כמו תיבה שהיא בסיס לשירה, ופעמים
יש לה גג כיסוי מלמעלה והשירה מונחת על
הכיסוי, ופעמים היא פרוצה מלמעלה והשירה
מונחת על דפנותיה, דמבואר שם במשנה
שהשירה ע"ג המוכני כאהל, ואם המוכני
פרוצה מלמעלה והשירה אינה מכסה את כל
המוכני, הרי החלל הפתוח דינו כארובה
שבבית, וקורות הבית כעלייה ע"ג הארובה,
ולמדנו שהמוכני תיבה גדולה ובזמן שהיא
מצלת דנין אותה כאהל, ואת השירה שעליה
כגג, ואם אינה סותמת כולה הו"ל כארובה,
(וערמב"ן והראשונים שבת מ"ד ב' שכ"כ).

ולפ"ז פשטות הדברים שהמוכני מונח ע"ג
קרקע, ואפשר לומר שאין לו גלגלים
להעבירו ממקום למקום, וניחא בזה דחשיבא
השירה כלי עץ העשוי לנחת, ולא דמיא
לדרדור עגלה דכיון שעשויה להטלטל ע"י
שוורים טמאה, כדלעיל פט"ו מ"א שבת פ"ד
א', ועמש"כ בזה לעיל סק"ד, אבל מלשון
אינה נגזרת משמע שיש לה גלגלים, כדתנן
בביצה כ"ג ב' בעגלה נגזרת, שאם מגביהין
אותה הו"ל מטלטלת, ועוד שהרי מצינו
מוכני לכיור ביומא ל"ז א' דמתפרש לגלגל
שמורידו לבור, דאמרי' מאי מוכני אמר אביי
גלגלא דהוה משקעא ליה, וכן בחולין ט"ו ב'
השוחט במוכני דמחלקין בין מתגלגל ע"י אדם
למתגלגל ע"י מים, וי"ל דבאמת אינה עשויה
כדי לטלטלה ממקום למקום כמו דרדור עגלה
שמטרתו להעבירו עם העגלה, וכמשנ"ת לעיל
שם, ומ"מ משתמשין בגלגלי המוכני להזיזה
מעט בתוך הבית, וטלטול זה לא משוי ליה
כשק, דבאמת עיקרו לנחת ובקושי מזיזין
אותה, וגם כשזיזין אותה אין זה כדי להעביר
בה מה שבתוכה ממקום למקום, אלא כדי
לשנות מקומה, ולא דמי לשק ששימושו כדי

שם ר"י אומר מודים כו', כבר נתבאר לעיל
מדברי השטמ"ק דלר"י לא נחלקו ב"ש
וב"ה כלל, וכתב מרן זללה"ה דלשון מודים
לאו דוקא, ונראה שאם הי' שונה ר"י אומר
כו' נמדד, הי' משמע שאומר כן בדעת ב"ה,
ועכשיו ששנה בלשון מודים קמ"ל דלא נחלקו
ב"ש וב"ה כלל, ונמצא שלשון מודים אינו
מיותר, שהרי רק מזה שמענו דפליג גם
ברישא, אלא דסתם לשון מודים משמע
דפליגי, וזה ל"ד.

שם ואם לאו ביניהם נמדד, היינו כל החלל,
ולא רק בין רגל לרגל, דכיון שהטעם
מפני שזוהי צורת הכלי, אין מקום לחלק בין
החלל שבאמצע, לבין החלל שבין רגל לרגל.

ט. שם מ"ב בר"ש תניא בתוספתא שירה
שהמגורות שלה מבפנים כו',
הענין סתום שאם יש מגורות שהם תיבות
קטנות בפנים א"צ למדוד את המגורות, שהרי
חלל השירה מחזיק גם את המגורות, ודל
מגורות מהכא אזלינן בתר החלל של השירה,
ואם המגורות בחוץ מה שייך לומר אבל מודד
את חללה.

ואפשר דמיירי שהמגורות בולטות חוץ
לשירה, אלא שיש שפתחיהן לתוך
השירה, ויש שפתחיהן לחוץ, והם עשויות
כמגירות שנכנסות ויוצאות על מסילות, וקמ"ל
שאם נפתחות לפנים אף חללן שבחוץ מן
המדה, ואם פתחיהן לחוץ אין חללן שבחוץ
מן המדה, אבל החלל שבפנים אינו מתמעט
ע"י המגירה, ואע"פ שאנו דנים המגירה ככלי
בפ"ע, מיהו צ"ב מאי מקומה מבפנים דקאמר
ר"י, ויתכן שהגדון במגורה שפתחה לפנים
וחללה לחוץ, וקמ"ל שהחלל נטפל לתוך
השירה, ולא עובי דפנות השירה, (כעין שאמרו
תוכן קדש וגגותיהן חול), ואולי לת"ק אף
דפנותיה שבפנים אינם במדה, ולר"י דפנותיה
שבפנים נמדדות, וצ"ע מ"ט דת"ק הרי סו"ס
זהו חללה של השירה, ועדיין צ"ת, וכבר הניח

לטלטל בו מה שבתוכו, ואפשר שיש לה רק שני גלגלים להגביה ולגרור.

שׁוּׁיֵר בריטב"א שבת מ"ד ב' שהקשה להמפרשים שמוכני היינו אופנים, א"כ הו"ל מטלטל מלא וריקן כמו טלטול ע"י שוורים, שו"ר בראב"ד פ"ג ה"ה שג"כ הקשה כן, ולמש"כ נוחא דנהי דאפשר להזיזה מ"מ אינה עשויה לכך, מיהו מצינו מגילה כ"ו ב' דבטלטול ארון הקדש עם הס"ת הו"ל מטלטל מלא, וי"ל דהתם רוצה הוא בארון לכבוד הס"ת בטלטולו, וכאן אינה עשויה כדי להעביר בה מה שבתוכה, אלא שלא תתפרק בטלטול, ויהא קל להזיזה.

יא. **הר"ש** במ"א וכן תו' והרמב"ן [מיהו שו"ר בדף פ"ג ב' שכתב לפקפק בזה דשמא אין שיטתם עיקר אלא כל הבאין במדה טהורין אע"פ שהן ראויין למדרס כו', הובא להלן ד"ה שו"ר], והרשב"א והר"ן שבת מ"ד ב' וכן ברש"י ותו' פ"ד א' כתבו דשידה העשויה למרכב אע"פ שבאה במדה טמאה מדרס, דכיון דלא איתקש לשק לענין מטלטל מלא וריקן ה"ה לענין מדרס, והרא"ה הובא בחידושים ע"ש הר"ן והריטב"א שם ובדף פ"ג ב' בשם הרא"ה כתבו ד"ל דלענין בא במדה טהורה אף מן המדרס, דהו"ל כאהל ונפק מתורת כלי, והדברים מחודשים שהרי מפורש בתו"כ דמדומיא דשק ממעטינן בא במדה, ומרבינן מקצתן מכל כלי עץ, כמ"ש הר"ש פט"ו מ"א, ודעו דשידה תיבה ומגדל הבאין במדה חשיבי כלי לענין נט"י כמ"ש בתוספתא שבר"ש ידים פ"א מ"ב, וכמשנ"ת לעיל סק"ז, ועוד דבכלי עור ועצם ס"ל לרבי בתוספתא דבא במדה טמא, וה"ה מדרס דידהו, ואנו צריכין לחדש בכלי עץ שאין בהם טומאת מדרס בבאין במדה, ועוד דכיון דבא במדה ממעטינן בתו"כ מלשון מכל כלי עץ ולא כל כלי עץ, ובמשכב מרבינן כל המשכב אפי' מפץ, וא"כ אין מקום כלל למעט בא במדה, ואטו מטה רחבה לא תטמא מדרס, אף כשיש

לה קיבול לכרים וכסתות, ואף למ"ד שרגלים נמדדין, דלפ"ז אינה גדולה במיוחד, וכן פשוט למל"מ פ"ג ה"א, ואין להמציא פקפוק בזה בלא פסוק.

שׁוּׁיֵר ברמב"ן שבת פ"ג ב' שפי' דספינה אינה עשויה למדרס מפני שיושבין בה על כסא וספסל ומטה, והספינה משמשת מעשה קרקע, וסיים דשמא הא דפשוטי כלי עץ מטמאין מדרס יש לזה ריבוי, אבל הבאין במדה טהורין אף מן המדרס, אבל הדברים מחודשים דהא כולוהו רק מדומיא דשק נתמעט, ואם מרבינן מדרס מכל המשכב, ממילא בטל כל דומיא דשק, ומ"ש תו' מנחות ל"א א' דעשוי להעברה לא חשיב מדרס ג"כ קשה להמציא כן, ומ"ש מעגלה וכו' הגמל וכל כיו"ב, והרי בספינה דרים כמה חדשים, [וסולם לא דמי כלל שאינו מקום לעמוד עליו לצורך עמידה, רק לעלות ממנו מיד], והרמב"ן פשיטא ליה דספינה משמשת לשיבה עם מלאכתה, ואין בה חסרון דעראי, וצ"ע בחזו"א נזיר סי' קמ"ד סק"ט שתמך בתירון זה, והרי התו' שם יחידאה ניהו נגד כל התו' והראשונים בשאר דוכתי, ועי"ש שהזכיר דתו' שם ככתראי שחידשו כן אח"כ, וצ"ע.

שׁוּׁיֵר בספר מרן זללה"ה סכ"ח סק"י שכתב דסתם שידה עשויה למדרס ומבואר דהבאה במדה טהורה מכלום, כמ"ש בחזו"א סכ"ו ס"ק ט"ו, ולע"כ וצ"ע, ועי' מ"א פכ"ב מ"ח, ועמשנ"ת לקמן סכ"ח סק"י.

ומתני' דשלש תיבות הן פשוט לפרשה בפתחה מלמעלה כמ"ש תו' שבת מ"ד ב' פ"ד א', דכיון שהתנא מחפש אופן שטהורה מכלום, סגי ליה אם בחד צד משכח"ל כה"ג, (מיהו עחזו"א הנ"ל).

גם אין מקום לחלק במתני' דכל המטמא מדרס מטמא ט"מ בין בא במדה לשאר כלים, דמתני' כללא קתני ללמדנו שאין יוצא מן הכלל, ואיך נבא מדנפשינן לשבור הכלל

בלא ראי', והא דבאין במדה טהורין היינו באינם ראויין או שאין מיוחדין למדרס, וצ"ע במל"מ פ"ג ה"א שנסתפק בזה, שו"ר בחזו"א סי' ל' ס"ק כ"א תמה בזה, והביא דמק"ו דפכים קטנים שמעינן גם הבאין במדה, שו"ר בתוי"ט פכ"ד מ"ד הביא כן בשם תו', ועיי"ש עוד בזה, (וצויין לתוי"ט בחזו"א סכ"ה ס"ק י"ד).

[הא] דכל המטמא מדרס מטמא ט"מ ילפינן בק"ו מפכים קטנים, כמ"ש תו' שבת פ"ד ב' ד"ה מפץ, והיינו דמפץ אע"פ שהוא פשוטי כלי עץ אפ"ה כיון שהוא טמא מדרס הרי הוא כלי חשוב כלי קיבול, ולכן טמא ט"מ, ואכתי יש לשאול בבא במדה שהטעם שאינו ט"מ הוא בגלל קביעותו, דכאהל דמי ולא ככלי, מאי מהני לזה טומאת מדרס שיחשב כלי ויטמא ט"מ, וי"ל דכיון שהוא משמש את האדם למשכב ומושב, ה"ז מבטל ממנו שם אהל, ונעשה מחפצי האדם, ולא נתחדש בבאין במדה אלא שאין להם מעלת כלי קיבול דומיא דשק, כיון שהם קבועין במקומן, דהו"ל כאוצר וכמש"כ סק"ה, אבל במדרס שקבלת טומאתו אינה מכח הקיבול אין חסרון בקביעותו, ועוד דבא במדה מטלטל ריקן, ולענין מדרס סגי במטלטל ריקן, ורק לענין הקיבול הוזכר החסרון שאינו מטלטל מלא.

ומה"ט נראה דשלחן וטבלה שטמאין אפי' פשוטין מפני שהם משמשי אדם ומשמשיו, הרי הם טמאין אפי' בעשוין לנחת, שלא הוצרכנו למטלטל מלא, אלא בדבר שטומאתו מפני קיבולו, אבל בשלחן שטומאתו מפני חשיבות שימוש, הרי הוא מטמא בכל ענין.

אבל קשה דמנחות צ"ו ב' ובחגיגה כ"ו ב' אמרינן דשלחן מטמא אף בלא קיבול, וע"כ הינו משום משמשי אדם ומשמשיו, ואפ"ה הקשו דבעשוי לנחת אינו מק"ט, וש"מ דאף במשמשי אדם ומשמשיו שא"צ קיבול

בעינן דומיא דשק לענין שעשוי לטלטל, והטעם משום דמשמשי אדם ומשמשיו ג"כ נלמד משק, ומדרסות מכל המשכב מרבינן להו, וי"ל דאה"נ בעינן שלא יהא עשוי לנחת כשלחן של מקדש, וכמשנ"ת לעיל סק"ה, אבל אין בזה גדרים של מטלטל מלא וריקן שהרי לאו מדין קיבול הם מטמאין, ונמצא דכל היכא שהשלחן מטלטל ריקן הו"ל דומיא דשק, אבל אם הוא קבוע באופן שאינו יכול להטלטל מפני ההלכה של לחם תמיד, או מפני שעשוי לחברו במסמר י"ל שזה מתמעט מדומיא דשק, ואין שיעורו במ' סאה שהרי סגי במטלטל ריקן].

יב. שם בזמן שהיא נשמטת, פר"ש כעין אופני עגלות שלנו שאדם יכול לסלקן מן העגלה, ולכאורה באופני העגלות תוקעין יתד או מסמר שלא ישמטו וכה"ג מיקרי אינה נשמטת, ונשמטת מתפרש שכובד השידה קובעה על המוכני, אבל אין חיבור של יתד ומסמר שלא תשמט בכח.

שם אינה חיבור לה, נפ"מ כשמקבלת טומאה, ואפשר דנפ"מ נמי לענין הזאה דבאינה נשמטת היא חיבור להזאה, - בפשוטו המוכני לא חשיב יד לטומאה אע"פ שהשידה נגררת עמו, דכיון שהוא כלי חשוב דיינינן ליה כעגלה שאין מה שבתוכה חיבור לה, ובתו' שבת מ"ח ב' נתקשו בזה, וכן הר"ש כאן בנדמ"ח, ועחזו"א סכ"ד סק"ב בזה.

שם ואינה נמדדת עמה, יש סברא לומר דמוכני עדיפא מרגלים כיון שהיא כלי קיבול, ושפיר חשבינן להו ככלי אחד גדול עם כמה מגורות, כדתניא בתוספתא במגורות של השידה, וכל המוכני נמדדת עם דפנותיה כמו השידה עצמה, אבל רגלים החסרון מפני שאינם משמשי תוך של הכלי, ולא מפני חסרון החיבור, שו"ר בחזו"א סכ"ד סק"ב.

שם ואינה מצלת עמה באהל המת, כתב הר"ש אית דגרסי ניצלת, ובפשוטו הכונה

שם ואין גוררין אותה בשבת כו', יש לעי' אמאי לא חשיב המוכני בסיס לדבר המותר שהיא השידה, ונראה מזה שאם בתוך של הכלי יש מוקצה, לא מהני מה שמונח ע"ג הכלי דבר היתר, [ואע"פ שבכלי העליון יש דברים המותרים, כ"מ ברמב"ן שם בשם ה"ר אפרים], דתוך הכלי קובע את עיקר הבסיס שלו, ואע"פ שמוכני עיקר עשייתה לצורך השידה, מ"מ דין בסיס נקבע לפי תוכה, ולפ"ז נחא ששנה התנא כאן הלכות שבת, כיון שיש כאן חידוש מיוחד בדין מוכני ושידה, שאין השידה מצילתו ליחשב דבר המותר, אע"פ שעיקרו לשידה, וכיון שאפשר להפריד השידה מן המוכני וליטלה בפ"ע, אסור לטלטלה עם המוכני, ועי' בזה בחזו"א סכ"ד סק"ב, ולע"כ.

ובסיפא קמ"ל דאזלינן בתר שידה, וכיון שהיא אינה בסיס, לא נאסרה בזה שיש במוכני מעות, וכמ"ש הר"ש, וכ"כ הרא"ש שהמוכני בטלה לשדה.

יג. **שם** הקמרון שלה בזמן שהוא קבוע כו', נראה דבקמרון לא סגי במחבור במסמר ליחשב קבוע, דאין קיום לקמרון בלא מסמר, אבל כל שלא נשאר קבוע מחובר בשידה אינו חלק ממנה, תדע שמגופת חבית ג"כ אינה חיבור, דסו"ס יש כאן שני כלים, ולא דמי למוכני שהשידה צריכה לו, ואינם עשויין לישמט זה מזה.

ורישא רבوتא קמ"ל דנמדד וסיפא דאינו חיבור אע"פ שמחברו במסמר, ועמש"כ לעיל ס"ק י"ב בטעמא שלא הוזכר כאן הצלה ומעות כמו במוכני.

לשון קמרון מצינו עירובין פ"ח א' במתני' בעוקה גומא ששופכין לתוכה שאם היא יוצאת חוץ לרה"י צריך לקמור, דהיינו לכסותו בגג מלמעלה, וכן שנינו באהלות פ"ג ביב שהוא קמור תחת הבית, ובפ"ה בתנור ועינו קמורה לחוץ, וה"נ עושין גג על גבי השידה

שכלים שבתוך המוכני ג"כ ניצולים כמו בתוך השידה, ובנשמטת אינה מצלת, [ועי' להלן דמה"ט לא הוזכר מצלת בקמרון כיון שאין לו תוך], ויש לעי' פשיטא שאם נמדדת עמה ניצלת עמה, ואם ניצלת מצלת, ואם מק"ט אין כלי טמא מציל, ושמא ס"ד שהחמירו בכלים שבתוכה שלא ינצלו, אם מפני שאינו תוך חשוב או מפני שעלולין לטעות שמוכני מציל, דודאי אין מצוי מוכני שיחזיק מ"ס, והחידוש הוא רק בסיפא, והרמב"ן שבת שם פירש מצלת עמה כשהמוכני סותמת נקב השידה, וכיון שמק"ט אינו חוצץ, כנראה משמע ליה מצלת עמה שמסייעת לשידה להציל, ולכאורה פשוט דכיון שנמדדת עמה כחד כלי חשיבא, שו"ר בחזו"א סכ"ד סק"ב, - עוד יתכן דס"ד דחשיב המוכני כעשוי לנחת היכא דהשידה מחזקת מ"ס, דנהי דאינה נמדדת עמה מפני שנשמטת, אבל שפיר נטפלת ליחשב כשידה לינצל ולהציל, ונקט מצלת לרבותא דסיפא, שו"ר בא"ר כנראה כונתו כן.

מ"ש הר"ש א"נ במק"פ צ"פ כו', צ"ב היכי מיירי, אם השידה מחזקת מ"ס א"צ צ"פ, ואם אינה מחזקת לא מהני צ"פ רק לחרס וכלי אבנים וכיו"ב, ואף באינה נשמטת לא מהני, ואולי מיירי בשידה של חרס ומוכני של חרס שאם אינה נשמטת סגי בסגירה, ואם נשמטת צריכה צ"פ, ודוחק, וער"ש פ"י מ"א, וכנראה הר"ש אזיל כאן בשיטת תו' שבת מ"ד ב' דגם הבא במדה צריך צ"פ, וכבר חזר בו באהלות פ"ד, ועמש"כ לעיל ס"י סק"י, שו"ר בחזו"א סכ"ד סק"ב.

בסיפא בקמרון לא הוזכר ענין הצלה, כיון שהקמרון אין לו תוך ואינו מציל כלל, ואע"פ שאינו מק"ט כדתנן פט"ז מ"ז, וכן אין שייך שם הנחת מעות, וזה מוכיח כמש"כ דמוכני יש לו בית קיבול ומציל במקומו.

והתיבה כעין קימור שהוא כיסוי מלמעלה, ונקרא קמרון, ומשמע שהתיבה מושלמת עם הכיסוי שלה וכן השירה, ויש קמרון מעליה, ולא סתם כיסוי עגול.

שם כיצד מודדין אותו ראש תור, פי' הרמב"ם קשה מה ראו לחתוך הקמרון העשוי ככיפה ולמודדו בראש תור, ולפי' הר"ש ניחא דכיון שהקמרון רחב מן השירה [וה"ה דלתיבה יש קמרון כדלעיל פט"ז מ"ז], צריך לדון כיצד משערין, האם כל רוחב הקמרון עד השירה נמדד, או שרק כנגד השירה עד הקמרון נמדד, ובוזה למדנו שעשו כעין פשרה למדוד באלכסון מקצה הקמרון עד השירה, כזה (ציור יד), ומסתברא דמדאורייתא מודדין כן, שאין לחכמים לחדש שיעורים אחרים מהדאורייתא.

[שו"ר שהר"ש פי' שהקימור על חזיה כעגלת תינוק ופי' שמודדין באלכסון מסוף הקימור עד דופן השירה, וזה חידוש גדול למה למדוד באלכסון ולא בקו ישר מהגג של הקימור עד גג השירה].

שם רי"א אם אינה יכולה לעמוד בפ"ע טהורה, הרמב"ם פי' שהקמרון מכריעה ליפול, והר"ש פירש שהקמרון מחזקה לעמוד, ולא נתפרש מה ענינו של הקמרון לעשות פעולות אלו, הרי הוא מונח באמצע כדרכו, ואינו מכריע ולא מחזק.

ולכאורה נראה דדברי ר"י אינם ענין לקמרון, אלא בבא חדשה היא וקיימא על שידה דרישא, וקאמר דכל שידה שאינה יכולה לעמוד בפ"ע טהורה, וביאור הדברים דנהי

דרוב הכלים עשויים גם להחזיקם ביד, וחשיבי כלי קיבול אף במסומכין, אבל שידה תיבה ומגדל אינם עשויים ליטלם ביד, (גם כשאינם מחזיקים מ"ס), ולכן אם אינה עומדת בלא סמיכה חשיבא אינה ראויה לקבל כמו בניטלה אחת מרגליה, ויתכן שהכל המשך דברי ר' יהודה, גם דין ניטלה אחת מרגליה, ור' יוסי דסיפא פליג אתרווייהו, ואפשר דבאינה יכולה לעמוד בלא מוכני קאמר, שגם בכה"ג לא חשיבא כלי, אע"פ שיש לה מוכני מתוקן לכך, וזה מיושב יותר גם בסתמות המשנה וגם במציאות.

יד. **שם** מ"ג השירה והתיבה והמגדל שניטלה אחת מרגליהן כו', יש לפרש דכלים גדולים אלו שעשויין לאצור בהם דברים, אין דרך להשתמש בהם כשהם מוטיין, בין מחשש שמא יפלו, ובין מפני מה שבתוכן שמונח בשיפוע, ולכן שבירה זו מפסידה אותן משימושן וטהורין, ור"י מטמא, וזה כגרסת הר"ש והרא"ש דשאינן מקבלין כדרכן זהו המשך הרישא.

אבל הרמב"ם מפרש דפלוגתא נוספת היא באופן שאינם מקבלין מ"ס בעמידה כדרך, אבל יש אפשרות להכניס בהם מ"ס אם יעמידם באופן אחר כגון על צדיהן וכיו"ב, ובוזה ר"י מטמא וחכמים מטהרים, ולא נתפרש טעמיהו דרבנן, כיון דסו"ס כלי זה דומיא דשק שמטלטל מלא וריקן, ומה גריעותא יש בזה שיש תנוחה מסוימת שמקבלת יותר ממ"ס, סו"ס כדרכה אינה מקבלת והו"ל דומיא דשק.

סימן יח

בדיני פשוטי כלי עץ

ק"ט ב' של פרקים הי' יש לפרש שהרגלים מתפרקות].

ואכתי קשה אמאי מסיים תיבעי לך ולא פשיט לה ממתני', ובתו"כ יליף לה מכל כלי עץ כמ"ש תו', ואפשר דבאמת מה"ט קאמר תיבעי לך, דיש מקום להסתפק האם הא דמרבין בתו"כ משמשי האדם ומשמשי משמשיו של האדם, נלמד לבתר דשמעין מקרא דשלחן מק"ט, ומזה למדנו דכל כלי עץ מרבה נמי פשוטין אלו, ולכן מפרשין בזה דומאי דשק, או"ד גם בלא קרא דשלחן קים לן לרביי מכל כלי עץ פשוטין שדומין לשק.

ונראה דקי"ל דשלחן מטמא מדאורייתא, שהרי במתני' בכל דוכתא הדבר פשוט דכל הני מק"ט, ובתו"כ ובתוספתא מפרש בה כללא דמשמשי אדם ומשמשי, וד"ז ודאי דרשא גמורה היא, שאין מקום להמציא חילוקים אלו מדרבנן, שזה גורם בלבול בדאורייתא, ורק אם האמת כן דנלמד משק שיין לחלק בזה, ואין לנו לחדש פלוגתא דתנאי בד"ז, [שו"ר ביראים מצוה תכ"א שביאר כן שטומאתו מדאורייתא עי"ש], (והרי ר"י לא נחית כאן לדיני טומאה אלא לצורת השלחן, ושפיר סתם הדברים דמשלחן ליכא למשמע מידי, מיהו לעיל חזרנו מזה, דודאי טבלת השלחן היתה קבועה ברגלים ולא מתהפכת, שוב נתבאר בזה בסק"ג ונתפרש כל הענין בס"ד עי"ש), - ועי' לקמן סי"ט ס"ק י"ז דלר' יוסי אפשר שיש כלל אחר בפשוטי כלי עץ שיהיו משמשינן גם שלא בשעת מלאכה עי"ש.

ועוד דבפשוטו קי"ל מסגרתו למטה היתה, דהא ר' יוסי דאמר מסגרתו למעלה סבר

א. **מנחות** צ"ו ב' א"ר יוחנן לדברי האומר מסגרתו למטה היתה טבלא המתהפכת טמאה כו' תיבעי לך, יש לעי' מה בא ר"י להשמיענו, הרי עיקר הדין דטבלא שאין לה לזבז טמאה שנינו בכלים פכ"ה מ"א ובפכ"ז מ"א, ועי' פ"ב מ"ו, ושלחן שנינו גם בפכ"ב מ"א, ובחרס תנן בפ"ב שם שהוא טהור, ובפכ"ב מ"ב מבואר דאף לר' יוסי טבלא של שלחן טמאה וסתמא אין לו לזבז, הרי בהדיא דאף למ"ד מסגרתו למעלה היתה, שלחן וטבלא טמאין, ואפשר לדחות בזה דלר"י טומאתן מדרבנן, אבל אין זה מיישב דברי ר"י, דהול"ל מדרבנן ודאי טמאה ומדאורייתא תיבעי לך.

ואפשר דעיקר כונת ר"י להשמיענו צורת השלחן, דלדברי האומר מסגרתו למעלה היתה, הי' לשלחן מחובר לזבז טפח סביב, והו"ל כלי קיבול, ולדברי האומר מסגרתו למטה היתה הי' השלחן דף של עץ המונח ע"ג [מסגרת נוספת שע"ג] הרגלים, ולא הי' מחובר למסגרת כלל, וזהו לשון טבלא המתהפכת דנקט, לומר שהשלחן הי' טבלא המונחת ומתהפכת לפי שאינה מחוברת לשלחן, ומבואר בפסוק שהוא מק"ט, אבל לדברי האומר מסגרתו למעלה היתה לא שמענו משלחן כלום, וזהו שאמר תיבעי לך.

[שו"ר] שאין לחדש מסגרת נוספת בין הרגלים, וא"כ למ"ד מסגרתו למעלה היתה ע"כ הרגלים קבועין בדף העליון שהוא המחבר את הרגלים, ולפ"ז גם למ"ד למטה היתה י"ל שהדף מחבר את הרגלים, וכ"כ אאמו"ר זללה"ה בכלים ס"ה סק"א, ור' יוחנן אמר שאין יתרון ברגלים דה"ה דף לחוד טמא, שהרגלים כמשמשינן את הדף, ומ"ש בפסחים

רש"י את התו"כ והתוספתא], וכיון דבתו"כ מפורש טעם החילוק בכל הני, ולא הוזכר שום חילוק בין כלי רחב לצר, כדמפרש בסולם ואינך, וכבר כתב אאמו"ר זללה"ה דמתני' דשלחן ודולבקי טמאין ודאי משמע כל שלחן אפי' צר, וכדתנן ששיעור השיור בשלחן כדי הנחת כוסות או חתיכות, וכן בתוספתא תניא שיעורו בטפח, וכ"מ בתוספתא ב"ב פ"ו ה"ב דעור שלחן טפח, וכ"ה בתוספתא דכלים ב"מ פ"ו ה"ג ר' יהודה אומר בהן שלש מדות משום ר"ע העשוי לשמש כו' הרי בהדיא דלא תלוי ברוחב הכלי כלל, וכבר כתבנו דודאי משמע דהתו"כ דרשא גמורה היא, והרי למ"ד מסגרתו למטה היתה ודאי מתפרש כן, שאם יש סברא נוספת היו מפרשים אותה בגמ', ואין לחדש פלוגתא אם זו אסמכתא או לאו, ולמה חיפשו בתו"כ אסמכתא אם יש בזה סברא דאוריתא, וגם בסברא קשה להמציא אסמכתא כזו, שאין מקום לתקן חילוק כזה מדרבנן, ובתו"כ קתני לה ברישא ש"מ שזהו עיקר הריבוי בכל כלי עץ, ובתור הכי מרבה גם כלי הבא במדה.

ואמנם בתלמודן לא הוזכר דאיכא פשוטי כלי עץ שמק"ט אלא מדרסות, אבל ע"כ מבואר בגמ' דשלחן מק"ט למ"ד מסגרתו למטה אע"פ שהוא בדין פשוטין בכלי חרס, וש"מ שיש פשוטין שמק"ט, ולא הוצרכו להאריך בכל דוכתא בד"ז, כיון שהדין אמת בכל המקומות שהוזכר בגמ' שאינם מק"ט משום דומיא דשק.

[יעוי' לקמן סכ"ו סק"ד דבמתני' פ"כ מ"ג מבואר דכסא שחקקו בקורת בית הבד טהור לגמרי, דכיון שאינו ראוי למדרס, בטל ממנו טומאת כסא, דהו"ל פשוטי כלי עץ, ומוכח מזה דאפי' דף רחב טהור לגמרי, ואפי' חקק בצורת כסא].

ויש להסתפק מה הדין בשלחן של עור ושל עצם, אם גם בהם נאמר כלל דמשמשי

דלא היו שם סניפין, ואף אם נמצא יישוב לסניפין אליבא דר"י, עי' תו' שם או דס"ל שרק כנגד החלה התחתונה לא הוצרכו לסניפין וכ"כ הגרא"מ ז"ל, ולע"כ, מ"מ סניפין דמתני' פשטא כרבנן, ועוד דאמרינן בכורות ל"ז א' דהלכה כרבים נגד ר"י, ועי' בזה עירובין מ"ו ב'.

וא"ת הרי בבכורות ל"ח א' לא אשכחן טומאה בפשוטי כלי עץ אלא בהנך דחזו למדרסות, ומשמע דשלחן וטבלה טהורין, לאו קושיא היא דבאמת סבר ר' יהודה בכלים פכ"ה מ"א דשלחן מיקרי יש לו תוך, לענין אחורים דמשקין, ומבאר בתוספתא דכל שיש לו פנים פניו הם תוכו, וא"כ לא שייך שיתרצו בגמ' בשלחן וטבלה, שהרי באמת יש להם אחורים ותוך לר' יהודה, ואמנם לישניה דחזקיה אבי עיקש דקאמר כל שאין לו תוך בכ"ח, מיושב טפי כר"מ דאין להם אחורים ותוך, שהרי שלחן וטבלה של חרס טהורין, מ"מ ר"י ג"כ מודה לכלל זה, אלא דכל שאין לו תוך כלל אין לו אחורים, ולא תלוי בכ"ח.

מיהו לכאורה משכח"ל לר' יהודה טבלה שחלקה משני הצדדים ואין לה פנים, דבזה נטמא צד אחד נטמא גם השני, [מיהו בזה י"ל דמדין תוכו נטמא כולו, דכל צד כתוכו דמי, וא"צ לדחזקיה אבי עיקש], ואע"פ שטומאתה מדאוריתא כדין משמשי אדם ומשמשיו, וש"מ שא"צ גדר תוך לטמא פשוטין, אלא הכל תלוי במשמשי אדם ומשמשיו דומיא דשק.

והא דפשיטא לן בב"ב ס"ו א' דדף של נחתומין טהור מדאוריתא היינו מפני שאינו משמש את האדם, [ועוד דעשוי לנחת כיון שהוא מחובר], ולמסקנא י"ל דמדרבנן נמי טהור.

ומה שחידש רש"י דטעמא דשלחן טמא מפני שהדף רחב והו"ל ככלי קיבול, לא מצאנו מקור לחילוק זה, [וכנראה לא ראה

ב. שם א"ל מסגרתו למטה היתה, יש לעי' היכן היה הזר למסגרתו, שאם המסגרת תחת הטבלה של השולחן, א"כ הזר אינו ניכר כלל, ורש"י פ"י שהדף מונח על המסגרת כעין כיסוי, והיינו דקרי ליה טבלה המתהפכת, שלא הי' קבוע עליהם וכשרוצה נוטלו משם, ולפ"ז קשה היכן היה הזר.

ו**אאמו"ר** זללה"ה שם כתב דאף אם המסגרת היתה מחוברת לדף של השלחן, מ"מ שפיר יליף מינה ר' יוחנן לטבלה המתהפכת, דס"ל שאין יתרון לטבלה בזה שיש מסגרת מלמטה שאינה עשויה לקבלה, ועוד כתב דכיון דלמ"ד מסגרתו למעלה היתה, הי' הדף של השלחן מחובר לרגלים שבלא זה אין קיום לשלחן, יש לפרש דאף למ"ד מסגרתו למטה היתה, דלא היה שינוי ביצירתו של השלחן, ולפ"ז היתה המסגרת על צידי הרגלים חוץ לרובח השלחן, שהשלחן מונח ע"ג הרגלים, והמסגרת סוגרת על הדף של השלחן ועל הרגלים, (מיהו יתכן שהרגלים נכנסות מעט והמסגרת כרוחב השלחן).

ו**לפ"י** זה ניחא שהמסגרת בולטת מהדף של השלחן ושפיר ניכר הזר שעליה, מיהו אם הזר בולט למעלה מדף השלחן נמצא שהשלחן מקבל משהו כגובה זר, ולא משמע כן, דאע"פ שאינו עשוי לקבלה ולא ניכר כדופן, מ"מ פשטות הדברים שהיתה טבלה חלקה בלא שום לזבז, ואפשר לומר שהמסגרת היתה למטה מהדף והי' ריוח בינה לדף, וניכר הזר ע"ג המסגרת, וניחא בזה שהדף העליון הי' טבלה המתהפכת, אלא שהיתה מחוברת לרגלים.

ו**יתבן** גם שהזר הי' על דופן המסגרת ולא ע"ג ככתר, דהכא כתיב ועשית לו זר זהב ועשית זר זהב למסגרתו, ובארון כתיב ועשית עליו, ובצדו ג"כ מיקרי זר כיון שהוא ניכר ככתר סביב, ובאמת במסגרת שהיא ג"כ כזר, ע"כ כדי שיהא ניכר שהוא זר ולא המשך

אדם ומשמשיו, או שזה דין מיוחד בכלי עץ דאיתרבי מקרא דמכל כלי עץ, ובכלי עור ועצם הבאין במדה נחלקו רבי וריב"ר בתוספתא, ונתבאר לעיל ס סק דרבי סבר דריבויא דכל כלי עץ לא מרבה עור ועצם, וא"כ י"ל שגם כאן הדין כן, ורק כלי קיבול שיש לו תוך מק"ט, ויש לדחות דהתם ממעטינן הבא במדה דחשיב כאהל, וטעם זה ס"ל דליכא בכלי עור, אבל כאן מפני חשיבותו שמשמש אדם ומשמשיו, ובזה דמי לשק, וא"כ י"ל דה"ה עור דדמי לשק בכה"ג ומק"ט, וערש"י חגיגה כ"ו ב' דדופלקי הוא כסא המתקפל ומכוסה עור, וכ"כ רש"י זבחים צ"ד א' דעוצבא הוי עור שאוכלין עליו או יושבין עליו, ויש ללמוד מזה שגם שלחן וטבלה של עור מק"ט, אלא דלטעמיה דרש"י דחשיב כלי קיבול ודאי שאין מקום לחלק ביניהם, ומ"מ כ"נ לקיים סתמות הדברים דכלי עץ ועור ועצם שוין בדרשא דדומיא דשק, וכן יש לדקדק מדתנן פ"ל מ"א דטבלה של זכוכית טהורה, וש"מ דדוקא בזכוכית הקלו, אבל בעור ועצם טמאין, ולענין באין במדה בזכוכית חמיר מכלי עץ [חוץ משדה תיבה ומגדל], ולכאורה זה כדין כ"ח שבא במדה טמא, שו"ר בתוספתא ב"ב פ"ו ה"ב דעור שעשאו לשלחן טמא, וכ"מ ברמב"ם פ"א ה"י שדינם שוה, ובמתני' פכ"ז מ"א קתני מוסף עליהן עור, ומשמע שכל מה שיש בעץ יש בעור, שו"ר במל"מ פ"ב ה"א שכתב מסברא דחד דינא אית להו, שו"ר בחזו"א סל"ב סק"ב שכתב לדייק ממתני'.

ו**מהא** דתנן פ"ל מ"א דטבלה של זכוכית טהורה, ותניא בתוספתא דמדרס כלי זכוכית טמא כ"ה גרסת הרמב"ם והר"ש, [והביא גרסאות טהורים], מבואר דטומאת הטבלה לאו אטו מדרס היא, שהרי טיהרו בזכוכית, מיהו לקמן ס סק י"ד נקטנו עיקר כגרסת טהורים.

ובזה נחא נמי הא דכתיב בשלחן לעומת המסגרת תהיינה הטבעות, לומר שהמסגרת מעל הטבעות, כעין שכתוב במזבח מתחת לזור, והכא לא כתיב מתחת המסגרת, כיון שבא לומר שלא יקבע הטבעות במסגרת עצמה, וזה מיקרי שפיר מתחת כשקובעם בתחתית המסגרת, וקמ"ל שיקבעם מול המסגרת כנגדה, ולא מיקרי כנגדה כשהטבעות למעלה מהמסגרת, ולא כשהם קבועין בה, ואאמו"ר זללה"ה פירש שיקבע הטבעות בצד החיצון של הרגלים ולא בין הרגלים, שו"ר שכ"כ המלבי"ם, (וראיתי שכתב עוד שעובי הטבלה של השלחן טפח והמסגרת טפח והטבעות בטפח השלישי שהוא שליש קומתו וזהו לעומת המסגרת סמוך לה, ולא נתפרש מנין לו עובי השלחן וגם שלשון לעומת משמע סמוך, ובשליש קומתו הוי טפח רחוק מהמסגרת, ואם מסגרתו למעלה היו רחוקים ג"ט מהמסגרת).

ג. **שוב** נראה לפרש טבלא המתהפכת כפשטות הלשון טבלה של השלחן שאינה מחוברת לו, אלא מונחת עליו ויכולין להפכה מצד לצד, [ונקט המתהפכת ולא נקט המתפרקת לומר שאינה מחוברת כלל, ולא כמו של פרקים שמחוברת שלא בהידוק, ואפשר עוד דבמתהפכת מבואר שיכול להשתמש משני הצדדים וזה מוכיח שאינה קבועה כלל, וא"כ אין לה שום חיבור לרגלים], והי' מקום לדון שלא תקבל טומאה כיון שהיא משמשת רק עם הרגלים, והרי היא מונחת עליהם ואינה מחוברת להם, ובזה יש לדון האם היא מק"ט בפ"ע או שהיא טהורה, דאין לומר שרק כשהיא ע"ג רגלי השלחן היא מק"ט, שהרי אינה חיבור לרגלים, ורגלים לחוד ג"כ אינם מק"ט, ולכן אם מסגרתו למטה היתה ומבואר ששלחן מק"ט, ש"מ שטבלה לחוד אע"פ שעשויה לשמש רק עם השלחן אפ"ה מק"ט בפ"ע, - בשלחן של

המסגרת צריך שהזר שעליה יהא בולט ומצויר ככתר, וממילא גם בצד המסגרת מיקרי שפיר זר.

ולפ"ז אפשר שיש לנטות מפרש"י בחומש שהי' רק זר אחד, אלא לקיים הפסוקים כפשטן שהי' זר לדף השלחן וזר למסגרת, (שו"ר שיש מפרשים שחולקים על פרש"י), דהא כתיב ועשית לו זר זהב וכתיב ועשית זר זהב למסגרתו, ובעשייה ג"כ כתיב ויעש לו זר זהב ויעש זר זהב למסגרתו, ובזה וראי משמע בהדיא שהיו שני זירים, דבשלמא בצוואה תני והדר מפרש, אבל עשייה לא הי' צריך להזכיר פעמים, אבל אם הזר בצדו שבולט קישוט סביב כעין נזר, י"ל שבולט כן בצד דף השלחן סביב, וגם בצד המסגרת סביב, ולפ"ז אפי' למ"ד מסגרתו למעלה היתה י"ל שהי' זר לדף השלחן בצדו, וזר למסגרת בצדה, דלא פליגי אם הי' זר אחד או שנים.

ועוד ראייה מדאמרו סוכה ה' א' דמסגרת חשיבא כלי לעצמה ולא הכשר כלי, ואינו בדין שיחשב הזר של המסגרת כזר של השלחן, ורק אם הוא הכשר של השלחן שייך לומר שהזר שעליו מתייחס לשלחן.

וכעת ראיתי במזבח הזהב דכתיב ועשית לו זר זהב סביב, ושתי טבעות זהב תעשה לו מתחת לזור, ואם איתא שהזר על גג המזבח ככתר על הראש, א"כ מה שייך להזכיר מתחת לזור, הרי בכל מקום שיהיו בשלחן הם מתחת לזור, אבל אם הזר על צד המזבח שבולט בצדו סמוך לראשו כעין כתר, א"כ שייך שפיר לומר שהטבעות יהיו מתחת לזר, והטעם כדי שיהא הזר בולט ככתר למעלה גם בצורתו וגם בשעת המסעות, ולפ"ז למדנו בהדיא דזר מתפרש שפיר בצדו, וכ"נ במסכת תמיד פ"ה שמכבדין המזבח מהדשן לתוך הטני, ולא משמע שיש שם זר שמונע בזמן הכיבוד שלא יצא הדשן.

מתכת נראה דודאי טמאה לכו"ע, שהטבלה יש לה שם בפ"ע.

ולפ"ז מבואר כפרש"י שהטבלא היתה מונחת ע"ג המסגרת ואינה מחוברת לה, דזהו לשון טבלה המתהפכת, ומה שנתקשינו בענין הזר שאינו ניכר, כבר נתיישב לעיל סק"ב שהזר היה בצד המסגרת, ושפיר הי' ניכר אע"פ שהטבלה עליו, והי' זר גם לטבלה של השלחן, ונראה דקים ליה לר"י שאם מסגרתו למטה היתה הרי מטרת המסגרת לחבר רגלי השלחן, וא"כ אין צורך לחבר הטבלה של השלחן לרגלים, אבל למ"ד מסגרתו למעלה היתה ע"כ הי' חיבור בין הטבלה לרגלים, שבענין אחר לא יעמדו הרגלים כלל, ולפ"ז לא שמענו דין טבלה המתהפכת כיון שאינה מתהפכת, אבל מצד כלי קיבול י"ל דלא חשיב כלי קיבול כיון שאינה עשויה לקבלה דפרקודי מפרקדא, ועוד דכיון שמשמשת רק עם הרגלים י"ל דלא מהני הקיבול לקבלת טומאה, שהרי גם בלא קיבול הטבלה מק"ט, ומ"מ יש לדון דבמשמשת רק עם הרגלים הרי זה כחצי כלי, וא"כ י"ל שגם בטבלה המקבלת הדין כן, דכיון שאינה מחוברת אינה מק"ט, מיהו בזה פשטות הדברים שמק"ט, דסו"ס כלי קיבול הוא, ולא דנו אלא במתהפכת.

ודאתאן עלה מיושב הא דא"ר יוחנן טבלה המתהפכת ולא אמר טבלה שאין לה לזבז, ומיושב מה שלא הביאו בגמ' הא דתנן בכלים דשלחן וטבלה שאין לה לזבז טמאין, וכמש"כ סק"א, דלא מיירי ר' יוחנן בדין טבלה שאין לה לזבז דפשיטא דטמאה, והגדון רק בטבלה של שלחן שמתפרקת מהרגלים האם היא מק"ט בפ"ע, ולפ"ז אודא נמי הראי' שהביאו תו' לומר דהתו"כ אסמכתא היא ממ"ד מסגרתו למעלה, ולמש"כ לא מיירי ר"י בהכי.

[פירשנו] פירוק הטבלה מן השולחן ולא כפשטות הלשון שהטבלה שוה בשני

הצדדים דלא מסתבר שיגרע חשיבותה בגלל שיש לה שני פנים, סו"ס ראויה לשמש אדם ומשמשי, וכיון דטבלה שאין לה לזבז טמאה מה גרע במתהפכת, ואמנם בטבלה מבואר בפכ"ה מ שיש לה פנים ואחוריים, אבל אין סברא שהמעלה שראויה בשני הצדדים תגרע בחשיבותה].

ד. **בפסחים** ק"ט ב' אמרינן דשלחן של מקדש של פרקים הי', דאל"כ איך הוא נכנס במקוה ששיעורה מצומצם, והקשו בתו' אכתי גובהו אמה וחצי ורוחב המקוה אמה, ותיצרו שהגדון על הדף העליון איך הוא נכנס באמה, ובתו' הרא"ש הקשה דהדף שפיר נכנס באלכסון של האמה על אמה, [שו"ר בריב"ש ס' רצ"ב שתירץ שאף באלכסון לא יכנס מפני שהדף שהשלחן והמסגרת והזר עבין הרבה, ולא נכנסין באלכסון כיון שאינו יכול להתקרב לזוית מפני עביו עי"ש], ומבואר מדבריהם שפי' כפרש"י שהדף העליון מתפרק לשנים, וכל חלק יש בו חצי אמה ברוחב ואמתיים באורך.

ויש לעי' למה לא פי' כפשוטו דפרקים היינו שהדף העליון מתפרק מהרגלים, דלא מצינו לשון פרקים אלא במקום חיבור הפרקים, אבל לחלוק הדף לשנים זה חידוש גדול להמציא כן, שאין זה כדבר של פרקים שמתפרק זה מזה, אלא חצי שלחן, וכמו שאין לחדש חצי כוס, כך אין לחדש שהדף מחולק לשנים, וכן לשון הגמ' דאי ס"ד הדוקי מהדק מוכח שענינו הידוק הפרקים זל"ז, אבל לחלוק הדף העליון לשנים אינו ענין להידוק, שו"ר ברשב"ם שהוסיף וכן רגלי השלחן אינן מחוברין יפה ויכולין לפרקן.

ופשמות הגמ' דכיון ששיעור השלחן כשיעור מקוה, וכדתניא בתוספתא דכלים ב"מ פ"ה ה"א לשיעור מ' סאה ראייה לדבר ממדת השלחן, דסך הכל גודל השלחן כשיעור מקוה, ואם יעשו מקוה כצורת השלחן אמה

ומה שסתמו בגמ' כרבין ב"ח היינו מפני שהאמת דשל פרקים הי' כדאמר ר' יוחנן במנחות שהטבלה מתהפכת, ואמנם יש לדחות הראיה אבל הדבר אמת.

יש לעי' הרי הטבעות בולטות ומרחיבות טפי, ולפמשנ"ת בתו' שהנדון רק על הטבלה ניחא, ולמש"כ ג"כ י"ל דכיון שהטבלה מתפרקת ניחא נמי הא, ואפשר שרק במשכן היו טבעות לשלחן, וארון שאני דכתיב לא יסורו ממנו.

וכעת ראיתי בריב"ש סי' רצ"ב דנקט שגם הרגלים מתפרקין וגם נחלק ברחבו לשנים, ועי"ש.

הא דמהני להטביל הפרקים לחוד היינו מפני שהדף לחוד מק"ט וכדארי' במנחות צ"ו ב', והרגלים לחוד אינם מק"ט בפ"ע, וכיון שנטהר הדף הכל טהור, וכ"נ בתו' שלא הקשו איך הרגלים נטהרין הרי הם מחוברין במסגרת וגובהן אמה וחצי [פחות משיעור הטבלה], אלא ודאי הרגלים א"צ טבילה, ולפמש"כ י"ל שהיו מטבילין אותן במקוה שרחב אמה וחצי על אמה ועמוק אמתיים, מיהו יש לדחות שהרגלים היו ג"כ מתפרקות מהמסגרת, אבל אין נראה כן, ועי' מלבי"ם שכתב שלא היה מתפרק לגמרי אלא מתקפל, כענין שפרש"י מנחות פ"ח ב' במנורה, והובא בספר אאמור"ר זללה"ה בפסחים, אבל זה דוחק דבשלמא במנורה שייך לכופף הנרות, אבל בשלחן אין לעשות פרקים אלא ע"י צירים שמחברין אותו, והמלבי"ם חידש כן מכח הקושיא דכשמחברם בשבת הו"ל בונה, ולפמש"כ שמניחין הדף ע"ג המסגרת והרגלים אין כאן בנין כלל, ומותר להחזירו בשבת.

שוב נתבאר בזה לקמן סכ"ג ס"ק י"ד דפרקים נשארי' בטומאתן מדאורייתא, עי"ש.

ה. **מנחות** שם תוד"ה לדברי, לפרש"י המתהפכת בא לומר שאין לה בית

וחצי על אמה, ברום שתי אמות, שזהו שיעור מקוה, לא יכנס בו השלחן, [אבל לא קשה איך יכנס ברוחב אמה, דודאי אין לעשותו ברוחב אמה דוקא, והקושיא רק שבשום צורה א"א להטבילו אם המקוה מצומצם, ובתו' שם הבינו שעושין מקוה ברוחב אמה כדי שהאדם יוכל לטבול שם, שו"ר בריב"ש שכתב שהי' במקדש מקוה מצומצם בגובה ג' אמות עי"ש הטעם], ומזה הוכיח ריב"ח שהדף העליון הי' מתפרק מן הרגלים, והיו מטבילין הדף בפ"ע, (והרגלים בפ"ע אם צריכין טבילה), והשתא ניחא לשון הדוקי מהדק דהיינו שהרגלים תחובין בדף ומהודקין לגוף אחד ואינם מתפרקין, וכל הפרקים שאמרו קאי על חיבור הדף והרגלים.

ולפ"ז למ"ד מסגרתו למעלה היתה לא מהני אם נפרק המסגרת מהשלחן שהרי השלחן לחוד בלא מסגרת גבוה אמה ומחצה, וא"א לפרק הרגלים מהשלחן, דכיון שאין להם מסגרת ע"כ לחברם לדף העליון בחיבור גמור, וכדפשיטא ליה לר' יוחנן דלידידה אין הטבלה מתהפכת, [לפמשנ"ת לעיל בדברי ר' יוחנן], והו"מ לאקשווי למ"ד מסגרתו למעלה מאי איכא למימר, אלא דבלא"ה דחי ליה שמטבילו בים שעשה שלמה, ובלא"ה נמי לא קשה דשפיר עשו מקוה רחב יותר משיעור מצומצם, אלא דמעיקרא הי' מובן שהראיה משלחן ששיעורו כמקוה, והיינו כמ"ד מסגרתו למטה היתה, דלמ"ד מסגרתו למעלה הרי עם המסגרת גובהו אמה ושני שלישי אמה, דהוי טפי משיעור מקוה.

וראיתי במלבי"ם שכתב דהראיה למ"ד מסגרתו למעלה היתה, ואז א"א לפרק הדף מהרגלים, ולכן עשה הדף משני פרקים, וזה כפרש"י שהדף הי' צר ומחולק לחצי חצי אמה, וזה קשה בסתמות הגמ' דהא קי"ל מסגרתו למטה היתה.

קיבול, ולפר"ת בא לומר שיש לה בית קיבול כשמתהפכת, ובפשוטו אין יתרון לקיבול כשמתהפכת, וגם במציאות אינה מתהפכת כיון שהרגלים מחוברין בה, מיהו עיקר הפירוש דמתהפכת ר"ל חלקה קשה, דמי סני ליה למימר שאין לה לזבז, ונראה דודאי מתהפכת בא לומר שאינה קבועה רק מתהפכת, ובפשוטו קמ"ל דאע"פ שאינה מחוברת לרגלים חשיבא כלי, ולפמשנ"ת לעיל סק"ג כל הנדון הוא בטבלה שמשמשת רק עם השלחן, אלא שאינה מחוברת לו, והנדון אם נחשבת ככלי בפ"ע, כמו טבלה שאין לה לזבז, או דחשיבא חצי כלי, כיון שאינה משמשת בלא הרגלים, וכיון שאינה מחוברת להם כלל רק מתהפכת, יש לדון אם מק"ט, ומשו"ה נקט מתהפכת ולא נקט של פרקים, דהיא ודאי טמאה, וכאן החידוש במתהפכת שהרגלים אינן מסייעות לקבלת טומאה כיון שאינם חייבור לה כלל, ולפ"ז המסגרת והרגלים טהורות בכל ענין.

שם בא"ד והאי דלא משכח בפרק אלו מומין כו', עדיפא מינה הול"ל דהא תנן בהדיא בכלים פכ"ה מ"א דלר"י יש להם אחורים ותוך, ומשו"ה לא מפרש לה בטבלה ושלחן, ומה"ט צ"ע במ"ש רש"י שהן רחבין, שהרי דין שלחן וטבלה הוא אפי' בשיעור הנחת כוסות, וא"צ שיהיו רחבין, ומבואר בתוספתא ב"ב פ"ו ה"ב דשיעור שלחן טפח, וגם בהני מבואר שטמאין, ויש להם אחורים ותוך אליבא דר"י.

שם והא דאמר בפרק המוכר כו' היינו כמ"ד מסגרתו למעלה היתה כו', צ"ע דאין מיישב את המשנה כותיה, הרי גם לדידיה הדבר ספק אם טומאתה מדאוריתא, והיכי קתני ר"א מטהר לצד שטומאתה מדאוריתא, ולשון התו' משמע דר"א גופיה מספק"ל בד"ז, ול"מ כן כלל, ולכן סיימו דא"נ ההיא שינויא דלא כר"י.

שם ומיבעיא לן הכא אם דרשא גמורה היא לו או אסמכתא בעלמא משום דע"כ כו', צ"ע דודאי קרא דשלחן הטהור לא בא ללמדנו הלכות טומאה, אלא א"כ הטומאה תלויה בדיני השלחן להגביהו לעולי רגלים, וא"כ מתפרש דפשוט שמק"ט מקראי דכל כלי עץ, ומכח זה חילקו בתו"כ דומיא דשק שמשמש את האדם ואת משמשיו, ואף אם רק מכח קרא דשלחן הבינו לדרוש כן מ"מ השתא דרשא גמורה היא, ויש לפרש דבהא מספק"ל אם רק מכח השלחן נחתו לפרש כן קראי דכל כלי עץ, או גם מסברא בעלמא דנו כן, ולפמשנ"ת סק"ג לכו"ע דרשא גמורה היא.

ועמשנ"ת לקמן סק"ו עוד בסוגיא דב"ב.

ו. **ב"ב** ס"ו א' ושאיני פשוטי כלי עץ דטומאה דרבנן, יש לעי' הרי במנחות צ"ו ב' למ"ד מסגרתו למטה טומאתו מדאוריתא, ולמ"ד מסגרתו למעלה ג"כ מספק"ל, וא"כ היכי ס"ד ליישב דברי ר"א דמטהר בזמן שמסתבר שטמא מדאוריתא דהא רבנן ס"ל התם מסגרתו למטה, ולכו"ע הדבר ספק, ור' יוחנן לא פשט לה ממתני'.

ונראה מזה כפי' רשב"ם דלמסקנא דריב"ח דפליגי בדף של מתכת ליכא טומאה כלל בדף של נחתומין, [ומ"ש הר"ש בכלים דאף בשל מתכות מחלוקת, צ"ע דכל עיקר דברי ריב"ח לומר דשל עץ טהור לגמרי ולכן אע"פ שהמשנה בשל עץ דחקינן לאוקומה בשל מתכת, ועמשנ"ת בזה לקמן סק"י], והטעם מפני שאינו משמש את האדם, אלא את משמשי האדם, להניח עליו ככרות או בצקות, [ועוד דכיון שהוא מחובר הו"ל כלי עץ העשוי לנחת, ועדיף מכלי שחיברו שטהרתו רק בגלל שהוא מחובר, אבל בזה יש עוד טהרה במחובר שאפי' אם הי' תלוש במצב הזה הי' טהור] ומה שאמרו כאן דטמאין מדרבנן היינו מהכרח המשנה דקתני טמאין, וע"כ שנתחדש בהן טומאה מדרבנן,

שטומאתן מדרבנן דדמו לטבלה שטומאתה מדאוריתא, ומעיקרא ס"ד שאף בדף גזרו כן, ולמסקנא מפרש ריב"ח דבשל מתכת מיירי, ונקטיה הכא אגב כלי הנחתום הדומין לו, שהם של עץ, וממילא אין לחדש כלל שגזרו בדף טומאה מדרבנן, (וע"ע פי"ז מ"ז ובתוספתא ששאלו מפני מה תחתית כו' ולא אמרו טמא מדרבנן).

לשון הרמב"ן שכתב וי"א דרישא דספרא אסמכתא בעלמא הוא ואין לשולחן וטבלא טומאה מן התורה אלא בשיש לה בית קיבול והכי מוכח בפ' שתי הלחם במנחות, צ"ע דאדרבה מבואר שם שיש להם טומאה מן התורה, למ"ד מסגרתו למטה בודאי, ולמ"ד מסגרתו למעלה תיבעי לך, וכנראה פירש כמ"ש הריטב"א דדוקא בטבלה המתהפכת שיש לה בית קיבול בצד השני דנו בגמ', אבל כבר סתרו התו' פי' זה, וא"כ מפורש בגמ' איפכא.

ולפמשינא לעיל סק"ג לא נסתפקו בגמ' כלל בדין שלחן וטבלה שטומאתן מדאוריתא לכו"ע, וכל הנדון בטבלא שמשמשת רק עם השולחן, ואינה מחוברת לו, עיי"ש.

ז. **בכורות** ל"ח א' ואין לו תוך בכלי שטף דאוריתא בר קבולי טומאה הוא דומיא דשק בעינן כו' בהנך דחזו למדרסות, משמע שאין בפשרטי כלי שטף טומאה רק בהני דחזו למדרסות, ויש לתמוה דבהדיא תנן בכלים פכ"ז מ"א דטבלה שאין לה לזבז בכלי עץ טמאה ובכ"ח טהורה, ותנן בפכ"ב מ"א ובפכ"ה מ"א דשלחן ודולפקי וטבלה שאין לה לזבז טמאין, ואם נימא שד"ז הוא רק בכלי עץ ולא בכלי עור ועצם, נוכל לומר דכי היכי דלא משנו בגמ' דנפ"מ בכלי מתכת משום דנקט כלי שטף ומשמע כל כלי שטף כמ"ש תו', מה"ט נקט מידי דשייך בכל כלי שטף אפי' עור ועצם, אבל לפי מה שצדדנו

ולא משום דקים לגמ' בעלמא שגזרו עליהם טומאה, [ועי' להלן ד"ה ויש, דמצינו שגזרו בארוכות וסרוד, וס"ד דה"ה בדף], וכיון שרק מכח מתני' אמרו כן, ממילא מובן כשאמר ריב"ח דבדף של מתכת מחלוקת, היינו משום דבשל עץ ליכא טומאה כלל, דאם רק בשל מתכת החמירו רבנן משום שטומאתן מדאוריתא, הו"ל לגמ' לפרושי דבשל עץ שטומאתן מדרבנן לא גזרו, ועוד דמנין פשיטא ליה לריב"ח שלא השוו מדתם לגזור גם בדף של עץ, אלא ודאי דף של עץ אינו מטמא כלל, (וע"ע מש"כ לקמן סל"ג סק"ח י' בסוג דסוכה כ' א' ב').

והנה הראשונים חלקו על רשב"ם משום דאשכחן בתו"כ טומאה בשלחן וטבלה, ורשב"ם כתב שרק במדרסות, ועוד דהול"ל דדף של עץ טהור לגמרי, ולפמשינא ניהא דלא הו"מ לאקשווי בפשיטות דדף של עץ טהור, שהרי טבלה של עץ דהויא כדף טמאה מדאוריתא, וכיון דבמתני' קתני וחכמים מטמאין ש"מ שיש כאן טומאה, אבל למאי דמייתי מדריב"ח דבדף של מתכת מחלוקת, אבל בשל עץ לכו"ע טהור, ממילא מובן שאין לחדש כאן טומאה מדרבנן בדף של עץ, ולכן לא פירשו בגמ' מ"ט דרבנן דמטהרי בשל עץ, והמתרץ שאמר מעיקרא שטומאתן מדרבנן לא טעה, דכיון דמתני' דדף של נחתומין נשנית בדיני כלי עץ, הרי מבואר במתני' דיש בהן טומאה, ושפיר קאמר שטומאתן מדרבנן, וכד משני דבשל מתכת פליגי, לא הוצרכו לפרש מידי, שהרי התרצן חידש דלאו דאוריתא היא, ולא חידש שיש טומאה מדרבנן, שהרי זה הי' מבואר במשנה, וממילא למסקנא טהור לגמרי אפי' מדרבנן, והרי הדברים מפורשים בתו"כ ובתוספתא דכל שאינו ממשמשי אדם אינו מק"ט כלל, ואין לנו לחדש משמעתינן שום טומאה בדף של עץ שמשמש רק לככרות.

ויש להוסיף דבאותה משנה שנינו גם ארוכות של נחתומין וסרוד של נחתומין, ומשמע

ח. **בדין** פשוטי כלי עץ דילפינן מדומיא דשק שהם טהורין, מצינו ג' ענינים שדרשו מזה, א' דדוקא כלי קיבול דומיא דשק טמא, והיינו שיש לו תוך ומקבל בתוכו, ב' פשוטי כלים שמשמשין את האדם ואת משמשי האדם, וגם בזה אמרו דומיא דשק, ג' דכלי עץ הבא במדה טהור מפני שאינו מטלטל מלא וריקן, דומיא דשק, ובעשוי מטלטל טמא.

והנה בגמ' מצינו רק דרשא א' וג', ובתו"כ מצינו רק דרשא ב' וג', אבל הדינים כולם מבואר במשניות דבכלי שיש לו תוך כל הכלים טמאין, והיינו מתני' דפ"ב מ"א ופט"ו מ"א דפשוטיהן טהורין ומקבליהן טמאין, ולא חילקו בין משמשי אדם למשמשי שאר דברים, וכ"מ בשבת קכ"ג ב' כשהקשו קנה של זיתים פשוטי כלי עץ הוא דדומיא דשק בעינן, תירצו דבשעה שמהפך בזיתים הופכו ורואה בו, והיינו דכל שימוש של קבלה סגי כדי שיהא דומיא דשק, וכ"מ בפ"ז מט"ו העושה כלי קיבול מ"מ טמא.

ובזה מתיישבת המשנה ששנינו סתמא פשוטיהן טהורין ומקבליהן טמאין, דבאמת כן הדין בסתמא בכל הכלים, וזה נלמד מעיקר ההיקש דומיא דשק, וכמשנ"ת לעיל ס"א סק"א דשק עיקרו נכתב ללמדנו דומיא דשק, דבשלמא עץ ועור הם סוגי דברים שעושין מהם כלים, אבל שק פירושו כלי משא, והוא עשוי מכל מיני חוטים גסים, ואין משמעותו משער עזים דוקא אלא מכמה מינים כמ"ש הרמב"ם בפ"א הי"ב, וכיון שמנאו הכתוב בהדי סוגי הכלים למדנו שבא להקיש לכולם דומיא דשק, ובה למדנו לענין כלי קיבול בתוכו, ולא הצרכנו שיהא משמשי אדם, דסתם כלים אינם משמשי אדם, רק כלי סעודה שאוכל בהן, ואין לנו לפרש משמעות הפסוק דומיא דשק שיהא ממשמשי אדם.

בסוסק"א שאף בעור ועצם נאמר חילוק זה, א"כ גם בטבלה של עור שאין לה לזבז יש טומאה, וכ"ה בתוספתא ב"ב פ"ו ה"ב עור שעשאו לשלחן להיות אוכל עליו טמא ושיעורו בטפח, וכן הרמב"ם בפ"א ה"י השווה אותם לטומאת פשוטין.

ויש ליישב דבאמת מבואר במתני' דכלים פכ"ה מ"א דאף פשוטי כלי עץ כשלחן ודולפקי וטבלה יש להם אחוריים ותוך, אליבא דר"י, וא"כ לא הו"מ לשנויי בשלחן וטבלה, כיון שהדין אינו דאמת בהני אליבא דר"י, דאע"פ שאין להם תוך בכ"ח, מ"מ לענין משקין יש להם אחורים ותוך כיון שיש להם פנים והם חשיבי כתוך, ונמצא שאמנם סתמו בגמ' ולא ביארו ענין זה, אבל שפיר תירצו שכלל זה הוא רק בהני דחזו למדרסות, כיון ששלחן וטבלה יש להם אחורים ותוך אליבא דר"י, ולא משמע לאוקומי הא דחזקיה אבי עקש רק אליבא דר"מ, ובפרט דקי"ל הלכה כר"י.

מיהו אכתי צריך יישוב הלשון שאמרו כל שאין לו תוך בכ"ח, איך זה מתיישב אליבא דר"י, ואמנם בגמ' ביארו דנקט כ"ח לומר דכלי שטף שיש לו תוך הרי הוא ככ"ח שאם לא נטמא תוכו לא נטמא גבו, וה"נ בכלי שטוף שאם נטמא גבו לא נטמא תוכו (לא הוי ממש ככ"ח), אבל מ"מ מצינו כאן דבר שאין לו תוך בכ"ח ויש לו אחורים בכלי שטף, ואם כלל זה דלא כר"י, א"כ הו"א סתמא דפכ"ז מ"א כר"מ, ומחלוקת ואח"כ סתם הלכה כסתם, והרמב"ם פסק כר"י, (אלא דלשיטתו מפרש הא דכל שאין לו תוך בכ"ח לענין כ"ח, ועמשנ"ת בזה לעיל ס"א סק"י"ד ולדבריו אין רא' משם), וצ"ל דתוכו לאו דוקא, אלא כל שיש לו פנים ואחור קאמר, וכמו שאר"י בתוספתא כל שיש לו פנים פניו תוכו, ועמשנ"ת עוד בזה לקמן סי' ל' סק"ג ליישב תוכו ממש אליבא דר"י.

מיהו יש ריבוי נוסף מקרא דכל כלי עץ, ומזה למדנו להוסיף עוד כלים אע"פ שאינם מקבלים כשק, ולעומת זה איכא מיעוטא דמכל ולא כל, ולכן הוסיפו רק הני דדמו לשק בענין מסוים, דהיינו שהם משמשי אדם ומשמשי, דכיון דחשיבי כולי האי מסתבר לרבוויינהו מקרא דכל, אע"פ שאינם כשק לענין שמקבלין בתוכן, ועוד דע"כ הני דחזו למדרסות פשוטיות ג"כ טמאין, ובהני שגם משמשי אדם דמו קצת למדרסות בחשיבותם, ולכן אינם בכלל סתם כלים דמתני', [שור"ר ביראים מצוה תכ"א שביאר ג"כ דמטה טמאה מדאורייתא מדין משמשי אדם ומשמשי ועי' לקמן סל"ג סק"ב].

ואם היינו אומרים דריבויא דכל, קאי רק על כלי עץ, וכדאשכחן לגבי בא במדה דכלי עור ועצם טמאין לרבי, וכמשנ"ת לעיל סי"ז סק"ה, הוה ניחא טפי הא דקתני במתני' פשוטיות טהורין, כיון דלגבי עור ועצם וזכוכית כל פשוטיות טהורין, אבל לפי המבואר בתוספתא דעור שעשאו לשלחן מטמא בשיעור טפח, ש"מ שד"ז הוא בכולם, לבד מזכוכית שהקלו בה מפני שטומאתה מדרבנן, ע"כ דריבויא דכל, קאי אכולהו, והא דמטמאין כלי עור הבא במדה משום דלית ביה טעמא דנעשה כאהל וכבית כמו בעץ, אבל לכל מילי שוין הן, והטעם מפני שהבינו בסברה דעור חשוב טפי מעץ כדתנן פכ"ז מ"א מוסף עליו העור, ולכן מה שנתרבה בעץ נתרבה גם בעור.

הא דפשוטין המשמשי אדם ומשמשי טמאין, נשנה במתני' בשלחן ודולפקי וטבלה כדבר פשוט, ודנו בהן רק לענין חיפוי בנפחתו או לענין אחורים ותוך, ואפשר מפני שזה נלמד מקרא דהשלחן הטהור, ואנן ס"ל מסגרתו למטה היתה, מיהו טבלה שאין לה ליבז הזכירו בהדיא בפכ"ז מ"א דבזה עץ מוסף על חרס, וה"ה דמוסף עליו בדין שלחן ודולפקי.

ובאמת חזינן דבמדרסות א"צ תוך, ושפיר מובן משמשי האדם חשיבי טפי, ודמו קצת לחשיבות דמדרסות, ובצירוף שימוש סתם כלי, הבינו שריבתה אותם התורה, דדמו לשק בענין זה.

יש להסתפק בפשוטין שמק"ט מפני שהם משמשי אדם ומשמשי האם בעינן שיהיו מקבלין בפשוטיות כשלחן וטבלה, או אפי' מקל שנשען עליו, אם משמש גם משמשי אדם מה דינו, האם בעינן שיהא בגדר מקבל בלי תוך, או שא"צ מקבל כלל, כגון מגדרת של בית המרחץ אם משמשת עוד שימוש, ואפשר דלא מיקרי משמש אלא כשמונח עליו ולא כשהאדם עושה בו מעשה, כקורנס ומגדרת, וניחא בזה דדמי לכלי קיבול קצת, וכ"כ בחדושי הגר"א במתני' פט"ו מ"ב דבעינן כלי קיבול (אפי' בלא תוך).

בתוספתא ב"מ פ"י ה"ב תנא טבלה העליונה שמרצים עליה את המעות אע"פ שיש לה לזבו טהורה, למדנו שטבלה שקבועה במקום מסוים אינה מק"ט דהו"ל פשוטי כלי

דשק ממעטינן רק מה שחסר בחשיבות, ולכן לכו"ע צריך להגיע לדרשא דמכל כבתו"כ, אלא דלבסוף מחלקינן בין מטלטל מלא וריקן משום דומיא דשק, לכן שפיר הזכירו בגמ' רק שק.

ומה"ט פשטות הדברים שאין לנו כלי עץ העשוי לנחת שטהור אלא הבא במדה שמתמעט מקרא דמכל, אבל כלי קיבול קטן שכבדו קובעו אין לדמותו לבא במדה, ושלחן שאני שהוא גדול ושייך למעטו מקרא דמכל, כיון שהוא קבוע במקומו ואסור להזיזו, וכ"נ ממה שנתבאר בפ"ח דנמסר שיעור מ"ס.

עד כאן-

ט. כלים פט"ו מ"ב ארוכות נכגרת הרמב"ם והגר"א, והובא גם בר"ש בשם הערוך גירסא זו], של נחתומין טמאות ושל בעה"ב טהורות, מפרש בתוספתא דשל בעה"ב אינן מיוחדות לכלי, ולכן בסירקן או כרכמן שעשה בהם מעשה חשוב, שוב אינו משליכן, והו"ל כשל נחתום שמיוחדין לכך, ונמצא ביאור הדברים שהארוכות הם כעין נסרים דקין משופין והם פשוטי כלי עץ אלא שדומין לטבלה שאין לה לזבו, ומה"ט בשל נחתומין טמאין, מיהו נראה שאינם משמשי אדם, שאין אדם אוכל על ארוכות אלו, אלא דמדרבנן גזור בהם טומאה משום דדמו לטבלה, ומשמשינן כעין טבלה, והיינו טעמא דר"א דמטהר בעדיות פ"ז מ"ז.

שם סירקן או כירכמן טמאות, שהחילוק בין בעה"ב לנחתומין הוא בחזק הייחוד, והנחתום צריך לארוכות בכל שעה ולכן הוא מייחדן, אבל בעה"ב משתמש בהן לפי שעה ומשליכן לבית העצים, ואם עשה בהן צורות או שצבען הר"ז ייחוד, דשוב אינו משליכן, וכע"ז בפכ"ב מ"ט בכופת דע"י ציור וצביעה נעשה כלי לר"ע.

ואפשר דשל נחתומין יש להם שימוש מועיל בנסרים ארוכין, מפני ריבוי הפת,

עץ, וזה מוכיח כמש"כ דדוקא משמשי אדם טמאין, ולא תלוי ברוחב הטבלה, ועמש"כ סכ"ה סק"ז.

הוספה

בענין דומיא דשק בבא במדה אם תלמודן פליג על התו"כ

ברם יש מקום לדון דבאמת הגמ' לא ס"ל כהתו"כ דילפינן בא במדה מקרא דמכל כלי עץ, אלא יש רק דרשא אחת דומיא דשק, והיא כוללת בא במדה ופשוטין, שבגמ' בכל דוכתא הוזכר רק דרשא דמטלטל מלא וריקן, בין כשהנודן לגבי פשוטין, ובין כשהנודן לגבי בא במדה, ולשון הגמ' שבת פ"ג ב' משמע דכל הני דכתיבי גבי שק מתמעטין בבא במדה כמו שמתמעטין הפשוטין, ולפ"ז סתמא דתלמודן כריברי ודלא כרבי, ושפיר פסק הרמב"ם כותיה, ויש לדחות דכאן דבכלי עור פליגי תנאי, נקטו האי לישנא לאפוקי כלי חרס לכו"ע.

ועוד משמע בתלמודן דמיעוטא דבא במדה הוא מפני שהוא כלי טהור ולא משום דהו"ל כאהל, ולכן גם השלחן כשהוא עשוי לנחת הוא טהור, דאין לנו אלא מיעוט אחד מה שק מטלטל מלא וריקן, והבא במדה אינו מטלטל ממקומו, ולפ"ז י"ל דבאמת פלוגתא היא ולהתו"כ אין דין טהרה אלא במחזיק מ"ס ולא בכל עשוי לנחת, ואמנם ילפינן דומיא דשק שמיטלטל במלואו, אבל בתו"כ סמין ברישא אמיעוטא דמכל ולא סגי ליה בהיקישא דשק.

ויותר נראה דכו"ע מודו דהעשוי לנחת טהור אפי' אין בו מ"ס, ומ"מ במחזיק מ"ס דינו כאהל, ובעשוי לנחת ואין בהם ארבעים אינן מצילין אלא עם דפנות אהלים, ואפשר שזה ה' טעמיה דרבא מגילה כ"ו ב'.

מיהו אכתי נראה דדוחק לפרש שממעטין בא במדה מדומיא דשק לחוד, דסו"ס כלי חשוב הוא, ודינו ככלי לשאר דברים, ומדומיא

(ומעיקרא ס"ד דגזרו מדרבנן בדף כמו בארוכות וסרוד).

ומעמא דמילתא משום דדף של נחתומין אינו מק"ט כלל אפי' מדרבנן, לפי שאינו ממשמשי אדם, וגם י"ל דהו"ל כלי עץ העשוי לנחת מפני שהוא קבוע, אבל שאר כלים אפי' טומאתן מדרבנן לא מהני קבען, שאין לחדש חילוק בין דאורייתא לדרבנן בדין קבוע, ושאיבה שאני שאין אנו מטהרין את הכלי, אלא מטהרין את המים העוברים בתוכו, וכיון דלא מיתוקמא בשל עץ כלל, מזה למד ריב"ח דר"א מטהר בשל מתכת, ומ"ש הר"ש אף בשל מתכת היינו לומר דר"א מטהר אפי' בשל מתכת, ולא דמיירי מתני' בתרוייהו.

ומה שהובאה פלוגתתם בהדי דיני כלי עץ, היינו משום דמיירי בכלי הנחתום ארוכות וסרוד של נחתומין, ועוד שמחלק בכולהו בין נחתום לבעה"ב, וכדמייתי הכא ים נפה של סלתים ותלוי נפה של סלתים, אגב החילוק בין אומן לבעה"ב, אבל ממילא מובן דלא מיתוקמא כלל בשל עץ מפני שאינו מק"ט, וכמשנ"ת לעיל סק"ז.

הא דקתני של נחתומין אורחא דמילתא הוא, דהא מיירי בדף של מתכת שהוא טמא בכל מקום, ולפ"ז ממה שלא הוזכר דין דף של בעה"ב יש לדקדק כדריב"ח דמיירי בדף של מתכת, ובזה בעה"ב כנחתום, אלא שאין דרך לעשות דף אלא לנחתום שפתו מרובה.

יא. שם סרוד של נחתומין טמא, פי' ר"ש דסרוד הוא סרידה, ולפ"ז יש לפרש דנקראת סרידה מפני שהיא קטנה, וסרוד כלי גדול כמו גן וגינה כן וכנה, ותנן לעיל בפ"ח מ"ג סרידה שהיא נתונה ע"פ התנור ושוקעת לתוכו, וש"מ שזה דבר רך ששוקע כשמונח ע"ג התנור, ונראה מזה שהוא כעין מחצלת מעשה רשת כמ"ש בפה"מ דמתרגמינן מעשה רשת עובד סרדתא, ומבואר בתוספתא כאן פ"ה ה"ג דיש סרוד העשוי מצפירה, והיינו

אבל בעה"ב כשמשמשין בארוכות אין זה אלא לפי שעה, ולכן בעינן מעשה שזה יגרום לייחודן לכלי.

יש לעי' למה לא הזכירו דר"א מטהר כדתנן בעדיות, ואפשר מפני שבזה נדחו דברי ר"א לגמרי מכח העדות, וכמו שהזכירו בתנורו של עכנאי, לומר שנדחו דבריו, ואפשר שהי' צריך להאריך דר"א פליג על של נחתומין, ולא מצי למיתנייה קודם של בעה"ב דמשמע שמודה בסירקן או כרכמן, והו"ל לפרושי ר"א מטהר אף בשל נחתומין, ולכן סתם דבריו, ואפשר דכיון דמסמך לה דף של נחתומין דר"א מטהר וחכמים מטמאין, לא רצו להזכיר כאן דברי ר"א, שלא נטעה שיש דמיון ביניהם, ובחד טעמא פליגי.

בתוספתא פ"ה ה"א לגרסת אור הגנוז מייתי בעה"ב שהיו לו נצרים בתוך ביתו שהיו שואלין אותן לבית האבל וטיהרום משום דלא ייחדום, וכשנתנם להם במתנה חזר הדין כייחדום וטמאין, ואפשר שהיו נצרים כעין טבלא, והגר"א גרס נסרים דהו"ל רחבים כארוכות.

י. שם דף של נחתומין שקבעו בכותל ר"א מטהר, כתב הר"ש דבפ' המוכר את הבית מוקי לה אף בדף של מתכת, וברא"ש השמיט תיבת אף, ואפשר שט"ס הוא בר"ש, ואפי' גרסינן ליה נראה שאין כונתו לומר דבמתני' בין בשל עץ בין בשל מתכת, דהא בגמ' אמרו בשל מתכת מחלוקת, ולית לן לרבוויי בפלוגתא דרבנן מטמאין אף בשל עץ דאם איתא דפליגי בשל עץ מגליה לריב"ח דר"א מטהר בשל מתכת, הרי כולה מתני' בשל עץ, אלא ודאי פשיטא ליה לריב"ח דבשל עץ לכו"ע טהור, ולכן הוכרח להעמידה בשל מתכת, ותדע דהא כולה מתני' בשל עץ ובודאי דיש לאוקומה בשל עץ אם אפשר, אלא ודאי פשיטא ליה דלא מיתוקמא בשל עץ כלל, ולכן הבין דמיירי בשל מתכת,

עלי דקל, וזה בהכרח ארוג כעין רשת, ועושין כן ללחם שיהא אויר שולט תחתיו.

אאמו"ר זללה"ה ס"ב ס"ק י"ט כ' בארוכה בכל הענין עי"ש.

ולפ"ז הוא בדין פשוטי כלי עץ, אלא דדמי לטבלה, כיון שמשמש לקרוץ עליו ולהוליך עליו מקרצות לתנור, אבל של בעה"ב עיקרו לכיסוי ושימושים נוספים דלא דמו לטבלה, וגם להניח עליו הככרות מן התנור, ולכן אין בהם טומאה מדין טבלה, ולא מהני סירקו וכרכמו ליחדו יותר כיון שהוא מיוחד לתשמישו, ולא הצריכו ציור או צביעה אלא בנסר שהוא עץ בעלמא, לפי שצריך ייחוד להחליטו לכלי, אבל סרידה שמייצרין אותה במיוחד לא שייך כלל ענין חוסר הייחוד, וכ"מ בבהגר"א.

ויש לעי' א"כ מאי מהני לר"ש התקינו להיות קורץ עליו, [ולהוליך עליו מקרצות לתנור כמ"ש בתוספתא], הרי אין כאן חסרון בייחוד, וי"ל דייחדו למלאכת טבלה קאמר, כמו של נחתומין, דשל בעה"ב בסתמא אינו קורץ עליו, אלא משמש לכיסוי ושאר ענינים, ולא גזרינן משום טבלה אלא במשמשין כעין טבלה, וזהו שאר"ש בתוספתא דטעמא דשל נחתומין הוא משום שהוא קורץ עליו כו', ולכן מהני ייחדו גם בשל בעה"ב, וחכ"א דדוקא של נחתום דומה לטבלה שאין לו שימוש אחר, אבל של בעה"ב אפי' ייחדו לכעין טבלה לא מהני, כיון שבאמת ראוי ומשמש לכל הצרכים, ולא גזרו בו אטו טבלה.

בעיקר הדברים יש להסתפק אם סרוד וסרידה שוין בענינם, דכלי שקורץ עליו ומוליך עליו אינו כלי רך השוקע וגם קורצין על כלי חלק, ולעומת זה הרי מצינו בתוספתא סרוד של צפירה ולפי' הגר"א היינו עלי דקל, ועכ"פ עשוי מעצים רכים שעושין מזה סנדל לבהמה ודומיא דשעם דקתני בהדיה בתוספתא ב"ב פ"ב ה"ד, מ"מ יש לקיים עיקרי הדברים שדנו לגזור בו משום טבלה, - שו"ר בספר

שם גיפפו מארבע רוחותיו טמא, דהו"ל כלי קיבול, ואע"פ שהדפנות אינם עשויות לקבל ממש, אלא להגן שלא יפול, כמו לזבז של טבלה שעיקרו להגן, ובתוספתא דאהלות פ"ג ה"ב גבי סרידה הוזכר לשון לזבז, ובמתני' קתני סרידה שאין לה גפיים, ולא קתני שאין לה לזבז כמו כאן בגיפפו מד' רוחותיו, ואולי התם הכונה אזנים לתפוס בהם, וא"צ כלי קיבול כמו הכא, ועי' בסמוך בדברי התוספתא כאן בצפירה שאין לה גפיים, מיהו בעיקר הדברים גפיים הם הצדדים כמו ניטלת בגפיה סופ"ז דאהלות וכן נקראו הכנפים גפיים, וה"נ פירשו גיפפו חיבקו שזהו ג"כ כמו גפיים לאדם, ועי' לקמן ס"ב ס"ק"ה בענין גפיים, ולעיל ס"ח ס"ק"ה.

שם נפרץ ממקום אחד טהור, ששוב אינו ראוי ליחשב כלי קיבול, כדאשכחן במחתה פרוצה פ"ב מ"ג וכמשנ"ת שם, וקמ"ל דלא מהני יחוד שהרי כשגיפפו סביב יחדו לקבלה, ואפ"ה כשנפרץ טהור, ואפשר שאפי' נפרץ מקצת מרוח אחת טהור.

שם רש"א אם התקינו להיות קורץ עליו טמא וכן המערוך טמא, כולהו דברי ר"ש, שהמערוך הוא ג"כ כעין סרוד ודמי לטבלה, ולר"ש דמהני ייחוד הרי המערוך שעשוי לערוך עליו הככרות ג"כ טמא, [ובפי' הר"ש והרא"ש כבר תמה הגר"א דהו"ל פשוטי כלי עץ וטהורין בכל ענין], ושבקייה לבסוף משום מערוך, ומשום דמיידי בתוספתא בסרוד הפרוץ, ולמש"כ דנפרץ מבואר דלא מהני יחדו, ניחא טפי שכאן מבואר דת"ק פליג אדר"ש, - הרמב"ם פסק דמערוך טמא, אבל לפירושו במערוך ודאי ראוי לומר דאתיא רק כר"ש, דלת"ק בעינן גיפופין דוקא, והראב"ד כתב זה שיבוש, ולא משמע דמאן דפסק כר"ש משתבש, אלא דיתכן כונתו דכיון שפסק

והחילוק בין סלתים לבעה"ב מפרש בתוספתא שהסלתים מייחדין אותו בקביעות, ואצל בעה"ב שזה שימוש עראי לא גזרו לחשבו כלי משום זה, ומה"ט נראה דמיירי בשל עור ולא בשל עץ שאין טבלה רחבה כ"כ מעץ שלא נעשית מתחלה לכך, אבל בעור מצוי שפורס עור תחת הנפה, אע"פ שלא יחדו לצורך זה, ופרקין מיירי גם בכלי עור, ועוד דאגב חילוקים של נחתום ובעה"ב, מפרש נמי החילוקים שבין סלתים לבעה"ב.

מיהו לקמן פט"ז מ"ג קתני ים נפה וכברה ומשמע שהדבר פשוט שמק"ט, והנדרון רק מתי הוי גמ"מ, ולא הזכיר של סלתים, [וכן לא הוזכר ים לכברה בפרקין], וי"ל דהתם בסתם נפה וכברה שקולטין הפסולת ומוציאין הקמח, ונמצא שצריך כלי גמור לקבל כל הקמח המנופה, וכל מה שתחת הנפה נקרא ים, שהוא רחב לקבל מה שנופל מן הנפה לכל הצדדים, אלא שבסלתים נופל הגרוע, ובסתם נפה הרי היא ככברה שנופל המנופה יפה, ועושין כלי גמור לקבל רוב הקמח והתבואה המנופה, ובדרך כלל עושין לו דפנות גבוהות מעט, וקמ"ל דמשעשה שתי צפירות הוי גמ"מ.

ובתוספתא פ"ה ה"ט ל"ג ים נפה וכברה, אלא נפה וכברה, וזה מיושב יותר כדמסיים חוץ מזה שע"ג האריג, ובשלמא נפה ארוגה היא, ושייך לומר שגמ"מ בצפירה או בדור, חוץ מזה שע"ג האריג, דזוהי השלמת האריג של הנפה, אבל הים שתחת הנפה אינו אריג אלא כלי גמור, ואפשר דמפני שהוא רחב עושין אותו אריג שקל לפרסו ולקפלו, וא"צ כלי רחב ביותר, - וניחא נמי דככברה נופלין חטים וחתוכות גדולות, ואין האוכל מתפשט להצריך תחתיה דבר רחב שנקרא ים, - שו"ר בפיה"מ פט"ו שעושין את הים גם מנצרים ארוגים או חלף וזה מצוי לרוב, וניחא נמי ההיא דפט"ז, - שו"ר דאפשר שגרסת ים בפט"ז נשתרבה ע"פ המפרשים כאן שכל

ברישא כרבנן, ה"ז מוכח שגם מערוך טהור, אבל פ"י ה"ש בשם הגאון והערוך צ"ע וכמשה"ק הגר"א, ולכן אין לפרש כן כונת הראב"ד.

תניא בתוספתא סרוד של צפירה אם יש לו גפים טמא אם אין לו גפיים טהור רשב"א אומר אע"פ שאין לו גפים טמא, סתם גפיים משמע כעין אזנים לתפוס בהם, אבל כאן יתכן שהכונה לגיפופים כמו לזבז, ובכל דוכתא הוזכר סרידה שאין לה גפיים, ומשמע ג"כ אזנים דע"ז נעשית ככלי שעשוי לקבל בתוכה, מיהו בכלי שטוח אין מועיל אזנים לעשותו כלי קבול, וצפירה פ"י הגר"א העשויה מעלי לולב, וק"ק לפרש כן בתוספתא ב"ב פ"ב ה"ד דסנדל של בהמה לא יחזיק מעלי לולב כלום, ומ"מ מבואר שהוא עץ רך דומיא דשעם, והר"ש בפט"ז מ"ג כתב דמשמע שהם נצרים דקין ואורגין אותם כשק, ואפשר דה"נ כיון שמתקפל ונכפף בקל, הו"ל כעין כלי המקבל, ולכן לא מצריך רשב"א גיפופין, שגם בלא אזנים הוא ניטל בקל.

הוכפפה לפו"ר, יעוי' בתוספתא פ"י ה"ב סריד של חייטין יש לו גפיים טמא אין לו גפיים טהור, הביא נסר כו', ומשמע כאן דגפיים היינו לזבז דהא מסיים אח"כ בנתינת נסר מלזבז ללזבז.

יב. **שם** מ"ג ים נפה של סלתים טמא, סתם נפה של סלתים קולטת את הסולת ומוציאה את הקמח כדתנן באבות פ"ה מ, ונותנין תחת הנפה יריעה רחבה של עור כפ"י הראב"ד, (או של עץ כפ"י הרמב"ם), שהקמח הנופל ישאר בתוך היריעה, ואותה יריעה היא פשוטי כלי עור שהיא טהורה, ומ"מ טמאה מדרבנן דדמיא לעור שהוא שלחן שדינו כטבלה וכשלחן, (ודכוותה ים של גדלת לקלוט השער הנושר, והיינו דקאר"י אף של גדלת, אבל משום כלי קיבול מודה ר"י שטהורה, דליכא למיגזר בה אטו טבלה).

אבל מצינו בשבת ע"ח א' המוציא גמי כדי לעשות תלמי לנפה ולכברה, ולמדנו מזה דהני סגי להו בתלי כל דהו כגמי, שהוא עשב רך, ולפ"ז יש לפרש דשימוש של תלייה לחוד לא מהני, אלא דכל התלויות שהם חזקות יותר, אפשר להשתמש בהם גם שימוש יד, לנשאים ממקום למקום, או להסתייע בשעת מלאכה, ותלמי נפה וכברה אינו ראוי לשום דבר.

ובתוספתא ארשב"א שלא טיהר ר"מ אלא בזמן שהוא של שני ראשים מצד אחד, כ"ה גרסת ר"ש וכ"ה בבהגר"א, [ובזר זהב מפרש דבכה"ג טמאה, משום דגרס פעמיים אלא, והעיקר כגר"ש], ואפשר דהכונה כשהכניס תלי כפול בנקב אחד, ועשה קשר בראשו שלא יצא מן הנקב, ונמצא שאינו מחובר בשני נקבין שבנפה, וחיבור קלוש כזה בתלמי אינו חיבור, א"נ כגון שהחוט שתולין בו פתוח וכשתולין אותו קושרין אותו, ובכה"ג לא הוי חיבור, מיהו זה דוחק שאין דרך לעשות כן, וגם בשאר כלים אינו חיבור בכה"ג, ועי' כלאים סופ"ט עשה שני ראשיה לצד אחד חיבור.

ונראה דתנא דמתני' סתם דבכל ענין טהור פליג ארשב"א דתוספתא, וס"ל דבכל ענין טהור כיון שאינו ראוי אלא לתלות בו.

שם וחכ"א כולן טהורין, יש לעי' מ"ש מידות הכלים דדרשין חולין קי"ח א' לכם לכל צרכיכם שהידות חיבור לטומאה, וי"ל שהידות משמשין לישיא בהם את הכלי וידות האוכלין את האוכלין, והרי הם כמשמשי האדם בשעת מלאכה, אבל התלמי נחשב משמשי הכלי בלבד, וכמו נוי הכלי שאינו חיבור לו, עי' לעיל סי"ג ס"ק י"ג, [שכ"ה בתוספתא פ"ב ה"ד, מיהו ערש"י שבת נ"ב ב' דכשמחברין טמאין.

מיהו בתוספתא קתני פלוגתא דריב"ג ורבנן בתלויי הכלים כמו שנחלקו בידות הכלים פרה פיי"ב מ"ח, דאמרינן התם כל ידות

נפה נקראת ים, אבל למש"כ דשני ענינים הם, [וכדמוכח במ"ד גבי תלוי נפה וכברה], פשוט יותר לגרוס שם נפה וכברה בלא ים.

בתוספתא ה"ג פליגי רבנן ור"ש אם בשל סלתיים צריך [שייחדו לכלי, או] שיחזירו לכלי, פי' שיעשה מעשה להחליטו לכלי, ור"ש לטעמיה בסרוד של נחתומין שתולה הדבר בייחוד, ואינו מחלק בין נחתומין לבעה"ב, ובארוכות אמרו שהיחוד בסירקן או כרכמן, וכאן צריך ייחוד או מעשה אחר, שיהא ניכר שייחדו לכלי.

שם רי"א אף של גדלת טמא מושב כו', פי' הגודלת מוציאה חלק מהשערות וגוזזת ומסרקת, וכל אלו נופלין לתוך הים ואח"כ מלקטין אותן, (כמו בים של סלתי), וזהו לשון אף דקאר"י שגם שם מייירי בים דומיא דרישא, ואר"י דטמאין מושב כיון שיושבות בתוכו וגודלות, ואין לפרש הכונה מה שיושבות על הכסא ע"ג הים, דודאי כל הגודלות יושבות בכסא ע"ג הים כדי לקלוט השערות הנושרות, ויש לפרש דהכא מייירי בענין אחר והוא שהבנות יושבות ע"ג הים עצמו בלא כסא והכונה לבנות קטנות שיושבות בתוכו ואוספות השערות וגודלות אותן, וזהו ששנינו בתוספתא שעודהו כלי הבנות יושבות כו', דשימוש הבנות לישיב שם אינו סותר שימוש קליטת השער, ולכן טמא מושב, דאי לאו הכי אינו נעשה מושב כיון שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו, וז"ש עודהו כלי שעם שימוש הכלי הם יושבות ואוספות השער וגודלות אותו, (ועי"ש בהגהות הגר"א וביאור הגר"א, ולמש"כ ניחא), - ועי' לקמן מ"ו באירוס, ובמש"כ שם ס"ק י"ז.

יג. **שם** מ"ד כל התלויות טמאין, משנה זו נשנית כאן אגב החילוק שבין סלתיים לבעה"ב במ"ג.

שם חוץ מתלוי נפה וכברה של בעה"ב דר"מ, לא נתבאר מה המיוחד בתלוי של אלו,

ידות כה"ג טהורות מדאורייתא, (וע"ע בתוספתא שהובאה סכ"ו סק"א).

שם חוץ מתלוי נפה של סלתין ותלוי כברת גרנות, דהיינו נפה וכברה של האומנין, שהם צריכין סיוע התלוי ע"י שמכניסין אצבע בתוכן, שלא תפול הנפה והכברה בשעה שמנפין בהם בכח, אבל בעה"ב מנפה בנפה וכברה קטנים ותופסן היטיב בידו, ואינו מכה בכח, ולכן א"צ לסיוע של נקב התלוי.

וכן מגל יד מכה בו בכח ומכניס אצבעו בתלוי שלא יפול המגל מידו, וכן מקל הבלשין לפעמים תוחבו בעומק ומשאיר אצבעו בנקב התלוי לחזור ולהוציאו ע"ז.

מקל הבלשין מיירי בשל מתכת או בשל עץ שסימרו, ולשון הר"ש שהוא כעין שפוד, והרי סתם שפוד של מתכת הוא, ואם הוא של מתכת מובן טפי שתולין אותו לשומרו, וסתמא חלול הוא שע"ז אפשר להבחין ולבלוש בו, ומצינו מקל חלול שיש בו בית קיבול למזוזה ומרגלית לקמן פ"ז, וקיבול משקין במס' טהרות, פ"ח מ"ט.

שם זה הכלל כל העשוי לסייע כו', פי' שנעשה כדי לסייע, כמו העשוי לקבלה דבסמוך מ"ה, אבל אם אינו עשוי כדי לסייע אע"פ שעשוי באופן שיכול לסייע, טהור, כגון נפה וכברה של בעה"ב כשעשויין באופן שיכול להסתייע בנקב התלוי להכניס בו אצבעו בשעת מלאכה, אפ"ה כיון שלא נעשה לכך טהור.

יד. **שם** מ"ה רחת של גרוסות טמאה כו', לכאורה היה נראה דרחת עשוי שינים כמזלג כדתנן שבת קכ"א ב' את הרחת ואת המלגז (או המזלג) לתת עליו לקטן, ואינו עשוי ככף שמכביד על הכלי, וגם ננעץ בקל כשהוא עשוי שינים, ומתני' מיירי ברחת של עץ, דבכלי מתכת בכל ענין טמאה, וסתם רחת של מתכת ששינים של עץ נשברים מהר, ואין

הכלים הקדוחות חיבור ריב"נ אומר אף החרוקות, וה"נ הכא קתני הנקובין ברישא, ובדריב"נ הסדוקין וצ"ל החדוקין שהם נכנסין בהידוק בנקב הכלי, ולמדנו מזה שתלויין דינן כידות, וקתני נמי התם בתלוי בית הלגינין ובית הכוסות דתפור טמא קשור וענוב טהור, וש"מ דכל מה שהצריכו שיהא מסייע בשעת מלאכה היינו בחיבור עראי, אבל בתפורין וקדוחין הרי הם כגוף הכלי, מיהו יתכן שבית הלגינין זוהי מלאכתן לקבל הלגינין והכוסות כשהם תלויין בכותל וכיו"ב.

והנה התם קתני דהידות חיבור גם להזאה דהו"ל כגוף הכלי ממש, אבל לטומאה אפשר דבכל ענין טמאות, אבל כאן הנדון לטומאה, מיהו אם נתרכו הידות טפי מתלויות ע"כ הטעם מפני שמשמשין את האדם לנשאן בהם, והו"ל כמשמשין בשעת מלאכה.

ובתוספתא דפרה הובא בר"ש שם מחלק דכל ידות הכלים הבאות מבית האומן כגון יד המגל ויד הסכין חיבור לטומאה ולהזאה, כל ידות הכלים הקדוחות כו', וזה דומה למ"ש הכא דתפור טמא קשור וענוב טהור.

אבל לשון המשנה סתום שלא הוזכר ענין החיבור של התלוי לכלי, ומשמע דבכל ענין מטהרי רבנן, ואפשר דכשדנים על התלוי בפ"ע, הר"ז מוכיח שהוא דבר נפרד שנתחבר, שאם הוא חלק מן הכלי בחיבור גמור פשיטא דהמחובר לטמא טמא כדתנן פ"ב מ"ב, וכאן נתחדש שהמסייע בשעת מלאכה נעשה חיבור אפי' בחיבור שאינו גמור.

שו"ר בספר מרן זללה"ה ס"כ סק"ז דתלויות לא גריעי מידות, וכל הנדון בחיבור שאינו גמור מעשה הדיוט, ובזה לא מהני שימוש תלוי, ויש לפרש דהיינו משום דהו"ל משמש של הכלי ולא חשיב כלי אלא העושה מעשה וזהו המסייע בשעת מלאכה, וה"ה

השולים מקבלין ומשמשינן כדופן רביעית, ולכן כשעשויה לקבלה טמאה, מדאורייתא, מיהו צריך ראייה לטהר כלי כזה כיון דסו"ס מקבל הוא, וי"ל דכיון שמגופפת מג' רוחות ועשויה לקבל ולהעביר בה ממקום למקום יש מקום לגזור בעשויה לקבלה, אטו כלי קיבול, וה"ה דכעין מחתה פרוצה שטהורה בכ"ח טמאה בכלי עץ, אלא שאין עושין מחתה מעץ.

שם ושל אוצרות טהורה, יש לעי' אם רחת של אוצרות עשויה רק לגרוף החטים לערימה, מ"ט נקראת רחת, הרי זו פעולת מגריפה בלבד, ואפשר שמגביהין את התבואה בה לכוון ערימת האוצר, ומ"מ לא חשיבא עשויה לקבלה רק לכינוס, דה"נ רחת של גרנות מכניסין בה התבואה וזורקין אותה לאויר ע"י הרחת, ומ"מ חשיבא עשויה לכינוס, ויתכן גם שמשמשינן בכעין רחת לגרוף בה.

שם של גתות טמאה, נראה ששולה בה את האשכולות מן הגת, ומחזיקן ברחת זמן מועט עד שיזוב יינם, וזוהי פעולת קבלתו, ואח"כ משליכין לערימת הפסולת, א"נ כיון שמעבירן ממקום למקום חשיב קבלה, אבל בשל גרנות מיד עם הכנסת התבואה לרחת זורק אותם לאויר, ואין זו פעולת קבלה.

ממה ששנה התנא גרוסות עם אוצרות, וגתות עם גרנות, יש לדקדק שבגתות וגרנות מתעסק בהפרדת הפסולת מן האוכלין, כשליית האשכולות מן הגת והשבלים מן הגדיש, אבל באוצרות אוספין כל התבואה הטובה לאוצרות, אלא שאין משתמשינן בקיבול שימוש חשוב, רק לפי שעה לכינוס, ובשל גרוסות מערינן ממנה גריסין מעט מעט, והקיבול חשוב יותר.

טו. **שם** מ"ז נבלי השרה [דהיינו האשה ששרה בהן ויש גורסין השירה, וכן עיקר שאין להזכיר נבלי האשה השרה בהן, שאין מתאים ליחסן לאשה שנופחת בהן ולקרותרה שרה, אלא נבלים העשויין לשירה דומיא דבני לוי], טמאין ונבלי בני לוי טהורין,

בכחם לקבל, אבל כאן דמצריך קיבול ע"כ מיירי בשל עץ, ואין לומר דהשינים של מתכת אבל היד והדפוס של עץ, דהא מבואר בפ"ג מ"ז דאפי' בשן אחת של מתכת ככלי מתכת דמו, דהו"ל עץ המשמש את המתכת.

ויש לעי' אם הרחת של גרוסות וגתות ישרה כפשוטי כלי עץ א"כ אפי' נעשית לקבלה טהורה, כיון שאינה משמשת את האדם, ואפשר שטומאתה מדרבנן כיון שעשויה לקבלה, ואפשר דכיון שהשינים כפופין למעלה בסופן מעט, הרי דנים אותה ככלי קיבול אם עשויה לקבלה, מדאורייתא או מדרבנן.

שו"ר דמה שנקטנו שרחת עשוי משינים מכח ההיא דשבת שסברנו דרחת דומיא דמלגז, ותוקע המאכל בקצה השן של המלגז, טעוהא היא, והמפרשים פירשוה במחתה שלימה רחבה פרוצה, ולפ"ז ניחא שעשויה מעץ וראויה לזרות בה, וניחא דיש לדון בה משום כלי קיבול הדומה לטבלה, ובהדיא מבואר פ"ג מ"ז דמזרה מעץ טהור, וש"מ דעשוי שינים טהור בכולן, וע"כ דהכא עשויה ככף, וכ"כ הרע"ב בשבת שם שהוא לוח שיש לו בית יד ושתי דפנות, וכ"כ בפיה"מ שהוא לוח, ומ"ש ר"ה גאון דנקרא נמי עתר, יעוי' בתו' סוכה י"ד א' דעתר עשוי משינים, ורחת הוי כף שלימה.

שם של גרוסות טמאה, אפשר דשל גרוסות אין זורין בה לאויר, כבשל גרנות, אלא מגביהין מעט כמו המולל מלילות של חטים שמנפה מיד ליד, מעשרות פ, וה"נ מגביהין ע"י הרחת מעט ועי"ז נופלין הגריסין בין השינים, וגם השינים רצופות יותר זל"ז, ולכן חשיב עשוי לקבלה, ולפמ"ש"כ שהיא ככף וכמחתה פרוצה ולא כמזלג, י"ל שאין זורין כל הגריסין שברחת בבי"א כמו בגרנות, אלא שופכין מעט מעט, ונמצא שעשויה לקבלה, שו"ר בספר אאמור"ר זללה"ה ס"ה סק"ד שפירש ששולי הרחת עשויין בשיפוע ועי"ז

בתוספתא כל הנבלין טהורין, וקתני במתני' נבלי בני לוי טהורין שבעשויין לשירה רק של בני לוי טהורין, וכעת ראיתי בספר אאמו"ר זללה"ה ס"ה סק"ד שכתב ליישב שגם לפי' הרע"ב שהוא פי' שני דהר"ש טומאתן רק משום גזירה כיון שלא נעשו לקבלה, ובשל בני לוי לא גזרו.

טז. שם כל המשקין טמאין ומשקה בית מטבחיא טהורין, נשנה כאן אגב נבלי בני לוי טהורין שלא גזרו טומאה במקדש, וכן בספר העזרה, והענין משום דכהנים זריזין הן, ועוד דכל חומרא יש בה הפסד קדשים, ואין ראוי להחמיר במקום שטהור מדאורייתא, מיהו למ"ד הלכתא גמירי לה צ"ב מהו ענין זה שטיהרה תורה משקה בית מטבחיא.

שם חוץ מספר העזרה, לפנינו בתוספתא הגרסא דספר אחר שנכנס לעזרה מטמא את הידים, והגר"א הגיה אינו מטמא, ובביאור הגר"א על התוספתא הגירסא כלפנינו, מיהו מבואר בתוספתא דאף נביאים וחומשים של העזרה אינן מטמאין את הידים, ולמדנו דכל שהוא רכוש העזרה לכהנים ללמוד בהם אינן מטמאין את הידים, ולגרסא דידן בתוספתא יש בזה חידוש דלא אמרינן שרק ס"ת הנצרך לקריאת כה"ג אינו מטמא את הידים, אבל להגהת הגר"א שכל הנכנס לעזרה אינו מטמא את הידים, א"כ זה דין בעזרה, וממילא פשוט שאף נביאים וחומשים כן, (ויתכן שהגר"א הגיה ברישא דספר העזרה שיצא לחוץ אינו מטמא את הידים, ומיושב טפי סדר התוספתא ולא ספר בלבד כו', מיהו אין קושיא דהתוספתא בכלים מקצרת וקיימא אמתני'.

ויש לעי' בתפילין מאי, שהרי כה"ג מניח תפילין בין ציץ למצנפת, כדאמר זבחים י"ט א', ואם נגרוס שנכנס לפנים אינו מטמא את הידים ניחא, אבל לגרסא דידן קשה, שו"ר שכבר דנו בזה האחרונים.

פר"ש בפי' בתרא דהטעם מפני שכונסין בהן מטבעות, ובזה מיושב הא דקתני בתוספתא כל הנבלים טהורין ונבלי שרה טמאין, דלאו דוקא של בני לוי טהורין, אלא דוקא של השרה.

אבל הדברים זרים, דאטו מפני שיש איזה יחידים שמקבלין מטבעות בנבליהן, יגזרו טומאה על כל הנבלים, ועוד שהדבר רחוק שיכניסו מטבעות בתוך הנבל, שזה עלול להפסידו, ואין שום תועלת בזה, ועוד מדקתני במתני' נבלי בני לוי ולא קתני שאר כל הנבלים, ש"מ שיש ענין מיוחד בשל בני לוי, ולא דין כללי בכל הנבלים, ועוד מדקתני הכא משקה בי מטבחיא וספר העזרה אגב נבלי בני לוי, הרי בהדיא דבני לוי שנשנו כאן דוקא קתני מפני שהם של בני לוי, ואגב זה קתני עוד חילוקים בכלי ביהמ"ק, וכן פי' הר"ש בפי' קמא, וכ"כ הרא"ש.

ולכן נראה כפי' קמא דהר"ש, והענין שגזרו טומאה על נבלי השירה, ושל בני לוי אוקמוה אדאורייתא, ונראה מזה שיש נבלים שאינם עשויין לשירה ולא גזרו בהם טומאה, ובעשויין לשירה גזרו חוץ משל בני לוי, והיינו דקתני בתוספתא כל הנבלים טהורין לכלול אלו שאינם עשויין לשירה, ומצינו נבלים לייין, וגם כאן פי' הרמב"ם נודות הזמר והניגון, ותנן בסוף קנים מעיו לנבלים, וכך מתפרש הכא שנבלים הם כלי עור ואינם עשויין לקבלה כלל, ומ"מ גזרו בהם אטו נבלים של יין, או מפני שממלאין אותן אויר ומוציאין, ומשמע שנבלי השירה יש יותר טעם לגזור בהם, ויעוי' רש"י ערכין י"ג ב' שנבל עשוי כמפוח של נפחים ומוציא קול ע"י רוח, ובפיה"מ שם שיש לנבל ג"כ נימין שמנגנין בהם, ועי' בערוך שני פירושים בנבל, ואפשר דאותו שנפחים בפה עשוי לשירה, ודמי למקבל, ודמי לנבל יין, והנבלים שעשויין להשמיע קולות בעלמא, או לצורך אחר שאינם מקבלין אלא אויר, טהורין, והיינו דקתני

והקיבול של הכלי, ואפשר שטמאין מדאוריתא דעדיפי מפשוטי כלי עץ, כיון שיש להם חשיבות בצורתן ובתוך שלהם.

ואפשר שגם הבטנן והנקטמון כיו"ב, שיש להם תוך מלא אויר שהוא גורם להשמיע קול, או שיש כלי גמור ואח"כ סוגרין אותו במיתוח העור, ולכן חשיב ככלי קיבול, אע"פ שעשוי לסגירה.

שם ר"י האירוס טמא מושב מפני שהאליית יושבת עליו, אפשר דר"י חידש דנהי דהישיבה מבטלת אפשרות השימוש להשמיע קול, מ"מ אין אומרין שלא יטמא מושב משום דאומרין לו עמוד ונעשה את מלאכתנו, דכיון שהישיבה ג"כ לצורך האלייה וההספד, חשיב שפיר הכל צורך אחד ושפיר מטמא מושב, [ועי' לעיל מ"ג ובמש"כ ס"ק י"ב], ורבנן סברי דסו"ס אינו ראוי לשימוש מושב אלא לפי שעה עד שעת השימוש בניגון הכלי, וערמב"ם בפיה"מ שרגילים לספור ולקונן באירוס.

יח. **שם** מצודת החולדה טמאה ושל עכברים טהורה, פי' בא"ר שבחולדה הוא רוצה בקבלתה להשתמש בעורה, ובתוספתא אריבר"י דביש בה בית קיבול אף של עכברין טמאה, וש"מ דבחולדה מיירי בלא בית קיבול, ויש לפרש דכיון שהחולדה נתפסת בין שני דפי המצודה, דהיינו שהדף העליון נופל על התחתון והחולדה נתפסת באמצע, א"כ המציאות הזו מחשיבתה ככלי קיבול, אע"פ שהדפין פשוטין, דכיון שרוצה שתכנס באמצע ותתפס שם הר"ז דומה לכלי קיבול, אבל בעכברין אפי' עשויה באותו ענין טהורה כיון שאין לו ענין בקבלה, אבל אם יש בה שקע לקבל העכבר אע"פ שאינו צריך לו טמאה, ואם רבנן פליגי עליה היינו מפני שא"צ לקבל רק שיתפס העכבר, וכבר נתבאר בספר אאמו"ר זללה"ה ס"ה סק"ד עי"ש.

יז. **שם** המרכוף טהור, נראה דהיינו מרכוף של זמר דלקמן פט"ז מ"ז, דלכך שנה התנא כאן מרכוף ואירוס כיון דאיירי בנבלי השירה, וש"מ דבשל זמר מיירי, וכ"מ בתוספתא דתני הכא בדברי ר"י טעמא דטהור לפי שעשוי לשמש עם הקרקע, וקרי ליה של זמר, וכאן לא הוצרך התנא לשנות של זמר, כיון דבהדי כלי זמר תני ליה.

והנה אם מרכוף הוא מלשון מרכב, שהזמר כרוכב עליו, יש לעי' מה הכלי משמש, שאם יושב עליו הו"ל מושב וטמא מדרס, ולא משמע דבא לאפוקי מטומאת מדרס, לא כאן ולא בפט"ז, ועוד שאם הוא רק מונח בין רגליו פשיטא שאין בו משום מושב, עי' רש"י שבת ס"ו ב' חמור הנישא בכתפים הליצנים עושין אותו ונראה כמי שרוכב עליו, וערא"ש כאן.

ובהגר"א על התוספתא פי' כמין כלי זמר גדול ומחמת כובדו כשהוא מנגן מניח אותו על הקרקע ומנגן, ולא נתפרש הענין, שאם נקרא כלי בגלל הניגון אע"פ שאינו מקבל, אינו נעשה כקרקע מפני כובדו, כיון שאינו מחובר ומטלטלין אותו.

גם לא נתבאר האם ר"י דקאמר טעמא דמשמש עם הקרקע מפרש טעמא דמתני', או שמחדש טעם נוסף, ועמש"כ בזה אאמו"ר זללה"ה בס"ה סק"ד, ובפשוטו נחלקו בזה הרמב"ם והראב"ד בפ"ד ה"א.

שם הבטנן כו', יעוי' בפיה"מ שכולם כלי שיר, אבל לא נתפרש מהי טומאתן, מיהו אירוס מצינו סוטה מ"ט ב' שהוא טבלא דחד פומא, ומשמע שבגמ' שדומה לחבית שעור מתוח על פיה, ומכין על העור ומשמיע קול, דאמרין התם שא"ל שיעשה לבנו כלי נגינה על פי החבית או כלי קטן ממנו, שבזה ניכר שאינו כלי המיוחד לנגינה, ובזה מובן שגזרו עליהם טומאה כיון שהנגינה צריכה את החלל

סימן יט

פרטי דינים בכלי עץ ובכלי עור, בפרק ט"ז

מחודשים, דודאי יותר נראה שבר כלי כשנשאר מקום הנחת כוסות, משנחלק לשנים ונשאר קרוב לחציו, או שני חצאין שוין, שו"ר בספר מרן זלה"ה שם סק"ד שביאר כמש"כ, וכתב דכל כלי שנחלק תופסין את היפה שבהם ומשליכין החצי השני, עי"ש.

שם חוץ משלחן הכפול כו', כל הני עשוין כשני כלים מחוברין, דהיינו כיון שרוצים שלחן ארוך, ואי אפשר לעשותו בד' רגלים בלבד, ולכן עושין אותו כשני שלחנות מחוברין, או שעשוין להתקפל זע"ז, וכן התמחוי עשוי קערות קערות מחוברין בתמחוי אחד, וכן האפיפורין ככסא ושלחן הכפול, וכל הני בעץ, ור"י חידש שאף בכלי חרס איכא כה"ג, דכיון שעשוין כשני כלים מחוברין, לא חשיב בכלל ואותו תשבורו, ורבנן פליגי דבכלי חרס בכל ענין נטהר, עי' סוטה ל"ב ב' במקידה של חרס, וכן משמע בתוספתא ב"ק פ"ג ה"ו דקוד הבבלי של חרס, נויש לדחות שחידש ר"נ התם דשברי כלי עץ טמאין בכלים אלו כיון שהכלי כולו קיים אלא שנסדק מלמעלה ברובו, והיינו דמסיים עלה התם שאין דין שברי כלים בעץ עי"ש, ולע"כ, ועכ"פ אין נראה לפרש שיש שני מיני קוד הבבלי אחד מעץ ואחד מחרס, אבל ר"ה גאון כתב דקוד הבבלי כלי עץ שדומה למקידה של חרס, וכן הר"ש פי' דקוד דמתני' הוא של עץ, וציין לתוספתא דמיירי בשל חרס, ולפ"ז צ"ל טעם אחר במאי פליגי ר"י ורבנן.

לשון הרמב"ם והר"ש שהשלחן עשוי פרקים או חוליות ק"ק, דודאי משמע שהשלחן נשבר ונחלק לשנים, אבל בעשוי פרקים וכל חלק כלי בפ"ע ומחברין אותן לכלי גדול

א. **פמ"ז מ"א** כל כלי עץ שנחלק לשנים טהור, מיירי כגון שבכל חלק יש שיעור כלי, דאל"כ מאי איריא נחלק אפי' מעיקרא נמי, ואפ"ה נטהר הכלי בשבירה זו, ומכאן ולהבא מהני ייחוד לכל חלק לחשבו כלי ויקבל טומאה מכאן ולהבא, חוץ מאלו השנויים במשנתנו שלא פקעה טומאה מהם, וכל חלק טמא לעצמו, ומצינו בטבלה שנחלקה לשנים שר"ג מטמא וחכמים מטהרים פי"ב מ"ו, והתם נמי מהני ייחוד מכאן ולהבא, שהרי שיעור טבלה טפה, וגם לא חילקו במתני' באיזה גודל הטבלה, דבכל ענין חכמים מטהרין כיון שנסתלק מכאן הכלי הראשון, ושבירתו מטהרתו.

והנה לעיל שם שנינו ומודים חכמים לר"ג בטבלה שנחלקה לשנים אחד גדול ואחד קטן שהגדול טמא, דכיון שאין כאן פנים חדשות של שני כלים, הרי הגדול נחשב שעיקר הכלי קיים, וכמו שנשבר ממנו קיסם וכיו"ב נשאר בדינו הקודם, ה"ה שנשבר עד פחות מחציו, שרק שנחלק לשנים פנים חדשות באו לכאן דהשתא יש כאן שני כלים ובוה חכמים מטהרין, וכדאמרינן חולין כ"ח ב' תרי רובי בחד מנא ליכא, ור"ג מטמא בטבלה, שהוא מדמה אותה לשולחן הכפול ואינך.

והא דתנן פכ"ב מ"א דשלחן שנפחת ונשתייר בו מקום הנחת כוסות טמא, והקשה מרן זלה"ה בסכ"א סק"א מ"ט טמא הרי נשאר פחות מחציו, ולכאורה י"ל דהיינו מפני שנשאר רק חלק זה והשאר נתפרר ונתבטל, דבכה"ג לא חשיב פנים חדשות, וכ"ז שהוא ראוי לשימוש, לא פקעה טומאה ממנו, כמו בטבלה שאחד גדול ואחד קטן, ומ"מ הדברים

פשיטא שכל כלי טמא בפ"ע, אלא יש לפרש כעין פרקים וחוליות, שלאחר השבירה נשאר כל חלק ככלי בפ"ע.

ב. **שם** המטה והעריסה משישופם בעור הדג, פי' הרמב"ם שהוא עור הדג ידוע שמשפשפים בו את הכלים ומצחצחם ומבריקם, והנה העיד הרמב"ם על המציאות הידועה בעור הדג הנקרא אלספן שיש בו תכונה זו לצחצח הכלים, וכ"כ בתפא"י ונראה שאין לחלוק על המציאות הזו ולפרש שעור הדג מעביר עוקצין שנשארו בולטין בעץ המטה, שהדבר רחוק מאד שעור הדג שהוא רך וקלוש יהא בו הכח להעביר עוקצין של עץ מן המטה, והרי סתמא דמילתא פעולה זו נעשית ע"י כלי ברזל כמעצד ורהיטני ב"ק קי"ט א' ב', ועוד שאם נשארו עוקצין המפריעין בשכיבה מ"ט מהני גמר שלא לשוף, הרי בטלה דעתו, ועוד דבסנהדרין כ' ב' אמרינן שאם מטה מסורגת מעל גבה ל"ל שיפת עור הדג, ופרש"י כיון שהשיפה להחליקם וליפותם הרי אין היופי ניכר כשהחבלים מסורגין ע"ג ארוכות המטה, ואם איתא שהשיפוי לסלק העוקצין מאי קושיא אם צריכין שיפוי לסלק העוקצין מן העץ שבין חבל לחבל, ומכ"ז מוכח כפרש"י והרמב"ם שעור הדג עשוי לצחצוח בלבד, והגר"א בא"ר ובחידושים תמך בתירוץ תו' [וסמך על דברי ר"מ ועסק"ג בזה].

והקשה הר"ש מ"ט מטה ועריסה טהורין עד שישופם, הרי קי"ל דגולמי כלי עץ טמאין, ומפרשינן בחולין כ"ה א' דהיינו כל שעתיד לשוף ולשבץ כו' דבכלי עץ טמאין מיד, ומ"ש מטה ועריסה של עץ שטהורין, שו"ר בתו' חולין כ"ה א' שהביאו קושיא ר"ת על מה ששינו שם להטיח בטונס, ופרש"י דג הוא ששפין בעורו כלי עץ להחליקו כדאמר בסנהדרין משישפשף בעור הדג, הרי שמבואר בהדיא בבריתא דעור הדג להחליקו ומק"ט, ואפ"ה תירצו שיש שני שיפות בעור הדג, וזה

ודאי מחודש, ובתוספתא הגרסא ליטול בטונס, שו"ר שהרמב"ם בפ"ב מ"ח פי' להטיח בטונס להחליק בכלי ברזל שנקרא טונס עי"ש, והכי משמע שהרי אמר זה בגמ' שם דומיא דלהקיש בקורנס בכלי מתכת, ולשון להטיח לא משמע לצחצח, וכדתנן משישופם, ולפ"ז מבואר בגמ' שאף כשעתיד להחליק מהקיסמין טמא, ולא זו אף זו קתני, ובערוך ורגמ"ה פי' שטחין אותו להיות אדום.

ואפשר ליישב דהא באמת מטה חסירה סירוג חבלים שתהא ראויה לשכיבה, אלא דמ"מ ס"ל לרבנן שטמאה בלא חבלים, כיון שיכולין לפרוס עליה עור או מזון סביב בלא חבלים, א"נ כיון שיכולין לישב על ארוכות המטה, וכמו שמהני לר"מ שלשה בתים אע"פ שעדיין אינה ראויה לשכיבה, דמ"מ ראויה לשיבה, וכיון שכן אין לך בו אלא חידושו כשכבר ראויה לסירוג או לשיבה, אבל קודם שיפה טהורה שאינה כגולמין שחסר רק שיפה, שעדיין אין דעתו של האדם עליהם לשימוש כלל, ולכן בעינן שלכל הפחות תגמר מלאכת העצים, וכדחזינן דלר"מ לא סגי בהכי, ואמנם בגמר שלא לשוף טמאה מיד, דבאמת אין השיפה מעכבת בגולמי כלי עץ, [מיהו בעלמא גם בכלי מתכת מהני גמר שלא לשוף כמ"ש רש"י קידושין נ"ט א' ועי"ש במאירי], מ"מ כאן יש בזה חידוש דאע"פ שחסר חבלים, מ"מ מיקרי גמר כלי.

ויתכן עוד דטעמייהו דרבנן מפני שחושבין את החבלים כדבר נוסף על המטה, כמו פריסת עור וסדין, דכיון שמשגרת העץ מושלמת וראויה לשיבה מסוימת, חזינן החבלים כדבר מבחוץ שפורסין ע"ג המטה.

ובזה מיושב טפי הא דמשמע שמודה ר"מ בעריסה דסגי משישופנה בעור הדג, דכיון שעשויה לחינוק בקל מניחין עליה דבר שתהא ראויה לשימוש, אם קשירת סדין או עור, או סיבוב חבלים, או מפני שסירוג

החבלים בעריסה דבר מועט הוא, וחשיב שפיר נגמ"מ בשיפה.

שם גמר שלא לשוף טמאה, הר"ש כתב שנמלך בלבו, והרמב"ם פי' שבזמן עשיית המטה גמר מלאכתה ע"מ שלא לשוף, והגר"א תמך בפי' זה מדלא קתני חשב, ונראה דלדינא ודאי סגי במחשבה, ערש"י קידושין נ"ט א', אלא דלהגר"א מתפרש גמר לאשמועין נמי שגמר מלאכתה עד השיפה, דלא ניחא לתנא לשנות אם אין דעתו לשוף טמאה, דהול"ל טמאה משתגמר מלאכתה שעד השיפה, ולכן פי' גמרה ע"מ שלא לשוף טמאה משגמרה.

ג. **שם** רמ"א המטה משיסרג בה שלשה בתים, לכאורה הול"ל עד שיסרג בה שלשה בתים, שהרי הסירוג לאחר השיפה בעור הדג, [שו"ר ברמב"ן בתוה"א ענין הסכנה אות ד' שאין לדייק מלשון זה כיון דקאי על הרישא דמאימתי מק"ט ולא על דברי ת"ק]. אלא דקמ"ל שהכל תלוי בסירוג, ואם סירג קודם השיפה ג"כ מק"ט, [ועוד קמ"ל דסגי בג' בתים כאילו אמר עד שיסרג בחבלים ודי משיסרג ג' בתים וע"ע לקמן סוסק"ח בשם הרמב"ן, אם יש לדייק מ"ט לא קתני עד שיסרג], וכ"מ במתני' פי"ט מ"א שהמטה טמאה קודם סירוג, ששינוי החבל מאימתי הוא חיבור למטה משיסרג בה שלשה בתים, והיינו שהמטה מק"ט והחבל חיבור לטומאה, ואי כר"מ שהטומאה רק ע"י החבל, א"כ פשיטא שהחבל חיבור למטה, שהרי אין טומאה בלא החבל, מיהו י"ל דנפ"מ לחבל הארוך שאינו מסורג, אבל המסורג בכל ענין טמא לרבנן אפי' קודם שלשה בתים, וצ"ע בזה, דבפשוטו קודם ג' בתים חסר בכל החיבור.

ובתוספתא הובאה בר"ש ומודים חכמים לר"מ שאין חבלים חיבור לטומאה עד שיסרג בה שלשה בתים לכל רוח, והיינו כדתנן במתני' פי"ט ובלשון התוספתא

עד שיסרג מבואר דר"מ מטהר עד שיסרג, וכ"כ מרן זללה"ה בסכ"א סק"ב דכאן מבואר דר"מ מטהר יותר, דהא משיסרג ג' בתים המטה טמאה אף לרבנן שהרי שינוי שהחבל חיבור לטומאה, וש"מ שהמטה טמאה וכמש"כ לעיל, וסיים בצ"ע ע"ד הגר"א בא"ר וכ"ה בחידושים מכת"י דר"מ מטמא קודם שיפה, ורבנן מצרכי שיפה שהיא לאחר הסירוג, ואמנם קושטא הוא דמשיסרג אפי' דעתו לשוף מטמא לכו"ע, דהול"ל כמו גמר שלא לשוף, כיון שהחליט לעשות הסירוג בלא שיפה, ומה"ט קתני משיסרג ולא עד שיסרג, אבל אין לשנות פשטות הדברים שהסירוג לאחר השיפה, וע"ע סק"ב בענין השיפה לדעת הגר"א.

שם רמ"א המטה משיסרג כו', מדנקט מטה ולשון יחיד, ולא קאמר רמ"א משיסרג בהן שלשה בתים, מוכח דבעריסה מודה, ויש לפרש הטעם מפני שבקל ניתן לקשור עליה חבלים או להניח עליה עור באופן שמועיל להניח עליה את התינוק.

תניא בתוספתא הובאה בר"ש עריסה מאימתי מק"ט משתגמר מלאכתה ואם עתיד לעשות לה עגלה עד שיעשה לה עגלה, ענין העגלה כנראה להרדים התינוק וכיו"ב, ויש לעי' למה טהורה, הרי בפשוטו ענין העגלה הוא דבר חיצוני, והעריסה כבר מושלמת, ואפשר דסתמא העגלה דמלאכת אומן היא אין העריסה עומדת לשימוש בבית כלל עד שיעשה את העגלה, וכיון שהעגלה נצרכת לתינוק חשיבא כחסרון בהשלמת הכלי, ולפ"ז מטה שרוצה לעשות לה עגלה מק"ט מיד, שהעגלה אינה נצרכת כ"כ, דתרת"י בעינן שיהא צורך גמור בעגלה לעריסה, ושתשאר בבית האומן עד שיגמור מלאכתה.

ד. **שם** מ"ב הסלין של עץ משיחוסם ויקנב ושל תמרה כו', של עץ דרישא הכונה עץ קשה, לאפוקי של עלי הלולב שהם

בהם עראי הר"ז עדיף ממחשבה שלא לקנב, ועמשנ"ת בזה לקמן סק"ה.

שם כלכלה משיחוסם ויקנב ויגמור את התלויה, לכאורה כלכלה היא כלי גדול ורחב ועושין לה ידיות לתופסה בהן, וכ"ה הלשון בר"ה גאון שמכילה הרבה (וכדתנן במעשרות פ"א כלכלה עד שיחפה משמע שמלקטין בה מהשדה), משא"כ סל שאוחזו בשפתותיו ונותנו על כתפו כדתנן בביכורים פ"ג, ולכן אינה מק"ט עד שיגמור את התלויה, שהיא הידית שתופסין אותה בה, ואע"פ שעשה את התלויה אפ"ה אם לא חסם וקינב טהורה, כיון שמכניס ידו לתוכה ליטול פירות, ולא מהני לזה מה שנוטלה ע"י הידיות, שו"ר בא"ר שכלכלה דרך להשתמש בה בתלייה בכותל, וע"י עירובין ל"ג א' נתנו בכלכלה ותלאו באילן, ולפ"ז י"ל דכלכלה כלי קטן מסל, כדאמרינן שבת ע"ד א' אייתי כלכלה שדא קמייהו, ואין דרך להביא סל מלא לפני האורחין, וכיון שהכלי קטן אפשר לתלותו בכל מקום, ואין משתמשין בה בלא התלויה, וצ"ל דלא דמי לאוזן הכלי חולין כ"ה א', כיון שרגילין לתלותה, ואם התלויות מגוף הכלכלה ניחא, וזהו לשון ויגמור כיון שהם בולטין מתוך הכלכלה וצריך לגמור, א"נ יגמור היינו שיקנב את התלויה במקום חיבורה, ובמ"ד לא קתני יגמור שא"צ שם קינב, ונתעוררתי לזה.

שם בית לגינים ובית הכסות אע"פ שלא קינב מבפנים טמא שכן מקיימין, אפשר לפרש שהם סלים קטנים שצמודים לכוס וללגין וניטלין עמהם לכל מקום, ועושין כן לשמור על הכוס שהיא של זכוית או חרס דק שלא תשבר, וכיון שאינם עשויין להכניס ולהוציא בכל שעה אין מקפידין על הקינב מבפנים, כיון שהם קבועין בתוכו, וכ"נ בפיה"מ שכתב נרתק האשיות ונרתק הכוסות, ואפשר לפרש שזה כעין טבלה שיש בה מקום לכמה לגינים וכוסות, מדלא קתני בית הלגין בית הכוס לשון יחיד, וכ"מ בתוספתא פ"ו

רכין, ותרוייהו כלי עץ מיקרו, [לשון הר"ש והרא"ש חריות של דקל צע"ק, ולשון הרמב"ם הוצי הדקלים, וכ"כ בא"ר שהם רכין, ולכן א"צ קינב מבפנים], והנה בעץ קשה שסורט את הידים מקפידין לקנב מבפנים ומבחוץ, אבל בדקל שהוא רך אין חוששין לקנב מבפנים, כיון שאין ידו נכנסת שם בדרך כלל, וסגי ליה בקינב מבחוץ, שלא ידקור את הידים, [והגר"א כתב בחידושו קינב מבחוץ משום נוי, וצ"ע מ"ט נוי זה חמיר טפי מכולהו דמני בחולין שם].

ענין החיסום נעשה בדרך כלל ע"י שכופל את העלין לתוכו ועי"ז חוסם את ראשי ההוצין והנצרים וכיו"ב שלא יתפרקו, וכמו שרגילין לעשות בנרתיק של הלולב ומינים שעמו, שאחר השלמת הכלי כופלין ראשי ההוצין לתוכו ומחברין אותן בדפנות הנרתיק, ואח"כ מקנבין את עוקצי ההוצין, וה"ה בסלי נצרים של ערבה קלופה וכיו"ב, וע"י לקמן סוף פ"כ במחצלת משתקנב, ובתוספתא שם שיחוסם ויקנב, ולכאורה צ"ע דהיינו קישור ראשי מעדנים, שאין קניבה במקו"א, ומשמע מזה שבכל הכלי יוצאין ההוצין שנשברין ובולטין וצריך קינב בכל רוחב הכלי וכן במחצלת וכ"נ ברמב"ם שם, אבל כאן פי' הרמב"ם והר"ש שהם קצוות ההוצין, כמו שפירשנו לעיל.

ונראה דלא מהני גמר שלא לקנב, דמדקתני שכן מקיימין משמע דבאינך אין מקיימין כן, ולכן הקינב מעכב ובלא זה בטלה דעתו, ואע"פ שאין העיכוב מפני שלימות הכלי לשימוש, מ"מ כיון שמפריע לאדם בנטילתו שלא ידקור, ממילא אינו ראוי לשימוש, מיהו מצינו בתוספתא שבר"ש כלי נצרים שלא קינבן ומשתמש בהן עראי טמאין, ולפנינו הגרסא סלי נצרים, [ובאור הגנוז והגר"א כלי, ולכאורה הדרך לעשות מהן סלין כדתנן בביכורים פ"ג], ואפשר דכיון שמשמש

הוא לגמרי, ואין אדם תולה כוסות, וכן הלגינין סתמא אין תולין אותן, ויש להביא רא' מהתוספתא שהזכיר בהם שחיסם וקינב ולא הזכיר תלויה, ולפמ"ש"כ שנה מפורש בהדיהו דין סלים, וכולן שוין שא"צ תלויה.

ה. שם עוד תניא בתוספתא הסלים של גמלים כו', פי' הגר"א ששולי הסל נעשין ע"י שקושר תחתית הסל, ולכן משהותר הקשר בטל כל הכלי, ואין זה דומה לפרקים אלא יצירה חדשה חשיב, ואשכחן כה"ג בתוספתא שבר"ש פכ"ו מ"ב בצרור המרגלית.

שם כלי [לפנינו סלי] נצרים שלא קינבן ומשתמש בהן עראי טמאין, הי' עתיד לחסום ולקנב אע"פ שמשמש בהן עראי ומשליכן טהורין ובלבד שלא יערים ואם הערים הרי אלו טמאין, (מצינו לשון כזה בתוספתא ב"ק פ"ב ה"א בניירות שמשמש בהן עראי ומשליכן טהורין עי"ש), לכאורה הכונה שאם עושה סלי נצרים להשתמש בהם בקביעות, הרי בטלה דעתו כשלא קינבן, והו"ל כמשמש קודם גמ"מ, אבל אם עושה הסלין לשימוש עראי אינו חושש לקנב, שהרי עתיד להשליכן לאחר זמן הבצירה וכיו"ב, אבל אם משתמש בהן קבע בטלה דעתו כשלא קינבן, ואם הי' דעתו לחסום ולקנב קודם שישתמש, ובינתיים נשתמש בהן עראי אינם מק"ט, אע"פ שלבסוף השליכן, לא אמרינן דאיגלאי מילתא שהם עשויין לשימוש עראי ומק"ט בלא קניבה, ואם הערים פי' שבאמת הי' דעתו לשימוש עראי ולהשליכן בלא קינוב, והערים לקנבן קודם השלכתן טמאין, ולא אמרינן דהא קמן שהיו עד עכשיו קודם גמ"מ של הקניבה, ואין לפרש הערים שאמר שדעתו לקיימן קבע, דאין זו הערמה אלא שקר, ויותר נראה דאיירי שנמלך אח"כ להשליכן, דאע"פ שנמצא כעת ששימש בו שימוש כלי בלא קינוב ואח"כ השליכו, לא אמרינן שטמא למפרע, אבל אם הערים שמעיקרא לא היתה דעתו מוחלטת לקיימן קבע ולחסום ולקנב הר"ז טמא למפרע,

ה"ג שיש בהם כמה כלים, ועי' לשון הר"ש והרא"ש בזה, ונותנין הלגינין והכוסות בתוך הסלין הללו שהם חלק מהטבלה, ומקיימין אותן בלא קניבה מבפנים, כיון שהלגיין והכוס בולטין ותוחבין אותן כך, ולכן אין חוששין על הבליטות שמבפנים.

שו"ר בתוספתא שבר"ש פכ"ו מ"ו חיפוי בית הלגינין ובית הכוסות אע"פ שיש בו חמשה על חמשה טהור שאינו אלא חיפוי, ומשום חיבורי כלים טמא, ולמדנו מזה בפי' בתרא שזה טבלה שיש בה מקום לכמה לגינין וכוסות, ועושין עור לחיפוי עליהם מלמעלה, ואם חיבר העור לטבלה הרי הוא טמא כדין חיבורי כלים, אע"פ שהטבלה עץ והחיפוי עור, ואינו מוכרח להיות מחובר למלאכתו ועי' לקמן סל"ה סק"ו.

שם בר"ש תניא בתוספתא בית הלגינין ובית הכוסות של תמרה כו', נראה דחסר כאן וצ"ל והסלים של תמרה, כדתנן במתני', אבל בית הלגינין אפי' של נצרים וכיו"ב טמאה, וכמשנ"ת הטעם לעיל, ונקמ"ל התוספתא, שלא נטעה לפרש במתני' שלא קינב אפי' מפבנים וכ"ש מבחוץ, וצ"ע בור זהב בתוספתא שפי' דמתני' בשל תמרה, דאי בשל תמרה ל"ל בית לגינין הרי אפי' בסלין טמאין, שו"ר בא"ר שפי' דמתני' סמכה דסתמא של תמרה הן, כלומר שאין עושין הנרתיק מעץ עבה רק מעלין, וסומך על התוספתא, וכ"כ בחידושי הגר"א, ולמש"כ נראה שחסר שם תיבת והסלין, וכ"ה ברמב"ם פ"ה ה"א כמתני', דהיינו שבכל ענין בית הלגינין והכוסות א"צ קניבה מבפנים.

בחדושי הגר"א כתב דבבית הלגינין והכוסות בעינן ג"כ תלויה, ולכן שנה ד"ז בתר כלכלה, וולשיטתו דהכל של תמרה קשיא ליה טפי ולכן חידש כן], ובפשוטו נראה דכלכלה וסל דומין זל"ז ולכן שנאם יחד, אבל בית הכוסות והלגינין כנרתק דמו וענין אחר

והגר"א מחק תיבת ומשליכן, ואפשר דמפרש שהי' דעתו מתחלה להשתמש בהן עראי קודם קניבה ואח"כ לקנב בקבע, ולמש"כ נראה דבכה"ג באמת טהורין, ובזר זהב פי' שמשקר שדעתו לקנב, וזה פשיטא.

שוב נתעוררתי לפרש דכל שדעתו להשתמש בהן עראי ולהשליכן סתמא א"צ קינוב וטמאין, אבל אם אומר שמקפיד על הקינוב גם בעראי טהורין, ובלבד שלא יערים דהיינו שבאמת עתיד לקנב, אבל אין לו קפידא ע"ז כ"כ, רק עתיד לקנב כדי שבינתים לא יקבלו טומאה, ומתפרש אע"פ שעתיד להשתמש בהן עראי ולהשליכן, כיון שמקפיד טהורין, אבל אם מערים לקנב ובאמת אינו מקפיד טמאין, ובכלים הקבועין כל שדעתו לקנב ודאי טהורין, ויתכן גם שבטלה דעתו.

ענין שימוש עראי בסלי נצרים הוא כמו שימוש בחותל [של תמרים] לקמן מ"ה, וכמו הנרתיק של הלולב שעשוי לשימוש פעם אחת, ובזה אין אדם טורח לקנב, וה"נ מתקן הסלים מעשה הדיוט לשימוש עראי, ולכן לא בטלה דעתו כשאינו מקנב, וה"ה וכל שכן כשאינו חוסם, שלשימוש עראי א"צ לחסום, שעיקר החסימה כדי שיתקיים זמן מרובה, [ועי' פ"כ מ"ב דשיירי כלי נצרים שניטלו שפתותיהן טמאין, עי"ש דתחלתן משיחסמו], ודעת הגר"א שמחק תיבת ומשליכן משמע דמהני גמר בדעתו שלא לקנב, ויכ"ה לשיטתו במשנה א' דשיפת הקיסמין בעור הדג היינו קניבה דהכא], ואפי' עראי טמאין וכ"ש קבע.

שם בתוספתא חומר בכלי פפיר כו', פר"ש שהם מיני זמורות, ותנן פי"ז מ"ג אפיפירות שעשה להם קנים כו' וכן הובא בר"ש שם התוספתא פ"ו ה"ב הסל כו' ופיפיראות, והרמב"ם בפ"ו ה"ג העתיק ואפיפירות, ולכאורה זה דומה לאפיפירות דכלאים פ"ו מ"ג, אבל הר"ש פי"ז שם כתב דהיינו כלי פאפיר שבתוספתא כאן, וכ"ה

ברא"ש, שו"ר שכ"כ רה"ג שם כלי הנעשה מעלי פפייר מעשה שבכה דהיינו מנוקב, ובערוך כתב דעשב בלשון ערבי פפייר, ואח"כ העתיק פי' רה"ג, והרמב"ם בפיה"מ שם פי' כההיא דכלאים עי"ש, ואפשר דכיון שהזמורות ארוכות וראויות לעשות מהן פיפיראות, לכן קוראין אותן פאפיר, ועכ"פ משמע שהם כלים מיוחדין ממין הנקראין פפיר, דומיא דנצרים, ומפני שהם חזקים וארוכים מתקיימין יותר, ומשעשה דור אחד לרחב שלהן טמאין, ומזה נלמד למ"ג דהתם ג"כ דור הרחב קודם שיחסום ויקנב, ועי' לקמן סק.

ו. **שם** מ"ג הקנונים הקטנים כו' פי' הראשונים ז"ל דהקנונים והסוגין הגדולים מק"ט קודם שגמר הדפנות כל צרכן, וממילא זה הרבה קודם שיחסום ויקנב, דכיון שהתחיל לעשות להם דופן שתי שורות הו"ל כלים ומק"ט, [והיינו דקתני משיעשה ולא עד שיעשה, עי' לעיל סק"ג בדר"מ ועי' סק"ח], והקטנים אין מק"ט עד שיגמור עשייתן בחיסום וקינוב, וראיה לדבריהם בתוספתא שבר"ש סוף מ"ב דכלי נצרים אין מק"ט אלא משתגמר מלאכתן דהיינו שיגמור כל צרכו וגם יחסום ויקנב, וחומר בכלי פאפייר דכיון שעשה דור אחד ע"ג הרחב שלהן טמאין, אע"פ שדעתו להוסיף כמה דורים, ודכוותה מתפרש בכל הני דמתני'.

ואפשר דהטעם משום שהקנונין והסוגין הגדולים נעשין באריגה אחרת מקנונין הקטנים, ולכן יש להם קיום גם בשני דורין וחשיבי כלי, וכן נפה וכברה וכף מאזנים עשויין במלאכת אומן וחשיבי טפי, ויותר נראה דכיון שאין צריך לקבל האוכלין בהם רק לפי שעה לנפות ולשקול, הרי הם ראויין למלאכתן בדור אחד.

ול"שון הרמב"ם בפ"ה ה"א אע"פ שלא גמר גבהן מק"ט שהרי נראה למה שנעשו והרי צורת הכלי עליהן, למה זה דומה לבגד

מאזנים, שהשימוש רק לפי שעה, ולכן סגי להו בדור אחד ליחשב כלי.

לשון לרחב שלהן, פי' הראשונים לתחלת הדפנות בסוף השולים, ולא נתיישב יפה לשון לרוחב שלהן, דטפי הול"ל לדפנות שלהן, דלעולם עושין הדורים והצפירות בקצה השולים, ומה ענין להזכיר בזה לשון רוחב, ובהגר"א משמע דמפרש לרוחב כלומר לכל ההיקף סביב, - גם לשון דור וצפירה שענינו שורה אחת או שתי שורות צ"ע אם הם עיגולים מיוחדים, או דהכונה שתי השורות הראשונות מתוך השורות הרבות שעתיד לארוג או לקלוע, - בא"ר ביאר החילוק בין דור לצפירה, שצפירה כל סיבוב קנה בפ"ע, ודור הוא ע"י קנה אחד ארוך שמסבבו כמה סיבובים, וצ"ע.

ובעת הראוני בירושלמי שבת פ"ח ה"ב תני הוצין כדי לעשות אוזן לקפיפה מצרית, הדא דאת אמר כאילין רכיכיא ברם באילין קשיא כדי לעשות צפירה, ומשמע מזה דצפירה אינה אריגת עיקר הכלי, אלא ענין חיזוק לדפנות, ולע"כ.

שם והערק פר"ש בשם רה"ג והערך נפואתא, ובתענית ג' ב' אמרו שא"צ לזרות התבואה לרוח לפי שאפשר בנפואתא, ופי' המתרגם סל נצרים שטוח ורחב שזורין בו את התבואה, ובסוכה כ' ב' אמרו דחוצלות של שק ושל ספירא למ"ד דהיינו מחצלות חזו לפרסי ונפואתא, ופי' שימוש של נפה וכברה, ולפ"ז משמע דקופה וערק דומין לקננין ונפה דרישא, אלא שאלו דרכן בדורים ואלו בצפירות.

בתוספתא קתני חוץ מזה שע"ג האריג, ומשמע שעושה תחלה דור או צפירה לחזק השולים, ואח"כ מוסיף עליהם לגובה דורין או צפירות.

ז. **פ"כ** מ"ז מחצלת מאימתי מק"ט משתקנב והיא גמר מלאכתה, בתוספתא קני

שנארג מקצתו, והראב"ד כתב והטעם מפני שהאדם משתמש באלו כמה שהן, משא"כ בשאר כלים שהזכיר למעלה, וזה כמשנ"ת, ולשון הרמב"ם צ"ב, וכבר דן בזה בחזו"א סכ"א סק, מיהו במציאות צ"ב דסתמא סוגין הגדולין וקופה עשוין לקבל בתוכן, ואיך סגי בשני דורים ושתי צפירות לחשבן כלי מעשה, ואפשר שיש כמה עניני שימוש באלו, ולפעמים משתמשים בהם בכח השוליים עם מסגרת מעט, ובצירוף מש"כ שהשוליים עשוין באריגה חזקה, וראוין לשימוש זה, משא"כ הקטנים שעשוין באריגה מחלף דק משא"כ הגדולים, כמו שביאר בפיה"מ, שו"ר במשנ"א שפי' דמיירי באופן שאין ידוע בבירור שדעתו להוסיף, ול"מ כן.

שם הקננין הקטנים והקלתות, קנן משמע שהוא כלי רחב שראוי לברור בו ע"י ששוטח האוכל ומוציא הפסולת, וראיה מדתנן במו"ק פ"ג אין מוליכין לבית האבל לא בקנן, (ופרש"י שבת ע"ד א' צ"ע לפ"ז), והקטנים פי' הרמב"ם שטוח בטבלה, וקלתות כעין קערה של חרס שאוכלין בהן, והר"ש ורה"ג והערך פי' קופות קטנות.

שם והסוגין הגדולים בדמאי פ"ה מ"ו אפי' מאותו הסוג דהיינו הכלי שמלא תבואה, וס"ד שנסמוך שנשאר שם מאותן חטים שלקח קודם לכן, ולפ"ז משמע שהוא כלי קיבול גדול, וכן פי' הראשונים שם, ויש חידוש דסגי ליה בשני דורים, אע"פ שדרכו בהרבה דורים.

שם ים נפה וכברה, בתוספתא ל"ג ים, וזה מיושב יותר, דים ענין אחר הוא כמשנ"ת לעיל סי"ח ס"ק י"ב על מתני' פט"ו מ"ג, מיהו הראשונים שפי' שם על נפה וכברה עצמה שנקראת ים, מתפרש גם כאן על הנפה וכברה עצמה, וזה כמש"כ דנפה וכברה א"צ דפנות גבוהות לקבל הקמח לצורך הניפוי, [שו"ר במשנ"א שפי' שהיריעה שבשולי הנפה נקראת ים קודם הדפנות], וכן בכף של

שיחסום ויקנב, ורי"א משיקשור ראשי המדנים, והנה משמע שמחצלת עשויה מקשין רחבין וארוכין, שמסרגין אותן על גבי קנים ואורגין אותן זע"ז, וכל כמה טפחים מכניסין עוד קנה לחזק האריגה שעליו, ובסוף אורגין הקשין זה עם זה וקושרין סוף האריגה, והקיבוץ של הקשין הארוגין יחד נקרא מעדן, וכמ"ש בשבת ל"ג ב' תרי מדאני אסא, ופרש"י והערוך דהיינו חבילות של הדס כמו מעדני כימה ומעדנין דמחצלת, ובתוספתא כאן ג"כ הגרסא מדן, ואית דגרסי הכי במתני' כמ"ש רה"ג.

ויש לעי' לאחר שקשורו ראשי הקשין הארוכין שנקראין מעדן, מה נקרא חיסום ומה קניבה, הרי בפשוטו בסוף הקשר בולטין קצה הקשין, ואין מקום לקנבן, שהרי הם מחזקין את הקשר שצריך לבלוט ממנו מעט כדי שיתקיים, והרמב"ם פ"י כאן דהיינו בליטות הוצין שנתהוו מן הקשין במשך כל אורך המחצלת, ולפ"ז לא דמי לחיסום וקינוב דפט"ז מ"ב, ובפ"ה מכלים ה"א כתב משיכרות ההוצין וזה הוא גמר מלאכתה, ובפכ"ה הי"ד כתב עד שתגמר מלאכתה ותקנב.

ואם נימא דלת"ק א"צ קישור דוקא, וה"ה אם כופף ראשי המעדנים לתוכן, ואח"כ מקנב ההוצין, כמו בסלין, ניחא שרק ר"י מצריך קשירה, ומטהר בדליכא קשירה, אבל פשטות הדברים שלכו"ע הדרך לקשור ראשי המעדנין, ועי' סוכה י"ג ב' שהותרו ראשי מעדנין שלהן, ובפשוטו הקשירה קודם החיסום והקניבה, ואפשר דבאמת בסתמא אין בהם חיסום כיון שהקשר הוא החיסום, ולכן לא קתני ליה במתני', ומ"מ הזכירו כן בתוספתא באופן שצריכה חיסום, והקניבה היא באופן שיש הוצין בולטין שדוקרין הידים בנשיאת המחצלת וכריכתה, או בבליטות שנעשו בה, ולכאורה היינו דבולולין דתוספתא, וצ"ע.

מידה בתוספתא שם משמע דלר"מ התיר ראשי מעדנין טמאה, ורק לר"י בטל שם

כלי כשהתיר ראשי מעדנין, וקצת משמע דקישור ראשי מעדנין אינו נעשה ע"י הקשין עצמן כמו בטליתות, אלא מביא חבל וקושר בראשן, ולר"מ מק"ט אף בלא קישור החבל, וקודם הקשירה חוסמין וקונבין ההוצין, ואח"כ קושרין אותן בחבל, או בחוט ומשיחה, מיהו לפ"ז מחודש מ"ש ר"י שבהתרת החבל נטהרה המחצלת, דודאי יש לה קיום קצת בלא החבל, וצ"ע.

נחלקה לארכה במשנה מתפרש שנשאר שני חצאין צרין וארוכין, ובתוספתא קרי לה רחבה דהיינו שמעיקרא היתה רחבה שתי אמות, ועכשיו כל צד רחב רק אמה, ונמצא שהרוחב נחלק, שהרי נעשה חצי רחבה.

כל מעדן קשור תופס שני טפחים קשין, וטפח מכל צד נשאר ומחזיק גם כשאינו קשור, והלשון משמע כמ"ש בפ"י הרא"ש שיש ג' מדנים ושני אוירין ביניהם, ולפמ"ש"כ אין כאן אלא שני מדנין קשורין, וכ"ז צ"ת.

שוב נתבאר בזה לקמן סכ"ו סק"י י"א ותוכן הדברים דכו"ע מודו שקודם קישור המעדנים לא היו גמ"מ, ונחלקו ר"מ ור"י אם בחזר והתיר הקשר נטהרו, עוד נחלקו בלא קינב הדבולולין דהיינו הבליטות הרגילות אם זה מעכב בגמ"מ.

ח. **שם** מ"ד כלי עור כו' ויעשה קיחותיו רי"א משיעשה את אזניו, בפשוטו אזנים הם כשתי טבעות גדולות שתופסין התורמל בהם, כמו אוזן הכלי, וקיחותיו הם לולאות קטנות שמכניסין בהם רצועה ומושכין אותה ועי"ז נסגר פי התורמל, וכ"כ בחדושי הגר"א ותורמל יש לפרש קיחות שמכניסין חבל לסוגרו, ואזנים שמכניסין חבל לתלות על צוארו, וכ"כ בפיה"מ, אבל הערוך והרא"ש פ"י כן באזניו, וכן תיקן במים טהורין לשון הר"ש, ולא נתפרש מה הן קיחותיו שסוגרין אותו, ובקטבוליא ג"כ תנן קיחותיה,

וזה שייך כפי' הגר"א, אבל אזנים ליטול בהן ליכא בקטבוליא.

ולכאורה אפשר להקדים האזנים ללולאות, והיינו דאר"י משיעשה את אזניו, דס"ל שעיקר גמרו בזה שיכולין לתופסו, אע"פ שלא סגרוהו בקיחותיו, ולרבנן האזנים אינם מעכבים עיקר גמר הכלי, אבל סגירתו מעכבת, ולפ"ז בתרתי פליגי הקדים קיחותיו טמא לרבנן וטהור לר"י, הקדים אזניו טמא לר"י וטהור לרבנן.

והחידוש במשנה שהרצועה אינה מעכבת שזה כדבר נוסף, אבל לא סגי בתוך המקבל, כ"ז שאינו עומד לשימוש.

מה שנקטנו דלשון משיעשה ולא עד שיעשה משמע שהוא קודם למה שנשנה ברישא, כ"כ בא"ר במשנה א', וכ"כ בחזו"א סכ"א סק"ה בשמו, אבל באמת יש לדון דנקט לשון משיעשה לומר שר"י לא אמר דבריו לחלוק על רבנן אלא מימרא בפ"ע מאימתי מק"ט, וזה מיושב יותר במשניות דפרקין, [שו"ר שכ"כ הרמב"ן בתוה"א ענין הסכנה אות ד'].

שו"ר ברמב"ן בתוה"א ענין הסכנה אות ד' שכתב כדברים האלה, דהיכא שהשאלה בתחלה מאימתי שפיר משיבין כולן בלשון משיהא או משיעשה אע"פ שהשני מאוחר, וז"ל היינו טעמא דלא אמר עד שיתחיל כו' משום דאיהו נמי אמאימתי קאי וסוגיא דלישנא הכי הוא כו', והביא כמה ראיות לזה, וסיים כן כיצא בהן הרבה, עי"ש, וה"נ בשמעתינן כלפי כלי עץ מאמתי מק"ט דקתני ברישא, משיבין כולן מאיזו שעה.

ט. שם סקורטיא וקטבוליא, בנדרים נ"ה ב' תניא הנודר מן הכסות אסור בסקורטיא ובקטבוליא, ומפרש בגמ' מאי איסקורטי כיתונא דצלא, ופי' שם שהם מיני מלבושים של עור, מיהו בקטבוליא מצינו שהוא עור שטוח דתנן בשקלים פ"ג מ"ד

וחיפה בקטבלאות, וכן בב"מ צ' ב' פרס לה קטבליא על גבי דישא, [והובא בר"ש אבל לא הביא דבהדיא בגמ' שדינם ככסות של מלבוש], ולכן סבר ר"י דבלא קיחותיה דהיינו הלולאות שסוגרין בהן הקטבוליא על גופו טהורה כמשנ"ת בקיחותיו דרישא, ורבנן סברי דכיון שמשמש גם לשטיח ולשכב עליו חשיב גמ"מ משיחסום ויקנב, אע"פ שעדיין אינו ראוי ללבישה, כ"כ בחדושי הגר"א.

וי"ש לדקדק בלישניה דר"י משיעשה את קיחותיה, דהול"ל עד שיעשה, שהרי החיסום והקינב קודמין לקיחותיה, ויתכן לומר שאם הקדים הקיחות לחסימה טמא, ולרבנן טהור, והדברים מחודשים ומסתבר טפי דלכו"ע טהור עד שיחסום ויקנב שזו גמ"מ, ועמש"כ סוף סק"ח.

ופקורטיא, פי' הגר"א שסוגרין אותה מאחוריו כמו סינר שלובשין העבדנין, ועושין למעלה שני חוטינן לקושרה בהם על צוארו בעורף, והם הנקראין ציציתה, וטבעותיה שעושין למטה לקשור שם בחבל, ואפשר שהטבעות משמשות להניחה ע"ג השלחן, ובלא ציציתה ג"כ מק"ט, שהרי הוזכרו סקורטיא וקטבוליא אהלות פ"ח מ"א בהדי סדין ומפץ ומחצלת שהם עשויין אהלים, ובפכ"ו מ"ה נמנו בהדי עורות שטמאין מדרס.

בתוספתא פ"ו ה"א שנינו באסקורטיא וקורטבליא משיטרטט ומשירטט, ובבהגר"א הגיה שמות אחרים איסקורטיל וקיטבלי, ובהגהות הגר"א הגיה משישטוף ומשירטב.

י. שם הכר והכסת של עור, נקט של עור לאפוקי של בגד, שהוא מק"ט לכו"ע משעשאו אע"פ שלא תפרו, [ומ"ש הגר"א דנקט של עור לפי שמשנה ה' בעץ, הרי מ"ו בעור, ובלא"ה זה דוחק, ועי' מקואות פ"ז מ הכר והכסת של עור], ואפשר דבשל בגד אין תופרין כלל, שבקל מתכווץ ע"י חוט וסוגר

מ"ו], וק"ק למה חשיב חסרון ד"ז כקודם גמ"מ, ואולי כיון שהעור משמש רק עם העריסה, כ"ז שאין דעתו להניחו עליה לא חשיב נגמ"מ, ואולי טיבור הוא נקב באמצעיתו כמו טבור באדם, ויש בזה תועלת לרחיצת התינוק עליו, וקודם לזה אינו עומד להניחו ע"ג העריסה, ע"י זבחים צ"ד א' בבגד שעומד לצור עליו צורה.

יא. **שם מ"ה** פטיליה טמאה וחסינה טהורה, פר"ש והרמב"ם דשניהם עשויין מהוצין או נצרים של ערבה וכיו"ב, אלא שחסינה גדולה וכיון שעשויה מהוצין ונצרים דקים אינה ראויה להטלטל עם מה שבתוכה, ועשויה לשמור החטים בתוכה ולא לטלטלם עמה, כמ"ש הראב"ד, ואמנם היא פחות ממ' סאה, דאל"כ בלא"ה פשיטא דטהורה, אבל מ"מ בגודל כזה אין ההוצין יכולין להטלטל במה שבתוכן, אבל פטיליה קטנה ומטלטלת במה שבתוכה, שו"ר בזה בספר אאמו"ר זללה"ה ס"ה סק"ה ע"ש.

שם סגניות של עלין טהורות של נצרים טמאות, דשל עלין אינם חשובין כלי רק כעטיפה על הפירות, שאין הכלי מחזיק הפירות מכוחו, שאם יתפוס בעליו לחוד עלולין הפירות ליפול, אלא תופסין העליון עם הפירות יחד, אבל של נצרים הכלי חזק יותר וראוי לטלטל הפירות בתפיסת הכלי לחוד, ופירשו סגניות מלשון סוגה בשושנים גדורה ומוגנת, ולשון הר"ש שמכסין בה הפירות ק"ק, דכיסוי לא חשיב כלי קיבול, אבל הרמב"ם והרא"ש פירשו שמכניסין הפירות בתוכן, אלא שאין מטרתם לכלי קיבול, אלא לעטוף ולשמור.

שם חותל שהוא נותן לתוכו ונוטל מתוכו טמא ואם אינו יכול עד שיקרענו כו', חותל עשוי בצורת סל כעין נרתיק שעושין ללולב מעלי הלולב, ומניחין בו התמרים להתבשל, וכ"כ רש"י שבת קמ"ו א', ואחר

על המוכין שבתוכו, אבל של עור תופרין אותן כמה שאפשר, ואח"כ סוגרין בחוט ומשיחה את הפתח, וכן מצינו שבת מ"ח א' שמחזירין המוכין שנשרו מן הכר ומן הכסת בשבת, וש"מ שהוא ראוי לשימוש בלא תפירה, וכולה מתני' בהכנת העור שיהא ראוי לקבל המוכין, ומק"ט בלא מוכין כלל, ועמש"כ בזה לקמן סכ"ט סק"ג ע"ד המג"א סי' תרכ"ט סק"ג שפירש דמיירי לאחר מילוי המוכין.

שם ר"א משיתפרם וישייר בהם פחות מחמשה טפחים, דפתח כזה ראוי לסוגרו ברצועה, אבל פתח גדול יותר מזה צריך לתופרו תחלה, ובתוספתא תניא ר"א בכר אין פחות מחמשה ובכסת אין פחות משלשה, וכתב הר"ש דתרי תנאי אליבא דר"י, ולפ"ז צריך להגיה כמ"ש הגר"א בכר פחות מחמשה, והלשון סתום דהול"ל משיתפרם וישייר בהם פחות מחמשה, ובדוחק י"ל דהתוספתא סמכה על מתני' כמו שמצוי במסכת כלים, אבל אכתי הא קתני אין פחות מחמשה ומשלשה, ואולי אפשר לומר דבעיקר שיעור כר קאמר שאין כר פחות מחמשה טפחים, ובפחות מזה אינו ראוי לשימוש כר ואינו מטמא מדרס, ואין זה ענין לתפירת הפתח דמתני', ויותר נראה דט"ס וצ"ל עד פחות במקום אין פחות, וכר הוא הגדול שתחת הגוף וכסת הוא תחת הראש והוא הקטן כמ"ש הגר"א בפ"כ מ"א, ותוספתא פליגא אמתני' בשיעור כסת כמ"ש הר"ש.

שם בר"ש תניא בתוספתא עור העריסה שהוא עתיד לעשות לו טיבור ר"א כו', חסר כאן טהור עד שיעשה לו טיבור, ונשמט בדומות מטיבור עד טיבור, ולכן כתב הר"ש דר"י קאי אטיבור, אבל באמת ענין אחר הוא, ועמש"כ לעיל, וענין טיבור פי' הגר"א בז"ז בתוספתא שהוא רצועה של עור שמכניסין בו יד או רגל לנענע העריסה ליישן התינוק, ובבהגר"א שם פירש שהוא כמו אירוס לשתק [או לשחק] בו התינוק, [אירוס, עי' פט"ו

שם רי"א אף של גרוסות כיו"ב, יש לעי' במאי פליגי, והנה בצבעין ונפחים יש חום גדול מחמת האש שמבשלין הצבע והברזל, אבל בגרוסות הזיעה מחמת טורח הטחינה, ויתכן דכיון שלובשין אותן כל הזמן דמו טפי לבגד, משא"כ בצבעין ונפחים שלובשין אותן רק כשמתקרבים לאש, ומש"ה מטמאי רבנן בשל גרוסות.

שם זה הכלל העשוי לקבלה טמא, טפי הול"ל העשוי למלבוש, ולשון לקבלה נאמר על כלי, [ודוחק לפרש שמקבל האבר בתוכו, שאין ע"ז שם קבלה כלל, ודומיא דמפני הזיעה מיירי שלובשו על פניו, וצ"ע ברב"ד פ"ג מטו"מ בזה], ואם נימא דלעולם עור מיקרי כלי ולא בגד ניחא, ולשון המשנה כאן משמע כן, (ובפרשת נגעים גם חמת ותורמל בכלל עור, וש"מ שא"צ בגד וכיסוי וכיו"ב), ועמ"ש אאמור"ר זללה"ה שם, וצ"ע.

בפכ"ו מ"ג מצינו דכף לוקטי קוצים טהורה, ולא חשיבא מלבוש להגן על היד, ויש לפרש הטעם כיון שפעולת הכף בקוצים, וכעוטף הקוצים ליטלן בידו, משא"כ במתני' שהמוץ והאבק והרקתא מלאים באויר, והוא לובש הקסיה להנצל מהם, ועמ"ש לקמן סל"א סק"ה.

יג. **שם** מ"ז המלקוט של בקר, פי' הרמב"ם כלי עור לקלוט הגללים שלא יפלו על החטים שדשין אותן, והקשה הגר"א א"כ הו"ל כלי קיבול, ומ"ט טהור, [ולפר"ש הקשה איך זה מתפרש בלשון מלקוט], ואפשר דכיון שקולט הגללים מן האויר קודם שיפלו לארץ, ואין דעתו לקלוט הגללים כדי לקבלם אלא למנוע שלא יפלו על הדישה לא חשיב כלי קיבול, אלא כתריס ומחיצה להגן על החטים ולא לקבלה כלל, וברה"ג כתב איכא דאמרי והמיקלט, וזה מיושב יותר כדאמרינן ב"מ ק"ב א' והקולט מן האויר.

שמתירין אותו שוב א"א לסגור, לפי שהעלין כבר נתייבשו ונתקשו ואינם ראויין להתחבר שוב, אבל אם מניח מתחלה פתח רחב להכניס תמרים בתוכו בלי לפתוח החותל, הר"ז כלי גמור ומק"ט, ולשון התוספתא חישב להכניס ולהוציא בו מן הבית ומן השדה טמא, ומשמע דסתמו לשימוש חד פעמי, מיהו אם הוא פתוח בכל ענין טמא, ורק כשסגור כולו יש לראותו כעטיפה ולא ככלי, ולשון הר"ש תשמיש עראי צ"ב, דלכאורה גם בעראי טמא, אלא דסגור דינו כעטיפה ולא ככלי, שו"ר בחדושי הגר"א שכתב ע"ד הר"ש וצ"ל דאינו מתקיים כלל, וזה כמש"כ דלא סגי בעראי לחוד כדי לטהר.

יב. **שם** מ"ז קסייה של זורי גרנות כו', המיושב כפי' הגר"א בחידושים מכת"י שזה כעין כיסוי על הפנים שלא יכנס בעיניו המוץ של התבואה והאבק של הדרכים והרקתא של הפשתן ב"ב כ"ו א', [וכע"ז בתוי"ט בשם מהר"ם], והחידוש דאע"פ שאינו מלבוש גמור רק כתריס להגן מפני המוץ שנזרק לפי שעה, אפ"ה מיקרי כלי קיבול, ולכאורה הי' מקום לקרותן בגד מעור, ולא כלי קיבול, אבל כיון שמניחין אותן רק לפי שעה בזמן הזרייה והניפוץ קראוהו כלי קיבול, ואם נימא שאינן מעור אלא מנצרים וכיו"ב, ניחא טפי שאינם בגד אלא כלי, אבל מהא דקתני מפני הזיעה מוכח שהם ראויין לקלוט הזיעה, וזה רק בבגד או בעור, שו"ר בספר אאמור"ר זללה"ה ס"ה סק"י שנסתפק אם יש דין בגד של עור מדאוריתא או רק דין כלי, ועי"ש בביאור מתני' ולא הביא פי' הגר"א, ועמשנ"ת לקמן סל"ה סק"ה דבגד מעור חשיב כלי ומק"ט מדאוריתא כמו כלי קיבול.

שם אבל של צבעין ושל נפחים טהורה, דהני לא עבידי להגן על האדם אלא לקלוט הזיעה, וזה חשיב שימוש חיצוני כמטפחת, ודינו כפשוטי כלי עור.

טמא מפני שהוא ככסוי קביא, פחות מכאן טהור מפני שהוא ככסוי קמטרא, משמע מזה שכסוי קופסא וקמטרא מכסין דפנות הכלי מבחוץ הרבה עד חציו או עד שלישו התחתון של הכלי, וכיון שהם משמשים מעשה דופן, ולא רק מעשה כיסוי, חשיבי קצת ככלי, ומ"מ פחות מחצי הכלי חשיב רק כיסוי וטהור, כ"נ לכאורה וכבר נתבאר בזה לעיל סי"ג ס"ק י"ד.

שם כיסוי תיבה כיסוי טני, בתוספתא שם מבואר דכסוי טני של עץ טהור לכו"ע, והיינו אף כשיש לו דפנות, מ"מ לא חשיב כלי קיבול, כיון שמשמש כפוי, וצ"ע בתוספתא פ"ד ה"ד דקתני כיסוי טני ובית הדיו טמאין ושאר כל הכסויין טהורין, ואפשר דהתם בשל מתכת ובשל רופאים או כר"ג, וצ"ע.

שם והמכבש של חרש, אפשר שהוא מהדק שם שני נסרים שחיברן בדבק, או שהוא מיישר העץ כלשון הרמב"ם, והחידוש דלא חשיב ככלי קיבול, אע"פ שתופס ומקבל העץ באמצע ע"י לחץ המכבש, אפ"ה לא חשיב ככלי קיבול ואע"פ שמשמש במלאכתו זמן רב ברציפות, עד שיתיישר העץ, ואפי' אם יש בו שקע בלזבו סביב אינו עשוי לקבלה אלא ללחץ שבין שני דפי המכבש, ולקמן פכ"א מ"ג מבואר שיש בו ברזל ואינו חיבור לברזל, ובתוספתא ב"ב פ"א ה"א מבואר דאע"פ שיש בו בית קיבול טהור, ועמש"כ לקמן סכ"ז סק"ח.

שם והכסא שתחת התיבה, והקמרון שלה, ואנגליון של ספר, לפמש"פ הר"ש דאנגליון [או אנליגין כגרסת הר"ש ורה"ג והרמב"ם], היינו ספסל שמניחין עליו הספר, [והביא מהתוספתא ב"ב פ"ו ה"ד דתיק הספר טמא עי"ש בסוף משנה זו, ויתכן לפי הערוך שאין זה תיק אלא עור פשוט שכורכין על הספר, ומלשון גולליון הוא, שגולליון אותו על הספר, מיהו בפכ"ד מ"ב תנן דלתכריך הכלים טמא

שם והחסום שלו, פי' חסום של הבקר, כדתניא שבת נ"ג א' ולא פרה בחסום שבפיה, ופרש"י שחוסמין אותה שלא תרעה בשדות אחרים, ונק"ק דהול"ל והחסום שלהם דבקר לשון רבים הוא, מיהו מצינו גם לשון יחיד כדפרש"י בחומש ויזבח בלק בקר וצאן בקר אחד וצאן אחד, ועי' פאה פ"ב כל שאין הבקר יכול לעבור בכליו, וקמ"ל מתני' דלא חשיב קיבול, אע"פ שהוא לצורך האדם, ול"ד לסנדל של בהמה שבת נ"ט א' שהוא משמש את הבהמה, אבל כאן לא חשיב קיבול כיון שזו מטרת חסימה ולא קבלה.

שם והמדף של דבורים, יש לעי' אם מיירי בפשוטי כלי עץ פשיטא דטהורין, ואם יש לו בית קיבול אש וגללי בקר שמעשנין בהם את הדבורים כפי' שני שבר"ש בשם הערוך וכ"ה ברמב"ם וברא"ש, א"כ מ"ט אינן מק"ט, והגר"א ציין לפי' הרמב"ם שהביא בתוי"ט שהוא לוח פשוט, ולפנינו כלי פשוט, ולשון מדף מיושב בעשוי כדף, ולפ"ז יש קצת חידוש דלא חשיב ככלי קיבול, אע"פ שעשוי לקבלה, אלא שאין לו תוך עם דפנות, ובאמת מצינו דטבלה של עץ אע"פ שאין לה לזבו טמאה, מפני שהיא משמשי אדם ומשמשיו, ואיצטריך לאשמועינן דמדף של דבורים אינו כטבלה.

וכן יש לפרש במניפה משמשת את האדם, ואיצטריך לאשמועינן שאינה כטבלה, ויתכן שמדף של דבורים שימושו כעין מניפה להבריא הדבורים מלשון עלה נדף, להדוף את כו'.

יד. **שם** כיסוי של קופסא טמא כסוי קמטרא טהור, מהא דפליג לקמטרא בבבא בפ"ע ולא מני לה בהדי תיבה וטני דסיפא, ש"מ שיש דמיון בין כיסוי קופסא לכיסוי קמטרא, ומפרש דאע"פ ששל קופסא טמא של קמטרא טהור, ובתוספתא פ"ב ה"ד תניא בכיסוי טני הי' משוקע עד חציו ועד שלישו

ט"מ, ועי' תו' שבת ס"ג ב' ד"ה מנין שחילקו בין עור קשה לרך, רצ"ע, א"כ כסא שתחת התיבה ואנגליון של ספר ענינים שוה, ששניהם הם כלי שמשמש את הכלי, ובשלחן כה"ג הרי הוא טמא אע"פ שאין לו בית קיבול, דילפינן מוכל כלי עץ למשמש אדם ומשמשיו, אבל בספר מייחדים השלחן רק לספר, וכן כסא בעלמא טמא מדרס, אבל כיון שיחדו לתיבה טהור.

והקמרון שלה, הוא כעין גג עגול המכסה ע"ג התיבה, ומשמע שהוא רחב מן התיבה, והתיבה נתונה תחתיו, מיהו כל האופנים בכלל דלא עדיף הקמרון מכיסוי.

והרמב"ם פ"ד ה"א פ' אנגליון דפוס שבונים עליו תיק הספר, והראב"ד השיגו שזה נקרא במשנה אימום ולא אנגליון, והרמב"ם פירש גם באימום קלב וגם באנגליון קלב, שו"ר בירושלמי מגילה פ"ג ה"א אמרו שאנגליון של ספר אין בו משום קדושת ארון ויש בו משום קדושת ביהכ"נ, וש"מ שהוא דבר הקבוע בביהכ"נ, והיינו כפי' הר"ש שהוא כסא שמניחין עליו הספר ועי' לקמן סל"ב ס"ק י"ג.

טו. **שם** בית הנגר בית המנועול בית המזוזה, כל הני עשויון לשמש עם הקרקע, עראב"ד פ"ד ה"א שכתב שיש מאלו הרבה שטהרתן מפני שהכלים עצמן משמשיין עם הקרקע, לפיכך התיקים שלהם וכיסוייהן טהורין, [ולפ"ז אינם ענין לפשוטי כלי עץ] אלא שרצה התנא לחבר הטהורין, (ובאמת חזינן שהתנא מונה גם אלו שכבר נשנו לעיל פט"ו מ"ו פ"ב מ"ג), ולכאורה עיקר כונתו לנגר ומנועול ומזוזה שהם משמשיין עם הקרקע, ולכן הבתים שלהם טהורין, ואפי' יש להם בית קיבול דסתמא אינם פרוצים מלמטה, דלמה יפרצו תחתית הבית שתפול המזוזה, ועכ"פ א"א שיסתום התנא שהם טהורין, אם

יש אופנים שהם טמאין, ועי' ב"מ ק"ב א' דאפשר להניח המזוזה בתוך הקנה, וסתמא אינו נוטל הפקק מלמטה, וכ"מ בתוספתא פ"ז ה"ג ועי' להלן, וכ"כ תו' מנחות ל"ג א' ד"ה הא דבתוספתא זו משמע שהשפופרת סתומה מצד אחר, ועפ"ז מט"ז מבואר ג"כ שביט קיבול מזוזה הוא כלי קיבול, מיהו שם אמרו שמק"ט, כיון שהמקל משמש להעביר המזוזה, ולא לקבעה בכותל, שו"ר בספר אאמור"ר זללה"ה ס"ה סק"ז דמסיק כדברי הראב"ד, ומעיקרא רצה לפרש שהם פרוצין מלמטה, עי"ש, ועי' בסמוך שכ"כ הראב"ד פ"ב ה"ה.

שו"ר בראב"ד פ"ב ה"ה שכתב לפרש מתני' באין להם בית קיבול, לפי שמבואר בתוספתא פ"ז ה"ג שאם נתן המזוזה בשפופרת ואח"כ נתנה בכותל טמאה, ורק אם קבעה [במסמר] טהורה, ואפשר שיש לפרש במתני' בית הנגר שבונים בקרקע קודם נתינת הנגר והמזוזה, וכ"מ ב"מ שם שביט המזוזה מעשה אומן הוא, ואמרו דאפשר בגובתא דקניא, וש"מ דסתמא בונה אותו בפתח, וא"כ מיירי במתני' בבונה הבית של המזוזה במחובר, ואע"פ שעושהו ככלי של עץ, שלא תכלה מלחלוחית הכותל כמ"ש תו' ב"מ שם, אבל עיקר בנינו במחובר שמתקנו שם על הפתח.

ונראה ע"פ התוספתא שם דבנתן המזוזה בשפופרת נעשית כלי בתלוש ואינה נטהרת עד שיקבענה במסמר, ובמסמר אפי' כדרך קבלתה טהורה כגרסא שלפנינו דאכולהו קאי וזה דלא כגרסת הרמב"ם, אבל אם מתחלה נתנה בכותל ואח"כ הכניס בה את המזוזה אם הקנה הפוך דהיינו ששולי הקנה למעלה טהור, אבל אם הקנה עומד כדרכו ונותן בו המזוזה טמא עד שיקבענו במסמר בכותל, ולפ"ז בית המזוזה מיירי שבנאו מתחלה בכותל, או דכיון שעשאו מתחלה למזוזה שבכותל טהור, וקיל מקנה שראוי לכל דבר.

שו"ר בספר מרן זללה"ה סכ"ג ס"ק כ"א שכתב לפרש דהא דנתן בה את המזוזה בתלוש, הטעם משפני שעשאה כלי של תלוש, ולא דוקא נתן מזוזה אלא שנתכוין לעשותה כלי של תלוש, אבל חתכה מתחלה למחובר טהורה וכ"כ במשנה אחרונה, ואפשר לומר דאפי' עשאה למחובר, מ"מ כיון שנשתמש בה לשמירת המזוזה עשאה כלי, שהרי נותנין מזוזה בתלוש למצוה, וכיון שעשאה כלי בתלוש צריכה ביטול ע"י קביעה במסמר, ולפ"ז מתני' דבית המזוזה מיירי בלא נתן בה את המזוזה לשמירה בתלוש ולכן טהורה, אבל מהא דמטמאין כדרך קבלתה ש"מ דקנה חשיב כלי טפי מבית המזוזה, ואפשר שבית המזוזה פרוץ ברוח רביעית בכל ארכו כלפי הפתח, ולכן לא חשיב כלי, ובית הנגר והמנעול פרוצין מתחתיהן.

נמצינו למידין שני פירושים במשנה, א' דבית הנגר ובית המנעול מיירי בפרוצין מתחתיהן, וזה מצוי שעיקר הבית להגן מהדפנות שלא יתרחבו, אבל מלמטה א"צ שולים, ובית המזוזה בפרוצה כלפי הפתח, ודינם כפשוטי כלי עץ, אבל במקבלין טמאין עד שיקבעם במסמר או בחיבור גמור, ב' דאפי' במקבלין כיון שעשוין לקרקע טהורין, ומיירי כשלא נשתמש בהם בתלוש אפי' עראי, כגון לשמור המזוזה עד שיקבענה, או שניכר שעשוין למזוזה ולא ישתמשו בהן לדבר אחר.

טז. שם ותיק נבלים ותיק כנורות, מסתברא שהתיק של עור עוטף אותם, ונשאר פרוץ בשני צידי הרוחב או באחד מהן, ולכן לא חשיבי כלי קיבול, ועיקרן לחיפוי להגן ממכה ואבק וכיו"ב, אבל אינם ניטלין ע"י התיק לחוד, אלא תופסין בכנור ובנבל כולו עם עטיפתו, ועי' לקמן סל"ב ס"ק י"ד בדברי הר"ש פכ"ד מ"ד.

שם והאימום של גודלי מצנפות, אפשר דאימום של מנעל עשוי ממתכת, ולכן

שנה כאן של גודלי מצנפות שא"צ חוזק ועושין של עץ, ועי' פכ"ג מ"א אימום שממולא שהוא ג"כ טמא, והיינו מפני שהוא כלי קיבול כמ"ש הר"ש כאן בהוספה סוף המשנה.

שם והמרכוף של זמר, עמשנ"ת לעיל סי"ח ס"ק י"ז.

שם ורביעית של אליית, מצינו גם בתמיד ורבעין של ארז על גביהן, מיהו התם הם כקורות מרובעות, וכאן כמקלות דקות, ואפשר דהחידוש דלא חשיבי משמשי אדם, והערוך ערך אלית פי' כלי הוא שמזמרת בו כו', ובערך רביעית הביא קרא דובמנענעים.

שם וגנוגנית העני, הרמב"ם גרס וגנונית, ופי' מלשון גנון והציל, ופי' סככה העשויה מנצרים, ופי' שהפועל נקרא עני, לפי שהעני המהלך בחמה אינו מוליך עמו סככה, אבל לפי הגר"א דעני כפשוטו שהולך בחמה, [וכדלקמן פי"ז מט"ז], נראה שזה כעין מטריה ושמשיה, ואע"פ שהיא משמשי אדם טהורה, ואפשר שעשיר עושה אותה מבגד ומק"ט.

שם וסמוכות המטה, פר"ש והרא"ש קורות שסומכין בהם המטה, ולא נתפרש יפה היכן מעמידין הקורות, ויש לפרש החידוש שאינן כמטה ליטמא מדרס.

שם וטפוס של תפלה, היינו אימום, אלא מפני שצורתו דומה יותר לדפוס נקרא כך, מיהו אפשר לפרש שמכניס העור בתוך הדפוס, ודוחק מתוכו להתיישר על הדפוס ואח"כ מתייבש כך, ולפ"ז הו"ל כדפוס ממש ולא כאימום, ולפ"ז צ"ל דלא חשיב כלי קיבול אע"פ שנכנס עור התפילין בתוכו, שאינו לקבלה אלא ליישר ולרבע.

וכתב רה"ג שהוא עשוי בשי"ן של תפילין, ולמדנו מזה שעושין השי"ן של ראש ע"י שי"ן הבולט בדפוס, וניחא בזה שאינו

חק תוכות, (ומשמע קצת מלשוננו שעושין ד' בתים נפרדים).

שם ואמנם של עושה סותות, יש לעי' מה חידוש יש באימנם זה טפי מאימנם של גודלי מצנפות, ואולי משמש קצת גם שלא בשעת מלאכה, כגון שמניחין האבנטים מתוחין עליו לאחר עשייתו.

יז. **שם** זה הכלל א"ר יוסי כל משמשי משמשיו של אדם כו', כתב הר"ש בהוספה וכ"כ הרע"ב וכ"כ הראב"ד בפ"ב ה"ה ע"ד הרמב"ם ושכ"כ בפירושו לתו"כ, דכלל זה נאמר בפשוטי כלי עץ, אבל במקבלין טמאין בכל ענין, [ובהוספות מכת"י על תו"כ כתוב בע"א], ולפ"ז אף בכלי שאינו משמש לאדם ולמשמשיו מק"ט אם משמש למשמשין גם שלא בשעת מלאכה, אבל בתוספתא פ"ו ה"ג תניא כללו של ר' יהודה בשם ר"ע וכ"ה בתו"כ דבעינן שיהא משמש לאדם ולמשמשיו, אבל כשאנו משמש לאדם, לא מהני דמשמש למשמשיו לחוד.

ובא"ר פכ"ב מ"א ביאר דבאמת פלוגתא היא, ולר' יוסי סגי במשמש למשמשין אפי' שלא בשעת מלאכה, ולר' יהודה בעינן דוקא משמשי אדם ומשמשיו, וביאר שם דשלחן שממעידין עליו כוסות גם שלא בשעת אכילה מיקרי משמש גם שלא בשעת מלאכה, אבל כיון שאינו ראוי להעמיד עליו חתיכות מיקרי משמש רק לכלים ולא לאדם, ולר' יוסי טמא ות"ק דהתם ר"י היא.

ואמנם הדברים מחודשים בביאור הנחת כוסות וחתיכות, דבפשוטו גם כוסות חשיבי משמשי אדם, אבל למדנו מדברי הגר"א דכללו של ר' יוסי אינו מוסכם, ומתפרשת מתני' דר"י אמר מ"ט כל הני טהורים כיון שהם פשוטין משמשין רק בשעת מלאכה, אבל במשמשין גם שלא בשעת מלאכה טמאין, ור' יהודה מפרש שהכלל שהם

טהורין בגלל שאינם משמשי אדם, ועי' פיה"מ שכתב ששני הכללים נכונים.

ענין משמש שלא בשעת מלאכה פירושוו הר"ש והרמב"ם בכיסוי קופסא, הר"ש פ"י מפני שהכיסוי מחובר לקופסא לשמירתו, והרמב"ם פ"י שהכיסוי נצרך וצמוד לקופסא, וזה חשיבות שימוש ולא מדין חיבור, ושני הפירושים צ"ב, דאין נראה שהכיסוי חיבור כלל, וגם הצורך רק בשעת מלאכה, ולפי' הגר"א בפכ"ב מצינו כלי משמש את המשמשין גם שלא בשעת מלאכה שמניחין הכוסות על השלחן בכל שעה, ולפ"ז מובן הענין שהמשמש את המשמשין כל הזמן יש לו חשיבות כלי כמו המשמשין, כיון ששימוש אינו רק בטפילות למלאכת המשמשין אלא הוא עצמו משמש כל הזמן, ולפ"ז לא הוזכר במתני' המשמשין הטמאין, דבקופסא ליכא ענין זה.

ולכאורה הי' נראה דמנורה לא גריעא משלחן, לענין זה שמחזיקה את הנר גם שלא בשעת מלאכה, כמו הכוסות שע"ג השלחן, וא"כ בהדיא פליג ר' יהודה אר' יוסי דמתני', דהא תניא בתוספתא דמנורה טהורה, אלא דיתכן דאף שלחן נקרא משמש רק בשעת מלאכה, ושלא בשעת מלאכה נקרא רק המשמש כעין יד, א"נ יתכן דבית הגר והמנעול שקבועין לשימוש זה כל הזמן חשיבי כמשמשין כל הזמן, ומשום מחובר הם טהורין, שו"ר בכ"ז בספר מרן זללה"ה סכ"א סק"י.

נראה דתיק ונרתיק ובית בכל הני בלא בית קיבול טהורין, או משום דחשיב שעת מלאכה כשמניח הכלי בתוכן, ולפ"ז אין בהם שלא בשעת מלאכה, א"נ טהורין משום דלא שייך שעת מלאכה אלא בכלי שמשמשים בו או עושין בו מלאכה, וא"כ אע"פ שכשהכלי בתיק מיקרי שלא בשעת מלאכה, מ"מ אין בהם מושג של שעת מלאכה.

יח. **שם מ"ח** תיק הסיף והסכין כו', לכאורה א"צ שיהא חידוש בכל הנמנים כאן, אלא דכיון שצריך למנות מקצתן מפני החידוש שבהם, א"א שלא למנות את כולן, שלא יתמהו למה השמיטם, ובפשוטו כל הני יש בהם בית קיבול ופשיטא דטמאים, וצ"ב מאי קמ"ל.

והנה יש חידוש בהני דרישא דאפי' נותנם מצדו של התיק טמא, דהכי משמע מתני' שרק בסמפוניא מחלקין כן, ויש לעי' מה החילוק מהיכן נותנו בתיק, הרי לעולם יכול להשכיב התיק על צדו, ויכול להעמידו על חודו, ואז יהא כלי קיבול, ואפשר דאה"נ ומה"ט טמא בכולהו, חוץ מסמפוניא שכשנותנה מצדו הרי התיק בנוי באופן שאינו עומד על חודו, והו"ל כפרוץ מצדו דלא חשיב כלי קיבול, [ואפשר דכשנותנו מן הצד הרי הוא פתוח בכל ארכו, ואין החילוק בין כלי שוכב לעומד, אלא בתוריהו הכלי עומד וכשפתחו מן הצד הרי כל האורך כפתח, אבל לא מסתבר שעושין כן בחלילין, שאין זה תיק כלל כשכולו פתוח], והר"ש כתב וכל שמכניסו מן הצד אינו אלא מכסה בעלמא, וזה צ"ב דתועלת התיק ידועה, וכיון שכלי זה צריך תיק ולא סגי ליה בחיפוי א"כ בכל ענין חשיב שימוש תיק.

והגר"א בחידושים ובא"ר כתב דכל הני משמשינן גם שלא בשעת מלאכה, ומשמע דס"ל שאין בהם בית קיבול, וניחא חידוש המשנה, אבל המציאות אינה מובנת לן, הרי אין שימוש בתיק אלא לשמירה בשעה שאין משתמשינן בהן, ועוד דסתמא יש בהם תוך ועשוין לקבלה.

שוב נראה דכולה מתני' לחלק בין תיק לחיפוי, ובכולהו מיירי ביש בהם בית קיבול, ולמדנו שאלה וקשת ורומח נחשב הכלי קיבול שלהם כחיפוי בלבד, וכיון שכן מובן מה שהוצרך התנא למנות כל שאר

התיקים שהם בדין תיק ולא בדין חיפוי, והחילוק בין חיפוי לתיק הוא חילוק דק, שהרי גם כיוסו כלים משמש שימוש חשוב להגן על האוכלים שבכלי, ואפ"ה מתמעט ממלאכה בהם, וה"נ כלי קיבול שמטרתו חיפוי כיון שאינו משמש לאוכלין ולחפצים קטנים, אלא לחפץ אחד גדול, בזה יש מקום לראות הכלי כחיפוי בלבד.

וכבר כתב הראב"ד בתו"כ ולא נתברר לי מה בין תיק לחיפוי, וכתב ואפשר שהתיק מציל מה שבתוכו מן הפגימה או מן החלודה, אבל החיפוי אינו מציל מכל אלה אלא לנוי בעלמא, ובנדמ"ח כתב שתיק ניטל עם הכלי כל הזמן, אבל חיפוי נשאר במקומו הקבוע, והנה מיעוט דחיפוי נלמד בתו"כ מקרא דיעשה מלאכה בהם, וכלי קיבול שמועיל לשמירת הכלי מיקרי שפיר מלאכה בהם, אבל כלי שא"צ להגן עליו רק מלמעלה, אע"פ שעושין לו תוך מכל הצדדין, מ"מ אינו משמש ככלי מעשה אלא כחיפוי, ולמדנו במתני' דאלה וקשת ורומח א"צ תיק להגנתן, וסגי להו בחיפוי, לפי שהם עשוין מעץ ואינם צריכין תיק לשמירת חודן וצחצוחן, אלא שצריכין מקום קבוע להניחן עם חיפויין, ולכן עושין להם תיק, אבל אינם זקוקים להגנת תיק מכל הצדדים.

ובזה מיושב החידושים בכל המשנה, דדברים שצריכין תיק, הרי התיק עושה מלאכה כמו כל כלי קיבול, אבל דברים שדרכן בחיפוי לחוד, אפי' עשה להם תיק לא מטמאין, כיון שאין התיק הזה נחשב כלי קיבול, כיון שהכלי שנכנס בתוכו א"צ כלי לקיבולו, והרי הוא משמש ככיוסו כלים שג"כ מגינין על האוכל, אבל אין המלאכה נעשית בהם.

ואפשר שאלו שצריכין תיק צריכין עטיפה צמודה, ואלו שצריכין חיפוי, סגי להו בתיבה גדולה, וכל הני שצריכין לשמור על

חודן, עושין להם תיק צר צמוד, וכן מכחול, (כבתוספתא פ"ג ה"ד).

שוב נראה דכל הני שעשוין לחיפוי הם כקב הקיטע שבת ס"ו א' ערש"י שם שהתיק מתלבש על הכלי ונישא ע"י הכלי, ולא שהכלי נישא בתוכו, כמו רומח שמלבישין תיק רק על חלק הברזל שבקצהו, הרי הדבר מובן דאע"פ שהוא כלי קיבול מ"מ אין הרומח נישא על ידו דומיא דשק, אלא התיק נישא עם הרומח ובכה"ג מיקרי עשוי לחיפוי.

ובית הכוחל יש לפרש שהוא כלי שמניחין בו את השפופרת של הכוחל, דשפופרת עצמה אינה ענין לתיק דמתני'.

ותרונתק, היינו כל תיק שיש בתוכו כמה תיקים, שהתיק הפנימי ודאי לתיק נעשה, שהרי יש לו חיפוי מהתיק החיצוני, ולכן מק"ט לכל שימוש שנעשה התיק, ונשנה כאן בהדי מכתב כיון שסתם תרונתק נעשה לסופרים לקולמוס וסכין ומספרים.

ומבליה צריכה שמירה בנקיות וחיפוי התיק ככלי קיבול, וכן סקורטיא שעשויה ללבישה, והחצים והפגושות ג"כ שומרין אותן כל אחד בכלי בפ"ע, שלא יחלידו זא"ז, וגם צריכין הגנה מן האויר שלא יחלידו, ועושין להם כלי צמוד.

שם תיק סמפוניא בזמן שהוא נותנה מלמעלה טמא, יתכן שבזה השולים חזקים לקבל הכלי, אבל כשנותנה מן הצד הרי עיקר הכלי הוא הדפנות והגג, אבל מלמטה הוא פתוח ונשען עיקרו ע"ג קרקע, ואף כשנשען מעט ע"ג בליטות מהתיק, מ"מ חסר בכח כלי קיבול, ולעיל פירשנו דכיון שהוא פרוץ מצדו לא חשיב כלי קיבול, והיינו ג"כ מפני שעיקרו לתיק וחיפוי, וא"צ את הכלי לשימוש הרגיל של כלי קיבול.

ואפשר דכשנותנה מלמעלה הוא פתוח מלמעלה, וזה מוכיח שהכלי רק לקבלה ולא לחיפוי, ואם רוצה להגן פורס עליה סודר, וכשפתחה מצדו עיקרו לגגו, ולפ"ז צ"ל דסמפוניא וחליל א"צ תיק כ"כ, ולכן רק כשפתחו מלמעלה דניכר שמשמש בשביל ותוכו דינו ככלי קיבול.

שם ר"י מטהר מפני שהוא נותנו מצדו, אפשר דבחליל שהוא צר וארוך אין הפתח שמצדו משוי ליה כפרוץ, א"נ כיון שאפשר להחזיקו ופיו למעלה, ומש"ה מטמאי רבנן, וע"ע מש"כ לעיל.

שם חיפוי האלה כו', קרי ליה חיפוי מפני שצריכין רק חיפוי, אבל מיירי שפיר גם בתיק גמור, שהוא ג"כ טהור כיון שעשוי לחיפוי, ועמשנ"ת לעיל ד"ה שוב נראה.

סימן כ

בשיעור כלי עץ וכלי עור ליטהר

בעה"ב דנקט, ואמנם לענין שאינם נטהרין עד רמונים קמ"ל דאפי' כלים המיוחדים למשקין (כחמת וכיו"ב) או לאוכלין שבחרס שיעורן בזיתים, כאן שיעורן ברמונים, אבל לגבי מה דמשמע שביותר מרמונים טהורין וע"ז קאי ר"א לומר במה שהן בין פחות בין יותר, צ"ב, שהרי בקופות וסלים אף לרבנן תלוי במה שהן, ואף בשל בעה"ב, וטפי הול"ל כל כלי עץ וכלי עור שיעורן ברמונים, או ביותר מהן בקופות וסלים, ואפשר דדוקא בעה"ב בביתו מיחדן לשאר שימושי הבית עד רימונים, אבל אומן שמלאכתו בעשיית כבשים ותבשילין ומכירתם, אינו מיוחד כליו לשאר צרכים כיון שמקום אומנותו מתאים רק לצרכי אומנותו, וכ"ז שלא תיקנם אינו משתמש בהם כלל וא"כ בכה"ג פקעה טומאתם עד שיתקנם או ייחדם לשימוש אחר, ויש גם אופנים שמיוחדים לאומנותו כשעשוין ליותר מרמונים, ועסק"ב בזה.

ורש"י בברכות מ"א ב' פ' ג"כ דבעה"ב חס על כליו ומייחדם לשימוש המתאים עם הנקב, אבל מה שפירש דלאפוקי אומן שמוכר כלים קאמר קשה, דודאי אומן אינו מוכר כלים מנוקבין כלל, אפי' ניקבו במוציא משקה, וכמ"ש רש"י דאומן בכל שהוא, ואפשר שאף באומן לא מתבטל מדין כלי בלא מעשה.

שם כל כלי בעה"ב, פר"ש דהיינו כלי עץ וכלי עור, והרמב"ם בפ"ו ה"ב כתב כלי עץ או כלי עצם, ובאמת בכלי חרס שנינו שיעורים אחרים בפ"ג, ובכלי מתכות שנינו בפ"ד שיעורים אחרים, ובפשוטו זכוכית כחרס, עי' פרק ל' מ"ג ובתוספתא שם, ועכ"פ

הערה לפי"ז ולע"כ בפנים בפ"כ מ"ד מבואר שעריבה גדולה שיעורה ברמונים אע"פ שעשויה למשקין, [וכמו חמת בפ"ז מ"ב], ובר"ש שם מ"ב מהתוספתא דבשני לוגין שיעורה בזיתים, ועי' לקמן סכ"ה ס"ק י"ב, שו"ר בחזו"א סכ"ה סק"י בזה.

א. פי"ז מ"א כל כלי בעה"ב שיעורן ברמונים, פשטות המשנה כפי הרמב"ם והרא"ש דמתני' שתי בבות תנן, בבבא קמיתא פליגי ת"ק ור"א, ובבבא קמיתא פליגי רבנן ור"י, ואין קושיא אם לשון כל כלי בעה"ב אינו כולל קופות וסלים ששיעורם טפי מרימונים, דכל כלי בעה"ב מיידי בכלי הבית שהם פחות מרמונים, ור"א אמר שנטהרין במה שהן, ולפ"ז ר"א לקולא דבפחות ממוציא רמון נטהרין, ועמשנ"ת להלן [ד"ה רא"א] עוד בזה דר"א לחומרא.

והר"ש פ' דת"ק ור"א פליגי בקופות של בעה"ב אם הם ברמונים או בתבן, ובזה ר"א לחומרא, ומספקא ליה אם ת"ק היינו ר' יהושע, או דתלתא תנאי נינהו ולת"ק רק קופות של בעה"ב ברמונים, אבל של גננין ובלנין לפי מה שהן, ולא ביאר הר"ש מה הדין לר"א בכלים שעשוין לאוכלין שפחות מרמונים או למשקין, ומשמע דס"ל שר"א פליג רק לחומרא, דטפי מרמונים עדיין מק"ט, ונקט עיקר כפירוש הראשון דר"י היינו ת"ק, [וק"ק א"כ למה אמר ת"ק כלי בעה"ב ולא אמר כל כלי עץ וכלי עור], ובדברי רשב"ג במ"ד משמע דפשיטא ליה דקופה שיעורה ברמונים, וערש"ש, ועי' לקמן סק"ב ו' בזה.

וכבר כתב הגר"א שהעיקר כפי הרמב"ם והרא"ש, מיהו אכתי צ"ב מ"ש כלי

חילוקים במיני האוכלין, ועוד דהול"ל כדלעיל פ"ג העשוי לזיתים שיעורו בזיתים, ולשון במה שהן סתום, דמשמע שכל השנויים ברישא שיעורן שוה במה שהוא, (ועי' פ"ג מ"ב פ"ד מ"א דר"א לחומרא), ועו"ק דמצינו בתוספתא שבר"ש מ"ב דר"א החמת שיעורה בפקעות של שתי, אע"פ שסתם חמת עשויה למשקין, וש"מ דלא אזיל בכל כלי לפי מה שהוא, מיהו בחולין קל"ח א' הגרסא ראב"י אומר, והכי מסתברא מדסתמה מתני' כותיה.

ויותר נראה לפרש לשון במה שהן כפשוטו אם מקבלין משהו טמאין, וכמו לקמן מ"ד שיעורן במה שהן, ות"ק קאמר שיעורן אם מקבלין רימונים, וכל נקב שמוציא רמון מטהרו, ור"א אמר שאם מקבלין משהו טמאין, ומשכח"ל כשמקבלין מן הנקב ולמטה משהו, ויותר נראה דה"ק דאפי' יותר מרמונים אם מקבלין אבטיחים טמאין, [וזה כפי' ר"ש בביאור לשון במה שהן], וה"ק דכל שימוש שעומד להשתמש בהן גורם להם טומאה, ולאפוקי אם משליכן או שאינו משתמש בהם עד שיתקנם, ולפ"ז נחא דר"א לחומרא, וגם לא הוצרך לפרש באיזה כלים מיירי, דאדרבה קאמר שכל כלי בעה"ב דמיירי בהו ת"ק שיעורן במה שהן, ולפ"ז משמע דלת"ק לא מהני ייחוד לטפי מרמונים, ור"א במה שהן אפי' טפי מרמונים.

ולפ"ז נחא דר"א ג"כ מודה להלכתא דשיעורין ברמונים ונפ"מ לעשוי לאוכלין ומשקין שנטהר רק ברמונים, אבל עשוי ליותר מרמונים או שמייחדו לכך מק"ט אף ביותר מרמונים לר"א.

ב. **שם** קופות הגננין כו', כל הני הוו טפי מרמונים, וכיון שמעיקרא עשוין לכך לא נטהרו ברמונים, וההלל"מ של רמונים נאמרה בכלים שהם עשוין לפחות מרמונים, מיהו בחרס לא מהני ייחוד ליותר מרמונים,

אינן כעץ ועור, ויש לעי' מ"ש עץ ועור, ולענין גיסטרא מצינו דחרס חמיר מעץ ועור, והיינו מפני שעץ ועור עומדים לתיקון, וראוין לתיקון טפי מחרס, וחשיבי נמי טפי, עמשנ"ת לעיל ס"א סק"ח, ולענין ייחוד מצינו גם בחרס ששיעורן עד כרמונים שבת צ"ה ב', ולפ"ז החילוק דחרס צריך ייחוד שלא ישליכנו מפני פחיתותו, אבל עץ ועור סתמא מייחדן לשימוש אחר, וגם אינו משליכן מפני שראויין לתיקון, - אם כלי עצם ככלי עץ וכמ"ש הרמב"ם למדנו שהשיעור נקבע מפני חשיבותם, דהא כלי עצם אינם ראויין לתיקון, ודמו לכ"ח בזה.

שו"ר בספר מרן זלה"ה סכ"ג סק"ג שכתב לפרש כל כלי בעה"ב כל סוגי הכלים עץ ועור ועצם ובגד ושק, ובבגד נקטינן שאין בו דין מטלטל מלא וריקן, כמשנ"ת לעיל ס"א סק מדברי אאמו"ר זלה"ה, ושק אינו סוג ממין מסוים, אלא שימוש העשוי למשא, וא"כ נשאר לנו רק עץ ועור ועצם, וא"כ טפי הול"ל כלי עץ עור ועצם שיעורן ברמונים.

בברכות שם אמרו דשיעור רמונים הלל"מ, ובכלי חרס מבואר שבת צ"ה ב' דמוציא רמון לא חשיב כלי אפי' ייחדו לאבטיחים, אבל בעץ אמרו בפרקין בקופות וסלין ששיעורן ביותר מרמונים, ואפשר דלענין תוך של כלי דבעינן בכלי חרס לא חשיב ברמון, אבל לחשיבות כלי בכלי עץ בייחדו לכך לא גרע ממשוטי כלי עץ שיש אופנים שמק"ט, ולכן קופות וסלים טמאין במוציא רמון ויותר מזה, ועי' לקמן סק"ב שיש לדון אם בכל כלי מהני ייחוד ליותר מרמונים, או דקופה וסלין שאני, וע"ע סק"ו.

שם רא"א במה שהן, פ"י הרמב"ם והרא"ש שהם נטהרין במה שהן כל אחד לפי תשמישו, לתאנים בתאנים ולזיתים בזיתים, ולפ"ז ר"א לקולא וכמשנ"ת לעיל, אבל הדברים מחודשים, חדא דבעלמא בכלי חרס כל העשוי לאוכלין שיעורו בזיתים, ולא מצינו

ובעץ ועור רק בסתמא נטהרין ברמונים, אבל בפשוטו ייחוד מהני כמו בקופות וסלים.

מידו אפשר דדוקא בקופות מהני כיון שהם גדולות ועשויות לשימושים אלו, אבל סתם כלי בעה"ב שעשוין לשימוש בבית, לא מהני אם ייחדם לאבטיחים, שאין אדם מייחד כלי לדבר מסוים, כשאינו ראוי לכל השימושים הרגילים שבבית, ולפ"ז נקט כל כלי בעה"ב בביתו שעורן ברימונים דבסתמא לא משתמש בהן, ואפי' ייחוד י"ל דלא מהני, אבל אם משתמש בהן במקום אחר לצורך מיוחד, כגון גננין שמשתמשין בכלי לירק, שיעורן באגודות של ירק, ולא דוקא קופה, [אם לא בטלה דעתו דכלי מקבל מעט ומכביד הרבה, משא"כ קופה], והחילוק דבמקום שיש לו שימוש אחד, שפיר מייחדו לד"ז, אבל האדם בביתו אינו יכול לייחד כלי לכל פרי לפי גודלו, ואזלינן לפי הממוצע ברמונים, (וניחא טפי בזה דעת ר' יהושע שכולן ברמונים, דכל כלי נקוב בנקב גדול כ"כ כבר נפסדה חשיבותו, מיהו אכתי אין זה מיישב קופות וסלין שאינם משימושי הבית, ובפרט של גננין ובלנין ונחתומין).

ואם נימא דלרבנן לא מהני ייחוד כלי בעה"ב ליותר מרמונים, צ"ל דשאני קופות וחמת וסלין שאינם מתאימין לרמונים, וע"כ לקבוע בהם שיעורין אחרים, ובסלין של פת י"ל שעשוין נקבים לאויר, ולכן שיעורן בטפי מרמונים, וחמת אינה ראויה לרמונים, וכן בית קערות, ועי' לקמן סק"י נתבאר עוד בנדון ייחוד לטפי מרמונים, ובסוגיא דשבת פ"ד א'.

שם של בעה"ב בתבן של בלנין בגבבה, בפשוטו של בלנין צריכין נקב גדול מבעה"ב, דבין תבן בין גבבה מיירי בגוש שנעשה מהתבן והגבבה שהם נדבקין זל"ז, ולא נופלין בנקב גדול מרמון, והרמב"ם פי' גבבה עם זבל, ומצינו שמסיקין בקש וגבבה שבת ל"ו ב', ומצינו שמסיקין בתבן וקש

שביעית סופ"ח, ובעה"ב משתמש בתבן גם לשכב עליו ולהאכיל לבהמתו, אבל אינו מצוי להשתמש בגבבה, והגר"א בא"ר פי' גבבה החתיכות הדקות שנחתכו מן העצים, אלא ששם מגבב אותן מן הארץ, וכ"כ הערוך סילתי של עצים כמו קש, וכ"נ מדלא הוזכר גבבה בשביעית שם, ש"מ שאין בו קדו"ש.

שם רי"א כולן ברמונים, בפשוטו מתני' דחמת ובית קערות וסלין של פת דלא כר' יהושע, דר"י ס"ל דכל שניקב כרימונים נראה ככלי שבור ונפסדה צורתו, שאפי' לפת אין דרך לעשות סל עם נקבים גדולים כ"כ, ולכן גם מעיקרא אינו מק"ט בנקבים גדולים, ובכלי חרס לכו"ע הדין כן דבמוציא רמון לא מהני ייחוד לאבטיחים שבת צ"ה ב', ואפשר דמהללמ"מ דשיעורן ברמונים יליף לה ר' יהושע.

ויש לעי' האם רשב"ג דמשנה ד' כר' יהושע שהרי הזכיר שיעור רמונים בקופה, או דה"ק ובקופה כדי שיפשיל לאחוריו לכל חד כדאית ליה, לת"ק כדי שיפשילה עם האגדות של ירק, ולר' יהושע עם הרמונים, ועי' לקמן סק"ו.

ג. **שם** מ"ב החמת שיעורה בפקעיות של שתי, סתם חמת עשוי למשקין כדכתיב וחמת מים, ודוחק לומר שדרכה בפקעיות של שתי, מיהו כיון שאין דרך ליתן רמונים בחמת שעלולה ליקרע ואינה מתאימה לרמונים הרבה ואין בה תועלת למעט, וקים לן מהלכה דשיעורן ברמונים, לכן קבעו בזה מה שמתאים לחמת של עור, כעין סברא דרמונים.

ובתוספתא פ"ו ה"ב נתנה שיעור זה בשם ר"א, אבל לרבנן שיעורה ברמונים, וא"כ אתיא מתני' כיחידאה, אבל בחולין קל"ח א' הגרסא ראב"י אומר, וניחא דשפיר סתם תנא דמתני' כותיה דמשנתו קב ונקי, ועי"ש דמחלק בין חמת חדשה לנגמ"מ

ר"ג, ולפ"ז רישא וסיפא ר"ג, ומציעתא רבנן, דפקעיות של שתי דרישא כר"ג, וכן לשון אע"פ כו', אבל לרבנן בכולהו טמאין קתני, ומסיים בדר"ג, וזה כמ"ש בתוי"ט בשם מהר"ם, ובתוספתא דחמת ס"ל (לת"ק) לראב"י כת"ק דמתני'.

ובא"ר כתב לגרוס טהור בכולהו, ולפ"ז מתפרש אע"פ שמשמשין בו לשל ערב ולתמחויין טהור, דכיון שהשימוש הנצרך לפקעיות הוא לשתי וערב, וכן להוריד מן השלחן הקערות והתמחויין ולנקותם יחד, א"כ הייחוד לחד מינייהו עראי הוא, ולא דמי למייחד כלי לשימוש אחר לגמרי דשפיר הוי ייחוד, כגון המייחד חמת לככרות של פת, באופן שלא בטלה דעתו על עיקר הייחוד, דלשימוש החדש שפיר חזיא, אבל לחצי מהשימושים הנצרכים לכלי זה, אין מקיימין אותו, דע"כ יצטרך ליקח חמת לפקעיות של שתי, ויניח שם גם את של ערב, וכן בבית קערות יצטרך כלי לקערות ויניח שם התמחויין, ור"ג אמר דבבית הרעי אין מקיימין אותו כלל לרעי בלבד, כיון שבהכרח מצוי שם גם משקין, וגרע מייחוד לפקעיות של ערב ולתמחויין, ולפ"ז ר"ג מחמיר בחמת ובית קערות, ולשון המשנה משמע שהוא מקיל טפי מרבנן, והר"ש בנדרמ"ח כתב דא"א להגיה טהורה דהא קתני רישא שיעורא בפקעיות של שתי, ולא נתפרשה כונתו בזה, [ובדוחק י"ל דממילא מובן דכשאנו מקבל של שתי מקבל של ערב, מיהו ל"ק כ"כ כיון שעשוי לשתיהן יחד], אמנם אפשר להקשות מדר"ג דמשמע דת"ק מטמא והוא מטהר, והר"ש גרס מפני שהן מקיימין אותו, ופי' דקאי ארבנן, והרא"ש כתב דר"ג מטהר בכולן.

יש לעי' דהכא קתני בקופות ובחמת שיעור גדול מרמונים, ולעיל פ"ח מ"ב קתני בהו העשוי לאוכלין שיעורו בזיתים למשקין שיעורו במשקין, וצ"ל דלענין להציל בתוך של כ"ח בעינן שיהא הכלי סתום ליחשב תוך

ואח"כ נקרעה, וכע"ז בתוספתא פ"ז ה"א, - בחולין שם מבואר שמשקלה עשר סלעים, ונראה פשוט שגדולה הרבה יותר מרמון, שמשמש סלעים עושין בגד קטן, כמבואר חולין שם, וזוהי הכמות שאשה עושה לבעלה, ובוראי במשקל כזה הנפח גדול הרבה מרמונים, וכן מוכח בברייתא דברישא הוזכר רק רמונים שאפי' בזה טהור לכו"ע, וכ"ש בפקעיות.

הנדון בשלשה כלים אלו הוא בגלל שהם עשויין לשניהם יחד, שהחמת שמקבלין בה פקעיות של שתי מקבלין בה ביחד גם פקעיות של ערב, וכן בבית קערות והרעי, ואפשר לפרש דבסתמא טהורה בשל שתי, אבל אם מייחדין אותה לפקעיות של ערב טמאה, אבל לשימוש אחר אף ייחוד לא מהני, [ועי' להלן שיש גם סברא איפכא שרק לחצי מהשימושים לא מהני ייחוד, אבל לשימוש אחר לגמרי מהני טפין, ורג"א דבבית רעי בטלה דעתו.

ולפ"ז לשון המשנה אע"פ שמקבלת של ערב טהורה, מיהו לפעמים טמאה כשמייחדה לכך, כיון דמעיקרא עשויה גם לערב, וכן בית קערות שיעורו בקערות, מיהו אם מייחדו לתמחויין טמא, ובבית הרעי ס"ל לר"ג דבטלה דעתו.

ואפ"ר לפרש דתרי תנאי נינהו, ות"ק מסיים דאע"פ שמקבלת של ערב טהורה, מיהו איכא תנא דסבר טמאה, ואין נראה לו לטהר כיון שעשויה גם לפקעיות של ערב, ובבית הרעי ס"ל לר"ג דלכו"ע טהור, כיון שאין מקיימין אותו, דכיון שא"א בלא משקין, ולא שייך לקיימו לרעי בלבד, ממילא אין מקיימין אותו שלא יטנף את הבית, ולת"ק צ"ל דבלא"ה ממחר להוליכו לאשפה ואינו חושש על המשחו שמטפטף.

וראיתי בחדושי הגר"א שכתב דר"ג פליג בכולהו, ולשון אע"פ נשנה משום

טהורין, [שו"ר דאפשר דבסל של גמלים מיירי כבתוספתא פ"ה ה"ט], ויש לפרש דהו"ל קודם גמ"מ כמו בחמת חדשה דלעיל בר"ש מ"ב, וה"נ דרך לסגור נקבי הסלין בנצרים, אבל אם עושה מתחלה סל מלא נקבים גדולים שפיר מק"ט, אלא שאין דרך לעשות כן, שהכלי נפסד כשכולו נקבים, ואפשר דלא חשיב כלי כשכולו נקוב בנקבים גדולים כ"כ, כמו בעגלה של אבנים, ורק באירע נקב לא בטל מתורת כלי, ועמשנ"ת לקמן סק"י בזה.

ה. **שם** אפיפירות שעשה להן קנים מלמטן למעלה לחיזוק טהורה, בתוספתא תניא דסל ופוחליץ של גמלים ופיפארות שעשאן מתחלתן מקבלים רמונים טמאים, ומבואר מזה שסתם אפיפארות טהורות מפני שאינם מקבלין, שעיקרן עשויות כמחצלת לסכך עליהן וכיו"ב, ואינן ראויות למדרס, [וכ"כ הגר"א שהם כמחצלת, וכן שנינו פכ"ד מ"ט בפוחליץ של גמלים, וכן בתוספתא פ"ה ה"ט בסלין של גמלים שהתירן טהורין], אבל אם עשה לפיפירות לזבז סביב שיהיו מקבלין טמאין, והיינו שמקבלין ע"י הלזבז שסביב, אע"פ שגבהו משהו, ומה שהזכירו רמונים מפני שהם נקובים וקמ"ל דדוקא כשנקובים פחות מרמון, וקתני שאם עשה להם קנים לחזק האפיפירות סביב, אע"פ שע"ז נעשו כלזבז סביב טהורין, [כגוסת הרמב"ם מלמטה ומלמעלה וה"ה בצדדין, או שבצדדין בלא"ה האפיפירין בולטיין], כיון שהקנים נעשו לחיזוק ולא לקבלה, אבל אם עשה קנים סביב לשם לזבז ומקבלין כל שהן טמאין, ור"ש אומר דדוקא כשיכולין לינטל ע"י הלזבז דזה משוי להו ככלי קיבול, ולרבנן א"צ שיהיו הגפיים חזקין, דשפיר מטלטלן ע"י שתופס בגוף האפיפירות, והלזבז מונע שלא יפול מה שבתוכן.

שו"ר בחדושי הגר"א שפי' כן, אלא שפי' גפיים אזנים, שאם הוסיף על הקנים אזנים ע"ז נעשו גם הקנים כלזבז סביב, אע"פ

תוכו, ולכן דינם ככ"ח, וכמבואר שם דכלי שטף אינם מצילין בצ"פ בתוך של כ"ח, כיון שאינם מצילין באהל המת, ונהי דלענין לקבל טומאה כלי עץ ועור מק"ט עד רמונים, אבל הם כפתוחים לענין תוך כ"ח, ובתו"כ מחלק בזה בין כ"ח לכלי שטף, והובא ברמב"ם פי"ד ה"ט, והגר"א הגיה שם כבמתני', והובא בחזו"א ס"י סק"ה ובהוספה ציין לתו"כ, וצ"ע, - והא דתניא בתוספתא ב"ק פ"ו ה"ו החמת והכפישה שנפחתו במוציא רמון אע"פ שבטלו מתורת הכלים כו', לכאורה אתיא כת"ק דר"א [בן יעקב] דס"ל חמת שיעורה ברמונים ולא בפקעיות של שתי, והגר"א הגיה שם הכוורת, ולפ"ז חמת שנטהרה במוציא רמון או בפקעיות של שתי מצלת בכלי חרס בצ"פ, ואם ניקבה כמוציא זית אינה מצלת בצ"פ, ואפשר שאף באהל המת מצילין דלא בטלו לגמרי מתורת כלי, ובה עדיפי מכלי חרס. [לדעת תו' שבת צ"ו א'].

ד. **שם** מ"ג הסלין של פת שיעורן בכורות של פת, לא נתפרש באיזה גודל של פת מיירי, אבל ודאי דהו ספי מרמונים טובא, ואפשר שתלוי לפי הדרך לאפות ככרות, מיהו אם אינן מחזיקין ככרות קטנות הרגילות, לא מהני מה שראויין לככרות גדולות, ומצינו כבר לענין עירוב שהוא ששה או שמונה ביצים, ומיירי בככר עגול כפי מה שרגילין, ואמנם הוא תופח באפייתו, אבל שיעור עירוב נקבע לפי צורתו אחר אפייה.

ונראה שדרך סלין של פת להיות מחוברין כדפרש"י בפרשת מקץ בסלי חורי, ועושין כן לאויר לקרר הפת, שהרי רודין אותן מן התנור לסל, כדתנן בחלה הרודה ונותן לתוך הסל, ולכן גם נקב גדול אינו מפסיד הסל משימוש.

ובתוספתא תניא דבעשאן מתחלתן מקבלין רמונים טמאין, משמע דבאינן מקבלין רמונים אע"פ שמקבלין ככרות של פת

מפני ששיעורן ברמונים הוא מפני השימוש לרמונים ממש, וכיון דבעינן שיהא הכלי ראוי לרמונים, הרי כשהכלי מלא ברמונים הוא נקוב בדיוק כרמון אינם נופלים ממנו, והוא עדיין ראוי לרמונים, אבל שיעור זיתים שהוזכרו בעשוי לאוכלין, אין הכונה לפרי הנקרא זית, אלא שיעור כזית שהוא שיעור חשוב לכל אוכלין שבתורה, ולא מפני שסתם הכלי עשוי לזיתים, שאין אלפס וקדרה עשויין לזיתים ושיעורן בזיתים, ובה סגי בנקב שמוציא זית אחד, כגון חתיכת בשר שבקדרה, שאינה אחוזה ע"י חתיכות אחרות.

וְלַעֲצֵי ס"ב סק"ב נסתפקנו במוציא זית אם השיעור הוא בצורת הזית שארכו יתר על רחבו, ויכול לצאת ברחבו, או שהשיעור הוא בכזית עגול, דלא נטהר במה שהזית יוצא בנקב של רחבו, וכשאמר ר"ש פ"ג מ"ב חבית שיעורה ברוגרות ודאי לא סגי בנקב שיוצאת בצד הצר, כיון שהשימוש לגרוגרות בפועל, ובסתמא לא יצאו בנקב צר כזה, ומסתבר דאף בזיתים השיעור בממוצע, ולא לפי הצד הצר של הזית, אבל רמון ארכו ורחבו שוין כמעט.

שם רשב"ג אומר בנפה ובכברה כדי שיטול ויהלך, קמ"ל דאע"פ שדרך שימושם בנענוע, מ"מ לענין רמונים השיעור כדי שיטול ויהלך, וה"ה בכל הכלים שזהו השיעור, חוץ מבקופה שהשיעור כדי שיפשיל לאחוריו, ופשטות הדברים דרשב"ג מוסיף על מה דבעינן שלשה אחוזים זב"ז, דמ"מ אין השיעור נקבע לפי מה שמגביה הכלי במקומו, אלא כדי שיטול ויהלך שיש בזה נענוע מסוים, ועי"ז נופל גם בשלשה אחוזין זה בזה, וכן בקופה כדי שיפשיל לאחוריו, ואמנם נפ"מ בזה גם כדי שיפשיל לאחוריו עם האגודות של ירק, אבל סתמות לשונו דקאי ארמונים, והיינו כר' יהושע דלעיל מ"א, וכ"כ הרש"ש במ"א.

שעיקרן לחיזוק, מ"מ גלי דעתיה ע"י האזנים שהם נעשו גם לקבלה, מיהו יותר נראה כמש"כ שהגפיים הם הגיפופין שסביב כמחיצות, ולכן תלוי אם ניטלין בהן, אבל אם עשה אזנים סתמן כדי ליטלן בהם נעשו, גם לשון גפיים כל שהן משמע מחיצות כל שהן, אבל אזנים עשויין באופן הראוי להכניס ידו בהן, ואין להזכיר בהן שיעור כל שהן, ועמשנ"ת לעיל ס"ח סק"ה בפ"ח מ"ג בביאור סרידה שיש לה גפיים, ובסי"ח ס"ק י"א בפט"ו מ"ב בסרוד של נחתומין שגיפפו, שו"ר בבהגר"א על התוספתא שפי' שאינה יכולה להנטל בגפיים פי' בדפנות שאינה חזקה כ"כ לא הוי כלי, וזה כמש"כ, ומה שהזכירו שם ולצאת בפתח אפשר דהכונה להנטל ולהוציאו מן הבית, אבל לינטל מעט בבית לא מהני, א"נ כשמקפלו לצאת בפתח, וזה ג"כ מורה על חיזוקו, (ומ"ש בזר זהב שאם רחבה יותר מן הפתח טהורה צ"ב, דבפשוטו אין שום נפ"מ ברחבה, אא"כ נימא שצריכה לינטל ע"י אדם אחד, אבל א"כ כשהפתח רחב ביותר ג"כ טהורה).

ו. **שם** מ"ד הרמונים שאמרו שלשה אחוזים זה בזה, פי' דכשיש שלשה שלוחצים זא"ז אין הרמון יוצא, עד שיהא הנקב גדול יותר מרוחב רימון, ואמנם א"צ רוחב ג' רמונים כלשון הר"ש, דברחב קצת יותר מרמון הרי הוא נופל אף באחוזין זה בזה, אבל בדיוק בגודל רמון אינו יוצא, וכ"כ מהר"י קורקוס בדעת הרמב"ם, וכ"נ כונת הגר"א בחידושים, וכ"ה בפ"י הרא"ש אע"פ שכתב כפי' הר"ש בענין ג' רמונים, וזה היפך מדברי הראב"ד שע"י הלחץ של השלשה יוצאים יותר מהר.

ומה שהזכירו ברמונים שיעור זה ולא אמרו כן בזיתים, (אע"פ שבשניהם הוזכר לשון רבים, ובהמשך המשניות הוזכר בכולם לשון יחיד, כזית שאמרו כו', וצ"ע בר"ש), היינו

ובפשוטו הלכה כרשב"ג דכל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו, והרמב"ם השמיט דברי רשב"ג.

ז. **שם** ושאר כל הכלים שאינן יכולין לקבל רמונים כגון כו', נקט כגון, משום דר"ש, דבהני שהם פחות מאלו שאף זיתים אינם מקבלין, אראבר"ש בתוספתא ששיעורן בתבלין, ודעת ר"ש בזה לא שמענו, ואפשר דמודה ששיעורן ברובן כר"מ, מיהו אפשר דלר"מ נמי פעמים לקולא הוא, כגון שרובן הוי פחות מכזית, אבל אין נראה כן דברובן בודאי טהור לכו"ע, וכן בתוספתא דלראבר"ש נותן שיעורן בתבלין היינו שנטהרין במיעוטן, אבל ברוב לכו"ע טהור כמבואר שבת צ"ה ב', ושם מתפרש שניקב בשוליו נקב גדול שהוא רוב השולים, ולזה קרי נפחת רובו, כמו נפחתו שולי מזרק זבחים כ"ה ב', (ומצינו בתוספתא שנפחתו במוציא רמון, הובא לעיל סוסק"ג), ועי' תוספתא פ"ז ה"א גבי נודות בד"א מלמטה אבל מן הצד הרי אלו טמאין מפני שהן מקבלין מן הנקב ולמטה, וש"מ שגם בכלי עור הדין כן, וה"ה כלי עץ.

ומהא דמסיים ר"ש נפרצו ונגממו, משמע דעד השתא בנקבו בלבד קיימינן, והיינו שניקב בשוליו, אבל בדופן מיקרי נפרץ, ועוד דכיון שמקבל מן הנקב ולמטה כשיעורו טמא, עי' תוספתא שבר"ש גבי זכוכית פ"ל מ"ג, שו"ר בספר מרן זללה"ה סכ"ג סק"ב נתבאר כ"ז, מיהו בנודות מעור שנינו כן בתוספתא פ"ז ה"א.

עוד יש חידוש ברובע דאפי' עשויין לגרוגרות שיעורן בזיתים, כמו חבית פ"ג מ"ב שעשויה לגרוגרות ושיעורה בזיתים לר"מ, וכן בפחותין מזיתים לראבר"ש, ששיעורן בתבלין, אע"פ שעשויין גם לקטניות וזרעונים.

ולכאורה פשוט דתבלין פחותין מזרעונים שהרי הם נימוחים בקדירה והם

קרטין קטנים, וא"כ קשה דר"ש אמר בפ"ג מ"ב שלשתן בזרעונים, והיכי מטהרין להו כאן בתבלין, ואפשר לומר דכלים קטנים ביותר נפסדין בנקב קטן.

בתוספתא הגרסא כגון השפופרת והקנונין, ובאור הגנוז והטנין ויתכן שזה מלשון טני קטן, והגר"א הגיה והסנינין.

שם נגממו שיעורן במה שהן, לכאורה אם נגממו רובן זהו שיעורן ברובן דקאר"מ, וי"ל דכל שמקבלין מן הנקב ולמטה אפי' משהו שפיר מק"ט, ונפחתו או ניקב ברובן היינו בשולים, או שלא נשאר בגובה הדופן כלום, כדחניא בתוספתא פ"ז ה"א בנודות, ושם מבואר דאף נודות ששיעורן בפיקה שלהן שהוא פחות מרמון מ"מ נגממו במה שהן, שו"ר בפ"כ מ"ב אע"פ שנשרו שפתותיהן כל שהן טמאין, ופי' הרא"ש אפי' לא נשתייר אלא מעט והרע"ב פי' אפי' כל שהוא, ובא"ר ציין דהיינו מתני' דהכא, עי"ש, שו"ר בחזו"א סכ"ג סק"ב.

ח. **שם** מ"ה הרמון שאמרו כו' ולמה הוזכרו כו', יש לעי' דילמא בינוני שברמוני בדאן קאמר, וי"ל דבכוליה פרקין מתפרש בינוני על סוג מסוים כמו זית אגורי, וה"נ אמין הבינוני קאמר, ועוד שא"א לסתום בינוני ולהתכוין בינוני שבמין הגדול שהם רמוני בדאן, ולפ"ז לא פירשו לן איזהו בינוני, אבל מבואר דרמוני בדאן גדולים הם, ולכן מקדשין בכל שהן, והרמב"ם בפ"ו ה"ב כתב דבינוני לפי דעתו של רואה, כמו ששינו בביצה בסמוך, ומשמע דבכל מקום יש שיעור ממוצע וחשבינן כל הפירות כשוין זל"ז, כמו שיש שיעור אחד בחטים וקטניות שכמעט כולן שוין, ורק בחלוקי המקומות יש גדול וקטן ובינוני בהפרש גדול שכולן גדולים או קטנים, משא"כ ההפרש שאחד גדול מחבירו באותו המין שלא נחתו לזה דפשיטא דאזלינן לפי הבינוני שהוא הרוב והעיקר, ולכן

כשאמרו בינוני ש"מ דלא קאי ארמוני בדאן שהם גדולים.

שם ריב"נ אומר לשער בהן את הכלים, ר"ע אומר לכך ולכך הוזכרו כו', בכל הני ששיעורן מפני החשיבות כביצה וגרוגרת וכזית, הדין נותן לקבוע לפי הבינוני, אבל כאן השיעור בגלל הרמונים דהיינו קבלת הפרי של רמונים הדין נותן שכל שמקבלים רמונים במקום מסוים טמאין, אע"פ שרמוני אותו מקום גדולים, ועכ"פ לאנשי בדאן יש לטמאות ברמונים דידהו, ושוב השוה מדותיהם לכל העולם, והיינו טעמייהו דריב"נ ור"ע, ומכאן זה קבעו בכל הכלים כרמוני בדאן, ואע"פ ששיעור רמונים נלמד מקרא דרמוני ארץ ישראל, שפיר קבעו לפי רמוני בדאן שכך היו בארץ ישראל בטובתה, ומהא דחייבין במעשר משמע שבדאן הוא מקום בארץ ישראל.

- נוספו בזה דברים -

שם מ"ה הרמון שאמרו כו' משמע שבא לאפוקי שלא לשער ברמוני בדאן, וכן מתפרש בשאר המשניות זה אגורי זו מדברית זו מצרית, ולפ"ז ר"מ ור"י נחלקו על ריב"נ ור"ע, ואפשר דרישא ככו"ע דלריב"נ ור"ע בינוני שבבדאן קאמר, ור"מ ור"י אמרו דבינוני שבמדינות קאמר, וזה מוכח דרמוני בדאן גדולים מסתם רמונים, והדבר פשוט שמשערים בבינונים שבבדאן, שאין טעם לתפוס הגדול ולשער בו.

ביומא פ' א' אמרינן דיתכן שיעמוד ב"ד שישער בכזית גדול, והרי חזינן דריב"נ ור"ע שיערו כלים ברמוני בדאן שהם גדולים.

שם וחצירי גבע, מתרגמינן כרתי, וש"מ דחציר מאכל אדם, ויש לעי' דהא כתיב מצמיח חציר לבהמה, (ובר"ה גאון הביא גרסאות חציר בלא יו"ד, ולפ"ז יתכן לומר שהם רמונים שגדלים בחצירי גבע שהם כמו רמוני בדאן, אבל אין נראה כן בכונתו, אלא חצירי קאמרי).

ט. **שבת קי"ב ב'** בעי חזקיה ניקב כמוציא זית כו', הנדון אם פקעה טומאה הראשונה, אבל מכאן ולהבא ודאי מהניא סתימתו לחשבו כלי, אע"פ שניקב כמוציא רמון, וכמו בסנדל דפנים חדשות באו לכאן, ומק"ט מכאן ולהבא, ומ"ש בתוספתא ב"ק פ"ו ה"ו שבטל שם כלי מהן, היינו כשלא תיקנם.

שם א"ל ר"י רבי שנית לנו כו', לכאורה בסנדל שעיקרו רצועות, ניכר שפנים חדשות באו לכאן, כאילו החליף שתי רצועות חדשות, אבל בסתימת נקב לא מיחזי כפנים חדשות, ור' יוחנן דייק דברצועות ג"כ לא החליפן, אלא חיברן למקומן, דהכי משמע לישנא דנפסקה ותיקנה, ולא קתני שנקרעה, ולמד מזה לנקב דכל שיש שיעור חדש בכלי אמרינן פנים חדשות באו לכאן.

ובזה יש ליישב משה"ק תוד"ה רבי מ"ט לא מייתי סיעתא ממטה, ויותר יש לשאול מ"ט לא הקשה לחזקיה כשלמדו מטה, אלא דשאני מטה דקתני נשברה ארוכה ותיקנה, דכיון שנשברה מוכן שפנים חדשות באו לכאן, אבל ברצועה שנשארה שלימה ותפרה או קשרה סבר שאין כאן פנים חדשות, ומינה יליף ר"י לסתימת נקב דג"כ חשיב פנים חדשות, שו"ר בזה בספר אאמו"ר זללה"ה כלים ס"ו סק"ב עי"ש, ועי' הגרא"מ ז"ל ג"כ כעין מש"ש בספר, ולע"כ.

י. **שבת פ"ד א'** וא"ר יוחנן ואם יש בה בית קיבול רמונים טמאה טמא מת, מבואר כאן דבית קיבול אבנים לא מהני אע"פ שעשויה לכך, וגם בסתמא יש בה ליבז להעמיד האבנים, ומרן זללה"ה בכלים סי"ח סק"א הוכיח מכאן דלא מהני ייחוד לכלי עץ כשנקובה יותר מרמונים, [וערמב"ם פ"ו ה"ג לפי גרסתו ובראב"ד שם], ואאמו"ר זללה"ה כתב בזה בכלים ס"ג סק"ט דשאני אבנים שא"צ את הכלי קיבול, שהם קבועים ועומדים

שהפיקה יוצאת בו טהורין, ושיעור גדולה אמרו בתוספתא שהוא הנכנס בפיה, דהיינו כפי גודל פי הנוד.

ומה שלא אמרו בזה שיעור רמונים, י"ל מפני שרמונים אינם יכולין ליכנס בפי הנוד, אע"פ שיש בחללו מקום לרמונים, וקבעו לפי השיעור הגדול שיכול ליכנס בפיו, דמהללמ"מ למדנו שכל כלי עץ ועור שניקבו אינם נטהרין עד שיתבטלו משימושי רמונים, ובנודות בהכרח השיעור פחות מרמונים, אבל יש להשאיר שיעור הכי גדול שאפשר, והיינו מה שנכנס בפי הנוד.

ולפ"ז נחא מה שלא מנו בגמ' בכורות כ"ב א' פיקה זו, כיון שאין כאן שיעור אמיתי של פיקה, אלא קבעו לפי הנכנס בנוד, ואם פתחו גדול יותר אף פיקתו גדולה, וזהו פיקה גדולה שלהם, מיהו לא אמרו בלי גבול, אלא שידעו כמה חילוקי גודל יש בפיקה שלהם, והר"ש כתב דהכא פיקה שלהן קטני, והתם בשל סקאין, ובתוספתא כאן פ"ז ה"א ג"כ מבואר דשל סקאין ענין אחר הוא, דפתחה בפיקה גדולה של סקאין וביארה שיעורה, ואח"כ ביארה דפיקה גדולה שלהן הוא הנכנס דרך פיהם, והוא שיעור אחר מהרישא, ובשתי וערב שגדולים מרמון לא מיירי כלל, וז"פ.

שם בתוספתא בד"א מלמטה אבל מן הצד הרי אלו טמאין, מפני שהם מקבלין מן הנקב ולמטה, ומבואר דנקבים שהזכירו הם בשולים דוקא, ועמש"כ בזה לעיל סק"ז.

שם תחלתן אין מקבלין טומאה כו', כע"ז תניא לעיל פ"ו ה"א בחמת חדשה כו' והובא ד"ז בגמ' חולין קל"ח א'.

שם רש"א נודות שיעורן במשקין, מבואר דלרבנן אע"פ שסתמן למשקין טמאין, וטעמיה דר"ש כיון דע"כ לא נאמרה כאן הלכה דרמונים, אזלינן בתר תשמישן הרגיל.

מכח כובד שלהם, והלכזו אע"פ שמונע שלא יפלו כשהעגלה במעלה או במורד וכיו"ב, מ"מ לא נעשה ע"ז כלי קיבול של האבנים כיון שבמצב רגיל א"צ כלי לקבלתם, והעיקוב שלא יפלו בזמן העברתם לא משוי ליה כלי קיבול, וצורת העגלה לא מיחזי ככלי אלא כקרון, ומ"מ נתחדש דמקבלת רמונים טמאה, ועי' פי' ר"ח, ועמשנ"ת עוד בזה לקמן פכ"ד בס' סק"ב.

ולעיל סק"א ב' כתבנו דאפשר דר"א ורבנן פליגי בכלי בעה"ב שייחדן ליותר מרמונים, דהיינו דקאר"א במה שהן ולת"ק טהורין, והרי מצינו דר' יהושע מטהר בקופות אע"פ שעשויות ליותר מרמונים, ויש סברא לומר דחמת ובית קערות לא חזיין לרמונים, וסלין של פת הנקבים לתועלת לצנן הפת, וקופות עשויות עם נקבים להקל על המשאוי, ועוד דסתמן נקובין בנקבים קטנים, אלא שאינם נפסדין בנקב פחות מככר של פת.

ולפ"ז כלי העשוי לקבל, אם יש בו נקבים גדולים מרמון חסר בחשיבות הכלי, ואע"פ שיש כאן כלי קיבול, חזינן ליה כסריגות של חבלים, דכיון שנקובין כ"כ לא חשיבי כלי, וזה נלמד מהללמ"מ דרמונים, ומ"מ יש יוצאים מן הכלל ששימושם קרוב לכלי קיבול, ואין הנקבים מפסידין אותם כ"כ, ובזה מרבינן אף טפי מרמונים, א"נ מדרבנן הוא דמטמאין להו, ומדאוריתא כולן טהורין, - ועמש"כ לקמן סכ"ב סק"י בדברי המ"ב סי' תרכ"ט ס"ק כ"ג.

יא. **פי"ז מ"ב** נודות יין ושמן שיעורן כפיקה גדולה שלהם, בפיה"מ וברא"ש כתבו שדרך ליתן פיקה בשולי הנודות, דהיינו דבר עגול מעץ וכיו"ב, להכביד (שלא תתכווץ או שתעמוד, ואין כונתם שסותמין הנקב ע"י שקושרין בו פיקה, שאין לזה טעם, וזה גם לא מועיל לגרום טומאה כ"ז שלא תיקנו, ופשוט), ואם ניקבו נקב

מקרא דארץ חטה וגו' לשיעורין נאמר, והדין נותן לקבוע לפי בינונית שבא"י, ובחדושי הגר"א כתב דמחמת רוב שומנן של תאיני ארץ ישראל, הם מצטמקות יותר כשמייבשין אותן, ולכן הגדולה שבא"י כבינונית שבמדינות, ולפ"ז נמסר בפסוק תאנה לשער כגרוגרת לפי התאנה הגדולה, מיהו כיון דמסקינן בגמ' דקרא אסמכתא בעלמא הוא ניחא בפשיטות טפי.

י"ד. שם מ"ח כזית שאמרו כו' זה אגורי, בברכות ל"ט א' ואמר ר' אבהו לא אגורי שמו אלא אברוטי שמו ואמרי לה סמרוסי שמו, ולפ"ז הוא ע"ש מקומו, ואפשר שהוא מקום בארץ ישראל, וביארו בירושלמי שאוגר שמנו בשעת הגשמים, ואפשר שזה בגלל שהוא בינוני ואין הבשר שלו רווי שמן כ"כ, אבל הגדולים מכח המים של המטר נפלט ומזיע השמן לחוץ, ומה"ט ק"ק לפרש"י שם שכתב שהשמן נפרד ואגור בתוכו, ותכונה זו מחייבת שיפלוט יותר בגשמים.

שם זו מדברית, מצינו גם איזוב כוחלי ויון ורומי ומדברי, ואפשר שמקורן מן המדבר, ושותלין אותן בכל מקום, וק"ק לפרש שצורה דקרא בשל מדבר, ואפשר שהגדלה בכל מקום ובלא מים נקראת מדברית, והגדילה על מים נעשית גדולה יותר, ועי' משנ"א שהביא דלעת יוונית ופול המצרי.

שם בעובי המרדע, כאן השיעור הוא הקיפו טפח, אלא שמשרו השיעור במרדע, מפני שידעו שנקבע לפני בינוני שהקיפו טפח, מיהו לאו בכל שהקיפו טפח הדין כן, רק בעגול או מרובע שהקיפו שמונה אצבעות.

טו. שם מ"ב האמה שאמרו באמה בינונית, לפי שהיו בשושן הבירה אמות שיתירות על של משה חצי אצבע ואצבע, הוצרך לפרש שלא היו מדות אמיתיות, רק לצורך האומנים אחת לכסף וזהב ואחת לאבנים, ולפי' הרמב"ם נטלו מהגזבר מתכות

יב. שם מ"ו כביצה שאמרו לא גדולה ולא קטנה כו', יש לעי' למה לא מסרו שיעור קבוע שני שלישי רביעית, ואם השיעור משתנה לפי הביצים שבכל דור ניחא.

שם אלא בינונית, נראה דמשערין לפי התרנגולת בגמר גידולה, ולפי תרנגולת בינונית בין התרנגולות, וכן הביצה בינונית בין הביצים, ומשמע שאין חילוק מקומות בגודל התרנגולים, (ואולי תרנגול הודו עוף טהור ואין שמו תרנגול).

שם ר"א מביא גדולה שבגדולות כו', כה"ג נחלקו בערכין באומר משקל ידי עלי, דר' יהודה אמר ממלא חבית מים ומכניסה עד מרפקו ושוקל בשר חמור וגידין ועצמות כנגד ידו, ור' יוסי אמר איך אפשר לכוין בשר כנגד בשר כו' אלא שמין את היד כמה היא ראויה לשקול, וביאר אאמו"ר זללה"ה דכו"ע מודו שמדידה של ר' יהודה מכוונת יותר, אלא דר' יוסי סבר שא"צ לדקדק בזה שהרי גם בזה אין המדה מכוונת, וע"כ לסמוך על שיקול הדעת, וממילא לא חייבו להרויח משהו יותר במדידת המים, וכך ניתנה הלכה לשער לפי דעתו של רואה, שהרי גם ר' יהודה סומך על זה שניתנה תורה על שיקול הדעת באיזוהי גדולה, שו"ר בספר מרן זללה"ה באו"ח בקונטרס השיעורים סל"ט סק"א עד"ז.

נראה שבפירות אין ענין למדוד בקטנים, שמצוי הרבה סיבות שהפרי קטן ביותר, ואינו מלמד למדה כלל, אבל בביצת אפרוח יש גודל מסוים שאין למטה ממנו וכיון שזה דבר טבעי יותר, שייך למדוד הקטנה והגדולה.

יג. שם מ"ז ר"י אומר הגדולה שבא"י, עי' מלאכ"ש ש"ג הקטנה שבא"י, וזה מיושב בסברא שהרי תאנה מהמינים שנשתבחה בהם א"י, והנה לת"ק אולינן בתר בינונית שבא"י, ולר"י בתר הגדולה או הקטנה כיון שהיא הבינונית שבמדינות, ויש לעי' הרי כגרוגרת נמסר בתאנה של א"י, דדרשינן לה

ואבנים, ולפ"ז עבדו בחפצי הקדש, ויש לחוש שישענו ויהנו, גם צ"ב שהרי יחזירו כל מה שנטלו, אבל הלשון משמע כן.

בעירובין ג' ב' אמר אביי דאמת מבוי וסוכה לחומרא בבת חמשה טפחים, ולא הקשו עליו ממתני', ואפשר שמדאוריתא גם בסוכה השיעור בשל ששה, ורבנן החמירו בשל חמשה, וגם לרבא דאמר שוחקות ועצבות, ופי' הרשב"א דהיינו חצי אצבע, צ"ע דא"כ זוהי המדה הגדולה, ואנן בינונית תנן.

שם מ"י רמ"א כל האמות כו', בקרא חזינן דה' טפחים ג"כ מיקרי אמה, ואדרבה בת ששה נקראת אמה ועוד טפח.

שם מ"ב כגריס הקלקי, שם אמרו מרובע, והוא ל"ז שערות, והערוני דאין ללמוד מזה לכתמים, דאפשר ששם השיעור כגריס עגול, והוא כ"ז שערות, וצ"ע.

שם ונודות יין ושמן כו' נתבאר לעיל ס"ק י"א.

סימן כא

בדיני כלים מהגדל בים ועופות

טומאה, [מיהו בחולין קכ"ו קכ"ז דנו אם לטמאות עכבר הים, כיון ששמו עכבר], ועמשנ"ת בזה עוד לקמן סק"ב דנראה לחלק בין עופות לדגים.

והנה פשוט דר"ע לא טימא עופות טומאת נבלות, שאין לנו טומאה בעופות אלא נבלת העוף הטהור בבית הבליעה, ולפמשנ"ת שטומאת גופן והכלים הנעשין מהן שוין, ה"ה דמטהר כלים הנעשין מן העופות, וצ"ע בר"ש הנדמ"ח שכתב דר"ע מטמא כלים הנעשין מעופות כיון שעיקר חנייתם ביבשה, ואטו יבשה גורמת טומאה, הרי לא טימא אלא כלב המים שנראה ככלב היבשה, אבל עופות שגדלים ביבשה אין לגזור בהם אטו בהמה וחייה שאינם פורחין באויר, ואפי' את"ל דר"ע מדאורייתא קאמר, מ"מ היינו דוק בשורץ על הארץ, אבל עופות דין מיוחד להם, ואין חנייתם ביבשה משנה דינם, ואמרו מן הרקק נבראו, ושקשקשין ניכרין ברגליהם, ואיכא למ"ד אין שחיטה לעוף מן התורה, דבכל הני דמו לדגים, מיהו בכלי עצם ממעטינן עופות בהדיא, וה"ה דגים, אבל בעורות דממעטינן מדומיא דבגד אין לנו מקור למעט עופות שגדלין בארץ, ועמשנ"ת בזה לקמן סק"ב, והר"ש נקט דלרבנן עופות חשיבי אינן גדלין בארץ ומתמעטין מדומיא דבגד.

לענין הלכה לא קי"ל כר"ע, ולעיל ס"י סק"י כתבנו דלהכי קתני במתני' פ"י מ"א עצמות חיה שבים מלבד עצמות הדג, לומר שכל חיה שבים טהורה ודלא כר"ע, שו"ר בתוי"ט שם שהעיר דהו"ל סתם ואח"כ מחלוקת דר"ע ורבנן, ובמל"מ כתב דמתני' דברביעי ובחמישי אין בהם טומאה אתיא דלא

א. פ"י מ"יג כל שבים טהור, הרמב"ם פ"י בין לענין כלים הנעשין מהן, למדרס וט"מ, ובין לענין טומאת נבלות, וכן נראה דאין לשנות כל שבים על כלי עור ועצמות לחוד, אבל אם זה כולל טומאת גופן ניחא טפי, הרמב"ם בפ"א הוסיף אף צמר הגדל בים, ולכאורה עצים הצומחין בים חשיבי גדל בארץ, ולא שבים, [וע"ע בפ"יג מ"ו דאלמוגים פ"י שם שגדלים בים, ונקראין עץ במשנה, וערש"י שבת נ"ט ב' שביש לו בית קיבול טמא], וה"ה צמר שבים, ולשון כל כולל דגים וחיות.

ולפ"ז כלב הים לר"ע מטמא גם משום נבלה, וגם כלים הנעשין ממנו, ומסתברא שטומאתו מדרבנן משום דמיחזי כגדל ביבשה, אבל מדאורייתא דינו כשרץ המים דהא ודאי עיקרו בדין חיה שבים, ונברא ביום החמישי, [ור"ע ודאי מודה בזה, מדהוצרך לטעמא דבורח], שהרי אינו מתקיים אלא במים, ורק לשעה קלה הוא חי ביבשה, ולא מצינו חיה שחייבין עליה גם משום שרץ המים וגם משום שרץ הארץ, וע"כ דאזלינן בתר העיקר, והכא מדרבנן קאמר, [שו"ר ברמב"ם פ"א ה"ב שכתב בכנף העוז כו' וקרוב בעיני שטומאתן מדברי סופרים, וכ"כ הר"ש הנדמ"ח מ"ד טעמייהו דרבנן משום דאתי לאיחלופי, וזה מוכח בחולין כ"ה ב' אם טומאתן ככלי עצם, ועי' לקמן סק"ב בזה].

ודין טומאת גופן וטומאת כלים העושין מהן שוין, ויעוי' ברמב"ם פ"א ה"ב ד' שעופות כדגים בין לענין טומאת עצמן בין לענין כלים הנעשין מהן, ובאמת בדגים ועופות הוזכר בתורה לשון שקץ ולא לשון

כ"ע, [ובתוי"ט כאן כתב דחוי' לאו דוקא], וגם יתכן לדחות דחיה שבים היינו שרק בים, ויותר נראה דאיצטריך מתני' שלא גזרו בחיות שבים אטו חיות דכוותה שביבשה, כדאמרינן כל שיש ביבשה יש בים, [ועי' חולין קכ"ו ב' שדנו בעכבר שבים כיון ששמו עכבר אע"פ שגדל בים], ועצמות העוף נשנו בתוספתא שם, ולא נשנו במתני' שם מפני ששינו בסמוך חוץ מכנה העז וריב"נ פליג ולא רצו להאריך שם.

ב. בתוי"כ ממעט דגים מאו בגד, ובגד היינו צמר ופשתים הגדלים ביבשה, ואפשר שאין שייך בגד מן הגדל במים אלא עור, והדיוק מדכתיב בגד בין עץ לעור, ובפשוטו ראוי לכתוב בגד בהדי שק, ולא להפריד בין כלי עץ לכלי עור, שהם כלי מעשה והבגד והשק דומים זל"ז בזה שהם ארוגין וראויין ללבישה, אלא כתב בגד באמצע ללמד דעור דומיא דבגד.

וכן דריש לה בנגעים דומיא דבגד, וראיתי במלבי"ם שם שביאר דבשבעה מקומות הוזכר בנגעים כל המינים, ובכולם נכתב שתי וערב בהדי בגד צמר ופשתים, ובשנים נכתב עור באמצע ללמד דעור דומיא דבגד שגדל בארץ, ומהם דרשו כן בתוי"כ, ובאמת שם בולט יותר ההפסק בין בגד הצמר לשתי וערב של צמר, (ששיעורו כבגד ביש בו לארוג גע"ג), וחזינן דמזה שנכתב עור סמוך לבגד דייקנן דומיא דבגד, וכמש"כ שכאן דייקו כן ממה שנכתב בגד בין עץ לעור.

שוב נתבאר להלן בס"ד דדרשות דאו לרבווי אסמכתא ניהו, ועיקר הטעם מדרבנן שראו לנכון שלא לחלק בין העורות והעצמות, כיון שחשיבות עורות הים לא גריעי משאר עורות, ולא רצו לעקור לגמרי דין התורה, ולטמאם, אבל מכיון שיש סרך ליתלות עליו ולומר שזה כבר נקרא גדל בארץ, טמאוהו, ונתבאר בהרחבה בהמשך ס"ק זה.

ועצמות העוף ממעטינן חולין כ"ה ב' מעשה עזים פרט לעופות, ולפ"ז לא נתמעטו אלא מדין כלי עצם, אבל עור העופות לא שמענו למיעוטא, דליכא למימר דומיא דבגד שהרי הם גדלין בארץ, וליכא למימר דלא מיקרי עור שהרי כשר לתפילין, ואף בעור הדג הדבר ספק בגמ' מטעם אחר אם פקעה זוהמתו, וכ"מ בהדיא ברמב"ם שבסמוך, מיהו מהא דקתני שבנבאר בחמישי אין טומאה שמענו שעור העוף ג"כ טהור, [כ"כ במל"מ], וראיתי ברמב"ם פ"א ה"ד שכתב יראה לי שהכלים העשויין מעור העוף אינן מק"ט כמו עצמותיו, וסיים שאין להוכיח מהא דכשר לתפילין, שהרי גם בעור הדג יש מקום להכשיר עי"ש, וכונתו דהא דממעטינן עצמות העוף היינו מפני שאין גידולו בארץ, כלשונו בפיה"מ שהפורח והשוחה אין להם טומאה כחיות היבשה, ומה"ט השוה עור העוף לעור הדג, כיון דטהרתן מפני ששוחין ופורחין, [ובתוי"כ גם אבר מן החי לא ממעט עופות בהדי דגים אלא מקרא נוסף עי"ש דדריש מבהמה וממפרסת ומפרסה], ובתוספתא ב"ק פ"ז ה"ד [ב"מ פ"ז ה"ב] מוסיף רק עצמות העוף שמצילין בצ"פ, ולא מפרש עורן, ומשמע מזה דעור העוף אינו מציל מדאורייתא או מדרבנן, דכיון שראוי לעיבוד ואין בו זוהמא יש מקום לגזור בו מדרבנן, ובא"ר פ"י מ"א וכן בגליון הגמ' בשם ביאור הגר"א כתב דגרסינן במתני' ועצמות העופות ועורן, אבל ממה שנשנה בתוספתא רק עצמות העופות נראה דבמתני' ל"ג להו, ולכן הוסיפו בתוספתא רק מה שלא נשנה במתני'.

ולכן נראה דעור העופות מק"ט, דלא מצאנו שום מיעוט לעור אלא דומיא דבגד, ועופות גדלין בארץ, והוו שפיר דומיא דבגד, [וגם יתכן לעשות בגד מנוצות העוף, ורק כלי עצם נתמעטו ממעשה עזים, ובמתני' הוזכר עצמות הדג ועורו עצמות חיה שבים ועורה, ובתוספתא דקדקו שם וכאן לשנות רק עצמות

העופות, וברישא אמרו כל שבים טהור דהיינו הכל גם עורן וגם גופן, ובסיפא אמרו העושה כלים מעצמות העופות, והר"ז כמפורש שרק עצמותיהן טהורות, ומפורש בגמ' הדרשא דממעט עופות מעזים, ואין לנו עוד מקור להשוותם לדגים כלל, ומצינו לענין תפילין שעור העופות חשוב טפי מעור הדג, וא"כ לא היו סותמין דין עור העופות על סמך שנלמד מן מעור הדג, וכן בנגעים לא מיעטו אלא עורות הים ולא הוזכרו עורות העופות, וש"מ דעורותיהן טמאין, ורק בכלים הוזכרו מפני העצמות, ועוד ראי' לזה מעור הראוי למדרס שראוי ליטמא בשל עופות כמ"ש הרש"ש פכ"ד מי"א והכי משמע במתני' ע"י לקמן סוסק"ג.

והעומד לנגדנו הוא רק לשון המשנה ברביעי ובחמישי אין בהם טומאה, ומסיים חוץ מכנף העוז הרי שגם בעופות אין שום טומאה, מיהו נראה שאין להוכיח מזה, שהרי דעת הר"ש דטומאת מדרס יש גם בעורות הדג, וא"כ לאו כלל הוא שאין שום טומאה ברביעי ובחמישי, ועוד דטומאת אוכלין ודאי איכא בעופות ודגים, והרמב"ם פ"י טומאה דראשון מים ודשלישי אוכלין, ולפ"ז י"ל דתנא ה"ק שלא נברא בריה של טומאה בחמישי, כיון שכל עופות ודגים אין בהם טומאת נבלות, ואמנם אפשר לעשות מהן דברים שמק"ט, אבל בבריאה לא נברא בהן טומאה.

ולפ"ז יש לפרש חוץ מכנף העוז וביצת נעמית שנבראו ביצירתם כלים שמק"ט, וכנף העוז עשוי בצורתו ככלי קיבול, דהיינו הכנף עם הנוצות שבו יחד מקבלים, והיינו דקאמר ריב"נ בתוספתא שאין זה דין בעוז דוקא, אלא כל כנפי העופות אם מקבלין טמאין, ואפשר שמדביקין הנוצות זל"ז או קולעין אותן שיהיו ראויין לקבלה, ורבנן סברי דרק של עוז הוי כלי חשוב, והא דמק"ט אין זה מדין כלי עצם, כיון שעיקר הכלי הוא ע"י

ולפ"ז מיושב דלאו משום איחלופי מטמאין להו, שאין כנף העוז דומה לכלי עצם של בהמה וחיה לטעות בו, אדרבה ניכר בו צורת הכנף, והרבה יותר מעצמות חיה שבים, וכן ביצת הנעמית ניכר שזו ביצה, ובתוספתא איכא תנאי שמטמאין בביצת תרנגולת, אלא ודאי הנדון מפני חשיבות הכלי דביצה דדמיא לכלי חרס, וכנף העוז דומה לכלי קיבול דומיא דשק, ע"י הנוצות שהם עיקר הקיבול, ולא העצם לחוד, מיהו צ"ע איך מתקיימן הנוצות עם העור בלי עיבוד העור.

והא דחשיב ביום הראשון טומאה, י"ל דכיון שעפר של חרס ומתכת נבראו לעשיית כלים, חשיב שנברא בהם טומאה, אבל העופות והדגים נבראו לגופם, וכיון שאין בהם טומאה במותם, אין להחשיב טומאה מה שאפשר לעשות כלים מעור שלהם, משא"כ חיה ובהמה שנבלתם מטמאה, ולפ"ז אפשר גם לומר שמים ופירות נבראו לאכילה וטמאין, ולכן חשיבי טומאה, ואף אילני סרק לכלים, אבל בע"ח לגופן נבראו, (ורק לנח הותר לאכלם כירק עשב, אע"פ שלאחר מיתה גם לאדם הותר).

ולא אמור אפשר דכובעים שעושין מקנים של הנוצות כמ"ש רש"י שבת ע"ד ב' מק"ט כדין אריג, והחידוש בכנף העוז שצורתו ככלי קיבול מפני העצמות עם הנוצות יחד, וזה מעיקר בריאתו כך, ולכן אינו בדין אריג.

דקתני אפי' כלי גללים כו' ולגרסת התוספתא בביאור הגר"א וכן פירש מרן זללה"ה בס"ק י"ד ס"ל לר"י דסגי בחיבור אפי' כלי גללים, כיון שחיבר מן הגדל בארץ, א"כ הדין נותן שבעוף לא יצטרכו לחבר כלום, דכיון שעור העוף מק"ט הרי גם עצמותיו בכלל הגדל בארץ, ולא גרע מכלי גללים דסגי בחיבורן לעצמות, ומהא דעצמות עופות טהורות מוכח דלא מהני חיבור הגדל בארץ אא"כ הוא ממין המק"ט, ומוכח מזה חדא מתרתי או דעופות לא מיקרי גדל בארץ, או דבעינן שיחבר דבר המק"ט דוקא.

ובהגהות הגר"א על התוספתא לכו"ע לא מהני חיבר מכלי גללים כו', וניחא שפיר הא דעצמות עופות טהור, אבל לשון התוספתא ר"י אומר כלי ים כו' משמע שהוא חולק על ת"ק, וקשה להוסיף כ"כ כמ"ש בהגר"א, ועוד דברישא קתני כדרך חיבורן לטומאה אפי' כלי גללים כו', ובסיפא קתני אפי' חוט ואפי' משיחה דבר המק"ט, ומשמע דת"ק דרישא אינו מצריך המק"ט וסגי ליה בדרך חיבורן לטומאה, מיהו בתו"כ בשמיני ותזריע מסיים ובלבד שיחברנו כדרך חיבורו לטומאה, גם לאחר ששנו חוט או משיחה.

ויתכן לומר דלר' יהודה כל עצמות העוף ג"כ מק"ט, וממעשה עזים ממעטינן רק דגים, ולכן לא נשנה במתני' פ"י מ"א עצמות העוף כיון דר"י פליג, והיינו ע"פ מש"כ שער מיקרי גדל בארץ, וסגי בחיבור מן הגדל בארץ אע"פ שאינו מק"ט, ובסיפא סתמה התוספתא כר"מ.

עוד יתכן לומר דדוקא בעורות הים סגי לר"י בכל דבר, דכיון דעורות ניהו מטמאין להו בכל עילה, וסגי להו במחובר להן מן הארץ לחשבן עורות הארץ, אבל עצמות הדגים לא חשיבי וכן עצמות העופות, ולכן בעינן דוקא דבר המק"ט, שע"ז נעשו כמקצת דבר המק"ט, ולא סגי להו במקצת הגדל

ויש להביא רא' שיש להשוות עורות לעצמות, מהא דתנן חיבר להם מן הגדל בארץ אפי' חוט אפי' משיחה כו', ומתני' מתפרשת בין בעורן בין בעצמותן, וכן מפורש בתוספתא בעצמות העופות דמהני להו חיבר להן מן הגדל בארץ, והנה המקור דמהני חיבר להן נלמד מקרא דאו עור, ומיניה ילפינן גם לכלי עצם, והשתא אם נימא דעור עדיף מעצם דבעופות עור טמא ועצם טהור, א"כ היכי ילפינן מריבויא דאו עור דמהני חיבר לעור, דה"ה דמהני חיבור לעצם, הרי י"ל דעור עדיף, ועוד דקתני חיבר להם מן הגדל בארץ, משמע דקרי לעופות שאינם גדלים בארץ, מיהו י"ל דנקט כלישנא דאמרינן בגדל בים.

ועיקר הדברים כבר הקשה מרן זללה"ה בסכ"ג ס"ק י"א י"ב והניח הדברים בצריך רב, מגלן דמהני חיבור הגדל בארץ לעצמות שלא נתרבו מאו עור, (ועראב"ד הנדמ"ח בתו"כ שביאר בתוספתא שאף לכלי אבנים מהני חיבר ממין שמק"ט, ולא משמע כן בפ"א מ"ד), ונראה דקים לן מסברא דמיעוטא דדומיא דבגד ומיעוטא דמעשה עזים שוין, כדאר"י בתוספתא דכלי ים ראויין לטומאה וטיהרום לכשתמצא להם עילה יהיו טמאין, וטעם זה שייך גם בעצמות, ואמנם לפמש"כ עצמות גריעי מעור לענין עופות, מ"מ שפיר השוו ביניהם כיון שבסברא גם עצמות ראויין לטומאה, ויתכן שהכל אסמכתא, ועילה מצאו לטמא כדאר"י בתוספתא, וניחא בפשיטות שהשוו אותם.

עוד יש לדקדק בתוספתא דקתני בעצמות העוף חיבר להן מן הגדל בארץ אפי' חוט אפי' משיחה דבר שהוא מק"ט טמא, והדבר פשוט דבעינן דבר המק"ט ולא סגי בכלי אבנים, שהרי לפמש"כ עופות עצמן חשיבי גדל בארץ לענין עורן, וע"כ דבעינן שיחבר להן דבר המק"ט מן הגדל בארץ, וה"ה עור העוף עצמו, וא"כ קשה ברישא

בארץ, ובפרט בעופות שהם ג"כ בכלל גדל בארץ.

ועכ"פ לדינא נקטינן כדתנן במתני' שאף בגדל בים בעינן דבר המק"ט דוקא, מיהו סגי בחוט ומשיחה כל שהוא נ"ע' לשון התו"כ שאינו מק"ט, כיון שמינו מק"ט, וצריך שיהא החיבור גמור שהוא חלק מן הכלי, באופן שאם ה' הכלי ממין המק"ט ה' החוט חיבור לו, ובזה מרבינן דכיון שחלק ממנו מן הגדל בארץ וראוי לקבל טומאה, הר"ז גורר טומאה לכל הכלי, ובפשוטו סברא דאורייתא היא דהא מרבינן לה מאו עור, אבל יתכן דאסמכתא היא ועילה מצאו לטמאם כדאר"י בתוספתא.

ובאמת בנגעים הדבר מחודש יותר למאי דנקטינן שאפי' אם הנגע בעור הים טמא, ולא אמרינן שאין העור מקבל נגעים, ולא סגי לזה טעמא דחיבור, ואיך למדו זה מריבויא דאו בעור, דלא מרבינן אלא מילתא בטעמא, ועוד דהיכי מרבינן חיבור כל שהוא, הרי גם אם רוב הכלי מן הגדל בארץ, יש חידוש בזה שיטמא כשהנגע במיעוט של עור הים, וא"כ מגלן לרבות מאו עור כולי האי, אלא ודאי אסמכתא היא, והרי משמע מדאר"י דבעילה כל שהוא מטמאנין ליה, ואם איתא שהכל נסמך על הפסוק, אין מקום לחדש עילה כל דהו, ועוד דהו"ל לר"י לפרש דכיון שהתורה החמירה בחיבור כל דהו הוסיפו חכמים עוד בעילה כל דהו, ולא יתכן להשמיט היסוד העיקרי שהכל נלמד מן הפסוק דאו עור, ועוד שכבר נחתה התורה לעילה כל דהו, ומה ראו להוסיף עליה, הרי גם של התורה אין לזה סברא, שכל דהו משנה דינו, וכן הראב"ד בתו"כ נראה שפירש שכל טומאת החיבור משום עילה עי"ש שלא הזכיר דרשא דאו עור, (ועמשנ"ת בספר אאמו"ר זללה"ה נגעים ס"ח סק"ט דדעת הרמב"ם דבעינן חוט או משיחה מצו"פ ולדעת הגר"א בכל הגדל

בארץ סגי, ומצינן למימר דתליא בפלוגתא דכלי גללים כאן בתוספתא, אבל אין נראה כן דכיון דנקטינן כרוה"פ שהנגע כולו בעורות הים ואעפ"כ מטמא, וכמשנ"ת בספר שם, ועחזו"א כלים סכ"ג ס"ק י"א, אין יתרון בחוט משהו שיהא מצו"פ, וסגי בכל חיבור משהו מן הגדל בארץ, וכ"ה בתו"כ לשון כל שהוא, וע"ע לקמן סק"ג בזה).

ודאתאן עלה מחוורתא דמילתא שהכל אסמכתא ומשום עילה טימאו כשחיבר להם מן הגדל בארץ, והשתא ניחא דבכלי הים סגי לן חיבר מן הגדל בארץ אפי' כלי אבנים, דעי"ז פקע מתורת גדל בים אבל בעצמות העופות בעינן דוקא דבר המק"ט, כיון שהם עצמם גדלין בארץ ואפ"ה טהרתן תורה, לכן בעינן דוקא חוט ומשיחה דבר המק"ט, וזה אפי' לר"י, אבל אידך תנא דתוספתא פליג ומצריך דוקא חיבר מדבר שכליו מק"ט, והיינו מתני' דבכולהו בעינן דוקא דבר המק"ט.

וממילא מיושב הא דקים לן דמהני חוט או משיחה אף בעצמות העופות [והדגים], אע"ג דליכא ריבויא דאו בעור, כיון שהריבוי אסמכתא הוא, ועיקרו עילה מדרבנן, ולפ"ז מדאורייתא בשום ענין אינם מק"ט, אא"כ עיקר הכלי מדבר המק"ט, כדמפרש בתוספתא שבר"ש פ"א מ"ד דאזלינן בתר עושה המלאכה, ומדרבנן לא רצו לטמאות מה שטיהרה תורה, אבל בסברא רצו לטמאותן משום דמיקרו כלי עור, ובעילה כל דהו שחלק מהם גדל בארץ טמאום, שזה אינו נגד מה שטיהרה תורה.

וי"ש כאן חידוש דבעצמות העוף לכו"ע בעינן חוט או משיחה מדבר שמק"ט, ובעצמות הדג אע"פ שנתמעטו כמו עופות ממעשה עזים, מ"מ לר"י די להם חיבור מן הגדל בארץ אפי' כלי גללים, שהשוו דין הגדל בים בעור ועצם שדי להם בחיבור כל הגדל בארץ.

שוב נראה דעצמות הדג נתמעטו מדין הגדל בים, כפשטות הגמ' חולין כ"ה ב' שרק עופות נתמעטו ממעשה עזים, והיינו מפני שעור העופות טמא, אבל עור הדג שנתמעט מדומיא דבגד, ממילא אינו מתרבה ממעשה עזים כיון דכתיב מעשה עזים דומיא דבגד ועור, כדכתיב וכל בגד וכל עור וכל מעשה עזים, ולכן דג שעורו טהור אף מעשה עזים טהור, אבל עופות שעורן טמא הוצרך למיעוטא דמעשה עזים, ונמצא שבאמת כל שבים נתמעט ממיעוט אחד, (ועץ שבים חשיב גדל בארץ), ולכן שפיר טימאו חכמים כל שחיבר לו מן הגדל בארץ אפי' לעצמות הדג.

שו"ר דלגרסת הגר"א בהגהות על התוספתא מפורש בדברי ר"י שדרשא דאו עור אסמכתא היא, שהרי ע"ז כתב שהטעם משום עילה עי"ש.

ג. **שם** העושה כלים מן הגדל בים כו', בפשוטו עצים הגדלים בים לא מיקרו כל שבים, כיון שגידולן מן הארץ שבקרקע הים, ומה שמצוי גידולם במקום המים אינו מחשיבו גידולי הים, וכבר כתבנו לעיל סק"א דצ"ע ברמב"ם שטיהר צמר הגדל בים עי"ש, שו"ר בפ"ט מ"ד פי' הרמב"ם דספוג היינו צמר הים, ותנן בשבת קמ"ג א' שאינו מק"ט, מיהו התם אף ביש לו עור בית אחיזה אינו מק"ט, וש"מ דלאו משום כלי הים טהור שהרי חיבר לו מן הגדל בארץ, ורש"י פי' לפי שאינו מן המינים שכתובין בתורה, ונראה מהמפרש בערוך שאין זה עשב הגדל בים, אלא מתהווה על הסלעים מקצף המים, וזה אינו מין עץ כלל, ושפיר טהור, אבל לא מפני שגדל בים.

שם אפי' חוט אפי' משיחה, בתו"כ תניא כל שהוא אפי' חוט אפי' משיחה, דהיינו אפי' אם הנוסף אין בו חשיבות עצמית ואינו גורם טומאה, מ"מ לענין לטמא כלי הים די בזה, ואפי' חוט ומשיחה לכלי עצם, שאין החוט חלק מהכלי, מיהו דוקא אם הוא חיבור

אמיתי שהוא חלק מן הכלי, שאם הי' כלי המק"ט הי' הנוגע בחוט טמא מדאוריתא, וזהו ששינו בתו"כ בנגעים ובלבד שיחברנו לו כדרך חיבורו לטומאה, והיינו שהוא חלק מן הכלי, ולא חיבור סתם, ואפי' בשתי תכיפות לא מהני אם זה חיבור שאין לו קשר, ולשון התוספתא כדרך חיבורן לטומאה, וצ"ע בר"ש נגעים פי"א מ"א שפי' בשתי תכיפות, ולכאורה זה פשיטא דבלא חיבור לאו כלום הוא, והרמב"ם העתיק כלשון התו"כ.

שם דבר שהוא מק"ט, לאפוקי כלי גללים כתנא דתוספתא דבעינן דוקא ממין שהוא מק"ט, אע"פ שבחלק הזה לחוד אין בו שיעור חשוב, מ"מ בגדר התקנה אין לחדש טומאה ע"י דבר שאינו מק"ט.

הראב"ד בתו"כ הקשה מ"ש עורות הים דמהני להו חיבור הגדל בארץ משהו, ובצמר גמלים ורחלים ופשתן וקנבוס אזלינן בתר רוב, ותירץ דמאו בעור לא איתרבו אלא עורות, וכ"כ הר"ש הנדמ"ח נגעים פי"א מ"ב, והנה פשוט שאף בעור מזה ועור חיפה ג"כ לא מהני חיבור עור אחר, שהרי החסרון שלהם מפני שאין העור מושלם, אבל בעורות הים הרי אמרו שמפני חשיבותם ראויין לקבל טומאה, אלא שהתורה טיהרתם, ובעילה כל דהו החמירו חכמים וטימאום, ומה"ט לא שייך לשאול שיועיל חוט או משיחה לצמר גמלים כיון שאינם ראויין לנגעים כלל, ול"ד לעורות הים שמינו דומה לעור ממש, והי' ראוי לכללם בכלל עור שנאמר בתורה בנגעים, ולכן ראו רבנן לגזור בהם אטו כלי עור, אלא שלא רצו נגד התורה, והחמירו בהם בעילה כל דהו, שכבר נקרא שמו קצת גדל בארץ ואינו בכלל מה שטיהרה תורה.

ומה"ט נראה שאין שום יתרון בחוט או משיחה של צמר ופשתים, דאין צו"פ מהוים חיבור חשוב לעור דנימא שע"ז נראה יותר כבגד הראוי לנגעים, דהא משום עור

ובתו"כ שבפיה"מ פ"כ מ"ג ממעט כלי גללים ממדרס, ולכאורה מה"ט יש למעט כלי הים, דלא חשיבי כלי לענין טומאה, ומפץ להרמב"ם דינו ככלי עץ, ואפי' לתו' י"ל דחמיר מכלי הים, וצ"ע בזה.

ד. **שם** מיי"ד ויש במה שנברא ביום הראשון טומאה כו', הרמב"ם פי' ביום הראשון מים ובשלישי פירות, והר"ש פי' בראשון כלי חרס ובשלישי כלי עץ, ולפירושו ניחא דבחמישי ליכא טומאה אע"ג דאיכא טומאת אוכלין בדגים ועופות, מיהו אין סברא לומר שאין בהם טומאה כשיש בהם טומאת אוכלין, וצ"ל בזה שהנבראים הם חיים וכשמתים ונעשין אוכלין אין זה עיקר ברייתם, ולא דמי לבהמה וחיה שמטמאין טומאת נבלות, דהתם הטומאה במעלת ברייתם שכשמתו חל עליהם טומאה, אבל עופות ודגים שנעשין אוכלין אין טומאתן מכח ברייתם, אלא מכח זה שהם ראויין לאכילה כעת, ומה"ט נבלת העוף הטהור כיון שמטמאה רק בבית הבליעה לא חשיבא הטומאה בבריאתה, דבעינן שתהא אוכלין תחלה, וגם בזה אין בה טומאת מגע וחיידוש הוא, ועפיה"מ בזה.

ולפמ"שנ"ת לעיל סק"ב דעור העופות מק"ט, א"כ נברא טומאה בחמישי, וכתבנו דדבר שמשנתה מברייתו ע"י פעולת האדם לא מיקרי נברא כך, וכמו שכתבנו לענין טו"א דדגים ועופות דלא חשיב שנבראו ביום חמישי, כיון שעיקר ברייתם לחיים, וה"נ כלים כאוכלין דמו, ומ"מ הזכירו כנף העוז שבצורתו עשוי ככלי קיבול, וכן ביצת הנעמית, וכ"נ בתוספתא בדברי ריב"נ שכנף העוז עצמו מקבל, ולא מיירי בעשה כלי קיבול מעצמותיו, דא"כ הול"ל אם עשה מהן כלי קיבול טמאות, והלשון משמע דהיינו כנפים המקבלות בטבע יצירתם, וגם פשוט דבלא קיבול טהורות, אלא שאינן מקבלות בטבע צורתם קאמר, וכן

מטמאין ליה, ובעילה כל דהו סגי לן בגדל בארץ וכדעת הגר"א בא"ר שם, דכיון שמק"ט מגע מכח חיבור החלק הגדל בארץ, ממילא הו"ל עור שמק"ט ומטמא בנגעים ול"ד לחיבור כלי גללים שנחלקו בתופסתא זה, דהתם אינו ראוי לשום טומאה ע"י חיבור זה, וכן נראה מדהזכירו בכל מקום חוט או משיחה, בין בכלים מן הגדל בים בין בכלים מעצמות העופות ובין בנגעים, ש"מ דכולהו באותו חוט או משיחה מיירי, וזה דלא כהרמב"ם פי"ג מטו"צ ה"ה שחידש דבעינן חוט או משיחה מצו"פ, או מעור המעובד, ע"ש, וכבר הקשה כן אאמו"ר זללה"ה בנגעים ס"ח סק"ט ע"ש.

בדין עורות הים אם מטמאין מדרס, פשטות המשנה דכל שבים טהור לגמרי אפי' מדרס, שהרי הטמא מדרס מטמא ט"מ, ולא הו"מ למיתני כל שבים טהור, וכן שנינו בהדיא פכ"ד מי"א ושל עור הדג טהור מכלום, פי' אף מטומאת מדרס ברישא, וכן שנינו פי' מ"א דעור הדג וחיה שבים מצילין בצ"פ, ולא חילקו איזה עור, ובר"ש פי' מ"ד מהתוספתא החמת מעור הדג מצלת, והרי חמת שמקבלת כשיעור טמאה מדרס, וכ"כ הרמב"ם בפ"א ה"ג דהגדל בים טהור אף ממדרס, וכ"פ במל"מ דהיינו דתנן בחמישי אין בו טומאה.

והקשה מרן זללה"ה בסכ"ג ס"ק י"ח מ"ש ממפץ לדעת תו' שהוא ממין שאינו מק"ט ונתרבה מכל המשכב, ואפשר לומר דעורות הים אין במינם טהרה במקוה, ולכן אינם טמאין מדרס, ומפץ שאני דיש במינו בגידולי קרקע, וכבר הקשה כן הרש"ש בפכ"ד מי"א, ועי"ש שכתב לחלק בין דגים לעופות, ולמש"כ סק, דעור העוף טמא בכל דבר ניחא בפשיטות, ולפמ"שנ"ת לקמן דמפץ טהרתו משום פשוטי כלי עץ לא קשה ממפץ.

משמע הלשון דקרו להו כנפיים המקבלות, ולא עצמות כנפים המקבלות, שצורת הכלי בנויה שהכנף מקבל.

שם חוץ מכנף העוז וביצת נעמית המצופה, בפשוטו לא שייך איחלופי בכנף וביצה, דמינכר היטב שזה מן העוף, ודוחק לומר שאחר עשייתן לא דמו לכנף וביצה, ולפמשנ"ת לעיל סק"ב דעור העוף מק"ט, אין לנו גדר טהרה בעוף אלא משום דאימעט מכלי עצם, ולפ"ז צ"ל שהקיבול של הכנף הוא מהנוצות הצפופות ומקבלות לפי צורתן עם עצם ועור הכנף, וכמ"ש תוי"ט בשם מהר"ם, ועשוי לקבל בו אוכלין וכיו"ב, ואפשר שטומאתו מדרבנן כמ"ש הרמב"ם והר"ש, מיהו לאו משום איחלופי אלא שאין מקור לטמאם מדאוריתא דלא עדיפי מכלי עצם, והחמירו בהם כמו כל עצמות העוף דמהני ליה חיבור מן הגדל בארץ המק"ט, כמ"ש בתוספתא, וה"נ הכנף אינו נראה ככלי עצם, כיון שיש צירוף הנוצות והעור, ושייך בו עילה לטמאותו, ולכן טימאוהו, א"נ הכנפים והנוצות מחוברין עם העור, וטמא משום כלי עור, וג"ז מדרבנן.

ה. **שם** וביצת הנעמית המצופה, בתוספתא דפרה פ"ה ה"ו מבואר דביצת הנעמית היא כלי לקדש בה מי חטאת, ואע"פ שאינה מצופה, והיינו משום דלא גריעא מכלי גללים ואדמה, וביצת תרנגולת פליגי התם במתני' פ"ה מ"ו דר"מ ור"י מכשירין וחכמים פוסלין, וכן כאן בתוספתא רשב"א משום ר"מ סבר דמק"ט במצופה.

והנה ודאי משמע שהטומאה מפני הביצה ולא מפני הצפוי, חדא דתלי לה בנברא ביום החמישי, ועוד מדפליגי בביצת תרנגולת המצופה, ש"מ דבעינן כלי חשוב מצד הביצה, וע"ז יועיל הצפוי, וכבר נתבאר לעיל סי"ב סק"ה י"א דציפוי שהוא רק כצבע, כמו שעושין ציפוי כסף על מתכת בדיל ועופרת

לא אזלינן בתר ציפוי, כמו בטבעת עץ מצופה זהב, וה"נ לא אזלינן בתר ציפוי, ומ"מ בלא ציפוי לא חשיבא כלי לקבלת טומאה, מפני שאינה מתקיימת כ"כ, או שאין דרך להשתמש בה בקבע עד שיצפנה להסתיר הביצה, ומ"מ עיקר הטומאה מפני הביצה, ולא מהני כאן חיבור להם מן הגדל בארץ, אע"פ שהציפוי ממין הגדל בארץ ומק"ט כזהב ועופרת, דכיון שחסר בחשיבות הכלי לא מהני חיבור כל שהוא, כמו שלא מועיל חיבור לכלי גללים וכלי אדמה, [ע"י לעיל סק"ב בשם הראב"ד], וכמשנ"ת לעיל סק"ג בצמר גמלים לענין נגעים, וה"נ הביצה אינה בחשיבות כלי עצם, אלא ככלי אדמה וחרס, ומ"מ מפני חשיבותה החמירו בה, כדאר"מ בתוספתא שבהוה היא משמשת כלי, וכדחזינן בפרה כנ"ל.

בתוספתא ביצת תרנגולת המצופה טהורה לפי שאינה אלא כמעמיד, פר"ש על התוספתא וגם בד"ה וביצת, דהכונה מפני שאינה ראויה בלא ציפוי, ולכן לא חל הטומאה מכח הצפוי, ובאמת ר"מ בפרה סבר שראויה גם בלא ציפוי ולכן גזרו עם ציפוי, והגיה הגר"א מפני שאינו מעמיד, ובבהגר"א לפי שאינו דבר המעמיד פי' ותיכף תשבר ולא חשיב כלי, ויתכן לפרש מפני שיש לה חוד ונופלת ואין דרך לנוקבה בצדה, וביצת נעמית רחבה ועומדת, וזהו שהזכיר ר"מ מקבלת כל שהוא, אבל פשטות הדברים כהגר"א שהיא גדולה ועבה להחזיק מה שבתוכה, רשב"א אומר משום ר"מ אף ביצת תרנגולת מצופה מקבלת כל שהוא טמאה, ולשיטתו בפרה דמקדשין בה, מיהו אין רא"י דר' יהודה שמכשיר בפרה יטמא כאן, ומצינו בשבת פ"ב לא יקוב אדם שפופרת של ביצה וימלאנה שמן כו' ש"מ שמשמשין בה.

שם ולא הוזכרו כנף העוז וביצת הנעמית אלא בהוה, לכאורה ממה ששנינו שנברא ביום החמישי אין בו טומאה, יש ללמוד שאין טומאה בכל העופות, דא"כ לא הי' שונה אין

דלא קתני שיש בו טומאה כביום ראשון ושלישי, וכתב הר"ש שזה כולל אדם ושרצים אם עשה כלי מעורותיהם ומעצמותיהם מק"ט, ולכאורה עיקר המשנה שיש בגופם טומאת נבלות, דלפמשנ"ת המשנה מתפרשת במה שנברא ולא בכלים הנעשין מהן, וכנף העוז כביצת הנעמית שבכריאתן הם ככלים, וה"נ אלו שנבראו ביום הששי יש בהם רוח חים הגורם טו"נ בהסתלקותו, מיהו אפשר דכל שנברא לרבווי כלים שנעשו מהם, וכלים הנעשין מן העור של השרצים מק"ט, ולמש"כ סק"ב אף מעור העופות, ולא נתמעטו אלא דגים, ע"ש.

ועור האדם בלא"ה טמא כבשר המת ואיכא תרי לישני חולין קכ"ד א' אם טומאתו מדאוריתא או מדרבנן, ועכ"פ כלים שעשה מעורו טמאין, וכלי מעצם אדם מטמא טומאת שבעה, ואם ריסק עצמותיו לפחות מכשעורה לא מיקרי כלי עצם, כיון שאין כאן כח עצם אלא כעפר שדיבקו דמי.

ויש להסתפק כלי עצם של שרצים מאי, דבפשוטו כיון שנתמעטו עופות מתמעטין גם שרצים ממעשה עזים, אבל עורות גם של עופות טמאין לפמשנ"ת לעיל סק"ב, מיהו מפשטא דמתני' דכל שנברא ביום הששי טמא נראה שגם שרצים בכלל, כמו שהם בכלל לענין טומאת נבלות, ועוד דכיון שגם בעופות מהני חיבור להם מן הגדל בארץ, ושרצים הרי גדלים בארץ, א"כ מק"ט מדרבנן מכח החיבור הזה, ויש לדחות דכיון דבעינן דבר שהוא מק"ט, הרי עצמות השרץ אינם בכלל חיבור דמהני כמו גדל בארץ, לצד שאינם מק"ט, מיהו כיון דשרצים מטמאין בנבלתם א"כ אינם בכלל סתמות המשנה למהוי כעופות, וא"כ י"ל שהם בכלל דבר המ"קט גם לכלים שלהם מדרבנן.

ומכ"ז נראה דכלים דעורות שרצים מק"ט מדאוריתא, ודעצמות שרצים מדרבנן,

בו טומאה, והיינו טעמיהו דרבנן דמפקי מן הכלל רק ביצת הנעמית, ור"מ סבר דמפני שאינם בהוה שנו כלל זה, והוציאו רק ביצת הנעמית.

ופשטות הדברים דר"מ פליג רק בביצת תרנגולת שהיא גדולה, אבל ביצת העופות הקטנים אע"פ שמקבלין כל שהוא טהורין, דודאי לא חשיבי.

ו. שם אריב"נ מה נשתנה כנף העוז מכל הכנפים, בתוספתא מסיים בה אלא כל הכנפים המקבלות טמאות ושאין מקבלות טהורות, ויש לעי' הרי מבואר בתוספתא שבהוה משתמשין רק בכנף העוז ובביצת הנעמית, והיינו בביצה מפני גודלה וחוזקה, וכן בכנף העוז מפני צורתו וחוזקו, וא"כ מאי קאמר ריב"נ מה נשתנה כנף העוז, הרי מובן שפיר שמאותו טעם שבהוה משתמשין בו, מה"ט ראוי הוא יותר לקבל טומאה, ובאמת בביצת הנעמית כיון שידועה בגודלה, לא אריב"נ מה נשתנית.

ויש לפרש דריב"נ ס"ל דה"ק חוץ מכנף העוז וכל כנף שעשו ממנו כלי כיו"ב, ונקטו כנף העוז כמשל על צורת הכלי, אבל אין צריך שיהא מהעוז דוקא, ות"ק דחשיב ליה בחוץ מהנבראים בחמישי, ש"מ שרק העוף הזה יצא מן הכלל.

לשון המשנה משמע שכמו שכל הכנפים טהורים כנף העוז ג"כ טהור, ובתוספתא שבר"ש ובדפו"נ מה נשתנה מכל הכנפים להחמיר דמשמע שראוי להקל בו ג"כ, ולכן פירשו בתוספתא דתרוייהו קאמר בין לקולא באין מקבלות ובין לחומרא במקבלות, אבל באמת רבנן מודו באין מקבלות, ונמצא דריב"נ לחומרא פליג.

ז. שם וכל מה שנברא ביום הששי טמא, כ"ה במשניות, [ותיבת מה ע"פ גרסת הגר"א ובמלאכ"ש], וזה מוכח בשינוי הלשון,

ודוקא שמונה שרצים, שיש להם עורות וטומאת נבלות, וגם בהני מסתברא דבמציאות לא חזיין לכלים, שו"ר בספר מרן זללה"ה סכ"ג ס"ק י"ג דמעזים יש למעט גם שרצים ואדם כמו שממעטין עופות, והעיר בזה ע"ד הר"ש.

עור הנחש דינו כבשר, דלא מצינו בשבת פ' שמונה שרצים עוד שרצים שיש להם עורות, ולע"כ.

ח. יש לעי' מה בא התנא להשמיענו בהא מתני' דיש שנברא כו', ובפשוטו עד יום חמישי אין בו חידוש, וביום חמישי אשמועינן דכלי עצם מעופות טהורין, שד"ז לא נתפרש במתני' עד כאן, ומסרו ד"ז לפי הימים כדי שיזכרו כללא דמילתא, ברם לפמשנ"ת סק"ב עוד העופות מטמא מדאוריתא, ומ"מ הכלל שנמסר כאן הוא שלא

נברא דבר המק"ט בחמישי, וכלים שנעשין ביד"א לא חשיבי בבריא, כמו שאין טומאת אוכלין של דגים ועופות חשיבא בבריא, אבל כנף העוז כביצת הנעמית שמבריא אתה נראית כלי קיבול, דהיינו שצורת עצם הכנף עם העור והנוצות עשוי ככלי קיבול, ולכן הזכירוהו בחוץ מן הכלל, ולמדנו מן הכלל הזה דלא כריב"נ שאמר שד"ז בכל העופות, וכן דלא כר"מ שאמר שד"ז אף בביצת תרנגולת.

עוד למדנו מן הכלל ששמונה שרצים עורן ועצמותיהן טמאין, דכללא דכל שנברא ביום הששי טמא, כולל שרצים, שהרי הם מטמאין במוותם, וכיון שהשווה כולם יחד למדנו שגם עורם ועצמותם כשל בהמה וחיה, מיהו נראה דכלי דעצמות שרצים מטמא רק מדרבנן, דכיון שגופן טמא חשבינן להו כחיבר מן הגדל בארץ שמק"ט, אבל מדאוריתא מתמעטין גם שרצים ממעשה עזים כמו עופות.

סימן כב

בדיני כלי קיבול

לענין כיבוס, וקמ"ל מתני' דכלי קיבול מטמא אף מעור המצה, וכן חמשה על חמשה מעור המצה אם ייחדו למדרס טמא, דהיינו דקתני העושה מו"מ מ"מ טמא, (ועי"ש שתמה על המל"מ ועוז"א נגעים ס"א ס"ק כ"ו שהזכירו), ונסתפק שם אם טומאת כלי קיבול מדאוריתא, דפשוט התו"כ דממעט להו מכלי קיבול דבהכי מיירי דומיא דשק, ודומיא דעורות הים, ער"ש בזה, ועמ"ש"נ להלן דנראה שטמא מדאוריתא.

ואפשר דדוקא יחוד למשכב ומושב מהני בעור המצה, אבל לשימוש שולחן וכיו"ב לא מהני, ואם יש בו חמשה על חמשה מהני יחוד אף לשלחן, דבסוגיא דזבחים לא פירשו דטעמא דעור שהופשט מפני שראוי ליחדו למדרס, ומשמע שאפשר לייחדו לכל טומאה, ומצינן למימר דהיינו דוקא בה' על ה' כיון שבמעובד מטמא בלא ייחוד, לכן מהני יחוד לכל דבר, ולמשכב ומושב מהני יחוד אף באין בו ה' על ה', או שנדחוק דלא מהני יחוד לשלחן אפי' בה' על ה', והא דחשיב ראוי לקבל טומאה בזבחים שם משהופשט, היינו דוקא לטומאת מדרס.

שו"ר בחזו"א סי' ל' ס"ק י"ב בשם הר"מ איפכא, דלמדרס בעינן טפי יחוד, ועור משהופשט דמק"ט היינו ט"מ, שוב נתבאר בזה לקמן סל"ג ס"ק י"א מ"ט נקטו כן, ונתבאר שם חזרת הר"ש בזה עי"ש, [ועריטב"א שבת מ"ט ב' ש"כ מסבירא דהיא דזבחים מיירי בט"מ, אבל למדרס בעינן יחוד, וזה קשה דהא ממעטינן בתו"כ עור המצה מטומאת שרץ וטו"מ, וע"כ שיש אופנים שעור המצה אינו מק"ט בטו"מ, ובזבחים סגי בזה

א. **פי"ז מ"י** העושה כלי קיבול מ"מ טמא, פי' הרמב"ם והרא"ש וכ"כ הר"ש, [ובמהדו"ב פי' בע"א], דקמ"ל דכלי קיבול מקבל טומאה אפי' מעור המצה, [וקמ"ל נמי דאפי' מאגוז ורימון טמא], ויש לעי' בהא דמשמע שעור המצה אע"פ שאינו מק"ט מ"מ בכלי קיבול מקבל טומאה, מאי אתא למעוטי, הרי בלא"ה עור אינו מק"ט אלא כלי קיבול כדתנן פ"ב מ"א, והי' אפשר לומר דעור המשמש טבלה ושלחן אף פשוטיהן טמאין כמו כלי עץ, כמשנ"ת לעיל סי"ח סק"א ש"מ בתוספתא ב"ב פ"ו ה"ב שעור שעשאו לשלחן טמא, ועי"ש עוד, ובזה בעינן דוקא עור המעובד, אבל לכלי קיבול סגי בעור המצה, אבל אין נראה כן דזבחים צ"ד א' מתבאר דעור שהופשט ראוי לקבל טומאה מיד אם ייחדנו לשימוש, [וכבר הקשו הלח"מ ומל"מ על הרמב"ם שכתב כשיתעבד], וש"מ שא"צ עיבוד לקבלת טומאה בלא קיבול, ועי' להלן דאפשר דהתם ביש בעור ה' על ה', דמהני מחשבתו למדרס, אבל לא לשלחן.

והנה מבואר בתו"כ שעור המצה אינו מק"ט, דדוקא עור אשר יעשה מלאכה בהן טמא, דהיינו שכבר עשו בו מלאכת העיבוד, וכיון ששנינו דכיס מעור המצה טמא, ע"כ צ"ל דהתו"כ מיירי בלא קיבול, וקשה מסוגיא דזבחים, וביאר מרן זללה"ה בסכ"ח סק"ו ז' דמיירי בעור פשוט שיש בו חמשה על חמשה דבעור מעובד מטמא מדרס וט"מ, אבל באינו מעובד אינו מטמא אא"כ ייחדו למדרס, [ובזה טומאתו מדאוריתא כיון שא"צ עור דוקא, דכופת שאור ג"כ טמא מדרס], וזה מוכח בזבחים שם שטומאתו מדאוריתא מדמייתי ליה

דוקא מעובד טמא, אבל עור המצה שיחדו לשלחן טהור, כיון שאינו מקבל, וטומאתו משום משמשי אדם ומשמשיו.

מ"ש הר"ש דטומאת כלי קיבול משום דחשיב שעשה בהן מלאכה, קשה דמשכב ומושב מאי איכא למימר, ועוד דלנגעים ודאי לא מהני מידי עשיית כלי, וש"מ דמעשה דבעינן היינו תיקון העור עצמו, וממילא אף לענין קבלת טומאה לא מהני מלאכת עשיית כלי עד שיתקן העור בעיבודו, ונפ"מ שאם עשה שולחן מעור המצה וקיצעו לכך, אינו מק"ט, דלא מהני מעשה כלי עד שיעבדו, אבל בכלי קיבול יש לו חשיבות יותר ומהני אף בעור המצה, ובפשוטו טומאתו מדאוריתא, דהא במתני' קתני לה בהדי מו"מ מ"מ, וזה הרי מבואר בזבחים צ"ד א' שטומאתו מדאוריתא, ומסתמות התו"כ דמשמע דממעט להו לגמרי מכל טומאה, דומיא דעורות הים, אין ראי' דכלי קיבול מעור המצה דטהורין מדאוריתא, שלא היו סותמין שם בטהרה אם טמא מדרבנן, וע"כ דבעור לחוד שטהור אף מדרבנן מיירי, ודומיא דנגעים, ואה"נ דבעשה מהן כלי קיבול חשיב טפי ומק"ט, דלא ממעט קרא אלא כלי שאין בו צורת כלי כעור לשלחן, אבל בכלי קיבול כבר נתעלה משם עור לחוד ונעשה כלי, ואפשר לדחוק כן בכונת הר"ש, וגם מדבריו מבואר שטומאתו מדאוריתא שהרי מפרש כן בפסוק דחשיב עשה בהן מלאכה, ואמנם הר"ש בתחלת הדברים כתב שנתמעט בפסוק זה גם כלי קיבול, אבל מסיק דעורות הים גם בכלי קיבול טהורין מדרבנן, [ומה שהזכיר הצלת צ"פ בפשוטין וכ"כ הרמב"ן והראשונים שבת מ"ד ב' ק"ק, דבהדיא תניא בתוספתא שבר"ש שאין מצילין מיד כלי חרס אלא כלי שיש לו תוך, עי"ש פ"ח מ"ג בצ"פ גם ה"ה באהל המת], ושאר עורות שלא נגמ"מ לא נתמעטו אלא פשוטיהן וכמשנ"ת.

שע"י יחוד מק"ט ואיכא לאוקומי בדחזיא למדרס], מיהו במתני' מבואר דדוקא כלי קיבול מעור המצה טמא, וכן בתו"כ ממעט ליה מטו"מ, ובייחדו מבואר במתני' דאף למשכב ומושב טמא מכל מקום, ויש ללמוד מזה דבלא קיבול אף ייחוד לא מהני, דהא בעשיית כיס אין לך ייחוד גדול מזה, ואפ"ה דוקא כלי קיבול מק"ט, וזה כדברי מרן זללה"ה בסכ"ח סק"ו ז' עי"ש וכמשנ"ת לעיל.

מן האמור נתבאר דמתני' קמ"ל דאע"פ שעור המצה נתמעט שאינו מק"ט לא טומאת מגע ולא טומאת נגעים, כיון שלא נגמ"מ, [וה"ה עור חיפה שלא נגמ"מ, אבל דפתרא חשיב גמ"מ לענין טומאה כיון שראוי לכתובה אלא שיכול להזדייף דמליח וקמיח ולא עפיץ], ומ"מ אם עשאו כלי קיבול טמא, וה"ה אם ייחדו למשכב ומושב, ומה שמבואר בזבחים צ"ד א' דמשהופשט ראוי לקבל טומאה היינו דבייחדו למו"מ מק"ט, ולכן אפשר דצריך כיבוס מיד.

ובפשוטו לאו דוקא כיס שתפרו חשיב כלי קיבול, אלא ה"ה צרור המרגלית שקיפל את העור עד שנעשה כלי קיבול, פכ"ו מ"ב, ולשון הרמב"ם פ"ב ה"ח הצורר מרגלית בעור והוציאה ונשאר מקומה עמוק הר"ז מק"ט עד שיפשט שכל כלי קיבול מקבלין בכל שהן והרי מקומה כמו כיס קטן, ומבואר שזה בכלל כלי קיבול, וממילא אף מעור המצה טמא, ואף ללשון הר"ש שכתב וכיון שעשה מהן כיס הרי עשה מהם מלאכה, לאו דוקא כיס תפור אלא ה"ה בכה"ג שעשה הקיבול ע"י שקע.

והא דממעטין עור המצה היינו כשלא ייחדו למשכב ומושב, ובעור המעובד הר"ז מק"ט משיהא בו ה' על ה' מפני שראוי למדרס אע"פ שלא ייחדו, [כ"כ בחזו"א וכן נתבאר לקמן סל"ד סק"ב עפמנש"ת סל"ג סק"י"א בזה בפכ"ז], א"נ דלשימוש שולחן וכיו"ב

והנה אם נימא דכ"ק מניר טהור מדאורייתא מסתברא דה"ה מעור המצה, שהרי התנא השווה אותם במתני', וניחא טפי מיעוטא דתו"כ, אלא דאכתי הו"ל לפרושי שם דמדרבנן טמא, וע"כ דהתם בפשוטין מיירי ואתא לאשמועינן דשלחן של עור המצה טהור, ואפשר דלענין מדרס גם ניר טמא מדאורייתא, כמו מפץ, ומתני' כוללת גם העושה מו"מ מ"מ טמא, וזה קאי על עור המצה והנייר, וזה מוכח בזבחים צ"ד א' דעור המצה ראוי לקבל טומאה מדאורייתא, דכיון שדרשו כן מהפסוק ש"מ דבטומאה דאורייתא מיירי, ועמשנ"ת בזה לעיל סק"א.

ופתמות הדברים דמשכב ומושב מהנייר יש לו טהרה במקוה, וש"מ שאינו מין לעצמו, דהא במפץ אמרו שטמא מדרס ואין לו טהרה במקוה, מפני שלא הוזכרה טבילה אלא במינים הנזכרים בטומאת מת ושרץ, [שוב נתבאר בסי' ל"ג נדון מפץ בע"א], וא"כ יש לדקדק דניר טמא מדאורייתא, וע"כ זה בכלל כלי עץ, ומ"מ חשבוהו כעור המצה כיון דלא חשיב, וכלשון התוספתא שמשמש בו ומשליכו, ולמדנו ממתני' שניר אינו מטמא משום שלחן כמו עור המצה, ולא מפני שעשבים אינם בכלל עץ דלא גריעי מקליפת האגוז ודלעת, אלא דלא חשיבי כלי כיון שהם עור ועץ גרוע, ובכלי קיבול טמאין.

שוב נתבאר לקמן סל"ג סק"א דהא דמפץ אין לו טהרה במקוה היינו מפני שהוא פשוטי כלי עץ, וה"ה ניר, ולא דמי לשלחן מפשוטי כלי עץ שהוא דומה לשק דהו"ל משמש אדם ומשמשיו, וכלי קיבול העשוי מכל דבר טמא ויש לו טהרה במקוה חוץ מחסר, (ושלחן מעור המצה מתמעט מקרא דאשר יעשה מלאכה בהם, דע"כ מיעוטא דתו"כ מיתוקם רק בכה"ג וכמש"כ סק"א, וטעמא דקרא מפני שחסר בחשיבותו, וה"ה

הרי"ש במהדו"ב פי' דמ"מ דקתני ר"ל אפי' כל שהוא, ובמשכב ומושב פי' לשיבה מועטת, וצ"ע למה חזר בו ממ"ש במהדו"ק כפי' הר"מ והרא"ש, דמכל מקום משמע טפי ממקום אחר שאינו משלהן, ולא מיירי בקיבול מועט.

ב. **שם** העושה כיס מעור המצה מן הנייר טמא, [גרסת הרע"ב ומן הנייר, וכן עיקר], במגילה י"ט א' פי' דנייר היינו מה שקורין מחקא, ומ"ש רה"ג וכן בערוך דחיפה היינו מחקא צ"ב, דודאי שני ענינים, וכאן אין מקום להזכיר חיפה כיון דאפי' מעור המצה טמא, וכ"ש מעור חיפה דמליח, וצ"ע בר"ש פכ"ז מ"ה שהסכים לפי' זה, ובמגילה גופה מוכח דפסלה דיפתרא וכ"ש חיפה, וע"כ נייר ענין אחר הוא שאין בו חסרון גמ"מ וחזי לכתובה, אלא שאין לו דין קלף שהוא מעור.

דין נייר מבואר בפ"ב מ"ה שאם התקינו לתשמיש טמא, ומבואר בר"ש פ"י מ"ד שאינו כלי עץ לפי שעשוי מעשבים ולא מעץ, [ואפשר שגם עץ גמור שפיררו כעפר וחזר ודבקו טהור, כיון שאין כאן כח העץ, אלא משמש מעשה עפר ודבק, מיהו מהא דחלמא מק"ט ל"מ כן, עי' סי"ב סק"ד], וכ"כ הרמב"ם כאן שהניר אינו מק"ט, ואעפ"כ אם עשה ממנו כ"ק טמא, ולכאורה אם אינו בכלל עץ אין בו טומאה אפי' יעשנו כלי קיבול, וזה מבואר במתני' ובפ"ב מ"ה דבהתקין לתשמיש טמאין, וכן בתוספתא שבר"ש פכ"ז מ"ה מבואר דחלוק מניר טמא, וכן שנינו שם בכף של ניר שהתקינה לחגור בה את מתניו, ונראה דה"ה חמת מניר, וכמש"כ סי" סק"ט דט"ס בתוספתא שבר"ש פ"י מ"ד עיין שם, והרי בהדיא מבואר במתני' דכלי קיבול מניר טמא, ועמש"כ סי"ב סק"ד דחלמא מין עשב הוא ומק"ט, וצ"ל דדמי קצת לעץ יותר מעשבים, וערמב"ם בפ"א הי"ג בכל הגדל מן הארץ.

דנר דומה לעור המצה לא חזי לשמש כשלחן לאדם ומשמשו).

והר"ש גרסה ברישא, שו"ר בחזו"א פרה ס"א סק"י בזה.

ד. **שם מ"ז** ועל כולם אריב"ז כו', נראה דבאמת אין חידוש בזה שמק"ט, דודאי בית קיבול גמור נינהו, ועיקר הטעם שאמרם ריב"ז הוא כדי ללמד שיזהרו מן הרמאים, בין לענין ממון שלא ירמו אותן, ובין לענין טהרות שישירו לב על כלים אלו אם אינם כלי קיבול, ולכן דן אם לאומרים כיון שכל המטרה לפרסם הדבר.

ובתוספתא פ"ז ה"ד תניא אם לא אומר עכשיו אני מונע את התלמיד ומטמא את הטהרות, פ"י שיטהר את הכלים האלו, ועי"ז יגעו בהם טהרות, כגון תרומה וקדשים, וצריך להודיע שישירו לב לבדוק כלים אלו אם הם כלי קיבול, דבר אחר שלא יהיו רמאים אומרים אין חכמים בקיאים במעשיהם, ובגמ' ב"ב פ"ט ב' הביאו רק טעם זה, ופרשב"ם שמתוך כך יבואו לרמות יותר, והנה אם היה חידוש בהלכה דהוי בית קיבול בודאי לא ה' נמנע מללמד הלכה זו, אלא לפי שעיקר הלימוד הוא לפרסם הרמאות, לכן נסתפק מה עדיף, ומסיק דעדיף לפרסם הדבר.

ויש לעי' במה ששאלו בגמ' שם אמרה או לא אמרה, ומאי מספק"ל פשיטא דאמרה, שהרי אנו שונים ד"ז במשנה מפיו של ריב"ז, וי"ל דודאי מסר הלכה זו בצנעא לתלמידיו, והנדון ה' אם למידרשה בפירקא לפרסם הדבר, ומסקנא דאמרה משום כי ישרים דרכי ד'.

שם קנה מאזנים והמחוק שיש בהם בית קיבול מתכות, בזה מובן שנעשה לרמאות, שמתחלה מכיון המתכות שיהיו בשוה בשני הצדדים, וכאשר מכריע הכף של המקח מתגלגלין המתכות שבצד השני ומכבידין על כלי המדה של הלוקח, וצריך להוסיף משקלות בצד השני והוא משלם לפי

ג. **שם** הרמון האלון והאגוז שחקקום התינוקות כו', למוד את העפר מוציאין המחיצות שבתוך האגוז, וקמ"ל דחשיב מעשה, וכן בהתקינום לכף מאזנים היינו עשיית נקב להכניס בו החוט, וקמ"ל שג"ז חשיב מעשה, ובאגוז ודאי אין דרך להשתמש בו אלא תינוקות דדבר מועט הוא ביותר, והר"ש העתיק בתוספתא היבשים, וצ"ב דמה לחות יש בקליפת האגוז הקשה, ולפנינו בתוספתא כתוב כן גבי דלעת יבשה, וקמ"ל דאפי' יבשה טהורה, וכ"ה ברמב"ם.

שם בר"ש מהתוספתא הלפת ואתרוג ודלעת [יבשה] שחקקום תינוקות כו' טהורים, ומתפרש החילוק דהני קליפתן לחה והם נרקבים, ולכן אין לכלי זה קיום, והיינו דקרי להו דבר שאינו של מעמיד, ואי גרסינן יבשה צ"ל דאפי' יבשה קאמר, ועי' להלן.

ויש לעי' היכי קאמר דדלעת אינה מק"ט והתנן פרה פ"ה מ"ג קרויה שהטבילה כו' נטמאה כו', [וכלי עץ היא דהא אית לה טהרה במקוה כדתנן שמתבילין אותה], וכן הביא הר"ש בסוף פרקין תוספתא הקרויה מאימתי מק"ט משתגמ"מ רשבג"א משויציא המעיים מתוכה, ומבואר דהיינו דלעת, ולא חרס, ולגרסת יבשה מפורש שאין לחלק ולומר דהכא בלחה, וצ"ל דהתם בגדולה שא"צ חקיקה, שמתייבשת מתוכה ונעשה חלל מאליו, וצריך רק להוציא המעיים, והכא בקטנה שהיא צריכה חקיקה, דומיא דאינך דמיירי בשל תינוקות, ויש להסתפק אם הוצאת המעים חשיבא מעשה לענין תינוקות, כיון שמחוברין פחות ממחיצות האגוז, ומ"מ צריך ראי' לחלק, שו"ר ברשב"א שבת ס"ו א' שכתב דדלעת מיירי בלחה דומיא דלפת, ובהדיא קתני בתוספתא וברמב"ם יבשה, (ואולי צריך לגרוס לחה, מדלא קתני אפי' יבשים, והגר"א מחקה,

המשקלות, והר"ש פי' שנותן לתוכו כסף חי שמתגלגל בכל תנועה קלה.

שם והאסל שיש בו בית קיבול מעות, באהלות פט"ז מ"ב תנן הקדר שהוא עובר והאסל על כתפיו כו' אם יש באסל פותח טפח כו', וכן בפרה פ"ז מ"ה, ופי' הרמב"ם שגונב שם ממעות המקח, והיינו כשמוריד האסל ומניח סחורתו יכול לגלגל ולהבליע בו מטבע, אבל פי' הר"ש בפועל שמחביא דמי שכירותו ק"ק במציאות, שאם בעה"ב חושדו שהחביא לא יעזור האסל להוציאו מן החדש.

שם וקנה של עני שיש בו בית קיבול מים, בפשוטו נותן שם מים לשתות, אבל אין בזה רמאות, והרמב"ם פי' שמתראה שהוא צם, ודוחק דאטו משגיחין עליו כל הזמן שלא יטעם כלום, והר"ש פי' שגונב שמן מבית הבר, וג"ז מאורע רחוק, ומתפרש שפיר שהעני לא עשאו לרמאות, אבל חשש ריב"ז שילמדו מזה לרמאות, כשירצה לגנוב דבר, יקח עמו קנה כזה, דומיא דמזוזה שנוטלה למצוה, שו"ר בחדושי הגר"א שפי' כן.

שם ומקל שיש בו בית קיבול מזוזה ומרגלית, מכיון שמצינו שנותנים המזוזה במקל, כדתניא במנחות ל"ב ב' תלאה במקל כו' של בית מונבו המלך היו עושין כן בפונדקוניהן כן זכר למזוזה, ראוי לפרש שלמצוה נתנו בתוכו, והזכיר התנא כאן שצריך לבדוק המקל אם אין בו בית קיבול מזוזה, וזה אינו ענין לרמאות, ושנה ד"ז אגב מרגלית שהוא לגנוב המכס וכיו"ב, א"נ שלא ילמדו הרמאים להניח בית קיבול מזוזה במקל, ובשעת הצורך יוציאו המזוזה ויגנובו בו דבר, וכ"מ בהגר"א הנ"ל שפי' כן, ושם פי' שיעשו בית קיבול לגנוב כעין מה שעושין למזוזה, וילמדו הרעיון ממעשה המזוזה.

שם ומרגליות, זה עושין לגנוב המכס, או שאר גניבות, דלשמירה אין נותנין מרגלית במקל.

תניא בתוספתא כולו אינו טמא אלא המשמש את הצורך, ונראה דקאי רק על המקל, דלא חשיב כולו כלי קיבול ולא בית יד לכלי קיבול אע"פ שנוטל הכל ע"י המקל, מ"מ לא נקרא המקל בית יד שאינו נטפל לשמש לבית קיבול זה, ועיקרו לשימוש מקל, וסתמא הבית קיבול למעלה סמוך לידו, והאורך הנמשך מן המקל אינו משמש לקיבול כלום, ומצינו כע"ז בכמה מקומות ע"י בתוספתא זו בסמוך במשחזות ופנקס, וע"ע בפ"ו מ"ג ובתוספתא שם בר"ש מ"ד ובפ"כ מ"ג, ובעוד כמה מקומות בתוספתא ב"מ פ"י ה"ב ד' פעמים, אבל בקנה מאזנים כולו נחשב כלי קיבול וכן בקנה של עני מכניס בו הרבה מים, וכן באסל הכלי קיבול באמצעו ונעשה כולו קיבול, אבל במקל הקיבול בראשו סמוך לידו שאין נותנין מזוזה למטה, וגם לא מרגלית, ולכן השאר אינו נעשה כלי קיבול, שוב הערוני דאפשר שט"ס הוא וצ"ל כולן אין טמא כמו בסמוך בהלכה זו, וקאי אכולהו כל אחד לפי ענינו.

ה. **שם** מ"ז תחתית הצורפים טמאה ושל נפחים טהורה, צורת התחתית של שתיהן שוה, ולכן שאלו בתוספתא מפני מה תחתית של צורפי זהבים טמאה מפני שמכניס בה גרוטאות, פי' דנפחים אין פסולת הנופלת מהן חשובה ולכן אין דעתו להשתמש בתחתית לקבל הגרוטאות, משא"כ בתחתית של זהבים.

והרמב"ם ביאר שהתחתית כעין בול עץ שהסדן תקוע בה, ואין לה צורת הכלי, אבל רגילים להוציא הסדן מהנקב שהוא תקוע בו, ואוספין הגרוטאות שנתזו ונפלו בו, ולכן חשיב כלי קיבול, וכשהסדן מחובר לתחתית הכל טמא, ולפ"ז בית קיבול של הסדן עשוי למלאת הוא, שו"ר שהרמב"ם

דטמא, ואם אין בו בית קיבול במה נחשב כלי, ולשון תחתית משמע במציאות מה שעומד בתחתית הכור או הסדן שמצרפין עליו, וד"ז מיושב טפי לפרשו כהרמב"ם שהסדן מונח עליו או תקוע בו, והתחתית רחבה הרבה ולכן הגרוטאות נשארות בתוכה, שו"ר בחידושי הגר"א דשל נפחים זורק הגרוטאות ואינה אלא להעמיד רגלים או דבר אחר, ומשמע דבתרווייהו יש צורת כלי מסוימת, ובשל נפחים נמי בייחוד לקבל הגרוטאות סגי.

ואפשר שתחתית הצורפים עשויה בשיפוע מעט וראויה לקבלה, ומ"מ של נפחים טהורה מפני שלא נעשית לקבלה, וקמ"ל דשל זהבים דעתו לקבץ הגרוטאות וחשיב נעשה לקבלה, אע"פ שעיקרו לא נעשה לצורך זה רק במאורע שנופל שם, ולפ"ז בייחוד לקבל סגי אף בשל נפחים, ולשון התוספתא שמכניס בה גרוטאות מכניס לתוכה גרוטאות ק"ק, דהעיקר מפני שדעתו על קבלתן.

כתב מרן זללה"ה בסכ"ג ס"ק י"ט דצ"ל שפעמים מטלטלין אותה עם הגרוטאות, ולכאורה סגי בזה שיכולין לטלטלה, דסו"ס כלי קיבול היא, וכיון שאם ירצה להעבירה עם הגרוטאות, יכול לעשות כן סגי בהכי, ולע"כ.

ו. **שם** משחזת שיש בה בית קיבול שמן טמאה ושאינן בה טהורה, יש לעי' מאי קמ"ל, ובתוספתא מבואר שאין טמא אלא המשמש את הצורך, וכן בפנקס ושעוה, ולפ"ז בכלל מה ששנינו ושאינן בה טהורה לומר שהחלק שאין בה בית קיבול שמן טהור, שאין המשחזת נעשית כבית יד לבית קיבול השמן, דאדרבה עיקר החשיבות במשחזת והשמן משמש למשחזת, ולכן טמא רק מה שנחשב דופן לבית קיבול השמן.

בפ"ב ה"ג ביאר כן בהדיא בית קיבול העשוי למלאתו אינו בית קיבול כיצד כו' ומייתי החילוק בין נפחים וזהבים, [והקשה עליו הרשב"א בתשובה דבסוכה י"ב ב' אמרינן דב"ק העשוי למלאת שמיה ב"ק, וכן ציין כאן במל"מ והגרע"א ז"ל, ומרן זללה"ה תירץ בסכ"ז סק"ג דכונת הרמב"ם שעשוי למלאת ולא לטלטל עמו, ולכן לא חשיב מטלטל מלא וריקן, ואכתי קשה אם אינו עשוי לנחת כדחזינן בשל צורפי זהב, א"כ יכולין גם לטלטלו עם הסדן שעליו, ועי' לקמן סק"ז ח'].

אבל מפ"י רה"ג והר"ש והרא"ש נראה שלא מיירי בנקב הסדן שבתחתית, אלא התחתית עצמה עשויה לקבל בה מה שניתז בשעה שצורפין, ובאמת היא פשוטי כלי עץ ומ"מ טמאה כיון שדעתו לקבל בה הגרוטאות, אבל בשל נפחים דוקא בהתקנה לקבלה טמאה, כגון שעשה לה לזבו או תיקון אחר, מיהו יתכן להתקנה בייחוד סגי, ואפשר דטומאתה משום דדמיא לטבלה, ומדאורייתא כיון דפשוטה היא אף של זהבין טהורה.

ל"שון התוספתא הכל מודים שהיא טמאה, והגר"א מחק תיבות הכל מודים שהיא, וכן הראב"ד בפ"ב ה"ג העתיקה בלא תיבות אלו, ובאמת לא מצינו חולק כאן דנימא הכל מודים, ומ"מ י"ל שהוצרך התנא לומר מפני מה טמאה, מפני שהיו מטהרין אותה, וכלפי אלו אמרו הכל מודים, ואם נימא דהתקנה בייחוד בעלמא סגי, מתפרש הכל כהסבר למפני מה טמאה, דכיון דכו"ע ל"פ דבייחודה לקבל טמאה, ממילא מובן דשל זהבים סתמא מייחדין אותה, אבל אם בשל נפחים צריך מעשה, הר"ז חידוש לטמא בשל זהבים בלא מעשה, כיון דסתמא לכך נעשית, סו"ס חסר בכלי קיבול, ועי' להלן מהגר"א.

מיהו מש"פ שהתחתית היא כלי שנקרא כן צ"ב, דאם יש בו בית קיבול פשיטא

ואפשר שקיבול השמן הוא מועט ביותר, דהיינו שקע שטוח שאינו ניכר ככלי קיבול, שזה מספיק לצחצח בו הסכין, וס"ד דכיון שכולו אינו נחשב כלי קיבול, כדתניא בתוספתא שרק המשמש את הצורך טמא, אף המשהו הזה בטל למשחזת, ואפשר עוד שע"י השחזת הסכין מתהווים חריצים במשחזת, ואפשר להעמיד בהם הסכין וקמ"ל דלא חשיב כלי קיבול עי"ז, ויתכן שמעיקרא עושין המשחזת בשיפוע שהסכין מתחדד בשקע שבאמצע השיפוע, וקמ"ל שזה לא חשיב בית קיבול כיון שאין לו מחיצה אלא משני צידי השיפוע.

ז. **שם** פנקס שיש בו בית קיבול שעוה טמא ושואין בו טהור, נראה דסתם פנקס כותבין בו בדיו על הניר, שאין דרך לשמור כתב החקוק בשעוה לימים רבים, שהרי כשמתחמם הוא נימוח וסותם החריצים ומתבטל הכתב, אבל חורטין בהם כתב לפי שעוה, או לחתום האגרות כלשון הרמב"ם, ומצינו גיטין כ' א' כתב שע"ג טבלה ופנקס שמתפרש בחריטה, והשעוה ניתנת בו כדי לחרוט בה, וע"ע שבת קמ"ט א' דחייק אטבלה ופנקס, ומבואר שחוקקין על הפנקס, ומבואר שקשה למחוק החקק, ועי' פכ"ד מ"ז שלש פנקסות הן וחלקה טהורה מכלום, מבואר שיש פנקס בלא שעוה, [נדאין נראה שיש שעוה מרוחה בלא קיבול], ועי"ש בפיה"מ, דאפיפורין ג"כ מיקרי פנקס, וער"ש פט"ז מ"א מהו אפיפורין, ועי' שבת ק"ד ב' על שני לוחי פנקס ומשמע שכותבין על הלוח, וסוגרין הלוחות זע"ז, ופעמים שנותנין דפים של ניר באמצע ככריכות של ספרים היום.

ויתכן שהפנקס עשוי מלוח עץ ובאמצע הדפים נתפסין ע"י הלוחות שמלמעלה ולמטה, כמו כל כריכות הספרים, וס"ד דדמי לכלי קיבול כיון שהדפים מתקבלין בתוכו.

שו"ר בחדושי הגר"א דקמ"ל דאע"פ שהוא ב"ק העשוי למלאות, [וכ"כ בפסקי הרי"ד סוכה י"ב ב', ועי' תו' רי"ד שבת נ"ב ב'], דהיינו שהוא מפרש שהשעוה מרוחה על הלוח בקביעות וכותבין עליה, ולא כהרמב"ם שנותנין השעוה ע"ג הכתבים לחותם וסימן, וכדמשמע בההיא דגיטין כ' א' וברש"י ותו' בכמה? מקומות, וכ"כ הר"ש והרא"ש כאן, אבל ממה ששנו בתוספתא שאין טמא אלא המשמש את הצורך, נראה שקיבול השעוה הוא דבר מועט, ולא בכל דפי הפנקס, וזה מיושב יותר כפי' הרמב"ם, ומההיא דסוכה י"ב ב' ג"כ משמע שאין לנו משנה בד"ז, ובסברא נראה דכאן אין נדון של עשוי למלאות, כיון שאם נחסר מן השעוה חזור וממלא, הר"ז כלי קיבול רגיל, ולא דנו אלא בחץ שכל שימוש קבוע כשהברזל תחוב בו, וכמ"ש רש"י סוכה שם.

בתחתית הצורפים והנפחים לפי' הרמב"ם, כתב מרן זללה"ה בסכ"ז סק"ג דכונתו שעשוי רק ליתקע בעץ ולא לטלטלו עמו, ולכן לא חשיב בית קיבול עי"ז, והדברים מחודשים דבפשוטו חשיב שפיר מיטלטל מלא וריקן עי"ז, אע"פ שאין דרך לטלטלו, מיהו להרמב"ם לשיטתו ב' ה' שגם כלי קטן שאין מטלטלין אותו מיקרי עשוי לנחת, ניחא קצת.

ח. **סוכה** י"ב ב' אר"י א"ר סככה בחיצין זכרים כשרה בנקבות פסולה, פרש"י בית יד של חצים, פי' דמיירי קודם שתחב בהן הברזל של החץ, וכ"מ בתו' ד"ה בנקבות וכ"כ בש"ג בשם הרי"א, ומבואר דפשיטא להו שהעץ הוא משמש את המתכת, ותנן בכלים פי"ג מ"ז עץ המשמש את המתכת טמא ומתכת המשמשת את העץ טהורה, מיהו לאו סברא פשוטה היא, דאפשר לומר שהעץ הוא החץ, והברזל ציפוי וחזיוק לחץ, שהרי העץ הוא ארוך, ועיקר כח מרוצתו היא עי"ז שהעץ נמתח על הקשת, והברזל משהו

ברחיקת החץ לתוכו, ובכה"ג הי' מקום לחשוב כנקב של מסמר דלכו"ע לא הוי כלי קיבול, ובחץ גופיה אם הי' הברזל נכנס ע"י תקיעה שהנקב נעשה ע"י הברזל שנתקע כמסמר, הי' לא הי' נחשב כלי קיבול, [אלא שהי' טמא מפני הברזל לפמ"ש הראשונים דהו"ל כעץ המשמש את המתכת], וא"כ מגלן להחשיבו ככלי קיבול בגלל שהנקב מוכן בתחלה, ויתכן שלכח החץ עדיף שהעץ מלא תחת הברזל, [ועמש"כ בזה לקמן סק"ט מדברי מרן זללה"ה שגם בלא שולים הוי קיבול, אבל האחרונים לא נקטו כן, ולפ"ז אם יעשה חקק החצים חלול כולו שפתוח מלמטה טהור].

והנהגה הא דכלי קיבול העשוי למלאות חשיב קיבול, ביאור הדברים שאף כשהקיבול מלא דיינין ליה ככלי שמקבל כעת את הברזל, וכמו בכדור ותפילין, ולא מפני שהי' ראוי קודם לכן לקבל הברזל, או שראוי כעת להחליף ברזל אחר, [ועי' לשון הר"ש פכ"ו מ"ב אע"פ שיש לדחות כו', מ"מ לא נקטינן כן, ועי' לקמן סק"י א"א בזה], אלא דקיבול ומלא ג"כ חשיב קיבול, דאם בעיקר ייעודו אינו כלי קיבול אין להחשיבו כ"ק בגלל הזמן שמעשייתו עד גמר תיקונו עם הברזל, [מיהו אם בסוף חשיב כ"ק, י"ל דמטמא מיד קודם הכנסת הברזל, אבל אם עיקר יצירתו לא לקיבול לא מהניא שעה זו כלום], וכ"כ מרן זללה"ה בכלים סכ"ז סק"ב, והטעם דפשוטי כלי עץ דטהורין זהו מפני שחסר בכלי שנעשה בו מלאכה, והוא נשאר בול עץ כמעיקרא, ולכן כשיצירתו ע"י כלי קיבול שמתמלא, לא נתמעט מחשיבותו, שאין אנו צריכין את הקיבול, אלא את חשיבותו שיהא כלי שנבנה במלאכת אומן, ולא נגרע מחשיבותו כשיצירתו מורכבת ע"י הכנסת הברזל לתוך הכלי קיבול, ואפי' אם הי' נחשב גוף אטום לאחר הכנסת הברזל, לא הי' בטל ממנו חשיבות כלי המק"ט, שהצורה הזו של הגוף האטום נבראה מכח כלי עץ המקבל.

הוא לחדד כח העץ שיתחב באדם, ולפ"ז אף כשהברזל מורכב עליו בזכרים טהור, ומצינו שם שנחלקו בטבעת וחותרם מי עיקר, ורבנן סברי דחותרם טפח, וה"נ אפשר שהברזל אין לו שם חץ בפ"ע, [שו"ר בכלים פכ"א מ"ג מבואר דחץ מק"ט, ופירשו שם מפני הברזל, ודוחק לאוקומי מתני' בחיצים נקבות, דא"כ הו"ל לר"י לומר דבריו על המשנה, אלא ודאי מתני' עם הברזל ובכל גונא מק"ט, ור"י מיירי בעצים שלא קבעו בהם ברזל עדיין].

ויש לדקדק מדקאמר דינו לגבי סכך, ולא לגבי טומאת החצים, ש"מ דעם הברזל כולן טמאים, ולענין סכך נפ"מ קודם שנתן בהם הברזל, ויש לדחות דנקט טפי הלכה המצויה למעשה בזה"ז בבבל.

ויש לדקדק בהא דקאמר מהו דתימא ניגזור זכרים אטו נקבות מ"ט לא קאמר מ"ד ניגזור בלא ברזל אטו עם הברזל, וי"ל שגזירת אטו נקבות קרובה יותר, שאין נותנין דעת להבחין בזה, אבל עם הברזל ובלא ברזל ידעו שפיר להבחין, ולישניה דרב נמי משמע דה"ק אע"פ שנקבות פסולה זכרים כשרה.

שם מהו דתימא בית קיבול העשוי למלאות לא שמה קיבול קמ"ל, פרש"י העשוי למלאות מילוי עולם שלא להתרוקן עוד, ובתו' דימו זה לקיבול דכדור ותפילין, ומהא דאיצטרך רב לאשמועין הכא ש"מ דחץ גרע מינייהו, והטעם מפני שקיבול הברזל בעץ הוא כקיבול בית יד בכלי, שנעשין גוף אחד אטום, והם משמשין יחד שימוש כלי אחד, ול"ד לתפילין וכדור דאע"פ שכל שימושם תלוי במה שקיבול שלהם מתמלא מהן, מ"מ יש כאן שימוש תיבה ודברים שבתוכה, אבל בחץ וברזל שימושם לסתום ולבטל החלל.

ובאמת קשה דבחץ א"צ את שולי הכלי כלל, שעיקרו צריך ללחץ של הדפנות כמסמר ויתד, אלא לפי שהעץ דק מכינים הנקב תחלה ע"י קדיחת הנקב, שלא ישבר

מיהו אכתי קשה משה"ק תו' דהעץ לחוד גרע מגולמי כלי עץ, שטמאין כדתנן כלים סוף פי"ב, דהתם חזיין למידי אלא שאינם מושלמים, אבל כאן העץ כקתא דסכינא שאינו חשוב כלי כלל, ובתו' הרא"ש תירץ דלפעמים משתמשים בו בלא ברזל, ולכאורה בנקבות ודאי ליכא חידוד ואין משתמשין בהן כלל.

ומרן זלה"ה בכלים שם נקט דבית יד של עץ שיש בו נקב והכלי נכנס בנקב חשיב שפיר כלי קיבול כיון שהוא מקבל את הכלי, ולא חשבינן ליה ככלי שחסר בעיקר יצירתו, כיון ששימוש בית יד הוא שימוש לעצמו והר"ז ככלי קיבול שמקבל את הכלי, וה"ה חץ המקבל את הברזל, ומשמע דנקט שהברזל של החץ ככלי שלם הוא, וחסר לו רק בית יד, ולכאורה הי' נראה שאין לו חשיבות כלי בלא בית יד העץ שהוא עיקר החץ, וכמו שהזכרנו אפשרות שיחשב מתכת המשמש את העץ, מיהו גם בידות הכלים מחודש לחשבן ככלי קיבול של הכלי, ואפי' בבית יד של מתכת י"ל דלא חשיב יש לו שם בפ"ע, כיון שנקרא בית יד של הכלי ונטפל אליו, וחצים חשיבי טפי עיקר הכלי, ורש"י ותו' קרו להו בזכרים פשוטי כלי עץ, לומר דחשיבי כלי.

ט. **הרשב"א** בתשובה [ח"א סי' קצ"ה והועתקה גם במיוחסות סי'

רט"ו] כתב דסולם ששליבותיו נכנסין בתוך העמודים הו"ל כלי קיבול המק"ט, כמו חיצים נקבות, ואמנם העמודים אינם כלים כלל, מ"מ לאחר שקבע השליבות י"ל דחשיבי כלי קיבול, כמו חיצים לאחר שקבע בהן הברזל, כ"כ מרן זלה"ה שם סק"ג, וכתב דסולם ששנינו בתו"כ ובתוספתא שהוא טהור מיירי כשהשליבות מחוברות עליו במסמרים מבחוץ, מיהו בעירובין ע"ז ב' נראה דסתם סולם שליבותיו רחבות וא"כ ע"כ שהם קבועות בחקק שבעמודים, וקצת משמע מהרשב"א

שאפי' אם הנקבים של השליבות פרוצים משתי רוחות חשיב בית קיבול, מדלא מוקי לה בכה"ג, ומרן ז"ל שם רמז למה שכתב בסכ"א דיש קיבול בלא שולים, מיהו גם שם זה צ"ע, כמש"כ בסי"ט ס"ק י"ח, ואין לנו מקור לחדש כן, [וכ"ש בחריצין מבחוץ דעדיפי ממפולשין כיון דליכא ד' מחיצות סביב הנקב, וצ"ע בשעה"צ אות מ"ד], וא"כ יש לנקוט דדוקא כשאין הנקבים פרוצים משתי רוחות מיירי הרשב"א, שו"ר במג"א סי' תרכ"ט סק"ח שכ"כ, [שו"ר בב"ה שכתב לדייק דאסרוהו האגודה ומהר"ל משום גזירה, וזו סברא בסולם בלבד, ואין זה מיישב דברי הרשב"א, והעירו עליו שאין לגזור, ועי' להלן בדין הסולמות המקבלין], ובחזו"א או"ח סי' קמ"ג סק"ו דן בזה.

והקשה מרן זלה"ה כלים שם סק"ו א"כ כרעי המטה שמקבלין בצדן את ארוכות המטה יחשבו כלי קיבול, ותירץ שאינם מיטלטלין ע"י הכרעים, וכונתו שבמציאות ג"כ אין הכרעים מקבלין את הארוכות ככלי קיבול שנסמך על תוכו, ורק נדבק ע"י ריתוך ולא מתקבל כריתוך כלי, ועחזו"א או"ח שם בסולם שמטלטל ע"י העמודים שגם כשאינו מפולש הצדדים מקבלין אותו ולא השולים, ועי' לעיל סק"ח שגם בחצים נקבות כן.

מיהו עיקר דברי הרשב"א דמוקים לתו"כ ותוספתא בסולם מיוחד ששליבותיו מבחוץ צ"ע, דלא הו' סתמי מלפרש דלא בכל סולם טהור, ומדנקטו סולם כמשל למשמשי אדם בלבד משמע שכל סולם טהור, ובפרט שסתם סולם שליבותיו רחבות וחקוק בעמודים, ואמנם לר"נ שבת נ"ט ב' דבסולם אחר שליבותיו, א"כ העמודים ודאי אינם גורמים טומאה לסולם, והם עצמם לאו כלים הם כמש"כ לעיל, אבל למאי דקי"ל כרבנן משמע דסולם לא דמי לחצים.

ונראה הטעם משום דעץ וברזל שני דברים הם, ושייך לומר שהעץ מקבל הברזל, ולא דוקא מפני שזה עץ וזה מתכת, אלא שהעץ והברזל בשימוש החץ שני חלקים הם, אבל בסולם העמודים אין להם שם בפ"ע וכשנעשין גוף אחד עם השליכות לא חשבינן להו ככלי המקבל דבר אחר, אלא זהו התהליך של חיבור עץ לעץ כמו בכרעי המטה, ולכן לא נופל ע"ז שם כלי קיבול כלל, (ואף אם נימא שרק עם הברזל הם מק"ט, מ"מ הם שני שימושים, מפני שזה עץ וזה מתכת, אבל בחיבור שליכות עץ זל"ז, חשבינן להו טפי גוף אחד, ולא מקבל ומתקבל).

ועוד נראה דכיון שהעמודים אין עליהם שם כלי כמו החצים, ולכן קודם שחיבורם ליעשות סולם לכו"ע טהורין, א"כ לדעת המפרשים דחיצים חשיבי כלי קיבול מפני שמסירין הברזל לפעמים, א"כ לדבריהם לא חשיב סולם כלי קיבול כלל, שהרי כשמסירין השליכות פשיטא דלאו כלים נינהו, וכשמחברין אותן אין הקיבול קיים, ואף למש"כ בשם מרן זללה"ה דגם לאחר חיבורן חשיבי כלי קיבול בחצים, מ"מ היינו דוקא בחץ שמתקן ונראה ככלי, אבל עמוד אין לו חשיבות כלי, וגם לאחר שנעשה סולם לא שייך לראות העמוד ככלי של שליכות, וראי' לזה מכרעי המטה הנ"ל.

ובזה מיושב סתמות הדברים דמשמע שסתם סולם אינו מק"ט, ומשכח"ל ששליכות מחוברות בין העמודים במסמרים דבכה"ג הם גם רחבות, וכן משכח"ל כשהחקק פרוץ מצד לצד, מ"מ פשטות הדברים שכל סולם אינו מק"ט.

הוספה, בענין כלי קיבול העשוי למלאת הערוני לחדר הדברים מתי נקרא כלי קיבול העשוי למלאת ומתי נקרא חיבור שני פרקים, ולעיל כתבנו החילוק כמה הכלי קיבול כמקבל ומחזיק המתקבל, אבל יש לחלק

שתלוי כמה המתקבל הוא דבר בפ"ע ששייך לומר שהוא דבר המתקבל בכלי השני, כגון חץ שהוא דבר חשוב בפ"ע והוא מתקבל בתוך העץ, ואפי' אינו חשוב כ"כ, מ"מ אינו צריך את הקיבול להשלמת צורתו, ויש כאן מקבל ומתקבל, אבל בכרעי המטה וארוכות המטה וכן בסולם, אין כאן מקבל ומתקבל אלא שני החלקים חצאי כלים ונעשין כלי אחד ע"י החיבור, וזה אינו ענין לכלי העשוי למלאת, ואמנם גם בחץ י"ל שהחץ נשלם ע"י שני הפרקים של העץ והברזל, וכענין ששינוי פ"ג מ"ו העץ המשמש את המתכת כו', וקמ"ל דכל פרק ענין בפ"ע וחשיבי קיבול זה לתוך זה, אבל במטה וסולם אין כאן שום דבר בפ"ע, ולכן לא חשיבי קיבול, וכע"ז ברמב"ן שבת נ"ח ב' דלשון חיבור נאמר בשני כלים, אבל בשני פרקים שנעשין כלי אחד אין שייך להזכיר לשון חיבור, וזהו ג"כ החילוק לענין כלי קיבול דלא מיקרי מקבל ומתקבל ולא חיבור, אלא כגוף אחד שנתפרק ונתחבר.

י. **במ"ב** סי' תרכ"ט ס"ק כ"ג הביא דברי הב"ח ומ"א בסולמות של עגלות או סולם של אבוס הנתון על שתי יתידות ומספוא שם למאכל בהמה דודאי בית קיבול גמור הוא ומן התורה טמאין, והביא דיש מחמירין לגזור אטו סולמות אלו, עי' ב"ח וט"ז, מיהו קשה דלפי הנראה יש ריוח בין השליכות יותר מרמון, שהרי כתבו שמקבלין מספוא או שעורים בשבולת שלהם, וא"כ אע"פ שמקבלין טהורין כדתנן כלים פכ"ד מ"ב דעגלה של אבנים טהורה ומפרש בגמ' שבת פ"ד א' שאם מקבלת רמונים טמאה, וא"כ הני סולמות כיון שאינם מקבלין רמונים אע"פ שעשויין לקבלת מספוא טהורין, וכ"ז אפי' כשיש להם בית קיבול עד דפנות, והכא מיירי בפשוטין, שו"ר דלמ"ש אאמו"ר זללה"ה דאבנים שאני, יש מקום לדון להחמיר בזה בכלי קיבול, מיהו לפמש"כ בזה לעיל ס"כ סק"י מסתבר דדומין לאבנים.

ועוד מצינו בפ"ח מ"ג שנקליטי המטה טהורין, אע"פ שיש לעמודים בית קיבול לקבל הקנה האמצעי, והטעם שאינו עשוי לטלטל על ידו אלא לתקוע ולחבר, (וער"ש שם מהתוספתא חמור שתחת המלבן וספסלין שתחת הרגלים אע"פ שחוקקין ומקבלין טהורין ואין בהם משום כלי קיבול).

יא. **מפסקת** הגמ' בסוכה דכלי קיבול העשוי למלאת שמיה קיבול, וזהו חידושו של רב, וכ"כ הרמב"ן והרשב"א (והריטב"א) שבת י"ז א', וכתב הגר"א שזהו חידוש המשנה בפנקס שיש בו ב"ק שעוה, וכ"כ בפסקי הרי"ד סוכה שם, [מיהו עי' תור"ד שבת נ"ב ב'], וכבר נתבאר בזה לעיל סק"ז, ועי"ש במשה"ק על הרמב"ם שכתב בתחתית הנפחים דהעשוי למלאות אינו בית קיבול.

בת"י שבת נ"ב ב' ד"ה היא הקשו דטבעת של אלמוג מ"ט חשיבא פשוטי כלי עץ, (דאפי' להרמב"ם דאלמוג גדל בים נראה עיקר שדינו ככלי עץ כיון שגדל בקרקע הים), הרי יש בה בית קיבול מקום מושב החותם, ותיצור דהו"ל בית קיבול העשוי למלאות וקי"ל דלא שמיה בית קיבול, ותמהו המסוה"ש והגרע"א ועוד דאדרבה קי"ל דשמיה בית קיבול, והנה מקור דברי התו' כנראה מפרש"י בסנהדרין ס"ח א', דמפרש שלרבנן דר"א לא שמיה בית קיבול, וכבר תמהו תו' והר"ש פכ"ו מ"ב מסוגיא דסוכה, והזכירו דיש לדחות דבית קיבול כהאי דחיצים קאמר לפי שפעמים נוטלין הברזל מן העץ, וכ"כ בתו' רי"ד בטעמא דטבעת של אלמוג עי"ש, מיהו ברש"י פי' בהדיא שהנדרן מפני שמבטלו לעולם, והר"ש ג"כ לא קיבל פי' זה, ובאמת הדבר זר לומר שבחיצים הטומאה מפני שמוציאין הברזל מן העץ, שהרי מורים בחץ פעם אחת בלבד עם הברזל המחובר לו, ואין לו שימוש שני פעמים, ואם אוסף את החצים, הרי הוא אוספם עם הברזל שתקוע בהם.

שם במ"ב ס"ק כ"ה דן במרא ומגריפה מפני שהם רחבין, ובפשוטו בלא"ה טמאין מפני שמשמשין את המתכת, [וכע"ז במ"ב סק"ה], אבל מצד רחבן אין לטמאן דהו"ל משמשי משמשי בלבד, [וצ"ע בשעה"צ אות ב' דחשיב שהוא משמשי אדם, ובפשוטו רק שעת אכילה מיקרי אדם, ולא שעת צלייה], שו"ר בסק"י שכתב להקל בשעה"ד בנשברה מפני שטומאתן מדרבנן, ולכאורה טומאתן מדאורייתא מדין משמש את המתכת ומדין יד, ואולי כונתו במגרפה של עץ, אבל מרא של עץ לא מצינו.

מה שעושיין נקב בעמודי הסוכה לקבל הכלונסאות של גג הסוכה, אפי' אם הנקב אינו מפולש לא חשיב כלי קיבול, שהרי העמוד לחוד אינו כלי כלל, וכמ"ש מרן זללה"ה בכלים סכ"ז סק"ג, ורק לאחר שנתחברו ליצעות כלי כגון בסולם יש מקום לחשבן כלי קיבול, והרי כאן כשמתחברין אינם כלי אלא בית, ובלא"ה יש לחשבן כעשוין לשמש עם הקרקע, ועוד דדמו לכרעי המטה שמבואר דלא חשיבי כלי קיבול, וביאר מרן זללה"ה הטעם לפי שאין עשוין להטלטל ע"י הכלי קיבול, וטעם זה שייך ג"כ בעמודים אלו, ואין הכונה דוקא מפני הטלטול, אלא שהנקב הקטן המקבל את קצה הקרש הארוך, ואת ארוכות המטה, אין שייך לומר שהוא כלי קיבול שהקרש מתקבל בתוכו כבכלי, שאינו אלא נקב המחבר את הקצה שנתחב בו, אבל אינו מקבלו כשק וכלי קיבול, ואפי' לא כחץ שכל הברזל נתפס בנקב, ואין צ"ל בנקב שעושיין למסמרים של עץ דלא חשיב כלי קיבול כלל, לא מיבעיא בנקב מפולש, אלא אפי' באינו מפולש ואפי' אם שומר המסמרים בנקב ומטלטלן עם העמוד, מ"מ דינם כמסמר אע"פ שהכינו הנקב תחלה, מ"מ לא מתבטל מהם שם מסמרים, שמטרתן לא להתקבל אלא לשמש שימוש מסמר, ולפי שהם עבים צריך להכין הנקב תחלה.

קיבולו, ומה שחידשו בזה שני אופני מרדע צ"ע, ולבתר סוגיא דסוכה ניהא דחשיב בית קיבול, אבל באמת נראה שאינו בית קיבול, כיון שנכנס בדוחק ונעשה הנקב עם סתימתו בבת אחת.

וראיתי בריטב"א שבת שם שהביא ע"ד התו' הא דהוצין, וביאר שטומאת המרדע מפני שפעמים מסירין את הדרבן מן המרדע, ומשמע שזוהי ג"כ טומאת החיצים נקבות, דדוקא מפני שהם נקובים ויש בהם בית קיבול, אלא שעשוין למלאות, אבל בתחובין כך לעולם טהורין מדין כלי קיבול, וזה דלא כמ"ש הריטב"א סוכה שם דאע"פ שעשוין למלאות לעולם טמאין.

והרמב"ן שם ג"כ הביא דעשוי למלאות שמה קיבול, ואפי' לעולם, ומ"ש תו' שמסירין הדרבן זהו כדי שלא יהא חרב כחלל, והזכיר עוד אפשרות בשם תו' שהדרבן בטל לעץ כמתכת המשמש את העץ, וג"ז קשה טובא, וק"ו מחפין בפותחת פי"ג מ"ו, והעתיקו הרשב"א, ואילו בדף נ"ב ב' שם הביא דברי התו', וכן בר"ן.

יב. **שם** פי"ז מי"ז מחצלת הקש ושפופרת הקש, בשבת ס"ו א' הגרסא כוורת הקש ושפופרת של קנים, והגר"א הגיה בגמ' כבמתני', ובאמת בשפופרת הקנה מבואר בסיפא שטמאה, ומשמע דהיינו לכו"ע, [שו"ר בחזו"א ס"ק ט"ז בכ"ז], אלא דשפופרת של קנים מתפרש כאן של כמה קנים, ולא החלל הטבעי של הקנה, ומ"מ נראה עיקר שהגירסא בגמ' שפופרת הקש כבמתני', [ועי' להלן בפי' הרמב"ם בשפופרת], אבל ברישא אם הגרסא כוורת הקש או מחצלת הקש בזה יש להסתפק איזו גירסא עיקר, דיש מקום לומר שרק בכוורת שהיא כלי גדול ס"ל לריב"נ שאינה ראויה להתקיים מקש, אבל במחצלת מודה דטמאה, שא"צ לקבל, אלא להציע תחתיו או לכסות דבר, ולעיל פט"ו מ"א מצינו כוורת

ועיקר הדברים דפשיטא להו שיש בית קיבול לחותם יש לדון בזה, שהרי הטבעת אינה עבה ואינה רחבה, וא"כ אפי' יהא נקב לא יתפס החותם עי"ז, וע"כ צריך להדביק החותם לטבעת מבחוץ, ואף בטבעת עבה ויש יתר בולט בתחתית החותם צריך נקב גדול מפולש לתפוס החותם, וגם יכול לעשות נקבים חלולים ולחבר החותם ע"י מסמרים שנכנסין לטבעת מבפנים ויוצאין מלמעלה ותופסין החותם, ואפי' אם יהא נקב בטעת אין בו כח קיבול לחותם רק לעכבו מעט בשקע, אבל עיקר קביעותו וחיבורו באופנים אחרים, עוד משכח"ל שהשקע שבטבעת פרוץ מן הצדדים, והכי מסתברא שהרי נקב בטבעת הוא קטן ביותר, אבל אם עושה שקע יכול לעשות רוחב אצבע לאורך הטבעת ויכנס החותם כולו בטבעת ויבלוט מן הצדדין, וכל כה"ג לאו בית קיבול הוא, וכן תירץ מרן זלה"ה שם סק"ד והזכיר עוד דמשכח"ל שחותך לגמרי הטבעת במקום החותם, כמו שעושין היום בשעון.

בתו' שבת י"ז א' ד"ה ועל ג"כ נקטו שב"ק העשוי למלאות לא שמה בית קיבול, ונקטו דמלמד הוי בית קיבול לדרבן, ופר"ת שמסירין לפעמים הדרבן מן המלמד, ונשאר הנקב כבית קיבול, ולכאורה ה' נראה שדרבן הוא מסמר שנכנס בצד זה של המלמד ויוצא חודו בצד השני, אבל ממה ששינוי מלמד שבלע את הדרבן משמע שלא נכנס בכל עוביו, ויכול לשקוע בתוכו ע"י המכות, ולפ"ז כיון שהנקב אינו מפולש שייך לקרותו כלי קיבול כמו בחיצים.

מיהו האמת נראה שהדרבן נכנס בלחץ כמו מסמר בעץ וטומאתו משום כלי מתכת, ואם ה' נכנס ברפיון, וראוי להכניס ולהוציא לא ה' ראוי לשימוש מלמד יפה, וגם חיצים בנקבות נכנסים בדוחק ואין מוציאין אותן, וכן מסקו בתו' דמתני' דמלמד שבלע את הדרבן מיירי כשא"א להוציאו אלא א"כ ישבר בית

שם ושפופרת הקש, הרמב"ם פי' שמשתמש בחלל הקנה של הקש, ובפ"ב ה"ד כתב אפי' אינה יכולה לקבל אלא טיפה אחת, ולפ"ז אין זה ענין למחצלת הקש ששם הנדון מפני שאינו מעמיד, ובחלל הקש אין חסרון של מעמיד, אלא דלא חשיב כלי, ולא משמע שיש כאן שתי מחלוקות שונות, [ובשבת גרסין שפופרת של קנים, ועמש"כ בזה לעיל], ולכן נראה כפר"ש דהיינו כלי קטן, וקמ"ל שגם בזה ריב"נ מטהר וחשיב ליה כלי שאינו מעמיד, והר"ש כתב סל קטן כמו שפופרת, מיהו מהא דמסיים בסיפא מחצלת ושפופרת של קנה משמע קצת דרישא דומיא דסיפא, וזה כהרמב"ם.

ומסתברא דלהר"ש שפופרת הקש של הרמב"ם טהורה דבטלה דעתו, כיון שכניסת המשקין קשה ויציאתן דחוקה, ולכן לא חשיבי כלי מכח סתימתן הטבעית אבל אם עשה להם בית קיבול בידי אדם, הרי אף המקבל כל שהוא טמא, שו"ר דיתכן לקיים פי' הרמב"ם וטעמיה דריב"נ מפני שאין השפופרת מתקיימת, ולא משום דבטלה דעתו בקיבול צר כזה, והשתא הו"א דומיא דמחצלת, מיהו ק"ק דהו"ל לפרש מאימתי מק"ט כמו בשפופרת הקנה.

לכאורה הו"א מתני' סתם ואח"כ מחלוקת, שכבר שנינו בפט"ו מ"א כוורת הקש, ומבואר שם דדוקא מקבלין טהורין, וי"ל דכיון דלא נחית התנא התם לאשמועינן דכוורת הקש טמאה, אלא לומר שאף בקש השיעור הוא במקבלין מ"ס, וקתני לה בטהורין, לא חשיב כה"ג סתם ואח"כ מחלוקת, כיון שלא נחתו לסתום כר"ע, וכאילו חזרו בהם אח"כ ושנו מחלוקת, ואפשר דמשו"ה שנה התנא מחצלת ולא כוורת, כדי שלא יחזרו על דין שכבר נשנה שטמא, ויתכן דכוורת שאינה עשויה ליטלטל לכו"ע טמאה, ורק במחצלת כיון שמטלטלת ס"ל לריב"נ

הקש שטמאה באינה מחזקת מ"ס [וכ"ה בפ"ח דאהלות], והר"ש שם כתב דפלוגתא היא בשבת פרק במה אשה, מיהו יתכן דבמתני' נקט מחצלת לרבנותא דריב"נ, ובבביתא כוורת לרבנותא דר"ע, ואפשר דנקט מחצלת הקש לומר דסתמה לשכיבה, וכלפי מחצלת הקנים דסיפא דסתמה לסיכוך.

ופר"ש והרא"ש וכ"ה בתו' ורשב"א שבת ס"ו א' שהנדון אם כלי של קש מיקרי מתקיים, כדנתיא בתוספתא פ"ז ה"ג העושה כלי מדבר שהוא מעמיד טמא מדבר שאינו מעמיד טהור, ונחלקו ר"ע וריב"נ אם קש מיקרי מעמיד, [ונמצא שמשנה זו כהמשך למ"ש במט"ו העושה כלי קיבול מ"מ טמא והיינו שפופרת ומחצלת היינו משכב ומושב], ובתוספתא ב"ב פ"ד ה"ב תניא סנדל של קש ר"ע מטמא והאשה חולצת בו כו', וזהו סנדל של סיידין דתנן בעדיות ומייתי לה בשבת שם, וכן הוכיחו הרמב"ן והרשב"א שם מהירושלמי, ובעדיות תנן ע"ז על שנים הודו לו, ובבביתא תניא ע"ז שלא הודו לו.

ונחלקו אמוראי שבת שם מה המיוחד בדבריו של ר"ע, האם החידוש דסנדל של קש ושל עץ מיקרי סנדל, וע"ז דנו אם הודו לו, וביאור הדברים דכו"ע סברי כר"ע דמחצלת ושפופרת של קש טמאה, ונחלקו אם הודו לו בסנדל של קש, שיש לו דין סנדל, וה"ה דנחלקו בשל עץ, או דכו"ע מודו שדין סנדל של עץ כסנדל גמור, ונחלקו אם של קש חשיב דבר המעמיד, ולא דוקא בסנדל פליגי.

מיהו מהא דאמר בשל סיידין ולא אמר בשל קש כבתוספתא, משמע שיש חידוש טפי בשל סיידין, וכמו שביארו בגמ' שהולך בהן עראי עד ביתו, וריב"נ מצי למימר דבעדיות הודו לו בשל סיידין העשוי מעץ, ובשל קש לא הודו לו.

שאינן ראוי לעשותה מקש, אבל בגמ' גרים כוורת הקש וכנ"ל.

שם רש"א אף של פקועות כיו"ב, משמע שהי' מקום לומר דשל פקועות לכו"ע טהור, דדוחק לומר שבא לאשמועינן רבותא דריב"נ דלא קי"ל כותיה, והרמב"ם פי' שיש בהם קנים חלולין לפי שיטתו דהשפופרת משתמשין בתוך חללה, אבל לפי הר"ש יתכן שאין בהם חלל, והנדון מפני שהם חלשים ולא מיקרי מעמידין כ"כ, שו"ר בפ"ב ה"ד שכתב דשפופרת של פקועות וכיו"ב אינם כלים אלא כאוכלין הן חשובין, וזה לשיטתו שהקיבול בנקב הקש, שו"ר בחזו"א סכ"ג סק"כ.

יג. **שם** מחצלת קנים ושל חלף טהורה, פי' סתם קנים ארוכין והמחצלת גדולה וסתמא לסיכוך עבדי לה, אבל של קש סתמא לשכיבה, נאין גדולה בקש שתהא לסיכוך, הן מפני שא"א לעשות גדולה כ"כ וגם אינה מתקיימת והיא רכה וכולה רק לשכיבה], והיינו דמסיים תנא דין מחצלת ושפופרת של קנה כלפי רישא דקש, ובסוכה כ' א' נחלקו תנאים במחצלת של קנים ושל חילת גדולה ארוגה אם מסככין בה, וגרסת ר"ח שם ושל חילץ כל פנינו כוון במשנה] ובאינה ארוגה לכו"ע מסככין בה, ואתיא מתני' לכל חד כדאית ליה, אבל של קש דרישא לכו"ע סתמא לשכיבה, וריב"נ מטהר משום דלא מתקיימת, שו"ר ברש"י ותו' סוכה שם גרסו בגמ' גדילה במקום גדולה, וחילקו בין ארוגה לקלועה ובקטנה מיירי, אבל דעת הרמב"ם כגרסא שלפנינו וכ"ה בפי' ר"ח ועי' מהרש"א שם, ובאמת רחוק לפרש מלשון גדיל, ובחדושי הגר"א כתב דמתני' דהכא ר"י היא, וצ"ע למה פי' כן, וכנראה כונתו לפרש"י ותו' דאתיא מתני' אף בקטנה, אבל לדבריהם מיירי בגדיל שאינו ראוי לשכיבה, ומתני' סתמא קתני, ולכן עדיף לפרשה בגדולה וכפי' הר"ש והרא"ש.

שם שפופרת הקנה שחתכה לקבלה טהורה עד שיוציא את כל הככיי, פי' שצריך תיקון כל דהו, ולא סגי בחיתוך לשם כלי לחוד מיהו אם הוציא הככי תחלה ואח"כ חתכו א"צ מעשה נוסף, דעיקר טהרתו מפני חסרון שלימותו.

והנה הככי בקנה כגריענים בדלעת, שעיקר הקיבול קיים, אלא שיש שם תוספת גריגרים, וכיון שגדל כך הרי בלא מעשה זה לא מתייחד להיות כלי, ובתוספתא אמרו רבנן משיחוסם ויקנב רי"א משיוציא הככי שבתוכה, ויש לעי' הוציא את כל הככי ולא חסם ולא קינב מאי, דלשון המשנה עד שיוציא ומתפרש דלא מהני חסם וקינב, נועי' להלן די"ל דלכו"ע הוצאת הככי מעכבת, ופליגי רק בחיסוס וקינב], מיהו י"ל דמתני' ר"י היא וסגי בהוצאת הככי, והנה הקינב הוא חתיכת ההוצין הכולטים, אבל החיסוס צ"ב האם מוסיפין עליו לחסמו, או שתופר ראשי ההוצין שלא יתפרדו וזהו חיסומו, וק"ק דבהני דתנן פט"ז מ"ב ג' ד' יחסוס ויקנב מתפרש שכופף ראשי הכלי לתוכו ואח"כ מקנב הקסימין הקטנים, אבל בקנה לכאורה לא שייך לכפוף ראשי הקנה לתוכו, וא"כ מקנב תחלה ההוצין, ואח"כ חוסם ראש הקנה בדבק או בטיט וכיו"ב, ואפשר דבאמת בזה הסדר מקנב וחוסם, אלא שהתנא לא שינה לשונו.

ואפשר דמתני' ר"י היא וס"ל שהכל תלוי בהוצאת הככי ולא מהני חסם וקינב, לכן קתני עד שיוציא, וגם סגי בהוצאת הככי, אע"פ שלא קינב ולא חסם ולכן קתני בתוספתא משיוציא, ואפשר דמתני' מיירי מיד משחתך, וכו"ע מודו שהסדר להוציא הככי והוא מעכב לכו"ע, ויחסוס ויקנב נעשה אח"כ, ובהא פליגי ר"י ורבנן, אם להמתין לקינב, והכי מסתברא, דבקרן ודלעת ודאי מעכב הוצאת העצם מתוך הקרן, וכן ממי הדלעת, והרמב"ם בפ"ב ה"ד העתיק המשנה בלבד והיינו כר"י, ומה שסיים ואם לא נחתכה

הו"ל לפרושי שהקנה הוא עץ המשמש את הקשר.

יד. **שם** בתוספתא שבר"ש הקרן מאימתי מקבלת טומאה משתגמר מלאכתה, הקרן עשויה כשפופרת שזהו לשון שופר כמ"ש הרמב"ן בדרשה לר"ה, והעצם תקוע בתוכה וממלא חללה, וכשמוציאין העצם נשאר השופר כלי קיבול, ואח"כ קודחין נקב בפיו שיהיה ראוי לתקוע בו, ולכן משהוציא הזכר מטמאהו רשב"ג, ורבנן דמצרכי גמ"מ אפשר דהיינו שיחקק בו מה שירצה, אבל אם רוצה ליפותו ולצחצחו בלבד, הר"ז בנדון גולמי כלי עצם שנחלקו בזה אמוראים חולין כ"ה ב'.

כ"ז כתבנו לצד שאינו בא לעשותו שופר לתקוע בו, אלא כלי קיבול, מדקרי ליה קרן ולא שופר, ואפ"ה סברי רבנן דבעינן גמ"מ טפי מהוצאת העצם שבתוכו, אבל אם בא לעשותו שופר הרי הוא מבטלו לגמרי מכלי קיבול, מיהו אפשר דשופר מק"ט כיון שראוי לגמיע בו מים לתינוק כדאמרינן שבת ל"ד ב', ותנן נמי לעיל פ"א מ"ז קרן עגולה טמאה ופר"ש מפני שמקבלת באמצע העיגול, וא"כ י"ל דה"נ הקרן גמר מלאכתה ליעשות שופר, וגריעא מגולמין לענין שימוש של שתית מים, שחסר בעיקר מלאכתה ואינה עומדת לשום שימוש לרבנן דרשב"ג.

שם הקירויה מאימתי מק"ט כו', כבר נתבאר לעיל סק"ג דהא דתניא לעיל דדלעת אינה מק"ט מיירי בקטנה שצריך לחקוק בה בית קיבול, והכא בגדולה שצריך רק להוציא המעיים שבתוכה, וגמ"מ היינו הנקיבה לחבר לה חוטינן לדלות בה, והנדון אם זה חסרון בעיקר הכלי, ובעלמא לא הוי חסרון מלאכה בכה"ג, אלא כאן שלא נעשה בה מלאכה בעשייתה דמעצמה גדלה, לכן נחלקו בזה רבנן אדרשב"ג.

שם וכולן שמצאן חתוכין ומנוקבין טמאין, כדין כל הכלים הנמצאין, והיינו כל הני

לקבלה הרי היא מפשרי כלי עץ לא נתפרש, דבלא נתכוין לעשות כלי הו"ל עץ בעלמא ולא פשוטי כלי עץ, ואפשר כונתו דשימוש של שפופרת כצינור אינו מק"ט בעץ, ומסתברא דכונתו לאתויי הא דאמרינן שבת קכ"ג ב' בקנה של זיתים שפשוטי כלי עץ הוא, אבל אם יש קשר בראשו שעשוי לקבלה מק"ט, ולפ"ר לא מצאתי שהעתיק בהלכות משנה זו דשבת.

שבת קכ"ג ב' מתני' קנה של זיתים אם יש קשר בראשו מק"ט, פ"י בגמ' בשעה שמהפך בזיתים הופכו ורואה בו, והנה הקנה סתום ואין השמן נכנס בו שיתעכב ע"י הפקק, ולכאורה משמע שהשמן נדבק בפקק שלמטה וכלשון הירושלמי אם ה"י מלוחלח במשקין, ואז הקיבול כפוי על פניו, אבל כשהופכו ורואה בו הו"ל כלי קיבול, וניחא ליה בקיבול זה, ובראשו היינו הקצה שנוגע בזיתים, ודוחק דמשמע שמקבל ע"י הקשר כמו כלי קיבול, דאל"כ גם בדופן הקנה יכול להבחין בשמנונית, וי"ל דמ"מ נוסף גם מן הדפנות על הפקק כשהופכו, ועי"ז יכול להבחין בו יותר, ובעינן שהפקק הסותם יהא סמוך לראשו, שאם הפקק בעומק לא יוכל להגיע למשש את השמן שבו, [וער"ש כלים פ"ד מ"ב שגם הצד התפוס בידו נקרא ראשו, מיהו כאן אין תועלת בפקק שסמוך לידו, שאם הוא למטה פתוח לא יכנס השמן, וגם כשיהפוך ויגיע למעלה הרי הוא סתום, שו"ר פ"י ה"ר יהונתן והמאירי שכנראה פ"י כן, וצ"ל שתופס כניסת השמן באלכסון והופכו מיד, והשמן נשמר ע"י הקש שסמוך לידו, מ"מ במציאות רחוק שיכנס כ"כ הרבה שמן שמגיע עד ראשו, ויבדקנו שם אף כשהוא סתום], ומ"מ הדבר מחודש להחשיב כלי קבול מה שנדבק כשהוא כפוי, ונשאר בו כשהופכו, והרמב"ם פ"י שהקשר הוא דבר נוסף כרמון או קשר של בגד, וזה דוחק, דא"כ מה הקשו בגמ',

שנשנו בתוספתא שפופרת וקרן ודלעת, והיכא דאינן ראויין פשיטא דטהורין, וע"כ דבהוציא הכי ג"כ טהור, דלא מוכחא שנעשית כלי, מיהו לשון בידוע שאינם כלים ק"ק, וטפי הול"ל דסתמא לא חיישינן שייחדו לכלי, ובפשוטו בשפופרת הקנה ודלעת כיון שאין בהם עשייה לא מחזקינן להו ככלים בלא

הוכחה גמורה, וכן הדין בקרן כיון שזוהי ברייתו, ובשאר כלים גולמיהן טמאין, אע"פ שאין לחוש לטומאה כ"כ כיון שלא נשתמשו בהם, אבל בהני שזוהי ברייתן לא חיישינן בגולמיהן, ומנוקבין היינו נקב שעשוי לחבל לדלות בקרויה, וכן לשימושים דומים לזה.

סימן כג

בדין מטה ובדין כלי של פרקים

טהור כדתניא בתוספתא, [לגר"ש, ועי' להלן], ויש לפרש הטעם מפני שאינו עשוי לטלטל בבית קיבול זה, רק ליתקע בו כמעשה קרקע, וה"ה ספסלין שתחת הרגלים כמ"ש בתוספתא, ואפשר שיש רק מסגרת סביב החקק ולכן לא חשיב קיבול של הרגלים, עי' להלן בכפותין כע"ז, ומדין מדרס אינם מטמאין דלא חשיבי משכב עצמו, אלא שימוש כלי שלצורך המשכב, וכיון שאינם חיבור למשכב יש לדון בהם רק משום כלי, ומלבן ג"כ מטמא רק ט"מ ולא מדרס, ועוזו"א סכ"ד סק"ו.

שם וחפוי, היינו כלי עם תוך שמשמש כפוי לחפות על המטה, וכיון שלא עשוי לקבלה טהור, עי' סוף פט"ז העשוי לחיפוי טהור.

ול"שון הר"ש לפרוס ע"ג נקליטה, ומ"ש בפיה"מ לא נתפרש שאם הוא מחובר הרי דינו כמלבן, והרי גם במלבן פ"י כן.

שו"ר בתוספתא לפנינו קתני כפותים (אולי מלשון כופת פ"כ מ"ה ולע"כ), שתחת הרגלים אע"פ שחקוקים כו', דלא קתני הא דחקוקים על החמור והספסל אלא על הכפותים, ולא נתפרש מה החילוק בין כפותים למלבן, ואפר שהנקב רחב ואינו תופס את הרגלים כקיבול, אלא מעשה קרקע, עי' לקמן סק"ב כה"ג.

שם אין טמא אלא מטה ומלבן, ע"כ באינן מחוברין מיירי, דבמחובר אף נקליטין טמאין, והר"ש פירשה בקבועין ונתקשה בזה, ובפשוטו יש לפרשה בחקוקין דומיא דחמור, [והתנא סתם במתני' כיון דחמור אפי' מחובר אינו חיבור, דכיון שיש למטה מלבנות, אין החמור נעשה חלק מהמטה וחשיב מעשה

א. פ"י"ח מ"ג נקליטי המטה וחמור וחיפוי טהורין, [אי גרסינן ונקליטי כמו שהוא לפנינו ובפיה"מ, צ"ל דקאי אמתני' דסוף פ"ז דכלי קיבול מ"מ טמא, וכלפי זה אמר דנקליטין וחמור אפי' חקוקין טהורין, וניחא ליה לשנות כל דיני המטה יחד], נקליטין טהורין משום דפשוטי כלי עץ נינהו, ואע"פ שנכנס המוט האמצעי בין שני העמודים, ואע"פ שיש חקק בהם לקבל המוט, מ"מ לא מיקרי כלי קיבול, כיון שאינו עשוי לטלטל בהם, אלא זהו חיבור הפרקים כמו כרעי מטה, וה"ה סולם שראוי לדמותו לזה, וכבר נתבאר בזה לעיל סכ"ב סק"ט י', - כ"ז בפני עצמן, [וכ"כ בחזו"א סכ"ד סק"ו], אבל כשהם מחוברין למטה תניא בתוספתא שבר"ש דבזמן שהם קבועין חיבור לטומאה ולהזאה, וצ"ע בר"ש הנדמ"ח שהקשה דמשמע דמלבן דמתני' בקבוע, ואמאי הא מתני' מיירי לענין המלבן בפ"ע דחשיב כלי קיבול, וראי' ממלבני בני לוי שסתמא אינם מחוברין לשום מטה, ודכוותה קתני מטה ומלבן טמאין, מיהו לעומת זה קצת משמע דמלבן טמא מדרס כמטה שאם אין טומאתן שוה למה נקט מטה, ועי' פרה פ"ב מ"ח דמלבן אינו חיבור, ועי' לקמן סק"ב, וצ"ע.

שם וחמור, בתוספתא תניא חמור שתחת המלבן, ופי' רה"ג והר"מ דדבר שעשוי לסמוך עליו נקרא חמור, והנה הוא עץ רחב שנתון תחת מלבנות המטה, [ולפי' הגאון והערור בכל מטה יש שנים אחד בראשה ואחד במרגלותיה, ויתכן שהוא כמו שלחן ומיירי במטה שמונת גבוה על החמור], ואינו חיבור למטה שמשמש מעשה קרקע, [ואפשר דקמ"ל שאינו טמא מדרס], ואף כשהוא חקוק

גזרו עליהם טומאה, וזה מוכיח שהכל ענין אחד של תשמישי בני לוי במקדש, מיהו בנבלים הקלו עליהם משום טהרת מקדש, אבל במטפחות ומלבנים שנינו כיו"ב בשל הדיט, וש"מ שאין זו קולא מיוחדת לבני לוי, ועי' פכ"ד מי"ד.

ואמנם יש משמעות דמירי במלבנות המטה, שהרי שנינו במתני' בסמוך אר"י מה שנה זה ממלכני בני לוי, וזה קאי על מלבנות המטה, וכן בתוספתא קתני כיו"ב בעה"ב שעשה מלבן להיות נותנו ממטה למטה כו', וא"כ משמע דבני לוי נמי במלבנות המטה מיירי, [שו"ר מפורש בתוספתא ב"ב פ"ב ה"ד שלש מטות הן כו' ושל מלבני בני לוי טהורה מכלום, ועי' להלן], אבל לעומת זה הדבר רחוק שבני לוי יטלטלו עמהם מלבנות או מטות, וגם ראוי לפרש בני לוי במקדש וכמש"כ.

ולבן נראה יותר שבני לוי נותנים כלי השיר בנקבי המלבנים, [כפי' רה"ג והערות שהביא הר"ש, וכע"ז ברמב"ם], והחילוק בין מלבני בני לוי למלבנות המטה הוא בזה שהנקב רחב, ואינו תופס הכלי שיר ככלי קיבול, שהרי הנקבים עשויין לכל הכלים, ובכה"ג לא חשבינן להו כלי קיבול, וזהו ששנינו בתוספתא כיו"ב בעה"ב שעשה מלבן להיות נותנו ממטה למטה ומאבוס לאבוס טהור, ייחדו למטה אחת ר"מ ור"י מטמאין ר"י ור"ש מטהרין שאינו עושה מלאכה בגופו, וכע"ז נחלקו בפ"ח ה"א במלבן של עריסה שמסורג בחבלים, ולפמ"ש הר"ש כאן במ"ד זהו דין מלבן שנתנו על לשונות דמתני', וש"מ דכל הני דמו למלבני בני לוי, וכיון שאמרו טעם הטהרה מפני שאין עושין מלאכה בגופו, ש"מ שהחסרון של מלבני בני לוי הוא בזה שהקיבול אינו משמש בדפנותיו ככלי קיבול, רק עיקרו מעשה קרקע שלא יכנסו הכרעיים והכלי שיר בקרקע, ולכן לא חשיב ליה עושה מלאכה בגוף הכלי, [שו"ר כע"ז ברמב"ם פ"ב

קרקע, ואע"פ שחיבר את המטה לקרקע טהור, ובמלבן המחובר אפי' אינו חקוק טמא, אבל מתני' מתפרשת בתלוש ומשום כלי קיבול], ולא חשיב עשוי למלאות כיון שאינו קבוע, ואף בעשוי למלאות טמא, כדין חיצים נקבות סוכה י"ב ב', ואפשר שפעמים נושאים המטה ע"י המלבן, או דבלא"ה חשיב ככלי קיבול כיון שמכניסין ומוציאין בו, [ולפי' הערוך שעשוי רק ברחבה, מיושב טפי שנישא עם המטה], ול"ד לכרעי המטה וכיו"ב שעשוין להתחבר לעולם, ולא שייך בהם ענין פירוק.

ומלבנות עשוין כמסגרת מרובעת סביב כל המטה, ובקורות חקוק בית קיבול לכרעי המטה, כמבואר שבת מ"ז א' ומבואר ב"ב ס"ט א' דיש מלבן של פתח ושל חלון ושל מטה, וכמו מסגרת שסביב החלון כצורת מלבן, וכן מלבנות התבואה מלבנות הבצלים כך המסגרת שסביב המטה נקראת מלבן, ובר"ש בשם הגאון והערות פי' שהעץ נתון ברחבה של מטה, ולפ"ז אינו מקיף סביב, אלא בראשה ומרגלותיה, וניחא טפי שמטלטל עמה, ובכל מטה יש שתי מלבנות, (ונקראת מלבן ע"ש שעשויה בצורת לבניה, שהעץ ארוך וצר מיהו אינו דק כ"כ אלא טפח על ג"ט), ומבואר בגמ' שם שיש מלבן של כרעי המטה שנשאר בקרקע ויש שמטלטל עם המטה, ומזה מוכח דלא כפיה"מ שהוא מסגרת קישוט סביב המטה, דזה ודאי נטפל למטה עי"ש, וגם לא שייך בו מחובר לקרקע.

ובשבת מ"ז א' תניא דאסור להחזיר מלבנות המטה, ומוכח מזה שהכרעים נתקעים בתוך המלבנות, והיינו דקתני תקע חייב חטאת, עי"ש.

ב. **שם** ומלבני בני לוי טהורים, פשטות הדברים כששונים בני לוי היינו מה שמשמשים במקדש, ובתוספתא פ"ה ה"ז נשנו דיני מטפחות בני לוי ומלבני בני לוי בתר הדין של נבלי בני לוי, ששנינו במתני' שלא

מפני חיבורו למטה, אלא שסתמו מחובר בקביעות וכמ"ש הר"ש, [מיהו אחתי צ"ע בתוספתא פ"ה ה"ז דמשמע שאינו מחובר, וכן בב"ב ס"ט א' מחלקינן בין מלבן שמטלטל עם המטה לאינו מיטלטל, וגם אמרו בהדיא של כרעי המטה].

ולפ"ז מלבני בני לוי טהורין מפני שהם עשויין לתלות עליהם, ואין עושין מלאכה בגופן, ומקיפין מלבנים סביב כמטה, אבל מטה זו אינה עשויה לשימוש מטה, אלא לתלות על המלבנים.

ודכוותה מתפרש במלבן שנתנו על לשונות, ופר"ש שהוא המסורג בחבלים, או שנתון מעל המטה וזהו ע"ג הלשונות לפי הרמב"ם שהלשונות הם עצים מרובעים שהכרעיים תקועין בהם, והם מחברים את הארוכות והקצרות של המטה, ובכח"ג המלבן משמש רק להגן על הכר והכסת שלא יפלו, ולא שימוש גמור של מטה, כן פי' בבהגר"א על התוספתא פ"ה ה"ז.

מיהו בההיא דב"ב ס"ט א' מוכח שהמלבנות של כרעי המטה נוגעים בארץ, והנדון אם מטלטלין עם המטה או נשארין בקרקע, וע"כ אין זה המלבן שפי' הרמב"ם, וכן מצינו בתוספתא שבר"ש מ"ד דמחלק בין מלבן שיש לו רגלים או שאין לו רגלים, וג"ז דלא כהרמב"ם, וכן חמור שתחת המלבן משמע שהמלבן הוא תחתית המטה ונשען על החמור.

גם לא נתבאר ענין מסורג בחבלים, ומצינו בתוספתא ב"ב פ"ה ה"ג ספסל שנתפרק טהור סירגו במשיחות או בחבלים טמא, דהיינו שלא חיבר הרגלים למושב בתקיעה אלא ע"י קשירת חבלים, ודכוותה הכא חיבר המלבן למטה בחבלים ולא בתקיעה, ובכח"ג אין המלבן חשוב כלי, או שאינו חיבור למטה, כיון שאינו מחזיק הרגלים אלא מונחין על גביו, ואם יש לו רגלים להגביה המטה י"ל דחשיב מלאכה בגופו, דמתפרש שמלבד

ה"ד אע"פ שהוא מקבל טהור ואין בו משום כלי קיבול לפי שאינו עשוי לקבלה אלא לסמוך בו בלבד].

ומצינו בתוספתא ב"ק פ"ד ה"ג לענין תנור שעשאו לטמון בו אונין של פשתן טהור שאינו עושה מלאכה בגופו, והיינו שחסר בחשיבות התנור שאין מדביקין הפת בדפנותיו, אלא שהוא שומר החום בלבד, ודכוותה הכא עיקרו משמש רק מעשה קרקע, שלא יגיעו הכרעים והכלים לקרקע, אבל אינו תופסם ככלי קיבול.

ברם שו"ר בתוספתא ב"ב פ"ב ה"ד שלש מטות הן כו' ושל מלבני בני לוי טהורה מכלום, ומשמע מזה שיש גם מטה של בני לוי, ולעומת זה הא לא קתני מטה של בני לוי, ומשמע מזה שמניחין ע"ג המטה הרבה מלבנים, שנותנין כלי השיר בנקביהם, א"ג למלבני בני לוי עצמם יש רגלים ומלבניהם רחבים ונראין כמטה קטנה, [שוב כתבנו לקמן סכ"ט ס"ק י"א שמטה שעשויה לכלים חשיבא משמשי אדם כיון שיושבין עליה באקראי, ואינה מדרס כיון שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו, ובמטה של בני לוי אין יושבין כלל ולכן טהורה].

ולכאורה הי' נראה לפרש מלבן כפי' הרמב"ם שהוא מסגרת דופן סביב המטה, ולא תחת רגלי המטה, שהרמב"ם פי' בזבים פ"ג דגשיש של מטה היינו מ"ש רש"י כאן מלבנות המטה, ועי"ש ברה"ג ובר"ש עוד פירושים, [ועי' תוספתא פ"ח ה"א הגשושין קטילקי כו' מבואר שם שהם ד', ושיש לקטילקי ד' רגלים עי"ש ובבהגר"א גרס נקליטין ועי"ש], וכיון שהגשיש הוא המלבן שפרש"י א"כ מיושב טפי שהמלבן הוא מסגרת מלבן, ואמנם תניא בתוספתא חמור שתחת המלבן, מ"מ אין זה מכריע לפרש שיש חמור תחת מלבן שתחת כרעי המטה, שאין עושין חמור ע"ג חמור, ולפ"ז טומאת המלבן רק

(ציור טו), ואם ניטלה ארוכה ונשארו הכרעים עדיין טמאה היא, וה"ה בניטלו כרעים ולא ניטלה הארוכה, ועי' פר"ש במ"ה שהכרעים נקובים משתי רוחות כו', ולפ"ז כשניטלין שתי כרעים מרוח אחת נופלת הארוכה או הקצרה.

לשון המשנה מלבן שנתנו על לשונות, ולא קתני על הלשונות, צ"ב האם הכונה מסורג בחבלים, לומר שאינו מחובר לתחת הכרעים, ולא דוקא על הלשונות הידועים שמחברין את המטה, ואם הכונה שנתנו למעלה, א"כ אין זה שימוש של מלבן שתחת כרעי המטה, אלא שימוש אחר וכפי' הרמב"ם.

שם אר"י מה שנה זו ממלכני בני לוי, כתב הר"ש דזהו מה ששנינו בתוספתא מלבן שמסורג בחבלים שאינו עושה מלאכה בגופו, ואמנם כן מצינו בתוספתא פ"ה ה"ז דקתני מלכני בני לוי טהורין, ומייתי עלה כיו"ב מלבן שעשאו להיות נותנו ממטה למטה כו', ובייחדו למטה אחת פליגי הני תנאי, ומפרשים הטעם שאינו עושה מלאכה בגופו, ומשמע דטעמייהו דר"י ור"ש מפני דאע"פ שייחדו הר"ז ג"כ דומה למלכני בני לוי, ולמדנו שזה כאותו ענין שנחלקו בתוספתא כאן, אבל שפיר אפשר דלא דמי לגמרי למסורג בחבלים, והרמב"ם פ"י שהוא נתון גבוה ע"ג לשונות המטה, ודומה למלכני בני לוי לפירושו, אבל אין זה מתיישב כ"כ עם התוספתא פ"ה ה"ז.

ג. **שם** מ"ה מטה שהיתה טמאה מדרס נטלה קצרה כו', יש לעי' מה הדין כשהמטה טהורה, האם היא מטמאה מדרס כשהניחה ע"ג הכותל וישב הזב עליה, והאם היא מטמאה טו"מ כמות שהיא בלי הקצרה, ובפשוטו נראה דהכא מיירי בניטלה לגמרי ולא בנתפרקה ועומד להחזירה, וא"כ הדין נותן שאינה מק"ט כלל, שהרי אפי' במחוסר שיפה בעור הדג טהורה, כ"ש במחוסר קצרה או ארוכה, ואמנם לא דמי דהכא כבר היתה ראויה לקבל טומאה, ואין טהרת גולמין לאחר

השימוש קרקע של המלבן הרי הוא מגביה המטה עליו, ועי"ז נראה טפי ככלי שעושה מלאכה, ולא מעשה עץ בעלמא לחצוץ מן הקרקע, וער"ש שצידד לפרש שאין הרגלים של המטה תחובין בו.

לשון התוספתא מלבן של עריסה שהוא מלוכש בפיקות כו', כה"ג תנן בפרה פ"ב מ"ח עור של עריסה שהוא מחובר לפיקות חיבור, המלבן אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה, וצ"ע שכאן פי' הר"ש דמלבן חיבור, ואינו מטמא בפ"ע, ולכאורה מתני' כר"י ור"ש דתוספתא דדוקא מחובר בפיקות טמא, ואין הכרח במשנה שהמלבן לבד מק"ט, דאפשר דכיון שאינו חיבור אינו מק"ט.

שם מ"ד לשונות פי' הרמב"ם ריבועים של עץ שנכנסים בהן הארוכות והקצרות, והם עולים למעלה מן המטה זרת או יותר, ולכן נקראים לשונות על שם שנמשכים למעלה, ויתכן שבולט מהריבוע לשונות והם נכנסים לתוך הארוכה והקצרה, [שו"ר בפ"ט מ"ו ל"מ כן דקתני ולא שינה את הנקבים ש"מ שהנקבים נשארים במטה], וזה מתיישב בתוספתא פ"ח ה"ב דמשמע שיש במטה רק ארבע לשונות, דקתני שעשה שתי לשונות שלה מלווחים עשה ארבעתן מלווחים, [הר"ש גרס מרווחים, ופי' ריוח בין לשון ללשון, וגרסא דידן צ"ב, (ומצינו לעיל שם ובשבת מ"ז א' לווחים של סקירס ועי"ש ברש"י ור"ש וצ"ע), ואולי עשויין משתי לוחות ואינם כתיקון לשון, וצ"ת], והר"ש במ"ה הזכיר פירושו במ"ג דלשונות הם עצים שתחת המלבנים שתחת הכרעים, ושפיר יש לקיים טפי כהרמב"ם שהכרעיים תקועים בלשונות מלמטה, וניחא בזה דכשניטלה קצרה ושתי כרעים נשארו הארוכות מחוברין ללשונות, אלא שניטלו הכרעים מתחתיהן, והיינו דמשכח"ל ניטלו כרעים ונשארו לשונות, ולפ"ז אין נטילת הארוכה או הקצרה גורמת שיפלו הכרעים שהרי יכולים להתקיים בלשונות, כזה

למידין, דע"כ לא פליגי במתני' אלא בנשתיירו ג' צדדים, ורק לענין טומאת אברים וטהרתם פליגי, וכגון שכל החלקים קיימים, וכן מצינו בפכ"ב מ"ב ג', דניטלה בשלחן ובספסל טהור ואינו מק"ט אע"פ שאפשר לסמכן לכותל והתם ג"כ בשל פרקים טמא כדאמר פסחים ק"ט ב', וש"מ דניטלה לגמרי משמע, שו"ר בחדושי הגר"א ובא"ר עי"ש, וכן יש לדקדק מדקתני סיפא גדר שתי כרעים, ש"מ שמשנה זו בשבר מיירי ולא בפרקים.

תניא בתוספתא נטלה קצרה ושתי כרעים טמאה מפני שהיא כשיירי מטה וישן עליה, ואם מתחלה עשאה לכך טהורה מפני שהיא כאדוניא [כ"ה בר"ש ובאור הגנוז, ולפנינו כאדוניא], וכתב במים טהורים לגרוס כאודייני דתניא מו"ק כ"א א' ישב ע"ג אודייני, ובתו"כ גבי זב תניא יכול ישב ע"ג עדיינה ועל הדלת כו', מבואר כאן דבניטלה קצרה ראויה לשמש כמטה באלכסון, [כ"כ הגר"א בז"ז], אבל כשעשאה מתחלה כך לא חשיבא מטה, ורק בכח שיירי מטה מהניא שעדיין משתמשין בה, אבל מתחלה כיון שעשויה באלכסון אינה ראויה למטה, (ועי' תוספתא פ"ט ה"ב ובהגר"א הובא בסכ"ד סק"ג).

ובניטלה ארוכה שלא שייך לישן עליה באלכסון מפרש טעמא דר"ג מפני שהוא סומכה ע"ג מטה אחרת או ע"ג האבוס, ומובן דבהא פליגי, דהיכא שמשמש בה כמות שהיא מטמאין רבנן, אבל כשצריך לסומכה על מטה אחרת פליגי, [ומה"ט קשה מש"פ רש"י בסוכה ט"ז א' ובר"ש כאן דחזיא ע"י סירוג חבלים, דכל שחסרה תיקון בגופה ודאי טהורה, מיהו אפשר דסירוג חבלים לא מטהר את המטה, שהרי גמ"מ של מטה לרבנן דר"מ הוא קודם הסירוג של החבלים, עפ"ט מ"א ובמש"כ סי"ט סק"ב ג', והיינו מפני שרואין החבלים כדבר נוסף חיצוני, ומ"מ

שכבר היתה ראויה לקבל טומאה, מ"מ כאן שחסר בעיקר הכלי אין לך בו אלא חידושו לענין שלא פקעה הטומאה כ"ז שהיא ראויה קצת, אבל לא חידושו שתחול טומאה בכה"ג, ולקמן פכ"ב מ"ב ג' גבי שלחן וספסל דבניטלה אחת מרגליהם טהורין ולא מק"ט משום דחזו למסמכניהו אגודא, ובמטה אפשר שזה מדרבנן, (ועי' פ"כ מ"ב זה חומר כו') - טמאה מדרס לרבנותא קאמר שעדיין דינה כאב הטומאה.

שם ניטלה קצרה ושתי כרעים כו', משמע דניטלה ארוכה בלא שתי כרעים טמאה לכו"ע, דאכתי קיימא המטה מעצמה, [והכי נמי מבואר במשנה דבסמוך בנשברה ארוכה], אבל בניטלו שתי כרעים עמה צריכה סמיכה לכותל, ובזה לרבנן סמכין רק בקצרה שניטלה, שרוב המטה קיימת, אבל בניטלה ארוכה ושתי כרעים שצריך לסמוך הקצרות חשיב שרובה חסרה וטהורה, ור' נחמיה מטמא, ובניטלו רק שתי כרעים ג"כ טמאה, דהא רק בשתי כרעים באלכסון טהורה, שו"ר בתוספתא משמע דבניטלה קצרה חשיבא שיירי מטה ואף בלא סמיכה חזיא שישן עליה באלכסון, ובניטלה ארוכה נותנה ע"ג מטה אחרת או בצד האבוס, ולכן מטמא ר"נ, אבל באלכסון אינה ראויה כי הם קצרות והאלכסון גדול, אינו שוכב לרחבה.

פשימות המשנה בנטלו לגמרי שאבדו או נשברו, שהרי נחלקו ר"ג וחכמים על העיקר אם חשיבא שיירי מטה גמורה, ואין כאן נדון דלמאי חזיא, אלא אם מטה גמורה היא או לא, וכמ"ש לעיל מהתוספתא, ולא דמי לסוגיא דסוכה ט"ז א' שדנו למאי חזי, דהתם כל החלקים קיימים, והנדון אם מטמאה ומטהרת אברים, וסגי בזה דחזי לשימוש כל דהו שלא יפקע דין מטה מהאברים, [והיינו כפ"י ר"ח בשם הגאון שהארוכה ראויה לישב עליה כך, אבל פרש"י והר"ש שראויה למתוח עליה חבלים צ"ע, דא"כ לא חזיא השתא

לחבר חבלים לכותל ודאי לא מהני שעי"ז המטה תקבל טומאה].

מעיקרא, ומתפרש טפח כנגד טפח שבצדה שנותר שלם.

עוד למדנו במתני' דניטלה אחת אפי' הלשון כולו טמאה, ועוד למדנו דאע"פ שניטלה קצרה ושתי כרעים טמאה, אבל שתי כרעים לוכסן טהורה, ולא אמרינן שיחליף הכרע מצד זה לצד שני, ועוד דניטלו שתי לשונות וקצרה טמאה.

ד. **שם** מ"ז נשברה ארוכה ותיקנה כו', לכאורה יש ג' דרגות, ניטלה לגמרי כנגבה או אבדה, נשברה שמחזיר אותו חלק, נתפרקה שאין זה אלא דבר עראי, ובמ"ה מיירי בניטלה לגמרי, וכאן מיירי בנשברה ותיקנה שהי' מקום לראות השבירה כפירוק כיון שדעתו להחזירה, והיינו דקמ"ל בסיפא שאם לא הספיק לתקן כו' טהורה, אע"פ שהי' בדעתו לתקן, מ"מ נטהרה כשנשברה.

שם טמאה מדרס, דכיון שניטלה רק ארוכה בלי שתי כרעים נשארה המטה בטומאתה, וממילא הארוכה המחוברת לה מטמאה כמותה, אבל לא חל עליה טומאה מכח העבר, ולכן אם פקע מדרס מהמטה נשאר בארוכה זו רק כח מגע מדרס כשנתחברה למטה.

שם נשברה שניה ותיקנה, לכאורה גם קודם שתיקנה כבר נטהרה מן המדרס, וא"כ פשוט שלא תחזור הטומאה כשתיקנה, אלא דלאחר שתיקנה אף השניה טמאה מגע מדרס, וכמו ברישא ותקנה טמאה מדרס גם הארוכה שתיקנה.

שם אבל טמאה מגע מדרס, יש לעי' חזרה ראשונה ונשברה מאי, האם פקע גם מגע מדרס כיון שלא נשאר מהמגע מדרס שיעור מטה, או"ד נשאר דין מגע מדרס על שתי הקצרות, כיון שלא נתבטלה שם מטה מהם בשום זמן, ואולי יש לדייק מסיפא דדוקא לא

שם גדר שתי לשונות לוכסן, [לשון גדר מתפרש שהיתה שלימה וחתכה, ולאפוקי פירקה נקט גדר שחתך ושיבר, אבל בנתפרקה בכל ענין טמאה], לפי' הרמב"ם כשניטלין הלשונות ממילא ניטלין הכרעים עמהם, ולא זו אף זו קתני, לא מיבעיא ניטלו גם הלשונות שטהורה, אלא אפי' ניטלו רק הכרעים, ואפי' נשאר כולן אלא שאין גובה טפח במטה, טהורה, ומיירי כשנשארה המטה מחוברת ע"י סירוג החבלים, ומ"מ כיון שניטלו זויותיה טהורה, כזה (ציור טז), וכשניטל הלשון דהיינו הריבוע שיש בו בליטות שנכנסין בארוכה ובקצרה, או חריצין שהארוכה והקצרה נכנסין בהן, נשארה המטה עומדת ע"י החבלים בלבד, ובניטלו בצד הקצר זהו דין ניטלה קצרה ושתי כרעים, אבל כשניטלו אלכסון טהורה לכו"ע, ואם ניטלו רק הכרעים ונשאר הריבועים ג"כ טהורה, ואפי' נתמעטו הכרעים עד שהמטה גבוהה פחות מטפח טהורה, ובראשונה היו אומרים שאפי' נחתך מהכרעים טפח טהורין, כיון שיש הבדל גובה של טפח בין הכרעים, וחזרו לומר דבכה"ג יכול לחתוך השאר ולכן לא פקעה טומאה ממנה כיון שיכולין לגדור שיעור זה בכל הכרעים ולהשוותם אע"פ שדעתו לתקן השבורים, ולא לחתוך השלמים, מ"מ לא נתבטל שם כלי עי"ז, כיון שיש בכלי שיעור הראוי לעשותו ראוי ע"י חיתוך מקצת, - לשון טע"ט שבתוספתא צ"ב, שהרי הנדון באורך טפח וברוחב הכרע כפי מה שהוא, והרמב"ם גרס גם במתני' טע"ט, והעתיק כן ברישא דמתני', ואפשר דטע"ט לאו דוקא והכונה שיעור טפח בלבד ולא יותר, ומלשון הר"ש נראה דמפרש טפח מזו וטפח מזו, ואפשר דה"ק גידד טפח באלכסון באופן שיש הפרש טפח בין הכרעים הנותרות, ולאפוקי אם היו קצרות קצת

הספיק לתקן כו', אבל חזרה הראשונה ונשברה לא נטהרה המטה, שוב נראה דודאי פקעה טומאת מגע כמו מדרס עצמו, שאין שום טומאה על אברים רק בכח מטה שלמה, וכ"מ בפ"ט מ"ו דנשתברו ישנות טהורה לגמרי, ועי' בסמוך בדברי הר"ש בזה.

כתב הר"ש דטמאה מגע מדרס מפני שמחוברת לארוכה, והא דלא קאמר מפני שכולה היתה טמאה מדרס, י"ל דכונתו לר' יוסי דאמר פכ"ז מ"ט י' וכי באיזה מדרס נגע זה, עי"ש, [שוב נתבאר לקמן סכ"ה ס"ק י"ב דדוקא בבגד שיש בו גע"ג שנוגע בגע"ג חשיב מגע ביה"ס, אבל בעריבה שאין בחציה כדי לטמאות לא חשיבא מגע מדרס לכו"ע, ולפ"ז אפשר דאף במטה כן שאין חציה מטמא את חציה, ועי' מה שכתבנו בענין זה בסל"א סק"ח י"א גריסנצל עי"ש], ואפשר דבחזרה ראשונה ונשברה לאחר שתיקן את השניה, לר"מ המטה מגע מדרס ולר"י טהורה, ולהכי קתני לה בלא הספיק, דבזה לכו"ע טהורה, מיהו יש מקום לחלק בין אם נעשה וילון ובטל הסדין לגמרי, לבין אם נשאר בשימוש מטה, אלא שחסר החלקים הראשונים, דשפיר נשארת בדין מטה ובדרגת מגע, וצ"ע שם.

שם לא הספיק לתקן כו', יש לעי' פשיטא, וי"ל דקמ"ל דאע"פ שדעתו לתקן השברים, שכבר הכין הארוכה ורק חסר החיבור של הארוכה למטה, ואפי' תיקן השבורה ועשאה שלימה, לא חשיבא שאר המטה כמטה של פרקים דלא פקע טומאה מינה.

ה. **שם** מ"ז כרע שהיתה טמאה מדרס כו', בפשוטו מיירי במטה של פרקים דלא פקע טומאה מכל אבר, כדתניא בתוספתא פ"ה ה"ח והובאה בר"ש פט"ז מ"א, מטה שנתפרקה כל אבר ואבר טמא בפ"ע, ופי' הגר"א ב"ז הו"א ויכול להחזירה, [והר"ש

שם ציין למ"ש בפ"ח, וכנראה כונתו למשנתנו שהאבר טהור, אלא שכשיחברנו למטה יטמא את כולה], ומצינו ג"כ במתני' פ"ט מ"ו שהכל הולך אחר הישנות, דהיינו שכ"ז שכל הפרקים קיימין הרי כל פרק לעצמו נשאר בטומאתו, ואף מטמא את המטה שהוא מחובר לה, [ועי' לקמן ס"ק י"ב שטומאת הפרקים מדאורייתא, ועי' ס"ק י"א בענין אם חיברה למטה בקבע], וכ"מ בתוספתא פ"ח ה"ב עי"ש, וכן בה"ג מטה שנחלקה לשמונה מטות טמאה מפני שמחזירה, קבעה במסמר טהורה, ופי' ב"ז דמדקבעה במסמר ש"מ שאין דעתו להחזירה והו"ל כנגנבה או אבדה, וכע"ז תניא בפ"א ה"ג דארוכה של מטה שעשאה לקורות היא טמאה ומטה טמאה, אבל קבעה במסמר היא טהורה ומטה טמאה, אבל שתי ארוכות אם קבען במסמר אף המטה טהורה.

מיהו כ"ז לענין מטה טמאה שלא תפקע טומאתה ע"י הפירוק, אבל אם היתה טהורה אינה מק"ט בכל אבר בפ"ע, דסו"ס אין כאן שיעור כלי המק"ט, והרי לא שייך לטמאות כל המטה מכח הנגיעה בכרע המטה, וממילא גם הכרע אינו מק"ט, וזהו שאמרו סוכה ט"ז א' דלרבנן דר"א מטה מטמאה אברים היינו בארוכה ושתי כרעים או קצרה ושתי כרעים, דכיון דחזיא למידי שפיר חל עליה טומאה מדרבנן במצב זה, ומהניא לה ג"כ טהרה, ואין זה ענין למה ששנינו במ"ה דמטה שנשתייר ממנה ארוכה ושתי כרעים ושתי קצרות טהורה לרבנן, דהתם מיירי כשנשברו או נאבדו הארוכה ושתי כרעים, ולכן אף בטמאה מדרס נטהרה, אבל כאן מיירי בשל פרקים, וכל הפרקים קיימים, שאילו היתה טמאה הי' כל אבר נשאר בטומאתו, והשתא נמי עומד להחזירה ולחברה, ולכן סגי בשימוש כל דהו שתקבל טומאה כעת, והיינו אפי' בקצרה ושתי כרעים.

ו. **שם מ"ט** מטה שנגנב חציה כו' החזירה מק"ט מכאן ולהבא, תוכן המשנה דכל חלוקה שאינה חזרת מכח הבעלים לחוד, אלא בעינן דעת הגנב או האח והשותף, בכל הני פקעה טומאה במוחלט כמו בנשברה לעיל מ"ה ו', ולא מהני טעמא דפרקים אלא כשהכל תלוי בדעתו והם שלמין, דבכה"ג חשיב הפירוק עראי ולא פקעה טומאה מיניהו, אבל משפקעה תו לא הדרא ולא אמרינן איגלאי מילתא שהפירוק עראי וחזרה לטומאתה הישנה.

לכאורה הוי לא זו אף זו דגנב לא מחזיר, אבל אבידה אפשר שתמצא, ואחין ושותפין קרובין למכור זל"ז, ואפ"ה הוחלטה הטהרה, אע"פ שלבסוף קנו זה מזה.

שם וכן השן של מעדר, פר"ש שיש לשיני המעדר דיני פרקים לשמור על טומאתם ואם נתחברו לאחר מטמאין אותו, ועי' לעיל פי"ג דתלוי בגרסא? ועי' תוספתא שבר"ש פכ"א מ"ב מבואר שלמעדר יש משיחות ורצועות ומסוה, ומשמע שמושכין בו כמו מחרשה, וצ"ע.

שם מקבלת טומאה מכאן ולהבא, אפי' חיבורם יחד, ויש להסתפק אם לא חיבורם ונשארה ארוכה ושתי כרעים האם היא מקבלת טומאה בלא חיבור נוסף, שכבר חזרו כל הפרקים למקומן, או דלא גזרו טומאת ארוכה ושתי כרעים אלא באופן שאילו היתה טמאה היו נשארינן בטומאתן, ובפשטו משמע שמיד שהחזירה מק"ט מכאן ולהבא, וא"כ גם ארוכה ושתי כרעים מק"ט, וה"ה במטה טהורה שנגנבה והחזירה דארוכה ושתי כרעים מק"ט.

שם מטה מטמאת חבילה כו', בתוספתא מפרש רבי דחבילה היינו שלימה, ולפ"ז מתני' דפי"ט מ"א דלא כר"א, ועמש"כ בזה לקמן סק"ט, ויש לדקדק מ"ט נקט חבילה שהוא שם מחודש, ואפשר דכיון דמודה ר"א

נמצא לפ"ז דבמטה של פרקים יש ג' דרגות, א' אם נשברה או ניטלה ונאבדה קצרה ושתי כרעים לכו"ע המטה טמאה, וה"ה באינה של פרקים, ניטלה ארוכה ושתי כרעים באופן הנ"ל פלוגתא דר"ג ורבנן, וקי"ל כרבנן, ב' נתפרקה לשמונה חלקים אם היתה טמאה מדרס הרי כל חלק מטמא בפ"ע, ולא פקעה טומאה ממנו כ"ז שהחלקים קיימים, ג' ואם היתה טהורה ונתפרקה אינה מק"ט אא"כ נשאר ארוכה ושתי כרעים או קצרה ושתי כרעים, ובאופן זה מהני להטביל חלקים אלו, כרבנן דר"א.

בסוכה ט"ו ב' דחו דאיכא לאוקומי מתני' דארוכות המטה בארוכה ושתי כרעים, ובאמת זה רחוק לאוקומה בדאיכא עוד שתי כרעים, אבל לכאורה הוי"מ לאוקומה בארוכות לחוד, דכיון שבמטה טמאה הרי הארוכות נשארות בטומאתן, אין להתיר לסכך בה אפי' בטהורה, אלא דעדיפא מינה קאמר שאין הכרח ממתני' לשיירי כלים, ואפי' בארוכות שמק"ט מצינן לאוקומה, ואין להוכיח מזה שבאמת יש סברא להכשיר ארוכות לחוד לסכך בהן במטה של פרקים, דכיון שאמרו כן רק לרווחא דמילתא, והרי לקושטא דמילתא אף בארוכות של מטה שאינה של פרקים אין מסככין, שפיר סתמו כן בגמ', ואאמו"ר זללה"ה כתב בכלים ס"ו סק"ג דמעיקרא סבר דלא יתכן להכשיר ארוכות של מטה של פרקים כיון שבטמאה הם נשארינן בטומאתן, וחזר בו עפ"ד הרמב"ם עי"ש, ולמש"כ אין הכרח שסברו כן בגמ' לקושטא דמילתא, מיהו למסקנא דשברי כלים אין מסככין בהן היינו מדרבנן, ואכתי יש לדון בארוכה שהיא טמאה דמדאורייתא ג"כ פסולה, ובטהורה י"ל שרק מדרבנן פסולה כיון שבמצב זה אינה מק"ט, ויתכן דמדאורייתא כל שאינו חשוב לקבל טומאה מסככין בו, אע"פ שנשאר בטומאתו, וזה מחודש, ולעומת זה אין לחלק בדאורייתא בין טמא למק"ט.

שלא פקעה טומאה מיניהו כשנתפרקו אם הי' אומר שלימה הי' משמע שאין דיני טומאה בפרקים אבל בלשון חבילה שמענו שהם פרקים המתחברים כמו חבילה שמחברת כמה עצים יחד, ולא עשייה מחודשת דמשמע בלשון שלימה ושבורה, ועוד דבנטהרה המטה שנשארה בשלימותה חוץ מקצרה ושתי כרעים ודאי טהורה היא כשלימה, ואח"כ מטביל השאר, ולפ"ז א"צ לשלימה, - ואפשר דמודה ר"א שאם חיבר הכרע למטה אחרת מטמאה ומטהרת, כיון דהשתא מטה שלימה היא, ומטומאה חדשה ודאי נטהרת עמה והרי היא מק"ט כעת, ולכן גם מטמאה את המטה ונטהרת עמה, ומיושב בזה לשון חבילה ולא שלימה, כיון שגם ע"י חיבור למטה אחרת מטמאה ומטהרת.

ומצינו בתוספתא ר"ש דמפרש פלוגתיהו לענין אם הפרקים כמחוברין לענין טומאה ולענין חציצה, וע"י להלן בביאור הדברים, אבל לתלמודן בסוכה שם נראה דאתיא כרבי דתוספתא, וזה כפי' קמא דהר"ש.

והנה לפמשנ"ת לעיל סק"ה המטה שנתפרקה חשיבא עראי לענין שלא פקעה טומאתה ע"י הפירוק, אבל אינה מק"ט כשהיא מפורקת דסו"ס אין כאן כלי כעת, [כמו שכלי מתכת יש לו דין טומאה ישנה אבל כשהוא שבור הוא טהור, אבל כאן הדין שונה שאם כבר נטמאה כשהיא שלמה ונשברה הפרקים נשארו בטומאתן ומטמאין אחרים, כ"ז שכל החלקים קיימין ברשותן], וסבר ר"א שאפי' בארוכה ושתי כרעים אינה מק"ט, וגם אינה נטהרת כשאינה כלי, ולפ"ז לר"א א"א לפרק את המטה כדי להטבילה, ודוחק, ולחכמים מטמאה אברים בארוכה ושתי כרעים, ומטהרת אברים אפשר שלזה א"צ ארוכה ושתי כרעים, תדע דכשנטהרו שתי ארוכות ושתי כרעים, ע"כ להטביל שתי הקצרות כל אחת לעצמה, וממילא ה"ה בכל ענין.

והר"ז דומה למתכת שבזמן שהכלי שבור לא מהני ליה טבילה ע"י פי"ד מ"ז ובמשנ"ת שם, והתם הכלי טהור, אבל כאן הפרקים טמאין, ומשחיברם למטה כל המטה טמאה, אבל מ"מ כיון שאינה מק"ט במצב זה ה"נ שאינה נטהרת, והיינו טעמיה דר"א לשיטתו בטומאה, וכן רבנן, מיהו יותר נראה דלרבנן נטהרת אף בכרע אחד, אע"פ שאינה מק"ט אלא בארוכה ושתי כרעים, דכיון דלא פקעה טומאה מהכרע, וגם האברים מק"ט, טפי ממה שמקבלים במטה שלמה, דהתם בעינן שתי ארוכות וקצרה ושתי כרעים, מסתברא שהתירו בכל ענין טבילת הפרקים, כיון שהם טמאין כל כרע לעצמו, ולפ"ז לא דמו האברים שמטמאה לאברים שמטהרת, דלקבל טומאה בעינן ארוכה ושתי כרעים או קצרה ושתי כרעים, אבל ליטהר שפיר נטהר כל אבר בפ"ע, שו"ר שכ"ה בלשון הרמב"ם פכ"ו הי"ג י"ד מטה שנתפרקו איבריה אם נשארה ארוכה ושתי כרעים או קצרה ושתי כרעים הרי אלו מתטמאין כו' ומטה שנטמאת כולה אם הטבילה אברים אברים טהורה, הרי שלא הצריך באברים לטהרה שום חיבור.

[כ"ז כתבנו עפ"ד הראשונים והאחרונים דארוכה ושתי כרעים נאמר בגמ' ע"ד חכמים, דבעינן אברים הראויין לשימוש, אבל לשון הגמ' מאי ניהו משמע חבילה מאי ניהו, דכיון שלא אמר שלימה ולא אברים שאלו חבילה מאי ניהו, ולא הוצרך לפרש כיון שפשוט דאברים היינו כרע וארוכה וקצרה, אבל חבילה צריכה פירוש, ולפ"ז לרבנן כל כרע וארוכה מק"ט, מיהו מהא דמוקמינן מתני' בארוכה ושתי כרעים משמע דלרבנן דוקא בכה"ג מק"ט, דאל"כ מאי דוחקיה לאוקומה כר"א, אם לרבנן ארוכה לחוד מק"ט, וע"ע מש"כ לעיל סוף סק"ה].

ז. וְלֹא־אֵמֹר יֵשׁ ג' חִלּוּקִים, א' לטמא ב' ליטהר ג' לקבל טומאה, ולענין לטמא אחרים כל השמונה פרקים מטמאין

בפ"ע, כ"ז שכולן קיימין, וכן אם חיבר אחד מהן למטה אחרת כולה טמאה.

ולענין ליטהר, לרבנן כל פרק לעצמו נטהר בטבילה, ולר"א דוקא כשהוא מחובר למטה באופן שהמטה מק"ט במצב זה, דנהי דהטומאה נשארת עליו אבל אינו נטהר כמו שאינו מק"ט, ואם חיברו למטה אחרת נטהר עמה.

ולענין לקבל טומאה, לרבנן בארוכה ושתי כרעים או קצרה ושתי כרעים, [אבל כרע לחוד אינו מק"ט], ודוקא כשכל החלקים קיימים, דאל"כ השיעור כמו במטה שאינה של פרקים, דבניטלה קצרה ושתי כרעים השאר מק"ט כרבנן דר"נ, אבל יותר מזה טהורה, ולר"א לענין קבלת טומאה דינה כאינה של פרקים, ואם חיברה לאחרת מק"ט עמה.

ולענין חציצה כששני פרקים מחוברין זל"ז, לכאורה ה' נראה דכיון שטומאן על שם חיבורן, דהיינו שאנו רואים הפירוק עראי, השתא נמי אינם חוצצין, אבל ר"ש בתוספתא אמר בדעת רבנן שמהרת רק אברים, וגם אינם חיבור לטומאה, ואמנם בתלמודן מבואר דלא כר"ש, דלדידיה כל אבר מק"ט בפ"ע, אבל עדיין יש לדון אליבא דרבי אם הם חוצצין, ומסתברא דדוקא ר"ש לשיטתו שכל אבר מק"ט כשהוא מפורק, שייך לדון דכל אבר ככלי בפ"ע, אבל אליבא דרבי אין להם אלא טומאתן הישנה שהם עתידין להיות מחוברין, מיהו יש לדון בזה כיון דלענין הזאה צריך ראי' שיחשבו חיבור זל"ז, כיון שבמצב של פרקים הרי חיבורן עראי, שאין להם קשר זל"ז, ואם לא מהני הזאה של פרק אחד על חברו, צריך ראי' שאינם חוצצין בטבילה, והרי ר"ש שנה מחלוקתם בתרויהו, ומשמע דהא בהא תליא.

אח"ז ראיתי בספר מרן זללה"ה סט"ז בארוכה בכ"ז, ונתבאר שם ס"ק י"ד בדעת הרמב"ם ע"ד מש"כ.

ח. **שם מ"ח** תפלה ארבעה כלים, נראה דקמ"ל דאע"פ שהיא מעור אחד אפ"ה חשיבא ארבעה כלים, ואע"פ שהתיתורא המכסה אותם אחת היא, ולענין קבלת טומאה ודאי כולם חיבור זל"ז, שאם נגע מת באחד מהן כולן טמאין, ואפשר שלכך לא שנה שהיתה טמאה ט"מ, דלא לשתמע שכולן נגעו במת דוקא, דסגי באחת שנגעה בזמן שהיא מחוברת, ולהכי לא קאמר תפלה של ראש שנטמאה התיר כו', לאשמועין שיש בהן דין ד' כלים, ואע"פ שמחוברין התיר תפירות של אחת מהן פקעה טומאתה, וכדלהלן.

לכאורה דיני תפילין כדיני מטה כדתניא בתוספתא אבל נראה דבתפילין מקבלין טומאה מדאורייתא, ובמטה אין הפרקים מק"ט בארוכה לחוד וכרע לחוד דכיון שאין לכרע ולארוכה וקצרה שום שימוש בפ"ע, אין סברא שיקבלו טומאה ובארוכה ושתי כרעים או קצרה ושתי כרעים י"ל שטומאתן מדרבנן, ול"ד למספורת של פרקים ואיזמל של רהיטני שכל חצי ראוי לשימוש בפ"ע, וכבתיים של תפילין דמו, שכל בית ראוי לקבל בו פרשה, מיהו לענין שלא תטהר בפירוקה מובן שפיר דמדאורייתא אף המטה לא תטהר בפירוק עראי, וממילא הפרקים ישארו בטומאתן, שלא חידשו כאן חזרו לטומאתן הישנה, כמ"ש הרמב"ם והגר"א, ומ"מ לא החמירו שיקבלו טומאה כשאננם ראויין לכלום, ומהניא להו טבילה כשהן מפורקין ממ"נ, ובתפילין שייך כ"ז מדאורייתא, - שו"ר דז"א לפמשנ"ת דתפילין בלא תיתורא לאו כלי נינהו, ונטהר כל בית לגמרי.

שם התיר קציצה הראשונה ותיקנה כו', הר"ש והרא"ש פ"י שהחליף הבית שהתירו ונתן בית אחר במקומו, ואפי' נימא שהחזיר את הראשון, מ"מ מיירי שכשהתירו פקעה טומאה ממנו, ובתוספתא ב"ב פ"ד ה"א תניא דמשהתירה מג' רוחות ובין קציצה לחברתה

אין לפרש סתמא דמתני' באינן עשויין מעור אחד, בזמן שלכתחלה עושין מעור אחד כדתנן מנחות ל"ד ב', ואפשר דבדיעבד נמי פסול, ובהדיא קתני התיר שרק פתח התפירות, ובה לחוד נטהר הבית, [ובבב"ל סי' ל"ב סל"ח ד"ה מעור אחד הביא דברי הגר"א בא"ר שא"צ מעור אחד, ושבמקו"א כתב להחמיר דפסולות, ולמש"כ אין ללמוד ממתני' אלא איפכא, דאע"פ שהם מעור אחד חשיבי ד' כלים, מיהו לשון הר"ש והרא"ש שהחליפן, צ"ל לאו דוקא, ואין לנו מקור דמהני תפירה או דבק, דבמתני' מיירי בתפירת הבית לתיתורא, ולא הוזכר תפירת הבתים זל"ז, ואין להקל בדאורייתא בזה], ואמנם חשיבי חיבור זל"ז לענין קבלת טומאה ולטמא אחרים, אבל לאחר שנטמאו שיין לטהר אחד אחד בפ"ע ע"י ביטול שם כלי ממנו.

ויש כאן חידוש דקציצה השניה והשלישית מחוברות רק משני צדין, והצד השלישי הוא מה שהם מחוברין לבתים החיצונים, וכשהתיר השניה והשלישית היינו שהתיר התפירות מכאן ומכאן ועדיין הם מחוברין משני צדדים, ואפ"ה בטל שם כלי מהם כיון שאינם מחוברין בעצמם בשום צד לתיתורא, והר"ז ככלי שפתוח כולו מלמטה, מיהו בתוספתא קתני בשל ראש שיתיר גם בין קציצה לחברתה וש"מ שיש תופרין גם בין הבתים לתיתורא, מיהו י"ל שאין זה במצות תפילין, אבל אם עשה כן לא נטהר עד שיתיר תפירה זו, או שזהו הדין שצריך להעביר חוט התפירה בין בית לבית, וכמ"ש בשו"ע סל"ב סק סנ"א ובמ"ב ס"ק ר"ל כתב שזה רק לכתחלה, ולמשנ"ת הרי מבואר ד"ז בתוספתא, וראוי להחמיר, אבל אין לחדש מהתוספתא תפירה לתיתורא בין בית לבית, דא"כ יש עוד תפירות שאינן מרובעות, ובגמ' אמרו בתפרן ובאלכסון, מיהו מה שתופרין מבית לבית זה בלא חיבור לתחתית התיתורא, אלא דלענין לקיים הכלי קיבול סגי בחיבור זה.

פקעה טומאתה, ופי' בזר זהב שיחתוך מקום חיבור התפלה להתיתורא, ולכאורה משנחתך החלק המתרחב אפי' מצד אחד, שוב אינו ראוי למצותו, שאין אפשרות לתפרו לתיתורא, ויתכן לפרש דבהתיר חיבורו לתיתורא שוב אינו בדין כלי הראוי לתפילין, ואע"פ שאפשר לקבל בו הפרשיות, מ"מ אינו עשוי לכך עד שיתפרנו לתיתורא, וק"ק שהרי התפירות הם לאחר שסוגר התפילין, ותחלה מכניס בהם הפרשיות ואח"כ תופר, [ואם נימא שמחברין הבית לתיתורא בתפירה או בדבק, ואח"כ תופרין התיתורא משני צדיה, וא"צ לדקדק שהתפר יכנס בתוך הבית סביב, אלא כיון שנתחבר הבית לתיתורא תופר התיתורא במרובע בכל מקום, הוה ניחא].

ואפשר דכיון שהבתים כפויין על פיהם, לא חשיבי כלי קיבול רק ע"י חיבור התיתורא שסוגר עליהם, וכיון שהם תופרין יחד הו"ל כלי קיבול, וזהו ששנינו בתוספתא שם תפלה מאימתי מק"ט משתגמ"מ קיצעה אע"פ שהוא עתיד ליתן בה את הרצועה טמאה, ולמדנו שגמ"מ הוא לאחר התפירה והקיצוע שהוא יישור הריבוע, ונשאר רק הכנסת הרצועות, והטעם מפני שגמ"מ הוא רק ע"י הסגירה של התיתורא שע"ז נעשה כלי קיבול, והשתא ניחא שע"י התרת התפירה פקע דין כלי מהתפילין, וה"נ כל בית שהתירו פקעה טומאתו, ולפ"ז אפי' יהיו התפילין מעור אחד, שיין שתפקע טומאה מהבית שהתירו, כיון שאינו ראוי לקבל כשאינו מחובר לתיתורא, אבל שאר הכלים נשארו בטומאתן, [ועי' א"ר בזה].

ולא **אמור** נראה דגם במתני' מבואר דתפילין מעור אחד, והיינו דקמ"ל דאפ"ה ארבעה כלים חשיבי, כיון שהם קיבולים נפרדים, ומשכח"ל שיהא אחד כלי קיבול ע"י שהוא תפור לתיתורא ואחד שאינו תפור לתיתורא ואינו נחשב כלי קיבול, וגם המצוה שיהיו בתים נפרדים מחשיבתן לד' כלים, אבל

שם ותיקנה, היינו שחזר ותפרה, אבל נשאה כולה שלימה, שאין לנו מקור דמהני חיבור ע"י תפירה לגוף הבית או לחברו לשאר הבתים, מיהו יש ללמוד מכאן שא"צ שחוט אחד יתפור כל הבית סביב, שהרי כשחזר ותפר הבית שהתיר, לא פתח שאר הבתים, דא"כ הרי נטהרו כולם, וש"מ דסגי לתפור כל בית לחוד, ועמ"ב סי' ל"ב ס"ק רל"א בשם הפמ"ג להקל בשעה"ד, מיהו חילק שם בין נקבע לאחר התפירה או בשעת התפירה וכאן מיירי לאחר שכבר היו כלי והתירן, ול"ע בחילוק זה, עי"ש.

מבואר מתוספתא זו שאין מחברין התיתורא בדבק, שהרי משהתיר התפירות נפתחה התיתורא, וש"מ שאין הדבק מעמידה, ויש לדחות דהתיר התפירות וגם פתח הדבק קאמר, ודוחק.

ט. **פ"ט מ"א** המפרק את המטה להטבילה, לכאורה זה דלא כר"א, לדלידיה אינה מיטהרת אלא חבילה, [וכ"כ הגר"א], ואפשר דנפ"מ במפרק רק קצרה ושתי כרעים שהיא טמאה כדלעיל פ"ח מ"ה, ואפ"ה החבל אינו חיבור כיון שהוא מפרקו ומפרידו ממנה, ואם טבל המטה ונשתיירו הקצרה ושתי כרעים יש לדון אם פקעה טומאה מינייהו, דכיון שעיקר המטה קיימת ונטהרה, אין לשמור טומאת פרקים על האברים, אבל א"א לומר כן דהא ודאי אם נטהרו אברים אברים לא פקעה טומאה מן השאר לרבנן, דאין מעלת עיקר לאברים, תדע דאם הטביל שתי ארוכות בלבד, או ארוכה ושתי כרעים לרבנן, ודאי לא פקע טומאה מכל המטה, ועוד רא"י דבנטמאו רק ארוכה ושתי כרעים ודאי צריכין טבילה, אע"פ שכולה טהורה, שוב נראה דמדאורייתא פקעה טומאתן כשנטהרה עיקר המטה, ולא נשתייר מן הטמאין שיעור מטה טמאה, וכל זה מדרבנן.

שם הנוגע בחבלים טהור, קמ"ל שלא גזרו טומאת אברים על החבלים, אע"פ שגם הם פרקים ועתיד להחזירן, והטעם מפני שחבלים אינם מק"ט רק מדין חיבור משא"כ פרקי העץ, כמבואר שבת ס"ד א', ועוד קמ"ל שאינם חיבור לפרקים הטמאין, ואפי' נשארו מחוברין לארוכה ושתי כרעים כיון שמפרקן כעת שוב אינם חיבור לה.

י. **שם פ"ט מ"ו** מטה שנטלו שתי ארוכות שלה כו', נמצא לפ"ז מטה שלימה, שאם נשברו שתי ארוכות ישנות שלה פקעה טומאה מן המטה השלימה, אם נשברו שתי ארוכות מן המטה השלימה לא פקעה טומאה מן השאר, ואם שינה את הנקבים הרי הסיח דעת מן הישנות ונטהרה המטה, כדן מטה שחלקוה, כ"נ לכאורה.

ומבואר כאן דדוקא נשתברו, אבל הטבילן לא מהני ליטהר וכמש"כ סק"ט.

כתב אאמו"ר זללה"ה בס"ו סק"ה שאין הדבר תלוי בישנות וחדשות, אלא אם הטומאה אירעה בישנות הכל הולך אחר הישנות, ואם הטומאה אירעה בחדשות הכל הולך אחר החדשות, שאין יתרון למטה הראשונה דנימא שסתמא חוזרים כל הפרקים לראשונה, אלא כיון שהטומאה אירעה בראשונה, הרי טומאת הקצרות והכרעים בגלל שיכולין לחזור לארוכות הראשונות, וכשהטומאה אירעה בשניה והחליף ארוכות החדשות בישנות, הרי טומאת המטה מפני שיכולין להחזיר החדשות, דלעולם אין מטהרין מטה שנטמאה ע"י פירוקה כיון שיכולין להחזירה.

ולכאורה מבואר כן בתוספתא פ"ח ה"ב הובא בר"ש פ"ח מ"ח שאם החליף פרקי המטה פעם שניה, דנים הפרקים לפי החלקים השניים, וש"מ דאמרינן שהפרקים חוזרים לשניה, מיהו התם מיירי רק בפרק אחד ששייך לראשונה, ושבעת הפרקים השניים

הרי מעיקרא היו בשניים, ומ"מ נראין הדברים שחיבור הכרע של הראשונה לשיניה חיבור גמור הוא, ואם הי' עראי מפני שחזור לראשונה לא הי' חיבור לטומאה ולהזאה, ואפי' נחמיר לטומאה אכתי להזאה לא הוי חיבור.

יא. **תוספתא** פ"ט ה"א כרע שהיא טמאה מדרס וחיברה על המטה טהורה הכרע, וכן במזון, וכן בשן של מעדר, הגר"א גרס כולה טמאה, ומפרש בזר זהב שזהו דין המשנה פ"ח מ"ז, [ובביאור הגר"א ג"כ פ"י כן, וכתב שהכרע לחודה מק"ט, ומפרש כן גם במשנה שם והדברים מחודשים], מיהו כבר נתבאר ד"ז בתוספתא סופ"ח מטה שנחלקה לשמונה מטות, ושם ה"ב, ושם פ"ה ה"ח, ולא משמע שחזור כאן לשנות ד"ז.

ולכאורה יש לפרש וחיברה על המטה שקבעה במסמר, וקמ"ל שפקעה טומאה ממנה, ע"י שקבעה במטה אחרת, וכע"ז שנינו בתוספתא לקמן פ"א ה"ג ארוכה של מטה כו' קבעה היא טהורה ומטה טמאה, והתם מיירי בקבעה בתקרה שאינה מק"ט כלל, וכאן מיירי שקבעה במטה שמק"ט ע"י המטה, ואפ"ה פקע ממנה טומאה קמיתא, כיון שחיברה באופן קבוע, כמו שינה בה את הנקבים בפ"ט מ"ו, מיהו מדלא קתני קבעה במסמר משמע שדוקא לענין מחובר בעינן קבעה במסמר, וכאן סגי בחיבור אחר, ואפשר דסגי בהחליט שלא יחזירנה לראשונה, מ"מ בעינן שיפקע הקשר שלה עם המטה הקודמת במוחלט.

שו"ר בספר אאמו"ר זלה"ה ס"ו סק"ד דצ"ל בתוספתא (וחברה) [והזה] על המטה, וכתב שזהו מקור דברי הרמב"ם פכ"א ה"ב שאפי' אם רק הכרע טמא מדרס מהניא הזאה שעל המטה לטהר את הכרע, וזה דין מחודש דמהני הזאה על המטה שהיא טהורה מטומאת

מת, מ"מ חשיבא ההזאה על החיבור של הכרע לטהר את הכרע, וכמו ששינוי ברישא שם שאם הזה על החבל טהרה המטה, אע"פ שהחבל אינו מק"ט ורק מכח המטה הוא טמא, מ"מ מהניא ההזאה שעליו לטהר את המטה, ובזה מיושב לשון על המטה, והט"ס קרובה בין חברה להזה, ומ"מ אפשר לקיים הדין שכתבנו.

יב. **כלי** של פרקים שנטמא גם כשהוא מפורק טמא מדאורייתא, כ"מ שבת מ"ח ב' נ"ח ב' דדבר תורה שלא בשעת מלאכה לא מהני הזאה על חלק אחד לטהר חבירו, ומבואר ששני הפרקים צריכין הזאה ומהני להו הזאה גם כשהם מפורקין, דהא שלא בשעת מלאכה כמפורקין חשיבי, [ויש לדחות דכל חלק לחוד משמש כלי בפ"ע, ואף באיזמל של רהיטני אפשר לפרש כן, וערש"י], וכ"מ בפסחים ק"ט ב' דשולחן של מקדש של פרקים היה, ומטבילין אותו פרקים מדאורייתא, [ויש לדחות כמש"כ לעיל ס"ח סק"ד שהדף מטמא בפ"ע, ולכן צריך טבילה מפורק], וכ"מ במתני' פ"ט מ"א המפרק את המטה להטבילה, וכן בפ"ח מבואר שפרקי המטה טמאין, והיינו מדאורייתא בעשויה פרקים, ואע"פ שכל פרק לחוד אינו ראוי כלל, וכמו שמדמין שבת נ"ח ב' מספורת של פרקים לזוג וענבל ערמב"ן שם, וכן פשוט לראשונים שם ושם דאע"פ שאין החלקים ראויין לא פקעה טומאה מיניהו, ע"י לקמן ס"ק י"ד ט"ו, [אבל בקבעה במסמר ונתפרקה יש לדון ע"י להלן], וטעמא דמילתא מפני שאין כלי נטהר בשבירה אלא מפני שנתקלקל ונשבר, כדכתיב בכלי חרס ישבר, אבל אם הוא עשוי פרקים הרי אין פירוקו שבירה ואינו בדין שיטהר, וע"כ נשאת הטומאה על כל חלק בפ"ע אע"פ שאינו ראוי כלל, שאם פקעה טומאה נמצא שהכלי נטהר בפירוק אע"פ שלא נשבר, וגדר הטומאה מפני שהוא חלק של כלי שלם, ולא מפני ששייך טומאה באברים, וכיון שכל חלק

שם חיבור לטומאה בשעת מלאכה, נראה דשעת מלאכה היינו בשעה שדעתו להשתמש בחיבור זה, ולא דוקא בשעה שעוסק במלאכה, אלא כ"ז שחיבורו לצורך המלאכה, אבל אם גמר מלאכתו ועומד לפרקו אינו חיבור, [דלא ממעטינן אלא דומיא דמשיתחיל להתיר], ואם אין דעתו לפרקו עד שיעשה מלאכה פעם אחרת יש להסתפק אם חשיב שעת מלאכה, [ומסתברא לחומרא], אבל כשעומד לעסוק ודאי חשיב שעת מלאכה, וכן אם עומד לפוש במלאכתו וכיו"ב, ואפי' כל הלילה כ"ז שלא השלים מלאכתו, דאכתי ניחא ליה בחיבור זה.

שם אדם עשוי לזורקו לבין העצים, לכאורה משמע שאם ה' חוזר להשתמש במקל זה ה' נשאר בטומאתו, כמו בשלשלת, דהדר צריך לבקע בו לא גרע מהדר מחזור לה, אבל בכלים פ"כ מ"ג שנינו גם הדיוסטר חיבור לטומאה בשעת מלאכה, והתם אינו עשוי לזורקו לבין העצים, שהרי הוא עשוי בנקבים לשני צדדים, ומשמע דכיון שאין לו ענין להמשיך בחיבורו זל"ז נטהר מיד, (ועי"ש בפי' הרע"ב, אבל ש"פ ל"פ כן), ועמש"כ לקמן סכ"ו סק"ב בזה.

שם עבדו בהו רבנן היכירא כו', כתבו בתו' דבשלשלת ומקל איכא היכירא בזה דאינם חיבור להזאה, ורק בתנור הוצרכנו להיכירא מפני שחרס אין בו הזאה, מיהו אפשר דבהני שהם חיבור עראי א"צ כ"כ היכירא דשפיר ידעו לשאול אם טומאתן מדאוריתא, אבל בתנור שחיבורן קבוע יש לחוש יותר שיטעו שטומאתן מדאוריתא, ונפ"מ במקל שעשאו בית יד לכלי חרס ונטמא הכלי שהנוגע במקל טמא, וא"צ היכירא.

יד. **שם** ת"ר מספורת של פרקים ואיזמל של רהיטני, במספורת י"ל שכל פרק ראוי למלאכה, ועכ"פ הוא מגוף הכלי, אבל באיזמל לפמש"פ רש"י מסתברא שהעץ אינו חשוב כלי

לעצמו לא נטהר, ע"כ צריך להטביל כל חלק בפ"ע, ואם טבל רוב המטה עדיין לא פקעה טומאה מן הפרקים שלא הוטבלו, כיון שאינם מוגדרים כשבורים, וזהו ששנינו פי"ח מ"ז שהכרע מטמאה את כל המטה.

ומי' שמוע דסתם מטה מתפרקת, וחשיבא כשל פרקים, ואפשר מפני שדרך לפרקה להטבילה, ויש להסתפק בקבעה במסמרים אם היא ג"כ חשובה של פרקים, או דפירוקה כשבירתה חשיבא, ובקבע כרע של מטה זו במטה אחרת במסמר כתבנו לעיל ס"ק י"א ע"פ התוספתא שהיא טהורה, דע"י קביעות זו ניתק הקשר מהמטה הראשונה ונעשית ככרע לבד שהיא טהורה, שו"ר שאין זה הפשט בתוספתא ה"א, אבל אכתי מבואר כן בתוספתא סוף פ"ח.

יג. **שבת** מ"ח ב' רמי ליה ר"י לר"ז תנן שלל של כובסין כו' ורמינהו מקל כו', פשטא משמע דשניהם שוין, ואע"פ שהמקל משמש שימוש הנצרך לעיקר מלאכת הכלי, והשלשלת שימוש יד רק לחבר הכלים זל"ז שלא יפרדו, מ"מ שניהם חיבור עראי, ומדאוריתא לא חשיבי חיבור, ומדרבנן החמירו שכל המחובר לו הרי הוא כמוהו, ובתוד"ה אמר כתבו דבמקל אף ר"ש מודה שהוא חיבור מדרבנן, ואמנם החילוק מובן בסברא, אבל כיון שמדאוריתא אף לפי' תו' אינם חיבור כמ"ש תו' מ"ט א' ד"ה ועל, א"כ צריך ראי' שכאן תיקן ר"ש שיהא חיבור מדרבנן, וסתמות הגמ' כהרמב"ן דתרווייהו רק אליבא דר"מ, דהא רמו להו אהדדי סתמא ובתר הכי מפרש דאתיא כר"מ, ואמנם י"ל דמר"ש פריך, וכמ"ש תו' הרא"ש, אבל סתמות הדברים שדינם שוה.

ולפ"ז יש לפסוק הלכה כר"מ כיון דסתם מתני' בכלים ובפרה כר"מ, אבל לפי' תו' דמתני' דמקל וקרדום ככו"ע אין הכרע לפסוק כר"מ, דלשון הגמ' משמע דר"מ יחידאה.

קיבול, ולפ"ז אם הזה על האיזמל ראוי שתפקע טומאה מהעץ, שמעיקרא לא היתה לו טומאת כלי אלא טומאת יד, ול"ד לפרקי המטה שכל חלק הוא גוף הכלי, וא"כ נפ"מ רק שאם הזה על העץ לא הוזה האיזמל, מיהו אפשר שגם האיזמל עשוי פרקים וכל חלק ממנו טעון הזאה, ובפי' הרשב"א בתו' פשיטא ליה שכל פרק אינו ראוי למלאכה, ואפ"ה חוזר לטומאתו, והיינו הר"ש לשיטתו במטה שכל חלק טהור וחוזר לטומאתו, מיהו בזה כבר נתבאר לעיל סק"ה ו' ז' כהרמב"ם והגר"א שכל חלק טמא גם כשהוא מפורק, ולפ"ז מבואר בשמעתין שטומאת הפרקים מדאוריתא.

שם תו"דה אי חיבור כו', עיקר תירוץ ר"י הוא דמסברא פשיטא לן שהם חיבור בשעת מלאכה, כיון שמשמשין יחד שימוש כלי גמור, שרק ע"י החיבור נעשה הכלי החדש הזה, והרשב"א הוסיף שאם נימא שבשעת מלאכה ג"כ אינם חיבור, א"כ הדין נותן שלא יקבלו טומאה כלל, שהרי דין כלי של פרקים הוא גם כשכל פרק אינו חשוב כלי כלל, כמו מטה שכל פרקיה טמאין, אע"פ שאינם ראויין כלל, ומ"מ בשעת חיבורן הו' חיבור לטומאה ולהזאה, שזהו כל מהות יצירתו של הכלי, וה"נ במספורת ואיזמל אפי' של פרקים כל טומאתן מכח חיבורן בשעת מלאכה, וזהו שכתבו אע"ג דאיכא למימר דהתם מיירי כשאינה של פרקים, מ"מ הדין אמת גם בפרקים וכמש"כ, ונמצא שתירוצם שוה, וכ"ה בתו' הרא"ש תירוץ אחד, וכ"כ הראשונים ז"ל.

הא דלא גזרו במקל של קרדום שלא בשעת מלאכה כמו במספרת של פרקים י"ל משום דשעת מלאכה נמי אינו חיבור מדאוריתא ולית לן למיגזר אטו דרבנן, אבל הרמב"ן והראשונים תירצו דמקל שלא בשעת מלאכה זורקו לבין העצים ואין מקום לגזור

בו, ועמש"כ בזה לקמן סכ"ו סק"ב, דלפמש"כ שם מבואר דבחיבור דרבנן לא גזרו, ועי"ש.

טו. **שבת** נ"ח ב' אמר אביי הואיל שההדיוט יכול להחזירו, יש לעי' מה בין עינבל למטה דאמרינן סוכה ט"ז א' שרק בארוכה ושתי כרעים או קצרה ושתי כרעים מק"ט, ומפרשינן התם למאי חזי, וש"מ דלא מק"ט אם לא חזי למידי, וצ"ל דעינבל נכנס בקל ונתלה בזוג במעשה כל דהו, ולכן החמירו בו יותר, משא"כ מטה שצריך מעשה חשוב לבנותה, ומסתברא שזו סברא דרבנן, ואף בארוכה ושתי כרעים מסתברא שמק"ט רק מדרבנן, דלא משמע שלאביי תיקנו כאן טומאה מיוחדת בזוג ועינבל, אבל זה שאין הטומאה פוקעת מהן זהו דין דאוריתא וכמש"כ ס"ק י"ב, ואף דבעלמא לא מחלקינן בין קבלת טומאה להפקעת טומאה לענין חשיבות הכלי, אבל כאן שטומאתן רק כ"ז שכל הפרקים קיימין, בזה י"ל שאין חיבורן חיבור מכאן ולהבא מדאוריתא, דסו"ס אין כאן שיעור כלי.

ולפ"ז לאביי הוזה והעינבל מטמאין כל אחד בפ"ע, שהרי גם הוזה לא חזי למידי, ואם אבד אחד מהם הרי השני טהור, שו"ר בספר אאמו"ר זללה"ה כלים ס"ו סק"ו שכ"כ לחלק בין זוג למטה, והוסיף דצורת הכלי הוא הוזה ועדיף ממטה, וכתב שם דלפי סברא זו העינבל טהור אף לאביי, ומיושב בזה שרבא לא הזכיר בתירוצו דפליג אאביי בדין העינבל, מיהו לשון הבריתא מפורש דקאי על הוזה, ושפיר סתם רבא דבריו בטעם טומאת הוזה, וע"ע מש"כ לקמן סי' ל"א סק"ב.

שם מתיב רבא הוזה והעינבל חיבור, יש לעי' פשיטא, הרי הם משמשין יחד להשלמת הכלי, ועדיף מידות הכלים, וכמ"ש תו' והראשונים מ"ח ב' דפשיטא דכלי של פרקים חיבור, כיון שהכלי מורכב מהפרקים, ואין כאן דבר וחיבורו, אלא זוהי יצירת הכלי, וי"ל

דכיון דזוג הוי נמי תכשיט בלא העינבל, איצטריך לאשמועינן שהם חיבור אף להזאה, שאם הזה על העינבל נטהר הזוג, ואפשר דהחידוש אפי' בעינבל שתלוי בלבד כע"ג שפוד או יתד ומסמר, אפ"ה הוי חיבור, ובוזה באמת יש חידוש כיון שאינו מחובר אלא תלוי, וצ"ע בזה לקולא.

והרמב"ן פירש דהיינו דקא מותיב רבא מדקתני שהם חיבור ש"מ שהזוג הוי כלי בפ"ע בלא העינבל, ולכן שייך לומר שהעינבל חיבור לו אבל אם הזוג הוא ג"כ חצי כלי, והם משמשים יחד כלי אחד, מה שייך להזכיר לשון חיבור זל"ז, הר"ז כשני חצאי הכלי שהם גוף אחד יחד.

שם וכ"ת הכי קתני אע"ג דלא מיחבר כו', והיינו דקמ"ל בלשון חיבור דכיון שההדיוט יכול להחזירו כמאן דמיחבר דמי, ונפ"מ שמק"ט כל חלק בפ"ע, וכשיתחברו יהא השני חיבור לטומאה מכח זה שנטמא בזמן שהיו מופרדין זה מזה.

שם והתניא מספורת של פרקים כו', הרמב"ן מפרש דמייתי מהך ברייתא שאין כל חלק מק"ט בפ"ע כשהן מפורדין, ויש לעי' היכי משמע הכי, הרי מתפרש שפיר שהם מק"ט כל אחד בפ"ע, וכן הזאה, אבל אינם חיבור זל"ז אע"פ שמחוברין כיון שכבר גמר מלאכתו ודעתו לפרקם זמ"ז, וי"ל דהכי דייק דלאביי הרי בזוג ועינבל אף שדעתו להפרידן הוו חיבור לטומאה ולהזאה, שהרי אפי' כשמפורדין מק"ט מכח זה שהפרדתן עראי, וא"כ כ"ז שהם מחוברין ודאי כחד דמו, והרי במספורת של פרקים שנינו שאינו חיבור, מיהו קושיא זו יש ליישב דזוג ועינבל עדיפי ממספורת של פרקים, כיון שהם כלי אחד ממש, ואינם עומדים להתפרק זמ"ז.

ומבואר ברמב"ן דמספורת שנתפרקה אין כל חלק מק"ט בפ"ע, ואפ"ה טומאתן קיימת מדאוריתא.

ובאמת לשון הגמ' סתום שלא סיימו הראי' מהברייתא, ואפשר דבלשון זה מבואר שלא יתכן לפרש לשון חיבור היכא דלא מיחבר, שהרי אפי' כשהן מחוברין אמרינן דמדאוריתא כמפורדין דמו, ואיך אפשר לחדש שמפורדין כמחוברין, לא בלשון התנא, ולא בדינא, וכע"ז בריטב"א, ועמשנ"ת בספר אאמו"ר זללה"ה שם עוד בכ"ז, וע"ע מש"כ בזה לעיל סט"ז סק"ב.

טז. **שם** אלא אמר רבא הואיל וראוי להקישו כו', פשטות הראשונים ז"ל דמכיון שנחת לקבל טומאה כשהושלם עם העינבל, תו לא פקעה טומאה מיניה כשעושה מעין מלאכתו, ולפ"ז אפי' נאבד העינבל הדין כן, אבל קשה דבמטה מבואר סוכה ט"ז א' שמק"ט בארוכה ושתי כרעים מפני שראויה למעין מלאכתה, והיינו דוקא כ"ז שכל פרקיה קיימין, כמבואר בכלים פי"ח מ"ה ומ"ט דכשאבדו מקצת חלקיה פקעה טומאה מינה, ואע"ג דחזיא לממתח אשלי כדמפרש התם בסוכה, והטעם משום דשברי כלים אינם עשויין לשמש כן, אלא או משליכן או מתקנן, ורק בהני שהם של פרקים וכל החלקים קיימין אינו משליכן, מפני שעתיד לחבר הפרקים, ובינתים משתמש בהם גם שימוש קבוע כמימתח אשלי ולהקיש ע"ג חרס, ולפ"ז באבד העינבל הדין נותן שלא יטמא הזוג, דכיון שאין לזוג קיום אלא ע"מ לחבר בו עינבל, חזר דינו כזוג שלא היה לו עינבל שהוא טהור, ולאביי ודאי מתפרש כן, ומדסתמו אביי ורבא משמע דלכו"ע מיירי כשהעינבל קיים, דאל"כ הו"ל לאביי למימר הב"ע כשהעינבל קיים, ורבא אמר אפי' אינו קיים.

יז. **כלי** של פרקים שהכין כל פרקיו ועדיין לא חיברו הדבר פשוט שאינו מק"ט, וזהו בכלל מה ששנינו שבת נ"ח ב' אין להם עינבל טהורין גיטלו עינבליהן עדיין טומאתם עליהם, ובאותו מצב יש חילוק אם כבר היו כלי הרי פירוקו עראי, ואם לא הי' כלי טהור,

החלקים אלא אם לכל חלק אין שם בפ"ע, אבל כשלא נתחברו מעולם, אף הפרקים שיש להם שם בפ"ע פטורין מטבילה, דלחיוב בעינן כלי סעודה הראוי להשתמש בו.

ולענין להטבילו פרקים נראה דיש להקל דמהני, וכמ"ש בספר שם שכ"ה דעת רוח"פ, [וער"ש הנדמ"ח והרע"ב פי"ט מ"א דמהני להטביל אבר אבר אפי' כשהוא טהור], וכ"מ בשלחן של מקדש שהטבילוהו פרקים, וכמשנ"ת בזה לעיל ס"ק י"ב וסי"ח סק"ד.

לכאורה כל חלק של כלי מתכת שיש לו שם בפ"ע, אם לאחר שנשתמש הגוי בכלי הזה, ה' חלק זה צריך הגעלה או הדחה, א"כ ה"ה טבילה, והשתא נמי שהוא חדש הרי הוא צריך טבילה, דדין חדשים כדין ישנים וליבנון, מיהו אפשר דאף בישנים שצריכים ליבון, אם לא נשאר מהכלי של הגוי שיעור הראוי לשימוש אע"פ שצריך הגעלה וליבון, מ"מ לא קרינן ביה כלי סעודה, כיון שאינו ראוי לשימוש בחלק זה לחוד, ואע"פ שלענין טומאה סגי ביש לו שם בפ"ע, אכתי לענין טבילת כלים בעינן כלי הראוי לשימוש, ובחכמ"א כתב דמהני לעשות נקב בחביות השכר הגדולות אע"פ שלא בטל שם כלי מעליו לענין אוכלין אם ייחדנו לכך, מ"מ השתא לאו כלי הוא למה שמשמשין בו, ואע"פ שצריך הכשר דהגעלה, ובדיני טבילת כלים ס"ק י"ב כתבנו לדון בזה, אבל לענין פרקי כלים חדשים יש להקל טפי, דלא חל ע"ז שם כלי סעודה, אע"ג דמשכח"ל בכה"ג שיחשבו פרקי כלי סעודה, מ"מ השתא לאו כלי סעודה ניהו, ולא הוצרכו הגעלה וטבילה, ונפ"מ לברזא של מתכת דאפי' אם יש לה שם בפ"ע, מ"מ כיון שביד הנכרי ה' רק חלק זה, אין זה בכלל כלי לענין טבילה, [והרמ"א בשו"ע הזכיר ברזות ומתפרש כשהם חלק מן הכלי, ולע"כ], וה"ה אם יש לו כל הפרקים אלא שלא הורכבו מעולם, דבדין כלים חדשים

[שו"ר שכ"כ מרן זללה"ה בסי"ז סק"ב עי"ש ולע"כ], ולפ"ז הלוקח פרקי כלים מן הנכרי כפי המצוי כיום שקונים חלקים וההדיוט מרכיבם, כיון שעדיין לא היו כלים מעולם, אין להם דין כלי הניקח מעכו"ם, ואף שיש חלקים שהם סכינים בפ"ע שבתוך מכונה חותכת וטוחנת, י"ל דכיון שהכלי מושלם רק ע"י חיבור פרקיו, אינו מק"ט במצב זה עד שיגמור מלאכתו, וא"כ אף שהסכין חשוב לעצמו אין חיוב להטבילו, והרי במתכת אפי' כלי שלם המחוטר יד וכן וכיו"ב דינו כגולמין כלי מתכת וטהור, וכ"ש פרקים אלו, מיהו טעמא דגולמין לא מהני כאן, כיון שאם החלק הזה המושלם יש לו שם בפ"ע הרי הוא מק"ט, ובגולמין עדיין חסר בשלימותו של חלק זה, ונפ"מ לענין ברכה, שגם באופן שהדבר ספק אם נקרא כלי, מ"מ אין לברך על הטבילתו, מיהו יש חלקים בכלי שאינם בגדר פרקים, כגון כלי שיש סכין מסתובב בתחתיתו, ואינו ראוי אלא בחיבור למכונה המסובבת, דחשיב שפיר כלי בפ"ע, כיון שהכלי המסובב הוא כאדם המסובב, ואינו נעשה חלק מהסכין, והלוקח ד"ז מן הגוי ה' חייב הגעלה, וצ"ע בגדרי כלי מתכת שיש לו שם בפ"ע, עי' פי"א מ"ב.

ואף בכלי שכבר חיבר הגוי פרקיו, שכתב אאמור"ר זללה"ה בס"ו סק"ח דלא מהני שיפרקו הישראל ויחברוהו דהו"ל פירוק עראי ולא בטל שם כלי ממנו, אכתי יש עצה לקנות שני כלים ולערב החלקים שיש בכל אחד חצי מזה וחצי מזה, דבכה"ג פקעה טומאה מן הכלי כמו באבדו, מיהו בעינן שיהא החיבור השני קבוע, דאל"כ הרי אזלינן בתר הישנות כדתנן פי"ט מ"ו, מיהו אם כבר נתחייב הכלי טבילה ביד הישראל ובא לשברו, אפשר דכ"ז שנשאר חלק שיש לו שם בפ"ע לא פקע ממנו חיוב טבילה, כיון שכבר נתחייב ונשאר שיעור כלי שיש בו חיוב, ולפ"ז לא יועיל להחליף

אין לך בו אלא חידושו דמשמע כלים שיכולים להשתמש אלא שעדיין לא התחיל להשתמש אבל פרקי כלים אינם בכלל כלים לענין זה, ולפ"ז אפי' החבית עצמה שנקובה וחסירה ברזא להעמיד המשקה, י"ל דבחדשה א"צ טבילה וכן י"א בשם אאמו"ר זללה"ה לפטור דוד מים של מתכת שנותנין על הגג. כ"י עם מנוע שמחברים בקצהו סכינים שונים ומחליפין אותן לפי צרכי השימוש, הרי

הסכינים כלים גמורים, והמנוע כאדם המסובבו, ולא שייך לנדון פרקים.

גדר פרקים צע"ע, דיש אופנים שנקרא סתירת הכלי, כגון המתיר את התפילין מתפירתן שהם נטהרין, אע"פ שחוזר ותופרן, ויש לפרש מפני שהתפירות נקרעות וצריכות תפירה חדשה, והר"ז כפירוק המסמרים במטה שמטהרין אותה, וצ"ע בפכ"ו מ"א, ולע"כ בגדר הדברים.

סימן כד

בדיני החבלים והמזרן

א. פ"י מ"א המפרק את המטה להטבילה הנוגע בחבלים טהור, ע"י מלא"ש דגרסינן בלא וא"ו, [והרע"ב הוא העתק מהר"ש הנדמ"ח], דהמפרק עצמו כיון שנוגע במטה טמא, אבל החבלים אינם חיבור משיתחיל להתיר, ואע"פ שנשארו רוב הבתים מסורגין והוא נוגע בחלק המסורג, מ"מ כיון שחיבור החבלים הוא כדי לסרגה ולתקנה, לכן משהתחיל לפרק את המטה אינם חיבור, מיהו אם התחיל לפרק את החבל ולא את המטה בפשוטו עדיין חיבור הוא עד שיתיר ג' בתים הראשונים, מיהו החלק שכבר הותר יתכן שאינו חיבור, ואפשר שג"ז חיבור, דאע"פ שאינו עומד לסרגו מ"מ הוא חלק מן החבל המסורג, שגם סופו לחזור ולסרגו לאחר שיטבילה, וכאן מבואר שהמטה מיטהרת אברים כמ"ש הגר"א, ועמשנ"ת בזה לעיל סכ"ג סק"ט.

שם החבל מאימתי מק"ט משיסרג בו שלשה בתים, לעיל פט"ז מ"א בר"ש הביא מהתוספתא דמודים חכמים לר"מ שלענין חיבור החבל השיעור ג' בתים, ופחות מזה אף המסורג אינו חיבור אע"פ שלענין טומאת המטה הוי גמ"מ בלא החבל, ועי' בסמוך עוד בדברי התוספתא.

שם שלשה בתים, היינו שלשה ריבועים המסורגים שתי וערב, דבית היינו מרובע (כמו משבצת), ובמו"ק י' א' אמרינן ממשנה זו דסירוג הוא שתי וערב, שהרי אין שייך בתים בלי שתי וערב, ויש לעי' דא"כ יש כאן כבר שני חבלים, ורש"י פירש שם שהשתי כבר מתוח ואורג בה שלשה בתי נירין דערב, וולפ"ז גמ"מ דמטה לר"מ אחר שחיבר את

כל השתי, והוסיף עוד בערב ג' בתים, ול"מ כן, דודאי סתמא משמע דסגי בג' בתים בלבד, ובתוספתא שם קתני לכל רוח ופי' הגר"א דהיינו לכל רוח שירצה בין לארכה בין לרחבה], ומ"מ מבואר בגמ' שם שמסרגין שתי לחוד וערב לחוד, ואפשר שחבל השתי מחובר כולו, שמיד מחברין אותו מתחלה ועד סוף לכל אורך המטה, ודנו בחיבור החבל של הערב שהוא ארוך ומסרגין בו הערב ע"י עשיית בתים בשתי דרך קשירה מסוימת, שמסובב החבל על השתי וממשיכו לחבל השני של השתי, והוא נשאר ארוך עד שיחבר כולו, ולכן דנו בחיבורו.

בתוספתא פ"ה ה"ח עד שיסרגו בה ג' בתים לכל רוח, ופי' הגר"א בז"ז דהיינו לכל רוח שירצה או לאורך או לרוחב, וכ"כ מרן זללה"ה בסכ"ה סק"ב.

ב. שם והנוגע מן הקשר ולפנים כו', יש לעי' באיזה קשר מיירי, והר"ש פי' ע"פ התוספתא דמיירי כשחיבר לחבל הראשון חבל נוסף ע"י קשר, ולשון המשנה סתום שלא הוזכר חבל נוסף, והרמב"ם מפרש לה בקשר הראשון שמחבר את החבל לארוכות המטה, וגם שם נימין שיותר מג' אצבעות טהורין, ובאמת שם יש רק קצה אחד של הקשר, שהצד השני הוא החוט הארוך, ומתני' כוללת כל עניני קשר, שגם בסוף הסירוג מחבר את החבל בקשר, [ובפיה"מ כתב הקשר האחרון, ואחרי שחיבר החבל בתחלה ובסוף הרי הראשון והאחרון שוין, ועי' בזה לקמן?], וכן כשחיבר לו חבל אחר, וכ"נ בתו"כ שהובא בר"ש דממעט מקרא נימי הקשר, דמשמע שזה דבר שיש בכל מטה, ולא במאורע שחיבר

חבל אחר לחבל הראשון, ועי' סנהדרין כ' ב' וברש"י שם.

והנה משעשה קשר בחבל, הרי הקצה היוצא מן הקשר טהור, אף בחבל הראשון, שאילו לא קשרו הי' כולו חיבור אפי' מאה אמה, אבל ע"י הקשר ניתקו מלהמשיך ולחברו, וכ"ז חוץ לקשר אבל בקשר עצמו עד ג' אצבעות הרי החבל הראשון ממ"נ טמא, ועד לנימין שהם צורך הקשר מיקרי מן הקשר ולפנים, ובין באותו חבל בין בחבל אחר הרי היוצא מן הקשר יותר מג' אצבעות טהור, שהקשר ניתקו מן המטה, ובחבל השני תלוי אם הוא מחובר למטה הרי דינו כחבל הראשון, ואם עדיין לא סירגו עדיין הרי כולו טהור גם החלק שבקשר.

שו"ר בספר מרן זללה"ה סכ"ה סק"ב משמע דפשיטא ליה דנימי כל הקשר טהורין שע"י הקשירה ניתק מלמשש לסירוג, וא"כ הנימין המשמשין את הקשר לא חשיבי צורך הסירוג, כי הקשר עצמו ניתק הסירוג, ורק ע"י החבל השני נמשך הסירוג והוא הרי עדיין טהור, אבל לכאורה נראה דלגבי החבל הראשון מקום הקשר טמא ממ"נ, ורק ממקום הקשר ונימיו טהור, [וכמ"ש מרן זללה"ה גופיה שהנדון רק על נימיו ולא על גוף הקשר], דכמו בחבל אחד שקשור בארוכות המטה מתפרש במתני' מן הקשר ולפנים דהיינו מנימי הקשר ולפנים, וכך גם בשני חבלים כשהשני ג"כ טמא, ה"ה די"ל כן אף כשהשני טהור, מ"מ החבל הראשון ניתק מחיבורו רק מן הקשר ולחוץ, ובלא נימין הו"ל כאינו קשור, ולא מצאנו במתני' חילוק בין גוף הקשר לג' אצבעות, ולשון המשנה מתפרש דכל שהקשר טמא אף ג"א שמקיימין אותו בכלל, וער"ש שתמה ג"כ על מקום הקשר מפני החבל הטהור, ודברינו בחלק של החבל הראשון שהקשר טמא וה"ה נימיו, ודעת מרן זללה"ה דנימין שהם חיבור היינו כשמשמשין לקשר חיובי, וכאן הם משמשין

לקשר שלילי שבא לנתק את החבל, ולכן הניתוק נשלם מן הקשר ולחוץ מיד, אע"פ שהוא צריך סיוע של הנימין להשלים הניתוק, ומ"מ י"ל דכיון שניתוק החבל הראשון אינו מוחלט, כי כונתו לחבר את השני, לכן אינו מתנתק אלא ע"י קשר של קיימא, והרי הנימין כחלק מן הקשר, וצ"ע.

ובאמת לפי הרמב"ם לא הוזכרו נימין בקשר של שני חבלים, דמתני' בקשר של החבל למטה מיירי, אבל לר"ש דמתני' מיירי בשני חבלים יש מקום לפרש נימי הקשר של החבל המסורג כבר, או דמיירי כשסירג גם מהחבל השני, וכמ"ש מרן זללה"ה וכ"כ הרש"ש, ואמנם הדבר סתום במשנה, אבל כל החבל שני סתום במשנה, ומצינן שפיר לפרושי דמיירי כשכבר סירגו, והתנא מיירי בקשר שבאמצע חבלי המטה.

שם מן הקשר ולחוץ טהור, וקשר עצמו כלפנים, שהרי אפי' נימי הקשר כלפנים.

שם רי"א שלש אצבעות, כתב הרמב"ם דהיינו בחבלי המטה שהם עבים, במדה ידועה להם, אבל בחבל עבה יותר צריך יותר, ובאמת בחוט דק א"צ ג' אצבעות לקיום הקשר, אבל אפשר שג' אצבעות לתפיסת החוט לקושרו או להתירו, [כדס"ל לר"י במו"ק כ"ו ב' דשיעור קריעה ג' אצבעות, ולר"מ טפח, והיינו שיעור תפיסה עי"ש בתו' ובריטב"א, ואפשר דבקשר כו"ע מודו], ובזה יתכן שבכולם שיעור תפיסת הקשר ג' אצבעות, מיהו י"ל דסתמא בחבלי מטה מיירי, ולכן נקטו כן, ויותר מיושב סתמות הדברים כמ"ש, ואם רבנן פליגי אר"י י"ל דס"ל כפי' הרמב"ם שרק הנצרך לקיום הקשר מיקרי צרכו.

ג. **שם** בר"ש מהתוספתא דאפי' מאה אמה כולו חיבור אחד, ונראה דמיירי כשעומד לסרג כולו, אבל החלק שאינו עתיד לסרג בו אינו חיבור, ומתפרש בתוספתא החבל שהוא מסרג את המטה אע"פ שעדיין לא

סירגו, וכ"כ הר"ש דהוי חיבור הואיל וסופו לסרגו, וראי' לזה מתוספתא ב"ב פ"ה ה"ד גבי חוט הובא להלן, ועי' לקמן בפ"י הגר"א על דברי ראב"י בתוספתא.

ומתם לשון חיבור הוי אף להזאה, וש"מ דהוי חיבור מדאורייתא, ובעשרה טפחים מבואר בתוספתא פ"ט ה"א דהוי חיבור להזאה, אלא דהתם אינו חסר מלאכה כלל, והקשה מרן זללה"ה בסכ"ה סק"א כיון דאכתי חסר מלאכה של הסירוג מ"ט הוי חיבור, ותירץ דא"צ סירוג דוקא לשימוש החבל לתועלת השכיבה, שאף בכריכת החבל סביב המטה מהני, ובזה חזינן ליה כמשמש מלאכה כבר, אלא שפתחו לפי שעה, ומה שרגילין לקבוע בסירוג, אין זה מבטל ממנו אפשרות השימוש בלא סירוג.

ובעיקר הקושיא י"ל דכיון שכולו חבל אחד וסופו לשמש כלי גמור, אין להזכיר כאן שלא יטמא אלא המשמש את הצורך, דהתם גם בסוף א"צ כולו, וכאן כולו מחובר והסירוג הוא רק השלמת תיקונו, אבל חיבורו כבר מושלם, וראי' לזה ממה ששינונו בתוספתא ב"ב פ"ה ה"ד בחוט שהוא יוצא מן הבגד שאפי' מאה אמה כולו חיבור אחד ובחוט שהוא תופר בו מה שצורך התפירה חיבור, הובא ברמב"ם פ"כ הי"ז, והרי בחוט לא שייכא סברא דראוי לכרכו בלא תפירה, והוזכר ג"כ מאה אמה חיבור, ומה שאינו עתיד לתפור אינו חיבור.

והא דלא מהני קשר לחבר החבל השני, היינו משום דקשר לא מהני גם לחבל הראשון, עד שיסרג בו שלשה בתים, דסתמא קושרו למטה תחלה ואח"כ מתחיל לסרג בו, ואפ"ה לא הוי חיבור, ולא אלים החבל הקשור בחבל טפי מחבל הקשור במטה, דבעינן שיהא החבל חלק מהמטה, ולא רק מחובר לה ע"י קשר.

שם בתוספתא החבל הקשור בו כו' קשר בו חבל אחר מן הקשר כו', לפנינו בתוספתא החבל הקשור בחרס, וכ"ה ברמב"ם פ"כ הי"ז, אלא שכתב בחרס בסמ"ך, ובה"י כתב כלי חרש בשי"ן כדרכו בכל מקום, ובאמת לשון חרס ט"ס דמוכח, דהו"ל לפרושי איזה כלי קאמר, ובפרט שבסיפא שנינו שאין חיבור לכ"ח, ואולי צ"ל בחרס במ"ם, דהיינו חרמו של ים דתנן פכ"ג מ"ה שהוא מק"ט הרי החבל שלו חיבור אפי' מאה אמה, (ועי' פכ"ח מ"ט), אבל לא נתפרש למה החבל שקשור בו אינו חיבור בקשר לחוד, וגם רחוק שיחשב יד באורך מאה אמה, ועכ"פ אינו ענין למתני' דמיירי בעתיד לסרגו ולחברו חיבור גמור, ויד של הרשתות שייך לקמן פכ"ט, וכל ענין הברייתא מוכיח דבמטה מיירי, ולכן נראה עיקר כגר"ש דאכתי מיירי בחבל של מטה כמבואר בדראב"י שהזכיר קשור בקשור, דזהו מה שהוסיף התנא ברישא דין קשור בקשור דאינו חיבור, ושמא משום דלמיפרק קאי, א"נ קמ"ל דגם לחבל בחבל מהני ג' בתים, והיינו דקאמר ראב"י דאפי' קשור בקשור חיבור בקשר לחוד, אע"פ שהשני ג"כ לא סירגו

עדיין, ולהכי הזכיר ת"ק דין קשור בקשור, אע"פ שלא כתב בו חידוש טפי מחבל שני, דודאי סירג מן השלישי ג' בתים ג"כ הוי חיבור.

ומה ששנינו שם שאין חיבור לכלי חרס, אפשר הכונה שאין התפירה מועלת לו יותר מן הקשירה, דבשלמא בשק וקופה הויא התפירה חיבור מוחלט יותר, אבל בכלי חרס הכל כקשירה, [אף כשתפר הרצועה והמשיחה על אוזן הכלי דהיינו שסיבב הרצועה ותפרה על עצמה במקום לקושרה], מיהו בחבל דלי הוי שפיר חיבור אף בכלי חרס, ונפ"מ בנטמא הכלי שמוציא טומאה ע"י החבל, וכבר דנו הראשונים חולין קי"ח א' אם משכח"ל יד להכניס טומאה בכ"ח, אבל להוציא מרבינן התם בהדיא, ור"מ נמי אמר שבת מ"ח ב' חיבור בתנור, ולא משמע שם שמחלקין בין תנור לשאר כלי חרס, וכן פשוט לראשונים שם.

שם אראב"י בד"א דרך עליה אבל דרך ירידה אפי' קשור בקשור כולו חיבור אחד, בהגר"א פ"י שהמטות עשויות באלכסון, ול"מ כן, (עי' תוספתא פ"ח הי"ב ובהגר"א), דאלכסון מועט לא מיקרי למעלה ולמטה, וגם סתמא הכרעים כולן שוין, ונחלקו הזר זהב ובהגר"א בפירוש המשנה אם מלמטה למעלה חיבור או איפכא, עיי"ש, וכל ענין פירושו דמוכחא מילתא צ"ע, דהא יודע הוא מה דעתו וכולה מיירי בדעתו לסרג כל החבל, ויש לפרש דמיירי באמצע מלאכת הסירוג ותלוי אם מותח החבל מלמעלה למטה שאז קצה החבל מסייע במיתוח, ולכן אפי' קשור בקשור נצרך לסירוג, באופן שהחבל קצר ומותחו בסוף החבל הקשור, אבל אם מסרגו מלמטה למעלה א"צ את קצה החבל, שאין מיתוח מלמעלה בקצה החבל.

ד. **שם** בתוספתא החוט שהשחילו למחט אפי' קשור משני צדדים כו', פי'

שהקשר בשני הקצוות של החוט עבה יותר מנקב המחט, ונמצא שהחוט מחובר למחט באופן שא"א להוציאו אלא ע"י שיקרע החוט, אפ"ה אינו חיבור למחט, [שו"ר שכ"כ הגר"א בז"ז], אבל הר"ש הנדמ"ח פי' דמיירי בחיבור חוט נוסף לחוט המושחל במחט, ולפ"ז משני צדדים היינו שחיבר החוט הנוסף לשני קצוות החוט הראשון, ולשון התוספתא משמע דרישא מיירי קודם שחיבר החוט לבגד וכמש"כ, ולענין דיניה דהר"ש האם חוט הקשור לחוט חיבור, או שדינו כחבלים שאינם חיבור, בסברא ה' נראה שהוא חיבור, דחיבור חוט בקשר חיבור גמור הוא, ויעוי' בתוספתא ב"ב פ"ה ה"ד דכל שהוא צורך התפירה חיבור וכל שאינו צורך התפירה אינו חיבור, וה"נ י"ל שהחוט הקשור כיון שהוא צורך התפירה הוי חיבור, ול"ד לחבל שהחבל הראשון ג"כ אינו חיבור ע"י קשירה עד שיסרג בו ג' בתים.

שם המשיחות והרצועות שבמטפחות הספרים ושבמטפחות התינוקות תפורות חיבור קשורות אינן חיבור, פי' דכיון שאינו תופרן ש"מ שאינו רוצה בחיבורן הקבוע ודעתו להחליפן, ואע"פ שהם משמשינן וניחא ליה בהו, מ"מ אינם חיבור גמור לטומאה ולהזאה, וכן בשק וקופה, והכי תנן במקואות פ"י מ החבל שהוא קשור בקופה אינו חיבור אא"כ תפר, דנהי דמשמש כיד, אבל א"א לחשבו כחלק מן הקופה כ"ז שאפשר להפריד חיבורו בהתרת הקשר, [וע"ע לעיל פט"ו מ"ד בתוספתא שבר"ש דתלוי בית הכוסות תפור טמא קשור וענוב טהור, ובמשנ"ת בזה לעיל סי"ח ס"ק י"ג].

ויש לעי' במה שאמר רשב"ג בתוספתא דמטפחות הסורק שהוא רוצה בקיומן הוי חיבור אף בקשירה, מאי מהני רוצה בקיומן, הרי בכולם רוצה בקיומן, אלא שדעתו להוציאם או להחליפם, ואפשר דכיון שהוא מוכרח יותר לרצועות ומשיחות להגן על ידיו,

אותו, והראוי לשלשול הוי יד למטה, אבל יותר מעשרה אין נצרך לפסחים ולשלשול, שאין משלשלין בחבל ארוך מדאי, שו"ר בתוספתא ב"ב פ"א ה"ב הובא בר"ש פכ"א מ"א שנינו שיעור עשרה טפחים בעירה שעתידי להחזירה עי"ש, והר"ש שם מחלק בין טומאת מדרס לטו"מ.

שם מעשרה ולחוץ טהור, דחבל אינו מק"ט, ולכן אינו נטמא מכח מגעו במטה ובחצי החבל הראשון, והנה יש כאן חידוש דחצי חבל טמא וחציו טהור, ועוד דלא אמרינן דכיון שעתידי לקצוץ מעשרה ולחוץ קרוב ג"כ שיקצוץ כולו, דהא לא חזינן שניחא ליה בחבל לצורך המטה, ומבואר בתוספתא שאף לקולא מזין על החבל לטהר המטה, וכן בטבילה מטביל המטה והחבל עד עשרה טפחים והשאר א"צ להטביל, כענין ששנינו מקואות פ"י בשלשלת שיותר מן השיעור שמטביל עד מקום המדה.

בחולצין נ"ה א' מייטנין ברייתא דחמשה כלמעלה ועשרה כלמטה, ולכאורה לענין הזאה הוי איפכא, דהא לחומרא אזלינן, ומדוקדק מה ששנינו בתוספתא הזה על החבל בתוך עשרה, וצריך להטביל עשרה, דדין עשרה בצמצום הוא לחומרא לתרוייהו.

ו. **שם** מ"ג מזון היוצא מן המטה כל שהוא כו', לא נתפרש כאן מה דינו של המיזון, האם הוא חיבור לטומאה ולטהרה או רק לטומאה, ולהכי לא קתני טמא וטהור כיון שלעולם הוא מק"ט מן המטה, כיון שיש לו חשיבות כלי, וכולה מתני' תנא והדר מפרש במ"ד, דפלוגתתם לענין טומאת משכב וחיבורו למטה, דלר"י אינו טמא מדרס מעשרה ולחוץ ומטמא אחד, מיהו בתוספתא מתבאר דלא פליגי ר"מ ור"י אלא לענין מדרס, אבל בכל הטומאות כולו חיבור, וניחא שהתנא סתם בזה כיון שלרוב הדינים טמא בכל שהוא, וניחא

הרי הוא מבטלם למטפחות בכל גונא, ומה שלא תפרו אינו מוכיח שהוא עראי.

שם שאין חיבור לכלי חרס, עמשנ"ת לעיל סק"ג, והיינו דוקא חיבור דומיא דרצועות, אבל אזני כ"ח שעשאן מרצועות הוו שפיר חיבור, שלא אמרו אלא בהני שהם רק חיבור ובקשורות טהורות בכל הכלים, אבל עיקר האזון של הכלי הוי שפיר חיבור, ונהרי בהדיא מיירי במשיחות ורצועות שקשורות באזני כלי חרס, הרי מבואר שהאזנים חיבור שהם בכלל לכם לכל צרכיכם, והגדון רק במשיחות וברצועות, ושמעתי בשם הנצי"ב דבכ"ח בעינן לכם לכל צרכיכם, אבל בשאר כלים נתרכה גם חיבור שאינו בדין יד].

שם שירים שבכרעי המטה כו' וזה חומר במדרס מבוב, הטעם משום דאין שום דבר שמתבטל ליחשב חי כגוף האדם, אע"פ שרוצה בקיומו, דמ"מ אינו נעשה אדם, משא"כ בכלי דשפיר חשיב כלי, והא דרפינ אינם חיבור היינו מפני שזה מוכיח שלא יחדם לכלי זה אלא תלויין באופן שאפשר להעבירם למקום אחר, אבל אם חיברם חיבור גמור במסמר מסתברא דכאוצין דמי.

ה. **שם** מ"ב החבל היוצא מן המטה כו' שבו קושרין את הפסחים ומשלשלין את המטות, ברישא מיירי בחבל שעתידי לסרגו, וכאן מיירי בחבל היוצא שאינו עתיד לסרגו, לכאורה לצורך שלשול המטות אף חמשה טפחים יש בו תועלת, כדתנן לעיל פ' מ שלשלת דלי גדול ארבעה טפחים, אלא שאין כ"כ צורך למטה בחבלים לשלשלה, שאין השלשול מצוי ולא נצרך כ"כ מפני שהיא ארוכה ותופסין אותה בארוכות המטה, ולכן רק בצירוף קשירת הפסחים מקיימין את החבל הזה, ולקשירת פסחים לא חזי בפחות מחמשה טפחים, ולעומת זה קשירת פסחים לחוד לא מהני לחשבו כצורך המטה, ולכן הוצרכו לתרוייהו דהראוי לקשירת פסחים מקיימין

טעמיה דר"מ שאינו מחלק בין טומאת מדרס לשאר טומאות.

ומבואר בשיירי מיוזן שהוא טמא בגלל שראוי לעשותו חבק לחמור, ותניא נמי שבת ס"ד א' שק מנין לרבות את הקילקלי ואת החבק ת"ל או שק יכול שאני מרבה את החבלים ואת המשיחות ת"ל שק מה שק טווי ואריג כו', פרש"י דחבק עושין מנוצה של עזים טווי ואריג, ולמדנו מזה שענין המיוזן דומה לרצועה רחבה טווי ואריג, והוא טמא ט"מ ולא מדרס.

ומפ"י רה"ג נראה שהוא כמו חבק [שפירש הרמב"ם כאן שיש ברחבה כטפח], וכורכין אותו על ארוכות המטה שיהא רך [וגם יחזיק המצעות שבתוכה], דהיינו שמסובבין אותו על הארוכות כמו רצועות תפילין על היד, והוא חשוב כלי לעצמו כיון שהוא טווי ואריג, אבל אינו ראוי למדרס, וכשהוא חיבור למטה הוא טמא מדרס, וכשפירש הוא טמא ט"מ.

ויש לעי' מה תועלת יש מהמיוזן היוצא, דבפשוטו משמע יוצא כמו חבל היוצא, שאינו עומד לכרכו על המטה, וא"כ כולו מיותר, שאם הכונה שהמיוזן חיבור עד שיכרכנו הול"ל מיוזן שכרכו כולו חיבור דר"מ, רי"א עד עשרה טפחים, ולשון היוצא משמע שנשאר בולט ויוצא.

ובתוספתא מצינו דראב"צ אומר משום רשב"ג עד שבעה טפחים, ויש ללמוד מזה דשיעור עשרה ושבעה הוא לפי חשיבותו של המזון ליקרא כלי בפ"ע, דכיון דאשכחן שיירי מזון שבעה טפחים כדי לעשותו חבק לחמור, ס"ל לרשב"ג דהול"ל שיעור חשוב ואינו בטל למטה, ור' יוסי סבר דבעשרה טפחים הוי שיעור חשוב לעצמו, ולא לפינן משיירי מזון, ונראה מזה דמזון כיון שהוא אריג הוא מתחבר למטה בקל, שאפשר להניחו עליה או לכרכו והוא משמש כמטה,

ולכן הוא נטפל ונחשב המשך למזון הכרוך והוא כחלק מן המטה לכל דבר, אע"פ שכעת הוא יוצא ואינו כרוך, אבל כ"ז שאין בו שיעור חשוב אין דרך לחתכו, אלא מוסיפין לכרכו על המטה או על המצעות, ולכן סבר ר"מ דאין לו שיעור, ולא דמי לחבל שאינו ראוי לכלום, ולכן כשהוא יוצא אינו חיבור, ואפשר דר"מ לחומרא קאמר, ולא לענין הזאה, ואפשר דאף לר' יוסי רק לחומרא הוי חיבור, דלשון התוספתא חיבור לטומאה.

ז. **שם** מ"ד נישא הזב על המטה ועל המזון כו', פ"י כשהמיוזן ע"ג המטה, ואז אין חילוק בין נישא ע"ג המטה או על המזון כדמפרש בספיא נישא על המזון מעשרה ולפנים טמא, ולפ"י הגר"א ע"כ היינו טומאת משכב, דכיון שאין הזב נוגע במזון רק נישא עליו כמ"ש הגר"א לכן אינו מק"ט אא"כ הוא ראוי למשכב, ועד עשרה טפחים חשיב כמטה ומטמא מדרס.

ולפ"ז מתפרשא מתני' נישא הזב על המטה שיש עליה מיוזן, ואמנם בכלל הלשון דלא קתני על המטה שיש עליה מזון כיון שזה כולל בין נישא על המטה בין על המזון, מטמא שנים ופוסל אחד דברי ר"מ, דכל אורך המזון חשיב כמטה בין בנישא על המטה שיחשב המזון כמטה לטמא שנים, ובין כשנישא על המזון לטמא את המטה שנים.

שם רי"א נישא הזב על המטה ועל המזון, כאן מתפרש רק נישא על המטה שיש עליה מזון, [או על חלק המזון הכרוך על המטה מיהו ככה"ג חשיב גם נישא ע"ג המטה], דבסיפא קתני נישא על המזון [לחוד] מעשרה ולפנים טמא כו'.

שם מעשרה ולחוץ מטמא אחד ופוסל אחד כדין מגע מדרס, שהרי החלק שחוץ לעשרה נוגע ומחובר לחלק שבתוך עשרה.

שם נישא על המזון מעשרה ולפנים טמא מעשרה ולחוץ טהור, דכיון שאינו ראוי

השני, אבל זה שחזק לעשרה שאינו מטמא מדרס זה דבר מובן כיון שאינו ראוי למשכב.

ח. שם בר"ש תניא בתוספתא מיוזן שהוא מכריך בו את המטה והכניסו לבית שהמת בתוכו אע"פ שאין באהל אלא כל שהוא מטה טמא ככלים הנוגעים במת, מדלא מפליג הכא בעשרה טפחים מבואר שאף חוץ לעשרה טפחים מביא המזון טומאה למטה, וחשיב כנמצאת המטה באהל המת, ואע"פ שאין המזון נחשב משכב חוץ ל"ט, מ"מ לענין טו"מ חשיב כל המזון כחד, וכיון שחלק מהמזון כרוך על המטה ונחשב כמוה הר"ז כנוגע במטה, וכדמפרש לבסוף זה הכלל כל טומאה ששוותה כו', [וכע"ז לקמן פכ"א בר"ש מ"א מהתוספתא בעירה דלענין מת אפי' מאה אמה, ולענין מדרס י"ט ע"ש], ומה"ט לא משכח"ל מזון טמא ומטה טהורה, שהרי כל טומאה שמטמאה את המזון יש למטה ג"כ טומאה זו.

שם דרס עליו הזב, יש לעי' אם דרס ברגלו או בסנדלו שהוא טמא מדרס הרי המזון נוגע באב הטומאה ונעשה ראשון, ובמתני' קתני נישא הזב לומר שלא נגע בו, וצ"ל דה"נ דרס בלא נגיעה.

שם בתוך עשרה טפחים הוא טמא [ומטה טמאה חוץ לעשרה הוא טהור ומטה טהורה] כ"ה בהגהות הגר"א על התוספתא, וביאור הדברים דמזון שאינו ראוי למשכב לא נטמא במשא הזב בלא נגיעה, ובתוך י"ט דינו כמטה לכל דבר, אבל חוץ ל"ט הוא טהור ומטה טהורה, [ואי גרסין הוא טמא ומטה טהורה, ונפרש כגון שנגע גוף הזב או סנדלו במזון, קשה למה לא נטמאה המטה שהרי לטומאת מגע שוותה מטה למזון, [והר"ש גרס מזון טמא ומטה טהורה ומפרש לה בתוך י"ט וכמ"ש במ"ה, ושני הדינים קשים, דבתוך עשרה הרי המזון מטמא שנים, וחוץ מ"ט הרי זו טומאת מגע ונטמאה המטה],

למשכב אינו נטמא במשא הזב אא"כ הזב נוגע בו, ונקט טמא ברישא אע"פ שגם המטה טמאה לרבותא דסיפא שגם המזון טהור, וכ"כ בא"ר, ובחדושי הגר"א.

בתוספתא שבר"ש מבואר דרק לענין מדרס מחלק ר"י בין תוך עשרה לחוץ מעשרה, אבל לכל הטומאות שהמזון טמא כשהוא לעצמו, הרי הוא כגוף אחד עם המטה גם חוץ לעשרה, ולכן אם נגע המת במטה הרי המזון אב הטומאה אפי' מאה אמה, וכן אם נגע המת במזון הרי המטה ככלים הנוגעים במת, ולא אמרינן שהוא כנוגע באב הטומאה והו"ל ראשון, אלא דינו ככלי אחד והוי חיבור, וכן לטומאת שרץ, ולטומאת משקין, ובאמת לגבי המזון שנגע במת אין סברא לטהר את העשרה שתוך המטה, שאילו לא כרך המזון למטה היו אב הטומאה, ואיך תפקע טומאה מהם ע"י שכרכו על המטה, אבל החידוש שאף המטה כנוגעת במת, וכן איפכא כיון שעשרה שקרובין למטה טמאין כמטה, אף שאר המזון כנוגע במת חשיב.

[שור"ר שזהו מה ששינינו בפ"ט מ"ו דמטה שכרך לה מזון ונגע בהן המת כו', שאין חילוק בין המטה למזון ושניהם נעשין אב הטומאה במגע המת באחד מהן, ע"ש].

ואפשר שטומאות אלו מדרבנן, אבל מדאורייתא לא מהני הזאה שעל המזון חוץ ל"ט לטהר את המטה, כשנגע המת במטה, וכן איפכא, ואף לרבנן דר"מ שבת מ"ח ב' הכא הוי חיבור לטומאה כיון שכל המזון גוף אחד, ועשרה הראשונים כגוף אחד עם המטה.

וה"י מקום לומר דנטמאת המטה נטמא המזון חוץ ל"ט, נטמא המזון חוץ ל"ט לא נטמאת המטה, שהמזון טפל למטה ואין המטה טפילה למזון כמ"ש הר"ש במ"ה, אבל אין נראה כן בתוספתא, וכן בסברא קשה לקבוע שיהא כגוף אחד מצד זה ולא מן הצד

ובבהגר"א על הר"ש יש ט"ס וצ"ל כמ"ש על התוספתא.

נראה דאם פירש המזון אף החלק שהי' בתוך עשרה פוקע ממנו טומאת מדרס, דלא מצינו דין פרקים אלא במטה עצמה, אבל המזון אין לו דין משכב משפירש מן המטה, ולכן שנו במתני' דין פירש רק במת ושרץ.

שם מזון שהוא מכריך בו את המטה ונגע בהן המת כו', כדמסיים זה הכלל כו' כולם חיבור אחד אפי' עד מאה אמה, והיינו בין בנגע במטה בין בנגע במזון.

שם נגעו בהן משקין כו', יש לעי' מאי רבותא להזכיר כאן טומאת משקין ששוו למת ושרץ, הרי המשקין הם המק"ט מן המטה והמזון וה"ה כל הנטמאין, ויותר מיושב לפרש שמשקין טמאין נגעו במטה או במזון וקמ"ל שמק"ט מדרבנן כדין משקין טמאין שנגעו בכלים שנעשין שני לטמא תרומה, ולהכי קרי למטה ולמזון פסולין ולא טמאין.

שם עד י"ט חיבור לטומאה ומיטמא בזב, פי' שדינו כמשכב לטמא שנים ולפסול אחד אם ישב הזב על המטה, ומיטמא בזב אם נישא הזב על המזון נטמא הכל במדרס, יתר על כן אינו חיבור ואינו נטמא [מדרס] במשא הזב, [וקצת משמע שאם המטה טמאה מדרס ונגע במזון חוץ לי"ט ג"כ אינו כאב הטומאה, וזה מחודש דלענין להוציא טומאה בפשוטו סגי בכל חיבור, ולע"כ].

ט. **שם** מ"ה כולה טמאה מדרס, היינו עד י"ט, אבל מגע מדרס וטומאת

שבעה וטומאת ערב בזה כל המזון שוה כדלעיל בתוספתא, וקשה למה סתם התנא כאן לכולהו בחד לישנא, ואפשר דהכא מיירי בכולו כרוך, ולא מיירי ביוצא מן המטה, ואפשר דכאן רק עד עשרה טפחים טמא בכולם, דכיון שאין המזון טמא בעצמו רק מכח חיבורו למטה, א"כ י"ל שאינו חיבור כלל חוץ לי"ט, ורק כשנגע המת או השרץ במטה או במזון בזה הטומאה מתפשטת לכל המזון בשאר טומאות, וצ"ע בזה.

ומבואר במתני' דמזון אינו ככרע המטה ליחשב פרקים אע"פ שהוא חיבור גמור, מ"מ דינו כחבליים לענין מדרס, ואע"פ שכרע לחוד אינו מק"ט ומזון לחוד מק"ט, מ"מ לענין ליחשב פרק מן המטה זה שייך רק בכרע ולא במזון.

שם מ"ו מטה שדרך לה מזון נגע בהן המת כו', כאן לא הוזכר מדרס, כיון שהמזון שפירש אינו מדרס, אבל בשאר טומאות גם המזון טמא, ואף חוץ לי"ט.

שם פירשו כו', בכל דוכתא נקט פרשה על הטמא שפירש מן הטהור, וכאן ששניהם טמאין בשוה נקט פירשו.

שם מטה שניטלו שתי ארוכות שלה כו', נתבאר לעיל סכ"ג סק"י, וצריך טעם למה נשנית משנה זו כאן, ולא לעיל בפיי"ח גבי דיני מטה, ואולי הא דהכל הולך אחר הישנות דומה להכל הולך אחר העיקר דבסמוך, ושנה במקום אחד, וצ"ע.

סימן כה

בדין כלי קיבול הראויין למדרס

א. פ"י מ"ז תיבה שפתחה מלמעלה טמאה ט"מ, קמ"ל דאע"פ שעיקר שימוש התיבה הוא להחזיק החפצים בתוכה, ושימוש הפתח הוא לשעה קלה, אפ"ה חשיב שאינה ראויה לשיבה, כיון שלפעמים צריך להפסיק הישיבה לצורך פתיחת התיבה, ונראה פשוט דמטה שיש תחתיה ארגז אע"פ שהמטה היא הסוגרת על הארגז כמו שמצוי כהיום, מ"מ טמאה מדרס כיון שעיקרה למדרס, והצורך לפותחה לפעמים אינו מבטל חשיבות המושב שבה, ורק בתיבה שעיקרה להחזיק בתוכה, אלא שראויה לישיב עליה בזה מחלקים בין פתחה מצדה לפתחה מלמעלה, - הר"ש והרא"ש ל"ג בבא קמייא רק תיבה שנפתחה מלמעלה, ועי' מלא"ש, וערמב"ם פכ"ה הט"ו ופכ"ו ה"ו.

ב. שם מ"ח התורמל שנפתח כיס שבתוכו טמא, פ"י שנפתח התורמל ונטהר, וקמ"ל שהכיס טמא וכאן לא קתני שהתורמל טהור דפשיטא, אבל לעיל מ"ז איצטריך לאשמועינן שאינה טמאה מדרס, ועיקר החידוש שהכיס הוא כלי קיבול בפ"ע, ולאפוקי אם דופן אחד הוא מהתורמל ודופן השני תפור על דופן התורמל, דבזה מסתברא שהכיס חיבור לתורמל, וא"כ י"ל דבטל ממנו שם כלי קיבול, כיון שהתורמל אינו ראוי, והכיס אינו כלי בפ"ע, - ערמב"ם פ"ז ה"ז שכנראה דקדק מ"ט לא קתני טהור, אבל פירוש צ"ע דפשיטא שהתורמל אינו נטהר מפני שהכיס נפתח, ובחזו"א כתב דט"ס הוא.

ג. שם ואינו חיבור לו, היינו דאפי' כשהתורמל שלם נחשב הכיס כלי בפ"ע, [דומיא דמגורות התיבה דרישא דמיירי כשהיא שלימה כמש"ש הגר"א], אבל כשנפתח התורמל והכיס טמא, פשיטא שאינו חיבור לכיס.

ד. שם החמת שביצים שלה מקבלות עמה כו', נראה דנפתחה החמת קאמר, [ונפתחה גרסינן], אבל הביצים שלימות, וקמ"ל שאינם מק"ט בפ"ע, כדין כיס שבתורמל, כיון שאינם יכולים לקבל בצורה שהם קבועים בחמת, עד שיחתכם מן החמת וישתמש בהם לצד אחר, אבל כ"ז שהם בתוך החמת הם קבועים בדופן החמת, וכל מה שנכנס לתוך הביצים נשפך דרך הפתח של החמת, [ובזה יתכן לקיים

ה. שם נפתחה מלמטה טהורה, קמ"ל שאין טמאה מדרס אע"פ שאינה ראויה למלאכה אחרת ועיקר החידוש דכאן מודה ר"מ דטהורה, כיון שלא היתה טמאה מדרס מעולם, והשתא שבטל העיקר לא מתחדש טומאת מדרס, אע"פ ששוב א"צ לפתחה וראויה לשיבה, ורק בפתחה מצדה שהיתה טמאה מדרס בשלימותה, בזה ס"ל לר"מ שלא פקעה ממנה טומאת מדרס אע"פ שהיתה טפילה, שו"ר שכבר כ"כ מרן זללה"ה בסכ"ה סק"ט, שו"ר בתוספתא שבר"ש מ"ח דקתני בהדיא בטעמיה דר"מ מפני שבתחלה משמשת ישיבה כו'.

ו. שם מגורות שבה טמאות, פ"י תיבות קטנות שבתוך התיבה חשיבי כלי קיבול אע"פ שאין דרך להשתמש בהן לחוד, אלא עם שימוש התיבה.

גרסת שנפחתו, לומר שבצורה שהם קבועים בחמת הרי הפחת של החמת גורם שהם כאלו נפחתו], שו"ר שכ"כ בחדושי הגר"א וכתב דלכך שנה דין התורמל והחמת באמצע דיני התיבה לבאר החילוק בין ביצים לכיס ומגורות, אבל בנפחתו הביצים פשיטא וכן בנפחת הכיס, וכ"כ מרן זללה"ה בסכ"ה סק"ט.

במשנה זו לא הוזכרו דברי ר"מ, כיון שרק בתורמל של חמשת קבין וחמת של שבעת קבין טמאין מדרס, ובפחות מזה לכו"ע טהורין, ולא קתני בהדיא שהם טהורין משום דברי ר"מ, ולקמן בפ"כ מ"א מבואר כרבנן דבנפחתו טהורין מפני שבטל העיקר ובטלה הטפלה, והר"ש כאן הביא התוספתא דפליגי בה ר"מ ורבנן, ומתני' דלקמן הוא סתם שלאחר מחלוקת.

הבא לא קתני ואינם חיבור לה, דודאי חשיבי גוף אחד, וכשהחמת טמאה אף הם טמאין, אפי' כשטמאה רק משום מדרס כגון שנפחתה אליבא דר"מ.

ג. **שם מ"ט** תיבה שפתחה מצדה טמאה מדרס וט"מ, יש לדקדק למאי הזכיר ט"מ, הרי כל המטמא מדרס מטמא ט"מ, ולקמן פכ"ד מ"ד בשלש תיבות לא הזכיר בה ט"מ, ואפשר דהיינו לאפוקי מדר"מ לומר שטמאה מדרס רק כשטמאה ט"מ, ובעלמא כל המטמא מדרס מטמא ט"מ מכח המדרס, וכאן המדרס נסמך על הט"מ, ועוד י"ל דהמטמא מדרס מטמא ט"מ בלי תשיש נוסף, וכאן שימוש המדרס ושימוש הט"מ הם ענינים שונים, ועי' פכ"ב מ"י והתם ג"כ מיירי בשני שימושים שהברזל יכול לשמש שימוש אחר, מיהו בטרסקל לחודיה קתני התם טהור מכלום, ומ"מ הטומאת מת היא מכח שימוש אחר, ולא מכח המדרס.

כתב ליישב לשון או, דמשמע שאפי' גבוהה עשרה אם אין לה לזבז טמאה, והטעם מפני שעד עשרה אין הלזבז מפריע כ"כ כי יכול לישב לפנים מן הלזבז, ולכאורה ר"ל שיכניס גם רגליו עליה, משא"כ למעלה מעשרה, אבל הדברים מחודשים שאין דרך לישב ע"ג תיבה ורגליו למעלה, ואפשר דכונתו שעיקר הקושי הוא להתיישב כשיש לזבז, אבל מאחר שנתיישב בתוכה, אין מפריע לו כ"כ תליית הרגלים על הלזבז, ולכן רק בגובה עשרה מפריע הלזבז, ומ"מ הדברים מחודשים דודאי משמע שגובה עשרה לחוד מטהר מן המדרס, מדנקט ד"ז ברישא, דלזבז מאורע הוא והו"ל למתנייה ברישא, [שו"ר בתוספתא פ"י ה"א דבתיבת הבלנין עולה ויושב בראשה, ולכן אפי' גבוהה י"ט ויש לה לזבז טמאה, וזה כעין דברי הגר"א, אבל משמע יותר דבשאר תיבות אינו יושב בתוכה אפי' פחותה מעשרה ויש לה לזבז].

מידו באמת יש לדון דבתיבה גבוהה ששה טפחים או פחות, אין הלזבז מפריע כ"כ כיון שבלא"ה ברכיו גבוהין מן הלזבז, ולפ"ז נוכל לומר דבגבוהה שמונה טפחים חשיב הלזבז טפח כעוד שני טפחים שכדי לישב צריך לעבור לעלות על הלזבז ולרדת עד גג התיבה, א"נ בתיבה ט' טפחים הלזבז טפח משלים לעשרה, אבל ט' ומחצה אין חצי הטפח לזבז משלים לעשרה.

אבל הראשונים פ"י כפשוטו דתרווייהו בעינן שלא תהא גבוהה י"ט ולא יהא לזבז טפח, ומתפרש כמו ושאין לה לזבז טפח, וכ"כ מרן זללה"ה בסכ"ה סק"ט, ואפשר דמתפרש אימתי בזמן שאינה גבוהה י"ט אבל גבוהה י"ט או שיש לה לזבז טפח אע"פ שאינה גבוהה משכב טהורה.

ובפשוטו הלכה כר"י דאימתי לפרש, וקצת ראי' מתוספתא בתיבת הבלנין דלא קתני מודה ר"י בתיבת הבלנין, ש"מ דככו"ע

שם אמר ר"י אימתי כו' או שאין לה לזבז טפח, פשטות הדברים דתרווייהו בעינן, אבל לשון או צריך ביאור, ובחדושי הגר"א

אתיא, וכבר דנו בהשמטת הרמב"ם דברי ר"י מהלכה, ועוד רא"י מתוספתא ה"ב דדוקא בנתן נסר מלזבו ללזבו להיות יושב עליה טמאה מדרס, והיינו כר"י.

שם ר"מ מטמא, מדרס וכל המטמא מדרס מטמא ט"מ.

שם מפני שבטל העיקר בטלה הטפלה, דכמו שמודה ר"מ בפתחה למעלה שאינה מטמאה מדרס מפני שימוש הישיבה לחדר, וכמשנ"ת בסק"א, ה"נ סברי רבנן שאין מקיימין אותה לשימוש עראי של ישיבה, ורק אגב העיקר משתמשים גם לישיבה, אלא דר"מ סבר דכיון שכבר חל עליו דין מושב לא פקע שמו עד שלא יהא ראוי לישיבה, וא"צ שבאמת ישתמשו בה לישיבה, אלא סגי בזה שהדין קובע דחשיבא נמי מושב.

ד. **שם** מ"י משפלת, בפכ"ד מ"ט תנן שמשפלת של זבל טמאה מדרס ושל תבן טמא מת, ואפשר דשל זבל נקביה דקין יותר משל תבן, ע"י פ"ז מ"א, שאין חוששין אם יפול על בגדיו וגם הם ארוכין, אבל של זבל עושין ארוג וראוי לשכיבה, וער"ש לקמן שם מ"ש בענין מה היא צורתה, ואיך משמשת למדרס.

מ"י הר"ש שמשפלת פתחה מן הצד צע"ק, ובפכ"ד מ"ט לא פ"י כן, ובפשוטו בהני משכיבין אותן על צדיהן ושוכבין עליהם, ואין השימוש כלי מעכב את שימוש המשכב, אם מפני שזה מסייע בשעת מלאכה כפר"ש לקמן שם, או מפני שעיקר שימוש אינו בשעת המילוי והריקון, אלא במשאו, ובזה אין השימוש מונע המשכב, ואע"פ שפתחה למעלה בקל הופכין אותה על צדה, ושימוש המשכב הוא באמת כשהיא מושכבת על צדה, ושוכבין על הדופן.

שו"ר בר"ש בסוף פרקין מהתוספתא משפלת שבאמצעיתה גבוהה וזויותיה יורדות כו'

מבואר שהיא כמין סל וכשאמצעיתה גבוהה הרי היא כשני כלי קיבול, ובנפחתו שניהם טהורה, כרבנן דמתני', ולשון ר"ש דאתיא כר"מ לא נתפרש, והגר"א מתקן.

שם וחכמים מטהרין מפני שבטל העיקר בטלה הטפילה, בפרקין דלקמן פ"כ מ"א מבואר דשקין ומרצופין אע"פ שנפחתו טמאין מדרס, ולהכי איצטריך לאשמועינן דבמשפלת פליגי ומטהרין.

ה. **שם** בר"ש מ"ח תניא בתוספתא חמת שנפחתה כו', עמש"כ לעיל סק"ב מ"ט לא הוזכרה פלוגתתם במתני'.

שם מודים חכמים לר"מ בכר וכסת של עור שנקרעו אע"פ שאין מקבלין כו', במקואות פ"י מ"ב תנן הכר והכסת של עור הרי אלו צריכין שיבואו בהם המים, דהו"ל כלי קיבול שדרכו להכניס ולהוציא, וא"כ כשנקרעו בטל הכלי קיבול, ואפ"ה מודים חכמים לר"מ כיון שעיקר השימוש של הכר והכסת הוא לישיבה ושכיבה, ולכן שימוש המדרס לא מיקרי טפלה.

שם ואצ"ל בכרים של אריג ובשק כו' דלא בטלה חשיבותם כשנקרעו שהרי משום אריג מטמאין אף בלא קיבול, ואע"פ ששק גופיה מטלטל מלא וריקן, מ"מ לדין אריג א"צ מטלטל מלא וריקן, וכן לדין בגד, כמשנ"ת לעיל ס"א סק"א.

שם בר"ש מ"י תניא בתוספתא תיבה שחציה פתוח וחציה נעול טמאה מדרס וט"מ, קמ"ל דאע"פ שצריך לפתוח חציה בפתחה שלמעלה, מ"מ אין זה מונע את הישיבה מהחצי השני שאינו נפתח, ואע"פ שבדרך הרגיל אין נוח לפתוח כשיושבין על חצי גגה, מ"מ אין זה מבטל ממנה שם מושב.

שם בתוספתא ר"י אומר תיבת הבלנין כו', נראה דבנפחתה טהורה לרבנן, אע"פ שאמרו שמתחלה לכך נעשית להיות עולה

ויושב בראשה, ובתו"כ קתני לה בהדי תיבה שפתחה מצדה.

ו. **תוספתא פ"י ה"א** תיבה שהיא מלאה כלים וקבע לו כיסוי טמאה, היתה ריקנית וקבע לה כסוי טהורה, למה זה דומה (לכדים) [לכדור, ביאור הגר"א] ריקנית שהיא מלאה רוח [באופן שתהא ראויה לשחק בה, ככדורים בזמנינו], שהיא טהורה, למדנו כאן שכלי עץ [היינו התיבה] וכלי עור [היינו הכדור] שהם סתומין מכל צד לא חשיבי כלי קיבול וטהורין, [מיהו בכלי מתכת נראה דטמאין], ולא דמי למגופת חבית שאין הטיט חיבור, דכאן מיירי שקבעה במסמרים והצד העליון סתום בקביעות כמו התחתון, וכדי לפתוח התיבה צריך לשבור החיבור המושלם, ואין ספק שהכיסוי חיבור לה, והיינו דקמ"ל ברישא שאם היא מלאה כלים לא בטל שם כלי ממנה, אע"פ שהיא כעת סתומה, דכיון שהכלי מחזיק מה שבתוכו ע"כ חשיב כלי קיבול, ואף בכה"ג הכיסוי חיבור לה, כיון שאין חילוק בין הצד שסתמו אחרון לשאר צדדים, שכולן קביעותן גמורה, מיהו יש מקום לומר שהכיסוי נחשב עראי כיון שסופו לפתחו, וכ"כ בביאור הגר"א, אבל מכדור נראה כמש"כ.

אבל אם התיבה ריקנית וסתמה מכל צד, הרי בטל שם כלי קיבול ממנה במצב זה, כמו כדור של עור שיש בו רק אויר דכיון שאינו יכול לקבל ואינו מקבל, הו"ל כפשוטי כלי עור, [ועי' לקמן סק"ט], אבל כשיש בתוכו שערות ובגדים הו"ל כלי קיבול, ואע"פ שאין סופו לפתח, מ"מ במציאות כלי קיבול הוא, וכדתנן במקואות שם שטובלין סתומין, מפני שאין דרכן להכניס ולהוציא, וכמו תפילין וקמיע דתנא בהדיהו, וזה מוכיח כמש"כ לעיל שאף בתיבה מלאה כלים מיירי בכה"ג שהכיסוי חיבור גמור.

ולמדנו מכאן לקופסאות שימורים דכיון שהם מלאים אוכלין אע"פ שסתמן בקביעות, לא בטל שם כלי מהם, ונפ"מ דבלקוח מן הגוי אע"פ שהישראל פתחן חייבין טבילה, כיון שלא בטל שם כלי מהן, מיהו לענין שבת י"ל דחשיב עושה כלי בפתיחתו או מכה בפטיש, דסו"ס הוא כעת כגוף אטום שצריך מלאכה להכשירו, - ויש להסתפק במה שמצוי כהיום שממלאין הקופסא באוכלין, וקובעין הכיסוי מלמעלה, מה הדין אם הישראל פתח הקופסא בצד השולים, האם זה כלי חדש שנעשה ע"י הישראל, או דהשתא שגם הכיסוי נסתם ע"י הגוי, הו"ל הצד העליון כתחתון, ולא יחשב כלי חדש שנעשה ע"י הישראל, דהא נקטינן שהכל חיבור, ואפ"ה לא בטל שם כלי ממנו, ונמצא דכל צד שהישראל פותח הו"ל כפתח חדש, ואין יתרון לפתיחה במקום שסגר לבין הפתיחה בשולים, וכמו שלא מועיל מה שעושין הפתח באמצע הכיסוי, ואין פותחין אותו במקום שנסגר ע"ג הקופסא, אלא קורעין הכיסוי סביב סמוך לדפנות הכלי, דמ"מ לא בטל הכלי שעשה הגוי.

שם תיבה שהיא טמאה ט"מ וקבעה למדרס טהורה מכלל טומאה ומק"ט מכאן ולהבא, כגון שהיתה תיבה ריקנית וסתמה בכיסוי קבוע וייחודה לישיבה, דהשתא פקע שם כלי קיבול ממנה ונטהרה מטומאתה, אבל מכאן ולהבא טמאה מדרס, כן פ"י הגר"א.

ז. **שם** בתוספתא ה"ב תיבה שמוכרין עליה שמן במרחץ טמאה ט"מ, (וטמאה מדרס, והגר"א מחקו, וכ"ג בסמוך דדוקא ע"י נסר חזיא למושב), לכאורה הא דאינה טמאה מדרס זהו בגלל שיש לה לזבזב והיינו כר' יוסי דמתני'.

שם הביא נסר וקבעו מלזבזב לזבזב להיות יושב עליה טמאה מדרס, דכיון שקבע הנסר בתיבה נעשית כולה מדרס, ואין טמא

שהישיבה שלא לרצון מושב אלא לדחוק על הקורה וכיו"ב, ולא קרינן ביה משכבו.

שם שאינו אלא ישיבה של צער, כעיי"ז ב"ב פ"ח ה"ד בישיבה שאחורי הקרון, וער"ש פכ"ב מ"ט.

ח. פ"כ מ"א הכרים והכסתות, כתב הגר"א בשם תו' והערוך שכתת תחת ראשו וכו' תחת גופו, ולמדנו מזה דבשימוש לראש ג"כ טמא מדרס, וכ"מ בתוספתא פ"ו ה"א דבכר השיעור פחות מה"ט ? ובכסת פחות מג"ט.

שם והשקין והמרצופין, פר"ש דשמא שקין ומרצופין עיקר תשמישן נמי לשכיבה עבד, וביאור הדברים ששקין ומרצופין עושין להעביר בהם סחורה בעגלות ובספינות כדתנן ב"ב ע"ג א', וכיון שהמקום קטן אין ממלאין אותו במטות וכרים, ורגילין לישן על השקין והמרצופין, כיון שהם גדולים וראויין לכך, משא"כ תיבה ומשפלת וחמת ואינך שמשתמשין בהם בבית ובעיר, ואין דרך להשתמש בהם לישיבה אלא במאורע ולפי שעה, ולכן לא חשיבי עשוין לשכיבה מעיקרא.

שם והקלוסטור [יותר מיושב לפרש שהוא כלי סגור כמו כל הני ולא כטרסקל], ארבעה קבין כו', בפשוטו משתמשין בהן כשהם מלאים, ולכן חשיב משמשין עם מלאכתן, וכדאמרינן באיכה גבי חמת שנותנה תחת מראשותיו, ער"ש פ"ט מ"ח ופכ"ד מ"ב, והוא כשימוש כרית שהוא גבוה מעט, אבל כשהם ריקנין הכל תלוי ברוחב העור, ולא בגודל הקיבול, וכ"מ בר"ש מ"ב בחמת חלילין דכיון שהאזיר יוצא אינה ראויה לשכיבה, ויש לעי' בשלמא תחת מראשותיו ניחא, אבל אם ישב על החמת שמלאה מים או קמח היא קרובה להקרע, דלא אלים כחו של העור כולי האי, וצ"ע במציאות.

יש לעי' מה הסברא לחלק בשיעור הקיבול בין הכלים, הרי אם קלוסטור ד' קבין

אלא המשמש את הצורך, שהחלק הבולט מן הנסר אינו כלי.

שם ארבעה לווחין שבארבע זוויתיה אם היו רחבות טפח טמאות, אפשר שהלווחים שהם כמו נסרים מונחים ע"ג הלזבו, וביש בהם רוחב טפח הו"ל כמושב.

שם טבלה העליונה שמרצים עליה את המעות אע"פ שיש לה לזבו טהורה, לפי שלא נעשית לקבלה אלא לנוי, או שלא יקחו מתוכה בקל, אבל אין הדפנות מקבלות את מה שבתוכה, ומבואר כאן דטבלה של עץ ששנינו פכ"ז מ שמק"ט היינו דוקא כשהיא גם משמשי אדם ומשמשיו, אבל כאן שהטבלה מוחלטת רק לשימוש מעות אע"פ שהיא רחבה אינה מק"ט, וכמשנ"ת לעיל סי"ח ועיי"ש סק"ח.

שם הביא טבלה אחרת וקבע לה לזבו להיות יושב עליה טמאה, נראה דצ"ל וקעה על הלזבו, דהיינו שהביא טבלה חלקה וקבעה על הלזבו, כמו הנסר דלעיל, והיינו דמסיים ואינו טמא אלא המשמש את הצורך כמו בנסר שהחלק הבולט המיותר אינו טמא.

שם שולחנות שבכרכין שאוכלין עליהן אע"פ שקבען במסמר טמאין, פי' בביאור הגר"א דקמ"ל דלא בטלי אגב קרקע.

שם הביא כסא כו', אולי צ"ל נסר.

שם הכוסות שבחמה, בביאור הגר"א גרס הכסאות, וכלפי שולחנות דרישא אע"פ שקבועין טמאין, קאמר שהכסאות טהורות.

שם והבדדין טהור, גרסת הגר"א ישיבת הבדדין, ובאור הגנוז הגרדין, ויעוי' פי' ר"ח סוכה ט"ז א' שיושבין על מטה כל דהו למימתח אשלי עיי"ש, ואפשר שזו ישיבה שנצרכת למלאכה ולא ישיבת מנוחה, רק להיות במקום נמוך יותר, עי' זבים פ"ג מ"ב אורגים בין בעומדין בין ביושבין, ובבדדין י"ל

כלים של צדה לדרך, אבל מש"פ הר"ש מהערוך שרבעל חמת קטנה ביותר והוא לבשמים צ"ע דא"כ אינו ראוי למדרס כלל, והיכי קאמר ר"י כל שהן, בשלמא במזודה ידוע שאין הכלי המיועד לצדה לדרך קטן ביותר, וכל שראוי לתשמישו מטמא מדרס, ובפרט שהולכי דרכים מצוין להשתמש בכל מה שבידם, אבל לחדש דכלי קטן טמא מדרס צריך טעם, - ומשמע דלרבנן אינם מטמאין מדרס בשום ענין, והרמב"ם השמיטין.

שם וכולם שנפחתו טהורין מפני שבטל העיקר ובטלה הטפלה, נראה דאתיא כרבנן, והו"ל מחלוקת ואח"כ סתם, דהלכה כסתם, ובלא"ה הלכה כרבים, ועיקר הדין איצטריך לאשמועינן דכל הני לא דמו לשקין ומרצופין, ובתו"כ מרבה כל הני, ולא איצטריך לריבויא שקין ומרצופין דחשיבי עיקרן גם למדרס.

כתב הר"ש דאכתי חזו למדרס, ומבואר דריקנין נמי חזו לישב עליהן, וכן ברישא דכרים ושקין שנפחתו, ובהדיא תניא בתוספתא שנקרעו ואינם יכולין לקבל מה שבתוכן טמאין, וש"מ דבעור לחוד ג"כ חשיב ראוי למדרס, ועי' בסמוך מש"כ בחמת חלילין, מיהו קשה דבתוספתא מצריכין ב"ש וב"ה בחמת מלאה ופרש"י לאפוקי דחלילין, וא"כ בנפחתו לא חזיין כלל, [והרמב"ם בפכ"ו מ"ד ובעדיות מפרש דבקשר מקום הפחת פליגי], וצ"ל דמלאין היינו בעיקר עשייתן ראויין למלאות, וזה פשיטא דחמת שאינו מקבל לאו חמת הוא.

ט. **שם** מ"ב חמת חלילין טהור מן המדרס, מבואר כאן דעיקר השימוש בחמת מלאה, שיש גובה להניחו תחת מראשותיו, ולכאורה יש בזה גם חסרון של עמוד ונעשה מלאכתנו, כיון שהשימוש בו בהכנסה והוצאה תדיר, ואפשר דהר"ש והרא"ש קושטא קאמרי שאינו ראוי למדרס

ראוי לישב עליו או להניחו תחת מראשותיו למה לא נאמר כן גם בכריתית וחמת, (ועי' מ"ב דעריבה משני לוגין טמאה מדרס), ואפשר שקלוסטר שטוח יותר וראוי לשיבה, [מיהו לפמש"פ כמין טרסקל או קרסטל לכאורה אינו סגור להיות ככר וחמת, ויותר מיושב לפרש כולם בענין אחד], אבל חמת קטן הוא צר וגבוה, ורק משבעה קבין הוא מתרחב באופן שראוי להניח ראשו או לישב עליו, וכל הני הם השיעור הכי קטן שראוי למדרס, (אבל ודאי דרכן גם בפחות מזה דאין נראה ששם על שכמה חמת בת שבעה קבין שאין דרך אשה במשא כזה, ואע"פ שכתף נושא שלשים קב היינו בתבואה ששוקלת חצי, וצ"ע), ובמשנה אחרונה כתב דבכל הני מוסיף על שיעורן הרגיל קב, ולא משמע כן פשוט הדברים, וגם במדרש איכה משמע שבשיעורן הרגיל משמשיין מדרס, ועי' תפא"י.

ויתכן שהגדולים מוסיין על צדיהן ופתחן מן הצד, והקטנים עומדים זקופים ופתחם למעלה, ואינם ראויין למושב, ול"מ כן, ויש לפרש דכשהן מלאים זוהי מלאכתן, וכיון שעשויין להניח בהם לזמן מרובה, לא חשיבא מלאכתן בשעת הפתיחה כמו בתיבה, ששם השימוש להכניס ולהוציא כל שעה, והיושב על הדלת מונע השימוש, אבל בהני שעשויין להעביר ולהניח בהן זמן מרובה, הרי השכיבה עליהן אינה נוגדת את מלאכתן, ואפי' פתחן למעלה וכ"כ בתפא"י בבועז.

שם והכריתית, י"ג כריסית, וברה"ג קריתות, והרמב"ם פ"י חמת קטנה למים, ודוחק, דלמה נשתנה שמה, ולמה סגי לה בסאה, והר"ש פ"י שם של עור, ולא נתבאר ענינה כ"כ, ואפשר שדומה לשק אלא ששק אריג וזה מעור.

שם רי"א אף הרבעל והמזודה, כ"ה במשניות, וכתב הגר"א שניקודה מְזוּדָה, כמו מזוזה, ולשון רבים זוודין כמו שוורים משור, וענינם

דרך לגבל בכלי קטן כזה, ויש לדחות דבאמת אין עושין אותה קטנה כ"כ, ומ"מ אם עשו הרי היא ראויה למדרס, מיהו גם פי' הר"ש בשם הגאון וכ"ה פי' קמא בערוך דחוק, שאין כלי מיוחד לאבנים קטנות ושיהא לו שם בפ"ע, גם שם פיסונות על אבנים קטנות מחודש, ולא מצינו שם פיסא במשנה וברייטא רק בגמ', ובערוך משמע שידוע שיש לבנאים ספינה קטנה שמביאים בה אבנים קטנות.

ומ"מ פשטות הדברים דלא מיקריא עריבה אלא כשעושין בה מלאכה ולא משא בלבד, כמו עריבת העבדנין ועריבת בעה"ב פט"ו מ"א, ועריבה דלישה ועריבת הרגלים, אלא שהערוך פירשה כמין ספינה קטנה, וזה מצינו עריבת הירדן בירושלמי שבת פ"ד ה"ב וזה נאמר על ספינת הירדן, אבל קשה לומר שלכל הבנינים מביאין אבנים בספינה, ולכן מיושב יותר שעושין בה מלאכה, ומ"מ לפי הענין עשויה גם לשיבה, ולכן טמאה לב"ש.

יא. שם עריבה משני לוגין כו', בידים פ"ד תנן עריבת הרגלים שנסדקה, ור"ע מדסיים בה עריבת הרגלים כשמה, וכן תניא כאן בתוספתא שהשיעור אם אינה מעמדת את המים כדי להדיח בהן אחת מהרגלים כו', וש"מ שהשימוש של העריבה הוא הדחת הרגלים, וכן הר"ש חזר בו שכתב חזונו לומר דאינה עשויה ללישה, ובנדמ"ח כתב ומיהו לא יתכן טעם זה, ולפ"ז בעשויה ללישה אם ראויה גם בסדוקה וכמ"ש הר"ש בסוף פ"ט הרי היא טמאה ט"מ ולא מדרס, והכא מיירי רק בעריבת הרגלים.

ויש לעי' א"כ למה שנינו בתוספתא ששיעורה בזיתים, הרי היא עשויה רק למשקין ושיעורה במשקין, ועוד דכיון ששיעורו ברחיצת רגל אחת משמע שאין דינה בכונס משקה, והטעם משום דכלי עץ שיעורן ברמונים, ואפי' כלי משקין כדתנן פ"ז מ"ב בחמת ששיעורה בפקעיות של שתי, אע"פ שסתם חמת למים,

כלל, דכל שמכביד עליו בגופו יצא האויר דרך הנקבים, ושוב אינו ראוי להניח ראשו עליו, ואמנם ראוי קצת ככל כרים ושקין שנפחתו, אבל מעיקרא לא חשיב שימוש זה, ורק לאחר שכבר היו בדין מדרס חשיב שעושין מעין מלאכתן גם בתיקנן, והכא מעיקרא יש להם רק שימוש גרוע דריקנין.

ומבואר כאן דקבלת אויר הוא קיבול, ועי' לעיל סק"ו מהתוספתא בכדור מלא אויר שהוא טהור, התם מיירי באטום שאינו עשוי להכניס ולהוציא.

י. שם עריבת פיסונות בש"א טמא מדרס, אפשר שרגילין לישב עליה גם כשהיא מלאה פיסונות, ונמצא שאין הישיבה מפריעה את מלאכתה, שגם כשיושבין עליה אפשר להוציא הפיסונות, ויושבין במקצתה ע"ג הפיסונות, וסברי דב"ש דהו"ל כעשויה גם לשיבה שהדבר מצוי שהפועלים יושבין עליה, [ער"ש פ"ט מ"ט, שעריבה שנסדקה משמשת ללישה ולישיבה, מיהו פי' הר"ש שם מחודש דבפשוטו אינה משמשת ללישה כלל, וכלישינה דר"ע בפ"ד ידידים עריבת הרגלים כשמה], שו"ר בר"ש מהתוספתא דקתני גם בעריבת הפיסונות משני לוגין ועד ט' קבין, ובשיעור שני לוגין ודאי שהישיבה סותמת פי העריבה, ולכן נראה שיושבין עליה כשהיא כפויה על פיה כמו בעריבה שנסדקה, [שו"ר דבתוספתא שם קתני יושבות ושוככות בתוכה ולא קתני על גבה, שו"ר ברמב"ם פכ"ו ה"ז שפי' שהוא כופה אותה ויושב עליה, וכן פי' הראב"ד בתו"כ, וצ"ע ועס"ק י"ד דבמשנה ד' ל"מ כן], וסברי ב"ש שעשויה מתחלה גם לשיבה, שהדבר מצוי שהפעולים צריכין אותה לשיבה.

הרמב"ם פי' שמגבלין בה הגבס, וכ"כ בערוך שעושין בה הבנאים טיט, וניחא בזה לשון ערמה, מיהו מהא דשיעורה משני לוגין נראה שאינה עשויה לגבל בה טיט, שאין

ולפ"ז הא דשיעורה בזיתים היינו מפני שהיא בכלל הכלים שאינן יכולין לקבל רמונים, וזה כר"ש בפ"ז מ"ד, מיהו שם תנן כגון הרובע שהוא לוג אחד, ומצינן למימר דכל פחות משני לוגין בכלל זה וע"ע לקמן ס"ק י"ב, שו"ר בחזו"א סכ"ה סק"י בזה ע"ש.

שו"ר ברמב"ם פכ"ו ה"ז שפי' שהעריבה עשויה ללישה, ומשערין אותה ברחיצה, וכשיש סדק אינה ראויה ללישה.

שם שנסדקה טמאה מדרס, פי' דכ"ז שראויה לרחיצה הו"ל רחיצה עיקר, ונמצא שלשימוש הישיבה אמרינן עמוד ונעשה מלאכתנו, [ומה שיושבין בתוכה בשעת רחיצה לא חשיב מושב, שאין זה נקרא מושבו, ובעינן כלי אשר ישב עליו, וזה מטרתו רחיצה], אבל משנסדקה שעיקר שימושה נתבטל, וראויה רק לשימושים רחוקים, ובזה נעשה שימוש הישיבה שוה לשאר שימושים, ולכן טמאה מדרס.

שיעור שני לוגין הדבר מובן דפחות מזה לא חזי למדרס, אבל יתר מתשעה קבין צ"ב מ"ט אפי' נסדקה טהורה מן המדרס, הרי חזיא טפי למדרס, והי' מקום לדון דבשיעור גדול חזיא נמי לרחיצה דהא השיעור שנקבע הוא כדי רחיצת רגל אחת, ובמחזקת טפי מתשעה קבין ראויה לרחיצה, ולכן לא מטמא מדרס דאמרינן עמוד ונעשה מלאכתנו, אבל לפ"ז הי' צריך לחלק בגודל הסדק, ולא בגודל הכלי, ולכן נראה דכלי שמחזיק תשעה קבין הוא עמוק יותר ואינו ראוי לישיבה בתוכו, [כמו לזבו טפח בפ"ט מ"ט], וראי' לזה מדמצרכינן במ"ד עד שיקצע, ש"מ דבלא מעשה לא הוא סתמא לישיבה, ובפחות מכאן הוא סתמא לישיבה, [שוב נראה דגדולה אינו משמשת אלא לרחיצה, וכשנסדקה סותמין אותה, אבל פחות מזה משמשת לכמה דברים ואף ישיבה בכלל, וכשנפתחה כמוציא רמון ג"כ בגדולה אין מקיימין אותה אא"כ ראויה

לרחיצה, שאין כלי גדול בזה נוח לשימושים ורק כשראו לרחיצה מקיימין אותו], ולהרמב"ם והראב"ד [הובא לעיל סק"י], שכופאה על פיה צ"ל שכלי גדול אין דרך להופכו, ודוחק, וגם הקיצוע אינו נצרך לזה.

שם הניחה בגשמים ונתפחה טמאה טמא מת, קמ"ל שפקעה טומאת מדרס אע"פ שעתידה לחזור ולהסדק כשתתייבש.

שם בקדים ונסדקה, בתוספתא קתני ונצמקה, והר"ש העתיק ונצרקה, והוא ט"ס, וכנראה הגירסא כתוספתא ונצמקה, מדלא קתני וחזרה ונסדקה, ועוד דבאמת לא נסדקה כעת, אלא נצמקה ונתגלה הריח של הסדק.

שם מקבלת מדרס, פי' שמטמא מכאן ולהבא, וכדי שלא נטעה לומר שחוזרת לטומאתה הישנה כיון שהתפחה היתה עראית, לכך שנה מקבלת מדרס, ולא טמאה מדרס, כ"כ הרש"ש, ובתוספתא קתני ג"כ ומקבלת טומאת מדרס, והתם קמ"ל שטומאת מת שהיתה בה לא פקעה אע"פ שאינה ראויה לרחיצה, ולענין טומאת מדרס נחלקו אם מקבלת מיד או כשיחשב עליה.

שם וחומר בשיירי כלי נצרים כו', בפ"ז מ"ד מבואר שכן הדין בכל כלי עץ שנגממו שיעורן במה שהן, ונקט כלי נצרים לרבותא אע"פ שהם פחותים ביותר אם כבר היו כלים ונגממו שיעורן בכל שהן, (ועי' פ"ח מ"ה בשיירי מטה, אבל שם הדין דוקא בטמאה ומדרבנן, וכאן הדין אפי' בכלי טהור ומדאורייתא).

שם זה חומר בשיירי כלי עץ מבתחלתן, לכאורה כאן החומר בשברי כלי עץ מבשלימותן, ונראה מזה שאם מתחלת עשיית העריבה נעשית בנסרים וסדקים [על דעת לסתמן] אינה טמאה מדרס, ורק מכח שיירי כלי הרחיצה, מטמאה נמי מדרס, שו"ר בספר מרן זלה"ה סכ"ה ס"ק ט"ו שכ"כ, והוכיח

שם ר"י אומר מיטמאה ומיטהרת אפי' עשרה פעמים ביום, החידוש דאע"פ שנטמאה בזב פקעה טומאתה כשנסדקה, ולא אמרינן דטהרתה עראית וחזרה לטומאתה הישנה, ואין הכרח מזה דלא כרבי דנפ"מ בחישוב עליה, ומסתברא שא"צ לחזור ולחשוב עשרה פעמים ביום, כיון שכבר חישב עליה ביום זה לישיבה, וכשפקע בגשמים א"צ מחשבה חדשה, וצ"ע בזה.

[מודקתני] מיטהרת משמע לגמרי אף ממגע מדרס, ואמנם ר"י לשיטתו פכ"ז מ"ט לא ס"ל טומאת ביה"ס, אבל י"ל שכאן לכו"ע טהורה לגמרי דהתם בבגד יש מגע של גע"ג זה בזה, ואע"פ שאינם ראויין למדרס, אבל אכתי ראויין לקבל טומאה ושפיר מטמאין זא"ז בכח המדרס שלהם, אבל כאן שחצי עריבה אינה מטמאה כלל, א"כ אין כח מגע ביה"ס מחצי לחצי, ולכן לכו"ע טהורה לגמרי, ועמש"כ בענין זה גבי סנדל סל"א סק"ח י"א.

שם נפחתה במוציא רמון טהורה מכלל הטומאה, כ"ה גם גרסת הראב"ד, וכ"נ מרישא דתוספתא דקתני בפחות משני לוגין ששיעורה בזיתים, ש"מ דיותר מזה שיעורה ברמונים, וכבר כתבנו לעיל ס"ק י"א דס"ל דפחות משני לוגין חשיבא אינה מחזקת רמונים, שו"ר בספר מרן זללה"ה סכ"ה סק"י גרס במוציא זית כהגר"א שמחק רמון, והוא ע"פ תוספתא שלפנינו, אבל בר"ש הנדמ"ח ובראב"ד מבואר דרמון גרסינן, וזה מתיישב שפיר כמש"כ.

שם טהורה מכלל הטומאה, דכיון שבטל העיקר בטלה הטפילה, דשימוש הישיבה הוא טפל, וכיון שאינה כלי, אינה טמאה מדרס, ובפרט שלשימוש מדרס הרי צורת הכלי רק מגרעת, וכיון שאינה כלי לתועלת המדרס, הרי"ז כדבר שאינו כלי שלא נעשה מדרס, אבל כ"ז שהיא כלי אלא שבטל ממנה עיקר

כן דכמו שניקבה במוציא רמון אין מטמאה מדרס בלא מחשבה או מעשה, ה"נ בתחלתה כיון שאינה טמאה ט"מ כיון שאינה ראויה לעיקר מלאכתה ה"נ אינה טמאה מדרס.

יב. שם בר"ש תניא בתוספתא כו' אפי' זבין וזבות כו' טהורה, יש לעי' עריבה שעשויה לישב ולרחוץ בתוכה למה אינה טמאה מדרס, ואפשר דמרחץ לא שמיה מושב, א"נ אינה גדולה כ"כ לישב ולרחוץ בה, וכשהיא מלאה מים לרחיצה אפשר רק להכניס רגליו בתוכה, [טעם זה שייך אם נימא דגדולה מט' קבין אינה ראויה לישיבה, מיהו זה אינו לפמש"כ לעיל דהטעם שבידור מט' קבין אינה טמאה מדרס, ואע"פ שראויה לישב בתוכה הוא מפני שכשנסדקה סותמין אותה, ואין מקיימין אותה אלא לרחיצה].

שם הרי היא כט"מ ומקבלת טומאת מדרס, פי' אע"פ שאינה ראויה לרחיצה נשאר בה דין טו"מ שהיתה בה אם נטמאה, דכ"ז שלא ניקבה במוציא רמון לא בטל שם כלי מעליה, ולכן שנה ומקבלת טומאת מדרס לומר דלענין מדרס הוא תמיד מכאן ולהבא, וכמש"כ מהרש"ש במתני', ולפ"ז נראה כגרסת אמרות טהורות שציינו בגליון הר"ש הרי היא בטמא מת, דהיינו נשאת בטומאת מת, והגר"א מחקר.

שם רבי אומר כשיחשוב עליה, פי' דכ"ז שלא נסדקה מחשבה נמי לא מהניא, דכיון שעיקרה לרחיצה, אין מחשבת הישיבה עיקר, ורבי מפרש מה ששינו טמאה מדרס שראויה ליטמא אם יחשוב עליה, וכתב הר"ש דמתני' כריבר"י, וה"ה מתני' דפ"ד ידיים, אבל ר"ע דפליג התם ואמר עריבת הרגלים כשמה סבר דלא מהני מחשבה, וא"כ אין המשניות מפורשות דלא כרבי, וזה מוכח דלרבי רק בנסדקה מהני מחשבה, שו"ר בראב"ד פכ"ו ה"ז ופכ"ז ה"ב שכתב דקי"ל כרבי דצריך מחשבה.

שימושה נעשה שימוש הישיבה והקבלה שוין, ולכן טמאה מדרס.

שם חישב עליה רבי מטמא וחכמים מטהרים עד שיעשה בה מעשה, לכאורה מעשה דהכא היינו ישיבה בתוכה, דאי מעשה תיקון בגופה הול"ל עד שיקצע כדקתני בסיפא, ואולי יש מעשה כל דהו פחות מקיצוע, שו"ר שכ"מ בראב"ד פ"כ ה"ז שכתב דבגדולה צריך מעשה גדול להכנת ישיבה זו, וכאן כתב מעשה סתם, וטעמייהו דרבנן דכיון שאינה ראויה למדרס רק בדוחק, לכן צריך מעשה.

והנה בעריבה יתירה מתשעה קבין נחלקו ר"ע ורבנן בסיפא דתוספתא ובמשנה ד', ורבנן מצריכין קיצוע כיון שאינה ראויה כ"כ למדרס, וש"מ דאף לרבי דסגי ליה הכא במחשבה מצריך התם קיצוע, וע"כ משום דגדולה מט' קבין אינה ראויה לישיבה, אבל בפחות מט' קבין כיון שנטהרה מטמא מת נהי דצריכה מחשבה או מעשה, אבל א"צ קיצוע כיון שבעצמותה ראויה, ואם היתה רק סדוקה פחות מרמון היתה טמאה נמי מדרס בלא מעשה, לכן נחלקו דסגי במחשבה או במעשה וא"צ קיצוע.

שם יתר על כן שנסדקה כו', דכ"ז שלא ניקב במוציא רמון טמאה ט"מ, וכיון שראויה לשימוש כלי אינה מקבלת מדרס, דנהי דשימוש הכלי גרוע, אבל גם שימוש המדרס גרוע, ולכן חזר דינה כעמוד ונעשה מלאכתנו.

שם נפתחה במוציא רמון טהורה מכלל הטומאה, דלא חיילא טומאת מדרס בלא מחשבה וכדלעיל בפחות מט' קבין, ונחלקו ר"ע ורבנן אם סגי במחשבה או דצריך קיצוע, וכמשנ"ת לעיל.

והנה מצינו כאן דר"ע מחמיר טפי בטומאת מדרס של עריבה דסגי במחשבה, ובידים פ"ד מ"א ס"ל איפכא מרבנן שאין עריבה שנסדקה טמאה מדרס אפי' במחשבה,

וי"ל דהיינו דקאמר התם רע"א עריבת הרגלים כשמה, דכ"ז שנשאר עליה שם עריבת הרגלים אינה מטמאה מדרס, אבל משנפתחה במוציא רמון, ס"ל לר"ע דשפיר מטמאה מדרס במחשבה לחוד, שו"ר בספר מרן זללה"ה סכ"ה ס"ק י"ב שהעיר מזה.

שם א"ר יוסי מעשה שהביאו כו', לא נתפרש מה בא ר"י ללמדנו, ולמה הביאו העריבות לפני ר"ג, ולפי הענין משמע שלקח העריבות לעצמו, וחילקן מה נקרא עריבה גדולה דיש רחבות ויש עמוקות, וקבע החילוק לפי סאה ושני לוגין, ולא לפי ט' קבין, א"נ חששו שם שמא נטמאו מדרס, ונפ"מ שמטמאין שנים ופוסל אחד, והביאו את כולם כי לא ידעו מהו השיעור.

והנה ר"ג קבע השיעור לפי סאה ולא לפי ט' קבין, והיינו דמסיים שקרובין דברי ר"ג לדברי חכמים, כיון שאותם שחישב שהם סאה היו ג"כ מחזיקין עד ט' קבין, ולא מדד סאה בדיוק, רק שיער לפי סאה ויותר מסאה, ואפשר דס"ל דלאו דוקא ט' קבין אלא תלוי קצת בצורת הכלי, כל שהוא מסאה ולמעלה, והגר"א הגיה ושל קרונין ט' קבין, ופי' בבהגר"א דהיינו הסלים הגדולים יותר מדאי, ולא נתפרשו הדברים, ועי' חזו"א סכ"ה ס"ק י"ד.

יג. **בספר** מרן זללה"ה סכ"ה ס"ק י"ג למדנו ד' חלוקות בטומאת מדרס, א. תיבה שפתחה למעלה דטהורה מן המדרס, בפשוטו לא מהני מחשבה לישיבה דבטלה דעתו, מיהו מצינו תיבת הבלנין דמשמע קצת שבכל ענין טמאה מדרס, ב. תיבה שפתחה מצדה, אם נפתחה שבטלה מתורת כלי, הר"ז מתמעטת כמו כלי אבנים דמתמעטין מהכלי, או אבן וקורה דמתמעטין מכלי, ולכן לא מהני מחשבה, ג. כרים וכסתות מעיקרא נעשו למדס, ולכן אפי' נפתחו טמאין מדרס, ד. עריבה, עיקרה לרחיצה, ובנסדקה משמשת

וכלשון התוספתא, שאם כופה אותה על פיה אין מקום לקיצוע כלל, ועסקי בדברי הרמב"ם והראב"ד בזה.

שם עשאה איבוס לבהמה כו' טמאה, אם מיירי בלא נפחתה, הדבר מובן שהיא כלי גמור, וחיבורה לכותל אינו מבטלה מתורת כלי, ונקטיה הכא משום דעריבה גדולה ראויה לעשות ממנה איבוס, ומתפרשא הכי עריבה גדולה שעשאה איבוס לבהמה ודרך לקבוע האיבוס לכותל ואפ"ה טמאה, אבל אם מיירי בנפחתה מלקבל רמונים, הרי לא מהני ייחוד לעשותה כלי, דכל כלי בעה"ב שיעורן ברמונים, ואמנם הזכירו בפ"ז מ"א קופות של בעה"ב כתבן, אבל לא מצינו כן אלא בקופה שעשויה לכך, ודוק לאוקומה בקיצעה לשיבה ואח"כ עשאה איבוס, ועוד דמסתברא דבקבעה לכותל פקעה טומאת מדרס ממנה, דשימוש השיבה שבה גרוע, ובקל נקבע לשימוש קבלה.

והנה הרמב"ם והרא"ש והרע"ב כתבו דטמאה טומאת מת ושרץ, וש"מ דמיירי בלא נפחתה, אבל בר"ש הנדמ"ח כתוב וטמאה מדרס, והיינו משום דמפרש לה אנפחתה כפשטות הלשון, ומתפרש דמפני שנפחתה ואינה ראויה, עשאה איבוס לבהמה, אבל עיקר הפי' צ"ע.

טו. **שם** בר"ש מ"ב מהתוספתא החמת בש"א מלאה ועומדת ובה"א מלאה וצורה, רי"א חילוף הן הדברים, ומבואר בעדיות פ"ה מ"א בשם ר"י שזו מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה, ופשטות הדברים דקאי התוספתא על החמת דמתני' דתנן שהיא טמאה מדרס, ופליגי מה הדין בעומדת כשהיא מלאה אבל אינה צורה, אבל טומאת מת ודאי איכא בכל גונא, כיון שהיא מקבלת מים ועומדת, אבל לענין מדרס ס"ל לב"ש דבעינן דוקא שהיא צורה למעלה לסגור פיה, אבל אם היא פתוחה למעלה או שסגורה מכח הקיפולים ואינה צורה ברצועה

למדרס ולקיבול בשוה, דשניהם עראי, אבל עדיין לא פקעה טומאה מן הכלי בפחות ממוציא רמון, ובנפחתה כרמון בעינן מעשה.

יד. **פ"ב מ"ד** עריבה גדולה שנפחתה מלקבל רמונים והתקינה לשיבה, היינו חישוב עליה כמ"ש בתוספתא, וכן מצינו בכמה מקומות ע"י לעיל ס סק, וכו"ע מודו דכיון שבטלה מתורת כלי לגמרי, צריכה מחשבה למדרס, ובעלמא כה"ג מחשבה נמי לא מהניא, ושאי הכא שאין הסדק מגרע במעלת השיבה, ובתוספתא נחקלו רבי ורבנן גם בפחות מט' קבין אם מועיל מחשבה, ובמתני' משמיט רבי פלוגתא זו, ולדידיה ניחא דמודים חכמים לר"ע בזה דסגי במחשבה, אבל לרבנן דס"ל דצריך מעשה גם בפחות מט' קבין, י"ל שג"ז בכלל עריבה גדולה ולא נתמעט אלא עד שני לוגין, וע"י לעיל ס"ק י"ב דיש לדון איזה מעשה בעינן לרבנן.

שם ר"ע מטמא, מצינו בג' מקומות דר"ע מטמא במחשבה ורבנן מצרכי מעשה, בפכ"ז מ"ה בלויי נפה וכברה שהתקינן לשיבה ר"ע מטמא וחכמים מטהרין עד שיקצע, ובפ"ב מ"ה בהתקינן להיות פותח בו את החבית, ויעוי' עוד בפכ"ב מ"ט אלא דהתם אף לר"ע בעינן סירקו וכרכמו, ולרבנן אפי' עשאו מתחלה למושב לא מהני עד שיחוק, וע"י בזה לקמן סכ"ח ס"ק י"ב.

וכבר נתבאר לעיל ס"ק י"ב דעד ט' קבין מקיל ר"ע דאינה טמאה מדרס, וכאן מחמיר דא"צ מעשה, ולא תליין הא בהא כלל.

שם וחכמים מטהרין עד שיקצע, פי' דכיון דנפקא מתורת כלי, לא נעשית מדרס במחשבה לחוד, כיון דשימוש המדרס הוא ג"כ רחוק, מיהו צ"ב מה הענין בקיצוע, הרי בפשוטו העריבה חלקה וראויה בלא קיצוע, והסדק אינו מגרע לענין השיבה, ואפשר דכדי שתהא ראויה לישב בתוכה צריך להחליק מקום השיבה, ונראה מזה שהשיבה בתוכה

בחזק, אינה בדין חמת להניח ראשו עליה, אע"פ שיכולה לעמוד מלאה, וב"ה סברי דלא פלוג בחמת כיון שמקבלת שבעה קבין טמאה מדרס, אם מפני שיכול לצררה, או שיכול לישב כשהיא ריקנית, וכ"ה בפר"ש דפליגי לענין טומאת מדרס, (ולהכי לא קתני טהורה, כדלקמן פכ"ו מ"ד).

ולפ"ז אין זה ענין לפלוגתא דתנאי פכ"ו מ"ד בדין חמתות צוררות, דהכא מיירי בסגירת פי החמת למעלה שתהא סגורה מכל צד, והתם מיירי בעיקר יצירת החמת שאין שוליה תפורים אלא סגורין ע"י רצועה וחבל שמהדק דפנות החמת זו לזו ועי"ז מחזקת מה שבתוכה, ובזה אמרו דכיון שלא תפרה הו"ל חיבור עראי ולא חשיבא כלי, חוץ משל ערביים שדרכן בקשירה בלי תפירה, ולר"מ תלוי אם מבטל הקשירה עולם, ולר' יוסי אף של ערביים בטלה דעתן וטהורין, והתם טהורין לגמרי אף מטומאת מת דלא חשיבי כלי כלל, וכדאמרין במנחות ל"ז ב' דכמאן דשרי דמי, ובזה אין חילוק בין ט"מ למדרס, (והדבר פשוט דלא יתכן לשנות טהורות אם טמאין טו"מ), וכ"ה פשטות הדברים דלא הוה כולוהו תנאי דלא כמתני' דעדיות, והרי בצרורה לכו"ע מטמאין בעדיות, והתם פליגי כולוהו בהא.

והרמב"ם בפכ"ו ובעדיות פי' שצוררות דקתני היינו שצור מקום הפחת ברצועה וקשרה, ונחלקו אם מהני קשר הרצועה, וצוררה פי' בעדיות שנתקשה העור במקום הקשר, ועראב"ד בעדיות מ"ש בזה, והרבה דברים קשים בזה, ועוד דאיך אפשר לפרושי סתמא דכולהו תנאי דלא כעדיות, ועוד דהא לר"מ גם כנפחתו טמאין מדרס כדתנן פי"ט מ"ט ומ"י, ולמה הוצרך לצרור עולם.

ובחדושי הגר"א בפכ"ו כתב דמתני' באינה עומדת אבל עומדת אפי' אינה צרורה כמ"ש ברפ"ה דעדיות, ויש לפרש כונתו כמ"ש דמתני' דכלים בעיקר עשיית החמת

שלא תפרה אלא קשרה בחבל ורצועה המחזיקין את שוליה, ולרבנן לא חשיב חיבור גמור עי"ז, וכחמת שאין לה שולים דמיא, ובזה חידש ר"מ דבביטל החבל של הצרור לעולם הוא כלי קיבול, ורק אם דעתו להוריד החבל ולתופרה טהורה, ות"ק מטמא בשל ערביים שדרכן בקשירה, ואפשר דדוקא בצרורין לעולם קאמר, א"נ כיון דדרכן בקשירה, אפי' לזמן טמאין, ור"י מטמא בכולן דלא אזלינן בתר ערביים אפי' באתרייהו.

ובירושלמי כלאים פ"ו ה"ג לפי' הר"ש והגר"א אמרו דצורר עולם מבטלו וצורר שעה אינו מבטלו, ועוד אמרו שם דצורר שעה א"צ חיתוך, דכיון שניתר בקל בלא חיתוך החבל, לא הוי חיבור, ולפי מה שהגיה הגר"א ומחק תיבות דל כן, נראה שהביאו רק סימן מכלאים לכלים לזכור שסדר המשנה ת"ק ור"מ ור"י, ואולי דומה קצת לכעין פלוגתתם, אבל לא לצורך זה הביאו לדמות כלל כלים לכלאים, ואגב שהביאו המשנה שאלו מה בין צורר עולם לצורר שעה, ואמרו דבי ר' ינאי צורר עולם צריך חיתוך צורר שעה א"צ חיתוך, ולפ"ז נראה דצורר עולם וצורר שעה הכונה באופן הצרירה, דבתרתייהו מיירי בצורר לעולם, (א"נ תרתייהו בצורר לשעה ואפ"ה הוי כלי לחומרא מדרבנן), אלא שאם צרר בצורר שעה טהור, כיון שצורר בצורר גרוע שא"צ חיתוך ומחשיבו בשלימותו, וזה מיושב יותר, דאם החילוק בין עראי לקבוע א"צ הסבר מה בין זה לזה, ובאמת לשון דל כן לומר דאלת"ה אינו מובן, דהחילוק מובן בפשיטות, ואין הדמיון לכלאים מוסיף בביאור כלום.

נמצא לפ"ז דמתני' דכל חמתות צוררות מתפרשת כדאמרין במנחות שם, דכיון שלא תפרן אלא צררן ע"י רצועה קשורה, הרי היא כמותרת ואין כאן שולים, וערביים דרכן בקשירה לחוד, ונחלקו אם בטלה דעתן,

ראויה למדרס כ"כ, ובזה קי"ל כמתני' דעדיות דב"ה לחומרא.

ובהגר"א על התוספתא פי' דהנדון על שולי החמת שדרך לצורה בקשר, ולפעמים מתקיימת בלא קשר, ופליגי אם סגי בהכי, ונראה דגם לפ"ז מתפרש לענין מדרס, דנחי דמק"ט מפני שמעמדת מה שבתוכה, אבל לענין מדרס בעינן קיום חזק יותר שתהא ראויה לשכב עליה, וע"פ גמ' דמנחות נראה דלמטה היא תפורה, והנדון כאן על הפתח שלמעלה.

והר"ש פי' שקשירתן אינה נוחה להתיר, ולפ"ז הפירוש חוץ מצרור כדרך שעושין הערביין, ור"מ סבר דצרור עולם מק"ט, ולפי הנראה בירושלמי זהו סוג קשירה קבועה יותר, וצרור שעה אפ' לעולם טהור, והר"ש פי' דהחילוק בין מבטלו לעולם או לשעה.

ומתני' דעדיות וברייטא דכלים ענין אחר הוא בדין חמת שאין צוררין פיה למעלה, באופן שאפשר להפכה ולישב או לשכב עליה, אבל היא עומדת בעצמה, ובודאי מקבלת טו"מ, והנדון אם מטמאה מדרס כיון שאינה

סימן כו

בחיבור עראי, ובחיבור ליטמא וליטהר

א. פ"כ מ"ג מקל שעשאו בית יד לקרדום כו' בתוספתא קתני ברישא יד הקרדום חיבור לטומאה בין בשעת מלאכה ובין שלא בשעת מלאכה, וה"ה שהוא חיבור להזאה, [וכ"כ בהגהות הגר"א ועי' בפרה פ"ב מ"ח ובר"ש שם מהתוספתא, ועי' משנה אחרונה כאן, ולע"כ], ובתר הכי קתני מקל שנתנו בקרדום לבקע בו לשעה בשעת מלאכה חיבור שלא בשעת מלאכה אינו חיבור, ומבואר בשבת מ"ח ב' דחיבור זה מדרבנן, כיון שאינו עשוי להיות הבית יד של הקרדום, ושימוש לשעה לא איתרבי מדין ידות הכלים להכניס ולהוציא טומאה, ונחלקו הראשונים שם אם מתני' רק ר"מ או דבזה מודה ר"ש דהוי חיבור לחומרא, עמשנ"ת בזה לעיל סכ"ג ס"ק י"ג.

ב. שם הדיוסטר חיבור לטומאה בשעת מלאכה, לפי מה שפר"ש והוא מרה"ג והערוך הרי הדיוסטר פשוטי כלי עץ, והוא יד להכניס בו שתי היתדות של מתכת, ובפשוטו אין משליכין אותו לבין העצים, שהרי הוא מתוקן בנקבים המיוחדים לשני צדדים, וא"כ צריך טעם למה אינו חיבור עד שיתחיל לפרק, וי"ל דאין טעם זה עיקר אלא כיון שאין לו צד שימוש בדבר דהדר מחוור להו, לכן אינו חיבור מיד כשגמר מלאכתו, [ועי' לעיל סכ"ג סוף ס"ק י"ד], מיהו אתני צ"ב מ"ט לא חשיבי ככלי של פרקים, שהם חיבור גמור, מדאורייתא, וגזרו עליהם גם שלא בשעת מלאכה, ואפשר שהדרך להחליף יתדות אחרות, ואין הדיוסטר מיוחד ליתדות אלו, שמוציאין אותן מן הדיוסטר עם המטוה, ומכניסין אחרים לנקבים, וזהו ששינו בתוספתא דמסמר שקבעו בדיוסטר להיות מיסך עליו חיבור לטומאה בין בשעת מלאכה בין שלא בשעת מלאכה, [והדין נותן שיהא גם חיבור להזאה, אלא שזה תלוי בדין ידות הכלים פרה פ"ב מ"ח ובתוספתא שבר"ש שם, ולע"כ], והנה יתדות הם של מתכת ומק"ט בפ"ע דהו"ל כלי שיש לו שם בפ"ע, ואם אינם כלי בפ"ע ע"כ הם חיבור גמור גם להזאה.

א. פ"כ מ"ג מקל שעשאו בית יד לקרדום כו' בתוספתא קתני ברישא יד הקרדום חיבור לטומאה בין בשעת מלאכה ובין שלא בשעת מלאכה, וה"ה שהוא חיבור להזאה, [וכ"כ בהגהות הגר"א ועי' בפרה פ"ב מ"ח ובר"ש שם מהתוספתא, ועי' משנה אחרונה כאן, ולע"כ], ובתר הכי קתני מקל שנתנו בקרדום לבקע בו לשעה בשעת מלאכה חיבור שלא בשעת מלאכה אינו חיבור, ומבואר בשבת מ"ח ב' דחיבור זה מדרבנן, כיון שאינו עשוי להיות הבית יד של הקרדום, ושימוש לשעה לא איתרבי מדין ידות הכלים להכניס ולהוציא טומאה, ונחלקו הראשונים שם אם מתני' רק ר"מ או דבזה מודה ר"ש דהוי חיבור לחומרא, עמשנ"ת בזה לעיל סכ"ג ס"ק י"ג.

יש להסתפק אם מקל זה כשר לסכך בו, כיון שקיבל טומאה עם הקרדום, ונראה דכשר, שלא אמרו אלא בלאי כלים אבל מקל זה לא נחשב כלי ולא יד כלי, ורק החמירו בו בדין חיבור מדרבנן, וכיון שאינו שברי כלי, אין לדמותו לבלאי כלים סוכה ט"ז א', מיהו בשעה שהוא מחובר לקרדום אין לסכך בו, ועי' סוכה י"ג ב' בידות האוכלין, והתם ג"כ חזינן שידות האוכלין כשנפרדין מסככין בהן, אלא דבאוכלין אף פסולת גורן ויקב עצמו כשר, - בבית יד קבוע שהוא חיבור להזאה, ג"כ יש מקום לדון אם גזרו בו דין בלאי כלים לסכך.

שם בשעת מלאכה, כבר נתבאר לעיל סכ"ג ס"ק י"ג שאין הכונה רק בשעה שמבקע בו, אלא כ"ז שהוא מחובר לצורך מלאכתו הוא חיבור, ושלא בשעת מלאכה היינו כשכבר נתכוין לפרקו, מפני שאין לו צורך בחיבורו.

ויש לעי' בהא דתניא בתוספתא קבעו בכלונס בשעת מלאכה חיבור שלא בשעת מלאכה אינו חיבור, ומשמע דמחלק בין קבע המסמר לדיוסטר לבין קבע הדיוסטר לכלונס, ולכאורה פשיטא דכיון שהנדון בחיבור היתדות לדיוסטר, אין שום נפ"מ אם הדיוסטר מחובר לכלונס או לא, ואדרבה במתני' איצטריך לאשמועינן דטמא בכה"ג, [ואמנם לפי' הרע"ב שמשליך הדיוסטר לבין העצים יש בזה חידוש דבקבוע אינו משליכו, אבל הא גופא קשיא מ"ט אינו חיבור שלא בשעת מלאכה, וכן הקשה מרן זלה"ה בס"ק י"ט מהתוספתא על פי' הרע"ב], ואפשר דקמ"ל כבמתני' דבשעת מלאכה הדיוסטר טמא, ולא בטל לכלונס, ובהגהות הגר"א על התוספתא גרס כבמתני' דאינו חיבור לו, ועי' בחזו"א שם בזה.

ואפשר דקבעו דתוספתא על המסמר קאי, וקמ"ל דמסמר בכלונס לעולם עראי חשיב, ואינו חיבור אלא בשעת מלאכה, ולפ"ז הא דתנן עשה לו דיוסטר אין טמא אלא צרכו, היינו רק בשעת מלאכה, ויש לחלק דעשה לו דיוסטר מיירי שחקק בו נקבים להכניס בו יתדות, ועי"ז נעשה ככלי, אבל מסמר שקבעו בכלונס לא משוי ליה דיוסטר, ולכן אינו חיבור רק בשעת מלאכה.

שם עשה לו דיוסטר, פי' שעשה לכלונס נקבים כמו לדיוסטר להכניס בהם היתדות, אין טמא אלא צרכו, דכלונס ארוך לא נחשב יד ליתדות, ורק החלק הנצרך להחזיק היתדות נחשב יד, והוא טמא ג"כ רק בשעת מלאכה, שאין הכלונס עשוי ליחשב יד ליתדות, וגם לא עדיף מדיוסטר, ולא דמי לקבע בו מסמר שאינו מתפרק, ועי' לעיל ד"ה ואפשר.

ד. **שם** כסא שקבעו בכלונס טמא ואינו חיבור לו, לכאורה הא דטמא פשיטא, והחידוש רק שאינו חיבור לו.

שו"ר בספר מרן זלה"ה סכ"ה ס"ק י"ח שצייד לפרש שהדיוסטר ממתכת והיתדות מעץ, [ולשון הר"ש שפעמים עושים אותן יתדות של ברזל, וכ"כ הרא"ש ובימיהם היו עושים אותן של מתכת], והרי אם כולן מעץ הו"ל פשוטי כלי עץ, וע"כ דחד מינייהו של מתכת ומק"ט בפ"ע, ומהא דמסמר נתקע בדיוסטר משמע שהדיוסטר מעץ, וכן מהא דקתני הדיוסטר חיבור, משמע שהוא מביא הטומאה לכלי דומיא דמקל דרישא, ואם היתדות אינם כלי, לא הי' ראוי להזכיר לשון החיבור על הדיוסטר, ועוד דסתמא דמילתא יש יתדות קבועות מוכנות לדיוסטר, ואם מיירי הכא במאורע שתקע מקלות בעלמא בנקבי הדיוסטר הו"ל לפרושי הכי במתני'.

נמצא לפ"ז שהיתדות הם של מתכת והם עראי בדיוסטר לפי שמחליפין כמה יתדות זו אחר זו, ולכן מסמר שקבעו בדיוסטר הוי חיבור גמור, ולא גזרו שלא בשעת מלאכה כיון שחיבורן מדרבנן, א"נ כיון שמחליפין אותן הו"ל כמו זורקו לבין העצים, דאין לחלק שיש לו חיבור קבוע אפי' בשעת מלאכה.

ואפשר עוד דכיון שיש שתי יתדות בדיוסטר, והוא ראוי לשמש גם עם אחד לחוד, לכן לא גזרו עליו שלא בשעת מלאכה שיטמא את שניהם ע"י הדיוסטר, דהו"ל כשלל של כובסין ושלשלת המפתחות שמחברין כמה כלים נפרדים, ולא גזרו אלא בכלי אחד.

ג. **שם** קבעו בכלונס טמא ואינו חיבור לו, פי' שחיבר את הדיוסטר לקורה ארוכה שהיא אינה נחשבת יד לדיוסטר וליתדות, והי' מקום לדון שע"ז יפקע דין יד גם מהדיוסטר, דהו"ל כחלק מן הקורה שאינה חיבור, וקמ"ל שהדיוסטר נשאר בדין חבור ליתדות, ואין הקורה חיבור לו, ודכוותה מתפרש בכסא דסיפא.

שם עשה בו כסא, דהיינו שחקק צורת כסא בקורה, אין טמא אלא מקומו, לכאורה היינו מקום החקק, אבל בתוספתא קתני וכמה הוא הצורך מקום ישיבה טפח, ועי' כעיי' בפ"ו מ"ד ר"ש וכמה הוא הצורך מקום שפיתה טפח, ויש לפרש גם כאן כמה הוא הצורך בקורה לקיים את הכסא טפח, דהכסא הרי הוא רחב כפי השיעור שחקקו, וע"כ הנדון כמה טמא מחוץ לכסא.

שם קבעו בקורת בית הבד טמא, דלא בטל שם כלי ממנו עיי', ואע"פ שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו, אבל באמת אינו חיבור לה והו"ל ככלי בפ"ע.

שם עשה בראשה כסא טהור, דלא חזי למדרס, ומדין כלי עץ אינו מק"ט דהו"ל כפשוטי כלי עץ, ומבואר כאן דאין טומאת כלי עץ בפשוטין אא"כ משמש את האדם ומשמשו, ועמשנ"ת בזה לעיל סי"ח סק"ח, דלענין טומאת מת סגי בכל שימוש אע"פ שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו, וכאן הרי חקק בו צורת כסא, ואפ"ה כיון שאינו ראוי למדרס טהור לגמרי, ומוכח מזה דאפי' דף רחב טהור שהרי חקק כסא גמור, ואפ"ה ל"ג בו, וי"ל דכיון שכסא אין כאן, לא חידשו בשימוש דכסא דין כלי שאינו ראוי למושב.

ה. **שם** מ"ה כופת שקבעו בנדבך כו', נדבך נקרא שורת האבנים, כדתנן במדות פ"ג בפתחו של אולם שהיו על גביו חמש אמלתראות, ונדבך של אבנים הי' בין כל אחת ואחת, וכתוב בעזרא ו' נדברכין די אבן גלל תלתא ונדבך די אע חדת, וכתב באבן עזרא שזה כמו בבית ראשון שלשה טורי גזית וטור כריתות ארזים, וכופת הינו חתיכת עץ מרובעת שראוי לישב עליה ככסא, ובפכ"ב מ"ט נחלקו ר"ע וחכמים אם בעינן עד שיחוק, וע"ע תוספתא ב"ב פ"ב ה"א דפליגי תנאי בסתמא אם דינו ככלי, ובמתני' מתפרש כופת שדינו ככלי דהא קתני טמא, [ובפשוטו אין

חילוק בין נטמא כבר לראוי לקבל טומאה, כמשנ"ת בר"ש פ"ז מ"ב ובתו' שבת נ"ח ב', ועמש"כ לעיל ס סק, ועי' להלן סק"ו בתוספתא דקתני הי' טמא, ועי' בר"ש מ"ו בסדין ולקמן סק"ח], וקבעו בבנין היינו שחיבר את הכופת לשורת הכותל שישמש כמו אבן, [כענין שמצינו בעזרא שם], ובוזה מחלק התנא שאם קבעו בחיבור טיט [שכאן אין כ"כ חיבור מסמר, שו"ר שכ"מ ב"ב ס"ט א' דחיבור בטיט עדיף מיתדות], וכיו"ב, וגם בנה עליו עוד שורת אבנים טהור, אבל אם עשה רק חיבור בטיט, או שלא חיברו רק נתן עליו אבנים, שהם מחוברות בטיט, עדיין לא נטהר הכופת.

ונראה דמיירי בנתנו בקביעות ואין דעתו לפנותו, ואפ"ה כ"ז שחסר בקביעותו המושלמת לא פקעה טומאה, ואפשר דמי שלא החליט לקובעו אע"פ שבנה ע"ג, כ"ז שלא חיברו יכול להוציאו בכח בקורנס אם ירצה, ולכן חסר בקביעותו המושלמת, אע"פ שכעת דתעו לקובעו, דסו"ס חסר במעשה המושלם עיי', [שו"ר בבהגר"א על התוספתא שפי' קבעו שחשב שיהא שם לעולם, וזה צ"ע, וכ"מ ברמב"ם פכ"ו ה"א דקבעו היינו במסמרים, וכן תניא בתוספתא ה"ג עד שיקבענו, שו"ר שגם הר"ש והרע"ב פי' כהגר"א, ותמה ע"ז מן זללה"ה סכ"ה ס"ק כ"ב].

וכן בסיפא במפץ שנותנין עליו את המעזיבה, אם לא חיברו לקורות במסמרים הר"ז חסר בקביעותו, שאם ירצה יכול להסיר גם את המפץ וגם את המעזיבה ואע"פ שבודאי ביטלו כעת, שאין אדם נותן טיט ע"ג מפץ שדעתו לפנותו, אבל מ"מ חסר בקביעותו המושלמת, וכן בנתנו ע"ג הקורות וקבעו במסמר כ"ז שלא נתן עליו טיט לא נשלמה קביעותו, אבל אם המפץ עשוי לתחת הקורות, שאין שייך ליתן עליו טיט, בזה סגי בקבעו במסמר, כדתניא בתוספתא בד"א מלמטה אבל

מלמעלה כו', וצ"ע בר"ש שפי' למעלה על קורות הגג, ובפשוטו בכל מקום שיש מעזיבה דינו כלמעלה וכמשנ"ת, ולמעלה ששנינו בכסא היינו בנדבך העליון, וכנראה פי' כאן גם באותו ענין, וצ"ע].

ו. שם בר"ש תניא בתוספתא כסא [שנתנו] בבנין בונה עליו כו', כאן שנו הדין בכסא ולא בכופת, כיון שנחלקו תנאי בב"ב פ"ב ה"א בדין כופת אם סתמו דינו ככסא, ועוד דמחלק בין דרך ישיבתו, דשלא כדרך ישיבתו סגי בבנה עליו או קבעו.

שם ארוכה של מטה כו', מיירי בפרקים שיכול להחזירה ולכן לא פקע טומאה ממנה עד שיקבענה במסמר, ומשקבעה במסמר נקבע דין המטה כנשברה אותה ארוכה, והדין הוא דבמטה שנשברה ארוכה אחת טמאה ושתיים טהורה.

שם מפץ שעשאו לקורה, פי' שמתחלה עשאו כדי ליתן עליו את המעזיבה, או לסתום תחת הקורות, א"כ הו"ל עשאו לשמש עם הקרקע ואינו מק"ט אע"פ שכעת משתמש בו עד שיתננו ע"ג הקורות, דשימוש עראי זה לא משוי ליה כלי.

שם הי' טמא, פי' שעשאו לשימוש שכיבה, בין נטמא בין עדיין לא נטמא, בזה צריך קביעות במסמר כדי להפקיע טומאתו, והכא מיירי בנתנו תחת הקורות שאין שייך להוסיף עליו מעזיבה וכמש"כ סק"ה, ולכן סגי בקביעות מסמר לבטלו, אבל מלמעלה דהיינו שנתנו ע"ג הקורות כדתנן במתני', בזה בעינן גם קביעות מסמר וגם מעזיבה, וכמשנ"ת שם.

שם בר"ש היא טמאה לא שתהא כו', היינו לשיטתו דמטה שנתפרקה הפרקים טהורים וכשמחברין אותן חוזרין לטומאתן הישנה, ועמשנ"ת לעיל סק"ג סק ולפ"ז מתפרש טמאה כפשטה.

שם הי' טמא, בכולהו לא מפליג כו', הר"ש מפרש נטמא ממש, ולכן הקשה מ"ש, אבל בפשוטו מתפרש שעשאו לשימוש כלי, ולאפוקי עשאו לקורות מעיקרא, וכן מתפרש כל טמא שבמשנה זו, וכמש"כ סק"ה, שו"ר בחזו"א סכ"ה ס"ק כ"ב שכ"כ.

שם למטה על הקורות שמשמין לבית ולעלייה, צ"ע דכאן ג"כ נותנין מעזיבה, ולמה יטהר המפץ בלא מעזיבה על גביו, שו"ר בחזו"א שם, ועמש"כ לעיל דמיירי תחת הקורות.

ז. שם במשנה קערה שקבעה בשידה תיבה ומגדל כו', פי' בשידה תיבה ומגדל הבאין במדה, וס"ד דהמחובר לה כמוה, דשפיר מבטל אותה לגמרי להשתמש בה כמגירה ומדף, וקמ"ל דכל שמשמת את שימושה הקודם לא נטהרה, ולענין חיבור מסתבר דהויא חיבור כיון שמבטל אותה לעולם, ונפ"מ בשידה שאינה מחזקת מ"ס, וצ"ע בד"ז מתי מתבטל הכלי לשידה, דשני כלים קטנים אפי' חיברן בקביעות לא נעשו ככלי אחד, ע"י שבת מ"ח ב'.

שם שלא כדרך קבלתה טהורה, נראה דעיקר החידוש ברישא, וה"ק אע"פ ששלא כדרך קבלתה טהורה דחשיבא חיבור גמרו לשידה, אפ"ה כדרך קבלתה טמאה כיון שמשמשת שימוש קערה כדמעיקרא, [מיהו ע"י בסמוך דעיקר הדין דחיבור לשידה מטהר איצטריך לאשמועינן], ואם חיברה על צדה אע"פ שמקבלת קצת על הדופן כדף וכיו"ב, אפ"ה טהורה כיון שבטל עיקר שימושה ע"י קביעותה לשידה.

וי"ש לע"י מה נתחדש בשידה טפי מעריכה שעשאה איבוס לבהמה לעיל מ"ד, ואפשר דקמ"ל דחיבור לכלי הבא במדה כחיבור לקרקע דמי, ונפ"מ בעשאה מתחלה לצורך השידה, דהו"ל כעשויה לשמש עם

הקרקע, כמ"ש מרן זללה"ה שם ס"ק כ"א דבכה"ג טהורה אפי' כדרך קבלתה.

ח. שם מ"ו סדין שהוא טמא מדרס, פר"ש ראוי ליטמא מדרס, וכן מוכח הלשון דקתני אבל טמא ט"מ, והכונה ראוי, שהרי לא נטמא עדיין ונחלקו תנאי ממתו חשיב קביעות וילולין.

שם אבל טמא ט"מ, הטעם מפורש בביצה י"ד ב' מפני שהשמש מתחמם כנגדו, והיינו אף בעשאו לילול מתחלתו, ויש לעי' האם זו טומאה דאורייתא, או"ד כיון שהוילול מחובר לא מק"ט מדאורייתא כלל, ובתו' ביצה שם הקשו מפרוכת שמק"ט אע"פ שאין השמש מתחמם כנגדה, וי"ל דה"נ כל וילול טמא אף במקום שאין שייך שיהא שמש משתמש בו, דגזרו על שימוש וילול, מיהו עי' פכ"ד מ"ג שלשה סדינים הן, ומשמע שדרך וילול לעשותו מסדין, אבל פרוכת שעוביה טפח הי' ראוי להוציאה מכלל וילול.

שם מאימתי היא טהרתו כו', [משיתבר פי' בערוך ערך תבר משיעשה לו ענוכין, פי' לולאות לתלותו בהן, וכן הביא שם בפ"י תוברות פכ"ג מ"א הובא בר"ש שם, ועי"ש מבריתא דמשכן], עי' כע"ז בתוספתא שבר"ש פי"ד מ"ב ובמש"כ שם, סט"ו סק"ח, ואפשר דוילול חמור מכופת ומפץ, כיון שדרך להסירו כדי לכבסו, ועוד שהוא נחשב כלי תלוש לענין ט"מ, משא"כ הני דקביעי וקיימי ומתבטלין לקרקע, ולכן צריכים יותר מעשה לבטלו מתורת מדרס, ולר"ע סגי בקביעות בקרקע, וא"צ שינוי בגופו, שו"ר בספר מרן זללה"ה סכ"ה ס"ק כ"ג שצידד לפרש דר"ע מצריך קביעות במסמרים ולב"ה סגי בתלייה.

בתוספתא קתני מאימתי טהרתו בש"א כו', ואע"פ שנשנית קודם בבא דסדין שעשאו וילול, שכן דרך התוספתא בכלים לשנות סתמא על המשנה בלי לפרט אהיכא קיימא, וכמש"כ, ולא שייך ענין זה לשנותו

על מפץ, וצ"ע בבהגר"א שם, ואמנם בז"ז כתב דממתני' משמע דקאי אסדין וכן העתיקה הר"ש.

ט. שם בר"ש תניא בתוספתא מאימתי טהרתו כו', אמתני' דסדין קאי וכמש"כ לעיל סוסק"ח, עי"ש.

שם סדין שהוא טמא ט"מ כו', הכא מיירי בטמא ממש, ופלגי תנאי אם פקעה ממנו טומאה הקודמת, וכמ"ש הר"ש דהו"ל כנקרע הסדין ונעשה עכשיו כלי אחר, ובטלה טומאה קמייטא, ועי' פכ"ח מ"ה זה הכלל כל ששינהו לשמו טמא לשם אחר טהור, ונחלקו כאן אם וילול שהשמש מתחמם כנגדו, מיקרי שם אחר, א"נ מפני ששינהו נקראין סדין, כדתנן פכ"ד מ"ג.

שם ומקבל טומאת מדרס, הגר"א הגיה ואין מקבל, וכ"ה לפנינו בתוספתא בבבא דקלע של ספינה, [וכ"כ הרמב"ם בפ"ז ממו"מ ה"ח ישב על פרוכת או על קלע של ספינה וכיו"ב הרי אלו טהורין], והר"ש גרס בתרווייהו ומקבל, וכתב בפ"א דנגעים מ"א דמיירי קודם שיקשר לב"ה, והדברים צ"ת דבכה"ג פשיטא דלא פקע טומאה ממנו כלל.

ולכאורה מתני' דפכ"ז מ"ט מפורש כת"ק שנשאר בטומאתו, דהא לכו"ע שייך התם שישאר הסדין בטומאת מגע מדרס, אע"פ שנעשה וילול.

שם ועשאו קלע לספינה, משמע שגם בקלע של ספינה שייך ענין שמש מתחמם כנגדו, וכ"מ בנגעים שם שהוא טמא ט"מ, אבל לא נתיישב הענין במציאות, ואפשר שהספן מגין בו על עצמו מפני הרוח כשעולה על הסיפון, ואפשר שמורידין אותו מן הספינה ומשתמשין בו, ומ"מ אינו ראוי למדרס מפני שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו, שו"ר בספר מרן זללה"ה סכ"ה סקצ"ד שכתב דנס אינו מחובר כלל לספינה וטמא משום בגד, וזה כמש"כ.

שם הסדינין והסגוסין כו', לכאורה בעשן מתחלה לכך טהורין, כמו בעשן לחפות בהן כו' שמטמאין טומאת אהלים, ובקרקע טהורין לגמרי, אבל כשהיו כלים אין החיבור לקרקע מבטלן מתורת כלי, מפני שמשמשים כדמעיקרא, וכדלעיל מ"ד ה'.

שם עשן לחפות כו', פי' דאריג מטמא טומאת אהלים, אבל לא עץ העשוי כמחצלת, ולכאורה משמע שבכל בית שיש שם מת נטמאין החיפויים אע"פ שהבית טהור, ויש לעי' א"כ למה וילון אינו מטמא טומאת אהלים, כמ"ש רש"י בביצה י"ד ב' שאי לאו שהשמש מתחמם כנגדו, ה' דינו כמחיצות הבית שאינו מק"ט, ואפשר דכיון שהוא נע ונד אין דינו כאהל ומחיצה, ואינו נחשב מדופני הבית.

י. **שם** מ"ז מחצלת שעשה לה קנים כו', מחצלת מטמאה רק משום מדרס, שאינה עשויה לשימוש אחר, אלא לסיכון או לשכיבה, ולכן משעשה לה קנים שמפריעין את השכיבה טהורה, ונחלקו ת"ק וחכמים אם סגי בקנים לארכה, דכיון ששוכבין לרחבה, ממילא הקנים שלארכה מפריעים השכיבה בכולה, וחכ"א עד שיעשה כמין כי, דהיינו באלכסון לאורך ולרוחב, מקרן לקרן לארבע קרנות, ולכאורה בקנה אחד אלכסון ג"כ נמנע השכיבה בכולה, ואפשר דבקנה אחד יכול לשכב בצד הקנה, והיינו טעמא דלא סגי להו לרבנן בקנים לארכה כיון שיכול לשכב בין הקנים, ואע"פ שאין דרכה בשכיבה לארכה אלא לרחבה, וכן אם כמין כי היינו כמין משולש או מגדל כזה.... הרי זה כמו כזה.... שפירשנו לעיל, אבל כמין גאם לא שייך כאן, דהו"ל אחד לאורך ואחד לרוחב כזה.... ואין זה מונע השימוש במחצלת, ואפי' אם יעשה קנים שתי וערב אחד לכל ארכה ואחד לכל רחבה באמצעה אכתי יכולין לשכב בשאר, ורק באלכסון מהני.

שם עשאם לרחבה פי' שהוסיף קנים ע"ג המחצלת, ואין בין קנה לחבירו ד"ט טהורה, וכל שכן דלארכה בשאין ביניהם ד"ט טהורה, אבל הקנים שעליהם מסרגין הקש של המחצלת, הם מובלעים בסירוג הקשין ואינם מפריעין השכיבה, אבל הגר"א פי' שעשה לה קנים דהיינו הקנים שעושין בהן את המחצלת, ועשן לרחבה זהו האופן הרגיל של עשיית מחצלת, אלא שאם אין בין קנה לחבירו ד"ט אינה ראויה לשכיבה בין הקנים.

שם נחלקה לרחבה ר"י מטהר, וכן המתיר ראשי המעדנים טהורה, בתחלת עשיית המחצלת ודאי דקודם קשירת המעדנים אינה מק"ט, ור"י חידש דאם התיר הקשרים ג"כ אינה נטהרת, וה"ה אם חתכה לרחבה דממילא במקום החתך הותרו ראשי המעדנים של שני החצאים, ואמנם בתוספתא פ"ז ה"ד שנינו מחצלת מאימתי מק"ט משיחוסם ויקנב ר"א משיקשור ראשי המדנים, וא"כ סיפא דמתני' דמאימתי מק"ט דלא כר"י, ונוכל לומר דסבר דנחלקה לרחבה טמאה, מיהו בתוספתא פ"א ה"ה מבואר דקודם קשירת מעדנים מהניא מחשבה אף לר"מ, וש"מ דלכו"ע עדיין אינה מק"ט עד שיקשור המעדנים, ונחלקו רק לאחר שקשרו אם התרת הקשר מטהרתן, ולכן נראה דר"י לא מצריך קינוב במחצלת אלא כשהדבלולים יוצאין שלא כדרך המעדנים, ובהא פליג על ת"ק דלעולם טהורה קודם קינוב, ומתני' דלא כר"י או דמוקים לה בקינוב של הדבלולין היוצאין שלא כדרך המעדנים.

ענין מעדנים, מפרשים שזהו הקשר שעושין בסוף הקש והגמי שסירגו ע"ג הקנים, שע"ז מתקיימת המחצלת, דומה לקשירות שעושין בטלית גדול בצדדין של הטלית, ואם נפתחו הקשרים, זהו הנקרא הותרו ראשי מעדנים, ואם חתך הטלית באמצע לרחבה נמצא שלכל חצי טלית יש קשרים מצד אחד, ומצד שני חסר קשרים, ואמנם בטליתות שלנו עשוין הקשרים רק לנוי, אבל במחצלת

הקשרים הם המקיימים את כל הסירוג של המחצלת, ועמשנ"ת לעיל ס"ט סק"ז, וכבר נתבאר מכ"ז בחדושי הגר"א ובא"ר, אלא דנקט שהקנים השנויים במשנתנו הם הקנים שביצירת המחצלת, ולא קנים נוספים לבטל שימושה.

שם נחלקה לארכה, דהיינו שנחתך הטלית גדול בארכו, שכל חצי יש לו קשרים משני הצדדים, ונמצא שהמחצלות יש להם קיום, ולא יתפרקו בגלל החיתוך שנעשה לארכה, ססירוג הקש והגמי ממשיך לארכה, ונחתכו הקנים שלרחה, ונעשו שתי מחצלות צרות וארוכות, ובזה שנינו שהשיעור ששה טפחים לרוחב המחצלת, שאז היא ראויה לשכיבה, ושלשה מעדנים היינו שלשה קשרים, שכל קשר מחבר שני טפחים של הקש והגמי המסורגין, ונמצא שלכל קשר יש טפח מכאן וטפח מכאן, וזהו ששנינו בתוספתא דשלשה מדנים הם ששה טפחים טפחיים בין מדן למדן וטפח מכאן וטפח מכאן דהו"ל ששה טפחים.

שם מחצלת מאמתי מק"ט משתקנב והיא גמ"מ, לפמש"כ לכו"ע בעינן קשירת ראשי מעדנים, ור"י פליג שא"צ קניבה, ומצינו כע"ז בפט"ז מ"ד בכר וכסת של עור דת"ק מצריך שיחסום ויקנב, ולר"י סגי בתפירה.

יא. **שם** בר"ש תניא בתוספתא מחצלת שעשאה לאהלים וחישוב עליה לשכיבה טמאה, כצ"ל וכמ"ש הר"ש, והענין דקודם גמ"מ מהניא מחשבה לאהלים, ונמצא שגמר מלאכתה לאהלים, אבל לאחר גמ"מ אינה מיטהרת אלא בשינוי מעשה, ותו לא מהני התרת המעדנים וקשירתן לשם אהלים, ובהא פליג ר"מ אר"י וס"ל שרק בתחלת עשייתן מיקרי קשירת המעדנים גמ"מ, אבל לאחר שנקשרו אינה נטהרת ע"י התרתן והיינו

דמסיים ר"י דנטהרת ע"י התרת המעדנים, וממילא מהניא מחשבה בשעה שהתירה כשחזר וקשרה לשם אהלים, ונחלקה לרחה דטהורה אתיא כר"י דס"ל שהתרת המעדנים מטהרת, ובנחלקה לארכה הותרו קשרי המעדנים במקום החתך, וכמשנ"ח, וגרסינן בתוספתא נחלקה לרחה טהורה ככמתני' וכמ"ש הגר"א, (ואם נקיים הגירסא נפרש נחלקה לארכה כמו נחלק ארכה, דהיינו שאורך החתך לאורך הקנים, וממילא הוא חותך את האורך של המחצלת דהיינו את הקש ולא את הקנים, ולרחה היינו שחותך את הרוחב דהיינו את הקנים הנמשכים לרחה).

הר"ש פי' דר"מ ור"י לא פליגי, דמ"ש ר"מ עד שלא קשר כו' ה"ה בקשר והתיר וחשב עד שלא קשר דהו"ל מחשבה קודם קשירה, אבל פשוטת התוספתא דפליגי אם לאחר שנקשרה פעם אחת ההתרה מטהרתה, ולר"מ אינה מטהרתה ולכן לא מהני תו מחשבה לאהלים בלא מעשה נוסף להתרה וקשירה, והא דלא מהני מחשבה קודם קניבה לרבנן דקניבה מעכבת, י"ל דכיון דלאהלים א"צ קניבה נמצא שמחשב לאחר גמ"מ, וצ"ע, שו"ר דמין זללה"ה בסכ"ה ס"ק כ"ו נקט דר"י מיקל ומצריך קישור ולרבנן סגי בקינוב, ור"מ כר"י ס"ל, ותמה על הרמב"ם, וצ"ע.

שם בר"ש עוד תניא בתוספתא מחצלת מאימתי מק"ט משיחסום ויקנב, פי' לאחר קשירת המעדנים, רי"א משיקשור ראשי המדנים אע"פ שלא קינב כגרסת הגר"א בהר"ש.

שם היו דבולולין כו', זהו המשך דברי ר"י דמה שאמר דסגי בקשירה וא"צ קניבה, זהו דוקא בדבולולין שכדרך המעדנים, אבל שלא כדרך המעדנים צריך קינוב דוקא, וכ"ה בר"ש.

סימן כז

בחיבור כלי אריגה וכלי חרישה ועוד

הוי חיבור, אע"פ שעתיד לסלקו, מ"מ השתא תפירה חשובה היא, והויא חיבור, מיהו לשון כפול צ"ב, וגם החוט מחובר לבגד וצריך גדר בתפירתו מתי אינו חיבור, ולפי' הרמב"ם והרא"ש משמע שחוט הכפול נארג עם הארגמן, והחידוש רק ברישא שהחוט אינו חיבור, אבל הכפול מחובר לעולם, ולשון שהעבירו ע"ג, שנשנה בשניהם, משמע ששניהם רק עוברין על גבי הארגמן ולא קבועין עמו, ועי' בכ"ז בחזו"א סק"ג.

שו"ר בספר מרן זללה"ה סכ"ו סק"ד שכתב לפרש חוט שהעבירו ע"ג ארגמן, כמו שחור שע"ג הלבן שבתוספתא הובא בר"ש כאן, ותנן ב"ק קי"ט א' שחוטים אלו הכובס נוטלן מן הבגד, ומה"ט אינם חיבור, וכ"כ הגר"א בזר זהב, וה"נ פירש כאן חוט שהעבירו ע"ג ארגמן שנותנו בשולי הבגד לשמור על שלימותו, ובזה שנינו שאם החוט כפול מקיימין אותו לשמור על הבגד, וזה דוקא בארגמן דחשיב טובא, והרי גם כאן בתוספתא לשון והעבירו ע"ג לכן והעבירו ע"ג שחור, וש"מ דלשון והעבירו ע"ג, הוא הנעשה בסוף הבגד.

ויש לעי' במה שמוכא בתוספתא דשחור ע"ג לבן ולבן ע"ג שחור טהור, והטעם מפני שעתיד ליטלו וכמבואר בב"ק שם, אבל קשה א"כ מ"ט אר"י שם ב' דהכל עולין למנין תכלת, אם איתא שאינו חיבור לבגד למה יעלה למנין מלא קשר גודל, ואם דעתו להשאירן כך, הרי כבר נעשו חלק מהבגד והוי חיבור, ואפשר דאה"נ הכונה כשמשאירן כך, שאין דרך להטיל ציצית ע"מ להסירן מיד, ולא משמע שבא לסמוך על מה שאמרו מנחות מ"ב א' בשעת עשייה איתמר, דמשמע שזה

א. **פכ"א מ"א** הנוגע בכובד העליון בכובד התחתון בנירים ובקירוס, כל אלו הם כלים שאינם מק"ט, וקמ"ל שאינם חיבור לאריג, ואע"פ שהם צריכין לכלי בשעת מלאכה, אפ"ה אינם חיבור, אבל החוטין הוי שפיר חיבור לאריג, ומדקאמר דוקא שתי העומד, למדנו שהשתי הכרוך על הכובד העליון אינו חיבור, ולשון כובד העליון משמע הקורה כמו כובד התחתון שהאריג כרוך עליו, ואפשר שיש מקצת שנוגע בכובד ומוגדר כעומד, והיינו דקמ"ל דאע"פ שהשתי שעליו חיבור, מ"מ הכובד עצמו אינו חיבור, שו"ר בחזו"א סכ"ו סק"א שכתב דבר"ש משמע שכל השתי הכרוך ע"ג הכובד הוי חיבור, ולשון שתי העומד ל"מ כן, עי"ש.

כובד העליון הוא הקורה העליונה שהשתי כרוך עליה, וכובד התחתון הוא הקורה התחתונה שהאריג כרוך עליה, כ"כ הרמב"ם, [וכבר העיר התו"ט על פי' הר"ש שכתב איפכא, ואולי ט"ס הוא], ונירים הם באמצע השתי העומד, והם קנים שיש בהם נקבים עגולים כעין טבעות שהשתי נכנס בהם, שיהא לכל חוט שביל מבורר, וקירוס פירשו שחוטי השתי עוברין בתוכו, ודוחקין בו את חוט הערב, שידבק לאריג, ומה שאמרו בשבת מצובייתא אפשר דהתם היינו באריגת הכלי הזה שנקרא קירוס, עי' בערוך פי' קמא, אבל כאן מתפרש בכלי האריגה כמו נירין, והיינו שמכניס החוטין בכלי הזה העשוי מקסמין דקין, ולשון הערוך שהוא קלוט בשתי כמו הנירים עצמן, וכן מתפרש ברש"י ור"ש שהוא בכלי אריגה אחר, ומשמש כמו הנירין.

ב. **שם** ובחוט שהעבירו כו', הר"ש מחלק בין חוט לבגד כעין מטלית, דבגד תפור

הי' חידוש של רבינא, אלא קמ"ל שאם רוצה להשאירן הו' בכלל בגד, אע"פ שסתמן נעשו כדי ליטלן, והיינו דקאמר ויצחק ברי קפיד עליהו שלא לסמוך ע"ז שרוצה להשאירן כשדרך ליטלן, ובשו"ע סי"א ג"כ העתיק דיניה דר"י באופן שנשארו חוטי שתי לחוד או ערב לחוד ודעתו להשאירן, שו"ר בט"ז שם ס"ק י"ב שכתב דמיירי בדעתו להשאירם עיי"ש.

שם בתוספתא אבל אם היה כולו שחור מצד אחד והעבירו ע"ג לבן כו', משמע שאם הבגד בצדו אחד שחור ובצדו אחד לבן, והעביר חוטין מהשחור ע"ג הלבן הו' שפיר חיבור, דכיון שיש בבגד הזה צבע שחור הר"ז נעשה חיבור גם כשהעבירו בצד השני, דכמוהו מקיימים, וצ"ע בדברי מרן זללה"ה שם שכתב להגיה התוספתא.

ג. **שם** ובעירה שאינו עתיד להחזירה, בתוספתא מבואר דפעמים שהעירה ארוכה יותר מעשרה טפחים, ואפשר דלהכי קתני לה בחולדה שגירתה, דבגירתה משכה מן הבגד ונעשה חוט ארוך הרבה, אבל בלא זה אין במציאות עירה גדולה כ"כ, מיהו בלא"ה נמי י"ל דנקט חולדה משום שאין דרך להכניס העירה לבית, ומ"מ למדנו מזה שעירה הוא חוט הנמשך מן האריג ויכול להחזירו לתוך השתי ולחברו ע"י הערב, אבל לפי' הר"ש שהוא כמין מוך לא נתישבה התוספתא.

וּלְפִי הרמב"ם והרא"ש זהו חוט הערב עצמו, שהחלק שנכנס בתוך השתי נקרא נפש המסכת, והחלק שנשאר בחוץ נקרא עירה, ולפ"ז ניחא שהוא בסתמא חוט ארוך הרבה, (ורק כשהוא קצר אינו ראוי להחזירו), מיהו קשה כיון שהחלק שעתיד להחזירו חיבור, כ"ש שהחלק שכבר בפנים הוא חיבור, ומה ענין להזכיר נפש המסכת, [ואולי נלמד מזה שכל הסליל של הערב כשהוא בתוך השתי הו' חיבור, אבל זה דוחק כיון שהוא נזרק

במהירות מצד לצד, ולא משמע שכונת התנא ברגע הזריקה], ובאמת החוט כשיוצא מן השתי אין לקראו נפש המסכת, (ואפשר שכל הסליל נקרא נפש, ואולי גם הקנה עצמו, שהוא הבוכיאר) ואם דרס עליו הזב טמא מדרס אפי' ארוך הרבה, אבל להרמב"ם והרא"ש בזה קתני שיעור י"ט, שאינו כמזרן היוצא שהרי עתיד לארגו בבגד, ועי' בסמוך, [ור"ה גאון והערוך פי' ג"כ חוט, אבל לא חוט הערב], ולענין ט"מ בכל ענין הו' חיבור, אבל טומאת מדרס רק עד י"ט.

שם בתוספתא חולדה שגיררה כו' כתב הר"ש מידי דהוה אמזרן כו', דהתם ג"כ מחלקין בין טומאת מת שאין לו שיעור, ומדרס י"ט, ומשמע דמיירי כשעתיד לכרוך המטה במזרן זה, ומ"מ לא מיקרי מושב רק החלק שכבר מכורך או תוך י"ט, דסו"ס המזרן אינו מושב, וכמו החוט של העירה שאינו ראוי למושב, ובפשוטו מיירי בדעתו לכרוך אותו מזרן על המטה, ואפ"ה אינו נעשה מדרס אלא תוך י"ט, כיון שבעצמותו אינו ראוי למדרס, מיהו במתני' מיירי במזרן היוצא שהוא מיותר כמו חבל היוצא, ולע"כ, ועי' חזו"א סכ"ו סק"ג, וצ"ע.

שם אע"פ שאין באהל אלא כל שהוא, כתב הר"ש כל שהוא אפי' מאה אמה, ואין כונתו שזהו פירוש דכל שהוא, אלא לומר שלענין טומאת מת אין שיעור לחיבור, וכדתניא בתוספתא שבר"ש פי"ט מ"ד גבי מיזרן, זה הכלל כל טומאה ששוותה מטה למיזרן כגון המת כו' אפי' עד מאה אמה כו' טומאת הזב והזבה עד י"ט חיבור, (וצ"ע אם גם להוציא הטומאה יש חילוק בין מדרס לט"מ או רק להכניס, ולע"כ).

ד. **שם** בנפש המסכת, פי' הרמב"ם והרא"ש חוט הערב קודם שנתהדק לאריג, וכבר כתבנו לעיל דלפירושם הר"ז ק"ו מעירה שעתיד להחזירה, דהיינו חוט הערב שעתיד

כל המוכן לאריגה שכרוך ע"ג הקורה, לפמש"כ דבחוט של ערב כל הכריכה בכלל נפש המסכת, ועוזר"א שם, וצ"ע.

כתב מן זללה"ה שם דשתי וערב אינם יד ולא משמשינ את האריג, ואפ"ה חשיבי חיבור כיון שעושין מלאכה אחת, ובפשוטו נראה דכיון שהם גוף אחד עם האריג, ועתידין להתחבר עמו, אין מפרידין החיבור בגוף אחד, כשעתיד להתחבר עמו חיבור המועיל, שצריך להפריד את הגוף האחד מחיבורו, וכשעומד לכך אין להפרידו.

שם ובכפול שהעבירו ע"ג ארגמן, לפמשנ"ת סק"ג, דמייירי במוסיף חוט באריג מחובר לסופו כדי לשמור על סוף הבגד ועל הארגמן, ועתיד ליטלו לאחר הכביסה, קמ"ל הכא שאם הוא חוט כפול סתמא נעשה לשמור על הארגמן לעולם, ולכן הוי חיבור.

שם ובעירה שהוא עתיד להחזירה, לפי הרמב"ם חוט הערב שחוץ למסכת, ועתיד להחזירו, כמו שעושין כל הזמן שזורקין הסליל מצד לצד, אבל הלשון קשה לפרשו על נפש המסכת שחוץ למסכת, וכמש"כ בזה לעיל סק"ג, ואמנם נקטנו שהוא חיבור אבל זה מדין נפש המסכת, ולהר"ש צ"ל שזהו חוט שנותנין לנוי בבגד, לפי המבואר בתוספתא שהוא ארוך, ומכניסין אותו במקומות מסויימין לנוי, וכשעתיד להחזירו הרי הוא חיבור.

שם בר"ש תניא בתוספתא כו' שתי כ"ז שעשוי ליארג כו', קמ"ל דשתי העומד דמתני' מייירי דוקא בדעתו להמשיך עמו את האריגה, אבל בדעתו לגמור אינו חיבור, רק מעט החוטי העשויין לבלוט בסוף האריג, שהם חוטי שתי לחוד, הם חיבור, - לשון התוספתא שהוא יכול ליפצע, משמע שא"א לפצוע סמוך לאריג, או מפני שלא יפסד האריג או שצריך לתפוס מקצת כדי לפצוע, והגר"א הגיה כמו לפנינו בתוספתא עתיד להפצע, ולגרסא זו אזלינן בתר דעתו כמה

להחזירו לתוך האריג, וא"כ כ"ש כשהוא כבר בתוך האריג, אבל אם נימא שכל הסליל הכרוך חיבור ואף העץ שהוא כרוך עליו, א"כ יש בזה חידוש טפי מהחוט שבחוץ, ובאמת לשון נפש המסכת מחודש דהול"ל חוט הערב כמו שתי העומד, ובפרט אם החוט חיבור גם כשאינו בתוך השתי, דבפשוטו מיקרי נפש כשהוא בתוך השתי, אבל אם גם העץ שכרוכין עליו חיבור נחא, דזה כשהוא בפנים דוקא חיבור, ואפי' אם מבחוץ ג"כ הוי חיבור, מ"מ יש חידוש בנפש טפי מחוט.

מיהו בנגעים פי"א מ"ט מבואר דנפש המסכת הוא החוט, ומדקתני שנראה בו נגע ע"כ מייירי שיש בו כגריס, והיינו שהנגע נראה ע"ג הסליל של הערב שיש בו רוחב כגריס, והוא חיבור לכל האריג, שגם כשאין ג' אצבעות על ג"א בסליל מצטרף הוא עם האריג, דביש בו ג' אצבעות הרי הוא נטמא כדין פקעת של שתי וערב, ונראה שגם כשהוא חוץ למסכת הוא נקרא נפש המסכת, והוא חיבור כל זמן שהוא עתיד להחזירו, שאין יתרון לרגע שהוא נזרק בין חוטי השתי, שהרי רוב הסליל עתיד לצאת לחוץ, וע"כ דעצם חיבורו כחוט ערב עושה את כולו חיבור, שו"ר בספר מן זללה"ה סכ"ו סק"א שכתב שרק החוט חיבור להרמב"ם, ולא כל הסליל הכרוך, ואמנם זה דומיא דשתי העומד, ולא הכרוך ע"ג הכובד העליון, אבל קשה שאין בו רוחב כגריס.

הר"ש הוסיף דה"ה כל מה שהגרדי נותן לתוך המסכת לתקן אריגתו, אפי' קנים וחוטים ועצים, ולא נתפרש מהו ענין הזה, אם זה חלק מהבגד שנשאר קבוע, לא שמענו קנים ועצים בבגד, ואם אין זה נשאר קבוע בבגד, הדין נותן שלא יחשבו חיבור לאריג, וצ"ע.

שם ובשתי העומד, משמע שהכרוך על הכובד העליון אינו חיבור, ולעומת זה כובד העליון דומיא דתחתון משמע שרק הקורה אינה חיבור, ואולי יתכן לפרש שתי העומד

ובפשוטו השימוש בכוש ואימא לעשיית חוטין, וא"כ אין החוטין מחוברין לבגד כלל, ומיירי בחיבור החוט לכוש ולאימא, וכגון שהם של מתכת, כמ"ש הרא"ש, והרמב"ם כתב ובתנאי שיהא גם מחובר באריג, דמפרש כולה כמו ברישא שהנדון בחיבור לאריג, וכ"כ בתוי"ט דלהרמב"ם הוא מכלי האריגה ולא מכלי הטוויה, אבל אין נראה כן בתוספתא דקתני בכוש ובאימא טמא, וש"מ כפי' הרא"ש דכולהו בחיבור של הצמר לכוש ולאימא.

ולפ"ז נראה דהצמר שע"ג הכוש הוא הצמר הטווי ונעשה חוט, והוא נשאר על הכוש, ולכן הוא חיבור, אבל על האשויה ועל הפלך הוא נתון רק לשעה מועטת ע"מ לטוותו מיד, ולכן אינו חיבור, דהיינו שנותנין צמר על האשויה וטווין ומגלגלין החוט על הכוש והאימא, ועדיין צ"ת.

שם הנוגע בפיקה עד שלא פירעה טמא, בפרה פי"ב מ"ח שנינו דפקה וכוש בשל פשתן חיבור, ולפ"ז צ"ב מה ששינו כאן, דמשמע שיש זמן שפורעין הפיקה, והתם משמע שהם חיבור קבוע, דהא מהני אף להזאה, ואולי הכונה כאן בצמר שע"ג הפיקה, דצמר שעל הכוש הוי חיבור, ושע"ג הפיקה תלוי בפירעה, ומרן זלה"ה בסק"ה כתב לפרש דפיקה דהכא היינו פקעת של שתי או ערב, ומיירי במחברת לשתי העומד ולחוט הערב, ועי' בכורות כ"ב א' פיקה של שתי ופיקה של ערב, והיינו כדור שעשוי מכריכת החוטין זע"ז, וכ"ז צ"ת.

ו. שם מ"ב הנוגע בעול כו', פי' הרמב"ם דמיירי בנטמאה העגלה או המחרישה, והנדון מה נקרא חיבור להם, וכן מוכח במתני' דחרב ובורך ויצול הם המחוברין לעגלה ולמחרישה מצד אחד, והעול והקטרב הם הרחוקים מהעגלה והמחרישה סמוך לצואר הבהמה, ולכן הני הרחוקים אינם חיבור,

להשאיר ולגרסת ר"ש השיעור הכי קטן שמוכרחים להשאיר הוי חיבור טפי לא.

שם הנוגע בפסיקות של שתי וערב כו', לכאורה היינו חוטין מופסקין, כדתנן בנגעים פי"א והתם הם תלושין, וכאן הם בולטין מן הבגד, [כמו שפי' הרמב"ם בעירה, לשון מעורה], ור"י סבר דעד ג"א האומן מחזירן טפי לא, ובתוספתא הגרסא עד ג"א, וכן מיושב בסברא שא"א להחליד חוט ארוך, אבל חוטין קצרים מחלידין אותם בקל, ובתוספתא גרס בדר"י בפסוקות של שתי שהם דקין ונכנסין בקל, ובר"ש נשמטו תיבות של [שתי עד] ג"א, (אלא שהיתה גרסתו של ג"א), דבביאור התוספתא כתב הר"ש דעד ג"א חוזר ומכניסו.

ה. שם הנוגע בצמר שעל האימא [טמא] באשויה טהור, כצ"ל ע"פ התוספתא, ואף אם ל"ג במתני' טמא, יש לפרש כן, דה"ק הנוגע בצמר שעל האימה אם נגע בו בזמן שהוא אשויה טהור, ואם כבר נכרך על האימא טמא, וזה אם נימא דבאימה עצמה יש שני אופנים, שהצמר נמשך מהאשויה לאימא, כמו בפיקה עד שלא פירעה ומשפירעה, אבל יותר מיושב לגרס טמא, ששנה התנא דין התוספתא שבאשויה טהור ובאימא טמא, ומצינו בפרה דכוש ופיקה חיבור זל"ז בפשתן אף לכתחלה לקולא בהזאה ושל רובן רק בדיעבד, [ועי"ש ברמב"ם שמזין על הצינורא של מתכת, וכ"נ מדקתני ואם הזה מוזה, שאם כפי' ר"ש הו"ל מזין על שניהם ואם הזה על האחד ועשה טהרות טהורות, ויחזור ויזה על השני, וק"ק דהו"ל לתנא למימר שיזה על הצינורא, ולא לסתום כ"כ], ובתוספתא נראה דהצמר כרוך ע"ג האשויה כמו הטווי ע"ג הפלך, ובמתני' מבואר שהצמר כרוך ע"ג האימה, ולפ"ז גם בתוספתא מתפרש בכוש ובאימא בצמר הכרוך עליהם.

דבגד א"צ דומיא דשק, ואפשר שגם מתכת מתמעט מהאי קרא, דמדמינן כלי מעשה דמדין לכלי דתו"כ, אבל במתני' מסיים בעין של מתכת טמא, עכ"פ מבואר שהעין מק"ט, ושמא של מתכת הוי טפי חיבור גמור, ואינו מק"ט בעצמו, אם נימא דעין דסיפא היינו עין דרישא.

שם אפי' בשעת מלאכה, זהו עיקר חידוש המשנה שאינם חיבור אפי' בשעת מלאכה, ומיירי בעול וקטרב אפי' של מתכת שאינם חיבור לעגלה.

ז. **שם** בחרב ובבורך וביצול טמא, כל הני הוו חיבור למחרישה, אבל עין של מתכת ולחיין אפשר דמיירי בעצם קבלת טומאה דידהו, ולא רק בחיבור למחרישה ולהכי פלגינהו בתרי בבי, והרמב"ם בהלכות קתני להו בחדא.

החרב פירשו עין שתופס בו החורש, ולכאורה הוא עומד ע"ג המחרישה ותופס בו שלא יפול, ובורך פי' כעין כלי מנוקב שנותנין בו הזרעים, כדתנן באהלות פי"ז נותן רוב כרשינין על בורך המחרישה שהם נורעין מעט מעט, והוא עשוי בכיפוף כמו ברך, ויצול פירשו שמטה המחרישה, ורה"ג סיים ואני אומר חרב של מחרישה ששמו אכלי, וצ"ע אם זה לשון רה"ג או גליון כי הערוך והראשונים לא העתיקוהו.

שם בעין של מתכת, בתוספתא איתא עין שבמעצד ועין שבמחרישה, ואפשר שעושיין אותם של מתכת, ואין זה אותו עין שברישא, דשם לא מהני מתכת לעשותו חיבור, ומיירי כשהן קבועות.

שם בלחיין פי' הר"מ והר"ש בשם הערוך עצים שבנקב העול, וזה אינו מתיישב כאן לעשותן חיבור, דלא עדיפי מעול עצמו, ואפשר כונתם חיבור לעול, ולא מיירי בגונא דרישא, אבל לא נתפרש מאי דקאמר ר"י

וקמ"ל דאפי' בשעת מלאכה שמצינו שגם חיבור עראי טמא, כמו מקל שזורקו לבין העצים דמהני חיבור עראי לעיל פ"כ מ"ג, מ"מ הני טהורין, שאינם נעשין כלי אחד בחיבורם.

והנה עול וקטרב הוזכרו לעיל פי"ד מ"ד שיש מהם של מתכת, והם כלי בפ"ע, [נומדקתני טהור מסתברא דהכא מיירי בשל עץ, או מצופה, דבזה מובן סתמא שהנדון בחיבור לעגלה ולמחרישה], אבל עין ועבות סתמא אינם של מתכת, כדתניא בתו"כ שהם טהורין, ובסיפא קתני של מתכת, והר"מ פירש שעין עשויה מבלאי בגדים ועבות הם חבלים, וכדכתיב וכעבות העגלה, ולכן הוזכרו רק במשנה זו משום חיבור, וכן בפי' ר"ה גאון הביא מתו"כ וז"ל או יכול שאני מרבה את העין [ולפנינו העין ונראה ט"ס], ואת העבות ת"ל אשר יעשה מלאכה בהם ולא העושה מלאכה באחרים, ולמד מזה דמיירי בבגד או עור או שק, [וכ"כ הראב"ד בתו"כ ומפרש דהיינו מתני' דהכא], ואמנם ודאי דלא מיירי במתכת, אבל אכתי י"ל דמיירי נמי בעץ, דהא בקרא דכל כלי אשר יעשה מלאכה בהם מייתי לה, ומ"מ כ"נ שם דכל כלי עץ נכתב ברישא, ובהני הוזכר כל כלי לבסוף, ועי' בסמוך.

מיהו ברישא ממעט בתו"כ חבלים ומשיחות שאינם אריג, וא"כ למה הוצרך למעט עוד פעם עבות, ובפי' שני הביא רה"ג דעבות הוא עץ עבה, שנכנס בתוך העול, וכן פר"ש, ובעין ג"כ פירש של עץ, ובערוך ערך עין פי' כעבות העגלה דמתפרש חבלים כלפי חבלי השוא, ובערך עב הביא פי' רה"ג דהיינו עור או שק, והביא המשך דברי רה"ג דמפרש לה בעץ, וכן בעין פי' שני פירושים.

ויש לעי' למאי איצטריך מיעוטא בתו"כ לעין ועבות הרי בעינן דומיא דשק, והרי אינם מקבלין, ובשלמא אם עשוין כעין בגד, י"ל דקמ"ל שאין דינם כבגד, לפמשנ"ת בס"א סק

שם במכבש של חרש, בפט"ז מ"ז תנן מכבש של חרש טהור, וכתב הרמב"ם בפ"ד ה"א דהו"ל משמשי משמשין, ואף אם יש בו בית קיבול, מ"מ אינו עשוי לקבלה רק לכבוש, ובתוכו יש ברזל שמחזק הכבישה, והרמב"ם בפ"י ובהלכות כתב שנטמא הרומח שבו, ואפשר שהוא הברזל הנוקב ולוחץ על הנסרים ליכבש יפה, (ובתוספתא ב"ב פ"א ה"א תניא במכבש אע"פ שחקוק ומקבל טהור ואין טמא אלא הנוגע בברזל בלבד, מיהו התם לא מיירי בחרש אלא בגרדי).

תניא בתוספתא פ"א ה"ב מכבש של נגר בזמן שהוא קבוע חיבור לטומאה ולהזאה ניטל אינו חיבור לא לטומאה ולא להזאה, ולפ"ז מכבש של חרש דטהור מפני שהוא ניטל, והיינו שנפרד הברזל מן העץ, ועמ"ש מרן זללה"ה בסכ"ו סק"ט, ויש לפרש דאינם תקועים זה בזה, כמקל של קרדום.

שם והקשטנית, פ"י מלשון קשת אע"פ שכתובה בקו"ף, ורה"ג גרס בתי"ו, וביארו הר"מ והר"ש שמסובבים המקדח ע"י קרש עגול כקשת, כזה (ציור יח) וכך מכניסין אותו בחוזק בנקב, וכגון שעשוי בהברגה, ואינו חיבור לפי שמשמשין בו רק להברגה, ואין חיבור ביניהם, שאינה תקועה לעמוד כך לעצמה ומונחת רק לפי שעה, בתפיסת הקודח, ולשון הרמב"ם פ"כ הט"ו מקדח שנטמא הנוגע בקשטנית שהיא לפופה עליו טהור שאינה חיבור, עוד פ"י במסר שעשוי עליו קרש בעיגול, ולא נתפרש למה אין הקרש הזה נדון כיד המסר.

שם ר"י אומר אף הנוגע במלבן של מסר הגדול טהור, פ"י בתוספתא ואינו טמא אלא מקום אחיזת יד מכאן ומכאן כלפי הברזל, ולפ"ז מתפרש כמו חוט ומשיחה ואמה וסניפין דמגרה, שמה שנמשך רחוק מטפח מהמסר, הוא בגדר יד לידים, ואינו מק"ט.

שאינם עשויין אלא לרבות את העפר, והר"ש בפ"י בתרא והרא"ש פ"י לחיים ועריין מענין אחד, שהכלי התקוע דומה לצורת לחיים שמרחיב והולך כלפי מעלה.

שם ובעריין, בתוספתא ב"מ פ"ד ה"ג מייתי בכלי הסתת והערעין עמהן, ר' יהודה אומר חוץ מן הערעין, ולא נתפרש מהו ובמאי פליגי, וגם במתני' לא נתפרש טעמיה דר"י דכיון שעשויין לרבות את העפר טהורין, ומה חסרון יש בשימוש זה לבטל חשיבותו מתורת כלי המחרישה, ואפשר דחשיב ליה ככלי נפרד שאינו משמש בחרישה, והו"ל שני כלים נפרדים שאינם חיבור זל"ז, אע"פ שהם מחוברין יחד, דסו"ס שני כלים שונים הם, ואם הם מעץ אינם מק"ט, שו"ר בחזו"א סכ"ו סק"ז שכתב דאולי הם פרקים שמחברין אותן עראי, כיון שצריכין אותן רק לפעמים, (מיהו בסתת שטיהרן ר"י, משמע שהנדון בקבלת טומאה, ולא בחיבור, אלא דשם מיירי בערעין והכא בלחיים, ותלוי אם זה מענין אחד), וכ"ז צ"ת.

שם בר"ש תניא בתוספתא, מפני שהוא מנקר בה חוליות של באר, יש לפרש מלשון חול שנפל לבאר וסתמו, והוא מנקר הבאר מן החולות ע"י החרב והיתד.

ח. **שם** מ"ג הנוגע ביד מגרה כו', לפי המוסבר בר"ש ובר"מ שכל החלקים נצרכים למגרה, לא נתפרש למה החוט והמשיחה והאמה והסניפין אינם חיבור, הרי הם באמת משמשין שלא יתפרקו הידות מן המגרה, וצ"ל דהו"ל תשמישי תשמישין, שהיד משמשת את המגרה והאמה והמשיחה מונעין מן היד שלא תשטט מן המגרה, והידיים של הידות אינם מק"ט, וציורו כזה (ציור יז) וע"י להלן במלבן של מסר הגדול.

שם הנוגע ביתר ובקשת אע"פ שהיא מתוחה, פי' שהחץ נתון באמצע ועי"ז מתוח היתר והקשת, אפ"ה לא חשיב כידות הכלים בשעת מלאכה, ואינם חיבור לחץ שהוא טמא מפני הברזל שמחובר בסופו, ודינו ככלי ברזל כמו סכין ופגיון וכיו"ב, ועי' סוכה י"ב ב'.

שם מצודת האישות, יש בה ג"כ ברזל שמק"ט, ומ"מ כל המצודה לא חשיבא כלי מכח חיבורה לברזל, ור"י סבר דחיבורה עדיף מחיבור קשת וחץ, שהברזל מונח בתוכה, ולא עראי כחץ בקשת.

סימן כח

בדין מעין מלאכתו בשברי כלים ובפרק כ"ב על הסדר

כוסות טהורה, דתניא בתוספתא ה"ג שלחן שחיפהו בשיש להיות אוכל עליו, אע"פ שעשה לו עץ רחב להיות מקבל בו את השיש טהור, שלא עשאו אלא לחיזוק להיות מקבל בו את השיש, והיינו דתנן במתני' ושייר בהם מקום, ולא בעץ שלא שיירו לשימוש.

שם מקום הנחת הכוסות, בתוספתא תניא טפח, וכאן אשמועין במאי פליגי ר"י ורבנן, ולכן הוצרך לפרש דלרבנן סגי בכוסות דהיינו טפח, ולר"י בעי חתיכות דהוי טפי מטפח, ולא נתפרש כמה הוא שיעור חתיכות, [ובר"ש משמע דהנחת כוסות הוי משמשי משמשין שהוא הכוס, אבל הנחת חתיכות בלא כלי חשיב משמשי אדם, והדברים מחודשים דכיון שאוכל המזומן לאדם חשיב משמשי אדם, ממילא גם אם הוא בכוס חשיב השלחן משמשי אדם, וזה שמשקה מונח בתוך כוס לא מרחיקו משימוש האדם, שו"ר במשנה אחרונה שהעיר בזה מדברי הרמב"ם, שו"ר בא"ר ועמש"כ בדבריו לעיל סי"ט ס"ק י"ז], ופר"ש דהיינו חתיכות של לחם ובשר, והיינו שיהא השלחן ראוי לאכילה ולשתיה, ובפשוטו חתיכות היינו של בשר, דחתיכת לכם פרוסה מיקריא, וק"ק שאין דרך להניח הבשר ע"ג השלחן בלא כלי, ולא משמע דבעינן מקום הנחת קערות, גם צ"ב מ"ט בעינן מקום הנחת חתיכות בדולפקי שהוא עשוי לכלי שתיה כדפי' הרמב"ם והר"ש, [מיהו הרמב"ם הזכיר גם פירות], ונראה מזה דחתיכות היינו שיעור חשוב יותר, דלא סגי בכוסות שהם עומדים במקום צר, אבל חתיכות אע"פ שאין דרך להניחן בלא קערה, מ"מ סגי בשלחן שראוי גם לזה, כגון להניח עליו לעת הצורך חתיכה בלא קערה, או להניח פת ופרי וכיו"ב.

א. **פכ"ב מ"א** השלחן והדולפקי שנפחתו כו', שיעור שלחן מתחלתו הוא ג"כ טפח, כדאמרין גבי סוכה דטפח לשלחנו, והכי תניא בתוספתא ב"ב פ"ו ה"ב עור שעשאו לשלחן להיות אוכל עליו טמא ושיעורו בטפח, ובשלחן שנפחת ג"כ תניא בפ"א ה"ג ונשתייר בהן טפח, [ועי' אור הגנוז דגרס טפחיים], ולפ"ז שיעורא דמתני' בנפחתו זהו שיעור שלחן מתחלתו, ואין יתרון לשיירי הכלי שיהא פחות מתחלתו, ואפשר דשלחן ודולפקי שיש להם רגלים הרי כשנפחתו הם ניכרין כשברי כלים, וגריעי מכלי שלם בשיעור טפח, ונפ"מ אם ר"י דפליג הכא ומצריך כדי הנחת חתיכות פליג נמי בשיעור שלחן בעלמא, או"ד דוקא בשיירי שלחן גדול הוא מצריך מעין מלאכתו בחתיכות דוקא, דבפחות מזה משליכין אותו, או שהמיעוט בטל לשיש, אבל בתחלתו סגי ליה בטפח.

הרמב"ם בפ"ו ה"י כנראה פירש הרישא השלחן שנפחת דלא קאי ע"ז שיעור מקום לכוסות, אלא הוא ענין בפ"ע השולחן שנפחת מק"ט עד שיחלק ויבדל כל חלק מחבירו, ורק בחיפוי שיש נאמר דין שיעור טפח לכוסות, וכ"נ בפיה"מ, אבל בתוספתא קתני בנתקדסמו שנשתייר טפח, וכן פר"ש דשייר דמתני' אתרוייהו קאי, ולשון ושייר משמע על המחפה, ולשון נשתייר מתפרש על הנפחת וכ"מ בתוספתא.

שם או שחיפן בשיש ושייר בהם כו', פי' ששייר חלק מן השלחן של עץ בלא ציפוי, וראוי להשתמש בו שימושי שלחן, אבל אם עשה העץ רק כדי לקבל השיש יפה, כגון שעשה מסגרת רחבה של עץ להניח השיש בתוכה, אע"פ שיש בו טפח וראוי לקבל

על משמשי אדם ומשמשי, אבל לעיל סי"ח סק"ח ועוד נתבאר שזה מדאורייתא דילפינן דומיא דשק מריבויא דכל כלי עץ שאף הפשוטין משמשינן אדם ומשמשי טמאין, וא"צ שיהא הכלי רחב שהרי בטפח לחוד הם טמאין, ואף בעור כן, ונתבאר כ"ז בארוכה שם, עי"ש בכל הסימן.

ב. שם מ"ב השלחן שניטלה אחת מרגליו כו', מיירי שאבדה או נשברה אבל בשל פרקים טמאה כדאמר פסחים ק"ט ב' בשלחן של מקדש של פרקים הי', שו"ר בתוספתא ספסל שנתפרק טהור, ומבואר שם שהפרקים קיימים וש"מ שאפי' הפרקים קיימים טהור, וש"מ דספסל חיבורו חזק ופירוקו כשבירתו, וקמ"ל דלא אמרינן שיסמכנו לכותל או למטה, ועדיין מק"ט, ועי' לעיל פי"ח מ"ה במטה דטמאה מפני שיכולין לסומכה למטה עכ"פ לר"נ, ואפשר דשאני מטה ששקועה במקומה, ועי' סכ"ג סק"ג.

שם כשיחשוב עליו, יש לעי' א"כ פשיטא דטמא, וי"ל שגם כשחושב להשתמש זהו שימוש עראי, שהרי דעתו להחזיר הרגלים למקומן, ואפ"ה טמא, כיון שעשוי לשמש כשלחן והשתא נמי שימוש הוא, אבל מטבלא ליכא למילף לשולחן, כיון ששימושה העיקרי בלי רגלים.

שם רי"א א"צ מחשבה, הטעם כמ"כ לעיל לרבנן דכיון שעיקר שימושו לשלחן, הרי כל שימושי שלחן נקבעים בו בלא מחשבה.

שם וכן הדלופקי, בפשוטו בין לרבנן בין לר"י קאמר, וא"כ הו"מ למיתני ברישא השלחן והדולפקי כמו במשנה א', אלא דסתם דולפקי מרובע ויש לו ד' רגלים, [כ"נ דשלחן עגול מפני שרגלי האדם נכנסין בין רגלי השלחן, אבל דולפקי אין יושבין לאכול עליו, אלא נוטלין ממנו ואוכלין בשלחן או במטה, כדתנן בע"ז ס"ט א' והניח לגין על השלחן ולגין על הדולפקי שו"ר ברע"ב שכ"כ], ולכן

ומבואר בר"ש [שכתב דבעינן אף מקום הנחת חתיכות, ועבא"ר שפי' דלר"י תרויהו בעינן גם כוסות וגם חתיכות, ועסי"ט ס"ק י"ז], דחתיכות הוי טפי מכוסות, ויש מקום לדון דכוס כיון שצריך שמירה יותר, אין מניחין אותו ע"ג מקום צר, משא"כ חתיכה, ולפ"ז סגי לחתיכה בפחות מכוס, וגם נפ"מ כשאין טפח רצוף שלם, אלא שני חצאין או פחות מזה וריוח ביניהם, או שהשלחן אינו חלק, דבכל הני לא חזי לכוסות וחזי לחתיכות, מיהו אפשר דלרבנן ג"כ סגי בהכי, שו"ר במשנה אחרונה שכתב דר"י בעי מעין מלאכתן, וציין לריש פ"ד ולשבת פי"ז, וצ"ע אם מהניא סברא זו גם לחיפן בשיש, גם יש לדון בעיקר הדבר מ"ט כוסות לא חשיב מעין מלאכתן.

ל"שון הנחת הכוסות הידועות, משמע דקאי על החיפוי שבמקום הכוסות א"צ חיפוי שיש, ולכן הניחו בלא חיפוי, דאל"כ הול"ל ושייר בהם מקום להניח כוס.

תניא בתוספתא פ"א ה"ג שלחן שגררו התחתון טמא והעליון טהור, נתפרק מק"ט מכאן ולהבא, טבלא שגררה העליונה טמאה כו', הגר"א בזר זהב הגיה ברישא העליונה טמא, ובבהגר"א הגיה בסיפא כברישא, ואזדי לטעמייהו דבזר זהב מפרש שנתן שני דפיין זה ע"ג זה, ובביאור הגר"א פי' שגירר חצי החיפוי של שיש מרוחב השלחן, וצ"ב מה בין זה לשייר בו מקום הנחת כוסות.

מיהו לכל הפירושים לא נתפרש מ"ט לא חשיב הכל שלחן אחד, וכיון שהעליון מחובר עם התחתון, הו"ל כל הדין כפי העליון.

עיקר טומאת השלחן שהוא פשוטי כלי עץ הר"ש הביא דרשא דתו"כ ע"ז, וכתב הרא"ש כאן שהוא מדרבנן, והוא מסוגיא דב"ב ס"ו א' ורש"י ותו' שם, והענין שגזרו

ופעמים שרגל האמצעית משמשת במקום החיצונה.

וקמ"ל מתני' דבחסרה רגל אחת טהורה לפי שאין יושבין באלכסון, אע"פ שהשיפוע מועט וראוי לישב עליו כך, ובמטה כה"ג בניטלה קצרה ושתי כרעים תנן בפ"ח מ"ה שהמטה טמאה מפני שמעמידין אותה באלכסון וישנים עליה, וכאן נמי בשרפרף קתני טמא מפני שראוי להשתמש בו באלכסון, וקמ"ל דטהור אפי' גבוה טפח, שרק בישר מהני גובה טפח להחשיבו ספסל.

שם אם יש בו גובה טפח טמא, אע"פ שאינו משתמש בו כך עד שיתקנו, מ"מ חשיב עושה מעין מלאכתו, ובתוספתא נחלקו בכופת טפח אפי' חשב בהדיא, ובפכ"ז מ"ה תנן בכסא של קטן שיש לו רגלים אע"פ שאין בו גובה טפח טמא, וש"מ דבשל גדול כה"ג טהור דבטלה דעתו, ויש לדחות דאורחא דמילתא נקט, אבל בלא רגלים אפי' ייחדו מתחלה לכך טהור.

שם שרפרף שניטל אחד מראשיו טמא, דלהניח רגליו אף באלכסון ראוי הוא לשימוש, וכן הכסא שלפני קתדרא אע"פ שנסמכין עליו כדי לעלות על הקתדרא, וכ"ז לאחר שכבר הי' כלי, אבל בתחלת מלאכתו אינו מק"ט עד שתגמ"מ בשתי רגלים.

תניא בתוספתא ספסל שנתפרק טהור, ומבואר מזה שאין עושין ספסל של פרקים, שצריך חיזוק גמור ותקוע, ולכן פירוקו זוהי שבירתו, ומ"מ מהני חיבון במשיחות וחבלים אע"פ שדרכן במסמרים דקביעי טפי, וכדתניא בהדיא דהכנסת הרגלים בנקבים שבדף שיושבין עליו לא משוו ליה ככלי, עד שיקבעם במסמר, ומסתברא דרק לאחר שנתפרקו דשייכי אהדדי, מהני חיבון בחבלים ומשיחות, אבל לא קודם שנעשה כלי.

שם בתוספתא הספסלים שבפונדקים כו', נראה הענין שעושין מתחלה ספסלים

לא מצי לשנות דבריו בג' רגלים אתרוייהו, ושנה וכן הדולפקי לבסוף, כדי שלא נטעה דר"י פליג רק על הדולפקי.

וי"ש להסתפק מה הדין בהי' השלחן טמא וניטלו שלשתן כאחת אם פקע טומאה מיניה, וכן לענין מחשבה אפי' היה טהור וניטלו שלשתן כאחת אם צריך מחשבה, או שדינו כעושה מעין מלאכתו הראשונה, וראיתי במשנה אחרונה שדן בזה, ודקדק דדוקא בזא"ז שכבר נטהר פליגי רבנן אר"י, מדלא קתני ניטלו כולן או ניטלו שלשתן, אלא קתני בניטלו בזא"ז שכבר נטהר השלחן, ובסברא יש לדון דשימוש טבלה שימוש אחר הוא משלחן, אלא דלפ"ז לר"י דא"צ מחשבה צ"ב מ"ט פקעה טומאה קודמת, הרי מיד חוזר לדין כלי, והו"ל מעין מלאכתו, וכדתנן פכ"ח מ"ה זה הכלל כל ששינהו לשמו טמא, ובספסל משמע במתני' דנמוך וגבוה אחד הוא, וי"ל דה"ה בשלחן, וצ"ע בגדר הדברים בפכ"ח שם.

ג. **שם** מ"ג ספסל שניטל אחד מראשיו טהור, כ"ה עיקר הגרסא, וראי' מדתנן לקמן מ"י אחת של עץ ואחת של אבן טהור, וש"מ דבאחת של עץ לחוד אינו מק"ט, דאם באחד מטמא אין האבן מגרע מחשיבותו, דכלי אבן הוי חוסר חשיבות, ולא פטור חיובי, והרמב"ם שגרס כאן בניטל אחד מראשיו טמא, מפרש שם שהדף העליון משיש, ורק הרגלים של עץ טמאות, וצ"ע במשנה אחרונה שדקדק איפכא, ועוד הוכיח מרן זללה"ה בסכ"ו ס"ק י"ב דא"כ היינו שרפרף דסיפא, וליתני וכן בשרפרף.

יש לדקדק בלשון ראשיו דקרי לרגליו, ובתוספתא קתני לשון רגלים גבי ספסל, ואפשר דכיון דקתני רישא שלחן שיש לו שלש רגלים, קתני סיפא ראשיו לומר דמיירי בשתי רגלים, אחד בראש זה ואחד בראש השני, אבל רגל נוספת באמצע שחסרה אינה מטהרת,

המתפרקים כדי שיהיו מזומנים בשעה שצריכין ספסלין מרובין, ואין להם מקום לאצור הרבה ספסלים שלמים, והנה גם לאחר שמונחין ע"ג הרגלים אין הרגלים חיבור להן, כיון שעשוין לשימוש עראי ואינם חלק מן הכלי, וממילא נשאר הדף בפ"ע, וכשאין בו גובה טפח טהור, וגם אין רגלים מיוחדין לכל דף, אלא מחברים מהמזדמן, רגלים לכל דף.

ד. **שם מ"י** ספסלין שבמרחץ [לכאורה משנה זו שייכא לעיל מ"ג בדיני הספסל, אלא שרצה לשנות דיני המרחץ יחד, דהא ר"ע מטמא בנסרים משום מושב], ושתי רגליו של עץ טמא, יש לעי' מה המיוחד בספסלין שבמרחץ, והרמב"ם פ"י שהם של שיש, והכי מסתברא שהעץ מתקלקל במים ואין נוח לישב עליו מפני שקיסמין בולטין ממנו כשמתנפח ע"י הרטיבות וחוזר ומצטמק, ולכן עושין אותם של שיש, וקמ"ל מתני' שאם רגליו של עץ טמא, ומפרש בתוספתא דהיינו דוקא כשרגליו ניטלין עמו, שזה מצוי בשילוב אבן ועץ שהאבן מונח על רגלים של עץ רחבות ואינם מחוברות יפה להיות ניטלין עמו, שקשה לחבר עץ ואבן, והתוספתא קיימא אמתני' כמ"ש בהגהות הגר"א שם ובביאורו על התוספתא, וכ"ה במקומות רבים בתוספתא דכלים דקיימא אמתני' בסתמא בלי לפרש אהיכא קאי.

ולכאורה אתיא כרבנן דר"נ שבת ס' א' דהכל הולך אחר המעמיד, וכיון שרגליו מחוברות וניטלין חשבינן להו כגוף הספסל וטמאין מדרס, ולא שהרגלים לבדן טמאות, והשיש מטמא משום מחובר לטמא, אלא הכל כלי אחד והולכין אחר המעמיד, אבל רגלים לחוד אינם מק"ט אפי' במדרס, וצ"ע בלשון הרמב"ם והרא"ש והרע"ב בזה.

וב"ז לחומרא לטמא דף של שיש, אבל דף של עץ ורגליו של אבן ודאי טמא, דאזלינן בתר עיקר הכלי בכה"ג כיון שהדף

לחוד ג"כ ראוי לקבל טומאת מדרס אם הוא מיוחד לשיבה, שכן הוא הדין דדף המיוחד לשיבה טמא, וה"נ ע"י הרגלים הוא ראוי לשיבה, ואפי' אינם ניטלות עמו הי' מקום לטמא, דלא דמי לספסלין שבפונדקאות ושל מלמדי תינוקות שאין להם מקום קבוע, ולכן לא שייך לחשוב הדף ככלי בפ"ע, משא"כ במרחץ שהרגלים במקום קבוע, והו"ל כדף המונח ע"ג איצטבא דחשיב שפיר כמו מחצלת העשויה לשיבה, וכמו עור האסלא ועור שע"ג השלחן.

ואפ"ר דמה"ט לא הזכירו כאן דברי ר"נ ורבנן, כיון שבדף של עץ ורגלים של אבן אף לרבנן טמא אף בכל הספסלין, והיינו בניטלות עמו, ובמרחץ שהמקום קבוע לדף אף באינן ניטלות עמו, וכמש"כ.

והרא"ש הקשה לפר"ש מ"ט טהור ברגליו של אבן, מ"ש מדף שייחדו לשיבה שהוא טמא, ותירץ ע"פ מ"ש הר"ש דמיירי שהספסל נסמך על האבן ואינו מחובר לה, אבל בתוספתא מבואר דאף בשתי רגליו של אבן הניטלות עמו טהור, והובא בר"ש, וע"ז לא מהני יישוב הרא"ש דבטל העיקר, ועמ"ש בזה מן זללה"ה בסכ"ו ס"ק י"ח.

מידו קשה שהרמב"ם גופיה שפי' מתני' בספסלין של שיש, ולמדנו מזה דספסל של עץ ורגליו של אבן וניטלין עמו טמא, איהו גופיה העתיק התוספתא בפ"ה הי"ב בכל הספסלין דברגלו אחת של אבן, טהור, ולא פירש דאיירי בשל שיש, ושם מבואר דבאין רגליו ניטלות עמו אפי' הן של עץ טהור, ובפכ"ה ה"ה העתיק דין ספסלין שבמרחץ ושם מתפרש דשתי רגליו של עץ מק"ט, ומ"מ העיקר כהגר"א דהתוספתא בשל מרחץ.

ה. **שם מ"ה** כסא שלא היו חיפוי יוצאין וניטלו טמא שכן דרכו להיות מטהו כו', החיפויים הם הלוחות שבגג הכסא שיושבין עליהם, ופעמים נותנין ריבוע אחד

לכל המושב, ופעמים לוחות לוחות, ובמשנה ו' מבואר שיש ג' לוחות, [או יותר עי' משנה ז'], ואמנם לשון חיפוי דוחק קצת לאומרו על עיקר מושב הכסא, אבל אפשר שהורגלו לקרא כן לנסרים של מושב הכסא, כיון שדרך כסא לחפותו בעורות ובכרים, ולכן קורין למקום המושב חיפוי.

והנה מבואר במתני' דכשחיפוי יוצאין אין דרך להטותו על צדו, שאם הלוחות בולטות יותר מרגלי הכסא, הרי כשהופכין את הכסא הוא באלכסון, והו"ל ככסא וספסל שניטל אחד מראשיו, ויש לעי' כיון שניטלו חיפוי, הרי עשוי יכול להטותו על צדו ולישב עליו, ומה משנה לנו העבר אם היו חיפוי יוצאין, והלשון משמע שאותן חיפויין שהיו יוצאין או לא יוצאין, הם אלו שניטלו כעת לגמרי, וצ"ל דהיכא שהורגלו להטותו מעיקרא, מיקריא ההטייה עכשיו מעין מלאכתו, ולא בטל שם כלי מעליו, אבל אם מעולם לא נשתמשו בו בהטייה מפני שחיפוי היו בולטין, לא נחשב כלי מפני שימוש ההטייה המתחדש כעת, אבל במציאות אין העבר משנה את העתיד, ורק לענין הדין בענין מעין תשמישו, והיינו שכן דרכו להיות מטהו כו' ולא קתני מפני שיכול להטותו, דבעינן שהי' דרכו כך, והיינו נמי דקתני שלא היו חיפוי, ולא קתני שאין חיפוי יוצאין, דקאי על מה שהיה קודם שניטלו, שו"ר בספר מרן זללה"ה סכ"ו סו"ס קי"ד שכתב דכיון שלא הורגלו להופכו ולהשתמש בו אין דרך להשתמש בו גם עכשיו, וק"ק שישפיע ההרגל לזה, שהרי אינו שימוש טבעי, דנימא שהורגלו בזה, ובמשנה אחרונה נראה כמש"כ.

שם שכן דרכו להיות מטהו כו', יש לעי' למה דרכו להטותו על צדו, הרי כיון שהחפויין קיימין, למה אינו יושב עליו כדרכו, ואפשר שעל צדו הוא נמוך יותר, ופעמים שהוא צריך כסא נמוך, והנה סתם כסא יש לו רגלים ולא ריבוע של נסרים שלמים, וכאן שמטהו על

צדו ויושב עליו, היינו על הנסרים שמחפין אותו מן הצדדים, שאם יש לו רק רגלים אין דרך לישב עליהם, שאין להם רוחב והם גם נשברין מיד, וצ"ל דמיירי באופן שנותנין נסרים סביב המושב למעלה ברוחב טפח ויותר, אבל אין מחפין אותו כולו להיות כארגז סתום מד' רוחות, אבל במפרשים משמע שכולו מחופה, ומ"מ נראה שרק הרגלים נוגעות בארץ, שכן דרך כסא שיש לו רגלים.

ו. שם מ"ז כסא שניטל חפוי האמצעי כו', בודאי בתחלה אינו מק"ט עד שישלים כל חיפוי, אבל כשנשבר אין הנקב האמצעי מבטל שם כסא ממנו, כיון שיושבין על שנים החיצונים, וכ"ש בניטל אחד מן החיצונים דאיכא טפח במקום אחד ע"י השנים שסמוכין זל"ז, - כתב בחדושי הגר"א האמצעי כצ"ל שלא ניטל רק אחד, וכונתו דל"ג האמצעיים, ולא ראיתי גירסא כזו, ובאמת זה תלוי ברוחב הנקב, אלא דבמ"ז סתמא קתני.

שם רש"א אם היה רחב טפח, רבנן סברי ששני צידי המסגרת מסייעים לשיבה, ולכן אפי' אין בחיפוי רוחב טפח טמא, מיהו אפשר דבעינן שיהא הקרש רחב קצת וקרוב לטפח, דעל קנה דק קשה לישב, אלא דסתם חיפוי רחב קצת.

בפשוטו מ"ו ז' מיירי בחיפוי יוצאין, ולא הוצרך לפרש.

ז. שם מ"ז כסא שניטלו שנים מחיפוי כו', בפשוטו היינו שניטל האמצעי והחיצון, ונשאר רק חיצון אחד אע"פ שהוא רחב טפח חכמים מטהרין, כיון שהנקב גדול בין המלבן לחיפוי שנשאר, ואין ראוי לישב על שניהם יחד בנקב גדול כזה, מיהו פעמים שגם בארבעה חיפויין אם ניטלו שנים טהור לרבנן, - הא דפתח התנא לשון כסא, כאילו זה ענין חדש, ובאמת זהו המשך של המשנה הקודמת, נראה דכיון שנשנית בעדיות פ"ב

נקראין על שמו, וכ"נ ממה שהקדים התנא הכלל וחתם בד' יוסי ש"מ דהכי ס"ל, וכיון שאין שום משמעות במשנתנו דכסא של כלה טמא מדרס, אין לנו לדחות דברי ר"י בלא הכרח, וע"ע מש"כ בזה לקמן סכ"ט ס"ק י"א, ועוד דבפשוטו לא פליג ר"י אהא דתנן בבחירתא, וע"כ דר"י מפרש לה דפליגי בט"מ, והיכן מצאנו רמז לחלוק על ר"י בזה, ועוד דבההיא משנה תניא בתוספתא אר"י רואה אני את דברי שמאי, וש"מ דהאי לישנא אתיא אף כר' יוסי.

מידו לא נתבאר מ"ט דר"י, ובפי' הרא"ש כתב שאינו עשוי אלא לכבוד ומושיבין הכלה עליו לפי רגע, וכן משבר של חיה אינו עשוי אלא לשעת לידה, ולא נתיישב בזה כיון דעיקרו לישיבה וראוי לכך, אין חסרון מה שמשמשים בו רק לשעתו, ויש לפרש שכמו משבר של חיה אינו ראוי לישיבה רגילה, שלפי תכונת המושב אינו מתאים אלא ללידה, ה"ה כסא של כלה אינו מתאים לישיבה רגילה, ולא קרינן ביה משכב אשר ישכב עליו, ואפשר שהכסא גבוה וכיושבת על הסולם דמיא, ואין נוח לאדם לישיב שם, רק עושין כן לכלה לכבודה, ולכן לא מיקרי אשר יִשָּׁב עָלָיו, [עי' לקמן סכ"ט סק"ד דמה"ט נתמעט מרכב מדין מושב עי"ש], ומ"מ מטמא ט"מ ולא חשיב פשוטי כלי עץ כיון שמשמש אדם ומשמשי, דהישיבה היא שימוש והחסרון רק בגדר מושב, וגם מניחין עליו דברים מפני שהוא רחב, ומיקרי משמש למשמשי אדם, או שיש בו בית קבלה כדאר"י במשנה ז'.

וכן כסא של כובס שכורמין עליו את הבגדים מיקרי משמשי אדם, מפני שהוא יושב עליו לצורך מלאכתו, אבל עיקרו לקבל הבגדים, או לכובשן עליו, דכנראה גרסת רה"ג והרמב"ם והר"ש דכורס לישנא דמיכבש ולא לישנא דמיכנס כלפינו, ויתפרש שכבשתי עלי את חטא העגל, ולכן לא מיקרי מושב, דאמרינן ליה עמוד ונעשה מלאכתנו, או שאינו

מ"ח, דרך התנא לשנות משניות דעדיות כמו שנשנו שם, ושם הוזכר רק אופן זה, ולכן שנו שם כסא שניטלו כו', ובמ"א נתקשה בזה.

שם אר"י אף כסא של כלה שניטלו חיפוי כו', יש לעי' ר"י אהיכא קאי דקתני אף, ולמה נשנו דבריו כאן, ולא לעיל מ"ד גבי כסא של כלה, ואפשר דה"ק לא מיבעיא סתם כסא שהוא מטמא מושב, דלא חל עליו טומאת מת בשבירתו, אלא אפי' כסא של כלה שמעיקרו הוא רק ט"מ, כדתנן פכ"ג מ"ד א"ר יוסי אין בהם משום מושב, אפ"ה אינו מטמא משום כלי קיבול כשניטלו חיפוי ואינו ראוי לישיבה שהוא עיקר תשמישו, ולא שנו דברי ר"י לעיל, כיון שאין דבריו ענין לב"ש וב"ה לומר שהוא מוסיף חידוש בדברי ב"ה, אלא דבאופן שב"ה מטהרים השמיענו דאפי' נשתיר בו בית קבלה טהור, ודבריו קיימי על דין משנה ה', דמהני מטהו על צדו להשאירו בטומאתו הקודמת, וקאמר דלענין קבלה לא מהני להשאירו כלי, כיון דבטל העיקר ובטלה הטפלה.

ח. **שם** מ"ד כסא של כלה שנטל חיפוי, בלא ניטל חיפוי לכו"ע טמא, ומבואר לקמן פכ"ג מ"ד א"ר יוסי אין בהם משום מושב, והר"ש כתב שני תירוצים אם מתני' דלא כר' יוסי, דהכא מיירי בטומאת מת דהיינו טומאת מגע ולא מדרס, והרמב"ם שם ובהלכות כתב דלא קי"ל כר"י, והיינו כתירין קמא דהר"ש, אבל הדברים מחודשים דלשון המשנה משמע שדברי ר"י מוסכמים, שהרי שנה אותם בצורת כללים, ומנה ג' כלים יחד, ואמר שכולם אין בהם משום מושב, אבל פשוט שטמאין ט"מ, וכדתנן בפכ"ב בכסא של כלה, והא דמטה שכורמין עליה את הכלים מבואר בתוספתא ב"ב פ"ב ה"ד שטמאה טמא מת בלבד, וקיימא אמתני' דפכ"ג מ"ד, וכיון דר"י כייליגהו בחד כללא, יש ללמוד שבכולם הלכה כר"י, וליכא מאן דפליג עליה, אלא שר' יוסי הוא שחיבר שלשתן בחד כללא, ולכן

עשוי לשיבה רגילה, רק לכבוש את הבגדים בישיבתו.

שם שניטל חיפוי, ובמשניות הגירסא שניטלו חיפוי לשון רבים, ואין חילוק לדינא, אלא דיתכן שכסא של כלה מחפין אותו בדף אחד רחב, ולא בקרשים, ופי' בא"ר דחיפוי דכסא של כלה היינו חיפוי דסתם כסא דסיפא, וזה דלא כהר"ש שכתב דלא דמו חיפויין דסיפא לשל כלה, ועראב"ד בעדיות פ"א שג"כ נקט דמיירי באותן חיפויין כפשטות המשנה, ודברינו בזה ע"פ הגר"א.

שם ב"ש מטמאין וב"ה מטהרין, הא דב"ה מטהרין היינו אפי' חפוי אינן יוצאין שראוי להטותו על צדו, שכסא כזה אין מטיין אותו, וא"כ י"ל דב"ש פליגי רק היכא דלא היו חפוי יוצאין, א"נ סתם כסא של כלה יש לו דפנות מן הצדדין כדפר"ש, וממילא אין חפוי יוצאין, ולפ"ז טעמיהו דב"ש מפני שמטהו על צדו, וב"ה סברי שאין דרך להטות כסא של כלה על צדו, והדברים סתומין, ואפשר דכיון שלכסא של כלה יש דפנות ומשענת סביב, ס"ל לב"ש שראוי לישב על המלבן לחוד ע"י שתופס ומחזיק עצמו בדפנות ובמשענת, ואפשר דכסא של כלה שאין לו דין מושב ראוי לשימוש גם בלא חיפויין, וחשיב שפיר מעין מלאכתו, משא"כ כסא דעלמא שמשבטל שם מושב ממנו צריך ייחוד למלאכה אחרת ואין מייחדין אותו לזה, מיהו צ"ע דכיון שכעת אינו בגדר משמשי אדם מ"ט דב"ש דמטמאין אותו, הרי הוא כעת פשוטי כלי עץ.

ובא"ר כתב דב"ש מטמאין אותו משום מלבן לחוד והיינו כשמאי, אלא דלשמאי אף קודם שהי' לו חיפוי מטמא משום מלבן, ולב"ש רק משהי' כסא וניטל חיפוי, וגם בזה י"ל דלא חשיב מושב לענין מדרס אף לב"ש, דסו"ס אינו ראוי למושב, ורק לטומאת מת מהני שימוש זה.

מיהו מ"ש בא"ר דשמאי מטמא הכסא קודם גמ"מ צ"ע, [שו"ר שמקורו בתוספתא], והנה הקושי הוא דסתם כסא שניטלו חיפוי, הרי נשאר רק המלבן, וא"כ במאי פליגי, ואפשר דשמאי אמר שמלבן של כסא דעלמא ג"כ טמא, ולא רק של כלה שביארנו טעמייהו דב"ש מפני שמלבן בצירוף הדפנות חזי לשיבה, וכלפי זה אמר שמאי דאף מלבן של כל כסא טמא, והיינו דוקא לאחר שכבר נגמ"מ ועכשיו ניטלו חיפוי.

שו"ר בתוספתא הובא בר"ש א"ר יוסי רואה אני את דברי שמאי (ובר"ש ב"ש) שאני אומר מלבן אפי' מבית האומן טמא, וכ"ה בראב"ד בעדיות, [אלא שפירש דאסיפא קאי, אבל הדבר מצוי בתוספתא דכלים סתמא דקאי אמתני' ופשוט דארישא קאי, וכ"נ בהגר"א, אלא שכתב דקאי אתרויהו], והגר"א הגיה שאומר דהיינו שמאי, ולגרסא דידן באמת שמאי ור' יוסי בכל כסא מיירי ושמאי מטמא רק בניטלו ור' יוסי מטמא אפי' מלבן לחוד, משעה שעשאו האומן קודם שנעשה כלי גמור, עי' פ"ה מ"ד שהוסק בבית האומן שהכונה קודם שנעשה תנור קבוע במקומו, [ואולי מלבן של כלה רחב ויש בו טפח, ורק בזה נחלקו, שו"ר בראב"ד בעדיות פ"א מ"א ד"ה שמאי עי"ש], ולפ"ז פליג ר' יוסי על המשניות שבסמוך שחילקו בין שני חיפויין לחיפוי אחד, וקצת דוחק דפליג ר"י אר"ע ורבנן, מלבד ב"ש וב"ה.

ט. **שם** כסא שקבעו בעריבה כו', לא היה לו לתנא לשנות דין זה כאן באמצע דיני חיפוי כסא, ואפשר דמשום שנשנו כך בעדיות קתני להו נמי הכא בהדי הדדי, ולכאורה מטהרין דרישא היינו לגמרי, ומטהרין דסיפא היינו ממדרס, אלא לפי שהנדון משום חיבור ולא טומאה עצמית, לכן שפיר קתני מטהרין.

שם כסא שקבעו בעריבה, עריבה היינו עריבת העבדנין שהיא גדולה כדלעיל פט"ו מ"א,

בתוספתא ב"מ פ"א ה"ב מחלקין בכסא שבנה עליו בין כדרך ישיבתו, ובקבעו בכל ענין טהור, ובנתנו למעלה ואין עתיד לבנות עליו הר"ז תלוי בכדרך ישיבתו, וכל דבר נקבע לפי ענינו כמה חיבורו מתאים, וכגון הכא הרי ראוי לעשות כסא בעריבה דהא איכא כסא שעשוי בה לכתחלה, משא"כ כסא שקבעו בכלונס פ"כ מ"ג שאינו ראוי לכך, ולכן אינו חיבור לו ונשאר בטומאתו, ואפי' בעשה בו כסא מתחלה אינו חיבור לכל הכלונס, וכן בקורת בית הברד יש לדון בכל דבר לפי ענינו, וכל שחיבורו מתאים סגי בקבעו שיהא חיבור, ואמנם מצינו בקורת בית הברד שעושין בה כסא מתחלתו, אבל התם הקורה אינה כלי, ואינו בדין שתחשב חיבור לכסא ותקבל טומאה, שאינה נטפלת לכסא, משא"כ כסא בעריבה שנטפל לעריבה, לכן הכסא נשאר טמא והקורה טהורה, ובעריבה כה"ג הכסא טמא כמו העריבה, והם חיבור זל"ז, ולע"כ בכל החילוקים.

י. **שם** מ"ח שידה שניטל העליון כו', בפ"י ר"ה גאון מובא ששידה יש בה מדפים תחתיים שניים ושלישים, (ועי' תוספתא ב"מ פ"ח ה"א בענין מגורות שבשידה), וכ"כ בערוך ערך דף, והמסגרת שמבחוץ היא עיקר הכלי שהנסרים עבים וחזקים, ובפנים יש מדפים דקים יותר, כמו שמצוי בארונות שלנו, וקתני רישא דבניטל העליון דהיינו הצד העליון של הכלי, הו"ל כלי קיבול מפני התחתון, דנהי דאין מכסה לשידה מלמעלה, אבל מ"מ היא כלי קיבול מפני הצד התחתון שהוא קיים ומקבל עם הדפנות, ואפי' ניטל הצד התחתון של הכלי, ונשאר העליון, אע"פ שעיקר הקיבול כעת הוא ע"ג המדפים שבפנים, מ"מ כיון שהמסגרת העליונה קיימת חשיב שפיר כלי קיבול ע"י המדפים.

אבל כשניטל העליון והתחתון ס"ל לרבנן שעיקר הכלי שבור, ואין מקיימין אותו ע"י המדפים לחוד, אע"פ שאפשר לקיים

אבל בעריבת לישא אין קובעין כסא כלל, ומהא דפעמים עושין אותו כך מתחלה כמבואר בדברי שמאי, ש"מ שזה ענין הנצרך לעבודת העריבה, וא"כ לענין חיבור הוי שפיר חיבור, כמו בעשוי בה, ולפ"ז ע"כ דמטהרין היינו מן המדרס אבל טמא ט"מ, דכיון שהעריבה מק"ט אף הכסא שקבוע לה מק"ט, מיהו אכתי צ"ב אם הכסא משמש תמיד לעבודה, א"כ מ"ט אינו מדרס, הרי לא אמרינן ליה עמוד ונעשה מלאכתנו, ואפשר דמ"מ אין זו ישיבה הראויה ליקרא אשר ישב עליו, שאינו יושב להנאתו רק עראי למלאכתו, וכע"ז סבר ר"מ בתוספתא פ"ב ה"ד במטה של מת שהנשים יושבות עליו דלא נעשה מדרס, ואמנם רבנן פליגי וקי"ל כוותיהו בפכ"ג מ"ד, אבל חזינן דישיבה שלצורך ג"כ לא נעשית מדרס, וע"ע בתוספתא ב"מ סוף פ"י בישיבת הבדדין, ועמש"כ לקמן במ"ח ישיבת הסתת ובישיבת הקרון שם.

מידה מצינו בתוספתא שקובעין אותו שלא כדרך ישיבתו, וא"כ אינו עשוי לישיבה כלל, וי"ל דמיירי שראוי לישיבה, אלא שאינו משמש כדרך ישיבתו הקודמת, כגון שהפכו על צדו, ולפ"ז לב"ש טמא, וסתמות התוספתא משמע דלכו"ע טהור, וי"ל דהפכו על צדו בעריבה גרע טפי אפי' מהעשוי בה וגם ב"ש מודים שטהור, וכ"נ ללמוד מדר"י דמתני' דמיירי כדרך ישיבתו, ורק בזה נחלקו ב"ש, ואין לחדש פלוגתא בזה.

שם וב"ה מטהרין, היינו מן המדרס, ולא הוצרך לפרש שטמא מדין חיבור לעריבה, דזה פשיטא, שהרי אם לא ה' חיבור ה' טמא מדרס כדמעיקרא, ושפיר סתם מטהרין כיון שהנדון אם נשאר דינו ככסא, ומשכח"ל בעריבת בעה"ב שאינה מק"ט בבאה במדה לר"י פט"ו מ"א, מיהו העשוי בה לשמאי י"ל שטמא מדרס, לפמ"ש סי"ז ס"ק י"א דעת רוב הראשונים שכלי הבא במדה טמא מדרס.

אחרונה, שו"ר בחזו"א סכ"ו ס"ק ט"ו בזה, ולפמשנ"ת כולה מתני' בטומאת כלי קיבול, ועיקר הכלי הם הדפנות סביב מן הצדדין ומלמטה ומלמעלה, והמדפים שבאמצע הם כעראיים ולא חשיבי גוף הכלי לרבנן.

יא. **שם** ישיבת הסתת טמאה מדרס, בתוספתא הובא בר"ש מ"ט תניא ישיבת הסתת התירה טהורה קישרה טמאה מיטמאה ומיטהרת אפי' עשרה פעמים ביום, ולמדנו מזה שזה סוג מושב גרוע, שכשמתירין אותו הוא בטל מתורת מושב, כענין ששנינו בתוספתא שבר"ש פכ"א מ"ז במחצלת התירה טהורה קשרה טמאה, והתם קישור ראשי מעדנים הוא גמ"מ של המחצלת, וכן שנינו כאן בתוספתא בישיבת הקרון, וזהו החידוש במשנתנו דחשיב מושב גמור ומטמא מדרס.

יז. **ויש** לפרש שהסתת יושב ע"ג דף של עץ, וקושרין אותו בחבלים למקום ישיבתו, וכ"ז שהוא בפ"ע דינו כפשוטי כלי עץ שהוא טהור, אבל כשקושרים אותו בחבלים לאבן או לעץ גבוהים, הר"ז כספסל שסירגו במשיחות ובחבלים שהוא טמא בתוספתא ה"ג, אבל בלא קשירה לא חשיב כשל פרקים, כיון שאין לו קשר לרגלים מסוימים, אלא בכל מקום שצריך לסתת הוא מחברו שם, ועי' לעיל סק"ג ד' בזה.

ואפשר דלהכי קתני ישיבת הסתת, ולא קתני דף שהסתת יושב עליו, לומר דדוקא בשעת ישיבה פי' כשהוא קשור, דכל אבן שהוא צריך לסתתה הוא מחבר את הדף לאבן, שנוח להכות על האבן מלמעלה כדי לסתתה, ובאמת מפרקין אותה ונטהרת, אבל כשהדף מחובר דינו כמושב ומטמא, ואפשר שטומאתו מדרבנן, כיון שהוא עראי, מיהו זה שייך רק באבן גדולה שחצובה מן ההר, אבל באופן של בנין אינו יכול לישב עליו בשעה שמסתת אותה.

הקבלה ע"ג המדף שבאמצע כמו ע"י התחתון לחוד, אפ"ה טהור שאין מקיימין אותו כך, ור"י סבר דחשיב שפיר מעין מלאכתו, ומקיימין אותו.

לפרש לשון דפים על הדפנות של השידה, נראה דוחק, דאין שמם דפים, וגם בסברה פשיטא שאין יושבין עליהן, וע"כ כפי' רה"ג, וכ"ה בתוספתא פ"א ה"ד דפין שחובטין עליו כו' מבואר דהיינו כעין מדף.

כתב הר"ש דמיירי באינה מחזקת מ"ס, וכדתנן פט"ו מ"א פ"ח מ"ב דשדה מ"ס טהורה, ואף לדעת רוב הראשונים דלענין מדרס אף יותר ממ"ס טמא, וכמשנ"ת לעיל סי"ז ס"ק י"א, מ"מ שידה אינה טמאה מדרס, דלא שנינו אלא תיבה, עי' פ"ט מ"ט, וגם שם אמרו חכמים דבאינה ראויה לקבלה בטל גם המדרס מפני שבטל העיקר ובטלה הטפלה, וקרוב הדבר דשידה לא חזיא למדרס כלל אפי' ע"ג, ולא דמיא לתיבה שהיא חזקה יותר, וכולה מונחת ע"ג קרקע או שאר סיבות שאין יושבין ע"ג שידה, ואפי' את"ל שיושבין ע"ג שידה היינו דוקא ע"ג העליון, כמו תיבה שפתחה מלמעלה שאינה טמאה מדרס, וא"כ בניטל העליון פשיטא שאין כאן מדרס, שהמדפים חלשים ואינם ראויין לישיבה, וגם אין יושבין בתוך המחיצות, וכן התחתון אינו ראוי למושב, ואפי' ניטל התחתון נחלש הכלי ואין יושבין ע"ג העליון, כללא דמילתא כולה מתני' מוכחא דלאו במדרס מיירי, מלבד שאם אינה ראויה לקבלה בטל המדרס כמו בתיבה, ולכן שפיר כתב הר"ש דמיירי באינה מחזקת מ"ס.

הרמב"ם בפכ"ו ה"ה הזכיר לשון מדרס, וזה צ"ע דודאי סתם שידה תיבה ומגדל עשוין לקבלה, וכמו שפירש בפיה"מ כאן, וכן העתיק הרא"ש, וכשבטל העיקר שהוא הקבלה בטלה הטפלה שהוא המדרס, ולעיל צדדנו שאין מדרס בשידה כלל, אפי' ע"ג, ועי' משנה

הקרן, דאל"כ הו"ל כר שראוי למושב בכל מקום, אבל לפ"ז התרת השק הוא מאורע, דבכר דעלמא אף כשמתירין אותו הוא מק"ט, כדתנן מקואות פ"ז מ"ו ופ"י מ"ב ולפמ"ש"כ מיירי בדף והקשירה היא חיבור הדף לאבן או לקרן, ולא מהני בזה דין פרקים כיון שבכל פעם מתחלפין הרגלים שהדף מחובר להם.

ובתוספתא פ"ב ה"א מבואר שהשפין את האבנים ישבו ע"ג נסרים, אלא שק"ק לומר שסיתתו האבנים בהר הבית, ואפשר דלאחר שקבעום בבנין החליקום, והנסרים היו בגובה, או שרצו להחליקם סמוך לבנייתם שלא יפגמו בדרכים, ואין זה עיקר הסיתות רק שיפה והחלקה ליופי.

ומ"מ עיקר המשנה קמ"ל דמושב הסתת אע"פ שיושב מפני ההכרח, ואין זה מושב מתאים לשיבה כדרכה, שצריך לישב בזקיפה שמתאימה למלאכתו אפ"ה חשיב מושב, והכסא עשוי באופן שמתאים רק לסתת, כגון שהוא גבוה ומניחין האבן בגובה, או שהוא נמוך מטפח וקושרין אותו לאבן וכיו"ב.

יב. **שם מ"ט** כופת שסירקו כו', בתו"כ ממעטינן ישב על האבן או על הקורה מדכתיב כלי אשר ישב, וממעטינן כלי גללים וכלי אבנים מדכתיב הכלי הידוע בחשיבותו, וכ"ה בפיה"מ פ"כ מ"ג, ולפ"ז נתמעטה קורה אע"פ שהיא ממין המק"ט, מ"מ בעינן שיהא לה חשיבות מסוימת דמיקריא כלי, ובתוספתא פ"ב ה"ג מחלק דבעור למושב סגי בטפח, ובעץ עד שיחוק, ואפשר שד"ז גם במשכב, מיהו י"ל שרק במושב כתיב כלי, אבל במשכב דהיינו כשיש בו גע"ג אף בלא חקיקה טמא, ואפשר דאתרוייהו קאי, וע"י להלן בזה.

וי"ש לפרש דנחלקו ר"ע ורבנן אם בעינן כלי שניכר בגופו שהוא כלי, כחקיקה וכיו"ב, אבל בצבע והחלקה לחוד לא מיקרי כלי,

מיהו אפשר דשיבת הסתת באמת מיירי במושב בפ"ע ולא על האבן שמסתתה, וקמ"ל שאינה ישיבה של צער, כדקתני בתוספתא באחורי הקרן, וה"נ ס"ד שהסתת יושב רק כדי להכות על האבן, ואינה ישיבה נוחה מפני ההכאות שמכין על אותה אבן שיושב עליה, או מפני שאינו יושב בסמיכת כל גופו שמקצתו עומד ונוטה כלפי קצה האבן לסתתה, וקמ"ל דשיבתו חשובה ליטמא מדרס, ובתוספתא מפרש דהיינו דוקא בקשורה, שהמושב בשלימותו.

ובאמת לאחר ששנינו פכ"ג מ"ד בשם ר"י דכסא של כלה אין בו משום מושב, שפיר איצטרין לאשמועינן בישיבת הסתת וישיבת הקרן שהם טמאין מדרס, וכן מצינו בתוספתא ב"מ פ"י סוף ה"ב דשיבת הברדין וי"ג הגרדין טהור שאינה אלא ישיבה של צער, וקמ"ל דקרן וסתת אינם כמותן, וכן אחורי הקרן קתני הכא דהוא ישיבה של צער, ובעינן אשר ישב עליו שיהא ראוי לשיבה ועומד לכך, (בר"ש העתיק התוספתא איפכא, ולפנינו בקרן כבסתת וכן גרסת הגר"א), וע"ע לקמן סכ"ט סק"ד דמרכב נתמעט מפני שהוא ישיבת מלאכה ולא ישיבת מנוחה.

מה שפרשנו קשורה והתירה שחיבר הדף למקום המושב, לא הוי דומיא דמחצלת שבתוספתא שם, דהתם הוא מתיר ראשי מעדנים של המחצלת, שנתפרק הכלי, וכאן הוא מתיר חיבור הדף לאבן, אלא די"ל שהאבן כרגלי הכסא, אבל בפשוטו אין האבן חיבור כיון שהיא עראי, ומהניא הקשירה רק להחשיב הדף שיש לו גובה והוא ראוי למושב, וראיתי בספר מרן זללה"ה סכ"ז ס"ק י"ז גבי ישיבת הקרן שפירש שהוא שק מלא מוכין שבקשירתו נעשה ראוי למושב, וכ"כ בס"ק ט"ז גבי ישיבת הסתת, והיינו משום דפשיטא ליה שהקשירה יוצרת את הכלי כמו במחצלת, ומיירי שא"א להעבירה מאחורי

ובהא פליג ר"ע דסגי בצורת כלי בצבע או בהחלקה, וכ"מ ברא"ש, - (ועי' לעיל סכ"ה ס"ק י"ד בהא דפליגי ר"ע ורבנן בג' מקומות אם סגי במחשבה או דבעינן מעשה).

ולפ"ז אין החקיקה מוסיפה בתועלת הישיבה, אבל בעינן שיהא ע"ז שם כלי, ולא סגי בחתיכת עץ, ולכן בעינן חקיקה ובמשהו סגי, ובעינן שנתכוין לחקיקה זו, ואפי' ליופי בעלמא, [ובמפץ ומחצלת שכל יצירתם בידי אדם חשובים שפיר ככלי בלא חקיקה, וה"ה עור שעיבודו, ואם א"צ עיבוד נאמר דההפשה וההחלקה חשיבי טפי].

ובתוספתא סברי ר"מ ור"ש כר"ע ומייתו עובדא דשתי כפות תמרים שחיברן זל"ז וטמאום, ועובדא דעץ של זית משופה כמגדל ואינו חקוק וטמא ר"ע, ור' יוסי וראב"ז סברי כרבנן דטהור והביא עובדא דכלונס משופה שטיהורוהו ארבעה זקנים, וכן מייתי ראב"ז בשם אביו, ועובדא דכלונסאות שבהר הבית, דכיון שאינם חקוקין הם טהורין, [מיהו מ"ש בפיה"מ הנדמ"ח חקיקת צורות צ"ע, דלא נעשה כלי רק ע"י הקיבול, וחקיקת צורות לאו כלום היא, וכ"מ בתוספתא דיש חקיקה בלא כונה, וזה לא שייך בצורות], ומשמע שבבית ר' צדוק נשתמשו בקביעות בשני כפתין והי' האחד טהור אע"פ שלא הי' עראי, ולפי ששניהם שימשו רק למושב שאל ראב"ז מה בין זה לזה, והשיבו ר"צ דכיון שהוא כלי מפני הבית קיבול, חל עליו טפי טומאת מדרס, ובתוספתא מסיים בה ועליו ישב חגי הנביא, ולא נתפרש אם ישב על כופת שאינו חקוק, כדי שלא יקבל טומאה, או שזה כמו בסופ"ק דיבמות על מדוכה זו ישב חגי הנביא ואמר, מדקאמר מדוכה זו, משמע שהכריע בנושא זה, וגם שם אין הענין מבואר כ"כ, לא מענין ישיבה ולא מענין דיון.

בבכורות ל"ח א' מבואר דפשוטי כלי עץ דחזו למדרסות טמאות, וע"כ דהכא

דמצרכינן בית קיבול לכסא, היינו דוקא במושב פחות משלשה על שלשה, דכיון דשיעורו מועט ואינו חשוב אינו מק"ט עד שיהא לו בית קיבול מעץ, [שו"ר דז"א דלא בעינן בית קיבול אלא חקק שמוכיח שהוא כלי אבל גם בפרוץ ברביעית שאינו מקבל כלום מיקרי שפיר חקוק ולפ"ז ליתא להמשך הדברים], ולפ"ז לשון התוספתא ה"ג המקציע למשכב, אין פחות משלשה על שלשה ולמושב טפח ולמעמיד כל שהוא [פי' הגר"א לעמוד עליו, והר"ש בפכ"ז מ"ד כתב דהיינו לאחיזה עי"ש], של עץ עד שיחוק או עד שיעשה רגלים, לפמש"כ זה קאי רק על מושב ומעמיד, אבל בשלשה על שלשה דחזי למשכב א"צ שיחוק, וכל הני דמייתי בתוספתא ה"א וה"ב מיירי בפחות מג"ט.

[מיהו יש לחלק דשאני עור שעיבודו ולכן מק"ט בכל ענין, אבל עץ בעינן שיחוק אפי' בשלשה על שלשה, ולאו מדין קיבול רק מדין מעשה, ויש אופנים שניכר המעשה שנראה כטבלה, וא"צ חקק].

שם בתוספתא ה"ב כף שהכהנים גובלין בה וכן חפית [כבאור הגנוז] של קדרה אם חקוקין ומקבלין טמאין כו', בפשוטו היינו פשוטי כלי עץ, ולכן צריכין כלי המקבל כל שהוא, ואע"פ שמטרתו לגבל, מ"מ הקיבול המועט מועיל להחשיב השימוש של הכף, וזהו שהעביר ר"ג חוט ומצא שחקוק מעט, ואע"פ שהקיבול מועט ביותר, מ"מ כיון דגם כשהוא פשוט הוא עשוי לקבל קצת, כדרך כף שבחושין בה בקדירה, שיש יתרון בקבלתה, וכן בגיבול, ולפ"ז חזינן שהחקיקה שהוזכרה במושב, הרי היא מטמאה גם כלי עץ שאינו עשוי למדרס, דמשמע שדין המושב בה"א ודין הכף בה"ב שוין, - ועי' פט"ו מ"ב בארוכות של נחתומין שטמאות, והיינו מדרבנן כמו טבלה.

כופת שאור שייחדה לשיבה שטמאה מדרס כדאמר חולין קכ"ט א', יש לפרש כגון שחקק בה פורתא, [שור"ר שכ"ה בחזו"א סכ"ו ס"ק ט"ז], ויש לעי' מנין פשיטא לגמ' שהיא טמאה, הרי י"ל שיחודו יחוד לבטלה ואינה מק"ט, וי"ל שאם הסיבה שאינה מק"ט זה בגלל שאין אוכלין מק"ט חמורה, א"כ ראוי לדונה כעראי ולא בטלה, מיהו חזינן דטומאה דרבנן ג"כ סגי לזה, וא"כ י"ל דלא מק"ט כלל ובטלה, וע"כ חזינן דזה פשיטא לגמ' שאם אינו נעשה כלי מדאורייתא או מדרבנן, אינו בדין שיתבטל משאור.

שם שסירקו וכרכמו ועשאו פנים, לרבנן אפי' עשה כולן טהור עד שיחוק, ולר"ע סגי בחד מיניהו כדקתני בתוספתא שטימא בהי' משופה כמגדל, ולא הוזכר שם ציורין, וענין סירקו וכרכמו מצינו בפט"ו מ"ב דמהני להחשיב הארוכות כשימוש קבוע, מזה שתיקנן באופן שהם נראין ככלי, ולשימוש עראי לא הי' משקיע כ"כ, והתם תנן סירקן או כרכמן, דבחד מיניהו סגי, והכא קמ"ל דכולהו נמי לא מהנו לרבנן, מיהו לר"ע חד מיניהו מהני, כמו שמועיל רק עשאו פנים, דהיינו שהחליקו ועשה לו צורת כלי, וסגי בהחליק צדו העליון והשאיר את תחתיתו המונח ע"ג קרקע בלי להחליקו, דכי היכי דאשכחן בארוכות של בעה"ב דסגי להו בחד מיניהו לעשותן כלי, ה"נ מהני הכא לר"ע, כיון שא"צ קיבול.

יג. **שם** הסל והכלכלה שמילאן תבן או מוכין, הסל והכלכלה פיהם רחב, ואם רוצה לסתום פיהם צריך לסרג עליהם בחבל או במשיחה שישאר פיהם רחב וסגור בחבל ומשיחה, אבל אם יקשור חבל אחד ויקרב צידי הכלכלה זל"ז לא תהא ראויה לכלום, וקרוב הדבר שישברו הקנים עי"ז, שהם עשויין מקש וקנים קשיחים שנשברים בקימוטם, ולהכי קתני סיפא סירגן דוקא, דהיינו כעין רשת וכסריגי החלונות כמ"ש הרא"ש, ולשון פיה"מ ותרגום שבכה סראגא,

ולפ"ז יש לפרש התקין דרישא אפי' עשה תיקון שלא יפול התבן, מ"מ בעינן סירוג דוקא, דבלא זה בטלה דעתו משיבה באופן זה.

שם התקין לשיבה טהורין, לכאורה הול"ל אע"פ שהתקין לשיבה טהורין, וכמ"ש הרמב"ם, ועכ"פ הול"ל והתקין בוא"ו, וי"ל דכיון דקתני סתמא טהורין ולא קתני טהורין מן המדרס וטמאין ט"מ, משו"ה לא קתני והתקין, שהי' משמע שההתקנה הזו הפקיעתן מדין כלי קיבול, ומ"מ עדיין לא חשיבי מושב כיון שלא סירגן, אבל השתא מתפרש שטהורין ממה שהתקין לשיבה דלא מהניא ההתקנה הזו, אבל אכתי מטמאין ט"מ, דכ"ז שאינן ראויין למושב, אכתי חשיבי כלי קיבול, ומשכח"ל גם אופן שהיו נקובין כדי טהרתן דלא מהניא ההתקנה לשיבה בלא סירוג, ונשאר טהורין לגמרי ועי' בזה בפ"כ מ"ד לענין עריבה.

יד. **שם** מ"י האסלא טמאה מדרס, אסלא הוא כסא ברזל נקוב, ומחפין אותו בעור ואין יושבין עליו בלא העור, כיון שהברזל צר ואינו ראוי לשיבה, עד שיחפהו בעור שהוא רך, וזהו שאמרו עירובין י' ב' עור האסלא היינו עור כסא של ביהכ"ס, כ"ה בר"ח שם ועי"ש שביאר ענינו וזוה שמו בלשון יון, וכ"ה ברה"ג כאן ובערוך, [ולפנינו בטעות עור כיסוי של ביהכ"ס, וכ"ה בר"ש כאן, ומ"מ הפירוש שוה], וקמ"ל מתני' שהכסא הנקוב של ביהכ"ס טמא משום מושב, ואינו דומה למשבר של חיה שאין בו משום מושב כדלקמן פכ"ג מ"ד, והטעם מפני ששם אינו עשוי כמושב רגלי, ואינו נוח לשיבה, וגם אינו מנהגו של עולם.

ולפ"ז אפי' אם העור בפ"ע הי' טמא מדרס מפני שיש בו כשיעור, הי' מקום לומר שמשחיפה העור על הכלי בטל ממנו טומאת מדרס, כיון שכלי זה אין בו משום מושב,

חשיב כלא נגמ"מ כיון שהעור כדבר נוסף, וצ"ע בר"ש ורא"ש שפי' דחזי לשאר תשמיש, ובפשוטו אינו עומד לתשמיש אחר, ומ"מ מק"ט מפני שראוי לישיב עליו ע"י הנחת העור עליו, ולא חשיב חסרון בגמ"מ, כיון שמכח הברזל הכלי כבר שלם, וראוי להניח עליו עור תלוש.

תוספתא פ"א ה"ד עור האסלא וחלל שלה הרי אלו נמדין בטפח, בעירובין י' ב' מפרש דהיינו בעומ"ר או בעומד כפרוך, ומבואר מזה דדוקא כאן שהנקב נצרך לשימוש אינו מפסיד, אבל במקום שאין שימוש בנקב הרי עור שחסר לו ממעט בשיעור, ולא מהני כח עומ"ר, ועמ"ש"כ בעירובין ס סק דבפשוטו חלל אצבעים אינו ראוי לשימוש ביהכ"ס, וא"כ צ"ב באיזה אופן החלל משלים לטפח, ולע"כ.

במתני' ודאי מיירי בעור האסלא שיש לו שיעור בפ"ע, דהא קתני שכשפירשה העור טמא מדרס, וכן בגמ' עירובין י' ב' מבואר שצריך שיהא בעור טפח, ויש לעי' למה לא סגי במתקן עור פחות מטפח על הברזל של הכסא ועי"ז יהא ראוי למושב ויטמא מכח הכלי ברזל הראוי לישיבה, ולע"כ.

טו. **שם** הטרסקל שחפיו של עור טמא מדרס כו' והטרסקל טהור מכלום, מצינו טרסקלין שהם כלי קיבול, בשבת נ"ג א' שנותנין בו אוכל לבהמה ותולין בצוארה, וכן מצינו בירושלמי טרסקל מלא תאנים, וע"כ דהכא לאו בהכי מיירי דא"כ ה"י טמא גם כשניטל חיפיו, ובערוך ערך קלסטר נראה דבהני גרסינן קרסטל, וא"כ אין זה טרסקל דמתני', שו"ר שכ"ה בר"ח ורי"ף שם והובא בגליון הגמ', ומה ששנינו שבת ק"א א' נעץ קנה ובראשו טרסקל והזכירו שם הדרן מחיצתא, ע"כ לאו היינו טרסקל דהכא, מיהו גם שם העיקר שהוא דף שטוח כמשנ"ת מדברי הראשונים, עמ"ש"כ בשבת שם.

וקמ"ל שהכסא מטמא מדרס, ונשאר מדרס על העור משפירש, וכל זמן שהוא מחובר אף הכסא מטמא מדרס, כיון שעיקרו לישיבה אלא שאינו ראוי בלא העור, ועוד דהו"ל חיבור לעור הטמא מדרס.

ויתכן עוד דכי היכי דלעיל תנן בשל עץ בניטלו שנים מחיפיו זה בצד זה שהוא טהור, א"כ י"ל דאפי' משתמש בו לכסא של ביהכ"ס הרי הוא טהור, וכאן הטומאה רק מפני העור, ולפ"ז י"ל דהו"ל שפיר כמשבר של חיה, וכאן טמא מפני שהוא של עור, וה"ה משבר של חיה שמחופה עור שהוא טמא מדרס, ובשל ברזל טמא ט"מ, מיהו פשטות הדברים דהא דמשבר של חיה טהור מדרס הוא אפי' עשוי מעור, כיון שהיא ישיבה של צער, שלא מפני חסרון של נקב טיהרוהו, וא"כ אסלא העשויה מעץ רחב שראוי לישיבה טמא, שהנקב אינו מפסיד שימוש ואלא טיהרו בניטלו חיפיו אלא מפני שהוא שבור ואינו ראוי לישיבה, וכאן הרי הנקב הוא התועלת של הכלי, כמו שדנים בנקב של טלית קטן שלא יפסיד האויר את הכתפיים כיון שעשוי לשימוש שהוא תועלת הבגד, עי' בספר אאמו"ר זללה"ה עירובין ס"ג בזה, מיהו בגונא דמתני' אם הכסא מעץ טהור כיון שהוא פשוטי כלי עץ ואינו ראוי לישיבה בלא העור, שו"ר דמהא דהחלל של עור האסלא משלים לטפח יש ללמוד דנקב הנצרך לביהכ"ס אינו מפסיד, וממילא אין לטהר כלי עץ בגלל הנקב, אם הוא ראוי לישיבה.

שם פרשה העור טמא מדרס, בין בנטמא קודם שנתחבר או לאחר שפירש, ובין שנטמא במחובר ופירש שלא פקעה טומאתו, [ועראב"ד פכ"ה ה"ג שכתב שהחידוש בנטמא במחובר שלא פקע כשפירש, עי"ש בכס"מ], וכן הברזל טמא ט"מ בין בתחלה בין נטמא ופירש העור ממנו, דהו"ל כלי מתכות שיש לו שם בפ"ע, ובעצם הדבר שהוא ראוי לקבל עליו העור, הו"ל כלי מעשה ומק"ט, ולא

והנה מכיון שמצינו שבת קל"ח א' בברייתא אבל מטה וכסא טרסקל ואסלא מותר לנטותן לכתחלה, ופרש"י דאסלא כעין כסא טרסקל, ובכסא טרסקל פירש שהכסא מתקפל, וכשפושטין אותו מתפשט העור מקיפולו ונעשה כאהל, לפ"ז יש לפרש גם במתני' דמיירי בכסא טרסקל דומיא דאסלא, וכמו באסלא בלא עור שאינו ראוי למושב כך בטרסקל כן, והו"ל הכסא כניטלו חיפויו דלעיל מ"ז, וכיון שאינו עשוי מברזל הרי הוא בדין פשוטי כלי עץ שאינם מק"ט כלל, דלא חזו למדרס מפני שאין עליהם עור, ואינו כאסלא שעשוי מברזל אע"פ שאפשר להחזיר עליו העור והוא מזומן לכך, מ"מ השתא לאו כלי הוא, ור"ה גאון כתב שעשוי מעץ או ממתכת, ולפמשנ"ת דוקא מעץ טהור, ומשמע דפעמים אין חיפוי מעור, אלא כולו מחצלת, וכשפירש הכל טהור שנתפרק כל הכלי.

וכן מצינו במדרש רבה נשא פי"ב סי"ב שהי' העולם כטרסקל שעומד על שתי רגלים שאינו יכול לעמוד והוא רותת כיון שעשו לו רגל שלישי נתבסס ועמד, וש"מ שאינו דף שטוח, אלא כעין כסא, והראשונים שהזכירו שאוכלין עליו צ"ב, דא"כ למה מטמא מדרס, דאפי' אם ראוי לישיב עליו, הרי אומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו.

ואפשר שבאמת יש כסא טרסקל, ויש שלחן טרסקל, כמו שפי' הגאונים שאוכלין עליו וזהו ששינוי נעץ קנה ובראשו טרסקל שהוא שטוח ועומד על כן, כמו שכתב רה"ג כאן, וכסא טרסקל עשוי לישיבה, ומתפרש דומיא דאסלא.

טז. שם ספסלין שבמרחץ כו' נתבאר לעיל סק, ושם כתבנו דשייכא לעיל מ"ג בדיני הספסל, ונשנית כאן כדי לשנות דיני המרחץ יחד.

שם הנסרים שבמרחץ ששיגמן, הר"ש והרא"ש פי' שהחליקן ברהיטני, ומצינו

לעיל פ"י מ"ו עשאן בסינין או בשוגמין, והיינו שעטף הנסרים בשעם שהוא רך ומתחברין יפה עד שנסתם הסדק כמו במירות, וה"נ יש לפרש שעטף הנסרים בשעם שהוא רך ונוח לישיב או לעמוד עליהם, וכ"ה ברה"ג ובפיה"מ כאן ושם שענינו כמו ששיעמן שעטפם בשעם עד שנעשו נסרים רכים נוחים לעמידה וישיבה, ולא כדי לחבר הנסרים זל"ז, אלא כל נסר לעצמו עטוף בשעם, [והרמב"ם פי' שנעשו כלוח אחד, וזה דומה לההיא דפ"י מ"ו], ור"ע סבר שבתיקון זה הם נעשים כלי מעשה, ומודה ר"ע דנסרים גופיהו אינם טמאין מדרס, כיון שנעשו רק להגביה האדם מן המים שתחתיהם, אבל כששיגמן עשאן ראוין למושב או לעמידה, ורבנן סברי דלא נעשו לשמש את האדם ולצורך עמידתו אלא להגביהו מן המים, ולא סגי בעטיפת השעם להחשיבן כלי, אע"פ שנעשית כדי להנעים לאדם עמידתו, אפ"ה לאו כלי היא, כיון שאילולא המים לא היו צריכין לנסרים לתועלת עצמית, והשתא נמי לא חשיבי כלי שנעשה למטרה זו.

ואפשר דר"ע לטעמיה בכופת שסירקו, שאינו מצריך כלי גמור לטומאת מדרס, ורבנן דמצרכי התם עד שיחוק בו כדי קבלה, מצרכי הכא שיהיו הנסרים עשויין כדי לישיב או לעמוד עליהם, מיהו לא דמי כ"כ, דהכא החסרון במטרה שלא עשאן לישיבה, אבל מודו דסגי בשיגמן להחשיבן מושב.

מז. שכתבנו לעמוד עליהם, זה עפמ"ש בתוספתא פ"ב ה"ג דלמושב טפח ולמעמד כל שהוא, ופי' בז"ז ובבהגר"א דהיינו כדי שיהא ראוי לעמוד עליו, וג"ז חשיב מדרס, אבל הר"ש פכ"ז מ"ד כתב דהיינו לאחיזה שאמרו במעילה י"ח א' עי"ש, ולע"כ, ומצינו פכ"ו מ"ד שסנדל טמא מדרס, והיינו משום עמידה לחוד, ועי' לקמן ס"ק י"ח בזהב ופרד שלפני המטה הרי אלו טמאין מדרס, ועפכ"ג מ"ב מפני שעומדין עליו בקומפון,

ובאמת מצינו כן בפ"ז בסלין של פת וכיו"ב, ולשון המשנה בית קבלת כסות, ולא שנינו קבלה סתם, מיהו צ"ע באיזה כסות משערין, ובגד שטוח אינו נופל גם בנקב גדול ביותר, וי"ל דכל שנושאים אותן בדרך הרגיל ואין חוששין שיפול, ועי' בסמוך.

בגמ' ובדפו"י הגירסא כוסות, וכ"כ בא"ר, ולא נתפרש מה ענין כוסות לכאן, ולעומת זה לשון כסות ג"כ צ"ב, דהול"ל בגדים, או שלא להזכיר כלל מה הוא מקבל, אלא אם עשוי לקבלה טמא, שהרי בסתמא הכלי מקבל את הבגדים שבתוכו, וגם לשון בית קבלת כסות או כוסות משמע ענין נוסף לשימוש, מדלא קאמר אם מקבל את הבגדים שבתוכו, ואפשר דבאמת קבלת הבגדים אינה קיבול, אם מפני שאין דפנות מן הצדדים, או שמצד אחד פרוץ לגמרי, ואין דופני הכלי ראויין לקבל, כמו כל כלי שמוטה על צדו שאינו מקבל, ועושין כן כדי שיוכלו להוציא ולהכניס בגדים אחרים, אבל לפעמים עושין בו בית קבלת כוסות להניח בתוכו כוסות של מים להרטיב האויר שלא יחרכו הבגדים, או טעם אחר, ועי"ז הו"ל בית קיבול ומק"ט, והעשויה ככורת היינו שעשויה כדי לגלגל הכלי עם הבגדים שיכנס העשן לכל הצדדים, בזה ליכא כלי קיבול ולא שייך קבלת כוסות, כיון שהכלי מתהפך כל הזמן, ולפ"ז קמ"ל מתני' דקבלת הבגדים אינה קבלה, ורק בית קיבול מיוחד לכוסות טמא, ובעשויה להתגלגל לא מהני שום קיבול, ולפ"ז אין שייך לפרש כמש"כ בשם המ"א, דבאמת בכל קנקלין יש קיבול לבגדים, שאינו נופלין בנקב, והגדון על הדפנות שבצדדין, ובזה סגי במשהו להחשיב הכלי קיבול, ועכ"פ הגדון אינו בשולי הכלי, ולכן לא נמדד בכסות.

יח. **תוספתא** ב"ב פ"א ה"ד ישיבת הקרון [בדפוס ווין הקארר וזה מיושב טפין כו', בפשוטו מיירי בפשוטי כלי עץ שמטמאין רק משום מושב, ולכן באחורי

וע"ע שבת ס"ו א' במקל וקב הקיטע, ובביצה כ"ג ב' בעגלה של קטן לפי' תו', שו"ר בחזו"א סכ"ז סק"ח עי"ש.

יז. **שם קנקלין** שיש בה בית קבלת כוסות טמאה כו', ברה"ג ובערוך הביאו דברי הפסיקתא הקנקל הזה כשהוא מלא כלים אתה מעשן תחתיו וכולן מרגישין, והביא מהתרגום מכבר מעשה רשת קנקל עובד מצדא, וכן הביא מוסף הערוך דקנקל היינו שבכה, ולפ"ז פירושו כלי שהוא מלא נקבים ומעשנין תחת הבגדים שבתוכו שיקלטו הריח דרך הנקבים, והכלי עשוי מקנים או זמורות או שעם כפי' הרמב"ם, והו"ל כלי עץ, ולכן חילק התנא בין מקבלת או העשויה ככורת, דפשוטי כלי עץ טהורין.

שם שיש בה כו' טמאה, יש לעי' פשיטא, [שוב נתבאר להלן שהקנקל פרוץ בצדו, אלא שלפעמים עושין בו בית קיבול קטן לכוסות ולפ"ז ניחא], ואפשר לומר שהחידוש בסיפא דהעשויה ככורת טהורה, ופי' הרמב"ם שהוא כלי עגול נקוב כשבכה, והבגדים בתוכו, אלא שאין לו דפנות בשני הצדדין והוא מושכב על צדו והבגדים מונחין על הדופן, אלא שאין זה כלי קיבול, שאינם שמורים מכח הדפנות אלא כמונחין ע"ג הדף, מיהו קשה שהרי סתם כורת יש לה שולים עי' שבת ח' א', וא"כ עיקר הטעם חסר דהול"ל ואם פרוצה מן הצדדין, ונראה דנקט כורת שזוהי הצורה של הכלי שמעשנין בו, כיון שמגלגלין אותו כדי שיכנס הריח בכל הצדדים, ובאמת בכל כורת הדין כן, דכיון שמוטה על צדה הרי היא פתוחה מצד אחד ואינה מקבלת, וענין עשויה ככורת היינו שמגלגלין אותה שיכנס העשן בכל צד, וכיון שמוטה על צדה הרי פתחה מן הצד וכיון שפרוצה במלואה אפי' מצד אחד אינה מקבלת, ועי' בסמוך.

שו"ר במשנה אחרונה שר"ל דמיירי בניקב יותר מרמון, הואיל וחזי למילתיה,

שם זה הכלל כל שניטל כו', אמתני' דספסלין שבמרחץ קאי, והדבר רגיל בתוספתא דכלים דקאי על המשנה בלי לפרש, והגר"א הוסיף כן בהדיא, ונתבאר לעיל סק"ד, וערמב"ם פ"ה הי"ב.

שם מכבש של שכף שהוא מותח עליו את העור ומניח עליו את האבן אע"פ שחקוק ומקבל טהור ואין בו משום כלי קיבול, הרמב"ם בפ"ד ה"ג העתיק אשכף, וכן הגיה הגר"א וכן פי' הראב"ד, ובפשוטו הענין שהסנדלר מותח העור להאריכו ולישרו, ומניח ע"ג העור אבן כבידה שישאר כך עד שיתייבש מעט וישאר מתוח, וקמ"ל דהו"ל פשוטי כלי עץ, שאף אם יש שקע במכבש מ"מ אין הקיבול לתועלת כלל, דטפי ניחא ליה שהמכבש יהיה ישר וחלק, ועי"ז יכבש יותר בכח כל האבן, ובבהגר"א כתב כיון שאינו עשוי לקבל, וזה כמש"כ שאין שום מעלה בקיבולו ואפי' מיגרע גרע.

והרמב"ם שם פי' שעשוי למלאות, ולא נתייבבו הדברים, דמשמע שמותח ע"ג האבן ולא במקום החקק, ואם החקק אינו נצרך, למה קבע התנא שמניחין אבן לסתום מקום החקק, ואם העור בחקק והאבן עליו, אין להזכיר כאן עשוי להתמלאות, ושייך רק לפרש כמש"כ שאין תועלת בקיבולו.

הקרון שהיא ישיבת הצער, [וכע"ז לעיל ב"מ פ"י סוף ה"ב], לא קרינן ביה אשר ישב עליו, כיון שאין ישיבתו נוחה, הרי הוא טהור לגמרי, שאין טומאה לפשוטי כלי עץ, ולפמשנ"ת לעיל ס"ק י"א שקושרין הדף לרגלים או לקרון, ניחא שאין שייך לדון שיטמא כשישב עליו במקו"א, שהרי כל יצירת הכלי היא רק ע"י הקרון, וכשהתירה הרי הוא טהור גם בשל לפני הקרון, והיינו דקאמר בין כך דאע"פ שקשרה טהורה, כיון שהקשירה לאחורי הקרון.

שם הזהב והפרד שלפני המטה הרי אלו טמאין מדרס, לא נתפרש ענינם, והגר"א גרס הכסא והספסל, ויש לעי' פשיטא, ולכאורה נראה שהם כעין שרפרף, וקמ"ל דאע"פ שסומך עליהם רק ברגע ירידתו מן המטה, אפ"ה חשיבי מושב, וצ"ע.

יט. **שם** בתוספתא דפין שחובטין עליו את השלחין הרי אלו טמאין ט"מ, יש לעי' הרי הם פשוטי כלי עץ ואינם עשויין למדרס, וא"כ מאיזה טעם טמאין ט"מ, [ומצינו במכשירין פ"ה מ"ו החובט על השלח חוץ למים כו'], ונראין הדברים שהם עשויין גם למדרס, אלא שאומרים לו עמוד ונעשה את מלאכתנו, ובכה"ג ניחא שטמאין ט"מ כדין משמשי אדם לישיבה ומשמשיו לשלחין, כדאשכחן כה"ג לעיל.

סימן כט

בדיני מרכב ובפכ"ג לפי סדר המשניות

להם דהלכתא ניהו ולית בהו פלוגתא], והכא קמ"ל בנקרעו באופן שעדיין מק"ט, דהיינו כשמקבלין מה שבתוכן כמ"ש בתוספתא, וזוה יש אפשרות שיגע במקום הקרע במה שבתוכן, וקמ"ל שאינם חיבור לכלי לא להכניס טומאה ולא להוציא, ולענין חציצה ודאי שאין חוצצין דלא חמיר כשנקרעו משלימין דאכתי הו"ל ביה"ס שא"צ שיבואו בהם המים.

ויתכן להוסיף עוד דהא דחשיבי כלי קיבול, היינו דוקא מפני שאין התוך חיבור לכלי, אבל אם התוך של הכדור היה חלק אחד עם הכדור, בזה ה"י דינו כמו שקיפל את העור עד שעשאו כדור, דבכה"ג הרי אינו כלי קיבול והוא טהור, וא"כ י"ל דדוקא מפני שאינו חיבור הו"ל כלי המק"ט, מיהו אם ה"י תפר שמחברו כמו באוכף, י"ל דחיבור כזה אינו מבטלו מתורת כלי קיבול, ורק אם ה"י כל תוכו גוש אחד ודבוק לכלי לגמרי, מיהו שייך לדון בזה, ואמנם באימום פ"י הרמב"ם שהעץ בתוכו, מיהו התם אינו מחובר, ואפ"י ה"י דבוק אינו נעשה גוף אחד עם העור, וע"י פכ"ח מ"א והתם בבגד, (ומרדעת ג"כ מבגד).

וכעת ראיתי בתוספתא ב"מ פ"י ה"א לגרסת ביאור הגר"א למה זה דומה לכדור ריקנית שהיא מלאה רוח שהיא טהורה, ועכ"פ מבואר שם דכלי ריקן סתום בטל ממנו שם כלי קיבול, ואף אם בכלי כתיבה וחבית לא נאמר כן, אבל בכדור שמלא רוח לא חשבינן ליה כלי קיבול, וה"י מקום לדון כן גם בכדור ואימום כ"י שמלאים במוכין ובגדים או בעץ וכיו"ב, כיון שהם עשויין להיות סתומין לעולם, והיינו דקמ"ל ר"א שהם טמאין, ואע"פ שלענין ביה"ס דינם כסתומין לעולם, ועפ"ב מ"ג דחבית של שייטין של חרס טהורה.

א. פכ"ג מ"א הכדור והאימום והקמיע והתפילין שנקרעו כו', בסנהדרין ס"ח א' שאלו את ר"א בהני כשלא נקרעו מה דינם, והשיב הן טמאין וטהרתן במה שהן, ולא הוזכרו שם תפילין ונוספו צרור המרגלית ומשקולת קטנה, ונראין הדברים ששאלו בהני אם מק"ט, ואם צריכין שיבואו בהם המים, דהא פשוטי כלי עור טהורין, וא"כ רק מצד שהם מקבלין מה שבתוכן הם מק"ט, וכיון דחשיבי כלי קיבול רק מפני תוכן יש להצריך שיבואו בהם המים, והשיב ר"א דאה"נ הן טמאין דחשיבי כלי קיבול, ומ"מ טובלין אותן סתומין כדין בה"ס, וכדתנן מקואות פ"י מ"ב כסת עגולה [וכן הוזכר בתוספתא כאן ובאדר"נ ובמסכת ד"א], והכדור והאימום והקמיע והתפלה אינן צריכין שיבואו בהם המים כו', ולפ"ז גרסינן טהרתן כמה שהן דהיינו סתומין, וכ"נ בתוספתא שהביא הר"ש כאן ריב"ק אומר משום ר"א מטבילין כמות שהן, [והר"ש העתיק אף מטבילין ומשמע דקאי אנקרעו, אבל לפנינו בתוספתא ליתא לתיבת אף, ומתפרש שפיר דריב"ק מיירי בעיקר דין כדור ואימום ולא בנקרעו, וקאמר בהדיא שמטבילין כמות שהן, וא"צ שיכנסו המים בחלל הכלי], וה"ה בנקרעו שמטבילין כמה שהן, [שו"ר באדר"נ פכ"ה ה"ג שאמר להם הטבילו אותן כמו שהן, וכן במסכת ד"א רבה פ"ג ה"ה, וסיים שהם הלכות גדולות שנאמרו למשה בסיני, (באדר"נ נוסף שנקרעו ונראה שזו הגהה מממתניי), ובמס' ד"א אמרו ששמחו בדברים אלו, והיינו מפני שזכו לשמור הלל"מ קודם פטירתו].

ולפ"ז דברי ר"א בסנהדרין שם לא שייכי במתני' כלל, דהתם בשלימין, [ואמרו

בחוץ מעור, וממולאין בפנים, ועי' פכ"ו מ"ד בר"ש, ואפשר שאימום נעשה להרחבת המנעל ולא לעיקר יצירתו, ולכן נותנין עור ע"ג העץ שלא יסרוט המנעל.

שם והתפילין, הבתים שעומדים פיהם פתוח למטה, ולכן לא הוו כלי קיבול רק ע"י תפירת התיתורא, וזהו שאמרו כאן בתוספתא שבר"ש שמשיתיר משלש רוחות טהורה, ונתבאר בזה לעיל ס סק.

שם שנקרעו הנוגע בהן טמא, לא הוזכר במתני' הא דתניא בתוספתא אם מקבלין מה שבתוכן, דהתנא לא איירי לאשמועינן דאע"פ שנקרעו טמאין, אלא שאם נקרעו באופן שנשארו בטומאתן, וע"י הקרע יכולין לנגוע במה שבתוכן, קמ"ל שאינם חיבור לבגד, וזה משכח"ל גם בנקב קטן שאינו מפסיד הכדור כלל, ובתוספתא אתא לאשמועינן שבנקרעו לא בטל מהם שם כלי.

ויש לדקדק מ"ט בתוספתא קתני כסת עגולה, ובמתני' השמיטו, וכן במקואות פ"י מ"ב קתני לה, והערוני דאפשר שמצוי שתופרין בה והתפר מחובר, ולכך הביאו כאן האוכף דדמי לה, אבל לענין טובלין סתומין ושיעור הקרע שפיר מדמינן להו.

שם הנוגע בהן טמא ובמה שבתוכם טהור, פ"י הרמב"ם כאן ובהלכות כשנטמאו קודם שנקרעו, ולא דוקא הוא, דכיון שנשאר בטומאתן, ה"ה שמק"ט מכאן ולהבא, וכן הנוגע בהן נטמא דקתני במתני', ה"ה שטמא הנוגע בהן טימאן, ואפשר דלרבנן קאמר אע"פ שנטמאו כשהן שלימין, מ"מ הנוגע במה שבתוכן טהור, מיהו בפשוטו מה שבתוכן אינו מק"ט לעצמו כמו פרשיות של תפילין, וא"כ הנהנין רק משום חיבור, אבל שלשה על שלשה הנהנין בכדור נטמא מדין נוגע באב הטומאה, ואם הי' באהל המת אף הוא נעשה אב הטומאה.

והר"ש כתב דטעמיה דר"א דתוספתא שאין מה שבתוכן חוצץ זהו בגלל שהוא חיבור, ומתני' דלא כר"א, והדברים צ"ע דהא בלא נקבעו מבואר במקואות פ"י מ"ב שטובלין סתומין, ואין שום חילוק להחמיר עליהם כשנקרעו, וטובלין כמה שהן היינו שא"צ ביאת מים כלל, ולא שהמים נכנסין על המילאוי שבתוך הכדור, ואינם חוצצין על גוף הכדור, אלא שא"צ ביאת מים כלל, ולזה לא מהני חיבור, וע"כ הטעם משום דביה"ס א"צ ביאת מים.

יש לעי' מה הדין בתפילין ואינך שחוצצין באופן שאינם ראויין לביאת מים, והנה עצם סגירת התפילין והקמיע הר"ז כסגירת הפה בזמן טבילה דנקטו הפוסקים שא"צ לפתוח פיה, [ודלא כמ"ש תו' נדה ס"ז א' ד"ה פתחה], ומכאן ראייה לדבריהם דכל סגירה טבעית אינה חוצצת, וראוי לביאת מים היינו לאפוקי חציצה שאינה טבעית, ולפ"ז מסתברא דאף בתוך של הכדור והתפילין אין חסרון במהודקין ודבוקין, אבל אם יהא דבוק לבית בפנים דבר חיצוני הר"ז חציצה כשמקפיד עליו, אף באופן שאינו פוסל את התפילין.

ב. שם הכדור, פר"ש כדור של עור, שטומאתו רק כשהוא מקבל ודומיא דאימום וקמיע ותפילין, מיהו נראה דה"ה של בגד, כדלקמן פכ"ח מ"א, לענין שאין תוכו חיבור, אא"כ תפרו דומיא דאוכף, ואפשר שלכך הזכיר כאן אוכף, אע"פ שאינו מעור, ללמד על כדור וכסת כשהם מבגד שאם הם תפורין הוו חיבור.

שם והאימום מצינו בפט"ז מ"ז האמום של גודלי מצנפות, ובאימום של מנעל צריך דבר חזק וקשה, וע"כ שיש עץ בפנים כמ"ש הרמב"ם, ובפשוטו עושין אותו רק מעץ, וא"כ אימום דהכא בשל גודלי מצנפות וכיו"ב, מיהו התם תנן שהוא טהור משום דמיירי בעץ לחוד, והכא דקתני שנקרעו מיירי כשעשוין

מיצירת הכלי והם הגורמים לכרים טומאה, משא"כ בחצים שהם רק מתחברים לברזל שהוא בפ"ע טמא, וראוי להתחבר לכלי אינו פוסלו מסכך, ולכאורה יש גם סברא איפכא דכשחסר יצירת הכלי זוהי סיבה שלא יחשב ראוי לקבל טומאה, משא"כ כשהכלי כבר מקבל טומאה, מיהו קושית המ"מ יש ליישב דמוכין ואניצי פשתן מונחים בכרים וכסתות בלי שום פעולה בגופן, רק שינוי מקום, ולכן חשיב שהם כבר ראויין לקבל טומאה, משא"כ בחצים זכרים שמחברים להם ברזל, הר"ז חסר ביצירה של העץ שצריך להתקע בברזל, ומ"מ צריך רא"י לפסול אניצי פשתן מכח זה), ואפשר לדעת הראב"ד א"צ שיקבלו טומאה, וסגי בזה שהם חלק מכלי המק"ט, אע"פ שהם אינם חיבור לקבלת טומאה ממש, כענין ששינוי בתוספתא שביעית פ"ה ה"א דתבן שנתנו בכר בטל ממנו שם אוכלי בהמה ונעשה בדין כר, ומה"ט יש מקום לפסול לסכך, ומ"מ הדברים מחודשים.

מיהו מה שנקט המג"א דכרים וכסתות אינם מק"ט אלא ע"י המוכין שבתוכן צ"ע, דהא תנן בפ"י דמקואות מ"ב שהכרים והכסתות של עור צריכין שיבואו בהם המים, והיינו מפני שדרך להוציא המוכין ולהחזירן, וכמבואר שבת מ"ח א' דשרי להחזירן בשבת, ותנן במקואות פ"ז מ"ו שמטבילין ומעלה אותן דרך שוליהן, והיינו כשאין בהם מוכין, שאם יהפוך הכר עם המוכין יפלו כולם למים, והר"ז מוכיח שהמוכין אינם מק"ט בתוך הכר, והא דתנן בכלים פט"ז מ"ד הכר והכסת של עור משיחסום ויקנב ר"א משיתפרם וישיר בהם פחות מחמשה טפחים, וע"ז סמך המג"א, התם אינו סוגר בתפירה גמורה בעד המוכין, רק משאיר פתח וסוגר במשיחה וכיו"ב, וכ"מ פ"כ מ"א שמק"ט גם בלא מוכין, וכיון דחזינן שאין מטבילין את המוכין הר"ז מוכיח שאינם מק"ט בשום ענין, ואע"פ שהם חלק מן הכלי ומותר להחזירן בשבת, ומתני' דיחסום ויקנב

והל"ם ראיתי בספר מרן זללה"ה סכ"ז סק"ז שכתב דבשלמין הו"ו חיבור, וקרוע שאני מפני שעומד ליפול, והדברים מחודשים דהא מיירי רק במקבלין מה שבתוכן כמ"ש בתוספתא, ועוד דבכלל קרוע דמתני' אף נקב קטן שיכול לנגוע דרך שם, ובודאי ממשיך לשמש ככדור וע"ע מש"כ, וכן בתפילין בפתוחין מעט, ונראה שסמך ע"ז שנחלקו ר"א ורבנן בנקרעו, ובלא נקרעו מודו וע"כ משום דהו"ו חיבור, אבל לפמשנת"ס סק"א דלא פליגי בשום דבר, אין לחדש בהם שום חיבור בשום ענין.

שם האוכף שנקרע, מבואר שהוא מעור, וצ"ע ברש"י נדה י"ד א' שכתב שהוא מעץ, ותנן נמי ב"ק ג"ב א' חמור וכלים ונתקרעו, ופרש"י שם במרדעת.

שם מפני שהתפר מחברו, נראה דאין טומאתו משום חיבור, אלא שזהו ג"כ גוף הכלי דדוקא כשהתוך הוא דבר נפרד ואינו כלי בפ"ע, הרי הוא טהור, אבל כשהוא מחובר לכלי שמבחוץ, הרי גם התוך הוא מהוה את גוף הכלי, ולא מדין יד וכיו"ב דבאמת גם התוך משמש למושב ממש והר"ז כבגד שכורכו ונעשה ככר וכסת, שהתוך והחוץ הם גוף אחד, ומ"מ חשיב כלי קיבול, או שהאוכף מבגד שא"צ שיהא כלי קיבול.

ג. כתב הראב"ד בפ"ה מסוכה ה"ד דאניצי פשתן שנתנן בכרים וכסתות מקבלין טומאה, וה"ה מוכין וצמר גפן כמ"ש המ"א ס' תרכ"ט סק"ג, וצ"ע דהא במתני' מבואר שהשער והמוכין שבתוך הכדור אינם חיבור והנוגע בהם טהור, והדין נותן דה"ה מוכין שבכרים וכסתות, ובהדיא קתני בתוספתא כסת עגולה בהדיהו, אלא שלא הוזכר שם הא דאינם חיבור, (והמ"מ הקשה על הראב"ד מאי שנא מחיצים זכרים שמסככין בהם אע"פ שראוין ליכנס לתוך הברזל של החץ, והמ"א שם תירץ שבכרים וכסתות המוכין הם חלק

ורכב עליו טמא משום מושב, שהדין תלוי בכלי ולא במעשה הרכיבה כמשנ"ת, וכן מצינו במתני' בטפיטן של סוס דמפני שעומדין עליו בקומפון הרי הוא טמא מושב, אע"פ שעיקרו לרכיבה.

שם זריז האשקלוני כו', בפיה"מ מבואר שכולם מיני אוכף הן, אלא שהם מיוחדים למרכב בלבד, ולאפוקי אוכף של חמור, שמשמש גם למושב, ויש לעי' למה לא תהא ישיבה זו ככל מושב, דסו"ס ישבו עליו, וי"ל דרכיבה אינה ישיבה נוחה, שהוא עוסק במלאכה וגם צריך שמירה שלא יפול, ולא קרינן ביה אשר ישב עליו, ולכן אי לאו קרא דמרכב ה' המרכב שיושב עליו הזב בזמן רכיבתו טהור, [שו"ר בברייתא דרי"ש ב"ג מדות שכתוב שם יצא המרכב שעשוי לסיבולן אחר, וזה נאמר כלפי משכב ומושב שעשוי לנוח האדם לבד, ויש לפרש שאין זה מנוחת האדם אלא מלאכת האדם לרכוב, ואינו בכלל משכבו ומושבו של אדם למנוחתו, ועי"ש בפ"ה הראב"ד שעשוי למשא, והגר"א הגיה תרקב במקום מרכב, וע"ע מש"כ בסוף ס"ק זה], וה"ה ביושב עליו באקראי ע"ג קרקע כרחל שישבה על כר הגמל.

ולפ"ז ניחא הא דמסיים אבל אוכף של נאקה טמא, דאינו כאוכף של גמל וסוס, אלא כאוכף של חמור שהוא טמא מושב, כ"כ בפיה"מ וברא"ש, וכ"ה בתוספתא בדברי ר"ש ששיבת הנקה והסוס והאוכף אלו שלשה מושב, וס"ל לר"ש כו' יוסי במתני', וסיפא דאוכף של נאקה טמא פ"ה מושב, זהו סיים דברי ת"ק, וכ"כ הרמב"ם שזה לדברי הכל, [אבל הר"ש הבין שזהו סיום דברי ר' יוסי, וכן יש נוסאחות בפיה"מ להרמב"ם וכ"ה בה' כלים פכ"ה ה"כ ועי"ש בראב"ד], ודברי ר' יוסי כמאמר המוסגר באמצע דברי ת"ק, ולכן שפיר מסיים אבל אוכף, דבאמת כולו מיני אוכפין הן, ושמותיהם משתנים עביט של גמל וטפיטן של סוס, ולהכי קרי להו ר"ש ישיבת

היינו בעור של הכר בלא המוכין, וכן משיתפרם דר"י היינו תפירת הכר בלא המוכין וכמבואר במקואות שם, וכבר העיר הפמ"ג דהמג"א מפרש לה עם המוכין, וזה לא יתכן בדברי ר"י שהשאיר פתח ה' טפחים.

ד. **שם** מ"ב אלו טמאין משום מרכב, [זריז האשקלוני כו', לשון התו"כ איזהו המרכב המיוחד זרו האשקלוני], בתו"כ מבואר שאם הניח כלי שראוי למושב ע"ג הבהמה ורכב עליו, הרי הוא טמא מושב, דדין מרכב נאמר על כלי שהוא רק מרכב, ולא על אופן הישיבה של הזב עליו, וזהו שאמרו [שאילו נאמר וכל אשר ירכב עליו הזב, ולא נאמר וכל המרכב אשר ירכב], יכול אפי' רכב על המשכב ועל המושב [יהא דינו כמרכב הזב, דסו"ס השתא ברכיבה טמאה], ת"ל מרכב ולא מו"מ, אוציא את אלו ולא אוציא את האוכף ת"ל המרכב מרכב המיוחד, פי' דס"ד דאוכף טמא מרכב בלבד, שהרי עיקרו למרכב, וע"ז דרשו המרכב המיוחד פי' ששימושו רק למרכב, ולאפוקי אוכף שמשמש גם למושב, ולכן אפי' רכב עליו נטמא בדין מושב.

ולמדנו מכאן שאוכף עשוי גם למושב, ולא נתפרש מה המיוחד באוכף טפי מכר הגמל שאפשר לישב עליו, כדאשכחן ברחל שישבה על כר הגמל, ומיירי שישבה עליו ע"ג קרקע כמ"ש המפרשים, דהא ודאי לא נשארה ע"ג הגמל כל הלילה, ואפשר שאוכף רגילין להורידו ולישב עליו, [או רגילין לישב עליו ע"ג החמור שלא לצורך רכיבה, כמ"ש הראשונים שיושבין עליו בלא פיסוק רגלים, אבל מהא דאוכף של נאקה טמא מושב משמע שהטעם מפני שאוכף ראוי לישיבה ע"ג קרקע, שבודאי אין יושבין ע"ג הנאקה לישיבה בעלמא, עי' שבת נ"א ב', שהיא צריכה זממא דפרזלא, שוב נראה עיקר כפי' זה, עי' להלן ד"ה ברם וד"ה שוב], וזה מתמעט מהמרכב שמיוחד רק למרכב, אבל המשמש גם לישיבה

הנקה והסוס, ולא פירט שמותיהן, ואוכף היינו של חמור.

ברם מה שצדדנו שיושבין ע"ג האוכף שלא ע"ג החמור, לא משמע כן מדקרי לה ר"ש ישיבת הנאקה והסוס, ש"מ שיושבין על גביהן, דאם יושבין ע"ג האוכף ע"ג קרקע אין ראוי לקרותו ישיבת הנאקה, וגם דומיא דסוס שעומדין עליו בקומפון, וע"כ צ"ל דנאקה היינו גמל נקבה שכריסה רחבה ועושין בו מושב שלא בצורת רכיבה, דהיינו שהיושב על הגמל אינו עסוק בהנהגת הגמל כלל, וישיבתו מושב, וכן ע"ג החמור, ולכן האוכף מטמא מושב, [וכ"כ הר"ש והריטב"א אלא שכתבו דהחילוק שבאוכף יושבין שלא בפסוק, ולמש"כ אף כשיושבין בפסוק יש אופן שעיקרו ישיבה כמו היושב בקרון], אבל סוס דוהר במירוצו ואין יושבין עליו אלא הרוכבים, שאינו עשוי להנהיג נוסעים, אבל החמור עיקרו למשא, ונאקה אע"פ שצריכה נטירותא יתירתא אבל מ"מ כיון שישיבתה רחבה ונוחה משתמשין בה לישיבה שאין היושב מרגיש כרוכב, ולכן טמאין מושב, והריטב"א בעירובין כתב שעיקר ישיבת האוכף היא בלא פסוק וגלים, וכן בר"ש בהוספה חילק כן דאוכף מיוחד נמי לישיבה.

מן האמור נלמד דדין מרכב נאמר גם במושב גמור שיושב ע"ג הבהמה, וכ"מ בבריתא דרי"ש הנ"ל דהא דמחלקין בין מרכב למושב היינו מפני שעשוי לסיבלון אחר, דאע"פ שגופו נשען עליו כמושב, מ"מ אינו בכלל מושב, וניחא בזה דכר הגמל סתמא יושבין עליו, ואפ"ה דינו כמרכב, כיון שאין יושבין עליו ישיבה של מנוחה, רק ישיבת העוסק ברכיבה, משא"כ בחמור שהמורכב מאחורי החמור אינו עושה מעשה רוכב רק מעשה יושב, ויכול גם לישוב שתי רגליו לצד אחד, שאינו מנהיג אלא מורכב, [וצ"ע בפ"י הרא"ש

שכתב אלו טמאין משום משכב שאלו אינם עושין לישיבה אלא לישון עליהם, וע"ע לקמן סק"ה בכ"ז].

שוב נראה דכונת הבריתא לומר דמשכב ומושב הם נושאין את האדם לבדם, בלי סיוע של אחרים, ולכן מק"ט מושב, אבל עביט וטפיט עשוין לסייע לגמל ולסוס שהם העיקר של המשא, ובזה חסר להם בחשיבות של המשכב, ולפ"ז ק"ק מ"ט דאוכף דחשיב מושב טפי מינייהו, ויש לחלק דזה שמנהיגין אותו משתמש באוכף ככר שע"ג המטה, ואפשר שהיו רגילין לישוב ע"ג החמור כשהוא רובץ, וישיבה זו לא מיקריא מרכב, שהוא משמש כעץ וכמטה, אבל כשהבהמה מוליכתו חשיבא הבהמה עיקר המושב, והאוכף כמשמש את המושב של הבהמה.

וכן מבואר בעירובין כ"ז א' לפי' תו' דיש מרכב שיושבין עליו ודינו כמרכב, ויש חלקים שנקראין מרכב ואין יושבין עליהם כגבא דאוכפא, ועסק"ה בסוגית הגמ' שם.

ה. **עירובין** כ"ז א' האי מרכב ה"ד אי דיתיב עליה היינו מושב, פי' תו' דבאמת יש דבר שיושבין עליו וטומאתו משום מרכב, אלא שהו בכלל הראוי למשב דמתני', דנחי דמפני שהוא משמש למרכב אין בו טומאת מושב, אבל אכתי הוא בכלל מה ששנינו חוץ מן הראוי למו"מ, שגם הוא הראוי לכך.

שם אנן הכי קאמרינן הא איכא גבא דאוכפא דתניא כו', פי' שיש בכלל הטמאין מרכב גם דברים כאלו שאינם ראויין למושב וא"כ אינם בכלל לשון הראוי למושב, כגון גבא דאוכפא, דתניא האוכף טמא מושב והתפוס טמא מרכב, והתפוס אינו ראוי למושב, ואפ"ה טמא תחתיו של זב, וכיון דאיכא גונא דמרכב מטמא טפי ממשכב לא הו"ל לתנא להשמיט מרכב, ולא לסמוך שהוא בהדי מו"מ.

ויש לעי' איך נכלל התפוס בלשון מרכב, דמשמע אשר ירכב עליו, ולא אשר ירכב סמוך לו ויתפוס בו, ומלשון ר"ח נראה דכיון שענין רכיבתו נסמך עליו קרינן ביה אשר ירכב עליו, שאינו יכול לרכוב אלא ע"י תפיסה זו.

ואפשר דבאמת טומאת התפוס נעשית בשעה שהתפוס מחובר לאוכף, דקרינן ביה רוכב על כל המרכב, ואח"כ כשהתפוס נפרד מן האוכף נשאר בו טומאת מרכב, אע"פ שאינו ראוי למושב, אבל לא קרינן ביה אשר ירכב עליו מפני התפיסה לחוד, וכ"ה לשון הגמ' גבא דאוכפא שהוא מחובר לאוכף, ונקרא תפוס שלו של האוכף, והרי הגמ' קאי על המשנה שהזב נישא עליו, ומה שייך להקשות ממה שהזב תפוס ולא נישא עליו, הרי התנא לא הזכיר אופן זה, אלא מה שתחת הזב דומיא דמשכב ומושב, וכ"כ הריטב"א דנפ"מ כשהוא נפרד מן המושב, אלא דלפירושו מק"ט לבדו.

ור"ח גריס וליטעמין מי לא כתיב מושב וכתיב מרכב, ולפירושו כל שיושבין עליו אפי' לצורך מרכב בלבד נשאר בו דין מושב, ובמרכב דקרא נתחדש שחלקים שמסייעין לרכיבה ואין יושבין עליהן אלא תופסין בהם אף הם טמאין, ורק זהו הנקרא מרכב, והריטב"א כתב דלפר"ח ורש"י האוכף והתפוס מחוברין, אבל כתב בדעת תו' שמק"ט גם כשהמושב אינו והוא רוכב על הבהמה ורק אוחו בתפוס, ופשטות פיר"ח ורש"י ג"כ משמע כן, דלשון רש"י בחומש וכל המרכב ואע"פ שלא ישב עליו כגון התפוס של סרגא שקורין לו אריצון טמא משום מרכב והאוכף שקורין אלויש טמא טומאת מושב.

והדברים צריכין יישוב, דודאי פשטות הדברים שיש דין מרכב גם לדברים שהזב יושב עליהם ברכיבתו, ושאינן טומאת

מרכב לדברים שאין הזב נסמך עליהם כמו על משכב ומושב, שזהו כל הדיוק של הגמ' שבאותו אופן שכשהזב נישא עליו מטמא מו"מ לא הזכיר התנא מרכב, ואם יש אופן שהזב אינו נישא עליו ואעפ"כ מטמא מרכב, הרי באופן זה אינו מטמא מו"מ ואין זה בכלל המשנה, ולא שייר תנא בחוץ כלום.

גם תמוה לומר שהמקשן לא ידע מהו מרכב כלל, והקשה מרכב מאי ניהו אוכף א"כ היינו מושב, ואמרינן ליה דמרכב ענין אחר הוא לגמרי, הרי הי' לו למקשה לשאול מהו מרכב דקרא, ולא להקשות הרי מרכב היינו מושב, ולפי' תו' נחא דה"ק האי מרכב דיתיב עליה ודינו כמרכב אכתי היינו ראוי למושב, ומשני דאיכא גבא דאוכפא שהוא נטמא מתחתיו דזב אע"פ שאינו ראוי למו"מ, ואמנם הוא נטמא ע"י שהזב יושב על האוכף המחובר לו, אבל מ"מ נטמא מכח הזב דבר שאינו ראוי למושב, ואם ישב הזב על האוכף אין התפוס טמא מושב, ואפי' כשהוא מחובר לו, אין לו דין חיבור ליחשב מושב, דבאמת הם שני כלים ושני שימושים, ובכה"ג החיבור לא מהני אלא שיחשב כולו מרכב, אבל אין נקבע בתפוס כח מושב, כיון שחיבורו לאוכף הוא רק לשימוש המרכב שבו.

והריטב"א בשמעתין בשם תו' וכ"ה בפ"י הרא"ש כלים פ"א מ"ג כתבו דלא יתכן שיהא לכלי אחד שני מיני טומאה, אבל באמת מצינו בכמה מקומות שאין טמא אלא הצורך, ועוד אופנים שיש חיבור והטומאה היא רק בחלק הכלי, כגון בפ"ט מ"ד שהמזרן כולו חיבור לט"מ ואינו חיבור למדרס רק עד י"ט ע"ש, וה"נ באמת יש כאן שני כלים מחוברין האוכף והתפוס ששייך שהם ימשו זה בלא זה, אלא שהם מחוברין לתועלת הרכיבה, ובכה"ג אין התפוס חיבור לאוכף ליחשב מושב, כיון שאין בו ענין למושב, וחיבורו רק לתועלת הרכיבה.

חיבור לדין מושב, כיון שהחיבורו מועיל רק למרכב, והנוגע בו אפי' בשעת חיבורו טמא מרכב, שאף בשעת מלאכתו אינו עושה אלא מרכב, והוא נטמא רק כשהזב או רובו יושב או רוכב או נסמך על האוכף, אבל באחיזה לחרוד [בלא נגיעה] לא מטמא כלל.

ו. בספר מרן זללה"ה סכ"ז סק"ח כתב דברכב הזב על המשכב נעשה בדין משכב ולא בדין מרכב, לפמשנ"ת כ"ה בהדיא בתו"כ מקרא ת"ל מרכב ולא משכב ולא מושב.

עוד כתב שם דאי לא קרא דמרכב הי' דינו כמשכב, ויצא מרכב להקל עליו, אבל בברייתא דרי"ש ב"ג מדות מבואר דלא הוה ילפינן מרכב ממשכב, דשאני מרכב שעשוי לסיבולן אחר, ועי"ש בראב"ד, ומבואר דאי לאו קרא דמרכב הי' טהור לגמרי, וכ"ה פשטא דקרא דקמ"ל שמרכב יטמא ולא שלא יטמא בגדים ממגעו.

עוד כתב בסק"ט דמגבא דאוכפא חזינן שיש טומאת מרכב גם בלי השענת כל גופו או רובו, אבל בהדיא מבואר בתו"כ דאינו עושה מרכב עד שינשא רובו עליו, וכ"ה ברמב"ם הובא לעיל, וע"כ מיירי כשהגב מחובר לאוכף והוא יושב על האוכף וכמשנ"ת לעיל, וכ"נ מצורתו בפ' ר"ח שכתב האוכף העץ שאחורי הסרג והתפוס העץ שלפניו, ובפ' ר"ח הזכיר שתופס בו כדי לעלות לרכוב, ובזה יתכן שרוב גופו נשען, אבל אין נראה שזהו מרכב, אלא מה שתופס בזמן הרכיבה, ולא בעלייה לרכוב.

עוד כתב דע"כ גבא דאוכפא אינו חיבור לאוכף, שאם הי' חיבור הי' מטמא מושב מכח חיבורו לאוכף, ולעומת זה לשון הגמ' גבא דאוכפא משמע שהוא מחובר, ואפשר שעשוי להתפרק תמיד, וחשיב משמש בשעת מלאכה דוקא ולא הוי חיבור, עי"ש, מיהו לפמשנ"ת דאינו מטמא אלא ברובו נשען עליו,

וידעו בגמ' דאיכא כמה שראוין למושב ומטמאין רק משום מרכב, כמו עביט של גמל וטיפטן של סוס, וזה בכלל הראוין למו"מ, וכן מבואר בבריתא דר' ישמעאל דמרכב הי' נלמד ממו"מ אי לאו דעשוי לסיבולן אחר, ואם איתא דמרכב היינו תפוס לחרוד, א"כ אינו ענין למושב כלל, וכן מבואר בריש כלים דמשכב הוי למעלה ממרכב ולא משמע שיש חומר במרכב נטמא בלא שהזב נישא עליו, ויש ליישב, וכן תניא בתו"כ יכול אפי' ירכב על המשכב ועל המושב, פי' דס"ד שיקבל טומאת מרכב, ומסיק דכיון שהוא ראוי למו"מ הרי הוא נטמא ברכיבתו עליו טומאת מושב, ובהדיא תניא בתו"כ שאינו עושה מרכב עד שינשא רובו עליו ועי"ש במלבי"ם, וכ"כ הרמב"ם פ"ז ממו"מ ה"א ג' ומבואר שם שדין מרכב שוה למו"מ, והרי בתפוס אינו כן, אלא ודאי מיירי כשכולו גוף אחד, ומ"מ הוי חוץ מן הכלל, מפני שאינו ראוי למו"מ ואינו מטמא מושב, ואפ"ה הוא נטמא מתחתיו של זב ברכיבתו, ולפ"ז אין ראי' שהתפוס שנתפרק לעצמו מטמא משום מרכב, דלא מצינו בגמ' אלא גבא דאוכפא וכן בתוספתא, והיינו כשהם גוף אחד.

לשון הרמב"ם בפיה"מ כלים פ"א מ"ג ומרכב הוא כל מה שהוא ראוי לרכיבה, כגון אלסרג והמרדעת והאוכף וזולתן, אם הי' כובד הזב עליו כו', [וכ"כ בכלים פכ"ה ה"כ והדברים צ"ע שהשמיט סוגיא דעירובין כ"ז א' והתוספתא כאן, וכתב איפכא], וכ"כ בהלכות מו"מ פ"ז ה"א ג' שמרכב שוה למו"מ, וכן הדברים לפמשנ"ת, אלא שיש מהן דאע"פ שרוכבין עליהם יש בהם שימושי מושב, וכ"מ בתו"כ דממעט מו"מ מדין מרכב וש"מ דבאותו אופן שמטמא מו"מ מטמא מרכב.

מיהו נתחדש בגמ' גבא דאוכפא שהוא ג"כ טמא מרכב אע"פ שאינו ראוי למושב, ולפמשנ"ת מיירי במחובר לאוכף, ואפ"ה אינו

בה ברגלו כמדוכה, ואינו חלק מהאוכף למושב, אבל הוא חלק מהאוכף למרכב.

ויתכן שהוא כעין זריז האשקלוני, כלומר שהמדוכה ג"כ סוגרת על האוכף כמו בוכנא שנכנסת בתוך המדוכה, (עי' סוכה ל"ה ב' ניטלה בוכנתו וברמב"ן שם) וכיון שהיא כלי בפ"ע אינה חלק מהאוכף למושב, ומ"מ היא חלק מהאוכף למרכב.

מידו מ"ש בר"ש הנדמ"ח שהוא עץ שיושבין עליו בפסוק רגלים כעין רכיבה, וכ"כ בבהגר"א על התוספתא, תמוה טובא איך אפשר לעקור משמעות מרכב דקרא מפשטיה, וגם בסברא הדבר זר שאין שום חסרון בישיבה בפסוק רגלים, וחסרון דמרכב מפני שעשוי לסיבולן אחר כמ"ש בברייתא די"ג מדות, אבל ישיבה כזו אין לה שום חסרון, ואע"פ שעוסקין בדיכה באותה שעה, מ"מ לא יתכן לכללו במרכב, ועתי"ט בשם מהר"ם.

בתוספתא אר"ש שלשה מושב ושלשה מרכב, ומשמע שכולן מענין האוכף, וקאמר דזריז ומדוכה והתפוס מרכב, ולא הזכיר והתפוס של האוכף, שהדבר ידוע שכל תפוס ענינו תפיסת הרוכב על הבהמה, ומיושב טפי דכולהו מענין אחד שהם חלקי המרכב שבאוכף.

שם ועביט של גמל וטפיטן של סוס, שניהם מין אוכף הם, אלא דע"ג גמל וסוס אין שייך ישיבה של מנוחה רק של רכיבה, כיון שרכיבתן פרועה וצריכה תפיסה יפה, או שהם עשויין באופן שאינם נוחים אלא לרוכב בפסוק רגלים, - עביט מפורש שנקרא כר הגמל, וטפיטן פירש בערוך שהוא מרדעת הנקרא ברדלא, וכתב במוסף הערוך שבלשון יווני ורומי מכסה מרוקם ויש לו גוונים שונים עשוי לכסות הכתלים או למכסה סוסים, וכן הביא הר"ש בשם הערוך דעוצבא היינו מכסה המרכב שיושבין עליו, עיי"ש.

ע"כ דהוי חיבור מדאורייתא ומק"ט ע"י שהזכר רוכב על האוכף ותופס בגבא דאוכפא, ואפי' אינו תופס בו כלל מ"מ חשיב שרוכב רובו על כל הכלי, ואפ"ה אינו חיבור לטמא מושב כיון שלא נתחבר אלא לצורך המרכב, ואפי' בשעת מלאכה אינו אלא מרכב, מיהו יתכן שלאחר שנטמא עם האוכף, הרי הוא נשאר בדין מרכב אף כשנתפרק מן האוכף.

עוד כתב דמבואר בגמ' דבכל האופנים שמו"מ מטמא אף מרכב נטמא, ומזה גופא יש ללמוד דהא דגבא דאוכפא נטמא היינו כשהזכר נישא עליו כמו על המשכב, ולא כשהוא תפוס בו בידו בלבד, וזה מוכיח כמשנ"ת שהתפוס נטמא ע"י שהזכר רוכב ע"ג האוכף.

ז. **שם** זריז האשקלוני, פירשו בו שהיא חגורה מסוימת שקושרין בה האוכף, ונראה דסתם חגורה של האוכף טמאה מושב, שהיא חלק אחד מן האוכף, אבל זריז האשקלוני הוא דבר חשוב לעצמו, ואינו נעשה אחד עם האוכף, וכיון שאינו ראוי אלא למרכב אינו מטמא משום מושב, אף כשהוא מחובר לאוכף, וכמשנ"ת לעיל בגבא דאוכפא, ואולי מכניס רגליו בתוכו, עי' בסמוך ממהר"ם.

שם ומדוכה המדית, מצינו לשון על מדוכה זו יושב חגי הנביא, ואם הי' דרכם להפוך המדוכה ולישב עליה, אפשר שיש כלי כמדוכה המדית שמייחדין אותו למרכב, והוא אינו ראוי לישיבה רק לרכיבה, ויתכן שהוא יושב באוכף העשוי עם דפנות כבתוך המדוכה ואין זה נוח לישיבה אבל מתאים לרכיבה שמגינה עליו כשהוא יושב בדפנותיה, וכ"כ בפיה"מ ורה"ג שהוא מין אוכף שנעשה במדי, ויש לפרש שאינו מתאים לישיבה לפי צורתו.

ובתוי"ט בשם מהר"ם פי' שהוא מכלי האוכף שהרוכב נותן רגלו בתוכו ועי"ז נתפס האוכף, וקרי לה מדוכה מפני שדוחק

מרכב, ה"ג בתוספתא שלפנינו, ובר"ש הנדמ"ח ע"ד התו"כ וכ"ה בגמ' בעירובין כ"ז א', וכן פירשו שם כל המפרשים דתפוס היינו שתופס בידו ועולה בו על החמור, כן פי' ר"ח, או שתופס בו בזמן הרכיבה, כן פרש"י, ועי' ר"ח שגרס דבהדי דרכיב מחית ידיה עליה, וכבר נבאר לעיל דמשום תפיסה לחוד לא נעשה מרכב, אלא מפני שהוא מחובר לאוכף שהרוכב יושב עליו, וכן בדר"ש בתוספתא גרסין שלשה טמאין מרכב גרסין והתפוס, והיינו הך תפוס דרישא, - דברי הרמב"ם פכ"ה מכלים ה"כ שהשמיט חילוק בין אוכף לתפוס וכתב מרדעת מרכב, לא נתפרשו.

שם ושאר כל התפיות שבצדין אם היו רחבות טפח טמאות, בריטב"א עירובין גרס כל התפוסות, וזה מיושב בלשון ושאר כל התפוסות כלפי התפוס העיקרי של האוכף, אבל לא גרסו כאן כן, וכן מדמצריך טפח ש"מ דלאו משום תפוס אתינן עלה, ולכן יש לפרש דהיינו תפית דקתני לקמן מ"ג, והיינו דקאמר דברחבין טפח הו"ל מושב בפ"ע, שאין התפיות משמשין את הרוכב ליחשב מרכב מכח האוכף, ורק אם יושב עליהן הרי הם טמאין מצד עצמן, עי' בסמוך מ"ג, ולקמן כתבנו דיתכן לפרש תפיות מלשון תפסיות.

שם משנה ג' תפית של חמור שהוא יושב עליה, [פי' אע"פ שיושב עליה, ובשינה את הנקבים בעינין ג"כ יושב עליה, ולכן לא קתני אע"פ דבסיפא דוקא כה"ג], פי' קמא בערוך ובר"ש לא נתפרש, דמה מעכב את הישיבה על הלבד וכיו"ב, ומה מועיל לזה שינוי נקבים ופריצת נקבים, ולכן מיושב כפי' בתרא וכ"כ הרמב"ם והרא"ש דהיינו עצים העשוין כעין סולם עם שליבות רחוקות זו מזו שמסדרין עליהם המשא של החמור, ופעמים שיושב על הסולם הזה במקום אוכף, ואין כאן חסרון של עמוד ונעשה מלאכתנו כיון שהוא משמש את הנהגת המשא, והו"ל כולה מלאכתו, וקאמר תנא דאפ"ה טהור הוא

שם רי"א אף טפיטן של סוס כו' נראה שהראשונים ל"ג אף בדברי ר"י, וכ"ה בתו"כ וכ"כ במלאכ"ש, וטעמיה דת"ק י"ל מפני שקומפון ג"כ משימוש רכיבה, עפיה"מ כדי להראות אומנות ברכיבה, או שזה עראי טובא, ועוד הערוני די"ל שא"צ לתועלת הטפיטן כדי לעמוד, רק שלא יחליק, ויש ליישב גרסת אף, דבאמת רוב סוסים אינם עומדים לקמפון, וטפיטן הוי מרכב, אלא שיש אופנים שהוא מושב, וה"ק ר"י אף בטפיטן של סוס משכח"ל מושב, כשמחזקין בו בקומפון ועומדים עליו, אבל בדברי ר"ש בתוספתא משמע שמה"ט לעולם מושב הוא, דבפשוטו ר"ש בתוספתא סבר כר"י, (ולא משמע דשיבת הסוס במאורע קאמר).

שם אבל אוכף של נאקה טמא, [פי' בערוך דלגמל נקבה קורין נאקה, ועמש"כ לעיל], יש לעי' למה לא פירש התנא מושב או מרכב, והנה אם זה מדברי ר"י טפי הול"ל אבל אוכף של נאקה טהור, או מרכב, לפי שבא להקל עליו טפי מטפיטן של סוס, ולכן מיושב יותר שזה סיוס מילתיה דת"ק, דכיון דטומאת מרכב קילא, שפיר סתם אבל אוכף של נאקה מודינא שטמא מושב, אע"פ שחולק בשל סוס דלא סגי בקומפון לעשותו מושב, אבל מודה באוכף של נאקה שהשימוש שעושין בו למושב אע"פ שהוא עראי מ"מ משוי ליה שפיר מושב, ובתוספתא מבואר בדברי ר"ש דשיבת הנקה מושב, והיינו אוכף דמתני', ולית לן לשוויי פלוגתא נוספת בזה, וכ"ה בפיה"מ לפנינו, וכ"כ הרא"ש, וכ"כ בבהגר"א להגיה במשנתנו, וכבר תמה הראב"ד ע"ד הרמב"ם פכ"ה ה"כ, והר"ש כתב דהוי מרכב, וגם צ"ע לפר"ש דשיבת הסוס היינו טפיטן של סוס, ואילו ישיבת הנאקה אינה איכוף של נאקה, ובפשוטו כולן מענין אחד, והשווה אותם ר"ש לדין מושב.

ח. **שם** בר"ש תניא בתוספתא האוכף של חמור טמא מושב והתפוס שלו טמא

שבמשנה רק הזכיר שראויין למרכב, ואפשר טעמו דמ"מ לא קיימי לשיבת נוח האדם, אלא לרכיבה.

ולא נתפרש מהו לשון תפית, דהא לפמשנ"ת תפיות הוו לשון רבים של תפית, ומדקאמר שאר כל התפיות שבצדדין משמע שיש תפיות שלא בצדדין, ואם כולן לשון תפיסה הוה ניחא קצת, וצ"ע.

ט. **שבת ס"ו א'** מתני' ואם יש לו בית קבול כתייתן טמא, ביומא ע"ח ב' אמר אביי התם דאית ביה כתייתן ומשום תענוג, ומבואר מזה דכתייתן היינו חתיכות בגדים קטנות שהם נוחות לו לסמוך שוקו עליהם, כ"ה לשון רש"י שם, [ובערוך הביא פי' ר"ח בשבת, ואח"כ הביא הגמ' דיומא ופי' כרש"י, וכיון שביומא מוכח כן לא יתכן לפרש בשבת כפי' ר"ח], וק"ל לשון כתייתן על חתיכות בגדים.

ונחלקו אביי ורבא אם ע"י קיבול הכתייתן טמא מדרס, והענין דבלא כתייתן ודאי שאינו נשען עליו, כי העץ קשה ואם ישען יכאב לו, אבל כשיש כתייתן יכול להשען, וסבר אביי שאינו אלא כמקל של זקנים שהרי עיקרו נשען על רגלו ועל המקלות, כמו כשאין כתייתן, ורבא סבר דפעמים שנשען גם על רגלו הקטועה, ולא דמי לזקנים שיש להם שני רגלים.

ויש לשאול למה קיבול השוק לא משוי ליה כלי קיבול, ואין לומר שהשוק אינו נכנס בתוך הקב, שהרי מבואר ביבמות ק"ב ב' שאם חלץ את הקב חליצתה כשרה, וש"מ דהוי נעל גמור, וכן לענין יוהכ"פ תניא דשוינ שאסור לצאת בו ופירש רבא דלכו"ע מנעל הוא, וא"כ הדין נותן שיחשב כלי קיבול, ותירץ רש"י דדומיא דשק בעינן שהכלי מטלטל את מה שבתוכו, אבל כאן הקב ניטל ע"י הרגל, ואינו נחשב כמקבל אלא כחיפוי כלים וכיו"ב, ומ"מ הדברים מחודשים דכיון דחשיב מנעל ש"מ

כיון שאין בו שיעור מושב ליחשב מרכב עי"ז, לפי שהשליכות צרות ואין בהם טפח, אבל אם שינה את הנקבים של השליכות שאינם כפי הרגל בתפית של חמור, אלא עשה נקבים קרובין זל"ז, ויכולין לקרב השליכות זל"ז ויהיו ראויין למושב, וכן אם פרץ את הנקבים זל"ז שנעשו כולן חריץ אחד ארוך ועי"ז יכולין להעביר השליכות בנקב הפרוץ ולקרובן זל"ז טמאה משום מרכב, אפי' אם כעת השליכות רחוקות זו מזו, דכיון שכלי זה ראוי למרכב הרי הוא טמא.

וכתב הר"ש דהיינו תפיות דקתני בתוספתא שאם היו רחבות טפח טמאות, ואפשר לפרש דתפיות שבצדדין היינו המסילות הארוכות שבהן נכנסין השליכות, ולכן בעינן שיהא בהן לבדן טפח, א"נ גם השליכות נקראין שבצדדין שהם אחורי האוכף, ואם יש בהן רוחב טפח, או שע"י קירוב השליכות זל"ז יהא בהן טפח טמאה.

ולפ"ז נראה שאין תפית אלא לחמור, שעיקרו למשא ונקט של חמור לבאר ענינו, ולא מפני שיש תפית שאינה של חמור, וסתם אוכף הוא ג"כ של חמור, והיינו דקתני תפוס שלו, וי"ג תפית, ושאר כל התפיות פי' כמו התפוסות ולא מפני תפיסת היד אלא שתופסין בהן המשא, וקמ"ל דאף אם מחוברין לאוכף לא חשיבי מרכב אא"כ יש בהם אפשרות שישיבה.

והנה התנא הפריד במשנה דמה בין מרכב למושב בין דינים אלו למתני' דאלו טמאין משום מרכב, משום דטהור דהכא היינו לגמרי, אבל יתכן דטמאה דקתני היינו מושב, שאין דרך להנהיג החמור בישיבה כזו, והיינו דקתני שהוא יושב עליה ולא קתני רוכב עליה, ולפ"ז ניחא טפי שהפריד התנא ביניהם, דלא מיירי הכא במרכב כלל, וכ"כ בזר זהב שטמא מושב, אבל ברמב"ם פכ"ה ה"כ מבואר דטמא משום מרכב, עי"ש שהשמיט האופנים

המטמא מדרס מטמא ט"מ, אבל מ"מ לא רצה להשוות הלשון כבסיפא, ובפרט דקרי ליה בית קיבול, וראוי להזכיר גם הטומאת כלי קיבול שבו.

שם אמר רבא מנא אמינא לה דתנן עגלה של קטן כו', בתו' הקשו לפרש"י דפשיטא, וטפי הו"ל להקשות אם הקטן יושב עליה ומטלטלין אותו ע"י העגלה, א"כ מה למד רבא ממנה לקב הקיטע, ורש"י כאן פירש דפעמים שיושב עליה, וא"כ גם לפירושו הקטן מהלך ע"י העגלה, ועיקר סמיכתו על רגליו, רק שמובטח ע"י העגלה שלא יפול.

שם ואב"י אמר התם סמין עילויה הכא לא סמין עלויה, יש לדקדק דרבא קאמר בסמוך הכא לסמוך עלויה הוא דעבידא וסמין עלויה, וא"כ נחלקו אב"י ורבא במציאות, ויש לפרש דאב"י סבר דקטן אינו מיושב בדעתו יפה ונסמך על העגלה, אבל הקיטע אינו נסמך על רגלו הקטועה, ורבא סבר דזקן עם שתי רגלים זהיר לעמוד על רגליו ואינו נסמך על המקל, משא"כ קיטע שיש לו רגל אחת פעמים שנסמך על הקטועה.

קטן שנוסע על אופנים דינו כמושב ולא כמרכב, (וזהו עגלה של קטן לפרש"י), ואין בזה חסרון במה שצריך להנהיגו, ודמי לשיבת הקרון, עפכ"ב מ"ח בתוספתא שבר"ש, ולעיל סכ"ח ס"ק י"א י"ח.

מה שקורין הליכון של חולים וזקנים טמא מדרס, דכיון שיש לו ארבע רגלים או גלגלים הרי הוא נשען עליו היטיב, ונפ"מ לענין כתמים, דהו"ל דבר המק"ט, מיהו כהיום הוא ממתכת, ואף מקל כה"ג טמא.

י. **שם** מ"ד המטה והכר והכסת של מת, פ"י מטה שמייוחדת להוצאת המתים, והנשים יושבות עליהם כשהמת ע"ג קרקע, ולפעמים יושבות בצד המת, ולכאורה כיון שבשעה שמוליכין בה את המת אינה ראויה

שהוא מגין על הרגל, וראוי לחשבו כבגד, וכל בגד ניטל ע"י האדם ומק"ט מפני שמגין כבגד, מיהו לעיל ס"א סק"א נתבאר דבגד א"צ דומיא דשק.

ויצוי בר"ש פט"ז מ"ו בהוספה הנדמ"ח בזה, ובמש"כ שם סי"ט ס"ק י"ב מדברי אאמור"ר זללה"ה שדן אם יש דין בגד בעור, וזה למאי דנקט שבבגד לא בעינן דומיא דשק, וכמשנ"ת בזה לעיל ס"א סק"א, [שו"ר בספר מרן זללה"ה סכ"ח סק"א שצידד ג"כ ככך, והקשה ע"ז מבגד העומד לצורה ע"ש], ומרן זללה"ה בס"ה סק"ג ובסכ"א סק"ז כתב שהקיבול אינו מגין על הרגל, וזה מחודש דהא הטעם דחשיב מנעל לענין חליצה אע"פ שאינו מדרס לכו"ע בלא כתייתן, היינו מפני שהוא מגין על הרגל, וצ"ל דעץ גרע טפי שאינו נחשב כבגד בשום ענין, וכיון שהרגל גוררתו אינו נחשב כלי קיבול, כמו כיסוי כלים, ולע"כ.

יש לדקדק מהו בית קיבול כתייתן, הרי יש לו בית קיבול שוקו ושפיר יכול להניח בו גם כתייתן, ונראה מזה שצריך להכניס הרבה כתייתן כדי שיהא תועלת מהן, וזהו בית קיבול כתייתן, שיש בעומק הקב לאחר הכנסת השוק בית קיבול גדול להכניס הרבה כתייתן, ולאב"י נקט בית קיבול, לומר שהחסרון משום פשוטי כלי עץ.

שם גמ' אמר אב"י טמא טומאת מת ואין טמא מדרס, רבא אמר אף טמא מדרס, אב"י דייק מדקתני בית קיבול ש"מ שהחסרון בקבלה, דאל"כ הו"ל ואם יש בו כתייתן טמא, מיהו האמת דבראוי לכתיתין טמא מדרס לרבא, אף כשאין בו כתייתן עדיין.

וכתבו תו' דלהכי לא אמר טמא מדרס, כיון שבלא בית קיבול טהור לגמרי, ושלא נטעה שהקב חשיב כלי קיבול לרגל, ע"י לעיל בזה, ועודד בסיפא טמאין מדרס בלבד, ואילו כאן טמא גם משום כלי קיבול, ואמנם כל

והכסא של כובס משמש גם לישיבה עראית, ולכן חשיב משמשי אדם, או מפני שהוא יושב עליו לכבוש הבגדים בישיבתו, ומצינו גם במטה שכורמין עליה את הכלים שטמאה ט"מ, והיינו מפני שמשמשת את האדם באופן עראי, ואם משמשת בקביעות לשכיבה כגון שישן עליה בלילה וכיו"ב טמאה מדרס כמ"ש בתוספתא.

וענין כורמין פי' בגמ' לישנא דמיכבש, [ונכתבו בגליון שבת פ"ח ב' ש"ה גרסת כל הדפו"י והגאונים והראשונים, והגיהו בגמ' ע"פ פרש"י], שמיישרין הבגדים ע"ג המטה וכובשין אותם ליישרם, ובאופן עראי יושבין עליהן, או כדי לכבוש אותם, והיינו דקתני בתוספתא דמטה של מלכני בני לוי טהורה לפי שעשויה רק לכלים, שאין יושבין על המטות במקדש, והו"ל פשוטי כלי עץ שטהורין לגמרי, ומכ"ז ג"כ ראי' דהלכה כר"י, שהרי אין ראוי לטמא משום מושב שעיקרו לכלים, ויושב עליו למלאכתו.

ועוד תניא התם שלש עריסות הן כו' ושל בנות טמאה ט"מ, פי' שהבנות משחקות בהן להשכיב בהן דמות כעין תינוק, ואינן עשויות לשכיבה כלל, דבעשויה גם לשכיבה תניא ב"מ פ"ט ה"א שטמאה מדרס, מיהו כיון שלפעמים יושבין עליהם טמאה ט"מ, ושל סיריין [בהגר"א הגיה סרגין כבמתני' פכ"ד מ"ח], ושל ציורות דהני אינן ראויות למושב אפי' באופן עראי, וכמש"כ סק"י, ולכן טהורות מכלום, דהו"ל פשוטי כלי עץ שאינן משמשין את האדם.

וכסא של כלה כבר נתבאר לעיל סכ"ח סק"ח דהא דטמא ט"מ לר"י היינו שמשמש את הכלה בישיבתה, ולכן לא שייך לדייק מפרטי דיני כסא של כלה דלא כר"י, דר"י ג"כ צריך לישיבת הכלה, אלא דלא קרינן ביה אשר ישב עליו שהוא עשוי לישיבה של כבוד בגובה או בחסרונות נוספים למנוחה, דומיא

למושב, הו"ל בגדר עמוד ונעשה את מלאכתנו, ואפשר דרבנן סברי שזה ג"כ משימושי המטה לבכות את המת, וכיון שעיקר שימושי מטה בעלמא למשכב ומושב, הרי גם שימושי החיים בכלל שימושי המטה, ולא חשיב שימוש אחר שיפקע ממנה דין מושב, וחשיבא מטה שעשויה לחיים ולמתים, וכע"ז מצינו בתוספתא ב"מ פ"ט ה"א דמטה שכורמין עליה את הכלים טמאה ט"מ, ואם משמשת גם לישיבה ולשכיבה טמאה מדרס.

ואף לר"מ טמאין ט"מ מפני שימוש החיים, ולא חשיבא המטה פשוטי כלי עץ, מפני שמשמשת את האדם ומשמשיו, והכר והכסת הו"ל כלי קיבול, אבל מטה חשיבא משמשת משמשי האדם בהוצאת המת, ומצינו בפכ"ד מ"ח דמטה של סרגין טהורה מכלום, כנראה מפני שאינה ראויה לישיבה כלל, שהיא חלשה, אבל של זגין ראויה לישיבה לפי שעה, אלא שאומרים לו עמוד ונעשה את מלאכתנו, והו"ל משמשי אדם ומשמשיו.

יא. **שם** כסא של כלה ומשבר של חיה וכסא של כובס שהוא כורס עליו את הכלים א"ר יוסי אין בהם משום מושב, פי' אבל מטמא ט"מ, וכדתניא בתוספתא פ"ב ה"ד דמטה שכורמין עליה את הכלים טמאה ט"מ, וכן תניא ב"מ פ"ט ה"א מטה שכורמין עליה את הכלים ה"ז טמאה ט"מ היתה משמשת ישיבה ושכיבה ה"ז טמאה מדרס, וברייתות אלו נשנו בסתמא, ולמדנו מזה דלא פליגי רבנן אר' יוסי, וכ"ה לשון אר"י, ולא פתח התנא ר"י אומר כסא כו', וגם השמיט התנא דעה שניה לומר דהלכתא הכי, וממילא בכסא של כלה ומשבר של חיה אין לחדש דפליגי, והא דנקט לה בשם ר"י אפשר מפני שהוא צירף שלשתן, או דלא נימא דר"מ היא דפליגי בשל מת, ולפמשנ"ת פליגי בדין משמש לחי ולמת, ס"ד שרק איהו פליגי בכסא של כובס, קמ"ל שגם ר"י דפליגי עליה במת מודה הכא.

במכירתו, וא"א לפרש לשון אסיפה בחכה, שהוא מחט שנתקע בלשון הדג, ועי' א"ר.

שם והמדף, מה שפי' רה"ג והערור לוח של ציידין כו' צ"ע שהרי כתב רה"ג שהמקום נמוך, ובערוך כתוב שעשוי בחפירה, והמדף סוגר על החפירה, [וכן פירשו בשבת י"ח א' דמה"ט לא מיקרי שהכלי עושה מלאכה, וק"ק למה הרי הדף נופל וצד [נופרש"י שם נחא טפי, ואפשר דבעינן שתעשה המלאכה בתוך של הכלי], וא"כ קשה מ"ט קתני טמא, הא הו"ל פשוטי כלי עץ, ומצינו שבת פ' א' שנותנין דבק בראש השבשבת ופרש"י מושיבין נסר קטן בראש קנה ונותנין עליו דבק והעוף יושב עליה ונדבק בו, וכ"כ בא"ר, ואולי נאמר דכיון שעשוי לקבל הדבק והעוף והאוכלין החמירו בו ככלי קיבול, וזה מחודש, ולדעת רש"י? ותו' דכל דף רחב החמירו לחושבו ככלי קיבול מדרבנן, נחא, מיהו בפלצור לפי' הא"ר לא מהני טעם זה.

שם והפלצור, לא נתפרש מהו, ועמש"כ ע"ד האליהו רבה בזה, וכתב מרן זללה"ה בסכ"ז ס"ק י"א דצ"ל דכולהו עשויין לקבלה.

שם ומצודות הסכרין, לכאורה הכונה שצדין בהן מן המקום שסגרוהו בסכר, ואפשר שא"צ קיבול גמור, כיון שהדגים ניצודין בסכר שסוגר כניסת המים ויציאת הדגים, וקמ"ל שג"ז נקרא כלי קיבול, או שהכונה ברשת שמניח במקום יציאת המים והוא עומד זקוף שיעברו המים, וחשיב כלי קיבול כיון שנכנסין בתוך הרשת.

והאקון ורטוב וכלוב כתב מרן זללה"ה שם שאין להם בית קיבול, ובגיטין ס"א א' פירשו בלחי וקוקרי שאין להם בית קיבול, ורש"י בשבת י"ח א' פ' שהדג נכנס בנקב שבסל ואינו יכול לצאת, ובזה מובן שאין זה בית קיבול, מיהו צ"ע דבפסוק כתיב ככלוב מלא עוף, ואיך נפרש מלא בלא בית קיבול, והמפרשים פי' בעמוס ח' כלוב סל, וא"כ

דמשבר של חיה שאינו עשוי לישיבה נוחה רק לצורך הלידה, והרי מרכב נתמעט מדין מו"מ מפני שאינו עשוי לנוח לאדם, וה"ה הני דכמרכב דמו וטהורים מדין מושב.

יב. **שם מ"ה** החרם טמא מפני הזוטו, לכאורה משמע שהחרם הוא רשת שטוח ישר ואינו בית קיבול, רק מגביהין הקצוות ונתפסין הדגים בתוכה, כמו שתופסין סדין שמגביהין קצוותיו ומקבל כל מה שבתוכו, והנקבים של החרם ג"כ קטנים מרמון, שהרי שנינו בפכ"ח מ"ט שהעושה בגד מן החרם וכלו ראב"י מטמא, וש"מ שבחצי מן הנקב הוא כבר נראה כאריג, וגם משמע שאפשר לעשות בגד מן החרם, אלא שאינו חשוב אריג מפני שנקביו גדולים, וזה בנקבים הרבה פחות מזית, ואם היה לו בית קיבול דהיינו דפנות סביב הי' מק"ט מדין כלי קיבול, [ואפשר דאפי' מקבל דגים ואינו מקבל רמונים טמא, כיון שעשוי לכך, עי' פי"ז בקופות וסלין, אבל כאן א"צ לזה דודאי הנקבים פחותין מרמון וכמש"כ], ובאמצע החרם יש אריג בנקבים דקים יותר ונקרא זוטו, ודינו כאריג ומק"ט משום אריג אע"פ שאין בו בית קיבול, ושטחו גדול הרבה שהרי הזכירו לעשות ממנו בגד, אבל לא נתפרש בשביל מה עושין הנקבים קטנים באמצעו, ובשלשה על שלשה ודאי סגי, אבל כיון שאין כאן נדון של מדרס, (וצ"ע בר"ש), הרי סגי בשלש על שלש אצבעות, וכיון שהכל מצודה אחת הויה כולה חיבור.

שם הרשתות והמכמרות, אלו כלי קיבול הם, ומצינו גיטין ס' ב' דאזולי ואוהרי לכו"ע קנה את הציד בכליו, ופרש"י רשתות של חוטין שיש להם תוך, ואוהרי של גמי, ובערוך יש מסיב דקל, ועי' מו"ק י"א א' דאוהרי מעשה הדיוט ואיולי מעשה אומן, עי"ש, ומ"ש הר"ש מכמרות מיני חכה צ"ע, דלאו כלי קיבול הוא, והרמב"ם כתב דמכמרות ג"כ מעשה רשת של צייד, והביא הפסוק ויאספהו

תקט

כלים

סימן כט

מסכת

שהדג נתפס בסל כפרש"י בשבת, ולא מיקרי
כלי קיבול כיון שהדג נתפס ואינו מיטלטל
ע"י הסל, ואפשר דלשון כלוב מלשון כלא,
שהוא כלוא בתוך הסל, והרמב"ם פי' שאקון
הוא הסל, שצדין בו דגים והוא מפורסם אצל
הכל, ולכאורה זה הסל שפרש"י.

סימן ל

בדיני אחורים ותוך

חרס נמי, ואם באמת חרס נמי א"כ לק"מ, ושם בהנך דחזו למדרסות ש"מ שאין דין נוסף בכל כ"ח].

וביון שהכל נלמד ממה שמצאו בכ"ח, קבעו הכלל לפי כ"ח, דהיינו כל שאין לו תוך וגב, אין בו חילוק בין תוכו לגבו, וכמו שבנטמא תוכו כולו טמא, כך במשקין בכל צד שנטמא כולו טמא, שהרי אין בו חלוקת גב ותוך, ואמנם ה' מקום לומר שכולו טהור במשקין, אבל כיון שלעולם גבו טמא בכלי שיש לו תוך, אין לטהר גבו כשאין לו תוך, וכיון שאין תוכו חשוב מגבו, הדין נותן דכמו שנטמא תוכו נטמא גבו, ה"ה דנטמא גבו נטמא תוכו.

וזהו הטעם שנשנית המשנה דזה הכלל כל שאין לו תוך בכ"ח אין לו אחורים בדיני כלי חרס בפ"ב מ"ג ובפכ"ז מ"א, אע"פ שאינה ענין לכ"ח כלל, היינו מפני שיסוד החילוק במשקין דכלי שטף נלמד מכ"ח, וכלפי זה קאמר דרך במה שמצינו בכ"ח שחלוקת תוכו מגבו, בזה חילוקו גם בכלי שטף לענין משקין.

מיהו מצינו במתני' שגם בשולחן ודולפקי ס"ל שיש חילוק של אחורים ותוך, אע"פ שאין להם תוך, מפרש בתוספתא דכל שיש לו פנים פניו תוכו, פ"י כל שניכר שיש צד יפה וחלק ויש גבו, הרי אנו דנים את הצד החשוב כתוכו, והוא מטמא את גבו ואין גבו מטמא אותו, אבל כששני הצדדים שוין דין כל צד כתוכו וכולו טמא, ובהא פליגי ר"מ ור"י האם החילוק בין תוך גמור כבכ"ח, או שהחילוק אם יש לו צד חשוב וצד שהוא אחוריו, [ומצינו עוד בכלים פ"ב מ"ז שדיני

א. פכ"ה מ"א כל הכלים [ע"י להלן שזה כולל גם מתכת ובגד], יש להם אחורים ותוך כו', ענין אחורים ותוך מתבאר בבכורות ל"ח א' שגזרו חכמים שמשקין יטמאו כלים משום משקה זב וזבה שנטמאין כלים מדאוריתא, ועשו היכר שידעו שטומאתן מדרבנן, ואמרו שכלי שנטמא אחוריו במשקין לא נטמא תוכו, אבל מדאוריתא אין חילוק בין תוכו לגבו בכלי שטף.

ועיקר הדבר ששייך לחלק בין תוכו לגבו, מצאוהו בכ"ח שמקבל טומאה מתוכו ואינו מק"ט מגבו כלל, אבל אם נטמא תוכו נטמא גם גבו, ודכוותה תיקנו בכלי שטף לענין משקין, שאם נטמא תוכו במשקין כולו טמא, נטמא גבו רק גבו טמא ולא נטמא תוכו, [ולשון הגמ' שם למה לי למיתלייה בכ"ח נימא כל שאין לו תוך בכלי שטף אין לו אחורים לחליקה, כאן מבואר שאין שום דין בכ"ח, דהא הו"מ למימר רק כלי שטף, ומדלא משני דקמ"ל שיש טומאת משקין בכלי חרס ש"מ שלא נתחדש כאן דין כזה, ונתעוררתי לזה, ויש מקום לדחות דדין טומאת משקין בכלי חרס לא נלמד בכלל זה, אלא בעלמא שמעינן ליה, ולכן לא ה' לו להזכירו כאן].

[ובן] אמרו בגמ' כל שאין לו תוך בכ"ח כנגדו בכלי שטף כו' ואם איתא דמתני' אשמועינן בכלי חרס טומאת משקין, א"כ עיקר המשנה כפשטה בכלי חרס, ועוד העירו דא"כ הו"ל כל שאין לו תוך אין לו אחורים, דהא בכלי חרס קיימינן, ושם הלכך שוייהו רבנן כטומאה דכלי חרס כו' וזה מבואר דליכא במשנה זו טומאה בכלי חרס, ושם א"ה

תוך בלובו עורף בכלי עץ כמו בכ"ח, אע"פ שאין כלי עץ נטמא מאוירו, אפ"ה השווהו לכלי חרס].

אבל בפשוטי כלי עץ דחזו למדרסות, כגון שטיח ומחצלת, אין בהם חילוק אחורים ותוך וכל צד שנטמא במשקין כולו טמא, וזהו שהזכירו בגמ' שם בהנך דחזו למדרסות, דבשלחן ודולפקי אע"פ שהם פשוטין יש בהם דין דאחורים ותוך, כיון שטומאתן נלמדת מדומיא דשק שמשמש אדם ומשמשו, ועמשנ"ת עוד לקמן סק"ג.

וכבר נתבאר לעיל ס"א, ס"ק י"ד, בפלוגתת הרמב"ם והראב"ד בזה, בביאור המשנה זה הכלל כל שיש לו תוך כו', ובפשוטו אין להמציא שום טומאה בגב כלי חרס, עי"ש.

וה"ה דבכלי מתכת יש חילוק תוכו וגבו לענין משקין כמ"ש תו' בבכורות שם ד"ה כנגדו, דלשון כלי שטף כולל כל הכלים שיש להם טהרה במקוה, והדבר מפורש במתני' בדרכן וחרחור שהם מתכת וכן זומא ליסטרוך וקומקום, ועוד שהרי בכרים וכסתות יש דין אחורים ותוך, אע"פ שהם טמאין מדרס, ודין מדרס לא נלמד משק דבעינן תוך, וש"מ דבכולהו מחלקינן בין תוכו לגבו, וה"ה כלי מתכת, ובאמת בגמ' שם מתפרש דעיקר הכלל דכל שיש לו תוך כ"ח נאמר בהנך דחזו למדרסות, דהיינו שכרים וכסתות יש בהם קולא דמשקין מגבן, אע"פ שלא למדו משק להצריכן תוך כלל, שו"ר בזה בחזו"א סכ"ט סוס"ק י"ז ע"ד הרמב"ם, והובא ענין זה בספר אאמור' זללה"ה ס"ב סק"ד לענין בגד, ומדסתמה מתני' כרים וכסתות משמע אף של בגד, וכ"מ במתני' דמשמרת של יין יש לה אחורים ותוך לר"מ, וסתם משמרת מבגד עי' פכ"ח מ"ט ובר"ש מהתוספתא העושה חלוק מן המשמרת, ועי"ש משמרת של בגד ושל שק.

יסודי הדברים בדין פשוטי כלי עץ מי מק"ט ובסוגיא דבכורות נתבאר לעיל סי"ח סק"ז ח'.

ב. **שם** כל הכלים יש להם אחורים ותוך כו' דברי ר"י ר"מ אומר כו', רש"י ור"ח בפסחים גרסי שיש להם כו', ופירשו שיש להם שימוש גם בתוכן וגם בגבן, לישן עליהם ולהכניס בתוכן, אבל במתני' מוכח דל"ג הכי, (וכמשנ"ת בר"ש), אלא דינא קאמר דכל הכלים אפי' כלים שאפשר להפכן, יש להם דין אחורים ותוך כיון דסו"ס יש כאן כלי קיבול עם תוך, והדין נותן שנטמא גבו לא נטמא תוכו, ור"מ פליג שאם אפשר להפכו ולא ניכר השינוי כ"כ, כגון שאין לו תוברות המוכיחות מהו תוכו ומהו גבו, אין לו אחורים ותוך.

בתוספתא מבואר דלר"י יש דין אחורים ותוך גם בכרים וכסתות שאפשר להפכן ולא יהא ניכר מה תוכו העיקרי, דהא קתני כר שהפכו נעשה אחוריו תוכו ותוכו אחוריו, מיהו ר"מ דמצריך תוברות ופי' הר"ש מהגאון והערוך דהיינו לולאות שסוגרין אותן מבחוץ כמו מכנסים, והוכיח כן מבריייתא דמלאכת המשכן, [וכ"נ מגרסת תפארות בתוספתא ור"ש גרס תפראות וכן הביא ברה"ג גרסא תופרות], א"כ בכה"ג א"א להפכן, שהסגירה היא ע"י הכנסת רצועה מבחוץ, אבל אם יש רק סימון של התפירה כמו כל בגד שתפירתו בצד הפנימי, וכן כרים וכסתות ושקין שמקפלין שוליהן לפנים, לא חשיב סימון זה ליתן לו דין אחורים ותוך, וכן משמע לשון כל שיש לו כו' דמשמע דבר נוסף, ולא קאמר כל שתוכו ניכר כאימרא של חלוק, מיהו י"ל דה"ק לא כל כרים וכסתות אלא דוקא כשיש להם תוברות.

אבל הרמב"ם פי' תוברות כיפוף, וזה כמש"כ שהוא קיפול שולי הכלי, א"כ בכל סימן של פנימי וחיצון חשיב אחורים ותוך, מיהו

להם תוך אין להם אחורים, ולכן לא קאמר אין להם אחורים ותוך, ועי' בסמוך.

והנה בבכורות אמרינן דכל שאין לו תוך בכ"ח אין לו אחורים לחלק בין אחוריו לתוכו, וא"כ קשה מ"ט דר"י דמחלק הכא בשלחן, והתשובה לזה כמ"ש בתוספתא דכל שיש לו פנים פניו תוכו, ולא ממעטינן אלא הנך דחזו למדרסות שאין להם פנים ובקל אפשר להפכן, ולפ"ז אין הדבר תלוי בתוך דכ"ח כלל, אלא לפי שכל הענין של חילוק גבו מתוכו נלמד מכ"ח, שהרי בנטמא תוכו נטמא גבו, ולא עבדו היכרא רק מגבו לתוכו, וזה למדו מכלי חרס, לכן תלו הכלל בכלי חרס דכל שאין לו דבר מבורר לחשבו תוך, אין חלוק גבו מתוכו.

מיהו זה שאפשר להפוך את הכלי לחוד, לא מבטל ממנו תורת תוך, כמבואר בכרים וכסתות, ובזה באמת הדבר תלוי בתוך גמור, דשלחן שיש לו פנים לשני הצדדים אין לו אחורים ותוך, דדוקא כשיכר פניו היינו תוכו, ונמצא שהכלל נכון גם לר"י במקום שאין ניכר חילוק בין גבו לתוכו, דביש לו תוך גמור ככ"ח, יש לו אחורים ותוך, ובפשוטין בעי פנים דוקא דהיינו שא"א להפכו.

ולפ"ז פלוגתא דר"מ ור"י ברישא וסיפא הא בהא תליא, דר"מ סבר דכללא דכל שאין לו תוך בכ"ח אין לו אחורים בכלי שטף, זה כלל גמור בכל האופנים אע"פ שיש לו פנים כשלחן, וא"כ בתוך גמור ככרים וכסתות י"ל ג"כ דבעינן תוך מוחלט דומיא דכלי חרס, ולכן כשאין לו תוכרות שאין לו תוך מוחלט אין לו דין אחורים ותוך אע"פ שיש לו תוך גמור.

אבל לר"י היכא דיש לו תוך מבורר דהיינו שידוע מי הוא הצד החשוב, א"צ תוך גמור של כלי חרס, אבל אם אין לו תוך מבורר שאין לו פנים אין לו דין אחורים ותוך, אבל אם יש לו תוך גמור דומיא דכלי חרס,

פשטות התוספתא דכר שהפכו משמע דלא סגי בהיכר כל דהו, ויש לדחות דמיירי שייפה הקצוות באופן שאין ניכר בשינוי גדול מי הפנימי ומי החיצון, וצ"ל שהפכה ע"מ להשתמש כך כגון שמילאה במוכין, ולא במאורע לפי שעתו.

ויש לעי' מה הדין בכר שנטמא מאחוריו ואח"כ הפכו ונעשה גבו תוכו, האם הוא מטמא מגבו, ואמנם ודאי שלא נטמא גבו עי"ז, ואם חזר והפכו הרי תוכו טהור, אבל יש לדון אם הנוגע בגבו כנוגע בתוכו דמי, כיון שכעת תוכו טמא והו"ל ככ"ח שנטמא תוכו שהנוגע בגבו טמא, מיהו התם כולו טמא, ומצינו בפ"ב מ"ז שבית תבלין של עץ שנטמא אחד מהן במשקין הנוגע בגבו שהוא תוך של חבירו טהור, ואמנם התם יש כח חשיבות לתוך של הטהור, אבל מ"מ חזינן שהנוגע בגבו אינו כנוגע בתוכו, וכ"ה פשטות הדברים כמו שהנוגע מבפנים אינו כנוגע בגבו.

ור"מ סבר דבאין לו תוכרות אין לו כלל דין אחורים ותוך, וממילא נטמא אחוריו נטמא תוכו, כ"מ בר"ש ור"מ, שאין להמציא עוד גדרים בדיני טומאת משקין, דזה גורם בלבול בדיני טומאות, וכיון דאין כאן קולא גמורה דגבו, חזר דינו ככל הכלים שנטמא אחוריו נטמא תוכו, ובפרט שאם נטמא תוכו בודאי אין ראוי לטהרו מגבו, ועוד דכיון דשניהם שוין בחשיבותן ראוי לטמאותו כולו בשתייהם, ועוד דדומיא דכלי חרס תיקנוה, וא"כ אין מקום לטהר בנטמא תוכו.

ג. **שם** השולחן והדולפקי יש להם אחורים ותוך דברי ר"י ר"מ אומר אין להם אחורים, במלאכ"ש מחק תיבת אחורים, וכן מיושב, כמו במשניות דלהלן, מיהו אפשר דכדי שלא נטעה דר"מ מטהר להו משום פשוטי כלי עץ, נקט אין להם אחורים, לומר דתוך יש להם, א"נ לאידך גיסא כיון שאין

בזה א"צ שיהא תוכו מבורר, ואע"פ שיכול להפכו נשאר תמיד דין אחורים ותוך.

שם וכן טבלה שאין לה לזבו, בתוספתא מבואר דר"י פליג גם בזה, שהצד החלק נקרא תוך, ויש בזה חידוש טפי משלחן ודולפקי שניכר ע"י הרגלים מהו תוכו, ולפ"ז משמע דהלכה כר"י, שהרי לר"מ בבא זו מיותרת, ולא איצטריכא אלא לר"י לומר דפליג אף בטבלה, וכיון שנשנית כבבא בפ"ע בתר דר"מ, הר"ז כאילו נאמר וכן טבלה שאין לה לזבו יש לה אחורים ותוך.

בתוספתא הביא ר"י מימיהם של כהנים לא נמנעו מלהיות נותנין רגלו של שלחן ע"ג משקין טמאין מפני שהוא מנגבה והיא טהורה, ומבואר מזה שיש אחורים ותוך בשלחן, דהא כל שאין לו אחורים ותוך הכל טמא כדתנן במ"ו, ומזה שחלוקה רגל מע"ג השלחן, מוכח שיש דין אחורים ותוך בשלחן, ובתוספתא אר"י אני אומר הלכה, שכך נהגו הכהנים בתרומתן, ולא מיירי במקדש דמשקה בי מטבחיא דכן, ואין אחורים ותוך בקדש.

ד. **שם מ"ב** המרדע יש לו אחורים ותוך כו', שני כלים שיש לכל אחד תוך והם מחוברין יחד כרובע וחצי הרובע, אין אחד מטמא את חבירו, אע"פ שנטמא מתוכו, וא"כ י"ל דבדרכן וחרחור ג"כ דיינינן להו כשני כלים, ואפי' לר"מ דמצריך תוך דוקא כדלעיל בשלחן ודולפקי, מ"מ בשני כלים לא גריעי משני כלים שיש להם תוך שאין אחד מטמא את חבירו, ואשמועינן ר"מ במתני' דאין להם תוך גרע, דכיון שאין להם חשיבות אינם מצילין על עצמן, ונטמא אחד מהן הכל טמא, וה"ה אם נטמא העץ שבאמצע, שניהם טמאין, א"נ כיון שחילוק אחורים ותוך חידוש הוא, לא אמרו אלא דומיא דכלי חרס שחלוק תוכו מגבו, והכא דליכא תוך נשארו שניהם בדין טומאה דאורייתא שהכל טמא.

ויש לעי' לר"י דיש להם אחורים ותוך, מה הדין בנגעו בעץ ולא בברזל, האם העץ כאחורים לברזל, או שאם נגע תוך ד"ט לדרכן הכל טמא, ובתוספתא שנינו נפלו על הדרכן ונטמא ונפלו על החרחור כו', דהברזל ודאי חשיב תוך לטמא ד"ט מן העץ, ונפשוט שכל הברזל סביב דינו כתוך], אבל נפלו על העץ י"ל שרק העץ טמא, וי"ל שמנגבו והוא טהור כמו בזומא ליסטרון בנפלו ע"ג היד, ויעי' לקמן דעת הרמב"ם בזה].

ונראה עיקר דנפלו משקין על העץ הכל טהור כדתנן במ"ו בידות הכלים המקבלין, והכונה שיש להם תוך, וכיון דלר"י כל שיש לו פנים פניו הם תוכו, ה"נ חשיב הברזל התוך של הכלי, והדבר מפורש בתוספתא בזומא ליסטרון, ולכאורה אין סברא לחלק ביניהם, [שוב הערוני דלא דמי דבשלמא בזומא ליסטרון שיש כף עם תוך מקילינן לחשוב היד כידות הכלים שהם טהורין, אבל בדרכן וחרחור שאם הם ידות הם מטמאין את הכלי, כגון דרכן לחד ונגעו בעץ, הדרכן טמא, דכיון שאין לו תוך לכו"ע ידו כתוכו, וכל הקולא כאן הוא בכלי אחד כלפי חבירו, אבל מכח ידו הרי כולו טמא], ואמנם לר"מ בכל מקום שנוגע הכל טמא, דהו"ל כלי שאין לו אחורים ותוך, אבל לר"י נגע בעץ בכל מקום מנגבו והוא טהור, שאף במקום שהדרכן תקוע אינו בגדר אחורים אלא בגדר יד, [שוב נתבאר דזה אינו].

ול"שון המשנה משבעה לחרחור, אין הכונה שהנוגע משבעה הר"ז כנוגע בחרחור, אלא שמשבעה שייך לחרחור, ונפ"מ שאם נטמא חרחור הרי השבעה טמאין, אבל משבעה ולחוץ טהור, ואם יש במקל רק שבעה ונטמא החרחור, נראה שכל העץ טמא והדרכן עצמו טהור, דלגבי ידידה הו"ל נטמא אחוריו לא נטמא תוכו, ויעי' מש"כ בהוספה סוף ס"ק זה].

אלא הוא עצמו מנגבו והוא טהור, (ופשוט שאף להרמב"ם אינם כתוך גמור לטמא כולו, שהרי החרחור עצמו ג"כ אינו כתוך לטמא כולו).

לעיל כתבנו להשוות מרדע לזומא ליסטרון, והדרנא בי דבמרדע אין קולא דידות הכלים, כיון שיד חרחור בעלמא ויד דרבן בעלמא מטמאתו, משא"כ בזומא ליסטרון שיש לכף תוך, הרי היד דינה כידות הכלים שאם נפלו משקין עליה מנגבה והכל טהור, אבל במרדע מה שמטהר את השני לחשבו כתוך לעצמו, זהו רק בגלל שהם כשני כלים, אבל לגבי העץ שבאמצע כיון שאם הי' רק דרבן או רק חרחור הי' העץ מטמא את הכלי, א"א להשתמש כאן בשם ידות הכלים שמנגבן והם טהורין, כיון שידות אלו מטמאין את הכלי, והערוני לזה.

והעולה לדינא לפ"ז, א. נגעו משקין בחרחור טמא רק שבעה במרדע, אע"פ שיש בו אורך יותר מ"א טפחים, מ"מ נותנין כל המותר לדרבן, ואם נגעו משקין בדרבן טמא רק ארבעה טפחים והשאר הכל לחרחור, נטמא גם החרחור הכל טמא, - היה במרדע רק שבעה טפחים, נפלו משקין על החרחור כל העץ טמא, והדרבן עצמו טהור.

ב. נפלו משקין על המרדע אם נפלו תוך שבעה לחרחור נטמא החרחור, תוך ד' לדרבן נטמא הדרבן, - הי' במרדע שבעה בלבד נפלו משקין על הטפח האמצעי שניהם טמאין, נפלו על החמישי מהדרבן כל העץ טמא עם החרחור, והדרבן עצמו טהור, נפלו סמוך לדרבן שניהם טמאין, כיון שזה בתוך ד' לחרחור, - הי' המרדע עשרה ונגע בשביעי שניהם טמאין, נגע בששי הדרבן ושלשה הסמוכין לו טהורין, ושבעה עם החרחור טמאין.

ג. היה במרדע י"ב טפחים ונמצא שהטפח השמיני יותר משבעה לחרחור ויותר

ובמברא הי' נראה להשוות דיני זומא ליסטרון למרדע, שבשניהם יש שני כלים והדין נותן שכל אחד יחשב כגבו של חבירו, אבל מבואר בתוספתא דבזומא ליסטרון אם נפלו משקין על תוכה טמאה כולה, דהיינו שאף המזלג טמא, ואילו במרדע אין טמא אלא שיעורו של הצד שנטמא, וכן בזומא ליסטרון גופיה בנפלו משקין על המזלג חולקין את היד, ולמדנו מזה שהחמירו בתוך של הכלי שיהא דינו כטומאה דאורייתא, דכיון שכל יסוד הדין הוא לחלק בין תוכו לאחוריו, א"א לתת שום קולא בתוכו ממש, ואמנם בכעין תוכו דמרדע יהבינן קולא דאחוריו שיטמא רק עד שיעורו של כלי זה, שאני התם דסו"ס אין כאן תוך של כלי חרס, נע"י לעיל סק"ג עוד גונא דתוך גמור שאני, אבל בתוך גמור לא הקילו.

ובשאר הדינים שוין מרדע וזומא ליסטרון, דכל כלי נדון לעצמו כפי שיעורו, [ולא שייך שני צדדים במזלג ובדרבן וחרחור, שאף אחורי המזלג כתוכו], ולענין היד חולקין חצי לזה וחצי לזה, ובחרחור ודרבן שיש שיעור ברור נקטנו שטמא כל אחד כשיעורו, אפי' כשזה יותר מחציו ונכנס בשיעורו של השני, משא"כ בזומא ליסטרון שאין שיעור מוגדר וחולקין את היד לשניהם בשוה.

דעת הרמב"ם נראה דכמו ששינו בתוספתא נפלו על החרחור אין טמא אלא שבעה, ה"נ דנפלו על השבעה הסמוכין לחרחור נטמא החרחור, וחוצ' לשבעה נטמא רק מקום מגעו כדין אחוריו, וכ"נ ברא"ש שתוך שבעה מיקרי תוך, אף לענין הנוגע בעץ ולא בברזל, ולא נתפרש היכא משמע להם כן, הרי ממה ששינו שנפלו על החרחור טמא שבעה אין ראי' דחשיב תוך, שהרי זהו מדין אחורי החרחור עד החרחור, וכיון שנטמא תוכו נטמא אחוריו, אבל לענין מגע ביד החרחור אין לחדש טומאה כלל, דגרע מאחוריים שזה אותו דופן של תוכו, ולא מיבעיא דלא נטמא תוכו,

דכיון שיש כאן כף שיש לו תוך, משתנים דיני המזלג לר"מ, ונותנין כל היד לכף, ודינו כידות הכלים, אבל בנטמא המזלג נטמא מחצה עמו, וזה מתיישב כמש"כ לעיל דמודה ר"י שאם זומא ליסטרוך ה"י לו דין אחורים ותוך ה"י הדין בנטמא התוך של הכף, שכולה טמאה, וניחא בזה שסתמה התוספתא דיני זומא ליסטרוך לר"ש, כשיטתו של ר"י במרדע ושולחן.

אבל אם נימא דדוקא לר"מ נטמא תוכה כולה טמאה, כיון שכל הקולא של הזומא ליסטרוך הוא מפני הכף ולא מפני המזלג, אבל לר"י בנטמא התוך של כפה ג"כ הדין שחולקין את היד, כמו בנטמא המזלג, א"כ קשה איך סתמה הברייטא כר"מ, הרי ברישא שם שנינו דחכמים פליגי על ר"מ במרדע.

ומרן זללה"ה בסכ"ט ס"ק י"ג כתב דהתוספתא אתיא כר"מ, דהא ר"י סבר דזומא ליסטרוך אין לו אחורים ותוך כלל, [וצידד דלר"י נפלו משקין על המזלג, אם ה"י הדין שיש לו אחוריים ותוך, לא ה"י טמא חצי היד, אלא השיעור המוכרח למזלג, כמו בחרחור ודרבן, ודחה דשמא כאן צריך טפי יד ממרדע, ובפשוטו אין עושין יד ארוכה לזומא ליסטרוך, וכל השיעור שעושין נצרך לשניהם], ומבואר מזה דניחא ליה דיני התוספתא אליבא דר"מ, מדלא מוקים לה כר"ש.

ו. **שם** מ"ג מדות יין ושמן כו' כל הני יש להם תוך, ולכן יש להם אחורים ותוך אליבא דר"מ, וטעמיה דר"י פ"י הרא"ש כיון שעיקר תשמישן במשקין ונדבקינ באחורי הכלי, ואפשר בביאור הדברים דבכלים אלו בדרך כלל יש חיבור בין אחורי הכלי לתוך הכלי במשקין, וא"כ כשנגעו משקין באחורי הכלי נטמאו המשקין שדבוקין באחורי הכלי, והם מחוברין עם התוך של הכלי, והו"ל כנטמא גם התוך של הכלי, [ועוד הערוני

מארבעה לדרבן, ונפלו משקין על השמיני נראה שכולן טמאין, דאין שייך לומר שהכל טהור, כיון שיד זו מטמאה את הכלי כשאין דרבן או שאין חרחור, ולכן אין לה קולא של ידות הכלים, ואין מקור לחדש דין אחורים שרק האמצע טמא, שהרי באמת אינו אחורים ודינו כגוף הכלי, והיה מקום לומר שהמותר נדון מחצה על מחצה כמו במזלג של זומא לסטרוך, אבל כיון שאם נטמא החרחור אינו תופס יותר משבעה, ולא אמרינן שהמותר שייך חדא לחרחור וכמ"ש בדין א', ע"כ שהמותר שייך לשניהם, וכשאחד מהן ודאי טהור, נמשך המותר לטהור, אבל כששניהם שוין, א"א להחליט שהמותר שייך לאחד מהם, ולכן ע"כ ששניהם טמאין.

[מיהו] מסתמות הדברים נראה שאין מצב של שניהם טמאין, וא"כ החלק שיותר משבעה וארבעה דינו כידות הכלים ומנגבו והוא טהור, דלגבי זה אהני כח האחוריים ותוך שמשניהם יחד, לחשוב האמצע כיד כלי שיש לו תוך.

שם לא הוזכרו ארבעה ושבעה אלא לשירים, פ"י שירים שהמרדע שנשאר בו פחות מד"ט אינו ראוי למלאכתו כלל, אבל לענין חיבור אפי' מקל ארוך הוי חיבור למרדע, וכן לחרחור, דפחות מזה כל הכלי טהור, אבל ודאי דאפי' טובא הוי חיבור, ובמתני' אמר ר"י שאין המרדע שנטמא במשקין מטמא יותר מד"ט שהוא המוכרח לשימוש, ומקילינן דהשאר שייך לחרחור וטהור, וכן איפכא.

ה. **לכאורה** נראה דתוספתא דזומא ליסטרוך דלא כר"מ ודלא כר"י אלא כר"ש, דלר"י אין לה אחורים ותוך כדתנן בסמוך, ולר"מ דס"ל דכלי שאין לו תוך, בכל מקום שנפלו עליו משקין כולו טמא, אין לטהר את המזלג בנפלו משקין ע"ג היד שבחציו של המזלג, וכן בנפלו ע"ג המזלג יש לטמאות את כל היד, [מיהו יש מקום לדחות

לכתחלה, והטעם משום דחיישין שיתחבר התוך של הכלי עם אחוריו, וכמשנ"ת דבמשמרת ומסנת בהכרח נוגעין משקין שבתוך הכלי בגב הכלי, וכן בזומא לסטרון, ובמדות כששופך ג"כ יש לחוש שיגעו המשקין באחורי הכלי, ולכן לכתחלה לא ישתמש עד שיטביל, ור"י סבר דכיון שאסור להשתמש, יש לקבוע הדין שאין כאן קולא דאחורים ותוך כלל, [ויותר מיושב כדהערוני לעיל שהשימוש בשניהם בתוך ואחורים יחד, ולכן חשיבי שימוש אחד, מיהו מה שנקטנו בר"ש החשש לכתחלה היינו שיש לחוש שמא יטמא תוכו עם אחוריו].

ולפמשי"ב סק"ה דתוספתא דזומא ליסטרון דלא כר"מ, יש ללמוד מזה דלר"ש א"צ להטביל כולו, דלא יתכן להשמיט ד"ז אם נתחדש כן בזומא ליסטרון, אבל אם הכונה שלכתחלה לא ישתמש עד שיטביל, הר"ז דין נוסף שלכתחלה לא ישתמש, ואין זה דין יסודי באחורים ותוך של כלי זה.

אבל הר"ש והרא"ש והר"מ בפי"מ פ"י וצריך להטביל את כולו, ולא נתפרש מה טעם יש להצריך להטביל את כולו בכלי זה יותר משאר כלים, ואם חיישין שמא יגע הרי סגי להטביל אחוריו קודם שישתמש, ורק אם חיישין שכבר נגע וכמש"כ לעיל, בזה אמרינן דלכתחלה יטביל כולו שמא נגע, ובדיעבד אפי' הטביל אחוריו לחוד ונגעו באחוריו טהורין, דלענין דיעבד נקטינן שרק אחוריו טמאין, אבל לפי הראשונים צריך להטביל כל הכלי דוקא לר"ש כמו לר"י, ואם הטביל רק אחוריו לא נטהר, דלכתחלה סבר ר"ש כר"י, ובדיעבד כר"מ, מיהו אכתי ה' ראוי להקל שאם הטביל אחוריו לחוד לטהרו בדיעבד בנגעו בו אוכלין ומשקין, ובזה ניחא טפי דיש להם אחורים ותוך בדיעבד לכל דבר, גם לענין טהרת הגביים, ולמש"כ שצריך להטביל רק את אחוריו ניחא טפי.

שדרך להשתמש במדות ע"י שאיבה מן החבית וכן בזומא ליסטרון, ונמצא שאחוריו משמש כתוך, וכמו מזלג שכולו תוך, גם אחוריו, וזה מיושב טפי שאר"י במוחלט אין להם, ולא רק חשש שמא נטמא, וכן בכולם כל שימוש בשני הצדדים יחד.

ומצינו ב"ב פ"ח א' שצריך לקנח המדות מפני שנדבק בהם המשקין ונקרש קצת, וכן זומא ליסטרון נדבק בו שומן התבשיל, וכן במסנת ומשמרת נשאר לחלוחית תמיד והנוגע בחוץ חיבור לבפנים.

ואפשר דחיישין כשישתמש בתוך של הכלי יגעו משקין באחורי הכלי, כעין שאמרו בדב"ש ברכות נ"ב ב' אסור להשתמש בכוס שאחוריו טמאין, והתם משום ניצוצות, וכאן משום חיבור גמור, דהא לא שייך ליתן יין במשמרת שלא יגעו באחורי המשמרת ויהיו חיבור לטומאה, וכן במדות יין ושמן נשפך תמיד לאחורי הכלי מעט, כיון שתמישן תדיר, ומהני טעמי סבר ר"י שאין לחלק בהם בין אחורים לתוך הכלי.

ור"ש סבר דלכתחלה יש לחוש, ובדיעבד אם נשתמש הרי מה שבתוכו טהור, וזהו מה שהוסיף ר"ש לאחר שאמר יש להם, חזר וביאר דבריו על מה שבתוכו, ולא דיבר על תוכו של הכלי, אלא על מה שכבר נתנו בדיעבד, שאם נשתמש לא נטמא בדיעבד, אבל לכתחלה לא ישתמש, ומה"ט צריך ג"כ להטביל את תוכו, כדי שיוכל להשתמש בתוכו לכתחלה, ויתכן לפרש וצריך להטביל את החיצון לכתחלה קודם שישתמש בתוכו, כדי שלא יטמא מה שבפנים, אבל א"צ להטביל את תוכו, ומשו"ה לא קתני וצריך להטביל את כולו, וק"ק לשון וצריך להטביל, ולא קאמר ולכתחלה לא ישתמש, והעיקר שצריך להטביל את כולו כמשנ"ת להלן.

ונראה דיש ללמוד מתוך דברי ר"ש טעמו של ר"י, דכיון דר"ש אוסר להשתמש

לו אחורים ותוך, וער"ש במ"ד שפי' ברובע וחצי הרובע חקק, וזה כסותר לפירושו כאן.

ז. שם מ"ד הרובע וחצי הרובע, מבואר בתוספתא שחקק שתי חקיקות בבקעת אחת, וכל זמן שלא חקק את השניה אף הראשונה טהורה, וממילא לא שייך לומר שהרובע קדם לחצי הרובע, כיון שדין כלי שלהם חל בב"א, וכנראה מה"ט שנו ד"ז כאן, שהוא כהקדמה להמשך שהם כשני כלים, והטעם משום דאין דרך להשתמש בו עד שתגמ"מ, (ומה"ט דוחק לפרש כפי' שני בר"ש שחצי הרובע בתחתיתו דמסתבר שנגמ"מ באחד מהם, וגם אין דרך לעשות כן שהבקעת גדולה מאד לחוק רובע וחצי הרובע בגובה, ואין נוח להשתמש כן, ועוד).

ונראה שהם עשויין בגובה ובעומק שוה, אלא שחצי הרובע צר והרובע רחב, [נעי' לקמן סק"ח ראי' לזה מפיה"מ, ועוד דמבואר בתוספתא שחקק הכל בבקעת אחת, ומבואר שהיא שוה מלמעלה, דלא מיירי בהדביק שני כלים זל"ז, וכ"נ מדברי הר"ש והרא"ש שכתבו דשייכי דברי ריב"ז במתני', והרי דברי ריב"ז בכותל שוה, אבל ברובע גבוה מחצי הרובע, אין חולקין את עביו], ולכן חשבו תלמידי ר"ע שהחצי נחשב כגב של הרובע, והשיב ר"ע דכיון שיש לו תוך, אינו נעשה כגבו של השני אע"פ שהוא רחב יותר, וכן שנינו לעיל פ"ב מ"ז בבית תבלין של עץ שנטמא אחד מהן במשקין לא נטמא חבירו, אלא ששם כולן שוין, והמחיצות נמוכות, אבל כאן כשחקק את הרובע ה' העץ גב לרובע, וכשחקק את חצי הרובע סברו שנשאר דינו כגב של הרובע, (שו"ר בספר אאמ"ר זללה"ה ס"י סק"י בזה).

ויותר נראה שגם תלמידי ר"ע לא הקשו אלא על הדופן שבין הרובע לחצי הרובע שיהא כולו טמא כדין אחורי הרובע, ויטמא את הנוגע בו מבחוץ, ולא שאלו על הדופן החיצון של חצי הרובע, שחשבו הדופן

ומ"מ נראה עיקר דצריך להטביל גם את תוכו, דקשה לפרש לשון וצריך להטביל שהכונה לכתחלה לא יקיים בלא טבילה, דהול"ל כמו בתוספתא שנהגו הכהנים שלא לקיים את הגביים בטומאה מפני התקלה, אבל לשון וצריך להטביל משמע הוראה מעשית, דנהי דבדיעבד מה שכתוכו טהור, אבל לכתחלה צריך להטביל דחיישינן שנטמא גם תוכו, וניחא נמי טעמיה דר"י דחיישינן שכבר נטמא תוכו, ולכן אין להם אחורים ותוך, ולא משום גזירה שמא יטמאו, דלשון אין להם משמע במוחלט, ולא בהנהגה משום גזירה, וע"כ הטעם מפני שחיישינן שנטמא תוכן ע"י המשקה טופח המחובר מאחוריו לתוכו, ור"ש מודה לחשש זה לענין לכתחלה, ואע"פ שלא נטמא מה שבתוכו, אבל צריך להטביל את תוכו, [ויתכן דטעמיה דר"י מפני שדרך שימוש בתוכו ואחוריו יחד, ע"י שאיבה מהחבית של יין ושמן במדות הללו, וכן בנטילה מן הקדירה, ולכן לא חילקו כאן בין אחורים ותוך, ור"ש מחמיר לכתחלה שמא נטמא].

והא דלא קאמר צריך שיטביל את כולו כמו במשנה ה', י"ל דהתם השני חוצץ במוחלט, ובלא שיטביל כולו לא נטהר כלל, אבל כאן אם טבל את אחוריו לחוד ונגעו טהרות באחוריו טהורין, שרק לכתחלה הצריכו להטביל כולו, אבל בדיעבד אם נגע סגי ליה בטבילת אחוריו, ועוד הערוני דבסיפא שמטביל את מה שבדאי טהור צריך לומר לשון כולו, אבל כאן שהטבילו מחשש שנטמא אין להזכיר כולו, כי צריך להטביל את תוכו מפני חשש טומאתו בעצמו, ומשק"מ מ"ט לא הוזכר בתוספתא החיוב להטביל, י"ל דהיינו משום דקתני סתמא, ולא רצה לסתום דלא כר"מ, שוב נתיישב עוד בזה לקמן סק"ט ע"ש.

מ"ש הר"ש שיש חקק מאחוריהם לא נתפרש חדא דבמסנת ומשמרת לא שייך לומר כן, ועוד דהול"ל כלל כל שיש לו חקק אין

שכל חצי הרובע אחורים לרובע, ולפי תשובת ר"ע נראה שכל עובי דפנות חצי הרובע לא חשיבי אחורים של הרובע, דהיינו כל הג' רוחות של חצי הרובע אינם נטמאין עם הרובע, דחשבינן להו דפנות של חצי הרובע, ולא דפנות של הרובע.

וצוד העיר ב"א ה"ר שלמה נ"י בביאור תלמידי ר"ע דלפמשנ"ת לעיל סק"ד ד"ה ובסברא, דבמקום שנטמא תוך הכלי אין מקום לקולא דמשקין, א"כ התוך של הרובע צריך לטמא כל הכלי, וה"נ כשנטמא הרובע יש לטמא את כולו, והשיב להם ר"ע דמ"מ כיון שגם לחצי הרובע יש תוך אין בכח אחורים לטמאותו, שיש לו כח להגן על תוכו, ול"ד לזומא לסטרא שאין בכח המזלג להגן על עצמו כשנטמא הכלי מכח הכף כיון שאין לו חשיבות תוך.

ובאמת בכלי חרס שעשוי כרובע וחצי הרובע ונטמא הרובע בשרץ מסתבר שכל העובי שאצל חצי הרובע ג"כ טמא, דלא מצאנו חולקין את עביו לרבנן, וא"כ שפיר סברו תלמידי ר"ע שהכל בדין אחורי הרובע, מיהו לפמשנ"ת בהוספה לס"א ס"ק כ"ג דבכלי חרס ובשרץ הכל טמא, אין לנו נדון כזה בטומאה דאוריתא.

ח. **שם** מ"ה נטמא הרובע הרובע ואחוריו טמאין כו', לכאורה משנה ד' מיותרת, דהו"מ למיתני דברי ר"ע במשנה זו, ואפשר שמשנה זו נתחדשה לאחר דברי ר"ע, דמעיקרא סברו שכל אחורי הכלי סביב נחשבין כאחורי הרובע, ושאלו א"כ למה לא נטמא תוך חצי הרובע, והשיב ר"ע שאף אחורי חצי הרובע טהורין, ואע"פ שצריך להטביל את כולו, זה מדיני חציצה, ולא מפני שהוא כאחורי הרובע, וסברו מעיקרא דדוקא כשמטביל את הרובע צריך להטביל את חצי הרובע כלשון התוספתא, ומדברי ר"ע למדנו ששניהם שוין לכל דבר, ולא נתיישב יפה מנין

האמצעי שייך טפי לרובע כשנטמא תוכו, ולא יהא לו קולא כלפי חצי הרובע לומר שהוא אחוריו, מיהו לפמשנ"ת סוף ס"ק זה צורת הרובע וחצי הרובע, א"צ לפרש כן.

שם א"ל של כת קודמין היא, נראה פירושו כמו שאמרו יומא מ"ט א' שאלת הראשונים היא, ומתפרש שזו שאלה יפה, והכי משמע בירושלמי סוף תרומות שנאמר לשון זה של בית קודמין היא, וה"נ אפשר לגרוס של בית או של כת, [וי"ג שם של כת כמו כאן], ולא משמע שם שכבר נשאלה שאלה זו בביהמ"ד, והערוני דאפשר דתרוייהו לגנאי, ולפ"ז יש לפרש שזו שאלת כת קודמין דהיינו שלא זכו עדיין קודם שלמדו שהרי התשובה פשוטה [ותפסו שם לשונו של ר"ע כאן, ושם ג"כ התשובה פשוטה שבא לפסוק דלא כר"י, ולא בא לפסוק דלא כר"מ, וכן לשון או שמא כו' משמע שהתשובה פשוטה, שהרי השיב להם מהיכן עלה על דעתכם כן], ואם נפרש שכבר נשאלה שאלה זו מכת קודמת, אין הכונה שתלמידי ר"ע כבר שאלוהו ד"ז, דע"כ ה"י התנא מביא מה שהשיב לראשונים, ואין שום ענין להזכיר במשנה שהיו שני תלמידים ששאלו ד"ז והשיב לשניהם בשוה, אלא קודמין היינו דורות הראשונים, וא"ל ר"ע שכבר שאלו כן בדורות הקודמין, והשיבו להם תשובה זו, די"ל נמי שהרובע אחוריים לחצי הרובע.

והל"ל ראיתי בתוספתא דמקואות פ"ז ה"ה כלי שהוא צר מכאן ומכאן ורחב מן האמצע כגון הרובע וחצי הרובע, נכ"ה באור הגנוז, ולפנינו עריבה וחצי עריבה, אבל אין זה מיושב מהו חצי עריבה, ואמנם התם מייירי בכלי סתום לגמרי, אבל למדנו מזה שצורת הרובע חצי הרובע כזה (ציור יט) שהוא צר מכאן ומכאן ורחב מן האמצע, ואם כל הבקעת שלימה כזה (ציור כ) הרי באמת חצי הרובע אחורים לרובע, ורק כנגד החלל מסקינן שאינו אחורים, ומובן למה סברו תלמידי ר"ע

חילקו כן, שו"ר דלפמש"כ סק"ז דקושיתם היתה רק מהדופן האמצעי ולא מהדופן החיצון של חצי הרובע, א"כ לא שייך לומר כן כלל, ובלא"ה אין הכרח מתשובת ר"ע לדין אחרים, די"ל שדבריו מועילים רק לדין תוך של חצי הרובע.

ואפשר ליישב שלא רצה התנא לשנות דברי ר"ע במשנה ה', כיון שלא נאמרו הדברים כך לפני ר"ע, רק אמרו כלשון משנה ד', וכיון שלא הוזכר לפני ר"ע דין אחורי הכלי, אינו נכון לשנות דבריו במשנה ה', שהי' משתמע מזה שנאמרו דברים אלו לפני ר"ע, ואפשר שבמ"ה היינו טועים ששאלו רק שיטמאו כל האחרים, ולא שאלו שיטמא גם תוך חצי הרובע.

כתב הר"ש דין דופן האמצעי המפסיק אינו מפורש כאן אבל לעיל בסופ"ב כו', ולשון הר"ש לעיל צריך תיקון ונדפס בגליון בשם מי"ט וכע"ז בחזו"א שכל הדופן טמא חוץ מגבו שהוא תוך של הטהור, וכ"ה סתמות הדברים דבתוך של הכלי אין קולא דמשקין, אבל הגב שהוא תוך החיצון טהור, מיהו בשרץ בלא"ה הכל טמא, והכי תנן בפ"ב דלא נטמא חבירו שתוכו כולו טהור.

הא דתנן נטמא הרובע הרובע ואחוריו טמאין כו', נראה בפ"י ר"ש שבתוכו של חצי הרובע הכל טהור אף פניו של הדופן המפסיק, דבתוכו של חצי הרובע אין טומאה כלל, וכן הגיה החזו"א בר"ש, ולפי הר"ש הנדמ"ח א"צ להגיה, וכ"ה ברע"ב, וכן מפרשים לעיל פ"ב מ"ז לא נטמאו כולן כלל דבשאר הכלים כל תוכן טהור, ופליגי תנאי בעובי הדופן, אם חולקין אותו או שכולו טמא.

ושבתי וראיתי דאין לנו מקור מכריח לומר כן, [שוב נתבאר בהוספה לס"א ס"ק כ"א - כ"ג דהעיקר שהדופן מצד הפנימי טהור כפי' הראשונים], ואמנם ההרגשה שאם פני הדופן הפנימי של חצי הרובע טמאין, א"א

לקראו חצי הרובע טהור, וגם יתכן שיטמא כולו מפני הטומאה שבתוכו, אבל לעומת זה בנטמא בית תבלין של חרס בשרץ, איך נטהר את פני הכלי השני, הרי הכלי שהשרץ בתוכו, נטמא כולו, והנוגע בו מבחוץ כנוגע בתוכו דמי, ומנלן שיש כח לכלי הטהור לומר שהנוגע בתוך של הטהור, אינו כנוגע בטמא, הרי לא מצאנו שיש כח לכלי טהור להפקיע ענין המגע בדופנו של הטמא ולומר דשל הטהור הוא, בשלמא לריב"נ דחולקין את עביו ניחא, דחצי החיצון כולו טהור, אבל אם כולו טמא מנלן לטהר את עביו בצד הפנימי, דהא קתני הרובע ואחוריו טמאין, וזה כולל שפיר אחוריו מד' רוחות.

ובתוספתא ב"ק פ"ד ה"ה קתני והעובי שביניהם כולו טמא, ולגרסת הגר"א היינו רבנן דפליגי אריב"נ, ואין אפשר לשנות כולו טמא אם הנוגע באחוריו שבתוך הטהור טהור.

ויש גם מקום לחלק בין משקין לשרץ, ונימא דלהכי בפ"ב קתני בכ"ח דמיירי בשרץ לא נטמאו כולן, ובכלי עץ דמיירי במשקין קתני לא נטמא חבירו, ששל חבירו כולו טהור, ובזה יש לומר דבלא"ה שינו כאן גררי הדין משום היכירא, והעדיפו טהרת התוך של השני לגמרי, אבל פשטות המשנה מתפרשת כאילו קתני וכן בית תבלין של עץ כו', ומשמע דלת"ק דינם שוה לשל חרס, וריב"נ הוא שחידש לחלק בטומאת משקין, ולגרסת הגר"א מפורש בתוספתא דלרבנן במשקין העובי כולו טמא, והיינו אף החלק הפנימי וכמש"כ.

והנה בפרקין לא הזכיר התנא דין עביו של דופן, ואם נימא דריב"נ פליג רק במשקין וכפשטא דמתני' ובתוספתא פ"ב ה"א, א"כ מפורש במתני' דת"ק פליג ומשוה כלי עץ במשקין לכלי חרס, ושפיר סתם כאן כדברי ת"ק, דוודאי א"א לפרש כן בסתמא חולקין את עביו, אבל אם דברי ריב"נ גם

ברמב"ם, ויתפרש הלשון הרובע וחצי גובהו, אף שבמציאות רחוק כן בבקעת אחת, א"כ אין מקם להזכיר בשמעתין הא דריב"נ, שהרי הכותל של הרובע בחציו העליון הוא רק של הרובע, וכולו טמא סביב, ונוכל לומר שרק בזה סבר ר"מ שחולקין את הגביין כיון שהם חלוקין בגובה הרובע, אבל בבית תבלין של עץ מודה ר"מ שאין חולקין את הגביים כיון שגב כולן שוה, ונוכל לומר שרק בזה שאלו תלמידי ר"ע שיהא חצי הרובע אחורים לרובע, כיון שבחצי העליון של הרובע, הרי הוא ניכר לעצמו ואינו נטפל ליקרא שם אחורים של חצי הרובע, ומדופנו ולחוץ כלפי חצי הרובע הרי החלק העליון נקרא אחורים, ולכן סברו שבחצי התחתון יחשב גם חצי הרובע אחורים לרובע.

וּלְפִי בנטמא חצי הרובע יהא חצי הדופן התחתון טמא, וחציו העליון שמשמש רק לרובע יהא טהור, וגם בתוך הרובע חצי הדופן התחתון טמא וחציו העליון טהור, לפי מה שצדדנו שגב הדופן ג"כ טמא, ובנטמא אחורי חצי הרובע נטמא כל אחורי הרובע אף מה שלמעלה מחצי הרובע וניכר ההבדל ביניהם, דכיון שנטמא התחתון נטמא העליון, וע"ע מש"כ בזה בתחלת ס"ק זה.

ש"ר בתוספתא מקואות פ"ז ה"ה בענין רובע וחצי הרובע, והובא לעיל סוף סק"ז.

פ"ב מ"ז ריב"נ אומר חולקין את עביו כו, לפמשת' דלרבנן כל הדופן טמא גם בתוך הכלי הטהור, בא ריב"נ לטהר הכל, [שוב חזרנו מזה והעיקר שפניו טהורין], ולפמ"ש מרן זללה"ה בדעת הר"ש שגם לרבנן פני הדופן שבתוך הטהור טהור, בא ריב"נ לטהר גג הדופן ואחורי הדופן כשנטמא תוכו, שהדין שאחוריו של הטמא בלבד טמאין, ובה קמ"ל שחצי עובי הדופן שמשמש לטהור טהור, [נמיושב בזה דקשיא ליה לריב"נ איך טיהרו פני הדופן הטמא בתוך הטהור ולכן

בשרץ כלפנינו בתוספתא פ"ד ה"ה, א"כ י"ל דרבנן ל"פ אריב"נ, ודברי ריב"נ שאמר חולקין את עביו אכולהו קאי, אבל הדברים רחוקים, דודאי משמע דריב"נ רק במשקין קאמר, דלהכי קתני לזבו עודף בסיפא לומר שאף בכלי עץ טמא, וא"כ לא שייך לומר דריב"נ אכולהו קאי.

מן האמור נלמד דריב"נ ורבנן פליגי רק בטומאת משקין, ורבנן השוו משקין לשרץ שכל העובי טמא, וכן הדין בכלי חרס לכו"ע, וצדדנו שאף הנוגע בתוך של הכלי טהור, מ"מ כיון שנוגע בדופנו של הטמא טמא, אבל לכאורה המפרשים לא פ"י כן, דמשמע שכל התוך של הטהור טהור כולל הדופן המפסיק, וד"ז הוא גם מדאורייתא בכ"ח, ומה שסתם התנא כאן משום דקי"ל כרבנן דריב"נ ודין משקין כדין שרץ בכ"ח, שהדופן שביניהם כולו טמא, ותלמידי ר"ע לא הקשו בבית תבלין של עץ מפני שכולן שוין, ורק ברובע וחצי הרובע סברו שחצי הרובע נטפל לרובע, וכמש"כ סק"ז, ויש להוסיף דלפמשת' סוסק"ז איך נראית הצורה של רובע וחצי הרובע בבקעת אחת, מובן טפי מה שנראה להם כאן שגם העובי שסמוך לחצי הרובע נחשב כאחורי הרובע, וכ"ז לא שייך בבית תבלין, וכ"כ אאמור"ר זללה"ה בס"ב סק"י בדעת הר"ש, וכתב כן בשם החזו"א, מיהו אפשר שהר"ש והרא"ש כתבו כן מפני שסברו דרבנן לא פליגי על ריב"נ, וטיהרו פני הדופן מפני שחציו טהור, וא"כ י"ל דכו"ע מודו כמש"כ שאם רבנן חולקים אף פני הדופן טמא, וכן הדין לכו"ע בכלי חרס, וברא"ש נראה יותר כן.

וב"ז לפי מה שנקטנו לעיל סק"ז דרובע וחצי הרובע מיירי בששניהם שוין בגובה, אלא שחצי הרובע צר, ונמצא שהדופן משותף לשניהם בשוה כמו בבית תבלין של עץ, והבאנו כמה ראיות לזה, עי"ש, אבל אם נימא שחצי הרובע נמוך מן הרובע, כמצוייר

ויישב בזה דברי הר"ש שדנין מחצה על מחצה
בנפלו משקין על דופן האמצעי, דמיירי שכבר
נטמא, ועדיין אין התוספתא מתיישבת בזה
כיון דבכה"ג אף בנפלו על שפתו החיצונה
הטמאה חולקין את הגביין, ובתוספתא מחלק
בין רחב שלו לשפתו החיצונה.

ולכאורה ה' מקום לחדש ולומר דדופן
אמצעי אפשר לדון כדופן המחיצות,
כיון שהמחיצות מקיפות אותו סביב, וכמו
תנור שחצצו שאפשר לראות המחיצה כבתוך
של התנור, ושם ג"כ אריב"ג בתוספתא חולקין
את עביו, וכענין ששנינו בפ"ד מ"ד כלי חרס
שיש לו שלש שפיות, והיו שוות דר"י אומר
חולקין האמצעית, והיינו דשייך לראות
האמצעית בתוך החיצונה, וה"נ שייך לראות
הדופן האמצעית בתוך החיצונות, והיינו
דקאמר ריב"ג שדנין האמצעית כבתוך הדפנות,
ונפלו משקין על הרחב שלו כאילו נפלו
לתוכו, ובזה חולקין את האמצעית, והיינו
דמסיים דבשפה החיצונה אינו נדון כתוכו אלא
כאחורים, שרק בפנימי שייך לדון כן.

אבל הדברים זרים דהא ריב"ג בא להקל
במשקין, ולא בא לחדש כאן גדרים
חדשים, ובאמת עיקר חידושו לחלק בין
משקין לשרץ בחרס צ"ב, אלא דמהדר להקל
בדין אחורי משקין, ולא יתכן שיחמיר מכח
זה לטמאות את תוכו.

ואולי נימא דנפלו משקין ע"ג הרחב שלו
מנגבו והוא טהור כמו טבלה ומזנון
שבתוספתא ב"ב פ"ג ה"א, [ועמש"כ בזה
בסוסק"י], מיהו צ"ע א"כ מה ענין זה לריב"ג,
הרי אף לרבנן שייך חילוק זה, ואפשר
דלריב"ג שחולקין את עביו, ונמצא שאין כולו
בדין אחורים, הדין כאן דמנגבו והוא טהור,
אבל לרבנן שכל עביו שייך לתוך של הכלי,
הו"ל כדין שפתו החיצונה שנדון כאחורים,
משא"כ לריב"ג דהו"ל כחלק שאין לו אחורים,
שאחורי הכלי הוא באמצע עביו של הדופן,

חידש דחולקין את עביו, אבל אם נפלו
משקין טמאין על גג הדופן הו"ל בדין אחורים
דקי"ל אין חולקין את הגביין.

אבל בתוספתא מבואר דנפלו משקין ע"ג
הרחב שלו לריב"ג חולקין את עביו, וכן
העתיקו הר"ש והרא"ש ואמנם מרן זללה"ה
תמה ע"ז דאין חולקין את הגביין, אבל לא
הביא שכ"ה בתוספתא, ודוחק לפרש נפלו
משקין טהורין ומשום דקי"ל כר"א שאוכלין
אינם נטמאין באחורי כלים שנטמאו במשקין,
דהא מסיים נפלו משקין ע"ג שפתו החיצונה
נדון כאחורים, הרי שחילק בין טומאת הגב
הפנימי לטומאת החיצון, ובכל המשניות
והברייתות כאן נפלו משקין היינו הטמאין,
(דבטהורין קאמר נגעו, וז"פ), והגר"א הגיה
בתוספתא דנפלו משקין ע"ג הרחב שלו נדון
כאחורים, אבל קשה למחוק שפתו החיצונה
דבהדיא חילק התנא בין הרחב שבאמצע
לשפתו החיצונה.

והרי"ב נ"י העיר דשם ס"ל לריב"ג דכאן
שניכר שהדופן בין הטמא לטהור
חולקין את הגביין, ואינו נדון כאחורים שאין
חולקין את הגביין, אבל בדופן החיצון אע"פ
שהוא משמש רק לטמא, אפ"ה אין חולקין
את הגביין וכולו טמא, ולפ"ז בנפלו משקין
על שפתו החיצונה יהיו כל שפתי הכלים
טמאין סביב, חוץ מחציו החיצון של הדופן
המפסיק, וכן בנפלו על חציו הפנימי דוחק
לחדש שרק גבו של פנימי טמא וחולקין את
כל אחוריו לעצמן, והדברים מחודשים דסו"ס
מצינו כאן חידוש בחלוקת הגביין, ומנליה
לריב"ג להמציא כן, וגם לשון נדון כאחורים
לא משמע לענין שאין חולקין את הגביים.

ועמש"כ סק"ח בשם אאמו"ר זללה"ה
דבנטמא תוכו שננטמא רק אחוריו
חולקין את הגביין אפי' חזרו ונגעו משקין
באחורים הטמאין, דכיון שכבר נחלקו מכח
טומאת תוכן, א"צ כאן חלוקה בטומאת גביין,

ולפ"ז צ"ל בתוספתא נפלו משקין ע"ג הרחב שלו נדון כאחורים ר"י אומר משום ריב"נ מנגבו והוא טהור, וע"ג שפתו החיצונה מודה שנדון כאחורים, או שזה מובן מהא דחולקין את עביו.

שם במשנה אם יש לה לזבו כו', לקמן פכ"ו מ"ב בכיס בתוך כיס תניא בתוספתא דבחיצון עודף על הפנימי נטמא החיצון לא נטמא הפנימי, ועמש"כ בזה לקמן ס"ק י"ז.

שוב נתחדשו דברים בכל הנ"ל ונכתבו בהוספה לס"א ס"ק כ"א - כ"ג.

שם וחכ"א אין חולקין את הגביין, פי' הרמב"ם הואיל והוא שטח אחד, ומזה יש לדקדק שהציוור שברמב"ם שחצי הרובע נמוך אינו מדוקדק, אלא כמש"כ לעיל שגובה שניהם שוה, דאל"כ הרי ניכר ההבדל ביניהם, ואפי' נאמר שאין הבדל בחצי התחתון, אכתי הרי אם נפלו משקין על החצי העליון של הרובע יש מקום לחלק ביניהם, [ועמש"כ בזה בהוספה לס"ק זה], מיהו האמת שבשום ענין אין חולקין את הגביים, והטעם מפני שבגבו טימאווה כדין כלי שטף, דהא כ"ח אינו מטמא כלל מגבו, וכמו שבכלי שאין לו אחורים ותוך בכל מקום שיגע בו כולו טמא, ה"נ לגבי האחוריים אין דין התוך לחלק את האחורים.

והל"ל ראיתי בספר אאמו"ר זללה"ה ס"ב סק"י שציידד לומר דבנטמא תוכו של רובע שננטמא גם אחוריו, וחזר ונגע באחוריו חולקין את הגביין גם לרבנן, כיון שכבר נחלקו ע"י תוכן, ולא אמרו אין חולקין את הגביין אלא כשאין קשר בין הגב לתוכו, אבל כשכבר נקבע שהגב ותוכו חד, הר"ז מחלק את הגב הזה מחבירו, ושוב אינו נטמא ממנו, מלבד הנדון דשבעה לה טומאה מנחות כ"ד א', ולפמשנ"ת ה"י נראה שגם בכה"ג אין חולקין את הגביין, ואם בא להטביל את

הגביין לחוד יטביל את כל הגביין, ויועיל לטהר החצי השני אע"פ שהחצי הזה נשאר בטומאתו, בין אם נטמא גב החצי תחלה בין אם נטמא הרובע תחלה, וע"ע מש"כ לעיל בהוספה לס"ק זה.

ט. **שם** וכשהוא מטביל מטביל את כולו, פי' כשנטמא תוך הכלי צריך להטביל את כל הכלי, וכלשון התוספתא וכשהוא מטביל את הרובע צריך להטביל את חצי הרובע, והיינו דקאמר וכשהוא מטביל, ולא מסיים אין חולקין את הגביין וצריך להטביל את כולו, אלא וכשהוא מטביל פי' מטומאה אחרת, ולענין שצריך להטביל את כל הגביין פשיטא דכיון שכולן טמאין איך יתכן שלא להטבילם, וכ"מ ברמב"ם פכ"ח ה"ו, ולהכי לא קתני במתני' כשהוא מטביל את הרובע כיון שה"ה כשמטביל את חצי הרובע, וכ"ה ברמב"ם שם, ועמש"כ עוד בהוספה לס"ק זה.

יש לדקדק בלשון המשנה דקתני אין חולקין את הגביין ולא קתני את האחורים כלשונו של ר"מ ברישא, וי"ל דכיון שבנטמא תוכו חולקין את האחורים, ורק בטומאת גבו לא חילקו, ביארו הענין בלשונם שבגב אין מקום לחלק, אבל תוך ואחורים שפיר מתחלקים לעצמם מהכלי השני, דלשון אחר נאמר כלפי פנים.

ויש לעי' א"כ למה לא שנה התנא הא דכשהוא מטביל קודם דין נטמא אחורי הרובע, אלא לסיים ד"ז ברישא בדין נטמא תוך הרובע, דהא עלה קאי, ונראה ללמוד מזה דלר"מ צריך לטבול את כל אחורי הכלי משום דהו"ל כחצי כלי חוץ למים או משום חציצה כמו לרבנן בנטמא תוך הכלי, ולכן שנה התנא ד"ז בסוף כדי שיכלול גם דברי ר"מ באחורי הכלי, ועמש"כ לעיל שאם נטמא הרובע מתוכו וחצי הרובע מאחוריו, והטביל את הגביין נטהר הגב של חצי הרובע, אע"פ שהגב של הרובע נשאר בטומאתו.

מעיקר הדין צריך להטביל את כולו, וכיון דלא פירש במזלג, לא פירש נמי באחורי הכף דלכתחלה יטביל כולו.

מיהו עדיין יש לפקפק ולומר דבמרדע סגי לטבול חצי, דדיינינן כל כלי כאחורים לחוד, ודוקא ברובע שנטמא מתוכו שצריך לטבול גם אחורי חצי הרובע, כיון שמבחוץ אין נראין כשני כלים, וממילא זה מחייב גם לטבול את תוכו של חצי הרובע, משא"כ במרדע שניכר שיש כאן שני כלים, דנהי דהקילו שלא יטמא חצי הרובע, היינו שהוא מגין על עצמו, אבל כלפי הרובע חזינן כל הבקעת כגוף אחד, ולכן צריך להטביל את כולו, (וכעין סברת תלמידי ר"ע), אבל במרדע באמת יש כאן שני כלים נפרדין, וכמו שדנו אותם כאחורים זל"ז לטומאה ה"ה לטבילה, וכמו שחולקין את הגביים במרדע לענין טומאה שאם נגע בחצי נטמא רק אחד מהן, ואמנם נטמא גם הכלי וכמשנ"ת בהוספה לסק"ד, מ"מ חזינן להו כשני כלים, ולכן גם לטבילה י"ל דכשני כלים דמו, וניחא טפי סתמות המשנה, ונתעוררתי לזה.

מבואר במתני' כאן ולעיל מ"ג דסתמא אין מטבילין אלא אחוריו, וכ"מ זבחים ע"ט א' שבמלא משקין גזרו דילמא חייס עליהו, אבל בעלמא מטבילין רק גבו, [וגם את שפתו שלמעלה צריך להטביל שהיא כאחורים כדמוכח בגמ' שם, וכן שנינו בתוספתא ב"ק פ"ב ה"ב שפתו החיצונה נדון כאחורים, ואין לחדש דדוקא במי חטאת שנפסלו מהני טבילה לאחוריו לחוד, כיון דמדאוריתא ראויין לטבול בהם, שלא היו מחדשים טבילה מיוחדת למאורע זה של מלא מי חטאת להתיר בו טבילה דלא מהני לשאר טומאות מדאוריתא, ועוזז"א מקואות קמא ס"י סק"ד, אלא ודאי דברים כפשוטן שבנטמא אחוריו לחוד מטביל רק את אחוריו, ואין בזה חסרון משום חציצה, כענין שמצינו בידות כלים שהם ארוכין מקואות פ"י מ, וכן במזון

יש לעי' מה הדין במרדע שנטמא הדרבן או החרחור אם מטביל את כולו, או רק עד מקום המדה, ובסברא אין לחלק ביניהם לרובע וחצי הרובע, דכיון שנטמאו מעיקר הכלי שהוא כתוכן, הרי דינו כתוך הרובע שהשני כגופו וצריך להכניסו למים, ואע"פ שאין למרדע תוך גמור דמהני בכ"ח, אבל סו"ס יש כאן טומאה גמורה שאין בה קולא של אחורים, וא"כ צריך להטביל את כולו.

וא"ת א"כ למה שנינו במתני' ד"ז רק כאן גבי רובע וחצי רובע, י"ל דכאן נתבאר בהדיא שכל אחד נדון כאחורים לגבי השני, ולכן הוצרך לפרש דהיינו דוקא לענין שלא יטמא את חבירו, אבל לטהרת זה שנטמא תוכו הרי הם ככלי אחד וצריך להטביל את כולו, שלא נתחדש ענין טהרת אחורים בטבילת אחורים לחוד כמבואר זבחים ע"ט א', אלא בטומאת אחורים שלא טימאה את תוכו, שזוהי טומאה משונה וגם טהרתה משונה, [וע"ע להלן ד"ה מבואר], אבל בטומאת תוכו לא נאמרו קולות.

ותניא בתוספתא שאף חציצה שע"ג חצי הרובע מעכבת בטבילת הרובע, וש"מ דכגוף אחד ממש דמי, דאם הי' חצי הרובע רק כחציצה שאינו מקפיד, הי' מקום לומר דסגי בזה שהכניסה במים, דכיון שאינו מקפיד על חיבור חצי הרובע לרובע, תו לא נחתין על חלק המקפיד שיש לו על חצי הרובע, שזו הקפידה היא על חצי הרובע, ולא על החיבור שלו לרובע, וקמ"ל דכגופו ממש דמי וכל חציצה מעכבת.

ולפ"ז אף בזומא ליסטרון שנטמא המזלג ורק חצי היד טמאה, מ"מ צריך להטביל את כולו, דלגבי מזלג טומאה גמורה היא, ומיושב מה שדקדקנו לעיל ס"ו מ"ט לא קתני בתוספתא וצריך להטביל דלכתחלה לא ישתמש בכפה כשנטמא אחוריה, אם נימא דאתיא כר"ש, ולמש"כ הרי לגבי המזלג

הול"ל וידותיהן, ולכן פי' הרמב"ם והרא"ש דמיירי שהיד יש לה בית קיבול, אבל בפשוטו אין שום יתרון לבית קיבול של היד, (וערמב"ן חולין קי"ח א' בזה, אבל התם היד מקבלת עם הכלי, עמש"כ בזה לעיל ס סק), ואולי משום דאיכא דין בית הצביטה ביאר כן, ויותר מיושב דהמקבלין קאי על כל המשנה דמיירי בכלים המקבלין שיש להם אחורים ותוך, וכן פי' הר"ש והרע"ב, ואמנם לר"י מ"ב א"צ תוך ממש, מ"מ מיקרי פניו תוכו, וכ"מ בתוספתא דשלחן לר"י נפלו משקין על רגליו כולו טהור, ונקט ידות הכלים המקבלין, ולא קתני וידותיהן, מפני שנוח לשנות כך לשון כלים המקבליים, ושיעור הלשון וידותיהן, ובכל הני אם הם כלים המקבלין שנפלו כו'.

שם מנגבן והן טהורין, נראה הטעם דכל הני עיקר טומאתן משום תוכן, שהיד והאוזן לתפוס תוכן, ולכן אינו בדין שיקבלו טומאה ולא יטמאו את תוכן, [ועי' חולין קי"ח א' בצריכותא דמשמע שסברו בגמ' שהיד תכניס טומאה לכ"ח, והקשו הראשונים שם דהא בעינן תוך, ויתכן דלמסקנא בכ"ח מהני רק להוציא, ומ"מ חזינן דכח היד מתייחס לתוכו של הכלי], ומה"ט גם כשנטמא אחוריהן הם טהורין, שכח חיבורן הוא אל התוך, אבל בדופן הכלי עצמו חידשו שמק"ט בפ"ע, כדאשכחן בכ"ח שתוכו מטמא את אחוריו ואין אחוריו מטמא תוכו.

שם מנגבן והם טהורין, כדין גב כלי חרס שאינו מק"ט כלל, וכ"מ בתוספתא באוזן הקופה, וביד של זומא לסטרון, ומ"ש בתוספתא אלא שנהגו הכהנים כו' היינו בכלי שאחוריו טמאין, וכמ"ש בזר זהב, אבל בכל הני דמנגבן הרי הכל טהור, וצ"ע בלשון הר"ש מ"ג בזה.

שם ושאר כל הכלים שאינם יכולין לקבל רמונים, ט"ס הוא, ולא נמצא גרסא זו בראשונים כלל, ונשתרשב מלעיל פי"ז מ"ד

בכלים פי"א מ"א בתוספתא שבר"ש דמטביל את המטה עד י"ט מהחבל, ואף כשאין דעתו לחתוך את השאר, ואמנם באחורים ותוך הדבר מחודש יותר, אבל ע"כ דכמו שטומאתו משונה טהרתו משונה, ועוזז"א סכ"ט ס"ק י"ב.

בנדה ז' ב' אמרינן דקיי"ל כר"א דאחורי כלים מטמאין משקין ואין פוסלין אוכלי תרומה, וכבר תמה מרן זללה"ה בסכ"ט סק"ג מה ראו חכמים להקל בזה, וי"ל דכיון שטומאת אחורים משונה, וטובלין רק את האחורים, רצו למעט בטומאתן כמה שאפשר, שידעו שטומאה דרבנן היא, ולא יטעו ששייך טהרת חצאין, וכיון שיש סברא לחלק בין משקין ואוכלין, הקלו באוכלין, וזו סברא נוספת מלבד מה שאמרו דלא לישרפו עליהו תרומה וקדשים, אלא שלא יטעו בטהרת חציין, וכיון שכלי אינו נטמא אלא במשקין, שפיר מצאו מקום לחלק שגם לא יטמא אוכלין רק משקין.

י. שם מ"ז כני כלים, היינו כמו רגל הגביע, ואמנם דעת הר"ש דחשיב כלי קיבול מדרבנן, כמ"ש כלים פ"ב מ"א, ועי' לעיל מ"ד דבעשוי לקבל הו"ל כלי קיבול גמור, מ"מ הכא מתפרש בלא כלי קיבול, או אפי' מקבל כיון שאינו עשוי לקבל, כמו רגלי גביעים של כסף, - ואוגניהם, זהו השפה של הכלי שכפופה לאחוריה, כ"פ רש"י ברכות נ"ב ב' [ועמש"כ לעיל פי"א מ"ג ועי' ב"מ כ"ו א' אוגנין שכפופין לתוכה, ועי' ערובין ע"ז א' ובר"ח שם, ויש אוגנין שהם חלק נפרד המודבק על שפת הכלי], כמו שעושין היום בדלי של מים, שיכולין לתפוס הדלי בשפתו ע"י שיש לו כפל לאחוריו בכל שפתו סביב, וחלק הכפוף לחוץ נדון כבית יד, ויש עוד אופנים בביאור אוגנין, עי' ערוך, - ואזניהן, היינו ידית כחצי עיגול שמחוברת בראשה ובוספה לדופן הכלי, - וידות, היינו ידית ארוכה ופשוטה כדי הסכין והמחבת, ולכאורה

ששם גרסינן כן, והגר"א הגיה שאינם מקבלים פ"י שאינם מקבלין כלל ולכן אין להם אחורים ותוך, אבל א"צ לתקן גרסא זו שהיא ט"ס.

שם שנפלו משקין על מקצתו כולו טמא, אפי' על הידות, וממה שהכונים לא נמנעו מלהניח רגלי השלחן על משקין טמאין, הוכיח ר"י דשלחן יש לו אחורים ותוך, דאל"כ הי' כולו נטמא בנגיעת משקין ברגליו, וכמבואר שם דלר"מ במזנון וטבלה חלקה [ושלחן, כגירסת החזו"א], נפלו משקין על מקצתו כולו טמא.

שם כלי שנטמא אחוריו במשקין כו', בין שננטמאו מחמת שרץ, שאינם מטמאין כלים אלא משקין, ובין שננטמאו מחמת ידים כמבואר בסמוך במ"ז דדוקא בבית הצביעה נחלקו בידים טמאות אם מטמאין את הכלי, אבל בנגעו באחורי הכלי לכו"ע נטמא אחוריו מחמת הידים.

שם תוכו ואוגנו כו', כבר נתבאר לעיל דכל הני עיקר טומאתן מפני שהם משמשין את התוך, ואינו בדין שהם יהיו טמאין והתוך טהור.

תניא בתוספתא פ"ג ה"א במזנין וטרכש וטבלה שנפלו משקין ע"ג הרחב שלו מנגבו והוא טהור, דלא גזרו אלא על אחורי הכלי, וכמו שאר"י בשלחן שנפלו ע"ג הרגל שלו מנגבו והוא טהור, ובאמת הדברים מחודשים דהא שפת הכלי נדון כאחורים, כמ"ש בתוספתא ב"ק פ"ב ה"ב דשפתו החיצונה נדון כאחורים, וכאן דנו שפת הכלי כמקום בפ"ע, ולפמשנ"ת דגדר הטהרה מפני שכנים ואוגנים ואזנים שייכי טפי לתוך, י"ל דה"ה הרחב שלו, וכיון שאינו בכלל תוך ולא בכלל אחורים הרי הוא טהור, ועי' לעיל בהוספה לסק"ח בדברי התוספתא ב"ק שם.

יא. **שם** מ"ז כל הכלים יש להם אחורים ותוך ויש להם בית הצביעה,

לפי הענין נראה שהוא שקע בדופן הכלי שע"ז תופסין בו במקום בית יד, ואין לו קולא של בית יד כיון שאינו חלוק מאחורי הכלי, ובדין הוא שיטמא ביחד עם אחורי הכלי, וזהו שהקלו בו לדנו בפ"ע, ואפשר שהקלו בו יותר מחילוק אחורים ותוך שגם בית הצביעה גופיה אינו נטמא, וזה תלוי בדר"מ ור"י, ובירושלמי אמרו בו בין בפנים בין בחוץ, ואפשר דהכונה שהשקע שמכניס ידו יש לו דופן מעט מבחוץ ואצבעותיו נכנסין לתוכו, ואין דינו כאוגן לא בתוכו ולא בגבו, אלא שני הצדדים נידונים כבית הצביעה, וכ"כ מרן זלה"ה בסכ"ט סוף סק"ד, ועי"ש ס"ק י"ז ד"ה מ"ז.

לשון בית הצביעה אינו ברור, ובגמ' אמרו מקום שצובטין, וכן הוא אומר ויצבט לה קלי, ופירשו מקום שמושיטין, ואין הכונה מקום שדוחקין שתי האצבעות על הכלי כמו במעשה צבת, שזה בתי"ו וזה בטי"ת (ולא נמצא מקור ללשון זה אלא הא דשמעתין, מיהו עי' להלן מדברי הערוך דמשמע שצובטו היינו תופסו באצבעותיו), אלא מקום שדרכו מושיטין, והיינו ע"י שמכניס ידו ותופס בו.

ואין הדבר ברור אם גרסינן בית הצביטה, או שנקרא בית הצביעה ע"ש התפיסה, והלשון קרוב, [דכמדומה שבכל המקומות הי' כתוב צביעה, במשניות ובתוספתא וירושלמי, והגיהו ע"פ הא דויצבט לה קלי בית הצביטה, וממה שהוצרך ר"י א"ש לבאר הלשון, נראה דגרסינן הצביעה, שאם מקום שצובטין היינו מקום שמושיטין, א"כ פשוט דבית הצביטה היינו בית ההושטה, ולמה הוצרכו לביאור, וגם מ"ט דר' יוחנן, שו"ר בערוך שכתב ושמואל פ"י מקום שצובטו כמו במקום שתופסו, וכן משמע בית הצביעה מקום שאוחזו באצבעותיו, ומבואר מזה שגרס הצביעה ופירש כן דברי שמואל וכמש"כ, וזהו פ"י הרמב"ם], אבל הדבר ידוע בלשון בנ"א לקרותו בית הצביעה, ומלשון בית משמע שהוא מקום שקע, ששייך

לקרותו בית, שאם הי' כמין יד או אוזן, לא היו קורין אותו בית.

ור"י יוחנן אמר מקום שנקיי הדעת צובעין בו, וגרסת רה"ג והערוך ור"ח שותין בו, ולפ"ז אין זה ביאור ללשון צביעה, אלא הסבר באיזה מקום נקרא כך, וגרסתם אמר ר' אסי אר"י, שאין כאן מחלוקת, וצ"ב איך שותים דרך מקום זה, ומשמע מדבריהם ששותין במקום היד שמשם לא שתו אחרים בפיהם, [ומדברי הרמב"ם נראה דשותין היינו שבשעת שתיה נותנין אצבעם שם לתפוס הכוס, כדי שלא יכניסו ידם לתפוס הכוס בשפתו ונכנס מקצת ידו במקום המשקה, וזה נצרך בכוס רחב שא"א להכניס כולו בכף ידו, וצריך מקום לתפוס], ובירושלמי חגיגה א"ר יוחנן כדרך שהנקיים תופסין בו, ולמדנו מזה שלכו"ע זהו מקום תפיסת הכלי ואחיזתו, ולכן הקלו בו בטומאת משקין שיש לחוש שיקבלו טומאה במקום זה.

ואפשר דלכו"ע הצביעה לשון אצבע, פי' בית הושטת האצבע, וגם מלשון הצביעו, דמצינו בתוספתא מקום אחיזתו שם צביעתו, ומשמע דצביעה אינה לשון אחיזה, ואפשר דע' וט' מתחלפין.

ובתוספתא א"ר יהודה דכלי שיש לו אוגן או אוזן או יד, אין לו בית הצביעה, ופי' הגר"א בז"ז שלא נתנו קולא דבית הצביעה אלא כשאין לו מקום אחר לתפוס בו, אבל בדאיכא הני שהם טהורין א"צ לחדש כאן קולא דבית התביעה.

הא דהדר תנן יש להם אחורים ותוך היינו מפני שרק אלו שיש להם אחורים ותוך יש להם בית הצביעה, וכדאמר ר"י בתוספתא לענין קדש, ע"י בסמוך ד"ה ור"מ.

וענין יש להם בית הצביעה, [שפירושו יש להם קולא זו לחלק את הבית הצביעה למקום בפ"ע, כמו שמתפרש יש להם אחורים

ותוך לחלוקה], ביאר ר' יוסי במתני' כיצד היו ידיו טהורות ואחורי הכוס טמאים אחזו בבית צביעתו אינו חושש שמא נטמאו ידיו באחורי הכוס, ופירשו בתוספתא שיש על ידיו משקה טופח שראוי ליטמא מבית הצביעה, שאם נגעו ידיו באחורי הכוס היו נטמאין, כיון שיש עליהם משקה טופח דהו"ל ראשון ומטמא את הידים, [וכן ביארו בתוספתא בהדיא שא"א לומר בנגוב לטמא את הכלי, ואף בר' יוסי פירשו בדאיכא על ידיו משקה טופח, וצ"ע בפיה"מ שכתב שזה כר' יהושע במסכת ידים, והרי הכא איכא משקה טופח שלכו"ע טמא], וכיון שתפס רק במקום בית הצביעה, לא נטמאו, [ויתכן שאפי' אם מתחלה נטמא אחורי הכלי רק מכח משקין שנכנסו בבית הצביעה, אפ"ה אחוריו טמאין ובית צביעתו אינו מטמא את הידים], שהקלו עליו כדי שלא יטמא את המשקין, ונשארו ידיו טהורות, והוסיפו עוד שא"צ לחוש שנגעה ידו באחורי הכוס שהוא טמא.

ור"מ הוסיף שאפי' ידיו טמאות אינן מטמאין את המשקין שבבית הצביטה לטמא את בית הצביטה ואת אחורי הכוס, באופן זה מצאנו קולא לבית הצביטה טפי מההפרדה של אחורים ותוך, דהכא מטהרין הבית הצביטה עצמו, [ולכן הוצרך ר"מ במ"ט לומר שאין בית הצביעה לקודש, ור"י השיב בתוספתא שז"פ דכל שאין לו אחורים ותוך אין לו בית הצביעה, דכיון שתוכו טמא הכל טמא, אבל אכתי נפ"מ שאין בית הצביטה מק"ט מחמת ידיו, דשייך שיקלו קולא זו בקדש, ואמרו בירושלמי חגיגה שם דמתני' ר"מ היא, שהוצרכה להזכיר דין בית הצביטה נוסף לאחורים ותוך], ובפשוטו בכה"ג הכל טהור, דלא יתכן שהבית הצביעה יגרום טומאה למשקין שבתוכו אם הוא נשאר טהור.

וביאר בזו זהב כללא דמילתא דבית הצביטה בכל הטומאות דינו כאחורים, וכבר שנגע במשקין שעל בית הצביטה נטמא

אפי' נפלו עליו משקין טמאין מגבבו והוא טהור.

שם א"א לומר במלא משקין שעד שלא יגע בהן נטמאו המשקין, בירושלמי חגיגה פ"ג ה"א איתא שמכיון שנגע בו טימאהו, אלא כי נן קיימין במלוכלך במשקה, ולכאורה ביאור הדברים דמשקין המכונסין בתוך בית הצביעה ונגע בהן בידים טמאות אין לטהרם, שלא טיהרו אלא את בית הצביעה, אבל המשקין כשלעצמן יש לדונם בפ"ע ועד שלא נגע בבית הצביעה כבר נטמאו המשקין לעצמן, ולכן הוצרך לאוקומה במלוכלך במשקה, וזהו לשון משקה טופח שבתוספתא, דהיינו שנגיעתו במשקה היא ביחד עם נגיעתו בבית הצביעה, ואין לנו לקבוע דין על המשקה לגבי נפשיה, ומתפרש הנדון על בית הצביעה עצמו האם הוא נטמא במגע היד, באופן שיש משקה טופח שע"ז יחול הכח בידו לטמא הכוס.

ובירושלמי חגיגה מסיים ר' יוחנן בשם ר' בנייה עשו משקה בית צביעה כמשקה בית מטבחיא כמה דאת אמר תמן משקה בית מטבחיא טהורין במקומן כו', ולכאורה משמע שר"ל שאפי' מלא משקין אפשר שטיהרום לגבי מי שנוגע בהם, אע"פ שלגבי מקום אחר נטמאו, וכ"ה בקה"ע.

יג. **שם** במשנה כל הכלים כו' ר"א כו', הרמב"ם והר"ש והרא"ש פירשו דר"ט ור"ע פליגי את"ק דאמר כל הכלים יש להם בית הצביעה, והם חלקו ואמרו שרק לעריבה או רק לכוסות, והנה ר"מ ור"י ודאי קיימי על דברי ת"ק דכל הכלים יש להם בית הצביעה, אלא שאמרו שזה נאמר רק לענין ידים, אבל מדברי ר"ע שאמר הטעם שלא יטמא המשקה בשתייתו ראשון ראשון, משמע שבא לומר שבית הצביעה יהא דינו כיד ואוזן שמגבבו והוא טהור, ולכן המשקין שיעברו בתוך בית הצביעה לא יקבלו טומאה ממנו,

כשאחורי הכלי טמאין, וכן בית הצביטה נטמא מכבר טמא כשיש בו משקין, וכן במשקין שעל הארץ לטמא וליטמא, ורק בטומאת ידים הקלו, וע"י בסמוך בביאור התוספתא.

הטעם שהקלו בידים, י"ל שזה כדי שיוכל לתופסו ולא יטמאו ידיו או שלא יטמאנו בידיו, וכמו לר' יהודה בתוספתא ולר"ט כמש"כ לעיל, ונתנו לבית הצביעה דין ידות שאינם מטמאין את הכלי מלבד מה שטומאת ידים קיל טפי.

יב. **שם** בר"ש תניא בתוספתא משקין טמאין שהיו נתונים בבית צביעתו של כוס ונגע בהן כבר טהור נטמא הככר, משקין טהורין כו', פי' משקין שנטמאו בבית הצביעה מפני שהם חלק מאחורי הכלי שנטמא במשקין, הרי דינם כמשקין טמאין לטמא ככר, וכן ליטמא מכבר טמא, שלא טיהרו את בית הצביעה אלא כדי שלא יטמא הכלי ע"י אחיזת האדם, ולכן לא טיהרו אלא לענין ידים, לר"מ אפי' ידים טמאות ולר"י רק ידים טהורות.

שם משקין טהורין שהיו נתונים בבית צביעתו כו', פי' שהכוס טהור לגמרי, והנדון אם מק"ט דרך בית צביעתו.

שם נטמאו המשקין, פי' וע"ז נטמא כל אחורי הכלי, וכ"כ בסמוך במשקין טמאין שהיו נתונים ע"ג הארץ ונגע בהן כוס שאחוריו טהורין בבית צביעתו נטמאו אחורי הכוס, פי' שכולו נטמא ע"י בית צביעתו, שלא חילקו בית צביעתו מאחוריו רק לענין ידים.

הא דמשקין שע"ג הארץ יש לפרש חוץ ממים שאינם מק"ט בקרקע, א"נ במים שנתלשו לרצון ואין בהם רביעית שיש אופנים שגם מים מק"ט, ולע"כ.

שם רמ"א לידים הטמאות כיצד כו', לכאורה משמע דרישא ככו"ע, והיינו שאין דין בית הצביעה אלא לענין ידים, ואפשר דלר"ע בכוס בכל ענין טהור, ולא דוקא בידים אלא

אפי' נגעו משקין בבית הצביעה ונגבן, אבל בשאר כלים אין בית הצביעה חלוק מאחוריו, ובנטמא אחוריו נטמא בית הצביעה, ובכוסות נטמא בית הצביעה לא נטמא אחוריו, ולפ"ז תיקנו טהרה לבית הצביעה של הכוסות כדי שיוכל לשתות דרך בית הצביעה.

מיהו בתוספתא נשנו דברי ר"מ ור"י בתר דברי ר"ע, והזכירו בדבריהם רק כוס, וכן במתני' דכיצד דר' יוסי שנינו כוס, וא"כ אין רא' דפליגי אר"ע, ומצינן למימר שלא יהא ראשון ראשון מטמא מידי לר' יוסי, או מבית צביעתו לר"מ, מיהו הר"ש כתב דסיפא דה' שותה בכוס כו' דלא כר"ע, והיינו משום דלר"ע חיישינן שהמסקה נטמא בשתיתו, בלא נדון ידידים.

שם ר"ט אומר לעריבה גדולה של עץ, פי' שצריכה בית יד, וכשאין לה בית יד ע"כ לתופסה בבית צביעתה, וזהו שאמר מקום אחיזתו שם צביעתו, שהקלו לטהר מקום זה, ואם צריך אחיזה בשני מקומות הרי שני המקומות טהורין בדין בית הצביעה, [וזה חידוש נוסף שטיהרו שני מקומות], ולפ"ז דבריו דומין לר"י שאמר בדדאיכא אוזן ויד אין קולא דבית הצביעה, - יש לדקדק למה הזכיר של עץ פשיטא, ואמנם מצינו בתוספתא ב"ק פ"ג ה"ג עריבה גדולה של חרס, אבל בשל חרס ליכא דין אחורים כלל, [כדעת הסוברים שאין משקין מטמאין גב כלי חרס], ולא איצטריך לאפוקי מכ"ח לאשמועינן שהתוך של בית הצביעה לא מיקרי תוך לענין כ"ח, דפשיטא שאינו עשוי לקבל.

יד. **שם** מ"ח כיצד היו ידיו טהורות כו', סתמא כר' יוסי, ואין נראה ליומר שזהו סיום דברי ר"י, שהרי גם ר"מ מפרש כן, מיהו בתוספתא שנו כיצד דטמאות בדר"מ וכיצד דטהורות בדר' יוסי, וע"ע ס"ק ט"ז.

שם אינו חושש שמא נטמאו ידיו באחורי הכוס, הגר"א בז"ז פי' דתרת קאמר, אין ידו נטמאת בבית הצביעה, מפני שהפרידו דינה מאחורי הכוס, ועוד שאינו חושש שמא נגעו ידיו באחורי הכוס, שלא בכונה, [ובמשנה אחרונה פי' שזהו הדין הראשון וקאמר שאינו חושש לטומאה זו, של אחורי הכוס כיון שבית הצביעה טהור, ואין הכונה שמא אלא ודאי, והביא כמה דוגמאות ללשון שמא על כונת ודאי, נגעים פ"ד מכשירין פ"א ופ"ג, דכשאומרין לשון חוששין מסיימין שמא], ולא נתחדש כאן גזירה בבית הצביעה, אלא אם נטמאו אחוריו לא נטמא בית הצביעה, ואם נטמא בית הצביעה מנגבו והוא טהור, מיהו כ"ז רק שלא לטמא את הידים, אבל לטמא שאר דברים הרי בית הצביעה ג"כ טמא, ואינו נפרד מאחורי הכוס, שאם נטמא אחורי הכוס גם בית הצביעה טמא.

שם ה' שותה בכוס כו', כתב הר"ש דזה דלא כר"ע, ולפ"ז לא מיירי הכא בבית הצביעה כלל, אלא דבכל שותה בכוס שאחוריו טמאין ס"ל לר"ע דחיישינן ולכן טיהרו את בית הצביעה, ולרבנן לא חיישינן, וכ"ה פשטות הדברים דלא מיירי בשותה דרך בית הצביעה, וכ"כ הגר"א דבבא זו לא קימא אכיצד.

יש לעי' לפי המבואר בתוספתא ב"ק פ"ב ה"ב וכ"מ זבחים ע"ט א' דשפת הכלי נדון כאחורים, א"כ לא משכח"ל לשתות בכלי שלא יעברו המשקין על שפת הכלי, שו"ר בספר מרן זללה"ה סכ"ט סק"ט דצ"ל שלא גזרו על המשקין שעוברין על שפת הכוס דרך שתיה, ואין חוששין פירושו אין חוששין לאסור משום טומאה זו, וכ"כ במשנ"א, והביא כמה משניות דאין חוששין שהכונה שאין חוששין לאיסור הודאי, מפני שהקלו בזה, והדברים מחודשים שהתירו דרך שתיה טומאה ודאית של אחורי הכוס, והרי יכולין לאסור

לשתות בכוס שאחוריו טמאין, ור"ע משום טעם זה טיהר בית הצביעה, וצ"ע.

שם וחזר וטימא את הכוס, נפ"מ גם לגופו אם דינו כשותה משקין טמאין שפוסל את התרומה, ואין לומר משום דבעינן רביעית, דכשנטמאו המשקין שבפיו בנגיעה באחוריו נעשו כולן תחלה ואיכא רביעית, מיהו י"ל דקמ"ל רבותא שאף להכלי דסגי ליה בפחות מרביעית לא חיישינן, - לשון וחזר אין הכונה שחזרו משקין מפיו לכלי, אלא בחיבור גופיה טימאו את הכלי, שו"ר בספר מרן זללה"ה סכ"ט סק"ט שכתב דלא גזרו על המשקין שנוגעין דרך שתיה באחוריו הכוס לטמא את האדם ששתאן אע"פ שודאי נגעו, ועי"ש עוד בכ"ז.

שם קומקום כו' וחזרו לתוכו, הקשה מרן זללה"ה בסכ"ט סק"ט אפי' לא חזרו יטמאו בחיבור של משקה מאחוריו לתוכו, וכתב שמכאן הוכחה שלא גזרו בנצוק שתהי' כל טיפה מטמאה חברתה.

טו. **עוד** בקצרה, יסודו ע"פ פי' הגר"א בור זהב, בית הצביעה הוא שקע שמכניס ידו בתוכה לתפוס בה הכלי, ודופנו הפנימי הוא דופן הכלי, ולכן דינו כאחוריו הכלי, בין בנטמא אחוריו הכלי שגם השקע טמא, ובין בנטמא השקע שאחוריו הכלי טמא, [לשון התוספתא בנגע בית צביעתו במשקין טמאין נטמא אחוריו הכוס, וכן מבואר שם דכלי שאחוריו טמאין מטמא משקין שנגעו בבית צביעתו], ומ"מ הקילו חכמים שאם נגע בידו הטהורה בשקע הזה לא נטמאת ידו, ואם השקע יבש אף אחוריו הכלי אינו מטמא אדם, ונפ"מ כשיש משקה טופח בשקע, שג"כ ידו טהורה, וזה דוקא כשהמשקין נטמאו מפני מגען בשקע זה, כגון שהכניס ידים רטובות לשקע שנטמא המשקה מפני מגעו בשקע, שהוא כדין אחוריו כלי טמא, ואין חילוק אם השקע נגע במשקין ונטמא בעצמו וניגבו, או

שנטמא בגלל שהוא חלק מאחוריו הכלי שנגעו המשקין טמאין באחוריו הכלי ולא בשקע, דלענין ידים טהורות אינו מטמא אותן, אבל אם נגע ככר במשקה טופח שבשקע טמא.

נמצא לפ"ז שאנו דנים את השקע כיד ואוזן שאינם נטמאין במשקין טמאין מדרבנן, אבל השקע כן נטמא, אלא שלענין לטמא ידים טהורות דינו כטהור, ואינו מקוה טהרה למשקין טמאין מבחוץ שנכנסו לתוכו שנטמאין את הידים, אבל משקין שנטמאו מכח מגען בשקע כדין אחוריו כלי חרס, אינם מטמאין את הידים.

ולר"מ יש עוד קולא שידיים טמאות אינן מטמאות את המשקה שבשקע, אע"פ שאם נגעו באחוריו הכלי הרי הוא נטמא מכח המשקה, אבל את השקע דנין לענין ידים, כיד ואוזן שאם נגע בהן בידים טמאות במשקה טופח שעליהן מנגבן והן טהורין.

ויש לדון בידים טהורות רטובות שהכניסן בשקע שנטמאו אחוריו במשקין, שהידיים לא נטמאו, מה דין המשקין שעל ידו הטהורה, האם דינן כמשקין שנשארו בשקע שהם טמאין, כדין משקין שבאחוריו כלי טמא, או"ד בכלל דין טהרת היד שגם המשקין נשארו בטהרתן, דאל"כ הרי מיד יטמאו היד, וכן לר"מ בידים טמאות שלא טימאו את השקע אע"פ שיש בו משקין, א"כ גם כשסילק את ידיו, לא יטמאו משקין אלו ידים אחרות במקום זה, כמו שלא מטמאין את הכלי, וכן יש לדון אם הם מטמאין ככר שנגע בהן כאן, ואע"פ שסילק את ידיו, [אבל אם בא בידיו טמאות רטובות אין קולא זו, שלא אמרו אלא במשקין שהיו בשקע ונטמאו במקומן], ויתכן שדנו בזה בירושלמי.

טז. **שם** מ"ט כלי הקודש אין להם אחוריים ותוך ואין לה בית הצביטה, בתוספתא הקשה ר' יוסי דפשיטא דכל ענין ביה"צ נאמר בכלי שרק אחוריו טמאין, אבל

אלא יש עוד כיו"ב, כגון שאין מטבילין כלים בתוך כלים לקדש.

יז. פכ"ו מ"ב כיס בתוך [כ"ה במלאכ"ש בשם רב"א דגרסינן בתוך] כיס שנטמא אחד מהן במשקה לא נטמא חבירו, בפשוטו מיירי בכיס מעור שתפור בשוליו לכיס החיצון, [שאם הפנימי תלוש, אין קשר ביניהם, והו"ל כנמצא בחוץ ונוגעין הכיסין זה בזה], ויש ריוח בין הכיס הפנימי לחיצון סביב, ככוס בתוך ספל, והפנימי כיס שנסגר לעצמו, ולכן אין דופני החיצון נקראין דפנות של הפנימי, והפנימי ג"כ אינו כדופן אמצעי של החיצון, שהחיצון יש לו דפנות סביב, והפנימי ככוס בתוך ספל, ואף המטהרין פני דופן אמצעי כשהוא התוך של חבירו, כאן פשוט שצדו החיצון של הפנימי טמא, ובנטמא בשרץ שניהם חיבור זל"ז כמו בית תבלין של עץ פ"ב מ"ז שרק במשקין מחלקין אותן, ומה ששינו בתוספתא אבל בשרץ שניהם שוין, אכולה מתני' קאי בין בשוין בין בחיצון עודף ונטמא חיצון, דשניהם שוין שאם נטמא אחד נטמא חבירו.

שם בר"ש תניא בתוספתא כיס שהוא בתוך כיס כו' בד"א בזמן שהיו שניהם שוין אבל אם הי' החיצון עודף על הפנימי כו', צ"ב איך סוגרים כיס החיצון בשניהם שוין, הרי אם סוגר דפנות החיצון ממילא יכנס הפנימי בתוך דפנות החיצון, ובדוחק י"ל שסוגרין החיצון ע"ג הפנימי, וביחד עם זה נסגר גם הפנימי, או שהפנימי נסגר גם לבדו.

שם נטמא הפנימי נטמא חיצון נטמא חיצון לא נטמא פנימי, יש לעי' מה בין בית תבלין של עץ פ"ב מ"ז דבלבזו עודף נטמא אחד נטמא חבירו, וי"ל דהתם הכלי באמת כלי אחד אלא שיש בו מחיצות, וכיון שיש לו מחיצות גבוהות מבחוץ חשבינן המחיצות שבינתים כשימושי הכלי, ולא כמבדיל בין הכוסות לעשותם שני כלים, ומצינו חילוק זה

כשנטמא תוכו הכל טמא, וא"כ בקדש שנטמא אחוריו נטמא תוכו לא שייך קולא דביה"צ ומיותר להזכיר דאין להם ביה"צ, וזהו לשון כפול דקאר"י.

וקושיא זו היא לר"י לשיטתו שלא אמרו אלא לידים הטהורות בלבד, אבל לר"מ שהקלו בידים טמאות שאינן מטמאות משקה שבביה"צ, א"כ שייך לומר אפי' בקדש שאין בו אחורים ותוך, מ"מ נשאר לו דין ביה"צ שלא יטמא מידים טמאות, ואיצטריך לאשמועינן שאין דין ביה"צ בקדש, אף לאחר שידענו שכולו כתוך, ובפרט אם נימא שהמשקה שבתוכו אינו נטמא אפי' לגבי אחריני, דחידוש זה שייך לומר אפי' כשכולו טמא.

ובירוש"למי שם אמרו דמתני' ר"מ היא, ואפשר שהכונה לחילוק זה עי"ש, ולא חשיבא סתם משנה כר"מ, כיון שהדין אמת לכו"ע, והשאלה רק שזה מיותר, ועמש"כ ס"ק י"ד דסתם מ"ח כר"י.

והר"ש ביאר הקושיא של ר' יוסי כך, דאליבא דר"י לא משכח"ל הנדון של ידים בביה"צ של קודש, שהרי הכלי שנגעו משקין באחוריו תוכו טמא, וא"כ איך שייך שיהא קודש בכלי הזה, אבל לר"מ משכח"ל בכלי טהור שיש קודש בתוכו, והבא לנגוע בידים טמאות בבית הצביעה דמטמא את הכל, וע"ע בחזו"א סק"י בזה, ולע"כ.

שם ואין מטבילין כלים בתוך כלים לקדש, יש לדקדק למה שנה ד"ז כאן, ואפשר שבא לפרש דלאו דוקא בכלים קדושים, או שיש בהם אוכלי קודש קאמר, אלא לצורך קודש ג"כ צריך להטביל כלי שנטמא בבית הצביעה בידים טמאות, (שו"ר במשנ"א שכתב דקמ"ל שאפי' כלי שנטמאו רק אחוריו אין מטבילין אותו כשכלי בתוכו), ואפשר שמתפרש כמו וזו אחת מהמעלות שהחמירו בקודש, ולא שהי' דין מיוחד באחורים ותוך,

במנחות כ"ד א' בין קפיזא בקבא לעריבת תרנגולין, וכמשנ"ת במקו"א שהכונה שהניח כלי של קפיזא בתוך כלי של קב, אבל כים בתוך כים הרי הכים הפנימי סגור לעצמו, ואין לו קשר עם הדפנות של החיצון, וגם מאחוריו הוא טהור, אבל לגבי החיצון כשטומאה בפנימי כיון שהפנימי מחובר לחיצון חשיבא טומאה גם בחיצון ובפרט שהפנימי טמא ואינו חוצץ, ואמנם אם הי' כים מונח בתוך כים, הרי' ככלי שנוגע בכלי מבחוץ, ובנגעה טומאה בגב הפנימי גבו טמא ותוכו טהור, והחיצון כולו טמא.

הא דפנימי טהור הוא אף כשהוא פתוח לגמרי בתוך החיצון, דסו"ס כלי בפ"ע הוא, ומסתברא דבבית תבלין של עץ אפי' עשה מכסה לכל בית בפ"ע, מ"מ נשארין בדין כלי אחד בלזבו עודף, שהמכסה אינו משנה את מהות הכלי, (אבל אם הי' מכוסה מלמעלה מעיקר הכלי ופתוח מן הצד, אפשר שהי' נפרד מהתוך של הלזבו עי"ז).

הא דנטמא הפנימי נטמא החיצון היינו כדין תוכו, ונפ"מ שפוסל אוכלי תרומה, ואינו נדון כאחורים דקי"ל כר"א נדה ז' ב' שאינו

פוסל אוכלי תרומה, אבל לגבי הפנימי נטמא אחוריו לא נטמא תוכו, ובפשוטו דינו כאחורים שאינו פוסל אוכלי תרומה, ויפה העיר הר"ב נ"י דאיך יתכן שהוא עצמו אינו פוסל אוכלי תרומה, ויגרום לחיצון לפסול אוכלי תרומה, וע"כ צ"ל שגם גבו של הפנימי יפסול אוכלי תרומה מדין תוכו של החיצון, ורק התוך של הפנימי ניצול מן החיצון, [ומ"מ נראה דבנטמא החיצון, הפנימי כולו טהור גם גבו], ואכתי קשה אם דופן הפנימי נידון כתוך של החיצון, א"כ דין הוא שיטמא מגבו שהוא תוכו של הפנימי, לפמשנ"ת בהוספה לסק"ח שהטמא מטמא גם מגבו שהוא תוכו של הטהור, וזה הרי מבואר בתוספתא שהפנימי טהור, ונראה דאה"נ רק גבו של הפנימי בדין תוך, ולא כל עביו, דודאי הוא בדין אחוריו, אלא שפני הפנימי לא גריעי מאורו של חיצון, ובכלי חרס כה"ג הי' טמא, וה"ה בכלי עץ במשקין, אבל ודאי שאין כל הדופן נחשב כדופנו של חיצון, וכמשנ"ת לעיל שהחיצון יש לו דפנות שלימות לעצמו, והפנימי כעמוד בתוך החיצון, ולא נעשה ליחשב כדופנו של חיצון.

סימן לא

בדיני כלי עור שנעשין ע"י קשירה, ובדיני סנדל ומנעל ועוד (בפרק כ"ז)

שנצות שהוא עור פשוט המתכוון ע"י רצועות.

ולכאורה הא דתנן כ"ס של שנצות כו', הויא סתמא דלא כר"י, דלדידיה אינו נטהר בשום ענין, ואף לרבנן כ"ז שהוא עשוי ככלי קיבול, אע"פ שניטלו שנציו (ועי' שבת צ"ב א' דליכא שנצין, אלא די"ל שהכ"ס עשוי בענין אחר), לא פקעה טומאה ממנו עד שיפשטנו, ואם פשטו אע"פ שהרצועות בתוכו כיון שנתבטל עיקר קיבולו י"ל שהוא טהור, וק"ק דהול"ל נפשט אע"פ שהרצועות בתוכו טהור, ומזה משמע דבדאיכא רצועות טמא, ויעוי' בר"ש שכתב דלרבנן אע"פ שהרצועות מחוברין בכ"ס טהור אלא שניטלו מן הנקבים, אבל משמע דבנפשט והם בתוכו טמא, וצ"ע.

וי"ש לתמוה בדברי הראשונים שכולם קיימו מתני' אף לר"י, ואיך אפשר לומר דלר"י נפשט טהור, הרי ההדיוט יכול להחזירו, לא מיבעיא ע"י שיחזיר שנציו, אלא אף בלא שנצין לכאורה אפשר לכווצו ולעשותו כלי קיבול, מאחר שכבר ה' עשוי בצורה זו זמן מרובה כמו צרור המרגלית, ועו"ק דניטלו ודאי לגמרי משמע, וכנראה פי' לשון מותרין ולשון להחזירין, דהיינו הרצועות שהיו קשורין והתירן מקשירתן, אבל לפ"ז סתמא כר"י, דהא ניטלו ודאי לגמרי משמע, דלא מחלק בסיפא אלא נפשטו, ולא מחלק בניטלו לגמרי.

ובפשוטו נקט שפיר לשון מותרין אף על פשיטת הקמטין, כיון שזה כולל סנדל וכפיפה, וגם בכ"ס השנצין מכווצין אותו, כדקרי ליה כ"ס של שנצין, ונפ"מ באבדו שנציו אם הוא טהור לכו"ע, או"ד אף לרבנן טמא, כ"ז שהוא עשוי ככלי קיבול, וסתמא

א. **פכ"ז מ"א** סנדל עמקי כו' הרי אלו מטמאין ומטהרין שלא באומן, לכאורה החידוש הוא דאע"פ שמתמאין שלא באומן, אפ"ה נטהרין בהתרתן, ולפ"ז אתא לאפוקי מדר' יוסי דלא נימא שאע"פ שהן מותרין טמאין מפני שא"צ אומן להחזירן, ור"י אמר דאיפכא אמרו דכיון שא"צ אומן, הו"ל ככלי של פרקים שאינו נטהר בפירוקו, ומשמע דעדיפי מפרקים דהתם אינם נטהרין ואינם מק"ט במצב המפורק, וכאן אף מק"ט במצב המפורק, כיון שאין כאן פרקים נפרדין זה מזה, ושינוי הצורה באותו חלק אינו מטהרו לר"י, דעיקר הכלי הוא העור העשוי כקיבול, והרצועה כדבר חיצוני, וזהו לשון כ"ס של שנצות שהנדון על הכ"ס לחדר, שהוא נעשה כלי קיבול ע"י שנצות.

הכ"ס עשוי חתיכת עור פשוטה ומקבצין השפה של כל ארבע הצדדין יחד, ע"י רצועות שבלולאות, ועי"ז נעשה תוכו כלי קיבול, ונותן בלולאות שבשפתן רצועות ונקרא שנצין, ושנצין הם רצועות שמותחין אותן ועי"ז הכ"ס נסגר, כמו כל חגורה שמותחין אותה והמכנסים מתהדקין, כך הוא הכ"ס מתהדק ונסגר ע"י מתיחת הרצועות, ומיהו פעמים שהכ"ס נסגר בלא רצועות, כדאמרינן דליכא שנצין, וזה מבואר במתני' כאן דשנצין הם הרצועות, וכן אמרו ב"מ כ"ו א' אי שנציה לבר אי שנציה לגאו, וכן פי' שם ר"ח, ומוכח כן בשבת צ"ב א' שאמרו דאיגודו נשאר בפנים ע"י השנצין, ודחו דמכרכי עליה, וצ"ע בר"ש שהביא הגמ' ופי' דהיינו הלולאות, וכ"מ במקואות פ"י מ"ג ד' דמחלק בין חבט לשנצין, ופי' דחבט היינו אזנים ושנצין הרצועות עי"ש, - סנדל עמקי דומה לכ"ס של

וכ"מ בא"ר דטמאה לר' יוסי, [וערש"ש בדעת ר' יוסי בזה].

והנה לר' יהודה שכפיפה מצרית נמנית עמהם, הר"ז מוכיח דלא כר' יוסי, אבל לת"ק שרק סנדל וכיס נמנו, מצי ר' יוסי למימר שנמנו כדי לטמאן אע"פ שמותרין, ואפשר דת"ק סבר שלא מנו כפיפה מצרית משום דפשיטא, ור' יהודה מני להו ולמד מזה לאפוקי מר' יוסי, והיינו דקאמר רשב"ג אף סנדל לדיקי כיו"ב, ומה ראה להוסיף כיו"ב, הרי גם בדרי" מתפרש כן בלשון אף לחוד, אלא דרשב"ג חידש דין שסנדל לדיקי כיו"ב ורבנן פליגי עליה בדינא, ור' יהודה רק חידש שכפיפה מצרית נמנית עמהם, ולא חידש שהיא כיו"ב, דכו"ע מודו בזה.

ודי"ז כבר נתבאר בספר אאמו"ר זללה"ה ס"ו סק"ז כע"ז דר"י אמר שאף כפיפה מצרית נמנית עמהם, ורשב"ג מודה בסנדל לדיקי שלא נמנית עמהם, אלא שמוסיף מדעתו שהיא כיו"ב, ובדברינו נוסף בדברי ר"י לא פליגי בדינא אלא במנין, ובדברי רשב"ג פליגי בדינא, ויתכן עוד דלרשב"ג הול"ל סנדל עמקי ולדיקי, ולכן אמר שלא מנו כל הסנדלין, ואמרו עמקי וה"ה לדיקי שדומה לו, משא"כ כיס וכפיפה שהם מין אחר והוצרכו לפרטם.

שם אר"י והלא כל הכלים כו', באמת אין חולק על ר"י בזה שא"צ אומן לעשיית כלים, אלא דת"ק מפרש דקמ"ל דאע"פ שא"צ אומן להחזירם, מ"מ מטהרין בפירוקן והתרתן, ור"י אמר שהלשון משמע שמטמאין שלא באומן, ואם כפשוטו הרי א"צ אומן לעשיית כלי כדי שיקבל טומאה, אלא ודאי ה"ק מטמאין מפני שא"צ אומן.

שם אבל אלו אע"פ שהם מותרין טמאין כו', פ"י דלענין זה מנו חכמים את אלו, ונראה שהרצונות טהורות, ואינם ככלי של פרקים ששני החלקים טמאין, ואפי' אבדו הרצונות לא בטל שם כלי מהכיס.

דמתני' שניטלו טמא משמע אפי' אבדו, כדתנן פ"ח מ"ה וכמשנ"ת סק"ג ד' דניטלה היינו לגמרי, ובנשארה קתני פירשה או נתפרקה, ואם באנו לומר דמתני' כר"י, נמצא דלרבנן ניטלו הרצונות והם קיימות ג"כ טהור, דניטלו משמע תרוייהו, וזה ודאי מחודש שהרי לא נשתנה הכלי מקיבולו, והחזרת השנצין כמתיתתן דמיא.

וה"נ מסתברא דאין הלכה כר"י מחביריו כמ"ש מרן זללה"ה ס"ל סק"ב, וכמה תנאים הסכימו עם ת"ק במתני', וכיון שהתנא העמיד דברי ר"י כיחידאה נגד כולם, שפיר סתם במשנה ב' דלא כר' יוסי, כמו שמובן במשנה א' דכיחידאה הוא.

ומכ"ז נראה דניטלו שנציו לכו"ע טמא, ובנפשט פליגי, וכיון שבקל מחזירין אותו ע"י שנצין מטמא ר"י, אפי' ניטלו שנציו ונפשט, ובנפשט ולא ניטלו שנציו צ"ע, וכבר נתבאר מכ"ז בספר אאמו"ר זללה"ה ס"ו סק"ז, אבל שם נקט דניטלו שנציו לגמרי ונפשט טהור לכו"ע, ועי"ש עוד בכ"ז, ומרן זללה"ה כתב בס"ל סק"ג דסתמא דמתני' כר"י, ולפמשנ"ת נטילת שנצין בלא שינוי בכלי טמא לכו"ע, דשנצין כדבר מבחוץ חשיבי שמחזקין סגירת הכיס, ואינם עושין את הקיבול, ואפי' אבדו השנצין, וכגון שנשתיירו הנקבים, ובניטלו ונפשט פליגי, ואפי' אבדו השנצין ונשתיירו הנקבים מטמא ר"י, אבל בדליכא נקבים לא מיקרי כיס של שנצים, אלא צרור המרגלית וצרור המעות דלקמן.

ב. שם ר"י אומר אף כפיפה מצרית, יש לעי' במאי פליגי, הרי הא דמיטהרין הוי ק"ו מסנדל וכיס כמבואר בדרי' יוסי, ואפשר לומר דת"ק פליג שאין מטמאין אחר שנתפרקה אלא במעשה אומן, אבל בסברא הדבר מחודש דכיון שהחזירה הדיוט והיא ראויה לשימוש, למה תחשב כשברי כלים,

אף לרבנן דר' יוסי, דהשנצין הם הכשר כלי כרצועה שכורכין על הכיס מבחוץ, ולכן לכו"ע לא נטהר בנטילתן, ותדע שצורר המעות ג"כ טמא לר"א, והיינו אף דל"ל שנצין כלל, ודכוותה הכא דאית ליה שנצין כ"ז שהוא מקבל טמא.

שם נפשט טהור, לר' יוסי טמא מפני שההדיט יכול להחזירו, אבל בצורר המרגלית מודה דנפשט טהור, דהכא ע"י שנצין מחזירו בקל, ונקבי השנצין קבועין בו, משא"כ בצורר המרגלית שיש רק כח הצרירה, וחשיב כיצירת כלי מחדש.

שם טלה עליו את המטלת מלמטן טמא, פי' לאחר שכפף את הכיס ע"י שנצין, טלה מטלית תחת שולי הכיס, לחזק שוליו שלא יקרעו, ותפרה על דפנות הכיס, כמין כוס קטן, דבכה"ג כשהוא פושט את הכיס, נשאר בית קיבול במקום המטלית, כיון שהיא תפורה לפי צורת כיס של בית קיבול, ואינה נפשטת בפתיחת הכיס, כיון שהיא תפורה סביב, וזהו ששנינו מטלת מלמטן לאפוקי מטלית מן הצד דלאו כלום הוא, וה"ה אם תפר המטלת מלמטן כשהעור ה' פשוט דלאו כלום היא, דעור כפול לא משנה כלום, וכבר כ"כ מרן זללה"ה שם סק.

שם כיס בתוך כיס כו', מבואר בתוספתא דבשרן שניהם חיבור זל"ז, ומצינו כע"ז בבית תבלין של עץ פ"ב מ"ז שבשרן הם כלי אחד, ובמשקין הקלו שהם כשני כלים, וכבר נתבאר לעיל ס"ל ס"ק י"ז.

ד. **שם** צורר המרגלית טמא, מסתברא שתוחבין המרגלית בעור, וע"ז הוא נמתח ונעשה כלי קיבול, ונקב של מרגלית קבוע יותר, וגם אינו מתפשט בקל, מפני שקוטנו קובעו, משא"כ בשל מעות, וראי' לזה מדחשיב ליה בית הסתרים לענין ביאת מים סנהדרין ס"ח א', ש"מ שאין דרכו להכניס ולהוציא כמו תפילין וקמיע, וממילא הבית

שם לא אמרו אלא בכפיפה מצרית כו', פי' לא אמרו כדבריכם דמטהרין, אלא בכפיפה מצרית, דאע"פ שהדיט יכול להחזירה להיות כלי, מ"מ פירוקה מטהרה כיון שאף האומן אינו יכול להחזירה לכמות שהיתה ממש, ואע"פ שמחזירה להיות כלי, ואפי' הדיט מחזירה, מ"מ א"א לומר שפירוקה לא מחשיבה כנשברה, כיון שאף האומן אינו יכול לבטל פירוקה לגמרי, (כמו בסנדל וכיס), אלא לעשותה כמחדש, וכן ההדיט מתקנה כחדשה, ולא כמחזירה של סנדל וכיס, וגם יהא ניכר שינוי ממה שהיתה.

ולפמשי"כ אין החידוש בזה שנטמאת בחזרת הדיט, דאם החזירה יפה פשיטא שטמאה, אלא החידוש כמו לרבנן בסנדל וכיס שהם נטהרין בהתרתן, וה"נ בכפיפה, ובא"ר כתב שהחידוש בחזרת הדיט, אבל לפ"ז לא דמי לביאור לשון זה אליבא דרבנן.

נראה דאין חילוק במתני' בין אם נטמאו כבר או שעדיין לא נטמאו, דהא לאו מדין פרקים מטמאין להו, דנימא שאין טומאה פוקעת מהן, ואינם מק"ט במצב המפורק כמשנ"ת בסכ"ג, אלא הכא חשבינן הכלי קיים ומק"ט גם בלא רצועות.

בשבת נ"ח ב' אמר אביי בזוג ועינבל דכאן שההדיט יכול להחזירו, ונראה דלא דמי לשמעתין, דהכא הנדון שההדיט עושה את כל הכלי, ולכן לרבנן טהור, אבל בזוג אין העינבל נחשב יצירת עיקר הכלי, ואע"פ שלאביי אין לזוג שימוש בלא עינבל, מ"מ העינבל הוא פרט קטן ואינו יצירת הכלי, ולכן שפיר מק"ט בלא העינבל מפני שיכול להחזירו, ולעומת זה אם אבד העינבל טהור לאביי, וכאן לר' יוסי טמא וכמש"כ לעיל, והעינבל עצמו טהור לאביי, ועמ"ש"כ בזה לעיל סכ"ג ס"ק ט"ו.

ג. **שם מ"ב** כיס של שנצות שניטלו שנציו טמא, לעיל סק"א נתבאר דד"ז

קיבול שלו קבוע וחזק יותר, ובתוספתא פליג ר"ג וס"ל דחכמים מטהרין, והיינו מפני שאין לו שום חיזוק לכח הקיבול דלית ליה שנצין.

ותניא בתוספתא דנפשט טהור, [פי' למאן דמטמא, במתני' לכו"ע, ובתוספתא לר"ג אליבא דר"א, ופי' הר"ש דהיינו לרבנן דמטהרין צ"ע, וכבר הביא מרן זללה"ה דהרמב"ם והראב"ד לא פי' כהר"ש, ועי' בסמוך דבתוספתא אמרו כן בקמיע שהוא טמא לכו"ע, וכן בתכריך ארגמן ועוד, וש"מ שזה מדברי המטמאים], ונראה דהיינו אפי' לר' יוסי דלעיל מ"א, כיון שאין ההדיוט יכול להחזירו בקל ע"י שנצין, וצריך לחזור ולעשות לו בית קיבול, והרי מה"ט מטהר ר' נתן דלאו כלי קיבול הוא, ולא פליג בכיס של שנצות, וכן תניא בתוספתא ב"מ פ"א ה"ד עור שכורך בו את הקמיע טמא פשטו טהור כו', וזהו הקמיע דמיירי ביה ר"א בסנהדרין שם.

ל"שון התוספתא פ"ד ה"א בזמן שבתוכו טמא פשוטו טהור, ושם ה"ג בתכריך ארגמן הגירסא בזמן שבתוכו טמא פשוטו טהור, והגר"א מחק תיבת בזמן וגרס תוכו טמא פשוטו טהור, וכך גם מתפרש לגרסת בזמן שתוכו, ואין הכונה בזמן שהמרגלית או הארגמן בתוכו, אלא בזמן שיש לו תוך טמא ואם פשטו טהור, [וער"ש בזה לשיטתו דאתיא כר' נתן], ואפשר דפעמים שהמרגלית בתוכו והוא עדיין בגדר עור פשוט, שעדיין לא נקבע הקיבול בעור, וזה שאומר פשוטו טהור ולא אמר פשטו, וזהו ששינינו בזמן, דפעמים שהמרגלית בתוכו ואינו בגדר תוך, ומה"ט ס"ל לר"ג דלא חשיב כלי קיבול כלל.

וי"ש לעי' למה חשיב צרור המרגלית ביה"ס לענין ביאת מים, כדמני ליה בהדי כדור ואימום וקמיע ותפילין, ובפשוטו לא דמי דהתם יש שימוש לקמיע בתוך חיפוי, וה"ל ככדור ותפילין, וכן בצרור המשקולת שוקלין בה עם העור שעוטפה, אבל מרגלית שהצרור

רק כדי לשמרה הר"ז ככלי קיבול בעלמא, ואטו כלי קיבול שנותנין בתוכו מרגליות יחשב ביה"ס לענין ביאת מים, ורש"י בסנהדרין שם פי' שתולין אותה בצואר בהמה לרפואה, ולפ"ז ניחא, אבל הדבר מחודש לפרש שתולין מרגלית על בהמה, [שור"ר ברמ"ה שם דל"ג בהמה, שור"ר בר"ש כאן ג"כ לא הזכיר בהמה, וכנראה ט"ס ברש"י], וגם באדם דוחק לאוקומה במרגלית שיש בה סגולה מיוחדת, וסתמא משמע בכל מרגלית, וגם מהא דר' נתן מטהר משמע שאינו כלי קיבול קבוע לשימוש במרגלית שבתוכה, וגם משמע שזה דומיא דצרור המעות, דלר"ג נחלקו בזה, ולרבנן בזה, ורש"י לשיטתו דמפרש לה משום בית קיבול העשוי למלאת, ופירש שתפר הצרור וסגורו, ואפשר דכיון שהעור נטפל למרגלית לשמרה, הרי הוא נטפל ליחשב כמשמש קבוע, ודינו כבית הסתרים, דהו"ל כקליפת הפרי ועטיפתו, ודוחק, ואפשר שאין מוציאין את המרגלית לעולם, רק פותחין ורואין כשהיא נשאת בתוך הצרור, ולפ"ז צריך לפתוח פני הצרור שיבואו בו המים, ואפשר דסתמו פתוח מלמעלה תמיד שרואין המרגלית משם, ורק הבית קיבול נקרא ביה"ס, והינו דקאר"א מטבילין כמות שהן, כל אחד לפי ענינו, כמשנ"ת לעיל סכ"ט סק"א, כללא דמילתא בעינן שיהא שימוש למרגלית עם הצרור יחד, ולא לשמירה לחוד.

שם צרור המעות ר"א מטמא וחכמים מטהרין, פי' הר"ש שבמציאות אין הקיבול מתקיים, ולפמ"ש"כ שבמרגלית היא קבועה בכיס, אבל מעות להוצאה ניתנו, נראה דאף לר"א אין טובלין אותו עם המעות משום חציצה, וכיון שעשוי להכניס ולהוציא, ופעמים מעט מעות וגם מכניס ידו, וכ"ז גורם שהעור לא יקבע להיות קיבול קשוח ליחשב כלי, בלי שום חיזוק של שנצין או תפירה מסוימת.

ה. **שם** מ"ג כף לוקטי קוצים טהורה, אם לובש בית יד להגן על ידו מפני

כאן דפרקלינין טהורין, דשימוש זה אינו גורם טומאה, והא דטמאין בפכ"ד מט"ו אין זה מפני השימוש של הפרקלימין אלא מפני שנשען או שוכב עליהן, ובפיה"מ כתב שנתכוין כאן על של קייצין, עחזו"א ס"ל ס"ק י"ד.

ובתוספתא פ"ב ה"ד תניא דר"י אומר כל הפקלינין טהורין, ומצינן למימר דסתמא דהכא כר"י, וסתמא דפכ"ד כרבנן, אבל למש"כ ניהא טפי דכו"ע מודו דשימוש פרקלינין טהור, ופלוגתתם אם עשוין לשימושים אחרים.

ו. **שם** וכל בית אצבעות טהורות, דשימוש של בית אצבע אינו מלבוש ואינו עשוי לקבלה, ויתכן שאינו סתום בשוליו בקצה האצבע, [מיהו ככה"ג יפול האוג ע"י להלן שהוא קטן ביותר, ולכן צ"ל שהוא סתום ויתכן שהוא נקוב ברשת וכיו"ב שלתפיסה א"צ שיהא סתום לגמרי], דעיקרו נעשה לתפיסת האצבע, ואינו בגדר מלבוש שאין בו תועלת לבישה, אלא נעשה שלא יחליקו אצבעותיו בלקיטה או במלאכות כיו"ב, ומצינו מעילה י"ח א' שהמקצע לאחיזת קוצצי תאנים שיעורו בכל שהוא, וער"ש פכ"ז מ"ד שפי' בשם הערוך שמבקעין אותן ומולחין אותן ונותנין משהו על אצבען, וצריך לחלק בין בית אצבעות למקצע לאחיזה מעילה שם, ועחזו"א סי' ל' ס"ק י"ד, וע"ע לקמן סל"ב סק"ב ד' דאפשר דההיא דמעילה לא מיירי בעור ומפץ.

שם חוץ משל קייצין מפני שהיא מקבלת את האוג כו', נראה דקייצין היינו קוצצי תאנים, כההיא דמעילה י"ח א' [וער"ש הנ"ל], ולא מייבשי תאנים, דאמרינן בנדרים ס"א ב' דקין קורין לתאנים מפני שנקצצין ביד, ופליגי התם תנאי אם הנודר מפירות הקין אסור רק בתאנים או גם בענבים, ומפרשין טעמא דתאנים בלבד מיקצצין בידא, ורשב"ג סבר

הקוצים יש לחשבו בגד גמור, כמו שיוצא לגשמים ובא להגן על עצמו, וע"כ דהכא מיירי שאינו לבוש בכף, אלא תופס בו בראשי אצבעותיו את הקוצים, והכף רחבה הרבה מאצבעותיו דלא מיקרי מלבוש האצבעות, ועמש"כ לעיל סי"ט ס"ק י"ב בקסייה של זורי גרנות פט"ז מ"ו.

שם הזון והבורכיר טמאין, פירשו בזה שהזון אזור למתניו, והבורכיר פיסת עור שמשמין על ברכיהן להגן מפני הקרקע כשכורעין על ברכיהן, וכן האיזור יש לפרש שהוא להגין מבחוץ, או לכבוד כמו שהביאו זוני ופירשוהו קמרא כדאמר הוריות י"ג ב' קמרא דאבוך, שאם הוא בגד גמור לצורך האדם פשיטא דטמא, שלא שמענו שיש שימוש בגד של האדם מעור שיהא טהור, וחשיב ככלי קיבול כיון שהאדם מלובש בו, מיהו בקב הקיטע כתב רש"י דכיון שהאדם נושאו לא חשיב כלי קיבול, ועמשנ"ת בזה לעיל סכ"ט סק"ט, שו"ר בחזו"א סי' ל' ס"ק י"ד שדן בזה אם לבוש של עור מק"ט בלא קבלה, ועי' בספר אאמור"ר זללה"ה ס"ה סק"י, הובא לעיל ס סק.

שם והשוולין טמאין והפרקלימין טהורין, מהא דהפריד התנא שוולין מזון וברכיר, נראה ששוולין הם מענין פרקלימין, [שו"ר דזון ובורכיר אפשר שטמאין מדרס, אבל שוולין טמאין רק ט"מ, ולהכי פלגינהו מהדרי, ופי' הרמב"ם שוולין מכנסים של יד, והיינו עור מהודק על הידים מכף היד למרפק, כדי שלא יפלו בגדיו ויפריעוהו במלאכתו, ופרקלימין [היינו פרקלינין] זהו ג"כ עור בצורת שוולין ונותנין אותו על היד כדי להניח עליו העוף של הצייד שלא יסרוט את בשרו, וכל הני לא חשיבי שימוש כלי קיבול, אלא דכיון שנשען עליהם טמאין מדרס, ובשל חגבין ג"כ משתמש בהם, אבל אינם ראויין למושב קבוע ולכן טמאין רק ט"מ, ושל קייצין טהור מכלום, ובזה מיושב שסתם התנא

שהאוג טעמו כחומץ כמ"ש הר"ש, ולכן נוטלין אותו עמהם.

שם נקראה אם אינה מקבלת כו', קמ"ל דאע"פ שאוג פרי קטן, כמ"ש הר"ש כזרע קנבוס, ונראה דכונתו לפרי הקנבוס שפרש"י מנחות ט"ו ב' שהוא תלוי כעין אשכולות, וא"כ האוג דומה לענבים, נקבע שיעורו של נקב לטהר את הכלי, לפי האוג, כ"ז שהוא מתקיים ונשמר רובו בבית אצבע בשוליו טמא, וצ"ב מהו שיעור רובו, הרי אין זה דומה לסנדל שמטרתו לחפות את הרגל וכן בסבכה סוף פרק כ"ח.

ז. **שבת** קי"ב ב' מאי לאו ל"ש פנימית ול"ש חיצונה, יש לעי' אם מיירי בנפסקה פנימית ותיקנה, ועכשיו נפסקה חיצונה הרי בכה"ג בטל ממנו תורת כלי, שכעת א"א להפוך את הסנדל לרגל השני, מפני שהתיקון של הפנימית אינו ראוי לחיצונה, וי"ל דמיירי בנפסקה חיצונה ותיקנה ועכשיו נפסקה פנימית, א"נ בנפסקה פנימית ותיקנה והפכה להיות חיצונה, אבל זה דוחק לומר שהפך את המתקנת שראויה במקומה, והחליפה לרגל שניה שאינה ראויה, ולתירוץ קמא קשה דמשמע דלרבנן ל"ש פנימית ול"ש חיצונה, ואנן מוקמינן לה דוקא בחיצונה, ואפשר לומר דכיון דרישא מיירי ל"ש פנימית ל"ש חיצונה, אין דוחק לאוקומי סיפא דוקא בנפסקה פנימית, דעיקר הקושיא מסתמות הלשון אחת מאזניו, דלא משמע רק פנימית, כדחזינן בברייתא לעיל א' דלשון זה משמע תרוייהו, ונוסף לזה שבצד רחוק משכח"ל גם בנפסקה פנימית ותיקנה והפכה לשמאל ונעשית המתקנת חיצונה, דבכה"ג ג"כ הדין שנפסקה שניה שהיא עכשיו פנימית טמאה מגע מדרס, ושפיר סתם התנא בכה"ג.

והגרא"מ הורוויץ ז"ל יישב בכה"ג קושית תו' אליבא דר"י, דלא משכח"ל שבנפסקה שניה תשאר טמאה מגע מדרס,

דענבים שנתייבשו ג"כ נקצצין ביד, ולמדנו מזה דקיין מלשון קציעה, ולא מלשון קציעות, ודתנן ב"ב כ"ח א' כנס את קייצו היינו התאנים שקצצן, ואפי' נימא שאספן מייבושן, מ"מ שם קיין על הקציעה, וניחא נמי קרא דקיין וחורף שזהו הזמן שקוצצין הפירות, ומצינו בעלי מלאכה שנקראין קוצצי תאנים ברכות מ"ד א' ומעילה י"ח א', אבל שיטת התאנים אינה מלאכה, ואין המפזרן על המקצועות נקרא קיין, אבל הלוקט צריך הבחנה איזה ראוי ללקיטה ומלאכה חשובה היא, וזהו שאמרו קידושין פ"ב ב' אם ראית מימין צבי קיין וארי סבל כו', ונקרא במתני' ריש שביעית האורה וסלו, וכדכתיב אריתי מורי עם בשמי, וארוה כל עוברי דרך, ותניא בסוכה ח' ב' סוכת קייצין ומשמע שאין זה שומרי פירות, אלא לפי שצריך להשכים וללקטן, לכן עושין סוכות להיות בשדה וללקטם יום ביומו, ואין לפרש קייצין לוקטי קוצים שאין זו אומנות קבועה ולא מיקרי על שם זה קיין, ותנן במקואות פ"ט מטפחת של קייצין, ואין זה שייך בלוקטי קוצים, ואין נראה לגרוס בסיפא ושל קוצים, דהיינו כף דרישא.

וענין קבלת האוג נראה שדרך מלקטי תאנים לאכול דבר חמוץ בשעת לקיטתן, הן מפני המתקנות, והן מפני השרב כמו שדרשו ברות וטבלת פתך בחומץ, שהחומץ יפה לשרב, וזהו ענין ששים רבוא ספלי טרית שהוציאו לקוצצי תאנים בהר המלך ברכות שם, ולא למזון אלא להפיג המתקנות כענין מליח תחלה ופת עמו שאמרו שם, ודרך להכניס פרי אחד של אוג בתוך הבית אצבע לשמרו שם, לטעום ממנו מעט בעת הלקיטה, וניחא בזה שאין אוג מצוי אצל התאנים, ותנן בפאה פ"ק שלקיטתו כאחת, וע"כ שאילן גבוה הוא, ונוטעין ממנו שדות שלמות ואין לו מקום לא בין הקוצים ולא בין התאנים, אלא

רצועות בשתייהם, וצ"ע א"כ מה שיך להזכיר
בנפסקה אחת שטמאה, הרי לא נפגם הסנדל
כלל, ואפשר שהחיצונה מתאימה יותר
והפנימית רק בשעה"ד, וקמ"ל שאפי' נפסקה
החיצונה טמא מפני הפנימית, כ"כ ר"ח דעיקר
סמיכות הרגל על החיצונה שבאותו צד, כגון
שיש רצועה סמוך לכף הרגל והשניה סמוך
לאצבעות.

ח. **ברם** עיקר פרש"י בסוגיין לא נתיישב על
הלב יפה, א' דצריך לחדש שאזון
ותרסית שנפסקו א"א לתקנם כבתחלה באופן
שלא יהיו ניכרים, ב' דמשום נוי שהתיקון ניכר
משליכין הסנדל לגמרי, ג' דהא בין בנפסק
הפנימי בין החיצון אינו ראוי ללבישה עד
שיתקננו, ומ"ט מק"ט קודם שיתקננו, ואם
התיקון קל וחשיב כמטה של פרקים, אחתי
הדבר תלוי אם הפרקים קיימים, ד' ועו"ק מ"ט
חשיב פנים חדשות כשנפסקו שתייהן, הרי
התיקון הוא קל והחסרון רק בנוי, ונהי דהוי
פנים חדשות אם כבר נטהר, אבל אם הוא
מק"ט בלא שימוש של אזנים מפני שאפשר
לתקנו, בדין הוא שלא יחשב פנים חדשות
כשתיקן שניהם, כיון שהם כפרקים בעלמא,
ה' ועו"ק דבאמת א"א לתקן האזנים והתרסיות
בקל, ואין לחשבם פרקים כשנשברו, ו' ועו"ק
שלא ביארו בגמ' דמיירי מתני' לרבנן כשתיקן
החיצונה והלך בה בלא הפיכה היפך ממנהג
העולם, שהרי בגלל גנאי זה כל העולם
משליכין מנעליהן, וכאן שנינו בנסתמא שנהג
איפכא, ובפי' ר"ח לא הוזכר ענין הגנאי, ולא
אופן התיקון, ז' ועו"ק דמשמע שכיון דלא
מינטר התירו לו לטלטל מנעלו, ולרש"י מיירי
במנעל שמשליכו, ח' ועו"ק היכי מהני
לחליצה, ועי' להלן.

ולכן נראה כמו שהזכיר בפי' ר"ח [וזה"ל דאזון
החיצונה היא שאוחזת את כף הרגל אבל
פנימית לאו סמכא עלה עי"ש], ולפ"ז אוזן
ותרסית אינם לולאות להכניס בהם הרצועות,
אלא הם דפנות הסנדל שחופות אותו מן

ותירץ דמשכח"ל כגון שנפסקה פנימית ותיקנה
והפכה לשמאל דהשתא הו"ל המתוקנת
חיצונה, וחזרה ונפסקה פנימית שהיא טמאה
מגע מדרס אף לר"י, ולפמ"ש"כ אין זה דוחק
כ"כ, כיון דבנפסקה פנימית גם לרבנן
מיתוקמא רק כה"ג, נוגם בחיצונה מיירי כשלא
חשש לחסרון של חיצונה מתוקנת, אלא
דבפנימית דוחק טפי לומר שהפכה לשמאל
דהוי תרתי לגריעותא, ובאופן זה לר"י נמי
ניחא, ולכן העדיפו להקשות ליפלוג וליתני
בדידה, ויעוי' משנ"ת בספר אאמו"ר זללה"ה
שיותר ראוי להקשות כן מלהקשות דלא
משכח"ל סיפא דנפסקה שניה טמאה מגע
מדרס, כיון שהקושיא להוכיח דרישא כרבנן
כפשטות הברייתא, [ביאור הדברים שאף אם
היו מקשים בגמ' כקושית תו' דדינא דסיפא
אינו אמת, לא יתכן שלא יבארו תחלה קושית
הגמ' דנפלוג וליתני בדידה, כיון שקושיא זו
נתפסת תחלה בלשון נפסקה שניה, קודם
שנתבאר מה דינה, שמוזה מוכח דרישא
כפשטה אחת מאזניו ל"ש פנימית ול"ש
חיצונה, וכיון שמפורש דרישא אפי' בחיצונה,
אין ראוי להקשות רק מדינא דסיפא], ובצירוף
דברי הגרא"מ ז"ל ניחא הכל בפשיטות יותר.

ולאחמור ע"כ מיתוקמא מתני' באדם שאינו
חושש לחסרון של תיקון מבחוץ,
ואע"פ שד"ז מוסכם לרבנן ולר"י שהסנדל
מתבטל ממנו תורת כלי אם יצטרך ללבשו עם
התיקון מבחוץ, וזה באמת דוחק, וא"כ גם
בלא טעמא דשלא לשבור דבריו של ר"י ראוי
לאוקומה כגון שיש לה ארבע אזנים וארבע
תרסיות, אלא דלפ"ז מתפרשא נפסקה אחת
מאזניו כולה, דהיינו שתי אזנים או שתי
תרסיות, א"נ בחיצונה לחוד ואלבא דר"י,
וי"ל דלשון אחת מאזניו מתפרש שנתבטלה
אחת מאזניו מלשמש כסנדל, לרבנן כדאית
להו ולר"י כדאית ליה, - בפי' ר"ח כתב
שעשה מעיקרא שתי אזנים לכל צד, כדי שאם
יפסק אחד מהן ישתמש באחר, ואינו קושר

ומשתיקנו לכו"ע מנא הוא, ובאמת מבואר בגמ' שההיתר לחליצה הוא רק כשהפך של שמאל לימין, והיינו מפני שהרצועה חופה את הרגל, אבל כ"ז שלא הפכו פשיטא שאינו כשר לחליצה, וענין הנז"ל לא מהני לחליצה כלום.

ובזה נחא הא דאמרינן דהוי מנא משום דאי בעי הפיך ליה מימין לשמאל, פי' דבמצב זה ראוי הוא ללבישה וחשיב מנעל ע"י שחופה את כף הרגל, אבל אם הכונה שאפשר לתקנו וללבוש בשמאל קשה, שהרי סתמא אין אדם עומד להפוך מנעלו של ימין לשמאל ודעתו לתקנו יפה ולהשאירו בימין, ואטו יהפוך גם את השמאל לימין כדי לשמור על סנדליו, וילך הפוך, ובלא שיש לו סנדל אחר אין להזכיר ענין ההפרכה, ולרש"י מתפרש שבמקום להשליכו יהפכנו אח"כ, ודוחק לומר שהאמת כך במנהגו של עולם להלך הפוך בנסנדליו, ולפי"ר נחא שהנדון לחשבו מנא מכח אפשרות הליכה מועטת לשעה קלה, דסו"ס חופה הוא את רגל שמאל.

ובזה נחא הא דהתירו לו במקום דלא מינטר שלא לאבד סנדלו, דלא מיירי בסנדל שדעתו להשליכו, דודאי בכל גונא עומד לתקנו כמנהג העולם וכפשטא דמתני', ומתפרש איפסקא ליה רצועה כפשטיה דרצועה היא האוזן והיא התרסית, שאינם לולאות להכניס בהם רצועות, שאין הדרך כן בסנדלים, ומבואר בגגעים פי"א שרצועות מנעל וסנדל רחבות הן עד שיש בהם לפעמים יותר מרוחב גריס, ואין זה שרוך נעל שהוא חוט בעלמא.

ומבואר ביבמות ק"ב ב' שתרסיותיו הם הרצועות שסוגרות על הרגל, דבעא מיניה ר"א מרב הוא של עור ותרסיותיו של שער מהו, ופרש"י רצועותיו, א"ל מי לא קרינן ביה ואנעלך תחש, וכן פרש"י שבת ס' ב' תרסיותיו רצועותיו, וכ"מ בירושלמי שבת פ"ו ה"ב יבמות פי"ב ה"ב דתרסיות הם הרצועות שסוגרות על הרגל, ושם אמרו דהא דמהני

הצדיק ומכסין חלק ניכר מכף הרגל, ואמנם הם רק רצועות מ"מ הם עבות והרגל נסמכת עליהם, וזהו שאמרו דכשאוזן החיצונה קיימת הרי רוב הרגל סגורה במנעל וראוי לצאת בו כך, אבל האוזן הפנימית אינה חופה הרבה מן הרגל, שבצד הפנימי הרגל זקופה ואין האוזן מתקפלת על כף הרגל לסוגרה, ולכן כשנפסקה חיצונה ונשארה פנימית אין הסנדל ראוי ללבישה במצב זה, ולאחר שתיקנו פשוט שבכל מקום נעשה כלי גמור לכו"ע בין בפנימית בין בחיצונה, כפשטא דמתני' שנשנה דין סנדל כדין מטה שהתיקון מושלם, ומכאן ולהבא כלי גמור הוא לכל אדם, וכשהופך מימין לשמאל הרי האוזן הפנימית השלמה חופה את כף הרגל מבחוץ וראוי ללבישה, גם בלא תיקון, שהחסרון הוא בצורת הרגל בחלק הפנימי שאינו ראוי לכיפוף אוזן עליו, ואותה אוזן מבחוץ חופה שפיר את הרגל, מיהו לא שרינן לטלטוליה בלא כריכת גמי שמא יפול ואתי לאתוייה.

שו"ר שדברי ר"ח כפשוטן שהרגל אינה נופלת לצד פנים מטבע הרגל, וזהו שאמר דפנימית לא סמכה עלה, אבל האוזן החיצונה היא שמונעת הרגל מליפול, וגם אם אינה חופה את הרגל מ"מ היא מעכבת את הרגל מליפול, והיא נסמכת על העקב ועל החוטם ועל האוזן או התרסית, ועי' יבמות ק"ב א' שאזני הסנדל קשין ואינם נכפפין, ונחא שמגינין עי"ז, וערש"י שם שבלא רצועות הוא נסגר היטיב.

ובזה נחא ברייתא דר"י ורבנן כפשטה שהנדון בנפסקה אחת מאזניו, כמו בניטל רוב הרגל, שהנדון אם הסנדל במצב זה ראוי למלוש, ולא מפני שאפשר לתקנו בחול.

וניחא הדמיון לחליצה, ואם אינו מלוש במצב זה, מה יועיל מה שאפשר לתקנו, סו"ס כ"ז שלא תיקנו לאו מנא הוא,

פנימית, וזה כדברי הגרא"מ הנ"ל, אלא דלפי זה אין הדבר משונה שהפכה, דכיון שתיקנה אין חסרון להפכה מפני התיקון, רק משום שמאל וימין, וכיון שאפשר לדחות כך, לכן הקשו נפלוג וליתני בדידה, וע"ע משנ"ת בזה לעיל.

שם שיש לו ארבע אונות כו', בכולה שמעתין מתפרש שיש לו או אונות או תרסיות, שהם שני אופני רצועות שסוגרין על כף הרגל, ונפסק אחת מאונות היינו שנפלה האונות החיצונה באופן שמטהרה לר' יהודה.

שם שלא לשבור דבריו של ר' יוחנן, יעוי' משה"ק אאמ"ר זללה"ה מדריב"י גופיה ס"ל דלא אר"י הלכה כסתם משנה, ויעוי' בגליון הנדמ"ח מספר בן אריה, וכבר ביאר בזה בספר ערכי תנאים ערך ריב"י עי"ש.

ט. **לענין** הלכה קי"ל בשו"ע או"ח סי' ש"ח סט"ו כר"י שלא יטלטל סנדל שנפסקה אונות החיצונה, וצ"ע ברמב"ם כלים פ"ז ה"ב שלא הזכיר מסוגרין כלום, וכבר תמה מזה במל"מ, אבל הקושיא אלימא טפי שכאן הרי"ף והרא"ש וש"פ פסקו כר"י, מיהו הרמב"ם גופיה בפ"י משבת ה"ד סתם להיתירא, ובמ"מ הקשה מ"ט לא חילק בין מינטר ללא מינטר, אבל לפי מה שסתם ולא חילק בין פנימית לחיצונה, משמע שפסק כרבנן, מיהו גם הרי"ף סתם דהול"ל שבנפסקה פנימית אף בחצר מותר, וכמ"ש בטוש"ע שם, וי"ל שלא רצה להאריך בסנדל שאינו מצוי.

שם קי"ב א' איפסיק ליה רצועה דסנדליה, בגמ' מבואר ששתי העובדות היו ברצועה החיצונה, ונראה מזה שהרצועה החיצונה ארוכה יותר והיא הנקראת סתם רצועה דסנדליה, ואמנם גם בפנימית יש רצועה קצרה דהא אמרינן דחזיא להפכה, מ"מ סתם רצועה משמע הרצועה הארוכה העיקרית והיא החיצונה, ואפשר דכשנפסקה רצועה הפנימית ממשיך לילך כדרכו, שהרגל נסמכת על העיקר

באונות מצד אחד היינו לרחבו אבל לאורך צריך שיהא חופה את רוב הרגל, וש"מ שההיתר מפני שהאונות והתרסית חופין את הרגל, עוד מבואר שם בירושלמי דכשהוא מחליף של שמאל בימין ראוי לילך בו, וזה ג"כ מוכיח כמ"כ, דלא מיירי לענין שיכול לתקנו בחול.

הא דפשיטא לן דלרבנן כשרה לחליצה, אע"פ שאינו ראוי כעת למילתיה, יעוי' בתו' וברמב"ן דכיון דחשבי ליה רבנן מנא לשבת וטומאה מכח זה שאפשר להפכו לימין, ש"מ דאלים כח לבישתו בימין עד שמחשיבו כלי מכח אפשרות זו, ולכן כשבאמת לובשו בימין הוי שפיר חליצה כשרה, אבל א"צ לומר דלרבנן באמת עתיד להפכו לימין, דלפמשינ"ת עומד לתקנו וללבושו כראוי לשמאל כדמעיקרא, ואפ"ה מהני לחליצה, כי היכי דמהני לשבת ולטומאה.

שם ב' נפסקה שניה ותיקנה כו' לפמשינ"ת מיירי שתיקנה לגמרי, ולא הפך כלום רק נועלו במקומו הראשון, דסנדל מתוקן אין בו שום חסרון.

שם אבל טמא מגע מדרס, הקשו בתו' וכי באיזה מדרס נגע זה, ובפשוטו י"ל דדוקא כשהכלי נשתנה ואינו ראוי למדרס אמרינן כן, שהכלי החדש נדון מתחלה, אבל כשהכלי נשאר ראוי למדרס לא שייך לומר שלא נטמא מעצמו, ורק בגלל שפנים חדשות באו לכאן פקע מדרס ממנו, וכיון דלגבי מגע אין כאן פנים חדשות נשאר בדין מגע, אבל מה שתירצו תו' שהטומאה מפני החיבור לאונות צ"ע, שהרי האונות עצמה אינה מק"ט כלל, ואונות שתלשה וחברה לכלי אחר טהורה, וא"כ למה טמא הסנדל מפני חיבורו לאונות.

שם נפלוג וניתני בדידה, עמשינ"ת לעיל בקושיית תו', אבל לפי ר"ח נחא בפשיטות דמשכח"ל לר"י שנפסקה פנימית והפכה לשמאל ועכשיו נפסקה שניה שהיא

משמע שלא התירו אלא עד חצר החיצונה מקום המשתמר, וזהו שא"ל ר"ז לר"א כשהגיע לחצר החיצונה זהו פתח חצר, שלא התירו יותר.

ולפ"ז אפשר שאם חלצן לא התירו לחזור וללבשן, שלא התירו אלא להמשיך בהליכתו בהן, ואפשר דדמי קצת לטלטול מן הצד, ואפשר דלבישה חשיבא שימוש כדרכו ואין בזה קולא דמן הצד, ובאמת בכל ענין שרי, וכ"ה פשטות הדברים שהתירו בכל ענין וגם בסתמא הרגל נופלת כשנפסק ואח"כ נזהר להלך בנחת, ועכ"פ אין כאן נדון של קולא במוקצה במקום הפסד, אלא דבמצב זה של מאורע שנפגע בדרכו יש סיבה להתיר, שלא יפסיד מנעלו ושלא ילך בלא מנעל, ומבואר מהירושלמי דר' יהודה הוא המתיר, דברייתא דאבל מטייל כו' ר"י היא, וזה דלא כמו שצידד אאמו"ר זללה"ה ליישב שבשעה"ד התירו להקל כרבנן דר"י, ונפ"מ שאפי' בנפסקו שניהם הפנימי והחיצון מותר ג"כ להלך בו ע"י גמי עד חצר החיצונה.

ולמדנו מהירושלמי דלאו דוקא כרמלית, אלא ה"ה רה"ר, חדא מעובדא דאמוראי דהו' מטיילין באסטרטיא דהיינו רה"ר, וכדמסיים שהגיעו לחצר החיצונה, ומעיקר התקנה שנקבעה לבא מן הדרך עד חצר החיצונה, ואין לקבוע בא מן הדרך לכרמלית בלבד, וסתמות הדברים דבכל מקום שרי, וצ"ע במאורות ובשם השלמה, שדנו בזה וכן בחדושים ע"ש הר"ן, ובפרט לפי מה שאביי דן בחצר רק משום מוקצה, וברה"ר אם הנדון משום מוקצה, אין גריעותא מכרמלית.

י. לשון קצרה בביאור הסוגיא דסנדל ע"פ פי"ח.

סנדל שנפסקו שתי אזניו כו' אחת מאזניו כו' אזנים ותרסיות הם שני עניני רצועות שחופין את הרגל, יש שעשוין באזנים ויש בתרסיות, ואפשר שתרסיות רחבות יותר, עי'

ועל החוטם ואינה נופלת לצד הפנימי, ורק כשנפסקה חיצונה נופלת רגלו מהסנדל, וא"כ מובן בפשיטות דנפסקה רצועה ורגלו נופלת.

שם א"ל שקול גמי לח כו' וכרוך עליה, נראה דכיון שלא הפך של שמאל לימין או של ימין לשמאל הרי בצורה זו אינו חופה את הרגל ולא הוי מלבוש, ולכן צריך לקשרו שיהא בגדר מלבוש, מיהו בירושלמי ה' נראה לכאורה דאיכא אמוראי דסברי שמותר לצאת בו גם בלי כריכת גמי, ונראה מזה דחשיב שפיר מלבוש לענין טלטול, וא"כ י"ל דמאן דמצריך גמי היינו דילמא נפיל ולא מעיקר הדין, ושפיר י"ל דאיכא אמוראי שהקלו כשאירע בדרך עד שיגיע לחצר החיצונה גם בלא גמי, שו"ר דבהדיא אמרו ר' אחא כרך סבונא עליהן, ופי' סיב של דקל, וזה חוזר לעובדא דר"א ור"ז הנ"ל, אע"פ שלא הזכירו שבאותה עובדא כרך בסיב.

ויש להסתפק אם הא דצריך גמי היינו דוקא בנפסקה החיצונה שאינה חופה את כף הרגל יפה, או אף בנפסקה פנימית, והרמב"ם שם סתם להצריך גמי בכל גונא, אבל עובדא דגמ' ודאי מיירי בנפסקה חיצונה, מיהו אפשר דבעיא דירושלמי מהו להחליף ופשיט דשרי היינו שיחליף של שמאל בימין ותשאר חיצונה קיימת, ואולי שרי זה בלא גמי.

שם התם לא מינטר הכא מינטר, בירושלמי מבואר שענין היתר זה הוא כמו ששנינו קנ"ג א' הגיע לחצר החיצונה כו', שהתירו למי שאירע לו הפסד באמצע הדרך להגיע עד חצר החיצונה שהדברים משתמירין שם, וקצת כע"ז במתני' קמ"ו ב', וז"ל הירושלמי פ"ו ה"ב לבתר שדנו שם אם הלכה כר"י לענין שבת, תני אבל מטייל הוא בהן עד שהוא מגיע עד פתח חצרו, ר' אחא ור' זעירא הוון מטיילין באיסטרטין, ולכאורה סרטיא היינו רה"ר, איפסיק סנדליה דר' אחא, מן דמטון לפילי, פי' לשער העיר, א"ל זהו פתח חצר,

לכרכו בגמי משום טלטול ודילמא נפיל, אבל אינו מבטלו לשאר תשמישים בשום ענין, כמבואר במשנה שעומד לתקנו.

הא דהוי מנעל לענין חליצה היינו כשהפכו ומשתמש בו לרגל ימין, שהחיצונה שלימה ברגל ימין, ולרבנן שנשאר בדין מנא בגלל שימוש זה, פשיטא דמהני לחליצה כשבאמת הופכו לימין, ולא גרע מסנדל שלם שהפכו לימין, אבל לר"י דבטל מיניה תורת מנא לא מהני לחליצה כיון שאינו עומד לכך, ומטעם זה בטל מיניה תורת מנא, וכמשנ"ת שעומד לתקנו ולהשתמש בו בשמאל כפי שהוא מתקן מתחתו.

סנדל שנפסקו שתיהן ותיקנן, וכן כל אחת שתיקנה הרי היא במציאות כאילו לא נקרעה מעולם ואין בה שום חסרון, ולכן בכל ענין ראוייה למדרס משתיקנה, וכל הנדון אם מק"ט בלא תיקון וכמשנ"ת, וראיה לזה מהא דמוקמינן לר"י בד' אונים דסגי ליה בשתים, ודכותה לרבנן סגי בחד, ומשכח"ל נפסקה שניה דטמא מגע מדרס לר"י כגון שנפסקה פנימית ותיקנה והפכה ונפסקה חיצונה שהיא כעת פנימית.

יא. **פכ"ו מ"ד** סנדל שנפסקה אחת מאזניו ותיקנה, לפמשנ"ת לעיל מסוגיא דשבת ע"פ פר"ח, סנדל שנפסקה אזנו הפנימית ראוי הוא ללבישה ע"י אזנו החיצונה, שהאזון שהיא רצועה רחבה וקשה מגינה על הכף שלא תשמש וגם מכסה חלק מכף הרגל וחשיב שימוש נעל, ע"י רש"י יבמות ק"ב א' שאזני סנדל אינן נכפפות, וכן בתרסיות, אבל בנפסקה חיצונה אינו ראוי ע"י פנימית לחוד, ונחלקו ר"י ורבנן אם חשיב מנעל בגלל שאפשר להפכו מימין לשמאל או משמאל לימין, וברגל השניה תהא און החיצונה שלמה.

ומוכח ממתני' שאין חילוק בין נפסקה חיצונה לפנימית, כמבואר בגמ' שם, ומיתוקמא

יבמות ק"ב ב' דקרי להו ואנעלך תחש, ואף בלא קשירה הם מעמידין את הרגל, אבל בנפסקה אחת מן הרצועות, אם החיצונה קיימת הרי היא מעמדת את הרגל, מפני שפרסת הרגל נוטה ליפול לצד חוץ, והאזון מונעתה, ובצירוף העקב והחוטם הרי הסנדל מחזיק, אבל אם נפסקה החיצונה אין הפנימית יכולה להעמיד את הרגל, שעיקר הסמיכה של הרגל שלא תפול לצד חוץ, אבל לצד הפנימי בלא"ה אין הרגל נופלת, והאזון מגינה בלי קשירה כיון שכדי שתפול הרגל היא צריכה לכופף האזון לגמרי, ובכל דהו האזון מגינה עליה, ביחד עם העקב והחוטם, וע"י יבמות ק"ב א' שאזני הסנדל קשין וניחא שמגינים, וסברי רבנן שמ"מ מק"ט מפני שאפשר להפכו לרגל השניה ותהא השלמה חיצונה ותחזיק את הרגל השניה, ובוזה פליג ר"י דאין נשאר עליה שם כלי בגלל הפיכתה לרגל השניה, אבל זה פשוט שאם הסנדל טמא היינו מפני שהוא ראוי במצב הזה לנועלו, דומיא דניטל רוב הכף שלו דקתני בהדיהו, שאין הטומאה נשמרת מפני האפשרות לתקן, רק אם היא של פרקים, אבל כאן שנפסקה לא שייך שתשאר הטומאה רק אם ראוייה כך.

הא דלא הוי מנא לענין שבת, אע"פ שראוי לעשות מעין מלאכה לכיסויי ביה מנא, היינו מפני שעומד לתקנו ולא מייחד למלאכה אחרת כשברי כלים, וגם כשאמרו דחזי להפכו לרגל אחרת אין הכונה שעומד לכך, דודאי עומד לתקנו ולהשתמש בו לראשונה כתיקונו, אלא שלא פקע שם סנדל בגלל האפשרות להשתמש בו לפי שעה שימוש סנדל ברגל אחרת, והא דשרינן בדלא מינטר זהו היתר מיוחד כמו מי שהחשיך בדרך שהתירו לו להכניס עד חצר החיצונה דמינטר, וכאן ג"כ ממשיך להלך בו, ואף אם לבישה חשיבא טלטול כי אורחיה התירו לו משום הפסד ומשום שלא יצטרך לילך בלא סנדל, וגם יש שמא יטלטל כיון שהדבר פתאמי, מיהו צריך

דניטלו שתי אזניו כנפסק עקבו וניטל חוטמו, דכולהו חד טעמא נינהו שבטל שם כלי ממנו, ובבריתא שבת קי"ב א' ג"כ קתני להו עם הכף בחד בבא, לומר שבכולם החסרון שבטל כל הסנדל עי"ז.

יב. שם נפסק עקיבו וניטל חוטמו, עקיבו פרי"ש שהוא הדופן שעושין על הסנדל שמקיף את עקיבו, וכמו שעושין בסנדלין כהיום רצועה שמקפת על העקב, ומתחברת לתחתית הסנדל, (וכן יש בפ"י ר"ח שבת קי"ב ב' מאוזן לאוזן סביב העקב), וכיון שאין לסנדל עקב לשמור על הרגל שלא תשמט לאחוריה לא חזיא ללבישה, וכן יש לפניה בליטה בראש הסנדל שהאצבעות נכנסות שם, וכשניטל החוטם הרגל נשמטת לפניה.

וי"ש לדקדק מ"ט בעקב קתני נפסק החוטם ניטל, וי"ל דסתם עקב הוא רצועה שמחוברת לסנדל, כמו אזנים ותרסיות, אבל החוטם הוא כפוף מגוף הסנדל ואין נופל ע"ז לשון נפסק שאינו מחובר כאזנים, ורק בשבירה וחיתוך הוא נפסק, ואפשר עוד דבעקב סגי בנפסק ונחתך לשנים כיון שהוא כרצועה הוא מתבטל משימוש ע"י קרע באמצעו או בצדו, אבל חוטמו הוא חזק וקשוח, ויכול להכניס ולתפוס אצבעותיו בתוכו גם כשהוא סדוק באמצעו, וכ"נ ממה שאמרו ביבמות ק"ב א' סנדל שאין לו עקב, ש"מ שהעקב נוסף לסנדל, אבל לשון חוטם מתאים לדבר קשוח מגופו ולא לרצועה.

שם או שנחלק לשנים, אסנדל קאי, [דהא חוטמו כתבנו דאפי' נחלק חזי למילתיה, ואם הוא כרצועה הרי גם בעקבו נטהר בנחלק לשנים כחוטמו], אבל על חוטמו זה מיותר דהול"ל נחלק חוטמו לשנים וכ"ש ניטל, ואין כאן לא זו אף זו קתני, דבקשוח באמת טמא, וברצועה היינו הך.

לר"י בסנדל שיש לו ארבע אזנים, ונפסקה אחת מהן דהיינו החיצונה של אחת מהן או שתייהן, ונשארו שתיים השלימות, והם ככל סנדל שלם, ודכוותה לרבנן נפסקה אחת מיירי באופן שראויה להשתמש בה כמות שהיא, וכמשנ"ת.

שם ותיקנה טמאה מדרס, לאחר התיקון הרי הוא כסנדל חדש, ואין שום חילוק בין תיקן את הפנימית או את החיצונה, וה"ה בלא תיקנה דטמאה מדרס, אלא דנקט תיקנה משום סיפא, והר"ז כאילו נשנה טמאה מדרס קודם תיקנה, ובתר הכי תיקנה ונפסקה שניה, אלא דניחא ליה טפי למייתי בסיפא דאף לאחר שתיקנה טמאה רק מגע מדרס.

שם אבל טמא מגע מדרס, דכיון דמיירי באותו סנדל שהוא עדיין ראוי למדרס כל הזמן, לא שייך לשאול באיזה מדרס נגע זה, דאדרבה עיקרו מדרס, אלא מפני שיש חלק שהוא פנים חדשות ויש בו רק מגע מדרס, ממילא בטל המדרס ונשאר מגע מדרס, ולא מפני שהסנדל חיבור לרצועה שהיא מגע מדרס, שהרצועה לחוד אינה מק"ט כשנפסקה דלא חשיבא כלום, וכל טומאתה מפני שהיא חלק מן הסנדל, אבל אין בה אלא מגע מדרס, כיון ששתי האזנים לא היו בזמן מדרס הראשון, והרא"ש כתב מפני שהסנדל חיבור לאוזן, וזה כדברי התו' שבת קי"ב ב' ועמש"כ בזה לעיל ס"ח, וער"ש פי"ח מ"ה ובמש"כ בזה לעיל ס"ק.

שם לא הספיק לתקן כו' אע"פ שדעתו לתקן טהור, ונראה מפ"י הר"ש הנדמ"ח והרא"ש וכן מדברי הרמב"ם בהלכות דל"ג כאן טהור, אלא שנה חד טהור לכולהו בסוף [ועתוי"ט, שכתב כך ע"פ הדפו"י שהר"ש גרס טהור, אבל מהנדמ"ח יש ללמוד שגם במהדו"ק ל"ג טהור], והדבר צריך טעם דודאי ראוי להשלים בבא דאזניו ולומר טהור, ולא לכללו בהדי הנך, ונראה דאתא לאשמועינן

כולו אפי' כשרוב הרגל יש לה סנדל טהור, ועדיין לא נתפרש מהו לשון כף אחת, אם לא נחדש שיש שתי כפות א' שתחת העקב והרגל, ב' שמן הרגל ולחוץ.

ויותר מיושב אם נימא דכף של סנדל אינו שולי הסנדל שרואין פני הקרקע, שע"ז שנינו בנפחתו שהשיעור אם מקבל את רוב הרגל, וכף של סנדל הוא חתיכת עור מסוימת שקורין אותה כף, והיא מודבקת על שולי הסנדל שרואין פני הקרקע, וכשהכף פירשה רובה ועדיין היא מחוברת לסנדל טמאה, משא"כ בפירשה כולה, ועדיין צ"ע, - לשון נפחת פירשנו בשוליו, אבל עי' לקמן ס"ק י"ג דמשמע סנדל דומיא דנעל, ובמנעל היינו שנפחת הכיסוי העליון.

יג. **שם** סולים שנפסק מ"מ טהור, פי' שכל רצועה שלו שנפסקה מטהרתו, דכיון שאין לו עקב דהיינו דפנות המגילות על עקיבו, הרי עיקר מנעלו הוא מכח הרצועות לחוד, ומכיון שנפסקה רצועה אחת טהור.

שם מנעל שנפחת אם אינו מקבל את רוב הרגל טהור, ביבמות ק"ג א' תניא מנעל הנפרם שאין חופה את רוב הרגל, סנדל הנפחת שאינו מקבל את רוב הרגל, וכע"ז בתוספתא כאן, ופרש"י ק"ב ב' דבמנעל שחופה שייך לשון נפרם משא"כ בסנדל, מיהו לא ברור ענין נפחת של סנדל, דברש"י משמע שנפחת דסנדל דומה לשל מנעל, וא"כ משמע שנפחתו דפנות הסנדל, ואכתי לא שמענו שיש דפנות לסנדל חוץ מאזנים ותרסיות, ופירשנו שנפחתו שוליו, וא"כ לשון נפחת ששנינו במתני' גבי מנעל כולל חיפוי ושליו, וממילא ידעין לסנדל.

יד. **שם** מנעל שעל האימום ר"א מטהר וחכמים מטמאין, בפשוטו מיירי כשכבר נגמ"מ וראוי לשומטו מע"ג האמום, ואפ"ה מטהרו ר"א מפני שעדיין חסר לו מלאכת ההשמטה, דכיון שיצירת המנעל ע"י

ונראה לפרש נחלק לשנים שנעשה סדק בסנדל לרחבו ועדיין כולו קיים ומחובר זל"ז ע"י הרצועות והאזנים, אבל במקום הסדק נעשה כשני חצאי סנדלים חלוקין זה מזה שמשמשין יחד שימוש סנדל שלם, ואפשר שזהו ניטל כל הכף או רוב הכף ששנינו בברייתא שבת קי"ב א', דניטל כל הכף היינו שנחלק לשנים, וניטל רוב הכף היינו שרובו סדוק ועדיין הוא מתקיים ע"י מקצתו המחובר, דאם נפרש כפשוטו שניטל רוב פרסת הסנדל, איך אפשר לומר שהוא טמא, הא בהדיא קתני בתוספתא בנפחתו [שוליו] דתלוי במקבל רוב הרגל, ובניטל רובו הרי אינו מקבל רוב הרגל, [ועי' ר"ח שגרס ברישא שניטל כל הכף טמא, ובסיפא שניטל רובו טהור, וכ"ה בערוך ובתוספתא שלפנינו ובהעתקת הר"ש מתוקן], ונדחק ליישב דניטל כולו אינו פרסת הסנדל אלא אוזן העקב עי"ש], ויתיישב בזה לשון התוספתא שבר"ש או שפירשה ממנו כף אחת טהור או שפירשה רוב כף אחת טמא, ובירושלמי אחת מכפיו טהור רוב (אחת) מכפיו טמא, ולא נתפרש מהו כף אחת, ומהו לשון פירש, אבל אם נימא דמיירי בנסדק לרחבו, שייך לומר שאם נחלק חציו הקדמי או האחורי, זהו פירש רוב כף אחת, כגון שרוב הסנדל קיים, ונפרשה תחתית העקב או תחתית כף הרגל ועדיין היא מחוברת, אבל בניטל חלק לגמרי, לא סמכין ע"ז שהנעל כולה מחוברת עדיין, דסו"ס נחלק לשנים קרינן ביה.

ועדיין אין מיושב לשון ניטל ולשון פירשה על קרע שחלקו מחובר, ואולי כף הסנדל מיקרי החלק הקדמי שמן העקב ולפנים, דהיינו חצי הרגל הקדמי, וכשניטל רובו הרי רוב הרגל יש לה סנדל, וחלק הפרסה שמתרחב מהרגל ולחוץ מיקרי כף, ומיעוטו בצידו הרגל הרי רוב, מיהו בעינן שיהא חוטמו קיים כדתנן ניטל חוטמו, וא"כ צ"ל שהמסגרת קיימת וניטל אמצעו, ואם ניטל

מזה דנקט האשה נראה דשל איש דלא קפיד טמא מיד לכו"ע, ור"א פליג בשל אשה כשדעתה לימד בו ולהחזירו להרחיבו, ובשבת שם אמרו שאסור לצאת בתחלה בשבת במנעל שלא מדדוהו קוצר שבת ודוקא בשל אשה דקפדא, ועי' כתובות ס"ד ב' דאשה דרכה במנעלים בלבד, ואפשר דאיש דרכו בסנדל.

לכאורה לרש"ש לכו"ע אין שומטין מנעל מע"ג האימום בשבת, ולא קי"ל כותיה שבת קמ"א ב', ואפי' לר"א מתיר ר"י ברפוי, ועי' מנחות ל"א ב' דבכל מקום הלכה כרש"ש, וי"ל דלא נשנית תוספתא זו בדרי"ח ור"א.

בתוספתא ב"מ פ"ו ה"א דמנעל מק"ט משיגוב מעל האימום, וסתמא לאפוקי מר"א, ועוד דאפי' צריך להרחיבו, מ"מ כיון שנתנגב כל צרכו מק"ט, ועי' תוספתא ב"ב פ"ד מ"ב ונתפסקו רצועותיו טמא, וכאן מבואר שמתחלתו מק"ט בלא רצועות, שאין נותנין רצועות כשהוא ע"ג האימום, ואע"פ שאסור ליתן רצועות חדשות בשבת עי' שו"ע סי' ש"ז ס"ב במ"ב ס"ק ט"ז, מ"מ חשיב שפיר כלי לנועלו בלא רצועות.

במנדל קתני התם משיקמע, ולא נתפרש מהו, ועכ"פ הוא לאחר חיבור התרסיות והעקב ועשיית החוטם.

טו. **שם** כל חמתות צרורות טהורות, פרש"י במנחות ל"ז ב' שעיקר עשיית החמת הי' ע"י צרירת שוליה בחוט וכיו"ב, ולא תפרה כדרך עשיית חמת קבועה, וטהורה דכמאן דשרייה דמיא, שניכר שאינו חיבור קבוע של עשיית כלי, חוץ משל ערביים שדרכן בקשירה בלא תפירה, וכיון שדרכן בכך אין זה מוכיח על חיבור עראי, ויתכן שהערביים צוררין בחוזק יותר באופן שניכר קביעותו.

מתיחתו על האמום, שהוא דפוס של רגל, ועי' נקבע בנעל צורת רגל, חשיב כגוף אחד עם האימום שחסר לו תיקון הפרדתו ממנו, וברפוי אמרו בשבת קמ"א ב' דשומטין לר"א, וע"כ דחשיב כלי כמ"ש רש"י, דאם אינו כלי לענין טומאה אכתי איך מטלטלין אותו משום מוקצה, אלא ודאי כיון שכבר נתרופף הקשר עם האימום כבר נגמ"מ, שהרי אין מתחדש בו כלום ע"י ששומטין, וע"כ דמעיקרא כלי הוה, ורק במהודק סבר דדיינינן ליה כגוף אחד עם האימום, והא דחשיב מוקצה היינו משום דאסור לשומטו משום איסור גמ"מ.

ויש לעי' א"כ איך מתפרשים דברי רש"ש בתוספתא דפליג במנעל שניטל מן האמום, דממ"נ אם עדיין לא נגמ"מ וצריך להחזירו ע"ג האימום מ"ט דרבנן, ואם א"צ להחזירו מ"ט דר"א דמטהר, ומפרש הגר"א בזר זהב דטעמא דר"א מפני שעדיין לא הוברר שנגמ"מ, מפני שהאשה מנסה לראות אם הוא כמדתה ומחזירתו לאימום להרחיבו יותר, ולכן לא מק"ט עד שתמדדנו, ואמנם לשון התוספתא משמע שאמר כן לדברי חכמים, אבל ע"כ מה שחידש רש"ש הוא דר"א מטהר אף בניטל, ובא ליישב טעמו בזה, ומשמע שאפי' אם לבסוף נתברר שהוא כמדתה אינו מק"ט למפרע, ויש לפרש שהנעילה מיישרתו ג"כ כמדתה, ופעמים שצריכה להחזירו, ואם לעולם א"צ להחזירו לא הי' חשיב חסרון גמ"מ בנעילה, ואם נתברר שאינו כמדתה וצריך להחזירו לאימום אפי"ה מק"ט לרבנן, שהרחבת המדה אינה יצירת הכלי, (בפרט בהחזרת האשה שהוא מעשה הדיוט), ולפי"ז נוכל לומר דמודה ר"א דבא"צ להחזירו טמא, ופליג רק באגלאי שצריך להחזירו, אבל לשון מפני שהאשה כו' משמע נתינת טעם, ולא דמיירי בידוע שנעלה ומחזירתו, וע"כ דבכל גונא מטהר ר"א, מיהו אף כשהחזירתו מטמאין רבנן שהרי כבר נגמ"מ, ואין זה שינוי מעשה.

שם רמ"א צרור שעה כו', מפרש בירושלמי שאין הכונה כשדעתו לפתחו, דזה פשיטא שהוא טהור, אלא יש שני אופני צרירה יש צרור שעה שאע"פ שדעתו לעולם טהור, ויש צרור עולם שהוא טמא, וכולהו מיירי בדעתו לעולם, אבל בדעתו לשעה מסתברא דבכל ענין טהור, וזהו לשון צרור שעה וצרור עולם, ולא קאמר אם לשעה טהור אם לעולם טמא, דודאי בלעולם מיירי, ואפ"ה טהורות, וער"ש מירושלמי כלאים? הירושלמי מיירי בסדר

התנאים דר"מ ור"י, אבל לא מסתבר כלל להפוך דשעה טמא ועולם טהור.

ושאלו בירושלמי היכי דמי צרור עולם וה"ד צרור שעה, ולשון מה בין כו' הכונה מה החילוק בצורתו, דאם השאלה בסברא הרי הדבר שפוט וא"צ הסבר, ומשני דבר"י דצרור עולם צריך חיתוך, שא"א לפתוח הקשר בלי חיתוך החוט שצורו בו, אבל צרור שעה מושך החוט והצרור נפתח, ויתכן שצריך לחתוך בעור כדי לפתוח הצרור.

סימן לב

בדיני אריג, ובדיני שלש על שלש ושלשה על שלשה

שק כולהו בכלי קיבול מיירי, והקישו לו כלי עץ וכלי עור, ומגז"ש דמעשה עזים ילפינן אריג שאינו בית קיבול, והוא דומיא דשק בענין האריג ולא בענין הקיבול.

ובתו' ד"ה מנין הקשו דקלקלי וחבק לא מטלטל מלא וריקן, וצ"ע מאי קושיא הרי זהו מה שנלמד מקרא דכשיש לו מעלת אריג א"צ כלי קיבול, ובספרי מרבה גם פסיקא ופונדא בהדי חבק של חמור שכולן טווי ואריג וחשיבי דומיא דשק בלא קיבול, וכ"כ הרמב"ן לקמן פ"ד ב' דמעשה עזים קמ"ל אע"פ שאין לו קיבול כגון הנך דלעיל אריג כל שהוא עי"ש, ועריטב"א בשם הרא"ה, ועי' להלן ע"ד תו' ס"ג ב' ד"ה מנין, ועוד הקשה הרשב"א דמדאיצטריך למעוטי חבלים ומשיחות ש"מ שא"צ כלי קיבול, ועי' בר"ן מה שתירץ בזה, והדברים צ"ע דהא ודאי ריבויא דמעשה עזים א"נ דאו שק בא לרבות מה שאינו דומיא דשק, ולמה פירשו דמיירי במקבלין דומיא דשק, והרי גם לדבריהם ע"כ נתחדש בקלקלי וחבק שאינם בית קיבול ממש, אלא שראויין לקפלן כבית קיבול, וממילא יותר מיושב כמש"כ דבחיובות של אריג א"צ כלי קיבול כלל.

ולמדנו משמעתין דבגד כיון שהוא אריג א"צ קיבול, דהא בגד עדיף משק, וכדאמרו לעיל אטו בגד לאו אריג הוא, ולעיל ס"א סק"א הבאנו מ"ש אאמור"ר זללה"ה דבבגד א"צ כלי קיבול, ועי' מה שכתבנו שם דאין שייך לומר בגד דומיא דשק, כיון שבגד הוא סוג שימוש של לבישה וכיו"ב, ולא אמרו דומיא דשק אלא בכלי עץ ועור שלא הוזכר בתורה מה הכלי משמש, אבל בבגד מפורש

א. **שבת** ס"ד א' ת"ר שק אין לי אלא שק מנין לרבות כו', שק פירושו כלי קיבול העשוי למשאות, כדכתיב ויפתח האחד את שקו ומיקרי נמי אמתחתו, וסתמו עשוי משער של עזים מדאיצטריך לריבויא זנב הסוס והפרה, ואמרינן בעלמא לבוש שק, דהיינו לבוש מבגד גס שעושין ממנו שקים שהם חזקים יותר, ואין נוחין ללבישה, ולובשין אותן לצער ואבילות, וכשאמרו אין לי אלא שק פי' אין לי אלא כלי קיבול, וכן מקשינן כלי עץ וכלי עור לשק שפשוטיהן טהורין, דאמרינן מה שק מיטלטל מלא וריקן.

והשתא מרבינן מן הפסוק אף דבר שאינו כלי קיבול כשק, ובתנאי שהוא אריג כשק, דכיון שיש לו חשיבות שהוא אריג, א"צ לחשיבות של כלי קיבול, [כמו שמתכת פשוטיהן טמאין משום דחשיבי טפין], וממעטינן חבלים ומשיחות מפני שאינם טווי ואריג ולא מפני שאינם כלי קיבול, שהרי קלקלי וחבק ג"כ אינם כלי קיבול, ולפ"ז נמצא דבר מחודש דשק גופיה מלמד לכלי עץ ועור ועצם דבעינן קיבול, והוא גופיה א"צ קיבול, ויישוב הדברים כיון דעיקר שם שק נאמר על הקיבול, ולא על המין של שער עזים, נמצא שהתורה הקישה כולם לשק בחלק הקיבול שלו, ולא נגרע כח ההיקש ע"י שיש בו גם תכונת אריג, שזה אין שייך להקיש לעץ ועור, וע"כ הקישה תורה עץ לשק לומר שבית קיבול עושה חשיבות לכלי, ולכן אמרה כאן שק ולא אמרה מעשה עזים מיהו אריג ג"כ שמענו רק משק.

ולמסקנא דמאו שק מרבינן שער זנב הסוס והפרה, ניחא טפי, דבאמת שק ואו

כלי קיבול, וא"כ סתרי אהדדי, ולא מצינו שהיקש מחבר שני הפסוקים לדורשם יחד, ולהכי איצטריך גז"ש, וע"ע בחדושי הגרא"מ הורוויץ ז"ל.

ב. **שם** ס"ג ב' אמר רבא אריג כל שהוא טמא מאו בגד, יש לעי' ל"ל ריבויא דאו בגד, הא בסמוך מרבינן קלקלי וחבק מאו שק, ולא נאמר שם שיעור, וסתמא שיעורו בכל שהוא, וכדתניא מוסף שק על הבגד, וש"מ דדין אריג כל שהוא איכא נמי בשק, ויבתודה מנין לאריג כתבו דשקולין הן, וצ"ע איך אפשר לומר דשקולין הן, הרי בשק אין דין גע"ג ויש דין אריג כל שהוא], ואפשר לומר דמאו שק ילפינן דא"צ כלי קיבול כשק, אבל אכתי לא שמעינן דסגי בכל שהוא, אבל בגד שמטמא בגע"ג, שפיר שמעינן מאו בגד דסגי בכל שהוא, שהרי בלא שום שימוש ידוע סגי ליה בגע"ג, וכשייחדו לשימוש סגי ליה בכל שהוא, ובתר הכי אמרינן שגם בשק סגי באריג כל שהוא, אבל עדיין צ"ע כיון שבגמ' כ"ז א' לא מצינו דרשא זו אליבא דרבא, אלא יליף מיניה שלשה על שלשה בשאר מינין, שו"ר ברמב"ן שהקשה כן, ותירץ דאפשר דאו בגד כוליה יתירא הוא כו', פי' שכל תיבת בגד מיותרת, לא רק תיבת או.

שם אריג ותכשיט כל שהוא טמא מכל כלי מעשה, פי' בתו' הרא"ש והראשונים בשם תו' דמירי באריג כל שהוא שהוא תכשיט, דלבתר ידיעין שכלי מעשה כל שהוא מאריג טמא, וכן תכשיט כל שהוא ממתכת, אכתי לא ידיעין תכשיט כל שהוא מאריג, שהרי תכשיט מעץ ועור ועצם טהור, אבל אריג חשוב יותר מהם שא"צ כלי קיבול, וזה נאמר לענין כלי מעשה מאריג, והשתא קמ"ל דתכשיט מאריג ככלי מעשה מאריג וסגי ליה בכל שהוא, וזה ילפינן מהא דהחשיב קרא התכשיטין ככלי מעשה, וכבר נתבאר כ"ז בסי"ג סק"ב, ועי"ש בפרש"י ותו'.

ענינו ללבישה, כמו שאין שייך לומר שק דומיא דבגד, מיהו לקושטא דמילתא מרבינן אריג של צמר ופשתים אף שאינו משמש ללבישה, אלא כל מעשה אריג, שיש לו שימוש של כלי, כמו שמרבינן קלקלי וחבק, וצ"ע בתו' ס"ג ב' ד"ה מנין שהצריכו כלי קיבול גם בבגד, שו"ר בספר מרן זללה"ה כלים סכ"ח סק"א שצידד כן, ויתבאר עוד בס"ד בראיות שכתב שם, ולפמשנ"ת זהו עיקר הריבוי שהביאו בבירייתא ממעשה עזים דאריג א"צ קיבול כשק.

והדברים מפורשים בתוספתא שבר"ש כלים פי"ט מ"ח וז"ל ומודים חכמים לר"מ בכר וכסת של עור שנקרעו אע"פ שאין מקבלין מה שבתוכן שהן טמאין ואין צ"ל בכרים של אריג ובשק [פי' שנקרעו כנ"ל], לא שהם טמאין משום קיבול, אלא משום אריג, הרי מפורש דטמא משום אריג גם כשאינו מקבל, וכ"כ בזר זהב על התוספתא שם ב"מ פ"י ה"א דאריג א"צ קיבול.

שם תוד"ה ש"מ, הקשה הרא"מ כו', הראשונים ז"ל תירצו דכה"ג טרח וכתב לה קרא בגז"ש, ולא מצינו שנמסרה הללמ"מ ללמוד גז"ש בדבר הנלמד כבר בהיקש, ולכאורה נראה שיש חילוק בין הנלמד בגז"ש לנלמד בהיקש, דע"י גז"ש הו"ל כאילו נכתב בכל אחד גם מעשה עזים וגם או שק, דהשתא מצרפינן כולהו ואמרינן דמעשה עזים שאינם אריג, כגון עצם או חבלים ומשיחות בעינן דוקא כלי קיבול דומיא דשק, וכן כלי עץ וכלי עור הוקשו לשק דבעינן כלי קיבול כיון שאינם אריג, וילפינן נמי למעשה עזים דה"ה זנב הסוס והפרה מאו שק, וילפינן ממעשה עזים דאריג א"צ כלי קיבול, אבל אם הי' נלמד רק מהיקש, לא שייך לצרף ולומר כאילו נכתבו כולם בכל אחד, וא"כ נלמד מאו שק דדוקא כלי קיבול מהני בזנב הפרה, ונלמד ממעשה עזים שא"צ אריג דומיא דשק, וא"צ

ואכתי קשה מ"ט מטמאין עור לאחיזה בלי קיבול, ועמש"כ סק"ד.

ג. **שבת** כ"ו ב' דכו"ע מיהת שלש על שלש בצו"פ מיטמא, [לפנינו בנגעים ובגליון הנדמ"ח מחקוהו], הא דמצרכין ריבוי לגע"ג היינו בסתמא, דבייחדו לשימוש מסוים אפי' כל שהוא טמא, כדלקמן ס"ג ב' דאריג כל שהוא טמא, והכי תנן בכלים פכ"ז מ"א מוסיף עליו השק שהוא מטמא משום אריג, פ"י דבאריג כל שהוא אם הוא מיוחד לשימוש טמא, מוסף עליו הבגד שהוא מטמא משום גע"ג, ששיעור זה בסתמא מטמא, אע"פ שלא ייחדו לשום דבר, תדע שעשירים משליכין אותו, ובזה נתחדש דבעני שלא השליכו טמא, וכן בעשיר כשדעתו להוסיף עליו ואינו משליכו טמא, ובזה השיעור בשק ד"ט על ד"ט.

שם ת"ל והבגד, פ"י דוא"ו דבגד מתפרש כאילו נכתב דבר אחד וגם בגד, ולכן מרבינן דבר נוסף חוץ מבגד שלם דהיינו גע"ג, ויש לעי' דבתו"כ מרבינן שבגד המנוגע צריך שילוח במצורע מוהבגד, דכתיב מחוץ למחנה מושבו והבגד, וא"כ היכי מרבינן מיניה עוד דרשא, וראיתי במלבי"ם דדרשא דשילוח נלמד מה"א הידיעה של והבגד, ולא נאמר ה"א הידיעה בתחלת ענין כשיש לדבר תנאי מסוים, דאיך נקראנו דבר ידוע כשידנו כך רק כשיתקיים בו תנאי הזה, ולכן לא הול"ל והבגד כי יהיה בו, אלא ובגד כי יהיה, והשתא דמתפרש אדלעיל ניחא דה"ק וגם הבגד הידוע שהוא טמא יהא מחוץ למחנה, מיהו אכתי בלא וא"ו לא הו"מ למדרשיה אדלעיל, ומ"מ י"ל כיון דאיכא שתי אותיות מיותרות, אמרינן דאין מקרא יוצא מידי פשוט וקאי גם לרביא גע"ג.

שם ואימא לרבות שלשה על שלשה, פ"י דבגד משמע דבר מושלם שעומד לשימוש, אבל בשלשה על שלשה מטמאין

שם ס"ד א' ה"ק מוסף שק על הבגד אע"פ שאינו אריג טמא, פרש"י אע"פ שאינו אריג גמור אפ"ה טמא משום אריג, ואין זה גדר הלכתי ששק עדיף מבגד, אלא במציאות א"א לעשות מצו"פ תכשיט בקליעה לחוד, ורק בשער קשה שייך לעשות כן, ובזה נמצא במציאות שק מוסף על בגד, אבל בהלכה אין שום יתרון לשק על בגד, וכ"מ בתו' הרא"ש, ולפ"ז לקושטא דמילתא קליעה זו כאריג חשיבא, ועדיפא מחבלים ומשיחות מפני שנעשית מחוטין גמורים, לאפוקי חבלים ומשיחות שאין טוויין אותן.

שם למאי חזי א"ר יוחנן כו', פ"י הא דמרבינן אריג כל שהוא היינו בכלי גמור ותכשיט גמור, אלא שעשוי משיעור מועט, אבל דבר שאינו כלי גמור, אינו מק"ט מפני שראוי לעשות ממנו כלי, ובזה בעינן בשק ד"ט על ד"ט, ובבגד גע"ג אצבעות, מיהו מצינו במעילה י"ח א' לאחיזה כל שהוא דסגי בכל שהוא אפי' בעור, ואע"פ שעור אינו אריג, [ועמש"כ לקמן סק"ד בע"א בההיא דמעילה], וי"ל דשאני התם שהשיעור המושלם לצורך זה הוא כל שהוא, שיותר גדול מפריע במלאכה, שזה מכביד על האדם להחזיק בגד גדול לתפוס החוט וכן מפריע לקצוץ התאנים, ולכן לא שייך לומר שזה חסרון בשיעור, משא"כ באריג כל שהוא דמירי באופן שכל מה שיהא יותר גדול עדיף, ובזה אמרו דבעץ ועור כה"ג טהור, ורק אריג חשוב [כמתכת] שמתמא בכל שהוא, וכבר הזכיר כע"ז מרן זללה"ה בסכ"ח ס"ק ט"ו שזו כונת תו' סוכה ט"ז א' שתשמישה נאותה בקטנותה ואין גודלה משבחת תשמישה, אבל שם בס"ק י"ז הניח בקושיא מה המיוחד באריג טפי מעור ששיעורו לאחיזה בכל שהוא, והיינו משום שנקט דצלצול קטן של אריג נאות למלאכתו כמו לאחיזה וא"כ ה"ה של עור, ולמש"כ החילוק שבגד גדול מפריע למלאכת האחיזה,

אף בסתמא כשעדיין אינו עומד לשום דבר, ושפיר איצטריך ריבויא.

שם ולא ק"ו הוא השתא שתי וערב כו', דהא שתי וערב ודאי אינו ראוי כעת לשום דבר, טפי משלשה על שלשה בסתמא, וש"מ דלנגעים א"צ כלי מושלם.

שם א"ה שלש על שלש נמי ליתי בק"ו, יעוי' בתו' דודאי שיעור שתי וערב שהוא כדי לארוג ממנו גע"ג כדתנן בנגעים, זה נקבע לבתר הא דידעינן דשיעור בגד הוא גע"ג, וא"כ לא שייך לשאול שנלמד מהא דסגי בחוט שתי שיש בו גע"ג דה"ה אריג של גע"ג, אלא הקושיא דעיקר החסרון של גע"ג הוא מפני שעדיין אינו כלי, דהא בסתמא קיימינן, וכלפי זה אמרינן דשתי וערב אפי' טובא הוא יותר רחוק מליחשב כלי טפי מגע"ג שהוא כבר אריג.

שם לא שלשה על שלשה דחזי בין לעשירים כו', יעוי' בתו' דהא פשיטא לן שאין להצריך בשתי וערב טפי משלשה על שלשה שזהו שיעור בגד חשוב, ואין יתרון לחוט שתי של אמה על אמה טפי משלשה על שלשה טפחים, ולכן שפיר נלמד בק"ו, אבל גע"ג שעשירים משליכין אותו, אין להחליטו כבגד בסתמא אפי' אצל עניים, וממילא גם בשתי יהא השיעור ג' טפחים.

שם שלש על שלש לעניים הוא דחזיין לעשירים לא חזיין, פי' שהם משליכין אותו, אבל מבחינת שימושים קים לן דגע"ג יש בו שימושי בגד בשיעור זה, ומה"ט קים לן בעלמא דשיעור גע"ג הוי בגד, כגון לענין הטלת ציצית שלא להרחיק מהכנף טפי מגע"ג, או לענין טומאה שלא להכניס בגד טמא למקדש זבחים צ"ו א' אף בעבין ורכין, או לקריעה למ"ד הכי.

שוב נראה דהא דלא חזי לעשירים אין הכונה שמשליכין אותו דודאי גם העשיר

משתמש בפחות משלשה על שלשה לפקוק את המרחץ, ועוד, אלא שאינו מצניעו לשימוש בגד, והעיר הר"ב נ"י שכ"מ בב"ק קי"ט א' תנן דמטלית גע"ג של בעה"ב ומשמע שבכל אדם הדין כן, דבאופן שבעה"ב מקפיד תניא שם בגמ' שאפי' פחות מגע"ג של בעה"ב, ועמשנ"ת לקמן ס"ק ט"ו דגע"ג אינו מוקצה אף לעשירים, ועמש"כ שם מדברי הפוסקים, מיהו לשון רש"י שעשירים אין מקפידין להצניע ובטולי מבטלי להו, אבל לשון לא חזיין, ולא קאמר לא חשיבי, משמע שאינם ראויין לבגדיהם.

שו"ר ברמב"ן באריכות בכולה שמעתין.

שם ואימא לרבות שלשה על שלשה בשאר בגדים, פי' ולא נרבה גע"ג בצו"פ, ומשני אמר קרא בגד צו"פ, וממילא אייתר ליה קרא לגע"ג בצו"פ, ואימא כי אימעט מגע"ג, פי' לבתר ריבויא דגע"ג בצו"פ נימא דאתי קרא למעוטי שאר מינים רק מגע"ג, וטעמא דס"ד לרבייניהו הוא משום דמטמאו בשאר טומאות.

ד. **פכ"ז מ"א** מוסף עליו השק שהוא מטמא משום אריג, כתב הר"ש משא"כ בעור דאם עשה ממנו רצועות דקות וארגו אין בו טומאה, ויש לפרש כונתו שאין בו טומאת אריג לטמא בכל שהוא, אבל מטמא שפיר משום ה' על ה' כשארג ממנו רוחב כזה, דלא גרע עור מעץ דבמפץ טמא בששה על ששה, ובכלי קיבול בכל שהוא, וה"ה בעור.

שם מוסף עליו הבגד שהוא מטמא משום גע"ג, פי' דשק דמטמא משום אריג אמנם הוא אפי' בכל שהוא, אבל דוקא בעשה ממנו כלי גמור או תכשיט, ואפשר דסגי ביחדו לכך, באופן שהוא מתאים לזה וא"צ תיקון נוסף, ואם לא הי' אריג כגון בעץ ועור טהור כה"ג, ומוסף עליו הבגד דאף בלא ייחדו לכלי בפ"ע אלא למלבוש הרי הוא מק"ט בסתמא כשיש בו גע"ג, ובזה השיעור בשק ד' על ד' טפחים.

טומאה קודם שתפרן, דנהי דחזי לטלאי, אבל אכתי אינו חשוב בגד לעצמו כלל, והרי הוא מחוסר תפירה, ולכאורה משמע מזה דראוי להניחו ע"ג החמור לישב עליו במקום שנקרע האוכף, בלי לחברו לאוכף, דטומאתו משום מושב דנפשיה, [ועריטב"א שפי' ליטלו וליתנו, אבל א"כ הול"ל ליתנו ע"ג החמור, אלא יש לפרש דהיינו נתינה כעין טלאי], ומ"מ הדברים מחודשים שיתנו ע"ג החמור בלא תפירה, וע"כ חזינן מזה דכיון שכשיהא מחובר למרדעת או לאוכף ישמש שיעור מושב לעצמו, הרי דינו ככלי מיד, שאינו מחוסר אלא חיבור, ועמש"כ לקמן סק.

ומהא דלא קאמר אלא מושב משמע דלמשכב אינם שוין בשיעוריהו, דאל"כ מ"ט שבק משכב ונקט מושב, ואפשר דמפץ אינו ראוי בשלשה טפחים למשכב, אבל למושב ע"ג החמור כולן שוין, שוב נתבאר בזה לקמן סל"ד סק"ד.

שם גמ' תנא קיצע מכולן (שלשה ליתא בדפו") ועשה מהן בגד כו', בפשוטו אמתני' קאי וא"כ מכולן כולל מפץ, וא"כ כולן שיעור משכבן בשלשה, ובמתני' בדברי ר"ש ובגמ' בסוכה נראה שרק במושב הושוו כולן, ועוד דבכלים תנן המקצע מכולן טע"ט, והר"ז כמפורש שאין דין כל שהוא בכולן, ועוד דהא קתני הכא ועשה מהן בגד, ואין שייך לשון בגד על מפץ, ועו"ק מ"ט עור לאחיזה טמא, הר"ז פשוטי כלי עור, ובהדיא תנן דשק מוסף על עור שמטמא משום אריג, ודין אריג כל שהוא נתחדש רק בבגד ושק, [ועמש"כ סוסק"ב בזה], ועו"ק מה שייך אחיזה במפץ הרי אינו ראוי לתפוס בו לא חוטיין ולא תאנים, ועו"ק דטומאת מפץ שייכא רק מכח מדרס ידיה, וכיון דלאחיזה אינו טמא מדרס בפחות מטפת, לא שייך לחול בו טומאה, שרק מק"ו דפכים קטנים הא מק"ט ממת ושרץ.

ולפ"ז בגד ושק שוין דבייחדו או עשאו כלי אע"פ שאינו כלי קיבול סגי בכל שהוא כיון שהוא אריג, כן מבואר בגמ' בכמה מקומות דמטלניות שאין בהם גע"ג מהני מחשבה לטמאן, אבל בסתמא אינם מק"ט, עי' זבחים צ"ד א' ואין לגרוס שם שלשה על שלשה דהא עד גע"ג מק"ט בלא מחשבה, וגם לשון מטלית אינו מתאים לפחות משלשה, וכן בנדה ס' ב' אמרו רבותא דמטהר ר"נ אפי' במטלניות שאין בהם גע"ג, והחידוש אע"ג דמהניא בהו מחשבה, [ומטלניות שחתכן לצורך בדיקה אע"פ שיש בהן גע"ג פקעה טומאתן דקי"ל כר' יהושע פכ"ח מ"ב, ואע"פ שהיו מתחלה שלשה על שלשה, מ"מ משחתכן למטלניות הוי יחוד לקנח שאינם מק"ט], ועי' תו' סוכה ט"ז א' דבעינן מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו, וכן בתו' שבת כ"ו א' ד"ה אין כתבו דבגד שלם אפי' פחות מגע"ג טמא, ומ"ש דעתו לאורג יותר לאו דוקא אלא תלוי אם זה כלי שלם שראוי למלאכתו, [ולאפוקי פתילה שטהורה אפי' עשאה מתחלה לכך, פתילה גופה לאו אריג, היא, אלא אפי' ארגה לפתילה, מיהו בגע"ג קודם קיפולה טמאה לכו"ע, ועי' כ"ט א' בדרה"מ, ולע"כ], וכן אמרו מעילה י"ח א' דלאחיזה בכל שהוא, והרמב"ם בפכ"ג ה"ג דחק דהיינו פחות מטע"ט אבל יש בו גע"ג, וזה קשה דא"כ למה לי טעמא דלאחיזה, ועוד דהא מיירי נמי בעור ששיעורו ה' על ה' טפחים, ומגלן שיש יתרון של ג' אצבעות בעור.

מעילה י"ח א' מתני' אר"ש מה טעם מפני שהן ראויין ליטמא מושב, בסוכה י"ז ב' מפרש שראוי ליטלו ע"ג החמור, וכבר כתבו תו' שבת ע"ו א' דמיירי כגון שקיצען לצורך זה, דבסתמא ודאי שיעורן כדתנן בכלים פכ"ז מ"ב, ולפ"ז למאי חזי פירושו למאי לאיזה צורך קיצען בשיעור טע"ט, ויש לעי' דלענין טלאי ע"ג המרדעת אין ראוי שיקבלו

משכח"ל מושב ומעמד במטפחת של קוצצי תאנים שהיא כל שהוא.

ויתכן לפרש שקיצע מכולן וחיברן ע"י אריג, ובכח"ג מהני האריג לעור ולמפץ.

ה. **זבחים** צ"ד א' מאי ביניהו אמר אביי מטלית כו', כבר תמהו בתו' ד"ה מגין מאי בעי מאי ביניהו הרי מפורש במתני' ובבריתא דפליגי בדין עור משהושפט, דלר"י בעי כיבוס, ומתפרש הטעם דאי בעי חשיב עליה לעוצבא כדפרש"י לעיל ד"ה אף כל, ור"א ממעט בהדיא עור משהושפט, ותיירו בתוד"ה מאי ביניהו דבעי לאשכוחי בגד שראוי לקבל טומאה ואינו מק"ט, דלבתר דמרבינן עור משהושפט מתפרש הפסוק בגד הראוי לקבל טומאה ואינו מק"ט כעת, אבל קשה דהא עוצבא עור הוא, ומה הוסיפו בגמ' עוצבא שחשב עליה לקצעה, הרי בעור ניחא לן בפשיטות בעור שהופשט שיכול לחשוב עליו לעוצבא, ואנן בבגד מיבעיא לן מאי ביניהו, ותיירן רש"י דנהי דעוצבא רובן מן העור אבל יש שעושין אותו מן הבגד ובזה מפרשין קרא דבגד, אבל הדברים מחודשים דנראה בב"ק ס"ו ב' דעוצבא עור הוא, ומעיקרא משכא והשתא אברזין, וכן ענין הקיצוע שייך בעור שהופשט כברייתו, אבל בבגד אין דרך לקצות, ואין זה פשטות הענין, ואם כונת הגמ' לומר דמשכח"ל עוצבא מבגד, הו"ל לפרושי לבתר דברי רשב"מ דמיירי בעור, דה"ה דמשכח"ל כוונתה בבגד, ול"מ כן בגמ', וגם בדין יש להסתפק אם חשיב חסרון גמ"מ בבגד כה"ג.

ואפשר דבאמת עיקר כונת הגמ' לאתויי גונא דבגד שראוי ואינו מק"ט, ואביי מוקים לה במטלית, ורבא לא ניחא ליה במטלית כיון שמשליכין אותה ולא בגד מיקריא, ואמנם יכול לחשוב עליה לשימוש כגון לאחיזה מעילה י"ח א' ותקבל טומאה, אבל סו"ס עכשיו לאו בגד הוא כלל, וס"ל

ולכן נראה דהביריתא לא קיימא אמתני', אלא אבגד ושק, ולכן לא שאלו כאן על הטפח של מושב למאי חזי כדבעי בסוכה י"ז ב', והתם משני ר"ל משמיה דר' ינאי הואיל וראוי ליטלו ע"ג החמור, ואם איתא שדבריו שייכים גם על ברייתא זו, למה הזכירו כאן רק דבריו על כל שהוא, אלא ודאי התם הנדון עור ומפץ למאי חזי בטע"ט, אבל בבגד ושק לא קשיא לן, דהא בגד בגע"ג סגי ליה, ושק נמי באריג כל שהוא סגי ליה, אבל עור ומפץ שאלו למאי חזי, ותיירו דע"ג החמור משתמשים גם בעור ומפץ, אבל אין מפץ ראוי לטלותו על בגד, ואף שק ועור אין טולין על בגד.

ואפשר דמפרשין ראויין ליטמא מושב בצירוף כולן יחד לטפח, דכיון דשוו בשיעוריהו כשכל אחד לחודיה שיעורו טפח, ה"נ מצטרפין זע"ז, וע"ז שאלו למאי חזי שאין מושב כזה שעשוי טלאים ראוי למושב, ותיירו דע"ג חמור לא קפיד, וכ"ה לשון ר"ח שם הואיל וראוי ליטלו ע"ג החמור דלא חייש להכי, אבל לשון הגמ' טע"ט למאי חזי, ולא שאלו מכולן למאי חזי, וערש"י שכתב והראשון נראה לי.

ול"האמור אין לנו מכולן אלא טפח, והא דלאחיזה כל שהוא היינו מאריג דבגד ושק, והו"מ לאתויי שבת ס"ג ב' מהכא דאריג כל שהוא, מיהו י"ל דכל שהוא דהתם שהוא תכשיט הוי כל שהוא ממש, וכאן צריך שיעור לאחיזה, ועוד דכאן טפי מכל שהוא אינו ראוי למלאכתו, ולכן פשוט יותר שמטמא, וכמש"כ סוסק"ב עי"ש.

ובתוספתא ב"ב פ"ב ה"ג קתני ולמעמד כל שהוא, ופי' בהגר"א דהיינו נמי מדרס, וזה ניחא שפיר גם בעור ומפץ דמטמאין במדרס, אבל לא מצינו מדרס פחות מטפח, ובתו' כתבו דהיינו לאחיזה, אבל לא

לרבא דלכו"ע אינו טעון כיבוס, (ואם השליכו באשפה אפשר דאף לאביי אינו טעון כיבוס, שלא מצאנו מצות כיבוס אלא על חפצי האדם ולא לחזר באשפות).

ולבן פ' רבא בגד גמור שחישב עליה לצורה, אבל אביי פליג וס"ל דבהא אף ר"א מודה שטעון כיבוס, דדוקא מטלית שצריכה מחשבה חיובית לקבוע עליה תורת בגד מטהר ר"א, דהוי דומיא דעור שצריך לחשוב עליו לעוצבא, אבל בבגד שחישב עליו לצורה, אינו צריך מחשבה להחשיבו בגד המק"ט, אלא סגי בסילוק מחשבתו להוסיף עליו צורה, ובזה ס"ל לאביי דאף ר"א מודה שטעון כיבוס, כיון שאין חסרון בחשיבות הבגד לקבל טומאה, אלא שעדיין אינו מק"ט מפני שאינו עומד לשימוש עד שיצייר עליו את הצורה, ורבא לשיטתו דלא ס"ל כדאביי במטלית, הרי מוכח מהברייתא כותיה בבגד שחישב עליו לצורה, מיהו אפשר דרבא מודה לאביי במטלית, אלא שהוסיף דפליגי נמי במחשבת צורה.

ובתר הכי מיתנינן דכי היכי דפליגי אביי ורבא בבגד, פליגי נמי בעור שחסר רק סילוק מחשבה לקבל טומאה, כגון שכבר חשב עליו לעוצבא, אלא שדעתו לקצעה, ובזה לאביי טעון כיבוס אע"פ שעדיין אינו מק"ט, כיון שאין חסרון בחשיבותו לומר שאינו חשוב כבגד, רק שיש עיכוב בקבלת הטומאה, כיון שעדיין אין דעתו להשתמש בו, ולפ"ז מיושב גם אם גרסינן רבא בתרוייהו, כיון שאין כאן יישוב חדש למאי ביניהו, דהא הכא בעור קיימינן, ואנן בבגד בעינן מאי ביניהו, אלא שהביאו עוד אופן דפליגי אביי ורבא אם ג"ז ביניהו, כגון בעוצבא שחישב עליה לקצעה.

ודיה מקום לומר לאידך גיסא דבעור שהופשט ועדיין לא חישב עליו לעוצבא, אף ר"י מודה שאינו טעון כיבוס, ודוקא בעוצבא ס"ל לרבא דלר"י טעון כיבוס, אבל פשטות המשנה והבריתא דר"י ממעט רק

עור שלא הופשט, אבל משהופשט טעון כיבוס, שהרי אביי לא פירש כלום בעור, ואם רבא חידש דבעור נמי אין הבריתא כפשטה הו"ל לפרש, וגם דוחק לפרושי משהופשט שייחד לעוצבא, אלא שצריך קיצוע.

ואי גרסינן רבינא אמר באוקימתא דעוצבא, י"ל שבא להוסיף דאף בעור איכא כה"ג דרבא, וג"ז בכלל עור משהופשט דר"א בבריתא, ואמנם אין זה מיישב בגד דבריתא, דבזה מודה רבינא לרבא, וכאילו נאמר רבינא אמר אף עוצבא שחישב עליה לקצעה איכא ביניהו.

[(הוספה)] ואם נפרש לצורה לתלותו על הכותל כסדינין המצויירם או לצייר על פיו, מתפרשים דברי רבא דבסילוק מחשבתו מן הצורה ממילא יחזור לדין בגד, שרק המחשבה החיובית לצורה מנתקתו מקבלת טומאה, וחשיב ראוי לקבל טומאה מפני עצמותו, ולשון חשב עליו לצורה משמע טפי שכל מהותו לצורה ולא שעתידי להוסיף בו נוי של צורה, וכ"כ במל"מ פ"ב ה"א, ולפ"ז בגד מק"ט משארג בו שלש אע"פ שלא נגמ"מ, וכן מדרש משלשה על שלשה.

ש"י דמבואר בתוספתא ב"מ פ"א ה"ה ובירושלמי גיטין פ"ג ה"א דסדין של צורות נראה ככל סדין ובשעת עשייה עושין אותו לצורך צורות ומוכח מזה שאין הכונה משום קודם גמ"מ, אלא כסדין של צורות פכ"ד מ"ג, וכפי הרמב"ם והערוך].

הא דמהני חישב עליה בפחות מגע"ג, פרש"י לעשות טלאי ע"ג חלוקן, והקשה הר"ש כלים פכ"ח מ"ח דהא בסוכה ט"ז א' מוכח דלא מהני ייחוד, [ובאמת עיקר טומאת גע"ג מיירי במצניעו לבגד כמ"ש בתוספתא ב"ב פ"ו ה"ב, וש"מ דבפחות מזה לא מהני ייחוד], כדאמרינן התם י"ז ב' דבעינן לכל הפחות טע"ט ליטלו ע"ג החמור, [מיהו התם פירשנו לעיל סק"ד ליטלו ולהניחו, דלא מהני מחשבה

שחישב עליו לצורה כהרמב"ם, (ולשון בגד לא משמע סדין), שו"ר בחזו"א נגעים ס"א ס"ק כ"ו, ועי' בהוספה שכן עיקר.

ויש לעי' הרי מיד נטמא בגע"ג או בשלשה על שלשה, ותו לא פקעה טומאה במחשבתו לצייר עליו, ופי' בשטמ"ק בשם תו' הר"פ דמיירי שבתחלת עשייתו חישב עליו שלא ללבשו עד שיצייר עליו צורות, וכן מתפרש בעוצבא שחישב לקצעה דהיינו שמתחלת ההשפט חשב כן, ולא חל עליה טומאה, [וכ"כ במל"מ שם בדעת הרמב"ם דמיירי שעשאו מתחלה לצורה].

מיהו בבגד יש לדון שאם קרע הבד והתחיל לתפור ממנו חלוק או מעיל, י"ל דפקעה טומאה ממנו כיון שאינו ראוי ללבישה כעת, ועשה בו שינוי מעשה, שו"ר בחזו"א נגעים שם, [ושם צידד כהרמב"ם ולפ"ז בגד קודם גמ"מ טמא].

ו. **ר"ש** פכ"ז מי"א תניא בתוספתא שלש על שלש שמצאה בתוך הבית הר"ז טמאה שכל הבית מן המוצנע, מצאה אחר הדלת כו' ולעולם אינה טמאה עד שיצניענה לבגד, ותנן במי"ב שלש על שלש שהולכה באשפות טהורה החזירה טמאה כו', פי' דאע"פ שכבר ייחדה לבגד וקיבלה טומאה, פוקעת הטומאה ע"י השלכתה לאשפה, וע"ע לקמן פכ"ח מ"ב בפחות משלשה על שלשה שהתקינו כו', ולכאורה התוספתא כאן שטיהרה במצאה אחורי הדלת כו' אתיא כו' יהושע ור"ע.

ויש לעי' מה הפירוש יצניענה לבגד, הרי בפשוטו לא שייך שימוש בגד בגע"ג בפ"ע, ואם מצניעה כדי לחברה לבגד אחר, הר"ז כלא נגמ"מ, וגם חסר בחשיבותה דסו"ס לאו בגד היא, ונראה מזה דכמו שבגד שלשה על שלשה שייחדו לחברו לבגד אחר מק"ט מעכשיו, ולא חשבינן ליה קודם גמ"מ, כיון שלאחר חיבורו לא נתחדש בו דבר שעושהו

אם אינו ראוי ליקרא בגד כמות שהוא במצב זה, ואין חשיבות לטלאי רק לכשיפרנו וזה שייך בכל מטלית וכל חתיכת בגד, שוב חזרנו דמהני ייחוד לעשותו חלק מבגד, ועי' לקמן סק"ן, ויש לפרש בשמעתין שיכול לייחדן לאחיזה כההיא דמעילה י"ח א', והא דאמרינן ב"ב כ' א' דחזי לקירעא דלבושא, אע"פ שאינו מק"ט מכח זה מ"מ לא מבטל ליה כמ"ש הר"ש בכלים פכ"ח מ"ח, וזה פשוט שאם מק"ט הרי אינו חוצץ בחלון מיהו התם בלא ייחדו, ועי' חזו"א סכ"ח סק"א, ועי"ש ס"ל ס"ק י"ג.

אבל הר"ש פירש דמיירי בבגדי עניים שבלו ואין בהם שלש על שלש במקום אחד, אבל הם מחוברים יחד לבגד אחד גדול, וכשהם בגדי עשירים הם טהורים, וחשיב ראויין לקבל טומאה דאי בעי יהבי להו לעניים, והדברים מחודשים דהא אביי מטלית קאמר, והכא משום בגד גמור אתינן עלה, ועיקר הדין דכיון שיכול למוסרו לעניים חשיב ראוי לקבל טומאה יש לדון בו, חדא דאפשר שהעני אינו מקבל בלאות מעשירים רק ממשיך להשתמש בבגדיו משבלו, ועוד דכיון דלא סגי במחשבה ידידה עד שיתנונו לעני שיחשוב עליו, י"ל דלא חשיב ראוי לקבל טומאה, ועמ"ש כ לקמן סק ט"ו במתני' שם.

הא דאמרינן דבגד שחישב עליו לצורה טהור, פרש"י בבגד עשוי ללבישה וחשב לפתח עליו צורות לנוי (דומיא דקיצוע של עוצבא), והרמב"ם פכ"ב ה"ח פ' בגד שחשב לעשותו כעין תמונות ע"ג הכותל, וכההיא דתנן פכ"ד מי"ג בסדין של צורות, ופי' בערוך לצייר על פיו, והר"ש ציין לשמעתין, אבל פשטא דשמעתין שכאשר תושלם בו הצורה יקבל טומאה, ואילו בסדין של צורות כשנגמ"מ טהור, ול"מ כן, ועוד דהול"ל סדין של צורות כמתני', ועוד דאע"פ שכבר ציירו אם חשב לישכב עליו מק"ט במחשבה, והו"מ לאוקומה בהכי, שו"ר במל"מ פ"ב ה"א שדקדק בלשון

בפ"ע, דא"כ גם בשק הו"ל בדין אריג בכל שהוא, אלא ודאי קמ"ל דהוי שיעור בגד בגע"ג, וכל שעתיד לצרפו לבגד, הו"ל מעכשיו בדין בגד, ולא חשיב חסרון גמ"מ כיון שאין הגמר מתקנו בשימוש, רק מצרפו לשמש יחד עם הסמוך לו, ובזה חשיב מיד בגד בפ"ע ובירושלמי שבת פ"ב ה אמרו דמיירי בהכינה לטלוטה, וש"מ דעיקר הכנתה לטלוטה, וכן מבואר בהא דפליגי פכ"ח מ"ז אם בעינן גע"ג חוץ מן המלל, והרי מלל בעינן כדי לתופרו על בגד אחר כמ"ש רש"י שבת כ"ט א', מיהו ע"י תוספתא שבר"ש פכ"ז מ"ה דבעינן מלל בחגורה של בגד לשמור שלא יפרם כל הבגד.

ויש להוסיף דהא דאמרינן דגע"ג לא חזי לעשירים אין הכונה שעשירים משליכין אותן, אלא שאינו עשוי לשימוש בגד אצל עשירים, אבל משתמשים בו לפקוק את המרחץ וכיו"ב, וראי' לזה מהא דאינו מוקצה שבת קכ"ה א', וכמשנ"ת לקמן ס"ק ט"ו.

ז. **שבת** כ"ט א' רה"מ אמר הכא בפחות משלשה על שלשה עסקינן ומקולי מטלניות שנו כאן, פי' דמתני' מיירי גם בפתילה שנשאר הרבה יותר מגע"ג לאחר שנתחרכה, ואפ"ה נטהרה לר"ע בזה שיחדה להדלקה, וזהו מקולי מטלניות פי' שהקלו חכמים לטהר מטלניות ע"י ייחוד למלאכות אלו, [ולשון רש"י דקולי היינו מטלניות הקלות בעיניו קשה, דלא משמע דמטלניות הקלות קאמר, דקולי משמע כנגד חומרא, וגם אין מתאים לשון קלות על מטלניות שמשתמש בהם לצרכיו החשובים], ובירושלמי אמרו דהלכה כר"י מקולי שלש על שלש, והכונה דאע"פ שנשאר בהם שיעור חשוב של גע"ג עד פחות משלשה, אפ"ה הקלו לטהרם בייחוד זה, ובבגד של שלשה על שלשה ודאי לא מהני שימוש זה לטהרם, אבל במטלניות הקלו לבטל דינם בייחוד זה.

יותר בגד, אלא הוא משמש כבגד בצורתו זו, ה"נ גע"ג חשיב שיעור חשוב של בגד, וכשהוא משמש במחובר לבגד אחר, חשיב חלק זה כמשמש בגד בפ"ע, וכמו שאמרו סוכה י"ז ב' דטע"ט מק"ט בפ"ע כשעומד לעשותו טלאי ע"ג החמור, דכיון ששיעור מושב ברחבו הוא טפח, ונהי שאין עושין מושב טע"ט בלבד, אבל כשהוא מחובר למדרעת, הוא משמש מושב בטע"ט בחלק שיושבין עליו, וה"ה בגע"ג כיון שזהו שיעור בגד, הרי כשהוא מחובר לבגד בטלאי או בארכו, הרי הוא משמש שימוש בגד במקום זה, והוא מק"ט מיד מפני חשיבות זו, כיון שאינו מחוסר מלאכה, שסופו עתיד ג"כ לשמש כמות שהוא, והחיבור שמשלים למדה, לא חשבינן ליה חסרון בגמ"מ, אלא חסרון בכמות, כמו שמוכן ששטיח שעשוי לעמוד עליו בשתי רגלים, ואין עושין אותו לרגל אחת, מ"מ שייך לומר שכל חצי משמש שימוש גמור של שטיח, וה"נ גע"ג הוי שיעור בגד, וטע"ט הוי שיעור מושב.

וכבר הקשה כן מרן זללה"ה בכמה מקומות, ובסי' ל"ב ס"ק ט"ו כתב דצ"ל שבינתיים משתמשין בה לקבל ע"י קיפול, והביא מהא דלא חשיב מוקצה שבת קכ"ה א', ובזה י"ל דשפיר מייחדו לשימוש כל דהו של קינוח וכיו"ב דהא לא קפיד עליה לבגד נקי, ורק בפחות מגע"ג שמשליכו לאשפה הוי מוקצה, ובסי' כ"ח סק"א כתב דצ"ל דלבגד א"צ שם כלי וסגי בשימוש בגד, והקשה דאכתי זה שחסר חיבורו לבגד לטלאי הוי כחסרון צורה וקיצוע, ושם ס"ק ט"ו כתב דהי' אפשר לפרש שטע"ט משמש מושב לעצמו, אבל בתו' לא פי' כן, עי"ש, וכבר נתבאר לעיל סק"א שבאריג נלמד מהפסוק שא"צ כלי קיבול, אבל צריך כלי שלם בפ"ע, ומוסף עליו הבגד דאיתרבי מקרא גע"ג, דאע"פ שאינו כלי בפ"ע טמא, וע"כ לא מיירי במשמש בגד

טומאתן מוחלטת, ושפיר מהני ייחוד של שימושים אחרים להחליט שאינם בגד, ובזה מחלק ר"ע בין אחורי הדלת שקרוב יותר לטהרה, לבין תלאו במגוד שקרוב יותר לטומאה, ולא מהני ייחוד למלאכות אלו לטהרה.

ומה שאמרו דהדר ביה ר"ע לגביה דר"י, לכאורה זהו דבר מוסכם לכו"ע, שהרי לקמן ל"ט ב' אמרה ר"ת בשם ר' יוחנן בשם ר' ינאי בשם רבי, ונלכך צ"ע בתוד"ה רבא שדקדקו מכאן דרבא ס"ל כר"מ, דודאי אין חולק בזה, ודיוקיה דרבא אמת לכו"ע מיהו עמש"כ להלן בזה], והדיוק דאם איתא דר"ע מטהר רק בפתילת הבגד שהניחה אחורי הדלת הי' לו ליהזר בלשונו ולהדגיש דמיירי רק בפתילה של בגד דהיינו שאינה מן המוכן כלל, ואין הדיוק רק מלשון הבגד ערש"י, אלא דלא יתכן לסתום טהורה אם בנטלה מן המוכן טמא, ומדסתם פתילת הבגד משמע דבכל פתילת הבגד מטהר, ואין להקשות דוק מינה דאף בנטלה מן הקופסא טהורה, שזה מאורע שכו"ע מודו בו, ולא הוצרך ר"ע ליהזר בלשונו, כמו שלא נזהרו התנאים במתני', דסתמא לא מיירי בשנטלה לאחר שייחדה לבגד, אלא שנטלה קודם שהוחלט ייחודה, וזה רק מן המוכן או שלא מן המוכן, ואין קופסא ואשפה בכלל הנידון כלל.

ולכאורה הי' נראה דאף אם מתני' כרב אדא בר אבהו, ור"א אר"א, אפ"ה איכא ראי' מדמהני קיפול שאינו שינוי מעשה, ש"מ דאתיא דר"ע כר' יהושע דבייחוד למלאכה אחרת נטהרת, מיהו סתמות הגמ' נראה יותר דלראב"א ור"א אר"א הרי הקיפול מהני לר"ע כשינוי מעשה, ואפי' נטלו מהקופסא נטהר, ולמסקנא דר"מ לא קי"ל כותיהו וקיפול לא מהני מידי, - בתוספתא דכלים סבר ר"מ דרק ר"א ור"י נחלקו, ור' אליעזר הוא התנא שמחלק בין מוכן לשאינו מוכן, ולפ"ז י"ל דסתם מתני' אף כר"מ דלר"א רק פתילת הבגד

וביארו בגמ' שאם ייחדם לשימוש בגד בהדיא כגון שנתנם בקופסא לשימוש בגד, תו לא פקעה טומאתם ע"י ייחוד לשימושים אלו, דבגד גמור לא נטהר אלא בשינוי מעשה, ואם כבר נטהרו ע"י שהשליכן לאשפה, בודאי אינם מק"ט ע"י ייחוד לשימושים אלו דלא חשיבי שימושי בגד לטמא בפחות משלשה, ונחלקו במצב ביניים שלא הוחלטה טהרתן ולא הוחלטה טומאתן, ובזה ר"א מטמא, וכו"ע נמי מודו דכ"ז שלא השליכן אע"פ שלא ייחדן לבגד טמאות, דדוקא הייחוד לשימושים אלו מפקיע טומאתן, ומ"מ אין טומאתן ודאית, והיא נפקעת ע"י ייחוד זה, והיינו דקאר"ע הכא דמהני ייחודה להדלקה לטהרה, כמו ייחוד למלאכות אלו, ור"א לטעמיה דלא מהני ייחוד לטהרן.

ובהניחה בקופסא דהיינו שייחדה בפירוש לבגד, אע"פ שעכשיו מבטלה במוחלט להדלקה, כו"ע מודו דלא מהני לטהרה, דבגד גמור לא נטהר בייחוד שלא בשינוי מעשה [מיהו לכאורה כשהבהבה משמע ברש"י במתני' דמהני לטהרה לכו"ע, אע"פ שנשאר בה הרבה יותר מגע"ג, מיהו זה אינו דדוקא במצומצמות נטהרת בהדלקה והבהוב אלא הטעם כדרבא דבעינן פתילה מחורכת, ונראה מזה דחריכה לא חשיבא שינוי מעשה בשאר הבגד, ונה"ה הדלקה] כיון שזה רק קלקול ולא שינוי בנשאר].

ומפתילה יש ללמוד דייחודה לפקוק בה אע"פ שייחדה לעולם ואינו מחזירה למגוד ולקופסא אפ"ה אינה נטהרת, דהא פתילה נשרפת ואפ"ה טמאה, וכן בסברא דמטלית שמשמשת לפקוק אין מניחין אותה בקופסא כלל, וכ"כ הריטב"א, וצ"ע בחזו"א ס סק.

ומתחלה חילק ר"ע בין מן המוכן דמגוד לאינו מן המוכן דאחורי הדלת, דנהי דתרווייהו כ"ז שלא ייחדן מק"ט, מ"מ אין

שימוש אריג, וכמו ששיחות וחבלים טהורין, ה"ה פתילות, ולמסקנא דרה"מ לכו"ע קיפול לא חשיב שינוי מעשה ואינו מבטלה מתורת כלי, ובנטלה מהקופסא אע"פ שקיפלה טמאה לכו"ע, ובנטלה מהבית סגי בייחוד, וצ"ע במג"א סי' רס"ד הובא בבה"ל שם ס"ח דבקיפול בטל מתורת כלי, וד"ז הוא לאוקימתא דר"א וראב"א, ולמסקנא דרה"מ קיפול אינו מבטל מתורת כלי.

מסקנא דשמעתין דר"א ור"ע פליגי בתרתי, בדין פתילה שהיא פחותה משלשה על שלשה שנותרה בייחודה לפתילה, ואף בלא קיפול, ופליגי אם מותר להדליק בפתילה שאינה מחורכת, ויש לפרש הטעם שמא יטה, וכ"כ בחידושים ע"ש הר"ן, ועי' תו' דקי"ל כר"ע שא"צ לחרכה, (ועי' ל"א ב' בשם רה"מ ואיתימא ראב"א).

בדיני מוקצה דמטלניות עמש"כ לקמן ס"ק ט"ו.

ח. **שבת** כ"ח ב' דאמר עולא המדליק צריך שידליק ברוב היוצא, מבואר בסוגיא כ' ב' שהטעם משום שמא יטה או שמא יחתה, שהרי אמרו שם דאם בפתילה צריך רוב היוצא כ"ש בסילתא, הרי מפורש שהכל ענין אחד, ועוד אמרו שם שבשל זפת וגפרית ורוב ושעוה א"צ רוב, וה"ה פתילות שלנו שמושחין בחלב או שעוה, [שו"ר במ"ב סי' רס"ד ס"ק כ"ז דה"ה בנר שעוה וחלב, אבל בנרות שלנו הפתילה מרוחה בחלב ושעוה, וא"כ לכו"ע א"צ], וכ"כ שם בריא"ז שהטעם שמא יטה, וכ"כ הריטב"א בשמעתין דביו"ט א"צ רוב היוצא כיון שאין איסור להטות, ולפ"ז אין מקום להצריך רוב היוצא בנר חנוכה כלל, וצ"ע בתשובת מהר"י ברונא סי' ל"ט שהביא מלשון רש"י כאן שלא יסלק ידו קודם שנדלק רוב היוצא, שכן הדין בנרות חנוכה, והובא בבה"ל סי' תרע"ג, וכבר נתבאר מדברי הראשונים שאין לזה מקום בחנוכה.

טמאה, אבל אין זה מיישב דהא בהדיא קתני דר"ע מטהרה, ולר"מ ליכא פלוגתא דר"ע.

שו"ר דלשון הגמ' משמע דפליגי גם קודם שהתקינו אם מק"ט, דלר"א מגור ואחורי הדלת כקופסא ממש, ולר"י תרויהו כאשפה ממש, ואין זה מצב של מיתלא תלי, וכו"ע מודו דהתקינו לא משנה דינו מקודם ההתקנה, ולפ"ז התוספתא שבר"ש פכ"ז מ"א כר' יהושע, מיהו בירושלמי אמרו דוקא קיפלה, וכן במשנה מיושב טפי אם ההתקנה החליטה את הספק.

בירושלמי אמרו דליכא לפרושי שאינו מן המוכן באשפה, דהא מבואר במתני' בפכ"ז מ"ב דבאשפה מודה ר"א שהיא טהורה, וא"כ מן המוכן היינו שהכינה לטלוחה ושאינו מן המוכן שלא הכינה לטלוחה, ואמרו שם דטהורה [דר"ע] היינו דוקא בלא הכינה לטלוחה, דלא קים להו הא דהדר ביה ר"ע, אבל מה שאמרו שם שדברי ר' אליעזר דוקא בקיפלה אינו מוכן, ואפשר דאפי' קיפלה קאמר דלא הוי שינוי מעשה, ויותר נראה דט"ס הוא וצ"ל דברי ר"ע והוא שקיפלה, וגם זה לא מהני בהכינה לטלוחה, ולמדנו מהירושלמי דקופסא היינו ייחודה לטלוחה על הבגד.

בירושלמי מפרש טעמיה דר"א מפני שהוא נעשה כמטהרה בשבת, והיינו אטו יו"ט שחל להיות בע"ש, והקשו דמאליה נשרפת, ותירצו דמיירי במצומצמות, ומבואר דדוקא במעשה בידים ס"ל לאסור, ולא בזורק כלי לתוך האש שנשרף מאליו, והקשו שנטהרת בטבילתה בשמן, ואפשר שכונתם דמה"ט אסור להדליק בה לר"א, ולפ"ז כשנתנה בשמן מעיו"ט מותר.

הא דאמרינן כ"ח ב' דמהני קיפול לר"ע לבטלה מתורת כלי, הטעם משום דפתילה אינה כלי, ואע"פ שהוא אריג מ"מ בעינן

עוד שליש מרובע מלח, וזה מחודש דודאי כיון שמחזיק יותר מקיימו יותר, וא"א לקבוע השיעור באופן יחסי, ומדסתם ש"מ שאין לנו טפי מרובע.

שם בריא וצורר מלח, פי' דבגד חשוב בטלה דעתו בהשלכתו, אבל כשהבגד באמת אינו ראוי, נעשה שפיר כאשפה בהשלכתו, אבל בבית בעינן חדא לטיבותא דבלא זה בטל ממנו תורת בגד בסתמא, אבל בייחוד טמא, אע"פ שלא מצינו במתני' גדר ייחוד טפי מבית, וכלשון התוספתא שכל הבית מן המוצנע, והיינו קופסא דמפרש שבת כ"ט ב' כמבואר בירושלמי, וכ"נ בדר"ש במתני' שהזכיר בית לגע"ג מ"מ היינו בסתמא, אבל ייחודו בקופסא (דודאי טמא ט"מ מדין גע"ג), צריך רא' דבטל ממנו דין שלשה על שלשה.

שם בבית או בריא או צורר מלח, פי' שיש בגד דק מעיקרו ואינו צורר מלח כלל, ואפ"ה בבית טמא, אבל באשפה בעינן תרוייהו, ובאמת פשטות הדברים דשיעור בגד נאמר בבית בכל ענין, ולכן בבריא אין לפקפק שטמא, אלא דבבגד שבלה ואינו בריא הי' מקום לדון אם יש לו מעלת שלשה של בגד, ובזה קבעו השיעור בצורר מלח, כמו שמועיל לחשבו בטלה דעתו באשפה.

שם כמה מלח יהא צורר רובע, פי' בנפח ולא במשקל, ולפי מאי דנקטינן מ"ג ביצים לחמשת רבעים קמח לחלה, א"כ שיעור רובע הקב שמונה ביצים ומחצה ומעט יותר, ומלח דק בשיעור זה כבד יותר, ובמלח גס יש אוירים מרובים והוא קל יותר, אבל הבגד נקרע יותר, ובהא פליגי מה קל יותר להחזיק רבנן סברי דדקה קל יותר ולכן הצריכו גסה, ונראה שהיתה קבלה בידם לדין מלח, ונחלקו באיזה מלח נתכוונו, ואין להקשות נתיי בגד ונבדוק, כדאשכחן כה"ג בפ"ז מ"א, שקשה לברר ד"ז כיון שיש הרבה גורמין נוספין למה לא החזיק, ואפשר לומר דלעולם ניזיל לקולא,

שו"ר במ"ב סי' רס"ד ס"ק כ"ו בשם הלבוש שהטעם שיהא הלהב עולה יפה מיד שיסלק ידו כמו שהי' הענין בהדלקת המנורה, ובגמ' כ"א א' אמרו כן על פתילות שאין מדליקין בהן בשבת במקדש, ובהדיא מסקינן התם שמדליקין בהם בחנוכה, וש"מ שאפי' בהני דגריעי א"צ בחנוכה שתהא שלהבת עולה מאליה, וכ"ש שא"צ רוב היוצא בחנוכה, שאף במקדש א"צ, וצ"ע בראב"ד ור"ש תו"כ פ' אמור שהזכירו גם רוב היוצא למקדש, ועכ"פ אין ללמוד מזה לחנוכה, ולא ליו"ט, ובנרות שהפתילה עטופה בשעוה וחלב א"צ כלל, וה"ה בפתילה שכבר הבהבה, ולפ"ז לר' אליעזר א"צ רוב היוצא, ומימרא דעולא נאמרה רק לר"ע.

ט. **פכ"ז מ"א** שלשה על שלשה באשפות כו', יש לעי' האם הדין כן רק בשלשה או דה"ה בחמשה וששה, דבסברא ודאי בגד גדול חשוב יותר ואינו בטל אפי' אינו בריא, ועוד דבגד גדול מחזיק יותר מלח, ואינו נקרע לפי שנותנין בו את המלח מפוזר יותר, ולעומת זה ק"ק שנמסר שיעור לדבר מדוקדק בצמצום, וחלוק וטלית ודאי נראה שלא פקעה טומאתם בשום ענין ע"י ההשלכה לאשפה, (עי' שבת קכ"ד ב'), שאין זה שינוי מעשה, ורק בחתיכת בד שאין בה צורת בגד או כלי, רק שראויה להשתמש בה, בזה אמרו דהשלכה לאשפה מטהרתה, ויותר נראה שד"ז רק בשלשה מצומצמות, שו"ר בתוספתא פ"ו ה"א הובא בר"ש פכ"ח מ"ו מבואר דהשק והעור והמפץ שזרקן לאשפה טמאין, ויש ללמוד מזה דבגד ד"ט על ד"ט ג"כ טמא, דאע"פ שבגד נמאס טפי בהשלכתו, מ"מ פשוט דבגד לעולם חמור משק, ועדיין י"ל דיותר משלשה אפי' פחות מארבעה ג"כ טמא בבגד בכל ענין, מיהו י"ל דבאינו בריא חסר מעלת בגד על השק, שו"ר בחזו"א סל"ב ס"ק י"ט שכתב דבבגד ארבעה ג"כ צריך בריא וצורר מלח, ולפ"ז צריך להוסיף באופן יחסי

אם בעירוב הדין כן, מיהו אפשר שכל חד ס"ל שאם מחזיק כמותו, הרי יש סיבה צדדית שלא החזיק השני, ואין זה גורם טהרה.

שם רש"א שוים שלשה על שלשה כו', הרמב"ם והרא"ש פירשו שאין טומאת מדרס בשלשה שבאשפה, והטעם משום דלא קרינן ביה אשר ישב עליו מאחר שהשליכו באשפה, ומ"מ טמא ט"מ, ולפ"ז ר"ש מצי סבר כת"ק דבעינן בריא וצורר מלח, דלא נחית לשיעור שבטלה דעתו, אלא אמר שבכל ענין אינו טמא מדרס, (ואפשר דפליג וס"ל דבכל ענין טמא ט"מ, והחילוקים רק למדרס, וא"כ אינו כגע"ג, דבבריא טמא גם מדרס, ול"מ כן).

אבל עיקר הדברים מחודשים, חדא דכיון דנקטינן שבטלה דעתו ועתיד להחזירו מן האשפה, ממילא יחזור גם למדרס, ועוד דמה ענין לתלות דינו בשלש שבבית, הרי זה נדון בפ"ע, והול"ל בין כך ובין כך טהור מן המדרס, ועוד שר"ש לא ביאר דעתו בשיעור, ולשון המשנה משמע שבמה שהשווהו לדין גע"ג שמענו השיעור.

ובפשוטו ה' נראה דה"ק כמו ששלש על שלש שבבית שהוא ראוי רק לעניים, וסתמא דמילתא אף העניים ברוב פעמים משליכין אותו, וכדתנן במי"ב שהשלכתו מטהרת, ואפ"ה כיון שהוא בבית טמא, ה"נ שלשה על שלשה באשפה קרוב שיחזירנו [העני מיהת] וישתמש בו, וכמו שגע"ג אין בו דינים כמה יחזיק, ה"ה שלשה על שלשה באשפות, [וה"נ מסתברא דשיעור החזוק נאמר לענין חזרתו מהאשפה, ולא לענין חשיבות כלי, מיהו זה אינו שהרי אף בבית גופיה חילקו בבריא או צורר מלח], מיהו אכתי קשה דמשמע שאינו כשלשה בבית אלא כשלש בבית, ואכתי לא נתבאר במה שונה דינו באשפות מבבית, ואפשר דנפ"מ באותם ששנינו במי"ב, וגם בזה צ"ב מה הסברא

לחלק בזה בין אשפה לבית, והנה לפמשנ"ת ענין בריא וצורר מלח שייך רק בחשיבות שלשה, ואינו שייך בגע"ג שענינו למטלית ע"ג הבגד, וא"כ ר"ש בא לומר שאפי' באשפות אין שום דינים בשלשה על שלשה, ואין צ"ל שבבית אין עליהם שום דינים, ולפ"ז ה"ק שוים שלשה על שלשה באשפות כבבית, כיון שאינם גרועים משלש שבבית שטמאין בסתמא.

ומרן זללה"ה בסל"ב ס"ק ט"ז כתב דאפשר לפרש דה"ק שוה גע"ג בבית לשלשה על שלשה באשפה, דהא בגע"ג לא שמענו שיעור, וכשאמר זה שוה כזה מתפרש שילמד סתום מן המפורש, ויקבע השיעור בגע"ג לפי ערך רובע בשלשה על שלשה, אבל הדברים מחודשים דהא ענין גע"ג לטלותו ע"ג הבגד, ואינו עשוי לשמש בפ"ע, ולא שייכא כאן כ"כ סברא דחשיבות כמו להחזירו מן האשפה, ואמנם מצינו בשלשה על שלשה שגם בבית דבעינן או בריא או צורר מלח, היינו מפני שחשיבותו בפ"ע למדרס, אבל לטלאי יש לטמאו בכל ענין שראוי.

י. פכ"ז מי"א בר"ש תניא בתוספתא שלש על שלש שנמצא כו', יש לעי' מה שייך לקבוע הלכות על חפצי חבירו, הרי ראוי לשואלו מה דעתו, ונראה מזה דלבע"ב גופיה אמרינן כן, שאם אינו מייחדו ומשמרו, אע"פ שלא השליכו טהור, ובאמת לר"א פכ"ח מ"ב טמא בכה"ג.

שם שכל הבית מן המוצנע, בגמ' שבת כ"ט ב' אמרו דע"ג מגוד טהור ורק בקופסא טמא, ובפשוטו מגוד הוא בתוך הבית, ובירושלמי ג"כ משמע דכל בתוך הבית טמא.

שם מצאה אחר הדלת, לכאורה היינו בבית, אלא שדרך להניח שם דברים שהולכים לאשפה, וזה נאמר כנגד תוך הבית.

שם או בכסותה, כ"ה בתוספתא, ולא נתפרש ענינו, ור"ח גרס בשבת במקום מגוד

כלי קיבול, וא"כ אפי' כל שהוא טמא, [שו"ר בחזו"א סל"ב ס"ק י"ט שהקשה כן, ועי"ש], וי"ל דעור שהוא קשיח נעשה כלי קיבול ועומד בפ"ע דומיא דתפילין, אבל בגד שטוח אין לו תכונת כלי קיבול, עי' פכ"ו מ"א בכיס של שנצים, ואע"פ שע"י התפירה מקבל מה שבתוכו, מ"מ באמת אינו כלי קיבול רק בד פשוט שעטפו על מה שבתוכו, ואע"פ שתפרו אינו כלי, שבתפירתו הוא כגוף אטום, ובפתיחתו בטל כל הכלי.

ומצינן לפרושי לשון עשאו כדור בפ"ע, שכרכו על עצמו כמה פעמים עד שנעשה כדור, ומיושב לשון בפ"ע שהוא כמיותר דבלשון עשאו כדור ג"כ מובן שהוא עצמו הכדור, ולפ"ז בעשאו כדור שמקבל בתוכו טמא, אבל אין נראה כן סתמות המשנה, דא"כ ברישא שנתנו בכדור מיירי בכלי קיבול, ובסיפא שעשאו כדור מיירי דוקא בלא קיבול, אבל אם עשאו ככדור דרישא טמא, וזה מחודש דלא הו"ל למיסתם הכי, אלא עשאו כדור בפ"ע, כך הוא הלשון לבאר שעשאו בעצמו כדור, ומיירי במקבל בתוכו, ואפ"ה טהור כיון שאין לו צורת כלי קיבול וכמשנ"ת.

ומבואר כאן דכדור אינו כלי חשוב לטמאו משום אריג, דהא אפי' יש בו שיעור גע"ג טהור, וכ"ש פחות מזה, דדוקא בשימוש בגד ותכשיט מהני דין אריג כל שהוא, וכדתניא בתוספתא דגע"ג אינה טמאה עד שיצניענה לבגד.

שו"ר בר"ש מבואר שעשאו כדור בפ"ע שכל הכדור נעשה מכריכת הבגד בלבד, שכרכו על עצמו בעיגול כמין כדור, וזה כפי' שני שכתבנו, וכתב שזה כ"ש מנתנו בכדור, כדחזינן בסיפא, ופירש שהתפירה מבטלת לגמרי מתורת בגד פשוט לבגד כפול ועשוי ככדור, ולא רק מקום התפר ממעט, אלא שע"י חיבור התפירה נעשה כבגד שלשה

שהתחובה בבגדו טהורה לר' יהושע, [ויש לפרש דזהו בכסותה שתחובה בכסותו], וצ"ב מה הוא תחובה בבגדו, והרמב"ם בפכ"ב הכ"ב כתב תלהו במגוד או הניחו אחורי הדלת הרי זה כמי שהניחו בתוך בגדיו ועדיין הוא חשוב אצלו, וא"כ פירש דבתוך בגדיו היינו קופסא, אבל בפיה"מ כתב תלויה בבגדו במקום במגוד, וכתב דלר"ע דינו כקופצא, וכנראה מקורו בפ"י ר"ח, אבל הר"ח ל"ג מגוד, ולגרסתו תחובה בבגדו טהורה לר"י ובקופסא טמאה, ואפשר דבתוספתא מתפרש שמכוסה בשום מקום חוץ לבית, דנהי דלא השליכה אבל מוכח דלא מצנע לה לבגד של לבישה.

שם או פונדיון צרור בה, פי' ואינה כלי קיבול עי"ז, ודומיא דמחט תחוב בה, דמוכח שהחליטה לשימוש אחר, ולא לטלאי ע"ג הבגד, או שהיתה פקוקה בסל ובקופה שאינה חיבור להם.

שם ולעולם אינה טמאה עד שיצניענה לבגד, אפי' עשאה מתחלה לשימוש אחר טהורה, ולא דוקא כשכבר נטהרה באשפה, ור"ש סבר שאם עתיד לטלותה על דבר המק"ט חשיבא ג"כ כלי מכת זה, והיינו באופן שתהא חיבור ותקבל טמאה, ולא בפקק וכיו"ב.

יא. פכ"ח מ"א שלש על שלש שנתנה בכדור, טעמא דטהורה מפני שמתבטלת מתורת בגד ונעשית כדור, ואפי' נטלה מן הקופסא נטהרת, שהרי לא נחלקו כאן תנאי דבסמוך מ"ב, וש"מ דהכנסה בתוך כדור עדיפא מהתקינו לפוק בו את המרחץ כו', דחשיב טפי מעשה שסילקו לגמרי משימוש, משא"כ במטלית שמשתמש בה ככל מטלית, מיהו בשלשה דחשיב אינו מתבטל אפי' בתוך כדור.

שם או שעשאה כדור בפ"ע טהורה, יש לעי' הרי מבואר לעיל פכ"ג מ"א דכדור מיקרי

לגמרי משמע, סבר דהכא ג"כ טהור ממדרס וטמא ט"מ, והרע"ב העתיק דטהור רק ממדרס, כנראה נקט שהר"ש לא הכריע, וכן הרא"ש פירש כהרמב"ם ותירוצו קמא דהר"ש, ונראה שלא חששו לדיוקא דטהור לגמרי משמע, כיון שהתנא ביאר דטהור מפני שנתמעט, ומתפרש שפיר שדינו כפחות מגע"ג.

ולכאורה נראה דשלשה שבכדור דינו כשלשה שעשאו כדור באופן שנשאר שלשה חוץ מן התפר, וכיון דמסתברא דכדור לא חשיב מושב, שאין רוצים שתתקלקל צורתו מעיגול לשטוח, ה"ה שבתוך הכדור מתבטל ממדרס לדין כדור, שהתפירה כשינוי מעשה, דמשמע דגע"ג שנטמא ג"כ נטהר כשנעשה כדור, וש"מ דחשבינן ליה שינוי מעשה, [וער"ש פ"ז מ"ב דאין חילוק בין נטמא לראוי לקבל טומאה], מיהו אפשר דגע"ג קיל טפי, שהרי השלכתו לאשפה ג"כ מטהרתו אע"פ שלא עשה בו מעשה, [וער"ש פ"ז מ"ב דאפשר שלבטל טומאת מדרס סגי בייחוד, ורק לבטל ט"מ בעינן מעשה, מיהו בפרקין מ"ה כתב הר"ש דדוקא מפני שנאסרה בהנאה הו"ל כשינוי מעשה עי"ש, וכ"כ בפ"כ מ"ו דסדין שעשאו וילון לא נטהר מן המדרס אלא בשינוי מעשה], ולהאמור מיושב כהראב"ד דבנתנו בכדור טמא ט"מ, ובעשאו כדור ונתמעט משלשה טהור לגמרי.

יב. **שם מ"ג** העושה אספלנית בין בבגד ובין בעור טהורה, קתני בגד דומיא דעור דהיינו שיש בו שלשה על שלשה שטמא מדרס, אבל בפחות משלשה כו"ע מודו דבכל גונא טהורה, דלא גרע מלפוק בו את המרחץ דלעיל מ"ב, והכא עדיף דחשיב מעשה לטהר אפי' כשלקחו מן הקופסא, וכן מבואר בתוספתא שלפנינו דקתני רישא גע"ג טהור, והדר קתני בשלשה על שלשה פלוגתא דרשב"ג ורבנן, ולפנינו הגירסא טמאה וט"ס הוא, שראה הכותב טהורה ברישא בגע"ג וסבר דסיפא דשלשה על שלשה טמאה מיבעיא ליה,

שקיפלו ותפרו, שמשערין כמו שהוא לאחר הקיפול, ולפ"ז בגד שמילאהו וכרכו ותפרו חשיב שפיר כלי קיבול, ובפחות מגע"ג ג"כ מק"ט.

אבל הרמב"ם מפרש שמקום התפר ממעטו משלשה, ואם ה' בו שלשה חוץ ממקום התפר נשאר בדין שלשה מטמא מדרס, ולשון המשנה מפני שהתפר ממעטו משמע כן, דמשמע דכיון שה' בו רק שלשה ממילא התפר ממעטו, דאם מיירי בשלשה ויותר משלשה, א"כ פעמים שאין ההתפר ממעטו, ואע"פ שלפי' הר"ש הכריכה והתפירה ממעטתו לחצי, אבל לא ה' לו לתנא להזכיר התפירה, אלא שנתבטל ונעשה כדור.

ובזה יש ליישב מ"ט קתני ברישא דשלש על שלש שעשאו כדור בפ"ע טהור, הרי ממילא נשמע מהסיפא דשלשה שנתמעט טהור, ואע"פ שנשאר בו גע"ג טהור, אבל השתא מתפרש דגע"ג שנעשה כדור בטל לגמרי מדין גע"ג, אבל שלשה על שלשה אם יש בו כשיעור טמא אע"פ שהוא כדור, שו"ר בתוי"ט בשם מהר"ם.

מה שנטהר בפחות משלשה שעשאו כדור, זה לכו"ע כיון שעשה בו מעשה ותפרו, ואין זה תלוי בפלוגתא דתנאי דלקמן מ"ב, תדע דהכא אף בנטלו מן הקופסא טהור, ובוה כו"ע מודו שאם התקינו לפוק בו את המרחץ טמא, והראב"ד פכ"ב הכ"ז כתב ג"כ שטהור כדין התקינו לפקוק בו את המרחץ, (והעירו דהרמב"ם פסק שם כר"א, ולמש"כ כאן שתפרו אף ר"א מודה, כמו מקופסא לרבנן).

שם אבל שלשה על שלשה שנתנו בכדור טמא, הרמב"ם והר"ש והרא"ש פי' שנשאר טמא מדרס, והיינו לשיטתם דבעשאו כדור טהור רק ממדרס, אבל הראב"ד שם כתב דכיון שנתנו בכדור פקע שם מושב ממנו, וטמא רק ט"מ, ובעשאו כדור שהתפר ממעטו טהור לגמרי, ואפשר דהר"ש למסקנתו דטהור

שחזור ומכבסם לשימוש רטיה פעם אחרת, [ובפרט בשלשה וחמשה], אבל לא נפקע מהם שם רטיה ע"ז, ורטיה לאו בגד היא ששימושה להגן מבחוץ, ולא למלבוש האדם, ובהני שנעדרין ולא נשאר רושם גמור כל חד כדאית ליה, בזה לא פקע מהם דין טומאה דמעיקרא, כיון דאכתי חזיין לבגד, וכ"ז בשלשה (וחמשה), אבל בגע"ג מכיון שייחדן לשימוש רטיה נטהרו, ובנטלן מן הקופסא לכו"ע צריך מעשה.

עיקר הדבר שעושים רטיה גדולה של חמשה על חמשה רחוק במציאות, דסתם רטיה קטנה היא, ואפשר דבכלל מתני' כגון שקיצע טפח על טפח למושב, והגדון אם פקע שם מושב ממנו באספלנית או במלוגמא, ובבגד משכח"ל בגע"ג שייחדו למלבוש, ואמנם לשון המשנה מתפרש בדאית בהו שיעור בגד ועור למדרס, וכמ"ש בתוספתא שלשה על שלשה, אבל הנפ"מ באופן הרגיל במציאות הוא בטע"ט שקיצעו לישיבה או בגע"ג שייחדו לבגד, מיהו לעיל כתבנו דמודה רשב"ג בפחות משלשה, אבל אכתי י"ל דבייחדו לבגד לא מתבטל כיון שננער.

יג. **שם מ"ד** מטפחות ספרים בין מצוירות כו', יש לעי' מה בין מצוירות לאינן מצוירות, בשלמא קודם שכוך בו את הספר שייך לומר דמצוירות מוחלטות לספר, ושאינן מצוירות כיון שראויות גם לשאר שימושים טמאות, [ועפיה"מ דס"ל שגם לאחר שנשתמש בהן לא ייחדן לספר בלבד, ופשטות המשנה דמיירי גם בעשאן רק לספר], אבל קשה לפרש מטפחות ספרים רק במאורע קודם שנשתמשו בהם, וב"ה דומיא דב"ש דמטמאין אף מצוירות שהוחלטו לספר, ובכח"ג ב"ה מטהרין.

והנה בירושלמי כלאים פ"ט ה"ב ביארו שני טעמים מ"ט מטפחות ספרים ט"מ, [הרי משמשי כלים טהורין ואפי' אריג, או מפני

אבל האמת דפלגינהו התנא משום דרשב"ג פליג רק בשלשה על שלשה, והגר"א הוסיף וחכ"א בין כך ובין כך טהורה, וא"צ לחדש תנא שלישי שמטמא בשניהם, ומ"מ למדנו שגם לגרסתו מודה רשב"ג בגע"ג, וכדמוכח ממשנה ב'.

שם ר"י אומר על העור טהור, ל"ג ליה בראשונים, ולא בספרים מדויקים, כמ"ש בתוי"ט ובמלאכ"ש בשם ר"ב ור"י ע"ש.

שם מלוגמא, בתוספתא מייתי רטיה בהדי מלוגמא, ובאמת בעלמא לא דייקנין בהני תלתא שכולם ענינם רפואה שנותנין ע"ג בגד וכורכין בו את המכה, כדתניא שבת י"ח א' נותנין אספלנית ע"ג המכה מע"ש, ותנן עירובין ק"ב ב' מחזירין רטיה במקדש כו', ושם בגמ' ומגלה מקצת הרטיה ומקנה פי המכה, ובשבת ע"ה ב' הממרח רטיה בשבת חייב, פרש"י מחליק תחבושת על המכה, וכאן נחית לדיוקי סוגי הסממנין שנותנין על הבגד הזה, ואיספלנית הוי מחלב ושומן שנבלע בבגד, ומלוגמא עשויה מדברים שאינם שומניים, ולכן כשנופלין מן הבגד לא מאיס כ"כ, ויש מלוגמא ששותין לרפואה.

והנה ת"ק מחלק בין בגד לעור מפני שהבגד בולע יותר, ורשב"ג מטמא אף בבגד, מפני שעיקר הרפואה ננערת, ול"ד לאספלנית שהשומן אינו ננער, ואף באיספלנית שעשויה מעשבים מטמא רשב"ג, וזהו שרמז במתני' בלשון מפני שהיא ננערת, דלכאורה פשיטא שזהו הטעם כמו בעור לרבנן, אלא בא לרמוז מזה דאע"פ שלא חלק באיספלנית דרישא, היינו משום דסתם אספלנית עשויה משומן כמ"ש הר"ש מגמ' דשבת, אבל יש ללמוד מזה דכל שננערת טמאה, ונפ"מ לאספלנית של עשבים.

ונראה דכל הני משעה שמרח עליה המשחה הוחלטו לשימוש רטיה שעל המכה, והו"ל כמעשה לבטל מהם תורת בגד, ואע"פ

אינו מתיישב לפי הירושלמי, וכ"כ מרן זללה"ה בסל"ג סק"ו דמיירי בכיפה שהיא כלי קיבול.

ש"ר בתוספתא פ"א ה"ה דר"מ מטהר ור"י מטמא, ופי' הגר"א בזר זהב דמתני' ר"מ היא, ובפשוטו מטהר לגמרי משמע ומתני' ר' יוסי היא, ואם מיירי בכלי קיבול צ"ע מ"ט דר"מ דמטהר, ואי מיירי באינה כלי קיבול מ"ט דר"י דמטמא, ואפשר דר"י סבר שאין לחלק בין מטפחת קטנה לגדולה ובכל ענין טימאו מטפחות ספרים, אבל קשה דהא ר"י ס"ל כר"ג דבין כך ובין כך טהורות, ולפי' הגר"א ניחא דר"י סבר דכיפה שעשויה ככובע אינה מתבטלת לספר, אבל בגמ' מבואר שנאסרה בהנאה וש"מ דיחוד גמור הוא, ואפשר דלר"מ כיון שאין הקיבול משמש הרי הוא בטל, ולר"י טמא משום קיבול, וצ"ע.

ש"ם ר"ג אומר אלו ואלו טהורות, בפשוטו משמע דר"ג יחידאה הוא, וכן מתני' דפכ"ד מ"ד דלא כר"ג, דהתם קתני מטפחות הספרים טמאין ט"מ, וסתמא מיירי באינן מצוירות דומיא דידים ונבלי בני לוי, אבל בתוספתא אמרו ר"י ור"ש דנראין דברי ר"ג וכדבריו אנו מודים והגר"א הגיה מורים, דאל"כ נראין ומודים היינו הך, ור"י הוסיף אף של קבתית כיוצא בהן, פי' דמטפחות שלהן חשיבי משמשי כלים וטהורין.

ש"ם בתוספתא ראב"צ אומר אלולגגנין של ספר טהור, ער"ש פט"ז מ"ז, ועי"ש בסוה"ד שהביא תוספתא זו, ואם היינו אנגלין דתנן שם, א"כ זה כסא או שלחן שמניחין עליו הס"ת, והו"ל משמשי כלים, והלשון לא משמע כן, אלא מענין גלילה וכיו"ב, שו"ר בירושלמי מגילה פ"ג ה"א אנגלין אין בהם משום קדושת ארון, ומשמע שמניחין ס"ת עליהן, ואמרו שיש בו משום קדושת ביהכ"נ, ואם כורכין אותו ע"ג ס"ת אינו נחשב מכלי ביהכ"נ, וע"כ שהוא כעין כסא שס"ת מונח

שסורין להדיוט], או מפני שעושה אותה כמין תיק ונותן ס"ת עליה וטומאתו משום כלי קיבול, שו"ר דגרסת הראשונים ומשימה בחיקו, ומזה נראה שמניחה על גופו ומתחמם ע"י התיק, אבל בירושלמי נראה דלטעם זה אין בהם משום כלאים, וע"כ דהטעם רק משום כלי קיבול, או מפני שמחמם בהם את ידיו, [כעין שאמרו בוליון ביצה ט"ו א'], ועי"ש שאסור בהנאה מפני קדושתו, ומ"מ ט"מ מפני חימום הידים שנעשה ממילא עם נשיאת הס"ת, כ"נ ביאור הדברים ועמש"כ בזה בכלאים ס ס"ק.

ולפ"ז קשה טפי מ"ש מצוירות מאינן מצוירות הרי שימושים אלו נעשין עם הספר, ונראה מזה דמצוירות עושין אותן קצרות כרוחב הספר מכנגד פניו, ולכן אין בהם טומאה כלל, אלא דלב"ש מטפחות ספרים ככל מטפחות ואפי' מצוירות טמאות, ואמנם לא שייך בהם כ"כ הטעמים הנ"ל, אלא דמ"מ הוצרכו ב"ה לאשמועינן דטהורות לאפוקי מב"ש, וטעמיהו דב"ש יתכן דס"ל דבגד של כלים ככלי קיבול דמי שמטמא בכל ענין, או דאריג טמא בכל דבר, והרמב"ם והרא"ש פי' דב"ש חשבי להו משמשי אדם, ולשון הרא"ש שפורסין אותן על הספרים כשקורא בהן, אולי כונתו שהוא כעוטף ידו לתפוס הספר, כמו שאמרו מגילה ל"ב א' באותו ס"ת ערום, ולכן חשיב גם צורך האדם.

ובסמוך במשנה ה' מבואר דכפה שנתנה על הספר ונאסרה בהנאה עדיין טמאה ט"מ, והתם ליכא טעמא דכמין תיק דבגד קטן הוא, וגם חימום ידים לא מתאים בזה, וי"ל דכיפה עשויה כמין כובע בעיגול ויש בה כלי קיבול, ואפשר דקיבול השער אע"פ שהוא כפוי מיקרי כלי קיבול, או שמקבל בה הספר כצורת כלי קיבול, ואע"פ שבגמ' אמרו לשון כרכתו, מתפרש שפיר לשון זה בעטיפת הכיפה עליו, ורש"י בסנהדרין מ"ח א' הזכיר לשון צעיף וכתב דלא גרע ממתפחות ספרים, וזה

עליו, ותיק הספר והעמוד שבתיק שגוללין עליו הספר הוי חיבור לטומאה ולהזאה, ומזה משמע שאין מוציין הס"ת ממנו, וקובע העמוד עם הספר בתוך התיק, ולכן חשיב חיבור.

יד. פכ"ד מ"ד של ידים טמאה מדרס, יעוי' בר"ש הטעם בשם ירושלמי, וקמ"ל דשימוש הידים אינו נוגד שימוש למדרס, וחשיב מיוחד לכך ולכן, כיון שהדרך להשתמש בהם גם להניח על הכסת ולישן עליה או להניחה תחת אצילי ידיו ולהשען עליה, ואף שאינה עשויה להשען רוב גופו, מ"מ כיון שעשויה להשענות האדם, אם אירע שנשען עליה רוב גופו טמאה מדרס, כמ"כ מרן זללה"ה בס"ל ס"ק כ"ג], כענין שמצינו בתוספתא ב"מ פ"ט ה"א דמטה שכורמין עליה את הכלים טמאה ט"מ, אבל אם משמשת גם לישיבה ולשכיבה הרי זו טמאה מדרס, דכל כה"ג אין בזה חסרון של עמוד ונעשה מלאכתנו.

שם של ספרים טמאה ט"מ, הא דאינן טמאין מדרס מפני שאסור לישן עליהם, והא דטמאין ט"מ מיירי באינן מצוירות דומיא דמטפחות הידים, ואתיא כב"ה פכ"ח מ"ד, [ועי"ש בפי' קמא דהר"ש], ומפרש בירושלמי כלאים שם הטעם מפני שהוא עושה אותה כמין תיק ונותן ס"ת עליה, משמע שמקפלה כמין כלי קיבול, או שעושה קשר ונעשית ככלי קיבול, שו"ר דגרסת הראשונים ומשימה בחיקו ומשמע הכונה שנותן כל המטפחת עם הספר על גופו ומתחמם בה, ורב מפרש בירושלמי שם מפני שהוא מחמם את ידיו בהם, דהיינו בשעה שנושא את הס"ת נהנה גם מחימום ידיו, כענין שאמרו ביצה ט"ו א' בוילון שהשמש מתחמם כנגדו, וה"נ נהנה בחימום ידיו בשעה שנושא הס"ת, ועי"ש בירושלמי לענין איסור כלאים שנחלקו במשנה שם, ורבנן ס"ל דאין בהם משום כלאים אע"פ שלענין ט"מ מודה כדתנן הכא בסתמא,

ומשמע שפירשו שם דכיון שאסור בהנאה גם בלא כלאים, לא חיישינן שיבא ליהנות בשל כלאים, וור"א אוסר, ורב אמר דהלכתא כותיה], ומ"מ לענין טומאה סגי בהנאה פורתא שלא יתבטל ממנו שם כלי.

נראה דמטפחת של ספרין טמאה מדרס, דכיון שמשמשת לכיסוי האדם, ואסורה משום כלאים לכו"ע כדתנן בכלאים פ"ט, הרי היא בדין בגד וטמאה מדרס, (ובט"ס נדפס במשניות בנו"ן, ובאמת שניהם שייך לקרותם במ"ם ושניהם בנו"ן), וערש"ש ומשנ"א, ופשוט דמתני' בספרים דהיינו ספרי הקדש, וכ"מ בר"ש ור"א"ש ורמב"ם, וכבר נתבאר שכן מפורש בירושלמי, וגרס שם במ"ם, שו"ר בפיה"מ נגעים פי"א מי"א שגרס מטפחות ספרים ופירש של המסתפרים, ונראה מדלא קתני הספרים בה"א, ש"מ דבספרי קדש מיירי, ואמנם בכלאים פ"ט תרויהו בה"א, מ"מ המספר נכתב תמיד בה"א, וכן פי' הר"ש בנגעים שם.

שם ושל תכריך נבלי בני לוי טהורה מכלום, כן עיקר כגרסת הר"ש וכ"ה בירושלמי כלאים שם, ובתוספתא ב"מ פ"ה ה"ז הוזכר רק מטפחות בני לוי, והכא קמ"ל דאפי' העשויות לתכריך נבלי בני לוי טהורות, וכ"ש העשויות לחיפוי בלבד, ולמ"ד בירושלמי דמטפחות ספרים טמאין ט"מ מפני שעושה אותן כמין תיק, ניחא טפי שהוצרך לבאר בשל בני לוי דאפי' עשויות לתכריך טהורות, ואף לטעמא דחימום ידיו י"ל דרך בעשויות לתכריך שייך כן, (דבכיסוי לחוד הרי הם משמשין כמצוירות), - הרמב"ם פי' תכריכי המת, וקשה דאין דרך לכרוך במטפחות אלא במלבוש, וגם מסתברא שמטמאין כיון דמלבוש גמור הוא, ואין להזכירם בכלל מטפחות דמתני', כיון שהנודן בכל בגדי המת, ונראה שהרמב"ם מודה בבגדי תכריכין, ורק במטפחות הוא מטהר, ומ"מ נראה שט"ס הוא, שאין לתנא לקרא למטפחות סתם תכריך

והכונה של מת, ובפרט אם תכריכי המת בעלמא מק"ט.

כתב הר"ש דה"ה מטפחות של שאר נבלים כדתנן פט"ז מ"ז תיק נבלים וכינורות טהורין, וצ"ע דהתם בכלי עץ או עור מיירי, ואינם בכלל מטפחות, והתם בעינן כלי קיבול ובכריכה לחוד לא נעשה קיבול, ועי' לעיל מ"ב בתכריך הכלים, ובמש"כ בסמוך בזה, אבל מטפחות בגד שראויין לשיבה אע"פ שייחדן לכלים לא פקע שם בגד מינייהו לענין ט"מ, ושל נבלי בני לוי שאני שאין דרך להשתמש בהם כלל, או שאסור להשתמש בהם, וכמו ששנינו בתוספתא ב"ב פ"ב ה"ד מטה של מלבני בני לוי טהורה מכלום, ושכורמין עליה את הכלים טמאה ט"מ, וביארנו לעיל סכ"ט ס"ק י"א ונע"ע מש"כ סכ"ג סק"ב] הטעם דפעמים יושבין עליה, אלא שאינה עשויה לכך, ולכן אינה טמאה מדרס, ושל לויים אינם משמשי אדם כלל, וה"נ יש לפרש כאן דמה"ט רק מטפחות של נבלי בני לוי טהורות.

ויש לעי' מאי שנא תכריך נבלים שהוא טהור, ומ"ש תכריך הכלים דתנן לעיל מ"ב שהוא טמא ט"מ, ואפשר דמיירי ביש בו ה' על ה' ובזה שייחדו לתכריך הכלים לא פקע ממנו אפשרות שימוש של שטיח, ולכן הוא ט"מ מכח שימוש שטיח, ואינו טמא מדרס כיון שעיקרו לכלים, אבל של בני לוי בטל שאר שימושים ממנו לגמרי, משום איסור מעילה, ואף כשהוא של הדיוט, אין משתמשין בשל מקדש כלל וכמש"כ לעיל סכ"ט ס"ק י"א מהתוספתא דמטה של מלבני בני לוי טהורה.

שו"ר בתוספתא שבר"ש פכ"ו מ"ו עור שעשאו לתכריך אפי' כל שהוא טמא, והיינו משום כלי קיבול, ומבואר שם בתכריך ארגמן שהטעם מפני שהעור משנה צורתו לפי הכלי שנתון בתוכו, והו"ל כלי קיבול כמו

צרור המרגלית, ולפ"ז ניחא דתכריך הכלים מיירי בעור, ותכריך נבלים הוא של בגד, ואינו נעשה כלי קיבול, וכמו ששאלו בירושלמי במטפחות הספרים, ואמרו שעושה אותם כמין קיבול, וניחא מתני' אף בעור קטן שנותן בו הכלי בקביעות ונעשה כלי קיבול.

טו. **פכ"ח מ"ח** בגדי עניים אע"פ שאין בהם שלש על שלש הרי אלו טמאין מדרס, אבל אין בהם שלשה אף בבית עשירים טמאין וכמשנ"ת בסמוך, ומבואר בר"ש מהתוספתא דמיירי בטלית של עני שבלתה או חלוק וכיו"ב, והבגד שלם וגדול דהוי טפי משלשה על שלשה הרבה, אלא דכיון שהבגד בלה יש בבגד נקבים רבים עד שאין שלש על שלש שלם בלא נקבים, ואצל עשיר כה"ג משליכין אותו, אבל העני ממשיך ללובשו, [וביש בו שלש אף העשיר לובשו דנקב בתוך שלשה אינו מפסיד את הבגד כ"כ, וכ"מ בתוספתא פ"ח ה"א שרק בלבדין השיעור שלשה על שלשה בכה"ג, וסתמא מיירי אף לעשירים עי"ש], בין אם כל הבגד כך, ובין אם חצי בגד כך, ונפ"מ לענין חיבור, וקמ"ל דרק בגד של עני כזה טמא, אבל אצל עשיר פקעה טומאה מיניה כיון שמשליכין אותו לאשפה, ולא מהני מה שראוי לעני, כיון דהשתא בבית עשיר קאי וטהור, והיינו דמייתנין מינה שבת מ"ז א' עירובין כ"ט ב' דבגדי עניים בבית עשירים לא חזו, - במ"ש הר"ש לפרש סוגיא דזבחים בכה"ג עמש"כ סק"ה דהתם אמרו מטלית, וכאן בגד, וזה מוכיח שכאן בבגד שלם מיירי, ולא במטלניות.

מיהו צ"ב לשון הברייתא שהביאו בגמ' בגדי עשירים לעשירים, מה בא למעוטי, הרי אין לנו אלא למעט בגדי עניים דלא חזו לעשירים, אבל מאי דחזי לעשירים כ"ש דחזי לעניים, ואפשר דבמקום לפרש לעניים ולא לעשירים, מסיים דלעשירים טמא רק בגדי עשירים, ולא רצה לומר ולא לעשירים דבאמת גע"ג דחזי רק לעניים הוי בגד אף לעשירים

אם לא השליכן לאשפה, ורש"י בעירובין ל' א' גרס דשל עשירים לעניים נמי לא, ומפרש לה התם לענין עירוב דפרסאי אכלי בשר בלא נהמא, אבל בבגד לא מצינו אופן שיהא ראוי לעשיר ולא לעני, ושמא י"ל לפרש"י דכונת התנא לרמוז שיש אופנים בעלמא דמהני דעשירים רק לעשירים כגון לענין עירוב, וצ"ע.

הרמב"ם פי' דקמ"ל אע"פ שהבגד תפור ממטליות שאין בהם גע"ג, ובגדי עניים אורחא דמילתא קתני, וה"ה עשירים, והנה עיקר הדין פשוט, דסו"ס השתא בגד גמור הוא, ועוד למה הזכיר עניים הול"ל בגד שעשאו ממטליות שאין בהם גע"ג טמא, ולישנא דמתני' משמע דבשל עשיר טהור, וכ"מ בתוספתא כפי' ר"ש, - הרמב"ם לא הביא ד"ז בה' כלים אבל הביאו בה' טו"צ פי"ב הי"ב, מיהו מקורו מתוספתא דנגעים, ועי' פכ"ב ה"כ בכלים שהביא התוספתא טלית של עני שבלתה כו' ופי' אע"פ שאין בה שלש על שלש בריא, וכונתו שהבגד קיים אלא שאינו בריא, אבל במתני' שלא הוזכר שבלו קשה לפרש כן, ולכן פי' בענין אחר, שו"ר בחזו"א סל"ג סק"ג שהעיר ע"ד הרמב"ם ועי"ש.

הראשונים בשבת ובעירובין גרסי במתני' שלשה על שלשה, אבל לא מצאנו חילוק בין עני לעשיר לענין מדרס בפחות משלשה, שהרי אין החסרון מפני שהעשיר משליכו אלא שאינו ראוי, וא"כ גם בעני לא מהני, ואי מיירי בייחדו בהדיא הו"ל לפרושי, אלא ודאי הכא בבגד גדול קיימין, ובפחות משלשה באופן זה אף לעשירים חזי, ובפחות משלש לעניים, ועיקר פירושם בגמ' צ"ב, דהא לענין מוקצה כל שטמאין ט"מ אינם מוקצה, ומאי מייתי ממדרס למוקצה, אבל לפי' ר"ש ניהא דפחות משלש אצל עשיר משליכין אותו, ולכן הו"ל מוקצה, ולא מהני מה שהעני אינו משליכו להפקיעו מידי מוקצה בבית העשיר, ולא חילקו בין עניים לעשירים

אלא כשבאמת משליכין אותו, וניחא שלא הוזכר בגמ' חילוק בין עניים לעשירים בשיעור הבגד, ופחות משלשה אף לעניים לאו מדרס הוא, והנדרון רק בבגד גדול שבלה, וכיון דחשיב בגד גדול, אין קושיא אם גם בפחות משלש טמא, ואצל עשיר שאינו טמא מדרס, אף טומאת מת אין בו והו"ל מוקצה.

בשו"ע או"ח סי' ש"ח סי"ג הביאו הא דשבת קכ"ה א' דשיירי מטלניות שאין בהם ג' אצבעות על ג"א אסור לטלטלן בשבת, ובמ"ב ס"ק נ"ב הביא בשם האחרונים דלעשירים אף בגע"ג אסור לטלטלן, ולפמשנ"ת לעיל אין לזה מקור, אלא כל גע"ג מותר לכו"ע כפשטות הגמ' שאמרו שיירי פרזמיות שאין בהם גע"ג ולא חילקו בין עניים לעשירים, [שו"ר בחזו"א או"ח סמ"ג ס"ק י"ט עי"ש], וכן בסוגיא כ"ט א' מבואר דאף מטלניות הטהורות מותר להדליק בהם ואינם מוקצה, ולא חילקו בין עניים לעשירים, ומה שמצאנו בגמ' חילוק בין עניים לעשירים זה מיירי בבגד גדול שבלה ואין בו גע"ג שלימים במקום אחד, ובוזה עניים מקיימים ועשירים משליכין, ולכן בבית עשירים הוי מוקצה אפי' לעניים, והדברים מבוארים בר"ש ורא"ש הנ"ל ע"פ התוספתא, והראשונים שפי' בע"א לא ראו התוספתא, וגרסת כל הספרים במתני' דכלים גע"ג, ולא שלשה על שלשה, [ואמנם הראשונים העתיקו שלשה אבל זה ממגיהין] כמ"ש הר"ש, אלא דמיירי בבגד גדול שלם, וכן מוכיח לשון בגדי עניים, (ולא מטלניות).

ולאמור כל שיש בו גע"ג שרי אפי' בבית עשירים, ואפי' השליכה לאשפה י"ל דשרי, דהו"ל כזרק גלימיה לאשפה קכ"ד ב', שהרי לא מצאנו בגדי עניים אלא כשאין בהם גע"ג, וראי' לזה מהא דמדליקין ביו"ט בפתילה שהשליכה לאשפה, כדאמר כ"ט א' דכו"ע ל"פ דטהורה ומשמע דמדליקין בה, ולפמשנ"ת לעיל סק"ג דאף עשירין אין משליכין פחות משלשה רק לבגד אינם

אבל אם ניכר שהוא בלוי, שוב אינו לובשו, ויש להסתפק אם סגי בחתיכה אחת של גע"ג, שעי"ז כולו חיבור, או שרק חתיכות של גע"ג מתחברין ליחשב בגד.

שם רשב"ג"א אם יש בה גע"ג טמאה ואם לאו טהורה, קמ"ל דמהני החיבור לעשותו כשלשה לטמא מדרס.

טז. **שם** במשנה העבים והרכין אין בהם משום שלש על שלשה, בתוספתא מפרש דעבים היינו כגון החמילות והלבדים והסגוסין, והנה סגוס ידענו שהוא בגד עבה ביותר כמבואר בנגעים פי"א ובמקואות פ"ז, וחמילה מבואר בנדרים נ"ה ב' שהנודר מן הכסות מותר בחמילה, וכן לבדים שאינם עשויין חוטין, הם בהכרח עבים כדי להתקיים, וכל הני אינם ראויין לשימוש טלאי ע"ג בגד, ולא להתחבר לבגד אחר בשיעור קטן כזה, ולכן אינם מק"ט אלא כשהם בגד בפ"ע, וכ"כ רש"י זכחים צ"ה א' דלאו ללבישה חזו ולא לתקן בהם חלוק, ומבואר בגמ' דאף מעיל של כהן גדול בכלל עבים, דכיון שהבד עבה אינו מתאים לטלאי, ואפי' בבגד עבה לא מתחבר טלאי עבה בגודל כזה.

והרכין מפרש בתוספתא כגון השיראין והסיריקין והכלך, וזה דלא כתלמודן שבת כ"ז א' דשיראין וכלך וסיריקין איתרבו רק לשלשה על שלשה, וה"ה צמר גמלים וצמר ארנבים דמני בהדיהו, אע"פ שאינם בכלל רכין, וש"מ דאיכא תנא דסבר דשאר מינים איתרבו גם לשלש על שלש, ומה"ט פי' הרמב"ם במיני פשתן הדקין, כיון שפסק כתלמודן שרק צמר ופשתים איתרבי בהו שלש על שלש, [ורש"י בזבחים פי' רכין פלטר"א שאינו ארוג ותרומו לבדים], ובתוספתא הם בכלל עבים כמש"כ לעיל והר"ש העתיקו כעין לבדים וסיים ובתוספתא מפרש, ובתוספתא מוסיף פליון של ראש, וכנראה הוא דק ביותר, וכל הני אינם ראויין לטלאי בבגד רגיל, ובבגדי

מצניעין אותו א"כ פשוט שאינו מוקצה, ועמש"כ בזה לעיל שם, (ועמשנ"ת לעיל סק"ז דלשון קולי היינו שהקלו חכמים, ולענין מוקצה בכל ענין לא הוי מוקצה, ועחזו"א שם שכתב ג"כ דלוי"ד התו' נראה דבגע"ג אף לעשירים מותרים כפשטות הגמ'), ובשלשה שהשליכה לאשפה ודאי לא הוי מוקצה, וכן צידד בשעה"צ אות נ"ו, - ובפחות מגע"ג אין להתיר כלל בלא ייחוד, שאף הרשב"א והריטב"א שהביאו דברי הראב"ד לא ס"ל כותיה, ובגמ' ודאי לא משמע בטליתות של מצוה, וכן פרזומא דאינשי ביתיה נקרא כך קודם דרמי תכלתא.

הראשונים הקשו בשם הראב"ד מאי שנא דבעלמא אזלינן בתר עניים, וכאן אמרינן דלא חזי לעשירים, ולכאורה ניחא בפשיטות דכשהנדרון אם הדבר ראוי בדוחק, סגי בזה דחזינן שעני דדחיקא ליה משתמש בזה ולא בטלה דעתו, אבל כאן שהנדרון מפני שמשליכה לאשפה, אין זה תלוי בגדר עני ועשיר אלא במציאות, וכיון שהבגד אין בו גע"ג במקום אחד ראוי להשליכו לאשפה, אלא שהעני ממשיך ללבוש בגדו הבלוי, [ועמש"כ לעיל סק"ה שאף העני רק בשל עצמו הוא משתמש בבלוי], וכ"ז שלא השליכו לא נעשה מוקצה, ואף בעשיר כה"ג אם רוצה לקיימו לא בטלה דעתו, רק אמרו דסתמא עשיר משליכו, וה"ה דבעני שדעתו להשליכו הוי מוקצה, ועחזו"א שם סק"כ בזה.

תניא בתוספתא [הובא בר"ש הנ"ל] טלית של עני שבלתה אם היו רוב שפתותיה קיימות אע"פ שאין בה שלש על שלש טמאה, [כאן מוכח שהגרסא שלש ולא שלשה, דביותר משלש פשיטא דבכל ענין טמאה בשל עניים, ולמה אמר התנא שתלוי ברוב שפתותיה קיימות, וכן בסיפא ובדרשב"ג מוכח כן], אין רוב שפתותיה קיימות כו', לכאורה הענין שאם מסגרת הבגד מבחוץ נראית שלימה, הרי הוא ממשיך להשתמש בה אע"פ שנקובה הרבה,

להכניס שם כליו הטמאים כמשתמש בביתו, וה"ה שרץ, אבל כשנוזהר שלא להכניס הטומאה עצמה אינו עובר.

ובזה מבואר טעמיה דשמואל עירובין ק"ד ב' דהמכניס שרץ למקדש פטור וטמא שרץ חייב, דכשמכניס כליו בטומאה הר"ז זלזול שעושהו חול, אבל שרץ עצמו אינו משימושי האדם ואין ניכר הזלזול כ"כ, ולמ"ד דכלי חרס מפני שאינו נעשה אב הטומאה הטעם שאינו חשוב כ"כ וכאוכלין ומשקין דמי.

יז. **פכ"ז מ"ב** שלשה על שלשה שנקרע כו', נראה דנקרע היינו שנחסר ממנו, אבל סדק בלא חסרון לעולם אין בשרו נוגע בכסא, [ולכן לא הזכיר התנא שיעור קרע בשלש על שלש, שאפי' חוט אחד שנמחה ממעטו וכ"ש קרע], ותוכן המשנה דבשלש על שלש כל משהו מפסידו מחשיבותו, אבל בשלשה על שלשה דוקא נקב שמפסידו משימושו ממעטו, ולכאורה נראה דאפי' יש בו ארבעה על ארבעה הרי הנקב הזה מפסידו משלימותו, דבעינן שלשה על שלשה במקום אחד, ובאין בשרו נוגע אפי' בצר ליה שיעורא טמא, דנקב קטן שבאמצע כסתום דמי, וכן משמע הלשון דאף בשלשה מצומצמות הדין כן.

וב"ז בשלשה על שלשה אבל בבגד שלם כההיא דתנן פכ"ח מ"ב וברוב שפתותיה קיימות אף הנקבים אינם מפסידין אותה בבגדי עניים, כ"כ בחזו"א סל"ג סק"ג, וכ"נ בתוספתא פ"ה ה"א דדוקא בלבדין מצריך שלשה על שלשה.

שם ובשרו נוגע בכסא, זה תלוי בעובי הבגד וברוחב הנקב, דסדק כל שהוא אע"פ שחסר משהו אינו ממעט ואינו מפסיק, וכן שנינו בתוספתא שיעורים אלו בעור ושק ומפץ, לומר שאין לזה שיעור מוחלט, אלא לפי הענין אם הנקב רחב והעור דק טהור,

שיראין אפשר שאין עושין טלאי, או שתופרין הנקב עצמו, שו"ר דר"ה גאון גרס ברכין ברסין וברדסין, והמליאות [וכע"ז בתוספתא פ"ז ה"א לענין נימין ובכלאים פ"ט], ולא גריס השיראין והכלך, [ובאמת בסברא שייך גם לעשות עבין ממינים אלו], ולפ"ז יתכן דבתר הכי קתני השיראין והכלך והסריקין אין בהם משום שלש על שלש, משום דדין גע"ג נאמר רק בצו"פ, ולא בשאר מינים.

יש לדקדק מהו לשון רכין, ובתוספתא לפנינו דקין, ובפשוטו גם ברכין החסרון משום דקין, אבל בעלמא [ביצה ט"ו א' זבחים צ"ד א'] הוזכרו בגדים קשים כנגד רכין, והרמב"ם והרא"ש כתבו בביאור הרכין שהם דקין מאד.

בזבחים שם אמרינן דנהי דבמעיל שהוא עבה אין דין גע"ג, אפ"ה אגב אביהן חשיבי, וביאור הדברים דבאמת גע"ג זהו שיעור בגד בפ"ע, וכדאשכחן לענין נגעים דהעבים והרכין ג"כ מטמאין בנגעים, ע"ש פ"א מ"א בסגוס, ובר"ש שם מהתוספתא מני כל הני דמני הכא, ושיעורן גע"ג, אלא דלא חזיין בפ"ע לענין כלי מעשה, ולכן לענין להכניס טומאה למקדש חמירי טפי, דסו"ס הכניס טומאה בשיעור בגד, וכן לענין ציצית מצינו שיעור גע"ג ליחשב בגד ולא כנף הבגד, ע"י מנחות מ"א ב', [ונראה דאף בשאר מינים השיעור ג' אצבעות, אע"פ שלענין טומאה לא חשיבי בפחות משלשה על שלשה], וכן לענין קריעה, למ"ד הכי במו"ק כ"ו ב'.

ויש ללמוד מכאן דהמכניס טומאה למקדש בעינן שיהא כל השיעור המטמא בפנים, ולא סגי בהכניס שיעור כל שהוא מן המת, עד שיכניס את כל הכזית בשר, וכן בנבילה, ובשרץ כעדשה, ואע"פ שגרם טומאה גמורה למקדש ע"י הכנסת מקצתו, מ"מ אינו חייב עד שיכניס את כל הטומאה למקדש, ומה"ט שרי להכניס מהמעיל הטמא פחות מגע"ג, דעיקר האיסור לעשות את המקדש כמקום חול

ובמפץ שהוא עבה יותר משק, בעינין נקב רחב יותר כדי לטהרו.

יש לעי' קרע שאינו חסר כלום כמה שיעורו, דסתמא אין הקרעים מתרחבין לצדדין בשיבה כדרכו, [וכ"נ לשון הרמב"ם והר"ש והרא"ש דמייירי בקרע שנחסר וזהו שקורין קרע רחב ולא ארוך], ועי' לקמן פכ"ח מ"ח והתם במתכוין לקורעה, אבל כאן במתכוין לתופרה, וברובה קיימת מסתברא דטמאה, - ועי' לקמן סל"ד ס"ק י"ב בביאור המשנה פכ"ח מ"י.

שם שלש על שלש שנמזהה ממנה חוט אחד, במצומצמות מובן דבצר ליה שיעורא, ובאינן מצומצמות ג"כ צריך גע"ג שלימות במקום אחד, וקשר שבולט ג"כ מפסיד את מקומו, וחסר בחשיבותו, [ובפשוטו אפי' בקשר אחד יש חסרון זה, שו"ר בר"ש שפי' רק בשני קשרים], וכן שני חוטין מתאימין שאין הערב נכנס ביניהם, חשבנין להו כחסר אחד מהן, ולפמש"כ דנקרע היינו בחסר ניחא שלא הוצרך להזכיר דין נקרע בשלש על שלש, שזה ק"ו מחוט אחד שנמזהה או שנמצא בו קשר.

שם שלש על שלש שהשליכה באשפות טהורה דכיון דלא חזיא לעשירים לא בטלה דעתו, ואין בזה חסרון דליכא מעשה, כיון שבטל לגמרי מתורת בגד, החזירה טמאה דא"צ מעשה להביא לידי טומאה.

שם חוץ משל ארגמן ושל זהורית טובה, דאמרינן בטלה דעתו ועתיד להחזירה, או שכל מי שיראנה יטלנה לעצמו, - הרמב"ם פי' זהורית טבה משי, וצ"ע דמשי אין בו משום גע"ג, אלא זהו צבע יפה לצמר כארגמן.

שם רא"א אף מטלית חדשה כיו"ב, דבטלה דעתו ועתיד להחזירה, ומוכיח מזה בירושלמי שבת פ"ב לדברי ר"א דלקמן פכ"ח מ"ב דבאינה חדשה אם השליכה לאשפה עד שלשה טהורה.

שם רש"א כולן טהורין לא הוזכרו כו', פר"ש דיש לחוש שנזרקו בטעות, ובעינין השבת אבידה, אבל אם יאמר בפירוש שמשליכן טהורות, ובפשוטו ר"ש כרבנן ס"ל, ונפ"מ שבמטלית חדשה א"צ השבת אבידה, ואפשר דאף ר"א מודה בזה.

יח. פכ"ח מ"ז שלש על שלש שאמרו חוץ מן המלל, כאן מבואר דגע"ג אינו משמש בגד בפ"ע, רק עשוי לתופרו וצריך למוללו, ור"ש סבר שנקבע שיעור זה באופן שישאר ג' אצבעות לאחר שיקפל השפה ויתפרנה כדרך כל תפירת בגד ע"ג בגד, וחכ"א שנמסר השיעור ג"א אע"פ שעתיד להתמעט בתפירתו על הבגד, ובשבת כ"ט א' מפרשינן דזהו מצומצמות ששמע רב יוסף, פי' בצמצום בלי להוסיף הנצרך למלל.

שו"ר בחדושי הגר"א דמקום התפירה מיקרי מלל, דאף כשאין מקפלין, הרי המקום המתחבר לבגד כמתמעט משיעורו דמי, דבכל דוכתא קורין לתפירה העראית מלילה, ולשון זה נופל על מטלית שאינה עיקר הבגד, ולפ"ז דברי ר"ש מחודשים שהרי מקום התפר משמש ג"כ בגד, כמו כל נקב קטן שהמטלית רחבה הרבה יותר מהנקב, ומשמש בגד בכל השטח, ומה גרע מקום התפר.

בדיני ציצית ס סק כתבנו דגע"ג היינו אצבעות בינוניות [א"נ זרת וקמיצה ואמה, ששיעורן שוה לג' בינוניות], ולא אגודלין, ועי"ש מש"כ ע"ד הרמב"ם בזה.

סימן לג

בדיני מפץ

א. **שבת פ"ד א'** מה הוא אית ליה טהרה במקוה כו', ענין אית ליה טהרה במקוה הוא בחשיבות הדבר, דכי היכי דחזינן שכלי אבן אינם מטמאין משום מושב משום דלא חשיבי, ולרוב פחיתותם אין נקבע בהם תואר מושב של פלוני, וה"נ ענין טהרה במקוה שייך בדבר חשוב שהטומאה כרובצת עליו ושייך לסלקה, אבל דבר פחות ביותר, משנטמא אין בו כח להסיר טומאתו ממנו, וזהו הטעם באוכלין וכלי חרס שאין להם טהרה במקוה, שאין בהם מספיק חשיבות להפריד הטומאה מעליהם.

ב. **שם** תוד"ה לאפוקי כלי חרס כו', תימה דהא כופת שאור כו' אע"ג דלית ליה טהרה במקוה כו', יש לעי' הרי באמת אין לנו מקור שכופת שאור אין לו טהרה במקוה, דאם מפני שאוכלין אין להם טהרה במקוה, הרי דלעת שעשאה כלי לדלות בה יש לה טהרה במקוה, כדתנן פרה פ"ה מ"ג קרויה שהטבילה לחטאת כו', וה"נ כופת שייחדו לשיבה משמש מעשה עץ כקרויה, אלא דאם החסרון במפץ מפני שאינו כלי קיבול, שייך חסרון זה גם בכופת שאור, אבל לא שייך לשאול מכופת טפי ממפץ, ולמסקנא נחא בתרוייהו.

ב. **שם** מפץ במת מנין כו', יש לעי' מה המיוחד במפץ טפי משאר כלי עץ, [אם נאמרה הלכה למשה מסיני דמפץ שיעורו ששה [עי' סי' ל"ד סק"ב], א"כ טומאת מפץ יש לה מקור בתורה בהלמ"מ, וגם נתבאר בהדיא שאינו כטבלה מפני שאינו משמש אלא אדם], ונראה דמפץ עיקר חסרונו שהוא פשוטי כלי עץ, שלא נתרבה בקרא דכל כלי עץ כיון שאינו דומיא דשק, ואינו משמש אדם ומשמשו, [ולקמן שם נתבאר דאף ד' על ד' דשק וה' על ה' דעור, מכא הא ק"ו טמאין במת עי"ש], וצורתו כאריג שעשוי מענפי אילן רכין, דזה מבואר כתובות ס"ה א' דמפץ הוא מחצלת רכה לשכב עליה במטה של חבליים שאין עליה כרים וכסתות, ומבואר במתני' פכ"ז מ"ג שאפשר לחבר מקצת מן המפץ לבגד ולשק ולעור, וש"מ שהוא ארוג כמותם,

א. **שבת פ"ד א'** מה הוא אית ליה טהרה במקוה כו', ענין אית ליה טהרה במקוה הוא בחשיבות הדבר, דכי היכי דחזינן שכלי אבן אינם מטמאין משום מושב משום דלא חשיבי, ולרוב פחיתותם אין נקבע בהם תואר מושב של פלוני, וה"נ ענין טהרה במקוה שייך בדבר חשוב שהטומאה כרובצת עליו ושייך לסלקה, אבל דבר פחות ביותר, משנטמא אין בו כח להסיר טומאתו ממנו, וזהו הטעם באוכלין וכלי חרס שאין להם טהרה במקוה, שאין בהם מספיק חשיבות להפריד הטומאה מעליהם.

ובזה מובן ששייך לומר שטומאת מושב שייכת רק בדבר חשוב שיש לו טהרה במקוה, דהא חזינן שלקבל תואר מושב צריך חשיבות מסוימת, וזה שאין לו טהרה במקוה, זה מגיע מחוסר חשיבות, וכיון שיש בזה סברא שפיר מפרשין כך הדרשא דמשכבו.

ובזה נחא מה שהוצרכנו למיעוטא דכלי אבנים ממדרס, ולא אימעט מדומיא ידידה, דאי לאו האי מיעוטא לא הוה מחדשין דבעינן משכבו דומיא ידידה לענין טהרה במקוה, (ועוד ד"ל דלא הוה ממעטינן ממשכבו דומיא ידידה אלא כלים שמק"ט בכלי קיבול, ובעינן לטמאותן בפשוטין משום מדרס לחוד, אבל כלי אבנים שאף בכלי קיבול אינם מק"ט, א"כ אין זה חסרון ששייך למושב בלבד, ובזה שייך לדון דמתרבי מכל המשכב], ועוד י"ל דס"ד דכלי קיבול מכלי אבנים יטמא מושב, ולא ממעטינן אלא פשוטין שאין להם חשיבות כלי, ובזה לא מהני כח המשכב אלא בדומה לזב, אבל כלי קיבול דומיא דשק מטמא מושב אף באבנים, כגון מטה של אבנים שמשמשת את האדם ומשמשו.

בלישניה דרבא דיחדינהו לאשתו נדה, מיהו מטה שכורמין עליה את הכלים וכיו"ב נהי דאינה נעשית משכב, אבל חשיבא שפיר דומיא דשק כיון שמשמשת גם את האדם, אלא שאינה מיוחדת למשכב, וחשיבא שפיר דומיא דשק אף לענין טהרה במקוה.

יש לדקדק למה הביא ר' אילעא בריתא ולא הביא מתני' דכלים פכ"ד מ"י דמפורש בהדיא דמפץ טמא מדרס, וי"ל דמכאן נלמד שאין לו טהרה במקוה, דהא חזינן שאין לו מקור לט"מ רק מק"ו, וש"מ שאינו בכלל כלים ולכן אין לו מקור לטהרה במקוה, אבל ממתני' דכלים הי' מקום לומר שיש לו טהרה במקוה, (ואפשר שיש אופנים שמשמש עוד שימושים עסק"ה, ובפרט לפמש"כ סק"ה דשל צבעים יש לו טהרה במקוה).

ג. **שם ב'** מפץ שטמא בזב אינו דין שיהא טמא במת, כתבו תו' דמהכא

ילפינן כללא דכל המטמא מדרס מטמא ט"מ, והנה הלשון מטמא ט"מ ודאי משמע שנעשה אב הטומאה, ובפרט למאי דמפרש אביי ב"ק כ"ה ב' דעיקר הק"ו לטמא שרץ, א"כ התנא שאמר אינו דין שיהא טמא במת עיקר כונתו לומר שנעשה אב הטומאה, ולא יתכן לשנות רק ט"מ, אם באמת הדין במפץ של שיפה וגמי שאינו נעשה אב הטומאה, והו"ל לאתוייה לטמא שרץ בלבד, וכל כך הי' פשוט לגמ' שבריייתא זו באה ללמד שנעשה אב הטומאה, עד שהוכיחו מכאן דלא אמרינן דין, ואיך יתכן לומר שאין זה אמת במפץ, ובלא"ה אין רמז בשום מקום לחלק בין שיפה וגמי לשאר עצים, וגם בקראי אין לזה מקום כלל מאחר שכולם כלי עץ, ומטמאין בכלי קיבול שלהם, כמבואר סוכה כ' ב' עי"ש, ופרש"י שהחסרון של שעם (שהוא מין שיפה) וגמי מפני שאין נארגין היטיב ויש נקבים גדולים ולמדנו שאין חסרון בתכונתם רק באופן אריגתם, עי"ש, וש"מ שהם כעץ לכל דבר, [וע"ע שבת ס"ו א', ועי' כלים פ"ז מט"ו

וכ"כ הרמב"ם פכ"ג ה"א, (ומדברי הראב"ד מקראות פ"א ה"ד נראה שפי' שהחסרון מפני שהם ראויין רק ע"י אריג, ואין להם כח גוש עץ לעצמו, אבל בפשוטו אין חסרון בזה).

והנה מקרא דכל המשכב למדנו לפשוטי כלי עץ שראויין למשכב שהם טמאין, וממעטנין בתו"כ כלי גללים ואבנים מקרא דהכלי המיוחד, אבל מפץ ומחצלת שעשוין לשכיבה כיון שהם מין עץ הרי הם בכלל כל המשכב, ובבריתא זו למדנו שכל המטמא מדרס מטמא ט"מ, אע"פ שאינו בתורת כלי דומיא דשק, וכיון שאין לו חשיבות כלי, ודין טהרה במקוה למדנו רק בכלים, לא אמרינן מה מצינו שיועיל גם במדרס, שהרי מצינו בחרס שאין לו תקנה בטבילה, וידענו דפשוטי כלי עץ גריעי שאין להם חשיבות כלי, ונהי דמריבין להו בק"ו לטו"מ, אבל לטהרה אין לנו מקור דמהני.

והא דמטה יש לה טהרה במקוה היינו מפני שהיא חשובה כלי דומיא דשק, כיון שהיא ממשמשי אדם וממששיו, דמשתמשין בה גם להניח כלים עליה, וכמשנ"ת לעיל סי"ח סק"ח דפשוטי כלי עץ משמשין אדם וממששיו מק"ט מדאורייתא דחשיבי דומיא דשק, [שו"ר ביראים מצוה תכ"א שכ"כ שזהו החילוק בין מטה למפץ עי"ש], ואפשר דאף פשוטין שמשמשין למשכב ולדבר אחר, דאמרינן ליה עמוד ונעשה מלאכתנו טמאין מדאורייתא, דנהי דלא חל עליהו דין משכב המיוחד, אבל כיון שמשמשין גם למשכב לא גריעי ממשכב שטמא ט"מ, ודינם כמפץ שאין לו טהרה במקוה, אבל אפשר דדוקא כשבאמת מטמא משכב עבדינן ק"ו, אבל אם אינו ראוי ליטמא משכב אע"פ שמשמש גם למשכב הרי הוא נשאר בדין פשוטי כלי עץ, שאין בו חשיבות של שום כלי בעולם, משא"כ במיוחד למשכב דחשיב כלי קצת, ועי' תו' שבת ע"ו א' דדוקא מבפץ שייחדו למדרס מטמא ט"מ, ועמש"כ סק"ה, וקצת משמע כן

העושה כלי קבול מ"מ טמא, וזה כולל עלים וקליפות ופשוט דאף שיפה וגמי בכלל, וכן שם במי"ז מבואר דחלף וקנים שוין, ועי"ש פט"ז מ"ב ג' ה' דכולן עשוין מנצרים כעין שיפה וגמי, ותניא בתוספתא ב"ב פ"ב ה"ד סנדל של שעם ושל צפירה טהור ומשמע דשאר כלים של שעם טמאין, והכי תניא שם פ"ה ה"ג במשמרת, וכ"מ ברמב"ם פ"א הי"ג, שהכל גדל מן הארץ כעץ. ועי' בסמוך.

שם ואמאי הא לית ליה טהרה במקוה, הקשו בתו' מהא דאמרינן בב"ק כ"ה ב' דמייתי לה לטומאת שבעה ומה שייך להזכיר טומאת שבעה בדבר שאין לו טהרה לעולם, ובב"ק הוסיפו וכ"ה ברמב"ן כאן דאין לומר דמה שאמרו טומאת שבעה הכונה שיהא אב הטומאה [ולא לענין טהרה הזאה וטבילה], שהרי כל שאין לו טהרה במקוה אינו נעשה אב הטומאה כדמוכח בפרק בתרא דעירובין וכ"כ כאן בתוד"ה מה.

אבל באמת הוכחה זו היא רק ע"פ פרש"י בעירובין ק"ד ב' שכתב שהמקור שכלי חרס אינו נעשה אב הטומאה נלמד מזה שאין לו טהרה במקוה מדרשא דוחטאו ביום השביעי עי"ש, אבל בר"ג גאון שם הביא מהתו"כ שכלי חרס מטמא רק אוכלין מדכתיב אוכל [אשר יפול מהם אל תוכו מכל האוכל] למעוטי כלים שאינם מטמאין באויר כלי חרס לפי שאינו נעשה אב הטומאה, והביא עוד מירושלמי פסחים פ"א ה"ז מקרא דוכל כלי פתוח כו' טמא הוא שאינו מטמא כלים אחרים, לומר שאינו נעשה אב הטומאה באהל המת, ולפ"ז אין כלל כזה שכל שאין לו טהרה במקוה אינו נעשה אב הטומאה, וכן הוא פשוט הגמ' בעירובין שם מ"ט לאו משום דלית ליה טהרה במקוה לא [משום] כו' שאינו נעשה אב הטומאה, משמע שענין אחר הוא, ולא שזהו גופא מהכלל דאין לו טהרה במקוה.

ודאתאן עלה אתיא הכל כפשטה, שכל מפץ יש לו דין כלי עץ, ונעשה אב הטומאה במשכב ובמת, וטומאת שבעה שהזכירו בגמ' הכונה כלפי טומאת ערב, אבל באמת אין לו טהרה במקוה ונשאר אב לעולם, אלא דמייתי לה לטומאת מת החמורה שנעשה אב הטומאה, וכלפי טומאת ערב הזכירו טומאת שבעה, אבל ודאי הכונה דמייתי ליה לטומאה יותר חמורה מכלי חרס דהיינו פכין קטנים דמינייהו גמר, וגם תו' שם הזכירו שאפשר לפרש דר"ל אב הטומאה, שו"ר שכבר כ"כ בשטמ"ק ב"ק שם בשם תו' ה"ר ישעיה, ותמה על פרש"י שלא נמצאה דרשא זו בשום מקום, וכ"כ בפיה"מ פכ"ד מ"י בשם הר"י מיגש דכלים העשוין מאריג כעין מפץ, כגון הסלים והקנונים יש להם טהרה במקוה, אבל פשוטיהן אינם כלים, ולמדנו מהפסוק שנעשין משכב ומק"ו שמתמאין במת, אבל לענין טהרה במקוה אין לנו מקור לטהרם, עי"ש שהרמב"ם שיבח פי' זה, אבל דבריו בהלכות פכ"ג ה"א שכתב שמפץ מתטמא בשאר טומאות רק מדרבנן צ"ב, ופשטות הגמ' שהכל מדאורייתא, [וכן] הא דמצטרפין מפץ ועור משמע מדאורייתא, ובפ"א הי"ג כתב כל הכלים העשוין מן הגומא כו' והמפצות הכל בכלל כלי העץ שהכל גדל מן הארץ כעץ, ובמקואות פ"א ה"ד כתב דהו"ל פשוטי כלי שנתרבה רק לטומאה ולא לטהרה וזה כפי' הר"י מיגש, ועי"ש בראב"ד.

שם א"ל ר"ח שאני התם הואיל ואיכא במינו, פרש"י דכלי עץ המקבלים יש להם טהרה במקוה, וזה מתיישב כפי' הראשונים שכתבנו לעיל דמפץ הוי כלי עץ גמור, ומקבליהן טמאין ויש להם טהרה במקוה, ולכן יש להם חשיבות ליעשות אב הטומאה בזב, אע"פ שהם פשוטין שאין להם טהרה במקוה, דסו"ס מעץ הם עשוין, וסגי בחשיבות זו ליתן להם דין משכב.

שם א"ל רחמנא ליצלן כו', פי' אין לחדש דסגי ביש במינו מאחר שהדרשא להקיש משכבו לו, וסו"ס מפץ זה אין לו טהרה במקוה.

שם אדרבה רחמנא ליצלן מדעתא דידך וטעמא מאי כו', ר' אילעא לא גילה דעתו רק שאל מהברייתא, ולא ניחא ליה שינויא דר"ח, וע"כ לפרש דר"ח סיים בדבריו וטעמא מאי כו', כלומר דעל המקרא הוא סומך לומר חילוק זה.

שם מי לא עסקינן דיחדינהו לאשתו נדה, הלשון משמע שישבה עליהם בנדוניה, והוסיף דיחדינהו דבעינן נמי יחדו לשיבה, ולכן לא מצי למימר מי לא עסקינן שישבה עליהן אשתו נדה, אבל אין לומר דה"ק מי לא עסקינן דיחדינהו לשיבה, דא"כ למה הזכיר אשתו נדה כלל, וזה כפי' ר"ת, דלפי' ר"י לא ה"י לו להזכיר ייחדינהו, אלא לומר כיון דבייחדינהו לאשתו נדה לא חייצי שכבר נטמאו, השתא נמי מסתברא דלא חייצי, מיהו י"ל כיון שהקושיא רק מכלי קיבול שיש לו תוך, הוצרך להזכיר דמיירי בייחדן לשיבה, שהרי סתם כלי קיבול אינו עשוי לשיבה.

עיקר הפסוק בא לומר דבדאיכא צ"פ טהור, דטומאת כל הכלים מבואר בקרא בהדיא, ולכן אלים טפי הדיוק מי לא עסקינן כו', דהא משמע שהתורה טיהרה בכל הכלים שיש עליהם צ"פ, ואין להקשות מהיסט כמ"ש תו' דהיסט חשיב כנגיעה מתוכו, ויש להוסיף דהיסט אינו כלי מסוים אלא מאורע שקרה בכלי, וזה אינו בהכרח לכללו בפסוק, אבל כלי המיוחד למדרס אין השימוש בו מאורע, אלא זהו עיקר יצירתו, ואין להוציא מן הכלל סוג כלי כזה, ואף ישיבת אשתו נדה אינו מאורע אלא לכך נעשה, משא"כ היסט.

ד. מן האמור נלמד, א. כל כלי עץ שוין לכל דבר, כלשון הרמב"ם פ"א הי"ג ע"ש, בין גמי בין ערבה בין קנים בין עלים בין

קליפות, ואפי' פרי כדלעת וכיו"ב דינו ככלי עץ, ואין רמז בגמ' ובפסוקים לחקל בין שיפה וגמי לשאר כלי עץ, כ"כ הרמב"ם בשם הר"י מיגש, ור"ת חידש כן מכח קושיא, ומי שלא הביא דבריו סתמו כפירושו שדינם שוה וכ"ד רש"י.

ב. כלי קיבול הנעשה מכל הנ"ל נעשה אב הטומאה, ויש לו טהרה במקוה, בין נעשה בבקעת ונסרים בחקק או במסמרים, בין נעשה ע"י אריגה כמחצלת, או ע"י עיבוד כנור וחלמא וכיו"ב.

ג. פשוטי כלי עץ שמשמשין אדם ומשמשין דינם ככלי קיבול לכל דבר, וטומאתן מדאורייתא דאיתקשו לשק, (והרבה סוברין שטומאתן מדרבנן), ומטה ושלחן וטבלה בכלל זה, כיון שהאדם אוכל וישן עליהם, ומניח שם כלים וכיו"ב.

ד. פשוטי כלי עץ כמפץ שהוא שטיח שנותנים אותו על הקרקע או על המטה, ואינו משמש אלא את האדם, בזה נתחדש שיש לו דין מושב ונעשה אב הטומאה במושב הזב ואהל המת, ואין לו טהרה במקוה, וכ"ז מדאורייתא.

ה. פכ"ד מ"י שלשה מפצות הן העשויה לשיבה כו', בכתובות ס"ה א' משמע ברש"י שעיקרו לשיבה, ועי"ש בתו' בשם ר"ת שעשוי לסמיכה, ועכ"פ אפי' נימא דבעלמא נועד לשיבה, י"ל דהכא נקט לשיבה משום דשל צבעים הוא מפץ קטן שאינו ראוי לשיבה, ודכוותה שנו ברישא במושב, והי' אפשר לומר דכיון דמפץ שיעורו ששה על ששה טפחים הרי בזה אינו ראוי אלא לשיבה, אבל במעילה י"ח א' תני למשכב שלשה ולמושב טפח.

שם של צבעים טמא ט"מ, יש לעי' הרי פשוטי כלי עץ הוא ומאיוזה טעם יטמא ט"מ, בשלמא בראוי למדרס ילפינן שפיר ק"ו,

אבל כיון שאינו מטמא מדרס מהיכי תיתי
טמא ט"מ.

וי"ף דכיון שהמפץ משמש לצבוע עליו או
להניח עליו הבגדים שצבען להתייבש
וכיו"ב, וגם משמש לשיבה לפעמים, אלא
שעיקר מלאכתו לצבוע ולכן אמרין לגבי מדרס
עמוד ונעשה מלאכתנו, וא"כ הו"ל ממש
כמטה דמשמש אדם ומשמשו, דהא דמי לשק
בזה כמשנ"ת לעיל ס"ח סק"ח, והיינו נמי
טעמא דמטה של זגגין לעיל מ"ח, מיהו לפ"ז
הדין נותן שאף יהא לו גם טהרה במקוה,
וברישא שעשוי רק לשיבה לא יהא לו טהרה
במקוה, וזה מחודש דמשמע שיותר הוא כלי
בעשוי לשיבה מהעשוי לצבעים, (ועמש"כ
לעיל סק"ב אם בעינן טמא מדרס או דסגי
במשמש למדרס ולשימוש נוסף של האדם
אע"פ שהשני עיקר), ואפשר שגם בעשוי
לשיבה יש אופנים שמשמש עוד צרכים ודמי
לשק, ועמש"כ סוסק"ב בזה.

והר"ש כתב דמיירי במפץ של עץ ולא של
שיפה וגמי, ולא נתפרשו הדברים
דבהדיא כתבו תו' שבת פ"ד ב' ב"ק כ"ד ב'
דאיצטרין ק"ו גם לעץ גמור אלא שנעשה אב
הטומאה ויש לו טהרה במקוה, ועתורע"א ע"ד
תוי"ט כאן, [והרא"ש הוסיף דיש לו בית
קיבול וג"ז אינו מובן, דהא כל עיקר המיוחד
בשם מפץ הוא משום דלית ליה בית קיבול],
ואולי כונת הר"ש שטמא מדרבנן כדין דף של
נחתומין ב"ב ס"ו א'.

שם ושל גתות טהור מכלום, לפמש"כ ניהא
בפשיטות דשל גתות אינו עשוי לשיבה
אפי' במקרה, והו"ל פשוטי כלי עץ שטהור
מכלום, דסתמא דמילתא מפץ שנותנין אותו
ע"ג הענבים או שנותנין הענבים עליו, אינו
משמש לאדם כלל, משא"כ של צבעים
שמוליכין אותו בכל מקום ומיקרי ויטיב.

והר"ש פ' דמיירי בשל שיפה וגמי, והוצרך
לזה לשיטתו שזהו החילוק בין גתות

לצבעים, והקשה ע"ז מסוגיא דסוכה כ' ב'
דתני דטמאין ט"מ, ומה שתירץ דהתם מדרבנן
משום כלי קיבול צ"ע, דא"כ מ"ט של גתות
טהור, וצ"ל דהכא לחיפוי והתם במשמש
לתוכן אע"פ שאין לו תוך, וכמ"ש תו' לענין
חזיין לנזייתא, וכ"ז צ"ע ועמש"כ לקמן סק"ו
בסוגיא שם.

ו. סוכה כ' א' תנן התם כל החוצלות כו'
רשב"ל אמר מחצלות ממש כו',
נראה דמיירי במחצלות גדולות ובזה פליגי אם
סתמן גם לשיבה, אבל מחצלות קטנות שנעשו
מעיקרא לשיבה כו"ע מודו שטמאין מדרס,
דלא שייך לומר שמחצלת קטנה שעשאה
לשיבה בטלה דעתו ואינה טמאה מדרס, וזה
כפי' הרמב"ם והר"ש דפלוגתא דריב"ז ורבנן
בגדולה ארוגה, וזהו שהביאו מחצלות של
אושא ושל טבריה דמיירי בסתמא והיינו
גדולות, אבל בעושה מיוחד לשיבה אין
להזכיר מקומות כלל.

והקשו בגמ' אם מיירי בגדולה מ"ט טמאה
ט"מ לר' דוסא, הרי אמר דמסככין
בה, בלשמא לרבנן מיירי בארוגה דאע"פ
שעיקרה לסיכוך ושאר שימושים, מ"מ כיון
דמיקרי ויטיב טמאה מדרס, ומשני בדאית ליה
גדנפא, ואע"פ שעשו הגדנפא לחיזוק קצות
המחצלת, ולא לקבלה, דסתמא דמילתא אין
הדברים הניתנין על מחצלת שהיא רחבה
ביותר, נסמכין על המסגרת הקטנה שבצדדין,
מ"מ טמא ט"מ לר' דוסא כיון שיש לה
קיבול, ולא מצי לאוקומה בקטנה דהא ר'
דוסא מודה שטמאה מדרס.

והקשו מחצלות של שעם ושל גמי כו', דכל
מציאותם כארוגות של קנים דמו, כיון
שהם דקין ונארגין יפה בעצמם, ונראה נמי
דלית להו גדנפא שאין עושין גדנפא מחוטים
רק מקנים, ולכן לא שייך להעמיד שם בגדנפא
שהיא מציאות משונה בשעם וגמי ושק
וספירה, [אבל בקנים מצוי לחזק השפה בקנים

במקרי ויתב נעשה מדרס, בקנים וחילת מפני קושי הישיבה, והיינו דאושא וטבריא, ובשיפה וגמי מפני חולשת המחצלת שאינה ראויה לשכיבה וישיבה, רק מקרי ויתב.

ז. עוד בביאור הדברים לפי סדר הגמ'.

כ' א' ת"ר מחצלת של שיפה ושל גמי גדולה מסככין בה קטנה אין מסככין בה, יעוי' ברש"י לקמן ב' דשעם מין שיפה הוא, ושניהם אין נארגין היטב ויש הפרש בין בית ניר לבית ניר, ביאור הדברים שכל מחצלת עשויה ע"י אריגת הקנים והענפים בצורת שתי וערב, או ע"י חיבור חוטים, וכלפי קנים וחילת ודאי דגמי ושיפה עדיפי, אבל כלפי שק וספירא גמי ושעם גרועים יותר.

ונחלקו ר"ד ורבנן אליבא דריש לקיש בדין מחצלת של שעם וגמי אם מטמאה מדרס או ט"מ, וכיון שכאן מבואר שגדולה מסככין בה לכו"ע שלא נחלק ריב"ז אלא בסיפא, וכ"ה בהדיא בתוספתא, ש"מ דפלוגתתם במחצלת קטנה, אבל גדולה לכו"ע עשויה לסיכוך, והטעם מפני שאינם חזקים כקנים, ואינם עשויין למשא ולא ליטלטל ממקום למקום, ולכן גדולה ודאי עשויה לסיכוך לישראל במקום אחד, וקטנה לכו"ע מק"ט או מדרס או ט"מ ולכן אין מסככין בה, ועי' לעיל ט"ז א' בנפחתה משיעורה דהיינו פחות מששה.

שם של קנים ושל חילת בר"ח הגרסא ושל חילף, כמו בכלים פי"ז מי"ז דתנן מחצלת של קנים ושל חילף טהורה, ומיירי בגדולה כדתנן במתני' דקטנה לכו"ע אין מסככין בה, וגרסינן גדולה כפי' הרמב"ם והרא"ש, דרחוק שישנה התנא כאן בסתמא ויתפרש בקטנה כמ"ש תו', בזמן שכל הסוגיא מפורש דקטנה לשכיבה, ודוחק לפרש סתם מחצלת דמתני' בארוגה, עד שלא הוצרכו לפרש דבר, וגם התנא הי' לו לומר קלועה

כפולים ועי' בערוך שכופפין ארבע קצותיה ואוגדין ותופרין והכפיפה והתפירה הזו נקראת קיר], ולפמש"כ להלן דמיירי בקטנה א"כ אם של גמי בלא גדנפא טהור, א"כ מ"ט אין מסככין בקטנה לר"ד, אלא ודאי בלא גדנפא ט"מ, והקשו בגמ' למאי חזו לטומאת מת.

מיהו קשה דהא לעיל א' אמרינן דכו"ע מודו במחצלת של שיפה וגמי גדולה שמסככין בה, ואילו הכא תניא שטמאה מדרס, ונראה מזה דחוצלות דהכא מיירי בקטנה, [וכן מוכח מכל השימושים שביארו בגמ' דלא שייכי בגדולה], וסבר ר' דוסא דסתמן לאו לשכיבה עבידן, רק לצורך אחר, וזהו ששאלו בגמ' למאי חזיין, דכיון דלר' דוסא עיקר עשייתן רק לצורך זה, בעינן לאשכוחי שימוש חשוב וקבוע לזה, ומסתברא לפ"ז דאף לרבנן עיקר עשייתן לכך, דלא פליגי במציאות, אלא דמיקרי ויתב, עי' להלן.

ובאמת כיון שהדבר מפורש דמחצלות של אושא וטבריא בשל קנים היו, כדמוכח בגמ' דפרכינן עלייהו מהא דר"ד אומר כדבריו, א"כ לא יתכן שיהא אותו נדון גם בשעם וגמי, דודאי שעם וגמי רכין יותר מקנים של אושא, וע"כ דמה שהתירו לסכך במחצלת של שיפה וגמי גדולה היינו משום דודאי לסיכוך עבידא, ואפשר דאינה ראויה לשכיבה בגדולה שתתפרק בטלטולה ובדריסתה, וכן אינה ראויה לכל הני דמפרשינן אליבא דר' דוסא, ולכן ודאי לסיכוך בלבד עבידא, שמונחת במקום אחד בקביעות, ועוד דע"כ לסיכוך עבידי שהרי כל השימושים שבגמ' לא חזיין בגדולה, וזה פשוט דאין עיקר עשייתן לשכיבה בגדולה, ור' דוסא סבר דקטנה ג"כ לא עשויה לשכיבה כיון שמתפרקת מפני כובדו של האדם, וגם לרבנן רק מיקרי ויתב.

ובזה מיושב מה שהשוו פלוגתא דר"ד ורבנן בכל החוצלות יחד, דבכולהו הנדון אם

המטה ושיירי מחצלת, דקנה חזר לקדמותו ולכן התיר בשעה"ד, ונפ"מ בבבלי כלים אם משכח"ל שהחזירם לפשתן שמסככין בו.

שם תוד"ה של שיפה, תוכן דבריהם דבסיפא פליגי ר"ד ורבנן אם מחצלת ארוגה מק"ט, וברישא ל"פ מידי, ואע"ג דלקמן פליגי במחצלת של גמי אם טמאה מדרס או ט"מ, אבל אין ענין להזכיר פלוגתא זו הכא, שהרי אין נפ"מ לענין סיכוך אם ט"מ או מדרס.

ולדבריהם פליגי ר"ד ורבנן רק בקטנה ארוגה, ודכוותה ברייתא דלקמן ב' בקטנה, וניחא דבגדולה לכו"ע מסככין בה, ולכן לא הוצרכו לפרש מידי, וכ"כ תוד"ה ושל חילת דבקטנה מיירי, וכ"ז לשיטת רש"י דגדילה גרסינן שעשויה גדיל ולא אריג, ועמשנ"ת לעיל בזה.

ואין לומר דלקמן ב' בדאיכא גרנפא כדמשני בגמ' לענין קנים, דהא כו"ע מודו דגמי בקטנה אין מסככין, וזה כברייתא דלקמן, וגם אמת הוא דגרנפא לא מהני מידי לענין שיהא מדרס, וא"כ הנדון דוקא בלא גרנפא, ועמהרש"א, מיהו בפר"ש כלים פכ"ו מ"ו פ"י לה בגרנפא, ועמש"כ לקמן סק"י.

ח. **שם** תנן התם כל החוצלות כו' מדרס אין ט"מ לא כו' אימא אף מדרס, לקמן ב' תניא בבריתא אף מדרס, ולכן דייקו כאן מלשון מדרס דמשמע רק מדרס, ובאמת כד דייקין בה בדוקא קתני הכא מדרס ולקמן אף מדרס, דהא ט"מ דר"ד במחצלת של קנים הוא משום גרנפא, ורבנן דמטמאו מדרס הוא אף בלא גרנפא, וא"כ אין ענין לומר כאן אף מדרס, שאין ענין מדרס שלהם מענין ט"מ דר"ד, אבל לקמן תרויהו משום שימוש מדרס אתו עליהו, אלא דר"ד סבר דשאר שימושים עיקר ומשום מיקרי ויתבי לא נעשה מדרס, ורבנן סברי דאף נעשה מדרס מכח מיקרי ויתבי, ולכו"ע מיירי בלא גרנפא כמשנ"ת לעיל סק"ו.

וכיו"ב שלא להטעות בלשונו, וגם בירושלמי מבואר דסתמה אינה ארוגה, ומבואר שם דארוגה בגדולה מיירי ובהא פליגי ר"א ורבנן, וגם לשון גדיל לא מתאים למחצלת שהיא רחבה וצרה, ומי יטרח לעשותה כגדילים, ורש"י שגרס גדילה נדחק בזה, אבל לגרסתנו וגר"ח ותוספתא גדולה הדברים כפשוטן דקטנה בכל ענין אין מסככין בה, ומתני' באינה ארוגה לרבנן, ולריב"ז ר"ד מתני' אף בארוגה, וכתב הרא"ש שהרי"ף סתם כמתני' וזה כולל גם ארוגה, וכ"כ המ"מ בדעת הרמב"ם, ולעיל ט"ז א' תניא כע"ז בגדולה וקטנה ע"ש.

שם אחת זו ואחת זו, בתוספתא הגרסא אף ארוגה מסככין בה, ובבבלי פשוט דלא פליג אלא בסיפא, וכמשנ"ת לעיל דכו"ע מודו דמחצלת של שיפה וגמי מק"ט או מדרס או ט"מ.

שם וכן הי' ר"ד אומר כדבריו, והכי קי"ל כדמפרש בגמ' לקמן ב' דמסככין בבודיא שאין לה גרנפא, ובהכי מיירי ר"ד הכא, וסתם בודיא משמע שארוגה היתה, דבאינה ארוגה ליכא מאן דפליג דמסככין בה, מלבד ר"א דמתני', וכן מפורש בירושלמי דמחצלות של אושא וטבריא באינן ארוגות, ובתור הכי אמרו הורי ר' אמי דארוגה טמאה, וקאמר מהו לסכך בה מחלוקת ר"א וחכמים, וצ"ב אם טמאה לכו"ע א"כ מאי בעי פשיטא דאין מסככין בה.

ובתר הכי אמרינן בירושלמי ר"י ב"ר לעזר הורי מדוחק להתיר ראשי מעדנים ולסכך בהן, תנינן וכן המתיר ראשי מעדנים טהורה ואת אמר הכין, ומשמע דאף בארוגה כשמתירין ראשי מעדנים היא מתפרקת, או שקישור המעדנים זוהי האריגה, והנה בתלמודן ט"ז א' דשיירי מחצלת אע"פ שנטהרו אין מסככין בהן, וא"כ לא הי' לו להתיר כאן אפי' מדוחק, מיהו אפשר דקנים ניכרין לעצמן, ואין בלאי הכלים ניכרין בהם כמטלניות וארוכות

לפי רש"י תו' מיירי בקטנה, ולהרמב"ם והרא"ש מיירי בגדולה, ומ"ש תו' דליטמא מדרבנן בלא גדנפא, עמש"כ סי"ח סק"ו דלמסקנא אין טומאה דרבנן בדף.

שם מאי חוצלות, למ"ד מחצלות צ"ל דנקט חוצלות משום שעם וגמי דלא מיקרו מחצלות, א"נ משום דמיירי בארוגות.

שם א"ר אבא מזבלי, פרש"י תרמיל של רועה, ודוחק דודאי תרמיל כלי קיבול הוא, ומה ענין להזכירו בכל האופנים שבגמ' לקמן ב', ור"ח פירש שעושין כמין יריעות קצרות ועושין מהן כפיפות וכיסויין, וצ"ל דלא חשיב קודם גמ"מ, ואולי עשה בהן חיבור מסוים.

שם על מחצלות של אושא כו' בירושלמי מוקי ר"י מתני' בשל אושא, ואמת הוא דבמתני' אף בשל אושא פליגי אם גדולה מסככין בה, - מחצלות של אושא וטבריא בשל קנים מיירי ואינם ענין לשל שעם וגמי, ומ"מ שייכא פלוגתתם באותה סברא בתרוייהו כדלהלן.

שם ב' ומר סבר כיון דמיקרי ויתבי עליהו כדאושא דמיין, בקטנה שעשאה לשכיבה בכל ענין טמאה מדרס, דלא שייך למימר בטלה דעתו כשסוף סוף ידעינן שדעתו לשכב עליה, ופלוגתתם בגדולה ארוגה.

שם והתניא וכן ה' ר"ד אומר כדבריו, אי לאו דר"ד מתיר לסכך אין קושיא אמאי ט"מ הא הו"ל פשוטי כלי עץ, די"ל כיון דמיקרי ויתבי הו"ל בכלל משמשי אדם ומשמשיו, אבל מהא דמתיר לסכך קשיא ליה, ומשני דהכא בדאית ליה גדנפא, ולא מצי לשנויי בקטנה דסתמה לשכיבה ולכו"ע מדרס היא.

ענין הגדנפא הוא סדר המצוי במחצלת של קנים שכופלין אותה בצדדין לחיזוק, ועי"ז נעשה בית קיבול, וכמש"כ סק"ו עי"ש.

ט. **שם** מיתבי חוצלות של שעם כו', ברייתא זו מיירי במחצלת קטנה, דהא בגדולה לכו"ע מסככין בה, וכן מוכח מכל השימושים שהוזכרו בגמ' דלא שייכי לעשותן בגדולה, וכאן אף קטנה סתמה לאו לשכיבה היא, ופליגי אם ע"י דמיקרי ויתבי הו"ל מדרס כענין פלוגתתם בשל קנים.

ובל"ה מיירי בלא גדנפא, דהא לעיל מודה ר"ד במחצלת של גמי קטנה שאין מסככין בה, והתם מיירי בלא גדנפא, דהא גדולה בגדנפא ודאי אין מסככין בה, וגם דומיא דסיפא, ועוד דאין דרך שק ואינך בגדנפא, דדוקא בקנים כשכופלין קנה שבקצה על חבירו נעשה גדנפא, אבל שק אין אופן שנעשה גדנפא עד שיוסיף מחיצה, וא"א לפרש כן סתמות הבריייתא, ועוד דבעו בגמ' למאי חזו ובדאיכא גדנפא הרי הם כלי קיבול בכל גונא, ושפיר עושין אותן כדי לקבל בהן.

וא"ת א"כ הו"ל פשוטי כלי עץ ואם אין טמאין מדרס מ"ט טמאין ט"מ, וי"ל דכיון דפעמים משמשי מדרס הו"ל בכלל משמשי אדם ומשמשי דחשיב דומיא דשק ומק"ט, ונהי דהשימוש עראי לא החשיבו ליעשות מדרס לר"ד, אבל אהני מיהא שיקבל ט"מ מדין משמשי אדם, ויש להם טהרה במקוה דומיא דשק דקתני בהדיהו, דלא מצינו שטמא מדין שק ואין לו טהרה במקוה.

ולפי"ז נחלקו ר"ד ורבנן בכל החוצלות אם שימוש עראי משוי ליה מדרס, וממילא מובן דחוצלות דקנים מיירי בגדולה ארוגה, דקטנה לכו"ע מדרס, וחוצלות דגמי מיירי בקטנה, דגדולה לכו"ע טהורה, אבל יסוד הנדון אחד, ושפיר סתמו בגמ'.

י. **שם** ושל ספירא, פרש"י דחוק וכן בערוך, אבל בתוספתא שבר"ש פכ"ו מ"ו גרס ושל צפירה, ומצינו בתוספתא ב"ב פ"ב סנדל של שעם ושל צפירה, [ובמתני' פ"ד מ"ה קתני רק שעם אבל הענין אחד, עמשנ"ט סט"ו

ס"ק י"ג], ואין עושין סנדל משער הסוס, והגר"א פ"י שם שעשוי מלולבי דקל, ונראה דהיינו מסיב של דקל, [ועי' בסמוך בשם הגר"א שמין גמי הוא], ועוד בתוספתא שם פ"ה ה"ג דמחלק בין משמרת של שק לשל צפירה, וזה מוכיח שאין זה שער שדינו כשק, וגם מבואר שם דשל צפירה מחזיק רמונים כמו של גמי ושל חבלים, ופי' בז"ז דמין גמי הוא, ושל בגד ושק שיעורה בשמרים, ועוד בתוספתא ב"מ פ"ה ה"ג סרוד של צפירה אם יש לו גפיים כו' וג"ז שייך רק בכלי חזק ולא בשער, ובר"ח כאן הגירסא תפירה וצ"ל צפירה.

שם וחכ"א אף מדרס, גם לרבנן רק מיקרי ויתיב, ועיקרן לכל הני שהוזכרו בגמ' בסמוך.

שם של שעם ושל גמי פרש"י שאין אריגתן עולה יפה ונשארינן נקבים גדולים, ולכן לא חזו לוילון שהנקבים פתוחים, ולא חזו לנפות בהם, אבל של שק וצפירה מהני לוילון ומהני לנפות בהן.

שם בשלמא למ"ד מרזובלי, פ"י שהוא עשוי כלי מסוים ולא שטוח לגמרי.

שם חזו לכיתנא דפירי, שמניחין עליו פירות, ומשמע שזה חידוש כיון שאינו מחזיק כ"כ הפירות, דהא באיכא דאמרי פריך מינה, ולפי' ר"ח עושין מהן כעין כלכלה, וצ"ע מ"ט לא הוי קודם גמ"מ, ואפשר דמייר שחיברם מעט זל"ז.

שם חזו לגולקי וצני, אם עושין מהן שקים וסלים ניחא, דכיון שנקביהם קטנים ביותר הם ראויין לכך.

שם חזו לפרסי ונפוטא, כבר פרשנו דהיינו וילון ונפה שאין רואין דרך הנקבים, מיהו יותר נראה כפי' ר"ח דהיינו כמו נפה וכברה, או כיסוי, דהא מיקרי ויתיב עליהו, וזה לא שייך בוילון.

שם חזו לנזיאתא, פרש"י ור"ח לכסות הגיגית, והקשו תו' הרי אין זה כלי קיבול, וכן הקשה הר"ש בכלים פכ"ו מ"ו, אבל באמת קושיא זו רק לשיטתו דמיירי בדאיכא גדנפא כמ"ש שם, וא"כ בכלים יש בית קיבול גמור ולכך ט"מ, ורק בהאי דכפוי על הנזייתא קשיא ליה, אבל לפמשנ"ת דכולהו בלא גדנפא, והטעם שטמאין מפני שמשמשין את האדם בהא דמיקרי ויתיב, א"כ שפיר י"ל שגם כיסוי הגיגית מיקרי משמשי משמשין, שלא נתמעטו הכפויין אלא שאין להם מעלת תוך, אבל במשמשין שא"צ תוך סגי בכל שימוש, [והר"ח פ"י כן גם בגולקי וצני], א"נ מניחין עליהם הגיגיות.

שם תוד"ה חזיין לפרסי, בפשוטו אין דרך להתחמם בסיב הדקל ולא אמרו אלא בוילון של בגד, והתו' לשיטתם שפי' כרש"י עי' לעיל בזה, וג"ז דוחק, ועוד כיון דחזיין דלרבנן טמאין מדרס קשה לומר דלר"ד עושין אותו וילון, ובפרט למש"כ שגם לרבנן רק מיקרי ויתיב, ולכן נראה כפי' ר"ח דהיינו כברה, או לכסות בו דבר.

שם תוד"ה חזיין לנזייתא, צ"ע מאי קשיא להו הכא טפי מכולהו, שהרי אין להם גדנפא והו"ל פשוטי כלי עץ, ולהר"ש שפי' לה עם גדנפא ניחא, ותו' דסוכה הם להר"ש כדמוכח בכמה דוכתי.

שם תוד"ה מסככין, בפשוטו בודיא אין לה גדנפא וטהורה, וראויה לקבל התמרים שלא יטנפו בקרקע, ואח"כ אוספין אותם מעל הבודיא, ואין מטלטלין אותן עמה, ומיירי בגדולה ואינה עשויה לשכיבה, אלא לסיכוך או לקבל התמרים דאינה מק"ט משימוש זה, מיהו התו' לשיטתם דכל פשוטין מק"ט מדרבנן, וכמש"כ לעיל א' ד"ה תנן, וכבר נתבאר בזה לעיל סי"ח סק"ו.

יא. **כתבו** תו' שבת ע"ו א' דמפץ אינו טמא אלא כשייחדו למדרס, ולכן כל

שלם שבלה ונעשו בו נקבים, אבל בשלש על שלש ובשלשה על שלשה אין שום חילוק בין עניים לעשירים, וממילא פשוט דבסתמא טמא מדרס, כמבואר בכל הני דוכתי, ועמשנ"ת בזה לעיל סל"ב ס"ק ט"ו.

ולפ"ז מפ"ז ו' על ו' בסתמא טמא מדרס וכן כולם, ובהא אמרינן דמצטרפין לארבעה וחמשה וששה בין למדרס בין לטמא מת, והיינו בסתמא, אבל בייחדו סגי בטפה, כדתנן המקצע מכולן טע"ט טמא, והיינו בעשה בו מעשה קיצוע [ואולי סגי בייחדו] למושב, והיינו דקאר"ש דהואיל ושוו שיעוריהו במקצע למושב, מצטרפין גם סתמא באופן שיש בהם כשיעור ע"י הצירוף.

וכבר כתב מרן זללה"ה בסל"ג סק"ג דלדעת הר"ש א"צ ייחוד למדרס, ודין גע"ג ושלשה על שלשה שוו לעניים ולעשירים, בין לט"מ בין למדרס, ולפמשנ"ת לעיל סל"ב ס"ק ט"ו, דברי הראשונים בהעלם התוספתא, וכבר הכריע הר"ש שכ"ה גרסת כל הספרים וכן עיקר.

ויש להעיר דהר"ש בפכ"ז מ"ג כתב כדברי התו' בשבת שם, וכמו שכתב בתחלת דבריו גם בפכ"ח מ"ח, והי' לו לבאר דלאחר חזרתו בפכ"ח משתנה גם דין ייחוד למדרס וכמשנ"ת, ועמשנ"ת עוד לקמן סל"ד סק"ד, ועי' לעיל סל"ב סק"ד דשק אין בו משום גע"ג מפני שלא עשאו כלי ליחשב אריג כל שהוא, ואפ"ה בד"ט טמא.

טומאת מדרס מיירי בייחדו, וכונתם משום דבלא ייחדו לא קרינן ביה אשר ישב עליו, אבל קשה דהא כל עיקר הריבוי שהוצרכנו בגע"ג בבגד לט"מ שבת כ"ו ב' היינו בסתמא, דבייחדו סגי באריג כל שהוא, וכמבואר מעילה י"ח א' זבחים צ"ד א', ודכוותה שלשה על שלשה למדרס מיירי בסתמא, דבייחדו סגי בטפה כדתנן המקצע מכולן טע"ט טמא, ולא ממעטינן בלא ייחדו אלא היכא דאמרינן ליה עמוד ונעשה מלאכתנו שיש לו שימוש שמונע המדרס, אבל כל שלשה על שלשה בסתמא טמא מדרס וכן במפץ ששה על ששה, והדבר מבואר בסוכה כ' ב' דמחצלות דעלמא דליכא דיתבי עליהו, אפ"ה כיון דמיקרי ויתבי טמא מדרס לרבנן, ואין לך לא מייחדי גדול מזה, וכן מבואר בשלשה על שלשה באשפות שהוא טמא ואפי' למדרס, וכן הדין בשק שהשליכו לאשפה, ולא חילקו בין מדרס לט"מ, וכן בשבת כ"ט א' דנו רק בפחות מגע"ג, אבל גע"ג בכל מקום טמא אפי' התקינו לפוק בו את המרחץ, וכן בעוד מקומות מוכח כן.

והנה מקור דברי התו' כאן הוא מדברי ר"ת בתו' מ"ז א' ד"ה בגדי, דקשיא להו הא דתניא בגדי עניים לעניים היכי דמי, הרי שלש על שלש טמא אף לעשירים, ותירץ ר"ת דהיינו למדרס דבעי ייחוד, ובזה אמרו דדוקא לעניים מהני ייחוד למדרס בפחות משלשה, וכ"ז לגרסתם בגדי עניים אע"פ שאין בה שלשה על שלשה הרי אלו טמאים מדרס.

אבל כבר נתבאר מדברי הר"ש שהגרסא במתני' שלש על שלש, ומיירי בבגד

סימן לד

בשיעור הראוי למדרס

מוכחא מתני' דמני הכא מעלות דאוריתא בכולהו, ושיעור שניהם טפח על טפח בייחדו, דשיעור מושב טפח כדלקמן מ"ד, ושיעור שולחן טפח כדלעיל פכ"ב מ"א, אבל מפץ שהוא כלי עץ אינו חשוב משמשי משמשו של אדם, כיון שעשוי לשיבה או לשכיבה, ולכן אינו דומה לשק ומטמא מדרס מקרא דכל המשכב, ושאר טומאות מדין ק"ו.

שם מוסף עליו העור שהוא מטמא משום אהלים, לכאורה דוקא בייחדו לאהל, דבסתמא שיעורו ה' על ה', ואם האהיל על המת לא נטמא דלא חמיר אהל ממגע, ועי' א"ר וחזו"א סל"ב סק"ב ולע"כ.

שם מוסף עליו השק שהוא מטמא משום אריג, פי' בעשה בגד שלם באריג, כגון תכשיט או חגורה פחותה משלש אצבעות, מיהו מ"ש הר"ש שיעור ארוג אינו טמא היינו דוקא בפחות מה' על ה' וכמש"כ לעיל סל"ב סק"ד.

שם מוסף עליו הבגד, של צו"פ בלבד, שהוא מטמא טומאת מת בשלש על שלש, כשדעתו לתפרו בבגד, אבל בייחדו לשאר שימושים טהור, כדלקמן פכ"ח מ"ב.

ב. **שם** מ"ב הבגד מטמא משום שלשה על שלשה למדרס, יש לעי' האם שיעורין אלו הללמ"מ או סברא, ומהא דפרכינן סוכה י"ז ב' מהא דמצטרפין אע"פ שלא שוו בשיעוריהן, וכן בשבת ע"ו א', משמע דהללמ"מ היא, ואמנם יש לדחות דשיעור חכמים בדאוריתא דינו ג"כ כדאוריתא דודאי אין כאן גזירות דרבנן, שהרי לקולא ג"כ הדין כן, וכמו שבהוצאה רק כגורגרת הללמ"מ אבל בפשוטו כל הפרטים אין כולם

א. פכ"ז מ"א הבגד מטמא משום חמשה שמות, יש לעי' אמאי לא מני שאר בגדים שאינם צמר ופשתים, דשיעורן שלשה על שלשה למדרס וט"מ, ומטמאין משום אריג כזנב הסוס שבת ס"ד א' ואין בהם משום שלש על שלש, וי"ל דהא דשיעורן שלשה לא חשיבא מעלה טפי משק, דלפי תכונתן סגי להו בשלשה, ורק עניני טומאה חדשים מני להו בחמשה שמות, ועוד דכיון דשאר מינים אינם מטמאין משום אהל, כדתנן שבת כ"ז ב', א"כ העור מוסף על שאר מינים, ותו לא מצי למיתנינהו בהנך מעלות, דיש דברים שעור עדיף מהם.

שם כלי חרס מטמא משום כלי קבול, פי' כלי שיש לו תוך ועשוי לקבלה, כדמפרש בפ"ב מ"ג ד' ה'.

שם כל שאין לו תוך בכ"ח אין לו אחורים, ד"ז לא נאמר לענין כ"ח, אלא לענין טומאת משקין בשאר כלים, דכל שאין דבר עיקרי הנקרא תוכו, ודבר הנקרא גבו, כמו מזלג שתוכו ואחוריו שוין, בזה אם נטמא אחוריו במשקין נטמא גם תוכו, וצ"ע מה ראה התנא צורך לחזור לשנות ד"ז כאן, שכבר שנאו בפ"ב מ"ג, ואינו ענין למשנה זו להזכיר ד"ז כאן, ועמש"כ לעיל ס"א ס"ק י"ד ליישב שזה מלמד על גדר תוך של כלי חרס עי"ש.

שם מוסף עליו העץ שהוא מטמא משום מושב, וחרס אינו מטמא מדרס, וכן טבלה שאין לה לזבו בכלי עץ טמאה בכ"ח טהורה, פי' שכלי עץ א"צ תוך ליחשב כלי, אלא דומיא דשק, וטבלה חשיבא משמשי אדם ומשמשיו, ולכן מק"ט בלא תוך, וטומאתה מדאוריתא כמשנ"ת לעיל ס"ח סק"ח, וכן

הלל"מ, ואעפ"כ הקשו מבגד ושק להוצאה, מ"מ שיעורין מוגדרים של כך וכך וטפחים מיושב טפי דהלכתא נינהו, ושפיר הקשו ממאכל אדם ומאכל בהמה דבלא הלכה פשוט דלא שוו מדאורייתא בשיעוריהו, ולפ"ז למדנו מהלל"מ שמפץ אינו כטבלה, דטבלה אין לה שיעור, ומפץ שיעורו ששה על ששה, [שו"ר בחזו"א נגעים ס"א ס"ק כ"ה ג"כ עד"ז].

מהא דבגד מטמא מדרס בשלשה, חזינן דשיעור שלשה ראוי למדרס, וא"כ הא דשק ועור צריכין טפי משלשה היינו משום דלא חשיבי, ולא חל עלייהו שם כלי בפשוטין עד שיהיו בגודל חשוב, ולא מפני שבאמת בהני צריך במציאות טפי מבבגד, וראי' לזה ממקצע דלכולהו סגי בשלשה, וכן מהא דבגד טפח ראוי למושב וכן כולם ואפ"ה בסתמא אינו טמא מדרס של מושב בפחות משלשה חזינן שהנדרן בשיעורין אלו משום דפשוטין נינהו ואין להם חשיבות כלי עד שיהא בהם שיעור חשוב, ועי' לקמן סק"ד, וע"ע לעיל פכ"ו מ"ה בהרבה השנויים במשנה שצריכין ה' על ה' אע"פ שיש להם שיעור נוסף, דמ"מ לא הוו סתמא אף למדרס כ"ז שאין בהם שיעור חשוב.

שם שוין למדרס ולטמא מת, במפץ מבואר בגמ' דטומאת מת ידיה נלמדה בק"ו ממדרס, ויש לעי' האם גם בשק ועור כן, ולכאורה נראה דשק ועור כיון שאינם מקבלין אינם בדין שיטמאו מת, דעור דומיא דשק בעינן שפשוטיהן טהורין, וא"כ גם שק ועור כמפץ, ומה שאמרו מפץ במת מנין, היינו משום דמפץ ידוע שימושו שהוא פשוטי כלי עץ העשוי למשכב ומושב, אבל לא מצי למימר שק ועור במת מנין דבהדיא כתיב, והו"ל לפרושי פשוטי שק ועור במת מנין, ולכן העדיף לשנות מפץ, וה"ה שק ועור דמתני', כיון שהם פשוטין הרי טומאתן רק מכח מדרס, ולפ"ז הא דשוין למדרס ולטמא מת הוא מוכרח, דהא בהא תליא, וכ"ז

לפמ"שנ"ת לעיל סי"ח שאין טומאה בפשוטי כלי עץ ועור ושק אלא במשמישי אדם ומשמשיו, וא"כ סתם עור ושק אין בהם טומאה אלא מכח מדרס, ועי' להלן בדברי הר"ש, מיהו אפשר דבשק ועור מצוי טפי שימשו גם את משמשיו, כדחזינן בעוצבא בפכ"ו מ"ז, ונפ"מ לענין טהרה במקוה.

והדברים מתיישבים לפמ"שנ"ת לעיל סל"ג ס"ק י"א דכל הני דמתני' מיירי בלא ייחדן למדרס, וכיון דחזיין למדרס הרי הם נטמאין במדרס, אבל בייחדן הרי כולן שיעורין בטפח, וכבר נתבאר שם שדברי הר"ש במשנה זו הם קודם מה שחידש בפכ"ח מ"ח ע"פ התוספתא, עי"ש, וגם מה שכתב לפרש דבבגד ושק ועור יש טומאת ט"מ בלא מדרס אע"פ שהם פשוטין, אין זה מתיישב לפמ"שנ"ת לעיל סי"ח סק"ח שאין טומאה בפשוטין אלא דומיא דשק שמשמש לאדם ומשמשיו.

שם רמ"א השק שיריו ארבעה ותחלתו משיגמר, פירשו בו משיגמר השיעור שרוצה לארוג בו, ולא מיירי בעשיית השק שיהא כלי קיבול, ובזה מיושב דשייריו משמשין כמו משיגמר, דהא מודה ר"מ דשייריו ד' כמו ה' של עור, ויש לעי' מ"ש שק מעור ומפץ, וי"ל דעור אין שייך להוסיף בו באמצע עשייתו, ולכן אין לחלק בין תחלתו לשייריו, אבל שק באמצע אריגתו הו"ל כקודם גמ"מ, וס"ל דמהלל"מ למדנו שד' על ד' חשוב כשק, ולא נחתה לחסרון של קודם גמ"מ, ובמפץ שהוא ששה על ששה, ג"כ אין לחלק כ"כ מתחלתו לשייריו, שאינו עשוי כאריג יפה, אלא חיבור ענפים, ואינו חשוב קודם גמ"מ כ"כ, שכל עשייתו היא בחתיכות קצרות, שאין הענפים שעושין מהן המפץ

אאמו"ר זללה"ה מעילה י"ח א' שרצה לדקדק דג' מינים אין מצטרפין, אבל הדבר פשוט לרש"י ולראשונים סוכה שם דאף לטפח מצטרפין ד' מינים יחד, וכ"ש לששה טפחים.

כתב הר"ש דיתכן דשנים מן הבגד ואחד מן השק טהור אין השק חיבור לבגד להכניס ולהוציא אפי' ט"מ, ואע"פ שהבגד יש בו שיעור לט"מ, מ"מ השק אינו ראוי לטלותו ע"ג הבגד, וכשיבא לטלותו על הבגד יסיר השק ממנו, ושפיר אמרינן שאינם חיבור זל"ז, אף לפמ"ש לעיל דאפי' בגד ומפץ מצטרפין, דמ"מ לענין טומאת גע"ג אין קשר ביניהם, שאין השק עשוי לטלות על הבגד, והרי בגע"ג בעינן שיצניענו לבגד כמ"ש בתוספתא, ובשיראין וכלך, אם ראויין לטלותן על הבגד, עי' סל"ב ס"ק ט"ז.

לשון שנים מן הבגד ואחד מן השק מתפרש בשלשה על שלשה ששני חלקים ממנו דהיינו ג' על ב', מן הבגד ואחד מן השק, וכן שלשה מן השק היינו שלש רצועות של שלשה על ארבעה, ומתפרש שלש רצועות מן הבגד.

שם ארבעה מן העור ואחד מן המפץ, קמ"ל דאע"פ שהמפץ רק חומש מן העור, אפ"ה אינו משלים, וזה הכלל אפשר שבא לרבות אפי' משהו מן הקל אינו משלים לחמור, [לפמ"ש"כ לעיל שא"צ זה הכלל לריבויי מיד, ברחוקים זה מזה כמפץ ועור, דאדרבה איכא רבותא טפי, כיון ששיעור הקל הוא מועט כמ"ש"כ].

ד. **שם** מ"ד המקצע מכולן טפח על טפח טמא, פי' שאם קיצע ממפץ טע"ט לצורך ישיבה טמא, ופי' בגמ' דחזי ליטלו ע"ג החמור, אבל ליטלו ע"ג הבגד חזי בגע"ג ודוקא בגד, אבל אינך גסין הן ולא חזו לבגד, ולכן נקט ע"ג החמור שגם מפץ שייך ליטלו עליו, ואמנם שיעור טפח למושב מצינו פכ"ב מ"ו ובעור האסלה עירובין י' ב',

גדולים הרבה יותר מזה, אבל בבגד שאף גע"ג ט"מ, ע"כ נלמד מזה דחשיב לקבל טומאה בתחלתו, וממילא גם בשלשה טמא מדרס, ועחזו"א סל"ב סק"ג שהקשה מ"ש מבגד.

ג. **שם** מ"ג העושה שנים מן הבגד כו', כתב הר"ש דחמשה מן המפץ ואחד מן הבגד לא מצטרפין דבטלה דעתו, וכ"כ תו' שבת ע"ו א', והדברים תמוהים מה שייך לומר בזה בטלה דעתו הרי ודאי שמי שיש לו אפשר לחבר בגד לעור או שק לעור, הרי הוא מעדיף לחבר הבגד שהוא משובח מן השק, והאדם הזה שמחברן ע"כ דאין לו כשיעור ונאלץ לחבר בגד למפץ, ומה שייך לומר בטלה דעתו, הרי ודאי מי שאין לו משתדל בכל מה שיש לו, ובפרט שבאמת עדיף בגד לעור ובגד למפץ טפי משק, ועוד דבהדיא אמרו סוכה י"ז ב' שעושה ממפץ טלאי לחמור, והרי מרדעת סתמא עשויה משק או מבגד, וש"מ שאין חסרון לחבר בגד ומפץ, ועוד שהתנא האריך טובא בטהור ובטמא, ומסיים זה הכלל, ואין שייך לומר שיש עוד כלל נסתר שלא הוזכר במשנה, ובפשוטו זה הכלל לאתויי כל האופנים, שו"ר בתו' סוכה שם [שהם להר"ש] וכן בתו' הרא"ש דגרסי בגמ' כולהו בהדי הדדי והביאו משנה דמעילה שמחלקת אותן סיימו דמזה הכלל משמע דלא כדברי התו' אלא בא לרבות כל האופנים, וכ"כ הגר"א שלא יתכן לומר ששנה התנא כלל שאינו נכון, ומצינו במנחות היא של בגד וכנפיה של עור חייבת בציצית.

והנה התו' דקדקו מדתנן זוגי זוגי, בין במתני' כאן ובין במעילה י"ח א', ולא קתני הבגד והשק והעור והמפץ מצטרפין זע"ז לטמא קל שבכולן, וי"ל דאם הי' שונה כך לא הוה ידעינן בגד ושק לחודיהו, די"ל דכיון שקרובין זל"ז מצטרפין טפי, וכדחזינן שהוצרך תנא דמתני' לפרושי כולהו גווני טהור, דהי' מקום לומר שמינים שדומין זל"ז ומשלימין משהו מצטרפין אף לחמור מהן, ויעוי' בספר

אבל משמע שטע"ט אינו ראוי בעצמו, אלא ע"ג המרדעת, או שרחב טפח באורך כמה טפחים.

ומבואר בזה דשיעורין דתנן לעיל מ"ב היינו בסתמא אבל בייחדו למדרס, (עכ"פ עם מעשה כקיצוע), כולן טמאין בפחות משיעור זה.

ויש לעי' בהא דתניא מעילה י"ח א' קיצע מכולן ועשאו בגד למשכב שלשה, דמשמע שקמ"ל שבייחדו למשכב סגי לכולהו בשלשה, דלפ"ז גם מפץ חזי בשלשה בייחדו, וא"כ מה שאר"ש הואיל ושוו בשיעוריהו ה"ה דהומ"ל במשכב, ותנא דמתני' רבותא קמ"ל אפי' טפח, ובפשוטו ל"מ כן, דא"כ הול"ל הואיל וראויין ליטמא משכב ומושב, [שו"ר בתו' סוכה י"ז ב' שכתבו דה"ה דהומ"ל שראויין לטמא משכב בשלשה, והדברים מחודשים חדא דהא תנא במשכב מיירי שמצטרפין למדרס בארבעה וחמשה וששה, ולמה שביק משכב ונקט מושב, ועוד דהול"ל משכב ומושב, והר"ז כמפורש שאין שיעורין שוה במשכב ועי' להלן], שוב חזרנו מזה בסמוך, ומה שפר"ש דטלאי ע"ג משכב צריך שלשה צ"ב, דגודל הטלאי תלוי בגודל הנקב, ועוד דודאי אין טולין מפץ ע"ג בגד, ולפמשנ"ת לעיל סל"ב סק"ד מיירי בבגד ובשק בלבד וכגון שייחדו למשכב, ובפחות משיעור זה לא מהני ייחדו דבטלה דעתו, ועי' בסמוך דבעור ומפץ ג"כ מיתוקם שפיר בייחדו למשכב.

והנה הר"ש לשיטתו שאין טומאת מדרס אלא בייחדו, קשיא ליה מתי השיעור במפץ ששה ומתי סגי בשלשה, ותירץ דהכא בעשאו ליטלו ע"ג בגד של משכב, אבל בייחדו בפ"ע בעינן ששה טפחים, אבל לפמשנ"ת דא"צ ייחד למדרס, [וכ"ה אמאי דהדר ביה הר"ש בפכ"ח מ"ח], א"כ התם בסתמא קאמר, דכיון

שראוי למדרס מטמא מדרס כ"ז שלא ייחדו לדבר אחר.

שו"ר בירושלמי ריש ב"ק לא הרי משכב כהרי מושב כו' עי"ש, (וכע"ז בברייתא די"ג מדות דר' ישמעאל), ומבואר מזה שחלוק דין משכב ממושב, שמושב בטפח ומשכב אין פחות משלשה, דאפי' ייחד לעצמו משכב פחות משלשה, אינו מק"ט, ולא אמרינן לא יהא אלא מושב, דכיון שייחדו לדבר שבטלה דעתו, לא מהני, [ואע"פ שבין משכב בין מושב אין רוב גופו עליו בטפח וג"ט, כבר כתב מרן זללה"ה סי' ל' ס"ק כ"ג דא"צ שיקבל טומאה באופן הרגיל של שימוש, אלא כל שמיוחד למשכבו, אם אירע שהי' רוב גופו עליו טמא, [והרי אפי' בכף מאזנים יש טומאת מדרס, ועוד אופנים], ועמ"ש בזה הראב"ד בפ' לברייתא דר' ישמעאל], וזה למדנו ממה שחילקה תורה משכב ומושב, ולא אמרה כל אשר יהא תחת הזב.

ולפ"ז מתני' דהמקצע מכולן, קמ"ל טע"ט שבזה יש חידוש אפי' בבגד, ואה"נ דה"ה מקצע מכולן שלשה על שלשה למשכב, אלא שבזה אין חידוש בבגד דבלא"ה זהו שיעורו, וא"כ י"ל דנקט ר"ש מפני שהן ראויין ליטמא מושב, שבזה יש חידוש אף בבגד, ולכן לא הזכיר שראויין ליטמא מושב בטפח, כיון דקאי על הדין דהמקצע מכולם טע"ט טמא, ושם החידוש גם בבגד, דיותר נוח לשנות שוו שיעוריהו בשיעור הקטן, שאף בבגד לא אזלינן בתר שיעור זה בסתמא.

מן האמור נתבאר דמדאוריתא חלוק משכב ממושב לענין שיעור טפח וג"ט, וזהו לשון התוספתא אין פחות משלשה, דבבגד לא נוסף חומרא בייחדו, וס"ד דה"ה דיש למצא בייחדו גם פחות מג"ט, וד"ז נאמר במייחדו למדרס, דלעולם אין פחות מג"ט למשכב, ובזה כולן שוין למשכב ולמושב.

ושיעורין דמתני' נאמרו בסתמא, דאע"פ ששיין משכב בג"ט ומושב בטפח, אפ"ה כ"ז שלא ייחדו לכך טהור, דפשוטי כלי עץ ועור נינהו, ומ"מ כשראוין למדרס וחשיבי טובא כל אחד לפי דרגתו, טמאין, [דשיעור ד' ה' ו' נאמר משום חשיבותו, ולא מפני שאינם ראויין וכמשנ"ת לעיל סק"ב], ובמציאות ייחוד דשלשה מיושב בפשיטות לגופו, וייחוד דטפח ליטלו ע"ג המרדעת של החמור.

ולאמור ניחא שפיר ברייתא דמעילה י"ח א' בכולן, דמהני ייחוד דג"ט למפץ, וכן למושב בטפח, ואכתי צ"ב לאחיזה בכל שהוא, והנה בתוספתא קתני לעמידה בכל שהוא, ופי' הגר"א משום מדרס, ואפשר דמיירי בכעין מנעל, ולא דמי לסולם שאינו מעמיד אלא מעבירו לפי שיעור, ולא מיקרי מושבו, אבל מנעל מיקרי שפיר מושבו, [ועמש"כ בזה לקמן סק"י], אבל הא דקתני לאחיזה לא מיתוקם אלא בבגד שראוי לכך, וכמשנ"ת לעיל סל"ב סק"ד, ואין בזה דוחק כיון דבלא"ה ברישא מיירי במדרס, ולאחיזה טמא רק ט"מ.

בהא דתנן המקצע מכולן טע"ט מסתברא שאם ה' הטפח מקצוע לצורך אחר, סגי במחשבה, כמבואר זבחים צ"ד א' במטלניות ובעוצבא, אבל כשחסר קיצוע לא מהני מחשבה לחוד, ועי' לקמן סק"ו מדברי הגר"א דבהיו כלים ונטהרו פליגי בזה ר"ע ורבנן.

ה. **שם** משולי הקופה, יעוי' בר"ש פט"ז מ"ג דמשמע שקופה עשויה מנצרים ואורגין אותה בשק, ומצינו בכלאים סופ"ט השק והקופה מצטרפין לכלאים, ומצינו במקואות פ"י החבל שהוא קשור בקופה אינו חיבור אא"כ תפר, ונראין הדברים ששולי הקופה עשויה לגמרי כשק, ודפנות הקופה עשוין מנצרים שהם השתי וחוטי שק מחברין אותן בערב.

והנה קופה שלימה אינה מטמאה מדרס, שאין דרך לישב עליה שלא תתפרק, עי' ריש פ"כ, וא"כ אינה בכלל השנויים לעיל, וקאר"ש דצדדי הקופה אין להם חשיבות בטפח לפי שמתפרקים מהר, והיינו דקאמר דשיעור טע"ט ליכא בקופה, אבל ג"ט מתקיים יותר, דאל"כ הול"ל המקצע משולי הקופה טמא מצדדי הקופה ר"ש מטהר וחכמים מטמאין, ומזה משמע דר"ש רק בטע"ט מחלק ביניהם, והיינו דקאמר וחכ"א כיון דמודית דמקצע מן הצדדין טמא בשיעור ג"ט, א"כ חזרנו לכללא, דכל שיעורי קיצוע בטע"ט, ולכן חזרו חכמים לומר המקצע טע"ט מ"מ [כ"ה בר"ש ורא"ש ורמב"ם] טמא, ולא קאמר וחכמים מטמאין, לומר שהוכיחו מטעם זה לר"ש דבכל מקום השיעור טפח על טפח.

ו. **שם** מ"ה בלויי נפה וכברה שהתקינן ליישיבה, פי' שייחדן, [עי' פ"כ מ"ד דתנן שהתקינה ובתוספתא קתני חישב עליה], אבל מיירי באופן שהם מתוקנים וראויין לכך, שאם חסרים תיקון לא שיין לומר שהתקינן, ואמנם מיירי בייחוד בלי מעשה, אבל מיירי במתוקנין, וחכמים שמצריכין קיצוע היינו באופן שצריכין קיצוע, וסתמא הכי הוא, שאין שיין שבלויי נפה יהיו מיושרין, אבל מיירי באופן שבעשאן מתחלה לכך לכו"ע מק"ט בלא קיצוע, ונחלקו חכמים בשברי כלים דכ"ז שניכר שהם שברים, לא חל טומאה במחשבה לחוד, וכע"ז נחלקו בפ"כ מ"ד בעריבה שנפחתה, ונחלקו ג"כ במסמר פ"ב מ"ה כמה צריך שיהא מושלם למלאכתו, (דלפתוח את הדלת לכו"ע הוי כלי בלא צירוף, מיהו התם בעיקמו מיירי בתוספתא), וכן בכופת שהתקינן ליישיבה פכ"ב מ"ט, וכלל הדברים באלו שאינם מיוחדים לשימושים אלו, ובא לייחדם לצורך זה, דבזה לרבנן בעינן שיהא הכלי מושלם לצורך מה שמיחדו, דכיון שאינו עשוי לכך לא מהני מחשבה אלא כשהוא באמת מושלם לכך,

ולפ"ז אין הגדר מפני שצריך מעשה, אלא שצריך שיהא מושלם באמת, וזהו עד שיקצע מפני שצריך קיצוע, ולא קאמר א"כ קיצע דהוה משמע דעביד מעשה להחשיכו כלי, אבל בתוספתא שבר"ש פ"כ מ"ב משמע דבעינן נמי מעשה עי"ש דפליגי ברישא רבי ורבנן אם בעינן מעשה.

וכעת ראיתי בחדושי הגר"א דנקט איפכא, דכיון שהיו כלים ונטהרו ס"ל לר"ע דסגי בייחוד בלא מעשה, אבל בלא היו כלים צריכין טפי מעשה אף לר"ע ולדבריו ביש בהם ארבעה שיעור שק אף לרבנן א"צ קיצוע, ולפמ"ש כשאנים שירים סגי בייחוד, ורק מפני שניכר שהם שירים הצריכו מעשה, ובתוספתא שבר"ש פ"כ מ"ב פליגי ריב"ז ורבי בהיתר כלי אם צריך מחשבה ובסיפא פליגי רבי ורבנן אם צריך מעשה, ומשמע כהגר"א דמהני מה שהיו כלי מעיקרא.

ובפשוטו נראה דרבנן פליגי אף ביש בהם כשיעור, דהיינו בעשוין משיער שיעורן ד"ט ובעשוין מנצרים ו"ט, והרמב"ם כתב דיש שעשוין מעור ובוה שיעורן ה"ט, מיהו רחוק לפרש שעשוין מעור עם נקבים רבים, וכ"מ בתוספתא שבר"ש פט"ז מ"ג שיש בהם אריג כמו קופה עי"ש, ואם המייחד טפח למושב א"צ קיצוע, ומתני' דקתני המקצע מכולן אורחא דמילתא נקט, וה"ה ייחדן לחוד, א"כ ה"נ סגי בטפח, ובאמת הלשון משמע דכשמקצע לרבנן יהא שיעורו כמו לר"ע, וכיון דמיידי בייחדו הרי לאחר קיצוע ודאי סגי בטפח, וא"כ משמע דבעלמא א"צ מעשה לייחד טע"ט, ועמ"ש"כ לעיל מדברי הגר"א בזה, ולדבריו דוקא הכא סגי במחשבה לר"ע, אבל בעלמא מודה דבעינן מעשה, וביש בו כשיעור מודו רבנן שא"צ קיצוע עי"ש.

ולפ"ד הגר"א ביאור הדברים דכל דבר שצריך ייחוד למדרס, אינו נעשה בלא קיצוע כיון שאינו מושלם, ובכלל זה טפח למושב,

אבל בכל הני שיעורין דמתני' דהיינו ג"ט וד"ט דבלא ייחוד ג"כ מק"ט לפמשנ"ת לעיל סק"ב, בזה א"צ קיצוע, ובהני שהיו כלים ונטהרו ס"ל לר"ע דאפי' בטפח א"צ קיצוע ובייחוד סגי, ולפ"ז מתפרש בלויי נפה וכברה שאין בהם ג"ט או ד"ט וצריכין התקנה לישיבה, ר"ע מטמא וחכמים מטהרין עד שיקצע, וסתמא אין בהם שיעור גדול דכיון שבלו הרי יש בהם נקבים באמצע, ולכן שפיר סתמו במתני' דחכמים מטהרין, אבל באופן שיש ד"ט בעשוין משק, או ו"ט בעשוין ממפץ, לכו"ע טמאין בלא קיצוע, ונראה דיש לנקוט כהגר"א כיון שבפ"כ מ"ב בתוספתא משמע כן, ואין לנו כנגד זה ראי' לומר איפכא דבלויי כלים גרע, והקושיא מסתמות הדברים דמשמע דלרבנן טהור בכל ענין, כבר נתיישב דסתם בלויי נפה אין בה ד"ט או ו"ט.

ז. **שם** כסא של קטן שיש לו רגלים אע"פ שאין לו גובה טפח טמא, משמע דבלא רגלים לא נחשב כסא בפחות מטפח, אפי' יעשה בו חקק בית מושב, ובתוספתא פ"ב ה"א בכופת חלקה קתני דבעינן טפח לכו"ע, ובפשוטו אין חילוק בין קטן לגדול רק אורחא דמילתא נקט, והר"ש והרא"ש והרע"ב ציינו לפכ"ב מ"ג דבספסל שניטלו רגליו ויש בו גובה טפח מיקרי מעין מלאכתו, וגם במשנה דידן מבואר שיש ענין של טפח, ובפחות מזה לאו מושב מיקרי, אבל אין מזה ראי' שאם יעשה כסא לגדול עם רגלים פחות מטפח שבטלה דעתו וטהור, וזהו מה שהעיר הגר"א ע"ד הרע"ב.

ח. **שם** חלוק של קטן, בתו"כ מרבה חלוק וטלית בהדי כלים שמשמשים משכב ומושב עם מלאכתו, ומבואר מזה דבגד של האדם שממילא יושב עליו לא מיקרי מושב ומשכב, וכן בסברא דמושב ומשכב הוא שם דבר ובגד לא מיקרי מושב, [וכ"ה ברמב"ם פכ"ז הט"ז ובה' מו"מ פ"ז ה"ח], ובהא דמרבין חלוק וטלית דמטמאין משום משכב,

כתב מפני שהוא תפור, ולפ"ז בנפתח נמדד פשוט, והכי מסתברא, מיהו עמש"כ לקמן סק"ט.

בחדושי הגר"א כתב דחלוק שלם מטמא משום אריג כל שהוא לכו"ע, ובאמת לא נחלקו רבנן שמטמא ט"מ, וא"צ בזה לטעמא דאריג, דהא אית ביה טפי מגע"ג שמטמא בכל ענין, וכל הנדון במתני' משום מדרס, דלא מהני לזה טעמא דאריג, עד שיהא בו כשיעור משכב או מושב במיוחד למושב.

ט. **שם מ"ו** אלו נמדדין כפולין, לענין ט"מ א"צ מדידה חדא דאית בהו גע"ג, ועוד שהם כלי שלם מאריג, ומהם שהם כלי קיבול גמור, ולפ"ז קמ"ל דאף כשיש בהם שלשה על שלשה בהיקף טהורין מן המדרס, ובאמת הדבר רחוק שיהא שימוש אנפילאות שיהא בהם רוחב שלשה כפול, ומ"מ שנה התנא הדין, דלא סגי בטפח ומחצה כפול.

ופירשו אמפליא כמו אנפליא, דהיינו מה שקורין גרבים, ופמוליניא כעין מכנסים, ויש לעי' מאי קמ"ל בכל הני, הרי הדבר פשוט שכל התפור כפול נמדד כפול, ואפשר שיש כאלו שנפרמין בקל, או שיש להם קרסים, מיהו לא איירי בנפתחין לגמרי כמעיל שלנו, שבוזה כתבנו לעיל סק"ח שנמדדין פשוטין.

שם ומטלית שטלייה על השפה, בפשוטו מיירי לאחר שתפרה, ונפ"מ שאם היתה טמאה והיה בה שלשה וכפלה פקע מדרס ממנה, וכן בגע"ג פקע ט"מ ממנה, ומשכח"ל עוד אופנים שצריך להשלים השיעור של הבגד, וקמ"ל דאע"פ ששימוש מטלית אינו חשוב, שהוא כצוארון שלנו כמ"ש הר"ש ומעיקרא אפשר לעשותה פשוטה ואפשר כפולה, ובקל יכול לחזור ולפושטה, שאין חשיבות בקיפולה כבכל הני דמתני' שמקבלין בתוכן, כמו מכנסים ואינד, אפ"ה נמדדת כפולה, ודברי הרא"ש שכתב קודם תפירתה

יש לעי' אם דוקא חלוק וטלית, ולפ"ז הטעם דבגד שמכסה כל גופו מיקרי נמי משכב, אבל מכנסים ושאר המנויין בסמוך מ"ו לא מיקרו משכב מכח המלבוש שלהם, ומ"מ אם יש בהם כשיעור שלשה על שלשה טמאין מדרס, שראויין לשכב עליהם ככל שלשה על שלשה, ואין בזה חסרון דעמוד ונעשה מלאכתנו, כיון שהכל שימושי האדם, ויותר נראה דחלוק וטלית לאו דוקא, אלא ה"ה כל בגדי האדם שיש בהם שלשה מיתרבו מהאי קרא, וקמ"ל דשימושי משכב שלהם אינם סותרין את הלבישה, דהא בתו"כ מרבה להו בהדי תורמל וכריתית וחמת שעיקרן לתשמיש אחר, וש"מ שגם בחלוק וטלית חשיב כן, וממילא גם מכנסים וכולהו דמתני' הרי מבואר דביש בהם כשיעור טמאין מדרס, וכ"כ הרא"ש ששימוש מדרס שלהם כשמניחם תחתיו כמות שהם כפולין, וכן מבואר במתני' דרבנן מצרכי כשיעור בחלוק של קטן, וש"מ שאין יתרון לחלוק כלל, והרי בחלוק של גדול לעולם יש בו כשיעור, וראי' לזה מהא דבעינן שלשה, ולא אמרינן שיחשב החלוק והמכנסים כמושב דסגי בטפח, אלא ודאי שימוש לבישה אינו מושב.

ולפ"ז צ"ב מ"ט דר"א דס"ל חלוק של קטן כל שהוא, ואפשר דס"ל דחלוק של קטן מיקרי משכב כסדין, והו"ל כייחדו למדרס, דכיון שאינו עשוי להלך בו אלא לשכב בו, הו"ז כשמיכה וסדין, וקרינן ביה משכב, וכיון שהקטן א"צ יותר למדתו הו"ל מדרס כפי מדתו, אע"פ שאין בו שלשה, ועדיין צ"ע.

שם וחכ"א עד שיהא בו כשיעור, דהיינו שלשה, דלא מהני ייחוד למושב כיון שמייוחד ללבישה.

שם ונמדד כפול יש לדון אם גם בנסגר ע"י קרסים הדין כן, כיון שיכול לפתוח הקרסים ולשוטחו ויהא בו שלשה, והרמב"ם

ו"ל דשאי התם מפני שהוא עשוי לשימוש מנעל ואינו ראוי לשימוש, אבל כשראוי לשימוש שנעשה עבורו סגי בכל שהוא.

מצינו בפכ"ד מט"ו פרקלינן טמאין מדרס, אבל התם מייירי שמשמש בהם להשען עליהם בפני עצמן, ולא כשהוא לבוש בהן, ע"י לעיל סל"א סק"ה.

יא. **פכ"ח מ"ט** כסת הסבלים טמאה מדרס, קמ"ל דאע"פ שעיקר שימושה להניח המשא עליה, מ"מ שימוש הישיבה עליה משוי לה מדרס, כיון שג"ז חלק מהשימושים שלה, ולא אמרינן עמוד ונעשה מלאכתנו בכה"ג לבטל ממנה שם מושב.

שם משמרת של יין אין בה משום מושב, פ"י דאע"פ שיושבין עליה לפעמים הר"ז ככפה סאה וישב עליה, כיון ששימוש היין נוגד את שימוש הישיבה, ואמרינן עמוד ונעשה מלאכתנו לענין דין מושב, - משמרת עצמה טמאה ט"מ כמבואר בתוספתא כאן, ובפכ"ה מ"ג, וע"י לקמן ס"ק י"ג.

שם סבכה של זקנה טמאה משום מושב, לעיל בפכ"ד מט"ו הגרסא של ילדה טמאה מדרס, אבל כבר כתב הר"ש דבתוספתא פ"ב ה"ד הגירסא איפכא, וזה מתאים עם מתני' דהכא, וכ"כ בא"ר לגרוס שם של זקנה טמאה מדרס, וכ"מ בתוספתא פ"ה ה"ד שבכה של זקנה שנקרע כו'.

ונראה דבין ילדה בין זקנה משתמשין לפעמים לישב עליה, כמו שבכיפה שבראשה לא חילקו בין ילדה לזקנה לעיל מ"ה, [וע"י פיה"מ פכ"ט מ"א, ולדבריו אין רא"י משם], וש"מ ששתיהן שוות בדרך ההשתמשות לשיבה, [ומיושב טפי שהחילוק בסוג הסבכה, ולא בבעליה], אלא החילוק בגודל הנקבים, דשל זקינה נקביה קטנים וחשיבא בגד, ושל ילדה נקביה גדולים ולא חשיבא בגד, אלא כדין אריג שמשמשת לכיסוי

צ"ב דבלא תפירה לא מהני קיפול, [ע"י שבת כ"ח ב' ולעיל סל"א סק"ז בזה], ואין דרך לתפירה קודם שטלייה על הבגד, וגם אין בזה חידוש כ"כ.

ובתוספתא קתני בית יד וחפת חלוק, דהיינו שמקפלין הבגד בשפתו, ומצד אחד פשוט יותר שנמדדין כפולין כיון שאין שימוש בתוך שלהם, ומצד שני אין הפסד לפשטן.

י. **הא** דסנדל טמא מדרס מבואר במתני' פכ"ו מ"ד ובשבת ס"ו א' ועוד, ויש לע"י מ"ש בגד, ואפי' אנפילאות אמרינן דדוקא בשיש בה שלשה טמאין מדרס, ובסנדל לא הצריכו שיעור, דאף סנדל של קטן טמא מדרס, וי"ל דסנדל הוא כלי בפ"ע, ושפיר קרינן ביה מקום עמידתו של הוב, ובתוספתא פ"ו ה"ג אמרו בהדיא למשכב אין פחות משלשה ולמושב טפח, ולעמידה כל שהוא וכתב הגר"א דהיינו מדרס, ויש לפרש דהיינו דין סנדל שאינו נטפל כמלבוש לענין זה שיפקיע ממנו שם מדרס בפ"ע, וע"י פכ"ג מ"ב שעומדין עליו בקומפון.

ולמדנו מזה דסנדל עדיף מחלוק וטלית, שעיקר שימושו לא חשיב מדרס, אלא מפני שיכולין להשתמש בהן לשכיבה וישיבה, אבל סנדל נחשב כמושב לאדם בעיקר שימוש להלך בו, כיון שעשוי לדרוס עליו ולהגן כמושב, שהרי אינו נטפל לגוף כבגד, אלא כעץ שתחתיו רגליו, מיהו לענין בית המנוגע ולטלטול ודאי דמנעל וסנדל כבגד, רק לבאר ענין העמידה כתבנו כן.

ויעזי בתוספתא פ"ד סוף ה"א לעקבו ולפרסתו אם חופה את רוב הרגל טמא ואם לאו טהור, וזה קאי כלפי הרישא דקתני דבנותנו על לבו בעינן ה' על ה', ומשמע דלעמוד עליו לחוד לא הוי מדרס רק כשחופה את רוב הרגל כמנעל, [וכ"כ בור זהב דהו"ל כמנעל], וא"כ אין זה כדין עמידה בכל שהוא,

בכפל, וחשיבי שפיר בגד, ובתוספתא מסיים ואין בשרו נראה מתוכו טמא, ואם רבנן פליגי עליה י"ל הטעם דלא ס"ל לסמוך על קיפול הבד שיחשב עי"ז כנקבים קטנים.

יב. שם מ"י סבכה שהתחיל בה מפיה כו', לכאורה הו"ל למימר סבכה אינה מטמאה עד שתגמ"מ, וממילא קורקורתה ושפתה בכלל, ונראה דסבכה פעמים שמשתמשין בה קודם גמר קורקורתה, ונותנין אותה על הראש וסוגרין בקורקורתה בעניבה או כריכה, וכן יכולין להשתמש בקורקורתה בלא גמר פיה, דסו"ס מכסה השער עי"ז, שא"צ לזה מלבוש גמור, וקמ"ל דאע"פ שמשתמשת בהן כך טהורין הן, ואם ה"י שונה עד שתגמ"מ ה"י מקום לימר דהיינו דוקא בהתחיל כדרכו, דהיינו מקורקורתה, או שיש מתחילין מפיה ונחשוב דבהכי מיירי.

שם שביס שלה טמא בפני עצמו, הוא כעין סרט רחב קצת ומניחין אותו על הסבכה לנוי, וארכו מגיע מאוזן לאוזן, ומפרש בתוספתא הטעם מפני שמעבירין אותו מסבכה לסבכה והו"ל כלי בפ"ע, אע"פ ששימוש ע"ג הסבכה דוקא, ונותנין על השביס טסי זהב וחוליות של אבנים טובות ומרגליות כמ"ש הר"ש, וציפויין אפשר שהם עשוין מבגד או עור, והם טמאין רק כשהם מחוברין לשביס, דלא חשיב תכשיט בפני עצמן.

שם החוטין שלה, פי' הרמב"ם והר"ש שקושרין בהן הסבכה לשיער, ומדקתני משום חיבור, נראה שהם דבר נפרד שמחברין אותו, ולכן ק"ק לפרש כפי' הר"ש שהם תפורין לנוי ע"ג הסבכה, שהם כחלק מן הסבכה, [ועי' להלן דבהדיא תנן בשבת שהם לקשור בהן הסבכה], ונראה שהר"ש דקדק מדקתני בתוספתא הרצועות שבו, וכאן קתני חוטיין, ש"מ שאלו תפורין בסבכה עצמה, מיהו יש ליישב דשביס שכולו רק סרט רחב שמקיף מאוזן לאוזן צריך רצועות שהם רחבות ולא

השער, ולכן אינה בדין מושב רק בדין ט"מ, שרובה פרוץ וסגי בזה לצניעות השער, [ויתכן דילדה קפדא טפי, אלא דקשיא ההיא דכיפה], ושל יוצאת החוץ שנקביה גדולים ביותר לא חשיבא בגד כלל וטהורה מכלום, וכן ביאר הראב"ד פכ"ז הט"ו עי"ש, וערא"ש פכ"ד מט"ו, וכ"כ הרמב"ן פ' וישב בביאור המשנה שיוצאת החוץ נותנת הסבכה באופן שקווצותיה נראין ואינן נראין עי"ש.

לכאורה בטפח סגי כיון שבמציאות משתמשין בה למושב, ויעוי' בפי' הרמב"ם שדקדק למה הזכירו מושב, ובפשוטו קמ"ל המציאות, ומבואר שם דסגי בטפח, ועי' תוספתא שבר"ש פכ"ו מ"ה.

שם חלוק של יוצאת החוץ העשוי כסבכה טהור, משמע דבכל סבכה טהור אפי' של ילדה [וכ"כ בחדושי הגר"א דמיירי בסבכה של זקנה], שאינו בגד הראוי לבשר האדם, ואמנם לשיער כולם עושין כן, אבל לגוף בטלה דעתו ולא שמייה בגד, [ובטלה נמי הטפלה שזהו שימוש המושב אע"פ שראוי למושב, כ"כ הגר"א], וכשיש לו שפה שלש אצבעות תניא בתוספתא שטמא, ולכאורה היינו טומאת מת מדין חיבור לגע"ג השלם שבו.

הר"ש והרא"ש פי' של יוצאת החוץ שבשרה ושערה יוצאין לחוץ, ער"ש ד"ה סבכה שנקרעה, ובפכ"ד מט"ו, [וכנראה פי' כן ע"פ התוספתא פ"ב ה"ד דקתני שלש סבכות הן והשלישית שנקרעה ואינה מקבלת רוב השער, וזה כנגד יוצאת החוץ דמתני'], ולא פי' שהכונה זונה כמ"ש הראב"ד והרמב"ן, ומשמע גם שפי' עשוי כסבכה דין נוסף, [ול"ג העשוין], בין קרוע קרעים ובין נקבים מעשה רשת, ולשון של יוצאת ולשון העשוי, מוכיח שהפי' זונה וכגון שעשוי כסבכה, וכ"פ הגר"א.

שם העושה בגד מן החרם טהור ומזוטו טמא, שנקבי החרם גדולים ואינם ראויין לבגד, וראב"י סבר דבכפלו הרי הנקבים מתכסים

סגי בחוטי'ן שהם דקין כדי לחברו לראש, אבל סבכה מונחת ע"ג הראש ככובע, וסגי לה בחוטי'ן לאחוזו בשער שלא תפול, ותנן בשבת קי"א ב' וחוטי סבכה ומבואר שם בגמ' שהם החוטי'ן שמהדקין הסבכה לשער.

שם סבכה שנקרעה כו', נראה דנקרעה היינו שנחסרה, אבל קרע לחוד שאינו חסר, חשיב שפיר מקבל את רוב השער, כיון שהוא מונח במקומו והשער מתכסה, ועמש"כ לעיל סל"ב ס"ק י"ז בדין שלשה על שלשה שנקרע פכ"ז מ"ב ובתוספתא פ"ה ה"ד שנינו כן גבי סבכה, וכן בפ"ו ה"א בשק ועור ומפץ.

יג. **שם מ"ט**, בר"ש תניא בתוספתא העושה חלוק מן המשמרת אם יש בה שלשה על שלשה טמא כו', יש לעי' מאי קאמר, הרי אם יש כאן חלוק שלם, ממילא יש בו כשיעור שלשה טפחים, ואם אינו שלם הרי כל חלוק בעינן כשיעור כדתנן פכ"ז מ"ה בדברי חכמים, ונראה דעיקרה לומר שמשמרת אע"פ שייחדה לבגד, מ"מ אין לה דין בגד אלא בשלשה על שלשה, וזה נשנה בתוספתא בתר דין העבים והרכין, שג"כ דינם רק

בשלשה על שלשה, ולפ"ז העושה חלוק בא לומר שכבר ייחדו לבגד במעשה גמור, ובטל ממנה דין משמרת שאינה טמאה מושב, ומ"מ דין שלש אין במשמרת או מפני שנקובה או מפני שנפסדה בשימושה לייך, ועדיין צע"ק.

שם בתוספתא משמרת של יין שבלתה אם משמשת מעין מלאכתה טמאה, לכאורה בנקב קטן שוב אינה ראויה לסינון שכל השמרים יצאו דרך נקב זה, וא"כ אין בזה חידוש, ויש לפרש דאתא לאפוקי מראבר"ש דאמר בסיפא דמשמרת של שעם וגמי וחבלים חשיבי כשאר כלים ואף רמונים בכלל מעין מלאכתן, ועי' שבת קל"ט ב' מערים אדם על המשמרת לתלות בה רמונים ותולה בה שמרים, וכנראה נותנין אותם לצננן באויר, ולפ"ז אין הכונה בדר"א ב"ר שמעון ששיעורן ברמונים לכלי קיבול אלא לצננן באויר, וד"ז הוא אף במשמרת של בגד ושק, שהרי בגמ' סתמא קאמר מערים על המשמרת הידועה של שק ובגד, והכי קי"ל, ואפ"ה לענין שירים וחיבות כלי לא אמרינן כן בכולהו רק בהני דאלימי כחבלים וגמי.

סימן לה

בדיני העורות איזה מדרס ואיזה ט"מ

שוב נתבאר בס"ד לקמן סק"ה דלא פליג רשב"ג אלא בעורות קודם שעשה את הכלי, גם נתבאר שם דמתני' קמ"ל דעור העומד לכל אלו ג"כ טמא מדרס, קודם שהתחיל בעשייתו, ואיכא שפיר רבותא בכולהו, ויתכן דשחיב עליו אכולהו קאי.

ב. **שם** עור שחיבב עליו לשטיח, קמ"ל דעשוי לעמוד עליו ג"כ טמא מדרס, ומשמע אפי' אין יושבין עליו כלל, דשימוש לעמידה ג"כ בכלל מושב, אבל בא"ר פי' לשטיח על המטה, והר"ש בפכ"ד מ"ב הביא מהמדרש שישן עליו, ובתוספתא פ"ב ה"ג תניא דלמשכב שלשה ולמושב טפח ולמעמד כל שהוא, וקתני שחיבב עליו כיון שבכל צורה אפשר להשתמש בו לשטיח ויורד לטומאתו במחשבה, אבל שאר השנויים במשנה יש להם צורה שמתאימה לזה, ואיכא נמי מעשה.

שם עור סקורטיא, בנדרים נ"ה ב' תניא דהנודר מן הכסות אסור בסקורטיא וקטבוליא, ולשון הגמ' כיתונא דצלא משמע ג"כ לשון כתונת, דצלא היינו עור, וכ"כ תו' נדרים שם דהיינו מלבוש של עור, ולשון הר"ש עור שלובשין העבדנין משמע דלשון צלא נקט על העבדנין, ועי' תו' ב"ב ה' א', וערא"ש כאן, ומדקתני עור סקורטיא הי' משמע שיש סקורטיא ממין אחר, מיהו יש לדחות דאגב אחריני נקט נמי עור סקורטיא, ואפשר דאע"פ שמשמשין לאכול עליו כפיה"מ, מ"מ הוא בכלל שם כסות, כיון שעשוי בצורה הראויה לכך, ומ"מ הפשטות שהוא משמש בגד, וכ"כ הגר"א בפט"ז מ"ד שניהם מיני מלבוש הם, ובסקורטיא כתב

א. **פכ"ז מ"ה** אלו עורות טמאין מדרס כו', בתוספתא מבואר דעור החמור והחמר והכתן והרופא כו' לכו"ע בעינן חמשה על חמשה, ובשטיח ועריסה כו' פליגי רשב"ג ורבנן, ויש לעי' א"כ מאי רבותא דהני, הרי גם סתם עור ה' על ה' טמא מדרס לפמשנ"ת לעיל סל"ג ס"ק י"א, וי"ל דכיון דאשכחן בעור הסרוק והסרוק דלרבנן ט"מ, לכן איצטריך לאשמועין בהני ששימוש הישיבה אינו נוגד את שימוש הליבישה שלהן, וקרינן בהו שפיר משכב, דלא אמרינן עמוד ונעשה מלאכתנו.

מיהו עור השטיח והעריסה והכר והכסת והקטבליא שעיקרן לשכיבה, אין חידוש שהם טמאין מדרס, ולת"ק דרשב"ג י"ל דקמ"ל דחשיבי מיוחדין למדרס, ולכן א"צ ה' על ה', אבל לרשב"ג קשה מה החידוש בהני, ועו"ק דלפ"ז פליג רשב"ג אמתני' פכ"ז מ"ד המקצע מכולן טע"ט טמא, וה"ה שלשה למשכב כדתניא מעילה י"ח א', ובאמת רשב"ג אמר שאין בעור פחות מה' על ה', אבל דוחק לומר דפליג אכולהו סתימתא דכלים ומעילה, והרי כל הצירופים דמהנו לחמור שבהם הרי הטעם מפני שראויין ליטמא מושב בטפח, ושוו שיעוריהו, ואטו רשב"ג פליג אכולהו, (וגם מצינו הרבה מקומות שעור מטמא בפחות מה' על ה' בט"מ, כרצועות מנעל וסנדל ועוד, וכמשנ"ת לקמן סק"ה), ועוד יש לעי' האם רשב"ג מודה במקצע טפח בשק, [מיהו במפץ, בסברא מפץ הוי כ"ש מעור אבל בשק אפשר שמודה], ולפ"ז מפרש המקצע מכולן על בגד ושק דסגי בטפח, ורק בסתמא שיעורן בשלשה וארבעה.

הגר"א שם שסוגרין אותו מאחוריו, ולובשין אותו העבדנין, שהוא חלוק פתוח לאחוריו, וסוגרין אותו ברצועות שמאחוריו.

וקמבוליא הוא עור פשוט שלובשין אותו, וכיון שאין לו צורת בגד צריך לסוגרו ע"י חבל שמסרגין אותו בנקבין שבסוף הקטבוליא והם הנקראין קיחותיו, כ"כ הגר"א שם, ומ"מ הוא בכלל כסות כיון שעשוי ללבישה אע"פ שמשמש לכיסוי וכיו"ב.

שם עור החמור, הרמב"ם והר"ש והרא"ש גרסי תרתי החמור והחמור וכ"ה בתוספתא, ובמלאכ"ש כתב שגם הערוך גרס כן, [וזה"ל בערך ער עור החמור ועור החמור פי' עור החמור שמשים על החמור עור החמור שמשים על בגדיו, וכל ההמשך שם כבר"ש, כנראה נשמט מהערוך שהי' לפני הר"ש], ושכן הגיה רב"א והר"י, ונראה שהמעתיקים השמיטו אחד מהן מפני שחשבו שהוא טעות הסופר.

ולכאורה בעור החמור החידוש שאינו מרכב אלא מדרס, וכ"מ פכ"ג מ"א ובתוספתא שם שאוכף של חמור טמא מדרס, וכן אמרו סוכה י"ז ב' דטע"ט טמא מושב מפני שראוי לטלותו ע"ג החמור, וש"מ שע"ג החמור הוא מושב ולא מרכב.

ועור החמור יש לפרש שמשמש בו לצרכו להגן על בגדיו בדרכים וכיו"ב, וקמ"ל שהוא טמא מדרס מפני שגם יושבין עליו, ואפשר שמכח שאר שימושים הו"ל פשוטי כלי עור, דהיינו שאינו משמש לאכילה כשלחן שטמא אף פשוט, אלא משמש רק את האדם, ורק מכח המדרס מטמא ט"מ, ולפ"ז אין לו טהרה במקוה שמכח המדרס הו"ל ג"כ רק משמש אדם ויתכן שיש לו שאר שימושים וכמשמשי משמשין דמי.

שם עור הכתן, פר"ש מנפצי הפשתן וכ"פ הרמב"ם, וק"ק דלעיל פט"ז מ"ו שנינו קסיא של זורי גרנות ושל עושי פשתן, ופי'

הגר"א דהיינו שמגינין על עצמן בזמן הניפוץ, וצ"ל דכאן קרי ליה עור הכתן והתם קרי ליה קסיה של עושי פשתן, מיהו אפשר לפרש שאין זה העור שמגינין בו על פניו, אלא דומיא דעור החמור והרופא שמניחו על בגדיו בשעה שעוסק בפשתן, ולא בזמן הניפוץ.

שם עור הכתף, מצינו בפכ"ח מ"ט כסת הסבלין, וכאן זה עור הסבלין, שנותן על גופו להגן על בגדיו, או שהוא רך יותר, ויתכן שכל טומאתו מפני המדרס, דאל"כ הו"ל פשוטי כלי עור.

שם עור הרופא, קמ"ל דאע"פ שרופא קפיד שלא לשכב עליו, שאומנותו צריכה נקיות, אפ"ה פעמים שמשמש בו לשכיבה והוי מדרס.

שם ועור העריסה, כשמכסה בו העריסה ודאי יש לחשבו כעריסה עצמה, והחידוש שאף כשאינו על העריסה ואינו עשוי לישב עליו במצב זה, אפ"ה מק"ט מדרס, א"נ בעריסה שאינה מק"ט כגון כלי אבן ועורות הים, אפ"ה עור העריסה דידה מק"ט, מיהו בלא"ה התנא שונה כל העורות אף אלו שאין בהם חידוש, כדי שלא יצאו מן הכלל, (ועוד דרשב"ג מצריך בכולהו ה' על ה').

שם ועור הלב של קטן, מדנקט לב משמע להגן על לבו, שאם כהרמב"ם להגן על בגדיו, לא מתאים כאן להזכיר לבו במיוחד, שלא זהו המקום שמסמל שמירת בגדיו, ואמנם הפי' שלא יכהו החתול על לבו ק"ק, אבל מתפרש שפיר להגן על לבו בנפילתו וכיו"ב, שהמכה על הלב בקטן מסוכנת יותר, [ועי' תוספתא פ"ד ה"א עור שנותנו על לבו בשעת הקציר מפני השרב], ומבואר בתוספתא דבעינן שיהא ה' על ה', דבלא זה לא משמש למדרס, ואפשר שסתמא אין בו שיעור זה, ומ"מ קמ"ל מתני' שאם יהא בו שיעור זה הרי הוא טמא מדרס, ולא אמרינן ששימושו לקטן נוגד את שימוש המדרס.

שם עור הכר עור הכסת, היינו כר וכסת של עור, כמו עור סקורטיא עור קטבוליא, וכ"נ מהרמב"ם שלא פי' כלום, והר"ש כתב של מטה, כבכל מקום, ואין בזה חידוש שהרי עיקר שימושן למשכב, ואף כשאין בהם מוכין מטמאין, שעיקר הכלי הוא העור, כדתנן במקואות פ"ז שמטבילין הכר והכסת בפ"ע.

ג. **שם** עור הסרוק עור הסורק, יש לפרש הגדון מפני שצריך לשמור על נקיות הצמר, ואינו מפקיר העור לישיב עליו, ואף העור שחוגר על מתניו נזהר שישאר נקי, שהרי אין לו צורך גדול להשתמש בו, ואף אם משתמש במאורע ס"ל לרבנן דלא מיקרי מושבו, כיון שמקפיד שלא להפקירו וכמש"כ.

ויש לעי' בעור הסרוק מ"ט טמא ט"מ מפני שכורך בו הצמר, אבל אחתי אינו כלי קיבול, ואפשר דמפני שמשמש בו לפעמים לישיבה כדחזינן דר"א אומר מדרס חשיב משמשי אדם, והו"ל משמשי אדם ומשמשי בכריכת הצמר, וכמש"כ כה"ג לעיל סכ"ט סק"י במטה של מת ובמטה של זגגין מ"ח, ובסל"ד סק"ה במפץ של צבעין מ"י, ועוד, ועמש"כ לעיל סל"ב ס"ק י"ד בטעמא דתכריך הכלים טמא ט"מ במי"ב, ובמי"ד תכריך נבלי בני לוי טהור מכלום, לפי שאין משתמשין בהן לישיבה, עיי"ש, וכן צ"ל בעור הסורק לרבנן שאינו טמא מדרס, דמ"מ משמש אדם ומשמשי.

שו"ר בתוספתא שבר"ש מ"ו עור שעשאו לתכריך אפי' כל שהוא טמא, [והרמב"ם בפכ"ד ה"ב העתיק עור הסרוק ותכריך ארגמן בחד לישנא עור שלופף בו הצמר הסרוק ועור שלופף בו הארגמן עיי"ש, ובה"א כתב בעור שלופפין בו הכסות שהיה טמא מדרס], ומשמע שם שע"י הכריכה הוא נעשה בית קיבול, שהרי אמרו שם תכריך ארגמן בזמן שתוכו טמא פשוטו טהור מיטמא ומיטהר אפי' עשרה פעמים ביום, וכה"ג שנינו שם ה"א

בצרור המרגלית, ומבואר במתני' לעיל מ"ב שהוא טמא משום כלי קיבול, ועמשנ"ת בזה לעיל סל"א סק"ד, [ועיי"ש שהמרגלית קבועה בעור עד שנעשה כביה"ס ככדור וקמיע ותפילין], ומשמע שהמפרשים סברו בעור הסרוק שהוא טמא משום תכריך הכלים, אבל אין נראה כן דדוקא תכריך צמוד נעשה כלי קיבול כמו צרור המרגלית, וכדחזינן בצרור המעות דחכמים מטהרין, וא"כ עור הסרוק מסתברא שאינו נעשה כלי קיבול בכיפוף העור, וראי' מזה שר"א מטמא מדרס, וש"מ שהעור נשאר שטוח וראוי למדרס.

ד. **שם** מ"ו עב כסות ותכריך כסות מדרס, מבואר בתוספתא שעובי הצמר הוא כלי קיבול גמור, עד שאמרו בו שאפי' בא במדה טמא, ולא יתכן ענין כזה בקיפולי העור שאינו מחזיק אלא מעט, [ויתכן דעובי הצמר לשון רבים לעב הצמר, וכן עובי ארגמן ועובי כסות], וכבר כתב הרמב"ם שהוא נרתיק של העור שעושים להצניע בו הבגדים ושמו המפורסם עבה, הרי העיד שהוא כלי עור שכך שמו, ובפכ"ד ה"א כתב שהוא עור התפור כמו תיבה שמניחין בו הבגדים, וגם הר"ש כתב דבתוספתא משמע דמייירי בעור שכורכין בו, כדקתני בהדיא עור שעשאו לתכריך, וגם מענינו הוא נלמד דכולה בדין עור הטמא מדרס.

ותכריך כסות הוא עור המקופל על הכסות וכיו"ב עד שנעשה ככלי קיבול בקפלי, כמבואר בתוספתא תכריך ארגמן בזמן שתוכו טמא פשוטו טהור מיטמא ומיטהר אפי' עשרה פעמים ביום, וכהאי לישנא תניא בה"א גבי צרור המרגלית, ועי' לעיל סל"א סק"ד.

והנה בעב כסות ותכריך כסות כו"ע מודו שאין מקפידין על כליהם ושוכבין עליהם, ולכן הם טמאין מדרס, אבל בארגמן נזהר בה ואינו שוכב על הכלים שלהם, ולכן ב"ה סברי שאינו טמא מדרס, ובתוספתא

שכל שחסר בשיעורו הרי הוא טהור, ועוד דבסיפא קאמר עור שעשאו לתכריך אפי' כל שהוא טמא, והיינו ט"מ כדין כלי קיבול, וכן בתכריך ארגמן בזמן שתוכו טמא מתפרש ט"מ, וש"מ דטהור לגמרי קאמר, ודכוותה שם בה"א עור שעשאו להיות נותנו על לבו בשעת הקציר מפני השרב אם יש בו חמשה על חמשה טמא ואם לאו טהור לעקבו ולפרסתו אם חופה את רוב הרגל טמא ואם לאו טהור, ולמדנו מכ"ז שאף עור המשמש את האדם כעין מלבוש אם אין לו בית קיבול ואינו ראוי למדרס הרי הוא טהור.

מיהו קשה דמצינו לעיל מ"ג דזון ובורכיר ושרולין טמאין, ואע"פ שאין בהם ה' על ה', ואם אינן מטמאין מדרס ע"כ דמשום בגד של עור עור מק"ט, אף בלא קיבול, ויתכן לומר דכל עורות שהצריכו בהם ה' על ה' הם עורות של מלאכה, אע"פ שמלובש בהן לצורך מלאכתו, מ"מ לא חשיבי בגד גמור, משא"כ זון ובורכיר ושרולין, ודוחק דהא הני נמי למלאכה נינהו כשרולין ופרקלינין שעשוין לצייד ולהעמיד הבגדים, ועוד דאם מדאורייתא כלי מלבוש ככלי קיבול דמי, אין ראוי לטהר בהני מדרבנן מיהא, ותנן פט"ז מ"ו קסיא של זורי גרנות של הולכי דרכים, ובכל הני אין ה' על ה', ותנן בנגעים פ"א מ"א דרצועות מנעל וסנדל שיש בהם רוחב כגריס מטמאין בנגעים מפני שמטמאין ט"מ.

ונראה דמכל הני מוכח דבגד גמור של עור חשוב כלי ליטמא ט"מ, ואע"פ שאין בו ה' על ה', דבבגדים שאינם נעשין מדרס אין יתרון לה' על ה', ואפ"ה פשיטא לן שכל בגדי עור שיש בהם ה' על ה' טמאין ט"מ, אף אלו שמקפידין שלא לישוב עליהם, וממילא פשוט דה"ה באין בהם ה' על ה', וכיון דעור חשיב בגד בתורה כדכתיב בבראשית כתנות עור וילבישם, ה"ז חשוב כלי לענין קבלת טומאה, כמו כלי קיבול, ועמש"כ סל"א סק"ה, [וכ"כ מרן זללה"ה בסל"ב סק"י"א דמה

אראבר"י דבארגמן כו"ע ל"פ שאינו טמא מדרס, ובשל כסות נחלקו, וגרסינן שהם טהורין, כמ"ש מרן זללה"ה בס"ל ס"ק כ"ב, דלא מסתבר כלל לומר סברות הפוכות בזה, וזה טעות דמוכח ופשוט, וכיון דקאי אמתני' לא הוצרך לבאר דמטהרין ממדרס קאמר, וכן מתפרש בגרסת הגר"א שהוסיף בב"ש מדרס ובב"ה ט"מ, אלא שבמקום להגיה טהורין ברישא הגיה טמאים ט"מ, ויותר מיושב לגרוס טהורין כדגרסינן ב"ה מטהרין אלא שגם שם הגיה דב"ה מטמאין ט"מ.

שם עור שעשאו חיפוי לכלי טהור, אע"פ שנעשה ככלי קיבול, מ"מ לא עדיף מכל חיפוי כלים שהוא טהור, אבל למשקלות אע"פ שהעור מונח כפוי, חשיב כלי קיבול כיון שהוא עשוי לשמור על המשקולת שלא תשחק, וניטלת עם העור בכל מקום תמיד, וגם אפשר להפכו ויהא החיפוי מלמטה, ולכן חשיבא כמונחת בתוך העור, ובסנהדרין ס"ח א' מיתנין צרור המרגלית ומשקולת קטנה בהדי כדור האימום, ומבואר שפשוט לכו"ע שהוא טמא, וי"ל דהתם המשקולת בתוך העור, וכאן העור מלמעלה ולכן מטהר ר"י משום אביו, ות"ק סבר שהמשקולת מבטלת לעור ליחשב ככלי אחד, כמו בצרור המשקולת בסנהדרין שם, ולכן גם בחיפוי טמא, ורק חיפוי כלים טהור, וגם בזה תכריך כלים טמא, שהכלי נתון בתוך העור כתכריך ארגמן שנעשה בית קיבול, ועי' תו' סוכה כ' ב' ד"ה חזיין, שו"ר בחזו"א ס"ל סק"כ עי"ש.

ה. **שם** בר"ש תניא בתוספתא פ"ד ה"ג עור החמור כו' אם יש בו חמשה על חמשה טמא ואם לאו טהור, ומשמע טהור לגמרי אפי' מט"מ דהו"ל פשוטי כלי עור, ומבואר מזה דשימושי בגד של עור לא חשיב ככלי קיבול, ואין נראה לדחות דאמתני' קאי דמיירי במדרס, דאכתי לא הול"ל ואם לאו טהור ויתפרש טהור מן המדרס, ועוד דשיעור ה' על ה' נאמר בו שוין למדרס ולט"מ, וש"מ

משום שנפתחו קתני להו, וכן עור העריסה פשיטא.

ומכ"ז נראה דקמ"ל שאף העור המיוחד להם טמא מדרס אף קודם שעשאן כלים, [ואפשר דשחיב עליו דרישא רומז לכולה מתני'], דכיון שסופן לשמש גם מדרס הרי תחלתן ג"כ משתמשין בהם לשכיבה, ואמנם כשיתחיל לתפור הכר והכסת ולא נגמ"מ תפקע טומאה מהם, אבל כ"ז שהם עורות בלבד, והם מיוחדין לכלים אלו, הרי הם טמאין מדרס מיד, לפי שראוין לשכיבה מיד, ומצינו כה"ג בשלש על שלש בבגד ובשלשה על שלשה, שאם עשה מהם בגד אינם מק"ט עד שיגמור מלאכתו, ואם חישב עליו לצורה אינו מק"ט עד שיעשה עליו את הצורה, ומ"מ קודם שהתחיל לתפור את הבגד הרי הוא מק"ט ואפי' טומאת מדרס בשלשה על שלשה, וה"ה בכל הני דמתני' באותם שסופן ליטמא מדרס כיון שעשוין גם לשכיבה, [וסנדלין שאני שזהו שימוש אחר לגמרי], ונמצא דמתני' כוללת כלים אלו לאחר גמ"מ, וגם מתחלתן כשהם עדיין עורות, ובהני הוא דתניא בתוספתא שדוקא בה' על ה' טמאין מדרס, ובכר וכסת ואינן שעשוין עיקרן למדרס נחלקו רשב"ג ורבנן אם בעינן בעור שלהם ה' על ה', והשתא ניחא דמני כר וכסת ועור של עריסה דבכולהו קמ"ל שבשעה שהם עדיין עורות בלבד, הרי הם טמאין מדרס, ושפיר קאמר רשב"ג שאין בעור פחות מה' על ה', דהיינו בעור סתם שאינו נעשה מדרס כשאין בו חשיבות ה' על ה', ולא מיירי כלל בכלי גמור דחשוב כלי כפי הנצרך לשימוש.

ולכאורה מוכח כן במתני' פכ"ד מי"ב דלא אשכח תנא עור שטהור מכלום קודם גמ"מ אלא של רצועות וסנדלין, ואם איתא הרי כל העורות השנויין במ"ה בפרקין טהורין מכלום עד שתגמ"מ, אלא ודאי הני טמאין מיד, ולפ"ז טעמא דסנדל שהוא שימוש

שאדם לובש חשיב קיבול, וכ"כ בסכ"ח סק"א ובס"ל ס"ק י"ד ועוד מקומות, וכבר כתבנו לעיל בכמה מקומות סי"ט ס"ק י"ב וסכ"ט סק"ט שאאמור' זללה"ה בס"ה סק"י נסתפק בד"ז, ונקט דמדרבנן ודאי טמא עי"ש], ואפשר דמרבין ליה מדומיא דבגד, כמו דומיא דשק.

והעומד לנגד זה הוא רק ברייתא דשמעתין דקתני אכולה מתני' דבעינן ה' על ה', והנה הבריתא בלא"ה קשיא דקתני בכר וכסת שאין בהם ה' על ה' שהם טהורין לרשב"ג, וזה לא יתכן שהרי הם כלי קיבול, וכן קשה מעור השטיח ועור העריסה, ואטו תינוק בן יומו (שמטמא בזיבה) צריך ה' על ה' למשכבו, ואיך שייך לטהרו ממשכב, מלבד משה"ק לעיל סק"א לרשב"ג ממתני' דהמקצע וממתני' דמעילה, ועוד עי"ש, דמבואר בדוכתא טובא דסגי בטפח למושב ובשלשה למשכב, ולרבנן נמי קשיא איך אפשר לטהר עור הלב של קטן בפחות מה' על ה' הרי א"צ יותר משמירת לבו, וכן קשה בכולהו בכתן וכתף ורופא דלא גריעי ממקצע, וכמו שהמקצע שלשה בעור יושב ושוכב עליו, ה"ה ששוכב על כל הני דמתני'.

ולכן נראה דלא מיעטו בתוספתא אין בהם ה' על ה' אלא על העור כשאינו כלי עדיין, אבל משנגמ"מ והם טמאין ט"מ, הרי הם טמאין מדרס כפי מה שראויין לשימושי בגד שלהם, ובאמת לשון המשנה צ"ב, דקתני אלו עורות טמאין מדרס, וקתני עור שחיבב עליו לשטיח עור סקורטיא כו', וכ"ז מיותר, דהול"ל אלו טמאין מדרס השטיח והסקורטיא והקטבוליא והכר והכסת, וכן בחמור וחמר וכתן וכולהו הול"ל סיגר של הרופא והכתן וכיו"ב כפי מה שנקראין בשמם לפי שימושם, ולמה שנה אלו עורות וחזר ואמר עור עור בכולהו, וחזר ושנה כר וכסת שכבר שנינו בפ"כ, מלבד שזה פשיטא, והתם נמי רק

אחר, ואינו ככל העורות שאותו שימוש ישמשו אח"כ.

במה שכתבנו דבגד של עור טמא כדין כלי קיבול, מבואר בתוספתא שבר"ש פכ"ז מ"ה שאף חגור מסיב וניר טמא, וע"כ היינו מדין בגד, מיהו מסיב אחד משמע דלא נחשב כלי, ורק כשתפר שנים זה בזה ניכר כאן חשיבות כלי, ומ"מ למדנו שיש דין בגד אף בעץ, וצ"ע.

ו. **שם** בר"ש עוד תניא בתוספתא חיפוי בית הלגינן ובית הכנסת אע"פ שיש בו חמשה על חמשה טהור שאינו אלא חיפוי, פ"י דמשום כלי קיבול אינו מק"ט, ומשום מדרס אינו טמא כיון שמיוחד לחיפוי ואמרינן ליה עמוד ונעשה מלאכתנו אף אם משתמש בו לפעמים, או דקמ"ל שאין משתמשין בו כלל, דאל"כ ה"י טמא כדין משמש אדם ומשמשיו, וזה תלוי אם תשמיש חיפוי מהני בזה ונתמעט רק מקיבול, או דלא חשיב תשמיש כלל כדרדשינן מאשר יעשה מלאכה בהם פרט לחיפוי, וע"י לעיל ס"ח סק"ח דיש להסתפק אם צריך שישמש בעצמו או דסגי משתמשין בו.

שם עור שבפני החמור, צ"ב מהו עור החמור דלעיל מ"ה ומהו עור שבפני החמור, והנה עור החמור טמא מדרס וש"מ דשימוש החמור אינו נוגד את שימוש המדרס שבו, אבל עור שבפני החמור אם לא ה"י חיפוי אפשר שה"י בדין משמשי אדם ומשמשיו שמק"ט בלא קיבול, אבל אינו טמא מדרס מפני ששימושו נוגד את המדרס ואמרינן ליה עמוד ונעשה מלאכתנו, ונראה מזה שעור החמור דרך להסירו מן החמור אבל עור שבפני החמור מחובר לו באופן קבוע אולי לכסות ראשו בזמן החום, ולכן אינו עשוי לפרקו כדי לישב עליו, וזה מיושב אם תשמיש חיפוי לא חשיב תשמיש כלל, ונימא דשימוש לחמור כמשמשי משמשין דמי.

שם הכסת שלו טהורה, בפשוטו מיירי בשל עור, ולכן בלא קיבול טהורה, ואינה עשויה למדרס מפני שקבועה ע"ג החמור, וכגון שאין בה בית קיבול מוכין, והיינו דמסיים דבמקבלת כל שהוא טמאה.

ז. **שם** בתוספתא העושה פסיקא, בספרי מטות מרבינן פסיקא ופונדא וחקק של חמור שמטמאין משום אריג, ומבואר שעשויה מחוטין, וכן שנינו בתוספתא שבר"ש פכ"ט מ"א נימי פסיקא כל שהן, וכן שנינו שבת קי"א ב' חוטי סבכה ושל פסיקא, אלא דהתם י"ל שהוסיף חוטין לעור ובירושלמי שבת פ"י ה"ו מייתי ברייתא זו לענין אריג דהקולע שלשה נימין לתלותו בצואר בתו טמא דוקא לאדם אבל לבהמה כה"ג טהור, ומייתי ברייתא זו דאריג לבהמה טהור, ומיושב בזה מה שפסיקא טמאה בלא קיבול והיינו משום אריג, כדמסיים בירושלמי הדא דתימא בפשוטין אבל במקופלין [דהיינו שיש קיבול בפסיקא] בין באדם בין בבהמה טמא, ואע"פ שהתוספתא כאן מיירי בדיני עור, מ"מ מייתי דיני פסיקא שמשמשת לבהמה, בהדי דיני עורות של חמור.

לשון הירושלמי שם לענין אריג שיש חילוק בין לאדם לבהמה, הדא דאת אמר באדם אבל בבהמה טהור כהדא דתני העושה פסיקא לילבב לישפר להדיק בה את המרצופין לתלותה בצואר בהמה טהור, ולפי הגרסא שם מיירי לבהמה רק בלתלותה בצואר בהמה, וזה כענין ששנינו פ"ב מ"א דטבעת בהמה טהורה ופר"ש דלא מרבי קרא אלא תכשיטי אדם, וכ"מ שבת נ"ב ב', וכן תניא בתוספתא ב"מ פ"א ה"ד כל תכשיטי בהמה כו' טהורין, ולפי הגרסא בתוספתא לשפיר וללבב, פר"ש דכולהו לבהמה קאמר, וגרס וללב, ולשפיר של בהמה, אבל הדבר דחוק לומר דחגורה של בהמה מעוברת קרינן לה לשפיר, ויש גרסאות לשפר, וכ"נ עיקר.

היא, מדקתני דשפה שפירשה מן הבגד והתקינה לחגור בה מתניו טמאה מפני שהיא כגלגלון, וש"מ דגלגלון כעין חגורה, והשפה שפירשה היא אימרא נוספת שתפרו על שפת הבגד, [ויבזה חלוקה מבגד שנקרע בשפתו, דהכא השפה כלי שלם], כדכתיב במעיל שפה יהי' לפיו סביב, ופעמים עושין השפה מבד נפרד, כדתנן בנגעים פ"א אימרא של ארגמן ובתו"כ שם אומריות של זהב ושל שיראים, ופירשה השפה לעצמה מן הבגד, ולכן א"צ מלל שהיא שלימה לעצמה, ואמרינן שאם התקינה לחגור בה הרי היא כגלגלון, וש"מ דגלגלון חגורה, וכן פירשו בה אבנט ואיזור, ומבואר בנגעים שם שגלגלון אינו טמא מדרס, ואכתי צ"ב מה היתרון בזה דמדמינן השפה לגלגלון, הרי גלגלון קלוע ושפה ארוגה, א"כ שפה עדיפא מגלגלון, ואפשר דקאמר שדרך להשתמש בה בלא גלילה דדמיה לגלגלון.

שם וחכ"א כולן טמאות חוץ משל צמרים, לא נתפרש אם מיירי כשעשה כעין כלי בדרך קליעה, או דמיירי רק בדבר צר כעין חגורה, שיש רק קליעה אחת, ואם מיירי בכלי החסרון מפני שלא ארג, ואם מיירי בחגורה החסרון מפני מיעוט חשיבותו, דלא נתחדש קליעה כל שהוא בכל דבר לר"ד.

ולכאורה של צמרים אינה חגורה בלבד, דלשימוש חגורה כולם שוין, וש"מ דאף כלי קלוע טהור לר"ד, וטעמא דצמרים לא נתפרש אם מפני שעושין אותו רפוי או נקבים גדולים, או טעם אחר, עראב"ד בכ"ז, ובסמוך מ"ה משמע דלר"ד החסרון בחשיבות החיבור, שאף כלי קיבול שע"י קליעה טהור, ושל צמרים סגי להו בקליעה גרועה.

שם מ"ה הקלע שבית קיבול שלה ארוג טמאה ושל עור רדב"ה מטהר, יש לעי' הרי כלי קיבול מ"מ טמא אפי' מעור המצה

והנה לפנינו בתוספתא קתני דלחזק בה ובר"ש לחוק ונדצ"ל להדק כבירושלמי שקין ומרצופין [היינו שקין גדולים ב"ב ע"ג א'], להלך בה ממקום למקום טמאה, ובירושלמי קאמר בזה ג"כ טהורה, ויתפרש לילבב לישפר ללבב ולשפר מענין חיבור וקישור, וניחא בזה דהידוק המרצופין לא חשיב מעשה כלי, מיהו בספרי מרבה פסיקיא ופונדא וחבק של חמור, וכ"ה בשבת ס"ז א' קלקלי וחבק, וכן מסיים בתוספתא לתחת כריסו של חמור טמאה, משום אריג, וזה מיושב כגרסא דידן דלהדק המרצופין טמאה, ולא ממעטינן אלא תכשיט של בהמה, ואין לומר דדוקא לאדם טמאה אבל לכלים טהורה, כמו טבעת כלים שטהורה כטבעת בהמה, דהא חבק וקילקלי כלי בהמה הם וחבלים ומשיחות ממעטינן רק מפני שאינם אריג.

שם העושה פסיקיא כל שהוא טהורה, לכאורה משמע דסתמא בפחות מק"ט טהורה, אא"כ ייחדה להדק בה שקין ומרצופין, והגר"א מחק תיבת טהורה דטפי הול"ל רבותא דפחות מד"ט טהורה, אלא קמ"ל דלהידוק שקין א"צ שיעור.

שם בתוספתא שיירי פסיקיא ארבעה טפחים כו', ולקמן פ"ה ה"ד תניא כדי לסגור על מתניה של קטנה, ואין לומר דהכא בשל עור, שהרי נתבאר דפסיקיא של בגד היא, ואם נימא דלחגור מתניה של קטנה הוי טפי מד"ט, י"ל דהכא בפסיקיא שאינה רחבה ואינה ראויה ליתנה תחת כריסו של חמור, ובלא"ה י"ל דארישא קאי דקתני לתחת כריסו שלחמור טמאה שיירי פסיקיא ד"ט כדי ליתן תחת כריסו של חמור, והיינו בראויה לכך, וללמדנו דפחות מד"ט לא חזיא וטהורה, וסתם פסיקיא לאדם כדתנן קושרת אשה כו' ושל פסיקיא.

ח. עדיות פ"ג מ"ד כל הקליעות טהורות חוץ משל גלגלון, בתוספתא כלים שבר"ש פכ"ז מ"ה מבואר דגלגלון כחגורה

ומניר, כדתנן כלים פי"ז מט"ו וא"כ במה גרע בית קיבול של הקלע, ובתוספתא דכלים שבר"ש פכ"ו מ"ו תניא דפליגי בבית קיבול של משיחות, ופי' הגר"א משיחות או חבלים, וא"כ י"ל דה"נ הקיבול של עור ע"י קליעת

הרצועות, ולא מיירי בקיבול גמור, ולפ"ז הוי מעין פלוגתתם דלעיל בדין קליעות, דר"ד לא חשיב כלי ע"י הקליעה ודוקא בארוג טמא, ולמדנו שהחסרון בחשיבות החיבור שע"י הקליעה.

סימן לו

בדיני מחשבה ושינוי מעשה ושינוי לשם אחר

א. קדושין נ"ט ב' שאני מחשבה דטומאה דכי מעשה דמי וכדר"פ דר"פ רמי כתיב כי יתן כו', פרש"י דכיון דכתיב כי יתן במעשה, ומפרשין דיותן דומיא דיתן בדניחא ליה סגי, ש"מ דבמחשבה חשיבא כמעשה, דע"י המחשבה קרינן ביה כי יתן, ולא רק דקמ"ל קרא דסגי במחשבה לקבלת טומאה, אלא המחשבה עשאתו כיתן במעשה, ויש לעי' מנלן דכמעשה דמי, הרי הפסוק קמ"ל שא"צ מעשה וסגי במחשבה, ומנלן דמחשבה כמעשה, וי"ל דפשטיה דקרא שיותן דומיא דיתן לכל דבר, ולא משמע שיש יתרון ליתן טפי מיותן.

ומבואר כאן דהא דמהני מחשבה כמעשה היינו לענין שיהא ראוי לקבל טומאה, דהא כי יותן מים על זרע אין הזרעים נטמאים עד שיפול מנבלתם עליו, וא"כ עיקר הדרשא דאין מחשבה מוציאה מדי מחשבה היינו לענין שיהא ראוי לקבל טומאה, [ועיקר הפי' בזה כפי' ר"ש שהמחשבה עושה את המים כתלושין לרצון, וממילא הם מכשירין אף שלא לרצון, וכמשנ"ת בספר אאמו"ר זללה"ה ריש מכשירין, ותו לא פקע מהם שם משקין לעולם], ויש ללמוד מזה כמ"ש תו' שבת נ"ח ב' והר"ש כלים פ"ז מ"ב שאין חילוק בין הפקעת טומאה ממש, לבין הפקעתו מלהיות ראוי לקבל טומאה, דבכולהו דין המעשה שוה דבעינן מעשה דוקא, לאפוקיה מאפשרות קבלת טומאה, ובמחשבה לחוד גם רש"י מודה, אלא שמחלק שם בניטלו עינבליהן בין טומאה עצמה לאפשרות לקבל טומאה, ובתו' כתבו שאין חילוק ביניהם, כל שאין טומאתו פוקעת, הרי הוא גם מק"ט מכאן ולהבא.

ב. פכ"ה מ"ט כל הכלים כו' אלא בשינוי מעשה, יש לעי' כלי שהי' ט"מ וייחדו למדרס, האם חשיב ירידה לטומאה במחשבה, וא"כ פקעה ממנו ט"מ, או

יעוי' בתו' דקושיא דר"ל היא רק ממחשבת טומאה עד שלא נטמא, דיש לחזור בו במחשבה, אבל אם כבר נטמא ידע שפיר דלא סגי במחשבה להפקיע טומאתו, ויש לעי' דהא אותו מעשה שמפקיע מיד הראוי לקבל טומאה, הוא גם מטהר לגמרי מטומאה גמורה, וחזינן מזה שהמציאות שכבר נטמא לא מעלה ולא מוריד שזה כדבר צדדי, וכמו אם נטמא והטבילו ונטהר, דשייך לשאול שמחשבה תבטל מחשבה, שהטומאה בכלי אינה כחלות תרומה, אלא דבר חיצוני, וא"כ י"ל דאף אחר שנטמא יש לשאול שתועיל מחשבה לטהרו כמו מעשה, ולקושטא דמילתא ודאי הדין כן שאין חילוק בין טומאה לאפשרות לקבל טומאה, כיון שהטומאה שננטמא אינה משנה במהותו כלום וכמשנ"ת, ולפ"ז צריך להוסיף ע"ד התו' דלמסקנתם אתיא שפיר קושיא דר"ל אף לאחר שננטמא, שהרי אפשר להפקיע טומאתו ע"י מעשה.

ג. פכ"ה מ"ט כל הכלים כו' אלא בשינוי מעשה, יש לעי' כלי שהי' ט"מ וייחדו למדרס, האם חשיב ירידה לטומאה במחשבה, וא"כ פקעה ממנו ט"מ, או

כו' אלא בשינוי מעשה, דפירושו דשינוי מעשה מוציא גם ממעשה, ומחשבה לא מהני מידי, והו"מ למימר מעשה מבטל מעשה ומחשבה אינה מבטלת מחשבה, וממילא נבין דכ"ש מעשה, אלא שביאור מה שאמרו אלא בשינוי מעשה חוזר על מחשבה ועל מעשה, ולכן ביאר התנא דמעשה מוציא מיד מחשבה כדתנן אלא בשינוי מעשה, והוסיף דה"ה מיד מעשה, ואגב זה כ"כ בסיפא דמחשבה לא מהני מידי לבטל, ומיושב בזה מה שדקדק הר"ש מ"ט נקט מיד מחשבה, שהרי זהו מה ששינוי ברישא דרק שינוי מעשה מבטל מה שירדו במחשבה, ואין ראוי להשמיט ד"ז.

ג. שם בר"ש תניא בתוספתא כו' רי"א אין שינוי מעשה אלא לקלקל, בפכ"ו מ"ט מבואר דנטהר לר"י בנתן בו את האזמל, אע"פ שלא נתקלקל ולא נתמעט מה' על ה', דכיון שהתחיל לקלקלו חשיב מעשה לקלקל, אבל מעשה שמתקנו אע"פ שלגבי השימוש הקודם הו"ל קלקול, כגון טבעת שריתכה לצואר בהמה ס"ל לר"י דלא חשיב שינוי מעשה, כיון שפעולתו תיקון.

ונראה פשוט דאף להוציא ממחשבה לא מהני מעשה לתקן לר"י, דלכל מילי מחשבה כמעשה, מיהו מ"ש תו' פסחים מ"ה ב' דר"י פליג אף לענין חמץ, זה צ"ב, דבשלמא לענין טומאה הדבר נקבע ע"פ ההלכה ותו לא פקע כמו במחשבה אחר מחשבה, אבל ענין חמץ תלוי במציאות ובדעת בנ"א, וכיון שהסיח דעתו משימושו לאכילה בטל תורת אוכל מיניה בכל שינוי מעשה שמתאים לזה.

לכאורה סתם מתני' דלא כר"י, דהא ממעט רק מחשבה שאינה מבטלת, אבל מעשה מבטל אפי' לתקן, אבל נראה דלאו רא' היא, שאם הי' הדין דמחשבה מוציאה מיד מחשבה, ג"כ שייך לומר דמעשה לתקן לא מוציא מיד מחשבה, ורק מחשבה לקלקל

דמהני רק לחומרא ולא לקולא, ובתו' ב"ב י"ט ב' ד"ה ותיפוק כתבו דכופת שאור צריכה מעשה ליטהר מטומאת שאור, ואע"פ שמתמא טומאת מדרס ע"י מחשבתו, וצ"ע דודאי מיטמא מדרס במחשבה לחוד וכדאמר שייחדה לשיבה, והנדון רק אם פקעה טו"א שהיתה עליו מתחלה, ובפשוטו כיון שמשמש מעשה עץ ע"כ שפקעה טו"א לגמרי, מיהו בלא"ה צריך לחקוק בה לרבנן דר"ע פכ"ב מ"ט, ולר"ע ג"כ צריך סירקו וכרכמו, [מיהו יתכן דשאור עדיף מסתם עץ, כיון שהוא כולו נעשה ע"י האדם והי' עומד לאכילת אדם, הרי ביטולו מחשיבו מעשה ידי אדם טפי מעץ בעלמא, ומיושב בזה סתמות הגמ' דמשמע דסגי בייחוד, ויש גם סברא איפכא דשאור גרע מכופת עץ, ועי' לעיל סכ"ח ס"ק י"ב], מיהו לר' יהודה דבעינן מעשה מקלקל, לא מהני חקיקה להפקיע טו"א, וע"כ דכח המדרס לחודיה מפקיעו מאוכלין, דהו"ל יורד לטומאת מדרס במחשבה, ועי' לעיל סכ"ח ס"ק י"ב דביש בו שלשה וראוי למשכב אפשר שא"צ חקיקה.

[**מיהו** גם במעשה שעושהו מדרס י"ל שלא פקעה טו"מ הקודמת, כיון שכל המטמא מדרס מטמא ט"מ, עי' פ"כ מ"ב דעריבה שהניחה בקדים ונסדקה מקבלת מדרס, ופירשנו שם שנשארה גם טו"מ דמעיקרא].

שם שהמעשה מבטלת כו', בקדושין ובסוכה הגרסא מעשה מוציא מיד מעשה, וזה מיושב יותר בלשון מיד מעשה, מדלא קאמר מעשה מבטל מעשה, ולא מיד מעשה, אבל לשון מוציא מיד מיושב טפי, אבל לא מצאנו גרסא כזו במתני'.

ונראה דגרסינן מעשה כמו שהוא בגמ', וכ"ה בכת"י הרמב"ם, ול"ג שהמעשה, וכן הביא במלאכ"ש למחוק השי"ן דשהמעשה, שאין זה נתינת טעם אלא ביאור, שהתנא מבאר מה שאמרו במשנה קדומה כל הכלים

שלא ידע א"א להוכיח שאינו ת"ח, עי' גיטין ו' ב', ובזה נחא דאע"ג דלא קים להו בסדר טהרות, הי' לו לברר שאלתו ולחלק בין כפיפה להוצין.

ה. פכ"ו מ"ז כל מקום שאין חסרון מלאכה מחשבה מטמאתן, [צ"ב למה לא נשנית משנה זו בהדי מתני' דסוף פכ"ה דיורדין לידי טומאתן במחשבה], פי' דבמקום שיש חסרון מלאכה וחושב להשתמש בו כשעדיין אינו מושלם הרי הוא טהור, דבטלה דעתו, ויש לעי' האם מעשה השימוש מהני, ורק ממחשבה ממעטינן ליה, או דשימוש לאו מעשה הוא, ואכתי טהור הוא, וכ"ה פשוט הדברים דמחשבה להשתמש כמעשה לכל דבר, מיהו מעשה אפשר דמהני אף בחסרון מלאכה, ולכן קתני בסיפא וכל מקום כו' לומר דדוקא מחשבה לא מהני, אבל מעשה מהני, וצ"ע בגדרי הדינים בזה.

שם אלא העוצבה, פי' דאע"פ שיש חסרון מלאכה אם חישב שלא לקצע לא בטלה דעתו, וכלשון הגמ' ב"ק ס"ו ב' דעוצבא א"צ קיצוע, ומבואר כאן דדוקא מחשבה מטמאתן דהיינו שחשב שלא לקצע, אבל אם דעתו שלא להשתמש בלא קיצוע הרי חסר במחשבתו, ולפ"ז מתני' כרשב"מ דתוספתא, וכ"מ בזבחים צ"ד א' דקי"ל כרשב"מ, מיהו מצינן לפרושי מתני' דמחשבה שחשב לעשותה עוצבא מטמאתה בלא קיצוע אע"פ שדעתו לקצע, וכנראה כך פי' הגר"א בזו זהב שכתב דמתני' דלא כרשב"מ, אבל זה צ"ב דהא מדקאמר שיש חסרון מלאכה בעוצבה ומהניא מחשבה, הרי"ז גופא מוכיח שבדעתו לקצעה טהור, שאם לעולם טמא בלא קיצוע, הרי"ז מוכיח שהקיצוע לא חשיב מלאכה, וכמו חסרון סיכה דלא חשיב חסרון כמ"ש בתוספתא.

הא דמחלק רשב"מ בדעתו לקצע היינו שדעתו שלא להשתמש עד שיקצע, אבל

מהניא, דטעמיה דר"י דבעינן שהמעשה יבטל מחשיבות הכלי, אבל כשכל חשיבותו קיימת והוסיף בו תיקון לא פקעה טומאתו, ולא מפני שהמעשה אינו חשוב, אלא שאין כאן שינוי שמבטל את הכלי.

ובזה נחא הא דאמרינן שבת נ"ב ב' דר' אמי ס"ל כר"י, ולמה לן לחדש דסבר כיחידא דברייתא ודלא כמתני', אבל אם ממתני' אין הכרע גמור, נחא, מיהו ודאי סתמות המשנה שלא חילקה, דלא כר"י, אלא שאין הדבר כמפורש.

ד. במנחות ס"ט א' פשיטא לגמ' דפיל שבלע כפיפה מצרית גם לצד דבלע הוצין ועבדינהו כפיפה מצרית הו"ל ככלי גללים, מ"מ בבלע כפיפה טמאה דלא חשיב שינוי מעשה, ויש לעי' הרי יש סברא איפכא דאפי' אם שינוי מעשה לא מהני, מ"מ לאחר שנעשה עיכול בטל לגמרי כלי עץ מכאן ונעשה כלי גללים, וא"צ לזה גדר שינוי מעשה, אלא שבטל כל מהותו של הכלי, וכההיא דבסמוך שטיהרו את הבשר, ולשון הגמ' תנינא משמע שזה מבואר במתני' דקתני אלא בשינוי מעשה, שו"ר בריטב"א ב"ב שם שהקשה כן.

ואפשר דענין העיכול בהוצין הוא משום מאיסותא דהא מיירי באופן שכח העצים קיים לעשות מהם כפיפה, ואינה ככלי גללים כלל, אלא שאם נמאסו בעיכול דרך להתייחס להם ככלי גללים, וסברא זו לא מהני אלא בבא לעשות מהן כלים, אבל לבטל שם כלי לא סגי במאיסות ובעינן מעשה דוקא.

בתו' שם ובבב"ב כ"ב א' פי' דראב"א בעא מרב דימי בהוצין, ולכאורה י"ל דבעא מיניה בהאי לישנא דכפיפה מצרית, [דבפשוטו נקט פיל שיכול לבלוע כפיפה, אבל הוצין כל בהמה בולעת], ורצה שר"ד יברר שאלתו דבכלי שלם פשיטא דטמא, והגדון רק בהוצין, ולכן לא נקיט ליה שוקא, אבל מעובדא דעולא

אם דעתו להשתמש בלא קיצוע, אע"פ שעומד לקצעה לאחר זמן טמאה, שהנדון אם הקיצוע מעכב בגמ"מ, וה"ה בכל גולמי כלי מתכת שתלוי בדעתו, היינו כשדעתו שלא להשתמש כלל עד שיגמור סוף יפוי הכלי, שו"ר בחזו"א ס"ל ס"ק י"ב.

לעיל סל"ה סק"ה נתבאר שכל השנויים במ"ה טמאין מדרס קודם שעשאן כר וכסת וסקורטיא, דכיון שעור סופו למדרס, והוא ראוי כעת למדרס, אע"פ שלעיקר הכלי הוא קודם גמ"מ, מ"מ מיד שהוחלט שהכלי לצורך זה, הרי הוא כלי הראוי למדרס, וא"צ לזה גמר נוסף, [וכ"נ בפכ"ד מ"ב דלא אשכח עור שטהור מכלום אלא של רצועות ושל סנדל], אבל במתני' מיירי בעוצבא שאינה ראויה למדרס, שעשויה לאכול עליה בלבד, או שאין דרך להשתמש בה לאדם כלל, [מיהו הרמב"ם פ"י שזה למרכב], ומטמאה רק טו"מ, וד"ו תלוי בקיצוע.

ו. **שם** מ"ח עורות של בעה"ב מחשבה מטמאתן, יש לעי' למאי איצטריך רישא זו, הרי עיקר החידוש בשל עבדן, אבל דינ' דבעה"ב כבר שמענו מרישא דלא מיתוקם דינא דמחשבה אלא בבעה"ב, ואפשר דאפי' בעה"ב שמוכר עורות, אם אינו עבדן שמייצר בכל שעה עורות עבודין, הרי מחשבתו קבועה ומקבלין טומאה.

שם ושל עבדן, פ"י שהעבדן ייחד עור זה לעצמו לשטיח ולעוצבא, אפ"ה אינה מחשבה החלטית ואינה מטמאתן, דלעולם דעתו שאם ימצא קונים ימכרנו להם, [כ"מ ברש"י ור"ש, אבל לשון הרמב"ם שסתמן למכירה ק"ק, דפשיטא שאין דעתו קובעת ללוקחים], ונראה דד"ו דוקא בעורות דחשיבי, אבל פירות של חנוני שירדו עליהם גשמים ושמח פשיטא דהווי כבי יותן, אלא דבזה י"ל שאפי' דעתו למוכרן חשיבי מים שלרצון.

נדון דמחשבה בעבדן וגנב וגזלן, היינו להחליט אם מייחדו לשטיח או לרצועות מנעל וסנדל, ולפ"ז אם נשתמש בהם, בכולם טמאין, אבל בעוצבא שנשתמש בלא קיצוע יש לדון אם מחשבתו קובעת, והרמב"ם פ"י שדוקא ע"י קיצוע נטמא ביד עבדן.

שם של גנב כו' מפני שלא נתיאשו הבעלים, טעם זה נשנה בסוף דברי ר"ש, אבל זהו ג"כ טעמייהו דרבנן, ולכאורה הי' נראה שאפי' אם יאוש אינו קונה, מ"מ לקבוע מחשבת כלי הרי הדבר תלוי אם נתיאשו הבעלים, דבכה"ג המחשבה החלטית ואע"פ שאינו שלו טמא, דסו"ס יש לו תפיסה וקניני גזילה, וסגי בהכי שתחשב מחשבה גמורה.

אבל בב"ק ס"ו ב' אמרינן ש"מ יאוש קנה, ומשמע דאם לא קנה אין מחשבתו קובעת בעור כלום, דהו"ל כמלך שקובע על עור של איש אחר שיעשנו שטיח, דלא חל מידי אע"פ שהוראתו החלטית.

מידו למסקנא דמהני משום שינוי השם, י"ל דבאמת יאוש לא מהני מידי, אבל המציאות של היאוש קובעת שהשינוי השם הוא מוחלט, ועי"ז קונהו נמי בשינוי השם, ולפ"ז א"צ לחדש כמ"ש תו' שם ד"ה שינוי דהא דמהני שינוי השם היינו בצירוף היאוש, דהא בטלה ונעשה איל לא הזכירו שצריך גם יאוש, וכן בשינוי דבשקיצען שהוא בצירוף היאוש, י"ל ג"כ שהיאוש רק מחליט את מעשה הקיצוע לחשבו כלי.

וכבר נתבאר בכ"ז בארוכה בב"ק סכ"ח ס"ק ו' - ח', ועמש"כ שם שם מרן זללה"ה דר"ש ורבנן לא פליגי בסברות הפכוות במציאות, אלא שניהם מודים שיש לכל אחד סיבה ליאוש, [והיתה קבלה בידם לחלק בין גנב וגזלן], ונחלקן איזו סיבה אמיתית ואיזו רגשית ואינה משפיעה על דעתו של האדם בהתבוננות.

דמי לעורות דלעיל מ"ה שצורת המדרס שלהם כעת שוה לשימוש מדרס שיהא בהם כשיהיו שלימין, משא"כ בסנדלין שזה שימוש אחר, ולכן פקע דין מדרס מעור זה.

שם כיון שנתן בו את האיזמל טהור דברי ר"י, נראה דהיינו דוקא בעור פשוט שאין עליו צורת כלי, והוא טמא מדרס כדין כל עור ה' על ה', ובזה שחושב לעשות ממנו סנדלין הר"ז חשיבות בעור, ושפיר פקעה טומאתו מיד בנתינת האיזמל, אבל החושב לעשות מנעל וסנדל מכר וכסת לא פקעה טומאתו בנתינת איזמל, עד שיתבטל מהם תורת כלי, כדין כל כלי שנקרע ונפחת בלי כונה לעשות ממנו שימוש אחר, וכ"מ מהא דהזכירו רבנן שיעור ה' על ה', וש"מ דמיירי בעור שאינו מטמא בפחות מה' על ה', ואם מיירי בכר וכסת הרי גם בפחות מה' טמאין, אלא ודאי מתני' מיירי בעור פשוט, ולכן מתבטל בנתינת האיזמל, מיהו אם נשלם הכלי לשימוש החדש כמו טבעת אדם שריתכה לבהמה טהורה שבת נ"ב ב', כיון שנשתנית לשימושה החדש, אבל כאן יש רק תחלת מעשה ועיקרו כונה, ובזה לא מהני לר"י אלא בעור.

שם וחכ"א עד שימעטנו פחות מה' טפחים, בחולין קכ"ג ב' מוקים לה ר"ל בהפריד את מה שחתך, ונשאר רק פחות מה', שאם עשה רק חתך הרי העור חלים ויכול להתחבר יחד ולא הוי מיעוט, ויש לעי' מנין פשיטא לגמ' דלא סגי במעשה זה ליחשב מעשה להוציא מיד מעשה, וי"ל דכמו שבכלי גמור של עור פשיטא לן שהשיעור ליחשב מעשה המטהר הוא רק כשיחסר בו כשיעור טהרתו בעלמא וכמש"כ לעיל, ה"נ כשאמרו שימעטנו מה' טפחים הכונה שיטהר לגמרי בלי הכונה לעשותו סנדלין, שאין לחדש בדעת חכמים גדר חדש שאינו מטהר את העור, ואעפ"כ בצירוף כונתו לסנדלין הוא נטהר.

ואפשר דכי היכי שמצינו דלרבה ב"ק קי"ד א' אפי' נתיאשו בפירוש לא מהני דחשבינן ליה כיאוש ברשות ובטעות, א"כ כשלא נתיאשו בפירוש, אין לנו לקבוע להם יאוש בסתמא, אלא במקום שהסברא נותנת שראוי להתיאש, ולפ"ז פליגי שפיר בסברא אם ראוי להתיאש טפי בגנב או בגזלן.

שם בר"ש ותניא לעיל בתוספתא חישב עליהן חש"ו או אדם שאינו שלו טהור, האי אדם שאינו שלו מיירי כשדעתו קובעת, לכל הפחות כחש"ו שחושב על העור שלו, ולכאורה נראה שאם נשתמש בזה חשיב מעשה ומק"ט, דמה שאמרו בחש"ו שיש להם מעשה ואין להם מחשבה, היינו מעשה שימוש, ולא שינוי מעשה בכלי, ודכוותה מיירי הכא באדם שנמסר לו העור להשתמש בו, ואם באמת נשתמש בו הר"ז מק"ט, ובאופן זה אמר שאין מחשבתו קובעת, אע"פ שיש לו הסמכות להשתמש בו, ולקבוע בו דין טומאה, אבל איניש דעלמא שנשתמש לאו כלום הוא.

שם בר"ש תניא בתוספתא מחצלת בין בית הגנב כו', יש לעי' מה יש לקבוע לפי מחצלת ועור, הרי הכלי תלוי בשויו, ואפשר דמלבד זה שמחצלת דמיה מועטין, היא קרובה להתקלקל בטלטולה, וזה ג"כ טעם להתיאש, אבל העיקר משום שויה שדמיה מועטין, ואה"נ באופן שהעור דמיו מועטין דינו כמחצלת, וכן איפכא שמחצלת יקרה כעור, ולכאורה ה' מקום לומר דדוקא בעור מתיאשין בגנב או בגזלן, אבל בנטלו את חמורו אינו מתיאש בשניהם, - אבל בב"ק קי"ד א' משוין חמורו לעור, וש"מ דלא ממעטינן אלא מחצלת שהיא דבר מועט.

ז. **שם** מ"ט עור שהוא טמא מדרס וחשב עליו לרצועות ולסנדלין, בסנדלין איכא רבנותא אע"פ שלבסוף ג"כ יהא טמא מדרס, אפ"ה השתא פקע מדרס מיניה, ולא

מה שפר"ש דמיירי במטפחות הידים, צ"ע דאין מטפחות הידים אלא מבגד, ומתני' דפכ"ד במטפחות של בגד כמשנ"ת לעיל סכ"ח סק והכא מיירי במטפחות ספרים שטמאה רק ט"מ, ואפ"ה לא נטהרה לגמרי.

ט. פכ"ח מ"ה כפה שהיא טמאה מדרס ונתנו על הספר טהור מן המדרס, פר"ש דהכא א"צ שינוי מעשה כיון שנאסר בהנאה ע"י ייחודו לספר, והר"ז מפקיע שימוש הקודם בשינוי מעשה, וזה מוכח בגמ' דמיירי בלא שינוי מעשה, דמדמי לה להזמנה, ומבואר דפשיטא ליה דטומאת מדרס לטומאת מת ג"כ צריך מעשה, וכן בדין דכיון דטומאת מת למדרס א"צ מעשה, דיורדין לטומאתן במחשבה, ה"ה שאין עולין בלא מעשה.

מידו בסברא יש מקום לזון דדוקא לבטל חשיבות לא מהני מחשבה, דהיינו לעשות מכלי שברי כלים וכיו"ב, אבל לשנות משימוש כזה לשימוש אחר, אע"פ שיש לו דין טומאה נוספת, אבל אין זה מפני חשיבותו, די"ל דכלי קיבול חשוב טפי מכופת שאור ומפשוטי כלי עץ דחזו למדרסות, ולכן אם מיחד מדרס לשימוש כלי גמור, י"ל דסגי במעשה כנתינה וכריכה על הספר, כיון שאין זה מיעוט בחשיבותו, אלא שאינו מיוחד למדרס, [מיהו בסנהדרין מ"ח א' משמע דהוה סגי בהזמנה לחוד בלי שום מעשה, וזה יותר מחודש לבטל טומאת מדרס במחשבה לחוד, ולא אשכחן כח מחשבה אלא בטומאה מחידוש התורה, וזה מסייע לפר"ש דדוקא משום איסור"ה פקע המדרס], ולא דמי לירד לידי טומאה דאע"פ שאינו מוסיף חשיבות י"ל דסגי בהכי לגרום טומאה כמש"כ לעיל סק"ב, [מיהו התם כופת שאור אינו כלי כלל, ובוראי חל במחשבה לחוד, ועמש"כ לעיל ס"ז סק"ד בענין דכון], מיהו מטבעת אדם לטבעת בהמה לא פקעה טומאה אלא במעשה.

בחולין קכ"ד א' אמרין אליבא דר"ל דעור חשיב ולא נטהר בפחות מה' טפחים, הב"ע דקא בעי ליה למשבזג, נכגרסת הערוך וגמ' ורש"י כת"י, וכן פשוט דלא שייך מושב מיוחד לזב, והו"ל למימר דבעי ליה לסוג מושב מסוים], ולא נתפרש לן עיקר הענין, הרי מתני' מיירי דקא בעי ליה לרצועות, ובעלמא שיעור עור ה' על ה', אלא דכאן יש לו יותר מה' אלא שנעשה בו חתך, ומה לנו למאי בעי ליה ובפרט שידענו דלרצועות בעי ליה.

ח. שם ר"א בר"צ אומר אף העושה מטפחת מן העור טמאה ומן הכסתות טהורה, יש לעי' הרי כסת שעשאה מטפחת טמאה לקמן פכ"ח מ"ה לגרסתנו, ומ"ט כאן מן הכסתות טהורה, וי"ל דהתם מיירי שהפך את הכסת למטפחת, ונשאר בה כל כח הכסת, וכאן מיירי שחתך מעט מן הכסת ועשאה מטפחת, ועדיין נשאר כח הכלי הראשון בכסת, ולכן לגבי המטפחת הו"ל שם אחר וטהורה, ולכן שנה כסתות ולא כסת, לומר שחתך מעט מהן, ולא שהפך כל הכסת למטפחת, (וזה נלמד מלשון רבים שעשה מטפחת מכסתות, דודאי לא הפך כמה כסתות למטפחת אחת), אבל מן העור הפשוט טמאה, שאין המטפחת כדבר חדש כלפי העור, ונשאר שמו עליו, ואולי כונתו בזה לומר דאפי' מיעטו מה' על ה' טמא, כמו שעשה ממנו מטפחת, מיהו בדעתו לרצועות אינו נעשה מאליו מטפחת, ועדיין צ"ע בפכ"ח מ"ה.

פ"י הרמב"ם והרא"ש דקמ"ל כר"י, לא נתפרש היכן מרומז ד"ז בדראב"צ, הרי בפשוטו המטפחת מושלמת בפ"ע, ואולי מפרשים מן הכסתות טהרו הכסתות, וממילא פקעה טומאה מן המטפחת, וכ"ז צ"ת, גם פ"י הר"ש לא נתפרש מה ענינו לכאן, וצריך לפרש כונתו כמשנ"ת לעיל.

שם אבל טמאה ט"מ, לגרסא זו מבואר שאינה טמאה מגע מדרס, דטומאת מת היא רק במאורע שנטמאה, דלא פקע טמאה ממנה, והו"ל למינקט מגע מדרס שהוא תמיד לר"מ דמגע דביה"ס מטמא, ובסנהדרין גרסינן מגע מדרס ואתיא כר"מ.

י. שם חמת שעשאה שטיח, היינו מכלי קיבול לפשוט, ושטיח שעשאו חמת, היינו מפשוט לקיבול, טהור, דפנים חדשות באו לכאן, ואינו ענין לדין שעולין בשינוי מעשה, שזה שייך כשהכלי קיים ועשו בו שינוי מעשה, אבל כאן דיינינן שהחמת נתבטלה מן העולם, והשטיח לא הי' כלל, מיהו דוקא בשינוי מעשה גמור שייך לומר כן.

שם חמת שעשאה תורמל כו', הר"ש גרס טהור, והקשה א"כ מ"ט קתני טהור ברישא, ותירץ דכיון דקתני חמת שני פעמים רצה להפריד בטהור ביניהם, כדי שלא יצטרך לשנותם ביחד חמת שעשאה תורמל או שטיח, ועדיין אין זה מיישב יפה, דבלא תיבת טהור מיושב הלשון יותר, ועוד דזה הכלל אהיכא קאי, הרי בכולה טהור קתני, ואפי' ברישא דקתני טמא ט"מ, הרי קתני טהור מן המדרס.

ועוד נראה דסדין סתמו של בגד, שהרי סדין נעשה לעיטוף, כדתנן סדין בציצית ב"ש פוטריין, וכן שנינו בנגעים, ובפכ"ט מ"א נומי הסדין, ובכל הני של בגד הוא, מיהו מצינו גם שמציעין סדינין ע"ג המטות, עי' ברכות י' ב' כתובות ס"א א' ברש"י, וע"ע נדה נ"ח ב' משמע שמציעין אותו ע"ג המטה, ותנן פכ"ד מ"ג סדין העשוי לשכיבה ופר"ש דהיינו סדין סתם, ועי' פיה"מ פ"כ מ"ו, ואם דיני המשנה הם רק בעור, לא הי' לו לתנא לסתום סדין שלא מצאנו סדין של עור, מיהו בברכות שם הזכירו סדין של פשתן, ומשמע שיש עוד סדינין, ואע"פ שיתכן שיש סדין של עור, וכ"כ הרא"ש במתני' וכ"ה לפר"ש, מ"מ לא

הו"ל לתנא למיסתם סדין כשסתמו של בגד, ולכן נראה דמתני' בסדין ומטפחת של בגד, וכ"כ הרמב"ם, א"נ אף של בגד וה"ה של עור, [שו"ר דמתני' ודאי מתפרשא שהסדין משמש כעין כר, דהיינו להציע ע"ג המטה, מדלא חשיב שינהו לדבר אחר, ומ"מ כיון דסתם סדין של בגד, ש"מ דמתני' גם בבגד, אא"כ נדחה שסמך התנא שנבין מהרישא דבעור מיירי, ואכתי למה לא שנה כללא דבגדים].

וּפ"ז ודאי דגרסינן טמא, שהרי בתוספתא קתני ובבגד הכל טמא, ואם באנו לגרוס טהור הרי זה רק מכח התוספתא, וכיון דמתני' כוללת בגד ע"כ דטמא קתני.

ויש לפרש דחמת ותורמל, אע"פ שיש שינוי בתכונתם שתורמל כמגורות מגורות, וחמת למים, אבל באמת הר"ז אותו כלי קיבול, ומיקרי שפיר לשמו.

ובר וכסת הווי כלי קיבול, ומטמאין אע"פ שעשאן פשוטין דהיינו סדין ומטפחת, אם ננקוט כהתוספתא י"ל דהיינו בבגד שאינו נפסד מחשיבותו, ואם מיירי אף בעור צ"ל דכיון שעיקר מטרת הכר והכסת לשכב על גבן מבחוץ, הו"ל כסדין ומטפחת, שכל שימושם כמו פשוטין לשכב עליהן, וכ"כ בא"ר.

ובאמת התנא שנה כלל אחד לעור ולבגד, לפמשנ"ת דסדין עשוי מבגד, ובהאי בבא קתני נמי חמת ותורמל שהם מעור, וא"כ מוכח מזה שאף כסת ומטפחת מעור טמאין, וע"כ לחלק בין שטיח וחמת לבין כסת ומטפחת דתרווייהו למדרס, משא"כ חמת שעיקרו למים, ומתני' דראב"צ לעיל פכ"ו מ"ט פרשנו בסק"ח דלהכי נקט כסתות לשון רבים לומר דלא מיירי בהפך הכסת למטפחת, אלא שנטל ממנה מקצת ועשאה מטפחת, ובזה כו"ע מודו דבטל מן המטפחת שם כסת והיא טהורה, ורק כשהפך כל הכסת למטפחת, שייך

לדון שלא נשתנית לשם אחר, והרי היא קיימת בטומאתה.

ולא **אמור** נמצא דתנא דמתני' פליג על התוספתא בעור לחומרא ובבגד לקולא, דבשינהו לשם אחר אף בבגד טהור, ומקיבול לקיבול אף בעור טמא בכה"ג דמתני', ואין דוחק לומר דפליגי, דהא ודאי במתני' נאמר כלל אחר ממ"ש בתוספתא, בין במה שתלו בשמו ושם אחר, ובין במה שלא חילקו בין בגד לעור.

בא"ר ובז"ז גרס במתני' טמא, כגרסת הרמב"ם והספרים, וצ"ע בחדושי הגר"א פכ"ו מ"ט שביאר בדברי ראב"צ דמטפחת מן הכסות טהורה כדתנן פכ"ח מ"ה חמת שעשאה כו' זה הכלל כו', וזה כגר"ש, מיהו עיקר לשונו צ"ב דהו"ל כדתנן בהדיא כסת שעשאה מטפחת, ואם כסתות היינו כסת, אין מקום להזכיר זה הכלל, דבהדיא קתני דינא דכסת שעשאה מטפחת, וולעיל כתבנו דמטפחת מן הכסות היינו ממקצתה, ואין זה כסת שעשאה כולה מטפחת], ובא"ר שם ביאר דהתוספתא כראב"צ, ובמתני' גרסין טמא.

הא דתנן כר שעשאו סדין וסדין שעשאו כר טמא, ע"כ דגם כשעדיין לא נגמ"מ של הכר, מ"מ נשאר בו כח הטמאה של הסדין, ואע"פ שכל הכלים אינם מק"ט עד שתגמ"מ, מ"מ כאן חזינן פירוק הכר ככלי של פרקים, כיון שנעשה סדין, וכן תיקון הכר מהסדין כיון ששינהו לשמו לא חשבינן פירוקו ככלי שנשבר, ול"ד לעורות של פכ"ו מ"ה דהתם עורות בעלמא נינהו, ונהי דטמאין מדרס אבל אינם כלים גמורים, עמש"כ סל"ה סק"ה, ולעיל סק"ה.

יא. **שם** מ"ו מטלית שטליה על הקופה כו', נראה דדוקא טלאה מתבטלת, אבל אם חיבר בגד לעור אם יש בבגד כשיעור הרי הוא טמא כשהיה, דכי היכי דחזינן שבגד

ועור מצטרפין ה"ה דבדאיכא שיעור בכל אחד, מיהו בקופה צ"ע אם חיבר מטלית בשפת הקופה אם מתבטלת, כיון שאין למטלית שימוש מדרס עם הקופה.

ונראה שאם טלה מטלית על מפץ לכו"ע טהורה ממדרס וטמאה מגע מדרס כמו המפץ, דהא לא אשכחן דפליג ר"מ אלא בעור, ומ"מ יש נפ"מ בין מפץ לקופה, כשחזור והפרישה מן המפץ, שאינה טהורה לגמרי אלא טמאה מגע מדרס, דכשימשה עם המפץ שימשה מדרס, ולא חשיבא לשם אחר, ואמנם בטלה למפץ ולא חשיבא כדמעיקרא, אבל לא בטלה טומאתה לגמרי דהו"ל כחלק מן המפץ, ולכן נשארה בטומאתה כשפירשה מן המפץ, ואע"פ שאין בה ששה על ששה כמפץ, וניחא הא דקתני בתוספתא מטלית שטלאה על הקופה צריכה מחשבה אחר פרישתה, שד"ז דוקא בקופה ולא במפץ, כיון ששימשה למדרס גם קודם פרישתה, וניחא הטעם ששנה התנא במתני' קופה ברישא ולא קתני מפץ, מפני שמסיים והמטלית טהורה.

בחדושי הגר"א כתב לאו משום דהקופה לאו בר מדרס דמ"מ הו"ל ככיפה דמתני' הקודמת אלא משום דשינה לשם אחר וטהור לגמרי מיד, לכאורה כונתו דאי משום לאו בר מדרס לחוד, ה' הדין שהמטלית תשאר ט"מ כמו הכיפה שנתנוה על הספר, וא"כ כשפירשה היתה נשארת ט"מ, וקמ"ל הכא שהיא טהורה לגמרי כיון דהקופה הוי שם אחר, ובאמת פקעה לגמרי טומאת המטלית גם כשהיא מחוברת לקופה, אלא שהיא טמאה מדין חיבור לקופה, (ומשכח"ל כשלא נגעה הקופה במטלית כגון שהי' ניר בינתים שהכל טהור), ולכן כשפרשה טהורה.

שם טליה על הבגד, כיון שהוא אותו שם, הרי המטלית נשארת בטומאתה, והבגד חיבור למטלית, וכשהפרישה מן הבגד נשאר הבגד מגע מדרס מהמטלית, ובפשוטו הבגד

חיבור גמור למטלית ודינו כאב הטומאה, ולא ככלים הנוגעים במדרס כ"ז שלא פירשו, וכ"כ הרמב"ם, וצ"ע בלשון הר"ש שכתב דהוי אב הטומאה לענין אוכלין כדין כלים הנוגעים במשכב, ומשמע שאין הבגד מטמא כלים, ופשטות המשנה שדין הבגד כדין המטלית לכל דבר ומטמא אדם וכלים, וכבר הקשה בזה מרן זללה"ה בסל"ג סק"ח, ומסתברא שהר"ש ביאר כן רק כדי לבאר דינם כשפירשה המטלית מהן, אבל כ"ז שהיא מחוברת דינו כמטלית לכל דבר.

שם בר"ש תניא בתוספתא כו' מטלית שטלחה על הקופה צריכה מחשבה אחר פרישתה, ופר"ש דהו"ל כחתיכת דופן שפירשה מן הקופה, ויש לעי' מ"ש ממטלית שנטלה מן האשפה שהיא מק"ט מצד חשיבותה, ואין לנו ענין עם העבר, [ואמנם התם לא נטהרה, אבל בגע"ג הדין כן בהחזירה מן האשפה, מיהו י"ל שזוהי מחשבתה], ואולי צריך להחליט שלא יחזרינה לקופה, אבל לשון מחשבה לא משמע כן, ולפמ"ש"כ לעיל דטהורה לגמרי, ולאפוקי טלחה על המפץ שמטמאה אחד כמפץ, ומ"מ לשון מחשבה ק"ק, וכבר ביאר בזה מרן זללה"ה בסל"ג סק"י.

שם בתוספתא א"ר יהודה חבירי היו אומרים השק והעור והמפץ שטלאן זע"ז לא יבטלו זא"ז, ולפ"ז אם טלה שק שהוא טמא מדרס על העור או המפץ, הר"ז כטלה מטלית על הבגד שכולו טמא מדרס, ומשמע דדוקא בגד מפני חשיבותו מתבטל, אבל הני סתמן לאו ללבישה וכל אחד חשוב עיקר, כלפי מצב זה.

שם השק והעור והמפץ שזרקן לאשפה טמאין, לכאורה הכונה דכמו בשלשה על שלשה באשפות בבריא וצורר מלח טמא לעיל פכ"ז מי"א, ה"ה בהני דהוו טפי דחשיבי גם באשפה.

יב. פכ"ד מי"ז שלש קופות הן, כל טלאי שנעשה חיבור גמור לקופה דנין אותו כקופה עצמה, כדלקמן פכ"ח מ"ו שהמטלית נעשית כקופה, ולכן אם יש נקב בקופה והטלאי סותמה הרי היא מק"ט, דמהשתא כלי שלם היא, וא"כ הנדון במתני' בקופה שאחת טמאה ואחת טהורה, דומיא דראבר"ש בתוספתא, וכן פר"ש וכ"כ הראב"ד פכ"ז הי"ז, וטעמא דמילתא מפני שהטלאי מתבטל לכלי ופקעה טומאתו כדאשכחן בפכ"ח מ"ו, ולכן צריך לקבוע כאן מי העיקר ומי הטלאי, שהרי הדביק שתי קופות זע"ז, וכגון שהם קופות שלימות ששייך לבטל את הגדולה המהוהה לבריאה ואת החיצונה הטמאה לפנימית הטהורה.

שם מהוהה שטליה על הבריאה, בין מבפנים בין מבחוץ, הולכין אחר הבריאה, וכן בקטנה וגדולה אפי' קטנה מבפנים, ועיקר הקבלה נעשה בקטנה, מ"מ הקטנה מתבטלת לגדולה, היו שוות הולכין אחר הפנימית, כיון שעיקר השימוש בפנימית, וכ"ז למפרע, אבל מכאן ולהבא, דינם כקופה אחת לכל דבר.

וי"ש לדקדק קצת מסדר המשנה דמהוהה גדולה וקטנה בריאה הולכין אחר הבריאה, דכמו שאין חילוק במציעתא בין פנימית לחיצונה, כך אין חילוק ברישא בין גדולה וקטנה.

שם רש"א כף מאזנים כו', כאן מיירי בכף טמא כמבואר בתוספתא, אבל אין הטומאה פוקעת מן המיחם אם ה' טמא, ולכן רק בסיפא הוזכר לשון טמא וטהור, דברישא מיירי באחד טמא ואחד טהור, וכאן מיירי רק בכף טמא ומיחם טהור, ובמיחם טמא גם הכף טמא בכל גונא, מיהו אם מיירי בנקוב שנטהר עי"ז, א"כ הכל תלוי בכף מאזנים, ובתוספתא מבואר דנקוב יש חילוק בין שולי מיחם לצדדין לענין אם הכף מבחוץ, ואם ר"ש

ואם נימא דלשון מגע ביה"ס דאמרינן בדר"מ פירושו שבכל דבר טמא יש גם כח מגע, אע"פ שהוא ביה"ס, אבל באמת אין זה מגע גמור אלא דין מגע, לפ"ז מודה ר"מ בכל ביה"ס וגם אין לדון משום שבע ליה טומאה, וכמש"כ לקמן סוס"ק י"ד.

כתב הרמב"ן דהא דלא נחא לגמ' לומר דר"מ לטעמיה, היינו מפני שחכמים ג"כ אמרו מגע טריפה שחוטה, ולא אמרו טומאת ביה"ס היא, ולא נחא לגמ' למימר דכולהו תנאי דמתני' דלא כר' יוסי, ובאמת לא הוזכר במתני' דכלים דברי ר"מ, וכיון דסתם מתני' דלא כר"י, הו"ל יחיד במקום רבים, ומ"מ לא נחא לגמ' למיסתם דכולה מתני' דלא כר"י, ועי' בסמוך.

יעוי' בתו' שבת קי"ב ב' שכתבו דהלכה כר"י, משום דקי"ל דביה"ס אינו מטמא במגע, וכן הרמב"ם חזר בו בהלכות ממ"ש בפיה"מ, ופסק דהלכה כר"י, ולפמש"כ דמודה ר"מ בכל ביה"ס שאינו מטמא במגע, אין רא' דהלכה כר"י, מיהו לשון הגמ' ר"מ לטעמיה וכן לקמן קכ"ט א' ר"מ היא, משמע דקים להו דיחידא הוא אע"ג דסתמא כותיה, ולפנינו כ"ה בגרסת הברייתא בגמ', דברי ר"מ, שו"ר בפסחים פ"ה א' שג"כ דקדקו תו' מהגמ' דהלכה כר' יוסי.

שם אמר עולא לא שנו אלא שלשה כו', לכאורה משנה זו נלמד מק"ו דסדין שעשאו וילון שלא נקרע ואפ"ה מטמא ר"מ, אלא לדיוקי דדוקא שלשה על שלשה שנחלק, אבל טפי טמא לכו"ע, [שו"ר דכשנקרע אין לו מעלת שלשה לטמא בשעת קריעתו], ויש לעי' מ"ט דרבינא דבעי טעמא אחרינא, הרי ודאי טעמא של עולא נכון, והתו' בכריתות ט"ו ב' כתבו דרבינא פליג וס"ל דליכא מגע בשעת פרישתו, אבל הרמב"ם פסק כעולא.

יד. **מונחות** כ"ד א' בעי רבא עשרון שחלקו כו' מי אמרינן שבע לו טומאה או לא, יש לעי' הרי יש דין טומאה בחיבורים

דמתני' לא מיירי בנקוב, מתיישבין דבריו עם דברי ראב"צ שבתוספתא, ובר"ש גרס ראב"ש.

והנה בכף מאזנים מבפנים חשיבא שפיר עיקר הכלי שלא תתבטל למיחם, כיון שהמים בתוכה, ואע"פ שסתם כף שטוחה ואין בה דפנות גבוהות, מ"מ חשיבי המים בתוך הכף, אבל מבחוץ הו"ל כטלאי ובטל, ועל צדו של מיחם מיירי בכף שלימה שחיברה לדופן המיחם, ואין לכף מעלה ליחשב עיקר הכלי, כיון שאינו מקבל המים, והרי הוא מתבטל כמו מבחוץ, וראב"צ חידש דאפי' בנקוב אין הכף מבחוץ עיקר אלא בשולי המיחם, כיון שהוא מקבל המים, ואפי' מבחוץ כיון שבמקום הנקב הרי הכף מקבלת עיקר, אבל מן הצדדין מבפנים בנקוב טמא.

יג. **חולצין** ע"ב ב' לימא ר"מ לטעמיה, פרש"י דאית ליה טומאת ביה"ס מטמא, לכאורה קשה לומר דר"מ פליג על הדרשא דיגע בו הזב או מלשון וידיו לא שטף במים מה ידיו אבראי, ערש"י ותו' נדה מ"ג א', (ולע"כ), ועו"ק דמה ראו ר"מ ור"י לחלוק בדין ביה"ס בבגד שנקרע, וטפי הו"ל למיפלג בעיקר דין ביה"ס שבאדם ובכלים אם מטמאין במגע, כגון קנה בקומטו של זב.

ולכן נראה דמודה ר"מ דמקום שלפי תכונתו הוא ביה"ס כמו בית הבליעה שאינו מטמא במגע, ולא פליג אלא בבגד ובבהמה שאם יחתוך הבגד והבשר במקום זה הרי הוא אבראי לגמרי, ובזה אין למקום גדר ביה"ס בעצמו, ואם לבסוף נחלק שייך לומר שכבר נטמא מעיקרא, ואף כשלא נחלק כסדין שעשאו וילון, אפ"ה חשיב שיש מגע של כל חלק בחבירו לענין שלא תפקע טומאה מהם לגמרי, וישאר גם כח מגע, ואמנם יש סברא איפכא דאמצע הבגד קיל מביה"ס ודמי קצת לבלוע, אבל עכ"פ אין נדון זה תלוי בדין ביה"ס בעלמא דמודה בו ר"מ.

והנה במה שהקשה אביי מר"י ולא מת"ק י"ל דאי מת"ק הו"א דטעמיה מפני שפוקעת רק טומאת מדרס, וכח המגע ששייך בו נשאר בטומאתו, אבל בר"י מבואר שאם נגע בו הזב טמא ולא אמרי' שבעה ליה טומאה, ובתו' תירצו דהו"א טעמיה דר"י משום דשבעה ליה טומאה, וזה צ"ב דאכתי טפי הו"ל לאתויי מת"ק, ואח"כ לפרש אם ר"י פליג, ועוד דכל דברי ר"י מפורשים שלא זהו הטעם.

מיהו לדברנו לא נתיישב למסקנא מאי משני רבא בדברי ת"ק דחזינן דלא אמרינן שבעה ליה טומאה, והתם בזא"ז הוא, ומרן זללה"ה בסל"א סק"א כתב דכשמתחלף ממדרס לזילון חשיב כנוגעין זב"ז, (ואי משכח"ל כה"ג גם בחפץ אחר הי' חשיב מגע ולא דוקא מגופו, אלא ששם הי' נטמא כשפקע מפני שהנגיעה נמשכת), ומ"מ הדברים מחודשים וסתומין בגמ', דהא מחלקינן בחולין ע"ב ב' בבא מבגד גדול שנטמא אף לר"י, והשתא אמרינן שזוהי ג"כ סברת ת"ק.

ואפשר דדוקא במגע חיצוני אמרינן שאין הטומאה חלה מקל על חמור, אבל כשהטומאה חיבור זל"ז הרי יש כאן מציאות של מגע, ולא אמרינן שבע ליה טומאה אלא כשרק כח הטומאה עובר מהקל לחמור, אבל כשבמציאות יש מגע בחיבור גמור, אין חסרון של שבע ליה טומאה, דסו"ס יש בו מציאות של מגע, ולא רק כח של טומאה קלה, כמו שלא פוקעת כח הטומאה הקלה כשחלה עליהם הטומאה החמורה, אע"פ שנעשה חפצא של טומאה אחרת, ה"נ כשכח המגע בגופו, הרי הוא חל במציאות בלי כח חלות של קל על החמור, ומציאות זו אינה פוקעת כשפקעה הטומאה החמורה, [ואולי זו סברת הר"ש שבתו', ונפ"מ לסדין מקופל דבסמוך].

מיהו בסדין מקופל שנוגע בעצמו אע"פ שהכל מגופו לא מהני האי טעמא, כיון שזה כמגע חיצוני, ואמנם אין בזה חסרון של

וש"מ דלא אמרינן שבע ליה טומאה, ואפי' נימא דלענין מגע לא חל טומאת מגע במדרס, אבל לענין כח חיבורין לטמא כל מה שבכלי, ראוי לומר דמהני אף אם שבעה לה טומאה, ואין לומר דטבו"י שאני שאין לו טומאה יותר בחיבורין, שהרי אביי פשט לה מזב שיש לו כח יותר בחיבורין, מיהו בכלי אין כח חיבורין בזב רק באדם.

שם ב' אבל טמא מגע מדרס, בחולין ע"ב ב' מבואר דטעמא דת"ק שהוא ר"מ משום דסבר טומאת ביה"ס מטמאה, וחשבינן כל חלק מהבגד כנוגע בחבירו, ומבואר דפשיטא לן שאין מושג שתפקע רק טומאת מדרס וישאר בדרגת ראשון לטומאה, דכח המדרס ודאי פקע לגמרי, ובלא מגע של אב הטומאה אין מקום לטומאה נוספת, וסבר ר"מ דכל חצי מיקרי שנוגע בחצי השני, ולכן נשאר טומאת מגע גם כשנעשה וילון, [וע"ע לקמן סוס"ק זה ד"ה ויש להוסיף].

ולכאורה טומאת מגע של הסדין עצמו לא שייך בב"א, שהרי רק לאחר שנעשה מדרס הוא מטמא במגע, ואף אם אין בזה הפסק של זמן, מ"מ אין בזה מעלת בב"א, כיון שקדם כח המדרס, וצ"ע בתו' ד"ה כי שכתבו דבב"א באתה לו טומאת מדרס וטומאת מגע לפי שנוגע בעצמו, ובפשוטו לא דמי לשני סדינים דשייך שפיר בב"א המגע מהסדין העליון, והמדרס מהזב, אבל המגע מהסדין בעצמו לא יתכן שיבא אלא לאחר שהסדין כבר מדרס, תדע שכל חצי מטמא במגע את החצי השני, וע"כ שכל אחד כבר נטמא בעצמו מדרס קודם שקיבל המגע מדרס.

ואפשר דכונתם דכיון שמיד עם המדרס בהכרח שיהא גם מגע זב"ז, ככה"ג לא אמרינן דלא חיילא טומאה שניה, וזה כעין סברת הר"ש שבתו', אבל לא נתיישבו הדברים בטעמם, ועי' להלן ד"ה ואפשר.

מגע ביה"ס, שמקום הקיפול דינו כגלוי, וכמ"ש תוד"ה וכי אבל אין לזה מעלת מגע של חיבור, ויש לדקדק בברייתא דמורה ר"י דקתני סדינן המקופלין וקתני דעליון הוי מדרס בלבד, ואמאי הא הסדין מקופל ונוגע בעצמו, ולמש"כ דמקופל חשיב בזא"ז, כמו ביה"ס לר"מ ניהא.

ויתכן דלמ"ד מגע ביה"ס טמא, הר"ז כאילו נאמר בתורה דכל אב הטומאה יש בו גם כח מגע טומאה, ואמנם זה פועל בכח מגע, אבל כיון שזה דין בכל אב הטומאה, הר"ז כאילו נאמר שבכל אב יש כח מגע, ובזה אין חסרון דשבע ליה טומאה כיון שאנו רואים את הטומאה הזו כחמור על הקל, דחשיב כאילו הזב מחיל על הבגד מגע ומדרס בב"א, וזה כעין מש"כ לעיל בד"ה והנה, מ"ט לא הקשה אביי מת"ק, אלא שזה רק בכח מגע כמבואר בגמ'.

א"נ בלשון אחר דכל מגע שאינו מגופו כשבא המדרס לפקוע כשנעשה וילון, אמרינן שאין כאן טומאת מגע כלל, אבל אם המגע הוא חיבור לא יתכן להתעלם ממנו כשבא המדרס לפקוע, כיון שזוהי מציאות מוחלטת שהי' כאן גם מגע, ולא מאורע ששייך לומר שלא חל בו כלום, ולפי סברא זו לא חל המגע על המדרס, אלא שבשעה שהמדרס פוקע, אינו מפקיע עמו את כח המגע, (כעין זה נכנס וזה יוצא שבחזו"א הנ"ל), וניחא טפי שלא הזכירו בגמ' מת"ק כלום.

ויש להוסיף עוד דהא פשטות הדברים דר"מ מודה שמגע ביה"ס אינו מטמא וכמש"כ ס"ק י"ג, וא"כ מיושב לומר דלגבי גוף הדבר חשיב שיש גם כח מגע, ואין זה ככח נוסף על המדרס, אלא כמו ששייך לומר שבכל מדרס כשפוקע דין מדרס פוקע רק חומר המדרס ולא נטהר לגמרי, אלא דאמרינן באיזה מדרס נגע זה, וכלפי זה קאמר ר"מ שיש מגע

מגופו בביה"ס, אבל אין מגע זה מועיל רק לגופו, ומה"ט לא קשה דשבע ליה טומאה, כיון שזה כח אחר שנמצא בכח טומאת המדרס גופיה, ולכן לא הזכירו בגמ' מת"ק כלל.

טו. שם כי נגע בו הזב מיהא טמא ואפי' לבסוף, אביי דייק מדלא קאמר אא"כ נגע בו הזב תחלה, ש"מ דר"י מצריך רק מגע הזב ובכל ענין סגי, וכדקאמר וכי באיזה מדרס נגע זה, הא נגע שפיר דמי.

שם א"ל וממאי דהאי שאם נגע כו', יש לעי' אם נגע בו תחלה מאי למימרא, וי"ל דהי' מקום לומר דטומאה חמורה מפקיעה לגמרי כח הטומאה קלה, וכשפקעה החמורה לא נשאר הקלה, והיינו דקמ"ל דפליג ר"י רק משום שמגע ביה"ס לא מטמא, אבל קלה על החמורה י"ל דפשיטא ליה דלא שייך שיחול כלל.

שם דילמא מקמי מדרס, לכאורה בכל מושב אם יושב עליו בגופו הרי המגע קודם למדרס, כיון שעדיין לא נשען רוב גופו עליו, וא"כ יש לפרש דברי ר"י אא"כ נגע בו הזב, פי' אלא אם המדרס נעשה ע"י נגיעת גופו של זב בלא חציצה, או בבגדיו שהם ג"כ טמאין מדרס, [ולאפוקי אם יש כלי שאינו ראוי למדרס בינתים שאינו נעשה אב הטומאה ואינו מטמא את הסדין, וכמ"ש תו', ובמ"ש פשוטי כלי עץ כבר תמהו מרן זללה"ה והרש"ש, שהכל תלוי בראוי למדרס], אבל לשון הגמ' לא משמע כן, דאביי אמר אפי' לבסוף, ורבא אמר דילמא מקמי, ושניהם לא פירשו דברי ר' יוסי כשנגע בו בגופו או בבגדיו בשעה שישב עליו, שו"ר בחדושי הגר"א וא"ר שפי' כן, והגרע"א ז"ל פי' כן בדברי התו'.

ואם נימא כמש"כ דנגע בו הזב היינו שבשעת המושב נגע בו בגופו, א"כ כשהוסיף ר"י דמורה בשני סדינן, והיינו בב"א, א"כ מוכח

והנה לאבבי קשה שיחזור התחתון ויטמא את העליון במגע, ולרבא נמי קשה שהרי לא פשט מכאן דאמרינן שבע ליה טומאה, ולכך אין בעליון מגע מדרס, ואפשר דקמ"ל עיקר הענין דמודה ר"י בדאיכא מגע מהעליון ביחד עם מושב הזב, ואמנם אפשר שאח"כ גם התחתון מטמא את העליון, אבל לא נחית אלא לאשמועינן עיקר הענין שמורה בו, וכ"כ מרן זללה"ה בסל"א סק"ד, ולרבא הדבר ספק בכונת ר"י אם העליון נטמא אח"כ או רק בב"א.

טז. **פכ"ז מ"ז** הבגד שארג בו כו' אבל טמא מגע מדרס, טומאה זו נשארת גם כשיתמעט הבגד הראשון מג' אצבעות, כיון שהבגד הנוסף נגע במדרס גמור, ואין זה מגע ביה"ס כיון שחיבורו נוגע בבגד הגלוי ואח"כ מסתירו באריגתו.

אבל בסיפא טמא מגע מדרס מפני חיבורו לג' הראשונים ולא מפני שהבגד נטמא, וכיון שנסתלקו ג' הראשונים נטהר כל הבגד וכדלקמן מ"ח.

וכתבו הר"ש והרא"ש דמתני' כת"ק דר"י לקמן מ"ט י', והיינו מדקתני סתמא בנטל חוט אחד מתחתו שיש בו טומאת מגע, והר"ז ממש שלשה על שלשה שנחלק לקמן מ"י, ור"י מטהר, מיהו יש לדחות דכיון דלא קתני אבל טמא מגע מדרס, מתפרש שפיר באופן שנגע בו הזב, דכונת התנא לומר שמדין חיבור למגע מדרס נעשה כל הבגד בדין מגע מדרס, ומתפרש לכל חד כדאית ליה לת"ק בכל ענין ולר"י בנגע בו הזב, ועוד דהוי סתם ואח"כ מחלוקת, דאין הלכה כסתם.

הא דקתני רישא טהור מן המדרס יש בזה חידוש לפי שהי' מקום לומר דכיון שהי' ראוי למדרס כל הזמן, נהי שאין כאן שלשה מהמדרס אבל לא פקע מדרס מהגע"ג, קמ"ל דפקע מדרס מיניהו, וכן בסיפא קמ"ל דטהור מט"מ, אבל הא דגע"ג שנתמעט טהור פשיטא,

כמש"כ דבישב עליו בגופו הו"ל מגע ואח"כ מדרס, דהא אב"י לא הוכיח מרישא אלא מסיפא, מיהו למש"כ שהחידוש דחלק מהמושב מטמא את חבירו, א"כ חידוש זה לא שמענו מרישא, אפי' בב"א, שהרי נטמא במגע הזב עצמו.

שם אלא מסיפא מודה ר"י בשני סדינין כו', יש לעי' מה נוסף כאן בהודאה זו, הרי בנדון שבע ליה טומאה לא נחלקו ר"מ ור"י, וגם רבא אינו מפרש דקמ"ל דלא אמרינן שבע ליה טומאה בב"א, דא"כ איפשיטא ליה בעיא דעשרון שהניח חציו בביסא דדוקא בב"א טמא.

ואפשר דקמ"ל שאותו משכב עושה את עצמו מגע מדרס, דבשני סדינין האמת שהם מושב אחד, ולא אמרינן וכי באיזה מדרס נגע זה אלא במגע ביה"ס, ולא במגע סדין בחבירו אע"פ שהם משמשין מושב אחד.

שם קפולין, יש לעי' מ"ט לא חשיב מגע בעליון מחציו על חציו לר"י, דהא מקום הקיפול אינו ביה"ס, ובשלמא דרבא י"ל דחשיב בזא"ז, אבל לאב"י שאינו מחלק ביניהם, קשה מ"ט אין העליון מגע מדרס, וגם לרבא קשה דהו"ל להוכיח מזה דאמרינן שבע ליה טומאה, ורק בב"א טמא.

ויש מקום לומר דקיפול דגופיה גרע ולא מהני לכו"ע, דמ"ד מגע ביה"ס מטמא היינו מפני שהוא חיבור והוא גוף הדבר, וכמשנ"ת לעיל ס"ק י"ד, אבל קיפול מגופו אינו מוסיף לעצמו כלום, ואפי' אם לא אמרינן שבע ליה טומאה, מ"מ אין הסדין מוסיף לעצמו כלום, ורק בחיבור גופו פליגי, וצ"ע.

שם ומונחין זע"ז, בפשוטו משמע בלא הפסק אויר, ונראה מזה שהמדרס מגיע לעליון תחלה ואח"כ לתחתון, דכח רובו של זב הנשען על הסדין תופס בעליון תחלה, וכשמגיע כח הזב לישען על התחתון יש בו גם כח מגע מהסדין העליון.

הזב דמתני' היינו קודם שנעשה מדרס, קמ"ל
הכא דאפי' בב"א, מיהו צ"ע דלא הכריעו
בגמ' מהכא דאמרינן שבע ליה טומאה,
ועמשנ"ת לעיל ס"ק ט"ו.

שם מ"י שלשה על שלשה כו', יש לעי' מה
נתחדש במשנה זו טפי' ממ"ט, ובחולין
ע"ב ב' אמר עולא דמודה ר"י בגע"ג הבאות
מבגד גדול שבשעת פרישתן מאביהן מק"ט
מאביהן, דבאותו רגע פקע מדרס מגע"ג וחזור
ונטמא מהבגד הגדול, ואין בזה חידוש בחלות
הטומאה, אלא במציאות דנקטינן שיש מגע
בכל גונא בשעת פרישתו, ואולי זהו מה
שמרומז במשנה זו, ואולי יש בזה חידוש לת"ק
דגע"ג ג"כ מק"ט, ולא אמרינן דדוקא כשהסדין
נשאר בשלימותו, נשאר בו טומאת מגע, אבל
בגע"ג י"ל דנשתנה לשם אחר, או דלא חשיב
שכל חלק נטמא בפ"ע, ועתוספתא ב"מ פ"א
ה"ד דלראבר"ש לא נחלקו ר"מ ור"י אלא
בשלשה על שלשה שנחלק, ולא בעשאו וילון.

יז. **פכ"ח** מ"ח טלית שהתחיל בה לקרעה
כיון שנקרע רובה אינה
חיבור, בחולין קכ"ג א' הגרסא שוב אינו
חיבור וטהור, וכן מוכח בזבחים, והקשה
הר"ש וכן תו' בחולין ובזבחים מ"ט אינה
טמאה מגע מדרס, ואמנם יש אופן שלר' יוסי
אין טומאת מגע, אכתי מתני' מתפרשת בכל
בגד טמא, שהרי צריך למצא תקנה לבגד
שנטמא ע"י שישב עליו הזב בגופו או בבגדיו
[בלא הפסק דבר שאינו נעשה מדרס], שבזה
טמא מגע מדרס לכו"ע כמשנ"ת לעיל ס"ק
ט"ו, וא"כ יש לפרש מתני' שזו עצה בכל
אופני טומאה של הבגד.

ומה"פ אין מיושב לומר דמתני' רק בבגד,
אבל בשלשה על שלשה שנחלק אין
עצה זו, דא"כ הו"ל לגמ' לפרושי שלשה על
שלשה שנטמא כיצד מכבסין אותו, אבל תירוצו
שני דמירי בקרעו פחות מגע"ג עד רובו ניחא,
דנהי דהבגד הראשון בטל לגמרי, דהו"ל

יעזי' במשנ"א שהקשה שתפקע הטומאה
כשהתחיל לעשות בגד ולא נגמ"מ,
ועמש"כ בזה סל"ה סק"ה, וכעת צ"ע.

שם מ"ח מפני שאמרו כו', החידוש בסיפא
שטמא בכל הטומאות, שלא פקעה
טומאה ממנו, ולא חשיב כשינהו לשם אחר
כדלקמן פכ"ח מ"ה, וכ"מ בסמוך בסדין
שעשאו וילון.

שם מ"ט אבל טמא מגע מדרס, ואם הי' ט"מ
נשאר ט"מ, דסדין שעשאו וילון לא
מיקרי שינהו לשם אחר, וצ"ל הטעם דכיון
שהשמש מתחמם כנגדו הר"ז בגדר שימוש
בסדין, ואע"פ שאינו ראוי למדרס.

שו"ר בתוספתא ב"מ פ"א ה"ד דפליגי
ריבירי וראבר"ש אם פקעה טומאה
ממנו לגמרי, ולפ"ז מתני' כריבירי, וכן נחלקו
שם בעשאו קלע של ספינה.

שם אר"י וכי באיזה מדרס נגע זה, ת"ק ג"כ
מודה דבלא כח מגע מדרס כשפקע מדרס
טהור לגמרי, אלא דס"ל דמגע ביה"ס מטמא,
וצדדנו לעיל ס"ק י"ג דמודה ר"מ בביה"ס
בעלמא שאינו מטמא במגע, ועמש"כ ס"ק י"ד
בגדר טומאה זו לענין שבע ליה טומאה,
ועס"ק ט"ו בדין קפולין.

שם אא"כ נגע בו הזב טמא במגע הזב, בגמ'
הגרסא אלא שאם, וכ"ה בר"ש, ולפ"ז
מתפרש אם הי' מגע נוסף של הזב, ונחלקו אביי
ורבא אי מיירי אף בנגע בו לבסוף, אבל הגר"א
פ' אא"כ נגע בו הזב כשעשאו מדרס, דסתמא
הכי הוא ששוכב על הסדין בגופו או בבגדיו
ומנעליו, וקודם שנשען רובו עליו כבר נטמא
במגע, ומיושב טפי שהוצרך ר"י להזכיר דלא
בכל ענין קשיא ליה וכי באיזה מדרס, רק באופן
שנגע בו בהפסק דבר שאינו נעשה מדרס, אבל
בגמ' ל"מ כן, וכמש"כ לעיל ס"ק ט"ו.

בגמ' מנחות מ"י ס"א דמודה ר"י בשני
סדינין קפולין ומונחין זע"ז, ואם נגע בו

בקביעות, וסבר ר"ע דסגי בזה לחיבור, ועי' להלן בדברי ר"י אם קאי גם אר"ע.

ויש לעי' האם ד"ז גם במטלית פחותה מגע"ג, או שהיא נעשית חיבור ברוח אחת, מפני שנטפלת לבגד יותר מכיון שאין לה חשיבות, והו"ל כחוטין הנמשכין מן הבגד, ונראה שצריך ראי' לחלק.

שם ר"ע מטמא, יש לדקדק מ"ט לא קתני רע"א חיבור, ובמשנ"א דקדק מזה דר"ע רק לטומאה קאמר דהוי חיבור, אבל לא להזאה, ולפ"ז מדרבנן החמיר ר"ע בכל חיבור משתי רוחות, ולכאורה גם לשון עשאו מיותר, דהו"ל זו כנגד זו חיבור כמין גם א"נ אחת למעלה ואחת מן הצד ר"ע כו', ואם הלשון מתפרש חיבורו כמין גאם, נאות יותר לומר מטמא מלומר חיבורו חיבור, מיהו אפשר שאין נאות לשנות כמין גאם בלי לשון עשאו, דכמין גאם אינו מבטא שתי רוחות אלא צורה מסוימת, וכדתנן במדות פ"ג, וגם שם צ"ב מה ביאור נוסף בלשון כמין גמא.

שם אר"י בד"א בטלית כו', ת"ק סתם בלשון בגד שכולל הכל, [נועי' סנהדרין כ"ה א' דפליגי ריב"ל ור"י אם במה לפרש או לחלוק והרמב"ם פסק כרבנן], ור"י מחלק דבחלוק כיון שהוא לבוש בו, הרי כשהמטלית מחוברת מלמעלה היא מכסה הנקב יפה, ואינה עשויה להתגלות, ולכן היא חיבור, אבל מלמטה הרי היא גרועה בחלוק מבטלית, שכולה נופלת כלפי מטה ולא מהניא מידי.

בחדושי הגר"א כתב דר"י ארישא קאי, ולאפוקי דלא נימא דאפלוגתא דר"ע ורבנן קאי, אבל נראה דר"ל דבאמת ר"י אתרויהו קאי, וס"ל דמודה ר"ע בחלוק דלא מהני כמין גאם אם הצד העליון אינו מחובר, דכיון שבאופן קבוע ידוע מהו הצד העליון של הבגד, הרי בכמין גאם לעולם המטלית נופלת באלכסון, ואין זה חיבור הגון.

נחלק כולו פחות מג' אצבעות, [וכלשון התוספתא פ"ה ה"ג טלית שהתחיל בה לקרוע עד שלא נקרע רובה הנוגע אפי' במופרש טמא, משנקרע רובה הנוגע אפי' במחובר אינו חיבור], אבל מכאן ולהבא עדיין יש כאן בגד בנשתייר כדי מעפורת וזה מהני למצות כיבוס, וכמ"ש הר"ש, ואפשר דבלא ייחוד ג"כ טמא מכאן ולהבא, דהו"ל גע"ג בבית דסתמא טמא, ובפרט כדי מעפורת דטמא מפני חשיבותם, ועי' חולין קכ"ד א', [ונקעת ראיתי ברמב"ן שכתב לחלק בין נתכוין לקרוע לנחלק מאליו, ובפשוטו כל שדעתו להשתמש בקרעים שהם גע"ג, הדין נותן שלא תפקע הטומאה, ועוד דבבגד שנטמא סתמא חוזר לתופרו שרק כדי לכבסו בפנים הוא קורעו, וצ"ע, והרשב"א כתב דלכו"ע נשאר טומאת מגע, ואה"נ דהקושיא לכו"ע, אבל תירוץ הרמב"ן צ"ע].

הרמב"ן בחולין ל"ד א' הביא ממשנה זו דחזינן שפקעה טומאה מהטלית אע"פ שנשאר גע"ג שמק"ט, וה"ה באוכלין שנחלקו שהי' מקום לומר שטומאה פוקעת מהן אע"פ שגם כל שהוא מטמא כדעת רש"י, והדברים צ"ע דאוכלין שנחלקו מעיקרא אוכלין והשתא אוכלין, אבל טלית מעיקרא טלית והשתא מטלית וכיון שנשתנה לשם אחר הרי הוא טהור, וע"כ צ"ל דהשבירה היינו מכביצה לפחות מכביצה.

יח. פכ"ח מ"ז טליה על הבגד מרוח אחת אינו חיבור, פי' דאע"פ שהחיבור יפה ולעולם, מ"מ כ"ז שאינה ראויה לשמש את הבגד כמטלית אינה חיבור לו, ומרוח אחת אע"פ שמכסה את הנקב, מ"מ כיון שעשויה להתגלות אינה חיבור, ומשתי רוחות זו כנגד זו אע"פ שאינה מושלמת הר"ז חיבור, וה"ה מלמעלה ומלמטה, ולכאורה זה כ"ש מזו כנגד זו, ובכמין גאם פליגי, כיון שיש לזה קיום מסוים שלפחות לחצי מהמטלית מכסה

סימן לו

בדיני ידות חיבור לטומאה והזאה

הכלים, ומפרשין על כל המקיימין שבכלי, וחציצה שאינו מקפיד הרי הוא מקיימה על הכלי, ושפיר מזין עליה, ואמרינן התם דה"ה אבר המדולדל וצפורן המדולדלת וצואה שתחת הכסא והידוק קירויה הבריאה וכשות של קטן שדינם כגוף האדם והכלי לענין הזאה, ויש שם ט"ס כמ"ש בגליון הש"ס שם שלפנינו הגירסא חיבור לטומאה ואינו חיבור להזאה, וצ"ל איפכא.

מיהו אף להירושלמי כל הני דתנינן חיבור לטומאה ואינו חיבור להזאה, אין זה סתירה לדברי ריה"ג, דכל הני לחומרא הוו חיבור ולא לקולא, והחילוקים מדרבנן או הטומאה או הא דלא הוו חיבור להזאה, ואין זה ענין לנדרון דחציצה שאינו מקפיד אם זה חיבור להזאה, ור"ע סבר דלענין הזאה בעינן טפי גוף הדבר מלענין טומאה, והכי מסתברא אי לאו דרשא שאמרו בירושלמי שהקילה תורה בכל מקום שתבא ההזאה.

ובאמת עיקר הדבר דמהני הזאה על ידות הכלים זהו ג"כ חידוש, שהי' מקום לומר שהזאה לטהרה צריך דוקא בעיקר הכלי, ואפשר שלכו"ע זה נלמד מקרא דכל הכלים דירושלמי הנ"ל, או דקים להו מסברא דחיבור לטומאה ולטהרה שוין, כמו שמובן שאם נטמא במגע היד יועיל הזאה על היד, והרי באמת אין חילוק ממה נטמא.

ב. **פכ"ט מ"א** נומי הסדין כו', לכאורה החילוקים שבמשנה זו, הם בגלל שאין נוח להשתמש בטלית וחלוק שנימיהן ארוכין, אבל מבחינת הבגד שהנימין שומרין על אריגתו שלא תתפרק, וגם קצת נוי, שניכר הבגד בשלימותו, אין חילוק בין סדין

א. **בירושלמי** פסחים פ"ג ה"ב אמרו דבצק שבסדקי עריבה אם אינו מקפיד עליו אינו חוצץ, וה"ה שמזין עליו לטהר העריבה, אבל לענין טומאה אינו חיבור אלא אם רוצה בקיומו, דלא סגי באינו מקפיד שיהא חיבור לטומאה, כדתנן במקואות פ"ט מ"ד שכל החציצות לא טמא ולא מטמא, וכן מפורש שם בתוספתא שאמרו חוצצין ושאמרו אין חוצצין לא מטמאין ולא מיטמאין, וביארו כן ממתני' דקתני אם מקפיד עליו חוצץ ואם רוצה בקיומו הרי הוא כעריבה, שזו דרגה יותר מאינו מקפיד, והרי הוא כעריבה לענין חיבור לטומאה, וכן פי' ר"פ בתלמודן פסחים מ"ו א', אלא שבירושלמי אמרו דהזאה כטבילה, אבל בתלמודן נראה דהזאה כטומאה.

וכבר נחלקו בזה ריה"ג ור"ע בתוספתא דפרה פ"ב ה"ח הובאה בר"ש פ"ב מ"י הצואה שעל הכסא חיבור להזאה ואינה חיבור לטומאה דברי ריה"ג, ר"ע אומר כל שחיבור להזאה חיבור לטומאה ויש חיבור לטומאה ואין חיבור להזאה, וכך מתפרש בכל דוכתא דאמרינן חיבור לטומאה ואינו חיבור להזאה שלחומרא אמרו דהוי חיבור מדרבנן, אבל להזאה לא מהני מדאורייתא, ולפעמים החיבור לטומאה מדאורייתא ואינו חיבור להזאה מדרבנן.

ובירושלמי שם נקטו כריה"ג דחציצה שאינו מקפיד הויא חיבור להזאה ואינה חיבור לטומאה, וביארו הטעם מן הפסוק דלענין להכניס טומאה בעינן דין יד וזה נתרבה מלכם כל שהוא לצורך לכם, אבל אינו מקפיד אינו צורך ואינו מכניס ומוציא טומאה, אבל בהזאה כתיב והזה על האהל ועל כל

לחלוק וטלית, ולכן כשרוצה לקיים יותר משיעורין אלו תניא בתוספתא פ"ז ה"ב דכו"ע מודו שהם חיבור לטומאה (ולא להזאה), דכיון דניחא ליה בהו ראוי לגזור טומאה מדרבנן, אבל לענין הזאה משמע דכיון דבטלה דעתו לאו חיבור הוא, והובאה בר"ש מ"ח.

שו"ר בתוספתא דר' יוסי סבר שהם חיבור גם להזאה, ובפשוטו ה' נראה דרבנן פליגי עליה בזה, דאל"כ מאי מייתו ליה מינה, וכן משמע הלשון יתר מכאן טמא כמו ששנינו במתני' גבי מגריפה ושם הפירוש רק לטומאה, ולפ"ז ק"ק שצריך לחדש פלוגתא נוספת בין ר"י לרבנן, ואפשר דרבנן מודו שהם חיבור להזאה [וכ"ע שנקט בחזו"א שם סק"ג], ומייתו מינה שראוי להחמיר ביתר מכאן, ולפ"ז שפיר דחה ר"י ראייתם.

ומי"ש הר"ש כאן דביתר מכדי מדתו אינו חיבור לא לטומאה ולא להזאה, כונתו כשאין דעתו לקיימו, אבל פלוגתא דר"י ורבנן בסיפא ע"כ בדעתו לקיימן שהרי תפרן יחד.

יש לדרקק למה לא שנינו במתני' חיבור לטומאה ולהזאה, ואין נראה לומר דסיפא דמ"ב קאי גם אמשנתנו, שהרי ר"י מודה בזה שאם רוצה לקיים יותר, הוי חיבור לטומאה ולא להזאה, וי"ל דהלשון מתפרש נימי הסדין, שזה מובן שהם כסדין כדקרינן להו נימי הסדין, שיעורן שש אצבעות ויותר מזה אינם נקראין נימי הסדין, משא"כ בשלש כסתות שהנודן כשחיבר שני דברים, ובזה צריך לפרש לענין מה מועיל החיבור.

ג. בתו' אנש"ש בשם ספר נהרא ופשטיה כתב שהנימין הם יד להכניס ולהוציא הטומאה, אבל אם ישב הזב עליהם בלא נגיעה אינם נעשין מדרס, דנימא אינה ראויה למדרס, וחסר בכל ענין המושב, ומרן זללה"ה כתב בסל"ד סק"א דמטמא גם מדרס, דכלי הראוי למדרס בכל ענין שיושב עליו הזב טמא, אפי' יושב שלא כדרכו, כמ"ש הרמב"ם אפי' ישב

על המשכב או שכב על המושב, ואפי' משכב ומושב בכף מאזנים והזב בכף שניה דתנן בזבים שכרעו הן טמאין, ובהדיא תניא בתוספתא שבר"ש פכ"א מ"א שאם דרס הזב על העירה שעתיד להחזירה דהיינו חוט המחובר לבגד נעשה כל הבגד מדרס, וכדברי מרן זללה"ה, ותנן נמי בזבים הטמא על מקצת המשכב טמא, והיינו אפי' על משהו מהמשכב.

ועדיין יש להסתפק אם נתחדש ביד דין מדרס ליחשב כמקצת המשכב, דנהי דבמשכב עצמו אפי' חוט יוצא ממנו וישב עליו הזב טמא, אבל אכתי בחלק שאינו חלק מהמשכב ומשמשת רק יד, כגון ידיה הבולטת מן הכסא אפי' היא רחבה טפח, כיון שאינה משמשת למושב, ואם מיזרן דינו כיד הרי מצינו שם שמכניס טומאת מדרס למיטה, והנודן אם דבר שמשמש רק כיד נחשב כמקצת המשכב לחלות דין משכב אפי' אם הוא ראוי למשכב, דשמא דין יד להכניס ולהוציא נאמר רק להעביר טומאה, ולא לחדש כח משכב.

שוב הראוני עוד בתוספתא שבר"ש טהרות פ"ז מ"ז שאפי' נימא אחת יוצאה [מהחלון, ודרס הזב עליהן טמאין, כך ביאור הענין שם], מפני שהמדרס מביא טומאה לעצמו בכל שהוא, ופר"ש שאפי' נימא אחת צריכה לו, וחשיב יד, ומבואר בזה שגם דין יד מהני לטמאות מדרס.

ד. שם מ"ב שלש כסתות של צמר כו', יש לפרש שהאדם משתמש עם

שלשתן ביחד וחיברן זל"ז בתפירה מסוימת לצורך זה, ואדם עשוי לשכב על שלש כסתות של צמר זעג"ז, וכן על שש כסתות של פשתן, וטפי מזה בטלה דעתו, וכן שלשה סדינין, ושתים עשרה מטפחות אפשר שמצרפן יחד שיהיו מזומנים לו להשתמש בכולן, ואע"פ שאינו משתמש בהם בב"א, אבל מצוי צורך להשתמש בסך הכל ב"ב מטפחות בסעודה, ושפיר מחברן יחד לעולם, כדי שיהיו מזומנים

מוקים לה, וקצת משמע שכונתו לחוט משקל של מאזנים, וצ"ע, ולכאורה שייך עוד דרכים לכוונם במשקולת מלבד בנין, כענין ששנינו בסו"פ לא יחפור שקוצצין האילן כנגד המשקולת, וגם בכותל אין דרך בעה"ב לבנות בית שלם בעצמו, אבל כותל וכיו"ב שפיר בונה ומשתמש בחוט המשקולת, וקשה לפרש חוט המשקולת דרישא בענין אחר משל חרשין ובנאין.

שם שנים עשר, לא נתפרש אם טפחים או אמות, ופשטות המשנה דהיינו אמות שהרי מסיים בסיפא חמשים אמה, ואמנם יש לשאול דטפי הו"ל למימר ברישא שנים עשרה אמות, וממילא מתפרש כן בסיפא, כמו במשנה א' דקתני שש אצבעות ואח"כ קתני עשר סתמא דהיינו אצבעות, [ויתכן ללמוד מזה דיתר מכאן טהור נאמר רק על של בנאין, וכמ"ק בתוספתא שהביא ר' יוסי רק של בנאין וסיידין, שו"ר דבתוספתא ה"א של בנאין בבא בפ"ע דקתני חוט המשקולת שנים עשר ושל חרשים שמונה עשר חוט [המסמר] של בנאין כו', כ"ה באור הגנוז וכ"ה בר"ש בה"ב בדברי ר' יוסי, וזה מוכיח כמש"כ, ויש בזה סברא דלא נימא בטלה דעתו כשחרש רוצה בחוט ארוך כשל בנאי, ורק בסתמא אמרינן שאינו עתיד לקיים טפי מ"ח, והטעם דכיון דראוי לבנאין והוא רוצה לקיימו טמא, ולא מטהרינן של חרש בכה"ג, וזה נלמד מדקתני אמה רק בחמשים, ש"מ שהוא דין מיוחד בחמשים, אבל אם הי' שונה גם ברישא וגם בסיפא לא הוה שמעין לה, אבל מ"מ אין לשנות מתני' מפשטה, שלא הי' התנא סותם לפרש טפח ברישא, ומה שתירצו שסמך על לשון זכר דוחק טובא, דכיון דקתני חמשים אמה בסיפא, לא יתכן שיסמוך על לשון זכר לחוד, ומי סני ליה למיתני טפח בהדיא, ועוד הקשה במשנ"א דאם הכונה בטפחים, הו"ל למיתני חוט המשקולת שתי אמות ושל חרשים שלש ושל בנאים חמשים.

לו, כ"נ כונת מרן זלה"ה שם סק"ב שכתב ונראה לפרש דכל הני איירי שהלבישן זה ע"ג זה ועד שלש בצמר ושש בפשתן בכסותות לא בטלה דעתו טפי בטלה דעתו שאין דרך לכופלו כ"כ כו' עי"ש, ונראה דכונתו ע"י חיבור של תפירה וכמש"כ, ולאפוקי שאין התפירה באורך, שבזה אין שיעור, אבל בלא שום חיבור פשיטא דלא מהני זע"ז.

שם חלוק אחד וטלית אחת כו', כבר פי' הגר"א דקמ"ל דיתר מכאן אף בחלוק וסדין הוי חיבור לטומאה לרבנן, ובאמת הדבר מחודש לטמאות בשני חלוקין, ומיירי כגון שדעתו ללבשם זע"ז, ולכן מחברם זל"ז בתפירה מועטת או בשלל הכובסים שיהיו מזומנים לו תמיד יחד, - בחלוק הדבר מובן שאין לובשין שני חלוקין זע"ז שאין זה נוח עם השרוולים, וטלית עשויה לכבוד ולעיטוף ולא לעיקר המלבוש, ואין דרך בשנים, וגלופקין בגד עבה שמטמינין בו ואין דרך בשנים יחד.

שם יתר מכאן חבור כו', כאן א"צ להזכיר אם רצה לקיים, דהא לא משכח"ל חיבור בלא תפירה במתקין, משא"כ בחוט ויד מגריפה דשייך שיהיו ארוכין בתחלה וחיברן ועתיד לגוד.

שם ר"י אומר אף לא לטומאה, כה"ג פליג ר"י בהא דתנן בסוף פירקין יתר מכאן כו', אבל רבי לא הביא דבריו במתני' אלא כאן, ובאמת לכאורה דברי רבנן כאן מחודשים יותר, שהרי אין דרך לחבר שני חלוקים יחד, משא"כ באורך יד מגריפה ואינך דאיכא דניחא ליה בהכי, ועוד דיד נטפל טפי מכלי אחר, ומתפרש שרק בזה הזכיר דברי ר"י, אבל בידות סתם לגמרי כרבנן.

ה. **שם** מ"ג חוט משקולת שנים עשר, בחדושי הגר"א מכת"י כתב שדוחק לפרש שהכונה חוט משקולת של בעה"ב של בנין, [ועמש"ש ולא נתפרש היכי

שם בתוספתא רשבג"א אף של משוחות חמשים אמה, ולכאורה הכונה כשמודדין הר לקבוע מדתו ביושר, אבל בדרך כלל הר משפע ועולה, ואין שייך בו מדידת משקולת, אבל מצינו בעירובין נ"ח א' לא שנו אלא שאין חוט המשקולת יורד כנגדו אבל חוט כו', וחזינן שיש מדידה כזו בהרים.

ו. **שם** מ"ד חוט מאזנים של זהבים ושל שוקלי ארגמן טוב שלש אצבעות, בב"ב פ"ט א' קרי ליה טורטני כדפרשב"ם, [ולכך לא הביאו שם ב' משנה זו כיון שבמתני' נקרא חוט של זהבים ובבריתא טורטני, ולכן הביאו הא דחוט מאזנים של חנוני ושל בעה"ב שנשנה במתני' כבבריתא, כ"כ בחדושי הגר"א], ולכאורה משמע דפחות מג"א אינו ראוי למלאכתו מפני האיסור או במציאות, ויש לעי' מה הדין ביתר מזה, ואפשר דכיון שאין ראוי או שאין דרך לשקול ביותר מג"א אינן חיבור, אע"פ שמצוי לעשות מעט יותר מן ההכרח, אפ"ה כיון שאינו ראוי למלאכתו חמיר טפי.

שם יד הקרדום מאחריו שלש אצבעות, מצינו בקרדום מאחריו, ומלפניו במ"ה, ויד הקרדום של נכוש במ"ז ושם יד הקרדום של בקוע, והנה יד הקרדום מאחריו פי' הרמב"ם מה שבולט העץ מן הברזל ולחוץ, וכ"כ הגר"א בז"ז כהרמב"ם, וכן מוכח מדר' יוסי עי' בסמוך, ויד הקרדום מלפניו טפח יש לפרש שיהא לכל הפחות טפח דפחות מטפח טהור שאינו ראוי למלאכתו כלל, אבל עיקר שיעורו במ"ז חמשה וששה, וכן מוכח בתוספתא דקרי ליה שיירי ידותיהן מלפניהם כגון יד הקרדום טפח, וש"מ דבשיירי היד מיירי, ולא בעיקר השיעור, - בתוספתא שבר"ש הגרסא שיירי יד הקרדום מאחוריו, ונראה דט"ס הוא בר"ש, שגם בתוספתא שלפנינו וגם בתוספתא שבאור הגנוז, הגרסא ויד, (ויתכן לדחוק שכל הבולט לאחורי הברזל

וביותר מוכח כן מעיקר הדין, שאין מתאים כלל לעשות חוט משקולת לשנים עשר טפחים, ובדרך כלל בשטח מועט יוכל להעמיד קנה למדוד ולכוין, ועכ"פ לא שייך לומר בטלה דעתו כשעושה חוט ארוך יותר משתי אמות, דודאי מצויים צרכים גבוהין משתי אמות להשתמש בחוט המשקולת, מיהו בזה צדדנו לעיל שבאמת ברישא יותר מכאן ג"כ טמא, אבל המפרשים רישא בטפחים אין להם כ"כ מקור לחילוק זה במתני'.

אבל הרמב"ם כתב טפחים, וכן כתב הרא"ש כנראה ע"פ הרמב"ם, והדברים צריכין יישוב.

בתוספתא פ"ז ה"א קתני ואם לאו עובי כלינוס, והגיה הגר"א ועובי כעובי כלינוס, ומצינו בפ"א דאהלות מ"א דקתני כל שהוא ומפרש בתוספתא דכל שהוא כחוט המשקולת, שיש לו עובי שלא יקרע כשמשליכין המשקולת מלמעלה למטה וזה נשנה שם קודם חוט של בנאין לפי ששם הגרסא [באור הגנוז ובר"ש], חוט המסמר של בנאין, ולמסמר א"צ עובי בחוט, ומ"מ צ"ב למה נשנה כאן שיעור עובי, הרי ביותר מזה ודאי טמא, ובפחות ג"כ משמש עד שיקרע, ואפשר דבחוט ארוך י"ב וי"ח אמה יקרע מיד, ובטלה דעתו.

שם של סיידין ושל ציירין כל שהן, לכאורה ענינם ליישר קו הסיד והציור כענין סרגל, ולא שלא יבלוט בעקמימות, דסיד וציור הם משהו, וא"צ משקולת לישרם, וגם לא תועיל למשהו הזה, ואפשר שלכך שיעורן במה שהן שלפעמים מסובכין אותם הרבה סביב הציור מד' רוחותיו וכיו"ב.

בתוספתא תניא דשל סיידין חמשים אמה, וכן בדברי ר' יוסי שם, ואפשר דתנא דמתני' סבר שגם ר"י הביא רא"י רק מבנאין.

מיקרי שיירי היד שלפניו, מפני שנשאר שלא לצורך).

שם ר"י אומר טפח טהור, בתוספתא מפרש ר"א טפח מאחוריו טהור כולו, שהבליטה הזאת מגרעת בשימוש, ולכן הכל טהור, [ומזה מוכח כפי' הרמב"ם בלשון מאחוריו], אבל פחות מטפח הוי חיבור רק עד ג"א, וזה מדוקדק במתני' דקתני טפח טהור, ולא קאמר ר"א עד טפח, ולפ"ז ל"פ ר"י ורבנן ששיעורו ג"א, אלא דלדידהו אפי' בדאיכא טפח, הרי ג"א טמאין, ולר"י הכל טהור.

ז. **שם** מ"ה חוט מאזנים של חנונים ושל בעה"ב [כ"ה בב"ב ובד"ג וברמב"ם] טפח, הר"ש גרס משנה זו קודם מ"ד כמ"ש במלאכ"ש ועי"ש, וז"ש בבבא שאחר זו, אבל לפי סדר המשנה שמוסיף והולך, ראוי לגרוס כלפנינו ג"א ואח"כ טפח, (ועי' א"ר במשנה ח'), ומה שהביאו משנה זו בב"ב כבר כתב הגר"א שלשון זה מפורש בברייתא שם, אבל של זהבים קורא התנא שם טורטני.

שם יד הקרדום מלפניו טפח, כבר כתבנו דהיינו שיירי יד הקרדום, ולומר שאין פחות מטפח, ובתוספתא קרי ליה שיירי, [וצ"ע למה בפרגול שנה התנא שיירי, ובקרדום לא שנה כן, ועי' בסמוך], ושם מבואר דשיעור טפח כדי לתפוס בידו.

שם שיירי יד הפרגול טפח, בתוספתא ב"מ פ"ד ה"ב פרגל שעשה בראשו מסמר להיות מכה בו טמא לנוי טהור, ומוכח מזה שהכונה כמ"ש בערוך פרגל ב' בויקרא רבה מה לך לוקה בפרגל על שעשיתי רצון אבא שבשמים, והובא שבלשון יון שוט ורצועה לרדות, (ועי"ש מ"ש המתרגם בפרגל א' מלשון יון בפרגרא, וכ"ה בר"ה גאון בלשון ערב), ומיירי ביש בו מסמר דאל"ה הוא פשוטי כלי עור, ואפשר שהיד מעץ, ובעיני

לכה"פ טפח לתפוס בו, וצ"ב למה נקט כאן שיירי, דאין סברא מכרחת לחלק בין שיירי לבתחלה, והי' מקום לומר דדוקא כשהי' כלי ממשיכין להשתמש בו כשנתמעט, אבל גם בדרכן וחרחור במ"ז קתני שיירי, ולא מסתבר דבעשה מעיקרא שבעה טפחים טהור, ואפשר דבקרדום לא הוצרך לשנות שיירי כיון דמפרש בסיפא שיעור ה' וו' טפחים, ובכל היכא שהכונה לא פחות שונה שיירי, ועמש"כ לקמן סק"י.

שם יד מקבת של מפתחי אבנים מטפח, הרמב"ם גרס אבנים טובות ופירש השיש והשוהם, ועכ"פ לשון מפתחי משמע כמו פיתוחי חותם שמפתחין בהם ציורים, ויש מקבות גדולות יותר ותופסין אותם בשתי ידיים ושיעורן טפחיים או ששה טפחים, ועי' בשופטים ותשם את המקבת בידה, ומסתברא שהיתה מקבת גדולה יותר, דומיא דהמקבות והגרזן שהם לשבר אבנים גדולות, וכתנן במ"ז יד מקבת של סתתין ששה, ומצינו עוד הביטו אל צור חוצבתם ואל מקבת בור נוקרתם.

ח. **שם** מ"ז חוט מאזנים של צמרים ושל שוקלי זכוכית, כ"ה בב"ב שם וקתני ושל זגגין, וכתב הר"ש דבתוספתא סוף ה"א ארשב"ג חוט המאזנים של שוקלי מתכות טפחיים מפני שהוא תופס בשתי ידיו ומגביה, ובב"ב שם משמע שזה לדיוק השקילה, ולמדו מזה לטומאה דכשאינו ראוי מדינא לא חשיב יד, ושם אמרו שמגביהן מן הקרקע שני טפחים והחוט שני טפחים, וא"כ הענין להכרע השקילה, כמו הני דבעו התם ג"ט.

שם יד המקור טפחיים, ק"ק למה צריך קורנוס לנקר הרחיים, ואולי נבקע בחוזק ולא סגי בניקור היד בכוש וכרכר וכיו"ב, שו"ר במו"ק י' א' דמינקר ריחיא היינו עשיית נקבים קטנים בריחים שיתפסו שם החיטים ויטחנו יפה, ופרש"י כת"י שמכין על הריחים בפטיש, ולפ"ז הוא כמו ניקור הגיד, העיני

שם יד הקרדום של ניכוש חמשה, גם בזה יש לפרש שלניכוש סביב האילנות אין מכין בכח, משא"כ בעידור וביקוע שצריך יד ארוכה להגביר כח ההכאה של הביקוע והעידור.

שם יד בן הפטיש חמשה של הפטיש ששה, לא נתפרש שיעור לפטיש, והוא בגודל הברזל שמכין בו, ובמקום שצריך הכאה גדולה עושין ברזל גדול ויד ארוכה יותר להגדיל כח המכה.

שם של סתתין, הם המיישרים את הסלע הנחצב, כמ"ש ב"ק קי"ח ב' החצב שמסר לסתת, והם צריכין הכאה גדולה, אבל להחליק את האבן אחר שקיבלה צורתה, בזה א"צ כח גדול.

י. **שם** מ"ח יד מגריפה של בעה"ב, היינו כלי רחב וקצר, שגורפין בו הגחלים מהתנור, ואינה בכלל משמשי האור שגורפין לאחר שכבה התנור, [ופי' הרמב"ם צ"ע שא"צ כ"כ לקדרה], ואינה עשויה שינים אלא פס רחב ככף, ושל סידין צ"ל שמוציאין בה סיד מן הבור, ולכן היא ארוכה יותר.

שם יתר מכאן אם רצה לקיים טמא, בתוספתא אמרו בזה חיבור לטומאה ואינו חיבור להזאה, ויש להסתפק אם הטעם דמדאורייתא בטלה דעתו ואינה חיבור, או דחיישינן להכשיר להזאה מפני שלפעמים אין זה ביטול גמור, אבל ודאי יש אופנים שהביטול גמור, וא"כ הטומאה מדאורייתא, מיהו ר' יוסי מטהר לגמרי, וא"כ מיושב דרך מדרבנן הוי חיבור לטומאה.

פשוט המשנה דבבא זו קיימא על כל הידות שנשנו במ"ו ז' ח', חוץ מאלו שנשנו בשם שירים, ולפ"ז מפרשינן מתני' לומר דסתמא אם עתיד לגוד טהורין, ולא מיירי לאפוקי פחות מכאן, שזה נשנה רק בשיירי הפרגול והדרבן והחרחור, וכן

האנשים ההם תנקר, וכ"כ הרמב"ם שהוא דומה לקורנס שקצוהו מעוגל, והר"ש בשם הערוך פי' קורנס חד.

שם יד המעצד של לגיונות, פי' הרמב"ם כלי מכלי הלוחמים כדמות קרדום, ובערוך פי' מעצד קוץ קטן ומשוה בו הנסרים וקוצץ בו חתיכות קטנות, ולשון המשנה המכה בפטיש ובמעצד, ומשמע שמשתמש בו דרך הכאה, וכתב תו"ט שמהר"ם גרס של גתות וכ"ה ברא"ש [כנראה בט"ס נתחברו הו' והנ' ונעשה ת' ונמצא כתוב לגיתות], ופי' שמחליק את התפוח של הגת, והדברים מחודשים גם נראה דלא סגי לזה בטפחיים כלל.

ט. **שם** מ"ז שיירי הדרבן כו', להכי קתני שיירי לומר שאפי' יותר מד"ט וז"ט הוי חיבור, ושיעור ד"ט לענין שפחות מכאן לא מהני כיון שאינו ראוי למלאכתו, [וה"ה ואם מעיקרא עשאן מבואר בתוספתא דאפי' ? מכאן טמא], אבל יותר ודאי טמא, והכי תנן פכ"ה מ"ב לא הוזכרו ארבעה ושבעה אלא לשירים, והיינו דמעיקרא שיעורן טפי, ועמשנ"ת בסוגיא שם לעיל ס"ל סק"ד, וכ"ה בתוספתא ב"מ פ"ג ה"ד נחלק לשנים ונשתיירו כו' עי"ש, וצ"ע ברע"ב שלא כ"כ, שו"ר במשנ"א שהעיר בזה.

יעו"י בא"ר שהתנא חילק הדרבן מן החרחור, כיון שמסדר המשנה לפי גודל היד מג' אצבעות עד עשרה טפחים.

שם יד הבדיד ארבעה, ממה שיש כלי מיוחד לעשיית עוגיות יש ללמוד שאין חופרים בו בכח, שלא יזיק השרשים, ולכן משתמשים ביד קצרה, ובתבנית מיוחדת שמתאימה למלאכה זו, ובפשוטו פחות מד"ט ג"כ ראוי למלאכתו, וא"כ מתפרש שהיד ד"ט ולא יותר, וזה מחודש, דדרך הוא שלא לצמצם ועושין גם יותר מזה, ואפשר דכיון שאין בזה תועלת גמורה אינה חיבור, ואמנם אם רוצה לקיים טמא כדמסיים בסיפא, ועי' סק"י.

בתוספתא שיירי הכוש והשפור והמזרה, בכולהו הכונה לא פחות, אבל באינך הכונה לא יותר, שו"ר שכ"כ הגר"א בזר זהב ה"ב, (וצ"ע ברמב"ן נדה כ"ו ב' דפשיטא ליה בכולהו דבציר מטפח טמא).

יא. שם בר"ש תניא בתוספתא יד הסכין טפח, ושיירי הסכין טפח, נראה דבבא זו ט"ס וליתא בשני נוסחאות התוספתא, דאין הכרח שיהא הסכין טפח, דאף פחות מטפח ראוי לחתוך בו, כדתנן בחולין אפי'

באזמל, שו"ר שהגר"א בזר זהב פי' דשיירי יד הסכין קאמר, ויד הסכין לא יותר ושיירי לא פחות, - ושיירי הכוש גרסינן, כבר"ש ובאור הגנוז, - ושיירי המזרה גרסינן דבאור הגנוז גרס המדרה, ועכ"פ המרדע ט"ס בר"ש, (ועתוספתא ב"מ פ"ו ה"ד), - מ"ש הר"ש חולף מלשון חליפות צ"ב דודאי אין יד שלהם ארוכה כ"כ, וקרוב ששיעורן טפח כיד הסכין, שו"ר בז"ז שפי' שהקצבין מקצבין בו בשר ושימושו כגרזן וקופיץ.

סימן לח

בפרק כד

כולהו בחד גוגא, מדלא קאמר דתריס הפשוט טמא ט"מ, אלא ודאי בכפוף מיירי, ולפמש"כ דמיירי במתכת ניהא דחשיב כלי מעשה בשימוש זה, אע"פ שאין לו בית קיבול, אבל אי מיירי בשל עץ או עור הו"ל פשוטי כלי עץ שהוא טהור, דאינו משמש אלא את האדם, ובעינן משמשי משמשין.

והא דאינו טמא מדרס הוא מפני שאינו עשוי לשימוש נוסף, בשלמא במלחמה האדם נאלץ לשכב עליו, והרי הוא עשוי גם לזה, אבל במקום המשחק אין צורך בו לישיבה ושכיבה, ולא קרינן ביה מושבו.

שם ודיצת הערביים טהורה מכלום, לפמש"כ דמיירי בתריס של מתכת כפוף, יש לפרש הטעם מפני שאינו משמש כלום, דברישא שמשחקין בו הר"ז ג"כ שימוש, דסו"ס מגין על עצמו ממכת חבירו במשחק, אבל של ערביים זהו רק הצגת דמיון של תריס, שאינו משמש להגן באמת, רק להראות עצמו כהולך במלחמה ומגין על עצמו, וגם אינו כשיעור הראוי לתריס ולכן הוא טהור מכלום, שאינו כלי כלל.

דיצה לשון דיצה וחדוה, דהיינו לשמחה בעלמא ולא למשחק, ופי' ר"ה גאון והראשונים שהוא קטן ביותר, שאינו דומה לתריס הראוי למלאכתו, ולשון הרמב"ם פכ"ז ה"ד לפי שהיא עשויה לצורה בלבד, ואינה ממשמשי אדם וכל כלי שאינו ממשמשי אדם אינו מק"ט כל עיקר, ולשון זה מתאים בכלי עץ ועור, אבל במתכת לא בעינן משמשי אדם, וכל כלי מעשה טמא, אפי' משמיע קול ומראה ועוד, ואפשר דהרמב"ם מפרש לה בשל עץ כמו שפי' בפיה"מ שבת ס"ג א', והלשון

א. פכ"ד מ"א שלשה תריסין הם תריס הכפוף טמא מדרס, בפשוטו תריס עשוי ממתכת כדי שיוכל להגן מפני החיצים, אבל תריס מעץ כדי שיהא בו תועלת להגין מפני החיצים, צריך לעשותו עבה וכבד לנושאו במלחמה, וגם לשון כפוף מתאים למתכת שכופפין דפנותיו, אבל בעץ מיקרי דופן ולזבו ולא כיפוף, ומצינו בשלמה מגיני זהב ומגיני נחשת אלמא ממתכת עבדי להו, וכתוב שמושחין המגן בשמן וזה לא מתאים בעץ, וערש"י שמואל ב' א' כ"א שפי' מעור, אבל הדברים מחודשים דבעינן עור קשה ביותר, ואמרינן בסוטה פרק משוח מלחמה מקול הגפת תריסין ועור ודאי אינו עושה קול, ואפי' עץ אין קולו הולך כ"כ בהגפתו ככרזל, וכ"מ ע"ז ט"ז א' דכי שלים זינייהו קטלי בתריסין, והיינו בשל מתכת דתריס מעץ אינו ראוי להרוג בו, אבל הרמב"ם בשבת ס"ג א' כתב דתריס מעץ והעתיקו הרע"ב שם.

שם תריס הכפוף, התריס עשוי כדף וטבלה ויש בית יד בצד הפנימי שתופס בו, ויש תריס פשוט, ויש שיש לו דפנות מעט מן הצדדים, והתריס הפשוט אינו ראוי לישיבה ושכיבה כיון שהבית יד באמצעו, אבל הכפוף הופכין אותו על דפנותיו ומניח ראשו עליו כששוכב, כ"ה לפר"ש, ולהרמב"ם משמע שיושבין עליו, ובסברא עושין אותו דק שלא יכביד עליו משאו, ואינו ראוי לישיבה אלא להניח ראשו עליו, - תריס הפשוט ג"כ טמא מת, כדתנן פ"א מ"ח כל כלי המלחמה טמאין, ולפמשנ"ת שהוא של מתכת ניהא, דאל"כ הו"ל פשוטי כלי עץ שהוא טהור.

שם ושמשחקין בו בקונפון טמא ט"מ, פי' תריס הכפוף שמשחקין בו, דיש לפרש

שכתב לצורה פירושו לדוגמה בעלמא, ולא לשימוש אמיתי.

והר"ש ג"כ כתב לשון זה, [אלא שסיים במהדו"ב כמו בגד שחישב עליו לצורה, והתם מסתברא דחשיב כלי מעשה שהצורה מחשיבתו, והיינו לשיטתו בפרקין מ"ג שעושים עליו צורה ומציירין ממנה, אבל רש"י פי' שעדיין לא נגמ"מ לפי שרוצה להוסיף עליו צורה, (עי' שבת ע"ה ב' דצורה בכלי הוי מכה בפטיש), מיהו אפשר דהר"ש מפרש לה בשל עץ כדמשמע מלשון משמשי אדם שנאמר בשל עץ, וס"ל דאפ"ה בשמשחקין בקונפון טמא כטבלה של עץ פכ"ז מ"א], וכנראה שהר"ש לא פי' דיצה מלשון שמחה, ולא שייך לגרוס בר"ש לדיצה בלבד, שאין הדיצה נגד משמשי אדם, שנאמר שעשויה לדיצה ולא לאדם, ובלא"ה לא הי' סותם לדיצה והול"ל לשמחה וכיו"ב, אלא צ"ל לצורה כברמב"ם וכדמייתי מההיא דזבחים, ומתפרש כברמב"ם שאין בו שימוש גמור רק דוגמה, שו"ר בספר אאמו"ר זללה"ה ס"ה סק"ט בכל הנ"ל עי"ש.

ב. שם מ"ב שלש עגלות הן, העשויה כקתדרא טמאה מדרס, הר"ש והרא"ש פי' שמיחדת לשיבה, וכ"ה ברש"י שבת פ"ד א', ויש לעי' א"כ מה ענין להזכיר צורתה, הרי אם באמת עשויה לאדם בכל ענין טמאה, והול"ל העשויה לאדם טמאה מדרס ולמשא טמאה ט"מ, ועוד דא"כ פשיטא, ור"ח פי' שם שאדם סומך עליה כמו עגלה של קטן, ומשמע מפני שהיא גבוהה יותר, ולשון קתדרא משמע טפי מפני שראויה לשיבה, ומה"ט צ"ע במ"ש הר"ש דהו"מ למיתני עגלה של קטן, ובפשוטו אינה ענין להמנות במנין שלש שאינה מענין עגלות אלו כלל.

ולכאורה נראה דכל העגלות הם למשא, ואפ"ה העשויה כקתדרא כיון שנוחה לשיבה, חשיבא עשויה גם למדרס ולא

אמרינן עמוד ונעשה מלאכתנו, כיון שמעיקרא לצורך שניהם נעשית, משא"כ בעשויה כמטה, דאע"פ שיושבין עליה לפעמים, מ"מ עיקרה למשא.

שם העשויה כמטה טמאה ט"מ, משמע אע"פ שאין בה בית קיבול, דסתם מטה פשוטי כלי עץ היא, וא"כ הא דטמאה ט"מ משום דהו"ל משמשי אדם ומשמשי, כיון שפעמים יושבין עליה, ועי' בסמוך.

שם ושל אבנים טהורה מכלום, אפי' יש לה דפנות לקיבול, דהא א"ר יוחנן דביש בה בית קיבול רימונים טמאה, והיינו עם דפנות, ובאופן זה של אבנים טהורה, והטעם משום דבמוציא רמון בטל ממנה שם כלי, והו"ל כחבלים מסורגין, שאין להם דין כלי אע"פ שמקבלים, ואמנם מצינו כלים ששיעורן טפי מרמונים פי"ז מ"א ב' ג', התם יש מהם שצריכין את הנקבים לתועלת, אבל בעלמא כל שמוציא רמון חסר בחשיבות כלי קיבול, ולישיבה נמי לא חזיא כיון שנקביה גדולים, וזהו שסתם התנא בשל אבנים שידעו שנקביה גדולים, ולא הוצרך להזכיר דביש בה בית קיבול רמונים טמאה, כיון שסתמא אין בה בית קיבול רמונים.

ואאמו"ר זללה"ה כתב בס"ג סק"ט דאבנים כבדן קובען וא"צ את הדפנות להחזיק את האבנים, שבאמת אינם נסמכין על כח הדפנות כלל, (ואף במעלה ובמורד סגי להו בדופן אחד), ולכן חסר בחשיבות הקיבול, אבל בעלמא אף במוציא רמון י"ל דטמא במיוחד לכך, כדאשכחן בקופות וסלין וחמת הנ"ל, ולכאורה עיקר טעם זה מפני שנקביה גדולים ביותר, וכלשון ר"ח שבת שם וז"ל והיאך היא עגלה של אבנים עצים מסוככין שתי וערב ועשוין חלונות חלונות מניחין שם אבנים ומושכין אותן, ובכה"ג מובן שאין כאן כח הכלי, ואפשר לומר מפני כובד האבנים, א"נ בלא"ה ג"כ תפיסת קרשים שתי וערב

בנקבים גדולים כתפיסת חבלים (מסורגים) חשיבא ולא ככלי קיבול, [ונתבאר בזה לעיל ס"כ סק"י ע"ש, ועמש"כ סכ"ב סק"י בדברי האחרונים בסולמות שלפני האבוס], וכשמקבלת רמונים היא כלי לשאר דברים ולא מפני שבמצב זה האבנים נהנים מן הקיבול, אלא דכיון דכלי גמור הוא, לא אזלינן בתר פרטי השימוש.

ג. **שם מ"ג** שלש עריבות הן, סתם עריבה רחבה ושטוחה ודפנותיה נמוכות, ובפחות משני לוגים אינה ראויה למדרס, משני לוגים כיון שהיא שטוחה, ראויה למדרס כגון לעמוד עליה, ואמנם המציאות רחוקה שישען עליה ברוב גופו, אבל כיון שעשויה גם לשימוש של נתלה ונשען, סגי בהכי לענין שאם יארע שנשען ברוב גופו תהא טמאה מדרס, וכמ"ש מרן זלה"ה בס"י ל' ס"ק כ"ג הובא לעיל סל"ד סק"ד.

וכ"ז שהיא שלמה עשויה לרחיצה, וישיבת מרחץ לא חשיבא מושב, דבעינן מושב אשר ישב עליו, ומעשה הרחיצה אע"פ שנעשית בצורת ישיבה לא מיקריא מושבו, [מיהו עד ט' קבין מסתברא שא"א להתרחץ בתוכה מפני שהיא קטנה, ובזמן הרחיצה צריך לישב בחוץ ולהכניס רגלו לפנים, אבל מהא דלא חשיבא מדרס ביותר מט' קבין ואפי' באה במדה כמבואר במתני', לכן נראה דישיבת מרחץ לא מיקריא מושבו, וגרע מבהכ"ס שהוא כסא בעלמא, אבל בעריבה הישיבה בתוך המים], אבל כשנסדקה ולא נטהרה לגמרי, הרי היא משמשת למושב כמו לשאר שימושים, ולכן לא אמרינן בהו עמוד ונעשה מלאכתנו, דאין מלאכתן עיקר טפי מהמושב.

שם ועד תשעה קבין, אבל יותר מתשעה קבין אפי' נסדקה אינה טמאה מדרס, אא"כ נפחתה מלקבל רמונים דבטל שם כלי מעליה, ונחלקו בזה ר"ע ורבנן פ"כ מ"ד, ונראה הטעם משום דלא קיימא לשימושים אחרים, כיון

שהיא גדולה ועיקרה למרחץ, וסתמא דמילתא מתקנה וסותם הסדקין, אבל אין דרך להחזיק כלי גדול כזה בצורת עריבה לשימושי קיבול אחרים, ושיעור ט' קבין מצינו שהוא שיעור רחיצה לענין טבילת עזרא ברכות כ"ב א', ועמשנ"ת בכ"ז בפ"כ מ"ב לעיל סכ"ה ס"ק י"א י"ב, (ובתוספתא פי"א ה"א משמע קצת דעריבה מחזקת סאה דינה כט' קבין מפני שגודשא תילתא, וסברא זו אינה מתאימה אם הטעם משום שיעור ט' קבין של רחיצה).

בפשוטו נראה דשימוש המדרס הוא בתוכה ולא על גבה, חדא מדנקבע לפי שיעור הקיבול, ועוד דבתוספתא קתני יושבות בתוכה, ועוד דהא דמטמאה מדרס היינו מפני שמיוחדת לכל השימושים, אבל אם שימושי המדרס הם בהפיכתה מסתברא דאמרינן ליה עמוד ונעשה מלאכתנו כלפי השימושים שבתוכה שלהם נועד עיקר הכלי, וכ"נ מהא דצריכה קיצוע ליישר הסדקים בנפחתה פ"כ מ"ד, ולישיבה על גבה א"צ קיצוע, וכבר נתבאר בזה לעיל סכ"ה סק"י בשם הרמב"ם והראב"ד דמיירי על גבה, ועי"ש ס"ק י"ד.

שם והבאה במדה טהורה מכלום, בשלמה הדין פשוט דהא לא קיימא למדרס, ובנסדקה אם ניקבה כמוציא רמון מהני ייחוד למדרס לר"ע או קיצוע לרבנן פ"כ מ"ד.

ד. **שם מ"ד** שלש תיבות הן כו' והבאה במדה טהורה מכלום, נתבאר לעיל סי"ז ס"ק י"א דעת רוב הראשונים שטהרת בא במדה נאמר רק בכלי דומיא דשק, אבל לענין מדרס דלא בעינן דומיא דשק ה"ה דבא במדה טמא, ובלשון המשנה אין שום דוחק לפרושי דאסיפא קאי כדפי' ר"ש, (ואין לומר דא"כ הו"ל לתנא למימר שהבאה במדה ופתחה מצדה טהורה מכלום, שזו אריכות יתר ובפרט אם הדבר פשוט דבמדרס אין טהרת בא במדה, הרי ממילא מובן), ועמשנ"ת עוד בסכ"ח סק"י, ועי' חזו"א סכ"ו ס"ק ט"ו

וסכ"ח סק"י, וכן מתפרש במ"ג בעריבה דהבאה במדה טהורה מכלום היינו בשלמה, אבל בנפתחה מהני חישב עליה או קיצעה כדלעיל פ"כ מ"ד.

ה. שם מ"ה שלשה תרבוסין הן, במוסף הערוך כתב דעור שהופשט ועדיין שערותיו עליו, נקרא תרבוס בלשון רומי, ולפ"ז מיושב הענין שעור כזה אינו מעובד יפה, ומשתמשין בו לדברים פחותין, כגון לשוטחו תחת עץ הזית בשעה שמנקיין בו להשיר זיתיו, כדרך שרגילין גם היום לשטוח תחתיו, וזהו עיקר חידוש המשנה, וקמ"ל דלא חשיב כלי קיבול מכח זה, אע"פ שדרך לקפל העור עם הזיתים ולנשאן בתוכו, ונ"ח בפיה"מ הנדפס להשיר עליו הזיתים, אלא שבנדמ"ח שהוא מדויק יותר תרגמו לשטוח עליו זיתים, וכ"ה בפכ"ז ה"ה ששוחטין עליו את הזיתים, וזה דבר שאינו מובן, היכן שוחטין זיתים, ונראה שגם לתרגום זה הענין שוה], וכשאוכלין עליו הרי הוא כטבלה שאין לה לזבו שמשמש אדם ומשמשיו, ולכן ט"מ, משא"כ של זיתים שמשמש רק משמשין וזו כונת הרמב"ם, ושל ספרין צ"ל שיושבין עליו בשעה שמסתפרין, ולא נתפרש למה צריכין עור זה, [ועכס"מ פכ"ז ה"ה שנחים עליו מקיזי הדם].

והגר"א בא"ר תמך בפי' כסא, ולא נתפרש מה ענין כסא לזיתים, ומה המיוחד בכסא זה לספרין ולאכול עליו, והערוך גרס במ"ר תרנס, ומ"ש הר"ש מיני ארגזים של עץ צ"ב, דהו"ל כלי קיבול ושל זיתים ג"כ טמא.

שו"ר בספר אאמו"ר זללה"ה ס"ה סק"ט בכ"ז, וכתב שם דהוי פשוטי כלי עור, ונתקשה בדעת הרמב"ם מ"ט לא חשיב משמשי אדם, מ"ש מטבלה, ובפשוטו טבלה חשיבא משמשי אדם באכילתו ומשמשי משמשיו לכלי אכילה ומאכלים, אבל בזיתים משמש רק למשמשי האדם, וכמשנ"ת לעיל

סי"ח סק"ח, ומרן זללה"ה בסכ"ח סק"ט כתב שאין מטלטלין הזיתים עם העור, דאל"כ הו"ל כעור תכריך הכלים, ובפשוטו הכא הקיפול עראי ולא חשיב כלי קיבול עי"ז, ולכן אף אם מטלטלין הזיתים עם העור לא חשיב כלי קיבול, ועמשנ"ת סל"ב ס"ק י"ד דתכריך הכלים דוקא מפני שנעשה כלי קיבול כצורור המרגלית.

ו. שם מ"ו שלש בססיות הן, פי' הרמב"ם והר"ש והרא"ש מלשון כיור וכנו דמתרגמינן בסיסיה, אבל מצינו בספרי זוטא שבר"ש פי"א מ"ב דמרבין כן שלפני המטה מדבר אשר יבא באש, וש"מ דבסיס וכן תרי מילי נינהו, וי"ל דכן קרי לדבר צר כההיא דיומא כן שנותנין עליו מזרק של דם הפר, ובסיס מיקרי דבר רחב כעין שלחן וכסא וכיו"ב.

שם שלפני המטה ושלפני סופרין, נראה שמניחין עליהן כל מיני חפצים, ולפעמים יושבין עליהן, וכיון שמיועדין גם לשיבה הרי הם טמאין מדרס, דלא אמרינן עמוד ונעשה מלאכתנו בדבר שמיועד גם לשיבה, וזהו החילוק בין בסיס שלפני המטה לבין בסיס של דולפקי, דהתם עיקר שימושן לבסיס, מדקתני של דולפקי ולא קתני שלפני דולפקי, ולכן הישיבה נוגדת את מלאכתו, אבל בסיס שלפני המטה אינו הבסיס של המטה עצמה, ובדרך כלל נשאר פנוי להניח עליו חפצים קטנים, והרי שימוש המושב שלו ג"כ חשוב, ולכן טמא מדרס.

שם ושל דולפקי, פי' שהדולפקי מונח עליו באופן הרגיל, וא"כ הדין נותן שיחשב פשוטי כלי עץ שמשמשין רק כלים וטהור, אלא שפעמים שיושבין על הבסיס הזה כשמסירין ממנו הדולפקי, ואמנם שימוש זה אינו קבוע, ואינו נעשה מדרס משום דאמרינן ליה עמוד ונעשה מלאכתנו להניח עליו הדולפקי, אבל מ"מ סגי בשימוש זה לחשבו

גם ממשמשי אדם, ובכה"ג גם פשוטי כלי עץ מטמאין וכמבואר בתו"כ, וכמשנ"ת לעיל סי"ח סק"ח, שו"ר בירושלמי שבת פי"ז ה"ב שהטעם מפני שהשמש עומד עליה.

ושל מגדל טהורה מכלום, אע"פ שהמגדל אינו בא במדה ומק"ט, אפ"ה בסיס טהור משום דהו"ל פשוטי כלי עץ המשמש רק לכלים, שמגדל עומד באופן קבוע ואין דרך להסירו כדי לישב עליו, ואולי גם אינו נוח לשיבה, וכן מבואר בפט"ז מ"ז דכסא שתחת התיבה טהור, (וערמב"ם פ"ד ה"א), ואין לומר דמיירי רק במגדל הבא במדה דהו"ל לפרושי במתני', כדמפרש באהלות סופ"ד והמגדל בא במדה, (ועי' לעיל סי"ב סק"ב בדלת שבמגדל), ועוד שאם הטעם מפני שבא במדה א"צ להזכיר המגדל, אלא דשלא בא במדה טהורה מכלום.

אבל לשון הר"ש לפי שהוא כמקצת המגדל וצורתו מוכחת עליו, וכ"ה לשון הרמב"ם פכ"ז ה"ו, ומשמע שהמגדל טהור ולכן בסיסו טהור, ולפי צורת בנינו ניכר שהוא בסיס העשוי למגדל, ולכן גם בלא המגדל הוא טהור, והדברים צ"ע דהו"ל לפרושי שהמגדל בא במדה, ועיקר הדבר שדין הבסיס כדין הכלי אינו פשוט, דמוכני המקבל אין דינו כמגדל, גם צ"ע במה שלא חילקו בביאור המשנה בין בסיס שלפני דרישא לבסיס של דסיפא, עי' רע"ב וכס"מ.

ז. **שם** מ"ז שלש פנקסיות הן, יעוי' בפיה"מ שעיקר לשון פנקס נאמר על פנקס העשוי לכתוב בו או בדפים שבתוכו, כדתנן באבות הפנקס פתוח והיד כותבת, ותנן בשבת ק"ד ב' כתב על שני לוחי פנקס על שני דפי פנקס, מיהו יש גם כסא מקופל כעין פנקס, ואמרו נדה ל' ב' שהולד במעי אמו מקופל כפנקס, ולפ"ז ענין אפיפורין לא הוי מענינו של הסיפא, דאפיפורין הוא כעין כסא ועשוי לשיבה, אלא שמתקפל, ותנן פט"ז מ"א

שאפיפורין שנחלק לשנים טמא, ומשמע שהוא כשני כסאות מתקפלין יחד, ולכאורה אין חידוש בזה שטמא מדרס, שהרי הוא עשוי לשיבה.

שם ושיש בה בית קיבול שעוה טמאה טמא מת, בתוספתא ב"מ פ"ז ה"ד קתני בזה אין טמא אלא המשמש את הצורך, ומזה משמע שהשעוה רק מעט לחתום האגרות כפי' הרמב"ם, אבל מצינו שחוקקין ע"ג טבלה שיש בה שעוה, ובזה פשיטא דחשיב כלי קיבול, ועמשנ"ת לעיל סכ"ב סק"ז דאין בזה חסרון של עשוי למלאת, ועי"ש עוד בכ"ז.

ואפשר דהחידוש בחלקה שהיא טהורה, אע"פ שמקבל דפים של ניר לכתוב בהם בתוך הפנקס, מ"מ אין זה בדין כלי קיבול.

ח. **שם** מ"ח שלש מטות הן, מטה הויא פשוטי כלי עץ, ובמדרסות אין דין קיבול, ולכן העשויה לשיבה טמאה מדרס, ושל זגגין עשויה למלאכתה, אבל ראויה גם לשיבה, וחשיבא משמשת אדם ומשמשיו, ולכן טמא ט"מ, ואינה טמאה מדרס מפני שאומרין לו עמוד ונעשה מלאכתנו, ושל סרגין אינה ראויה לשיבה ולשיבה מפני חולשתה, שאין עושין אותה חזקה כשל זגגין שצריכה לטעון משא, ומשמשת את האדם לשיבה לפרקים, אבל של סרגין חזיא רק לסירוג, וכיון שהיא פשוטי כלי עץ הרי היא טהורה, וכמשנ"ת לעיל סכ"ט סק"י י"א, ויותר נראה דשל סרגין עשויה רק מסגרת בלי סירוג חבלים באמצע, ונמצא שאינה עשויה להניח עליה, אלא למתוח חבלים על הארוכות והקצרות.

ומצינו עוד בתוספתא ב"ב פ"ב ה"ד שלש מטות הן העשויה לשיבה טמאה מדרס, שכורמין עליה את הכלים טמא ט"מ, ושל מלבני בני לוי טהורה מכלום, וביארנו שם עד"ז דכל מלבני בני לוי אסורין להדיוט

ולכן הו' רק משמשי כלים, ושל כלים ראויה לאדם ולא קיימא להכי.

ט. **שם מ"ט** שלש משפלות הן, מצינו בשביעית פ"ג דשיעור משפלות של זבל עד לתך, וא"כ הם כלים גדולים וראויין למשכב, ויתכן שהופכין אותן ושוכבין עליהן וחשיבי שפיר משכב או מושב כיון שמיועדין גם לשימוש זה, ודוחק דודאי שימוש הזבל עיקר, ואמרינן עמוד ונעשה מלאכתנו, ולכן נראה שיושבין בתוכה, וכיון שנקביה קטנים הרי היא ראויה לשימוש שכיבה טפי משל תבן שנקביה גדולים, דכיון שהתבן ארוך אינו נופל בנקבים דקין, וכדתנן פ"ז של בעה"ב בתבן, ושל תבן טמא ט"מ משום כלי קיבול, (ופי' הר"ש מחודש, שאין שימוש זה רגיל ואינו כדרכו ואינו נעשה מדרס משימוש כזה, ועוד שאין שמו משפלת אלא קופה וכיו"ב).

והפוחלץ של גמלים נקביו גדולין ביותר, וכדתניא בתוספתא פ"ו ה"ב שאם עשאן מתחלתן מקבלי רמונים טמאין, וש"מ שטהרתו מפני שאינו מקבל רמונים, ולפי"ז פוחלץ של גמלים ארוג מחבלים וכיו"ב, (ואינו עור הגמל כדמשמע קצת בירושלמי שבר"ש שנטלו עור של גמל שיחשוב שזה גמל, שו"ר בתוי"ט בשם מהר"ם שפי" כן, ובמ"ש שם צ"ע דהא לרבי בתוספתא ב"ב פ"ד ה"ד עור הבא במדה טמא), וכ"כ הר"מ והר"ש, וצ"ע בר"ש שהזכיר שהפוחלץ אינו מקבל תבן, ובפשוטו אפי' מקבל תבן טהור דכל כלי בעה"ב שיעורן ברימונים, וכמבואר בתוספתא בהדיא.

שו"ר בירושלמי שלהי חגיגה פ"ג סוף ה"ה שאר"ז שהטעם שמשפלת טמאה מפני שמשתמשין בה על גבי חביליה, ולכאורה ר"ל שרק ע"י הזבל ראויה למושב שדפנותיה גבוהין ויושבין עליה ע"ג הזבל מלמעלה, וה"נ במזבח הזהב שאינו ראוי להקטיר ע"ג העץ

שישרף, ורק ע"י הזהב שהוא הציפוי ראוי להשתמש בו, ולכן הציפוי חשוב וגורם טומאה, משא"כ בשולחן שא"צ את הזהב לעיקר שימוש, ועדיין צ"ת.

י. **שם מ"י** שלשה מפצות הן, כבר נתבאר לעיל סל"ג סק"ה, והנה מפץ הוא פשוטי כלי עץ וחזי למדרסות, אבל של צבעים אינו מיוחד למדרס כיון שעשוי למלאכת הצביעה, ומ"מ חשיב משמשי אדם שיושבין עליו לפעמים, ושל גתות אינו עשוי לישיבה כלל, שמקומו ע"ג הענבים, ואין זה כצבע שמוליך עמו המפץ ויושב עליו לפעמים.

יא. **שם מ"יא** שלש חמתות כו', כבר נתבאר לעיל סכ"א סק"ג שעורות הים טהורין אף מן המדרס, והא דיש בהן כשיעור טמאין מדרס, שאין שימוש השכיבה מעכב במלאכתן, וחשיבי שפיר מושב עם מלאכתן.

יב. **שם מ"יב** שלשה עורות הן, לתכריך הכלים היינו כמו צרור המרגלית שנעשה קיבול ע"י הכלי, ומיקרי עור פשוט כיון שאין לו תיקון שגורם הקיבול, ויכול להחזירו לפשוט, וכמשנ"ת לעיל ס סק, ושל רצועות ושל סנדלים מיירי בעור שלם וכדפר"ש, וכמשנ"ת לעיל ס סק, ובעורות הים עמש"כ סכ"א סק"ג דמוכח ממתני' שטהור אף ממדרס.

יג. **שם מ"יג** שלשה סדינין הן, לזילון טמא ט"מ מפני שמשמש וזילון ומשמש לשמש להתחמם בו, ושל צורות עשוי לתלותו עם הצורות לנוי, ואינו בדין בגד ולא בדין כלי, וכדתניא סוכה י' א' תלה בה סדינין המצויירין, שו"ר שכ"כ בא"ר, והר"ש בשם הערוך וכ"ה בפיה"מ פי' שהציירין רואין בו ומציירין, אבל בתוספתא ב"מ פ"א ה"ה מבואר שאין הפרש בין סדינין של צורות לסדינין של אהליו, וזה מיושב טפי כמש"כ שתולין אותן לנוי עם הצורות שעליהן,

ועמשנ"ת סל"ב סק"ה בההיא דובחים צ"ד א' ורש"י ורמב"ם שם, ועי"ש ס"ק י"ד.

יד. **שם** מי"ד שלש מטפחות הן, מהא דיש בהם משום כלאים מוכח דמיירי בשל בגד, וגם אין דרך לקנח ידיו בעור שאינו סופג מים, וא"כ גם תכריך נבלי בני לוי בשל בגד, ואפשר דשאר תכריכי כלים משמשינן גם לאדם, אבל בני לוי נוהגין בהן כקודש ולכן הם טהורין, וצ"ע בר"ש שהזכיר בהן של עור, וראוי לפרש כולהו בחד גונא, וגם בשל עור אפשר שנעשה קיבול כתכריך הכלים דלעיל מי"ב, ועמשנ"ת לעיל סל"ב ס"ק

י"ד (ועי' סל"ו סק"ח).

טו. **שם** מט"ו שלשה פרקלינן הן, בתוספתא ב"ב פ"ב ה"ד פליגי ר"י ורבנן, ומתני' כרבנן, ור"י מטהר בכולן, וביארנו לעיל סל"א סק"ה דכו"ע מודו ששימוש פרקלינן אינו גורם טומאה, והא דטמא מדרס הוא מפני שנשענין עליו, ושל חגבין אינם ראויין למושב אבל יש בהם שימוש לאדם, ושל לוקטי תאנים אינו חשוב כלי.

שם מט"ז נתבאר בסל"ד ס"ק י"א.

שם מי"ז נתבאר בסל"ו ס"ק י"ב.

סימן לט

בדיני כלי זכוכית

א. **שבת** ט"ו ב' כלי זכוכית מ"ט גזרו בהו רבנן טומאה, אר"ל הואיל ותחלת ברייתן מן החול כו', יש לעי' למה לא מדמינן להו לכלי מתכות, שהרי גם מתכת וגם זכוכית מעורבין בחול, וצריכין היתוך להפרידן, ונראין הדברים שהמתכת היא דבר בפ"ע שמעורב בחול, אבל הזכוכית היא העפר בעצמו שיש עפרות זכוכית.

וא"ת מ"ט גזרו בזכוכית טפי מכלי אדמה, וי"ל דכלי אדמה ניכר פחיתותן ככלי גללים, אבל זכוכית חשיבא טפי, ולכן גזרו על טומאתן טפי.

שם הב"ע כגון שניקבו והטיף לתוכן אבר ור"מ היא כו', הדבר דחוק טובא לאוקומי סתמא דמתני' בכה"ג שהטיף לתוכן אבר, ובפרט שבמתני' דכלים פ"ל מ"ג לא הוזכרה דעתו של ר"מ כלל, אלא רבנן דמטהרין לגמרי, ור' יוסי דמטמא להו ככלי זכוכית, וא"כ מתני' דמקואות שנשנית בפשטות שיש טבילה בכלי זכוכית, קשה לאוקומה כיחידאה ובגונא רחיקא.

ולכן נראה דדיחויא בעלמא הוא, ולמסקנא כיון דכי נשתברו יש להם תקנה שוינהו ככלי מתכות ויש להם טהרה במקוה, ולפי סתמא דגמ' עד רב אשי ודאי דככלי מתכות דמו גם לענין טהרה במקוה, תדע דאמרינן אלא מעתה יחזרו לטומאתן ישנה, וד"ז לא שייך כלל בדבר שאין לו טהרה במקוה, שהרי כל הגזירה היא משום גדר מי חטאת, וגזירה שמא יאמרו טבילה בת יומא עולה לה, ואם אין להם טהרה לא שייך להזכיר הגזירה כלל, ואפי' לאביי עיקר הגזירה משום גדר מי חטאת, כמשנ"ת לעיל ס סק"ד.

ועיקר הנדון הוא אם לשינויא דרב אשי דלעולם לכ"ח דמו, חזרנו לשינויא דמעיקרא שבאמת אין להם טהרה במקוה, והנה מצינו ע"ז ע"ה ב' דרב אשי גופיה מדמי כלי זכוכית לכלי מתכת לענין טבילה מה"ט דיש להם תקנה, וש"מ שאינו חולק על טעם זה, וכמ"ש תו' ור"ח ט"ז ב', וע"כ דרק לענין טומאה לכ"ח דמו, אבל לענין טהרה חשיבי טפי מכ"ח ויש להם טהרה, וכ"כ בפ"י ר"ח שם, ובאמת הדבר זר שיתקנו חכמים טבילה לכלי זכוכית הנלקחין מן הנכרי, אם אין דין טבילה בכלי זכוכית שנטמאו, אלא ודאי לכל מילי דטבילה ככלי מתכות דמו, מיהו אין רא"י זו מכרעת שהרי מצינו דס"ד התם בגמ' דאף כלי אדמה חייבין טבילה, ומ"מ לא ה"י ראוי להמציא טבילה מדרבנן, אם בטומאתן אין להם טהרה במקוה.

ואפשר דעיקר הא דפשיטא ליה לרב אשי ע"ז שם שגזרו טבילה על כלי זכוכית הנלקחין מן הנכרי, זהו רק מכח מה שתקנו שיש להם טהרה במקוה, דכיון דאפקינהו מדין כ"ח בגלל זה שכי נשברו יש להם תקנה חשיבי ככלי מתכות, א"כ זה מחייב שנשוה מדתינו לחייבם טבילה גם בנלקחין מן הנכרי, אבל בלא זה לא ה"י מחדש טבילה מדרבנן בנלקחין מן הנכרי מכח זה שכי נשברו יש להם תקנה, וכ"כ בבהגר"א יו"ד סי' ק"כ ס"ק י"ט דאף לרב אשי רק לענין טומאה דמי לכ"ח, אבל לענין טבילה לכלי מתכות דמו עי"ש, ואתיא שפיר מתני' דמקואות כפשטה וכרבנן.

שו"ר בספר אאמור"ר זללה"ה כלים ס"ב סק"ג דכבר ביאר בכ"ז, והביא דעת הר"ש

שאינן שורפין תרומה על טומאת כלי זכוכית כלל, ול"ד לששה ספיקות שהחמירו בזה, כיון שיש בהם ספק לדאורייתא, אבל כלי זכוכית אין בהם צד טומאה דאורייתא כלל, ולכן אין שורפין עליהן, ובירושלמי פסחים פ"א ה"ו נחלקו אמוראים אם שורפין על כלי זכוכית, וסתמן כפירושן שאין שורפין על שום טומאת כלי זכוכית, כיון שאין לו עיקר מן התורה, וכ"ד רש"י ד"ה עבדי והרמב"ם פ"א ה"ה.

ומה שחידשו תו' ט"ו ב' ד"ה אתו ששורפין על טומאת תוכן ותולין על טומאת גבן, קשה מאד, דהיכן מצינו גדרים משונים שהכלי טמא, ומ"מ תלוי איך נטמא, ואין לנו כיו"ב שהכלי כבר טמא, ומ"מ אם יטמא מתוכו יתוסף בו טומאה לשרוף עליו תרו"ק, [ואמנם מצינו לקמן מ"ח ב' לענין בית הפך שתלוי במה נטמאה הכירה, התם הנוגע כנוגע בכירה כנוגע בבית הפך, משא"כ באויר הכירה, וגם שם זה חידוש], וכל חילוקים כאלו מבלבליהם וגורמים קלקול, ואין שום מקור בגמ' לחלק כן, והדבר פשוט לגמ' שאין שורפין כלל, ולכן עבדו היכירא שיזכרו ד"ז, והרי לרב אשי ודאי טומאת גבו ותוכו שוין, ואטו רב אשי לא ס"ל דאין שורפין על טומאת כלי זכוכית, ואטו נימא דבנטמא מגבו יש לו טהרה במקוה, כיון שטומאתו מדין כלי מתכת, ולרב אשי לא יהא לו טהרה כלל, [שו"ר בהגרע"א ז"ל ע' בסמוך], וכל החילוקים גורמים בלבול, ואין לזה רמז בגמ', גם בירושלמי שם פשוט שכל אופני טומאת כלי זכוכית שוין.

הגרע"א ז"ל בחדושים ובתשובה כתב לחדש דבנטמא מגבן יש להם טהרה במקוה, והדברים מחודשים מאד להמציא טהרה לכלי זכוכית, והרי בגמ' פשוט דליכא טהרה אלא בהטיף לתוכו אבר, וכשתירצו דשוינהו ככלי מתכת הרי לכולן יש טהרה במקוה כמשנ"ת לעיל סק"א, אבל לחדש הרבה גופי הלכות משונים קשה מאד.

פ"ל דכלים והרא"ש פ"ב מ"א דכלי זכוכית יש להם טהרה במקוה, ושכ"כ המאירי בשם הראב"ד, וכ"נ בפ"י ר"ח ט"ז ב' דלענין ליטהר במקוה ככלי מתכות דמו, והוכיח כן אאמו"ר זללה"ה מדדחיק לאוקומה למתני' דהזפת והמור בכלי זכוכית כר"מ, ומ"ט לא מוקי לה בכלים הנלקחין מן הנכרים, ובתו' נדחקו בזה, אלא ודאי למאי דסברין השתא שדינם ככ"ח לכל דבר אין להצריכם טבילה כלל, אפי' בנלקחין מן הנכרי, וכבר כ"כ בתו' הרא"ש ובמהרש"א, וא"כ מוכח מרב אשי בע"ז, שאמר דכלי זכוכית הנלקחין מן הנכרי חייבין טבילה דה"ה הכא דיש להם טהרה במקוה.

לגרסת הר"ש פ"ל מ"ד והרמב"ם פ"א ה"י דכלי זכוכית טמאין מדרס, מבואר דיש להם טהרה במקוה, כמ"ש הר"ש משבת פ"ד ב', מיהו לקמן ס"ק י"ד כתבנו דנראה יותר כגרסת טהורין.

ועוד ראי' מדתניא בתוספתא ב"ק פ"ז ה"ט שאין טהרה לכ"ח אלא שבירתו ואפי' חיברו בקרקע ואפי' קבעו במסמר, ובכלי זכוכית תניא ב"ב פ"ז ה"ג בתמחוי טמא שעשאו אספקלריא שהוא טמא עד שיקבענו במסמר, וש"מ שיש להם טהרה.

הא דמהני טעמא דכי נשברו יש להם תקנה לענין שיש להם טהרה במקוה, היינו משום דדבר שיש לו שימוש חד פעמי, לא חשיב ליטהר בטיבילה, כמו אוכלין שאין להם טהרה, וה"ה כלי חרס שכיון שנשבר אין לו תקנה, ולא נתחדשה טהרה במקוה אלא בדבר חשוב שהטומאה כדבר חיצוני ששורה עליו, ומסתלקת בטיבילה, אבל דבר שאינו חשוב נעשה כל מהותו טומאה, ולא חשוב דבר בפ"ע להסיר הטומאה כאילו היא דבר חיצוני, וזהו הטעם שאמר רב אשי ע"ז ע"ה ב', ומה"ט שייך לטהרן במקוה מכל טומאה.

ב. **שם** ט"ז א' עבדי בהו רבנן היכירא כי היכי דלא לשרוף כו', פשטות הגמ'

נמצא לפ"ז דלכו"ע אינן מטמאין מאוירן, לשינויא קמא משום דכ"מ דמו, ולרב אשי משום היכירא.

שם ב' הואיל ונראה תוכו כברו, יש לעי' אם גזרו שמא יהא השרץ בתוכו ויאמרו שהי' בגבו, ויטהרוהו, או שיראו בגבו ויאמרו שהי' בתוכו ויראו שמהרין אותו שלא כדין, אכתי מה ראו לגזור גזירה לגזירה שהרי כל כלי זכוכית גזירה ניהו, ואפשר דמיחזי לאינשי כנוגע בתוכו כשנוגע בגבו, שההרגשה שאין תוכו מובדל כ"כ ע"י הדופן, ול"ד לכ"ח שתוכו נסתר וכמאן דליתיה דמי, ולכן לא רצו לטהר מגבו שאף בכלי חרס גופיה הטהרה חידוש הוא, שהרי הוא נוגע בכלי ממש, ואין לך בו אלא חידושו לכלי חרס שתוכו מוסתר ונעלם, משא"כ בכלי זכוכית שתוכו נראה כברו, וכנוגע בתוכו נראה לבני אדם.

ד. **פ"ל מ"א** כלי זכוכית כו' נשברו טהרו חזר ועשה כו', כתב הר"ש שכבר נשנית משנה זו בפ"ב ובפס"ו וחזר ושנה אותה כאן אגב גררא שבא לשנות שאר דיני כלי זכוכית, מיהו נראה שיש ללמוד ממה ששנה התנא ד"ו בכלי זכוכית לחוד שיש להם טהרה במקוה, דהרא"ש דייק בפ"ב מדקתני נשברו טהרו ולא קתני שבירתן היא טהרתן ש"מ שיש להם טהרה נוספת מלבד שבירה, וממה שנשנית משנה זו בפ"ב ובפס"ו בהדי כלי עץ ועור ועצם אין הוכחה, דנוכל לומר דאגב אינך תני הכי, אבל ממה ששנה כן בכלי זכוכית לחוד שפיר יש ללמוד שאף לכלי זכוכית יש טהרה נוספת.

ובן ממה ששנה הא דמק"ט מכאן ולהבא בכלי זכוכית, ג"כ יש ללמוד כן, דאם איתא דאין להם טהרה הרי אין מקום לגזור טומאה ישנה כמשנ"ת לעיל סק"א, וכיון שחזר ושנה ד"ז בכלי זכוכית לחוד שמעינן שהי' מקום לגזור כן בכלי זכוכית, ובאמת בזה כלי זכוכית דמו טפי למתכת, שהתיקון נעשה ע"י

ג. **שם** כלי חרס וכלי נתר הוא דטומאתן שוה אבל מידי אחרינא לא, יש לעי' אמאי מייתי מדיוקא, ולא מייתי מדקתני כלי זכוכית ברישא בהדי עץ ועור, ש"מ דלא דמו לכלי חרס, וי"ל דברישא לא קתני דמטמאין מגביהן, ורק מדיוקא דסיפא דכ"ח שוין שאין מטמאין מגביהן שמעינן דכל הני דרישא מטמאין מגביהן, ולכאורה נראה ללמוד מזה דכלי זכוכית אין מטמאין מאוירן, ודייק מסיפא דלכל הדברים שנשנו בכלי חרס אין כלי זכוכית כיו"ב, וכ"כ הרמב"ם והראב"ד פ"א ה"ה דכלי זכוכית אינן מיטמאין ומטמאין מאוירן, אבל בתוד"ה אלא מעתה משמע דלשינויא דרב אשי מיטמאין אף מאוירן, וצ"ע בסתמות הגמ' שלא ביארו דנפ"מ לדינא לענין אוירן, מיהו כיון שהמקור שמטמאין מגבן הוא ממשנה זו, הרי מזה גם יש ללמוד שאינן מטמאין מאוירן, ולשון התוספתא שבר"ש פ"ל מ"א זה חומר בכלי זכוכית מכלי עץ, ג"כ משמע כן, וגרסת הר"ש שם כלי זכוכית מד"ס טומאתן שוה ולגרסא זו מתפרש שוה לכלי עץ ועור ועצם לומר דאע"פ שהם מד"ס השוו אותם לאלו, והנה אם נקטינן למסקנא דכלי זכוכית יש להם טהרה במקוה, ממילא אינן מיטמאין ומטמאין מאוירן, ולפמשנ"ת לעיל סק"א יש לקיים ד"ז גם אליבא דרב אשי, ועוד דכיון דלשינויא קמא דכלי מתכת דמו אינן מטמאין מאוירן, ממילא מתפרש סתמות הגמ' כן, כל זמן שלא פירשו דרב אשי פליג.

ומצינו לקמן מ"ח ב' דעבד ר"מ היכירא בבית הפך שלא יטמא אלא כשנטמאת הכירה במגע ולא באויר, וחזינן דעבדו היכירא שלא לשרוף עליה תרומה וקדשים בזה שהקלו בטומאת אויר, ושפיר יש לקיים שזהו ג"כ ההיכר שעשו בכלי זכוכית, ובפרט לאחר שהחמירו שמיטמאין מגבן, דבזה עיקר ההיכר שאינם ככ"ח הוא בזה שאינן מטמאין מאוירן, ומה שאמרו כן לענין מגבן זהו למ"ד דלכלי מתכות מדמינן להו.

למטה, וזה מבואר ברישא שהיא טהורה, אבל לאחר שנשברה הקערה ורוצה להשתמש בכלי שתחתיה ככלי קיבול בזה חילק התנא אם שיפן או [קרקסן וי"ג] קרטסן שהחליק הפגימות שבמקום השבר, יכול לעשות השולים כלי, והחידוש במשנה שאע"פ שהפגימות הם במקום שהכלי מונח עליו, ולא במקום השימוש, שהרי עכשיו הופך רגל הכלי למעלה, אפ"ה כ"ז שלא שיפן טהורין.

בתוספתא ב"ק פ"ז ה"י תניא שולי כלי עץ כלי עצם וכלי זכוכית אין ממלאין בהן ואין מקדשין בהן כו' קרדסן שפן ועשאן כלים כו' ומצילין בצ"פ, ובסיפא הגרסא אין מצילין בצ"פ אבל מצילין מיד כ"ח, ובהגהות הגר"א מכת"י נראה שכתב להגיה כן בבבא דשולי כלי עץ, וכן עיקר, דכל הני אינן מצילין בצ"פ כיון שטמאין מגבן, אבל מצילין מיד כ"ח שאין כלי חרס מטמא כלים, [ובר"ש פ"י מ"ד חסרה בבא זו וגרס בסיפא ומצילין בצ"פ, וזה מיושב ג"כ כהגר"א דבבבא דכלי עץ גרסינן אין מצילין בצ"פ אבל מצילין מיד כ"ח], וזו כונת תו' שבת ט"ז א' ד"ה עבדי, וכ"מ בפ"י ר"ח שם ט"ז ב' דכלי זכוכית אין מצילין בצ"פ מפני שטמאין מגבן.

ו. **שם** בר"ש תניא בתוספתא כו' השידה והתיבה והמגדל של זכוכית הבאין במדה טהורין, ושאר כל כלי זכוכית אע"פ שהן באין במדה טמאין, וזה חומר בכלי זכוכית מכלי עץ, והובא ד"ז ברמב"ם פ"ג ה"ג, והראב"ד כתב ולא ידעתי טעמה, ואולי מפני שמלאכתן עבה והן עשוין לנחת, אבל שאר כלים מלאכתן דקה ועשוין ליטלטל במלואן, והדברים צ"ב דהא מדין כ"ח מטמאין להו, וכלי חרס א"צ מטלטל מלא וריקן, וגם במציאות כל שהזכוכית דקה קרובה להשבר כשתלטל במלואה.

והנה פשטות הדברים לטמאותן ככ"ח, שהם משמשיין כלי קיבול ככ"ח, ולא דמו

התכת אבר או זכוכית, ואין הכלי נפסד כבעץ ועור ועצם.

עוד יש חילוק לענין שלחן וטבלה ודולפקי שבכלי עץ טמאין ובכלי זכוכית טהורין, וא"כ יש בבבא זו שנשנית בכלי זכוכית טפי מאינך, כיון שכוללת כל פשוטיהן אפי' משמשי אדם ומשמשי.

שם הטבלה והאסקוטלא של זכוכית טהורין אם יש להם לזבו טמאין, בכלי עץ תנן פכ"ז מ"א וכן טבלה שאין לה לזבו בכלי עץ טמאה ובכ"ח טהורה, ולפמשנת לעיל סי"ח סק"א ילפינן מריבויא דכל כלי עץ שכל משמשי אדם ומשמשי אע"פ שאינם מקבלין טמאין, וקמ"ל הכא שלא השוו זכוכית לריבוי זה ודנו אותם ככלי חרס, אע"פ שלענין מדרס גרסת הר"ש והרמב"ם בתוספתא דכל מדרס כלי זכוכית טמא, אבל דין טבלה ושלחן לא נתחדש בזכוכית.

שם והאסקוטלא, לכאורה אין חידוש באסקוטלא טפי מטבלה, ואפשר שדרך לעשות אסקוטלא מזכוכית, וי"ל משום סיפא דשולי קערה ושולי אסקוטלא נקטה, א"נ פעמים שגם כשהיא שלמה הופכין אותה ומשתמשיין בשוליה לכלי קיבול, וקמ"ל דטהורה, ובכלי עץ אין דרך לעשות שולים עם בית קיבול, ולא בטבלה כלל.

שם אם יש להם לזבו טמאין, ד"ז הוא אפי' בכלי חרס כדתנן פ"ב מ"ו, אלא שלא יכול לשנות סתמא טהורין בכל גונא, ואולי יש חידוש בשוליהן שאפי' בכלי שיש לו לזבו והי' מק"ט, מ"מ אם נשבר אינו מטמא משום שוליו.

ה. **שם** שולי קערה ושולי אסקוטלא של זכוכית כו', פי' קערה שנשברה ונשארו השולים עם הרגל שהקערה יושבת עליה, וכ"ז שהקערה שלימה הרי הרגל העשויה ככלי קיבול משמשת כפויה ופיה

לדקדק למה נקרא כאן אספקלריא ולעיל שם קרי לה מראה, וכדכתיב במראות הצובאות, והרמב"ם פי' שאין הכונה למראה, אלא לראות דרך הזכוכית כמו שרואין דרך חלון שטוגרין בזכוכית, וגם בזה צ"ב לשון אספקלריא, ועפ"ז פי' שעשה התמחוי שקוף שיראו מה שבתוכו, אבל לא נתפרש מ"ט נטהר בכך.

ואפשר דכיון דבמראה של זכוכית רואין דרך הזכוכית עד למחסום שצובעין מאחריה, משא"כ במראה של מתכת שהיא מצוחצחת ורואין בחלק החיצוני, לכן נקראת הזכוכית אספקלריא כיון שרואין בה מעבר לעבר כמו בחלון, אבל שימושה כמראה, וענין אספקלריא המאירה שהיא מצוחצחת לראות בה מעבר לעבר, או שיש בה מאור כמו בזכוכית שדומה למרגלית שיש בה אור מעצמה, ועי"ז המראה ברורה יותר, ואפשר שצריך אור בצד השני של הזכוכית כמו שצובעין בכסף, שעי"ז התמונה ברורה יותר.

שם ותמחוי שעשאו אספקלריא טמא, שאין זה שינוי מעשה להעלותו מטומאתו, שרק צחצח התמחוי יפה, מיהו בזכוכית אפשר שצריך לצבעה מבחוץ כמו שצובעין היום בצבע כסף, ואפ"ה לא חשיב שינוי מעשה, כיון שאין זה מגרע בשימוש תמחוי כלום, ואם מתחלה עשאו לשם אספקלריא טהור אע"פ שיש לו בית קיבול לפי שלא נעשה לקבלה, ומשמע שדרך לעשות אספקלריא מכלי עם דפנות כתמחוי, דא"כ בטלה דעתו ואמרינן שעדיין נשאר כח תמחוי בכלי הזה.

בתוספתא שבר"ש מחלק בין תמחוי טמא שעשאו אספקלריא לבין טהור, ובמתני' משמע שתלוי בתחלת עשייתו דוקא, והר"ש כתב דיש לפרש מתני' כבבירתא גם בתמחוי, ולכאורה א"א לדחוק המשנה כהברייתא, אלא לדחוק הברייתא דמיירי שעשאו מתחלה אספקלריא, ובזה הדין שאע"פ שמשמש בו תשמיש תמחוי טהור, אבל אם

לעץ שענין העשוי לנחת דהו"ל כאהל, ובטל מיניה שם כלי, אבל כלי זכוכית לענין זה ככלי חרס, שאין הגודל של הכלי משנה את מהותו, תדע שבכלי אבנים וכלי אדמה הבאין במדה נחלקו ר"מ וחכמים אם דינם ככלים או כאהלין, תוספתא ב"מ פ"ה ה"א וכמשנ"ת לעיל ס סק, ועד כאן לא נחלקו אלא בהני דלא חשיבי כלי לענין קבלת טומאה, אבל בכלי זכוכית לכו"ע ככלים דמו, ועוד שהרי בגמ' לא דימו אותם לכלי עץ אלא או למתכת או לחרס, וא"כ הא דכל הכלים טמאים מובן בפשיטות, והנדון מ"ט טיהרו בשידה תיבה ומגדל.

ואפשר דכיון שאין דרך לעשותן מחרס, ולפעמים עושין תיבה ומגדל מעץ וחלקים מהן של זכוכית, השוו מדותיהן שכל שידה תיבה ומגדל יחשבו כאהל, אף העשויין מזכוכית כולן או רובן, דבאמת שימושי שידה תיבה ומגדל הבאין במדה הם שימושי אהל שסתמן לנחת, ולא מיחלפי כלי זכוכית בכלי חרס בשדה תיבה ומגדל, שאין עושין שתו"מ מחרס כלל, ושפיר הקלו לטהרן.

שם בתוספתא כלי זכוכית אין מק"ט עד שתגמ"מ רשב"ג אומר משינטלו מן הספית, לא נתפרש במאי פליגי, דהא ודאי שגולמי כלי זכוכית טמאין שאין דמיהן יקרין, [ואע"ג דכתיב לא יערכנה זהב וזכוכית, י"ל דהיינו זכוכית לבנה שדמיה יקרין], ואינם עשויין לכבוד ככלי מתכת, עי' חולין כ"ה ב', ושפיר מטמאין גולמי כלי זכוכית, וא"כ משינטלו מן הספית הוי קודם גמ"מ, ובזר זהב פי' דהיינו משינטלו מן התנור שעושה שם זכוכית, ולא נתפרש איזו מלאכה עושין לאחר שהוציאם מן התנור, ותחשב עיקר מלאכה.

ז. **שם** מ"ב אספקלריא טהורה, פי' דבכלי מתכת שימוש של מראה חשיב כלי, כמבואר פי"ד מ"ו, אבל בכלי זכוכית הו"ל פשוטי כלי זכוכית שהן טהורין, ויש

עשאו לתמחוי אע"פ שעדיין לא נטמא לא פקע ממנו דין תמחוי עד שיקבענו במסמר לכותל, שזהו שינוי מעשה, שרגילין לתלות המראה לכותל, ע"י שבת קמ"ט א', וה"ה שאם נטמא שהוא נטהר בכך, שדין קבלת טומאה וטהרה מטומאה שוין כמ"ש תו' שבת נ"ח ב', וכ"כ הר"ש פ"ז מ"ב גבי דכון [ועמש"כ בזה לעיל סט"ו סק"ו וסק"ט], וכבר העיר בזה בור זזה על התוספתא.

ח. שם תרודד שהוא נותנו על השלחן אם מקבל כל שהוא טמא ואם לאו ר"ע מטמא וריב"נ מטהר, בפשוטו מיירי בכך שאוכלין בה ועשויה לקבלה מן הקערה לפיו, ואפ"ה כיון שאינה מקבלת בפ"ע רק ע"י אחיזת ידו טהורה, ויש לעי' מ"ט דריב"נ מאי שנא ממזרק שאין לו שולים שעשוי למלאות בו ולהחזיקו בידו, וכן קורפיות וקוסים הצידוניים לעיל פ"ד מ"ג שעשוין מתחלתן לקבל ע"י סמיכה, וה"נ הכף עשויה לחהזיק בידיו, ואפשר דכיון שאינו מקבל אלא מעט לפי שעה מהקערה לפיו לא חשיב קיבול, דלא הוי דומיא דשק, אא"כ יש לכלי קיבול מכח עצמו, ובכל שהוא סגי, ומצינו לעיל פט"ו מ"ה ברחת שהעשוי לכינוס טהור, אע"פ שיש שלו בית קיבול, ואע"פ שמקבל לפי שעה, כיון שאינו קיבול חשוב, רק להגביה ולכנס עמש"כ סי"ח ס"ק י"ד.

ובתוספתא שבר"ש תניא דבאינו מקבל כל שהוא טהור לכו"ע, והיינו כשפרוצה ברוח רביעית לגמרי, ואם יש לו בית קיבול וכשמניחין אותו על השלחן נשפך הכל בזה פליגי, וזהו ששינוי ואם אינו אלא ממגמג ושופך ר"ע מטמא וריב"נ מטהר, וש"מ דשימוש כף שייך גם בלא בית קיבול כלל, אבל אם יש לו בית קיבול אלא שכשמניחו על השלחן נשפך כל מה שבתוכו ריב"נ מטהר, כיון שאין לכלי חשיבות קבלה, ואף ביד האדם עיקר שימוש בלא הדפנות, שכף מגופפת מג' רוחות ג"כ ראויה לשימוש

אכילה, ולכן ס"ל לריב"נ דבעינן שתקבל בעצמה בלא תפיסת יד האדם, ומתני' מתפרשת שפיר כבתוספתא כמ"ש הר"ש, דהא מתני' מיירי ביש לה בית קיבול, ורק כשמניחה על השלחן אינה מקבלת.

ל"שון המשנה תרודד שהוא נותנו על השלחן משמע לכאורה דמיירי בתרודד מיוחד שעשוי ליתנו ע"ג השלחן, ואפשר שזהו תרודד שאין לו בית יד שבתוספתא, אבל יותר נראה דתרודד ידוע שהוא כף, ושהוא נותנו מתפרש שכשהוא נותנו על השלחן רואין אם מקבל כל שהוא, וזהו ממגמג שבתוספתא שנשפך לאט עד שלא נשאר כלום, - (הר"ש הביא פסוק ברביבים תמוגגנה, ואפשר שגם נמוגו כל יושבי כנען מענין זה, וכמו נמוג וילך והלום, ולע"כ).

מתני' מתפרשת בשל זכוכית, אבל בתוספתא מבואר דה"ה בשל עץ ועצם, וש"מ דאף בדאורייתא פליגי, וקמ"ל רבותא דאף בשל זכוכית מטמא ר"ע, וכיון דקי"ל כר"ע, וגם מצוי תרודד של זכוכית, לכן שנה פלוגתתם בשל זכוכית.

בפ"ב מ"ד שנינו במשפך של רוכלין שר"ע מטמא מפני שהוא מטהו על צדו ומריח בו ללוקח, ובתוספתא שם תניא דה"ה במשפך של עצם ושל זכוכית, ולפ"ז כ"ש שתרודד שמקבל בידו אע"פ שאינו מקבל כשמניחו ע"ג השלחן טמא, ולפ"ז ריב"נ דפליג בתרודד פליג נמי במשפך, מיהו יתכן דמשפך יש לו בית קיבול חשוב, ואמנם הוא נקוב אבל עשוי לקבל ולהעביר, ואולי מודה דסגי בקיבול כל דהו להחשיבו כלי קיבול.

ט. שם מ"ג כוס שנפגם רובו טהור, לכאורה ד"ז דוקא בזכוכית שנוהרין מן הפגם שלא יסרטו שפתיו, ולכן משנפגם רוב היקף הכוס טהור, ששוב אינו שותה במעט שנשאר בלא פגם, וה"ה בנפגמו בו שלש פגימות בהיקף רובו, דהיינו שלא נשאר צד

אחד שרובו שלם, כי הפגמות מפוזרות ברוב ההיקף, ובפשוטו לא זו אף זו קתני דרובו טהור, וה"ה דשלש ברובו דמי, מיהו יתכן לפעמים דנפגם רוב היקפו שכל שטחו פגום נראה שלם יותר מג' פגמות בג' מקומות.

שם רש"א אם מפזר הוא את רוב המים טהור, יש לעי' הרי כל פגם אפי' אחד הרי כל המים יוצאין דרך מקום הנקב, שכל פגם מוציא משקין הרבה, ואפשר דבכלי פגום ממלאין מים רק עד גובה הפגם, אבל בשעה ששותה ומעקם הכוס לפיו נשפכין המים מן הפגמות לחוץ, ובזה משערין לפי רוב המים, ולפ"ז העיקר תלוי אם הפגם באמצע רוחב הכוס, שהמים נשפכין משם כשמעקמו לשתות.

ואפשר דר"ש בא לומר דדוקא אם הפגם בכל עובי הדופן, ולאפוקי פגם בחלק החיצוני של הכוס, דבזה ברובו טהור, שאין שותין בכוס כזו, אבל בשלש פגמות שמפוזרין ברובו טמא, ומשכח"ל גם לאידך גיסא שיש רק שתי פגמות שמפוזרות רוב המים ולא נראה כפגום כ"כ, ונמצא דר"ש פליג בין לקולא בין לחומרא, ורבנן אולי בתר חזותא דנראה פגום, ולא לפי המים.

שיעור פגם היינו אפי' פחות מחגירת צפורן כיון שחותך השפתים, אבל אם נשבר שלישי גובהו של הכלי לא מיקרי נפגם אלא ניקב ונשבר, וצ"ע ברמב"ם וא"ר בזה.

י. **שם** ניקב ועשאו בין בבעץ בין בעופרת טהור כו', בתוספתא מבואר דבסתמו בבעץ ג' מחלוקות בדבר לת"ק טהור לגמרי, ולר' יוסי טמא משום כלי זכוכית, ולר"מ טמא משום כלי מתכת, והגרסא לפנינו חסרה, והובא בשלימות בתו' הרא"ש ר"ה י"ט א' ויש להשלים כן בתו' שלפנינו שם, ומבואר בזה דטעמייהו דרבנן משום דלאו סתימה מעלייתא היא או שלא החמירו בכלי זכוכית כ"כ, ובתו' שבת ט"ז ב' הקשו מנלן בגמ'

דטעמיה דר"מ משום דהכל הולך אחר המעמיד, דילמא משום כלי זכוכית הוא דטמא, אבל הדבר מפורש במתני' דרבנן מטהרי לגמרי, ור' יוסי מטמא משום כלי זכוכית דכ"ה סתמות המשנה שהגדון בזפת ובעץ אם הכלי זכוכית טמא, ודומיא דהכי מטמא ר' יוסי בבעץ, ובתוספתא הוסיף רשב"ג משום ר"מ דטמא משום כלי מתכת, והיינו משום דהכל הולך אחר המעמיד, ולא הוזכרו דברי ר"מ במתני' דכלים, ומה"ט דוחק לאוקומי סתם מתני' דמקואות כותיה, וכמש"כ לעיל סק"א.

בתוספתא כוס של אבן שניקב והטיפ לתוכו אבר רי"א משום ריב"ג טמא משום כלי מתכת, (אבל לת"ק דמתני' טהור לגמרי ק"ו מכלי זכוכית, ופשוט), ובכוס של זכוכית כה"ג קאמר דטמא משום כלי זכוכית, וכתבו תו' בר"ה י"ט א' דכיון דלית ליה שום טומאה בשל אבן, נתנו לו דין מתכת לילך אחר המעמיד, אבל בשל זכוכית דאית ליה טומאה אזלינן בתר עיקר הכלי, ור"מ סבר דאף בשל זכוכית דינו כשל אבן למיזל בתר המעמיד, כיון שטומאת המעמיד חמורה יותר, ומה"ט הקילו עליו שיש לו טהרה במקוה, דכשתיקנו טומאה לכלי זכוכית לא ביטלו מהם מה שהי' להם מדין כלי אבן, וכ"מ בספר אאמו"ר זללה"ה עי' להלן.

ויש לפרש דכלי שמק"ט הוא כלי חשוב יותר, ולכן לא אלים כח המעמיד לבטל כח עיקר הכלי, שאם המעמיד חשוב ע"י שמחזק נקב אחד, הרי עיקר הכלי אלים טפי שהוא סותם את כולו, אבל כלי שאינו מק"ט הרי אינו חשוב כלל, וסגי בחשיבות כל דהוא של המעמיד לחשבו עיקר, כענין שמצינו בפ"ז מ"ג העושה כלים מן הגדל בים וחיבר להם מן הגדל בארץ אפי' חוט אפי' משיחה טמא.

וביאר אאמו"ר זללה"ה בס"ב סק"ב דסברא דאזלינן בתר המעמיד היא מדרבנן,

ואף כשיכול לישב כדרכו מטהרין חכמים שניכר כשברי כלים, וגם התחתית דקה שהרי לא נעשית לשימוש שולים אלא נסמכת על רגלו.

שם ואם מתחלה עשאו לשולים, לפנינו הגרסא של שולים, והכונה שעשה הקיתון מתחלה בלא שולים נוספין כרגל הגביע, אלא כגביע בלי רגל, ולשון לשולים או של שולים, הכונה שיצירתו מתחלה היתה באופן שגוף הכלי הוא שוליו, שעשאו מתחלה עם תחתית חזקה שתהא ראויה לשולים, וא"צ לפרש ללא שולים, אלא שעשאה בתחתית חזקה שהיא עצמה תהא לשולים במקום הרגל, ולכאורה ד"ז פשוט, אלא דקמ"ל טעמייהו דרבנן דמטהרי ברישא, אע"פ שיכול לישב כדרכו בלא השולים, היינו דוקא כשנשבר, וכמשנ"ת.

שם הכוס והצלוחית שניקבו בין מלמעלה בין מלמטה טהורין, דכיון ששותה בכוס הרי כל נקב שלמעלה דינו כלמטה, כיון שהמים עוברים על עליונו של הכלי לפיו, ואף בצלוחית שעשויה להעביר בה ממקום למקום, כשהוא שופך מתוכה נשפך בנקב שלמעלה, א"נ כשמעבירה ממקום למקום, יש לחוש שישפך גם מנקב עליון, משא"כ בתמחוי וקערה שמונחין על השלחן ונוטלין מהן, ובהני אין הפסד אם ממלאין אותן רק עד הנקב, שהרי נוטלין מתוכן בכף ומזלג ואוכלין.

שם אם יכולין לקבל את החמין כצונן, כהאי לישנא תנן בפ"ג מ"ז, ודקדק אאמור"ר זללה"ה בס"ג ס"ק י"ט מדלא קתני את החמין בלבד, דאף באופן שמקבל חמין, מ"מ אם צריך זהירות בנתינת החמין, כיון שאינן מקבלין בשופי חמין כצונן טהורין, כגון שצריך לזהר שלא יהיו רותחין ביותר, ולא ליתנן בב"א, דכיון שאינן ראויין בסתמא לתשמיש חמין, שוב אין משתמשינן בהם שמא יפסד המאכל בנתינת החמין בלא זהירות, וכתב שם שאם ייחדן רק לצונן מק"ט, ויש

ובכלים שמק"ט מדאורייתא כל חומרא אתיא לידי קולא, ולכן לא אזלינן בתר המעמיד כלל, אלא בתר עיקר הכלי, ובכלי זכוכית שמק"ט רק מדרבנן נחלקו ר"מ ור"י משום ריב"נ אם אזלינן בתר המעמיד או בתר עיקר הכלי, ובכלי אבן לכו"ע אזלינן בתר המעמיד, אבל לתנא דמתני' דמטהר לגמרי ע"כ ס"ל דבעץ וזפת אינם חיבור בכלי זכוכית, ולכן נשארו בטרתן, ועי"ש שנוטה כן, ועכ"פ לקולא לא אזלינן בתר המעמיד, ולא עבדינן תרתי דסתרי אף לחומרא, עי"ש.

שם ר"י אומר בבעץ טמא בזפת טהור, יש לעי' למה חזר ר"י לומר בזפת טהור, הרי לא פליג אלא דבבעץ טמא, ותיירץ אאמור"ר זללה"ה בס"ג ס"ק י"ט דקמ"ל דר"י מטהר בזפת לאו מטעמיה דת"ק, דלת"ק אין שום סתימה שנעשית חיבור בזכוכית, אבל לר"י דבבעץ טמא א"כ צריך טעם למה בזפת טהור, והיינו דקאמר דבזפת טהור לא מטעמיה דת"ק, ואם הי' שונה רק בבעץ טמא הי' מתפרש דבזפת מודה לת"ק, ובא"ר ביאר דר"י לטעמיה פ"ג מ"ז דכל שאינו יכול לקבל את החמין כצונן טהור, וס"ל דכוס עשוי גם לחמין, ולכאורה חוס הכוס אינו מפשרי הזפת, [ובתוספתא בתמחוי וקערה שנסדקו לכו"ע בעינן שיקבלו החמין כצונן], ובע"ז ע"ה ב' תניא דכוסות וקיתוניות סגי להו בהדחה, ואפשר לומר דכיון דזפת אינו דבר המק"ט, אינו גורם טומאה לזכוכית שטומאתה מדרבנן, ואפשר שבכוס קפדי אינשי על זפת שאינו ראוי לשתות בו, אבל בכלי אחר שאין שותין ממנו לתוך פיו, בזה הוי זפת ג"כ חיבור.

יא. **שם** בר"ש תוספתא כוס של זכוכית שניטלו שוליו כו', לפנינו הגרסא קיתון, והנה שוליו מצינו לעיל מ"א דמפרש מושב הכלי העשוי ככלי קטן הפוך, וכאן מיירי כשנשברו השולים האלו, ונשארו הכלי בשלימותו בלא מושב, ובדרך הרגיל בכה"ג אינו עומד כדרכו מפני החידודים המעכבים,

לדון בזה דכיון שעלולין לשכוח ולהשתמש בהן לחמין, דרך בנ"א להרחיק שימוש, ובטלה דעתו מלהחשיבם כלי של שימוש הרגיל.

שם ראבר"צ אומר הכוסות הצידונים החתוכין טהורין מפני שסורחין את הפה וחכמים מטמאין, בפ"ד מ"ג מצינו קוסים הצידוניים, ויש גורסין שם כוסים, וצ"ע אם היינו הך או לא, והנה הדבר דוחק לומר שעושין מתחלה כוסות שסורחין את הפה, ואפשר שמצוי בהם שהם נדבקין יחד, וחותכין אותן באמצע להפרידם, ובמקום החתך הם סורחין את הפה, ודרך לשייפם ולהחליקם, וראבר"צ סבר דכ"ז שלא החליקם הם טהורין, ורבנן סברי דכיון שראוין לשימוש והם שלמים לא חשיב חסרון בגמ"מ, וכיון שעומדים לשימוש מק"ט מיד, מיהו ק"ק מ"ט לא קאמר טהורין עד שיחליקם, וראיתי בזר זהב שפי' בנשברו, אבל לשון החתוכין לא משמע שנשברו.

יב. **שם** מ"ד צלוחית קטנה שניטל פיה טמאה כו', פי' בא"ר שקטנה שניטלת בידו אחת נוטלה מלמטה, וגדולה שניטלת בשתי ידים צריך לתופסה משני הצדדין, ויש חשש שיסרטו ידיו, מיהו מדקתני בצלוחית של פלייטון מפני שהיא סורחת את היד, משמע דרישא לאו מה"ט הוא.

ולכאורה יש לפרש דכיון שצלוחית של יין ושמן עשויה לשפוך ממנה לכוסות, הרי הפה הקצר נצרך ביותר, ומ"מ בצלוחית קטנה יכול לכיון בידו אחת לשפוך בקילוח צר מעט מעט, אבל בצלוחית גדולה שצריך לתופסה בשתי ידים קשה לכיון לשפוך מעט מעט בקילוח צר, ובפרט כשאנו יכול לתפוס ידו השניה במקום פיה, ולכן אין משתמשים בה כשניטל פיה, והכי משמע שהחסרון בעיקר השימוש, אבל כשהחסרון הוא צדדי שסורחת את היד הוצרך להשמיענו ד"ז בהדיא.

שם של פלייטון שניטל פיה טהורה מפני שהיא סורחת את היד, מצינו שבת ס"ב א' שתולין אותה לתכשיט, וש"מ שהיא קטנה ביותר, ובכה"ג מצוי שסורחת את היד, כיון שכולה נכנסת בכף היד באופן הרגיל, ומשתמשים בה הרבה, וגם עשוין למשמש בה בלא מתכוין, וקשה ליזהר שלא יסרט, וכמ"ש בא"ר.

שם לגינין גדולים שניטל פיהם טמאין מפני שהוא מתקנן לכבשים, קמ"ל דאע"פ שאינם ראויין לתשמישן הקודם, אפ"ה לא פקעה טומאתן כיון שהוא מתקנן לכבשים, ולא חשיב שימוש אחר לומר שפקעה טומאה הראשונה, כיון שכל שימוש קבלת אוכלין אחד הוא.

שם מפני שהוא מתקנן לכבשים, פי' דשימוש של לגינין הוא לשפוך מתוכן לכוס וכיו"ב, ואינם ראויין לכך, ק"ו מצלוחית גדולה, אבל לכבשים כיון שהפתח רחב ראויין להכניס בהן כבשים, וכיון שאין מכניסין ומוציאין בכל שעה, יכולין להזהר שלא יסרטו.

יג. **שם** והארפכס של זכוכית טהורה, במתכת תנן בסוף פ"ד שהיא טמאה, וקמ"ל דבזה השוה זכוכית לחרס, ולא מיקרי עשוי לקבלה כיון שהחטים עוברין בתוכו כצנור, ואינם נשמרין בתוכו.

שם אר"י אשריך כלים כו', מצינו ברכות ל"א א' שאף הנביאים מסיימין אותן בדבר טוב, וה"נ לשון טהרה זה דבר טוב, וכיון שהמסכת גדולה של שלשים פרקים מכל הכלים הטמאין והטהורין, ואסתייעא מילתא לסיים בדבר טוב, א"ר יוסי אשריך כלים, ובאמת ה"י ראוי לשנות דיני כלי זכוכית לאחר כלי עץ ועור, כמו שנשנו יחד בפ"ב ובפט"ו, אלא שאגלגל ממילתא למילתא ונדחו לסוף המסכת.

שם בר"ש תניא בתוספתא כו' פנס של זכוכית כו', יעוי' משנ"ת בזה לעיל ס"א ס"ק ט"ו על מתני' פ"ב מ"ד.

שם האולר והקולמוס כו', יעוי' משנ"ת בזה לעיל ס"ג ס"ק כ"ו.

יד. **שם** בר"ש מהתוספתא המטה והכסא והספסל והקתדרא ועריסה של זכוכית וכל מדרס כלי זכוכית טמא כו' אית דגרסי טהורים כו', וכ"ה לפנינו בתוספתא, אבל הרמב"ם גרס טמא, ולשיטתו דכלי זכוכית אין להם טהרה במקוה, הרי מבואר שבת פ"ד א' דכל שאין לו טהרה במקוה אינו מטמא מדרס, והגר"א גרס טהורין, ולמאי דאמרינן שבת ט"ו ב' דאין להם טהרה במקוה ודאי סברו שאינם מטמאין מדרס, וא"כ הנהנין הוא האם נשתנה ד"ז למסקנא, ואמנם צדדנו לעיל ס"ק א' דהעיקר דיש להם טהרה במקוה, אבל ודאי ידעו בגמ' הבריתא מה דין מדרס כלי זכוכית, ובסברא כיון שמדרס כלי זכוכית אינו מצוי כ"כ, א"כ אין צורך לגזור בהם ושפיר מוקמינן להו על עיקר הגזירה שהם ככלי חרס.

וכן נראה לדקדק דגרסינן טהורין ממה ששנה התנא כל אלו, לומר דאפי' במטה וכסא שהם עיקר מדרס לא גזרו, אבל אם התנא אשמועינן דטמאין, הרי בהני הדבר פשוט יותר שהם טמאין, ואם ה"י שונה רק דכל מדרס כלי זכוכית טמאין ממילא היו אלו בכלל, וכן בכ"ח שנינו כע"ז בתוספתא ב"ק פ"ב ה"א הכסא והספסל וכל מדרס כלי חרס טהורין, ועי' פ"ב מ"ג.

ולדעת אאמור"ר זללה"ה דטומאת טבלה שאין לה לזבו היא אטו מדרסות, א"כ מהא דטיהרו טבלה של זכוכית יש לדקדק שאינן מטמאין מדרס, עמש"כ סי"ח סק"א, ובלא"ה ג"כ נראה לדקדק מהא דטבלה טהורה דסתמא דמילתא דה"ה כל מדרס, שלא טימאו פשוטי כלי זכוכית כלל, לא במשמי אדם ומשמשיו ולא במדרסות.

ולפ"ז דין כלי זכוכית ככ"ח שאינן נעשין אב הטומאה, והמטמא בגדים אינו מטמא כלי זכוכית כמו שאינו מטמא כ"ח, כדתנן זבים פ"ה מ"א.

טו. **נמצינו** למידין דכלי זכוכית יש בהם חילוקים רבים.

א. פשוטיהן טהורין ככלי חרס וככלי עץ.

ב. טבלה ושלחן שאין להם לזבו טהורין ככלי חרס ולא ככלי עץ.

ג. שדה תיבה ומגדל הבאין במדה טהורין ככלי עץ ולא ככלי חרס, ושאר כלים הבאין במידה טמאין ככלי חרס ולא ככלי עץ. וסיימו בתוספתא וזה חומר בכלי זכוכית מכלי עץ,

ד. מטמאין מגבן ככלי עץ ומתכת ולא ככ"ח.

ה. אינן מטמאין מאוירן ככלי עץ ומתכת ולא ככ"ח, כ"ה דעת הרמב"ם והראב"ד אבל בתו' אין זה מוכרע,

ו. מדרס כלי זכוכית טהור, כגרסת הגר"א ולפנינו בתוספתא, והר"ש הביא שתי גרסאות, והרמב"ם גרס טמא,

ז. המטמא בגדים בשעת מגעו כשם שאינו מטמא כ"ח כך אינו מטמא כלי זכוכית.

ח. וכן אינם נעשין אב הטומאה.

ט. דיני גסטרא טהור בזכוכית כעץ ולא ככלי חרס, ועי' דין ט"ז.

י. נשברו ונטהרו, וחזר ושפן ועשאן כלים טמאין ככלי עץ ולא ככלי חרס.

י"א. לענין טומאת משקין דינן כעץ שאם נגעו משקין מאחוריהן לא נטמא תוכן, אע"פ שתוכו נראה כבור, כ"נ סתמות הדברים, דלא יתכן שכלי זכוכית יהיו חמורין טפי מכל הכלים.

י"ב. לענין טהרה במקוה להרמב"ם אין להם טהרה, להר"ש והרא"ש והמאירי בשם הראב"ד יש להם טהרה,

י"ג. בנלקחין מן הנכרי חייבין טבילה ככלי מתכת.

י"ד. אינם חוזרין לטומאה ישנה ככלי עץ.

ט"ו. בשיעור הנקב המטהר, בפשוטו זוכית כחרס, כדתניא בתוספתא בכוס וצלוחית וקערה ותמחוי שניקבו, ובכלי עץ ועור תנן פי"ז שיעורן ברימונים.

ט"ז. ניקב ונטהר וסתמו טהור, וזה קיל מכ"ח וכלי עץ, וכתב הראב"ד בתו"כ שאפשר שזהו מה ששנינו בתוספתא שבכל מקום שיש עילה לטהר זוכית טיהרוהו.

ומצאתי בראב"ד בתו"כ שגרס בתוספתא ב"מ פ"ז ה"ב רי"א כלי ים ראויין לטומאה וטיהרום לכשתמצא להם עילה יהיו טמאין, כלי זוכית ראויים לטהרה וטמאום לכשתמצא להם עילה יהיו טהורין, ולפנינו ליתא בבא זו, ועי"ש שכתב דלא ידענו מה היא העילה שטיהרו בכלי זוכית, והזכיר כמה אפשרויות, ואחד מהן דהיינו מה ששנינו דסתמן בין בבעץ בין בזפת טהורין, ובזה קיל טפי משאר כלים, ולפ"ז אתיא רק כרבנן ודלא כר"מ ור' יוסי.